مجلد اول

جواهر الکلام فی سوانح الایام

تالیف

آقای حاج میرزا حسن

اشرف الواعظین

(هو العزیز)

(مجلد اول)

(کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(تالیف)

(آقای حاج میرزا حسن)

(اشرف الواعظین)

(سال)

(۱۳۶۲ قمری)

بسم الله الرحمن الرحیم

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

در اینکه شهر فسطاط را عمرو بن العاص بنا نمود صح

(اول محرم)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(اول محرم)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

سرایت کردن بیماری از اصفهان ببغداد و بصره

(اوّل محرم)

(فهرست مطالب مجلد اوّل کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایّام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

احضار نمودن حسام السلطنه مهیه خوانین را در خارج مشهد

(اول محرم)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

در ذکر استحباب روزه روز اول محرم

(وقایع محرم)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

یا دهر أف لک من خلیل

فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام

در ذکر اول کسیکه تکبیر گردنکے کرد دردنیا ع

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اوّل کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اوّل کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

در ذکر شمایل و صفات مستعین بالله عباسی ٤

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام

در ذکر اختلاف اقوال در وفات سید رضی علیه الرحمه ع

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

در ذکر اشعار صالح بن عرندس علیه الرحمه

امام بکته الجن و الانس والسماء الخ

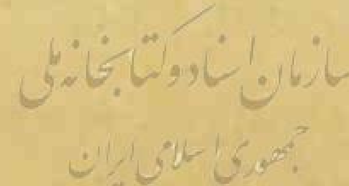
(هشتم محرم)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(تتمهٔ محرم)

(فهرست مطالب مجلد اوّل کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

-:(فهرست محرم):-

-:(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام):-

(هشتم محرم)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام

(فهرست مطالب مجلد اوّل کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اوّل کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایّام)

(قسم اول روز عاشوراء)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جامع الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(قسم دوم روز عاشوراء)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

ذکر اختلاف اقوال در سنه شهادت آنحضرت ع

(قسم دویم روز عاشورا)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(قسمت دویم روز عاشوراء)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(قسم چهارم روز عاشوراء)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

(فهرست مطالب مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام)

تمت فهرست وقایع مجلد الاول من مجلدات کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام وقد فرغت من کتابته بعون الله تعالی فی یوم الخمیس الثانی والعشرین من شهر رجب المرجب سنة احدی وستین وثلثمائة بعد الالف

(من الهجرة النبویة ۱۳۶۱)

پس سپاس واجب آمد که از آن پیش که ایام زندگانی بانجام آید این نامه باتمام رسید و بدان آرزوی که در دل بود بتوفیق خداوند مهربان نائل آمدم باری عز اسمه این کتاب را از طعن و دق حساد پاس دارد و در آن سرای ذخیره نیکو قرار دهد انا کنا من قبل ندعوه انه هو البر الرحیم وصلی الله

(علی سیدنا محمد خاتم النبیین واوصیائه المرضیین واهل بیته الطیبین)

(الطاهرین)

(کتبه بیمناه الداثرة الفانیة مؤلفه الفقیر الی رحمة ربه)

(الغنی حسن بن محمد الحسینی الحائری)

(غفر الله لهما الصور والمعانی)

(من الذنوب الجوانی)

اللهم اجعله لنا فی صحیفة الحسنات ولا ترنا اعمالنا علینا حسرات بمحمد و آله الطاهرین صلواتک علیهم اجمعین

(بسم اللہ الرحمن الرحیم)

(باب الالف)

فهرست اعلام مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الایام

فهرست بلدان

باب الباء

(فہرست اعلام مجلد اوّل کتاب جواہر الکلام فی سوانح الایام)

(باب السین)

(فہرست بلدان)

(باب الشین)

(فہرست بلدان)

(باب الصاد)

فهرست اعلام مجلد اول کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام

باب الغین

باب الفاء

(فهرست بلدان)

(باب القاف)

(فهرست بلدان)

(باب الکاف)

(فهرست بلدان)

(باب اللام)

(باب المیم)

فهرست بلدان

باب النون

(فهرست بلدان)

(باب الواو)

(باب الهاء)

(فهرست بلدان)

(باب الیاء)

(هو العزیز)

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب العالمین والصلوة والسلام
علی نبیه وصفیه محمد واله الطاهرین ولعنة الله
علی اعدائهم اجمعین الی یوم الدین وبعد این نسخه
ایست شریفه مشتمله بر وقایع حوادث ایام عشره
اول ماه محرم از ابتدای خلقت آسمان و زمین الی
زمان تالیف این کتاب و هم مشتمل است بر وقایع
و حوادثیکه بعد از این در این ایام واقع خواهد شد الی یوم القیمة
که بنهج مرغوب و جودت اسلوب جمع و تالیف شده از رشحات قلم و نتایج افکار
حضرت مستطاب عماد الاعلام ثقة الاسلام العالم الفاضل الخبیر والمحدث
الکامل النقاد البصیر السید النبیه والثقة الوجیه (مولانا)

الحاج میرزا حسن الیزدی الحائری الحسینی الملقب بالاشرف الواعظین

ضاعف الله قدره واعظم فی الاسلام اجره فلقد اجاد فی تالیف هذه النسخة الشریفة
والدرة المنیفة التی لم یعمل مثلها فی فنها واتی بما هو فوق المراد فی ترصیفها بلغه الله
منتهی امله فی تالیف هذه الخدمة لمحبی ائمة المعصومین صلوات الله
علیهم اجمعین وچون اینکتاب مستطاب در ذکر اتفاقات واحوال ایام
وافی و کافی بود و تا بحال چنین نسخه تالیف نشده بود والحق
از برای عموم اخوان دین و بالخصوص آقایان
واعظین و ذاکرین تحفه سنیه و هدیه جلیله
و کنز بی پایان بود و لهذا بسعی و اهتمام جمعی از
آقایان معظم و تجار محترم ارض اقدس در مطبعه
علمیه طهران - خیابان ناصرخسرو
بخط طاهر خوشنویس نوشته و
بزیور طبع آراسته گردید
۱۳۶۱ هجری

بسم الله الرحمن الرحیم

(هو العزیز)

هذا هو المجلد الأول من کتاب جواهر الکلام فی سوانح الأیام

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله رب النور والظلام المطلع علی الوقایع قبل وقوعها فی کل شهر وعام والصلوة والسلام علی نبیه وصفیه محمد المخصوص بالإعظام والإکرام وعلی آله الشرفاء العظام صلوة تتکرر بتکرر اللیالی والأیام من الآن الی یوم القیام وبعد چنین گوید محتاج برحمت ایزدی حسن بن محمد الحسینی الحائری الیزدی که اینکتاب مستطاب محتویست وقایع تمام ایام عشره اول ماه محرم را از روز اول ماه تا روز عاشورا یعنی وقایع وحوادث تاریخی که از اول خلقت آسمان وزمین الی زمان تالیف این کتاب در این ده روز اتفاق افتاده است بضمیمه بعضی از وقایع آتیه که در زمان آینده در بعضی از ایام این عشره روی خواهد نمود از موالید ووفیات پیغمبران وائمه انام وحجج الله العلام علیهم الصلوة والسلام وبندی از موالید ووفیات وترجمه حال بعضی از خلفاء وسلاطین وبرخی از حکماء وعرفاء وزمره از وزراء وامراء ومشاهیر از شعراء وعلماء فریقین با ذکر پاره از غزوات وفتوحات که استخراج نمودم از مؤلفات علمای اخبار ومورخین آثار وهم منطویست لطائف علمیه ووظایف عملیه وبعضی از نوادر دیگر واگر بزحمت تصفح کتب از مؤلفات ومصنفات علمای اعلام استفاده نمودم ودر تقدم وتاخر وقایع وحوادث ترتیب را ملحوظ و منظور داشتم ودر مقدمه یا خاتمه هر واقعه از وقایع اختلاف اقوال وارده در آن واقعه را ذکر نمودم ودر نقل احادیث واخبار وقصص وآثار دو طریقه را منظور داشتم یکی ارائه کتب واشاعه سند دیگر تلخیص وتلفیق مطلب در صورتیکه در جزئیات وخصوصیات آن اخبار وروایات متقاربه ومتعدده وارد باشد واستدعای این ناچیز از دقیقه شناسان بدیع خیال ونکته سنجان سریع الانتقال وصرافان دکه فضل وادب آنکه بدیده رضا ونصفت در اینکتاب نظر نمایند وبدیده عیبجوئی ونکته گیری ننگرند واگر از روی بصیرت واطلاع ملتفت شوند بر خبط و اشتباه یا سهو ونسیانی که لازمه انسان است عفو واغماض فرمایند وبافشاء واظهار آن مباهات وافتخار ننمایند که غیر از معصومین صلوات الله علیهم اجمعین کسی از این نقص معری واز این عیب مبری نخواهد بود

(مقدّمه)

فالمعترف بالذنب کمن لا ذنب له ومن لا یقبل العذر فالذنب له رحم الله امرء من تأمّل تألیفی وقابل بالاغضاء برا
نحوی وتصحیفی فمالی شیء غیر انی اختصرته ونقل کلام الناس من غیر تصحیف ومرتب گردانیدم این کتاب مستطا
بر هفت مقدّمه وده فصل مقدّمهٔ اوّل در فواید ومنافع سیر در تواریخ مقدّمه دوم در معنی لفظ تاریخ و
اشتقاق آن مقدّمه سیم در ذکر منسوخ شدن بعضی از تواریخ قدیمه بجعل تاریخ دیگر از زمان هبوط آدم تا زمان
هجرت حضرت خاتم صلّی الله علیه وآله وسلّم مقدّمه چهارم در ذکر اعمال وآداب رؤیت هلال در هر ماه وکیفیت نماز
اوّل ماه ودعای بعد از نماز مقدّمه پنجم در آداب مخصوصه رؤیت هلال ماه محرّم مقدّمه ششم در وجه تسمیه
ماه محرّم مقدّمه هفتم در ذکر اختلاف اقوال در روز اوّل سال فصل اوّل در ذکر وقایع وحوادث روز اوّل ماه
محرّم فصل دوم در ذکر وقایع روز دوّم ماه محرّم فصل سیم در ذکر وقایع روز سیم محرّم همین ترتیب تا فصل دهم
وآن فصل مشتملست بر دو مقصد مقصد اوّل در وقایع وحوادث شب عاشوراء ومقصد دوّم در وقایع وحوادث
روز عاشوراء ووقایعات آن روز بر چهار قسم است قسم اوّل در وقایع روز عاشوراء از ابتدای خلقت عالم وآدم تا
سال شصتم هجرت حضرت خاتم صلّی الله علیه وآله وسلّم قسم دوّم در وقایع وحوادث واقعهٔ کربلا وشهادت حضرت
سیّد الشهداء روحی وارواح العالمین له الفداء قسم سیّم در وقایع وحوادث روز عاشوراء از سال شصت ویکم حضرت
رسالت مآب تا زمان تألیف این کتاب قسم چهارم در ذکر وقایع مستمرّه این روز یعنی وقایع وحوادثی که هر سال
روز عاشوراء رخ نموده وبعضی از آن وقایع الی الآن هر سال در آن روز رخ میدهد وبقیّهٔ این کتاب مستطاب که
مسمّی نمودم آنرا به **جواهر الکلام** فی سوانح الایّام بتأییدات ربّانیّه وتسدیدات سبحانیّه در یازده مجلّد دیگر
انشاء الله سمت ترقیم وتحریر خواهد پذیرفت بطوری که هر مجلّدی مشتمل باشد بر وقایع یکماه تمام تا آخر ماه ذی الحجّة
که ماه آخر سال است وما توفیقی الّا بالله علیه توکّلت والیه انیب حسبنا الله ونعم الوکیل نعم المولی ونعم النصیر مقدّمهٔ
اوّل بدانکه در ذکر گذشتگان ونقل آثار ایشان فواید بسیار ومنافع بیشمار است وشبهه نیست که سیر در آثار
سلف باعث عبرت وموجب زهد در دنیا ورغبت در عقبی وسبب ترک کارهای بد وتحصیل نام نیک میشود چنانکه خلّاق
عالم ومصوّر بنی نوع آدم در سورهٔ مبارکهٔ یوسف فرموده لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِأُولِي الْأَلْبَابِ بدرستیکه
در قصّه‌های پیشینیان عبرت وپند گرفتن است از برای صاحبان هوش ودانش وحضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه
در وصایای خود بفرزندش حضرت مجتبی علیه السّلام فرموده یا بنیّ انّی وان لم اکن عمّرت عمر من کان قبلی فقد نظرت فی اعمالهم
وفکّرت فی اخبارهم وسرت فی آثارهم حتّی عدت کاحدهم بل کأنّی بما انتهی الیّ من امورهم قد عمّرت مع اوّلهم الی آخرهم
فعرفت صفو ذلک من کدره ونفعه من ضرره ای پسرک من بدرستیکه اگرچه نیستم من که عمر یافته باشم همچو عمر کسانیکه
بودند پیش از من بتحقیق که نظر کردم در عملها وکردارهای ایشان وفکر نمودم در خبرهای ایشان وسیر نمودم در آثار

(والطوار)

کتاب جواهر الکلام

تصحیف بی راه رفتن
منه

فوائد تاریخ ومنافع آن

در فواید تاریخ

و اطوار ایشان تا انکه گردیدم در علم بجزئیات مانند یکی از ایشان که گوئیا بآنچه رسیده بمن از کارهای ایشان عمر یافته ام با اول ایشان تا اخر ایشان پس دانستم صاف اندانش را از تیره آن و سود انرا از ضرر ان و رسائل ارباب فضائل بر این اشتمال دارد که از علم تاریخ و سیر در احوال امم سالفه پنج گونه فائده متحقق میشود اول انکه قوه عقلی بمطالعه کتب تواریخ زیاد گردد زیرا که متامل از خواندن سیر سلف از سیاسات پسندیده و تدبیرات صائبه و راههای راست و حیل مؤثره که بواسطه آن از شداید خلاصی یابند و مکایدی که باستعانت ان بر اعدا مظفر شوند و بمرادات واصل شوند مطالعه کند هر اینه او را از وقوف بر اینحالات فوایدی حاصل اید که از وقایع و تجارب دیگران مستفاد باشد و این معنی نزدیکتر است بدانمثل که گویند از هر زبان زیرکی حاصل اید اما اگر این زبان دیگران افتد و غافل از مشاهده عبرت غیری فائده و تجربتی کسب کند هر اینه بی غائله تر و نیکوتر باشد دوم انکه کتب تواریخ نفس را متفرجی نزه و متنزهی بدیع باشد زیرا که وقایع غریبه و حوادث عجیبه و اتفاقات نادره گذشتگان بدانند سیم انکه بسبب وقوف بر تغیرات و تغییرات روزگار که اکابر را بمرتبه اصاغر میافکند و اقویا را بدرجه ضعفا میرساند عاقل را ملکه صبر میشود چهارم انکه چون حکایاتیکه متضمن فرج بعد از شدت باشد مطالعه کند قنوط و نومیدی از نفس برخیزد و بلطف و رحمت ایزدی مستظهر گردد و بداند که شدت مستلزم فرج است و عسر مستعقب یسر پنجم انکه تواریخ در حقیقت اسمار ند و اسمار مرد را مشغول کرداند تا از غمها ساعتی خلاصی یابد و از تامل در دیها بر اسانید و باشد که تاثیر ان در نفس بماند و از تذکر ان فوائد متنوعه دست دهد **مقدمه دوم** در معنی لفظ تاریخ و اشتقاق ان بدانکه لفظ تاریخ ماخوذ از توریخ و مصدر باب تفعیل و معتل الفاء واویست و جمعش تواریخ است بمعنی یاد اوردن و نگاهداشتن در خاطر است و مثل آن است توریخ و واو بدل همزه است و در کتاب قایع الایام والاشهر والاعوام از تاج العروس نقل نموده که ارخ الکتاب بتخفیف مثل نصر و ارخه بتشدید یعنی تعیین نمود وقت انرا و در کتاب اخبار الدول گوید که ارخ بمعنی وقت است و تاریخ بمعنی تعیین نمودن وقت و در کتاب منتخب اللغات گوید توریخ و تاریخ پدید امدن وقت چیزی و در کتاب کنز اللغه گوید توریخ و تاریخ وقت چیزی پدید کردن و در کتاب مجمع البحرین گوید التاریخ تعریف الوقت والتوریخ مثله وارخت الکتاب یوم کذا و ورخته بمعنی

مقدمه سیم در ذکر منسوخ شدن بعضی از تواریخ قدیمه بجعل تاریخ دیگر از زمان هبوط ادم تا زمان هجرت حضرت خاتم صلی الله علیه و اله وسلم بدانکه علماء تاریخ از ابتدای افرینش عالم و ادم علیه السلام در تواریخ قدیمه خلاف بسیار کرده اند زیرا که بواسطه فترات تواریخ را مجدد گردانیده اند چنانکه اول تاریخ را از هبوط ادم علیه السلام میگرفتند و بعد از طوفان نوح و بعد از آتش ابرهیم و بعد بنی اسرائیل مبعث موسی را تاریخ مبدا انستند و گروهی از هلاک فرعون و اولاد اسمعیل از بنای کعبه و یونانیان و رومیان از عهد اسکندر و اهل یمن از ظهور حبشه و قبطیان

سمر بفتحتین افسانه و افسانه خواندن و حدیث شب اسمار جمع منتخب

در معنی لفظ تاریخ و اشتقاق ان

(مقدّمه)

از تسلّط وتغلّب بخت النّصر ونصاری از میلاد عیسی وقریش از واقعهٔ اصحاب فیل ومسلمین از هجرت حضرت خاتم
النّبیّین صلّی الله علیه واله ودر کتاب جنّات الخلود اورده که هر امر عظیم که در عالم روی مینمود انرا مبدأ تاریخ
قرار میدادند که ضبط حساب بر مردم اشتباه نشود وسال وماه خود را بان سنجند واوّل تاریخیکه روی زمین
بنا بان گذارده شد هبوط ادم علیه السّلام بود از بهشت بدنیا وبعد از ان قتل هابیل وبعد از ان وفات ادم که در
انوقت هشتاد هزار نفر از اولاد او موجود بودند ومصیبت وفات وفراق انحضرت بر ایشان از همه مصائب عظیمتر
امد وتاریخ وفات ادم تا زمان حضرت نوح متداول بود وبعد از ان واقعهٔ طوفان تاریخ شد تا رفتن اسکندر
بظلمات وانرا تاریخ اسکندری گویند ودر نزد بعضی تاریخ اسکندری جلوس اوست بر تخت سلطنت وبعد از ان
غرق شدن فرعون ونجات بنی اسرائیل را تاریخ گذاشتند وبعد هلاکت اصحاب فیل بار سال ابابیل که انرا تاریخ
عام الفیل گویند وان نیز منسوخ شد بتاریخ هجرت رسولخدا از مکّه بمدینه وانرا تاریخ هجرت گویند که الی الان
متداول است انتهی واین تاریخ را عمر بن الخطّاب در زمان خلافت خود باستدعای ابو موسی اشعری وضع
نمود در زمانیکه ابو موسی از جانب عمر در یمن حاکم بود واحکام از مدینه بتوا میرفت گاهی تاریخ سال ان بروی
مشتبه میشد پس نامه نوشت برای عمر که نامها وکتبی از جانب خلیفه بما میرسد که تاریخ ندارد نمیدانیم چگونه عمل
نمائیم در انها بدرستیکه نامه را خواندیم که محلّ ان شعبان است ونمیدانیم کدام شعبان است اما شعبان
گذشته است یا شعبان اینده پس عمر صحابه را جمع نمود برای مشورت در جعل تاریخ چون اصحاب جمع شدند
بایشان گفت ضعوا للنّاس تاریخا تضبط به اوقاتهم تاریخی برای مردم وضع کنید که ضابطه باشد برای اوقات
ایشان بعضی گفتند تاریخ روم را بگذارید وبرخی گفتند تاریخ فرس را قرار دهید وصحابه بهیچ یک راضی نشدند
پس رای ایشان متّفق شد برانکه هجرت رسولخدا را مبدأ تاریخ قرار دهند واتّفاق ایشان براین امر در سال
هفدهم هجرت بود اخذنا من البحار والنّاسخ علی سبیل التّلفیق **مؤلّف گوید** مستور نماند که در اینجا دو
مبحث است مبحث اوّل در سبب اختیار ایشان واقعهٔ هجرت را بر سایر وقایع معروفه مانند مبعث ومولد
انحضرت ومبحث دوّم در سبب اختیار ایشان ماه محرّم را بر سایر ماهها در اوّل سال وما حصل انچه که
علاّمهٔ مجلسی قدّس الله روحه در مجلّد چهاردهم بحار الانوار در باب مبحث اوّل فرموده این است که قوم در
اختیار واقعهٔ هجرت برای مبدأ تاریخ اسلامی بر وقایع مشهوره مانند مبعث ومولد پیغمبر متمسّک شده اند بوجوه
ضعیفه مثل قول ایشان برانکه روز مبعث غیر معلوم بوده ودر روز مولد اقوال مختلفه بوده است وضعف
سستی کلام ایشان معلوم است زیراکه اگر مقصود ایشان از معلوم نبودن روز مبعث ومولد عدم اتّفاق است
در روز وماه معیّنی پس ظاهر است که هجرت نیز چنین است چنانکه در محلّ خود ذکر شد با اینکه دانستن روز وماه

مدخلیتی در مطلوب ندارد واگر مراد ایشان از عدم معلومیت اختلاف سال بعث و مولد است که وهن آن نیز
واضح است زیرا که در زمان ما خلافی نیست در سال بعث و مولد چه جای آنکه در صدر اسلام اختلاف باشد
و همچنین است وجوه دیگر که ایشان ذکر نموده اند در ضعف وسستی و من بخبری برخوردم که از آن خبر معلوم میشود
مرجح و مخصص هجرت و آن خبری است که در صحیفهٔ سجادیه صلوات الله علی من الهمها وارد شده که امام جعفر صادق
علیه السلم فرمود حدیث کرد مرا پدرم از پدرانش از جد بزرگوارش امیر المؤمنین صلوات الله علیه که فرمود ان رسول الله اخذته
نعسة وهو علی منبره فرای فی منامه رجالا ینزون علی منبره نزو القردة یردون الناس علی اعقابهم القهقرا یعنی رسول خدا
را خواب ربود در حالتیکه آنحضرت در منبر نشسته بود پس در عالم رؤیا دید که مردان چند جستن میکنند بر منبر شما
جستن بوزینگان و مردم را به پشت بر میگردانند بطریق قهقرا پس آنحضرت بیدار شد و نشست در حالتیکه آثار
حزن و اندوه در صورت مبارکش ظاهر بود در آنوقت جبرئیل امد واین ایه را اورد وما جعلنا الرؤیا التی اریناک
الا فتنة للناس والشجرة الملعونة فی القرآن ونخوفهم فما یزیدهم الا طغیانا کبیرا یعنی و نگردانیدیم ما
آن خواب را که بتو نمودیم مگر برای آزمایش مردمان و نگردانیدیم درخت لعنت شده که در قرآن مذکور شده مگر برای
آزمایش آدمیان مراد بشجرهٔ ملعونه بنی امیه اند پس جبرئیل بآنحضرت خبر داد که آنکسانی را که دیدی مانند بوزینگان
بر میجستند بر منبرت بنی امیه اند که پا بر منبر تو مینهند فقال یا جبرئیل اعلی عهدی یکونون وفی زمنی قال لا و
لکن تدور رحی الاسلام من مهاجرک فتلبث بذلک عشرا ثم تدور رحی الاسلام علی راس خمس وثلثین من
مهاجرک فتلبث بذلک خمسا پس فرمود ای جبرئیل آیا این امر در زمان من واقع میشود عرض کرد نه ولکن از زمان
هجرت شما از مکه آسیای اسلام میگردد و تا ده سال بان حال باقی است و بعد از آن گردش آسیاء اسلام یعنی غلبهٔ دین
اسلام در اول سال سی و پنجم هجرت خواهد بود و تا پنجسال بدان حال بماند الی آخر الخبر پس این خبر دلالت دارد
بر اینکه جعل تاریخ از زمان هجرت ماخوذ از جبرئیل و مستند بوحی سماویه است و منسوب بخبر نبویه است و نیز این
خبر مؤید خبر سعید بن مسیب است که او گفت وقتیکه عمر بن الخطاب مردم را جمع نمود برای مشورت در وضع تاریخ
و با ایشان گفت که مبدأ تاریخ را از چه زمان بگذاریم در آن وقت امیر المؤمنین فرمود از زمان هجرت رسول خدا بگذارید
که زمان فراق آنحضرت است از زمین شرک پس عمر بقول آنحضرت عمل نموده تاریخ را از زمان هجرت گذاشت پس
علت واقعه در این امر از آنچه که ذکر شد از این جهت باشد که ابتدای غلبهٔ اسلام و مسلمین و افتتاح شرایع
و تاسیس قواعد دین مبین و تخلص مؤمنین از مشرکین همه بعد از هجرت واقع شد **واما بحث دویم** یعنی
سبب اینکه اول محرم را اول سال قرار دادند بنا بر آنچه که در کامل التواریخ و اخبار الدول مسطور است
این است که گفتند ماه محرم ماهی است که مردم از حج بر میگردند از ماههای حرام است لهذا تاریخ را دو ماه

تفسیر و ما جعلنا الرؤیا التی اریناک

علت اینکه اول سال محرم است

(مقدّمه)

قبل از هجرت از اول محرم گذاشتند و در جنات الخلود گوید اگر چه اول هجرت در اول ماه ربیع الاول بود اما چون اول سال

محرم است بنای این تاریخ بر آن گذاشته شد **مقدمهٔ چهارم** در ذکر اعمال و آداب رؤیت هلال در هر ماه

و کیفیت نماز اول ماه و دعا بعد نماز بدانکه دعاها وقت رؤیت هلال بسیار است افضلش آنستکه سه دفعه الله اکبر و سه مرتبه

لا اله الا الله بگوید و بعد بگوید اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی اَذْهَبَ شَهْرَ کَذا وَجاءَ بِشَهْرِ کَذا و بجای کذای اول

اسم ماه گذشته را ذکر نماید و بجای کذای دوم اسم ماه نو را بگوید و بهتر از همهٔ دعاها در وقت رؤیت هلال

دعای چهل و سیم صحیفهٔ سجادیه است و بروایت دیگر در وقت دیدن هلال هفت مرتبه سورهٔ حمد بخواند که

امان از درد چشم است و در روز اول هر ماه دو رکعت نماز کند در رکعت اول بعد از حمد سی مرتبه

سورهٔ توحید و در رکعت دوم سی مرتبه سورهٔ انا انزلناه بخواند بعد از نماز تصدق کند بآنچه ممکن

شود تا سلامتی آنماه را برای خود بخرد و سید بن طاوس روایتی دیگر از برای نماز اول ماه نقل کرده که در آن

توحید و انا انزلناه یکمرتبه ذکر شده و فرموده شاید این روایت برای کسی باشد که وقتش تنگ باشد از خواندن

سی مرتبه توحید و قدر و یا جهت آنکه در طریق سفر باشد یا مریض باشد یا عذر دیگر داشته باشد و محدث

قمی رضوان الله علیه در کتاب فیض العلام فرموده و سید در دروع الواقیه بروایت دیگر آورده دعا را بعد از

نماز اول ماه نقل کرده و اگر کسی بخواند هم باکی نیست و دعا این است بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ

فِی الْاَرْضِ اِلَّا عَلَی اللّٰهِ رِزْقُهَا وَیَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا کُلٌّ فِی کِتَابٍ مُبِینٍ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ

وَاِنْ یَمْسَسْکَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا کَاشِفَ لَهُ اِلَّا هُوَ وَاِنْ یُرِدْکَ بِخَیْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ یُصِیبُ بِهِ مَنْ

یَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِیمُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ سَیَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ یُسْراً مَا شَاءَ

اللّٰهُ لَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَکِیلُ وَاُفَوِّضُ اَمْرِی اِلَی اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِیرٌ بِالْعِبَادِ

لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَکَ اِنِّی کُنْتُ مِنَ الظَّالِمِینَ رَبِّ اِنِّی لِمَا اَنْزَلْتَ اِلَیَّ مِنْ خَیْرٍ فَقِیرٌ رَبِّ

لَا تَذَرْنِی فَرْداً وَاَنْتَ خَیْرُ الْوَارِثِینَ **مقدمهٔ پنجم** در آداب مخصوص رؤیت هلال ماه محرم و اعمال

روز اول آنماه بدانکه آنچه را که بعضی از فضلا متعرض شدند در آداب رؤیت هلال اگر آدمی بگفتار ایشان

رفتار نماید امید است که در آسایش بوده باشد انشاء الله در کتاب منهاج العارفین گوید که ماه محرم را

در آب جاری یا در روی زن باید نو نمود و بعضی بفیروزج گفته اند و برخی گفته اند آنماه را بطلا نو نماید و در کتاب

اختیارات گوید که در سلاح مصقول نگرد و صاحب جنات الخلود گوید بر آئینهٔ روشن نگرد و سید بن طاوس

برای هلال آنماه دعای مبسوطی ذکر فرموده و محدث قمی ره در کتاب مفاتیح الجنان آورده و گفته از رسول خدا روایت

است که هر که در شب اول ماه محرم دو رکعت نماز بجا آورد در هر رکعت حمد یازده قل هو الله احد

دعای عمل اول ماه

هلال ماه محرم و آداب رؤیت

(مقدّمه)

وصبحش اگر اول سال است روزه بدارد مثل کسیست تمام سال را مداومت بخیر کرده ودر آن سال محفوظ باشد واگر بمیرد بهشت رود واز حضرت امام رضا مرویست که هر که روز اول ماه محرّم را روزه بدارد وخدا را بخواند خداوند دعاء او را مستجاب کند چنانکه دعاء زکریّا را مستجاب نمود ونیز از آنحضرت منقولست که حضرت رسول روز اول ماه محرّم دو رکعت نماز میکرد وچون فارغ میشد دستها را بلند میکرد واین دعا را سه دفعه میخواند اللّهم انت الاله القدیم وهذه سنة جدیدة فاسئلك فیها العصمة من الشّیطان والقوة على هذه النّفس الامّارة بالسّوء والاشتغال بما یقرّبنی الیك یا کریم یا ذا الجلال والاکرام یا عماد من لا عماد له یا ذخیرة من لا ذخیرة له یا حرز من لا حرز له یا غیاث من لا غیاث له یا سند من لا سند له یا کنز من لا کنز له یا حسن البلاء یا عظیم الرّجاء یا عزّ الضّعفاء یا منقذ الغرقی یا منجی الهلکی یا منعم یا مجمل یا مفضل یا محسن انت الّذی سجد لك سواد اللّیل ونور النّهار وضوء القمر وشعاع الشّمس ودویّ الماء وحفیف الشّجر یا الله لا شریك لك اللّهم اجعلنا خیرا ممّا یظنّون واغفر لنا ما لا یعلمون ولا تؤاخذنا بما یقولون حسبی الله لا اله الّا هو علیه توکّلت وهو ربّ العرش العظیم امنّا به کلّ من عند ربّنا وما یذّکّر الّا اولوا الالباب ربّنا لا تزغ قلوبنا بعد اذ هدیتنا وهب لنا من لدنك رحمة انّك انت الوهّاب **مقدّمهٔ ششم** در ذکر وجوه تسمیهٔ ماه محرّم علمای بلاغت آئین بر لوح بیان چنین ثبت کرده اند که انّ المحرّم شهر کان اهل الجاهلیّة یحرّمون فیه الابتداء بالحروب والقتال ویحرّمون ان یقع فیه ما یقع فیما دونه من سوء الاعمال والاقوال یعنی ماه محرّم ماهی بود که اهل جاهلیّت حرام میدانستند شروع بجنگ و قتال را وحرام میدانستند که واقع شود در آن آنچه که واقع میشد در غیر اینماه از بدی کردار وگفتار ودر تفسیر روح البیان گوید واما المحرّم سمّی بذلك لانّهم کانوا یحرّمون فیه القتال حتّی انّ احدهم کان یظفر بقاتل ابیه او ابنه فلا یکلّمه ولا یتعرّض له واما ماه محرّم که نامیده شد باین اسم بسبب این بود که اهل جاهلیّت حرام میدانستند قتال را در اینماه حتّی آنکه اگر کسی از ایشان در اینماه ظفر مییافت بر قاتل پدر یا پسرش با او سخن نمیگفت ومتعرّض او نمیگردید ودر کتاب اختیارات گوید که اینماه را از آن جهت محرّم نام کرده اند که حرام بود در آن قتال وغارت در نزد عرب در زمان جاهلیّت وبت پرستی وچون مسلمان شدند حلال دانستند کشتن فرزند رسولخدا را واسیر کردن زنان واطفال او را وغارت کردن اموال ایشان را قاتلهم الله ولعنهم الله جمیعًا ودر مناقب ابن شهر اشوب واقبال ابن طاوس ومنتخب طریحی از حضرت امام رضا روایت کرده اند که فرمود انّ المحرّم شهر کان اهل الجاهلیّة یحرّمون فیه الظّلم والقتال فاستحلّت فیه دماؤنا وهتکت فیه حرمتنا وسبی فیه ذرارینا ونسائنا واضرمت النّار فی مضاربنا وانتهب ما کان فیه من ثقلنا ولم ترع لرسول الله حرمة فی امرنا انّ یوم الحسین اقرح جفوننا واسبل دموعنا واذلّ عزیزنا فی ارض کرب وبلا یا ارض کرب وبلا اورثتنا الکرب والبلاء الی یوم القیٰمة فعلی مثل الحسین فلیبك الباکون فانّ البکاء علیه یحطّ الذّنوب العظام ماه محرّم ماهی بود که کافران در اینماه حرام میدانستند جنگ وقتال را ومنافقان این امّت در اینماه خون ما را حلال دانستند وهتك حرمت ما نمودند وزنان وفرزندان ما را اسیر کردند

دعای اول سنهٔ جدید — هلال ماه محرّم

ماه محرّم الحرام — در ذکر وجه تسمیه

اسبال باریدن باران و ریختن اشك منتخب

در ذکر اختلاف اقوال در اوّل سال

آتش در خیمه‌های ما زدند و اموال ما را غارت نمودند حرمت رسول خدا را در بارهٔ ما رعایت نکردند بدرستیکه روز قتل امام حسین چشمهای ما را مجروح گردانید و آب دیده‌های ما را جاری نمود و عزیز ما را ذلیل گردانید و واقعهٔ کربلا اندوه و بلا برای ما مهیا نمود تا روز قیامت پس باید که بر مصیبت آنحضرت بگریند گریه کنندگان بدرستیکه گریه بر آنحضرت گناهان بزرگ را پاک مینماید سیّد حمیری گوید فی حرام من الشهور حلّت حرمة الله والحرام حرام **مقدّمهٔ هفتم** در ذکر اختلاف اقوال در اوّل سال بدانکه جمعی از علماء روز اوّل ماه رمضان را اوّل سال میدانند و بعضی شب قدر را اوّل سال دانسته اند و برخی برآنند که روز عید فطر اوّل سالست و خلاصه آنچه که علّامهٔ مجلسی ره در بحار الانوار در توفیق بین این اقوال فرموده آنستکه اوّل ماه رمضان اوّل سال شرعیّه است برای عبادات چنانچه شیخ طوسی علیه الرّحمه در مصباح بدین بیان فرموده شب قدر اوّل سال تقدیرات است و روز فطر اوّل سالست که حلال میشود در آن خوردن و آشامیدن و اوّل محرّم اوّل سالست در عرف و شیخ بهائی رضوان الله علیه در کتاب توضیح المقاصد در ذکر وقایع ابتداء بماه محرّم فرموده و ما نیز اقتداء بایشان مینمائیم

پس میگوئیم	**فصل اوّل ✢ در ذکر وقایع و حوادث روز اوّل ماه محرّم ✢ واقعهٔ اوّل**	متوکّلاً علی الله

در اینروز حضرت آدم مریض شد بمرض وفات بنا بر اینکه وفات آنحضرت در یازدهم محرّم باشد و مدّت بیماری آنجناب ده روز چنانچه اکثر ارباب سیر و تواریخ برآنند و امّا بقول کسیکه میگوید وفات آنجناب در پانزدهم محرّم واقع شده ابتدای بیماری آنجناب در پنجم محرّم بوده و ابو الفوز سویدی در کتاب سبائک الذهب وارد نموده که مدّت بیماری آدم بیست و یکروز بود و بنا بر قول او ابتدای بیماری آنجناب در بیستم ذیحجّه بوده و برخی ابتدای بیماری آنحضرت را در روز دوّم محرّم گفته اند والعلم عند الله در مجلّد پنجم بحار الانوار آورده که بسند معتبر از حضرت صادق علیه السّلام منقولست که چون حضرت آدم را بیماری عارض شد فرزندش شیث را طلبید و فرمود یا بنیّ انّ اجلی قد حضر و انا مریض و انّ ربّی قد انزل من سلطانه ما قد تری و قد عهد الیّ فیما عهد ان اجعلک وصیّی و خازن ما استودعنی و هذا کتاب الوصیّة تحت رأسی و فیه اثر العلم و اسم الله الاکبر ای فرزند اجل من رسیده و من بیمارم بدرستیکه پروردگار من نازل فرموده از قدرت خود آنچه را که می بینی و بتحقیق که عهد فرموده با من در آنچه که عهد نمود که ترا وصیّ خود نمایم و بسپارم بتو آنچه را بمن سپرده است و اینک کتاب وصیّت در زیر سر من است و در اوست نقل علم و نام بزرگ خدا چون من بمیرم بگیر صحیفه را و زنهار کسیرا بر آن مطّلع مگردان و نظر مکن در آن تا سال آینده که وصیّت بتو داده شده و در آن صحیفه هست جمیع آنچه بآن احتیاج داری از امور دین و دنیای خود و حضرت آدم آن صحیفه را از بهشت آورده بود الخ و تفصیل این مجمل در بحار الانوار و حیوة القلوب مسطور است هر که خواهد رجوع نماید **تحقیق الکلام لاتمام المرام** بعضی از محقّقین گفته اند که چون ماه محرّم ماه غم و ماتم است لهذا در ابتدای خلقت آدم در اوّل این ماه مریض میشود و گرفتار بیماری میگردد پس اوّل مخلوقات در اوّل سال که غرّهٔ محرّم است مبتلا شد بمرض تا بر بنی آدم معلوم و مکشوف گردد که دنیا محلّ ابتلا است و ماه محرّم ماه مصیبت است

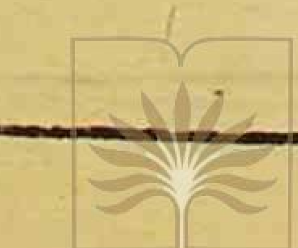
در اوّل محرّم بیان آنکه آنحضرت آدم مریض شد

واقعه دوم بروایت مصباح کفعمی و توضیح المقاصد و انوار النعمانیه و تقویم المحسنین در این روز حضرت ادریس
پیغمبر بالا برده شد بآسمان و داخل بهشت شد و در ناسخ التواریخ گوید که رفع ادریس هزار و ششصد و نود و پنجسال بعد
از هبوط آدم بود و در کتاب حبیب السیر آورده که ادریس در وقت وفات آدم صد ساله بود و در وقت رفتن بآسمان
هشتصد و شصت و پنجساله بود و در اخبار الدول گوید که ادریس از مسجد کوفه بالا رفت بآسمان و اسم شریف آنجناب
خنوخ بود بفتح الخاء المعجمة و ضم النون و بخاء معجمة اخری و قیل اوله خاء مهملة و الثانی معجمة و قیل اخنوخ بزیادة الهمزة
و ادریس لقب وی است و بقول بعضی از علماء ادریس اخنوخ است و هر دو اسم عجمی است و باعتقاد زمرهٔ خنوخ سریانی
است و ادریس عربی است و انما سمی ادریس لکثرة دراسته الصحف و ادریس صد و پنجسال یا صد و بیست سال بدعوت
خلایق پرداخته جمعی کثیر از سرگشتگان بادیهٔ عصیان بسبب هدایت آنجناب از ظلمات غوایت نجات یافتند و نیز
در آن کتاب گوید که در تاریخ حکماء مذکور است که ادریس خلایق را بهفتاد و دو نوع لغت دعوت فرمود و صد
شهر بنا کرد و در کتاب فیض العلام مسطور است که آنحضرت بعد از وفات آدم بدویست سال مبعوث برسالت شد
پس مردم را بحق دعوت کرد و با آنکه سلطنت و نبوت برای آنجناب جمع شده بود در مسجد سهله اقامت نمودی و
خیاطت فرمودی و او اول کسیست که بسوزن جامه دوخت و بقلم نگاشتن آموخت و شهرهای بسیار در جهان
بنیان فرمود و از بناهای آنجناب است هرمان در غربی مصر و آن دو بنای عظیم مربع مخروط است مشتمل بر چهار
مثلث که هر ضلعی تا ضلعی چهارصد ذراع مسافت دارد و ارتفاع هر یک همین مسافت است و این بنا را در ششماه
بپایان آورده گویند بر آن نوشتند قل لمن یأتی بعدنا یهدمها فانا بنیناها فی ستة اشهر و الهدم
ایسر من البنیان یعنی بگو بانکس که بعد از ما بیاید خراب نماید انرا در مدت ششصد سال و حال آنکه بنا نمودم از
در مدت ششماه با اینکه خراب کردن آسانتر است از بنا نمودن **و اما کیفیت** رفع ادریس بنا بر نقل صاحب
حبیب السیر چنین است که حضرت ادریس در اداء طاعات و عبادات بمرتبهٔ مبالغه میفرمود که اعمال خیر او با عمل
تمامی بنی آدم برابری میکرد و عزرائیل از اینمعنی وقوف یافته بعد از استجازه از درگاه احدیت بملازمت ادریس
شتافته و چون رابطهٔ مصاحبت بینهما منعقد گشت جناب نبوی از ملک الموت التماس نمود که روح مرا قبض نمای
عزرائیل این معنی را قبول نموده بار دیگر او در خواست نمود که مرا بر احوال دوزخ مطلع گردان عزرائیل این ملتمس را
نیز مبذول داشته نوبت دیگر حضرت ادریس را روی توقع رؤیت بهشت نمود و ملک الموت باذن ملک کبریا او را بر پر خویش
نشانده بجنت برد و چون ادریس لحظهٔ بتماشای حور و قصور و انهار و اشجار پرداخت عزرائیل گفت وقت بیرون رفتن است
ادریس از حرکت ابا نمود و خود را بیکی از درختان جنان معلق گردانید هر چند عزرائیل در باب مراجعت مبالغه کرد
بجائی نرسید در حال آن قبیل قال حضرت ذو الجلال فرشته را بمحاکمه ایشان فرستاد و آن فرشته از کیفیت حال پرسید عزرائیل گفت

[illegible] بنای شهرهای مصر

در رفع ادریس بالتماس از عزرائیل

(اوّل محرّم)

من بنا بر التماس این شخص وحش را قبض کرده باز بجسدش در آوردم و بفرمان الهی دوزخ را بوی نمودم و او را به بهشت
رسانیدم تا لحظهٔ نظاره فرمود بیرون رود اکنون نمیخواهد بهیچ‌جه معاودت نماید پس ادریس بزبان الهام بیان
کرد باید که بموجب آیهٔ کریمهٔ کُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ شربت مرگ چشیده‌ام و بحکم وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا بر دوزخ
گذشته‌ام و بمقتضای آیهٔ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ که در بارهٔ بهشتیان واقع است از اینجا بیرون نمیروم آنگاه ندای
الهی در رسید که مزاحم ادریس نشوید که حق بجانب اوست و از تاریخ گزیده نقل نموده که ادریس چنانچه با عزرائیل
شرط کرده بود از بهشت بیرون آمد و باز به بهانهٔ آنکه نعلین خود را فراموش کرده‌ام باز گشته همانجا قرار یافت و
بروایت جنات الخلود از ملک مرخص شد که داخل بهشت شود و باز بیرون آید ردای خود را در انجا گذاشت و بیرون
آمد سوگند خود را درست کرد و ثانیاً رفت که ردا را بیرون آورد در انجا ماند و بیرون نیامد قال الله تعالی فی سورهٔ
مریم وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا یعنی و یاد کن ای محمّد در قرآن قصّهٔ
ادریس را بدرستیکه بود او راست گوینده با خلق در جمیع اقوال و خبر دهنده از حق و برداشتیم او را بمکانی بلند یعنی بالا
بردیم او را باسمان ششم یا چهارم و در احادیث معراجیه ثابت شده که حضرت رسالت فرمود من ادریس را در اسمان
چهارم ملاقات نمودم **مؤلّف گوید** بدانکه ارباب تواریخ و تفاسیر کیفیّت رفع حضرت ادریس را مختلف نقل کرده‌اند
که از انجمله دو کیفیّت دیگر بخلاف آنچه ذکر شد در تفسیر منهج الصّادقین و تفسیر صافی مذکور است هر که خواهد
رجوع کند **در کتاب** اخبار الدّول از ابن عبّاس روایتست که اربعة من الانبياء احياء فهم اثنان اموات وهم
ادریس و عیسی فی السّماء والیاس والخضر فی الارض یعنی چهار نفر از پیغمبران زنده‌اند و ارواح ایشان در ابدان ایشان باقی
است و ایشان ادریس و عیسی است در اسمان والیاس و خضر است در زمین وکلّهم یموتون الّا ادریس وهو انما
میمیرند مگر ادریس در وقت نفخ صور که همه خلایق هلاک میشوند ادریس را دهشتی عارض میشود پس باقی میماند در
اموات در حالتیکه زنده است وقیل هو الّذی یجیب الله تعالی اذا امات الخلق وقال لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ فیقول ادریس
لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ و گویند اوست کسیکه جواب میدهد خدا تعالی را در وقتیکه همه خلایق مرده‌اند و حقتعالی
میفرماید لِمَنِ الْمُلْكُ از برای کیست ملک و پادشاهی پس ادریس میگوید لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ **تذییل** بدانکه
در رفع ادریس چهار قول است اوّل غرّهٔ محرّم کما ذکرناه دوّم در دوّم محرّم سیّم در عاشورا چهارم در شب بیست و هفتم
رجب چنانکه هریک از این اقوال بالاشاره بماخذ آن در مجلس بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ سیّم** در این روز
هاروت و ماروت نازل شدند بر زمین چنانکه از کلمات مسطوره در ناسخ التّواریخ مستفاد میشود و در نسخهٔ
وقایع الایّام خطّی که در نزد بعضی از افاضل معاصرین موجود است نیز نزول هاروت و ماروت را در اوّل محرّم
تعیین نموده والعلم عند الله بدانکه بین عامّه و علماء امامیّه در قصّهٔ هاروت و ماروت اختلافست در بعضی

از روایات عامه نقل شده که آنها دو فرشته بودند از جملهٔ فرشتگانیکه زبان طعن بر آدم میان گشودند و حقتعالی بایشان فرمود که بنی آدم اسیر نفس و هوا اند و شهوات نفسانیه برایشان غالبست اگر شما را هم این حالت بودی صدور عملهای بدتر از افعال ایشان از شما امکان داشتی ایشان از این امر استبعاد نمودند پس حقتعالی نفس بشری بایشان داد و لباس شهوت برایشان پوشانید و برای حکمرانی میان خلق بزمین فرستاد چون بزمین آمدند بر زنی زهره نام عاشق شدند و بگفتهٔ معشوقهٔ خود بشرب خمر و قتل نفس و سجده بر صنم اقدام نمودند و بعد از آن با آن زن زنا کردند و در مدت یکساعت یا یکماه این چهار معصیت از ایشان بظهور رسید پس حقتعالی ایشان را از صعود باسمان منع فرمود و متوجب عذاب شدند پس ایشان را مخیر فرمود بین عذاب دنیا و آخرت ایشان گفتند بارخدایا عذاب آخرت سخت است ما عذاب اینجهان را اختیار میکنیم که آسانتر است پس حقتعالی ایشان را در چاه بابل بر بالای آبی بموی سر بیاویخت و حال از غایت تشنگی زبان ایشان از دهان بیرون آمده و آب مینگرند و تشنگی میبرند تا روز قیامت و آن زن را خدا مسخ کرد باین ستاره که آن را زهره گویند همچنانکه سهیل مرد عشاری بود در یمن او را بستاره مسخ نمود این اقوال در غایت سخافت است و سخنی است مردود و نامعقول و اکثر علمای خاصه و عامه این قصه را انکار کرده اند بسبب آنچه که در این قصه مذکور است منافات دارد با عصمت ملائکه که بآیات و اخبار متواتره ثابت شده است در عیون اخبار الرضا آورده که بحضرت امام رضا ع عرض کردند که زعم قوم آنستکه هاروت و ماروت دو فرشته بودند که حقتعالی ایشان را خلیفهٔ زمین گردانید در وقتیکه معصیت و فسق بنی آدم بسیار شده بود و چون بزمین آمدند بعشق زنی زهره نام مفتون گشتند و بشرب خمر و قتل ناحق و زنا و عبادت صنم ارتکاب نمودند حضرت فرمود معاذ الله عن هذه المقالة فرشتگان معصوم و محفوظند از کفر و قبایح چنانکه خدا تعالی در حق ایشان فرموده لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ نافرمانی نمیکنند خدا را در آنچه امر میکند ایشان را و بجای آورند آنچه را که مامور شوند و نیز فرموده وَلَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ عِنْدَهُ لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ لَا يَفْتُرُونَ و مراد اوست آنچه در آسمانها و زمین است و آنها که نزد خدا هستند یعنی ملائکه تکبر نمینمایند از عبادت او و مانده نمیشوند و تسبیح میگویند در شب و روز و سستی ایشان را عارض نمیشود و نیز فرموده بَلْ عِبَادٌ مُكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ بلکه بندهٔ چند اند گرامی داشته شده پیشی نمیگیرند بر خدا بگفتار و ایشان بامر او عمل میکنند پس فرمود اگر چنین باشد که ایشان میگویند که خدا این ملائکه را خلیفهٔ خود گردانید در زمین پس ایشان بمنزلهٔ پیغمبران و ائمه خواهند بود آیا ممکن است که از انبیاء و ائمه قتل نفس و زنا و شرب خمر و عبادت اصنام صادر شود نعوذ بالله عن هذه العقیدة الردیة پس فرمود که آیا ندانسته اید که حقتعالی رسل را از جنس مرسل الیهم مبعوث گردانید

در اینکه هاروت و ماروت دو فرشته بودند

سورهٔ تحریم آیه (۶)

سورهٔ انبیاء آیه (۱۹)

علت بعثت رسل از جنس مرسل الیهم

(چنانکه)

چنانکه فرموده وما ارسلنا قبلک الا رجالا نوحی الیهم من اهل القری ونفرستادیم پیش از تو یعنی بسوی خلق مکرمرا نی چند که وحی میفرستادیم بسوی ایشان از اهل شهرها پس این اید دلیل است براینکه حق سبحانه هرگز بعث ملئکه نفرموده باهل زمین که انبیا وائمه وحکام ایشان باشند بلکه بشررا بسوی ایشان مبعوث نمود تا بجهت جنسیت باهل وجه احکام الهیه را از ایشان فرا گیرند واگرنه موجب نفرت ایشان میشد وطبایع ایشان رمیده میگشت گفتند یابن رسول الله پس چه میفرمائی در حق ستاره زهره وسهیل که میگویند از مسوخ اند فرمودکه نبوا فی قولهم دراین گفتارشان نیز دروغ میگویند بلکه زهره زانیه که بنی ادم با او زنا میکردند وسهیل عشار بود هردو مسخ شدند بدو حیوان بحری که مسمی باسم هردو ستاره اند ومردمان غلط کرده اند که گمان برده اند این دوستاره اند وچگونه تواند بودکه حقتعالی اعداء خودرا بانوار مضیئه مسخ نماید که تا آسمان وزمین باقی است ایشان باقی باشند وحال انکه مسوخات بیشتر از سه روز زنده نبودند ونسلی از ایشان پیدا نشد وامروز برروی زمین هیچ ممسوخی نیست واینکه مثل قرده وخنازیر واشباه انرا مسوخات میگویند باینمعنی است که حقتعالی کفاررا بامثال ایشان مسخ نمود وعلامه مجلسی ره در تحقیق حال هاروت وماروت فرموده که بعضی گفته اند که هاروت وماروت ملك نبودند بلکه دو شخص بودند از اهل بابل وچون بصلاح مشهور بودند باین سبب ایشانرا ملك میگفتند وبرخی گفته اند که این قصه منافات با عصمت ملئکه ندارد زیراکه ملائکه تا بوصف ملك بودن باقی باشند معصومند وهرگاه حقتعالی ایشانرا بصورت وحالت بشر گرداند ملك نخواهند بود وممکن است که عصمت از ایشان زائل شود واین سخن اگرچه خالی از قوت نیست ولکن چون بعضی از احادیث برود این حدیث وارد شده است وانها موافق روایات عامه است دراین باب توقف نمودن اولی است انتهی کلامه ره پس حقیقت قصه هاروت وماروت بطریقیکه علماء امامیه اعتقاد کرده اند این است که در زمان حضرت ادریس ع سحر درمیان مردم فاش گردید ومردم اقدام بآن میکردند وانواع فسق وفجور بجهة ان بظهور میرسید وان مستمر بود تا زمان حضرت نوح ع پس بیشتر از مردم بعلم سحر مشغول شدند وترك تدین کردند وبعضی از سحره دعوی نبوت مینمودند ومردمرا بسحر گمراه میکردند پس حقتعالی هاروت وماروترا که دو ملك بودند برای امتحان مردم بصورت بشر بزمین فرستاد تا انکه مردم را برحقیقت بطلان سحر وکیفیت احتیال در ان مطلع سازند تا انکه ایشان فرق کنند میان سحر ومعجزه وابطال دعوی سحره نمایند ومعارضه مدعیان نبوت کردند وبطلان انرا دانسته از آن اجتناب نمایند واین مثل انستکه شخصی را برحقیقت سم اطلاع دهند که انرا نخورد ومثل اینکه بگوید فلان چیز زهر کشنده است ودفع ضرران بفلان دوا میتوان کرد وتعلیم میدادند هاروت وماروت طریق سحر وباطل کردن انرا بهیچیك از مردمان مگر انکه پیش از آموختن بطریق نصح وموعظه باو میگفتند جز این نیست که ما افتنان وامتحانیم برای بندگان تا ظاهر شود که متعلم بان سحر عمل خواهد کرد ویا انکه علم ببطلان ان حاصل کرده از عمل کردن احتراز خواهد نمود

تحقیق حال هاروت وماروت وعصمت ملائکه

علت نزول هاروت وماروت بزمین

ور با ایمان خود ثابت قدم خواهد بود و میگفتند آن دو ملک بهر یک از مردمان پس کافر مشو تو باعتقاد کردن
آنکه بر عمل سحر گاهی مترتّب نیست و مبادا که این را وسیلهٔ دنیای خود نمائی و مردم را بخوانی بسوی آنکه اعتقاد کنند
باینکه تو بسبب سحر قادری بر میراندن و زنده گردن که آن کفر است چنانکه حقتعالی فرموده وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ
حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ الآية پس گاهی از هاروت و ماروت ضادر نشد و ایشان مدّتی در زمین
بودند و بعد از آن برگشتند بآسمان اَخَذْنا من تفسیر منهج الصّادقین و جلوة القلوب علی طریق التّلفیق

واقعهٔ چهارم در این روز حقتعالی دعای حضرت زکریّا را در طلب فرزند مستجاب فرمود چنانکه در مصباح طوسی
و مصباح کفعمی و توضیح المقاصد و مسارّ الشّیعة و تقویم المحسنین و انوار نعمانیه است و در مجلد پنجم و دهم و
بیستم و بیست و دوم بحار نیز استجابت دعای آنحضرت را در اوّل محرّم ذکر فرموده و در امالی و منتخب طریحی نیز
مذکور است در ناسخ التّواریخ آورده که عمران پدر مریم دو دختر داشت یکی مریم و دیگر که بزرگتر از مریم بود ایشاع
نام داشت و زکریّا ایشاع را بحبالهٔ نکاح در آورد و باینجهة کفالت خال مریم نیز مینمود پس ایشاع سالهای فراوان
در سرای زکریّا زیست نمود و هرگز بفرزندی حامله نگشت تا اینکه زکریّا هفتاد و پنجساله شد و ایشاع از زمان
حامله شدن و بار نهادن بسر آمد و بروایتی از عمر زکریّا صد و بیست سال گذشت و زنش نود و هشت ساله شد
مرویست که حضرت زکریّا مریم را در یکی از غرفات مسجد اقصی جای داده بود و هر روز برای کفایت مهمّات او نزد او
میشتافت پس اگر تابستان بود اثمار اشجار زمستان نزد او مییافت و اگر زمستان بود بار درختان تابستان نزد
او میدید پس حضرت زکریّا در دل آورد که قاهر و قادریکه بی هنگام چندان نعمت برای مریم میفرستد تواند
که مرا هم بی وقت فرزند عنایت فرماید هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ
سَمِيعُ الدُّعَاءِ پس در آنمکان حضرت زکریّا پروردگار خود را بخواند و میتوان بود که هنالک بمعنی وقت باشد
چه گاهست که هنا و ثمّ و حیث از برای زمان مستعار میشود یعنی در آنوقت که زکریّا منزلت مریم را نزد خدا دید
دست بدعا بر داشت و گفت پروردگار من ببخش مرا از نزد خود فرزندی پاک از آلایش گناه بدرستیکه تو شنوندهٔ
دعائی یعنی اجابت کنندهٔ دعائی ذکر سمیع در موضع مجیب بجهة آنستکه هر که اهلیّت آن دارد که استماع مطلوبی
کند سزاوار است که اجابت آن نماید فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا
بِكَلِمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِنَ الصَّالِحِينَ پس ندا کردند او را فرشتگان و یا جبرئیل که از جنس ملئکه
است پس الملائکه در تقدیر من جنس الملائکه است در حالتیکه زکریّا ایستاده بود نماز میکرد در محراب بدرستی
که خدا مژده میدهد ترا بفرزندیکه اسم او یحیی است در حالتیکه آنفرزند تصدیق کننده و ایمان آورنده
باشد بعیسی که کلمه ایست از نزد پروردگار عالم زیرا که او موجود گشته بکلمهٔ کن بدون واسطهٔ پدر در اخبار

تفسیر آیهٔ فنادته الملئکة وهو قائم

(اوّل محرّم)

ثابت است که اول کسیکه بعیسی ایمان آورد حضرت یحیی بود و آنحضرت شش ماه از عیسی بزرگتر بود و پسر خاله یکدیگر بودند
و یحیی پیش از عروج عیسی باسمان کشته شد پس اینست قول خدا تعالی که فرموده است آنفرزند تصدیق کننده است بکلمه
خدا و سیّد و مهتر بوده در علم و حلم و کثرت عبادات و غیر آن از اخلاق حسنه و در حالتیکه او حصور است یعنی حصار
کرده شده از گناه و این مبالغه است در حبس نفس از شهوات و ملاهی یعنی بازگرفته باشد خود را از شهوات نفسانیّه
مرویست که حضرت یحیی در سن سه سالگی بر جمعی از کودکان گذشت که بازی میکردند و یرا ببازی ترغیب نمودند
فرمود ما للعب خلقنا ما از برای بازی خلق نشده ایم وَنَبِیّاً مِنَ الصّالِحِینَ و در حالتیکه آنفرزند پیغمبر باشد
از شایستگان گویند که صالح کسی است که حقوق خالق و خلایق را بر وجهی که باید و شاید ادا کند در ناسخ التّواریخ
آورده که چون از اوّل محرّم که زکریّا این دعا را کرد نه ماه بگذشت اشاع حامله شد بیحیی ع و از حضرت امام محمد باقر ع
منقولست که فرمود وُلِدَ یحیی بعد البشارة له من الله بخمس سنین و ولادت یحیی ع پنجهزار و پانصد و هشتاد و پنج سال بعد
از هبوط آدم ع بود و در جنات الخلود آورده که روزی حضرت زکریّا باتّفاق زوجهٔ خود مرغی دید که جوجهٔ خود را دانه
میداد و آن روز اوّل محرّم بود باز اشتیاق فرزندیشانرا غالب شد نالیدند فی الحال زوجه اش حایض شد بعد از طهارت
با وی مقاربت کرد یحیی ع بوجود آمد و ملائکه او را بشارت بمقدم یحیی دادند انتهی و کیفیّت ولادت حضرت یحیی در دهم
محرّم مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی و مکشوف باد که مسطورات این واقعه را از تفسیر منهج و پنجم بحار و حیوة القلوب و ناسخ
التّواریخ بطریق التلفیق مرقوم داشتیم **تذییل** بدانکه در روز استجابت دعای حضرت زکریّا دو قول است ۱
غرّه محرّم چنانکه گذشت ۲ در دهم آنماه چنانکه در مجلس بیاید انشاء **واقعه پنجم** در کتاب وقایع الشّهور از جنات
الخلود نقل نموده که در روز اوّل محرّم کهیعص نازل شد بر حضرت زکریّا و بعد در وصف کتاب جنات گوید که از
مؤلفات سیّد محمد رضای امامی خاتون آبادیست و وجه تسمیه او بامامی بجهت این است که او از نسل امامزاده اسمعیل
مدفون در اصفهان است و از برای او قبّه ایست که زیارت کرده میشود بآن و بر بسیاری اشتباه شده است که او را از
غیر سادات گمان کرده اند و لهذا تعبیر میکنند از او بآخوند و بسیاری از خطوط حرم شریف رضویّه از او است انتهی کلامه
و مکشوف باد که جناب امامزاده اسمعیل مذکور مشهور است بدیباج و قبر شریف او واقع است در محلّهٔ باغ همایون
اصفهان و او اسمعیل بن ابرهیم بن عمر بن حسن بن حسن المثنّی است **مؤلّف گوید** که لفظ صاحب جنّات
این است که محرّم از اشهر حرم و روز اوّل آن دعای زکریّا مستجاب شد نزد ذکر آل عبا و نزول کهیعص که دلالت
بقصّهٔ کربلا نموده آرزوی فرزندی کرد که مانند امام حسین علیه السلام شهید گردد حقتعالی یحیی را بوی داد انتهی
گرچه از ظاهر این عبارت مستفاد میشود که نزول کهیعص نیز در اوّل محرّم بوده و لکن این مخالف است با
آنچه که جمهور مفسّرین و مورّخین ذکر نموده اند چه آنکه مستفاد از کلمات ایشان این است که نزول کهیعص

مدّتی قبل از استجابت دعا بوده والعلم عند الله در مناقب ابن شهر آشوب تفسیر صافی و غاشر بحار و جوّ القلو

از سعید بن عبد الله روایت کرده‌اند که او از حضرت صاحب الامر ع سؤالی چند کرد در هنگامیکه آنحضرت کودک

بود و در دامن حضرت امام حسن عسکری ع نشسته بود و از جملهٔ آن سؤالها آن بود که پرسید از تأویل کهیعص

فرمود این حروف از خبرهای غیب است که مطلع گردانید خدا بر آنها بندهٔ خود زکریّا را و بعد از آن برای محمّد ص

ذکر کرده است و این قصه چنان بود که زکریّا از پروردگار خود سؤال کرد که تعلیم او نماید نامهای آل عبا ع

را پس جبرئیل نازل شد و آن نامها مقدّس را تعلیم او نمود فکان زکریّا اذا ذکر محمّدا و علیّا و فاطمة و الحسن علیهم السلام

سُرّی[2] عنه همّه و انجلی کربه و اذا ذکر الحسین علیه السلام خنقته العبرة و وقعت علیه البهرة[3] پس زکریّا هرگاه محمّد و علی و فاطمه و

حسن علیهم السلام را یاد میکرد دلگیری و اندوه و الم او بطرف میشد و چون نام حسین علیه السلام را یاد میکرد گریه در گلوی او

گره میشد و از بسیاری گریستن نفس او تنگ میشد فقال ذات یوم الهی ما بالی اذا ذکرت اربعا منهم تسلّیت

باسمائهم من همومی و اذا ذکرت الحسین ع تدمع عینی و تثور زفرتی پس روزی مناجات کرد که خداوندا چرا

اینچهار بزرگوار را که یاد میکنم غمها از دلم بیرون میرود و دلم گشاده میشود و چون حسین ع را یاد میکنم دیده ام

گریان و دلم محزون میشود و آه و ناله ام بلند میگردد پس حقتعالی واقعهٔ کربلا را باین حروف بطریق رمز با و وحی نمود

که کهیعص کاف اشاره بکربلا و هاء اشاره بهلاکت عترت رسول ص در آن صحرا و یا اشاره بیزید علیه اللّعنة و العذا

است که ظلم کنندهٔ بر حسین علیه السلام بود و عین عطش و تشنگی آنحضرت است و صاد صبر آنحضرت است چون زکریّا این را

شنید سه روز از جای نماز خود بیرون نیامد منع کرد مردم را که نزد او بروند و روی آورد بگریه و فغان و نوحه و مرثیه

میخواند بر این مصیبت و میگفت الهی اتفجع خیر خلقک بولده اتنزل بلوی هذه الرزیّة بفنائه الهی اتلبس علیّا

و فاطمة علیهما السلام ثیاب هذه المصیبة الهی اتحلّ کربة هذه الفجیعة بساحتهما خداوندا آیا بدرد خواهی آورد دل بهترین جمیع

خلق خود را بمصیبت فرزندش آیا این بلیّه و محنت را بساحت عزّت او فرود خواهی آورد آیا جامهٔ این ماتم بر علی و

فاطمه خواهی پوشانید آیا شدّت این درد و محنت را بعرصهٔ قرب منزلت ایشان داخل خواهی کرد پس میگفت الهی

روزی کن مرا فرزندی که باین پیری دیدهٔ من روشن گردد و چون عطا کنی مرا بمحبّت آن فرزند مفتون گردان پس

دل مرا بمصیبت او رسید چنانچه دل محمّد حبیب خود را بفرزندش بدرد خواهی آورد پس خدا حضرت یحیی را باو روزی

کرد و بمصیبت او دل او را بدرد آورد **واقعهٔ ششم** در این روز سنهٔ هشتصد و هشتاد و دو از تاریخ

ذو القرنین ابرهة الاشرم از جانب پادشاه حبشه آمد بقصد اینکه خانهٔ کعبه را خراب نماید چنانکه در حیوة

الحیوان و تقویم الشریعه است و در کتاب عجائب المخلوقات قدوم ابرهه را در شانزدهم محرّم ذکر نموده و در

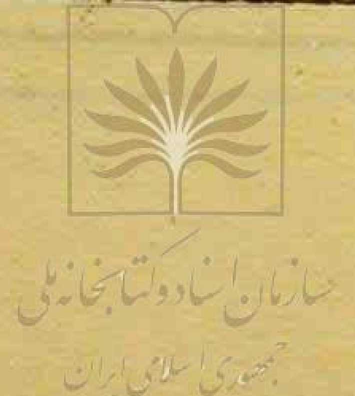
کتاب وقایع الشهور گوید و بروایت غیر معتبر بیرون آمدن اصحاب فیل از یمن باین قصد فاسد در اوّل محرّم بود

[2] سُرّی عنه ای ذهب مجمع

[3] بهره بالضم تنگی نفس از بسیاری ماندگی منتخب

مناجات زکریا در مصائب حسین ع

حمله ابرهه با اصحاب فیل بکعبه

در حیوة القلوب از صاحب کتاب انوار روایت کرده است که جمعی از اهل مکّه برای تجارت بحبشه رفتند و داخل کنیسهٔ از
کابین نصاری شدند و آتشی افروختند از برای طعام خود و آتش را خاموش نکرده بار کردند پس بادی وزید و آنچه در
معبد ایشان بود سوخت چون داخل کنیسه خود شدند پرسیدند که کی اینکار کرده است گفتند جمعی از تجار مکّه اینجا
فرود آمده بودند و بسبب ایشان این کنیسه سوخته است چون این خبر را بپادشاه حبشه رسانیدند او در غضب شد
وزیر خود ابرهة بن الصباح را با چهارصد فیل و صد هزار مرد جنگی فرستاد گفت برو و کعبه ایشانرا خراب کن
و سنگهای آنرا در دریای جدّه بینداز و مردان ایشانرا بکش و اموال و فرزندان ایشانرا غارت کن و احدی از
ایشان مگذار القصّه **مؤلّف گوید** که تفصیل این اجمال در هفدهم محرّم ذکر خواهد شد انشاء الله **واقعهٔ هفتم**
در این روز در سال هفتم بعثت حضرت رسالت با بنی هاشم از بیم مشرکین بشعب ابیطالب در آمدند چنانکه در ناسخ
التواریخ و در حیوة الحیوان گوید که در شب هلال محرّم در سال هفتم بعثت قریش بنی هاشم را در شعب ابیطالب
محاصره کردند و تفصیل این اجمال اینستکه چون کفّار قریش دیدند که روز بروز اعلام اسلام رو در ارتفاع دارد
و رایات کفر و ظلام میل بانهدام میکند و شنیدند که نجاشی پادشاه حبشه قبول اسلام نموده و نسبت بمسلمین
مهاجرین اعزاز و اکرام فرموده و نیز دانستند که صیت و آوازهٔ اسلام در قبائل عرب پیچیده و حقیقت حضرت
رسالت بر اکثر خلق ظاهر شده از مشاهده و استماع این احوال مضطرب شدند و نائرهٔ حسد و شرک در سینه
پر کینه ایشان مشتعل گردید با خویش گفتند که اگر امر چنین باشد زمانی نگذرد که محمّد صلعم بر ما سلطنت کند
پس چاره باید کرد پس ایشان انجمن کردند و تدبیر ایشان براین قرار یافت که بهر گونه توانند و دست یابند
پیغمبر را بقتل رسانند و از مقاتله با بنی هاشم نپرهیزند چون این خبر بجناب ابوطالب سید فرزندان عبد
المطّلب بنی هاشم را جمع نمود و با ایشان فرمود سوگند یاد میکنم که اگر از دشمن خاری بپای محمّد برود همه
شما را هلاک خواهم نمود پس رسولخدا با بنی هاشم و جمیع زنان و فرزندان ایشان همه را بشعبی که منسوب باو بود
و آنرا شعب ابیطالب میگفتند در آورد و اولاد عبد المطّلب چه آنکسانیکه مسلمانی داشتند و چه آنجماعتیکه
مشرک بودند از برای حفظ قبیلهٔ خود و فرمانبرداری جناب ابیطالب در نصرت پیغمبر خودداری نکردند و با ایشان
بشعب در آمدند جز ابولهب که با ایشان مخالفت کرد و با دشمنان همراه شد بالجمله جناب ابوطالب باتّفاق بنی اعمام و
مسلمانان دیگر در شعب بحفظ و حراست پیغمبر پرداختند و طرفین اندرّه را ضبط نمودند و دیده بان باز داشتند
و در شب و روز پاسبانی پیغمبر مینمودند و چون شب میشد ابوطالب شمشیر خود را برمیداشت و مانند پروانه برگرد
آن شمع محفل نبوّت میگردید و در اوّل شب آنحضرت را در جائی میخوابانید و چون پاسی از شب میگذشت آنسرور را
از آنجا بجای دیگر نقل مینمود و عزیزترین فرزندان خود علی بن ابیطالب را در جای آنحضرت میخوابانید که اگر کسی در

اول شب بجناب برادر را نمکان دیده باشد تصدق ضربی باد شاید بر اعزه اولاد او واقع شود و بر او واقع نشود هر شب امیر المؤمنین صلوات الله علیه بطیب خاطر جان خود را فدای آنحضرت مینمود بقیه دارد که راجع بواقعه بعد است

واقعهٔ هشتم در این روز سال هفتم بعثت کفار قریش عهد نامهٔ خود را در اندرون کعبه آویختند چنانکه در کتاب نور الابصار و سیرة النبویه است و کیفیت آن بر سبیل اجمال این است که چون کفار قریش نصرت و حمایت جناب ابو طالب و بنی هاشم را نسبت بحضرت نبوی بدینمنوال بدیدند و دانستند که دست بر آنحضرت نیابند چهل نفر از اکابر و رؤسای ایشان در دار الندوه که محل مشورهٔ ایشان بود جمع شدند و رای ایشان بر این قرار یافت که با یکدیگر اتفاق کردند و سوگند خوردند بر عداوت پیغمبر و نامه در میان خود نوشتند و جملگی در آن نامه عهد کردند که با فرزندان عبد المطلب و بنی هاشم دیگر بر وفق و مدارا نباشند و دختر بایشان ندهند و از ایشان دختر نگیرند و با ایشان طعام نخورند و سخن نگویند و با ایشان خرید و فروش نکنند و نیز در آن صحیفه نوشتند که هرگز از این رای برنگردند و با بنی هاشم صلح ننمایند مگر وقتیکه پیغمبر را بدست ایشان بدهند که آنحضرت را بقتل رسانند پس جمیع اکابر و رؤسای قریش که چهل تن بودند مهر خود را بر آن زدند و نامه را پیچیدند و در میان کعبه آویختند و کاتب آن صحیفه منصور بن عکرمه و بقولی نضر بن حارث بود که رسولخدا بر او نفرین کرد دست او شل شد و تعلیق آن نامه چنانکه گذشت در اول محرم بود

مؤلف گوید آنچه را که در واقعهٔ هفتم و این واقعه نگاشتم از کتاب حبیب السیر و حیوة القلوب و ناسخ التواریخ و سیرة النبویه بطریق تلفیق اخذ نمودم و مکشوف باد که صاحب ناسخ التواریخ در طی کلمات خود در نقل واقعهٔ شعب ذکر نموده که از اول محرم سال هفتم بعثت که جماعت بشعب رفته بودند تا آنوقت که بیرون آمدند سه سال تمام بود از ظاهر این عبارت مستفاد میشود که بیرون آمدن بنی هاشم از شعب نیز در اول محرم بوده ولکن اکثر علمای اخبار خروج ایشانرا در پانزدهم رجب نوشته اند و ما نیز کیفیت آنرا در آنروز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی

واقعهٔ نهم در این روز سال نهم هجرت حضرت رسالت عاملین خود را بسوی قبائل فرستاد جهة اخذ زکوة چنانچه در حبیب السیر و ناسخ التواریخ و تقویم الشریعه است و در کتاب وقایع الایام و وقایع الشهور نیز مذکور است و کیفیت این واقعه بطور تلخیص و تلفیق از کتاب حبیب السیر و ناسخ التواریخ و منهج الصادقین بدینمنوال است که رسولخدا برای اخذ زکوة عاملین گماشت تا بقبائل مسلمین سفر کنند و زکوة اموال ایشانرا ماخوذ دارند بریدة بن الحصیب را بسوی بنی غفار و اسلم فرستاد و عباد بن بشر را به بنی سلیم و مزینه و عمرو عاص را بفزاره و ضحاک بن سفیان را به بنی کلاب و بسر بن سفیان کعبی را به بنی کعب مامور فرمود پس تمامی قبائل مذکوره باداء زکوة پرداختند و جماعت مذکوره را مقضی المرام بجانب مدینه روان ساختند و اما بسر بن

اتفاق قریش بر عداوت پیغمبر و نوشتن عهد نامه

فرستادن پیغمبر عاملین زکوة را بسوی قبایل

سفیان چون بنی کعب سفر کرد بر سرابی که از اوقات الاسقاط میگفتند با ایشان رسید و بنی تمیم نیز با بنی کعب در یکجا
اوتراق داشتند بشر چون از راه رسید بنی کعب را فرمان داد تا مواشی خود را آوردند بشمار گرفت و زکوة از اموال خود
داشت پس آن زکوة در نظر بنی تمیم بسیار نمود بنی کعب گفتند ما اسلام گرفته ایم و بر همین شرط بیعت داده ایم که زکوة
اموال خود را بدهیم واما بنی تمیم گفتند سوگند بخدا که ما نگذاریم کسی یک شتر ببرد وجماعتی از بنی خزاعه نیز با بنی
تمیم همراه شدند دست بشمشیر برده بقصد بشر کمر بستند بشر چون این بدید اقامت خود را موقوف و خاتمت ذات
خود را از میان ایشان بیکسو افکند شتابنده بمدینه آمد و کیفیت واقعه را به پیغمبر معروض داشت پس رسولخدا
فرمود کیست که بنی تمیم را کیفر نماید عیینة بن حصین عرض کرد یا رسول الله سوگند بخدا که من روی باز نگیرم تا این
گروه را حاضر حضرت نمایم در آنوقت پیغمبر پنجاه تن سوار چرار با وسپرد واو راه بادیه بنی تمیم مامور گردانید واو
شب بتاخت و روز پوشیده بزیست تا بار اضی ایشان در آمد از قضا وقتی رسید که مردان آنجماعت از پی حاجت
خویش پراکنده بودند پس بمیان آنجماعت تاخت و اموال ایشان را غارت کرد و یازده مرد و یازده زن و سی کودک
از ایشان اسیر گرفت و باز گشت بمدینه پس اکابر و رؤسای بنی تمیم مانند عطارد بن حاجب و زبرقان بن بدر
و چند نفر دیگر از بزرگان ایشان با خطیب و شاعر خود بمدینه آمدند تا با رسولخدا در این باب سخن گویند و بعد از ورود
بمدینه اول اسرای خود را دیدار کردند و ایشان لختی زاری و اضطراب نمودند آنگاه بمسجد مقدس نبوی در آمدند
در آنوقت پیغمبر در سرای عایشه بخواب قیلوله بود چون ایشانرا معلوم نبود که آنحضرت در کدام حجره است بر در هر
حجره که میرسیدند فریاد میزدند که ای محمد چرا زنان و کودکان ما را باسیری گرفته با اینکه ما عصیانی نکرده ایم چندانکه
بلال و مردمان دیگر گفتند ای جماعت قدری مکث نمائید اکنون پیغمبر از برای نماز حاضر مسجد خواهد شد مفید نبود
تا آنکه رسولخدا از خواب بیدار شد و از خانه بیرون آمد و با دست مبارک چشمها خود را میفشرد و میفرمود چه شده
است اینقوم را که مرا از خواب بیدار میکنند در آنوقت خدا تعالی این آیه فرستاد اِنَّ الَّذِینَ یُنَادُونَکَ مِنْ وَرَاءِ
الْحُجُرَاتِ اَکْثَرُهُمْ لَا یَعْقِلُونَ بدرستی که آنانکه ندا میکنند ترا از بیرون حجرهای زوجات بیشتر ایشان عقل ندارند
و جاهلند برسوم آداب مراد آنستکه اینجماعت بجهة عدم معرفت بقدر و شرف و مرتبه تو و ترک توقیر و تعظیم تو
بمنزله بهائمند که از فهم و عقل عاریند وَلَوْ اَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتّٰی تَخْرُجَ اِلَیْهِمْ لَکَانَ خَیْرًا لَهُمْ وَاللّٰهُ غَفُورٌ رَحِیمٌ
واگر ایشان صبر و شکیبائی میکردند و ترک ندا تا بیرون میآمدی تو بسوی ایشان هر آینه صبر کردن و انتظار
خروج بهتر بودی مر ایشانرا از ندا کردن بجهة مراعات رسوم آداب که متمم سعادت دنیا و عقبی است و خدا بسیار
آمرزنده است کسی را که از بی ادبی تائب و نادم شود و بسیار مهربان است با اهل ادب و حرمت بالجمله چون پیغمبر
بمسجد آمد و نماز بگذاشت هنگام مراجعت آنجماعت بر سر راه آنحضرت آمدند و گفتند یا رسول الله بی انکار ما

بیان فرستادن عیینة بن حصین بر بنی تمیم

بیان نازل شدن آیت در حق بنی تمیم

بن ثابت پیغمبر و گفتار مفاخرت بنی تمیم با

مداین و خراسان فتح فلسطین و

گناهی پدید اید اصحاب تو زنان و کودکان ما را باسیری گرفته اند حضرت رسالت جوابی نفرمود و بخانه امد و نماز سنت را بگذاشت و از آنجا بمسجد امده جلوس فرمود پس بنو تمیم حاضر شدند و اغاز مفاخرت و مباهات نمودند عطارد بن الحاجب برخاست و شمهٔ از شرف قبیلهٔ بنی تمیم اغاز کرد و باشارت حضرت نبوی ثابت بن قیس انصاری در برابر او خطبه بر زبان اورده و بعضی از مناقب و مآثر انصار و مهاجر را نمود انگاه زبرقان بن بدر که شاعر تمیمان بود بیتی چند انشاد کرد حسان بن ثابت از موقف نبوت بجواب او مامور شد و کلمهٔ چند در سلک نظم کشید که موجب تحسین و افرین گردید بعد از آن اعیان بنی تمیم بعظم شان و فصاحت بیان محمد پایان قائل گشته سراچهٔ قلوب ایشان بانوار ایمان روشنائی گرفت گفتند سوگند بخدا که محمد را از غیب تایید کرده اند خطیب او از خطیب ما بهتر و شاعر او از شاعر ما نیکوتر است پس اسلام خود را استوار نمودند انگاه پیغمبر اسیران ایشان را باز گردانید و هر یک را عطائی در خور او عنایت نمود و رخصت معاودت فرمود

واقعهٔ دهم در این روز سال بیستم هجرت عمرو بن العاص مصر و اسکندریه را فتح کرد در زمان خلافت عمر بن الخطاب چنانکه در اخبار الدول و ناسخ التواریخ و کتاب نور الابصار است بدانکه در عهد خلافت عمر بلدان و امصار کثیره فتح شد و بتصرف مسلمین در امد از انجمله شهر بعلبک و حمص بود که در سنهٔ پانزدهم هجرت سال سیم خلافت عمر فتح شد و دیگر بیت المقدس و حلب و انطاکیه است که در سنهٔ هفدهم هجرت سال پنجم خلافتش فتح شد و دیگر بلاد جزیره و عسقلان است که در سنهٔ هیجدهم هجرت سال ششم خلافت عمر فتح شد و دیگر اهواز و تکریب و موصل است که در سنهٔ نوزدهم هجرت سال هفتم خلافت او فتح شد و دیگر دیار مصر و اسکندریه و تستر است که در سنهٔ بیستم هجرت سال هشتم خلافت وی فتح شد و دیگر نهاوند اصفهان است که در سنهٔ بیست و یکم هجری سال نهم خلافت عمر فتح شد و دیگر همدان و دماوند و طبرستان و اذربایجان و فارس است و این بلدان در سنهٔ بیست و دوم هجرت سال دهم خلافت او فتح شد و دیگر از شهرهائیکه در زمان خلافت عمر فتح شد شهر کرمان و سجستان است و این دو شهر در سنهٔ بیست و سیم هجرت سال یازدهم خلافتش فتح شد و اصطرخ و مدائن و فلسطین و خراسان و بربر نیز از فتوحات عمر است پس از جملهٔ آن فتوحات فتح مصر و اسکندریه است و کیفیت ان بر نهج تلخیص چنین است که چون عمر بن الخطاب بسفر شام رفت در بیت جابیه کرد هی است نزدیک بدمشق عمرو بن العاص نزدیک عمر امد و با او مجلسی خالی از بیگانه ساخت و گفت اگر اجازت میدهی با خود لشکری کوچ دهم و اهنگ مصر کنم که فتح آن بلده شوکت اسلام را در چندان کند عمر گفت بیم دارم که مسلمانان را از لشکر مصر و انبوه سپاه روم اسیبی رسد و این رای را صواب ندانست چندانکه عمرو او را تحریص نمود و این امر را سهل شمرد پذیرفته نشد این بود تا عمر بمدینه برگشت و مملکت

شام صاف گشت و عمّال او در بلاد شام نافذ الحکم شدند و عمرو بن العاص بعد از فتح نوبه بر حسب فرمان
عمر بفلسطین آمد و همواره در خاطر داشت که آهنگ مصر کند و این خیال در خاطرش قوّت گرفت چندانکه
بی اجازت عمر لشکری ساخت و باهنگ مصر خیمه بیرون زد و از آنسوی چون این خبر بعمر بن الخطّاب رسید
که عمرو بن العاص لشکر بمصر میتازد این کار را پسندیده نداشت و نامهٔ بسوی او نوشته بدینگونه مِن عُمَر
بن الخطّاب الی العاصی بن العاصی امّا بعد فانّک سِرتَ الی مصر وَمَن مَعَک وَبها جُموع الرّوم وانّما
مَعَک نفر یسیرة ولعمری لو ثکلک امّک وَما سِرتَ بهم فَاِن لم یکن بَلَغتَ مِصرَ فارجِع بِهِم
یعنی این نامه ایست از جانب عمر بن الخطّاب بسوی گناهکار پسر گناهکار همانا با گروهی از مسلمانان سفر
مصر کردی و حال آنکه در آن مملکت لشکر انبوه است و با تو عددی اندکست سوگند بجان خودم کاش مرده
بودی و مسلمین را با خود نمیبردی پس اگر هنوز بمملکت مصر نرسیدهٔ باتّفاق مسلمانان مراجعت کن پس نامه
را داد بعقبة بن عامر و او را فرمان داد که عجله کن و این خطاب را بعمرو بن العاص برسان عقبة بن عامر نامه را
گرفت و بفرمان عمر سرعت کرد و در منزل رفح بخدمت عمرو آمد و عمرو بن العاص چون او را دید تفرّس
کرد که عمر بن الخطّاب او را دستور برگشتن فرستاده لاجرم در اخذ مکتوب عمر مماطله کرد و از منزل رفح
کوچ داده بمنزل عریش آمد زیرا که بلدهٔ عریش از مملکت مصر بود آنگاه عقبه را طلبید و مکتوب عمر را گرفت
و بر مردمان قرائت کرد و با لشکر خود گفت این عریش که ما در او ئیم از کجا است گفتند از مملکت مصر است
عمرو گفت پس نشاید که مراجعت نمائیم زیرا که خلیفه فرمان داده که اگر به مملکت مصر نرفته اید مراجعت نمائیم
پس از آنجا کوچ و طریق مصر گرفت و از آنسوی خبر دادند بمقوقس بن قرقب یونانی که پادشاه مملکت مصر
بود از رسیدن عمرو بن العاص و لشکر عرب پس مقوقس تجهیز لشکر نمود و مردیکه ملقّب بود باعیرج و
حکومت مصر داشت رئیس بر آن لشکر کرده برای دفع عرب بجانب فسطاط فرستاد و در ارض فرما تلاقی
فریقین شد و جنگی صعب در میان واقع شد و از هر دو سوی جماعت فراوان کشته گشتند پس عمرو بن العاص
از فرما بیرون شد و طریق فسطاط را گرفت و در زمین خواص فرود آمد و از آنجا بام دنین آمد و راه
با قاهرهٔ مصر نزدیک کرد و قاهره نام شهریست و از قاهره تا مصر عمارات و بیوتات پیوسته است و مدینهٔ
قاهره دار الملک مصر است مع القصّه بار دیگر لشکر اعیرج از بهر جنگ جنبش کرده و از جانبین جماعت
بسیار هلاک شدند و این جنگ و جوش یکماه طول کشید و فتح مصر میسّر نمیگشت پس عمرو صورت حال
را بعمر نوشت و از او استمداد نمود و عمر بن الخطّاب چهار صد تن از صنادید شجعان را با دوازده هزار
نفر مدد او فرستاد در آنوقت لشکر اسلام قوی گشت و مقوقس را قوّت مقاتله نماند و در قصر خویش

(معصن)

متحصن گشت بالجمله صاحب ناسخ التواریخ این واقعه را بتفصیلی نوشته است که این واقعه را گنجایش آن نباشد
تا آنجا که گوید بعد از آنکه عمرو عاص هفت ماه حصن مصر را حصار داد در جمعه غرهٔ محرم سال بیستم هجری
فتح کرد و چهار سال و چند ماه در آن اراضی حکومت داشت و در کتاب فیض العلام فرموده که چون اسکندریه
مفتوح شد از کتب حکمت در خزائن ملوکیهٔ او بسیار جمع شده بود عمرو عاص برای عمر نوشت که با آن کتابها
چه عمل نماید جواب آمد که اگر در میان انها کتابهائی است که موافق با قرآن است ما را کتاب خدا کافیست
واگر مخالف با قرآن است که ما را حاجتی بآن نیست انها را معدوم کن عمرو عاص انکتابها را بر حمامهای اسکندریه
تفریق کرد که عوض هیزم در زیر خزانه ها بسوزانند و گفته اند هزار حمام داشته و مدت شش ماه حمامها با تش
کتابها گرم میشد و از بعض کتابهای نصاری نقل شده که عدد ان کتابها که سوخته شد هفتصد هزار مجلد بود و در
ناسخ التواریخ و کتاب اخبار الدول مسطور است که شهر فسطاط از این روی فسطاط نام یافت که عمرو بن العاص هنگام
فتح مصر در انموضع فسطاطی برافراشته بود و در تحت ان نشیمن داشت چون آهنگ اسکندریه نمود بفرمود تا
فسطاط را بر کنند و با خود حمل دهند فاخبر بان حمامة باضت باعلاها پس خبر دادند باو که کبوتری بر فراز آن
تخم نهاده گفت پس حرام است بر ما که این خیمه را بر کنیم و بچگان کبوتر را بر هم زنیم و بروایتی گفت والله ما کنا نسئ
لمن جاورنا واطمئن الحمامة بخدا قسم چنین نیستیم ما که مکروهی رسانیم برکسیکه در جوار ما امده و بحمایت
ما اطمینان اورده پس فسطاط را بحال خود گذاشت و طریق اسکندریه پیش داشت و چون از اسکندریه
مراجعت نمود در همانجای فسطاط فرود آمد تا در انجا نشیمن کند و لشکریان او در گرد ان فسطاط خانه ساختند
و آن شهر بفسطاط نام یافت از انجا معلوم میشود که شقاوت و کفر عمر سعد و لشکر او بچه حد و مرتبه بوده که در کربلا
باین مقدار که عمرو عاص مراعات بچه کبوتران کرد ایشان مراعات اهلبیت و اطفال سید الشهداء را نکردند
بلکه اتش بخیمهای ایشان زدند و ان مظلومان شکسته دلان را در صحرای کربلا متفرق نمودند چه خوب گفته شاعر
اتش باشیانهٔ مرغی نمیزنند گیرم که خیمه خیمهٔ ال عبا نبود در اخبار الدول گوید که فسطاط هی المدینة المشهورة
بمصر بناها عمرو بن العاص و کان بها طلسم للتماسیح اذا بلغ تمساح حولها انقلب علی ظهره فکسر ذلک و بطل حکمه
وکانت مدینة عظیمة یقال انه کان بها اربعة مائة حمام فخربها شاور وزیر العاضد خوفا من الافرنج ان یملکوها
یعنی فسطاط شهریست مشهور در مصر که عمرو بن العاص انرا بنا کرد و در ان طلسمی بود برای نهنگها که هرگاه نهنگی
در گرد ان طلسم میرسید به پشت میگردید و هلاک میشد پس عمرو ان طلسم را شکست و حکم انرا باطل کرد و فسطاط
شهر بزرگی بود که گویند چهارصد حمام در ان بود و شاور وزیر عاضد ان شهر را خراب کرد از ترس اینکه مبادا فرنج
ما لک ان گردند **واقعهٔ یازدهم** در یکشنبه غرهٔ محرم سال بیست و چهارم هجرت عمر بن الخطاب در دو اق

حمام بالفتح کبوتر و قمری و هر مرغیکه طوق دارد منتخب

وجه تسمیهٔ شهر فسطاط

تعیین شهر فسطاط در کجا واقع

(اوّل محرّم)

پیغمبر ص دفن شد چنانکه در کتاب درّ المسلوک و اخبار الدّول و ترجمهٔ تاریخ طبری و تاریخ ابی الفداء مسطور است

و در کامل ابن اثیر و ناسخ التّواریخ نیز دفن او را در اوّل محرّم تعیین کرده اند و کیفیّت آن بطور تلفیق از کتاب

ناسخ و اخبار الدّول بدین قرار است که عمر در وقت وفات پسرش عبد الله را گفت که ایفزند بنزد عایشه رو و

سلام مرا برسان و خواستار شو تا اجازه کند که مرا در رواق رسولخدا در پهلوی ابوبکر بخاک سپارند چون

عبد الله ابلاغ این سخن کرد عایشه گفت در آن رواق افزون از یکجای قبر نمانده وَکُنْتُ اُرِیْدُهُ لِنَفْسِی وَ

لَاُوْثِرَنَّهُ الْیَوْمَ عَلٰی نَفْسِی و من آنرا از برای خود ذخیره نموده بودم و اکنون که عمر خواستار شده او را بر خود

مقدّم میدارم و بدو وامیگذارم چون عبد الله این خبر باز آورد عمر شاد شد و حمد خدا بجای آورد و بعد از زمانی

درگذشت و بحکم وصیّت او صهیب که ابو یحیی کنیت داشت بر او نماز گذاشت پس نعش او را برواق رسولخدا

آوردند و عبد الله بن عمر و سعید بن زید بن عمرو و صهیب بن سنان بقبر او درآمدند و او را بخاک سپردند و قبر

او را چنان حفر کردند که سرش با کتف ابوبکر برابر میآمد و بقول مسعودی در مروج الذّهب در پایین پای پیغمبر ص

دفن شد و قیل انّ قبورهم مسطرة ابوبکر الی جنب النّبی و عمر الی جنب ابی بکر و گفته شده است که قبرهای ایشان مرادف

یکدیگر است قبر ابوبکر پهلوی قبر پیغمبر ص و قبر عمر پهلوی قبر ابی بکر واقع شده **مؤلّف گوید** یا للعجب عایشه

راضی شد که عمر در جوار پیغمبر ص دفن شود امّا راضی نشد که پاره تن پیغمبر ص حضرت امام حسن ع را در حرم پیغمبر

درآورند در آن هنگام که آقایان بنی هاشم جنازهٔ مطهّر حضرت مجتبی را بجانب حرم پیغمبر ص آوردند بر سر راه ایشان

آمده فریاد برآورد و گفت والله لایدفن الحسن ههنا و لنعم ما قیل لم آنس راکبة الاجمال حین اتت کیما تثیر قتام[1]

الحرب و الفتن اتت لتنفی من المختار عترته کما ابوها نفی الکرار ذا المنن قالت و من خلفها حزب الضلال

الا لا تدخلوا ابنکم بیتی بلا اذنی یا للرجال بما اختصت بها و لها بحکم بارئها تسع من الثّمن فانّی امّ ترثی

للمسلمین رمت جسم ابن سیّدهم فی اسهم الضغن[2] فلو رأت فاطم تطریه مهجتها بلّت علیه بدمع فاضل الردن[3]

و لو تری ابن الزّهراء قرّتها و النّبل فی نعشه کالهدب بالجفن[4]

(واقعهٔ دوازدهم)

در این روز سال بیست و نهم هجری عثمان بن عفّان از عمارت مسجد النّبی ص فراغت یافت چنانکه در ناسخ التّواریخ

است و تفصیل این اجمال بطور تلخیص از کتاب مذکور و کتاب خلاصة الوفا بدینموال است که در سال اوّل

هجرت جبرئیل نازل شد بر پیغمبر ص و عرض کرد یا محمّد انّ الله یامرک ان تبنی له بیتًا بالرّهض[5] و الحجارة بدرستیکه

خدای تعالی امر میفرماید ترا که مسجدی از گل و سنگ بنیان کنی پیغمبر فرمود آن بنیان را چه قدر ارتفاع دهم

گفت هفت ذراع و بروایتی پنج ذراع پس بحسب فرمان حقتعالی حضرت نبوی خواست که بنیان مسجدی کند

و قبل از ورود آنحضرت بمدینه در همین مسجد النّبی ص اسعد بن زرارة امامت امّت و اقامت جمعه و جماعت مینمود

اوّل محرّم دفن عمر پیغمبر عایشه را برای دفن آشیان اذعان

[1] قتام بالفتح غبار منتخب

[2] الضغن بالکسر کینه منتخب

[3] الردن بالضّم بن آستین منتخب

[4] جفن بالفتح پلک چشم منتخب

[5] الرّهض بکسر راء المهملة الطّین الّذی یبنی به یجعل بعض علی بعض کذا فی هامش النّاسخ

کیفیت بنای مسجد النّبی در اوّل

کیفیت بنای مسجد النبی صلی الله علیه و آله

پس پیغمبرؐ پرسش نمود که این زمین از آن که باشد گفتند از سهل و سهیل فرمود از بهر من خریداری کنید مردم بنی النجار گفتند ما خونبهای این زمین را امید هم ایشان گفتند ما از پیغمبر بها نخواهیم و بطیب طبع بوی وا میگذاریم حضرت نپذیرفت و بده مثقال زر سرخ آنرا خرید و امر فرمود که ابو بکر آنرا ادا کند و آن زمین خرابه بود که چند نخل خرما داشت و برخی از آنرا مشرکین گورستان خویش کرده بودند پیغمبر فرمود تا آنجمله را نبش و محو کردند و بنای مسجد نهادند و اصحاب همی سنگ و خشت کشیدند و بنای آنرا با سنگ نهادند و نخست دیوار آن را با یکخشت بود و چون مسلمانان زیاد شدند بر وسعت مسجد بیفزودند در اینوقت با یکخشت و نیم بر آوردند و چون باز زیاد شدند با دو خشت بنا کردند و بمقدار یکقامت مرد بر آوردند و چون حرارت شمس زحمت میداد بخواستار شدند مسلمانان آنرا مسقف نمودند و ستونها از چوب خرما راست کردند و از برگ خرما و علف پوشش نمودند و چون این پوشش مانع و دافع باران نبود اصحاب عرض کردند اگر اجازت دهی این پوشش را با گل اندوده کنیم رسولخدا فرمود چوبستی مانند چوبست موسی کرده ام و بر این چیزی نمی افزایم و این مسجد در زمان پیغمبرؐ بدینگونه باقی بود و بعضی از مهاجرین در گرد مسجد خانها بنا کردند و رسولخدا در پهلوی خانهٔ خود از بهر علیؑ خانه نهاد و از بهر حمزه رضی الله عنه ساختی معین فرمود و هر یک از مهاجرین از خانهٔ خود دری بمسجد گشودند پس جبرئیل نازل شد بر آنحضرت و عرض کرد بفرمای که درهای مسجد را انجانها به بندند جز در خانهٔ علی علیه السلام که آنچه در مسجد برای تو حلال است هم از بهر او روا باشد چون پیغمبرؐ ابلاغ این امر فرمود بعضی از مهاجرین دلتنگ شدند پس آنحضرت با حمزه فرمود ای عم علیؑ برادر زادهٔ تواست و بال از تو اندکست لکن این فرمان از خداوند رسید حمزه عرض کرد بدین حکومت راضی و شاکرم و تسلیم دارم بالجمله مسجد بدین عمارت بود تا زمان عمر بن الخطاب چون مردمان بسیار شدند مسجد را وسعت داد و شش دروازه برای آنها داد این بنا را از سال هفدهم هجری ابتدا کرد لکن آلات و ادوات آنرا تغییر نداد و عثمان بن عفان نیز مسجد را وسعت داد و طول آنرا یکصد و شصت ذراع و عرض آنرا یکصد و پنجاه ذراع نهاد و شش دروازه گذاشت و این بنا را در سال بیست و نهم هجرت از ماه ربیع اوّل ابتدا کرد تا هلال محرّم که ده ماه بعمارت آن مشغول بود و دیوارها و ستونهای آنرا با سنگ منقور بر آورد و گچ بکار برد و با چوب ساج آنرا مسقف نمود و در زمان امارت ولید بن عبد الملک عمر بن عبد العزیز نیز بر وسعت و ساحت آن بیفزود و طول مسجد را دویست ذراع نهاد و عرض آنرا نیز از جانب مقدم دویست ذراع و از طرف متأخر صد و هشتاد ذراع آورد و این بنا در سال نود و یک هجری بود و مدت سه سال با احجار منقوره آنرا عمارت میکرد و خانهای ازواج پیغمبرؐ را که بمسجد اتصال داشت بدرون مسجد انداخت و مهدی عباسی در زمان خلافت خود آنرا عمارت کرد

از عمارات مسجد النبی در زمان عثمان

منقر بالکسر کلند که بآن سنگ را میشکنند نقیر چاهک دانهٔ خرما و ناودان منقر

فضیلت مسجد النّبی

ومامون نیز تجدید عمارت نمود و زیاده ساخت وبنای آنرا استوار کرد و تاکنون بنای مامون برجا است
ودر فضیلت این مسجد از رسولخدا آحدیث کنند که فرمود صَلوٰةٌ فی مَسْجِدی هٰذا اَفْضَل وَخَیْرٌ مِنْ اَلف صَلوٰة
فیما سِواهُ مِنَ المَساجِدِ اِلّا المَسْجِدَ الحَرامِ یعنی یکنماز در این مسجد من بهتر است از هزار نماز در غیر آن از
مساجد دیگر مگر مسجد الحرام **واقعهٔ سیزدهم** در این روز سنهٔ سی وهشتم هجری امیرالمؤمنین صلوات
الله علیه در صفّین از جنگ معویة دست برداشت چنانکه در کتاب هشتم بحار و ناسخ التّواریخ مسطور است
ودر کتاب حبیب السّیر آورده که وصول امیرالمؤمنین وشامیان در صحرای صفّین در ذی الحجّهٔ سنهٔ سی و
شش روی نمود و ذی الحجّهٔ مذکوره ومحرّم سنهٔ سی وهفت را بمدارا گذرانیدند وچهارشنبه غرّهٔ صفر آغاز
کرّ و فرّ نمودند وبروایتی اصحاب هدایت وارباب غوایت مدّت یازده ماه در برابر یکدیگر باستعمال
شمشیر وخنجر مشغول کارزار بودند ونیز از کتاب مذکور مستفاد است که از غرّهٔ ماه صفر تا سلخ جمادی
الأخری بین الجانبین آتش جدال اشتعال داشت واز اوّل رجب تا سلخ محرّم هیچکس از فریقین قدم در
وادی جنگ ننهاد و در روز اوّل صفر باز محاربه دست داد واز بحار الأنوار و ناسخ التّواریخ مستفاد
میشود که جنگ صفّین میان سپاه شام وعراق برقرار بود تا سلخ ذی الحجّة وبنوبت سرداران لشکر از دو
سو تا شام گاه قتال میکردند وبیشتر نصرت با لشکر عراق بود پس چون ماه محرّم پدید آمد مقرّر شد که در
این ماه دست از جنگ بدارند وعلی علیه السّلام خواست که شاید در این ماه کار باب مقاتلت مسدود داشت معویه
واتباع او را به پند وموعظه یا بتهویل وتهدید از شور انیدن فتنه باز نشاند لاجرم عدیّ بن حاتم وشبث
بن ربعی ویزید بن قیس وزیاد بن حفصه را طلبید فرمود نزد معویه روید واوّل برفق ومدارا او را نصیحت
کنید واگر نپذیرفت از وعد و وعید وبیم لختی با او بگوئید واو را از خدا بترسانید وحجّت بر او تمام کنید
شاید پیش از آنکه لشکرها با هم در آویزند وبسی خونها بریزند این داهیهٔ عظمی از میان مسلمین مرتفع گردد
پس ایشان برحسب فرمان نزد معویه رفتند اوّل عدیّ بن حاتم آغاز سخن کرد وگفت یا مُعٰویَة فَقَدْ
اَتَیْناكَ لِنَدْعُوكَ اِلیٰ اَمْرٍ یَجْمَعُ اللهُ بِهِ کَلِمَتَنا وَاُمَّتَنا وَیَحْقِنُ دِماءَ المُسْلِمِینَ نَدْعُوكَ اِلیٰ اَفْضَلِ النّاسِ سابِقَةً
وَاَحْسَنِهِمْ فِی الاِسْلامِ آثاراً وَقَدِ اجْتَمَعَ لَهُ النّاسُ وَقَدْ اَرْشَدَهُمُ اللهُ الَّذی رَاَوْا وَاَتَوْا فَلَمْ یَبْقَ اَحَدٌ غَیْرُكَ وَ
غَیْرُ مَنْ مَعَكَ فَانْتَهِ یا مُعٰوِیَةُ مِنْ قَبْلِ اَنْ یُصیبَكَ اللهُ وَاَصْحابَكَ بِمِثْلِ یَوْمِ الجَمَلِ ای معویه ما نزد تو
آمدیم تا ترا بچیزی دعوت کنیم که خداوند ما را بآن چیز انجمن ساخت وهمدست وهمداستان نمود و
تشتّت آرا واختلاف کلمه را از میان ما برداشت وجان ومال ما را محفوظ ومصون فرمود وآن چیز بیعت
ومتابعت کسی است که امروز اشرف وافضل مردم جهان است وهیچکس را مقدور ومیسور نیست قرابت

امت
بالفتح کج شدن
وسر اشیب وسر بالا
شدن واندانه کردن
منتخب

مواعظ عدیّ بن حاتم
وخطاب او بمعویه

اورا با حضرت خیر الانام وسبقت او را در اسلام وهمهٔ مهاجرین وانصار بحضرت او شناختند ودر بیعت ومتابعت
او متّفق شدند جز تو واتباع تو ای معویه تو نیز با مسلمانان اتّفاق کن وخون مردم بهدر مخواه وبترس
از آنکه برساند خدای تعالی بتو واصحاب تو بمثل آنچه که وارد آورد بر اصحاب جمل معویه را این سخن ناگوار
آمد وگفت کانّک انّما جئت متهدّدا ولم تأت مصلحا هیهات یا عدیّ انّی لابن حرب ما یقعقع لی
بالشّنان اما والله انّک من المجلبین علی عثمان وانّک لمن قتلته وانّی لارجو ان تکون ممّن یقتله الله
گویا که تو برای آن آمده که مرا بترسانی وتهدید مرا دیگرگون نمائی واز بهر مصالحت ومسالمت نیامده
هیهات ای عدی تو مرا از حرب میترسانی وحال آنکه من پسر صخر بن حربم ودر میدان جنگ نشو ونما کرده ام
وبا جنگ آوران نبرد آزموده ام سوگند بخدا که تو از آن جماعتی که خون عثمان را مباح شمردی ودر قتل او
غایت جهد بذل نمودی از خدا همی خواهم تا مرا بر تو وبر سایر کشندگان عثمان ظفر دهد تا همه را با تیغ
درگذرانم پس زیاد بن حفصه ویزید بن قیس نیز آغاز سخن کردند واز در نصیحت با وی سخن گفتند سود
نبخشید شعر آهنی را که موریانه بخورد نتوان برد ازاو بصیقل زنگ بر سیه دل چه سود خواندن وعظ
نرود میخ آهنین بر سنگ **مؤلّف گوید** که اشعاری چند مناسب بمقام در نظر است شایسته دیدم
که در سلک تحریر در آورم وبرادران دینی را بهره مند نمایم شاعر گوید ره ببین روشن و چشمان تو کور
چشم کور ودل پر از کبر وغرور وقیل ایضا گوش خر بفروش ودیگر گوش خر کاین سخن را در نیابد گوش خر
ودیگری گوید آخر از خواب گران بردار سر تا شوی از عالم دل باخبر دور گشتی از بساط گلرخان
آخر از لوح وفا حرفی بخوان از هوا واز هوس بگریز هان از غم واندوه خود را وارهان
وشاعر دیگر گوید طلع الصّبح فارت الانوار یکی از خفتگان نشد بیدار پند گیرید چند از این غفلت
شرم دارید تا کی این پندار تا درنگت بود شتابی کن تا توانی برفت ره بسیار تا که نشکسته شیشه سنگ مجو
تا نیفتاده پرده شهر بدار (وقیل ایضا) اذا شئت النّداء فناد حیّا وحاذر ان یفوتک من تراد
فان نادیت من لا یسمع نداء یکون القول نفخا فی الرّماد **واقعهٔ چهاردهم** در شب این روز
حضرت سیّد الشّهداء صلوات الله علیه در سفر عراق منزل شراف را مضرب خیام معدلت گردانید چنانکه ازو ذکرش
بعد معلوم خواهد شد ان شاء الله تعالی **بیان** در حاشیهٔ ناسخ التّواریخ مسطور است که شراف بروزن سحاب
منزلی است که در آن سه چاه بزرگست **واقعهٔ پانزدهم** در این روز اوّل سال شصت و
یکم هجری حرّ بن یزید با هزار سوار سر راه گرفت بر حضرت سیّد الشّهداء صلوات الله علیه چنانکه در کتاب
بحر المصائب از ریاض المصائب نقل نموده واز کلام صاحب روضة الشّهداء وصاحب کامل بهائی نیز

بعضی از جنگهای معویه

نزول سیّد الشّهداء در منزل شراف

(اوّل محرّم)

مفهوم میشود که رسیدن حرّ با نحضرت در اوّل محرّم بوده وشیخ نستری قدّس سرّه در مجالس خود فرموده که در
روز اوّل محرّم در دو فرسنگی کوفه لشکر حرّ بلشکر حسین علیه السّلام رسید ند وصاحب کتاب وقایع الشهور گوید که در
بعضی از مقاتل مسطور است که در روز اوّل محرّم آنحضرت حرّ ریاحی را ملاقات نمود ولکن ظاهر آنستکه این واقعه
قبل از این روز در سلخ ذی الحجّه یا یك روز پیش از آن بوده انتهی کلامه ره وکیفیّت تلاقی حرّ بن یزید با آن
حضرت چنین است که چون جاسوس ابن زیاد خبر نزدیکشدن آنحضرت را باو رسانید آن لعین مردم را بوعد
ووعید بحرب آن امام مجید میخواند وحرّ بن یزید را بسرکردگی هزار سوار باستقبال آنحضرت فرستاد واورا
مامور داشت که هرجا باو برسد در زمینی بی آب وعلف آنجناب را فرود آورد وهرگاه خواهد از طرف دیگر برود
مگذار و مرا اعلام کن تا امر تازه از من بتو برسد پس آن سواران در طلب آنحضرت میشتافتند از آنسو حضرت
ابیعبدالله صلوات الله علیه از بطن عقبه[1] کوچ نمود وبمنزل شراف نزول اجلال فرمود ودر آنجا استراحت نمود
تا وقت سحر چون سحر شد امر فرمود که اصحاب آنچه توانند آب بردارند پس روبراه گذاشتند تا نصف روز گذشت
چون آفتاب بوسط السّماء رسید ناگاه یکی از اصحاب گفت الله اکبر حضرت نیز فرمود الله اکبر خدا بزرگست در
این وقت باعث بر تکبیر چه بود عرض کرد نخل بسیاری میبینم وهرگز در این زمین نخلستان نبوده وجمعی دیگر
نیز گفتند بخدا قسم هرگز در این راه درخت خرما ندیده ایم لیوا آنجناب فرمود که نیك بنگرید جماعتی گفتند والله
نرى اسنّة الرّماح وآذان الخیل بخدا قسم می بینیم که سرهای نیزه ها وگوشهای اسبان مخالفان است حضرت فرمود
بخدا قسم که جز این نیست پس چون هیئت انسان ها پدید ند امام فرمود ما لنا ملجأ نلجأ الیه ونجعله فی ظهورنا
ونستقبل القوم بوجه واحد آیا در این بیابان پناهی نیست بآن پناه آوریم که اگر ما با این قوم بقتال افتیم
از پشت سر خود ایمن باشیم اصحاب عرض کردند اینك در طرف یسار ذوحسم[2] نزدیکست حضرت امر فرمود اصحاب میل
کردند بآن سوی که خود را بآنجا رسانند وبروایت جلاء العیون چون علامت لشکر پیدا شد بجانب کوهی که در آن
حوالی بود میل فرمود که اگر بقتال حاجت افتد پشت بجانب آن کوه مقاتله نمایند چون اصحاب آنحضرت میل کردند
اصحاب حرّ نیز بآن راه میل نمودند واوّل اصحاب ابیعبدالله بآن رسیدند ودر آن مکان شدند پس حضرت امر فرمود خیمها را بر پا
نمودند در آنحال لشکر حرّ رسیدند ودر برابر ایشان صف کشیدند وچنان در سلاح آهن وفولاد بودند
که جز دیده ایشان دیدار نبود ودر آن روز هوای بسیار گرمی بود وقتیکه لشکر حرّ رسیدند از شدّت عطش
نزدیك بهلاکت رسیده بودند چون سیّد الشّهداء صلوات الله علیه آثار عطش در ایشان مشاهده نمود
باصحاب خود فرمود اسقوا القوم وارووهم من الماء ورشّفوا الخیل ترشیفا آب دهید قوم را وایشان را
سیراب نمایید واسبان ایشان را کرّة بعد کرّة آب دهید تا نیك سیراب شوند پس اصحاب وبنی هاشم طشت

[1] عقبه بالتحریك منزل فی طریق المکّة کذا فی هامش النّاسخ منه

[2] حسم بالمهملتین کصرد وبرو حسم بضمّتین وقیل حسمی بالکسر ثمّ السّکون مقصورا وعن اخبار الطّوال للدّینوری ذوجشم کذا فی هامش نفس المهموم وفی هامش النّاسخ ذوخشب بفتح خاء معجمه منه

وظرفها را پر از آب کردند و در میان لشکر حر افتاده ایشانرا آب میدادند مرویست که حضرت امر فرمود که بر ایشان آب دهید چون بسیار تشنگی خورده‌اند مبادا ضرر کند و در کتاب مصائب المعصومین گوید که آنحضرت علیه السلام سقاهم بیده الشریف بدرستیکه آنحضرت بدست خود ایشانرا سیراب نمود و در جلاء العیون نیز آورده که آنحضرت بنفس شریف خود متوجه گردید ایشانرا با اسبان سیراب گردانید انتهی و بقیهٔ این واقعه در بحار الانوار و ناسخ التواریخ و جلاء العیون بر وجه تفصیل سمت تحریر یافته هر که خواهد رجوع نماید

واقعهٔ شانزدهم در اینکه حضرت سید الشهداء در منزل قصر بنی مقاتل با عبد الله بن حر جعفی را ملاقات نمود و او را بیاری خود دعوت فرمود چنانکه در وقایع الشهور از کتاب نور المشاهد نقل نموده

وکیفیت این واقعه بطور تلفیق از کتاب جلاء العیون و ناسخ التواریخ و مهیج الاحزان بدینمنوال است که چون حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه با اصحاب کرام خود در قصر بنی مقاتل نزول اجلال فرمودند در آن مکان را مورد سراپردهٔ خویش نمود در آن نزدیکی خیمهٔ مشاهده فرمود که نیزهٔ بلندی بر در آن خیمه بر زمین زده و شمشیری بر عمود آن آویخته و اسبی بر در بار بندان برآمیخته حضرت پرسید که این خیمه از کیست گفتند از عبد الله بن حر جعفی است که از فرسان و دلیران ایشان است و او را در شجاعت و سماحت قرینی نیست پس حضرت حجاج بن مسروق جعفی را که از قبیلهٔ او بود بنزد او فرستاد و باو پیغام داد که تو در درگاه خداوند جبار نافرمانی بسیار کرده که اگر توبه نکنی خداوند ترا بر آنها مؤاخذه خواهد نمود اکنون تائب شو و مرا یاری کن تا جدّ من در قیامت شفیع تو باشد چون حجاج نزد او رفت و پیغام حضرت را باو رسانید و او را دعوت نمود که بحضور امام علیه السلام آید عبد الله گفت ابو عبد الله علیه السلام مرا از برای چه کار طلب میکند حجاج گفت از برای آنکه او را نصرت کنی و با دشمنان او رزم نمائی و اگر شهادت نصیب تو گردد اجر جزیل یابی عبد الله گفت ای حجاج دانسته باش که کوفیان دنیای فانیرا بر نعیم جاودانی برگزیدند و محبت خاندان نبوت را بعطای ابن زیاد بر باد دادند چون مرا با ایشان سازموافقت نبود و نیروی مخالفت نیز نداشتم ناچار از میان ایشان هجرت نمودم و در کناری نشستم تا خدا و ند چه خواهد حجاج برگشت و صورت حال را در حضرت امام علیه السلام باز گفت حضرت فرمود نیکو آنست که من خود عبد الله را ملاقات کنم و اقامهٔ حجت بر او نمایم پس حضرت برخاست و بسوی خیمهٔ عبد الله روان گشت چون نظر عبد الله بر آنحضرت افتاد از جای برجست و استقبال نمود و آنحضرت را در جای نیکو فرود آورد و خود در برابر آنجناب ایستاد حضرت فرمود بزرگان شما متواتر بسوی من مکاتیب نمودند که من بسوی ایشان سفر کنم و بر عهده گرفتند که دقیقهٔ از نصرت و یاری من فرو ننشینند و در کار جهاد کمال مجاهدت معمول دارند اکنون میشنوم که پشت بر حق کرده اند و باطل را بر حق برگزیده اند

دیدن سید الشهداء عبد الله بن حر جعفی را

گفتگوی سید الشهداء با عبد الله بن حر جعفی

ای عبد الله نیک دانسته باش که هر خیر و شرّ را پاداش و کیفری است و هر گفتار و کردار را در قیامت بازپرسی
است امروز تو را بنصرت خویش دعوت میکنم اگر اجابت نمائی فردای قیامت رسول خدا را از خود شاد خاطر خواهی
یافت عبد الله عرض کرد اینمعنی مقرّر است که هر کس تو را اطاعت کند و در متابعت تو قدم زند جنّت
جاوید بهرهٔ او است لکن مردم کوفه دست از نصرت تو باز داشته‌اند و لشکرهای یزید از حوصلهٔ حساب
افزونند لابد بر اصحاب تو ظفر خواهند جست و غلبه بهرهٔ ایشان خواهد گشت در چنین حال از من که
بلند مقام چه آید پس خواستارم که مرا معاف داری و لکن این اسب مرا داریان که ملحقه نام دارد که هرگز بطلب کسی نرفته‌ام
بر این اسب که او را یافته باشم و هیچکس از پی من نتاخته است مگر آنکه مرا نجات داده است و این شمشیر که از
دندان شیر کارگرتر است از من بخدمتی بپذیر حضرت روی مبارک از او برگردانید فرمود من بطلب شمشیر و اسب تو
نیامدم بلکه خواستم بموافقت من موفّق شوی تا در آنسرای رستگار باشی لا حاجة لنا فیک و لا فی فرسک
و ما کنت متّخذ المضلّین عضدًا ما را بتو و اسب تو احتیاج نیست و گمراه کننده را یاور خود نمیگیرم
و لکن فرّ فلا لنا و لا علینا فانّه من سمع واعیتنا اهل البیت ثمّ لم یجبنا اکبّه الله علی وجهه فی نار
جهنّم و لکن بگریز که نه برای ما باشی و نه بر ما بدرستیکه هر که نالهٔ مظلومی ما را بشنود و یاری ما نکند
حقتعالی او را برو در جهنّم افکند و بروایتی فرمود همانا از رسول خدا شنیدم فرمود آنکس که فریاد
اهل بیت من بشنود و داد رسی نکند خداوند او را برو در آتش جهنّم افکند و بروایت دیگر فرمود فو الله لا
یسمع واعیتنا احد ثمّ لم ینصرنا الّا اهلکه بخدا قسم نیست کسیکه نالهٔ غریبی ما را بشنود و ما را یاری نکند
مگر آنکه هلاک میشود این بگفت و از جای برخاست بمنزل خود تشریف برد منقول است که عبد الله بن حرّ پس از
این واقعه پشیمان شد و دریغ خورد که ملازمت خدمت آنحضرت را اختیار نکردم و تا زمانیکه زنده بود دست
برسر میزد و این اشعار میخواند

حسین حین یطلب نصر مثلی	تردّد بین صدری و التّراقی	فیا لک حسرة ما دمت حیًّا	برسر میزد و این اشعار میخواند
فلو انّی اواسیه بنفسی	فویلی یوم توديع الفراق	مع ابن المصطفی روحی فداه	علی اهل العداوة و الشّقاق
واقعهٔ هفدهم	و خاب الآخرون ذوو النّفاق	لقد فاز الّذی نصروا حسینًا	لنلت الفوز فی یوم التّلاق

در این روز اول سنهٔ شصت و یکم هجری عمر بن سعد از کوفه بیرون آمد بقصد کربلا برای محاربه با سیّد الشّهداء
صلوات الله علیه چنانکه در ترجمهٔ تاریخ طبری است و کیفیت این واقعه چنان است که در آن زمان دیلمیان
خروج کرده بودند و بر دشتبی قزوین استیلا یافته بودند و ابن زیاد عمر بن سعد را عهدنامهٔ حکومت
ری داده او را بدفع آنها مأمور نمود پس ابن سعد از کوفه بیرون شده در حمّام اعین معسکر ساخت
و چون حضرت سیّد الشّهداء صلوات الله علیه در نزدیکی کربلا رسید و ابن زیاد خواست کسیرا سر کردهٔ

مکالمهٔ حضرت حسین (ع) با عبید الله بن حرّ جعفی

دریغ خوردن عبید الله بن حرّ از ملازمت امام (ع)

الخزر و الدّیلم ولوان الجمیع من مشرکی العجم کذا فی المجمع

لشکر نماید بجهة حرب با سیّد الشهداء صلوات الله علیه هیچکس قبول نمیکرد پس عمر بن سعد را طلب نمود
با و گفت یا عمر بن سعد سِر الی الحسینؑ فاذا فرغنا بیننا و بینه سِرت الی عملک ای پسر سعد اوّل میباید
بکربلا روی و مهمّ حسین بن علیؑ را بکفایت نمائی و چون از کار حسینؑ فارغ شدیم آنگاه بصوب مقصد
شتاب کن عمر در ابتداء امتناع نمود و گفت ای امیر حسینؑ پسر فاطمه و نبیرهٔ مصطفی و شبل مرتضی است
من چگونه بمحاربهٔ او کمر بندم و از مخافت پیغمبرؐ بیم نکنم چه شود که مرا از این امر معاف داری و دیگری را
فرستی ابن زیاد گفت اگر تو را در امتثال این امر کراهتی است رقم ایالت ری را که بتو داده‌ام بمن رد کن تا بدیگری
بدهیم بروایت ناسخ التّواریخ دو روز از این پیش منشور ایالت ری را باو داده بود ابن سعد گفت یک امشب
مرا مهلت ده تا پشت و روی این امر را نیک نظر نمایم و با مداد مختار خود را بعرض رسانم این بگفت و بمنزل
خویش در آمد و با دوستان خود مشورت میکرد هیچکس صلاح او را ندید پس جماعتی از مهاجرین و انصار گرد
وی آمدند و او را هدف ملامت و شناعت ساختند و گفتند ای پسر سعد پدر تو یکتن از عشرهٔ مبشّره است
و شخص ششم است که بتشریف اسلام مباهی گشت بگو چگونه با پسر پیغمبرؐ میکوشی و بروی او شمشیر میکشی
و حمزة بن مغیرة بن شعبه که خواهر زادهٔ او بود گفت ای عمر بخدا قسم اگر سلطنت تمام روی زمین را بتو بدهند و آن
آنچه داری بگیرند نیکوتر است از اینکه بحرب آن بزرگوار بروی و خون او بر گردن تو باشد زنهار زنهار دست از
پیرامون این امر بگردی عمر گفت آری چنین کنم در کتاب مهیّج الاحزان مسطور است که مردی از اهل خیر
و صلاح که او را کامل میگفتند و او کامل العقل بود و با پدر عمر سعد بن ابی وقّاص صدیق بود چون او را
مضطرب دید گفت تو را چه میشود عمر گفت سرداری لشکر را بمن داده‌اند از برای حرب حسین بن علی علیهما السلام
اگر چه در این امر متحیّرم و لکن کشتن حسین و اهلبیت او نزد من مثل لقمهٔ طعامی است که او را بخورم و بیابم
شهرت آبی است که آنرا بنوشم و بعد از آن مملکت ری را مالک میشوم کامل گفت اف بر تو و بر دین تو آیا حقّ را
فراموش کرده و گمراه شده آیا نمیدانی بسوی حرب که میروی و با کی جنگ میکنی انّا لله و انّا الیه راجعون بخدا
قسم که اگر دنیا و ما فیها را بمن دهند که یکنفر از امّت پیغمبرؐ را بکشم نخواهم کشت و تو میخواهی فرزند رسول خدا
را بقتل رسانی آیا فردا جواب پیغمبر را چه خواهی داد که نور دیدهٔ او و میوهٔ دل او را کشته باشی مؤلّف گوید
بقیّهٔ گفتار کامل با عمر بن سعد در کتاب مذکور مسطور است فلیطالع ثمّة در کتاب قمقام ذخّار آورده که عمّار
بن عبد الله بن یسار الجهنی از پدر خویش روایت کند که گفت روزی نزد عمر رفتم گفت امیر مرا بجنگ حسین بن علی
علیه السّلام مأمور نموده و من ابا کرده‌ام مرا و را برای صائب رأی عاکرده بخانه آمدم مرا گفتند اینک ابن سعد
عرض سپاه همی دهد تا بقتال سیّد الشّهداءؑ رود دیگر باره نزد او شدم چون مرا بدید روی بگردانید

گفتگوی ابن زیاد با ابن سعد لعین

دلبختی عمر سعد لعین و شقاوت او

دانستم آن بدبخت را حطام دنیوی دیده بصیرت گرفته و دین خویش بدنیای یزید فروخته سخن نگفته باز گشتم

واقعهٔ هجدهم درکتاب روضة الصفا وحبیب السیر ومشکوة الادب ناصری مسطور است که روز اوّل محرّم سنه شصت وسیّم هجری اهل مدینه عثمان بن محمّد که حاکم ایشان بود با مروان بن الحکم وسایر بنی امیه را از مدینه اخراج نمودند وتفصیل این مجمل آنکه بعد از جلوس یزید بر سریر سلطنت ده تن از اشراف مدینه مانند عبد الله بن حنظله ومنذر بن زبیر وعبد الله بن ابی عمرو المخزومی بدمشق رفتند ویزید لعنه الله ایشانرا بسیار رعایت نمود امّا چون ایشان از شام برگشتند زبان بدشنام آن سردفتر اهل ظلام گشاده گفتند ما از نزد کسی میآئیم که شراب میخورد وپیوسته با سگان تازی شکار میکند ودر مجلس او طنبور میزنند اهل مدینه از استماع این سخنان ولید بن عتبه را که از جانب یزید والی مدینه بود خلع نمودند وبا عبد الله بن حنظله غسیل الملائکه بیعت کردند ودر روز اوّل محرّم سال مذکور عثمان بن محمّد بن ابی سفیان را که بعد از ولید از جانب یزید منصب حکومت داشت با مروان بن الحکم وسایر بنی امیه همه را از شهر مدینه بیرون کردند وچون این خبر بسمع یزید رسید مُسلم بن عقبه را با بیست هزار از لشکر شام بجانب مدینه روان کرد واو را گفت که چون بنواحی آن بلده رسی سه نوبت عبد الله بن حنظله واتباع او را باطاعت من دعوت کن اگر بقدم قبول پیش آمد فهو المراد والّا در قتل وغارت ایشان اهمال منما وآنچه توانی در قتل وغارت اسراف کن ودقیقه از دقایق خونریزی وآشوب انگیزی را فروگذار مکن دمیری در حیوة الحیوان گوید که یزید در باب مدینه واهل مدینه اینگونه وصیّت کرد با اینکه از رسول خدا روایت شده که فرمود مَنْ اَباحَ حَرَمی فَقَدْ حَلَّ عَلَیْهِ غَضَبی بالجمله یزید بمسلم بن عقبه گفت واز بنی هاشم در تعظیم وتبجیل حضرت علی بن الحسین علیهما السّلام تا توانی کوتاهی منما زیرا که نزد من بتحقیق پیوسته که مردم مدینه در وقت مخالفت با من امر خلافت را باید وعرض کرده اند وآنجناب قبول آن ابا فرموده واز مدینه بیرون رفته در یکی از ضیاع خود بسلامت وعافیت مشغول عبادت است وکار نیکو کرد زیرا که المؤمن لایلسع من جحر مرّتین **مؤلف گوید** مکشوف باد آنچه را ذکر نمودیم از تعیین این واقعه در اوّل محرّم موافقت ندارد با آنچه که جمهور مورّخین ذکر نموده اند که واقعهٔ حرّه در عشرهٔ آخر ذی الحجّه (سنه ۶۳) روی نموده چنانکه ذکر آن در مجلس بیاید ان شاء الله تعالی وامّا رسیدن خبر واقعهٔ حرّه با بن زبیر در روز اوّل محرّم چنانکه در واقعهٔ ذیل اشاره بآن خواهیم نمود موافق آید با اقوال ارباب تواریخ **واقعهٔ نوزدهم** درکامل التواریخ ومشکوة الادب مسطور است که در روز اوّل محرّم سال شصت وچهارم هجری مسورة بن مخرمه بمکّه آمد وابن زبیر را خبر داد از واقعهٔ حرّه ومردم مدینه وچون ابن زبیر ومردم مکّه این خبر را شنیدند دانستند که چون کار اهل مدینه ساخته شد مُسلم بن عقبه آهنگ ایشان خواهد نمود پس مستعدّ ومهیّای قتال گشتند چنانکه

قال فی المجمع والحرة بالفتح والتشدید ارض ذات احجار سود ومنه حرة المدینة ویوم الحرة وهو یوم قتال عسکر یزید بن معویة اهل المدینة ونهبهم منه

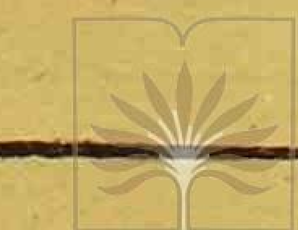
تفصیل این در بیست و ششم اینماه بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ بیستم** در مجالس المؤمنین است که چون هلال
محرّم سنهٔ خمس و ستّین رخ نمود سلیمان بن صرد از کوفه بیرون آمد نخیله را لشکرگاه ساخت و تفصیل این مجمل
بطور تلخیص از کتاب مذکور آنستکه سلیمان بن صُرد مردی خیّر و فاضل و عابد بود و نام او در جاهلیت یسار بود
و حضرت پیغمبر صلوات الله علیه و آله او را سلیمان نام نهاد و در اوایل فتح کوفه در کوفه وطن گرفت و خانه در آنجا
ساخت و با حضرت امیر المؤمنین علیه السلام در صفین شرائط مجاهده بجا آورد و صاحب روضة الصّفا آورده که
منشأ خروج بر بنی امیّه آن بود که طائفهٔ از کوفیان که با مسلم بن عقیل عهد و بیعت کرده بودند نقض عهد کرده
امام حسین علیه السلام را یاری ننمودند تا با اهل بیت و اصحاب خود بدرجهٔ شهادت رسید بعد از چندگاه منتبه
شده انگشت حیرت بدندان گرفته بر خود نفرین کردند که خسران دنیا و آخرت نصیب ما شد که بعد از آنکه امام
حسین علیه السلام را طلب داشتیم تیغ بر روی او کشیدیم از بی وفائی ما رسید باو آنچه رسید و رؤسای اینجماعت
پنج نفر بودند سلیمان بن صرد خزاعی و مسیب بن نجبة الفزاری و عبدالله بن سعد الازدی و عبدالله بن
وال التّیمی و رفاعة بن شدّاد و این پنج کس از معارف اصحاب امیر المؤمنین صلوات الله علیه بودند و اتفاق
اینجماعت در سنهٔ احدی و ستّین که سال قتل امام حسین علیه السلام بود روی نمود و تا یزید پلید در حیات بود
از آنچه مجمع کرده بودند هیچ ظاهر نساختند امّا مال زکوة را از شیعه ستاندند و عبدالله بن وال التّیمی آنرا
جمع میکرد و بفرمودهٔ سلیمان ضبط مینمود تا بوقت خروج در مصالح لشکر خرج کند و چون یزید پلید
بدرک اسفل رفت و ابن زیاد بدنهاد از عراق متوجه شام گشت معروض سلیمان گردانیدند که در این
اوان که عراق از گماشتگان بنی امیّه خالی شد خروج میتوان کرد سلیمان گفت هنوز وقت خروج نیست زیرا
که میخواهیم اکثر معارف کوفه را بر داریم و ایشان بالضّروره با ما مقاتله خواهند کرد و در حال با ما
آنقدر سپاه نیست که بمدد ایشان با آنجماعت مقاومت توانیم کرد که یزید بدوزخ رفته و مردم بیشتر
از بیشتر بحوزهٔ[1] جماعت ما در نخواهند آمد تا آنجا که گوید و بعد اللّتیا و الّتی چون هلال محرّم سنهٔ
خمس و ستّین رخ نمود سلیمان بن صرد از کوفه بیرون آمد نخیله را لشکرگاه ساخت و رسولان باطراف
فرستاد و سایر اهل بیعت را طلب داشت و از صد هزار کس که با او بیعت کرده بودند ده هزار کس بیشتر بنا
سلیمان از اینمعنی متأثّر شد القصّه **مؤلّف گوید** که بقیّهٔ این واقعه با ذکر اقوال مورّخین در روز
خروج سلیمان در پنجم ربیع الثّانی مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعهٔ بیست و یکم** در اینروز[2]
سال هشتاد و یک هجری وفات یافت در مدینه جناب محمّد بن الحنفیّه فرزند امیر المؤمنین صلوات الله علیه
چنانکه در وفیات الاعیان و مشکوة الادب و نزهة الجلیس و طرائق الحقائق است و در عمدة الطالب

خروج سلیمان بن صرد

جمع شدن لشکر سلیمان بن صرد

[1] حوز بالفتح فراهم آوردن و جمع کردن چیزی منتخب

[2] در تاریخ سنی ملوک الارض آورده که نوروز سلطانی سال هفتاد و پنجم هجری موافق بود با روز دوشنبه اول ماه محرّم سنه مذکور

وفات آنجناب را در ربیع الأوّل سنهٔ ۸۱ هشتاد و یك در سنّ شصت و پنج سالگی رقوم داشته و معلوم باشد
که در سنهٔ وفات آنجناب خلافست و آنچه که بنظر این احقر رسیده شش قول است (۱) سنهٔ هشتاد و یك
چنانکه ذکر نمودیم (۲) سنهٔ هفتاد و دو (۳) سنهٔ هفتاد و سه (۴) سنهٔ هشتاد (۵) سنهٔ هشتاد
و سه (۶) سنهٔ هشتاد و چهار و در کتب مذکوره آورده اند که دو سال از خلافت عمر باقی بود که ابن
الحنفیّه متولّد شد و در کتاب نفائس الفنون مسطور است که آنجناب در روز دوشنبه سال شانزدهم
هجرت در مدینه متولّد شد و در بحار الأنوار آورده که مادر آن بزرگوار خوله بنت ایاس بن جعفر از
بنی حنیفه است و در وفیات الأعیان و طریحی مسطور است که مادر او خوله بنت جعفر بن قیس بن
سلمه است و چون مادر او از بنی حنیفه بود او را ابن الحنفیّه میگفتند بدانکه در قصّهٔ خوله خلاف
قومی گفته اند که او در زمان رسولخدا صلعم اسیر شد گاهی که آنحضرت علی علیه السّلام را فرستاد بمحاربهٔ اهل یمن
چه آنکه ایشان مرتدّ شده بودند و خوله در بنی زبید اسیر شد و بنی زبید خوله را از بنی حنیفه اسیر کرده
بودند و بعضی بر آنند که خوله از سبایائی بود که در زمان ابی بکر اسیر شدند و او خوله را از بابت سهم غنیمت
داد با میر المؤمنین علیه السّلام و شرح حالات خوله و امور عجیبه که در بارهٔ او مرقوم داشته اند در کتاب خرائج
و مناقب و بحار بتفصیل مذکور است در تفسیر منهج الصّادقین از رسولخدا صلعم روایت کرده که فرمود
لا تجمعوا بین اسمی و کنیتی جمع نکنید نام و کنیهٔ مرا در فرزندان خود یعنی ابو القاسم و محمّد نام و کنیهٔ مگذارید
بلکه باید یکی از این دو باشد امّا امیر المؤمنین علیه السّلام را رخصت داد و نام و کنیهٔ او را بفرزند خود نهاد و بخو
ائمّه اثنی عشر را نیز همین رخصت داده است از آنجا که فرموده لو لم یبق من الدّنیا الّا یوم واحد لطوّل
الله ذلک الیوم حتّی یخرج رجل من ولدی یواطئ اسمه اسمی و کنیته کنیتی یملأ الأرض قسطا و عدلا
کما ملئت ظلما و جورا یعنی اگر باقی نماند از دنیا مگر یك روز هر آینه طولانی گرداند خدایتعالی آنرا تا آنکه
بیاید مردی از اولاد من که اسم و کنیهٔ او موافق باشد با اسم و کنیهٔ من پر میکند زمین را از عدل و داد چنانکه
پر شده باشد از ظلم و جور در ناسخ التّواریخ از ابن خلّکان نقل نموده که از جملهٔ آنانکه نام ایشان محمّد و کنیهٔ
ایشان ابو القاسم است محمّد بن ابی بکر و محمّد بن طلحه و محمّد بن سعد بن ابی وقّاص و محمّد بن عبد الرّحمن بن عوف
و محمّد بن جعفر بن ابیطالب و محمّد بن اشعث بن قیس هستند و نیز در آنکتاب است که نهی رسولخدا صلعم از جمع نمودن
بین اسم و کنیهٔ او مخصوص بزمان مبارکش بوده و علمای خبر علّتش را چنین ذکر کرده اند که جماعت یهود می گفتند
یا ابا القاسم چون حضرت بایشان التفات میفرمود میگفتند ما تو را قصد نداشتیم و میخواستند رسولخدا را
باینکار اذیّت کنند در آن وقت آنحضرت از تکنّی بابی القاسم نهی فرمود و بعد از وفات آنحضرت آنعلّت

تاریخ وفات محمّد بن الحنفیّه

خبر دادن پیغمبر از ظهور امام عصر

زائل گشت وان نهی مرتفع گردید ودرهمانکتاب در علّت ترک نمودن محمّد بن الحنفیه ملازمت رکاب امام حسین را آورده که وقتی چنین افتاد که زرهی چند از برای امیر المؤمنین علیه السّلام آوردند از انجمله یکی بسیار بلند بود حضرت فرمود از این زره فلان وفلان حلقه باید قطع شود جناب محمّد بن الحنفیه دامان آن زره را بیک دست گرفته وبادست دیگر انچه زیادتی داشت ماخوذ نمود مانند پارچهٔ حریر ازهم درید وبآنمقدار که پدرش فرموده بود بداشت بعضی نوشته اند که ازین کردار صدمهٔ بانگشتان مبارکش رسید که نیروی قبض شمشیر نداشت واز جمله اسبابیکه انجناب را از ملازمت رکاب امام حسین علیه السّلام باز داشت همین بود **مؤلّف گوید** که کثرت شجاعت ودلیری جناب محمّد بن الحنفیه از محاربه ومقاتلهٔ انجناب در واقعهٔ جمل وصفین ظاهر وهویداست در طرائق الحقائق آورده که وکان محمّد المذکور کثیر العلم والورع وقیل لمحمّد کیف کان ابوک یقحمک المهالک ویولجک المضایق دون اخویک الحسن والحسین قال لانّهما کانا عینیه وکنت یدیه وکان یقی عینیه بیدیه ودر کتاب فیض العلّام فرموده که شیخ کشّی از حضرت رضا علیه السّلام روایت کرده که امیر المؤمنین علیه السّلام میفرمود که محامده یعنی محمّدها ابا دارند از معصیت خدای عزّ وجلّ راوی پرسید که این محامده کیانند فرمود محمّد بن جعفر ومحمّد بن ابی بکر ومحمّد بن ابی حذیفه ومحمّد بن امیر المؤمنین ومکشوف باد که محمّد بن جعفر بن ابیطالب در صفین شهید شد ومحمّد بن ابی بکر در نیمهٔ جمادی الاولی قتلش بیاید ومحمّد بن ابی حذیفه پسر دائی معویه واز اتباع وانصار امیر المؤمنین علیه السّلام واو همان است که معویه اورا بگرفت ودر زندان اورا حبس کرد ومدّتی مدید در زندان بود تا شهید شد انتهی بدانکه در محلّ وفات جناب محمّد بن الحنفیه خلافست صاحب کتاب مشکوة الادب آورده که انجناب در مدینه وفات کرد وابان بن عثمان والی مدینه بروی نماز کرد ودر بقیع مدفون شد وبعضی گفته اند که از فتنهٔ ابن زبیر فرار کرده بجانب طائف ودر انجا وفات یافت وبرخی برانند که وفات انجناب در بلاد ابله اتفاق افتاد ودر منتخب اللّغات گوید ابله بضمّتین وتشدید لام موضعی است به بصره که یکی از چهار بهشت دنیا است منها شیبان بن فروخ الابلی ودر طرائق ایله ضبط نموده ودر مجمع البحرین گوید ایله کوهی است بین مکّه ومدینه در نزدیکی ینبع وایله بفتح وسکون شهریست بین مصر وینبع ودر طرائق الحقائق گوید انچه که مشهور است قبر محمّد بن الحنفیه در جزیرهٔ خارک است واکنون مرقدا در انجا معروفست ودر ناسخ التّواریخ مسطور است که حضرت امام محمّد باقر علیه السّلام کتاب وصیّت جناب محمّد را نوشت واورا غسل داد وکفن ودفن فرمود ودر کتاب نفائس الفنون مرقوم داشته که محمّد بن علی بن ابیطالب در سنهٔ شانزدهم هجرت در مدینه متولّد شد ومدّت شصت وپنجسال عمر یافت ودر سنهٔ احدی وثمانین در عهد عبد الملک مروان وفات یافت واورا سه پسر بود ابو هاشم وعلی وجعفر وجعفر را پسری بود عبد الله نام وعلی را پسری بود عون نام وابو هاشم آنستکه عبّاسیان را بخلافت

در ذکر فرزندان جناب محمّد بن الحنفیه

فرمودن حضرت باقر علیه السّلام غسل جناب محمّد بن الحنفیه را

اوّل محرّم

بشارت داد وکتاب وصایای امیرالمؤمنین علیه السلام از او بستدند ونسل ایشان اکنون در شیراز باشند ودر طرائق الحقائق گوید که ابن الحنفیّه شصت وپنج سال عمر داشت وعدد اولاد آنجناب دو دختر ودوازده پسر مرقوم داشته (۱) ابوهاشم واسم او عبد الله است واو بزرگترین اولاد آن بزرگوار است وکان من العلماء الاشراف وآنجناب از علماء اشراف بود وسلیمان بن عبد الملک او را مسموم نمود ودر حمیمه که از اراضی بین شام ومدینه رسول است وفات یافت (۲) جعفر اکبر (۳) علی (۴) حمزه (۵) جعفر اصغر (۶) حسن واو از ظرفاء بنی هاشم بود واوّل کسی است که در اینجاء سخن گفت ومقدّم میرفت بر برادرش ابوهاشم (۷) ابرهیم (۸) قسم (۹) عبد الرحمن (۱۰) عون (۱۱) عبد الله اصغر (۱۲) محمّد ونام دو دختر آنجناب را امّ ابیها ورقیّه رقم نموده در همان کتاب است که شیعهٔ محمد بن الحنفیّه بر آنند که او زنده است در کوه رضوی ومهدی موعود است ودر وقت ظهور او عالم از عدل مملو خواهد شد ودر ناسخ التّواریخ مسطور است که پارهٔ از کیسانیّه گویند که چون حضرت زین العابدین علیه السلام بعد از مراجعت از شام بمدینه آمد واز زیارت مرقد منوّر رسول خدا باز شد نزد عمّش ابن الحنفیّه آمد واو را از قتل سیّد الشهداء علیه السلام خبر داد جناب محمّد گریست که از هوش شد وچون بخویش بود برخاست زره پوشید وشمشیر حمائل کرد بر اسب خویش بر آمد وبر کوه رضوی صعود نمود ومردمان بروی نگران بودند تا غائب شد ودیگر ظاهر نشد مگر در زمانیکه مختار خروج نمود وفرقهٔ دیگر از کیسانیّه که ایشان را حسانیّه خوانند وایشان از اصحاب حسّان سرّاج باشند گویند که امیرالمؤمنین وحسنین علیهم السلام هر سه تن امام هستند وچهارم محمّد بن الحنفیّه است واو امام غایب است وگروه دیگر از کیسانیّه گویند که بعد از پیغمبر صلّی الله علیه وآله علی امام بود وبس وحسنین وابن الحنفیّه را امام نمیدانند وجماعتی دیگر از ایشان را عقیده بر آنست که محمّد بن الحنفیّه مهدی آخر الزّمان است ودر جبال رضوی که کوهستان یمن است وبکوهستان عمّان منتقل میشود وجای دارد وزنده است تا وقتیکه خروج کند وخداوند تعالی در آن کوه آب وعسل برای روزی او میرساند امامیّه جملهٔ کیسانیّه را کافر میدانند ودر بحار منقول است که اوّل من شذّ عن الحقّ من فرق الامامیّة الکیسانیّه یعنی اوّل کسیکه بیگانه از حقّ شد از فرقهٔ امامیّه جماعت کیسانیّه بودند والحمد لله که اهل این مذهب منقرض شدند

واقعهٔ بیست ودوّم در روز اوّل محرّم سنهٔ صد وبیست ودوّم هجری زید بن علی بن الحسین علیهما السلام لشکر خود را گفت که باستعداد خروج اشتغال نمایند ومجمل تفصیلی که در روضة الصّفا مسطور است آنستکه در سنهٔ صد وبیست ویک هجری زید بن علی مردم را به بیعت خویش دعوت کرد وبا هشام اظهار مخالفت نمود وبقول اکثر مورّخین چهل هزار نفر با او بیعت کردند وزید هر چند گاه میان قبیله میرفت تا هلال محرّم سنهٔ یکصد وبیست ودو روی نمود در اینسال مردم خود را گفت باستعداد خروج اشتغال نمایند وبعهد خویش

وفا کنید و در این اثناء سلیمان بن سراقه با اهلی از کوفه پیش یوسف بن عمر که در ولایت جزیره بود رفته و او را از
حال زید و اتّفاق اهل کوفه آگاهی داد و یوسف همّت بر دفع او مقصور داشت بکوفه آمد انتهی مؤلّف گوید
که کیفیّت خروج زید و شهادت او در اوّل ماه صفر مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعهٔ بیست و سیّم**
در این روز سنهٔ صد و سی ام هجری متولّد شد محمّد بن عمر بن واقد مدنی معروف بواقدی کما فی وفیات الاعیان و فیض
العلّام و مرحوم صنیع الدّوله در منتظم ناصری گوید که واقدی عالم بود بمغازی و اختلاف آراء علما ولی در حدیث
چندان قوّتی نداشت و ابن خلکان گوید که او را تصانیفی است در مغازی و غیرها و از مصنّفات اوست کتاب الرّدّه
که در آن ذکر نموده ارتداد عرب و محاربهٔ اصحاب را بعد از وفات پیغمبر صلعم و در فیض العلّام فرموده که در رجال کبیر در
ترجمهٔ ابرهیم بن محمّد بن ابی یحیی آمده که از اصحاب صادقین علیهما السّلام است نقل کرده از بعض ثقات عامّه که کتب واقدی
تمام کتب ابرهیم است و واقدی آنها را نقل کرده و بخود نسبت داده و ابن خلکان در کتاب وفیات الاعیان گوید
که الواقدی بفتح الواو و بعد الالف قاف مکسورة ثمّ دال مهملة هذه النسبة الی واقد و هو جدّه المذکور و این
ناچیز گوید که وفات واقدی و مجملی از احوال او زاید بر آنچه ذکر شد در یازدهم ذی الحجّه خواهد آمد انشاء الله تعالی
واقعهٔ بیست و چهارم موافق مسطورات روضات الجنّات در این روز سنهٔ یکصد و شصت و
یک هجری سفیان بن سعید ثوری در بصره وفات کرد در کتاب فیض العلّام گوید که در احادیث امامیّه روایاتی
در ذمّ او وارد شده است و او است که خطبهٔ رسول صلعم در مسجد خیف از حضرت صادق علیه السّلام اخذ کرد و چون تأمّل
در کلمهٔ و النّصیحة لائمّة المسلمین نمود و فهمید مراد امیر المؤمنین علیه السّلام و اولاد اوست آن را پاره کرد و صاحب
روضات گوید الثّوری بفتح الثّاء المثلّثة نسبة الی ثور بن عبد مناة و نیز در همان کتاب گوید که لیس هو مذکورا
فی رجال الشیعة الامامیّة من الوثاقة و الصّلاح و الفوز و الفلاح و المحبّة الثّابتة و المتابعة لاهل البیت المعصومین
علیهم السّلام بل بخلاف ذلک کلّه و لم یذکره احد من العلماء فی عداد رواة الشّیعة بل صرّح العلّامة
فی خلاصته بانّه لیس من جملة اصحابنا و کذلک ابن داود فی رجاله و لم یذکره النّجاشی اصلا مع انّه یذکر سفیان
بن عیینة بن ابی عمران الهلالی الّذی کان من نظرائه و شرکائه فی کثیر من تلک المناهج بحیث قد توهّم بعضهم اتّحاد
بینهما مع انّ بینهما بون بعید نعم فی رجال شیخنا الطوسی کما حکی عنه انّ سفیان بن سعید بن مسروق ابا
عبد الله الثّوری اسند عنه و هو لیس بشیء الی ان یقول و کان الثّوری کوفیّا و نسبته الی ثور بن عبد مناة
و ذکر فی الرّوضات ایضا و عن سفیان الثّوری قال لقیت الصّادق جعفر بن محمّد علیهما السّلام فقلت له یا ابن رسول الله
اوصنی فقال لی یا سفیان لا مروّة لکذوب و لا اخ لملوک و لا راحة لحسود و لا سودد لسیّئ الخلق فقلت یا ابن
رسول الله زدنی فقال لی یا سفیان ثق بالله ان کنت مؤمنا و ارض بما قسم الله لک تکن غنیّا و احسن مجاورة

مغازی مناقب غازیان کذا فی القاموس و غازی بمعنی غزا کننده است منه

وفات سفیان ثوری

وفات محمّد بن عمر الواقدی

مواعظ حضرت صادق (ع) بسفیان ثوری

من جاوزك تكن مسلماً ولا تصحب الفاجر فيعلّمك من فجوره وشاور في امرك الذين يخشون الله عزّ وجلّ فقلت يا بن رسول الله زدني فقال لي يا سفيان من اراد عزّاً بلا عشيرة وغنى بلا مال وهيبة بلا سلطان فينتقل من ذلّ معصية الله الى عزّ طاعته فقلت زدني يا بن رسول الله فقال يا سفيان امرني والدي بثلاث ونهاني عن ثلاث وكان فيما قال لي يا بنيّ من يصحب صاحب السّوء لا يسلم ومن يدخل مداخل السّوء يتّهم ومن لا يملك لسانه يأثم ثمّ انشدني

عوّد لسانك قول الحقّ تحظ به ... انّ اللّسان لما عوّدت معتاد

موكّل بتقاضا ما سننت له ... في الخير والشّر فانظر كيف تعتاد

وروي عن السّفيان الثوري انّه قال لمّا حججت في بعض السّنين اردت زيارة الصّادق جعفر بن محمّد عليهما السّلام فتفقدت عنه فارشدت اليه فجئت فطرقت الباب فقال من قلت صاحبك سفيان ففتح الباب ووقف على ثلاث مرّات وقال مرحباً يا سفيان من الجهة الشّماليّة قلت نعم يا بن رسول الله ما لي اراك قد اعتزلت النّاس قال يا سفيان فسد الزّمان وتغيّرت الأخوان وتقلّبت الأعيان فرأيت الانفراد اسكن للفؤاد معك شيء تكتب فيه قلت نعم فقال عليه السّلام اكتب :

ذهب الوفاء ذهاب امس الذّاهب ... والنّاس بين مخاتل ومُوارب

يفشون بينهم المودّة والصّفا ... وقلوبهم محشوّة بعقارب

قلت زدني يا بن رسول الله قال عليه السّلام اكتب :

لا تجزعنّ لوحدة وتفرّد ... ومن التّفرّد في زمانك فازددِ

ذهب الاخاء فليس ثمّ اخوّة ... الّا التّملّق باللّسان وباليد

فاذا نظرت جميع ما بقلوبهم ... ابصرت ثمّ نقيع سمّ الأسود

ثمّ قال يا سفيان اذا تظاهرت عليك الهموم فقل لا حول ولا قوّة الّا بالله واذا استبطأت الرّزق فعليك بالاستغفار وعليك بالتّقوى ولزوم الصّبر وكن على حذر في امر دينك واخرتك فقمت وانصرفت

واقعهٔ بیست و پنجم در روز اوّل محرّم سنهٔ صد و نود وهشتم هجری محاربهٔ محمّد امین با طاهر ذو الیمینین اتّفاق افتاد چنانکه در ترجمهٔ تاریخ طبری است صاحب حبیب السّیر آورده که محمّد امین عبد الرّحمن بن جبله را با سی هزار مرد جنگی بمحاربهٔ طاهر ذو الیمینین فرستاد و در نواحی همدان بین ایشان مقاتله دست داد و تفصیل این اجمال در اخر اینماه بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ بیست و ششم** در اینروز سنهٔ دویست هجری هرثمة بن اعین وارد شد در کوفه بعزم محاربه با ابو السّرایا چنانکه در ترجمهٔ تاریخ طبری است و تفصیل این اجمال بطور تلخیص از کتاب حبیب السّیر بدین قرار است که چون کوکب طالع مامون بعد از قتل برادرش محمّد امین بدرجهٔ کمال رسید و در خلافت استقلال یافت واهل عراق و فارس و حجاز و یمن و خراسان بتجدید بیعت او پرداختند و نصر بن شیبث در شام با جمع کثیری با او اظهار مخالفت نمودند و خبر ایشان بسمع مامون

مواعظ حضرت صادق (ع) بسفیان ثوری

اعیان (ج ع): اشیاء و ذوات موجوده در خارج. منتخب

محاربهٔ محمّد امین با طاهر ذو الیمینین

رسید امارت عراقین و حجاز و یمن و فارس را بحسن بن سهل تفویض نمود و طاهر ذو الیمینین را فرمود تا برقه رود و بضبط ولایت شام و دفع نصر بن شعیب قیام نماید چون طاهر بجانب رقه رفت حسن بن سهل ببغداد رسید و عمّال خود را بولایات فرستاد و متکفّل سر انجام ملک و مال گشت از این خبر شیوع یافت که حسن بن سهل بر مامون مستولی گشته و نمیگذارد که هیچکس از امرا با خلیفه ملاقات نماید و بمشورت خلیفه مهمّ مملکت را فیصل میدهد لهذا اعیان بنی هاشم و غیر ایشان از اکابر و اعاظم بمخالفت مامون مبادرت نمودند و در هر گوشه فتنه پدید آمد و اوّل کسیکه ظهور فرمود محمّد بن ابرهیم طباطبا بن اسمعیل بن ابرهیم بن حسن بن امام حسن بن امیر المؤمنین علیه السلام بود و ظهور آنجناب در کوفه واقع شد و ابو السرایا که از سرهنگان هرثمة بن اعین بود بواسطهٔ عدم وصول علوفه از هرثمه گریخت بجانب کوفه و از خواصّ محمّد طباطبا شد و بمزید تقرّب امتیاز یافت پس حسن بن سهل زهیر بن مسیّب را با ده هزار کس از سپاه عرب و عجم بمحاربهٔ جناب محمّد فرستاد و از طرف آنجناب ابو السرایا در برابر آمد و نائرهٔ حرب بین ایشان مشتعل گردید و نسیم نصرت از جانب ابو السرایا در اهتزاز آمد و زهیر روی بر فرار نهاد امّا روز دیگر بتقدیر ایزد تعالی ابن طباطبا وفات کرد ابو السرایا محمّد بن زید بن امام زین العابدین را که در صغر سنّ بود بر مسند خلافت نشانید و واسط و بصره را در حیّز تصرّف در آورد و چون حسن بن سهل دید که کار ابو السرایا بالا گرفته قاصدی پیش هرثمة بن اعین که بخراسان میرفت فرستاد و التماس نمود که باز گردد و بدفع ابو السرایا پردازد هرثمه در اوّل از قبول این امر اباکرد بعد از انکار ارسال رسل و رسائل تکرار یافت عنان مراجعت بجانب بغداد تافت و بتهیّهٔ اسباب محاربه مشغول گردید پس با سپاه آراسته بطرف قصر صرصر که معسکر ابو السرایا بود توجّه نمود و بین الجانبین آتش قتال و جدال اشتعال یافت و خون بسیاری از تابعان ابو السرایا بر خاک ریخت و او پشت بمعرکه گردانید بقصر ابن هبیره گریخت هرثمه از عقب او روان شد نوبت دیگر محاربه دست داد باز شکست بر ابو السرایا افتاد و روی بکوفه شتافت و از آنجا در رکاب محمّد علوی روی بسوی اهواز نهاد و حسین بن علی البادا از قبل هرثمه او را تعاقب نمود پس از کوشش بسیار محمّد و ابو السرایا بدست اعداء گرفتار شدند و حسین ایشان را نزد حسن بن سهل برد و حسن ابو السرایا را گردن زد و جناب محمّد را نزد مامون فرستاد **واقعهٔ بیست و هفتم** اظهار حزن و اندوه نمودن حضرت صادق علیه السلام در روز اوّل محرّم چنانکه در منتخب طریحی مسطور است که

رُوِیَ عَنِ الصّادِقِ علیه السلام اَنَّه کانَ اِذا هَلَّ هِلالُ عاشوراءَ اشتدَّ حُزنُه و عَظُمَ بُکائُه علی مُصابِ جَدِّهِ الحُسَینِ

از حضرت صادق علیه السلام روایت شده است که آنحضرت چون هلال ماه محرّم را مشاهده میفرمود شدید میشد حزن

آنحضرت و زیاد میشد گریه اش بر مصائب جدّش حسین علیه السلام وَالنّاسُ یَأتُونَ اِلَیهِ مِن کُلِّ جانِبٍ وَ مَکانٍ

ظهور محمّد بن ابرهیم طباطبا

قتال ابو السرایا با هرثمة بن اعین

اوّل محرّم

یُعزّونه بالحسین علیه السلام ویبکون وینوحون معه علی مُصاب الحسین علیه السلام ومردم از هر جانب میآمدند
خدمت آنحضرت وتعزیت میگفتند آنجناب را وبا آنحضرت گریه ونوحه میکردند بر مصائب جدش حسین علیه السلام
وچون از گریه ونوحه فارغ میشدند بایشان میفرمود اِعلَموا اَنّ الحسین حیٌّ عند ربّه یُرزَق من
حیث یشاء وهو دائماً ینظر الی معسکره ومصرعه ومن حلّ فیه من الشهداء وینظر الی زوّاره والباکین
علیه والمقیمین العزاء علیه بدانید که جدّم حسین علیه السلام زنده است در نزد پروردگار خود وروزی
میخورد از هر جا که بخواهد وپیوسته نظر میفرماید بمحلّ لشکر وعسکر خود وجای افتادنش وبسوی آنانکه در راه او
شهید شدند ونظر میفرماید بسوی زائرین خود وگریه کنندگان بر او وکسانیکه اقامهٔ عزا مینمایند برای او وهو
اَعرَفُ بهم وباسمائهم واسماء آبائهم وبدرجاتهم ومنازلهم فی الجنّة وآنحضرت داناتر است بحال
ایشان وباسماء ایشان وبر نام پدرانشان وآگاه هست بدرجات ومنازل ایشان در بهشت واِنّه لَیریٰ مَن
یبکی علیه فیستغفر له ویسئل جدّه واباه وامّه واخاه اَن یستغفروا للباکین علی مصابه والمقیمین
العزاء علیه وآنحضرت مے بیند کسیرا که گریه میکند بر او پس طلب آمرزش مینماید برای او وسؤال میکند از
جدّش وپدرش وبرادرش که ایشان نیز طلب آمرزش نمایند بر گریه کنندگان بر او واز برای کسانیکه برپا میدارند
عزای او را ویقول لو یعلم زائری والباکی علیّ ما له من الاجر عند الله تعالی لکان فرحه اکثر من جزعه
وانّ زائری والباکی علیّ لینقلب الی اهله مسروراً وما یقوم من مجلسه الّا وما علیه ذنب وصار کیوم
ولدته امّه ومیفرماید که اگر میدانست زائر وگریه کننده بر من که چیست از برای او از اجر در نزد خدا هر
آینه فرح او بیشتر بود از جزعش وبدرستیکه زائر من وگریه کننده بر من میرود بسوی اهلش در صورتیکه مسرور
باشد واز جای خود برنمیخیزد مگر آنکه از گناه پاک باشد مانند روزیکه از مادر متولد شده است

واقعهٔ بیست وهشتم محزون شدن حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام در روز اوّل محرّم در اقبال ابن
طاوس ومنتخب طریحی وزاد المعاد از حضرت رضا علیه السلام روایت کرده اند که فرمود کان ابی صلوات الله علیه اذا
دخل شهر المحرّم لم یُرَ ضاحکاً وکانت الکآبة تغلب علیه حتّی تمضی عشرة ایّام یعنی پدرم امام موسی علیه السلام چون
ماه محرّم داخل میشد کسی آنحضرت را خندان نمیدید واثر حزن واندوه بر او ظاهر میشد در مجموع دهه
اوّل ماه واذا کان یوم العاشر کان ذلک الیوم یوم مصیبته وحزنه وبکائه ویقول هذا الیوم الذی قُتل
فیه الحسین علیه السلام وبروایت منتخب میفرمود فلو علم الباکون ایّ اجرٍ یحوزون لتمنّوا دوام هذه الحالة

واقعهٔ بیست ونهم عقد شدن بوران دختر حسن بن سهل برای مامون عباسی در کتاب تجارب السلف
آورده که چون فضل بن سهل وزیر مامون کشته شد مامون وزارت خویش را ببرادر او حسن بن سهل داد

و دختر او بوران را بجهة خویش بخواست و عمش او را در خراسان بمامون داده بود و عقد و نکاح در غرّهٔ محرّم
سنه اثنتین و مائتین اتّفاق افتاد تا آنجا که گوید و حسن بن سهل در مقامی که از ان فم الصّلح گویند از اعمال واسط
شهری ساخته بود چون مامون ببغداد رسید با همهٔ اهل و لشکر بفم الصّلح رفت و آنجا نزول فرمود و حسن بن سهل
دعوتی کرد که هرگز هیچ آفریده مثل آن ندیده بود و نشنیده چنانکه با تمامت لشکر چنانکه بودند بران دعوت
نشستند و همه سیر بخوردند و چندان انواع اکل و مطاعم شریفه زائد آمد که مردم از حمل آن عاجز آمدند و
گویند متوکّل عبّاسی در عهد خود دعوتی عظیم ساخت و خلایق بسیار را جمع کرد و چون بر سماط[۲] نشست گفت
ببینید که برین سماط هیچکس هست که دعوت فم الصّلح را دیده باشد پیری ظاعن در سنّ حاضر بود و گفت من آنرا
دیده ام او را پیش خواند و گفت دعوت ما را با آنچه نسبت است مرد پیر خاموش شد متوکّل گفت هر سخن که داری بگو
و هیچ اندیشه مکن گفت مختصر گویم یا مطوّل گفت مختصر پیر گفت یا امیر المؤمنین امروز چون از دعوت فارغ
شدند و مردم بمقامهای خود رفتند تلّی عظیم از دل و جگر و آلات اندرونی مرغان بماند و متعفّن شد و مدّتها
آنرا با استر و شتر میکشیدند و در شطّ میانداختند و پیش مردم صحنها مینهادند همه آلات مرغ متوکّل از آن سؤال
پشیمان شد و دم درکشید فی الجمله مامون از بغداد چون بفم الصّلح رفت چهار مرد کشتیبان با او بودند که
کشتیها در دجله میانداختند ازینجا باید قیاس کرد که خواصّ و خدم چند بوده باشد این جماعت با اینهمه نوبهی
مدّتی مهمان حسن بن سهل بودند **واقعهٔ سی ام** تزویج نمودن مامون دختر خود امّ الفضل را بحضرت علیّ
بن موسی الرّضا صلوات الله علیهما چنانکه در کتاب تجارب السّلف بعد از تزویج نمودن مامون دختر حسن بن فضل را
گوید و درهمین شب یعنی شب اوّل محرّم سال دویست و دوازده هجرت مامون دختر خویش امّ الفضل را بحضرت
علیّ بن موسی علیهما داد **مؤلّف گوید** ظاهراً نسّاخ اسم امّ الفضل را اشتباهاً بجای امّ حبیب نگاشته
چه آنکه امّ الفضل را مامون بحضرت جواد علیه تزویج نمود کما هو المشهور و دختر دیگر خود امّ حبیب را بحضرت رضا
داد و در مناقب ابن شهرآشوب و بحار الأنوار نیز مسطور است که سال دویست و دوازده هجرت مامون دختر خود
امّ حبیب را بحضرت علیّ بن موسی الرّضا علیه تزویج نمود و بعضی این تزویج را در سال دویست و سه نوشته اند و
ماحصل آنچه که صاحب جنّات الخلود در جدول زوجات آنحضرت مرقوم داشته این است که آنحضرت دو زن نکاح
داشت یکی مدخوله که نام و نسبش هیچ معلوم نشده و دیگر غیر مدخوله امّ حبیبه دختر مامون بود که مامون در مرجع نشا
بکح داشت آنحضرت را ولیعهد خود کرد و آن دختر را بوی عقد بست و هنوز بتصرّف نداده بود که شنید
خویشان او از بنی العبّاس بدین سبب از او برگشته اند و در بغداد اجماع کرده میخواهند او را از خلافت خلع
کنند و دیگری را بخلافت نصب نمایند پس مامون ترسید و آنحضرت را مسموم نمود و دختر او چنان باکره بماند و

[۲] سماط بالکسر دستارخوان که بر روی طعام کشند منتخب

دعوت حسن بن سهل و تزویج کردن مامون

تزویج مامون دختر خود ام الفضل

(اول محرم)

انحضرت را از کنیزان و سراری بسیار بود که هیچیك را نام و نشان معین نیست سوای مادر امام محمد تقی و نیز محتمل است که مقصود و مراد از اینکه مأمون امر الفضل را بحضرت امام رضا علیه السلام داد این باشد که او را نامزد فرزندش حضرت جواد علیه السلام نمود والعلم عند الله **واقعهٔ سی و یکم** در این روز ریان بن شبیب دائی معتصم عباسی وارد شد بر حضرت رضا صلوات الله علیه در کتاب امالی و بحار الانوار روایت شده که در روز اول محرم ریان بن شبیب وارد شد بر حضرت رضا آنجناب فرمود ای پسر شبیب این روز روزه هستی عرض کرد نه فرمود این روز روزی است که حضرت زکریا دعا کرد و از خدا فرزند طلبید حقتعالی دعای او را مستجاب گردانید حضرت یحیی را باو عطا کرد پس هر که این روز را روزه بدارد و دعا کند حقتعالی دعای او را مستجاب گرداند چنانکه دعای زکریا را مستجاب کرد پس فرمود یا ابن شبیب ان المحرم هو الشهر الذی کان اهل الجاهلیة فیما مضی یحرمون فیه الظلم والقتال لحرمته ای پسر شبیب ماه محرم ماهی بود که اهل جاهلیت در زمان گذشته حرام میدانستند ظلم و قتال را در این ماه برای حرمت این ماه فما عرفت هذه الامة حرمة شهرها ولا حرمة نبیها لقد قتلوا فی هذا الشهر ذریته وسبوا نسائه وانتهبوا ثقله فلا غفر الله لهم ابدا این امت نشناختند حرمت این ماه را و مراعات ننمودند حرمت پیغمبر خود را بتحقیق که در این ماه کشتند اولاد پیغمبر را و اسیر نمودند دختران او را و غارت نمودند اموال او را پس خدا نیامرزد هرگز ایشان را یا ابن شبیب ان کنت باکیا لشیء فابك علی الحسین بن علی بن ابیطالب فانه ذبح کما یذبح الکبش وقتل معه من اهل بیته ثمانیة عشر رجلا ما لهم فی الارض شبیهون ای پسر شبیب هرگاه گریه میکنی برای چیزی پس گریه کن برای حسین بن علی علیهما السلام که او را مانند گوسفند سر بریدند و کشته شد با او هیجده نفر از اهل بیت او که هیچیك در زمین شبیه و مانندی نداشتند ولقد بکت السموات السبع والارضون لقتله و بتحقیق که گریستند برای شهادت او آسمانهای هفتگانه و زمینها و چهار هزار ملك برای نصرت انحضرت بزمین آمدند و چون رسیدند انحضرت شهید شده بود پس ایشان ژولیده و گرد آلوده نزد قبر انحضرت هستند تا وقتیکه قائم آل محمد ظاهر شود پس ایشان از یاوران انحضرت خواهند بود و وقت جنك شعار ایشان یا لثارات الحسین خواهد بود یعنی ای طلب کنندگان خون حسین علیه السلام یا ابن شبیب لقد حدثنی ابی عن ابیه عن جده انه لما قتل جدی الحسین صلوات الله علیه امطرت السماء دما وترابا احمر ای پسر شبیب حدیث کرد مرا پدرم از پدرش از جدش که چون کشته شد جدم حسین ع آسمان خون و خاك سرخ بارید یا ابن شبیب ان بکیت علی الحسین علیه السلام حتی یسیل دموعك علی خدیك غفر الله لك كل ذنب اذنبته صغیرا کان او کبیرا قلیلا کان او کثیرا ای پسر شبیب اگر گریه کنی بر حسین ع تا آنکه آب دیدهای تو بر رخسارهای تو جاری شود حقتعالی جمیع گناهان صغیره و کبیره تو را بیامرزد خواه اندك باشد خواه

ریان بن شبیب فضیلت ماتم امام حسین

عظیم تر فضیلت گریه بر امام

بیار یا ابن شبیب ان سرّك ان تلقی الله عزّ وجلّ و لا ذنب علیك فزر الحسین علیه السّلام ای پسر شبیب اگر خواهی که خدا را ملاقات کنی در حالیکه هیچ گناه بر تو نباشد زیارت کن حسین علیه السّلام یا ابن شبیب ان سرّك ان تسکن الغرف المبنیّة فی الجنّة مع النّبی و آله صلوات الله علیهم اجمعین فالعن قتلة الحسین علیه السّلام ای پسر شبیب اگر خواهی که در غرفهای عالیهٔ بهشت با پیغمبر و آل او بوده باشی لعنت کن قاتلان حسین علیه السّلام را یا ابن شبیب ان سرّك ان یکون لك من الثّواب مثل ما لمن استشهد مع الحسین ع فقل متی ذکرته یا لیتنی کنت معهم فافوز فوزاً عظیماً ای پسر شبیب اگر خواهی که مثل ثواب شهدای کربلا داشته باشی هرگاه که مصیبت آنحضرت را یاد کنی بگو یا لیتنی کنت معهم ایکاش با ایشان میبودم و کشته میشدم و رستکاری عظیم می یافتم یا ابن شبیب ان سرّك ان تکون معنا فی الدّرجات العلی من الجنان فاحزن لحزننا و افرح لفرحنا و علیك بولایتنا و لو انّ رجلا تولّی حجراً لحشره الله معه یوم القیمة ای پسر شبیب اگر خواهی که در درجات عالیهٔ بهشت با ما باشی برای اندوه ما اندوهناك باش و برای شادی ما شاد باش و بر تو باد بر ولایت و محبّت ما که اگر مردی سنگی را دوست دارد حقتعالی در قیامت او را با همان سنك محشور کرداند

واقعهٔ سی و دوّم بیرون رفتن متوکّل عباسی بعزم دمشق در اوّل محرّم سنهٔ دویست و چهل و چهار هجری در تاریخ حبیب السّیر آورده که متوکّل باسائت خلق و شرارت نفس موصوف بود و پیوسته بارتکاب اعمال سیّئه و افعال ردیّه اشتغال داشت و در مجلس او سخنان هزل بسیار میگذشت و هر کس که در تمسخر بیشتر مبالغه مینمود در حضرتش مقرّبتر بود و مع الوصف در کتاب مذکور گوید که در سنهٔ خمس و ثلاثین و مائتین متوکّل حکم نمود که مردان یهود و نصاری زنّار بندند و زنان ایشان نقاب برازار بگذارند و هیچکس را از این طائفه در دیوان عمل نفرمایند و ایشان انگذارند که رکاب خود را آهنین سازند بلکه تکلیف نمایند که پای در رکاب چوبین کنند و در روضة الصّفا گوید که متوکّل فرمان داد تا اهل کتاب و ارباب ذمّه زنّار بندند و غیار بر دوزند و پیش از آن این رسم نبود و فرمان داد تا مقابر ایشان را با زمین یکسان کنند و در جای دیگر آن کتاب مسطور است که متوکّل حکم کرد که اهل ذمّه جامه های علیحده پوشند و از مراکب برخر و استر نشینند و بالجمله زمان خلافت متوکّل بقول مسعودی چهارده سال و نه ماه و نه روز بود و چهل و چهار سال عمر داشت و احمد بن یوسف قرمانی در اخبار الدّول گوید که در سنهٔ دویست و چهل و سه متوکّل بشام رفت و آب و هوای آن شهر او را پسند آمده در دارّیا که قریه ایست بقرب دمشق قصری برای او بنا کردند پس عزم نمود که در آنجا سکنی گیرد و پس از این بر خلاف آن رای بخاطرش رسیده بعد از دو ماه از شام کوچ داد و در تاریخ سنیّ ملوك الأرض مسطور است که بیرون رفتن متوکّل بسوی شام در روز اوّل

فضیلت زیارت سیّد الشهداء

احکام متوکّل در باب یهود و نصاری

۲ در برهان جامع گوید غیار چون خیار پارچه زردی که یهودان بجهت امتیاز بر دوش خود دوزند و در منتخب اللّغات گوید غیار بالکسر علامت اهل کتاب چون زنّار و پارچهٔ زرد که بر جای نزدیك بدوش دوزند منه

(اوّل محرّم)

محرّم سال دویست و چهل و چهار هجری بود **واقعهٔ سی و سیم** بقول مسعودی در مروج الذهب در روز سه شنبه اوّل محرّم سنهٔ دویست و هشتاد و نه وصیف خادم در بغداد وفات کرد و بدن او را بامر معتضد در جسر بردار زدند پس بعضی از غلامان معتضد از او درخواست نمودند که عورت او را بپوشانند معتضد تصویب نمود پس جامه‌های چند براو پوشانیدند و جامهٔ نو دیگر براو پیچیدند و از موضع ناف تا زانوهای او را دوختند و بصبر و غیره از ما لید نیها که قابض و ماسک اجزاء جسم او بود بر بدن او مالیدند پس بدن او در جسر بردار باقی بود تا زمان خلافت مقتدر بالله سنهٔ سیصد هجری **مؤلّف گوید** که شرح حال وصیف خادم و سوار کردن معتضد او را بر شتر فالج در کتاب مروج الذهب مجلد دوم مسطور است فلیطالع تمت **واقعهٔ سی و چهارم** دخول اطروش علوی در طبرستان در سنهٔ سیصد و یکم هجری چنانکه در کتاب مروج الذهب است و اطروش مذکور حسن بن علی بن حسن بن عمر بن زین العابدین علیه السلام است که در سنهٔ مذکور استیلاء یافت بر طبرستان و مسوّده را اخراج نمود و محمّد بن ابرهیم صعلوک عامل امیر نصر بن احمد سامانی از او منهزم گردید بعد از آنکه چهار هزار تن از لشکر او مقتول گشت و آنجناب مدت چهارده سال در میان دیلمیان اقامت کرد و ایشان کفار بودند که دین مجوسیت داشتند و بعضی از آنها بر جاهلیت باقی بودند پس اطروش ایشان را دعوت کرد بدین اسلام و ایشان دعوت او را اجابت نموده اسلام آوردند پس آنجناب مساجدی چند در آن اراضی برای عبادت ایشان بنا کرد این است خلاصهٔ آنچه در کامل التواریخ و مروج الذهب مسطور است و صاحب عمدة الطالب گوید که دخول اطروش در طبرستان در ماه جمادی الاولی سنهٔ سیصد و یک بوده مدت سه سال و سه ماه در آنجا سلطنت کرد و در سنهٔ سیصد و چهار در آمل وفات کرد و عمرش نود و نه سال بود انتهی و کیفیت وفات اطروش در بیست و سیم شعبان خواهد آمد ان شاء الله تعالی **واقعهٔ سی و پنجم** در روز اوّل محرّم سنهٔ سیصد و یک هجری صاحب بحرین وارد شد در بصره و سبکر مفلحی امیر بصره را بقتل رسانید چنانکه در کتاب مروج الذهب مسطور است **واقعهٔ سی و ششم** در اینروز سال سیصد و شانزدهم هجری ابو طالب قرمطی بجانب رحبه رفت و بسیاری از مردمان آنجا را از قصر حیات در بادیهٔ ممات انداخت و جمعی از لشکریان خود را بسوی جزیره روان ساخت تا متوطنان آن بلد را غارت نمودند که اهل هر خانه‌ای در سالی یکدینار بخزانهٔ ابو طاهر رسانند بتفصیلی که در تاریخ حبیب السیر مسطور است **مؤلّف گوید** که شرح حال ابو طاهر و قرامطه در بسیاری از مواضع اینکتاب مذکور خواهد شد **واقعهٔ سی و هفتم** در تاریخ سنی ملوک الارض مسطور است که در آخر سال سیصد و بیست و ستم هجری تا اوایل سیصد و بیست و چهارم از جهت قحطی و خشکسالی بسیاری بمجاعه و گرسنگی مردند

وفات وصیف خادم در بغداد

اطروش

قال في المعجم التوده بکلمة
الا ابن التواد و منه المحدث
فقد خلت علینا السنون لانهم
اصحاب عوده العباسیه
کانوا یلبسون ثیابا سودا

در تاریخ سنی ملوک الارض
مسطور است که نوروز دیلم
سیصد و دهم هجری موافق بود
با روز شنبه اوّل ماه محرّم

ورود صاحب بحرین به بصره

فرا گرفت و چنان امر سخت و دشوار نمود که دویست هزار انسان از اهل اصفهان تلف شد **واقعهٔ سی و هشتم** حمزة بن حسن اصفهانی در تاریخ سنی ملوک الأرض آورده که در سنهٔ سیصد و چهل و چهارم هجری در ابتدای محرّم بیماری و علّتی که مترکّب از خون و صفرا بود در اصفهان بروز کرد و آن بیماری بمرتبهٔ مردم را فرا گرفت که در تمام خانه‌ها بر مردان و زنان و اطفال سرایت نمود و مدّت مکث آن بیماری ما بین دو روز تا هفت روز یا ده روز و نیز با بود بر اهل خانه بیشتر از بیست روز نمیماند تا اینکه تمام اهل آنخانه را فرا میگرفت و در این بیماری بهترین حال برای کسی بود که فصد مینمود و این مرض از اهواز باصفهان آمد و از بغداد باهواز رسیده بود و از بغداد بواسط و از واسط به بصره نیز سرایت نمود و در بصره علّت و با نیز با و مقرون گشت و شدّت آن مرض در بصره بمرتبهٔ بالا گرفت که در هر روزی ما بین هزار الی هزار و دویست میّت دفن میشد **واقعهٔ سی و نهم** در یکشنبهٔ این روز سنهٔ چهار صد و چهل و هفتم هجری ابو القاسم علی بن محسن تنوخی وفات کرد در کتاب وفیات الأعیان گوید که او مرد ادیب فاضلی بود و با ابی العلاء معرّی مصاحبت داشت و از او اخذ علم میکرد و روایت شعر بسیار مینمود و ایشان خانواده بودند که تمامشان اهل فضل و ادب بودند تولّدش در نیمهٔ شعبان سنهٔ سیصد و شصت و پنج هجری در بصره واقع شد و در یکشنبه اوّل محرّم سنهٔ چهار صد و چهل و هفت هجری وفات یافت و در مجالس المؤمنین تاریخ وفات او را همین قسم تعیین نموده و خطیب در تاریخ بغداد سال مولد و وفات او را نیز همین طریق ذکر نموده و لکن وفاتش را در شب دوشنبه دوم محرّم مرقوم داشته و صاحب مجالس المؤمنین در ذکر احوال تنوخی صاحب ترجمه گوید که او تحصیل علم حدیث نموده بود و در ایّام جوانی جمیع حکّام او را عادل و مقبول الشّهادة میدانستند و در حدیث صدوق بود و بعضی اوقات قضای مداین و مضافات آن باو مفوّض بود و بعضی احیان قضای اذربایجان و آن نواحی بآن متعلّق بود **مؤلّف گوید** که وفات ابو علی محسن بن ابی القاسم پدر صاحب ترجمه در بیست و پنجم اینماه و وفات جدّش علی بن محمّد تنوخی در هفتم ربیع الأوّل بیاید انشاء الله **واقعهٔ چهلم** بقول ابن خلّکان و صاحب روضات در روز اوّل محرّم سال چهار صد پنجاه و پنج هجری وفات کرد ابو طاهر اسمعیل بن خلف بن سعید بن عمران الأنصاری الأندلسی در کتاب وفیات الأعیان آورده که اسمعیل بن خلف در علوم ادب پیشوا و مقتدا بود و در فنّ قرائت متقن بود و از مصنّفات اوست کتاب العنوان فی القرائات تا آنجا که گوید و او پیوسته در طلب فضل و علم بود و بدینگونه اشتغال داشت و مردم از او منتفع بودند تا آنکه در روز یکشنبه اوّل محرّم سنهٔ چهار صد پنجاه و پنج هجری وفات یافت **واقعهٔ چهل و یکم** در کتاب وفیات الأعیان و روضات الجنّات است که در روز اوّل محرّم سال چهار صد و نود و نهم هجری وفات کرد ابو الفتح سهل بن احمد بن علی الأرغیانی فقیه شافعی

تلف شدن بیست هزار نفر از اصفهان

وفات ابو القاسم علی بن محسن تنوخی

صاحب روضات گوید که او امام و پیشوای عظیم المقدار بود در علم و زهد و اصل او از اغیان است بفتح همزه و سکون راء و غین معجمهٔ مکسوره و یاء مثنّاة و آن ناحیه ایست از نواحی نیشابور که در آن قریه ها و مزارعی هست و در همان کتابست که از اغیان مذکور به نیشابور آمد و اصول فقه را در نزد امام الحرمین ابی المعالی جوینی خوانده بسوی اغیان برگشت و چند سال در آنجا قضاوت کرد و پس از آن بسفر حجّ رفت و مشایخ چند بلاد حجاز و عراق و جبال ملاقات نمود و از ایشان استفاضه کرد و هم افاضه نمود و چون از مکّه برگشت روزی بعنوان زیارت و دیدار وارد شد بر شیخ عارف شیخ حسن سمنانی که شیخ زمان خود بود و شیخ او را ارشاد نمود بترک مناظره پس او ترک مناظره کرد و خود را از قضاوت عزل نموده انزوا اختیار کرد و از مال خود برای صوفیه بنائی بنیاد کرد و در آن اقامت نمود و مشغول بود به تصنیف و مواظبت بر عبادت تا آنکه در اوّل محرّم سنهٔ مذکوره وفات یافت **واقعهٔ چهل و دوّم** در روز اوّل محرّم سنهٔ پانصد و سیّم هجری سلطان صلاح الدّین یوسف بن ایوب از دمشق بیرون رفت بقصد فتح بیت المقدس و خلاصهٔ تاریخ بیت المقدّس از ابتداء بنای او تا آن زمان بنا بر آنچه در کتاب اخبار الدّول مسطور است بدینموال است که اوّل کسیکه مسجد بیت المقدس را بفرمان خدای عزّ و جلّ بنا کرد اسرافیل ملک بود و بعد از آن سام بن نوح آنرا بنیاد نمود و اوّل کسیکه دیوار آن مسجد را برآورد و در آن سکنی نمود افریدون بن اثفیان بود از ملوک فرس که بمبعوث هود پیغمبر ایمان آورده بود و چون خداتعالی حضرت داود را امر فرمود به بنای مسجد اقصی آنحضرت بنفسه مباشر عمل بنای آن شد و حجارو سنگهای گران بردوش میگرفت و بمعاونت احبار و علمای بنی اسرائیل بمسجد نقل میفرمود و قبل از آنکه مسجد باتمام رسد آنجناب دار فانی را وداع گفت فَاَوْصٰی وَلَدَهُ سُلَیْمَانَ اَنْ یُتِمَّ بِنَائَهُ پس آنجناب وصیّت نمود بفرزند خود حضرت سلیمان که آن بنا را باتمام رساند مرویست که چون سلیمان ع خواست شروع نماید به بنای بیت المقدس حکمای انس و جنّ و عفاریت و بزرگان شیاطین را جمع نمود و فرقهٔ از ایشان را گماشت ببنای مسجد و فرقهٔ را مامور داشت بتراشیدن ستونهای سنگی بزرگ و حمل نمودن بسوی مسجد وَفَرِیْقًا یَغُوْصُوْنَ فِی الْبَحْرِ فَیُخْرِجُوْنَ مِنْهُ الدُّرَّ وَالْمَرْجَانَ مِمَّا هُوَ مِثْلُ بَیْضَةِ النَّعَامَةِ وَبَیْضَةِ الدَّجَاجَةِ فَرَیَّنُوْا بِهِ الْمَسْجِدَ و فرقهٔ از ایشان را امر فرمود بغواصی که در دریا فرو میرفتند در و مرجانهائی بیرون میآوردند به بزرگی تخم مرغ و تخم شترمرغ و مسجد را بآنها زینت مینمودند و آنچه که از تخم مرغ کوچکتر بود بمنزلهٔ دبش در بنا میگذاشتند و فرقهٔ دیگر بمعادن میرفتند و انواع جواهر و گوهرهای قیمتی را میآوردند برای زینت مسجد وَاَنْبَتَ اللّٰهُ لَهُ شَجَرَتَیْنِ مِنْ عِنْدِ بَابِ الرَّحْمَةِ اَحَدُهُمَا تُنْبِتُ الذَّهَبَ وَالْاُخْرٰی تُنْبِتُ الْفِضَّةَ عَلٰی صِفَةِ الرُّمَّانِ وَکَانَ یَنْزِعُ مِنْهُمَا فِیْ کُلِّ یَوْمٍ مِائَتَیْ رَطْلٍ ذَهَبًا وَمِثْلَهُ فِضَّةً فَبَنَاهُ لَبِنَةً مِنْ ذَهَبٍ وَلَبِنَةً مِنْ فِضَّةٍ و حقتعالی دو درخت رویانید

تاریخ وفات ابوالفتح محمد بن احمد

تاریخ مسجد اقصی بنای قدس دنیا

نعامة بالفتح شترمرغ منتخب

دبش بفتحتین متاع بیرون خانه منتخب

باب الرحمة از یکی طلا و یکی از نقره بود

برای حضرت سلیمان در نزد باب الرحمة که از یکی طلا میروئید واز یکی نقره مانند نار که در هر روز دویست
رطل طلا و دویست رطل نقره از آن دو درخت میکند و بیت المقدس را بیک خشت طلا و یکخشت نقره بنا
کرد وچون از بنای آن فراغت یافت بطوری آنرا بانواع جواهر و زینتها مزین نمود که از حد و وصف بیرون بود و
درمیان بیت المقدس مقرر ده هزار قاری ترتیب داد که در هر شبانه روز از خوانندگان و عبادت کنندگان
بنی اسرائیل در آن مسجد مشغول بعبادت خدا باشند وساعتی نباشد مگر آنکه در آن عبادت شود و در آن
وقت ارتفاع قبهٔ صخره هیجده میل بود و در بالای قبه آهوئی از طلا نصب کرده بودند که چشمهای او از دو دانه
یاقوت احمر بود که زنان اهل بلقا که در سه منزلی بیت المقدس بودند بروشنائی آن ریسمان میرشتند و این
بنا را حضرت سلیمان در مدت هشت سال باتمام رسانید و آن بناء عظیم بدان هیئت باقی بود تا زمانی که بخت
النصر باششصد هزار علم داخل شد در بیت المقدس و از بنی اسرائیل آنقدر کشت که اندازه نیست و فانی کردانید
و آن بنا را خراب کرد واحتمل منه ثمانماة عجلة ذهبا و فضة و جوهرا ونقله الی مدینة رومة و هشتصد عجله
طلا و نقره و جواهر از بیت المقدس حمل کرد بشهر رومه وامر جنوده ان یملاء کل واحد منهم ترسه ترابا
ویقذفه فی المدینة حتی محیت آثارها ولشکر خود را امر نمود که هر یک از انها سپر خود را پر از خاک نماید در
بیت المقدس بریزند تا آنکه آثار آن بکلی محو شد و از زمانیکه حضرت داود بیت المقدس را بنا کرد تا آنوقت
که بخت النصر انرا خراب کرد چهارصد و پنجاه و چهار سال گذشته بود و بعد از این خرابی همچنان ماند تا
زمانیکه یکنفر از سلاطین فرس که انرا کوشک میگفتند انرا بنا کرد و در همانکتاب وارد که بیت المقدس پنج
مرتبه خراب شد و کوشک مذکور انرا بنا کرد و بعد از آن معمور بود تا زمانیکه طیطوس انرا خراب کرد واین تخریب
دوم بود و بعد بتدریج معمور شد و بود تا زمانیکه هیلانه مادر قسطنطین انرا خراب نمود واین تخریب سیم
بود و بعد از آن عمر بن الخطاب انرا تعمیر نمود واین عمارت چهارم بود و بعد از آن نیز خراب شد و ولید بن
عبد الملک انرا او در دواین عمارت پنجم بود که الی الآن باقیست و چون ابو عبیده بماموریت عمر بن الخطاب
بیت المقدس را فتح نمود عمر سوار بر اسب شتر و بجانب بیت المقدس شتافت تا نزدیک شد بر سپاه روم در
آنهنگام بطریق سرهنگ سپاه روم که ده هزار نفر در تحت فرمان او بود یکنفر را بعنوان جاسوسی فرستاد
بسوی عمر باو گفت انظر الی ملک العرب واخبرنی بخبره نظر کن بسوی پادشاه عرب و مرا از حال او خبر ده فلما
قدم الرجل الی عمر رآه راکبا علی فرسه وعلیه جبة صوف مرقعة وهو یستقبل الشمس بوجهه و مخلاته فی قربوس
السرج وهو یأکل منها فیخرج فلق خبز یابس یمسحها من التبن ویلوکها چون جاسوس بطریق بنزدیک
عمر رسید او را دید که بر اسبی سوار است وجبهٔ پشمینه وصله خورده در بر اوست و روی خود را بسوی آفتاب

گردانیده و توبرهٔ اسبش را بر قربوس زین او بخته دست در ان توبره میبرد و پاره های نان خشک از میان

ان بیرون میاورد و گاهی از آن دو و میکند و میخورد پس چون انمرد برگشت بسوی بطریق و او را خبر داد از

حال عمر گفت قد تمّ الامر فلیس لنا بمحاربته هذا طاقة اعطوه ما یشاء ففتحوا له ابواب المدینة و دخلها

بد رستیکه امر ما تمام شد یعنی غلبهٔ او بر ما معلوم شد ما را طاقت محاربه با چنین کسی نیست انچه خواهد

باو تسلیم نمائید پس دروازهای شهر را باز کردند عمر بالشکر عرب داخل شد و بیت المقدس را در تصرف مسلمین

در اورد و تصرّف مسلمین در ان استمرار یافت تا سنهٔ چهارصد و هشتاد و دوم هجری که فرقهٔ افرنج آنرا از

مسلمین باز گرفتند بعد از انکه چهل و چند روز آنرا محاصره کرده بودند و قریب هفتاد هزار نفر از مسلمین را

در مسجد بقتل اوردند و انقدر ظروف طلا و نقره از بیت المقدس بردند که از حد حصر بیرون بود و اطراف

و نواحی بیت المقدس همه را تصرّف نمودند و مدّت نود و یکسال در تصرّف ایشان بود تا زمانیکه سلطان ملک

ناصر صلاح الدین یوسف بن ایوب را خدای نصرت داد و چون او عزیمت بیت المقدس را تصمیم نمود در روز

اوّل محرّم سنهٔ پانصد و سه از دمشق بیرون رفت و از سواحل شروع بجنگ نمود تا رسید بعسقلان که شهریست

در ساحل شام و فتح بیت المقدس را قصد داشت ولی بسیاری شجعان و ابطال و رجالیکه در بیت المقدس

بودند و از جهت اینکه انجا پای تخت نصاری بود و فرقهٔ افرنج بر ان احاطه داشتند جرأت نمیکرد بانسو رود

تا انکه جوانی از مسلمین اهل شام که در بیت المقدس اسیر کفّار بود این ابیات را از لسان حال بیت المقدس برای

سلطان مذکور نوشت

یا ایّها الملک الّذی	لمعالم الصّلبان نکّس
جائت الیک رسالة	تسعی من البیت المقدّس
کلّ المساجد طهّرت	و انا علی شرفی منجّس

چون سلطان این ابیات

خواند غیرت اسلامی او را گرفت و در همان ساعت اهنگ بیت المقدس نمود و در روز یکشنبه پانزدهم ماه

رجب در جانب غربی بیت المقدس نزول کرده و در روز جمعه بیستم ماه مذکور منتقل شد بجانب شمالی و انجا

را معسکر خود قرار داد و امر نمود خیمها را برپا کردند و از انجا نصب مجانیق کرده امر را بر افرنج مضیّق نمود تا

انکه در روز جمعه بیست و هفتم ماه رجب فرنج باامان امده بیت المقدس را تسلیم او نمودند و سلطان

بهیئت متواضع داخل مسجد شد و اوّل امر نمود که محراب مسجد را ظاهر نمایند که انفرقهٔ ضالّه از امستراح خود

قرار داده بودند و صخرهٔ شریفه را بطوری در زیر خاک کرده بودند که هیچ جای ان ظاهر نبود و در بالای ان

کنیسه و مذبح ساخته بودند پس سلطان علیه الرّحمه امر فرمود تا انقاب تراب از آن برگرفتند و انرا ظاهر نمودند

و در همان کتاب از کتاب مرآت الزّمان نقل کرده که چون عبد الملک مروان بر سریر سلطنت نشست تا

هفت سال خراج مصر را میفرستاد برای تعمیر بیت المقدس از سال شصت و نهم هجری تا سنهٔ هفتاد و دوم

قصه حاجی عبّاس با عمر بن الخطّاب

یا ادشاه روم

قال النّبی المقدس الارض المقدّسة الارض المطهّرة بیت المقدس لانّه مسکن الانبیاء و مستقرّ الانبیاء و بیت المقدّس المؤمنین و یطهّر الذنوب و یخفّف الله بیت المقدس بناه سلیمان بن داود و النّسبة الیه مقدسی مجلسی

معلّم بالفتح نشانه چیزی جمع معالم

صلیب چوبی است که ترسایان و ارباب دیگر بدان سجده کنند و بعبارت دیگر اعلیه پرسیدن صلیبان بالضمّ منتخب

ناصر بعزم فتح بیت المقدس بیرون رفتن ملک

(اوّل محرّم)

بعمارت آن پرداخت و درهای مسجد را بصفایح طلا و نقره استوار کرد و چون ابو جعفر منصور بخلافت رسید امر کرد آن صفایح را از درهای مسجد کندند و آنها را سکّه زده در تعمیر جانب شرقی و غربی مسجد که از زلزله خراب شده بود صرف نمود و بعد از آن مرتبهٔ دیگر نیز زلزله شد و بنای منصور منهدم گردید و همچنان خراب بود تا آنکه مهدی عباسی آمد آنرا تعمیر نمود و او از طول مسجد گرفت و در عرض آن افزود پس طول مسجد را هفتصد و هشتاد و چهار ذراع قرار داد و عرض آنرا چهارصد و پنجاه و پنج ذراع و سنگ صخره سی و سه ذراع در بیست و هفت ذراع است **واقعهٔ چهل و سیّم** در کتاب وفیات الأعیان و روضات الجنّات است که در روز اوّل محرّم سنهٔ ششصد و سی و دوّم هجری شیخ شهاب الدین عمر بن محمّد سهروردی شافعی صوفی در بغداد وفات کرد و در روز دوّم محرّم در وردیّه دفن شد و بقول صاحب مجالس المؤمنین در وقت وفات نود و سه سال عمر داشت و تولّدش در اواخر رجب یا اوائل شعبان سنهٔ پانصد و سی و نهم در سهرورد اتّفاق افتاد و سهرورد بضمّ و فتح سین و را و او شهر کوچکی است در جبال نزدیک بزنجان و در مجالس المؤمنین گوید که اگرچه کنیتش ابو حفص و نامش عمر است لیکن از اولاد محمّد بن ابی بکر است که نسب و بچهارده واسطه میرسد بابی بکر صدّیق و او مرجع ارباب طریقت بوده و از کسانیکه درک خدمت او را نموده شیخ سعدی است و او دو کلمه از وصایای شیخ را در بستان خود نقل نموده که بعضی از آن در ضمن شعر در آورده ✻ بطرف بوستانش گفته سعدی ✻ دو پندم داد شیخ سهروردی ✻ یکی بر عیب مردم دیده مگشا ✻ دوم پرهیز کن از خود پسندی و در مجالس المؤمنین آورده که شیخ سهروردی بخدمت بسیاری از مشایخ رسیده و مدّتی با بعضی از ابدال در جزیرهٔ عبادان بوده و خضر را در یافته و در وقت خود شیخ الشّیوخ بغداد بود و ارباب طریقت از دور و نزدیک استیفای حقایق و معارف از او میکردند ابن کثیر در تاریخ خود آورده که در میان خلفای عبّاسی و ملوک از زمان بعض اوقات طریقهٔ رسالت بجا میآورد و او را اموال بسیار جمع شد و آنرا بفقرا قسمت نمود و در وقتیکه عزیمت حج نمود جمعی نامحصور از فقرا همراه او شدند و با همه طریق مروّت و اعانت بجای آورد **واقعهٔ چهل و چهارم** در جزء دوّم از کتاب نزهة الجلیس آورده که در روز اوّل محرّم سنهٔ هفتصد و چهل و دوّم هجری سلطان الملک الظّاهر با حاکم بامر الله احمد بن مستکفی بامر الله مصری بیعت نمود و او خلیفهٔ پنجم از خلفای بنی العبّاس است از آن پانزده تن که در مصر سلطنت داشتند در اخبار الدّول مسطور است که مستکفی بالله در وقت وفات خود پسرش احمد را ولیعهد خود نمود بخلافت و چون مستکفی وفات یافت سلطان مذکور احمد را معزول کرد و با ابراهیم بن مستمسك بالله بیعت نمود و او را بخلیفتی نشاندند و او بر خلافت باقی بود تا هنگام وفات سلطان در رسید

وفات شیخ شهاب الدین سهروردی

بیعت کردن سلطان مصر با حاکم بامر الله

(اوّل محرّم)

پس در آن وقت سلطان از کرده خود پشیمان شد و ابرهیم را از خلافت خلع نمود و با احمد بن مستکفی بیعت کرد و او را ملقب نمود بحاکم بامر الله و نیز در همان کتابست که حاکم بامر الله رسوم خلافت را احیا نمود و بر منهج و طریقه پدران خود سلوک مینمود و خلافتش استمرار یافت تا آنکه در سال هفتصد و پنجاه و سه بمرض طاعون وفات کرد **واقعه چهل و پنجم** در این روز سال هفتصد و شصت هجری شاه شجاع نهضت نمود بجانب کرمان جهة انتقام عصاة اوغان و او از سلاطین آل مظفر است و ایشان هفت تن بودند و مدت ملکشان از سنه هفتصد و هیجده تا سنه هفتصد و نود و پنج هجری هفتاد و هفت سال بود که بحکم سوابق تقدیر ربانی مرتبه سلطانی یافتند در تاریخ گزیده در وصف شاه مزبور گوید جلال الدین شاه شجاع بن محمد بن المظفر بن المنصور صاحب شوکت و جهانداری عالی همت و شهریاری قوی نخوت بفیضان انوار علم در لمعان اطوار دانش معزز و مکرم شاهی اقل باهی اما سلطانی عادل خجسته سیما در سن هفت سالگی ابتدا تعلم فرمود و در سنه اثنی و اربعین که بسن نه سالگی رسید از حفظ کلام الله فارغ شد و بفضائل علمی اشتغال نمود و در علوم و معارج بدرجه رسید که همواره فضلا و علما در مجلس رفیعش حاضر میشدند و از لطائف خاطر خطیرش بهره مند میگشتند و قوت حافظه اش بدرجه بود که هشت بیت عربی بیک نوبت یاد میگرفت و نظم و نثر فارسی و تازی و مکتوبات و رسائل او در طرف عراق شهرتی دارد و علمای عصر و فضلای دهر زا در آن شروحی است و همواره همت پادشاهانه او در تعظیم سادات نامدار و علمای عالی مقدار و عدل گستری و رعیت پروری موقوف و مصروف بودی از اشعار فارسی عذبش در این مختصر شمه ذکر میرود تا بر فرط فضل و هنروری و وفور کمال و دانشوری او دلیل باشد (شعر)

فراز قاف قناعت بگسترانم پر — که جز نشیمن سیمرغ نیستم در خور
هما صفت خود را ز هر مرداری — بکر کسان زمانه چرا کنم همسر
درون کشور عزلت چو تختگاه من است — کلاه عزت باقی مرا بود افسر
بلاد مشرق و مغرب بدست آمده گیر — همان برسم زد دنیا که برد اسکندر
بیک توجه مردانه میرسم جائی — که مرغ وهم در آنجا بیفکند شهپر
بدار ملک سعادت کسی نیابد راه — مگر بیاری توفیق و بخت نیک اختر

(وله ایضا)

افعال بدم ز خلق پنهان میکن — و اندوه جهان بر دلم آسان میکن
امروز خوشم بدار و فردا با من — آنچه از کرم تو میسزد آن میکن

(وله ایضا)

چون پشت اندر آورد ماهی — سر تیغی بزن به پهلو ایش
تا شود نام دلبری که مدام — میل خاطر بمهر و دو سوئیش

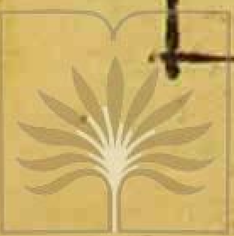
بالجمله اگر برسائل و منشات و ابیات و اشعار او مشغول شوم این مختصر مطول گردد و با وجود این علوم و معارف و خط و انشاء انواع سواری و نیزه گذاری و سلاح شوری از شجعان روزگار جمع فرموده بود پس چون سلطنت این ممالک بوجود او مشرف شد عراق عجم و ابرقوه نامزد شاه محمود شد و کرمان باسم احمد تفویض رفت و وزارت بخواجه قوام الدین محمد صاحب عیار داد و در غره محرم سنه ستین

(و سبعمائة)

و مدت ملک ایشان عدد آل کلمین آل مظفر

تازی: چون قاضی عربی اعم از لغت و زبان کذا فی برهان جامع

و بعضی از اشعار ابی الفوارس شاه شجاع

وسبعمائه جهة انتقام عصاة اوغان وجرما بجانب کرمان نهضت فرمود ودو سه روزی بعد از آن متوجه کرمسیر شد ودر بم جند وعساکر او جمع شدند واز انجا بجانب جیرفت متوجه شد وچون امرای هزاره خبر او یافتند بطرف منوجان رفتند بعد ترک تحصّن جستند وعساکر شاه شجاع بظاهر منوجان نزول کردند هرچند هوا بغایت کرم بود ولکن تدبیر جز توقف نبود در مبادی حال شاه سلطان جمعی از نوکران خود را بقراولی بفرستاد وسه کس کشته شدند شاه شجاع در غضب رفت وسوار شد دشمنان بجنک وقتال پیش آمدند حربی سخت اتفاق افتاد در زمان اوغان منهزم گشتند وبسیار کس از ایشان بقتل آمدند تا انجا که گویند اوغانیان با جمعی کثیر بیرون آمدند وکوه را بابادگان محکم کرده ودل بر مرک نهاده در مقاتله کوششی سخت نمودند ومیسره شاه شجاع شکست خصّی شاهی خود بمیدان تاخت وبا آن لشکر که مانده بود بحرب درآمد دشمنان از انهزمت براندند روز دیگر بجمع بیرون آمدند وتا نماز شام جنک کردند ودیگر باره برفتند چون دیدند فایده نمیدهد روز دیگر علی الصباح زبان بتضرّع گشودند القصّه بقیّه این واقعه در کتاب مذکور بتفصیل ذکر نموده که این اوراق را گنجایش ذکر آن نیست

واقعهٔ چهل و ششم مرحوم صنیع الدوله در کتاب منتظم ناصری گوید که چون امیر تیمور گورکانی در سنهٔ هشتصد وهفتم هجری عزیمت ماوراء النهر نمود روز چهارشنبه غرّهٔ محرّم که روز اول این سال است از نیشابور عبور نمود وپس از گذشتن از آب جیحون بشهر کش که مولد این پادشاه است وبحکم او عمارت یافته رفت واز انجا بسمرقند آمده سفر موسوم بیورش هفت ساله با اختتام وانجام رسید ودر انجا سفرا از فرنک بدربار امیر تیمور آمدند وهدایای لایقه آوردند که از جمله پرده های نقاشی ممتاز بود **واقعهٔ چهل و هفتم** در روز اوّل محرّم سنهٔ نهصد وهیجدهم هجری متولد شد عالم محقق وفاضل مدقق شیخ حسین بن عبد الصمد والد شیخ بهائی ره چنانکه در روضات الجنات وقصص العلماء مذکور است ونسب شریف شیخ مذکور چنانکه در کتاب روضات فرموده منتهی میشود بحارث بن عبد الله اعور الهمدانی که از خواص اصحاب امیر المؤمنین صلوات الله علیه بود واو همان است که امیر المؤمنین در مرض موتش بعیادتش آمد وعرض کرد یا مولای انّی فی اوّل یوم من ایّام الآخرة وآخر یوم من ایّام الدّنیا وانّی اخاف من الفزع الأکبر ولا ادری ما یفعل بی واخاف من النزع والعبور علی الصّراط ای مولای من بدستیکه من در اول روز از روزهای آخرت و آخرین روز از روزهای دنیا میباشم واز جان کندن وقیامت وگذشتن از صراط میترسم ونمیدانم که با من چه قسم رفتار خواهد شد (حضرت فرمود)

یا حار همدان من یمت یرنی	من مؤمن او منافق قبلا
یعرفنی شخصه واعرفه	بعینه واسمه وما فعلا
وانت عند الصّراط معترضی	فلا تخف عثرة ولا زللا
اقول للنّار حین توقف للعرض ذریه لا تقربی الرّجلا	ذریه لا تقربیه انّ له حبلا بحبل الوصیّ متّصلا

عزیمت امیر تیمور بجانب ماوراء النهر

باد عـ گان چو اسمان حافظ و خزانه دار برهان جامع

در قصص العلماء گوید همدان بفتح هاء وسکون میم اسم است بر قبیله منه

ولادت شیخ حسین عبد الصمد

وفی بعض النسخ بنعیه وفی

اَسْئلك مِن بَارِدٍ علی ظماءٍ تَخالُهُ فِی الحَلاوةِ العَسَلا و در کتاب قصص العلماء آورده که شیخ بزرگوار مذکور از فضلاء تلامذهٔ شهید ثانی است و چند کتاب از تالیفات اوست کتاب چهل حدیث و رساله در رد بر اهل وسواس که آن را اعقد حسینی نام نهاده و رسالهٔ تحفهٔ اهل الایمان در قبلهٔ عراق عجم خراسان و در آن رساله رد بر شیخ علی بن عبد العالی کرکی کرده چه شیخ علی ایشان را امر کرد که جدی را در میان دو کتف قرار دهند و تغییر داد محراب بسیاری را با اینکه طول این بلاد زیاد بر طول مکه است بزیادتی بسیار و همچنین است عرض این بلاد پس لازم آید انحراف ایشان از جنوب بسوی مغرب بانحراف بسیار و از تالیفات او کتاب طهماسبیه است که برای شاه طهماسب نوشته و شرح بر الفیهٔ شهید اول نوشته و رساله در صلوة جمعه و ایراد در شرح الفیه ذکر نموده و چون آنجناب از بلاد جبل ببلاد عجم آمد پسرش شیخ بهائی هفت ساله بود و بسوی خراسان سفر کرد و مدتی در هرات ماند و در آنجا شیخ الاسلام بود پس بسوی بحرین آمد و در آنجا رحلت کرد و عمر او شصت و شش سال بود انتهی **مؤلف گوید** که وفات شیخ حسین صاحب ترجمهٔ مذکور در هشتم ربیع الاول و وفات پدرش شیخ عبد الصمد در نیمهٔ ربیع الثانی و وفات پسرش شیخ بهائی در دوازدهم شوال هر یک در محل خود ذکر خواهد شد ان شاء الله تعالی

واقعهٔ چهل و هشتم در روز اول محرم سنهٔ نهصد و سی و سیم هجری عالم عابد محدث شیخ حسین بن مفلح صیمری[1] در سلماباذ که قریه ایست از قرای بحرین وفات کرد و عمر او زائد بر هشتاد سال بود و او را تصنیفات رشیقه ایست از آنجمله کتاب المناسک الکبیر و کتاب محاسن الکلمات فی معرفة النبات است قال صاحب کتاب مشایخ الشیعة بعد ذکر هذا الرجل فیما نقل عنه بعنوان الشیخ الفاضل نصیر الحق و الملة و الدین حسین بن مفلح بن حسین الصیمری ذو العلم الواسع و الکرم الناصع صنف کتاب المنسک الکبیر کثیر الفوائد و قد استفدت منه و عاشرته زمانا طویلا ینیف علی ثلثین سنة فرایت منه خلقا حسنا و صبرا جمیلا و ما رایت منه زلة فعلها و لا صغیرة اجترء علیها فضلا علی الکبیرة و کان له فضائل و مکرمات کان یختم القران فی کل لیلة الاثنین و الجمعة مرة و کان کثیر النوافل المرتبة فی الیوم و اللیلة کثیر الصوم و لقد حج مرارا متعددة تغمده الله بالرحمة و الرضوان و اسکنه بحبوحة الجنان کذا فی روضات الجنات

واقعهٔ چهل و نهم موافق مسطورات روضات الجنات در روز اول محرم سنهٔ هزار و یازدهم هجری شیخ حسن بن زین الدین شهید ثانی در سن پنجاه و دو سالگی در جبع[2] که قریه ایست از قرای جبل عامل وفات یافت و همانجا دفن شد و این شیخ از وجوه علماء فقهاء امامیه و اولاد و احفاد او از فقهاء میباشند و در زمانیکه پدرش شهید ثانی کشته شد آنجناب چهار ساله بود و بعضی گفته اند در آنوقت هفت ساله بود و دوازده ساله نیز گفته اند و مادرش دختر عالم فاضل شیخ محیی

[1] قال صاحب الروضات صیمر مثل حیدر و بفتح میم گفته اند شهریست بین خوزستان اهواز و بلاد جبل که بین آذربایجان و عراق عرب واقع شده منه

[2] جبع بضم جیم و فتح با موحده قریة من قری جبل عامل کذا فی الروضات

الدّین بوده وانجناب دائی سیّد محمد صاحب مدارک است از شیخ علیّ بن شیخ محمّد بن شیخ حسن نوادهٔ شهید ثانی
نقل شده که جدّم شیخ حسن وخواهرزاده‌اش سیّد محمّد صاحب مدارک مانند دو فرس رهان ودو رضیع ملک
لبان ومتقارب در سنّ بودند وبین شیخ وصاحب مدارک فرقی در دقّت نظر است چه شیخ نظرش ادقّ وجامعیت
او در علوم بیشتر بود ومادامیکه این دو بزرگوار زنده بودند هریک زودتر بمسجد میرفتند اندیگری باو
اقتدا میکرد واگر کسی از احد هما مسئله سؤال میکرد اگر ان مسئله را استخراج کرده بود فتوی میداد واگر استخراج
نکرده بود بان دیگری حواله میداد ومردم را ترغیب بدان دیگری مینمود ودر مجلس درس یکدیگر حاضر میشدند
وان دو بزرگوار هر دو شریک بودند در قرائت بر مشایخ وازجملهٔ مشایخ اجازهٔ ایشان سیّد علیّ بن ابی
الحسن است که والد صاحب مدارک است وسیّد علی صایغ وشیخ حسین بن عبد الصّمد که پدر شیخ بهائی است
وایشان هم روایت میکنند از شهید ثانی وشیخ حسن از پدرش شهید ثانی بلاواسطه نیز اجازه دارد وظاهر
اینکه ان اجازه را در صغر سنّ او نوشته است وازجمله اساتید صاحب معالم وصاحب مدارک ملّا احمد مقدّس
اردبیلی است پس ایشان از بلاد خود بعراق امدند ونزد ملّا احمد قرائت میکردند وکم قرائت میکردند و
گاهی شرح شمسیه را نزد او میخواندند ومبحث را تمام نکرده بمبحث دیگر رجوع میکردند وشاگردان ملّا احمد
ایشانرا استهزاء میکردند پس ملّا احمد گفت که زود است که مببینید مصنّفات ایشانرا پس چون ایشان
ببلاد خود رجوع کردند شیخ حسن معالم را نوشت وسیّد محمّد مدارک را تصنیف نمود وبعضی این کتب را
بعراق اوردند واین قبل از وفات ملّا احمد اردبیلی بود واین دو بزرگوار بزیارت مشهد مقدّس مشرّف
نشدند که مبادا مکلّف شوند بدیدن شاه عباس اوّل وحال انکه او اعدل سلاطین شیعه بود وتصانیف
شیخ هم در نهایت تنقیح وتهذیب است مانند کتاب منتقی الجمان در احادیث صحاح وحسان وان چند مجلد
وازان کتب عبادات بیرون امد وکتاب معالم الدّین وملاذ المجتهدین وازان مقدّمه در اصول ظاهر شد
وکتاب معالم کالشّمس فی رابعة النّهار بدرجهٔ اشتهار ومحلّ تدریس وتدرّس فضلاء نامدار وطلّاب است
ودیگر مشکوة القول السّدید در تحقیق اجتهاد وتقلید ورسالهٔ اثنی عشریه در طهارت وصلوة وازورع
ان بزرگوار این بود که هرگز بیش از قوت یکهفته ویا یکماه جمع نمیکرد برای اینکه با فقرا مواسات نماید وفقراء
از فعل او تسلّی جویند این است خلاصهٔ حاصل انچه که در کتاب روضات الجنّات وقصص العلماء در این باب
نگاشته شده وولادت شیخ حسن در بیست وهفتم رمضان المبارک وشهادت پدرش شهید ثانی در پنجم ربیع
الاوّل ذکر خواهد شد ان شاء الله تعالی **واقعهٔ پنجاهم** بنابر مسطورات کتاب ناسخ التّواریخ ومنتظم ناصری
در شب سه شنبه غرّهٔ محرّم سنهٔ هزار ودویست وسی وسه هجری شاهزاده یحیی میرزا فرزند فتحعلیشاه قاجار

وفات صاحب کتاب معالم الدین

صاحب کتاب معالم فی اصول

(اوّل محرّم)

متولّد شد در منتظم ناصری در ترجمهٔ احوال شاه مزبور گوید که از خصایص آن پادشاه رضوان جایگاه کثرت
اولاد است که ذکوراً و اناثاً دویست و شصت نفر از صلب آن شهریار تاجور بعرصهٔ عالم قدم نهادند یکصد
و پنجاه و نه نفر از ایشان در زمان حیات پدر بعالم دیگر رفتند و در ناسخ التّواریخ در تعداد اولاد خاقان مغفور
گوید که پسر چهل و سیّم فتحعلیشاه یحیی میرزا است و او را یکتن دختر باشد **واقعهٔ پنجاه یکم** در کتاب
لآلیء ملیئهٔ اسلامیّه مسطور است که در روز اوّل محرّم سنهٔ هزار و دویست و سی و پنج هجری علیمحمّد رئیس بابیها
متولّد شد اوّلاً عموم انام و خاصّه اهل اسلام بدانند که این مزخرف بافتگان مضلّه غیر محقّه چهار فرقه اند
(۱) بابی (۲) ازلی (۳) بهائی (۴) ناقضی و هر یک رئیسی دارند رئیس بابیها علیمحمّد پسر میرزا رضای بزاز
شیرازی شاگرد سیّد کاظم رشتی است و مادرش خدیجه است بابیان او را صاحب الزّمان و باب علم نبی و صاحبقران
جدید و مظهر الحقّ و نقطهٔ اولی و طلعهٔ اعلی و گاهی خدا و وقتی پیغمبر و زمانی امام دانند و رئیس ازلیها میرزا یحیی
نوری برادر میرزا حسینعلی بهی مازندرانی است که ملقّب بصبح ازل و مخاطب بحضرت ثمره و مدعو به من یظهره
الله است که ده سال رئیس بوده و میرزا حسینعلی مروّج او بوده و رئیس بهائیها میرزا حسینعلی بوده اوّل لقب
او ایشان بوده بعد او را جمال ابهی و جمال قدم و جمال اقدس و بهاء الله و ظهور الله گویند و رئیس ناقضیها
محمّد علی ملقّب به غصن الأعظم برادر عبّاس افندی عبد البهاء پسر میرزا حسینعلی است که بعد از مردن او
پسرش عبّاس افندی گفت خلیفهٔ پدر منم و محمّد علی گفت منم و گاهی گفتند هر دو شریکیم و همه فرق اربعه
یکدیگر را تکفیر کرده و دروغگو شمرده و ابو جهل دانسته و دجّال نامیده اند والحقّ که هر چهار در این دعوی
صادقند قال الله تعالی أُنظُر كَيفَ كَذَبُوا عَلىٰ أَنفُسِهِم وَضَلَّ عَنهُم مَا كَانُوا يَفتَرُونَ **مؤلّف گوید**
که ظهور دروغ علیمحمّد باب در بیست و پنجم جمادی الأولی و دستگیر شدن او در بوشهر در شانزدهم شعبان
و هلاکتش در بیست و پنجم شعبان ذکر خواهد شد ان شاء الله تعالی **واقعهٔ پنجاه و دوّم** بموجب مسطورات
ناسخ التّواریخ در روز یکشنبه غرّهٔ محرّم سال هزار و دویست چهل و هفت هجری فتحعلیشاه قاجار در
چمن قهیز که از چهار محال است فرود شد در سفری که از دار الخلافهٔ طهران بقصد اصفهان میشتافت
و در تاریخ منتظم ناصری نیز این واقعه را در این روز رقم نموده در ناسخ مجلّد قاجاریّه آورده که در روز
پنجشنبه ششم ذی الحجّه شاهنشاه ایران فتحعلیشاه قاجار بقصد صفهان از دار الخلافهٔ طهران خیمه
بیرون زد و از راه قم عبور کرده تا اراضی کمره کوچ بر کوچ برفت شاهزاده حسام السّلطنه و شیخعلی میرزا
و محمّد حسین میرزا از ولایت بروجرد و ملایر و کرمانشاهان بحضرت پیوستند و غلامحسین خان سپهدار
که فرمانگذار اراضی بود در میزبانی پادشاه و مهربانی با بزرگان درگاه و علف و آذوقهٔ سپاه خود

تولّد مؤسّس فرقهٔ بابیّه و بهائیّه

سورهٔ انعام
آیهٔ ۲۴

عبور فتحعلیشاه
قاجار از قم

داری نکرد بعد از چهارده روز که لشکرها در آن اراضی انجمن شدند شهریار تاجدار شاهزادگان را رخصت
انصراف داده از آنجا راه برگرفت و از گلپایگان و خونسار طی مسافت فرموده یکشنبه غرهٔ محرم سال هزار
و دویست و چهل و هفت هجری در چمن قهیز که یکی از چهار محال است فرود شد و از آنجا عبدالله خان
امین الدوله را بجهت دفع حساب مملکت فارس روانهٔ شیراز فرمود و او در قمشه پادشاهزاده حسینعلی
میرزا فرمانفرمای فارس که بقصد تقبیل سدهٔ سلطنت میشتافت باز خورد و شاهزاده را بجانب فارس
مراجعت داد و شاهزاده سلطان محمد میرزای سیف الدوله با اعیان اصفهان بدرگاه شاهنشاه آمدند
و پیشکش خویش پیش داشتند این هنگام فرمان رفت که نایب السلطنه از کرمان پیوسته حضرت کردند و
حسین خان سردار ایروان را بحکومت چهار محال و نظم قبائل بختیاری برگماشت القصه بقیهٔ آن در اول
ماه صفر ذکر خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعهٔ پنجاه و سیم** در روز اول محرم سنهٔ هزار و دویست و شصت
و چهار هجری شاهزاده حسام السلطنه با سپاه خود در کنار غربی سبزوار فرود شد و تفصیل این اجمال بطور
تلخیص و تلفیق از ناسخ التواریخ بدین منوال است که در روز پنجم ذی الحجه بحسب فرمان شاهنشاه ایران
ناصرالدین شاه قاجار شاهزاده سلطان مراد میرزای حسام السلطنه با سه هزار و بیست تن سواره و چهار هزار
و سیصد و سیزده تن پیاده از دارالخلافهٔ طهران بیرون شد تا بنظم مملکت خراسان پردازد و حسن خان
سالار را عرضهٔ هلاک و دمار سازد پس حسام السلطنه این لشکر را با هیجده عراده توپ و یکهزار بار قورخانه
برداشته طریق خراسان پیش داشت و طی مسافت کرده تا شاهرود براند پس از ورود بشاهرود از نور محمد
خان سردار که اینوقت در نیشابور جای داشت مکتوبی برسید که حمزه میرزای حشمت الدوله در ارک مشهد
تاب درنگ نیاورده طریق هرات برگرفت و کارداران دولت از این پیش مرا گفته اند که اگر حمزه میرزا را هزیمت
شد یافتم شما را آگهی فرستم تا بیرون خاک خراسان اوتراق کنید و گوش بر فرمان جدید بدارید حسام
السلطنه جلادتی کرد و این سخن را وقعی نگذاشته شتاب زده راه برداشت و بقدم عجل تا مزینان براند مردم
مزینان را فرصت خویشتن داری بدست نشد ناچار در مقام پذیرائی برآمدند و دو روزه علف و آذوقهٔ
سپاه را حاضر کردند پس از دو روز از آنجا کوچ داده غرهٔ شهر محرم الحرام در کنار غربی سبزوار سراپرده راست
کرد و مردم شهر او را پذیرائی نفرمودند و ابواب شهر را استوار بربستند تفنگچی و شمخالچی بر فراز برج و باره
نشستند حسام السلطنه مکتوبی چند بعلمای شهر و اعیان بلد رقم کرد مشحون بتحریص در تقدیم خدمت
پادشاه و اجتناب از عصیان و گناه و بصحبت ملا حسین قاضی بشهر فرستاد امیر اصلان خان پسر سالار از
قضیه آگاه شد و ملا حسین را ماخوذ داشته با یکدست بر شاخ چنار بیاویخت و با زخم چوبش زحمت

نهضت حسام السلطنه بنظم خراسان

نزول حسام السلطنه در کنار غربی سبزوار

ورود حسام السلطنه بخواجه ربیع

قرار ان کرد القصّه بقیّهٔ ان در پنجم محرّم خواهد امد و مقداری از اواخر این واقعه و اینک در واقعهٔ بعد ذکر مینمائیم انشاءالله تعم

واقعهٔ پنجاه و چهارم

موافق انچه در ناسخ التواریخ مسطور است در روز اول محرّم سنهٔ هزار و دویست و شصت و پنج هجری شاهزاده حسام السلطنه در خارج شهر مشهد مرثیه خوانان حاضر نمود از بهر سوگواری حضرت سیّد الشهداء علیه السلام حسین بن علی بن ابیطالب علیهما السلام مکشوف باد که واقعهٔ جنگ و محاربهٔ شاهزاده حسام السلطنه با حسن خان سالار در مجلد قاجاریّه بتفصیل مسطور است و ما باجمال ان اکتفا مینمائیم پس میگوئیم که چون شاهزاده حسام السلطنه با سرداران لشگر از دار الخلافه طهران بیرون شد بعزم مشهد مقدّس بشرحیکه اجمال ان در واقعهٔ پیش گذشت همه جا کوچ بر کوچ برفت تا در کنار مشهد در خواجه ربیع که نیم فرسنگ تا شهر مسافت است فرود شد و میانهٔ شمال و مغرب او تراق کرد و در همان روز در برابر دروازهٔ بالاخیابان و دروازهٔ سراب لشکریان سنگری محکم براوردند فوج مخبران و فوج ماکوئی با چهار عرّاده توپ بدروازهٔ بالاخیابان جا کردند و جعفرقلیخان سرتیپ پسر اسکندرخان سردار با فوج قراجه داغی و فوج مراغه و چهار عرّاده توپ بدروازهٔ سراب سکونت جست سامخان ایلخانی با لشکر زعفرانلو و خراسانی و فوج ترشیزی و چهار عرّاده توپ بدروازهٔ نوقان رفت و در سیصد ذراع دروازه سنگری راست کرد و ساختهٔ جنگ بنشست امّا مردم شهر همه روزه از شهر بیرون شده مصاف میدادند و رزمهای مردانه میکردند گاهی قراولان لشکر را هزیمت میکردند و گاهی شکسته شده از دروازهٔ ارک و پائین خیابان بدرون شهر میرفتند تا انجا که گویند همه روزه حسن خان سالار و پسرش امیر اصلانخان که ثانی بهمن اسفندیار بودند از بهر کارزار بیرون شدند و با لشکر حسام السلطنه افزون بر دویست مصاف رزم دادند بشتی و قت از بامداد تا شامگاه دلیران سپاه بکار حرب و ضرب بودند و یکدیگر را با کمان و کمند می بستند و میخستند اینوقت حسام السلطنه بدان شد که کار محاصره را اینکر استوار کند تا مردم شهر هیچ جانب بیرون نتوانند شد پس پنجاه تن از شمخالچیان مشهدی قلیخان برادر محمّد خان قراپیرا با جماعتی از سربازان گروسی و همدانی و خوئی مأمور داشت تا قلعهٔ خضر بیک را که نیم فرسنگ تا دروازهٔ پائین خیابان مسافت داشت فرو گرفتند و در انجا نشیمن کردند و روز دیگر فرمان کرد تا چراغعلیخان و عبد العلیخان سرهنگ توپخانه و دو فوج سرباز کار ازموده از دروازهٔ پائین خیابان راه قلعهٔ عسکریّه داشتند و حسام السلطنه از طریق کوه سنگی راه برگرفت سالار چون این بدانست توپ و تفنگچی و شمخالچی خود را برداشته از شهر بدر شد و چون پلنگ غضبان سر راه بر حسام ببست و جنگ بپیوست و روی دشت از گرد و خاک چنان گشت که دوست از دشمن پدیدار نبود در اینوقت چراغعلیخان و عبد العلیخان سرهنگ توپخانه و دو فوج سرباز ناگاه از قفای سپاه سالار

بیرون شدن مردم مشهد اشتعال نائرهٔ حرب

سرید کردند وازدهان توب وتفنک تکرک مرک برایشان بباریدند وعبد العلیخان سرهنک با صولت

هنک آهنک جنک همیکرد چندانکه درمیان جنک اوران نام بردار گشت مع القصه چون سالار خود را

درمیان دو لشکر جرار یافت ناچار بمیان ارک گریخت وحسام السلطنه راه قلعهٔ عسکریه برداشت ودر آنجا

عبد الباقیخان افغان پسر شمس الدین خان سردار را با چهار صد تن سوار و دویست تن سرباز قرائی بحراست

باز داشت وباز گشت وحکم داد تا از چهار سوی محاصرهٔ شهر را صعب وسخت کردند ومجال سوختن سرما

وارو مهرا نیز بحجت فرمان آورد وبفرمود در لشکرگاه بازار وحمام وبناهای بنیان کردند وچون غرّه

محرّم برسید از بهر سوگواری حضرت سید الشهداء حسین بن علیّ بن ابیطالب علیهما السلام ازدو ونزدیک مرثیه

خوانان را حاضر داشت وتا روز عاشوراء کار سوگواران همی کرد ودر پانزدهم محرّم ششصد تن سوار افغان

بحکم یار محمّد خان والی هرات از خراسان مشرقی برسید وبلشکرگاه پیوست حسام السلطنه اجازت کرد تا

سواران افغان که از پیش بملازمت رکاب رسیده بودند مراجعت بهرات کردند **واقعهٔ پنجاه وپنجم**

در تاریخ منتظم ناصری در ترجمهٔ احوال شاه رضوان جایگاه ناصر الدین شاه قاجار آورده که در اول محرّم

سنهٔ هزار و دویست وهفتاد وشش هجری موکب همایون در سلطانیه اقامت داشت وروز چهاردهم محرّم

بعزم تشریف فرمائی آذربایجان انتهاض فرموده روز پنجشنبه بیست وپنجم وارد چمن اوجان شدند وشرح

این مسافرت را در کتاب مذکور بتفصیل مسطور داشته هرکه خواهد رجوع نماید **واقعهٔ پنجاه وششم**

در روز دوشنبه اول محرّم سال هزار و دویست وهشتاد وچهار هجری شاه مغفور ناصر الدین شاه

قاجار لاسجرد را منزلگاه موکب همایون گردانید در آن ایام که بعزم سفر سعادت اثر خراسان وزیارت

ارض اقدس مبرهن بشرحیکه در تاریخ منتظم ناصری مذکور است **واقعهٔ پنجاه وهفتم** مرحوم

صنیع الدوله در تاریخ منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هزار و دویست ونود وهشت هجری آورده

که در شب غرّهٔ محرّم اینسال زائرهٔ کرمانیه مسمّاة بنات خانم که زیاده از یازده سال زمینگیر وافلیج بود

در روضهٔ مقدّسه حضرت علیّ بن موسی الرّضا علیه آلاف التحیّة والثّناء بحسن توسّل شفا یافت

واقعهٔ پنجاه وهشتم ونیز در کتاب مذکور در ذکر وقایع سنهٔ هزار وسیصد که سال آخر

مجلد سیّم آنکتاب است گوید که ایجاد روزنامهٔ مصوّر موسوم بشرف از اول محرّم سنهٔ هزار وسیصد بتوسط

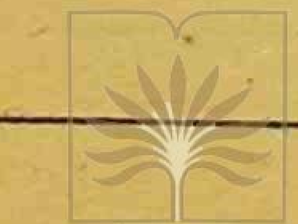
بندهٔ مؤلف **واقعهٔ پنجاه ونهم** ونیز در همانکتاب در صفحهٔ ماقبل آخر مجلد سیّم آن در ذکر وقایع

اروپا گوید روز سیزدهم ماه نوامبر که مقارن غرّهٔ محرّم است عید یکروز اول سال اول مائهٔ چهاردهم

هجری با تشریفات زیاد گرفته میشود **واقعهٔ شصتم** واین واقعه از وقایع مستمرّه است

اقامت موکب ناصر الدین شاه در سلطانیه

شفا یافتن زائرهٔ کرمانیه از حضرت رضا ع

(اوّل محرّم)

که در ذیل وقایع ماضیه ذکر مینمائیم در روز اوّل محرّم ابتدای لباس سبز پوشیدن اهل حیدرآباد است
در خاتمهٔ کتاب طرائق الحقایق در ذکر مسافرت مؤلّف آن بهندوستان و ذکر حیدرآباد دکن آورده که چون
حیدرآباد نام چند ولایت معظم است برای امتیاز باضافه گویند مانند حیدرآباد گجرات وحیدرآباد
سند وانجا را حیدرآباد دکن گویند بروزن وطن بلغت اهل هند جنوب مقابل شمال را گویند ولی در
نوشتن دکهن نویسند وچون در جنوب هندوستان واقع است میشود باین اسم خوانده شده باشد
وبعضی گفته اند که این ولایت را دکن بن هند بن حام بن نوح آباد نموده بنام خویش مسمّی کرده وآن ملک اعظم
صوبه هندوستان است ومشتمل بر امصار وبلاد بیشمار وقصبات آباد وقلاع محکم وبقاع خرّم و
جبالش کم محدود واست از مشرق بدریای محیط واز مغرب بملک بمبئی واز شمال بداخلهٔ هندوستان و
از جنوب بسراندیب خلیج هند واصل شهر قدیم حیدرآباد تقریبًا دور حصارش دو فرسنگ میشود ودر
بیرون شهر جدید از عمارت وباغ دو برابر قدیم شده در آن اوقات از سرکار حکم بشمارهٔ خانه ها شد خارج
وداخل تحقیقا چهل هزار باب خانه وپنج لک ونیم تقریبًا شمارهٔ نفوس را گفتند هوایش گرم وآبشان شاید
اهالی آن از باران در غدیرها وتالابها جمع شود وزراعتش از برسات مشروب گردد ودر تابستان اگر
بارندگی نشود زراعت ونفوس تباه شود ودر وسط شهر جائی است موسوم بچهار منار ومسجدی است معروف
بمکّه مسجد واغلب ساکنین آن دیار هندوان وبعد مسلمانان وقلیلی اهل ایمان وطایفه نیز از مهدویّه
وفارسیان ومسیحیان وبالطبع فقیر دوست وغریب نواز وکم آزارند وبا آنکه مذاهب مختلفه در آن ملک
زیاد است درارادت بخامس آل عبا بی اختیار هستند در عشر اوّل محرّم همگی محزون ولباس سبز پوشند
ودر شب عاشوراء برحسب معمول آن ملک مشعل زیاد برافروزند ومجمرها سوزانند وفیلها را زینت کنند
ودر کوچه ها بگردانند وجمعیّت غریبی شود وآنرا سواری نعل صاحب نامند وگویند نعل اسب حضرت
سیّد الشّهداء علیه السلام درخانواده نعل صاحب دست بدست رسیده واز سرکار برای وارث او شهریّه مقرّر
است وهرکس نذورات بوی فرستد ودر آنشب امرا واعیان شهر با تجمّلات بدرخانهٔ نعل صاحب روند
وباشکوه تمام برفیل مخصوص سوار شده ونعل مبارک که غرق جواهر وبر علمی نصب است بدست گرفته وبسمت
چهار منار ومکّه مسجد روانشود وتمام مشاعل ومجمرها را در پیش روی نوّاب نعل صاحب بکشند وبمحاذات
ارک حکومتی توقّف نمایند وحضور حیدرآباد در بلندی نشسته تماشا نماید وبعضی را انعام وخلعت دهد
وباهمین وضع عود نماید هنگامهٔ غریبی تماشا نمودیم انتهی **مؤلّف گوید** که بقیّهٔ قصّهٔ حال حیدر
آباد در روز عاشورا واجتماع زنان آنها بعد ودر علمی که معروفست بعلم بی بی در وقایع روز عاشورا

(اوّل محرّم)

ذکر خواهد شد انشا الله تعالی واقعهٔ بیست و یکم وهی من الوقایع الآتیة موافق مسطورات

تاریخ اعثم کوفی و مناقب مرتضوی در روز جمعه اوّل محرّم قیام قیامت خواهد شد و در کتاب نزهة

المجالس قیام قیامت را در روز جمعه دهم محرّم مرقوم داشته در جزء اوّل آن در ذکر عاشورا گوید وفیه تقوم

الساعة و از قرطبی نقل کرده که انها تقوم فی یوم الجمعة فی آخر ساعة منه و تفصیل این واقعه را اکابر مودّخین

با قلم بلاغت آئین چنین مرقوم داشته اند که چون امیر المؤمنین صلوات الله علیه از جنگ جمل فارغ گشت

و از مخاصمت بمقطع رسید صلاح چنان دید که لشکر بجانب کوفه برد فرمود تا منبرے میان لشکرگاه بنهادند

بر منبر برآمد و حمد خدا تعالی بجاے آورد و درود بر محمّد مصطفیٰ فرستاد و خطبهٔ طویله انشا فرمود و کلمهٔ چند

در معنے آنچه میان او و میان آنقوم از محاربت و مخاصمت رفته بود بگفت در آنهنگام منذر بن جارود العبدی

که در آن مجمع حاضر بود برخاست و از فتنهٔ آخر الزّمان از او سؤال کرد پس آنحضرت شرح فتنه که در آخر الزّمان

خواهد بود بداد و انواع عجائب غرائب که بعد از وفات مصطفیٰ تا قیام قیامت وقوع خواهد یافت بگفت

که در هر شهرے چه فتنه روے نماید و چگونه خراب گردد و متصدّی خرابی آن که باشد و چند واقعه واقع شود و

بر که واقع شود در مشرق و مغرب همه را اخبار فرمود چنانکه مستمعان از هر گوشه بگریستند و بر کمال علم و

فضل آنحضرت ثناها گفتند پس در آخر سخن بفرمود ای منذر من از رسول خدا صلّی الله علیه و آله سماع دارم

که قیام قیامت نگردد مگر بر اشرار خلائق و بدترین مردم و آن در روز جمعه اوّل محرّم خواهد بود باید که این

خبر را حاضران بغائبان رسانند آنگاه فرمود ایها النّاس ترسے از آن روز در خاطر فرا گیرید و در اعمال صالح

و کارهای نیک سعی نمائید تا از جملهٔ اشرار نباشید و از منبر فرود آمد لشکر را بر آرام فرمود که بار بندید ❊

در کتاب وقایع الشهور در توجیه قول حضرت که فرموده است قیام قیامت نگردد مگر با شرار و بدترین مردم

فرموده که اگر مراد قیامت کبرے باشد جهتش آنست که بعد از قیام حضرت قائم علیه السلام و بعد از انقضاء زمان

رجعت مردم بقهقرا برمیگردند از دین چنانکه در بعضی اخبار وارد است و در کتاب تنبیه الخواطر و نزهة

النّواظر که معروفست بمجموعهٔ ورّام از پیغمبر صلّی الله علیه و آله روایت کرده است که فرمود قبل قیام الساعة

یرسل الله ریحا باردة طیبة فتقبض بها روح کل مؤمن و یبقی شرار یتهارجون تهارج الحمیر و علیهم تقوم الساعة

قوله تهارج الحمیر ای یختلطون اختلاط الحمیر و در مجلّد چهاردهم بحار الانوار آورده که مدّت ایّام دنیا

بعد از حضرت قائم عجّل الله له الفرج ششصد و شصت هزار سال خواهد بود و در مجلّد سیزدهم نقل

فرموده که عمر الدنیا مائة الف سنة لسائر النّاس عشرون الف سنة و ثمانون الف سنة لآل محمّد علیه و

علیهم السلام یعنی عمر دنیا صد هزار سال است بیست هزار سال آن براے سایر مردم است و هشتاد هزار سال براے

از وقوع قیامت خبر دادن امیرالمؤمنین

ومقدار عمر دنیا

آل محمّد است و در امالی از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود ✻ لکل اناس دولة یرقبونها ✻ و دولتنا فی اخر الدهر تظهر ✻ از برای هر فرقه از مردمان دولتی است و دولت ما در اخر دنیا ظاهر خواهد شد مؤلّف گوید که اخبار و روایات در باب عمر دنیا در نهایت اختلافست و میتوان بود که در بعضی از روایات سالی که ذکر شده سال مخصوصی اراده شده باشد مانند روایاتی که در غیبت طوسی ره از حضرت صادق علیه السلام است که فرمود یملک القائم علیه السلام سبع سنین یکون سبعین سنة من سنیکم هذه سلطنت و پادشاهی خواهد نمود حضرت قائم صلوات الله علیه هفت سال که آن هفتاد سالست از سالها شما و مکشوف باد که از جملهٔ اموریکه خداوند بر مردم مخفی و مستور داشته و هیچ ملک مقرب و پیغمبر مرسلی را بر ان اطلاع نداده یکی وقت قیام قیامت است که دانستن وقت ان نزد خداست و جز خدا کسی نمیداند چنانکه در سورهٔ مبارکهٔ احزاب فرموده یسئلك الناس عن الساعة قل انما علمها عند الله ای پیغمبر سؤال میکنند مردمان ترا از وقت قیام قیامت بگو در جواب ایشان جز این نیست که دانستن وقت قیامت نزد خدا است و غیر از خدا احدی از ان اطلاع ندارد در تفسیر روح البیان اورده که قیامت تعبیر بساعت شده از جهت اینکه ساعت جزئی از اجزاء زمان است و تشبیه قیامت بان از جهة سرعت حساب آنروز است چنانکه فرموده وهو اسرع الحاسبین پس وقت قیام قیامت را جز خدا کسی نمیداند ولیکن از اخبار مستفاد میشود که قیامت در چه روزی از ایام ماه و هفته روی خواهد نمود امّا هفته و ماه که کدام سال خدا داند و سید جزائری در انوار نعمانیه فرموده که حقتعالی پیغمبر خود و اوصیاء او را اگاه گردانید از وقت قیامت ولی ایشان از جهت حکم و مصالحی این علم را از ما کتمان نمودند مانند بعضی از علوم دیگر انتهی کلامه ره در تفسیر منهج الصادقین اورده که از ابی بن کعب منقولست که چون وقت حدوث قیامت شود مردمان غافل و بیخبر در بازارها بوده و معامله مشغول باشند ناگاه به بینند که روشنائی افتاب زایل گردد ایشان در ان حیران شوند که افتاب را چه رسیده و چه حادثه رخ نموده ناگاه ستارگان از هم فرو ریزند و در این اندیشه باشند که کوهها در روی زمین در حرکت ایند و چون گرد بر هوا روند جنیان در پناه ادمیان گریزند و ادمیان پناه به پریان برند و دواب بیکدیگر مختلط گردند و در انحال جنیان با ادمیان گویند که ما برویم و از این معنی استخبار کنیم پس بروند در دریا دریاها را ابینند که اتش شده مید رخشد و شعله میکشد و در اثنای این حال زمینها و اسمانها شکافته شوند پس بادی پیدا شود و همه را هلاک کند و نیز در ان کتابست که چون زمان دنیا باخر رسد و مشرف بر فنا گردد امر الهی در رسد که اسرافیل در صور دمد ابو هریره از رسولخدا صلی الله علیه و آله روایت کرده که چون خدایتعالی از خلق اسمان و زمین پرداخت صور را

وقت عمر دنیا مخفی است

در ذکر کیفیت خلق شدن صور اسرافیل

بیافرید و باسرافیل داد وی انرا در دهن گرفت و چشم در زیر عرش گماشت واو بدانحال منتظر است تا وقتیکه فرمان الهی بدو رسد که در صور دمد ابو هریره گوید که گفتم یا رسول الله صور اسرافیل چیست فرمود شاخیست بزرک که دور آن مقابل چند اسمان و زمین است و در ارشاد القلوب از حضرت زین العابدین علیه السلام منقولست که صور اسرافیل یکسر و دو طرف دارد یکطرفش بجانب اسمان است و یکطرفش بسوی زمین وما بین الطرف الأسفل الذی یلی الأرض الی الطرف الذی یلی السّماء مثل ما بین تخوم الأرض السّابعة الی فوق السّماء السّابعة وما بین طرفیکه بسوی زمین است تا انطرفیکه بجانب اسمان است بقدر ما بین زمین هفتم است تا بالای اسمان هفتم وفیه اثقاب بعدد ارواح الخلایق وبعدد ارواح خلایق سوراخ در ان هست مؤلف گوید انچه که از ایات قرانیه واحادیث ائمه علیهم السلام مستفاد میشود انستکه اسرافیل چهار مرتبه بفرمان خداوند عالم در صور میدمد نفخه اولی را نفخه فزع گویند که چون حقتعالی اسرافیل را امر فرماید که در صور دمد از اسمان بزمین اید و در نزد بیت المقدس رو بقبله بایستد و در صور میدمد پس صدائی از آن خارج شود که از هول وهیبت ان هر که در اسمان و زمین است از ملائکه و از جن وانس وحیوانات جان میترسند و میلرزند که از شدت ترس مانند ادمهای مست بروی یکدیگر میافتند که اگر حقتعالی ارواح خلایق را از اجساد ایشان نگاه ندارد در همان نفخه همه انها بمیرند ولی باهمه انشداید و دواهی خلایق زنده اند و بدانحال باقی مانند تا زمانیکه خدا خواهد کما قال الله تعالی وَیَوْمَ یُنْفَخُ فِی الصُّورِ فَفَزِعَ مَنْ فِی السَّمٰوٰاتِ وَمَنْ فِی الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَآءَ اللهُ و روزیکه دمیده شود در صور پس بترسد هر که در اسمانها وانکه در زمین است مگر انکسیکه خدا خواهد ابو هریره گفت که از رسولخدا صلّی الله علیه واله پرسیدم که اینها کیستند که حقتعالی ایشانرا استثنا نموده فرمود شهدایند که هرگز فزع بایشان نرسد پس بار دیگر حقسبحانه اسرافیلرا امر فرماید که در صور دمد واین نفخه ثانیه است که انرا نفخه صعق گویند که صدائی از دو طرف ان براید که هر که در اسمان و زمین باشد از ملائکه وانس وجن وشیاطین وحیوانات همه از هول وهیبت ان صدا بمیرند مگر جبرئیل ومیکائیل واسرافیل وحمله عرش کما قال الله تعالی وَنُفِخَ فِی الصُّورِ فَصَعِقَ مَنْ فِی السَّمٰوٰاتِ وَمَنْ فِی الْأَرْضِ إِلَّا مَنْ شَآءَ اللهُ پس ندا رسد یا عزرائیل مَنْ بَقِیَ مِنْ خَلْقِی ای عزرائیل که باقی مانده است از خلق من عزرائیل گوید یا رَبِّ انت الحیّ الّذی لا یموت بقی جبرئیل ومیکائیل وَاسرافیل وَبقیت أنا وحملة العرش پروردگارا توئی که منزه و مبرّا هستی از سمت زوال وفنا جبرئیل باقی مانده با میکائیل واسرافیل و من هستم با حمله عرش پس ندا اید که ای جبرئیل وای میکائیل شما نیز بمیرید در انهنگام ملائکه گویند یا رَبِّ رسولیك وَامینیك پروردگارا جبرئیل ومیکائیل دو رسول و دو امین تو هستند خطاب اید که إِنِّی قَدْ

سورة النمل ایه ۸۹

سورة الزمر ایه ۶۸

در کیفیت نفخ اولی و نفخ ثانیه

قَضَیْتُ عَلی کُلِّ نَفْسٍ فیهَا الرُّوحُ الْمَوْتَ بدرستیکه من حکم نموده ام بر هر نفسی که روح در ان هست مرگرا
پس جبرئیل و میکائیل فی الحال بمیرند پس اسرافیل را فرماید که صور را بعرش ده و فانی شو پس اسرافیل صور را
بعرش سپارد و جان تسلیم کند انگاه ملک الموت را گوید که دیگر کی مانده است عزرائیل گوید خداوندا تو
عالمی که غیر از من دیگر کسی زنده نیست قَدْ بَقِیَ عَبْدُکَ الضَّعیفُ الْمِسْکینُ پس خطاب رسد یا مَلَکَ الْمَوْ
تِ کَما ماتوا تو نیز بمیر چنانکه ایشان مردند عزرائیل نیز بسمت فنا پذیرد وَیَصیحُ عِنْدَ خُروجِ رُوحِهِ
صَیْحَةً عَظیمَةً لَوْ سَمِعَها بَنو آدَمَ قَبْلَ وَفاتِهِمْ لَهَلَکوا وَیَقولُ مَلَکُ الْمَوْتِ لَوْ کُنْتُ اَعْلَمُ اَنَّ فی نَزْعِ اَرْواحِ
بَنی آدَمَ هٰذِهِ الْمَرارَةَ وَالشِّدَّةَ وَالْغُصَصَ لَکُنْتُ عَلی قَبْضِ اَرْواحِ الْمُؤْمِنینَ شَفیقاً و عزرائیل در وقت
خروج روحش چنان صیحه میزند که اگر بنی ادم زنده بودند و صیحه او را میشنیدند از هول صیحه او همه
میمردند و گوید که اگر میدانستم جان کندن باین درجه شدت و مرارت دارد هر اینه در هنگام قبض ارواح
مؤمنین مهربان بودم پس چون عزرائیل بمیرد و در تمام اسمانها و زمین هیچ مخلوقی نماند در انوقت بفرمان
خلاق متعال باد سختی بوزد که تمام کوهها را از زمین برکند و در دریا افکند و اب دریاها و انچه روی
زمین است همه در زمین فرو رود بروجهیکه در تمام زمین هیچ کوه و درخت و قلعه و پست و بلندی باقی
نماند و تمام زمین منبسط و مستوی گردد برای حساب حَتّی اَنَّهُ لَوْ وُضِعَتْ بَیْضَةٌ فِی الْمَشْرِقِ رُؤِیَتْ مِنَ
الْمَغْرِبِ که اگر تخم مرغیرا در مشرق بگذارند از مغرب دیده میشود کما قال الله تعالی فَیَذَرُها قاعاً صَفْصَفاً
لا تَری فیها عِوَجاً وَلا اَمْتاً بالجمله چهل سال بر دنیا بگذرد و بعد از ان بقدرت کامله حق سبحانه
تا چهل روز بارانی ببارد بمثابه نطفه مردان تا انکه دوازده گز از روی زمین بر اید فَیَنْبُتُ اَجْسادُ الْخَلائِقِ
کَما یَنْبُتُ الْبَقْلُ پس بدنهای خلایق بمثابه گیاه از زمین روئیده شود و اجزاء بدنها که خاک شده و با هم
مخلوط شده بقدرت خلاق عالم از یکدیگر جدا گردد و در کتاب انوار نعمانیه از حضرت صادق علیه السلام روایت
کرده که بعد از آن باران خلاق عالم باد را امر فرماید که خاک بدنهای بنی ادم را جمع نماید و ان بدنها که در
صحرا و دریا و شکمهای درنده ها منفرق شده همه را جمع کند در قبرها و بروایت اول چون بدنها در قبرها
استوار گردد در انوقت خداوند عالم جبرئیل و میکائیل را زنده کند و حاملان عرش و اسرافیل را نیز خدا
گوید که زنده شوند پس اسرافیل بفرمان حق سبحانه صور را بردارد و انصور بعدد ارواح خلایق سوراخ دارد
پس بفرمان خلاق منان ارواح مردمان همه در صور درایند انگاه اسرافیل در صور میدمد فَتَخْرُجُ الْاَرْواحُ
مِنْ اَثْقابِ الصّورِ کَاَنَّهَا الْجَرادُ الْمُنْتَشِرُ فَتَمْلَأُ ما بَیْنَ السَّماءِ وَالْاَرْضِ پس ارواح خلایق مانند ملخ از
صور خارج شوند و در جو هوا متفرق شده ما بین اسمان و زمین فراگیرند فَتَدْخُلُ کُلُّ رُوحٍ فی جَسَدِها

سوره طه آیه ۱۰۶

مِنْ خَیاشِیمِهِمْ فَیَحْیَوْنَ بِاِذْنِ اللّهِ تعالی پس هریک از ارواح داخل شود در جسد خود وبفرمان خدای در رسد که انها از بینی مردمان در جسدها در ایند ودر همه بدن منتشر شوند پس همه مردم بحکم پروردگار زنده شوند واین نفخهٔ سیّم است که انرا نفخهٔ احیا گویند پس مرتبهٔ دیگر در صور دمیده شود وان نفخهٔ نفخهٔ چهارم است که انرا نفخهٔ بعث گویند که بعد از آن زمین شکافته شود ومردمان باسر وپای برهنه از قبرها در ایند ودر فضای محشر متفرّق شوند کما قال الله تعالی ثُمَّ نُفِخَ فِیهِ اُخْرٰی فَاِذا هُمْ قِیامٌ یَنْظُرُونَ در انوار نعمانیّه اورده که در وقت خروج مردمان از قبرها بر سر هریک از ایشان دو ملک ایند فَیَقْبِضُ کُلُّ واحِدٍ مِنْهُما عَضُداً مِنْهُ ثُمَّ یَقُولا لَهُ اَجِبْ رَبَّ الْعِزَّةِ پس هریک از ان دو ملک یک بازوی او را بگیرند وبا وگویند برخیز اجابت کن پروردگار عزّت را فَیَتَحَیَّرُ مِنْ لِقائِهِما وَیَأْخُذُهُ الْخَوْفُ وَالْفَزَعُ حَتّٰی اَنَّهُ فی تِلْکَ السّاعَةِ یَبْیَضُّ شَعْرُ رَأْسِهِ وَبَدَنِهِ بَعْدَ ما کانَ اَسْوَدَ یعنی بنده از دیدار ان دو ملک متحیّر گردد وبمرتبهٔ او را خوف وبیم عارض شود که در حال موی سر وبدن او سفید گردد پس ناگاه همهٔ ایشان ایستاده باشند در حالتیکه باطراف وجوانب نگرند مانند متحیّران ومبهوتان وندانند که بر سر ایشان چه خواهد رسید وَکُلٌّ اَتَوْهُ داخِرِینَ وهمه میروند رو بموقف حساب در حالتیکه خوار وذلیل باشند ودر انوقت پوسته زمین بلرزد وخورشید از اسمان چهارم نزول کند باسمان دنیا وحرارت ان بروجهی اثر کند در بدنهای اهل محشر که در عرقهای خود فرو روند واز شدّت عطش انقدر زبانهای خود را بر لبها بمالند که خون از لبهای ایشان جاری شود پس بگریه در ایند وانقدر بگریند که اشکهای چشم انها تمام شود وخون از دیدهای ایشان روان گردد مؤلف گوید که شرح واقعهٔ قیامت را هرکس مفصّل تر از این خواهد رجوع کند بتفسیر سورهٔ مبارکهٔ انفطار وسورهٔ انشقاق وسورهٔ مبارکهٔ تکویر **تحقیق الکلام لاتمام المرام** قیام قیامت کبری وابتدای نشانهٔ اخری در اوّل محرّم خواهد بود واین دلیل است بر بزرگی وعظمت مصیبت حضرت سیّد الشّهداء صلوات الله علیه اگرچه روز قیامت روز مجازات عموم مردم است لکن میتوان گفت که قیام قیامت در اوّل دهه عاشوراء سرّش ان باشد که خلق عالم بدانند که غضب حضرت قهّار بر قتلهٔ ان بزرگوار باندازه ایست که قیامت را برپا کند در روز اوّل عشرهٔ عاشورا اینکه انحضرت کشته شد وبر انمظلوم ظلم شد تا انکه انتقام بکشد از قتله وظلمهٔ انجناب وداد رسی نماید تظلّم حضرت زهراء سلام الله علیها را وبواسطهٔ اینکه در این روز ان سیاه رویان بال محمّد علیهم السّلام رسیدند وروز اوّل خوف وبیم اهل بیت بوده کانّه این روز روز قیامت اهل بیت بود که برپا گردید پس خالق روز جزا قیامت را در این روز برپا میکند که از دشمنان ایشان در این روز انتقام بکشد واشاره بقیامت ال رسول است (شعر)

سورهٔ زمر ایهٔ ۶۸

کیفیت حشر روز قیامت

در اوّل محرّم ...

(اوّل محرّم)

تذییل	این رستخیز عام که نامش محرّم است		گر خوانمش قیامت کبری بعید نیست	محتشم

(ذکر وقایع روز اوّل محرّم بقول بعضی از علمای اخبار)

تذییل فصل اول

واقعهٔ اوّل از کلمات ناسخ التّواریخ مستفاد میشود که در روز اوّل محرّم اولاد یعقوب یوسف را بود در چاه افکندند و از خبریکه در علل الشّرایع و تفسیر صافی از حضرت زین العابدین علیه السّلام منقولست فهمیده میشود که القاء آنجناب در چاه در روز دوم محرّم بوده ولیکن اکثر مفسّرین و ارباب تواریخ برانند که حضرت یوسف سه روز در قعر چاه ماند و در روز چهارم حقتعالی او را نجات داد و چون خلاصی آنحضرت از چاه در روز سیم محرّم بوده پس القاء آنجناب در چاه در روز آخر ذیحجّه خواهد بود چنانکه تفصیل هریک در مجلسش بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ دوّم** بقولی روز اوّل محرّم ابتدای عشرهٔ متمّم میقات موسی بن عمران بوده بنابر اینکه ابتدای میقات اوّل ذیحجّه و عشرهٔ متمّم آن عشرهٔ اوّل محرّم بوده باشد چنانکه از ناسخ التّواریخ مستفاد میشود ولیکن جمهور مفسّرین و مورّخین را عقیده بر آن است که ابتدای میقات اوّل ماه ذی القعده و عشرهٔ متمّم آن عشرهٔ اوّل ذیحجّه بوده و ما نیز تفصیل این واقعه را در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی **واقعهٔ سیّم** بقول صاحب عقول عشره در این روز حضرت یونس از شکم ماهی بیرون آمد و لا اندوه ربا نجات یافت و تفصیل این واقعه در نهم محرّم خواهد آمد انشاء الله تعالی **واقعهٔ چهارم** بقول شیخ بهائی در کتاب توضیح المقاصد در این روز سال چهارم هجری غزوهٔ ذات الرّقاع روی نمود و مورّخین این واقعه را در پانزدهم جمادی الاولی سال ششم هجری نوشته اند و ما نیز کیفیّت این واقعه را در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی **واقعهٔ پنجم** بقول صاحب حبیب السّیر در روز یکشنبه غرّهٔ محرّم الحرام سال بیست و چهارم هجری عمر بن الخطّاب وفات کرد و در روز دوشنبه دوّم محرّم در زاویهٔ حجرهٔ پیغمبر دفن شد ولیکن ارباب سیر و تواریخ از شیعه و سنّی برانند که عمر بن الخطّاب در روز بیست و ششم ذی الحجّه بدست ابو لؤلؤ مجروح شد و در روز آخر آنماه وفات کرد و در روز اوّل محرّم دفن شد **واقعهٔ ششم** در کتاب مروج الذّهب و کامل بهائی و هشتم بحار و حیوة الحیوان آورده اند که در روز اوّل محرّم سنهٔ بیست و چهارم هجری خلافت برای عثمان بن عفّان برقرار شد و ابن مختار در زمرهٔ از مورّخین است که وفات عمر را در بیست و ششم یا بیست و هفتم ذیحجّه دانسته اند ولیکن اکثر ارباب تواریخ برانند که عمر در روز آخر ذیحجّه درگذشت و سه روز بعد از وفات او عثمان بخلافت رسید و بنابر این ابتدای خلافت عثمان در چهارم محرّم بوده چنانکه در مجلسش بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ هفتم** بقول حسن بن علی بن محمّد طبری در کتاب کامل بهائی در روز اوّل محرّم سنهٔ شصت و پنجم هجری مردم با مروان بیعت کردند و

دفن شدن عمر در حجرهٔ پیغمبر صلی الله علیه و آله

(اوّل محرّم)

حکومت وسلطنت او دو ماه ونه روز بود وعمر او شصت ویکسال بود ولیکن جمعی از مورّخین مانند ابن اثیر جزری ومحمّد بن جریر طبری وصاحب مشکوة الأدب ناصری بر اعتقاد آنست که بیعت با مروان در سیّم ذی القعده سال شصت وچهارم هجری اتّفاق افتاد ومانیز کیفیّت این واقعه را در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی **واقعهٔ هشتم** بقول احمد بن محمّد قرطبی در کتاب عقد الفرید در روز اوّل محرّم سال دویست ونود ودوّم هجری مستکفی بالله عبد الله بن مکتفی متولّد شد واو خلیفهٔ بیست ودوّم است از خلفای شقاوت اثر بنی العبّاس وما ولادت او را در روز سیزدهم ماه صفر ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی

تکمیل وممّا املاه شیخنا الصّدوق رضوان الله علیه فی یوم الجمعة غرّة المحرّم من سنة ثمان وستّین وثلاثمأة بعد رجوعه من المشهد ما هذه الفاظه حدّثنا الحسین بن احمد بن ادریس ره قال حدّثنا ابی عن محمّد بن الحسین بن ابی الخطّاب عن نضر بن مزاحم عن عمر بن سعد عن ارطاة بن حبیب عن فضل بن الرّسان عن جبلة المکیّة قال سمعت میثم التمّار قدّس الله روحه یقول والله لتقتلنّ هذه الأمّة ابن نبیّها فی المحرّم لعشر مضین منه ولیتّخذنّ اعداء الله ذلک الیوم یوم برکة وانّ ذلک لکائن قد سبق فی علم الله تعالی ذکره اعلم ذلک بعهد عهده الیّ مولای امیر المؤمنین صلوات الله علیه ولقد اخبرنی انّه یبکی علیه کلّ شیء حتّی الوحوش فی الفلوات والحیتان فی البحار والطّیر فی جوّ السّماء وتبکی علیه الشّمس والقمر والنّجوم والسّماء والأرض ومؤمنو الأنس والجنّ وجمیع ملائکة السّموات ورضوان ومالک وحملة العرش وتمطر السّماء دما ورمادا ثمّ قال وجبت لعنة الله علی قتلة الحسین ع کما وجبت علی المشرکین الّذین یجعلون مع الله الها اخر وکما وجبت علی الیهود والنّصاری والمجوس قالت جبلة فقلت له یا میثم وکیف یتّخذ النّاس ذلک الیوم الّذی یقتل فیه الحسین علیه السّلام یوم برکة فبکی میثم ره ثمّ قال سیزعمون بحدیث یضعونه انّه الیوم الّذی تاب الله فیه علی آدم علیه السّلام وانّما تاب الله علی آدم فی ذی الحجّة ویزعمون انّه الیوم الّذی قبل الله فیه توبة داود وانّما قبل الله توبته فی ذی الحجّة ویزعمون انّه الیوم الّذی اخرج الله فیه یونس من بطن الحوت وانّما اخرجه الله من بطن الحوت فی ذی القعدة ویزعمون انّه الیوم الّذی استوت فیه سفینة نوح علی الجودی وانّما استوت علی الجودی یوم الثّامن عشر من ذی الحجّة ویزعمون انّه الیوم الّذی فلق الله فیه البحر لبنی اسرائیل وانّما کان ذلک فی شهر ربیع الأوّل ثمّ قال میثم یا جبلة اعلمی انّ الحسین بن علی علیهما السّلام سیّد الشّهداء یوم القیمة ولأصحابه علی سائر الشّهداء درجة یا جبلة اذا نظرت الی الشّمس حمراء کانّها دم عبیط فاعلمی انّ سیّدک الحسین قد قتل قالت جبلة فخرجت ذات یوم فرأیت الشّمس علی الحیطان کانّه الملاحف المعصفر فصحت وبکیت وقلت قد والله قتل سیّدنا الحسین بن علی ع **مؤلّف گوید** بدانکه چون در دهم اینماه جناب سیّد الشّهداء علیه السّلام

در اوّل محرّم املاء شیخ صدوق

موضوع عام در ذکر روایت

(اوّل محرّم)

برتبهٔ شهادت فائز گردید ودر اکثر این دهه آنجناب واهلبیتش محزون وغمگین بوده اند واخبار موحشه بایشان
میرسید باید که شیعیان از رؤیت هلال اینماه محزون وغمگین شوند وبلوازم تعزیت آنحضرت قیام نمایند
وشیخ طوسی ره فرموده که مستحب است روزهٔ دههٔ اوّل محرّم ولکن روز عاشورا را امساک نماید از طعام وشراب
تا بعد از عصر آنوقت بقدر کمی تربت تناول نماید ودر شب اوّل اینماه چند نماز وارد است (١) صد رکعت
نماز بحمد وتوحید (٢) دو رکعت نماز در رکعت اوّل حمد وانعام ودر دوّم حمد ویس (٣) نماز وارد است
از رسولخدا ص که فرمود هر که در اینشب دو رکعت نماز کند بحمد ویازده قل هو الله وصبحش را که اوّل سال است
روزه بدارد مثل کسی است که تمام سال را مداومت بخیر کرده ودر آنسال محفوظ باشد واگر بمیرد به بهشت برود

وسیّد برای هلال اینماه دعاهای مبسوطی در اقبال ذکر کرده ونیز در کتاب مذکور فرموده با آنکه اوّل محرّم
اوّل سال است در آن دو عمل است (١) روزه است ودر روایتست که ریّان بن شبیب دائی معتصم عبّاسی در
مثل چنین روز بر حضرت رضا علیه السلام وارد شد آنجناب فرمود ای پسر شبیب امروز روزه هستی عرض کرد نه
فرمود این روز روزیست که حقتعالی دعای حضرت زکریّا را در آن مستجاب فرمود پس هر که در این روز روزه
بدارد وخدا را بخواند خداوند دعای او را مستجاب کند چنانکه دعای زکریّا را مستجاب فرمود (٢) دو رکعت
نماز است که از رسولخدا ص روایت شده وبعد از فراغ دست بدعا بر دارد وسه دفعه بخواند اَللّٰهُمَّ اَنْتَ الْاِلٰهُ
الْقَدِیمُ الخ **خاتمه** در بیان اعمالیکه در هر ماه باید بجا آورد وآنها چند امر است (١) دعا در اوّل هر ماه
اندکی پیش بخورد (٢) در شب اوّل هر ماه دو رکعت نماز کند ودر هر رکعت حمد وسورهٔ انعام بخواند
واز حقتعالی سؤال کند که او را از هر ترسی ودردی ایمن گرداند (٣) در روز اوّل هر ماه دو رکعت نماز کند
بشرحیکه در مقدّمهٔ چهارم گذشت واز اینجا تا چهارم عبارت زیاد وتکرار است در رکعت اوّل بعد از حمد
سی مرتبه توحید ودر دوّم سی مرتبه انّا انزلناه بخواند وبعد از نماز تصدّق کند بآنچه ممکن شود تا سلامتی
اینماه برای خود بخرد وسیّد در درع الواقیه بروایت دیگر این دعا را بعد از نماز اوّل ماه نقلکرده و
اگر کسی بخواند هم باکی نیست ودعا این است بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِی الْاَرْضِ اِلَّا عَلَی
اللّٰهِ رِزْقُهَا وَیَعْلَمُ مُسْتَقَرَّهَا وَمُسْتَوْدَعَهَا کُلٌّ فِی کِتَابٍ مُبِینٍ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ وَاِنْ
یَمْسَسْکَ اللّٰهُ بِضُرٍّ فَلَا کَاشِفَ لَهُ اِلَّا هُوَ وَاِنْ یُرِدْکَ بِخَیْرٍ فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ یُصِیبُ بِهِ مَنْ
یَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِیمُ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ سَیَجْعَلُ اللّٰهُ بَعْدَ عُسْرٍ یُسْرًا
مَا شَاءَ اللّٰهُ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰهِ حَسْبُنَا اللّٰهُ وَنِعْمَ الْوَکِیلُ وَاُفَوِّضُ اَمْرِی اِلَی اللّٰهِ اِنَّ اللّٰهَ بَصِیرٌ
بِالْعِبَادِ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَکَ اِنِّی کُنْتُ مِنَ الظَّالِمِینَ رَبِّ اِنِّی لِمَا اَنْزَلْتَ اِلَیَّ مِنْ خَیْرٍ فَقِیرٌ

اوّل محرّم وچند از اعمال او

دعای بعد از نماز اوّل هر ماه

رَبِّ لَا تَذَرْنِی فَرْدًا وَانْتَ خَیْرُ الْوَارِثِینَ وسیّد بن طاوس روایتی دیگر از برای نماز اوّل ماه نقل کرده که در آن توحید وانّا انزلناه یکمرتبه ذکر شده وفرموده شاید این روایت برای کسی باشد که وقتش تنگ شده باشد واز خواندن سی مرتبه توحید وقدر یا بجهة آنکه در طریق سفر باشد یا مریض باشد یا عذر دیگر داشته باشد (۴) روزه گرفتن سه روز از هر ماه که آن پنجشنبهٔ اوّل وآخر ماه وچهارشنبهٔ وسط ماه است که مواظبت بر روزهٔ آن وَحَرِ صدر و وسوسهٔ سینه را میبرد ومقابل روزهٔ دهر است واز سنن مؤکّدهٔ حضرت رسول است که بر آن مواظبت داشته تا از دنیا رحلت فرمود (۵) روزه گرفتن ایّام البیض هر ماه است که فضیلت بسیار دارد (۶) روزهٔ چهارشنبه وپنجشنبه وجمعه است برای کسیکه حاجتی داشته باشد بنحویکه

در هدیة الزّائرین | **فصل دوّم در ذکر وقایع روز دوّم محرّم** | مذکور است

واقعهٔ اوّل روز دوّم محرّم روز اوّل مجلس شوری بود در امر خلافت بوصیّت عمر بن الخطّاب در سنهٔ بیست وچهارم هجرت چنانکه از کلمات صاحب ناسخ التّواریخ مستفاد میشود وکیفیّت اینواقعه بطریق تلخیص وتلفیق از کتاب مذکور بدینمنوال است که چون عمر بدست ابولؤلؤ جراحت یافت ودانست که روی سلامت نخواهد دید نفسی سرد برآورد وآه کشید ابن عبّاس گفت این دلتنگی واندیشناکی را سبب چیست گفت همانا اجل من نزدیک شده واینک مرگ من میرسد نمیدانم این امر که در آنم با که تفویض کنم ابن عبّاس گفت چگوئی در حقّ علی علیه السّلام عمر گفت آنهنگام که رسولخدا از جهان میرفت از علی بن ابیطالب وعثمان بن عفّان وعبد الرّحمن بن عوف وزبیر بن العوّام وطلحة بن عبید الله وسعد بن ابی وقّاص خوشنود بود بعید نیست اگر از این شش تن یکی امامت امّت کند وامر خلیفتی بدست گیرد پس این شش را حاضر نمود ونخستین ساحت هر یک را برای تملیک خلافت بعیبی ونقصانی ملکدّر ساخت چنانکه در جای دیگر از آنکتاب آورده که ابن عبّاس گفت چگوئی در حقّ علی ع که او را با رسولخدا در قرب وقرابت وموافقت در هجرت نظیری نیست وفضیلت وشجاعت وسبقتش در اسلام نیز مکشوف است عمر گفت چنین است که تو گوئی واو مردم را براه راست برد لکن در طبع او مزاحی است ودر طلب این امر سخت حریص بود وخواهان این امر روا نیست ابن عبّاس گفت چگوئی در حقّ عثمان گفت شرف وفضل او فراوان است لکن اگر او والی امر شود بنی امیّه وآل ابی معیط را بر گردن مردم سوار کند ودر پایان کار بدست شما هلاک شود ابن عبّاس گفت در حقّ طلحة بن عبید الله چه فرمائی گفت ای ابن عبّاس مبادا که اینکار بر او قرار گیرد که او مردی خودستای ومتکبّر ومتنمّر است ابن عبّاس گفت در حقّ زبیر بن العوّام چه گوئی گفت مردی شجاع ودلیر است لکن مردی بخیل بود واز بامداد تا شامگاه در بقیع ایستاده شود واز بهر یک صاع جو سخن کند گفت با سعد وقّاص چه اندیشی گفت سعد مردی لشکرکش است لکن اینکار را نشاید

اعمال اوّل هر ماه

وَحَر بالفتح کینه منتخب

در وقت وفات وصیّت عمر بن الخطّاب

ابن عباس گفت عبد الرحمن بن عوف چون است گفت مردی نیکست لکن مردی ضعیف الرای است و اینکار را کسی
باید که با دل قوی عنیف نباشد و با اهستگی ضعیف نبود و بی الایش اسراف جوانمرد باشد و بی شائبه بخل نگاه
دارندهٔ مال باشد انگاه فرمود که چون مرا ابحاك سپرید بر شما است که سه روز مجلس بیارائید و کار بشوری
کنید و یکتن را بخلیفتی بردارید و در این سه روز صهیب بن سنان که نسب بقبیلهٔ ربیعة بن نزار میبرد
با مردم نماز گذارد تا انگاه که امام جماعت شناخته شود پس ابو طلحه انصاری را طلب کرد و گفت از پس مرگ من
پنجاه تن از ابطال رجال انصار را با شمشیرهای اخته ملازم خویش فرمای و این شش تن را در مجلس جای ده
اگر پنج تن اتفاق کردند و یکتن انفاق اغاز نمود آن یکتن را گردن بزن و اگر چهار کس متفق شدند و دو کس
منحرف گشت آن دو کس را عرضهٔ دمار بساز و اگر سه کس بجانبی رفت آن سوی که عبد الرحمن میرود بر صواب است
آن سه کس که بطریق خلاف میرود با تیغ کیفر کن و اگر سه روز سپری شد و هیچ یک را اختیار نکردند هر شش تن
را با تیغ درگذران تا مسلمانان از بهر خود هر که خواهند بخلیفتی بردارند انگاه مقداد بن اسود را گفت
تو را با ابو طلحه میگذارم تا اینکار را چنانکه گفتم ساخته کند و مهاجر و انصار را بر این جمله گواه گرفت چون
سخن بپایان رفت اهل شوری از نزد عمر بیرون رفتند و هر کس طریق سرای خویش گرفت **مؤلف گوید**
بقیهٔ مطالب مجلس شوری و قرار گرفتن خلافت برای عثمان در چهارم اینماه خواهد امد انشاء الله تعالی

واقعهٔ دویم در کتاب ارشاد مفید و مناقب ابن شهراشوب و کشف الغمه و تاریخ ابن اثیر و تاریخ ابی الفدا
و بحار الانوار و بسیاری از کتب دیگر مسطور است که در روز پنجشنبه دوم محرم سال شصت و یکم هجری حضرت
امام حسین علیه السلام وارد شد بکربلا بروایت منتخب ابی مخنف لشکر حر با لشکر انحضرت همراه و همی رفتند تا رسیدند
بزمین کربلا ناگاه اسب انحضرت در جای خود ایستاد و گام از گام برنداشت قال ابو مخنف و لم یزل یرکب
فرسا بعد فرس حتی رکب سبعة افراس و هو علی هذا الحال ابو مخنف گوید که انحضرت بر هفت اسب سوار
شد هیچیك گام از گام برنداشتند چون امام علیه السلام ان امر غریب را مشاهده کرد فرمود یا قوم ما یقال لهذه
الارض ایقوم نام این زمین را چه میگویند عرض کردند این زمین را غاضریه مینامند فرمود فهل لها اسم
غیر هذا فرمود ایا از برای ان نام دیگری هست غیر از این عرض کردند شاطئ الفرات نیز گویند فرمود و هل
لها اسم غیر هذا فرمود ایا اسم دیگری هم دارد عرض کردند نینوا میگویند فرمود ایا اسم دیگری هم هست از برای
ان عرض کردند نعم تسمی کربلا عرض کردند بلی آقا این زمین را کربلا نامند فعند ذلک تنفس الصعداء و
بکی بکاء شدیدا فقال هذه والله ارض کرب و بلاء چون حضرت اسم کربلا شنید اهی از دل پر درد بر اورد
و سخت بگریست و فرمود اینست بخدا قسم زمین اندوه و بلا پس روی با صحاب نمود و فرمود انزلوا و لا ترحلوا

فهٰهنا و اللّٰه مناخ رکابنا و ههنا و اللّٰه محطّ رحالنا و ههنا و اللّٰه مسفك دمائنا و ههنا و اللّٰه مقتل رجالنا و ههنا و اللّٰه مذبح اطفالنا و ههنا و اللّٰه هتك حريمنا و ههنا و اللّٰه تزار قبورنا و بهذه التربة وعدنی جدّی رسول اللّٰه صلّی اللّٰه علیه و آله و لا خلف لقوله ای قوم توقّف نمائید و از اینجا کوچ نکنید اینجا است بخدا قسم محلّ خوابیدن شتران ما اینجا است بخدا قسم جای فرود آمدن بارهای ما اینجا است بخدا قسم محلّ ریختن خونهای ما اینجا است بخدا قسم محلّ کشته شدن مردان ما اینجا است بخدا قسم جای ذبح شدن اطفال ما اینجا است بخدا قسم جای اسیر شدن زنان ما اینجا جائی است که زیارت کرده میشود قبرهای ما و باین زمین وعده داده مرا جدّم رسولخدا صلّی اللّٰه علیه و آله و قول او خلاف ندارد و بروایت سبط بن جوزی چون آنحضرت نام محنت انجام کربلا را شنید قدری از خاك آن برداشت استشمام نمود و فرمود هذه و اللّٰه هی الارض التی اخبر بها جبرئیل رسول اللّٰه و انّنی اقتل فیها این است بخدا قسم همان زمین که خبر داد بآن جبرئیل جدّم رسولخدا را و من کشته میشوم در این زمین انتهی **توافق کلمات در زبر و بیّنات** در این مقام بیان این نکتهٔ لطیفه مناسب و آن این است که زمین کربلا محلّ رنج و محنت است و لهذا جمعی از انبیاء چون رسیدند بزمین کربلا مبتلا شدند بکرب و بلا این است که کربلا و رنج در حساب عدد ابجد موافق و مطابق میباشد اگرچه توافق و تطابق دلیل مدّعا نمیشود ولی تائید مرام می نماید و ممکن است که استکشاف حال از موافقت کلمات با کلمات دیگر نمود مثل اینکه کلمهٔ علی با کلمهٔ حق مطابق و موافق میآید پس او است امام بحق که علیّ مع الحقّ و الحقّ مع علیّ و دیگر علی و نمك در عدد موافقند و این اشاره است باینکه چنانکه هر غذائی که نمك خواسته باشد تا نمك نداشته باشد مقبول طبع نشود همچنین طاعتی که با ولایت علی نباشد مقبول حضرت حق نگردد و هم اشاره است باینکه هرچه از آنحضرت صادر میشد ملاحت داشت و وجودش با نمك بود کلّما یفعل الملیح ملیح ❊ نمکدان گوئیا بشکسته بر دو ❊ که سراپا نمك میبرد از او ❊ و علمای سلف تقیّةً نام آنحضرت را نمك گذاشته بودند و بنمك قسم میخوردند و این شعر از آن روز گفته شده ❊ باشد نمك و علی موافق بعدد ❊ نشناخت نمك هر که علی را نشناخت ❊ و دیگر حبّ محمّد با ایمان در عدد مطابقند و از این قبیل است ❊ بیّنات محمّد مع زبر الاسلام توافق ❊ و بیّنات علیّ مع زبر الایمان توافق ❊ پس اسلام قبول نبوّت محمّد است و ایمان قبول ولایت علی **بالجمله** در کتاب مهیّج الاحزان آورده که بارها را فرود آوردند ❊ (بیت) ❊ و آنگه سرادقی که ملك محرمش نبود ❊ کندند از مدینه و در کربلا زدند ❊ هی خیمة جبرئیل یخدم اهلها ❊ و الرّوح و الاملاك خدمة قنبر ❊ هی خیمة خضعت لها ❊ خیم الملوك کتبّع و کقیصر ❊ هی خیمة تبکی وقوع عمودها ❊

گفتار سید الشهداء (ع) با اصحاب وفا

توافق کلمهٔ علی (ع) با کلمهٔ حق

جزعاً عمود الدین فاتح خیبر ✻ ونیز در آن کتاب است که بعضی از ثقات ذکر کرده اند که علیا مکرمه ام کلثوم عرض کرد ای برادر این چه بادیه هولناکی است که از آن خوف عظیم در دلم جای کرده حضرت فرمود بدانید که من در وقت عزیمت صفین با پدرم امیرالمؤمنین علیه السلام وارد در این زمین شدیم پدرم فرود آمد سر بر کنار برادرم گذارده ساعتی بخواب رفت ومن در بالین او نشسته بودم ناگاه پدرم مشوش از خواب بیدار شد وزار زار میگریست برادرم سبب آنرا پرسید فرمود در خواب دیدم که این صحرا دریائی بود پر از خون وحسین من در میان آن دریا افتاده بود ودست وپا میزد وکسی بفریاد او نمیرسید پس رو کرد بمن وفرمود یا ابا عبدالله کیف تکون اذا وقعت هیهنا الواقعة ای ابا عبدالله چگونه خواهی بود هرگاه ترا در این زمین چنین واقعه روی دهد گفتم صبر میکنم وبجز صبر چاره ندارم **قال السید** فنزلوا جمیعاً ونزل الحر واصحابه ناحیة وجلس الحسین یصلح سیفه ویقول ✻ یا دهر اف لک من خلیل ✻ کم لک بالاشراق والاصیل ✻ من طالب وصاحب قتیل ✻ والدهر لایقنع بالبدیل ✻ وکل حی سالک سبیل ✻ ما اقرب الوعد من الرحیل ✻ وانما الامر الی الجلیل ✻ سبحان ربی ماله مثیل ✻ سید بن طاوس ره گوید پس همگی از مرکبها فرود آمدند وحر با اصحابش در کناری منزل گرفتند وسید مظلومان نشست روی زمین که شمشیر خود را اصلاح نماید در آن حال انجناب این ابیات را میخواند ✻ یا دهر اف لک من خلیل الخ وحاصل معنی این ابیات این است ✻ که ای روزگار اف باد بر تو چه بد دوستی هستی وچه بسیار که تو در صبحگاه وهنگام عصر که طالبان وصاحبان خویش را بقتل میرسانی وروزگار در دبلیاتی که بر شخص نازل میشود قانع وراضی نمیشود ببدل وهر زنده طریق مرگ را دو هسپار است وچه بسیار نزدیک شده وعده کوچ نمودن از این دار فنا وجز این نیست که نهایت امر هر کسی بسوی خداوند جلیل است پس چون علیا مکرمه زینب مضمون این ابیات را شنید بی اختیار از خیمه بیرون آمد در حالتیکه لباس خود را بر روی زمین میکشید تا آنکه رسید خدمت برادر پس عرض کرد یا اخی هذا کلام من ایقن بالقتل ای برادر این سخنان از کسی است که یقین داشته باشد بکشته شدن خویش حضرت فرمود بلی چنین است ای خواهر من در قتل خود بر یقینم پس آن مکرمه فریاد بر آورد واثکلاه ینعی الحسین الی نفسه واویلا برادرم حسین خبر مرگش را بمن میدهد فبکی النسوة ولطمن الخدود وشققن الجیوب وجعلت ام کلثوم تنادی وامحمداه واعلیاه وامّاه واخاه واحسیناه واضیعتاه بعدک یا ابا عبدالله پس چون علیا مکرمه زینب این سخن بگفت زنان همه بگریه والم افتادند ولطمه بر صورتهای خود زدند وگریبانها چاک نمودند وحضرت ام کلثوم فریاد بر آورد وامحمداه واعلیاه پس آنحضرت نظری بجانب آن مکرمه نمود وفرمود یا اختاه لاتذهبن حلمک الشیطان تعزی بعزاء الله فان سکان السموات یفنون واهل الارض کلهم یموتون وجمیع البریة

خواب امام مظلوم با خواهرش ام کلثوم

گفتار امام علیه السلام با خواهرش ام کلثوم

یهلکون انخواهر شیطان حلم ترا نبرد صبر کن بصبری که محبوب خدا باشد بدرستیکه اهل اسمانها فانی شوند و اهل زمین همه بمیرند وخلایق همه هلاک میشوند پس انمکرمه عرض کرد جانم فدایت برادرا باکشته خواهی شد پس غم واندوه گلوگیر انحضرت شد وچشمهای مبارکش پر از اشک گردید وفرمود لو ترک القطاء لیلا لنام اگر مرغ قطارا بحال خویش میگذاشتند البته بخواب میرفت فقالت واویلتاه افتغصب نفسک اغتصابا فذلک اقرح لقلبی واشد علی نفسی ثم لطمت وجهها واهوت الی جیبها فشقته وخرت مغشیة علیها پس فریاد براورد وا ویلتاه ایا بظلم وستم گرفته میشود جان تو وخود را بجنگ خصم خیره مقهور یافته پس این امر بیشتر دل مرا مجروح مینماید وسخت تر است بر جان من پس انمکرمه طپانچه بر روی خود زد وگریبان چاک نمود وبیهوش بر روی در افتاد فقام الیها الحسین علیه السلام فصب علی وجهها الماء حتی افاقت پس انحضرت از جای خود برخاست واب بر روی انمکرمه پاشید تا بهوش امد **بیان** در مجمع البحرین گوید که قطاة بفتح وقصر مفرد قطا است وان مرغی است از انواع کبوتر که طوق بر گردن وارد شبیه بمرغ فاخته وقمری وگویند که او از طلوع فجر تا طلوع افتاب ده روز راه را طی میکند در طلب اب وبمحل خود بر میگردد ودر کتاب منتخب اللغات گوید قطا بالفتح مرغ سنگخوار **مؤلف گوید** که لو ترک القطا لیلا لنام مثلی است از امثال عرب واول کسیکه این مثل را گفت حذام بنت الریان بود واو زنی بود از قبیله مراد ودر مجمع الامثال اورده که عمرو بن امامه وارد شد بر قومی از قبیله مراد پس مردم ان قبیله باستقبال او شتافتند ودر شب او را راه دادند پس از جهة ازدحام وجمعیت مردمان مرغهای قطا هیجان درامدند واز اشیانهای خود پرواز نمودند وان زن یکی از ان مرغها را دید که در تاریکی شب با اضطراب پرواز مینماید پس ان زن شوهر خود را از خواب بیدار کرد چون شوهرش ان مرغ را مشاهده کرد گفت انما هذا القطا جز این نیست که این مرغ قطا است پس ان زن گفت لو ترک القطا لیلا لنام یعنی اگر قطا را بحال خود وامیگذاشتند هر اینه در شب بخواب میرفت وحرکت نمیکرد واین مثل را در بارهٔ کسی گویند که مکروهی باو روی اورد بدون انکه او را قصد کرده باشد وچون حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه در ورطهٔ کربلا خود را بجنگ ان اشقیا مبتلا دید وراه گریز وفرار برای خود ندید خود را تشبیه نمود بقطا وفرمود لو ترک القطا لیلا لنام یعنی اگر مرا بحال خود وامیگذاشتند از دیار خود خارج نمیشدم واکنون اگر این قوم دست از من بردارند عیال واولاد خود را برداشته بدیار خود میروم الا لعنة الله علی القوم الظالمین در کتاب مجمع البحرین وکشکول شیخ یوسف بحرینی مذکور است که روی ان الحسین علیه السلام اشتری النواحی التی فیها قبره من اهل نینوا والغاضریة بستین الف درهم وتصدق بها علیهم وشرط علیهم ان یرشد والی قبره ویضیفوا من زاره ثلاثة ایام روایتشده که امام حسین علیه السلام نواحی قبر مبارک خود را از اهل غاضریه ونینوا بشصت هزار درهم خرید وبعد از زمین را

بیان مثل لو ترک القطا

خرید سید الشهداء اراضی نواحی قبر خود را از اهل غاضریه ونینوا

باایشان صدقه کرد و باایشان شرط نمود که زوّار او را ارشاد و دلالت کنند بسوی قبرش و ایشان را تا سه روز میهمانی نمایند و در کتاب مجمع البحرین در مادهٔ حرم از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود حرم الحسین علیه السلام الذی اشتراه اربعة امیال فی اربعة امیال فهو حلال لولده ومو الیه وحرام علی غیرهم ممن خالفهم وفیه البرکة حرم امام حسین علیه السلام که آن بزرگوار از اهل نینوا خرید چهار میل در چهار میل است و آن حلال است بر اولاد و دوستان آنحضرت و حرامست بر غیر ایشان از کسانیکه مخالفت نمودند ایشان را و در او هست برکات الهیه از سید بن طاوس ره نقل شده که حرام شد بر ایشان بعد از صدقه کردن آنحضرت بر ایشان بجهة اینکه ایشان وفاء بشرط ننمودند و نیز در آن کتابست که حرم قبر الحسین علیه السلام خمس فراسخ من اربع جوانبه وفی روایة فرسخ فی فرسخ من اربع جوانبه وفی اخری خمسة وعشرون ذراعا من ناحیة رجلیه وخمسة وعشرون ذراعا من ناحیة راسه وفی خبر اخر فی کتاب اسرار الشهادة وخمسة وعشرون ذراعا مما یلی وجهه وخمسة وعشرون ذراعا من خلفه وموضع قبره علیه السلام من یوم دفن روضة من ریاض الجنة ومنه معراج یعرج فیه باعمال زوّاره الی السّماء وما من ملك فی السّماء ولا فی الارض الا وهم یسئلون الله تعالی ان یاذن لهم فی زیارة الحسین علیه السلام ففوج ینزل وفوج یعرج یعنی حرم قبر امام حسین علیه السلام پنج فرسخ است از چهار جانب آن و بروایت دیگر است یکفرسخ در یکفرسخ است از چهار طرف و در خبر دیگر است که بیست و پنج ذراع از جانب پایین پا و بیست و پنج ذراع از طرف بالای سر و بروایت اسرار الشهادة بیست و پنج ذراع از جهة پیش رو بیست و پنج ذراع از طرف پشت سر مبارك حرم قبر آنحضرت است انتهی **مؤلف گوید** شایسته دیدم در اینجا اشعاری چند که مناسب مقام است ذکر نمایم

شیخ عبد الحسین اعسم علیه الرحمة گوید

ورد الحسین الی العراق وظنهم — ترکوا النفاق اذا العراق کما هیه
قست القلوب فلم تمل لهدایة — تبا لهاتیك القلوب القاسیه
ولقد دعوه للعنا فاجابهم — ودعاهم لهدی فردوا داعیه
ماذا ق طعم فراتهم حتی قضی — عطشا وغسل بالدماء القانیه
یابن النبی المصطفی ووصیه — واخا الزکی ابن البتول الزاکیه
تبکیك عینی لا لاجل مثوبة — لکنما عینی لاجلك باکیه
تبتل منکم کربلا بدم ولا — تبتل منی بالدموع الجاریه
انست رزیتکم رزایانا التی — سلفت وهونت الرزایا الآتیه
وفجایع الایام تبقی مدة — وتزول وهی الی القیامة باقیه

وشیخ محمد بن نفیع علیه الرحمة مناسب اینمقام گفته

لم انس مولای الحسین بمکة — عن بیعة الطاغ غدا یتمنع
تبا لقوم خالفوه وخالفوا — امر الرسول وللوصیة ضیعوا
کتبوا الیه للعراق واجمعوا — ان ینصروه فمذ اتی لم یرجعوا
وتقاعدوا عن نصره وتعاقدوا — فی خذله وعلی الاذیة اجمعوا
فاراد لما ان تبین غدرهم — جزما الی الحرم المدینة یرجع
بعثوا الیه الحر عند قدومه — فبقی یسایره ویجعجع
ساروا فوافوا فی العشیة کربلا — ارض الطفوف من البراری بلقع
قال انزلوا فهنا مناخ رکابنا — وهنا محط رحالنا والمصرع

(وحاج سید عباس جوهری سلمه الله تعالی گوید)

[illegible] حرم حضرت

قصیدهٔ شیخ محمد بن نفیع علیه الرحمه

دیگر اشعار در فضیلت کربلا

(دوّم محرّم)

چون شاه کربلا بصف کربلا رسید ❊ هنگام درد و محنت کرب و بلا رسید
از پشت زین بروی زمین چون فرو کرید ❊ پای زمین بدامن عرش علا رسید
آن شاه چو پیاده شد از اسب سیل تن ❊ بر گوش او ز هاتف غیب این ندا رسید
کامروز روز وعدهٔ عهد الست ❊ اما شو که موسم صبر و رضا رسید

(وله ایضاً)

شه فرود آمد بدشت کربلا ❊ گفت پس این زمین پر بلا
این زمین ای تربت عنبر سرشت ❊ ای بر تبت بر تر از خاک بهشت
این زمین از عرش اعلا برتری ❊ چو مقام زادهٔ پیغمبری
بعد از این خاک تو باشد مدفنم ❊ تا قیامت در تو باشد مسکنم
سوی تو از مکه نازان آمدم ❊ خود تنها با جوانان آمدم
آمدم تا در تو جان قربانی کنم ❊ در تو هفتاد و دو قربانی کنم
این من و این اکبر و این اصغرم ❊ قاسم و عباس و عون و جعفرم
حالیا بر گو بمن مدفن کجاست ❊ مدفن قربانیان من کجا است

(و در فضیلت زمین کربلا گفته اند)

یا کعبة الله التی من فی السماء ❊ والارض یسئل عندها الغفرانا
تالله ما بیت العتیق وان علا ❊ یا اعظم شرفا من محلک شانا
البیت یعلم ان من قد زاره ❊ وجفاک نال الخزی والحرمانا
لم یدر ان الله شرف بیته ❊ بک یوم اظهر فضله وابانا

(وقیل ایضاً)

یا بقعة مات بها سید ❊ ما مثله فی الناس من سید
مات الهدی من بعده والندی ❊ والعلم والحلم مع السودد

(ولقائله)

فیا کربلا طلت السماء وطالما ❊ تنال وعفو احظات السعی ماعد
لانت وان کنت ضیعة نلت من ❊ جوارهم ما لم تنله الفراقد
سرت بهم مذ انسووسائی ❊ محاریبهم اظلمت ومساجد
بذا قضت الایام ما بین اهلها ❊ مصائب قوم عند قوم فوائد

تذییل بدانکه در ورود آنحضرت بکربلا پنج قول است (۱) دوّم محرّم وهو المشهور کما تقدّم ذکره (۲) بیست وهفتم ذیحجه (۳) سیّم محرّم (۴) ششم محرّم (۵) هشتم محرّم چنانکه هر یك از این اقوال با اشاره بماخذ آن در محلّ خود بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ سیّم** در این روز نامه و قاصد ابن زیاد بکربلا آمد برای حضرت امام حسین علیه السلام درکامل بهائی مسطور است که حرّ بن یزید نامهٔ نوشت بعبیدالله بن زیاد که حضرت حسین علیه السلام رسید ومیگوید اگر کوفیان مرا نمیخواهند بر روضهٔ جدّ خود میروم وبروایت صاحب ناسخ التواریخ حرّ نوشت که من حسین را از راه وبیراه بکربلا آوردم وامتثال فرمان نمودم لکن مرا با او نیروی جنك نیست دیگر تو دانی درکامل بهائی آورده که عبیدالله در جواب نوشت که او را رها مکن وبموضعی فرود آر که آب وآبادانی نباشد چون نامهٔ آن لعین رسید حرّ آنرا بحسین علیه السلام داد حضرت حسین علیه السلام فرمود بگذار تا در این قریه جائی نزول کنم که عیال واطفال بیاسایند وطاقت تشنگی ندارند حرّ گفت حکم امیر اینست که دیگر پس حسین علیه السلام براند وبکربلا فرود آمد وحرّ در مقابل آنحضرت فرود آمد چون روز شد آن روز پنجشنبه دوّم محرّم بود

رسیدن قاصد و نامهٔ ابن زیاد بکربلا

رسول عبید الله زیاد برسید با نامهٔ که کار بر حسین علیه السلام سخت گیر تا بد ندآید در وقتیکه کتاب من بتو برسد او را مگذار فرود آید مگر در زمینی که در او گیاهی نباشد در غیر حصار و غیر آب و من امر کردم رسول خود را که از تو جدا نشود و ملازم تو باشد تا بنزد من آید با انقیاد امر من والسّلام **واقعهٔ چهارم** در دهم روز حضرت امام حسین علیه السلام نامه رقم فرمود برای اهل کوفه و ایشان را توبیخ و تقریع نمود بر متابعت یزید و ابن زیاد و ترغیب فرمود بنصرت و یاری خود در کتاب ناسخ التّواریخ آورده که چون حسین علیه السلام در کربلا فرود آمد و سراپرده برافراخت و از آنسوی حرّ بن یزید ریاحی در برابر آنحضرت لشگرگاه ساخت در آنوقت ابو عبد الله علیه السلام قرطاس و قلم خواست و با رد دیگر بدینمنوال نامه نوشت بمردم کوفه بسم الله الرّحمن الرّحیم من الحسین بن علیّ الی سلیمان بن صرد والمسیّب بن نجبة ورفاعة بن شدّاد وعبد الله بن وال وجماعة المؤمنین امّا بعد فقد علمتم انّ رسول الله صلّی الله علیه وآله قد قال فی حیوته من رای سلطانا جائرا مستحلا لحرم الله ناکثا لعهد الله مخالفا لسنّة رسول الله صلعم یعمل فی عباد الله بالاثم والعدوان ثمّ لم یغیّر بقول ولا فعل کان حقیقا علی الله ان یدخله مدخله وقد علمتم انّ هؤلاء القوم قد لزموا طاعة الشّیطان وتولّوا عن طاعة الرّحمن واظهروا الفساد وعطّلوا الحدود واستأثروا بالفیء واحلّوا حرام الله وحرّموا حلاله وانّی احقّ بهذا الامر لقرابتی من رسول الله وقد اتتنی کتبکم وقدمت علیّ رسلکم ببیعتکم انّکم لا تسلمونی ولا تخذلونی فان وفیتم لی ببیعتکم قد اصبتم حظّکم ورشدکم ونفسی مع انفسکم واهلی وولدی مع اهالیکم واولادکم فلکم بی اسوة وان لم تفعلوا ونقضتم عهودکم وخلعتم بیعتکم فلعمری ما هی منکم بنکر لقد فعلتموها بابی واخی وابن عمّی والمغرور من اغترّ بکم فحظّکم اخطأتم ونصیبکم ضیّعتم ومن نکث فانّما ینکث علی نفسه وسیغنی الله عنکم والسّلام یعنی این نامه ایست از حسین بن علی علیهما السلام بسوی سلیمان بن صرد خزاعی و مسیّب بن نجبه و رفاعة بن شدّاد و عبد الله بن وال و جماعت مؤمنین همانا دانسته باشید رسول خدا صلّی الله علیه وآله در حیوة خود فرمود هر که ببیند سلطان ستمکاری را که حرام خدا را حلال داند و عهد خدا را در هم شکند و سنّت رسول خدا را مخالفت نماید و با بندگان خدا بطریق مباراة و مخاصمت رود و بر گفتار و کردار ناستوده استوار باشد لازم شود بر خدا که او را به منتهای نیّت زشت او بازگشت دهد همانا شما دانسته اید که اینجماعت طاعت شیطان را بر طاعت یزدان برگزیده اند اظهار فساد نموده اند و اجرای امور را از پس پشت انداخته اند و فیء مسلمین را خاصّ خود پنداشته اند و حلال خدا را حرام و حرام او را حلال داشته و من امروز بجهت قرابت با رسول خدا از هر کس سزاوارترم در امر خلافت و شما بسوی من متواتر مکاتبت نمودید و رسولان از پس یکدیگر نزد من فرستادید و بیعت مرا بر ذمّت نهادید که از نصرت من دست باز ندارید و مرا مخذول نگذارید و اکنون اگر بر بیعت خود باقی هستید و متابعت مرا واجب میدانید

دخل بفتحتین مکر و غدر نمودن منتخب

در در هامش ناسخ التواریخ آورده که دخل بمعنی فریب دادن

نکث بفتح نون و سکون کاف بمعنی شکستن عهد منتخب

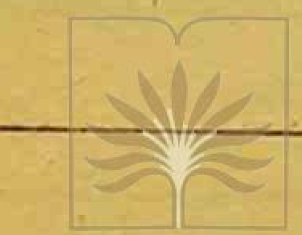
پس بدرستیکه بیعت بلند در رشد خود رسیده اید وجان من از جان شما جدا گانه نخواهد بود واگر شما رای دیگرگون کنید وعهد بشکنید وبیعت مرا از گردن فرونهید قسم بجان من که از شما عجبی نیست زیرا که با پدرم علی علیه السلام وبرادرم حسن وپسرعمّ من مسلم جز این نکردید فریفته کسی است که بعهد وپیمان شما مغرور شود پس کسیکه عهد وبیعت را بشکند جز این نیست که میشکند آن عهد را بر نفس خود یعنی ضرر آن نکث عاید نمیشود مگر بر نفس او چه در آخرت از ثواب محروم باشد وگرفتار انواع عقاب گردد وزود باشد که خداوند مرا از شما بی نیاز گرداند والسّلام پس آنحضرت نامه را داد بقیس بن مسهر الصّیداوی وقیس چون نامه را گرفت وبفرمان امام علیه السلام روبکوفه شتافت حصین بن نمیر که حافظ حدود ودیدبان طرق وشوارع بود او را ماخوذ نمود ونزد ابن زیاد فرستاد وآن لعین آن باسعادت را بقتل رسانید وچون خبر قتل او بحضرت رسید اشک در دیده مبارک بگردانید وفرمود اَللّٰهُمَّ اجْعَلْ لَنا وَلِشيعَتِنا عِنْدَكَ مَنْزِلاً كَريماً وَاجْمَعْ بَيْنَنا وَبَيْنَهُمْ في مُسْتَقَرٍّ مِنْ رَحْمَتِكَ اِنَّكَ عَلىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَديرٌ یعنی خداوندا قرار ده از برای ما وشیعیان ما منزلتی در نزد خود وما را با ایشان در مستقرّ رحمت خود جمع فرما چه تو بر هر چیز قادری انتهی صاحب ناسخ التّواریخ بعد از نقل این خبر گوید که از یوم خروج از مکّه تا ورود بکربلا حسین علیه السّلام دو دفعه نامه نوشت برای مردم کوفه نامه اوّل را با عبد الله بن یقطر انفاذ داشت وما شرح گرفتاری او را وسقط او را از بام قصر ابن زیاد مرقوم داشتیم ونامه دوّم را قیس بن مسهر برد لکن در کتب تواریخ واخبار این قصه را روشن نیاورده اند وجماعتی نامه اوّل را ذکر نموده اند واز مکتوب ثانی نام نبرده اند وبعضی هر دو نامه را نگاشته اند لکن حامل آن را اندانسته اند که عبد الله بن یقطر بوده یا قیس بن مسهر ومن بنده را در استقرای خویش چنان آمد که نامه اوّل را عبد الله بن یقطر حامل بود ومکتوب ثانی را که اکنون ترجمه کردم قیس بن مسهر حامل گشت انتهی کلامه رحمه الله

واقعه پنجم موافق آنچه از کلمات ناسخ التّواریخ وبعضی از مقاتل دیگر مستفاد است در این روز سیّد مظلومان اهلبیت وفرزندان وبرادران وبرادرزادگان خود را جمع نمود واز روی حسرت بسوی ایشان نظر فرمود وساعتی بگریست آنگاه دست بدعا برداشت وگفت اَللّٰهُمَّ اِنّا عِتْرَةُ نَبِيِّكَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَقَدْ اُخْرِجْنا وَطُرِدْنا وَاُزْعِجْنا عَنْ حَرَمِ جَدِّنا وَتَعَدَّتْ بَنُو اُمَيَّةَ عَلَيْنا اَللّٰهُمَّ فَخُذْ بِحَقِّنا وَانْصُرْنا عَلَى الْقَوْمِ الظّالِمينَ خداوندا ما عترت پیغمبر توایم که ما را از وطن آواره کردند واز حرم جدّ مان ما را راندند واخراج نمودند وبنی امیه بما ظلم وتعدّی کردند خداوندا تو حقّ ما را از ایشان بگیر وما را نصرت ده بر گروه ستمکاران

واقعه ششم در این روز سنه صد وهفتاد ویك هجری جعفر بن محمّد خزاعی والی خراسان ورود کرد بمرو بدانکه زمره از افاضل مورّخین در ضمن ذکر وصف بلدان آورده اند که شهر مرو را اسکندر رومی برآورد ودار الملك خراسان ساخت وابو مسلم صاحب الدّوله در آنجا مسجد جامع ساخت ودر جنب

دستگیر شدن قیس بن مسهر صیداوی

نظر نمودن امام (ع) بسوی اهل بیت خود ودعا کردن

ان دار الامارة بتخت عالی بنا نمود و در ان قبهٔ پنجاه و پنج گز و از طرف ان قبه ایوانی بیست گز در شصت
گز و مامون خلیفه در ان وقت که حاکم خراسان بود دار الملک انجا داشته و بنی لیث در نیشابور بودند
وحمد الله مستوفی قزوینی در کتاب نزهة القلوب گوید که دار الامارهٔ خراسان در عهد اکاسره تا آخر عهد
ظاهریان در بلخ و مرو بود و چون دولت به بنی لیث رسید عمرو بن لیث در نیشابور دار الاماره ساخت و
بالجمله بنا بر مسطورات تاریخ حمزة بن حسن و تاریخ منتظم ناصری در سال یکصد و هفتاد و یک هجری هرون
الرشید ولایت خراسان را بجعفر بن محمد بن اشعث خزاعی داد و جعفر در روز پنجشنبه دوم محرم ورود کرد
بمرو و در تاریخ سنی ملوک الارض مسطور است که نوروز سال دویست و دهم هجری موافق بود با روز شنبه دوم
محرم **واقعهٔ هفتم** بقول ابن اثیر در این روز سنهٔ ششصد و پنجم هجری شیخ زاهد ورام بن ابی فراس در
حله وفات کرد در کتاب قصص العلماء اورده که امیر زاهد ورام بن ابی فراس المالکی الاشتری از اولاد مالک بن
حرث اشتر نخعی اصحاب امیر المؤمنین علیه السلام است او جد مادری سید رضی الدین بن طاوس و ابن ادریس است
و در نزد شیخ محمود حمصی درس خوانده و شیخ منتخب الدین در نزد ورام درس خوانده و امام فخر رازی هم ایشان
نیز در نزد او درس خوانده چنانچه از قاموس بر میاید و شهید اول روایت کرد از محمد بن جعفر مشهدی از او
و او است صاحب کتاب مجموعه و کتاب تنبیه الخواطر و نزهة النواظر و سید بن طاوس در کتاب فلاح السائل فرموده
که جد من ورام بن ابی فراس از کسانیست که اقتدا بفعلش میشود و او وصیت نمود که نگین عقیقی برای او با اسما
دوازده امام نقش کنند و ان را بعد از وفات بر دهان او گذارند و من نیز بر نگین عقیق نقش کردم الله
ربی و محمد نبیی و علی و سمیت الائمة الی اخرهم ائمتی و وسیلتی و وصیت کردم که انرا بعد از موت در دهان
من گذارند تا در نزد سؤال ملکین در قبر جواب انها باشد ان شاء الله تعالی تا اینجا کلام سید بن طاوس ره بود و
که تخصیص بعقیق برای ان باشد که پیغمبر بعلی فرمود یا علی انگشتر عقیق بدست کن که اول کوهی است که اقرار
کرد برای خدا بوحدانیت و برای من برسالت و از برای تو و ائمه از اولاد تو بامامت و ولایت والسلام
واقعهٔ هشتم در این روز سنهٔ ششصد و سی و دوم هجری شیخ شهاب الدین عمر بن محمد سهروردی در
و در بغداد دفن شد کما فی وفیات الاعیان و الروضات الجنات و وفاتش در اول محرم گذشت هر که خواهد
واقعه سی و هفتم مراجعه نماید **واقعهٔ نهم** در کتاب منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هشتصد بیست
و یکم هجری مذکور است که موکب میرزا شاهرخ که از قندهار بکنار هیرمند امده بود در دوم محرم بمقر
سلطنت خود یعنی دار السلطنهٔ هرات ورود نمود و در اوائل ربیع الاول این سال بعرض این پادشاه رسانیدند
که میرزا سعد وقاص که قم را که اشته بپیش امیر قرا یوسف ترکمان رفته بود در گذشته است ...

(واقعه)

بنا بر قول ابن اثیر وفات ورام بن ابی فراس

وفات شیخ شهاب الدین سهروردی

واقعهٔ دهم موافق آنچه در کتاب اخبار الدول مسطور است در روز دوم محرم سال هشتصد و پنجاه و پنجم هجری سلیمان بن متوکل المستکفی بالله عباسی وفات کرد و او از خلفائی است که در مصر سلطنت داشتند بدانکه خلفای بنی العباس بر دو قسمند قسم اول از ایشان کسانی بودند که در عراق سلطنت داشتند و ایشان سی و هفت تن بودند اول آنها ابو العباس عبد الله سفاح بود و آخر ایشان مستعصم بالله و مدت سلطنت ایشان پانصد و بیست و چهار سال بود و قسم دوم از خلفای بنی العباس در مصر اقامت داشتند و ایشان پانزده تن بشمار رفته اند اول آنها احمد بن ظاهر بامر الله بود که او را مستنصر بالله میگفتند و آخر آنها محمد بن یعقوب که ملقب بود بمتوکل علی الله و مدت سلطنت ایشان دویست و پنجاه و پنج سال و شش ماه بود و این مستکفی خلیفهٔ دهم است از خلفاء مصر و او از صلحای ایشان بود که از خلق کناره مینمود و بعبادت و نماز و قرائت اشتغال داشت از برادر او معتضد نقل شده که گفت از زمانیکه برادرم سلیمان بحد رشد رسید تا آخر عمرش از او گناه کبیره ندیدم و جلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفا آورده که ما اظن وجد علی ظهر الارض خلیفة بعد ال عمر بن عبد العزیز اعبد من ال هذا الخلیفة یعنی گمان ندارم که در روی زمین خلیفه یافت شده باشد بعد از آل عمر بن عبد العزیز که اعبد از آل این خلیفه باشد بالجمله خلیفه مترجم خلافتش ده سال و عمرش در وقت وفات شصت و سه سال بود و بعضی از ارباب تواریخ وفات او را در سلخ ذیحجه دانسته اند چنانکه در محلش بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ یازدهم** جلوس سلطان سلیمان عثمانی بر تخت سلطنت در کتاب خیرات حسان در ترجمهٔ حال دلاشوب صالحه سلطان آورده که او مادر سلطان سلیمان خان ثانی و از حلائل سلطان ابرهیم خان سلطان عثمانی است و در سلیمانیه مدفون شده پسر او سلطان سلیمان در روز دوم محرم سال هزار و نود و نه هجری بتخت سلطنت عثمانی جلوس کرده و تاریخ جلوس او را چنین نظم کرده اند : یوم ثانی محرم انجلاء صبحه ✻ یمن ایله سلطان سلیمان زمانه ایتدی جلوس سلطان سلیمان چهل و دو ماه و دوازده روز که سلطنت کرد و چون در گذشت پنجاه و یکسال از عمر او گذشته بود و خط را خوش مینوشت مستقیم زاده در تذکرة الخطاطین ترجمهٔ حال مختصری از او نوشته بعد از آن گوید سکهٔ مس که منقور نام دارد از نتایج تنگی زمان برادر اوست که از ویلک و قبهٔ مس هشتصد عدد پول منقور قطع و سکه کردند **واقعهٔ دوازدهم** در این روز سال هزار و نود و شش هجری علیمرادخان زند رو کرد بشیراز و صادق خان و پسر او را مقتول ساخت و تفصیل این اجمال بر طبق مسطورات منتظم ناصری بدینمنوال است که در سنهٔ هزار و صد و نود و شش هجری صادقخان زند برادر وکیل که بعد از مراجعت از بصره بواسطهٔ استیلای زکیخان در شیراز راهی باین بلد نداشت روانهٔ کرمان شد و از آنجا که علیمرادخان

مستکفی خلیفهٔ دهم مصر

کشته شدن صادقخان بدست علیمرادخان

زند در اصفهان رایت استقلال برافراشته بود زکیخان ابوالفتح خان پسر وکیل را با لشگری جرار بطرف اصفهان
حرکت داده در منزل ایزدخواست خانعلیخان ماقی زکیخان را در جامهٔ خواب بکشت سرجان ملکم در تاریخ خود
گوید زکیخان چون بمنزل ایزدخواست رسید تنخواهی معادل هفتهزار و دویست فرانك از سکنهٔ آن محل مطالبه نمود
باین عنوان که شما این مبلغ را از وجوه خزانه دزدیده اید سکنه انکار کردند و بعلاوه اظهار داشتند که ادای
اینمبلغ فوق وسع و استطاعت ما است زکیخان حکم کرد هیجده نفر از اعیان محل را از بالای قلعهٔ ایزدخواست بزیر
انداختند بعلاوه یکی از سادات محترم مقدس را گرفته که تو از این تنخواه با خبری و قسمتی از آن بتو رسیده سید بیچاره
آنچه برائت ذمهٔ خود را ابرام و الحاح کرد ثمری نبخشید عاقبت چندین زخم کارد بسید زده او را با هیجده نفر
سابق الذکر از بالای قلعه بزیر انداختند بدین هم قناعت نکرده زن و دختر سید مقتول را گرفته بدست بعضی
از قراولهای خود که ماقی بوده داد تا دست اندازی بعصمت آنها نمایند قراولان با وجود حالت وحشیگری که
داشتند از این حرکت زکیخان براشفتند و منقلب گردیدند و با یکدیگر مواضعه نموده زکیخان را بکشتند و سر
او را از بدن جدا نمودند پس از کشته شدن زکیخان ابوالفتح خان مستقلا بشیراز مراجعت کرد و صادقخان نیز
از کرمان باو پیوست ولی ابوالفتح خان بواسطهٔ افراط و ادمان در شرب خمر از رسیدگی بامور ملکی غافل ماند و هرچه
عمش صادقخان او را نصیحت کرد سودمند نیفتاد ناچار او را خلع کرده خود بر مسند حکمرانی متمکن گردید و فیما
بین او و علیمرادخان که در اصفهان بود جنگ در گرفت و صیدمرادخان زند که سردار علیمرادخان بود در خارج
شیراز با علینقیخان پسر صادقخان بمقاتله پرداخته شکستی فاحش خورد و صاحبمنصبان او در راه اصفهان
گرفتار شدند علیمرادخان بقلمرو علیشکر کرمانشاهان رفته قریب سی هزار (۳۰۰۰۰) جمعیت جمع کرده باصفهان
آمد از آنجا راه شیراز را پیش گرفته صادقخان زاد راه از بلد محصور نمود و جعفرخان پسر صادقخان که برادر
مادری علیمرادخان بود و اکبرخان پسر زکیخان زند بعلیمرادخان پیوستند و علینقیخان هر روز از شهر
بیرون می آمد و با آنها مصاف میداد آخرالامر پس از نه ماه محاصره چون قلعگیان گرفتار قحط و غلا
شده بودند دروازهٔ شهر را باز کردند و علیمرادخان در دوم محرم سنهٔ هزار و یکصد و نود و شش وارد
شهر شیراز شد صادقخان و پسر او را مجروح و مقتول ساخته ابوالفتح خان و پسران وکیل را مکحول نموده
در حکمرانی استقلال بهمرسانید و صیدمرادخان بنی عم خود را که نیابت اصفهان داده بود بشیراز خواسته
ایالت اینولایترا باو تفویض کرد و خود راه اصفهان پیش گرفت و جعفرخان زند را بحکومت کردستان فرستاد
واقعهٔ سیزدهم صاحب تاریخ منتظم ناصری در ذکر وقایع سنهٔ هزار و دویست و دوازدهم هجری گوید که در
روز دوم محرم اینسال خبر شهادت شاه شهید آقا محمد شاه طاب ثراه در شیراز بحضرت مستطاب جهانبانی رسید

ابوالفتح خان بحکومت شیراز

ورود علیمرادخان بشهر شیراز

وخاتم خبرها بابوسف شاطر بود که درپیاده روی بامادرعوه مقدمی داشت **واقعهٔ چهاردهم** موافق آنچه
درکتاب لائحهٔ ملیّهٔ اسلامیّه مسطور است درروز دوّم محرّم سال هزار ودویست وسی وسیّم هجری میرزا
حسینعلی رئیس بهائیها متولّد شد **بدانکه** این مزخرف بافتگان مضلّه غیرمحقّه چهار فرقه اند (۱)
بابی (۲) ازلی (۳) بهائی (۴) ناقضی وهریک ازاین چهار فرقهٔ مردود رئیسی دارند بتفصیلی که در
واقعهٔ پنجاه ویکم روز اوّل محرّم گذشت وشرح حال این چهار فرقهٔ مضلّه درکتاب مذکور وکتاب قصص العلما
ومجلّد قاجاریّه بتفصیل مسطور است ومااجمالی ازاحوال بعضی ازانها را در بیست وپنجم شعبان که روز هلاکت
علیمحمّد باب است ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی **واقعهٔ پانزدهم** دراین روز سنهٔ هزار ودویست وهشتاد
وچهار هجری شاه رضوان جایگاه ناصرالدین شاه قاجار شهر سمنان رامنزلگاه موکب همایون گردانید ودر
آن شهر شرف ورود ارزانی فرمود دران ایام که بعزم سفر سعادت اثر خراسان وزیارت ارض اقدس برفت
بشرحیکه در تاریخ منتظم ناصری مذکور است **واقعهٔ شانزدهم** وهی من الوقایع الآتیة درروز
شنبه دوّم محرّم اهل بهشت رابمهمانی حضرت آدم صفی الله دعوت خواهند نمود چنانکه در نزهة المجالس درباب
فضل جمعه مذکور است که اذا صار اهل الجنّة فیها نودی فیهم یوم السّبت احضروا اضیاف آدم ع فی جنّة
الخلد بعد ازآن هریک ازایّام هفته راذکر مینماید که تاآخر هفته هر روزی بمهمانی پیغمبری حاضر میشوند چنانکه
هریک درمجلس بیاید انشاء الله تعالی بدانکه ظاهر خبر دلالت دارد که ایّام ضیافت بهشتیان درابتداء
ورودشان به بهشت است ویحتمل ازاین انتهی که قیامت درروز جمعه اوّل محرّم است پس ایّام ضیافت

ازروز شنبه دوّم محرّم — **(تذییل)** — خواهد بود تاروز جمعه هشتم

(در ذکر وقایع روز دوّم محرّم بقول بعضی ازمورّخین)

واقعهٔ اوّل درکتاب وقایع الشّهور وارد که درروز دوّم محرّم حضرت آدم علیه السّلام مبتلا شد بمرض
وفات وما اینواقعه را دراوّل محرّم ذکر نموده ونیز دران کتاب وفات آدم علیه السّلام را دراینروز ذکر نموده و
نسبت داده است بنقلی وامّا موافق آنچه که در بحار الأنوار وناسخ التّواریخ مسطور است وفات آنجناب
درروز پانزدهم محرّم روی نموده وما نیز کیفیت این واقعه را درانروز ذکر خواهیم نمود **واقعهٔ دوّم**
بقولی دراینروز حضرت آدم داخل بهشت گردید کما فی وقایع الشّهور وما کیفیت اینواقعه را درروز اوّل
محرّم بروجه مستوفی ذکر نمودیم فلیطالع ثمّة **واقعهٔ سیّم** بقولی دراین روز اولاد یعقوب یوسف
رابصحرا بردند ودرچاه درش افکندند کما یفهم من الرّوایة المرویّة عن السّجاد علیه السّلام فی کتاب علل الشّرایع
والتّفسیر الصّافی بضمیمة ما نقل فی کثیر من التّفاسیر والتّواریخ من انّ خلوص یوسف علیه السّلام من الجبّ

تاریخ نزول موکب ناصرالدین شاه در سمنان

تاریخ دخول آدم در بهشت و وفات آدم

کان فی الیوم الثالث من المحرّم واما جمهور مفسّرین و مورّخین را عقیده آنست که حضرت یوسف سه روز در نشیب آنچاه بماند و روز چهارم که موافق بود با روز سیم محرم از حضیض چاه برآمد و بنا براین بچاه افتادن آنجناب در روز آخر ذی الحجه بوده و ما نیز تفصیل این واقعه را در آن روز ذکر خواهیم نمود بقولی در این روز حضرت یوسف از چاه برآمد کما فی وقایع الشهور و سیاتی انه کان فی الیوم الثالث من المحرم **واقعهٔ چهارم** بقولی در این روز ماهی حضرت یونس را فرو برد بنا براینکه مکث آنحضرت در شکم ماهی هفت روز و نجاتش از بطن حوت در دهم محرم بوده باشد کما یفهم من کتاب انوار النعمانیه و تفصیل این واقعه در پنجم شوّال خواهد آمد ان شاء الله تعالی **واقعهٔ پنجم** بقول صاحب کتاب حبیب السیر در این روز سنهٔ بیست و سیم هجری عمر بن الخطاب در رواق پیغمبر صلی الله علیه و آله دفن شد و تفصیل این در اول محرّم گذشت **واقعهٔ ششم** در کتاب وقایع الشهور ورود حضرت جواد علیه السلام را ببغداد در دوم محرّم سنهٔ دویست و بیستم نقل نموده از کتاب روضة الواعظین آورده که سبب آمدن آنجناب ببغداد آن بود که معتصم عباسی فرستاد و آنحضرت را از مدینه طلب نمود **مؤلف** گوید که عبارت کتاب روضة الواعظین چنین است فورد بغداد للیلتین من المحرم سنة عشرین و مائتین و ظاهراً شبهه نیست در اینکه لفظ بقیتا از عبارت سقط شده و عبارت للیلتین بقیتا من المحرم بوده چنانکه در ارشاد و مناقب و کشف الغمه مسطور است و کیفیت این واقعه در بیست هشتم محرم خواهد آمد ان شاء الله تعالی **واقعهٔ هفتم** بقول مسعودی در مروج الذهب در پنجشنبهٔ این روز سنهٔ دویست و پنجاه و دوم هجری مردم بغداد مستعین بالله را از خلافت خلع نمودند و با معتز بالله بیعت کردند و در مسجد جامع بغداد باسم او خطبه خواندند و در آن وقت هیجده سال از عمر او گذشته بود و این معتز زبیر بن جعفر متوکل است و خلیفهٔ سیزدهم است از خلفای شقاوت اثر بنی العباس و شرح این واقعه زاید بر این در چهارم محرّم بیاید ان شاء الله تعالی **واقعهٔ هشتم** بقولی در شب دوشنبه دوم محرّم سال چهارصد و چهل و هفتم هجری ابو القاسم علی بن محسن تنوخی وفات یافت علی ما فی وفیات الأعیان عن تاریخ بغداد و ما این واقعه را در اول محرّم ذکر نمودیم هر که خواهد در واقعهٔ ۳۹ مراجعه نماید **واقعهٔ نهم** بقول صاحب کتاب نزهة الجلیس در این روز سنهٔ ششصد و شصت و یک هجری مردم قاهره با احمد بن محمد الحاکم بامر الله مصری بیعت کردند و جمهور مورّخین این واقعه را در هشتم محرّم نوشته اند

فصل سیّم

چنانکه در جای خود خواهد آمد ان شاء الله تعالی

(در ذکر وقایع و حوادث روز سیّم محرّم)

واقعهٔ اوّل در این روز نمرود مردود از مناره فرود آمد در زمین بابل علی ما فی الأخبارات والتقویم الشرعیه بضمیمه ما فی الناسخ در کتاب نفائس اللباب از کتاب رق المنشور نقل نموده که اهل سیر گفته اند اول

سبب آمدن حضرت جواد (ع) ببغداد

تاریخ وفات ابو القاسم علی بن محسن تنوخی

متکبرّ وگردنکشی که در دنیا ظاهر شد نمرود بن کنعان بود واو از غایت تکبر دعوی خدائی کرد ودر شهر
بابل قصر عظیمی بنا کرد از ابن عباس مرویست که طول آن قصر پنج هزار ذراع بود واز مقاتل وکعب منقول است
که طول ان دو فرسنخ بود فرام منه الصعود الی السماء لینظر الی اله ابرهیم پس نمرود قصد کرد که بر ان قصر بالا
رود تا بر خدای ابرهیم مطلع شود وبا وی مقاتله نماید پس چهار جوجه کرکس را گرفت وانها را بخوردن
گوشت وشراب عادت داد وتربیت نمود تا بزرک شدند انگاه چند روزی انها را گرسنه گذاشت وامر کرد
تابوتی از چوب ساختند وشخصی را داخل در ان تابوت نمود پایهای کرکسها را به پایهای ان تابوت بست
وچشمهای کرکسها را نیز با دستمال بستند ونصب اربع رماح فی جوانب التابوت وجعل علی کل رمح فخذا
من اللحم وچهار نیزه در چهار طرف ان تابوت نصب کرد وبر سر هر یک از نیزها ران گوشتی اویختند انگاه
امر کرد دستمالها را از چشمهای کرکسها برداشتند چون کرکسهای گرسنه گوشت را دیدند بهوای گوشت پرواز کردند
وتابوت را با ان مرد واز بالای قصر بجانب اسمان بردند وارتفعت حتی غابت الارض انفذ راو را بالا بردند
که زمین از نظر ایشان غایب شد وبروایت حیوة القلوب چون بزمین نظر کرد کوهها را بمثابه مورچه میدید
وچون نظر باسمان کرد بحال خود بود باز بعد از زمانی بسوی زمین نظر کرد بغیر از آب چیزی ندید وچون باسمان
نظر کرد بر همان حال بود که پیشتر میدید وباز مدتی اورا بالا بردند تا انکه چون نظر کرد بزمین هیچ چیز ندید
وچون باسمان نظر کرد بحال خود بود پس در تاریکی افتادند بالای خود را میدید نه زیر خود را انوقت نمرود
ترسید وگوشتها را در زیر تابوت اویخت پس ان کرکسها سرازیر شدند تا بزمین امدند وبروایت اول انقدر
بالا رفت که باد حائل شد بین او وهوا پس بغلام خود گفت که در بالا ودر پایین تابوت را بگشاید چون غلام
درهای تابوت را گشود ونظر باسمان کرد اسمانرا بهمان حال دید که پیشتر میدید وچون بزمین نظر کرد جز سیاهی
وتاریکی چیزی ندید در انهنگام با وندا شد ایها الطاغی الباغی این ترید ای طاغی ستمکار کجا میروی پس نمرود
غلام خود را گفت تیری بجانب اسمان افکند فعاد الیه السهم ملطخا بالدم من سمکة فی بحر معلق فی الهواء فدت
نفسها الله تعالی پس ان تیر خون الوده برگشت وان خون ماهی بود در دریائیکه ان دریا بقدرت حقتعالی
در هوا معلق است که ان ماهی جان خود را فدای خدا تعالی کرد پس چون نمرود ملعون تیر را خون الوده دید
گفت کفیت شغل اله السماء یعنی خدای اسمان را کشتم وکار او تمام شد پس چون ان کافر طاغی از بالای قصر
فرود امد بادی از مهب هیبت الهی بوزید وان بنا را از بیخ وبنیاد بر کند وخراب شدن قصر نمرود در روز
چهارم محرم بود چنانکه تفصیل آن در مجلس بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ دوم** در شب ابن زیاد قافله
بازرگانان بر سر چاه دوثن فرود امدند در کتاب روضة الصفا مذکور است که جمعی بازرگانان که از مداین

کیفیت بالا رفتن نمرود باسمان

حائل شدن باد بین نمرود وهوا

بمصر میرفتند و رئیس ایشان مالك بن زعر خزاعی بود در اثنای مسافت و مراحل راه گم کردند و در فیافی حیرت سرگردان شدند اخر الامر قاید تقدیر عنان قافله را بسر انچاه کشید و زمام کش قضا ناقهٔ عزیمت شانرا بجانب ان ینبوع سعادت حرکت داد و چون بسر چاه رسیدند مالك فرمود که مردم نزول نموده رخت اقامت در منزل کرامت فرو گیرند تا اگر ایشانرا باب احتیاج افتد در ان باب زیادت مشقت نکشند و بعد از انکه در انمقام فرود امدند و از سراسیمگی خلاصی یافتند الشب بجور بر کاروان بسر امد و قافلهٔ ظلام بدیار مغرب توجه نموده رخت بربست بامداد بگاه مالك دو غلام را بسر انچاه فرستاد تا اب برکشند القصه تقیه اش در ضمن واقعهٔ بعد ذکر خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعهٔ سیم** در این روز حضرت یوسف علی نبینا و آله و علیه السلام از چاه دوثن[2] نجات یافت چنانکه در مصباح طوسی و مصباح کفعمی و مسار الشیعة و تقویم المحسنین مسطور است و در کتاب توضیح المقاصد و اقبال الاعمال و تفسیر مجمع البیان و بحار الانوار و انوار نعمانیه نیز خلاصی انحضرت از چاه در این روز ذکر نموده اند و خلاصهٔ اینواقعه بطریق تلفیق از کتب تفاسیر و تواریخ بدینمنوال است که چون اولاد یعقوب حضرت یوسف علیه السلام را در چاه افکندند انچاه در سه فرسخی منزل حضرت یعقوب بود که شداد بن عاد انرا حفر کرده بود در وقتیکه بلاد اردن[1] را عمارت میکرد و بالای ان مضیق و پایینش وسیع بود و عمق ان هفتاد ذرع بود و ان چاه را دوثن[2] میگفتند بالجمله چون اسباط یوسف را در انچاه انداختند انجناب از هول و وحشت در قعر انچاه مدهوش گردید در انهنگام جبرئیل بفرمان رب جلیل بصورت حضرت اسرائیل بنگاهبانی یوسف مامور گشت چون یوسف بهوش امد خود را در کنار پدرش یعقوب دید گفت ای پدر برادران بر من ستم کردند و جامه از بدنم در اوردند و سیلی بر روی من زدند و مرا روی خاك و خاشاك کشیدند و در چاه افکندند پس جبرئیل بسخن در امد گفت ای یوسف من اسرائیل نیستم من روح الامینم پروردگارت سلام میرساند و میفرماید شاد باش که عنقریب ترا از حضیض این چاه بذروهٔ جاه خواهیم رسانید و از این زمین مسکنت بر سریر سلطنت خواهیم نشانید و در تفسیر صافی از کافی و تفسیر علی بن ابرهیم نقل نموده از حضرت صادق ع که چون برادران یوسف یوسف را بچاه انداختند جبرئیل نازل شد براو و گفت یا غلام ما تصنع ههنا ای پسر چه میکنی در اینچاه فرمود ان اخوتی القونی فی الجب برادران من مرا در اینچاه انداختند جبرئیل گفت ایا میخواهی که از اینچاه نجات یابی فرمود ذلك الی الله عز و جل ان شاء اخرجنی این امر با خداست اگر خواهد مرا نجات میدهد جبرئیل عرض کرد خدا میفرماید ادعنی بهذا الدعاء حتی اخرجك من الجب مرا باین دعا بخوان تا انکه ترا از چاه نجات دهم یوسف ع فرمود کدام است ان دعا جبرئیل گفت

نجات یافتن یوسف از چاه دوثن

[1] در هامش ناسخ التواریخ اورده که اردن بالضم ثم السکون و ضم الدال المهملة و تشدید النون اسم ابادانی است که بین مصر و مدین واقعشده منه

[2] دوثن بفتح دال و سکون واو و فتح ثاء مثلثه اسم چاه یوسف است کذا فی هامش الناسخ منه

اَللّٰهُمَّ اِنّی اَسْئَلُكَ بِاَنَّ لَكَ الْحَمْدُ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ الْمَنّانُ بَدِیعُ السَّمٰوٰاتِ وَالْاَرْضِ ذُو الْجَلالِ وَالْاِكْرامِ اَنْ تُصَلِّیَ عَلیٰ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَاَنْ تَجْعَلَ مِمّا اَنَا فِیهِ فَرَجاً وَمَخْرَجاً وبروایت علی بن ابرهیم وَارْزُقْنی مِنْ حَیْثُ اَحْتَسِبُ وَمِنْ حَیْثُ لا اَحْتَسِبُ چون یوسف ع این دعا را خواند حقتعالی او را از آنچاه نجات داد القصه از آنسوی چون برادران یوسف را در چاه افکندند دیدبانی گماشتند که عاقبت کار یوسف را بدانند وایشانرا آگاهی دهد چون سه روز از اینمقدمه گذشت کاروانی از طرف مداین آمد که بسوی مصر میرفتند وبار گیر ایشان روغن ملسبان وپارۀ ادویه وعقاقیر بود پس ایشان برلب آنچاه فرود آمدند وشب را در آنجا ماندند در بامداد مالك بن دعر خزاعی که سالار آنقافله بود بشیر غلام خود را گفت که بر سر چاه رود وآب بردارد بشیر بر سر چاه آمد دلو خود را در آنچاه فرو برد که آب بردارد چنانکه خدای عز وجل فرموده وَجاءَتْ سَیّارَةٌ فَاَرْسَلُوا وارِدَهُمْ فَاَدْلیٰ دَلْوَهُ چون دلو بنشیب چاه رسید جبرئیل نزد یوسف آمد وگفت ای صدیق پروردگارت سلام میرساند ومیفرماید که ما این کاروانرا برای خلاصی تو در اینجا فرستاده ایم اکنون برخیز ودر دلو بنشین ودل قوی دار که اینك هنگامیست که از اندوه اینچاه نجات یابی پس یوسف بدلو بر آمد واو را از حضیض چاه بر آوردند ناگاه بشیر چشمش بر آفتاب جمال یوسف افتاده فریاد بر آورد یا بُشْریٰ هٰذا غُلامٌ یعنی ای مژده وشادمانی کانه شادی وفرح را ندا میکرد وگویند که بشری اسم مصاحب وبود ندا کرد او را که اعانتش نماید در اخراج یوسف پس بشری آمد بمدد کاری یکدیگر یوسف را از چاه بر آوردند

چون آنماه جهان آرا در آمد ✤ ز جانش بانك یا بشری بر آمد ✤ بشارت کز چنین تاریك چاهی ✤ بر آمد بس جهان افروز ماهی ✤

پس بجای آب آن آفتاب را از برج دلو بر گرفتند مالك چون از طلوع آن ماه روشن از آن تیره چاه آگاه شد دانست که او را بهای گران توان فروخت وبفروش او سرمایه توان اندوخت پس این سر را مستور داشت چنانکه خدا تعالی فرموده وَاَسَرُّوهُ بِضاعَةً وَاللّٰهُ عَلِیمٌ بِما یَعْمَلُونَ یعنی وپنهان داشتند یوسف را از سایر رفقا در حالیکه او را متاع تجارت می پنداشتند وخدا داناست بآنچه میکردند یعنی اسرار واخفای کاروانیان یوسف را بر او مخفی نبود القصه بقیه را در که در روز چهارم محرم ذکر خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعه چهارم** موافق آنچه علامه مجلسی ره در کتاب حیوة القلوب از شیخ طوسی علیه الرحمه نقل فرموده حضرت یوسف علیه السلام در روز سیم ماه محرم از زندان خلاص شد وکیفیت اینواقعه بطور تلفیق از کتب تفاسیر وتواریخ چنین است که چون زلیخا از عشق حضرت یوسف ع بیتاب وبیقرار گردید وهر چند تدبیر نمود بوصال یوسف نائل نگشت ودید که از ذلت و

عقاقیر بالضم نی ونوعی از جامه سرخ ورنگین وبالفتح آب وزمین ودرخت خرما واسباب خانه وبالفتح وتشدید القاف گیاه یا بیخ گیاه که برای دارو بکار برند وبضم بنا آمده جمع عقاقیر کذا فی المنتخب

دعر بالضم نام پدر مالك خزاعی است که یوسف را از چاه برون آورده بود وبذال معجمه خطا است کذا فی المنتخب

سکنت را به مقصود نمیبرد آغاز غلظت و خشونت نهاد و گفت اگر یوسف نکند آنچه من او را امر میکنم هر آینه او را بذلت و خواری بزندان فرستم پس چون از آنجناب مأیوس گردید و بهیچ تدبیر بمقصود نرسید روزی با عزیز گفت که کار من از اشتغال بفضاحت کشید و محاسن حمیده ام بقباحت و قباحت انجامید اینک در این شهر زبانی نیست که بر آن از من داستانی نرود و داستانی نیست که در آن از من بیانی نباشد اگر یوسف را چند روزی بزندان کنی و بند گران بر او نهی باشد که مردم گویند این خیانت از یوسف بوده این سخن عزیز را سخت دلپسند برآمد زیرا که او در مقام این بود که نام خاتون خود را نیکو نماید و از زبان مردمان او را نجات دهد پس بند گرانی بر گردن مبارک یوسف نهاد بزندانش فرستاد چون یوسف علیه السلام داخل زندان شد و مدتی بر او گذشت خدا تعالی وحی کرد بسوی او که چه چیز ترا با خطاکاران ساکن گردانید عرض کرد جرم و گناه من چون اعتراف بگناه نمود حقتعالی وحی نمود بسوی او که این دعا را بخوان تا آنکه ترا از زندان نجات دهم یا کَبیرَ کُلِّ کَبیرٍ یا مَنْ لا شَریکَ لَهُ وَ لا وَزیرَ یا خالِقَ الشَّمْسِ وَ الْقَمَرِ الْمُنیرِ یا عِصْمَةَ الْمُضْطَرِّ الضَّریرِ یا قاسِمَ کُلِّ جَبّارٍ عَنیدٍ یا مُغْنِیَ الْبائِسِ الْفَقیرِ یا جابِرَ الْعَظْمِ الْکَسیرِ یا مُطْلِقَ الْمُکَبَّلِ الْأَسیرِ أَسْئَلُکَ بِحَقِّ مُحَمَّدٍ وَ آلِ مُحَمَّدٍ أَنْ تَجْعَلَ لی مِنْ أَمْری فَرَجاً وَ مَخْرَجاً پس چون این دعا را خواند و صبح شد عزیز او را طلبید و از حبس نجات یافت و بروایت دیگر چون یوسف متوسل شد بمحمد و آل محمد صلوات الله علیهم جبرئیل نازل شد بر آنحضرت و عرض کرد ای یوسف بشارت باد ترا که حقتعالی تا سه روز دیگر ترا از زندان بیرون خواهد برد و ترا پادشاه اهل مصر خواهد نمود که همه اشراف ترا خدمت نمایند و پدر و برادران ترا همه را نزد تو جمع خواهد نمود پس چون سه روز گذشت ملک هفتاد نفر از حجاب و خواص خود را با هفتاد مرکب آراسته با تاج و لباس ملوکانه بزندان فرستاد و بتعظیم و تبجیل هر چه تمامتر یوسف را از زندان ببارگاه آوردند و در وقت بیرون آمدن از زندان زندانیان از مفارقت او دلهای خود گرفتند و گفتند ای دلنواز و ای غمگسار ما بی تو چگونه در این زندان زندگی نمائیم و با که انس گیریم یوسف ایشان را دلنوازی فرمود و در حق ایشان دعا کرد که اَللّٰهُمَّ اعْطِفْ عَلَیْهِمْ قُلُوبَ الْأَخْیارِ وَ لا تُعَمِّ عَلَیْهِمُ الْأَخْبارَ یعنی بارخدایا دلهای نیکان را بر ایشان مشفق گردان و خبرها را بر ایشان پوشیده مگردان و چون آنحضرت از زندان بیرون آمد بر در زندان نوشت هٰذا قَبْرُ الْأَحْیاءِ وَ بَیْتُ الْأَحْزانِ وَ تَجْرِبَةُ الْأَصْدِقاءِ وَ شَماتَةُ الْأَعْداءِ یعنی این قبر زندگان و خانه اندوهگنان و تجربه دوستان و شماتت دشمنان است پس بحمام رفت و خویشتن را شست و خلعت ملک را پوشید الخ و مکشوف باد که در مدت حبس حضرت یوسف علیه السلام خلافست جمهور مفسرین را عقیده آن است که بمفاد آیه کریمه فَلَبِثَ فِی السِّجْنِ بِضْعَ سِنینَ مدت هفت سال آن

مناجات حضرت یوسف (ع) در زندان مصر

کیفیت بیرون آمدن یوسف (ع) از زندان

حضرت در حبس بود و شیخ طبرسی رضوان الله علیه در مجمع البیان فرموده اختلف فی البضع فقال بعضهم البضع
بین الثلث الی الخمس وقیل الی السبع وقیل الی التسع وقال ابن عباس ما دون العشرة واکثر المفسرین علی ان
البضع فی الآیة سبع سنین یعنی در معنی بضع خلافست بین مفسرین بعضی گفته اند که از سه تا پنج را بضع گویند
و برخی گویند که مراد ببضع از سه تا هفت است و بعضی را عقیده آنست که از سه تا نه را بضع نامند و ابن عباس
گفته است که هر عددی که از ده کمتر باشد آنرا بضع گویند و اکثر مفسرین را عقیده آنست که مراد ببضع در آیه
کریمه هفت سال است و این هفت سال که حضرت یوسف در حبس بود غیر از پنج سالی است که پیش از آن محبوس
گردید و مؤید این قول صاحب روح البیان است که گفته است انجناب دوازده سال در زندان بود بعدد
حروف اذکرنی عند ربک و در کتاب حیوة القلوب مدت حبس آنحضرت را بقولی بیست سال نقل نموده و نیز
در آنکتاب که از حضرت صادق علیه السلام روایت شده که در وقتیکه حضرت یوسف علیه السلام داخل زندان شد عمر او
دوازده سال بود و هیجده سال در زندان ماند و بعد از بیرون آمدن از زندان هشتاد سال زندگانی کرد
پس مجموع عمر شریف آنحضرت صد و ده سال بود **واقعهٔ پنجم** موافق آنچه در ارشاد مفید و بحار الانوار
مسطور است در این روز سنهٔ شصت و یکم هجریه عمر بن سعد با چهار هزار سوار وارد شد بکربلا و در کتاب
هدایة الانام و مهیج الاحزان و منتظم ناصری و بسیاری از کتب تواریخ و مقاتل دیگر نیز ورود ابن سعد را
بکربلا در این روز ذکر نموده اند و در کتاب قمقام گوید که ارباب حدیث و سیر متفقند که یک روز بعد از نزول
امام علیه السلام که روز سیم محرم سنهٔ شصت و یک هجریه بود عمر بن سعد با چهار هزار منافق وارد صحرای کربلا شد
و کیفیت این واقعه بطور تلفیق از کتاب بحار الانوار و ناسخ التواریخ و مهیج الاحزان و مقتل ابی مخنف چنین
است که چون پسر زیاد خواست کسی را سر کردهٔ لشکر نماید بجهة حرب با سید الشهداء صلوات الله علیه کسی قبول
نمیکرد و چون عمر سعد را تکلیف بان امر نمود او نیز استعفا نمود ابن زیاد گفت پس ایالت ری را که بتو داده ام
رد نما عمر گفت امشب مرا مهلت ده ابن زیاد آنملعون را مهلت داد پس آن لعین بمنزل آمد و با دوستان خود
مشورت مینمود هیچکس صلاح او را ندید و همه او را ملامت نمودند اما کسیکه سوء عاقبت و شدت شقاوت
او را دامنگیر شد رضای خدا را بخود راگذارد و ملامت ملامتکنندگان او را سود نبخشید هذا اخر الامر آن لعین
دنیا و آخرت را بخود ضایع نمود و آن امر عظیم را قبول کرد آمد بکربلا در برابر آن امام سعید فرود آمد و این در
روز سیم محرم بود در کتاب ناسخ التواریخ آورده که چون آن لعین بکربلا رسید امر کرد بارها را فرود آوردند
و در برابر حسین علیه السلام لشکرگاه ساخت و خیمه های خویش را برافراخت و چون از رنج بیاسود عروة بن قیس احمسی
را طلبید و با او گفت برو نزد حسین علیه السلام و بپرس که بچه کار باین بلاد آمده و چه میخواهی چون عروة بن قیس

حبس یوسف اقوال علماء در ذکر اختلاف

ابن سعد بکربلا در ذکر کیفیت ورود

از کسانی بود که نامه نوشته بود بسوی آنجناب شرم میداشت که بسوی آنحضرت رود و چنین سخن گوید گفت
مرا معاف دار این رسالت بدیگری حواله کن و چون بسیاری از بزرگان و رؤسای کوفه که با ابن سعد همراه بودند
از اشخاصی بودند که نامه های متواتر بسوی آنجناب نگاشته بودند و آنحضرت را بجانب کوفه دعوت کرده بودند
لهذا هر که را که ابن سعد امر مینمود بسوی آنجناب برود باین علت ابا میکرد و استنکاف مینمود فقام الیه کثیر
بن عبدالله الشعبی و کان فارسًا شجاعًا لا یرد وجهه شیئ پس از میان جماعت کثیر بن عبدالله شعبی برخاست
و آن لعین شجاع بیحیا و ملعون سفاک و بی باکی بود که از هیچ راهی از دواهی صورت بر نمیگردانید پس گفت
انا اذهب الیه و والله لئن شئت لأفتکن به اینک من میروم بسوی حسین علیه السلام و هر رسالت داری بگو
تا من برسانم و اگر خواهی او را گردن میزنم ابن سعد گفت تو را برای کشتن حسین علیه السلام نمیفرستم از جانب من رسول
باش و حسین را بگو چرا بدینسو شتافتی و از این آمدن چه خواستی کثیر بن عبدالله روان شد تا رسید به نزدیک
خیمه های حسین علیه السلام چون ابو ثمامه صیداوی او را بدید عرض کرد أصلحک الله یا ابا عبدالله اینک
کثیر بن عبدالله است که از تمامت اهل زمین شرانگیزتر و خون ریزتر است بنزد تو میآید این بگفت و بر سر راه
او شتافت و او را گفت که اگر بنزد حسین علیه السلام میآئی شمشیر خود را بگذار و طریق حضرت پیش دار کثیر گفت
لا والله هرگز شمشیر خود را فرو نگذارم انما انا رسول فان سمعتم منی بلغتکم ما ارسلت به الیکم و ان ابیتم
انصرفت عنکم جز این نیست که من رسولم و پیغام آورده ام اگر گوش میدهید پیغام را میرسانم بشما و الا
طریق مراجعت گیرم ابو ثمامه فرمود فانی آخذ بقائم سیفک ثم تکلم بحاجتک پس من قبضه شمشیر تو را بدست
میگیرم تا رسالت خود را بپای بری زیرا که تو مرد شریر و سفاک و فتاکی هستی کثیر گفت لا والله لا تمسه
نه بخدا قسم دست تو بشمشیر من نخواهد رسید ابو ثمامه فرمود اخبرنی بما جئت به انا ابلغه عنک خبر ده مرا به
پیغامی که آورده من از جانب تو بحضرت رسانم چون کثیر باین امر نیز راضی نشد ابو ثمامه فرمود فلا ادعک تدنو
منه فانک فاجر پس من نخواهم گذاشت که با شمشیر نزدیک شوی بامام من زیرا که تو مرد فاجری هستی کثیر بن
عبدالله در خشم شد و لختی با ابو ثمامه یکدیگر را دشنام دادند آنگاه طریق مراجعت پیش داشت و باز گشت بسوی
ابن سعد و او را خبر داد پس قرة بن قیس حنظلی را خواست و با او گفت بشتاب و حسین علیه السلام را دیدار کن و بگو چه
اندیشه نمودی که این مسافت بعیده را پیمودی قره روان شد و بخیمهای حسین علیه السلام و چون نزدیک خیام رسید
حضرت حسین علیه السلام فرمود هیچکس این مرد را میشناسد حبیب بن مظاهر عرض کرد مردی است از بنی حنظله و خواهر
زاده ما است و او در نزد ما بحسن عقیدت و صفا ذکر میشد پس زهیر بن القین سر راه بر او گرفت و فرمود چه
حاجت داری قره گفت از ابن سعد بحضرت حسین علیه السلام رسالتی دارم اگر اجازت دهید در آیم بعرض رسانم

آمدن کثیر بن عبدالله به جانب حسین علیه السلام

جواب ابو ثمامه کثیر بن عبدالله را

حکایت مصعب سعد وقاص با معویه

زهیر بن القین فرمود سلاح خود را بجای گذار و نزدیک شو گفت حبا و کرامة پس سلاح خود را گذاشت و بنزدیک
حسین علیه السلام شتافت و سلام داد و جواب شنید آنگاه دست و پای امام را بوسید و عرض کرد آقا چرا این راه دراز را
پیمودی و باین اراضی فرود آمدی حضرت فرمود مردم این شهر برای من نامه نوشتند و مرا بجانب خویش دعوت نمودند و من
ملتمس ایشان را اجابت نمودم و حال رای ایشان دیگرگون شده و مقدم مرا مکروه میدارند مراجعت نمایم قره
عرض کرد خداوند لعنت کند جماعتیرا که بسوی تو نامه نوشتند وامروز همه آنها در شمار خاصان ابن زیاد ند و چون قرة بن
قیس خواست مراجعت نماید حبیب بن مظاهر فرمود وای بر تو ای قره کجا میروی باش و فرزند رسول خدا را نصرت کن که
بدست پدران او توفیق اسلام یافته قره گفت ای مولای من کیست که جهنم را بر بهشت برگزیند اکنون میروم جواب
رسالت خویش را میدهم و باز می آیم انتهی بدانکه عمر پسر سعد بن ابی وقاص است از صحابه و اصحاب شوری و متخلفین از
امیرالمؤمنین ع و از اکابر رجال عصر خود بود و در نسب و کلام است مشهور که علمای نسب متعرض شده اند در کتاب
الزام النواصب وارده که سعد پدر عمر را بغیر پدرش نسبت میدادند و او مردی بود از بنی عذره و شاهد اینکلام قول
معاویه است در وقتیکه سعد با و گفت انا احق بهذا الامر منک من سزاوارترم بامر خلافت از تو معویه گفت
بنی عذره ابا میکنند بر تو و چون سعد خواست برخیزد معویه بادی از خود رها کرد برای او انتهی مؤلف
گوید که اخراج کردن ریح معویه برای سعد اشعار باین بود که با این خبث ولادت چگونه طمع میکنی در امر خلافت
و یل لمن کفره نمرود معویه سعد را توبیخ مینمود بر خبث ولادت با اینکه خبث ولادت خودش بمراتب اشد بود زیرا که
اگر سعد را نسبت به یکنفر میدادند معویه بچهار نفر نسبت داده میشد یعنی چهار نفر مرد زناکار و مادرش هند

از معلمات بود چنانکه ذکر آن در جای خود بیاید انشاء الله تعالی

سید حمیری ره در باب خلافت گوید

اشعار سید حمیری در باب خلافت

سائل قریشا بها ان کنت ذا عمه … من کان اثبتها فی الدین اوتادا
من کان اقدمها سلما و اکثرها … علما و اطهرها اهلا و اولادا
من وحد الله اذ کانت مکذبة … تدعو مع الله اوثانا و اندادا
من کان یقدم فی الهیجاء ان نکلوا … وان بخلوا فی عزمة جادا
من کان اعدلها حکما و اقسطها … حلما و اصدقها وعدا و ایعادا
ان یصدقوک فلم یعدوا ابا حسن … ان انت لم تلق للابرار حسادا
ان انت لم تلق من تیم اخا صلف … و من عدی لحق الله جحادا
او من بنی عامر او من بنی اسد … رهط العبید ذوی جهل و اوغادا
و رهط سعد و سعد کان قد علموا … عن مستقیم صراط الله صدادا
قوم تداعوا زنیما ثم سادهم … لولا خمول بنی زهر لما سادا

صاحب کتاب شفاء الصدور بعد از ذکر این اشعار گوید از اینجا صحت نسب و پاکی فطرت عمر بن سعد معلوم میشود
که حرامزاده گبر الزوال الدنیا فوق خود بمراتب جلادت کرده از تقریب ابن حجر نقلشده که بعضی گمان کرده اند که او از صحابه
است و این غلط است زیرا که یحیی بن معین جزماً اخبار کرده که ولادت عمر بن سعد در روز موت عمر بن الخطاب بوده
و منافی با این جزم نیست آنچه در کامل است که بعد از قتل عثمان میخواست کار خلافت برای خود سعد مهیا کند زیرا

² صلف بفتحتین از اندازه بیرون رفتن و خود را ستایش کردن بچیزیکه در او نباشد و لاف زدن و خود ستائیدن کذا فی المنتخب

³ زنیم بالفتح و کسر نون کسیکه منسوب بقومی باشد و از آن نباشد منتخب

کراز اینجا معلوم میشود که عمر در انوقت طفل نبوده وهم در کامل از ابن سیرین اورده که علی ع روزی با عمر بن سعد فرمود
چگونه باشی روزی که مخیر شوی بین بهشت و دوزخ پس اتش را اختیار کنی و روایتی که در امالی صدوق است از والد بزرگوار
خود از کمندانی از ابن عیسی از ابن ابی نجران از جعفر بن محمد کوفی از عبید سمین از ابی طریف از ابن نباته روایت میکند
که امیر المؤمنین علیه السلام خطبه میکرد و فرمود سلونی قبل ان تفقدونی سعد بن ابی وقاص برخاست و گفت یا امیر المؤمنین
خبر ده مرا که در سر و ریش من چند موییست فرمود سوگند بخدای مسئله پرسیدی که خلیل من رسول خدا صلی الله علیه
و اله مرا خبر داده بود که تو از من میپرسی و نیست در سر و ریش تو موئی مگر انکه در بن ان شیطانی نشسته و در
خانه تو سخله ایست یعنی بزغاله ایست که فرزند من حسین علیه السلام را میکشد و عمر بن سعد در ان روزگار طفلی
بود که تازه براه افتاده بود این خبر بغایت ضعیف است بجهة ضعف کمندانی و جعفر بن محمد کوفی و جهالت عبید سمین
بلکه جهالت ابن عیسی بالجمله سند مقدوح است و قرائن بر خلاف ان هست که دو فقره از آن گذشت و اوضح از همه
اینکه سعد از متخلفین از بیعت بوده بالاتفاق و او در کوفه نیامد و زیر منبر ننشست علاوه بر اینکه سعد از قدمای
مهاجرین بود و بعد از خلافت عمر طرف تردید خلافت شد و علاوه بر این محترم بود و زمان امیر المؤمنین علیه السلام
بجهة اختلال امور و عدم انتظام مقتضی این نوع تشدد در جواب و نبوده بلکه او خود از اطراف تفتین و تالیف قلوب
میشد علاوه بر اینکه جلالت صوری خود او مانع از این جلافت و این سؤال جاهلانه بود و مؤید این آن است که
همین روایت در احتجاج با اختلاف یسیری مذکور است و در انجا بجای فقام سعد فقام رجل اورده و تصریح
بصباوت و صغر ان سخله کرده که تازه بدنست و پا راه میرفت و میتوان که مراد او یزید بن رخولی یا انس بن رسنان
باشد زیرا که ذی الجوشن پدر شمر اسلام نیاورد و خود شمر در زمان امیر المؤمنین علیه السلام از ابطال رجال بشمار
میرفت و شیخ طریحی در منتخب تصریح نموده که ان ملعون یزید اصبحی و ان کودک خولی بود و هو الذی طعن الحسین
علیه السلام برمحه فخرج السنان من ظهره فسقط الحسین علیه السلام علی وجهه یخور فی دمه و یشکو الی ربه و هما ملعون
بود که نیزه بر سینه مبارک انحضرت زد که از پشت سرش بیرون امد و ان مظلوم بر رو در افتاد و در خون خود
میغلطید و شکایت بپروردگار خود میکرد بالجمله عمر بن سعد در روز عاشورا سی و هفت ساله بود و در سنه
شصت و شش هجری بامر مختار بدست کیسان ابو عمره کشته شد و چون سر او را در مجلس مختار اوردند نزد پسر
حفص گذاشتند مختار از او پرسید میشناسی این سر را حفص گفت اری زندگانی بعد از او گوارا نیست مختار
امر فرمود تا سر از وی بگرفتند انگاه فرمود عمر بجای حسین علیه السلام و حفص بجای علی بن الحسین ع نه که اگر سه ربع
قریش را بقتل رسانم ملیء انمله از انامل حسین علیه السلام حساب نشود و نفرین سید الشهداء صلوات الله علیه که
فرمود سلط الله علیک من یذبحک فی فراشک مستجاب شد زیرا که ویرا در خانه خود با کمال امن بنهایت

حلف بالکسر
جفا کنند و هرچه
میان تهی باشد
منتخب

مدلّت روانه درکات جهنّم کردند انتهی **مؤلّف گوید** که بعضی از مورّخین ورود ابن سعد را بکربلا در روز
ششّم محرّم نوشته اند و این خلاف مشهور است چنانکه در مجلّس بیاید وکیفیّت بیرون امدن ابن سعد از کوفه
بقصد کربلا در واقعهٔ هفدهم روز اوّل محرّم گذشت **واقعهٔ ششم** موافق انچه که در کتاب اختیارات
و مزامیر الأولیاء و وقایع الشّهور مذکور است در این روز ابن زیاد لشکر کفر اثر خود را تکلیف نمود بجنگ
سیّد الشّهداء صلوات الله علیه و بتهیّهٔ لشکر پرداخت در کتاب لوامع الأنوار اورده که معویه علیه اللّعنة والهاویة
شبی از شبها خواب هولناکی دید که مابین شام و کوفه دریائی است پر از خون و عساکر و امراء جیوش با او حاضر بودند
پس بامراء جیوش امر کرد که از ان دریای خون عبور نمایند احدی از آنها جرئت نکرد مگر عبید الله بن زیاد که از آن
دریای خون عبور نموده وارد کوفه شد چون معویه از خواب بیدار شد معبّرین را احضار نمود و خوابش را نقل
نمود معبّرین گفتند یا امیر المؤمنین تعبیر اینخواب این است که یزید بن معویه را دشمنی صعب روی دهد و ان دشمن
را دفع نمیکند مگر عبید الله زیاد و در ان وقت عبید الله والی بصره بود و چون یزید بر سریر سلطنت نشست امارت
کوفه و عراق را بوی تفویض نمود پس انلعین برادر خود را در بصره قائم مقام نمود و از راه خدعه و تلبیس وارد کوفه
شد و نیز در ان کتاب است که از عهد معویة بن ابی سفیان خراج و مالیات کوفه و نواحی عراق که سالی هیجده کرور
بود بیست سال ذخیره شده بود برای روز شدّت و دفع دشمن تا روزیکه ریحانهٔ حضرت رسول و پارهٔ تن زهرای
بتول از مکّهٔ معظّمه حرکت فرمود بجانب عراق که یزید معویه بتمام بلاد و نقاط و همهٔ اطراف و اکناف اعلان نمود
و عسکر خواست پس از هر بلدی طائفهٔ از اشرار و اجلاف و زنادقهٔ کفّار بقصد کشتن سیّد مظلومان حرکت کرده
وارد کوفه شدند در کتاب مزامیر الأولیاء نقل نموده که اینقدر از اطراف عالم از شام و بصره و کرکوت و موصل
و فارس و اذربایجان و خراسان و اعراب بیابانهای عربستان در کربلا جمع شدند که عدد انها را بغیر از خدا
کسی نمیداند حتّی انکه نوشته اند که از دیزه خلیل تبریز بیگ سوار شدند و رفتند در کتاب لوامع از کتاب مقتل
ابن عربی نقل نموده که عدد لشکر ابن زیاد در روز عاشورا چهارصد هزار بودند با چهار علم که هر علمی نشانهٔ صد
هزار نفر بود و در ان کتابست که امراء جیوش یزید در مجلس ابن زیاد در باب قتل سیّد الشّهداء صلوات الله علیه
و محاربه با انحضرت مشغول بتدبیر بودند و از قضاة و فقهای ضالّه و مضلّه استفتا نمودند چهارصد نفر از
قضاة و فقهاء حکم نوشتند که حسین بن علی بر امیر المؤمنین یزید خروج کرده مهدور الدّم و واجب القتل است
پس عمر بن سعد ملعون بامر ابن زیاد حکم قضاة را در مجلس شریح قاضی مطرح نمود و با و اراده داد شریح ابا نمود
از امضای حکم قضاة و بروایتی ابن زیاد شریح را در نزد خود طلبید و ان امر را با و اظهار نمود آن ملعون ابا نمود
و از روی غیظ و غضب قلمدان خود را بر سر خود زده سر خود را شکست که من کجا و فتوای قتل فرزند پیغمبر کجا

قول معبّرین تعبیر خواب معویه و صدق

بیان کثرت لشکر اعداء

مضمون فتوای شریح

شریح قاضی در عصر عمر

وبرخاست بمنزل خود رفت چون شب شد ابن زیاد چند بدره زر برای او فرستاد چون صبح روشن شد نمود شریح آمد نزد ابن زیاد پس آن کافر برخواست واحترام بسیاری از شریح نمود وچون شریح نشست با زعبید الله گفتگو در باب فتوای او نمود شریح گفت دیشب خیلی تامل نمودم وقتل حسین بن علی را واجب یدم چون او بر امام زمان خروج کرده وبنای فساد دارد ودفع مفسد وخارجی لازم است پس آن کافر قلم برداشت وفتوای قتل فرزند پیغمبر را نوشت باین مضمون بسم الله الرحمن الرحیم ولقد ثبت عندی ان حسین بن علی علیه السلام خرج عن دین رسول الله صلی الله علیه وآله فهو واجب القتل وبروایتی مضمون فتوای آن ملعون چنین بود که لقد ثبت وحقق عندی ان الحسین بن علی خرج علی امام المسلمین وامیر المؤمنین یزید بن معویه فیجب علی کافة الناس دفعه وقتله چون این فتوی را نوشت شمر بن ذی الجوشن آن نوشته را در مجلس ابن زیاد علیه اللعنة والعذاب مطرح انظار امرا جیوش نمود وبرای ایشان قرائت نمود واین حکم سبب جرئت عساکر واهل کوفه شد بر قتل سید الشهداء صلوات الله علیه وگروهی از جهال ورجاله اعتقاد کردند که قتل فرزند پیغمبر ص در مذهب اسلام واجبست که از آن جمله چندین هزار پیر مرد قرائها حمایل نموده قائم اللیل وصائم النهار عساکر ابن زیاد را دعا میکردند از طرف ابن زیاد ملعون در خزانه معویه که مدت بیست سال در کوفه ذخیره بود باز کرد ودر میان جیوش ولشکر قسمت کرد پس آن قوم بیحیا آخرت را بدنیا فروخته محاربه با فرزند رسول خدا را تصمیم نمودند وکمر قتل آنحضرت را بسته فوج فوج از کوفه بکربلا میرفتند وعجب از شقاوت وقساوت شریح ملعون است که اهل کوفه تماما حتی شمر وعمر بن سعد ویزید بن معویه بعد از قتل آنحضرت از عمل خود نادم وپشیمان شدند اما شریح از فتوای ناحق خود پشیمان نشد وکرارا در ملاء عام میگفت خرج الحسین من حده قتل بسیف جده یعنی حسین از حد خود تجاوز کرد کشته شد بشمشیر جد خود منقولست که چون شریح را نزد مختار حاضر نمودند باو فرمود ای حرامزاده چرا فتوای ناحق دادی بر قتل فرزند پیغمبر ص آن ملعون عذر آورد که مجبورا آن فتوی را از من گرفتند مختار فرمود ای کافر چرا دروغ میگوئی اگر چنین بود بعد از واقعه کربلا چه مجبوریتی داشتی که در مجالس ومحافل میگفتی خرج الحسین من حده قتل بسیف جده پس مختار فرمود دستهای نحس آن ملعون را با ساطور قصابی ریزه ریزه کردند تا بجهنم واصل شد **مکشوف باد** که شریح مذکور کنیه اش ابو امیه ودر نسب واختلاف کثیریست وطریق اصح آنست که او شریح بن حارث بن قیس بن معویة بن عامر است واو از کبار تابعین بود وزمان جاهلیت را درک نموده بود واز زمان ابوبکر وعمر در کوفه قضاوت داشت تا از زمان مرویست که وقتی از اوقات حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه خواست شریح را از قضاوت معزول نماید اهل کوفه از جهة وثوقی که باو داشتند اجماع کردند وهلهله کنان صدا بواعمراه بلند نمودند حضرت لابد شده او را در

قضاوت باقی داشت بالجمله ابن خلکان آورده که شریح شصت وپنجسال در کوفه قضاوت نمود وبقولی
هفتاد وپنجسال ومردم باو وثوق تام داشتند واو یکنفر از آن چهار نفری بود که آنها را سادات الطلس
میگفتند وایشان عبد الله بن زبیر وقیس بن سعد بن عباده واحنف بن قیس که حلم او ضرب المثل بود وچهارمی
آنها شریح مذکور است واطلس آنکسیرا گویند که در صورتش مو نباشد ووفات شریح در سال هشتاد وهفتم
روی نمود وبعضی وفاتش را در سال هشتاد ودوم نوشته اند وبرخی در سال هشتاد وهفتم گفته اند ودر کتاب
مزامیر الأولیاء آورده که او بامر مختار کشته شد چنانکه ذکرش گذشت ودر وقت هلاکتش صد سال از
عمرش گذشته بود وبعضی عمر اورا صد وبیست سال وبرخی صد وهشتاد سال گفته اند **واقعۀ هفتم**
در این روز نامۀ ابن زیاد رسید بعمر بن سعد در کتاب نور العین است وقد ورد کتاب ابن زیاد الی عمر بن
سعد یأمره بالقتال ویحذره عن التأخیر والأهمال وکان ذلک الیوم الثالث من المحرم یعنی نامۀ ابن زیاد
علیه اللعنة آمد بسوی عمر بن سعد که در آن نامه امر مینمود اورا بجنگ وپرهیز میداد اورا از تأخیر واهمال وآن
در روز سیم ماه محرم بود انتهی **واقعۀ هشتم** در کتاب وقایع الشهور است که در روز سیم محرم
نامۀ از جانب لعین ظلوم عبید الله بن زیاد آمد بسوی مولی الکونین حضرت ابی عبد الله الحسین صلوات الله
علیه **مؤلف گوید** ظاهر امراد نامۀ نیست که کیفیت آن در بحار وناسخ التواریخ مسطور است که چون
حضرت حسین علیه السّلام در زمین کربلا ورود فرمود حر بن یزید در برابر آنحضرت خیمه برافراخت آنگاه نامۀ بابن
زیاد نوشت واورا خبر داد که من حسین علیه السّلام را از راه وبیراه بکربلا آوردم وامتثال فرمان نمودم لکن
مرا با او نیروی جنگ ومحاربه نیست دیگر تو دانی ابن زیاد چون آگهی یافت از ورود آنجناب نامۀ بسوی آنحضرت
نوشت که اما بعد یا حسین فقد بلغنی نزولک بکربلا وقد کتب الی امیر المؤمنین یزید ان لا اتوسد الوثیر
ولا اشبع من الخمیر او الحقک باللطیف الخبیر او ترجع الی حکمی وحکم یزید بن معاویة والسلام یعنی حسین
خبر بمن رسیده که در کربلا فرود آمدۀ همانا امیر المؤمنین یزید بمن نامه نوشته که من خوش نخوابم وسیر نخورم تا
آنکه ترا بقتل رسانم ویا آنکه فرمان من بری وبا یزید بیعت نمائی چون نامۀ آن شقی بآنحضرت رسید ومطالعه
نمود نامه را انداخت وفرمود لا افلح قوم اشتروا مرضات المخلوق بسخط الخالق رستگار نشوند گروهی که
خوشنودی مخلوق را برگزیدند بسخط خالق رسول عرض کرد یا ابا عبد الله نامۀ امیر را چه جواب فرمائی فقال علیه السّلام
ما له عندی جواب لقد حقت علیه کلمة العذاب فرمود نامۀ اورا نزد من جوابی نیست وعذاب الهی براو لازم گردیده
است چون رسول ابن زیاد برگشت وصورت حال را بعرض رسانید آتش کفر ونفاقش مشتعل گردید وعزم محاربه
آنحضرت را جزم نمود **واقعۀ نهم** در کتاب وفیات الأعیان است که در روز سیم محرم سال یکصد

مضمون نامۀ ابن زیاد علیه اللعنة

برای سید الشهداء نامه نوشتن ابن زیاد

نود هجری یحیی بن خالد برمکی در حبس هرون الرشید فجأةً وفات کرد بدانکه برمک لقب جد یحیی
است و باین سبب اولاد او را برامکه گویند در حبیب السیر آورده که نسب جعفر برمک منتهی میشود بملوک
فرس و او در اوائل حال مجوسی بود و در نوبهار که معبد مجوس بود در شهر بلخ خادم بود و بعبادت آتش
قیام مینمود تا آنکه شعلهٔ انوار هدایت از مشکوة وجودش زبانه زد و بحلیهٔ ایمان و زیور اسلام زینت
یافت و با عیال و اطفال و اموال خود بجانب دمشق که دار الملک حکام بنی امیه بود توجه نمود و از
کتاب جامع التواریخ نقل نموده که وصول جعفر بدمشق در زمان ایالت عبد الملک بن مروان بود و بروایت
اصح در ایام حکومت سلیمان بن عبد الملک مروان بدار الملک شام رسید و چون ببارگاه سلیمان بن عبد
الملک در آمد سلیمان رنگش متغیر شد و اشاره کرد که او را از مجلس بیرون برند پس خواص و ندما از صدور
این حکم متعجب شدند سلیمان گفت که این شخص زهر همراه دارد از این جهت او را بیرون فرستادم زیراکه
بر بازوی من دو مهره بسته است که هرگاه بمجلس زهر در آورند آنها بحسب خاصیت حرکت کنند پس حضار
از کیفیت این حال از جعفر استفسار نمودند جواب داد که بلی چنین است در زیر انگشتر من مقداری زهر
است گفتند بچه جهة از آنگاه میداری گفت بجهة آنکه در شدائد از آن مدد گیرم پس بسبب این سخن جعفر برمک
ملقب شد و بعد از این گفتگو سلیمان جعفر را بمجلس طلبیده رخصت جلوس داد و آن دو مهره را ظاهر
کرد تا حاضران آن خاصیت را بعین الیقین دیدند آنگاه از برمک پرسید که مثل این امر غریب مشاهده
نموده برمک گفت که در مجلس پادشاه نخشب چیزیکه در غرائب عدیل این است دیده ام سلیمان گفت
بگو چه دیده گفت روزی پادشاه نخشب بکنار رود نشسته بود و یاقوتی گرانمایه در دست داشت
ناگهان آن جوهر نفیس در آب افتاد حضار اظهار تأسف نمودند ملک گفت هیچ غم نیست خازن را بگفت
فلان صندوقچه را حاضر نما خازن بموجب فرموده عمل نمود سلطان قفل آنرا بگشود و از آن پیکری مانند
ماهی بیرون آورد در رود انداخت فی الحال آن پیکر قطعهٔ یاقوت را در دهان گرفته از آب بیرون
آمد سلیمان از شنیدن این سخن تعجب نمود اشارت کرد تا بنام والی نخشب در باب طلب آن ماهی کتابتی در
قلم آورند و بعد از اندک زمانی قاصد برگشت ماهی را با طبلی بنظر سلیمان رسانید سلیمان هم از آن
بامتحان ماهی اشتغال نموده صدق آن مقال بروی ظاهر شد در آن اثنا کسی دست بر طبل زد بادی از وی
ظاهر شد حاضران در خنده افتادند برمک گفت این طبل علاج قولنج است بالجمله برمک و اولاد
او در زمان بنی امیه معزز و مکرم بودند و رجال بنی امیه نسبت بایشان اعزاز و اکرام مینمودند تا آنکه
بساط بنی امیه منطوی گشت و امر خلافت منتقل شد به بنی العباس و ایشان نیز بدستور معهود نسبت

حکایت عجیبه

حکایت عجیبه جعفر برمکی

بایشان رغایت مینمودند ودرمقام اکرام ایشان بودند وچون ابو العبّاس سفّاح که اوّل خلفای بنی العبّاس بود برمسند خلافت نشست جعفر برمک را منصب وزارت داد واو اوّل کس بود که از برامکه که برمسند وزارت نشست وبتکفّل آنمنصب سرافراز گردید وامّا امام یافعی گوید اوّل من وُزِرَ مِنْ آل برمک خالد بن برمک لأبی العبّاس یعنی اوّل کسیکه از آل برمک خلعت وزارت پوشید خالد بن برمک بود واو تا آخر خلافت سفّاح بر آن منصب باقی بود وچون سفّاح وفات کرد در زمان ابو جعفر منصور ابو ایّوب موریانی در امر وزارت استقلال یافت وخالد معزول شد وتولّد خالد در سال هفتاد هجری دست داد وفوتش در سنهٔ صد شصت وپنجم هجری اتّفاق افتاد ودر هیچ یک از کتب تواریخ بنظر نیامده که از خالد غیر از یحیی پسری مانده باشد ویحیی بسخاوت وبذل وسماحت موصوف بود واز سماط بخل وظلم واعمال ناشایسته منزّه ومبرّا بود در کتاب وفیات الأعیان آورده که یحیی بن خالد در فضل وعقل وجمیع خصال حمیده در اکمل حال بود ومهدی عبّاسی پسر خود هرون الرّشید را در حال طفولیّت بیحیی سپرده واو را در دامن تربیت یحیی نهاد پس چون هرون بعد از موت پدرش مهدی برمسند خلافت نشست حقوق یحیی را منظور داشت وباو گفت یا ابه انت اجلستنی فی هذا المجلس وهذا من برکتک ویُمنِک وحُسن تدبیرک یعنی ای پدر تو مرا باین مجلس نشاندی واز برکت وحسن تدبیر تو منصب خلافت بمن رسید آنگاه انگشتری خود را باو داد واصدار وایراد مملکت را باو تفویض نمود واو را تعظیم واکرام مینمود وپدر خطاب میکرد ابرهیم ندیم در مدح هرون ویحیی میگوید ✻ ألم تر انّ الشّمس کانت سقیمة ✻ فلمّا ولی هرون اشرق نورها ✻ بیمن امین الله هرون ذی النّدی ✻ فهارون والیها ویحیی وزیرها ✻ ونیز در کتاب مذکور در سخاوت یحیی بن خالد ذکر نموده که از اسحق ندیم حکایت شده است که هر وقت یحیی سوار میشد وبقصد دار الخلافه بیرون میرفت هر کس که اوّل باو بر میخورد دویست درهم باو عطا میکرد پس روزی چون سوار شد واز خانه بیرون آمد مرد شاعری باو رسید واین اشعار را در مدح او انشاد نمود ✻ یا سمیّ الحصور یحیی ابیحت ✻ لک من فضل ربّنا جنّتان ✻ کلّ من مرّ فی الطّریق علیکم ✻ فلهٌ من نوالکم مائتان ✻ مائتا درهم لمثلی قلیل ✻ هی منکم للقابس العجلان ✻ چون یحیی این اشعار شنید گفت راست میگوید دویست درهم برای او کم است پس امر کرد او را بمنزل برند چون از دار الخلافه برگشت او را طلبید واز حالش استفسار نمود شاعر شرح حال خود را معروض داشت وگفت من زوجهٔ اختیار نموده ام ودر حال عاجزم از تهیّهٔ اسباب ولوازم تعیّش با او وکسان آن زن مرا مخیّر نموده اند بین یکی از سه امر یا ادای مهر که آن چهار هزار درهم است ویا طلاق ویا وجهیکه کافی باشد مخارج او را تا زمانی که اسباب

برمک تاریخ تولد خالد

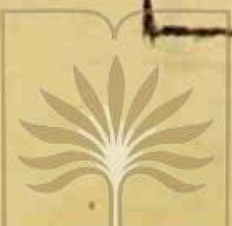
اشعار در مدح یحیی

نقل و مهیا شود پس یحیی امر کرد چهار هزار درهم باو دادند برای مهر زوجه‌اش و چهار هزار درهم برای
خرید منزل و چهار هزار درهم برای ما یحتاج منزل و چهار هزار درهم برای تهیهٔ خادم و چهار هزار درهم
برای تعیّش و زندگانی او پس آن مرد شاعر بیست هزار درهم دریافت نمود و رفت و نیز در آن کتاب از
تاریخ بغداد از محمّد بن عمر واقدی نقل نموده که او گفت من در مدینه خیّاطی داشتم و صد هزار درهم از
مال مردم بعنوان مضاربه نزد من بود و آن مال در دست من تلف شد پس روانه شدم بسوی عراق و
آمدم بخانهٔ یحیی بن خالد در دهلیز خانه با خدّام و حجاب او نشستم و از ایشان درخواست نمودم که مرا خدمت
یحیی رسانند ایشان بمن گفتند اِذا قدم الطّعام الیه لم یحجب عنه احَدٌ و نحن ندخل علیه ذلك الوقت
زمانیکه طعام برای او آورند احدی را ممانعت نیست از دخول براو و ما در آنوقت نزد او میبریم پس من
نشستم تا زمانیکه طعام برای او آوردند آنگاه حجاب مرا نزد او بردند و بر خوان طعام نشانیدند پس از
من پرسید که مَن اَنتَ وَما قِصّتُكَ کیستی تو و قصّه و حال تو چیست من شرح حال خود را بیان کردم که
صد هزار درهم از مال مردم در دست من تلف شده و فی الحال مطلوب ایشان هستم و عاجزم از اداء آن پس
چون خوان طعام را برداشتند و نشستیم نزدیك او رفتم که سر او را ببوسم دیدم اظهار کراهت نمود و متشمّز
گردید پس چون از نزد او برخاستم و رسیدم بموضعی که محل سواری او بود یکی از خدّام او نزد من آمد و یك
بدرهٔ زر که هزار دینار در آن بود بمن داد و گفت الوزیر یقرء علیك السّلام و یقول لك استعن بهذا
علی امرك وَعُدْ الینا فی غدٍ وزیر سلام میرساند بر تو و میگوید در حال باین بدره در استعانت جو برامر خود
و در فردا باز گرد بسوی ما پس آن بدره زر را گرفتم و از نزد او رفتم پس روز دیگر نزد او آمدم بهمان کیفیت
روز پیش با او بر خوان نشستم چون طعام را برداشتند نزدیك او رفتم که سر او را ببوسم مکروه داشت چون
از نزد او برخاستم و رسیدم بموضعی که سواری او بود خادم او رسید و یك بدرهٔ زر که هزار دینار در آن بود
بمن داد و گفت الوزیرُ یقرءُ علیكَ السَّلامُ و یقولُ لكَ اِستعنْ بهذا علی اَمرِكَ وَعُدْ الینا فی غدٍ وزیر سلام
میرساند بر تو و میگوید باین بدره استعانت جو در کار خود و در فردا باز گرد بسوی ما بدره را گرفتم و از نزد او
رفتم و در روز سیّم و چهارم نیز بنزد او رفتم باز بهمان کیفیّت در هر روزی هزار دینار بمن عطا کرد آنگاه
چون نزد او رفتم که سر او را ببوسم مکروه نداشت پس بمن گفت جهت اینکه تا کنون مکروه داشتم که سرم را ببوسی
آن بود که احسانی از من بتو نشده بود که موجب آن باشد و حال که بهره از من بتو رسید آنرا ننك ندانستم
آنگاه بغلام خود گفت فلان فرش را در فلان خانه پهن کن برای او و دویست هزار درهم باو بده که صد هزار
درهم برای اداء دین او و صد هزار درهم برای اصلاح سایر امور او باشد پس بمن گفت در نزد ما باش گفتم

…با یحیی برمکی

انتهای حکایت

اعز الله الوزیر اگر اجازت دهی بمدینه روم و قرض خود را ادا نمایم انگاه باز گردم او فوق است بخال من گفت چنین باشد پس امر فرمود اسباب لوازم سفر مرا فراهم اوردند بسوی مدینه رفتم و قرض خود را ادا نمود مراجعت کردم و همواره ملازم او بودم مع الجمله هرون الرشید یحیی و اولاد او را مرتبتی رفیع داد و امور مملکت و رعیت را با ایشان تفویض نمود پس امور برامکه بحدی مستقیم شد که گفتند ان ایامهم عروس و سرور دائم لا یزول حکایات و سیرت ایشان در زمان هرون الرشید معروف و مشهور است و عطایای ایشان در تواریخ مسطور است و احمد بن محمد بن ابرهیم بن ابی بکر بن خلکان صاحب تاریخ معروف که از احفاد یحیی برمکی است بجمله از احوال ایشان اشاره نموده و پوشیده نباشد که برامکه بدینحال در عزت بودند تا سال صد و هشتاد و نهم هجری برسید در ان سال نکبت و خواری ایشان روی نمود و اختر اقبال ایشان در حضیض غروب و زوال رجعت نمود و کیفیت بدبختی ایشان و نکبت روزگار ایشان و قتل جعفر و زایل شدن دولت ایشان طویلست مقام را گنجایش بیش از این نیست از سندی بن شاهک منقولست که شبی از شبها در غرفه مشرقی که در جانب مغربی بغداد بود جعفر بن یحیی برمکی را در خواب دیدم که جامه مصبوغ بعصفر پوشیده و این دو بیت را میخواند ✤ کان لم یکن بین الحجون الی الصفا ✤ انیس و لم یسمر بمکة سامر ✤ بلی نحن کنا اهلها فابادنا ✤ صروف اللیالی و الجدود العواثر ✤ پس وزعناک بیدار شدم و کیفیت واقعه را با یکی از خواص خود در میان نهادم او جواب داد که این خواب اضغاث احلام است تعبیر ندارد پس دوم مرتبه مرا خواب ربود هنوز چشم گرم نشده بود که اواز مردم و صدای دق الباب در خانه بگوشم رسید لاجرم برخاستم و بفتح باب اشاره نمودم ناگاه سلام بن ابرش که از جمله خدام رشید بود و پیوسته بسر انجام امور مامور میشد از در داخل شد بمجرد دیدن او لرزه بر اندام من افتاد و گمان بردم که در باره من حکمی صدور یافته چون سلام نشست مکتوبی که مختوم بود بخاتم هرون الرشید بمن داد و مضمون ان مکتوب این بود که چون این کتاب بتو برسد فی الحال بمصاحبت سلام بن ابرش خانه یحیی برمکی را احاطه نمای و او را گرفته در محبسی که منصور زنادقه را باز داشته بود محبوس گردان و بهمین دستور باد ام بن عبد الله را باخذ و قید فضل بن یحیی مامور نما و بعد از ان اصحاب خود را بگرفتن اولاد و اخوان و اقربای ایشان امر کن چون سندی بن شاهک بر مضمون کتاب رشید واقف گردید حسب الامر همان شب یحیی و فضل و اولاد و اتباع برامکه را در قید در اورده محبوس گردانید و یحیی قریب دو سال در زندان بانواع بلا یا مبتلا بود و در سنه صد و نود و بقولی نود و یک هجری روز سیم محرم در زندان فجأة وفات کرد و فضل چندگاه دیگر بعد از پدر در زندان ماند و عمر او نیز در زندان بسر امد و یحیی چهار پسر داشت فضل و جعفر و محمد و موسی اما فضل از جمیع اخوان در باب ایثار

رفعت شأن برامکه

بیان نکبت برامکه

برامکه فواید ذکر صفات

درم و دینار بیشتر مبالغه میکرد ولیکن نسبت بابناء روزگار لوازم تواضع بجا نمیاورد و امّا جعفر بن یحیی با وجود
وفور جود و سخاوت متواضع بود و در وصف انشاء و کتابت ید بیضا مینمود و منصب وزارت رشید تعلق بوی داشت
و او زیاده برادران رایت نیابت و تقرّب میافراشت **مؤلّف گوید** که شرح حال جعفر و کیفیّت قتل او و زوال دولت
برامکه در اوّل صفر خواهد آمد انشاء الله تعالی و امّا محمّد بن یحیی بصفت علوّ همّت و میل باستیفای سرور و لذّات موصوف
و معروف بود و امّا موسی بن یحیی در شجاعت و جلادت بی‌شبیه و نظیر بود و لهذا درباره اولاد یحیی گفته‌اند اولاد یحیی
اربع کاربع الطّبایع فهم اذا اختبرتهم طبایع الصّنایع در کتاب حبیب السّیر آورده که از اوّل زمان ایالت رشید تا
اوائل زمان سنه یکصد و هشتاد و یک که مزاج هرون بر برامکه متغیّر شد زمام رتق و فتق و عقد و قبض و بسط امور
ممالک عالم در قبضه اختیار یحیی و اولاد نامدارش بود و احمد بن یوسف قرمانی در کتاب اخبار الدّول آورده که اخبار
برامکه بسیار است و سزاوار است که هر مورّخی ذکر صفات ایشان را طراز تاریخ خود قرار دهد زیرا که در ذکر صفات ایشان
پنج فایده است اوّل آنکه شخص کریم چون صفات ایشان را بشنود کرم او زیاد گردد دوّم آنکه آدم بخیل چون شرح حال
ایشان را بشنود بخل را بر خود ننگ و عار میداند سیّم آنکه شخص ادیب از ادب ایشان اقتباس مینماید چهارم آنکه
مغرور بدنیا چون حالات ایشان را بداند و آگاه شود بر آن بلیّات که بر ایشان وارد آمد بعد از عزّت و سلطنت عبرت
بگیرد و باقبال دنیا دل نبندد پنجم آنکه هر کس روزگار ایشان بر اوش مهیّا شود تاسّی بایشان مینماید **واقعهٔ
دهم** در کتاب تاریخ الخلفا و اخبار الدّول است که در روز سیّم محرّم سنه ششصد و شصت و شش هجری مستنصر
بالله مصری مفقود شد و اثری از او معلوم نشد و در کتاب تتمّة المنتهی و وقایع الشّهور نیز مفقود شدن او را در
سیّم این ماه ذکر نموده‌اند و این مستنصر عمّ معتصم بالله است و او از قسم دوّم خلفای عبّاسیّین است که در مصر سلطنت
داشتند و ایشان پانزده تن بشمار رفته‌اند و سلطنت ایشان دویست و پنجاه و پنج سال طول کشید و اوّل ایشان
مستنصر بالله بود که کنیه‌اش ابو القاسم و اسمش احمد بن ظاهر بامر الله است و او در زمان قتل مستعصم در بغداد بود
چون مستعصم کشته شد رو بمصر نمود و در آنجا نسب خود را بیان کرد و سلطان الملک الظّاهر و قاضی القضاة و
سایر اکابر و رؤسای مصر با او بیعت نمودند و نام او را در خطبه ذکر نمودند و باسم او سکه زدند و چون سلطنتش
قوّت گرفت بعزم تسخیر عراق لشگری برداشت و بدمشق آمد و از آنجا تا هیت که شهری است از شهرهای عراق عرب
فتح نمود و چون بزمین عراق رسید لشگر عراق آماده جنگ او شدند و باستقبال او از بغداد بیرون آمدند کارزار
کردند که جماعتی از مسلمین کشته شدند و خلیفه مفقود شد و هیچ اثری از او معلوم نشد و بقولی در بین محاربه
کشته شد و مدّت خلافت مستنصر قریب شش ماه بود **مؤلّف گوید** که در سیزدهم ماه رجب بیست و نهم ذیحجّه
نیز او را ذکر خواهیم نمود انشاء الله **واقعهٔ یازدهم** در تاریخ منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هزار و دویست

در تاریخ سنی ملوک الأرض مسطور است که نوروز سال ششصد و چهل و پنج هجری موافق بود با روز پنجشنبه سیّم ماه محرّم منه عفی عنه

مستنصر بالله مصری مفقود شد

بیست و چهار هجری گوید که در وقایع سال قبل مذکور شد که سیر هرفرد ژونس ایلچی انگلیس در بیست وهشتم ذیحجه وارد دار الخلافه طهران شد ایلچی مشار الیه در روز سیم محرم اینسال بحضور اعلیحضرت خاقان کشورستان فتحعلیشاه مشرف شده نامهٔ مهر علامهٔ پادشاه انگلستان را با یك قطعه الماس گرانبها که برسم هدیه پادشاه انگلیستان برای شهریار ایران انفاذ داشته بودند بحضور مکرمت ظهور خاقانی تقدیم نمود و آن قطعهٔ الماس را گوهریان بمبلغهای خطیر بها نموده قیمت گذاشتند خلاصه سفیر انگلیس مشمول تفقدات شاهانه گردیده پس از چندی بآذربایجان رفت و در حضرت مستطاب نایب السلطنه ولیعهد دولت علیه مقامی منیع بهمرسانید و بواسطهٔ او عهد مودت ما بین دولتین و انگلیس منعقد گردید **واقعهٔ دوازدهم** این واقعه انیست که در ذیل وقایع ماضیه ذکر مینمائیم در روز یکشنبه سیم محرم مؤمنین را در بهشت عنبر سرشت زرین خشت بضیافت حضرت نوح دعوت میکنند لفظ خبر این است ثم ینادی بهم یوم الأحد احضر و اضیافة نوح فی جنة النعیم و ماخذ این خبر در دوم اینماه مذکور شد

واقعهٔ اول	در ذکر وقایع روز سیم محرم بقول بعضی از اهل سیر و تواریخ	تذییل

در کتاب تقویم الشریعه و وقایع الشهور مسطور است که در روز سیم محرم حضرت یونس ع از شکم ماهی نجات یافت و جمهور مورخین این واقعه را در نهم محرم نوشته اند **واقعهٔ دوم** در کتاب کامل التواریخ و تاریخ ابی الفدا و منتظم ناصری است که در روز سیم محرم سال بیست و چهارم هجری مردم مدینه با عثمان بن عفان بیعت کردند و امر خلافت بر او قرار گرفت و تفصیل این در چهارم اینماه خواهد آمد انشاء الله **واقعهٔ سیم** در کتاب بحر المصائب از ریاض المصائب نقل نموده که در روز سیم محرم امام حسین علیه السلام ورود فرمود بکربلا **واقعهٔ چهارم** بقول مسعودی در مروج الذهب در روز سیم محرم دویست و پنجاه و دوم هجری مردم بغداد مستعین بالله را از خلافت خلع نمودند و معتز بالله را بخلیفتی بنشاندند و ما مجملی از کیفیت این واقعه را در دوم اینماه ذکر نمودیم و در چهارم اینماه نیز خواهد آمد انشاء الله **تکمیل** علامهٔ مجلسی ره در کتاب زاد المعاد آورده که شیخ مفید علیه الرحمه گفته است که روز سیم محرم روز مبارکیست و در آن روز حضرت یوسف علیه السلام از چاه بیرون آمد هرکه آن روز را روزه دارد (حقتعالی کارهای صعب برا و آسان گرداند و غمهای او را زایل گرداند)

واقعهٔ اوّل	(در ذکر وقایع روز چهارم محرم)	فصل چهارم

در کتاب وقایع الشهور آورده که در روز چهارم محرم قابیل فرزند حضرت ادم علیه السلام متولد شد و در کتاب مذکور در پنجم محرم نیز ولادت قابیل را ذکر نموده و در ناسخ التواریخ گوید که ولادت قابیل در سال یکصد و بیست و پنجم هبوط اتفاق افتاد و علامهٔ مجلسی در حیوة القلوب آورده که بسند معتبر از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام مرویست که فرزند ادم که برادر خود را کشت قابیل بود که در بهشت متولد شده بود و بعد از نقل این حدیث فرموده که این

(تذییل و فصل سیم)

(ولادت قابیل)

موافق روایات عامه است وظاهر احادیث شیعه آنست که از حضرت ادم در بهشت فرزند بهم نرسید ودر همانگاه است که در حدیث معتبر از ابو حمزهٔ ثمالی منقولست که حضرت زین العابدین علیه السلام فرمود چون حقتعالی توبهٔ ادم را قبول کرد با حوا مجامعت نمود واز روزیکه ادم وحوا خلق شده بودند از ایشان مجامعت صادر نشده مگر در زمین بعد از قبول شدن توبهٔ ادم وحضرت ادم کعبه ونواحی واطراف کعبه را تعظیم مینمود وچون میخواست که با حوا مقاربت نماید حوا را از حرم بیرون میبرد ودر بیرون حرم با او مجامعت مینمود وغسل میکردند انگاه داخل حرم میشدند برای تعظیم حرم پس از برای ادم از حوا بیست پسر وبیست دختر بهم رسید که در هر شکم یك پسر ویك دختر میامد وبروایت دیگر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که حوا هفتاد شکم فرزند اورد ودر هر شکمی پسر ودختری امد وبروایت دیگر از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که فرمود حوا پانصد شکم اولاد اورد که در هر شکم پسر ودختری بود مرویست که در هنگام وفات حضرت ادم چهل هزار نفر از فرزندان وفرزندزادگان انجناب بهم رسیده بودند ودر بسیاری از کتب مذکور است که اول شکمی که حضرت حوا زائید قابیل بود وبا او دختری بود که اورا اقلیما نام کردند وبسند حسن از امام محمد باقر علیه السلام منقولست که چون حوا حامله شد از ادم وفرزندش بحرکت امد بادم گفت که چیزی در شکم من حرکت میکند ادم گفت که انچه در شکم تو حرکت میکند نطفه ایست که از من در رحم تو قرار گرفته است وحقتعالی از آن خلقی خواهد افرید که ما را باو امتحان نماید ودر روایت دیگر امده که حوا اول دختریکه اورد او را عناق نام کرد ودر کتب معتبره از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام منقولست که اول کسیکه بغی وطغیان کرد بر خدا عناق دختر ادم بود که حقتعالی بیست انگشت برای او خلق کرده بود ودر هر انگشتی دو ناخن بلند داشت مانند دو داس بزرگ وجای نشستن او در زمین یکجریب بود وچون بغی کرد خدا فرستاد بسوی او شیری مانند فیل وگرگی مانند شتر وکرکسی مانند خر واین جانوران در اول افرینش چنین بزرگ بودند پس خدا انها را براو مسلط گردانید تا او را کشتند مؤلف گوید که شرح حال عوج پسر عناق وکشته شدن او بدست موسی بن عمران در بیست چهارم ربیع الاول مذکور خواهد شد بالجمله اول کسیکه در عالم ادم کشت قابیل پسر ادم بود که بناحق برادر خود هابیل را کشت که نفس او اسان نمود براو کشتن برادرش را پس کشت برادر خود را وداخل شد در زمرهٔ زیانکاران وخاسرین چنانکه خدای عز وجل فرموده فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ودر ان هنگام که قابیل برادر خود را کشت بیست وپنج ساله بود وهابیل بیست ساله بود وارد شده اند که چون هابیل کشته شد حضرت ادم علیه السلام لعنت کرد زمینی را که خون هابیل را قبول کرده بود باین سبب است که دیگر زمین خون کسی را فرو نمیبرد ودر تفسیر منهج الصادقین وروح البیان مسطور است که چون هابیل کشته شد تا هفت شبانه روز زمین میلرزید ومیوه هاے درختان مکه ترش شد ودرختها پر از خار گردید واب ها تلخ شد

(در حاشیه: تولد اولاد حضرت آدم)

(در حاشیه: کشته شدن هابیل پسر حضرت آدم)

وزمین پر از گرد وغبار گردید لهذا حضرت ادم بمفهوم این ابیات برای هابیل مرثیه خواند :

تغیرت البلاد ومن علیها ✻ فوجه الارض مغبر قبیح ✻ تغیر کل ذی طعم ولون ✻ وقل بشاشة الوجه الصبیح

مرویست که چون قابیل برادر خود را کشت بدنش سیاه شد وحضرت ادم از او روی بگردانید واو را از نزد خود براند وفرمود اذهب طریدا شریدا وبسند معتبر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود در زمان حضرت ادم وحشیان ومرغان ودرندگان وهرچه خدا خلق کرده بود باهم مخلوط بودند وامیزش میکردند پس چون پسر ادم برادرش را کشت از یکدیگر نفرت کردند وترسیدند وهرحیوانی بسوی شکل خود ونوع خود رفت واز حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که مردی از اهل شام از امیرالمؤمنین علیه السلام پرسید از قول حقتعالی یوم یفر المرء من اخیه روز یکه بگریزد مرد از برادرش فرمود که قابیل از برادرش هابیل خواهد گریخت وپرسید از نحوست روز چهارشنبه فرمود که ان چهارشنبهٔ اخر ماه است که در تحت الشعاع واقع شود در چنین روزی قابیل هابیل را کشت ومکشوف باد که در موضع قتل هابیل اختلافست بین ارباب سیر وتواریخ بعضی گفته اند که قتل هابیل در کوه نوذ[1] واقع شد وبرخی گویند که در عقبه کوه حرا واقع شد وحرا بالکسر کوهی است از کوههای مکه که حضرت رسالت صلی الله علیه واله پیش از نبوت چند روز در غار ان بعبادت مشغول بود وحرا بالضم نیز امده وزمرهٔ بر انند که مقتل او کوه قاسیون[2] است وان کوهیست از کوههای دمشق واز برای او قبر بزرگی است بر قلهٔ کوه بلند ودر وادی بر در نزدیک قریة الحسینیه وجمعی را عقیده بر انست که موضع قتل هابیل زمینی است که مسجد جامع بصره در ان واقع شده بالجمله در بحار الانوار وناسخ التواریخ است که اول کسیکه اتش پرست شد قابیل پسر ادم بود که چون برادرش هابیل را کشت حکم الهی بر قصاص نازل شد وحضرت ادم علیه السلام خواست ورا قصاص نماید پس بدین سبب از پدر متوحش گردید وروی بفرار نهاد ودر کوه وصحرا بسر میبرد وبالاخره از بیم پدر در هراسان شده بکلی فرار کرده وبجانب یمن رفت وباغوای شیطان چنان دانست که هابیل اتش پرست بود که قربان او درجهٔ قبول یافت واتش او را سوزانید پس اتشکدهها ساخت وبپرستیدن اتش اقدام نمود وپروردگار خود را نمیشناخت وبه فرزندانش غیر از اتش پرستیدن چیزی میراث نداد بسند معتبر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که بدترین مردم از جهة عذاب روز قیامت هفت نفرند اول ایشان پسر ادم است که برادرش را کشت ودیگر نمرود وفرعون ودو کس از بنی اسرائیل که یکی یهود را گمراه کرد ودیگری نصاری را گمراه نمود ودو کس که این امت را گمراه نمودند یعنی فلان وفلان ومنقولستکه روزی امام محمد باقر علیه السلام در مسجد الحرام نشسته بودند طاوس یمانی برفیق خود گفت مردم از او مسئله میپرسم که نمیدانم جوابش را میداند یا نه پس امدند خدمت انحضرت وسلام کردند طاوس پرسید که ایا میدانی که کدام روز بود که ثلث مردم مردند حضرت فرمود که هرگز ثلث مردم نمردند غلط کردی

در تعیین موضع قتل هابیل

[1] نوذ بالفتح ثم السکون وذال المعجمة جبل بسراندیب عنده کان ادم علیه السلام وهو اخصب جبل فی الارض کذا فی المراصد

[2] در کتاب مراصد الاطلاع گوید که قاسیون بالفتح وسین مهمله والیاء تحتها نقطتان مضمومة واخره نون الجبل المشرف علی مدینة دمشق فیه عدة مغایر وفیه اثار الصالحین قلت وهو الان محلة کبیرة ممتدة فی سفحها ترب وربط ومدارس وجامعان یصلی فیهما الجمعة منه عفی عنه

در اینکه بدترین مردم از جهت عذاب هفت نفرند

(چهارم محرم)

خواستی بگوئی ربع مردم گفتی ثلث مردم عرض کرد این چگونه بود فرمود روزیکه در دنیا آدم و حوا و هابیل و قابیل بودند و قابیل هابیل را کشت چهار یک مردم مردند عرض کرد راست گفتی حضرت فرمود آیا میدانی که با قابیل چه کردند گفت نه فرمود او را در چشمهٔ آفتاب و بخته اند و آب گرم براو میریزند تا روز قیامت پس پرسید که کدام یک یک مردم مند کشنده یا کشته شده فرمود هیچیک نبودند بلکه یک مردم شیث پسر آدم بود و نیز از ائمه روایتست که در عقب بلاد هند شخصی هست که او را بر پا بازداشته اند و پلاس پوشیده است و ده نفر براو موکلند که هرگاه یکی از آنها بمیرد اهل آن قریه بدل او را بیرون میفرستند پس مردم میمیرند و آن ده نفر کم نمیشوند و چون آفتاب طلوع میکند روی او را بسوی آفتاب میگردانند و همچنین پیوسته روی او را مقابل آفتاب میگردانند تا آفتاب غروب کند و در هوای سرد آب سرد بر او میریزند و در هوای گرم آب گرم بر او میریزند پس مردی براو گذشت و گفت کیستی تو ای بندهٔ خدا پس نظر کرد بسوی او و گفت ای احمق ترین مردم و ای غافلترین مردم از اول دنیا تا بحال من در اینجا ایستاده ام و غیر از تو کسی از من نپرسیده که تو کیستی پس فرمود که میگویند او پسر آدم است که برادرش را کشت **واقعهٔ دوم** در اختیارات و نفائس اللباب و تقویم الشریعه مذکور است که در روز چهارم محرم قصر نمرود خراب شد ظاهراً مراد از قصر نمرود همان مناره بود که نمرود در زمین بابل بر آورد و بر آن بالا رفت که با خالق سموات مبارزات نماید و ما کیفیت بالا رفتن نمرود را بر مناره و تیر انداختن او بجانب آسمان و کیفیت نزولش را بزمین در واقعهٔ اول روز سیم محرم بتفصیل ذکر نمودیم بدانکه نی نیاس بن نمرود اول بعد از سلطنت مادر وارث ملک پدر گشت و او معاصر حضرت ابرهیم علیه التحیة والسلام بود و او را نمرود ثانی گویند و باتفاق ائمهٔ مورخین اکثر ملوک روی زمین نی نیاس را بتعظیم و تمجید تمکین مینمودند و او را از غایت تمرد و تکبر تمثالها بصورت خویش پرداخته خلق را بپرستش آن مامور ساخت و مردم بعبادت آن تمثالها قیام نموده عبدهٔ اوثان و اصنام گشتند در تاریخ حبیب السیر آورده که نزد جمهور مورخان نمرود ولد کنعان بن کوش بن ارم بن سام بن نوح است و آن کافر مشهور ممالک شرق و غرب عالم گشت و تمامی ربع مسکون را در حیطهٔ تصرف در آورد و در متون الاخبار و بعضی دیگر از کتب فضلای خبرت آثار مسطور است که هیچ یک از ملوک تمامی روی زمین را تصرف ننمودند مگر چهار کس دو مومن و دو کافر اما از مومنان حضرت سلیمان بن داود علیهما و ذوالقرنین بودند و از کافران نمرود و بخت النصر و در ناسخ التواریخ است که نمرود روزگاری بدین برآمد و شاد روز میشمرد و بساط مملکت را بکام هوا و هوس میسپرد تا روزی خلید بن عاص که از منجمین او بود و سمت امتیاز و اختصاص داشت او را بخلوتی دعوت کرد و با و گفت که از اقتران نجوم چنان معلوم میشود که در این بلد ولدی کسوت وجود پوشد و بعرصهٔ شهود خرامد که پس از بلوغ بفنون کمال بر دودمان

مبارزات
معارضه کردن با کسی
منتخب

برات
چون مرامته عطای شاه
و نقمه
برهان جامع

دولت را قرین ذلت سازد و برداشتگان سلطنت را به نشیب مسکنت اندازد نمرود پس از شنیدن این مقال امر کرد که مردان را از زنان جدا کنند و مردان را از شهر بیرون نمایند و زنان در شهر باشند و هر زن حامله قابله فرستند که اگر پسری متولد شود او را بکشند و در انجام این مهم صد هزار طفل رضیع را کشت و عاقبت انجام مراد او مهمل ماند چه غرض از مراقبت این امر قتل خلیل الرحمن بود و آنحضرت از ملک منان نطامان داشت بالجمله چون نمرود از خلیل مایوس شد بمعادات یزدان جلیل میان بربست و امر کرد که در زمین بابل مناره بلندی برآورند که با ستاره همدوش و با سپهر هم آغوش بود پس بر آن مناره برآمد که با خالق سماوات مبارات نماید و از آنجا چون نظر کرد بعد سپهر و ستاره را همچنانکه از روی زمین میدید بیک مقدار یافت پس خجل و شرمسار فرود آمد و روز دیگر آن بنای عظیم در افتاد و آوازی چنان هایل بگوش اهل بابل رسید که از هوش بیگانه شدند و چون بخود باز آمدند لغات خویشتن را فراموش کردند و از هول آن صدا تبلبل[2] و تغیر در السنه ایشان پدید آمد بدین سبب آن بلده را بابل نامیدند و از آن روز تشتت و تفرق لغات پدید آمد از آنجمله نوزده زبان در میان اولاد سام پدید گشت و هفده زبان در اولاد حام متداول شد و اولاد یافث بسی و شش زبان تکلم نمودند و در نفائس اللباب از درّ المنثور نقل نموده که چون آنکافر طاغی از بالای آن قصر فرود آمد از مهبت هیبت الهی بادی بوزید و آن بنا را از بیخ و بنیاد بر کند و چون آن قصر خراب شد سرش در دریا افتاد و باقی آن بر خانهای نمرودیان واقعشد و خانهای ایشانرا خراب کرد و این در روز چهارم محرم بود مرویستکه چون آن قصر خراب شد صدائی چنان هائل از آن پدید گشت که از خوف وسهم آن صدا نمرود بلرزید و مردمان چون آن صدا را شنیدند تبلبل و تغیر در السنه ایشان پدید آمد و هفتاد و سه زبان تکلم نمودند و بدین سبب است آن بلده را بابل گویند در منهج الصادقین آورده که آن شهر پیش از آن کوثا نام داشت و از محمد بن جریر طبری نقل نموده که در زمان نمرود زبان همه مردم سریانی بود چون سقوط صرح واقعشد زبان مردم را اختلاف پدید آمد و هر قومی بزبانی سخن گفتند و هیچیک زبان دیگری را ندانست و هفتاد و دو زبان در عالم پدید شد در منهج الصادقین و نفائس اللباب است که حقتعالی اشاره بخرابی قصر نمرود و خانهای نمرودیان نموده در آنجا که فرموده قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُمْ مِنَ الْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِنْ فَوْقِهِمْ وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ[3] یعنی بدرستیکه مکر نمودند آنقومیکه از این پیش بودند پس آمد فرمان خدا بخرابی آن بناها که برافراشته بودند از جانب اساس و قواعد یا آنکه اول قواعد و ستونهای خانهای ایشان متزلزل شد پس بیفتاد بر ایشان سقف خانهها یعنی اول بام بر سر ایشان فرود آمد و بعد دیوارها و این اشاره است بانهدام کلی و هلاک ایشان و آمد عذاب خدا ایشانرا از آنجا که ندانستند یعنی در وقتیکه فارغ البال

سبب اختلاف لغات

[2] تبلبلت الألسن ای اختلط

[3] سوره نحل آیه ۲۸

در دلالت آیه شریفه بر خراب شدن خانهای نمرودیان

بودند وگمان نمیبردند برسید عذاب مؤلف گوید از آنچه که در این واقعه ذکر نمودیم مکشوف گردید که اصول
تمام زبانها ولغات مختلفه هفتاد و دو زبان است و بر اهل خرد و دانش پوشیده نیست که در اختلاف
لغات والسنهٔ مردمان حِکَم ومصالح کثیره مندرج است چنانکه حضرت حق سبحانه وتعالی در کلام خود فرمود
وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ السَّمٰوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ فِي ذٰلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ یعنی و از
آیات داله بر قدرت پروردگار شما آفریدن آسمانها و زمین است واختلاف زبانهای شما است در لغات
که هر صنفی را لغتی الهام نمودیم و دیگر اختلاف رنگهای شما است در سفیدی و سرخی و سیاهی و زردی برای اینکه تمایز
وتعارف باشد میان شما چه اگر این نوع اختلاف نمیبود وآدمیان متوافق ومتشاکل یکدیگر بودند هر آینه
تجاهل والتباس میشد وامتیاز بین الأشخاص مشکل بود وبسیاری از مهمات معطل میماند إِنَّ فِي ذٰلِكَ
لَآيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ بدرستیکه در این اختلاف السنه والوان شما با اینکه از یک پدر و مادر هستید آیات ونشانهای
قدرت ما است مر همهٔ عالمیان را یعنی بر هیچ عاقلی از جن وانس پوشیده نیست و همه میدانند که در این اختلاف
حکمت کلیه مندرج است **واقعهٔ سیم** در این روز حضرت یوسف علیه السلام خود را بر روی قبر مادرش راحیل
افکند و یهلوس غلام سیلی بر روی آنحضرت زد کما یفهم من تفسیر منهج الصادقین و تفصیل این اجمال بدینمنوال
است که چون کاروانیان مدین یوسف را از نشیب چاه برآوردند برادران یوسف خبردار شدند و آمدند نزد
مالک گفتند که این غلام ما است که از ما گریخته مالک گفت اگر او را خواهید بشما دهم واگر نه وی را بما بفروشید
گفتند او را میفروشیم مالک گفت بچند میفروشید گفتند هر چه میخواهید بدهید اما شرط آنکه وی را از این
ولایت بیرون برید و غل در گردنش نهید و دست و پایش را در زنجیر کشید زیرا که او گریزپا است و چون غلامی
است بیخرد و سرکش وی را گرسنه و تشنه بگذارید تا رام شود یوسف ببرادران نظر مینمود و سخنان غضب آمیز
ایشان را میشنید و یارای سخن گفتن نداشت پس برادران بزبان عبری بیوسف گفتند که اگر در آنچه ما میگوئیم و
میکنیم تمرد کنی وخلاف آن گوئی با شمشیر آبدار سرت را از بدن جدا سازیم القصه چون مالک یوسف را
خرید بیاران خود گفت که غل و زنجیر حاضر کنید چون یوسف را چشم بر غل و زنجیر افتاد فغان برداشت مالک
گفت ای غلام اضطراب مکن که بندگان گریزپا را از ذل غل وتشویش زنجیر چاره نیست یوسف گفت من نه از
غل و زنجیر بفغان آمدم بلکه از این حال یاد کردم که خدای تعالی مالکین دوزخ را امر فرماید که بگیرید این بندهٔ عاصی
را و غل بگردن او نهید که گردن از طوق خدمت ما پیچیده است و پایش را در زنجیر کشید که قدم از دایرهٔ فرمان
ما بیرون نهاده است مالک از گفتار او متحیر شد و آهسته باو گفت ای غلام من تو را در نظر خواجگان تو بند
میکنم دل خوشدار که چون ایشان بروند واز این منزل کوچ نمائیم بند از پا و غل از گردن تو بردارم پس در حضور

برادران پلاس کهنه بر آنجناب پوشانیدند و انواع تهدید و وعیدش شنوانیدند پس فرزندان یعقوب
خاطر جمع کرده روی بکنعان نهادند و یوسف بار دیگر آغاز گریه کرد مالک گفت دیگر چرا میگریی و اضطراب مینمائی
و در صبر و سکوت بر خود نمیگشائی فرمود ای مالک تحمل فراق ندارم مرا دستوری ده تا فروشندگان خود را به بینم
و ایشان را وداع نمایم مالک گفت ای غلام من از ایشان اثر مهر و محبتی نسبت بتو ندیدم تو چگونه با ایشان رغبت
میکنی فرمود اگر ایشانرا از من نفرتست مرا با ایشان رغبت است و اگر ایشان مرا دوست ندارند من ایشانرا دوست
دارم تو کرمی فرما و ایشانرا بگوی تا توقف کنند مالک آواز داد که ای جوانان آهسته باشید که این غلام میخواهد
شما را وداع کند پس یوسف زنجیر کشان نزد برادران آمد و گفت ای عزیزان هر چه با من کردید من تحمل کردم توقع
من آنست که پدرم را تسلی دهید و در وقت گریه هر نوع توانید مراعات آن پیر مبتلای هجران کنید و من غریب را
از یاد مگذارید یهودا بگریه درآمد و یوسف را در کنار گرفت و گفت ای جان برادرم مردانه باش و کار خود را باخدا
واگذار پس چون برادران یوسف رفتند شتری آوردند و یوسف را با پلاس و غل و زنجیر بر بالای شتر افکندند
و غلام بدروی و بدخوئی را که بقلوس نام داشت بروی موکل نمودند و بجانب مصر روان شدند و ایشان همه
شب میراندند سحری بود که بمقابر آل اسحق رسیدند ناگاه یوسف چشمش بقبر مادرش راحیل افتاد بی اختیار خود را
از بالای شتر روی قبر مادر در افکند و از تربیت عهد کودکی یاد کرد و مهر و شفقت مادری بخاطر آورد و قطرات عبرات
چون باران نیسانی بر رخسار روان ریختن گرفت و فریاد کرد وا اماه ارفعی رأسک و انظری الی ابنک المغلول
ای مادر سر بردار و پرده خاک از پیش نظر دور کن و بحال فرزند دلبند خود بنگر ای مادر منم فرزند تو که غل بر گردنم
نهاده اند و اسیروار پلاس بر من پوشانیده اند و دست و پایم بزنجیر بسته اند و بتهمت بندگی مرا فروخته اند و دل
پدر پیرم را بآتش هجران سوخته اند ناگاه از قبر راحیل صیحه برآمد وا ولداه وا قرة عیناه اکثرت همی و اذدت حزنی
ای فرزند پسندیده من و ای نور دیده من غم و اندوه مرا افزون ساختی و حزن مرا بسیار نمودی و جانم را به تیغ درد
افکار نمودی فاصبر ان الله مع الصابرین پس صبر کن بدرستیکه یاری و مددکاری خدا با صابران است پس
چون هوا روشن شد غلامی که موکل بود بیوسف نظر کرد یوسف را بر شتر ندید چون از راه برگشت یوسف را
دید که بر سر قبری نشسته و زار زار میگرید پس آن غلام بیرحم و جفاکار از روی قهر و غضب چنان طپانچه بر روی یوسف
زد که رخسار نازکش از زخم آن طپانچه بشکافت و روی مبارکش خون آلوده گشت و گفت ای غلام خواجگانت
راست گفتند که تو گریزپائی یوسف هیچ نگفت اما از درد سیلی چنان نالید که غلغله در صوامع ملکوت و ولوله
در جوامع جبروت افتاد و فی الحال بادی برآمد و گرد و غباری برخاست و صاعقه بی ابر در هوا پدید شد و
خروش رعد و برق بیحساب ظاهر گشت کاروانیان گفتند ما در این چند روزه از خود گناهی نمی بینیم که موجب

مفارقت حضرت یوسف از برادران

آل یعقوب

رفتن حضرت یوسف بر سر قبر مادر

(این)

این عقوبت باشد پس انغلام سنگدل بیامد گفت این صورت از شومی معاملهٔ من است چون من در ابتدای ساعت
طپانچه برروی این غلام عبری زدم واو اشك دردیده بگردانید وبدرد دل ناله کرد مقارن انحال این صورت
واقع شد مالك گفت بغلام سبب این تادیب چه بود گفت برای اینکه او خودرا از شتر انداخته بود واعتماد
گریختن داشت مالك گفت ای بیعقل چگونه کسی با غل و زنجیر تواند گریخت پس پیش یوسف آمد گفت ایجوان
قصد گریختن داری فرمود ایمالك من سر سپر و پای گریز ندارم اما بخاك مادرم رسیدم صبر و تحمل از من رمیده
گشت و رشتهٔ طاقتم به تیغ اضطراب بریده شد چون مادرم هرگز گمان نمیکرد که من با غل و زنجیر بخاکش خواهم
رسید و داغ بندگی بر رخسار جگر گوشه اش خواهند کشید چون قبرش را دیدم بی اختیار خود را از بالای شتر
انداختم و غم دل با او میگفتم و قصهٔ پر غصهٔ خود را براو میخواندم که اینغلام بیامد و طپانچه برروی من زد و من
نفرین نکردم همین بود که الهی از دل پر درد برادر دم کار وانیان چون این سخن از یوسف بشنیدند بگریه
در آمدند و آغاز تضرع و زاری نمودند که ایجوان این گرد که برانگیختهٔ فرونشان پس یوسف بهوا انگشت
و لب بجنبانید فی الحال باد بیاز امید هوا صاف شد چون مالك این حالرا مشاهده کرد در حال بفرمود که غل از
گردن و بند از دست و پای یوسف برداشتند و جامه های نیکو براو پوشانیدند و او را بر راحله تیز رو سوار
نمودند **مؤلف گوید** بقیهٔ این قصه در روز دهم و سیزدهم اینماه ذکر خواهد شد انشاء الله **واقعهٔ چهارم**
تکلم نمودن حضرت عیسی ع در روز چهلم ولادت و شهادت دادن آنجناب بر اینکه مادرش مریم **بدانکه**
جمهور مورخین را عقیده آنست که عیسی ع در شب بیست و پنجم ماه ذی القعده متولد شد و شیخ طبرسی رضوان
الله علیه در تفسیر مجمع البیان فرموده که عیسی ع تکلم نمود با قوم در وقتیکه چهل روز از عمر او گذشته بود
بنابراین سخن گفتن آنحضرت در روز چهارم محرم بوده و بعضی مفسرین گفته اند که آنحضرت در روز اول
ولادتش تکلم نمود والعلم عند الله **بدانکه** حقتعالی دو نفر پیغمبر از ابی پدر خلق فرمود و کسوت وجود پوشانید
تا آنکه علامت و حجتی باشد بر کمال قدرتش و یکی حضرت آدم و دیگر عیسی بن مریم چنانکه در سورهٔ آل عمران فرموده
اِنَّ مَثَلَ عِیسٰی عِنْدَ اللهِ کَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ کُنْ فَیَکُونُ بدرستیکه مثل عیسی نزد خدا
در خلق شدن او بی پدر مانند مثل آدم است که خلق کرد خدا او را از خاك پس گفت مراو را باش پس او بهم رسید
و وجود یافت مرویست که جبرئیل بامر حقتعالی بزمین آمد و در گریبان مریم دمید پس در همانشب مریم حامله شد
بعیسی و در بامداد وضع حمل او شد که تمام مدت حمل او نه ساعت بود و بعد ماه حمل زنان دیگر در تفاسیر
و تواریخ معتبره مذکور است که چون عیسی ع متولد شد یوسف نجار که پسر عم مریم بود عیسی را در برگرفت و
مریم را با خود برداشت و برد در غاری که در آن حدود بود و تا چهل روز بخدمتکاری ایشان قیام نمود

وبعد از ان مریم عیسی را برداشت وهمه از غار بیرون امدند پس مریم رفت بسوی قوم خود در حالیکه فرزند
عیسی را در بر گرفته بود چنانکه حقتعالی فرموده است فَأَتَتْ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ پس چون چشم قوم مریم او افتاد
وان کودک را در بر او دیدند گفتند یَا مَرْیَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَیْئًا فَرِیًّا ای مریم بدرستیکه امدی با چیزی زشت و
قبیح بی شوهر این فرزند را از کجا اورده یَا أُخْتَ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِیًّا
ای خواهر هرون نبود پدر تو عمران مرد بد ونبود مادر تو حنه بنت فاقود زناکار و فاجره در تفسیر منهج
الصادقین از پیغمبر صلی الله علیه وآله روایت کرده که هرون مرد صالحی بود در بنی اسرائیل که مشهور بود بتقوی و
پرهیزکاری وهر کس بصلاحیت شهرت میکرد وی را نسبت باو میدادند اورده اند که چون او وفات کرد چهل هزار
کس تشییع جنازهٔ او کردند که همه انها هرون نام داشتند که بجهة تیمن و تبرک باو و باسم او ایشان را هرون نام
نهاده بودند پس مقصود قوم این بود که ای مانند هرون در تقوی و صلاح پدر و مادر تو که ان بد نبودند
این چه کردار ناستوده است که از تو اشکارا شده است بی شوهر این طفل را از کجا اوردی و بعضی گفته اند که هرون
مرد فاسق و زناکاری بود که به بدی مشهور بود و انحضرت را باو تشبیه کردند و بعضی گفته اند که هرون برادر مادری
او بود و از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که هفتاد زن از بنی اسرائیل افترا کردند بر مریم و بار خطاب کردند
لَقَدْ جِئْتِ شَیْئًا فَرِیًّا فَأَشَارَتْ إِلَیْهِ چون قوم این سخن گفتند مریم اشاره کرد بعیسی که این سخن از وی بپرسید و
جواب از او بشنوید پس ایشان در غضب شدند وگفتند لَسُخْرِیَتُهَا أَشَدُّ عَلَیْنَا مِنْ زِنَاهَا سخریه واستهزاء
مریم بما سخت تراست بر ما از زنای او قَالُوا كَیْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِی الْمَهْدِ صَبِیًّا گفتند چگونه ما سخن گوئیم با
کودکی که در خور گهواره است وهنوز فهم خطاب و قدرت بر جواب ندارد در انوقت حضرت عیسی دهن از پستان
مادر برداشت وروی با ایشان کرد و بجانب چپ تکیه نمود و بانگشت سبابه اشاره بخود کرد و بزبان فصیح و بیان ملیح
فرمود إِنِّی عَبْدُ اللَّهِ آتَانِیَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِی نَبِیًّا بدرستیکه من بندهٔ خدایم که داده است خدای مرا کتاب گردانیده
است مرا پیغمبر یعنی حکم فرموده است که مرا منصب پیغمبری دهد و هم کتاب انجیل بر من نازل نماید وَجَعَلَنِی مُبَارَكًا
أَیْنَمَا كُنْتُ وَأَوْصَانِی بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَیًّا و گردانید مرا شخص با برکت و کثیر النفع در هر جا که باشم
و هر موضع که توجه نمایم و امر فرموده مرا باقامهٔ نماز و دادن زکوة مادامیکه در حیوة باشم و زندگانی نمایم مرویست
که چون عیسی علیه السلام این کلمات را فرمود بعد از ان ساکت شد و دیگر سخن نگفت تا رسید بسنی که در ان سن اطفال
سخن گویند اورده اند که چون قوم حضرت مریم این امر عجیب را برخلاف عادت از عیسی مشاهده کردند بر یکدیگر گفتند
إِنَّ هَذَا لَأَمْرٌ عَظِیمٌ بدرستیکه حکایت حال مریم با این پسر از امور عظیمه است پس دست از شناعت او برداشتند
و بسرای خویش برگشتند **مؤلف گوید** بدانکه خدایتعالی ده کودک دیگر را قبل از انکه گویا شوند بسخن [illegible]

گفتار قوم با مریم بعد از تولد عیسی علیه السلام

در بیان تکلم نمودن عیسی علیه السلام

(چهارم محرم)

چهار نفر از وجودات مقدسه معصومین صلوات الله علیهم اجمعین و شش نفر از غیر معصومین اما ان چهار نفر
که از معصومین بودند اول وجود مقدس خاتم انبیاء صلی الله علیه و آله که در روز دویم ولادت بسخن آمد و فرمود
بسم الله و بالله به تفصیلی که در روز هفدهم ربیع الاول ذکر شود انشاء الله دویم وجود مقدس اسد الله الغالب علی بن
ابیطالب صلوات الله علیه چنانکه در بحار الانوار و جلاء العیون است که چون آنجناب متولد شد مادرش فاطمه بنت
اسد علیها السلام او را مانند اطفال دیگر در جامه بپیچید و آنحضرت بقوت ربانی آنجامه را ازهم درید و دستهای خود را
بیرون اورد پس حضرت فاطمه جامه محکمتر آورد و آنجناب را در آن بپیچید و بست باز آنحضرت قوت کرد و جامه را پاره کرد
همچنین در دو جامه و سه جامه و چهار جامه آنحضرت را بست آنجناب همه را پاره کرد آنگاه حضرت فاطمه شش جامه دیباج
اورد و آنحضرت را در آن جامه ها بپیچید و پوستی بر روی آنها محکم بست باز آن شیر خدای بقوت ربانی همه آنها
را ازهم درید و بقدرت خدا بتعالی بسخن در امد و فرمود یا اماه لا تشدی یدی فانی احتاج ان ابصبص لربی باصبعی
ای مادر دست مرا مبند که میخواهم دستهای خود را بدرگاه خدا بتضرع و دعا بردارم و با انگشتان خود ابتهال نمایم

گفت مادر غافلی از رهست من	از چه میبندی مدام این دست من	انبیا را دست من امداد لیل	در چه هالک گشت هر یک را کفیل
شد نجات نوح و روح از دست من	شد حیات یوسفی از دست من	گر نمیشد بر خلیل الله یار	کی شدی بر وی گلستان جمله نار
این ید الله است ذو کر حسن	مادرا از بستن وی درگذر	شوخی باید شود دستم بلند	دیگر ای مادر تو دستم را مبند

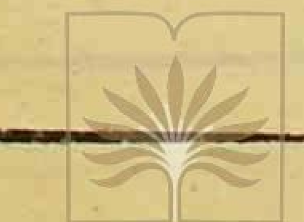
جناب ابوطالب چون این حال بدید فاطمه را گفت که دست او را بردار که امر این پسر عجیب است و مانند فرزندان دیگر نیست
سیم امام نهم حضرت جواد الائمه صلوات الله علیه که در روز سیم ولادت بزبان فصیح و بیان ملیح شهادت داد بوحدانیت
خدا و نبوت جدش خاتم انبیاء صلی الله علیه و آله بتفصیلی که در روز دهم ماه رجب مذکور شود انشاء الله تعالی چهارم وجود
مقدس امام عصر حضرت حجة بن الحسن عجل الله له الفرج که در روز سیم ولادت خود با نسیم خادم تکلم نمود و در روز هفتم
ولادتش بر سر سینه پدر بزرگوارش بقرائت کتب آسمانی لب گشود چنانکه تفصیل هر یک در جای خود مذکور شود انشاء الله تعالی
و اما آن شش نفر که غیر از معصومین بودند اول آن کودک سه ماهه بود که شهادت داد ببرائت حضرت یوسف ع
و کیفیت حال او در مجمع البیان و تفسیر صافی و منهج الصادقین و بنجم بحار باختلاف یسیر مذکور است که روزی زلیخا
درها را بر روی خود و حضرت یوسف بست مرویست که هفت خانه بود در یکدیگر و بر هر خانه دری نشانده بود پس زلیخا
آن درها مقفل نمود و بیوسف گفت پیش من آی که من از تو ام و خود را انداخت بر روی آنحضرت چنانکه حق سبحانه و تعالی
فرموده وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِ وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ چون یوسف این سخن از او شنید
فرمود مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ پناه میبرم بخدا بدرستیکه پروردگار من نیکو ساخته
است منزلم را در بارگاه قرب خود و مراتب جلیله و درجه رفیعه کرامت فرموده پس چگونه در حق او عاصی شوم

وباین امر قبیح اقدام نمایم وخودرا از ان مرتبه محروم نمایم بدرستیکه رستگار نمیشوند ستمکاران یعنی رستگار نمیشوند کسانیکه حق خدا را نشناسند وطاعت او را منظور ندارند پس انجناب مضطرب شد وبسرعت تمام رو به بیرون نهاد و زلیخا از پی او روان شد از کعب الاحبار روایت شده که چون رو بگریز نهاد بهر در که میرسید قفل ان بی گشاینده باز میشد بر زمین میافتاد وچون بدر اخرین رسید زلیخا از عقب او دست زده پیراهن یوسف را از پس کشید وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ مِنْ دُبُرٍ پیراهن او را از پس ان درید وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَى الْبَابِ پس در انهنگام نزدیک در بیرون عزیز را دریافتند چون عزیز یوسف و زلیخا را مضطرب دید دانست که صورتی روی نموده که هردو را اشفته اند پس پیش از انکه عزیز بتفحص ایشان مشغول شود زلیخا پیش دستی کرده دلبرانه بسخن در امد وباعزیز گفت مَا جَزَاءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا إِلَّا أَنْ يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ چیست جزاء کسیکه اراده بدی کند باهل تو ومراد زلیخا ازاین سخن این بود که از گناه برائت ذمه کند وچنان فرا نماید که گناه از یوسف است و میتوان بود که ما نافیه باشد یعنی نیست مکافات کسیکه قصد حرم تو کند مگر انکه بزندان برده شود یا ادب کرده شود وتازیانه خورد یوسف چون این سخن تهدید امیز بشنید بجهة دفع عذاب وسجن بعزیز گفت هِيَ رَاوَدَتْنِي عَنْ نَفْسِي زلیخا درخواست مرا از نفس من ومن از او امتناع نمودم عزیز گفت راستی این سخن بچه دانیم هیچکس ازاین واقعه خبردار نیست حضرت یوسف فرمود در اینجا کودک سه ماهه در گهواره است او شاهد است بر صدق گفتار من وان کودک پسر خواهر زلیخا بود عزیز گفت کودک سه ماهه چه داند وچگونه سخن گوید یوسف فرمود خدای من قادر است براینکه او را بسخن در اورد پس عزیز از آن کودک پرسید که تو چگوئی پس انکودک بقدرت الهی بسخن در امد وگفت باعزیز إِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ یعنی ایعزیز اگر پیراهن یوسف از پیش دریده شده زلیخا راست میگوید ویوسف از دروغگویان است چه اینصورت دلیل است براینکه زلیخا یوسف را از خود دفع میکرده پیراهن او از پیش دریده شده وَإِنْ كَانَ قَمِيصُهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ واگر پیراهن یوسف از پس دریده شده زلیخا دروغ میگوید ویوسف از راستگویان است چه اینحال دلالت دارد براینکه یوسف از وی گریخته و زلیخا از عقب وی دویده واو را بسوی خود کشیده فَلَمَّا رَأَى قَمِيصَهُ قُدَّ مِنْ دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُ مِنْ كَيْدِكُنَّ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ پس چون عزیز دید که پیراهن یوسف از پس دریده شده رو بزلیخا کرد واز روی غضب گفت این گفتار که بمن گفتی مکر وحیلهٔ شما زنها است بدرستیکه مکر وحیلهٔ شما زنها بزرگ است زیرا که کید زنان زود در دل میاویزد وبسیار در نفس تاثیر میکند از بعضی علماء منقول است که فرموده من از زنان بیشتر از خوف میترسم از شیطان زیرا که حقتعالی در قرآن مجید کید شیطان را بصفت ضعف وصف کرده که إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا ودربارهٔ کید زنان فرموده إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ بالجمله در منهج الصادقین اورده آن کودکیکه شهادت داد براءت حضرت یوسف چهار ماهه بود وپسر خالهٔ

تهمت زدن زلیخا بر حضرت یوسف ع

تکلم نمودن کودک سه ماهه

زلیخا بود آورده اند که چون یوسف را نبوت و پادشاهی قرار گرفت روزی جبرئیل نزد وی نشسته بود جوانی
در خدمت وا آمد که جامهٔ چرب پوشیده بود و چیزی از آلات مطبخ بدست گرفته بود جبرئیل گفت ای یوسف
این جوان را میشناسی چه کس است فرمود نه گفت این جوان همان کودکی است که برای تو گواهی داد در گهواره
یوسف گفت و برا بر من حقی ثابت است پس فرمود تا آن جامه را از وی برکندند و خلعتی گرانمایه بر وی پوشانیدند
و او را وزیر خود گردانید **دوم** کودک شیرخوارهٔ ماشطهٔ آل فرعون بود چنانکه در بحار الانوار و
منهج الصادقین باندک اختلافی نقل کرده اند که ماشطهٔ آل فرعون زوجهٔ خربیل بود که او را مؤمن آل فرعون
گویند و او خزینه بحاری داشت و او همان کس بود که صندوق ساخت برای مادر موسی زمانیکه خواست او را
بدریا افکند وکان مؤمنا مخلصا یکتم ایمانه و گویند که او مدت صد سال خزانه دار فرعون بود و ایمان
خود را پنهان میداشت تا آن زمان که حضرت موسی غالب شد بر سحرهٔ فرعون در آن هنگام خربیل ایمان خود را
اظهار نمود و در آن روز با سحره کشته شد و جسد او را مانند اجساد سحره بردار زدند پس باین سبب او را مؤمن
آل فرعون گویند و ماشطه زوجهٔ او بود که شانه میزد بر سر دختران فرعون و ایشان را زینت میهنمود و او نیز زن
مؤمنه بود آورده اند که روزی ماشطه شانه میزد بر سر یکی از دختران فرعون پس شانه از دست او بیفتاد چون
خواست شانه را بردارد گفت بسم الله الرحمن الرحیم دختر فرعون گفت از پدر من استعانت نمودی گفت نه بلکه من
استعانت جستم از آن خدائیکه آفریدگار من و تو و آفریدگار همهٔ عالمیان است دختر فرعون این حکایت بپدر خود
رسانید چون فرعون از گفتار ماشطه آگاهی یافت او را طلبید و با او گفت خدای تو کیست گفت رب السموات
والارض خدای من پروردگار آسمانها و زمین است پس فرعون بفرمود تا حوضی از مس و برواتی تنوری از مس ساختند
و آتش عظیمی در آن افروختند و فرزندان آن زن صالحه را یکیک در پیش چشم او در تنور انداختند تا نوبه بکودک
شیرخواره رسید پس آن کودک بقدرت الهی بسخن در آمد و گفت اصبری یا اماه فانا علی الحق ای مادر صبر کن
و شکیبائی نما بدرستیکه ما بر حقیم پس آن کودک را نیز با مادرش در تنور افکندند و بروایت بحار الانوار چون
خواستند آن زن را در آتش بیندازند بفرعون گفت که مرا حاجتی است بتو فرعون گفت حاجت تو چیست گفت
حاجت من آنستکه چون مرا با آتش بسوزانی استخوانهای مرا و اولاد مرا جمع نمائی و دفن کنی فرعون گفت این حاجت
تو رواست بجهت آن حقی که بر ما داری **سیم** آن کودکی بود که شهادت داد در برائت جریج عابد و خلاصهٔ قصهٔ
او بطریقیکه در بحار الانوار و منهج الصادقین مسطور است آنستکه از رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت است که در
بنی اسرائیل عابدی بود که او را جریج میگفتند و او را صومعه بود که همیشه در آنجا بعبادت حضرت معبود اشتغال
داشت روزی مادرش نزد او آمد که با او سلام کند و او را ببیند در آن هنگام جریج در نماز بود مادرش

ندا کرد یا جریج وی جواب مادر را نداد و با خود گفت اختار صلوتی علی امّی نماز خود را مقدم میدارم بر مادرم پس مادرش زمانی بایستاد و رفت نوبهٔ دیگر باز آمد و او را ندا کرد جریج جواب نداد پس زمانی بایستاد و رفت مرتبهٔ سیّم آمد باز او را ندا کرد جوابی نشنید در این مرتبه دلتنگ شد و غضبناک برگشت درحالتیکه میگفت اَسْئَلُ اللّهَ بَنِی اِسْرَآئِیلَ اَنْ یَخْذُلَکَ سؤال میکنم از خدای بنی اسرائیل که تو را واگذارد

و بروایت منهج گفت بار خدایا جریج را از دنیا مبر تا زنان ناپارسا براو ننگرند و در نزدیکی صومعهٔ او شبانی بود که شبها را در صومعهٔ جریج بسر میبرد روزی زنی ناپارسا از شهر بیرون آمد آن شبان با او فساد کرد و آن زن بار حمل برداشت چون وضع حمل او شد با او گفتند این کودک از کجا حاصل شد گفت از صاحب این صومعه مردم چون این سخن از او شنیدند از شهر بیرون آمدند و صومعهٔ جریج را خراب کردند چون این خبر بین مردم منتشر گردید بیکدیگر میگفتند مَنْ کَانَ یَلُومُ النَّاسَ عَلَی الزِّنَا قَدْ زَنَا کسیکه مردم را ملامت میکرد مردم را بر زنا خود زنا کرده پس مردمان جمع شدند و جریج را بردند نزد پادشاه آنشهر پس چون رسید بمحلهٔ زنان ناپارسا ایشان بنظارهٔ او بیرون آمدند و براو نگریستند جریج چون نظرش با ایشان افتاد دانست که این از اثر دعای مادر او است تبسّم نمود مردم چون تبسّم او را دیدند گفتند البتّه این مرد زانی است زیرا که در هیچ جا نخندید مگر در محلهٔ زنان ناپارسا پس چون او را نزد پادشاه آوردند امر کرد که او را بر دار زنند مادر جریج چون این خبر بشنید بعجله و سرعت بیامد درحالتیکه سیلی بر روی خود میزد جریج گفت یَا اُمَّاهُ اُسْکُتِی اِنَّمَا هٰذَا لِدَعْوَتِکِ ایمادر ساکت باش که آنچه برسر من آمده از اثر دعای تو است مردم چون این سخن از او بشنیدند با او گفتند که راستی این سخن بچه دانیم جریج گفت هَاتُوا الصَّبِیَّ آنکودک که متولد شده است بیاورید چون کودک را آوردند او را گرفت و با او گفت یَا غُلَامُ مَنْ اَبُوکَ ای پسر پدر تو کیست پس آنکودک بقدرت الهی بسخن درآمد و گفت فُلَانٌ الرَّاعِی لِبَنِی فُلَانٍ پدر من فلان مرد شبان است از فلان قبیله مردم متعجب شدند و دانستند که او از اولیاءالله است و دامنش بآن عصیان آلوده نشده پس او را گفتند دستوری ده تا صومعهٔ تو را از زر و سیم بسازیم جریج گفت اگر رضای من خواهید او را بهمان طریق که قبل از این بود بنا کنید پس ایشان بهمان طریق صومعهٔ او را ساختند و او در آنجا بعبادت خدا اشتغال داشت تا برحمت ایزدی پیوست و در صوامع قدس الهی قرار گرفت و بروایت بحارالانوار بعد از این واقعه جریج قسم یاد کرد که از مادرش مفارقت نکند و تا هنگام وفات او را خدمت نماید **چهارم** کودک سه ماهه اصحاب اخدود بود که چون خواستند بحکم یوسف بن ذونواس یمنی وی را با مادرش در آتش اخدود بیندازند و مادرش اضطراب مینمود بقدرت کاملهٔ الهی آن کودک بسخن درآمد و گفت یَا اُمَّاهُ اِصْبِرِی فَاِنَّکِ عَلَی الْحَقِّ و بروایتی گفت یَا اُمِّ اُدْخُلِی وَاصْبِرِی

متهم شدن عابد بنی اسرائیل جریج

حکایت کودک سه ماهه اصحاب اخدود

ولا تبالی فانّ نار جهنّم اشدّ حرّا وبروایت دیگر گفت یا امّاه انّی اری اماملک نارا لا تطفی وبروایت
مجمع البیان گفت یا امّاه لا تهابی وارمی بی فی النّار فانّ هذا فی الله قلیل وکیفیّت این واقعه در تفسیر
منهج الصّادقین درضمن تفسیر سورهٔ مبارکهٔ بروج مفصّلا مذکور است ✻ بر سر ت گر هوای گل چینی است
چون صبا سوی انگلستان رو ✻ **پنجم** انکودکی بود که هفتاد سال قبل از بعثت خاتم انبیاء صلّی الله
علیه واله بدعای پدر ومادرش در قریهٔ از قرای بیت المقدّس متولّد شد از بنی اسرائیل واو همان است که
مشهور است بوحی کودک وشرح حال این کودک وتفصیل انباءات او در کتاب منقول رضائی ومزامیر الاولیاء
مذکور است فلیطالع ثمّة **ششم** کودکی بود که باعجاز سیّد الشّهداء صلوات الله علیه بسخن درامد وکیفیّت
حال او بطریقیکه در مناقب ومدینة المعاجز از حضرت صادق صلوات الله علیه روایت کرده اند انستکه در زمان
امامت حضرت سیّد الشّهداء علیه السّلام دو نفر دربارهٔ زن وکودک شیرخواره بایکدیگر مخاصمه کردند که هریک می
گفتند این زن وکودک از من است فمرّ بهما الحسین علیه السّلام فقال لهما فیما تمرجان پس حضرت امام حسین ع
برایشان گذشت وبآنها فرمود که در چه چیز مخاصمه میکنید پس کیفیّت حال را بانحضرت عرض کردند حضرت بمدّعی
اوّل فرمود بنشین برزمین چون انمرد نشست بآن زن فرمود یا هذه اصدقی من قبل ان یهتک الله سترک راست
بگو پیش از انکه خدایتعالی پردهٔ تورا بدرد ورسوا شوی پس انزن گفت این مردیکه نشسته است شوهر من است
واین کودک از اوست وانمرد دیگر را نمیشناسم پس حضرت روکرد بان کودک وفرمود ای طفل تکلّم نمای باذن
خدای وبگو که مادر تو راست میگوید یا نه پس ان کودک بقدرت خدایتعالی بسخن درامد وگفت ما انا لهذا
ولا لهذا وما ابی الّا راع لآل فلان من نه از این مرد هستم ونه از ان مرد بلکه پدر من فلان مرد شبان است
از فلان قبیله پس حضرت امر فرمود انزن را سنگسار نمودند وان کودک دیگر سخن نگفت تا وقتیکه همهٔ اطفال
بسخن درایند **واقعهٔ پنجم** در این روز سنهٔ بیست وچهارم هجری خلافت برای عثمان بن عفّان برقرار
شد چنانکه در ناسخ التّواریخ وترجمهٔ تاریخ طبری است ودر هدایة الانام وفیض العلّام نیز ابتدای خلافت
عثمان را در این روز ذکر نموده **بدانکه** کاهیکه عمر بن الخطّاب در جناح سفر اخرت بود امر خلافت را درمیان
شش نفر بشوری افکند ومدّت ان را سه روز قرار داد پس از انکه عمر در سلخ ذی الحجّة درگذشت تا سه روز کار خلافت
بجهت شوری بتاخیر افتاد وعاقبت بر عثمان قرار گرفت پس روز چهارم عثمان لباس خلافت برتن پوشید وبروایت
زینة المجالس در ان روز عثمان شصت ونه ساله بود ویازده سال ویازده ماه ونوزده روز خلافت کرد و
مورّخین ثبت کرده اند که پس از استقرار امر خلافت بر عثمان بسرای خویش امد وجماعت بنی امیّه بصغیر وکبیر
بشادمانی گرد هم فراهم شدند ودر خانه را از بیگانگان سد ودر داشتند در انوقت ابو سفیان بانگ برداشت

تکلّم نمودن کودک شیرخوار باعجاز سیّد الشّهداء ع

ذکر خلافت عثمان بن عفّان

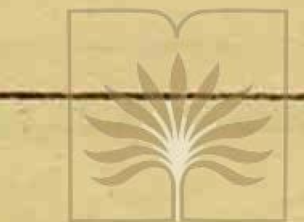
که ای اغیار از بنی امیه کسی بگوید این سرای میباشد گفتند نه گفت ای جماعت بنی امیه از در نشاط و بازی این منصب خلافت را مانند گره در میان خود دست بدست دهید قسم بانکه ابوسفیان را سوگند باو روا است نه عذابی هست و نه حسابی و نه بهشتی و نه جهنمی و نه حشری است و نه قیامتی عثمان چون اینکلمات را شنید بیمناک شد که اگر این کلمات گوشزد مسلمانان شود فتنه بزرگ پدید آید فرمان داد تا او را از مجلس بیرون کردند گویند که این اول صالحی بود از او در اجرای حکم خداوند چه حکم مرتد قتل است نه اخراج از مجلس و بالجمله پس از آن عبد الرحمن بن عوف بر عثمان وارد شد و عثمان را امر کرد که بمسجد رود و بر منبر صعود کند عثمان بمسجد رفت و بر منبر صعود کرد و خواست تا خطبه ادا کند راه سخن بر او مسدود شد نتوانست چیزی بگوید لاجرم گفت ایها مردم همانا ابوبکر و عمر ساخته اینمقام میشدند و از آن پیش که بالای منبر شوند خطبه پرداخته از بر میکردند و من تدارک اینکار نکردم و عاجز ماندم و شما التخرده نگیرید چه احتیاج شما با امام عادل افزون است از امام خطیب زود باشد که خطبها بر حسب مراد اصغا نمائید اینکلمات بگفت و از منبر فرود آمد و بسرای خویش رفت و از روضة الاخبار نقل شده که در اول جمعه از خلافت خویش بر منبر رفت راه سخن بر او بسته شد نتوانست تا خطبه کند لاجرم ترک خطبه کرد و این کلمات بگفت بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیمِ اَیُّهَا النَّاسُ سَیَجْعَلُ اللهُ بَعْدَ عُسْرٍ یُسْراً وَبَعْدَ عِیٍّ مَنْطِقاً وَاِنَّکُمْ اِلیٰ اِمامٍ فَعّالٍ اَحْوَجُ مِنْکُمْ اِلیٰ اِمامٍ قَوّالٍ اَقُولُ قَولی وَاَسْتَغْفِرُ اللهَ لی وَلَکُمْ و فرود آمد

مؤلف گوید که عجب بعد از آنکه رفتار کرد بنی امیه و آل الحکم را بر مردم مسلط نمود و ولید شارب الخمر را حکومت کوفه داد و ابن عامر را در بصره و معویه را در شام و عبدالله بن ابی سرح کافر را در مصر والی گردانید و حکم بن العاص طرید رسول خدا را بمدینه و اموال مسلمانان را بر آل الحکم و بنی امیه قسمت کرد و بر بزرگان اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله چه ستمها نمود ابوذر را با آن جلالت شان نفی بلد کرد و ابن مسعود را چندان بزد که بعضی از اضلاعش شکست و جناب عمار را چندان زد که مرض فتق پیدا کرد و مردم را جمع کرد بر قرائت زید بن ثابت عثمانی و قرآنها را سوزانید و بنی امیه بسبب وی چندان بر مردم مسلط شده بودند و بر مردمان ستم مینمودند که بزرگان اصحاب از ظلم نمودند و بر کارهای او انکار نمودند و عاقبت او را محاصره نمودند و کردند آنچه کردند و عایشه در عداوت عثمان از همه بیشتر میکوشید و او را نعثل میگفت و مکرر قمیص پیغمبر را بیرون میآورد و میگفت این پیراهن پیغمبر است هنوز نپوسیده است که عثمان تغییر داده شریعت او را اُقْتُلُوا نَعْثَلاً قَتَلَ اللهُ نَعْثَلاً و جناب عمار علنا میگفت سه چیز است که شهادت میدهد بر کفر عثمان و من چهارم ایشانم و میخواند سه آیه کریمه وَمَنْ لَمْ یَحْکُمْ بِما اَنْزَلَ اللهُ را و آن سه آیه در سوره مبارکه مائده است که سوره پنجم قرآن است اول آیه (۴۸) وَمَنْ لَمْ یَحْکُمْ بِما اَنْزَلَ اللهُ فَاُولٰئِکَ هُمُ الْکافِرُونَ دوم آیه (۴۹) وَمَنْ لَمْ یَحْکُمْ بِما اَنْزَلَ اللهُ

بر منبر رفتن عثمان و گنگ شدن آن امام

در منتهی الارب گوید نعثل بالفتح پیر نادان و نام یهودی است که در مدینه بود و نام مردی دراز ریش که عثمان را بدان تشبیه میکردند منه عفی عنه

تغییر دادن عثمان شرایع اسلام را

فأولئك هم الظالمون سیم آیه (٥٠) ومن لم یحکم بما انزل الله فاولئك هم الفاسقون ومخفی نبادکه مورّخان در روز خلافت عثمان اختلاف کرده اند وانچه از اقوال ایشان بنظر آمده شش قولست (١) اوّل محرم (٢) سیم محرّم (٣) چهارم محرّم کما ذکرناه (٤) بیستم محرّم (٥) هفدهم ذیحجّه (٦) دوازدهم ربیع الاوّل چنانکه هریك ازین اقوال باشاره بماخذ ان در مجلس بیاید انشاء الله وظاهرا منشاء این خلاف اختلافی است که در روز وفات عمر وارد آمده چه انکه اهل سیر وتواریخ اتّفاق کرده اند که خلافت عثمان سه روز بعد از وفات عمر برقرار شد **واقعهٔ ششم** موافق انچه در جزو دوّم نواة الوفیات مسطوراست دراین روز سنهٔ بیست وچهارم هجری عبد الملك مروان متولّد شد وبعضی از مورّخین ولادت اورا در سال بیست وسیم نوشته اند وبرخی در سال بیست وششم گفته اند ودر جزء سیم عقد الفرید گوید که ولادت عبد الملك در مدینه در خانهٔ مروان روی نمود وهفت ماهه متولّد شد ودر اخبار الدّول گوید که عبد الملك شش ماهه بدنیا آمد ومادرش عایشه دختر معویة بن مغیرة بن ابی العاص بود که معروف بود به بیضاء وعبد الملك مردی بود بلند قامت وتنك روی وگردن بلند واقنی الانف یعنی بینیش کشیده بود ودر وسطش برامدگی داشت واو بعد از مرك پدرش مروان در سال شصت وپنجم هجری برسریر سلطنت نشست وپیش ازانکه بمنصب خلافت برسد پیوسته ملازمت مسجد داشت وقرائت قران مینمود واورا حمامة المسجد میگفتند وزمانیکه خبر خلافت باو رسید مشغول تلاوت قران بود قرانرا برهم نهاد وگفت سلام علیك هذا فراق بینی وبینك درکتاب تتمّة المنتهی اورده که عبد الملك در عهد خلافتش میگفت که من از کشتن مورچه مضایقه داشتم والحال حجّاج برای من مینویسد که فئامی از مردم راکشته است ودر من هیچ اثر نمیکند روزی زهری بعبد الملك گفت شنیده ام که شرب خمر میکنی گفت بلی والله شرب دماء نیز میکنم بالجمله عبد الملك را ابو ذبّاب میگفتند بسبب انکه دهانش گندی داشت در نهایت ردائت بمثابه که هرگاه مگس برلبش می نشست ازطرف دهانش میگذشت از شدّت گند میمرد واورا ابو الملوك نیز میگفتند بجهة انکه چهار نفر از اولاد او سلطنت وپادشاهی نمودند ولید بن عبد الملك وسلیمان بن عبد الملك ویزید بن عبد الملك وهشام بن عبد الملك وهم از کثرت بخل او رارشح الحجر میگفتند وعبد الملك مردی بود فتّاك وخونریز واو اوّل کسی بود در اسلام که باین اسم مسمّی شد واوّل کسی بود در اسلام که غدر نمود واوّل پادشاهی بود که مردم را از تکلّم در بارگاه سلطنت منع نمود وقبل ازان ایّام سلطنت اوهرکس هرچه میخواست در مجلس خلوت ملوك میگفت واوّل کسی بود که مخاسبات دیوانرا از فارسی بعربی نقل نمود وهم اوّل کسی بود که مردم را نهی کرد از امر بمعروف ودر بالای منبر گفت لا یأمرنی

قال فی المجمع الفئام بالکسر والهمزة الجماعة الکثیرة من النّاس لا واحد له من لفظه قال الجوهری وغیره والعامّة تقول الفام بلا همزة وفی الحدیث ...

در وصف حال عبد الملك

قیل القنی فی الانف طوله ودقّة ارنبته مع حدب فی وسطه ومنه رجل اقنی الانف (کذا فی المجمع)

وفی منتخب ... النّاث ...

ونیز درانکتاب گوید حدب بفتحتین برامدن پشت وفرو رفتن سینه وزمین بلند ونشیب

... بالفتح ... منتخب

بن عبد الملك در وصف حال ...

آحد بتقوی الله بعد مقامی هذا الا ضربت عنقه و نیز او اول کسی بود در اسلام که چهرهٔ دینار و درهم را بسکهٔ
اسلامی افتخار داد و قبل از آن دنانیر را بسکهٔ رومی و دراهم را بسکهٔ فارسی مضروب میداشتند و تفصیل ضرب
دنانیر و دراهم اسلامیه بطور تلفیق از کتاب حیوة الحیوان و ناسخ التواریخ آنست که از کسائی روایت کرده اند که
او گفت روزی در پیشگاه هرون الرشید در آمدم در هنگامی که هرون در ایوان خویش جای داشت و مالی
فراوان در حضورش موجود بود و بدرهٔ چند از آن شکافته و فرموده بود تا در میان خدام خاصه قسمت نمایند
و درهمی بدستش بود که نقش و کتابت آن درخشان بود و هرون پیوسته در آن نظر میکرد و چون با من حدیث
فراوان میراند فرمود هل علمت اول من سن هذه الکتابة فی الذهب و الفضة هیچ میدانی اول کسیکه این
نقش در زر و سیم سنت نهاد که بود گفتم یا سیدی عبدالملک مروان بود گفت چه سبب داشت گفتم ندانم گفت
من اینخبر با تو میگذارم همانا در مملکت روم کاغذ پارهها طراز کرده بر روی امتعه و اقمشهٔ خویش منصوب میداشتند
و بیشتر مردم مصر در آن ایام بر دین و آیین مردم روم بودند و در شمار نصاری میرفتند بطراز رومیه تطرز
داشتند و طراز ایشان بر طبق عقیدهٔ ایشان لفظ اب و ابن و روح بود و در صدر اسلام نیز بدینگونه بپای میبردند
تا گاهیکه عبدالملک بن مروان خلیفهٔ زمان گردید و چون او مردی با کیاست و فطانت بود دیگر و ز قرطاسیرا
بدید چون بطرازش نظر کرد فرمان داد تا از زبان عرب ترجمه کردند و چون بدانست که اینکلمات در ممالک
اسلام رایج است سخت انکار نمود و گفت همانا اینکار در دین و آیین بسیار ناپسندیده و موهن است که این
کلمات و این نقش در ظروف و البسه در بلاد اسلام بگردد و در ممالک اسلام با آن وسعت و کثرت اموال
و عدت رجال طراز مصر و روم بهر جا زینت هیاکل و زیور محافل باشد پس فرمان کرد نامه بعبدالعزیز بن
مروان برادر خودش که از جانب او ایالت مصر داشت بنگاشتند که این نقش و طراز و نشانرا از هر چه بر آن
است باطل و زائل گردانید و در ازاء آن بطراز سورهٔ توحید و کلمهٔ شهد الله انه لا اله الا الله مطرز و مزین
دارند چنانکه تا کنون همان طراز امتعه و اقمشهٔ فرنگ را میآورند هیچ فزوده و ناقص نمیدارند و نیز فرامین
بحکام ولایات و عمال ممالک در بطلان آن طراز و اثبات اینطراز صادر شد و مقرر گشت که از آن پس نزد
هر کس طراز روم بنگرند او را بضرب جمیع حبس طویل معاقب دارند پس چون اینطراز جدید در بلاد روم منتشر
گشت و ملک روم ترجمهٔ آنرا بدانست بروی دشوار گشت و سخت انکار نمود و بخشم و ستیزه زاده و بعبدالملک
نامه کرد که این نقش و نگار قراطیس همیشه از مصر و روم زینت بخش هر مرز و بوم بوده و هیچکس از خلفاء
ماضی بابطال آن راضی نبودند اکنون تو برخلاف روش پیشینیان بابطال آن فرمان کردی اگر آن خلفا
که پیش از تو بودند تعرض ننمودند بصواب رفتند تو بخطا باشی و اگر تو کار بصواب راندی ناچار ایشان

در تاریخ سکهٔ دینار و درهم
گفتگوی هرون با کسائی

نامهٔ پادشاه روم بعبدالملک مروان

بخطا رفته اند هر یک از این دو شق را خواهی دوست میداری اختیار کن و اکنون من هدیه که در خور مقام و منزلت تو باشد بحضرت تو تقدیم نمودم وَاَحْبَبْتُ اَنْ تَجْعَلَ رَدَّ ذٰلِكَ الطِّرَازِ اِلٰى مَا كَانَ عَلَيْهِ فِي جَمِيعِ مَا كَانَ يُطَرَّزُ مِنْ اَصْنَافِ الْاَعْلَاقِ حَاجَةً اَشْكُرُكَ عَلَيْهَا و هم خواهانم که این طراز را بر هر چه علاقه داشت بحالت نخست برگردانی تا تو را سپاس گذارم و هم بقبض این هدیه فرمان کنی و آن هدیه بسیار نفیس و پربها بود چون عبد الملک آن نامه را بخواند رسول ملک را گفت که این مکتوب را جوابی نشاید و هم آنچه هدیه آورده بود باز گردانید چون رسول بخدمت قیصر روم بازگشت و داستان خویش باز گفت ملک روم آن هدیه را دو چندان ساخت و دیگر باره رسول را بدرگاه عبد الملک باز فرستاد و گفت گمان من چنان افتاد که آن هدیه را اندک شمردی از این روی نپذیرفتی و کتاب مرا پاسخ ندادی اینک هدیه را مضاعف ساختم و از تو خواستارم که خواطر مرا بنجیب ندادی و این نگار و نشان را بصورت نخست باز گردانی چون عبد الملک نامه ملک روم را بخواند همچنان پاسخ نداد و هدیه را باز پس فرستاد قیصر بیشتر برآشفت و دیگر باره بدرگاه عبد الملک رسولی فرستاد و پیام و مکتوب کرد که همانا مکاتیب و هدایای مرا سبک شمردی و حاجت مرا بجای نگذاشتی و من چنان دانستم که آن هدیه را اندک شمردی لاجرم در کرت ثانی مضاعف کردم و تو بروش نخست هدیه را باز فرستادی اکنون آن مهدی و متحف را سه برابر نخست کردم پس باید که فرمان کنی تا طراز را بصورت نخست اعادت نمایند و تو میدانی که طراز و نقوش از مملکت روم بهر شهر و دیار میرود پس اگر جواب بکام من ندهی و چنانکه میخواهم نکنی فَاَنَا اَحْلِفُ بِالْمَسِيحِ لَاٰمُرَنَّ بِنَقْشِ الدَّنَانِيرِ وَالدَّرَاهِمِ فَيُنْقَشُ عَلَيْهَا شَتْمُ نَبِيِّكَ یعنی بحضرت مسیح علیه السلام سوگند یاد میکنم که فرمان خواهم داد تا در تمام بلاد و امصار مملکت سب و شتم پیغمبر تو را بر درهم و دینار نقش کنند اکنون تا محبوب و مطلوب تو چیست چون عبد الملک آن مکتوب را بدید جهان بروی تنگ شد و کار بر او دشوار گشت و گفت همانا مشئوم ترمولود در اسلام منم که اسباب جنایت و آزار رسول پروردگار باشم و آثار این کار در تمامت بلاد و امصار عرب در صفحه روزگار بماند و بنام من مخلد گردد پس دانایان اهل اسلام را فراهم ساخت و با ایشان بمشورت سخن کرد و از هیچیک رای باندیشه و صواب نیافت از میان آن روح بن زنباع که ندیم او بود گفت یا امیر المؤمنین اِنَّكَ لَتَعْلَمُ الْمَخْرَجَ مِنْ هٰذَا الْاَمْرِ وَلٰكِنَّكَ تَتَعَمَّدُ تَرْكَهُ یا امیر المؤمنین تو چاره این کار و مخرج از این تنگنای را میدانی لکن بعمد فرو میگذاری عبد الملک گفت ویحک آن راه چیست گفت حل این مشکل را از حضرت باقر علیه السلام بخواه که در خاندان نبوت پرورش یافته عبد الملک گفت براستی گفتی لکن من در غفلت بودم پس بعامل مدینه مکتوب کرد که حضرت باقر صلوات الله علیه را با تشریف لایق و توقیر بسزا بجانب من بفرست و یکصد هزار درهم در تجهیز سفر آنحضرت بکار بر و سیصد هزار درهم برای نفقه عیال آن

نامه عبد الملک مروان بپادشاه روم

متأثر شدن عبد الملک از تهدید پادشاه روم

حضرت تقدیم کن و انحضرت و اصحاب و را با وسعت معیشت و راحت روانه کن انگاه فرمان کرد تا رسول ملك

روم در پیشگاهش بماند تا انحضرت قدوم شریف ارزانی دارد و چون باقر العلوم صلوات الله علیه بدمشق رسید

عبد الملك ان داستان را از اول تا باخر بخدمتش معروض داشت حضرت فرمود لا یعظم هذا علیك فانه

لیس بشیء من جهتین احدهما ان الله عز و جل لم یکن لیطلق ما تهدد به صاحب الروم فی رسول الله صلی

الله علیه و اله و الاخری وجود الحیلة فیه یعنی این کار را چندان برخویشتن دشوار مدان چه از دو جهة این

امر چیزی شمرده نیست اول انکه یزدان عز و جل ملك روم را بران اندیشه نا صواب مسلط و مختار نمیدارد

تا بحضرت رسولخدای صلی الله علیه و اله بدانگونه جسارت مبادرت جوید و جهة دوم انستکه راه چاره و

تدبیر دران موجود است عبد الملك عرض کرد ان تدبیر چیست فرمود در این ساعت ضرابان و عملهٔ این کار را

احضار کن تا در حضور تو دراهم و دنانیر بسکه در اورند و بر یکروی ان سورهٔ مبارکهٔ توحید و بر روی دیگر

شهادت بر حضرت رسولخدای مقرر بدار و بر دور دنانیر و دراهم نام دار الضرب و سال ضرب را برنگارند و در

اوزان انگونه ماخذ بگیر با اینکه از اصناف ثلاثه که دران ایام معمول بود و بسه وزن مختلف زده میشد

یکقسم این بود که ده عددش ده مثقال بود و ان درهم رایج است و صنف دوم ده عددش شش مثقال و صنف

سوم از دراهم را بجبر ده عددش پنجمثقال و چون ازاین سه وزن سی عدد را اخذ میکردند جملهٔ ان بیست و

یکمثقال میشد و چون این بیست و یکمثقال را بر سه قسمت کنی هر یك ثلث بحسب تقسیم هفت مثقال میشود

و باید بفرمائی تا قالبهاء ضرب از قوارير بریزند که در وزن زیاده و نقصان نشود پس دراهم را بر وزن

ده مثقال و دنانیر را بوزن هفت مثقال سکه میزنی و دران وقت دراهم کسرویه رایج بود که امروز بغلیه

گویند چه راس البغل در زمان اسلام برای عمر بن الخطاب بسکهٔ کسرویه مضروب داشت و بر روی ان

صورت پادشاه و در زیر کرسی بخط فارسی مکتوب بود نوش خور یعنی بخور گوارا باد و هر درهمی از دراهم کسرویه

پیش از اسلام یك مثقال بود و ان دراهمی که ده عددش شش مثقال و ده عددش پنجمثقال بود سمریه خفاف

و ثقال نام داشت و بنقش فارسی منقوش بود بالجمله عبد الملك بدستور العمل انحضرت فرمان کرد عملهٔ

مسکوکات را حاضر ساختند از آن تاریخ که سال هفتاد و ششم بود در اسلام دینار و درهم مسکوك شد و نیز عبد

الملك باشارهٔ انحضرت بتمام عمال ممالك فرمان صادر کرد که از این بعد ان دراهم و دنانیر رایج باشد و با

مسکوك اسلامی معامله نمایند و هر کس از این فرمان تقاعد ورزد سیاست بیند و هر کس مسکوکات خارجه دارد

بسکهٔ اسلامی تبدیل نماید پس چون عبد الملك این کارها را بانجام رسانید رسول ملك روم را با سکهٔ جدید

باز فرستاد و نوشت که خدای عز و جل ترا از اقدام بانچه اراده کرده باز میدارد و من بتمام عمال بلاد چنین

در بیان ضرب دراهم و تحقیق آن

قال فی المجمع الدرهم البغلی بسکون الغین و تخفیف اللام منسوب الی ضراب مشهور باسم راس البغل و قیل هو بفتح الغین و تشدید اللام منسوب الی بلد اسمه بغلة قریب من الحلة و هی بلدة مشهورة بالعراق و الاول اشهر علی ما ذکره بعض الفاضلین منه عفی عنه

در مسکوک شدن دراهم و دنانیر

در اینکه سکه اسلام بامر حضرت باقر بود

وچنان فرمان کردم چون این خبر بملك روم پیوست پارهٔ از مقربان او گفتند انچه ملك عرب با بدان تهدید همی کرد بپایان رسانید گفت من انهنگام همی خواستم اورا بآن مطلب بخشم اورم چه تا انهنگام سکه‌ها وطرازهای روم بود اما اکنون این کار نکنم چه از این پس اهل اسلام باین سکه وطراز معامله بجویند وکرداری بیحاصل خواهد بود بالجمله عبد الملك باشارهٔ انحضرت از ان بلیه برست وانچه انحضرت فرمود تا کنون ثابت بماند ومکشوف باد که چون این سکه در دست کفار واشخاص نجس العین میافتد وباایه شریفهٔ لا یمسّه الّا المطهّرون درست نماید حضرت باقر سلام الله علیه بفرمود تا کلمهٔ قل هو را از سورهٔ مبارکهٔ توحید در نقوش دینار ودرهم حذف نمایند تا انسورهٔ مبارکه از مصداق قران بودن خارج باشد واین عیب در دنیاید ودر ناسخ التواریخ بعد از ذکر این مطلب مرقوم داشته که حضرت باقر صلوات الله علیه در سال هفتاد وششم هنوز بیست سال از زمان سعادت اقترانش بپای نرفته بود تواند بود که عبد الملك بن مروان حضرت امام زین العابدین سلام الله علیه را طلبیده باشد وانحضرت چون دائما بعبادت مشغول وباز وا میکن را ایند فرزند برومندش باقر صلوات الله علیه را بجای خویش بدمشق فرستاده باشد انتهی حقیر گوید پوشیده نباشد که ابن اثیر در کامل التواریخ در وقایع سال هفتاد وششم نیز ضرب دینار ودرهم را بیان کرده وتفصیلی مرقوم داشته که با انچه در اینجا مسطور گردید یکسان نیست ومرحوم محمد حسنخان صنیع الدوله در منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هفتاد وششم هجری گوید حکم کردن عبد الملك بسکه زدن درهم ودینار که این اوّل سکه بود که در اسلام زده شد اگرچه بعضی گفته اند که مصعب بن زبیر در زمان عبد الله بن زبیر قلیلی دراهم مسکوك نمود ولی این روایت ضعیف است خلاصه پیش از این اعراب مسکوکات روم وایران را رایج داشته وبواسطه ان معاملات خود را بر میداشتند ودر ناسخ التواریخ گوید که ابتدای سکهٔ دینار ودرهم در سال نهم خلافت عمر بن الخطاب مطابق بیست ویکم هجری روی داد بر روی پاره کلمهٔ طیبهٔ لا اله الّا الله وبر چهرهٔ پاره لفظ الحمد لله منقوش نمودند **واقعهٔ هفتم** در مجلد دوم وقایع الایام تبریزی مدّ ظلّه ودر کتاب وقایع الشهور از وسیلة النجاة حاج ملا محمد حسین طهرانی نقل کرده اند که در روز چهارم محرّم ابن زیاد علیه اللعنة مردم را در جامع کوفه جمع کرد وایشانرا تحریص نمود بحرب حضرت سید الشهداء علیه السلم **شیخ عبد الحسین اعسم گوید**

تبّت یدا ابن زیاد کیف یطمع فی | اذلال من لم یزل بالعزّ مذکورا
هو الحسین الابیّ الضیم من شرعت | علاه نهجا لصون العز ماثورا

علامهٔ مجلسی رضوان الله علیه در بحار الانوار فرموده ثمّ جمع ابن زیاد الناس فی جامع الکوفة ثمّ خرج فصعد المنبر ثمّ قال ایها الناس انکم بلوتم ال ابی سفیان فوجدتموهم کما تحبّون وهذا امیر المؤمنین یزید قد عرفتموه حسن السیرة محمود الطریقة محسنا الی الرعیة یعطی العطا فی حقه فقد امنت السبل علی عهده وکذلک کان ابوه معویة فی عصره وهذا ابنه یزید من بعده یکرم العباد ویغنیهم بالاموال ویکرمهم وقد زادکم فی ارزاقکم مائة مائة وامرنی ان اوفرها علیکم

ولنحر حکم علی حرب عدوّ الحسین علیه السلام فاسمعوا له واطیعوا یعنی ابن زیاد لعنه الله جمع نمود مردم را در مسجد جامع کوفه پس بر منبر بالا رفت و گفت ایها النّاس بدرستیکه شما آل ابی سفیان را اختبار و آزمایش کرده اید و ایشانرا بدانگونه یافته اید که دوست میدارید و اینک یزید مردیست نیکو سیرت و پسندیده طریقت و مهربان و نیکو رفتار با رعیّت که بذل میکند عطایا را در مورد خود بتحقیق که در عهد و زمان او طرق و شوارع امن گردیده است و همین طور بود پدر او معویه در عهد خود و اینک پسرش یزید مردم را اکرام مینماید و ایشانرا از مال دنیا غنی میگرداند و جایزهٔ شما را صد صد افزون میکند و من نیز از جانب و مأمورم که زر و سیم فراوان در میان شما قسمت نمایم و شما را بحرب دشمن او حسین بفرستم پس بشنوید و اطاعت نمائید فرمان او را ثمّ نزل عن المنبر و وفر النّاس العطاء و امرهم ان یخرجوا الی حرب الحسین و یکونوا اعوانا لابن سعد علی حربه پس از منبر فرود آمد و عطایاء بسیار بمردم بخشید و امر نمود ایشانرا که بیرون روند بسوی محاربه با حسین علیه السلام و یاور و پشتیبان باشند برای ابن سعد در جنگ فاوّل من خرج شمر بن ذی الجوشن فی اربعة الاف پس اوّل کسیکه باین قصد از کوفه بیرون رفت شمر بن ذی الجوشن بود با چهار هزار نفر و بعد از او یزید بن رکاب رفت با دو هزار نفر و پس از او حصین بن نمیر سکونی بیرون آمد با چهار هزار نفر الخ

مؤلّف گوید کیفیت خروج لشکر ابن زیاد از کوفه بجانب کربلا با ذکر اقوال علماء در عدد و شمارهٔ آنها در روز ششم محرم بتفصیل مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعهٔ هشتم**[2] موافق آنچه در کامل التّواریخ و عقد الفرید و تاریخ ابی الفدا و منتظم ناصری مسطور است که در روز جمعه چهارم محرم سنهٔ دویست و پنجاه و دوّم هجری المستعین بالله احمد بن المعتصم خود را از خلافت خلع نمود و معتز بالله محمّد بن المتوکّل بخلافت رسید و مردم بغداد با او بیعت کردند و خطبه باسم او خواندند **بدانکه** مستعین بالله خلیفه دوازدهم است از خلفاء شقاوت اثر بنی العبّاس و او مردی بود سفید رنگ و ملیح الوجه و مربوع و نیز گفته اند که او مردی زن دوست و کثیر الجماع و مبذّر در اموال بود و او اوّل کسی بود که پوشیدن آستین وسیع را مرسوم کرد و وسعت آنرا دو وجب قرار داد و هم اوّل کسی بود که کلاهها را کوچک نمود و پیش از او کلاههاء بلند بر سر میگذاشتند بالجمله کیفیت خلع مستعین را مورّخین چنین رقم کرده اند که در سال دویست و پنجاه و یک هجری بر سر مزرعهٔ بین باغر و وصیف ترکی غبار نزاع ارتفاع یافت و چون مستعین بسبب قتل متوکّل از باغر رنجیده بود جانب وصیف را گرفت پس باغر با زمرهٔ از دوستان خود گفت که وصیف و بوقا بغا باعث صاحب وجود شده اند و از ما پسندان حسابی نمیدارند باید که شما معاون من باشید تا مستعین را با این دو نفر بکشیم و کسی دیگر را بر مسند خلافت نشانیم آن جماعت با او اظهار موافقت نمودند پس کیفیت حال بعرض مستعین رسید باغر را دستگیر نمود و در سرای خلافت او را دستگیر گردانید پس یاران و هواداران باغر از ملاحظهٔ این حرکت بیطاقت شدند و در ساعت باصطبل خلیفه ریختند و دست بغارت و تاراج بر آوردند و وصیف چون آنحال

تحریص نمودن ابن زیاد مردم کوفه را بجنگ حسین علیه السلام

[2] در تاریخ بنی ملوک الارض مسطور است که نوروز سال صد و نهم هجری موافق بود با روز شنبه چهارم محرم نه عن

خلع شدن مستعین بالله

بدید تصوّر کرد که اگر باغر بضرب تیغ ابدا از پای در آید غبار فتنه فرو مینشیند لذا اراده قتل او کرد از ملاحظه این حرکت خشونت ترکان زیاده گشت و کار بجائی رسید که مستعین باتفاق وصیف و بوقا و شاهك از سامره ببغداد گریخت و در خانه محمد بن عبد الله بن طاهر نزول کردند پس مخالفان همه در سامره متفق شدند و با معتزّ بالله که پسر عمّ مستعین بود بیعت کردند و معتزّ چون بر خلافت مستقرّ شد و از سایر مردم نیز بیعت گرفت مؤیّد برادر خود را ولیعهد گردانید و ابو احمد برادر دیگرش را با جمعی از موالی خود بحرب مستعین بجانب بغداد فرستاد مستعین را محاصره کردند و در ایامی که مستعین در بغداد محصور بود امر از برای بغا[2] و وصیف بود و او را هیچ گونه امری نبود چنانکه شاعر گفته خَلِیفَةٌ فِي قَفَصٍ بَیْنَ وَصِیفٍ وَبُغا یَقُولُ مَا قَالَا لَهُ كَمَا تَقُولُ الْبَبْغَا[3] و در نزهة الجلیس گوید که چون مستعین بخلافت رسید جز اسم خلافت چیزی برای او نبود وصیف ترکی و بغا مستولی بودند بر او و او قادر نبود بر اجراء امری مگر بمشاورت و اراده وصیف و بغا و در باره او گفته اند خَلِیفَةٌ فِي قَفَصٍ الخ بالجمله از روز نیمه ماه صفر سنه هزار و دویست و پنجاه و یك لشگر معتزّ با بغدادیین جنك کردند و بعد از کشش و کوشش بسیار امر معتزّ قوّت گرفت و بر صحایف روزگار مستعین آثار عجز و انکسار پدید آمد و محمّد بن واثق که با مستعین بود بجانب معتزّ میل کرد و محمّد بن عبد الله نیز الحیان پیش معتزّ فرستاد و پیغام داد که من سعی میکنم که مستعین ترك خلافت نماید و با تو بیعت کند مشروط بانکه امارت بغداد بدستور سابق متعلّق بمن باشد آنگاه محمّد بن عبد الله و وصیف و بغا مستعین را تکلیف نمودند که خود را از خلافت خلع نماید و بعد از خلع او را در سرای حسن بن سهل حبس نمودند و خلع شدن مستعین از خلافت بقول اکثر مورّخین در روز جمعه چهارم سنه دویست و پنجاه و دو روی داد و مدّت خلافت او سه سال و هشت ماه و بیست و هشت روز بود و مورّخین ذکر نموده اند که مستعین پس از خلع شدن بجانب واسط سفر کرد پس معتزّ او را بسامره طلبید و پیش از انکه وارد سامره شود سعید حاجب را باستقبال او فرستاد و او را مامور داشت که در هر جا بمستعین برسد او را بقتل آورد انتهی مؤلّف گوید کیفیّت قتل مستعین با ذکر اقوال مورّخین در روز قتل او در اوّل ماه رمضان مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی و مکشوف باد که زمره از مورّخین را عقیده آنست که بیعت مردم با معتزّ بالله در همان روز خلع مستعین بوده و بعضی خلافت معتزّ را در غیر این روز ذکر نموده اند و بدانکه در روز خلع مستعین سه قول است (۱) در روز دوّم محرّم چنانکه سابقا مذکور شد (۲) در سیم محرّم چنانکه ذکر آن نیز در مجلس گذشت (۳) در چهارم محرّم کما ذکرناه. **واقعه نهم** در کتاب اخبار الدّول گوید که در روز چهارم محرّم سال ششصد و هفدهم هجری چنگیز خان رسید بشهر بخارا و مردم آنرا قتل و غارت نمود و زنان و اطفال ایشان را باسیری گرفت بدانکه چنگیز خان یکی از سلاطین مشهور ترك است و لفظ خان و خاقان اسم و علم بود از برای پادشاهان ترك و علامت و نشانه ایشان بود در کتاب

بخلافت نشستن معتز

[2] بوقا ایضا

[3] در منتخب اللّغات گوید ببغاء بالفتح طوطی و به تشدید باء دوّم نیز آمده و در مجمع البحرین گوید البَبغاء بثلث باءات موحّدات اولهنّ و ثالثهنّ مفتوحتان و الثانیة ساکنة و بالغین المعجمة الطائر الأخضر المسمّى بالدرّة بدال مهملة مضمومة و لعلّها یخالون للعلیة طرق منه عفی عنه

قتل عام بخارا بدست چنگیز خان

قاموس گوید که خاقان عِلم واسم لِکلِّ مَلِکٍ خقّنَهُ الترک علی انفسهم ای مَلّکوه وَرَأسوه خاقان علم واسم است
برای هر سلطانی که طایفهٔ ترک اورا پادشاه ورئیس خود قرار دادند ودر منتخب اللغات گوید خاقان پادشاه
ترکان ودر برهان جامع گوید خان چون جان پادشاه ترکستان بالجمله ترک بضمّ تا در اصل نام پسر هشتم از دوازده
پسر یافث بن نوح است واو مردی شجاع ودلیر وهنرمند وفرزانه بود ولهذا یافث اورا ولیعهد خود گردانید واورا
یافث اوغلان نیز میگفتند یعنی پسر یافث وترک را بارتعالی ذرّیتی عظیم کرامت فرموده واکنون ترک نام طایفه
ایست بزرگ وایشان گروهی انبوه وقومی باشکوه میباشند وقوم ترک قبایلی بسیار هستند که هر قبیله از ایشان
چند فرقه اند وهر فرقه چندین طایفه که عدّ انها را خدا میداند در کتاب بستان السیاحه گوید که باعتقاد فقیر ترک با
قبیلهٔ عرب در عدّت وکثرت برابر ویکسان باشند وهیچ فرقه از فرق امم در کثرت وجمعیت برابر این دو فرقه نباشد
وقوم ترک صاحبان مذاهب مختلفه بسیارند واغلب ایشان طریقهٔ اهل سنّت وجماعت را دارند وجمعی کیش
کفّار دارند وجمعی غفیر غلام حیدر کرّارند وجماعت دیگر از انطایفه علی اللهی اند وقلیلی اسمعیلی وگروهی شیعهٔ
امامیه اند ونیز در انکتاب گوید که از قبائل ترک چندان ملوک نامدار وامرای گردون اقتدار برخاسته اند که شمارش
وهم از حسابش عاجز باشد مؤلّف گوید که از جملهٔ انملوک سلسلهٔ چنگیزیان بودند که پادشاه بزرگ
ایشان هلاکو نام داشت واوّل کار او دفع شرّ طایفهٔ اسمعیلیه بود وبعد از آن ببغداد رفت ومستعصم را کشت
ودولت بنی العباس را منقرض نمود وپادشاه اوّل این سلسله چنگیزخان بود واو مردی جابر وخونریز بود وبر قوم
مغول ریاست داشت وانطایفه وحشی وبت پرست بودند وچنگیز غالبا باطراف وجوانب بقتل وغارت اوقات
خود را مصروف میداشت ودر زمان سلطنت او در ملک خوارزم شاهیان چندتن از تجّار مغول را کشتند
واو از این رفتار ناهنجار رخشمناک شد وبخونخواهی رعایای خود برخاست ودر سنهٔ ششصد وهفدهم هجریه
بایران لشگر کشید وخاک ایران را سراسر ویران نمود ونهرها از خون ایرانیان روان ساخت ودر روز چهارم
محرّم سال مذکور بشهر بخارا رسید ودر نواحی این بلد که درانزمان مجمع اهالی علم وکمال ومرجع اصحاب
فضل وافضال بود نزول کردند بدانکه لفظ بخارا مشتق از بخار است وبخار بلغت مغلان یونان مجمع علم است
بالجمله لشگر وسپاه چنگیز اطراف وجوانب بخارا را فراگرفتند وآن بلده را مانند نگین در انگشتری احاطه نمودند
پس چون تاریکی شب عالم را فراگرفت جماعتی از امراء ورؤسای خوارزمشاه با بیست هزار یا سی هزار از شجعان
برسم شبیخون برسر مغولان تاختند امّا چون انسپاه خونخوار مانند بخت خود بیدار بودند قدم برابر پیش
نهادند واهل بخارا را بخاک هلاک انداختند وروز دیگر اهالی بخارا دروازه های شهر را گشودند وعلما و
اشراف واعیان از شهر بیرون آمدند امان خواستند درانهنگام چنگیزخان سوار شد بانشهر درآمد از روی

خاقان بزبان ترکی معنی لفظ خانان و

وجه تسمیهٔ بخارا واشتقاق آن از بخار است

نکبر و تبختر در بخارا میگشت تا رسید بمسجد جامع و چون آنجا را محل شریف و معبد وسیع و لطیفی دید پرسید
هذا بیت السلطان این سرای سلطان است گفتند بل هذا بیت الرحمن بلکه این خانهٔ یزدان است پس او
همچنان سواره بمسجد درآمد و تا مقصوره عنان باز نکشید و لشگر او نیز بامر کبها بمسجد درآمدند آنگاه چنگیز
پیاده شد بر منبر برآمد و نشست و مردم خود را گفت که شکم اسبان را سیر نمائید پس مغولان بموجب فرمودهٔ او
در انبارها و خزائن را گشودند و آنچه کتب و قرآن در آنها بود در آوردند و در زیر سم اسبان بر زمین ریختند
و در جای قرآنها کاه و جو ریختند و آنها را آخور اسبان خود ساختند و بعد از آن چنگیزخان بعیدگاه رفت
و باجتماع مردم بخارا فرمان داد چون اهل بخارا آمدند بر منبر بالا رفت اوّل زبان بحمد و ثنای الهی گشود و بعد
از آن در باب معایب سلطان خوارزمشاه سخنانی چند بر زبان راند و در آخر گفت ایقوم از شما گناهان بزرگ
صادر شده که خداوند بر شما غضب کرده و مرا که از جملهٔ بلاهای او میباشم بسوی شما فرستاده است اکنون آنچه
در این شهر ظاهر است محتاج بتقریر نیست آنچه از اموال مخفی دارید تسلیم نمائید لاجرم مغولان آغاز گرفتن
اموال نمودند و آنچه اهالی بخارا داشتند از ایشان گرفتند و بتعذیب و شکنجه کثیری را بکشتند امّا چون چنگیزخان
فرمان داده بود که نوکران و کسان خوارزمشاه را از شهر بیرون کنند و بسیاری از ایشان بمردم بخارا پناه برده
بودند و اینمعنی بر چنگیزخان ظاهر گشت نائرهٔ غضب و اشتعال یافت امر کرد آتش در بخارا زدند و چون
اکثر محلات آن چوب پوش بود در همان روز بیشتر شهر آتش گرفت و سوخت و بعضی از مورخین گفته اند
که در تمام بخارا هیچ عمارتی سالم نماند و در اخبار الدول گوید فلم یبق منهم دیار و لا نافخ نار و قیل انّه
نجا من هذه الواقعة رجل واحد یعنی در تمام بخارا مغولان دیاری باقی نگذاشتند و گویند که در این واقعه از
بخارائیان یکنفر نجات یافت و بجانب خراسان شتافت شخصی از وی پرسید که کیفیت حال شما چه شد و بکجا
انجامید او در جواب گفت آمدند و کندند و سوختند و کشتند و بردند فی الواقع در کلام فارسی عبارتی از این
مختصرتر در بیان آنچه از لشگر مغول در بخارا بوقوع انجامید نتوان یافت انتهی **مؤلف گوید** پوشیده
نباشد که مسطورات در این واقعه را بطور تلفیق از تاریخ اخبار الدول و حبیب السیر و بستان السیاحه و تاریخ
ایران ایراد نمودیم **واقعهٔ دهم** در تاریخ منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هشتصد و پنجاه و هشت هجری
گوید معاودت میرزا ابوالقاسم بابر از سمرقند بهرات که در چهارم محرم اینسال باین بلد ورود نمود و شرح
حال او در کتاب مذکور مسطور است **واقعهٔ یازدهم** در روز سه شنبه چهارم محرم سنهٔ هزار و دویست
و بیست و پنج هجری سلیمان میرزا فرزند فتحعلیشاه قاجار متولد شد چنانکه در مجلد قاجاریهٔ ناسخ و منتظم
ناصری مسطور است **بدانکه** از جملهٔ سلاطین و پادشاهان حق پرست دیندار یکی فتحعلیشاه قاجار است

سوختن بخارا بحکم چنگیز

وبخارا اوّل شهری بود که چنگیزخان از ممالک خوارزمشاه تصرف نمود ع

تاریخ ولادت سلیمان میرزا بن فتحعلیشاه قاجار

فوت سلطان فتحعلیشاه قاجار و عدد ازواج و اولاد او

که از زمان ابتدای سلطنت او تا انحال یکصد و سی و پنج سال میگذرد و وفات او در سال هزار و دویست و چهل و نه اتفاق افتاد و مدّت زندگانیش در اینجهان شصت و هفت سال بود که از اینجمله سی و هشت سال منفرداً پادشاهی کرد و دوازده سال ولایتعهد داشت و او پادشاه دوّم سلسلهٔ قاجاریه است چنانکه بیان حال و تبیان احوال او زائد بر این در مجلس بیاید انشاء الله تعالی بالجمله از غرائب احوال فتحعلیشاه آنکه صاحب ناسخ التّواریخ در تعداد زوجات و اولاد او گوید امّا زوجات شاهنشاه ایران فتحعلیشاه را عجب نباشد که اگر کسی شمار کند با هزار تن راست آید لکن در اینکتاب آنانکه در حشمت و نسب بجلّ و نسب داشته‌اند و در سرای سلطنت صاحب ولد بوده‌اند بنام نگاشته میآید آنگاه یکصد و پنجاه و هشت تن از زوجات او را بنام و نشان میشمارد و نیز در آن کتاب گوید از روزیکه این پادشاه بحدّ رشد و بلوغ رسید و با زنان مضاجعت توانست کرد تا آنوقت که بجهان دیگر شتافت از چهل و هفت سال افزون نبود در اینمدّت قلیل از صلب پاک او دو هزار تن فرزند و فرزندزاده بعرصهٔ شهود خرامید و لکن بیشتر از ایشان در زمان حیات او وداع زندگانی گفتند و تا این زمان که از وفات او صد و بیست و یکسال گذشته اگر فرزند و فرزندزادگان آن پادشاه را شماره کنیم عجب نباشد که با ده هزار تن راست آید و راقم این حروف مردگان ایشان را رقم نکند و نبیره فرزندان را که نسبت بآن شهریار بطن سیّم باشند نام نبرد بلکه فرزند و فرزندزادگانیکه در هنگام وفات آن شهریار زندگانی داشتند بر نگارد و همانا دویست و شصت تن پسر و دختر بی واسطه از پشت آن پادشاه بعرصهٔ شهود خرامید و یکصد و پنجاه تن از ایشان در زمان حیات پدر بمردند و یکصد و یکتن مخلّف بماندند که از اینجمله پنجاه و هفت تن پسر و چهل و شش دختر بود آنگاه پسران او را یکیک تعداد میکند تا آنجا که گوید پسر سی و چهارم فتحعلیشاه سلیمان میرزاست که در روز شنبه چهارم محرّم سنهٔ هزار و دویست و بیست و پنج متولّد شد و مادر او آغا بیگم دختر حاجی محمّد حسین صدر اعظم اصفهانی است و او را سه فرزند بود یک پسر و دو دختر **واقعهٔ دوازدهم**

بروز زلزله شدید در تبریز

بروز زلزلهٔ شدید در تبریز در تاریخ منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هزار و دویست و شصت و هشت هجری گوید که در شب چهارشنبه چهارم محرّم اینسال دو ساعت از شب گذشته در تبریز زلزلهٔ شدیدی شد و نزدیک صبح نیز مجدّداً زلزله شد و قبل از زلزله سه چهار روز برف آمده و بعد باران بسیاری بارید و نیز در آن کتاب آورده که در سنهٔ هزار و صد و سی و چهار هجری چنان زلزله در تبریز شد که نود هزار کس از شهر و حوالی آن بدو در جهان خراب گفتند و نوعی هوا تیره و تار شد که روشنی آفتاب را کسی نمیدید و در جای دیگر آنکتاب گوید و هم در اینسال زلزلهٔ شدیدی در تبریز شد که تمام شهر را خراب کرد و دویست و پنجاه هزار نفر سکنهٔ این شهر تلف شدند

واقعهٔ سیزدهم و هی من الوقایع الآتیة در روز دوشنبه چهارم محرّم مرد در بهشت مهمان حضرت

خلیل خواهند بود لفظ خبر اینست ثم بنادی بهم فی یوم الاثنین احضروا اضیاف ابرهیم فی جنة الفردوس و بیان

ماخذ این خبر در | دو ماه گذشت

تذییل در ذکر وقایع روز چهارم محرم بقول بعضی از مورخین

واقعهٔ اوّل در کتاب وقایع الشهور گوید که در روز چهارم محرم فرعون در دریا هلاک شد و جمهور مورخین هلاکت او را در دهم اینماه ذکر نموده‌اند چنانکه عنقریب تفصیل آن بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ دوم** بقول صاحب تاریخ نگارستان در این روز سنهٔ یکصد و نود و هشت هجری محمد امین شیش در جامهٔ خود دید و پناه برد بخدا از زوال نعمت بتفصیلیکه در بیست و چهارم اینماه بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ سیم** موافق قول صاحب حبیب السیر در روز جمعه چهارم محرم سنهٔ دویست و دوم هجری ابراهیم بن مهدی عباسی در بغداد خطبه بنام خویش خواند و بضبط دنیا پرداخت و ما تفصیل این واقعه را در پنجم اینماه ذکر خواهیم نمود **تکمیل**

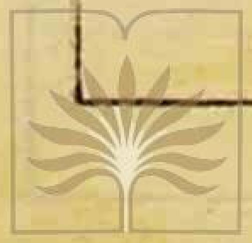
ومما املاه شیخنا الطوسی رضوان الله علیه علی تلامیذه یوم الجمعة الرابع من المحرم سنة سبع و خمسین و اربعمائة انه قال اخبرنا جماعة عن ابی المفضل قال حدثنا رجاء بن یحیی بن الحسین العبرانی الکاتب سنة اربع عشرة و ثلثمائة و فیها مات قال حدثنا محمد بن الحسن بن شمون قال حدثنی عبد الله بن عبد الرحمن الاصم عن الفضیل بن یسار عن وهب بن عبد الله قال حدثنی ابو حرب بن ابی الاسود الدؤلی عن ابیه ابی الاسود قال قدمت الربذة فدخلت علی ابی ذر جندب بن جناده فحدثنی ابو ذر قال دخلت ذات یوم فی صدر نهاره علی رسول الله صلی الله علیه و آله فی مسجده فلم ار فی المسجد احدا من الناس الا رسول الله صلی الله علیه و آله و علی علیه السلام الی جانبه جالس فاغتنمت خلوة المسجد فقلت یا رسول الله بابی انت و امی اوصنی بوصیة ینفعنی الله بها فقال نعم و اکرم بک یا اباذر انک منا اهل البیت و انی موصیک بوصیة فاحفظها فانها جامعة لطرق الخیر و سبله فانک ان تحفظها کان لک بها کفلان یا اباذر اعبد الله کانک تراه فان کنت لا تراه فانه عز و جل یراک و اعلم ان اول عبادته المعرفة به بانه الاول قبل کل شیء فلا شیء قبله و الفرد فلا ثانی معه و الباقی لا الی غایة فاطر السموات و الارض و ما فیهما و ما بینهما من شیء و هو الله اللطیف الخبیر و هو علی کل شیء قدیر ثم الایمان بی و الاقرار بان الله عز و جل ارسلنی الی کافة الناس بشیرا و نذیرا و داعیا الی الله باذنه و سراجا منیرا ثم حب اهل بیتی الذین اذهب الله عنهم الرجس و طهرهم تطهیرا و اعلم یا اباذر ان الله تعالی جعل اهل بیتی کسفینة النجاة فی قوم نوح من رکبها نجی و من رغب عنها غرق و مثل باب حطة فی بنی اسرائیل من دخله کان آمنا یا اباذر احفظ ما اوصیک به تکن سعیدا فی الدنیا و الآخرة یا اباذر نعمتان مغبون فیهما کثیر من الناس الصحة و الفراغ یا اباذر اغتنم خمسا قبل خمس شبابک قبل هرمک و صحتک قبل سقمک و غناک قبل فقرک و فراغک قبل شغلک و حیاتک قبل موتک یا اباذر ایاک و التسویف باملک فانک بیومک و لست بما بعده فان یکن غد لک تکن فی الغد کما کنت فی الیوم و ان لم یکن غد لک لم تندم علی

تذییل در نقل وقایع چهارم

کفل | عبادة الله

و مثل اهل بیتی کسفینة النجاة

فکن

ما فرّطت في اليوم يا اباذر كم من مستقبل يوماً لا يستكمله ومنتظر غداً لا يبلغه يا اباذر لو نظرت الى الأجل ومصيره
لأبغضت الأمل وغروره يا اباذر كن في الدنيا كانك غريب او كعابر سبيل وعدّ نفسك في اهل القبور يا اباذر
اذا اصبحت فلا تحدّث نفسك بالمسا واذا امسيت فلا تحدّث نفسك بالصباح وخذ من صحّتك قبل سقمك
ومن حيوتك قبل موتك فانّك لا تدري ما اسمك غداً يا اباذر ايّاك ان تدركك الصرعة عند العثرة فلا تمكن
من الرجعة ولا يحمدك من خلفت بما تركت ولا يعذرك من تقدم عليه بما به اشتغلت يا اباذر ما رايت كالنّار
نام هاربها ولا كالجنّة نام طالبها يا اباذر كن على عمرك اشحّ منك على درهمك ودينارك يا اباذر هل ينتظر
احدكم الّا غنا مطغياً او فقراً منسياً او مرضاً مفسداً او هرماً مفنّداً[۲] او موتاً مجهزاً او الدجّال فانه شرّ غائب
ينتظر او الساعة والساعة ادهى وامرّ يا اباذر انّ شرّ الناس عند الله تعالى يوم القيمة عالم لا ينتفع بعلمه
ومن طلب علماً ليصرف به وجوه الناس اليه لم يجد ريح الجنّة يا اباذر من ابتغى العلم ليخدع به الناس لم يجد
ريح الجنّة يا اباذر اذا سألت عن علم لا تعلمه فقل لا اعلمه تنج من تبعته ولا تفت الناس بما لا علم لك به تنج
من عذاب يوم القيمة يا اباذر يطّلع قوم من اهل الجنّة الى قوم من اهل النار فيقولون ما ادخلكم النار وانّما
دخلنا الجنّة بفضل تاديبكم وتعليمكم فيقولون انّا كنّا نأمر[۳] بالمعروف ولا نفعله يا اباذر انّ حقوق الله اعظم من
ان يقوم بها العباد وانّ نعم الله عزّ وجلّ اكثر من ان يحصيها العباد ولكن امسوا تائبين واصبحوا تائبين يا اباذر
انكم في ممرّ الليل والنهار في آجال منقوصة واعمال محفوظة والموت يأتي بغتة فمن يزرع خيراً يوشك ان يحصد
ذرعه خيراً ومن يزرع شرّاً يوشك ان يحصد ندامة ولكلّ زارع ما زرع يا اباذر لا يسبق بطئ بحظه ولا يدرك
حريص ما لم يقدّر له ومن اعطي خيراً فالله عزّ وجلّ اعطاه ومن وقي شرّاً فالله عزّ وجلّ وقاه يا اباذر المتّقون سادة
والفقها قادة ومجالستهم زيادة يا اباذر انّ المؤمن ليرى ذنبه كانّه تحت صخرة يخاف ان تقع عليه والكافر يرى
ذنبه كانّه ذباب مرّ على انفه يا اباذر انّ نفس المؤمن اشدّ تقلّباً وخيفة من الخطيئة من العصفور حين يقذف به
في شركه[۴] يا اباذر انّ الرجل ليحرم من الرزق[۵] بالذنب يصيبه يا اباذر من وافق قوله فعله فذلك الّذي اصاب حظّه
ومن خالف قوله فعله فانّما يوبّخ نفسه يا اباذر اذا طلبت شيئاً من الآخرة وابتغيته فيتيسّر لك واذا طلبت شيئاً من الدنيا
وابتغيته عسر لك فانّ لك على كلّ حال حسنة يا اباذر انّ الله تبارك وتعالى اذا اراد بعبد خيراً جعل الذنوب
بين عينيه ممثّلة والاثم عليه ثقيلاً وبيلاً واذا اراد الله بعبد شرّاً انساه ذنوبه يا اباذر لا تنظر الى صغر الخطيئة
ولكن انظر الى من عصيت يا اباذر لا تنطق فيما لا يعنيك فانّك لست منه في شيء واخزن[۶] لسانك كما تخزن رزقك
يا اباذر انّ الله جلّ ثناؤه ليدخل قوماً الجنّة فيعطيهم حتى تنتهي امانيهم وفوقهم قوم في الدرجات العلى فاذا
نظروا اليهم عرفوهم فيقولون ربّنا اخواننا كنّا معهم في الدنيا فبم فضّلتهم علينا فيقال هيهات انّهم كانوا

فرمایشات پیغمبر بجناب اباذر

[۲] مفنّداً ۱۲

[۳] نامر كرّ بالخير ۱۲

[۴] شرك بتحتين دام صيد منتخب

[۵] من رزقه ۱۲

في حرمان الرجل من الرزق بذنبه

[۶] واخزن لسانك كما تخزن رزقك ۱۲

يجوعون حين تشبعون ويظمؤن حين تروون ويقومون حين تنامون ويشخصون حين تخفضون يا اباذر ان الله تعالى جعل قرة عينى فى الصلوة وحببها الى كما حبب الى الجائع الطعام والى الظمان الماء وان الجائع اذا اكل الطعام شبع واذا شرب روى وانا لا اشبع من الصلوة يا اباذر ان الله تعالى بعث عيسى بن مريم بالرهبانية وبعثت بالحنفية السمحة وحبب الى النساء والطيب جعل فى الصلوة قرة عينى يا اباذر ايما رجل تطوع فى كل يوم اثنى عشرة ركعة سوى المكتوبة كان له حقا واجبا بيت فى الجنة يا اباذر صلوة فى مسجدى هذا تعدل الف صلوة فى غيره من المساجد الا المسجد الحرام وصلوة فى المسجد الحرام تعدل مأة الف صلوة فى غيره وافضل من هذا كله صلوة يصليها الرجل فى بيته حيث لا يراه الا الله عز وجل يطلب بها وجه الله تعالى يا اباذر ما دمت فى الصلوة فانك تقرع باب الملك ومن يكثر قرع باب الملك فانه يفتح له يا اباذر ما من مؤمن يقوم للصلوة الا تناثر عليه البر ما بينه وبين العرش ووكل به ملك ينادى يا ابن ادم لو تعلم ما لك فى صلوتك ومن تناجى ما سئمت ولا التفت يا اباذر طوبى لاصحاب الالوية يوم القيمة يحملونها فيسبقون الناس الى الجنة الا وهم السابقون الى المسجد بالاسحار وغيرها يا اباذر الصلوة عماد الدين واللسان اكبر والصدقة تمحوا الخطيئة واللسان اكبر يا اباذر الدرج فى الجنة فوق الدرجة كما بين السماء والارض وان العبد ليرفع بصره فيلمع له نور يكاد يخطف بصره فيفزع لذلك فيقول ما هذا فيقال هذا نور اخيك المؤمن فيقول اخى فلان كنا نعمل جميعا فى الدنيا وقد فضل على هكذا فيقال انه كان افضل منك عملا ثم يجعل فى قلبه الرضا حتى يرضى يا اباذر الدنيا سجن المؤمن وجنة الكافر وما فيها مؤمن الا وهو حزين فكيف لا يحزن وقد اوعده الله انه وارد جهنم ولم يعده انه صادر عنها يا اباذر من اوتى من العلم ما لا يعمل به لحقيق ان يكون اوتى علما لا ينفعه الله به لان الله عز وجل بعث العلماء فقال

ان الذين اوتوا العلم من قبله اذا يتلى عليهم يخرون للاذقان سجدا ويقولون سبحان ربنا ان كان وعد ربنا لمفعولا ويخرون للاذقان يبكون يا اباذر من استطاع ان يبكى فليبك ومن لم يستطع فليشعر قلبه الحزن فليتباك يا اباذر ان القلب القاسى بعيد من الله ولكن لا يشعرون يا اباذر ما من خطيب يخطب الا عرضت عليه خطبته يوم القيمة وما اراد بها يا اباذر ان فضل صلوة النافلة فى السر على العلانية كفضل الفريضة على النافلة يا اباذر ما يتقرب العبد الى الله بشئ افضل من السجود الخفى يا اباذر اذكر الله ذكرا خاملا قلت يا رسول الله وما الخامل قال صلى الله عليه واله الذكر الخفى يا اباذر يقول الله عز وجل لا اجمع على عبدى خوفين ولا اجمع له امنين فاذا امننى فى الدنيا اخفته يوم القيمة واذا خافنى فى الدنيا امنته يوم القيمة يا اباذر لو ان رجلا كان له عمل سبعين نبيا لاحتقره وخشى ان لا ينجو من شر يوم القيمة يا اباذر ان الرجل لتعرض عليه ذنوبه يوم القيمة فيقول اما انى كنت منك مشفقا فيغفر له يا اباذر ان الرجل ليعمل الحسنة فيتكل عليها ويعمل

(المحقرات)

المحقرات فيأتي الله وهو من الأشقياء وان الرجل ليعمل السيئة فيفرق منها فيأتي الله آمناً يوم القيمة يا اباذر ان العبد ليذنب فيدخل بذنبه ذلك الجنة قلت وكيف ذلك بابي انت وامي يا رسول الله قال يكون ذلك الذنب نصب عينيه تائباً منه فاراً الى الله عزّ وجلّ حتى يدخل الجنة يا اباذر ان الكيس من دان نفسه وعمل لما بعد الموت والعاجز من اتبع نفسه هويها وتمنى على الله عزّ وجلّ الأماني يا اباذر اول شيء يرفع من هذه الأمة الأمانة والخشوع حتى لا تكاد ترى خاشعاً يا اباذر لو ان الدنيا كانت تعدل عند الله جناح بعوضة ما سقى الفاجر شربة من ماء يا اباذر ان الدنيا ملعونة ملعون ما فيها الا ما ابتغي به وجه الله عزّ وجلّ يا اباذر ما من شيء ابغض الى الله من الدنيا خلقها ثم اعرض عنها ولم ينظر اليها ولا ينظر اليها حتى تقوم الساعة وما من شيء احب الى الله عزّ وجلّ من ايمان به وترك ما امر ان يترك يا اباذر ان الله جلّ ثناؤه اوحى الى اخي عيسى يا عيسى لا تحب الدنيا فاني لست احبها واحب الآخرة فانها هي دار المعاد يا اباذر ان جبرئيل اتاني بخزائن الدنيا على بغلة شهباء فقال لي يا محمد هذه خزائن الدنيا ولا ينقصك من حظك عند ربك فقلت حبيبي جبرئيل لا حاجة لي فيها اذا جعت سألت ربي واذا شبعت شكرته يا اباذر اذا اراد الله بعبد خيراً فقهه في الدين وزهده في الدنيا وبصره بعيوب نفسه يا اباذر ما زهد عبد في الدنيا الا اثبت الله الحكمة في قلبه وانطق بها لسانه وبصره عيوب الدنيا وداءها ودواءها واخرجه منها سالماً الى دار السلام يا اباذر اذا رأيت اخاك قد زهد في الدنيا فاستمع منه فانه يلقي اليك الحكمة فقلت يا رسول الله من ازهد الناس قال من لم ينس المقابر والبلى وترك ما يفنى لما يبقى ومن لم يعد غداً من ايامه وعد نفسه من الموتى يا اباذر ان الله لم يوح الي ان اجمع المال ولكن اوحى الي ان سبح بحمد ربك وكن من الساجدين واعبد ربك حتى يأتيك اليقين يا اباذر اني البس الغليظ واجلس على الأرض والعق اصابعي واركب الحمار بغير سرج واردف خلفي فمن رغب عن سنتي فليس مني يا اباذر حب المال والشرف مذهب لدين الرجل قلت يا رسول الله الخائفون الخاضعون المتواضعون الذاكرون الله كثيراً يسبقون الناس الى الجنة فقال لا ولكن فقراء المؤمنين فانهم يأتون فيتخطون رقاب الناس فيقول لهم خزنة الجنة كما انتم حتى تحاسبون فيقولون بم تحاسب فوالله ما ملكنا فنجور ونعدل ولا افيض علينا فنقبض ونبسط وكنا نعبد ربنا حتى اتانا اليقين يا اباذر الدنيا مشغلة للقلوب والبدن وان الله عزّ وجلّ يسئل اهل الدنيا عما نعموا في حلالها فكيف بما نعموا في حرامها يا اباذر اني قد سألت الله عزّ وجلّ ان يجعل رزق من احبني الكفاف ويعطي من يبغضني كثرة المال والولد يا اباذر طوبى للزاهدين في الدنيا والراغبين في الآخرة الذين اتخذوا ارض الله بساطاً وترابها فراشاً وماءها طيباً واتخذوا الكتاب شعاراً والدعاء دثاراً وقرضوا الدنيا قرضاً يا اباذر حرث الآخرة العمل الصالح وحرث الدنيا المال والبنون يا اباذر ان ربي تبارك وتعالى اخبرني فقال وعزتي وجلالي ما ادرك العابدون درك البكاء عندي شيئاً واني لأبني لهم في الرفيق الأعلى قصراً لا يشركهم فيه احد قال قلت يا رسول الله اي المؤمنين اكيس قال اكثرهم للموت ذكراً واحسنهم له استعداداً

(حاشیه)

عابد غضبان

في ذم الدنيا

قوله من دان نفسه دانه اي اذله واستعبده من باب باع (صحاح)

در منتخب اللغات گوید امنية بالضم وتشديد ياء آرزو ومراد امانی جمع منه عفی عنه

(۴) فضل زينة الدنيا وترك ما يبقى على ما يفنى

اذهب لدين الرجل من ذئبين ضاريين في زريبة الغنم فاغار فيها حتى اصبحا فماذا ابقيا منها ... ولكن عبدنا ربنا حتى دعانا فاجبنا

سائلنا عما نعمنا في حلاله فكيف بما نعمنا في حرامه

قرض بريدن ووام دادن منتخب

لعق ليسيدن من باب علم

في عدم الاعتناء بالعلم الكثير

حرث بالفتح كاشتن وكسب كردن منتخب

(حاشیه بالای صفحه) ... بالتحريك زبيله ... من باب علم (صحاح)

يا اباذر اذا دخل النور القلب انفسح القلب واستوسع قلت فما علامة ذلك بابي انت وامي يا رسول الله قال الانابة الى دار الخلود والتجافي عن دار الغرور والاستعداد للموت قبل نزوله يا اباذر اتق الله ولا ترى الناس انك تخشى الله فيكرموك وقلبك فاجر يا اباذر ليكن لك في كل شيء نية حتى في الاكل والنوم يا اباذر ان لله ملائكة قياما في خيفته لا يرفعون رؤسهم حتى ينفخ في الصور النفخة الاخيرة فيقولون جميعا سبحانك وبحمدك ما عبدناك كما ينبغي لك ان تعبد فلو كان لرجل عمل سبعين صديقا لاستقل عمله من شدة ما يرى يومئذ ولو ان دلوا صب من غسلين في مطلع الشمس لغلت منه جماجم من في مغربها ولو زفرت جهنم زفرة لم يبق ملك مقرب ولا نبي مرسل الا خر جاثيا لركبتيه يقول يا رب نفسي نفسي حتى ينسى ابرهيم اسحق يقول يا رب انا خليلك فلا تنسني يا اباذر لو ان امرأة من نساء اهل الجنة اطلعت من سماء الدنيا في ليلة ظلماء لاضائت لها الارض كما تضيء ليلة البدر ولوجد ريح نشرها جميع اهل الارض ولو ان ثوبا من ثياب اهل الجنة نشر اليوم في الدنيا لصعق من ينظر اليه وما حملته ابصارهم يا اباذر اخفض صوتك عند الجنائز وعند القتال وعند القرآن يا اباذر اذا اتبعت جنازة فليكن عملك فيها التفكر والخشوع واعلم انك لاحق به يا اباذر اعلم ان كل شيء اذا فسد فالملح دواؤه واذا فسد الملح فليس له دواء واعلم ان فيكم خلقين الضحك من غير عجب والكسل من غير سهو يا اباذر ركعتان مقتصدتان في التفكر خير من قيام ليلة والقلب ساه يا اباذر الحق ثقيل مر والباطل خفيف حلو ورب شهوة ساعة تورث حزنا طويلا يا اباذر لا يفقه الرجل كل الفقه حتى يرى ان الناس في جنب الله امثال الاباعر ثم يرجع الى نفسه فيكون هو احقر حاقر لها يا اباذر لا يصيب الرجل حقيقة الايمان حتى يرى الناس كلهم حمقى في دينهم عقلاء في دنياهم يا اباذر حاسب نفسك قبل ان تحاسب فانه اهون لحسابك غدا وزن نفسك قبل ان توزن وتجهز للعرض الاكبر يوم تعرض لا يخفى على الله منك خافية يا اباذر استحي من الله فاني والذي نفسي بيده لاظل حين اذهب الى الغائط متقنعا بثوبي استحياء من الملائكة الذين معي يا اباذر اتحب ان تدخل الجنة قلت نعم فداك ابي وامي قال اقصر من الامل واجعل الموت نصب عينيك واستحي من الله حق الحياء قال قلت يا رسول الله كلنا نستحيي من الله تعالى قال ليس كذلك الحياء ولكن الحياء ان لا تنسى المقابر والبلى والجوف وما وعى والرأس وما حوى فمن اراد كرامة الآخرة فليدع زينة الدنيا فاذا كنت كذلك اصبت ولاية الله عز وجل يا اباذر يكفي من الدعاء مع البر ما يكفي الطعام من الملح يا اباذر مثل الذين يدعون بغير العمل كمثل الذي يرمي بغير وتر يا اباذر ان ربك عز وجل يباهي الملائكة بثلاثة نفر رجل يصبح في ارض قفر فيؤذن ثم يقيم ثم يصلي فيقول ربك عز وجل للملائكة انظروا الى عبدي يصلي ولا يراه احد غيري فينزل سبعون الف ملك يصلون وراءه ويستغفرون له الى الغد من ذلك اليوم ورجل قام من الليل فصلى وحده فسجد ونام وهو ساجد فيقول الله انظروا الى عبدي روحه عندي وجسده ساجد ورجل في زحف فيفر اصحابه وثبت هو يقاتل حتى يقتل يا اباذر ما من رجل

درخواست در رهبت منتخب

[5] الجمجمة بالضم عظم الراس المشتملة على الدماغ مجمع

زفر بالفتح نفس بخود كشيدن وبعد از آن برآوردن منتخب

[7] افضل مما تضيء بالقمر ليلة البدر

[8] النشر الريح الطيبة اواعم او ريح فم المراة قاموس ودر منتخب اللغات گويد نشر بوى خوش

قال الشيخ الطوسي ره هذا المثل للعلماء السوء منه

خلق بالضم وبضمتين خوى وعادت منتخب

[11] استحيي من الملكين الذين معي

[12] المراد من الجوف البطن والفرج وما وعى اى ما جمع يعني الفرج والبطن من الحرام والشبهة منه

يجعل جبهته في بقعة من بقاع الأرض الا شهدت له بها وما من منزل ينزله قوم الا اصبح ذلك المنزل يصلي عليهم او يلعنهم
يا اباذر ما من صباح لا رواح الا وبقاع الأرض تنادي بعضها بعضا يا جاره هل مرّ بك اليوم ذاكر لله تعالى او عبد
وضع جبهته عليك ساجدا لله تعالى فمن قائلة لا ومن قائلة نعم فاذا قالت نعم اهتزت[1] وانبهجت وترى ان لها فضلا
على جارتها يا اباذر ان الله تعالى لما خلق الأرض وخلق ما فيها من الشجر لم يكن في الأرض شجرة يأتيها بنو ادم
الا اصابوا منها منفعة فلم تزل الأرض والشجر كذلك حتى تكلم فجرة بني ادم بالكلمة العظيمة قولهم اتخذ الله ولدا
سبحانه فلما قالوا اقشعرت الأرض وذهبت منفعة الاشجار يا اباذر ان الأرض لتبكي على المؤمن اذا مات اربعين
صباحا يا اباذر اذا كان العبد في ارض قيّ يعني قفر فتوضأ او تيمم ثم اذن واقام وصلى امر الله عز وجل الملائكة
فصفوا خلفه صفا لا يرى طرفاه يركعون بركوعه ويسجدون بسجوده ويؤمنون على دعائه يا اباذر من اقام و
لم يؤذن لم يصل معه الا ملكاه اللذان معه يا اباذر ما من شاب يدع لذة الدنيا ولهوها واهرم شبابه في
طاعة الله الا اعطاه الله اجر اثنين وسبعين صديقا يا اباذر الذاكر في الغافلين كالمقاتل في الفارين يا
اباذر الجليس الصالح خير من الوحدة والوحدة خير من جليس السوء واملاء الخير خير من السكوت والسكوت خير
من املاء الشر يا اباذر لا تصاحب الا مؤمنا ولا يأكل معك الا تقي ولا تأكل طعام الفاسقين يا اباذر اطعم
طعامك من تحبه في الله وكل طعام من يحبك في الله يا اباذر ان الله عند لسان كل قائل فليتق الله امرء وليعلم ما
يقول يا اباذر اترك فضول الكلام وحسبك من الكلام ما تبلغ به حاجتك يا اباذر كفى بالمرء كذبا ان يحدث بكل
ما يسمع يا اباذر ما من شيء احق بطول السجن من اللسان يا اباذر ما عمل من لم يحفظ لسانه يا اباذر من اجلال الله اكرام
ذي الشيبة المسلم واكرام حملة القرآن العاملين به واكرام السلطان المقسط يا اباذر لا تكن عيابا ولا مداحا و
لا طعانا ولا مماريا[2] يا اباذر لا يزال العبد يزداد من الله بعدا ما ساء خلقه يا اباذر الكلمة الطيبة صدقة وكل
خطوة يخطوها الى الصلوة صدقة يا اباذر من اجاب داعي[3] الله تعالى واحسن عمارة مساجد الله كان ثوابه من
الله الجنة فقلت بابي انت وامي كيف نعمر مساجد الله قال لا ترفع فيها الأصوات ولا يخاض[4] فيها بالباطل
لا يشترى ولا يباع واترك اللغو ما دمت فيها فان لم تفعل فلا تلومن يوم القيمة الا نفسك يا اباذر ان الله
يعطيك ما دمت جالسا في المسجد بكل نفس تنفس فيه درجة في الجنة وتصلي عليك الملائكة ويكتب لك بكل
نفس تنفس فيه عشر حسنات وتمحى عنك عشر سيئات يا اباذر اتدري في اي شيء نزلت هذه الاية اصبروا وصابروا
ورابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون قلت لا فداك ابي وامي قال صـ في انتظار الصلوة خلف الصلوة وكثرة
الاختلاف الى المساجد فذلكم الرباط يا اباذر يقول الله تعالى ان احب العباد الي المتحابون بجلالي[5] المتعلقة
قلوبهم بالمساجد والمستغفرون بالاسحار اولئك اذا اردت باهل الارض عقوبة ذكرتهم فصرفت العقوبة عنهم

في علة ذهاب المنفعة عن الأشجار

في فضيلة الجلوس في المسجد

[1] اهتزاز جنبيدن منه

[2] قال في المجمع قوله تعالى افتمارونه على ما يرى اي تجادلونه والمماراة المجادلة ومنه قوله تعالى فلا تمار فيهم اي لا تجادل في امر اصحاب الكهف منه

[3] اي المؤذن منه عفي عنه

[4] خوض بكاري باسخني در شدن منتخب

[5] اي بالمال الحلال الذي اعطيتهم منه عفي عنه

قال في المجمع اسباغ الوضوء اتمامه واكماله وذلك في وجهين اتمامه على ما فرض الله تعالى واكماله على ما سنه رسول الله ... قوله في المكاره اي في الاحوال الباردة والازمنة الشديدة ... يعني اسباغ الوضوء فيها الكفارة للذنوب يعني عفو عنه

يا اباذر اسباغ الوضوء في المكاره من الكفارات يا اباذر كل جلوس في المسجد لغو الا ثلاثة قرائة مصل او ذكر الله

او سائل عن علم يا اباذر كن بالعمل بالتقوى اشد منك هما ما بالعمل لغيره فانه لا يقل عمل بالتقوى وكيف يقل

ما يتقبل لقول الله عز وجل انما يتقبل الله من المتقين يا اباذر لا يكون الرجل من المتقين حتى يحاسب نفسه

اشد من محاسبة الشريك شريكه فيعلم من اين مطعمه ومن اين مشربه ومن اين ملبسه امن حلال ام من حرام يا اباذر

من لم يبال من اين اكتسب المال لم يبال الله من اين ادخله النار يا اباذر من سره ان يكون اكرم الناس فليتق الله عز

وجل يا اباذر احبكم الى الله عز وجل اكثركم ذكرا له واكرمكم عند الله اتقيكم وانجاكم من عذاب الله اشدكم خوفا له

يا اباذر ان المتقين الذي يتقون من الشيء الذي لا يتقى منه خوفا من الدخول في الشبهة يا اباذر من اطاع الله عز

وجل فقد ذكر الله وان قلت صلوته وصيامه وتلاوة القرآن يا اباذر اصل الدين الورع وراسه الطاعة يا اباذر كن

ورعا تكن اعبد الناس وخير دينكم الورع يا اباذر فضل العلم خير من فضل العبادة واعلم انكم لو صليتم حتى تكونوا

كالحنايا وصمتم حتى تكونوا كالاوتار ما نفعكم ذلك الا بورع يا اباذر ان اهل الورع والزهد في الدنيا هم اولياء

الله حقا يا اباذر من لم يات يوم القيمة بثلاث فقد خسر قلت وما الثلاث فداك ابي وامي يا رسول الله قال صلى الله

عليه واله ورع يحجزه عما حرم الله عليه وحلم يرد به جهل السفيه وخلق يداري به الناس يا اباذر ان سرك ان تكون

اقوى الناس فتوكل على الله وان سرك ان تكون اكرم الناس فاتق الله وان سرك ان تكون اغنى الناس فكن بما في

يد الله عز وجل اوثق منك بما في يدك يا اباذر لو ان الناس كلهم اخذوا بهذه الاية لكفتهم وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ

لَهُ مَخْرَجاً وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ اِنَّ اللهَ بَالِغُ اَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللهُ لِكُلِّ شَيْءٍ

قَدْراً يا اباذر يقول الله تعالى لا يؤثر عبد هواى على هواه الا جعلت غناه في نفسه وهمومه في آخرته وضمنت السموات

والارض رزقه وكففت عليه ضيعته وكنت له من وراء تجارة كل تاجر يا اباذر لو ان ابن ادم فر من رزقه كما يفر من الموت

لادركه رزقه كما يدركه الموت يا اباذر الا اعلمك كلمات ينفعك الله عز وجل بهن قلت بلى يا رسول الله قال احفظ الله

يحفظك احفظ الله تجده امامك تعرف الى الله تعالى في الرخاء يعرفك في الشدة واذا سئلت فاسئل الله واذا استعنت فاستعن

بالله فقد جرى القلم بما هو كائن الى يوم القيمة ولو ان الخلق كلهم جهدوا ان ينفعوك بشيء لم يكتبه الله لك ما قدروا

عليه فان استطعت ان تعمل لله تعالى بالرضا واليقين فافعل فان لم تستطع فاصبر فان في الصبر على ما تكره خيرا كثيرا

وان النصر مع الصبر والفرج مع الكرب ان مع العسر يسرا يا اباذر استغن بغناء الله يغنك الله قلت وما هو يا رسول

الله قال غداء يوم وعشاء ليلة فمن قنع بما رزقه الله يا اباذر فهو من اغنى الناس يا اباذر ان الله جل ثناؤه يقول

اني لست كل كلام الحكيم اتقبل ولكن همه وهواه فيما احب وارضى جعلت صمته حمدا لي ووقارا وان لم يتكلم يا اباذر

ان الله تبارك وتعالى لا ينظر الى صوركم ولا الى اموالكم ولكن ينظر الى قلوبكم واعمالكم يا اباذر التقوى هيهنا التقوى

(هيهنا)

قوله قرائة مصل اي قرائة القرآن في صلوته منه عفي عنه

الحنية كغنية القوس الجمع حني وحنايا ... منه

قال في المجمع الضيعة بالفتح ثم السكون العقار والارض المغلة والجمع ضياع ككتاب و در منتخب اللغات گويد ضيعة بالفتح آب و زمين كه در او غله شود و تجارت و حرفه و پيشه و في الحديث القدسي لا يؤثر عبد هواى على هواه الا كففت عليه ضيعته كان المعنى اغنيته فيها عن الحاجة الى غيرها (مجمع)

احفظ الله تجده امامك اي احفظ حرمة الله في اوامره ونواهيه تجده امامك اي في كل شيء يكون فيه صلاح ... يشير الى ... الورع ...

مبهما راشار به الى الصدق يا اباذر اربع لا يصيبهن الا مؤمن الصمت وهو اول العبادة والتواضع لله سبحانه وذكر
الله تعالى على كل حال وقلة الشيء يعني قلة المال يا اباذر هم بالحسنة وان لم تعملها لكيلا تكتب من الغافلين يا اباذر
من ملك ما بين فخذيه وما بين لحييه دخل الجنة قلت يا رسول الله فانا لنؤخذ بما ننطق من السنتنا قال يا اباذر وهل
يكب الناس على مناخرهم في النار الا حصائد السنتهم انك لا تزال سالما ما سكت فاذا تكلمت يكتب لك او عليك
يا اباذر ان الرجل ليتكلم بالكلمة من رضوان الله تعالى فيكتب له بها رضوانه الى يوم القيمة وان الرجل ليتكلم بالكلمة
في المجلس ليضحكهم بها فيهوي في جهنم ما بين السماء والارض يا اباذر ويل للذي يتحدث فيكذب ليضحك به القوم ويل
له ويل له يا اباذر من صمت نجى فعليك بالصدق ولا تخرجن من فمك كذبة ابدا فقلت يا رسول الله فما توبة الرجل
الذي يكذب متعمدا قال الاستغفار وصلوة الخمس يغسل ذلك يا اباذر اياك والغيبة فان الغيبة اشد من الزنا
قلت يا رسول الله ولم ذلك بابي انت وامي قال لان الرجل يزني ويتوب الى الله فيتوب الله عز وجل عليه والغيبة
لا تغفر حتى يغفرها صاحبها يا اباذر سباب المسلم فسوق وقتاله كفر واكل لحمه من معاصي الله وحرمة ماله كحرمة دمه
قلت يا رسول الله وما الغيبة قال ذكرك اخاك بما يكره قلت يا رسول الله فمن كان فيه ذلك الذي ذكرته قال ص
اعلم انك اذا ذكرته بما هو فيه فقد اغتبته وان ذكرته بما ليس فيه فقد بهته يا اباذر من ذب عن اخيه المؤمن الغيبة
كان حقا على الله جل ثناؤه ان يعتقه من النار يا اباذر من اغتيب عنده اخوه المسلم وهو يستطيع نصره فنصره نصره
الله عز وجل في الدنيا والاخرة وان خذله وهو يقدر نصره خذله الله في الدنيا والاخرة يا اباذر لا يدخل الجنة قتات
قلت يا رسول الله وما القتات قال النمام يا اباذر صاحب النميمة لا يستريح من عذاب الله عز وجل يا اباذر من كان
ذا وجهين ولسانين في الدنيا فهو ذو لسانين في النار يا اباذر المجالس بالامانة وافشائك سر اخيك خيانة فاجتنب
ذلك واجتنب مجلس العشيرة يا اباذر تعرض اعمال اهل الدنيا على الله عز وجل من الجمعة الى الجمعة في كل يوم الاثنين
والخميس فيغفر لكل عبد مؤمن الا عبدا كانت بينه وبين اخيه شحناء فيقول اتركوا اعمال هذين حتى يصطلحا يا اباذر
اياك وهجران اخيك فان العمل لا يتقبل مع الهجران فان كنت لا بد فاعلا فلا تهجره اكثر من ثلثة ايام كملا فمن مات
فيها مهاجرا لاخيه كانت النار اولى به يا اباذر من احب ان يمثل له الرجال قياما فليتبوء مقعده من النار يا اباذر
من مات وفي قلبه مثقال ذرة من كبر لم يجد رائحة الجنة الا ان يتوب قبل ذلك فقال رجل يا رسول الله ليعجبني الجمال
حتى وددت ان علاقة سوطي وقبال نعلي حسن فهل يرهب ذلك علي قال كيف تجد قلبك قال اجده عارفا للحق
مطمئنا اليه قال ص ذلك ليس بالكبر ولكن الكبر ان تترك الحق وتتجاوز الى غيره وتنظر الى الناس ولا ترى ان احدا عرضه
كعرضك ولا دمه كدمك يا اباذر اكثر من يدخل النار المتكبرون فقال رجل وهل ينجو من الكبر احد يا رسول الله قال
نعم من لبس الصوف وركب الحمار وحلب العنز وجالس المساكين يا اباذر من حمل بضاعته يعني ما يشتريه من السوق

قال في المجمع الجنة محرمة على القتات والمراد به النمام المزور من قت الحديث نمه و اشاعه بين الناس

في فضل الصمت والصدق

العشيرة القبيلة ولا واحد لها من لفظها والجمع عشيرات وعشائر صراح منه

الشحناء العداوة والبغضاء وشحنت عليه شحنا من باب تعب حقدت واظهرت العداوة ومن باب نفع لغة كذا في المجمع منه

قال في المجمع الحديث من سره ان يمثل له الرجال قياما فليتبوء مقعده من النار اي يقومون له وهو جالس يقال مثل الرجل يمثل مثولا من كرم ونصر اذا انتصب قائما وانما نهى عنه لانه من زي الاعاجم ولان الباعث عليه الكبر واذلال الناس منه

في ذم الكبر

فقد برء من الکبر یا اباذر من جرّ ثوبه خیلاء لم ینظر الله الیه یوم القیمة یا اباذر ازرة[1] المؤمن الی انصاف ساقیه ولا جناح
فیما بینه وبین کعبیه یا اباذر من رقع ذیله وخصف[2] نعله وعفّر وجهه فقد برء من الکبر یا اباذر من کان له قمیصان فلیلبس
احدهما ولیکس الآخر[3] لاخیه یا اباذر سیکون ناس من امّتی یولدون فی النّعم ویغذون به همّتهم الوان الطّعام والشّراب
ویمدحون بالقول اولئک شرار امّتی یا اباذر من ترک لبس الجمال وهو یقدر علیه تواضعاً لله فقد کساه الله حلّة
الکرامة یا اباذر طوبی لمن تواضع لله فی غیر منقصة واذلّ نفسه فی غیر مسکنة وانفق مالاً جمعه فی غیر معصیة ورحم اهل
الذلّة والمسکنة وخالط اهل الفقه والحکمة طوبی لمن صلحت سریرته وحسنت علانیته وعزل عن النّاس شرّه طوبی
لمن عمل بعلمه وانفق الفضل من ماله وامسک الفضل من قوله یا اباذر البس الخشن من اللّباس والصّفیق من الثّیاب
لئلّا یجد الفخر فیک مسلکاً یا اباذر یکون فی آخر الزّمان قوم یلبسون الصّوف فی صیفهم وشتائهم یرون الفضل
لهم بذلک علی غیرهم اولئک تلعنهم ملائکة السّموات والارض یا اباذر الا اخبرک باهل الجنّة قلت بلی یا
رسول الله قال کلّ اشعث اغبر ذی طمرین[4] لا یؤبه[5] له لو اقسم علی الله لابرّه)

فصل پنجم ❊ در ذکر وقایع روز پنجم محرّم ❊ واقعهٔ اوّل

نزول جبرئیل بر حضرت آدم وامر نمودن او را بانجبار توبه چهل روز بعد از هبوط در جنّة القلوب در فصل چهارم از باب
دوم از اوورده که بسند موثّق از حضرت صادق علیه السّلام منقولست که آدم علیه السّلام بر صفا چهل صباح در سجده ماند که میگریست بر
بهشت وبر بیرون آمدن از جوار خدا پس جبرئیل بر او نازل شد وگفت ای آدم چرا گریه میکنی گفت چون گریه نکنم وحال
آنکه خدا مرا از جوار خود بیرون کرده بدنیا فرستاد گفت ای آدم توبه کن بسوی خدا الخبر **مؤلّف گوید** بنا بر
اینکه هبوط آدم صفیّ بر زمین در روز بیست وپنجم ماه ذی القعده باشد چنانکه جمعی از مورّخین نوشته اند
نزول جبرئیل بر آنحضرت در پنجم محرّم خواهد بود **واقعهٔ دوّم** بروایت مصباح طوسی ومصباح کفعمی ومسارّ
الشّیعه وتوضیح المقاصد در این روز حضرت موسی با بنی اسرائیل از دریا عبور کرد وفرعون وجنودش در دریا غرق
شدند ودر کتاب تقویم المحسنین وانوار نعمانیه واختیارات وتقویم الشّریعه نیز این واقعه را در این روز نوشته اند
ودر ناسخ التّواریخ گوید که خروج بنی اسرائیل از مصر وغرق شدن فرعون در دریای احمر سه هزار وهشتصد
وبیست وپنج سال بعد از هبوط بود در تاریخ حبیب السّیر آورده که بروایت زمرهٔ از ارباب تحقیق وانتباه در ازمنهٔ
سابقه ملوک عمالقه را فرعون میگفتند چنانکه پادشاهان روم را قیصر میخواندند وسلاطین حبشه را نجاشی
واوّل فراعنهٔ مصر سنان بن علوان بن عبید بن عوج بن عملیق بود وسنان آنکسی است که دست تعدّی بساره
زوجهٔ خلیل الرّحمن دراز کرده بود ودست او خشک شده توبه نمود وکنیزکی بدو بخشیده پیش ابراهیم فرستاد
وفرعون ثانی ریّان بن الولید است که نسبتش بعمرو بن عملیق می پیوست واو یوسف را عزیز مصر کرد وبوی

[1] ازره جمع ازار بمعنی شلوار است منه عفی عنه [2] خصف بالفتح نعل دوختن وجبه را بجبهٔ پیوند دادن وچسبانیدن منتخب منه عفی عنه

فوائد اشتقاقی

[3] فلیکس اخاه الآخر
[4] طمر بالکسر هو الثّوب الخلق العتیق والکساء البالی من غیر الصّوف جمع
[5] لا یؤبه له ای لا یبالی به لحقارته کذا فی المجمع منه عفی عنه

در ذکر الغرق
فراعنهٔ مصر

ایمان آورد و فرعون ثالث قابوس بن مصعب بود که در اواخر ایّام حیات یوسف بر تخت سلطنت مصر صعود نمود
و باحیای مراسم کفر و عصیان واماته لوازم اعدام اسلام پرداخته ابواب ظلم و عناد باز گشوده چون بنی اسرائیل کیش
و ملّتش را نپذیرفتند در غضب شد و ذلّ رقیّت و غلّ عبودیّت بر گردن ایشان نهاد و هم واره آن طایفه را بارتکاب
اعمال شاقّه و افعال فوق الطّاقه مامور میکرد پس از آنکه قابوس رخت بزاویهٔ هاویه کشید برادرش که ولید نام داشت
رایت سلطنت برافراشته و فرعونی که باموسی علیه السّلام مجادله میکرد عبارت از اوست و از متون الاخبار نقل نموده
که این فرعون اشقر اللّون بود بسان بقر احمر و اقرع و ازرق بود و اعرج و کوتاه قامت و باوجود عیوب مذکوره علّت
برص نیز داشت و بشکل حیوانات دم داره موی بسیار از نشستنگاه او بیرون آمده بود بالجمله آن بی سعادت بیشتر از برادر
خویش در ایذا و اضرار ذرّیات یعقوب کوشید و چون مدّت پنجاه سال این فرعون از فرعون الهی بی بهره بود تشیید
مبانی ظلم و عناد و تمهید قواعد کفر و فساد پرداخت و جمعیّتی ساخت زبان بدعوی الوهیّت گشود و ندای انا
ربّکم الاعلی بگوش هوش صغیر و کبیر رسانید پس قبطیان که متوطّنان مصر بودند بقدم عبودیّت پیش آمدند و
احفاد اسباط از قبول آن امر ابا و امتناع فرمودند پس فرعون آن طایفه را بنقل احجار از جبال و امثال آن مهم
دشوار باز داشت و ضعفا را فرمود که مزدورى کرده اجرت عمل خود را هر روز قبل از غروب آفتاب بخزانه رسانند
و نسوان را نیز بمطالبهٔ خراج میرنجانید پس انمرد و مدّتی مدید بدینمنوال باهانات و تذلیل بنی اسرائیل همّت
صرف مینمود در منهج الصّادقین مسطور است که فرعون مدّت چهار صد سال دعوی خدائی کرد و ظلم و طغیان
او از حد گذشت و حقتعالی آنچه ممکن بود از باب تخویف و انذار فرو نگذاشت و او اصلا متنبّه نشد پس وحی
فرمود بموسی که مدّت فرعون بسر آمد و وقت هلاکت و نجات این مستضعفان در رسید بنی اسرائیل را امر کن
تا حلیّ این قبطیان بعاریه بستانند و در شب ایشانرا از اندریا بیرون آور **مؤلّف گوید** تمام شد آنچه
مقصود بود نقل از کتاب تفسیر منهج **و مکشوف باد** که بقیّهٔ این واقعه را بطور تلفیق از کتاب مذکور و تاریخ
حبیب السّیر و تفسیر صافی و ناسخ و حیوة القلوب مرقوم میداریم بالجمله چون هنگام خروج بنی اسرائیل از
مصر نزدیک شد از سرادقات جلال خطاب رسید که با موسی بنی اسرائیل را بگو که زیور و حلیّ قبطیان را بستعاره
بگیرند و هنگام خروج از مصر با خود دارند پس بنی اسرائیل نزد قبطیان آمدند و گفتند ما را عروسی است
حلیّ و جواهر خود را بعاریه بما دهید تا چند روزی بدان محلّی و مزیّن شویم پس ایشان حلیّ و زیور خود را بایشان
دادند مقرّر است که از معجزات موسی و غلبهٔ وی بر فرعون این بود که بنی اسرائیل چندان در نظر اولاد قبط و
آل علوان بزرگ مینمودند که از هر کس جواهر گرانمایه و کمرهای زرّین و زیورهای گرانبها طلب میکردند بمضایقه
بعاریه مسپردند چنانکه در شهر مصر کمتر رخت و متاع نفیس ماند که ایشان باستعاره نبردند آنگاه خطاب الهی

تاریخ فرعون ثالث

مکر فرعون و فرعونیان قبطیان مامور شدن موسی از اهل الله

کمر — چون قمر کمر بندد که یک دو روز کمی بنده شد ظاهراً حاشیه بر متن جامع منه

کرا موسی اینماه اول سال شما باشد بنی اسرائیل را بگو که هریک گوسفندی یا بزی یکساله ذبح کنند و با قدری از خونش هر دو بازوی خویش رنگین کنند و بامقداری سر دروازهٔ خانه های خود را نشان بگذارند و گوشت آنرا کباب کرده بخورند و چیزی ازان باقی نگذارند و اگر بماند باتش بسوزانند و نان فطیر پزند و با سبزی تلخ تناول کنند و بباید کمر بسته و نعلین در پا و عصا در دست اینکارها بتعجیل کنند و همانا من در این شب بمصر عبور خواهم کرد و بر هر در خانه خواهم گذشت و هر خانه را که علامت بر سر دروازه نبینم نخست زادهٔ صاحب خانه را خواهم کشت چنانکه یکتن نخست زادهٔ قبطیان زنده نماند و همچنان نخست زاده جمیع مواشی ایشانرا بیجان خواهم کرد و مهین فرزندان فرعون را نیز خواهم ربود تا بدانند منم خداوند ابراهیم و اسحق پس موسی فرمان خداوند را بقوم رسانید و ایشانرا بامتثال حکم باز داشت و فرمود که امشب احدی از خانه بیرون نشود که شب هولناکی است قهر یزدانی بر مصر میگذرد پس بمفاد وَاَوْحَیْنَا اِلٰی مُوسٰی اَنْ اَسْرِ بِعِبَادِیْ لَیْلًا اِنَّکُمْ مُتَّبَعُوْنَ وحی آمد که ای موسی در نیم شب بندگان مرا بردار و از مصر بیرون رو که فرعون و لشکر او از پی شما خواهند آمد پس موسی علیه السلام ایشانرا گفت که همه در فلان محل مجتمع شوید ایشان در نیم آن شب از شهر بیرون رفتند و بسکوت در آنموضع جمع شدند و بعقیدهٔ علماء یهود آنشب شب پنجشنبه پانزدهم نیسان بود و چون اسرائیلیان از کمال استعجال جهة توشه فطیر پخته بودند روز پنجشنبه مذکور را که منتصف نیسان بود عید الفطر خوانند و تعظیم آنرا لازم دانند القصه طائفهٔ اسرائیلیان که در آنشب از مصر بیرون شدند بقول طبری سیصد و بیست هزار مرد مقاتل بودند غیر از کسانیکه کمتر از بیست سال و زیاده از شصت سال داشتند و بروایت ناسخ مردان جنگی که در میان ایشان بود ششصد هزار زیاده بودند پس موسی علیه السلام همه را همراه گرفته قرار بر فرار دادند و از جهة اینکه عبور ایشان در ملك فلسطین نباشد و آسیب سکنهٔ آن سرزمین بقوم نرسد از بیابان دریای قلزم میرفتند و با سرعت سحاب و شتاب شهاب راه میپیمودند تا بصحرای ایثام رسیدند در آنجا خیمه زدند و از آنجا بجدول آمدند و در کنار دریای احمر خیمه ها برافراشتند القصه از آنسوی در آنشب که بنی اسرائیل از مصر خارج شدند بدعای موسی و معجزهٔ آن قبطیان را خواب ربود تا از رفتن بنی اسرائیل بیخبر ماندند و بعد از آن مرك در اطفال ایشان افتاد را هیچ سرائی نماند که یکی دو نمردند پس چون شب بپایان رسید و قبطیان بیدار شدند بعزا مشغول گشتند و بتفقد و تفحص احوال بنی اسرائیل نپرداختند تا نزدیك بغروب و بعد از آن چون در کوچه ها و بازارها نگاه کردند از بنی اسرائیل هیچکس را ندیدند از آن متعجب شدند و بمحلها و سراهای ایشان رفتند دیدند که درهای خانه همه بسته بودند بر بامها برآمدند اثری از بنی اسرائیل ندیدند پس بواسطهٔ زیورها خویش فریاد و فغان باوج آسمان رسانیدند و کیفیت حادثه را بفرعون خبر دادند چون فرعون ازان واقعه آگاهی یافت باخود اندیشید که قومی بدانکثرت

خروج موسی با بنی اسرائیل از مصر

خبر دار شدن قبطیان از فرار اهل ایمان

ازبند عبودیت آزاد شدند وشهر مصر را غارت کردند واشیاء نفیسهٔ خلق را با خود بردند نائرهٔ غضب الهی
یافت و بران شد که از دنبال ایشان بشتاب رود وایشانرا بیابد و عقاب کند فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ
پس فرعون باجتماع سپاه فرمان داد و فرستاد از هر آبادی که قریب بشهر بود لشگرها بخواندند و قواد سپاه را
بدرگاه آوردند لشگری انبوه فراهم گشت چندانکه درحق بنی اسرائیل باآنهمه کثرت گفت إِنَّ هَؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ
قَلِيلُونَ ایشان جماعتی اندکند اینک از دنبال بشتابیم وآن گریختگان حضرترا دستگیر کرده پایمال سخط سازم
پس بفرمود تا ششصد هزار مرد کار آزموده برمقدمهٔ سپاه روانه شدند وخود با دوکرور سوار از مدار بجنبش
آمد و با سرعت سحاب راه میپیمود و در ترجمهٔ تاریخ طبری گوید که هامان را برمقدمه روان کرد با دو هزار هزار
مرد پیاده وسواره وخود بقلب اندر شد با هزار هزار وهفتصد هزار جز پیادگان و در بین اسبان هفتاد هزار
اسب را طوقهای طلا درگردن بود از آنسوی بنی اسرائیل ناگاه نظر کرده رایات وسپاه فرعونرا دیدند پریشان
هراسان شدند وگرداگرد موسی جمع شده آغاز زاری وضراعت نمودند ویوشع بن نون با جماعتی از بنی اسرائیل
بی طاقت شدند وگفتند یا نبی الله تدبیر چیست از پیش دریا واز عقب دشمن فرمود چندان پریشان و
آشفته نباشید وخاطر جمع کنید إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ خدا با من است مرا راه نماید پس آنجناب بتضرع تمام
خدای خود را بخواند حقتعالی وحی کرد بموسی قُلْ لِبَنِي إِسْرَائِيلَ جَدِّدُوا تَوْحِيدِي وَأَقِرُّوا بِقُلُوبِكُمْ ذِكْرَ مُحَمَّدٍ سَيِّدِ عَبِيدِي
وَإِمَائِي وَأَعِيدُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ وِلَايَةَ عَلِيٍّ أَخِي مُحَمَّدٍ وَآلِهِ الطَّيِّبِينَ وَقُولُوا اللَّهُمَّ بِجَاهِهِمْ جَوِّزْنَا عَلَى مَتْنِ هَذَا الْمَاءِ
فَإِنَّ الْمَاءَ يَتَحَوَّلُ لَكُمْ أَرْضًا بنی اسرائیل را بگو که تازه کنند توحید مرا وبگذرانند در دلهای خود یاد محمد که
بهترین بندگان منست واعاده کنند برجانهای خود ولایت علی برادر محمد وآل طیبین اورا وبگویند خداوندا
بجاه ومنزلت ایشان ترا سوگند میدهیم که ما را بر روی این آب بگذرانی اگر چنین کنید آب برای شما مانند
زمین سخت خواهد شد که بر روی آن بگذرید بنی اسرائیل گفتند همیشه بر ما چیزی چند وارد میآید که مکروه
ما است ما از فرعون از ترس مرگ گریختیم وتو میگوئی که این کلمات بگوئید وبدرین دریای بی پایان پا
بگذارید نمیدانیم که اگر چنین نگوئیم چه برسر ما خواهد آمد پس کالب بن یوحنا قدم جرأت پیش نهاد وداو
براسبی سوار بود وآن خلیجی که میخواستند از آن عبور کنند چهار فرسخ بود وگفت یا نبی الله آللهُ أَمَرَكَ بِهَذَا
أَنْ نَقُولَهُ وَنَدْخُلَ ای پیغمبر خدا آیا خدا امر کرده است ترا که ما این کلمات را بگوئیم وداخل این آب شویم
موسی فرمود بلی گفت وانت تامرنی به تو نیز امر میکنی مرا که چنین کنم فرمود بلی پس او ایستاد وتوحید خدا
برخود تازه کرد وپیغمبری محمد صلی الله علیه وآله وولایت علی علیه السلام وآل طیبین ایشانرا درخاطر گذرانید
چنانچه مامور شده بود وگفت اللَّهُمَّ بِجَاهِهِمْ جَوِّزْنِي عَلَى مَتْنِ هَذَا الْمَاءِ خداوندا بجاه ومرتبهٔ

بجناب خاتم الانبیاء متوسل شدن حضرت موسی

توسل بنی اسرائیل بآل محمد علیهم السلام

ایشان سوگند میدهم تورا که مرا از روی این آب بگذرانی واسب خودرا بر روی آب راند ناگاه آب در زیر پاها

اسب وماند زمین نرم شد تا باخر خلیج رسید وباز اسب تاخت و برگشت رو ببنی اسرائیل کرد وگفت یا

بنی اسرائیل اطیعوا موسی فما هذا الدعاء الا مفتاح ابواب الجنان ومغالیق ابواب النیران ومستنزل الارزاق

والجالب علی عباد الله وامائه رضاء الرحمن المهیمن الخلاق ای بنی اسرائیل اطاعت کنید موسی را که نیست

این دعا مگر کلید درهای بهشت وقفل درهای جهنم وسبب نازل شدن روزیها وطلب کننده رضای خداوند مهیمن

آفریننده بر بندگان وکنیزان او باو جوانان بنی اسرائیل ابا کردند وگفتند ما نمیرویم مگر بر روی زمین پس بعفانه

فاوحینا الی موسی ان اضرب بعصاک البحر خدا تعالی وحی نمود بموسی که بزن عصای خود را بدریا وبگو اللهم

بجاه محمد واله الطیبین لما فلقته خداوندا بجاه محمد وال الطیبین او که دریا را برای ما بشکاف چون چنین

کرد دریا شکافته شد وزمین دریا تا آخر خلیج پیدا شد پس گفت که داخل شوید گفتند زمین دریا گل آست

وما میترسیم که در میان گل فرو رویم پس خدا وحی فرستاد بسوی موسی که بگو خداوندا بجاه محمد وال الطیبین او

سوگند میدهم که زمین دریا را خشک گردانی چون چنین کرد خدا باد صبا را فرستاد تا زمین دریا را خشک کرد

بروجهی که بواسطه سم زدن اسبان ایشان بران زمین گرد هوا میرفت پس موسی گفت داخل شوید گفتند ای پیغمبر

خدا ما دوازده سبطیم فرزند دوازده پدر واگر از یک راه داخل دریا شویم هر سبطی بر اسباط دیگر پیشی گیرند و

ایمن نیستیم از آنکه فتنه ونزاعی در میان ما حادث شود اگر هر سبطی بیک راه جدائی برویم از فتنه ایمن خواهیم بود

پس خدا موسی را امر فرمود که در دوازده موضع دریا عصا بزند وبگوید بجاه محمد وال طیبین او سؤال میکنم

که زمین دریا را برای ما ظاهر گردانی وآلم ما را از ما دور گردانی پس چون چنین کرد دوازده راه در دریا بهم

رسید وباد صبا همه را خشک کاینید موسی گفت داخل شوید گفتند چون ما داخل شویم هر سبطی از ما براهی میرود

هر یک نخواهند دانست که چه بر سر دیگران میاید مبادا که غرق شده باشند پس موسی عصا را بر کوههای

آب زد که در میان راهها بامر الهی ایستاده بود وگفت خداوندا بجاه محمد وال الطیبین الخضرت سؤال

میکنم طاقها در میان این آبها بهم رسد که یکدیگر را ببینند پس طاقهای گشاده در میان آبها بهم رسید که

یکدیگر را میدیدند وبا یکدیگر سخن میگفتند در حال هر سبطی از اسباط داخل دریا شدند وآن آب که در

میان کوچه ها واسباط حایل بود مشبک مینمود تا آن قبائل هنگام عبور یکدیگر را دیده وحشت نکنند پس

ایشان با یکدیگر سخن میگفتند وهمه بسلامت از دریا عبور نمودند ومدت عبور بنی اسرائیل از دریا چهار

ساعت بود وچون همه لشکر موسی از آب گذشتند فرعون ولشکر او بکنار دریا رسیدند فرعون چون آن راهها

در میان دریا بدید دانست که بمعجزه موسی است خواست تا بر عوام تلبیس کند گفت می بینید که دریا از هیبت

مامور شدن حضرت موسی بعصا زدن دریا

تلبیس فرعون در دریا

من شکافته وراههای خشك دراو پیدا گشته تا دشمنانرا بگیرم فرو روید وایشانرا بگیرید گفتند نمیرویم تا تو سبقت نمائی بر ما فرعون تعلل میکرد و قدم پیش نمینهاد واو براسب فحلی نشسته بود پس جبرئیل بیامد واو بر مادیانی نشسته بود اسب خودرا در پیش فرعون درآب راند و بدریا فرو شد اسب فرعون چو مادیان بدید عنان اختیار از دست فرعون در ربوده سر در عقب مادیان نهاد هرچند فرعون خواست که اورا باز دارد میسر نشد آنگاه بدریا فرو رفت وچون قبطیان دیدند که فرعون بدریا درآمد همه در عقب روان شدند ومیکائیل از عقب لشگر درآمد وهمه ایشانرا بدریا راند پس چون همه بمیان دریا درآمدند حقتعالی فرمان داد تا آن طاقهای آب بر هم آمد وهموار شد ومجموع غریق بحر فنا شدند فَغَشِیَهُم مِنَ الْیَمِّ مَا غَشِیَهُم پس آب دریا بحال خویش باز آمد وفرعون را با لشگریانش فرو گرفت چنانکه یکتن از ایشان رهائی نیافت کما قال الله تعالی فی سورة القصص فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُم فِی الْیَمِّ فَانْظُرْ کَیْفَ کَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِینَ وبمدلول فَأَنْجَیْنَا مُوسَی وَمَن مَعَهُ أَجْمَعِینَ یکتن از بنی اسرائیل غرق نشدند وهمه سالم بکنار شدند سراً بشکر خداوند پرداختند وفرعون چون علامت غرق شدن بدید وبر هلاکت خویش یقین کرد وبدانست که از دریا راه بیرون شدن نخواهد یافت ناگزیر دست بدرگاه قادر قهار برآورده گفت آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِی آمَنَتْ بِهِ بَنُو إِسْرَائِیلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِینَ ایمان آوردم بخدای بنی اسرائیل وجز او خدائی نمیدانم ومن از گردن نهادگانم مر امر خدا را وبنا براینکه ایمان یأس مقبول بارگاه احدیت نیست جبرئیل مشتی لجن از بن بحر برگرفته بر دهان وی زد وگفت آلْآنَ وَقَدْ عَصَیْتَ قَبْلُ وَکُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِینَ سالها کفر ورزیدی ودعوی الوهیت کردی وبا پیغمبران خداوند خصومت نمودی واکنون که دانسته رهائی میسر نشود ومجال دم زدن محال باشد ساز ایمان طراز میکنی بالجمله در ناسخ التواریخ گوید مقرر است که هفت روز دریای احمر را تلاطم از همه وقت زیاده بود ونعش قبطیان را بکنار میانداخت وبنی اسرائیل زیور وجامه از بر ایشان میکندند وآن هم میبردند وهرچند موسی ایشانرا از این فعل منع میفرمود نمیپذیرفتند ودر منهج الصادقین گوید مرویست که چون فرعون با لشگریان درمیان دریا درآمدند وطاقهای آب بر ایشان فرو ریخته شد بنی اسرائیل موسی را گفتند ما میترسیم که فرعون باردیگر برآمده مارا اسیر کند وبکشد موسی گفت ایمن باشید که حقتعالی اورا با همه قوم هلاك گردانید گفتند ما اطمینان نیابیم تا فرعون را مرده نه بینیم موسی دعا کرد تا حقتعالی جثه اورا بر سر آب انداخت با جمله سلاحی که پوشیده بود پس ایشان اورا دیده ایمن گشتند ونیز در آن کتاب گوید در روایت آمده که زره وسلاحیکه فرعون پوشیده بود چهارصد من آهن بود واین از اعظم نعم بود که حقتعالی ببنی اسرائیل داده بود پس اینست قول خدا تعالی که در سورهٔ یونس فرموده است فَالْیَوْمَ نُنَجِّیکَ بِبَدَنِکَ

کیفیت درآمدن فرعون بدریا بتعاقب قبطیان

جسد فرعون از دریا بیرون افتادن

لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً وَإِنَّ كَثِيراً مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ یعنی پس امروز که حین نزول عذاب
است بر جزای کفر تو برهانیم تن ترا از آب در حالتیکه بدن تو عاری باشد از روح یا عاری از لباس یعنی همه
قوم ترا در قعر دریا بر بدن ترا بر روی آب رهانیده اند که چون فرعون و قومش غرق شدند بنی اسرائیل
را دغدغه شد که فرعون هلاک نشده و مبادا کشتیها ساز کرده از دریا بگذراند و از عقب ما در آید
پس حقتعالی بدن فرعون را بر روی آب آورد با زرهی از آهن مزین بطلا و بنی اسرائیل بدن فرعون برا
دیدند که بر روی دریا موج میزند ما او را بساحل انداخت تسلّی یافتند و از اینجا است که بعضی علماء بدن را در
نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ بمعنی درع دانسته اند ای بِدِرْعِكَ الْمَشْهُورَةِ لِیُعْرَفُوكَ بِهَا و آمدن آهن بر بالای آب با آنکه
طبع آن مقتضی رسوب است در آب آیتی است از آیات قدرت ربانی و از زاد المسیر نقل شده که نقباء قوم فرعون
که در مصر بودند غرق شدن فرعون را علم نداشتند و گفتند او با قوم خود در جزایر بحر بصید مرغ و ماهی
مشغول است حقتعالی وحی کرد بدریا که فرعون را بکنار انداز تا مصریان به بینند پس دریا او را بزمین بلندی
افکند چنانکه همه کس او را دیدند بعد از آن فرمود لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً تا بوده باشی از برای کسیکه از پس
تو باشد نشانه که بتو عبرت گیرد و داند که مملوک مقهور دور است از دعوی مالکیت و قاهریت و عارف شود
باینکه بنده که خود را از غرق شدن دریا و گرداب فنا نرهاند چرا صدای أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى بسمع جهانیان
رساند وَإِنَّ كَثِيراً مِنَ النَّاسِ عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ و بدرستیکه بسیاری از مردمان از علامات قدرت ما
بیخبرانند نه در آن فکری میکنند و نه از آن عبرتی میگیرند علی بن ابرهیم بن هاشم باسناد خود از حضرت صادق ع
روایت کرده که هرگاه جبرئیل نزد پیغمبر صلی الله علیه و آله میآمد اندوهگین و غمگین میبود و از حین غرق شدن فرعون
انغم و اندوه را داشت تا وقتیکه این آیه را برای پیغمبر آورد مسرور و خندان شد حضرت از او پرسید که ای جبرئیل
هرگز نزد من نیامدی که مسرور بوده باشی بلکه دائم اثر اندوه و غم در تو ظاهر بود مگر این نوبت که ترا فرحناک
خندان می بینم عرض کرد یا رسول الله در حینیکه فرعون غرق میشد گفت آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا الَّذِي آمَنَتْ
بِهِ بَنُو إِسْرَائِيلَ من پاره گِل سیاه بر دهن او زدم و گفتم آلْآنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنْتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ و بعد
از آن از این خائف شدم مبادا که این کردار و گفتار من باو مرضی خدا نباشد و رحمت الهی او را دریافته باشد
پس پیوسته این اندوه داشتم تا اینکه حقتعالی بمن امر کرد که بتو برسانم آنچه را که بفرعون گفته بودم دانستم که رضای
الهی بآن تعلق گرفته بود پس بجهت آن مسرور گشتم و اثر آن اندوه و اندیشه از من رفع شد در تفسیر صافی آورده
که حقتعالی خطاب کرد بنی اسرائیل که در زمان حضرت رسول صلی الله علیه و آله بودند که وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ
فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ و یاد کنید ای بنی اسرائیل زمانی را که بشکافتیم برای پدران

گذشتگان شما دریای قلزم را پس برهانیدیم شما را از ضرر فرعونیان و در آب فرو بردیم فرعون وکسان او را
وحال آنکه شما نگاه میکردید بایشان که چسان آب بر سر ایشان فرود آمد وچگونه غرق میگشتند ویا نظر میکردید
بجثه های ایشان که آب دریا انها را بساحل میانداخت واین نجات شما وهلاک دشمنان شما روی ننمود مگر
بواسطهٔ محمد وال او صلوات الله علیهم پس هرگاه خدا این نعمتها برپدران شما تمام کرد از برای کرامت محمد وآل
او علیهم السلام آفما تعقلون ان علیکم الایمان بمحمد وآلهٖ اذ قد شاهدتموه پس آیا تعقل نمیکنید اکنون
که شما ایشان را ندیده اید بر شما است که ایمان آورید بایشان انتهی **مؤلف گوید** ارباب سیر وتواریخ اختلاف
کرده اند در روز غرق شدن فرعون ونجات بنی اسرائیل وانچه بنظر این ناچیز رسیده شش قول است (۱) در دهم
محرم چنانکه در مجلس گذشت (۲) در پنجم محرم وهو الاصح کما ذکرناه (۳) در روز عاشورا (۴) در نهم ربیع الاول
(۵) در سیم جمادی الاخرة (۶) در دوازدهم ذی القعده چنانکه هریک باشاره بماخذ آن بیاید انشاء الله
واقعهٔ سیم موافق آنچه در ناسخ التواریخ مسطور است در این روز سال بیست وچهارم هجری عثمان بن
عفان بخلیفتی نشست وبانجام امور پرداخت ومدت خلافت او یازده سال ویازده ماه وچهارده روز بود
ودر وقایع الشهور از تاریخ ابن اعثم نقل کرده که در روز پنجم محرم عثمان بر سریر خلافت جلوس کرد وخلافت او
استحکام یافت در ناسخ التواریخ گوید که چون عثمان برگردن آرزو سوار شد وکار او استوار گشت طریق بگردانید
وبنی امیه را برحسب آرزو در مملکت باز داشت وخمس اموال را از ولایات بگرفت وبمروان بخشید چنانکه
عبد الرحمن بن حنبل جمحی گوید

واحلف بالله رب الانام ... ما ترک الله شیئا سدی ... ولکن خلقت لنا فتنة
لکی نبتلی بک او تبتلی ... فان الامینین قد بینا ... منار الطریق علیه الهدی ... فما اخذا درهما غیلة
ولا جعلا درهما فی هوی ... واعطیت مروان خمس البلاد ... فهیهات سعیک ممن سعی

بالجمله دست بتصرف بیت المال مسلمین دراز کرد عبد الله بن خالد بن اسید را چهار صد هزار درهم صلت بداد وبدید مروان حکم بن ابی العاص
را که رسول خدا اخراج بلد فرمود وابوبکر وعمر او را باز بمدینه نخواندند بمدینه آورد وصد هزار درهم از بیت المال
بداد وعایشه دختر خود را بحارث بن حکم عقد بست واز بیت المال صد هزار درهم عطا کرد وصدقهٔ که رسول خدا
در موضعی از بازار مدینه که مهروز نام داشت بحارث بن حکم واگذاشت وفدک را که فاطمه علیها السلام هم بحکم میراث وهم
بحکم بخشش رسول خدا صلی الله علیه وآله طلب میفرمود واو را ندادند به تیول مروان مقرر فرمود وام ابان دختر را
با او نکاح بست وصد هزار درهم از بیت المال بداد وابوسفیان بن حرب را دویست هزار درهم عطا کرد وحال آنکه
در روز بیعت مردم با او کلمات کفر انگیز بگفت ومرتد گشت ومواشی مسلمانان را از مراتع اطراف مدینه منع کرد
وخاص مواشی بنی امیه داشت وفیئ فتح افریقیه را از طرابلس تا طنجه بعبد الله بن ابی سرح گذاشت زید بن ارقم

خلافت عثمان بن عفان تعول از عثم کرده

سیورغال چوفرزند ان سال عوض وظیفه مقرر کرده بادشاه بجهت مدد معاش برهان جامع

تیول چو فضول خراج دهی یا محل دیگری است که پادشاه بیورغال بکسی بدهد که سال بسال خراج انرا گرفته مصرف نماید برهان جامع

عطای عثمان فدک را بمروان

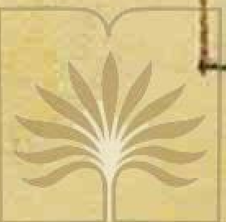

که خازن بیت المال بود مفاتیح خزائن را بیاورد و نزد عثمان گذاشت و بگریست عثمان گفت از این میگوئی که من وعایت صله رحم میکنم زید گفت از این میگریم که گمان دارم ان مالرا که در حیات پیغمبر صلی الله علیه و آله در راه خدا خرج کردی اکنون عوض میخواهی والله لو اعطیت مروان مأة درهم لکان کثیراً سوگند باخدای که اگر مروان را صد درهم عطا کنی از اندازه بیرون شده عثمان در خشم شد گفت مفاتیح را بگذار و بیرون شو تا بدیگری بدهم چون مفاتیح را از زید بگرفت ابوموسی اشعری از عراق برسید و خراج فراوان بیاورد و انمالرا بتمامت بر بنی امیه قسمت کرد و از اینگونه کارها فراوان کرد چندانکه مردم شیعی و سنی از او برنجیدند و دفعش را واجب دانستند و ابن ابی الحدید که از علماء سنت و جماعت است گوید والذی نقول نحن انها و ان کانت احداثاً الا انها لم تبلغ المبلغ الذی یستباح به دمه و قد کان الواجب علیهم ان یخلعوه من الخلافة حیث لم یستصلحوه لها و لا یعجلوا بقتله یعنی انچه را که ما در حق او میگوئیم این است که از این بدعتها که در اسلام اورده بود واجب داشت که او را از خلافت خلع کنند لکن روا نبود که خون او را مباح دانند و در قتل او تعجیل کنند انتهی **مؤلف گوید** کیفیت قرار گرفتن امر خلافت بر عثمان و صعودش بر منبر و بعضی از بدعتها و ستمهای او در واقعه پنجم روز چهارم محرم بشرح گذشت

واقعه چهارم در کتاب وقایع الشهور و مجلد دویم وقایع الایام از وسیلة النجاة حاج ملا محمد حسین طهرانی نقل کرده اند که در روز یکشنبه پنجم محرم سال شصت و یکم هجری عبیدالله بن زیاد علیه اللعنة کس بطلب شبث بن ربعی فرستاد الخ در بحار الانوار گوید ثم ارسل الی شبث بن ربعی ان اقبل الینا انا نرید ان نوجهک الی حرب الحسین یعنی عبیدالله کس بطلب شبث بن ربعی فرستاد که حاضر شو نزد ما که میخواهیم بفرستیم تو را بجنگ حسین علیه السلام شبث تمارض کرد و نرفت که باشد ابن زیاد معاف دارد او را چون عبیدالله کراهت او را بدانست پیغام داد برای او که اما بعد فان رسولی اخبرنی بتمارضک و اخاف ان تکون من الذین اذا لقوا الذین امنوا قالوا امنا و اذا خلوا الی شیاطینهم قالوا انا معکم انما نحن مستهزؤن بدرستیکه رسول من خبر داد مرا باینکه تمارض کرده و نهار مبادا از انان باشی که خدا فرموده اذا لقوا الذین امنوا الایة اگر بر نهج طاعت ما مستقیم باشی باید که نزد ما ائی پس شبث شبانگاه بنزد عبیدالله رفت که رنگ گونه او را نبینند و اثر علت و صحت او را نتوانند تمیز دهد پس چون وارد شد بر او او را مرحبا گفت و نزدیک خود بنشاند و گفت همی خواهم که بکنی روی بقتال حسین علیه السلام و یاور ابن سعد باشی شبث گفت افعل ایها الامیر فرمان تو را بجای اورم ای امیر **مؤلف گوید** ایه شریفه که ان منافق خبیث خواند در شان منافقین نازل شده و خداوند در جواب ایشان میفرماید الله یستهزئ بهم و یمدهم فی طغیانهم یعمهون خدای جزای استهزاء و سخریه میدهد ایشان را و فرو میگذارد انها را در طغیان و سرکشی در حالیکه حیران و سرگردانند از طریق حق و منهج صواب

نقل از ابن ابی الحدید در مطاعن عثمان

وصف منافقان بمطابق قرآن

یعنی لطف و توفیق را از ایشان برمیدارد و اعطاف و الطاف که بمؤمنان عطا میفرماید ایشانرا از آن محروم گرداند در مجلد دوم وقایع الایام گوید که شیخ ابو الفتوح قدس سره در روض الجنان از عبد الله بن عباس نقلکرده که روز قیامت چون مؤمنان در بهشت بر سریرها بنشینند و کافران در دوزخ بجای خود برسند حقتعالی فرماید تا دری از بهشت در دوزخ گشایند در انجا که منافقان باشند پس چون ایشان بنگرند و آن درگشاده را بینند تاختن کنند بروی در ایند و بر میخیزند و مزاحمت میکنند و بسر یکدیگر در میافتند تا برنجی عظیم بدان در رسند و بهشتیان از روی سریرها مینگرند چون انجا رسنده اند در را بروی ایشان دربندند پس ایشان نومید برگردند و مؤمنان از آن بخندند این است معنی قول خدا تعالی اِنَّ الَّذِینَ اَجرَمُوا کانُوا مِنَ الَّذِینَ آمَنُوا یَضحَکُونَ وَاِذا مَرُّوا بِهِم یَتَغامَزُونَ الی قوله فَالیَومَ الَّذِینَ آمَنُوا مِنَ الکُفّارِ یَضحَکُونَ عَلَی الاَرائِکِ یَنظُرُونَ هَل ثُوِّبَ الکُفّارُ ما کانُوا یَفعَلُونَ خدا لعنت کند شبث بن ربعی را که او از کسانی بود که برای حضرت حسین علیه السلام نامه نوشته بود که صحراها سبز شده و میوه هاء ما رسیده منتظر قدوم تو هستیم و آن منافق شقی در صحرای کربلا سرکرده پیادگان بود که با آنحضرت جنگ میکردند و آنجناب را تیرباران و سنگباران مینمودند و از آب فرات مانع میشدند

حاج هاشم کعبی علیه الرحمه گوید	عَدَوا بِهِ اِذ جاءَهُم مِن بَعدِ ما	اسدی الیهم مواثقا و عهودا	فَلَو اَنَّهُ بدا فاظلم لیلهم
نَعَدوا قیاماً فی الضَّلالِ قُعُودا	فَمَحَوا اَن یَرِدَ المُباحَ وَصَیَّرُوا	ظُلماً لَهُ ظَماءَ الرّماحِ وُرُودا	واقعهٔ پنجم

در این روز سنه یکصد و هفتاد و هفتم هجری محمد بن حمزة بن مالک خزاعی ورود کرد بمرو در تاریخ سنی ملوک الارض در فصل نهم از باب دهم در ذکر حکام خراسان گوید که بعد از غطریف بن عطا حمزة بن مالک والی خراسان شد پس او پسر خود محمد را از جانب خود بمرو فرستاد و محمد در روز شنبه پنجم محرم سنه یکصد و هفتاد و هفت ورود کرد بمرو و خود که والی خراسان بود در روز چهارشنبه بیستم صفر بمرو آمد **واقعهٔ ششم** موافق آنچه در کتاب وفیات الاعیان و ترجمهٔ تاریخ طبری مسطور است در روز پنجشنبه پنجم محرم سال دویست و دوم یا سیم هجری بنی عباس اجماع کردند بر خلع مامون از خلافت و بیعت با ابراهیم بن مهدی معروف بابن شکله[2] و در کتاب تتمة المنتهی و طرائق الحقائق نیز این واقعه را در این روز نوشته اند و در حبیب السیر این واقعه را در جمعه چهارم محرم سنه دویست دوم قرار داشته چنانکه در مجلس گذشت در روضة الصفا آورده که چون از استیلای حسن بن سهل اطراف یمن و حجاز پرآشوب شد و در هر کنجی علویان خروج کردند فضل بن سهل اخباریکه تعلق ببرادرش داشت با مامون نمیگفت اما میگفت که در شهری شخصی از اولاد علی دعوی خلافت میکند و مردم متابعت ایشان کرده هرج و مرج در دیار عرب راه یافته بهر این فتنه باید کرد پیش از آنکه کار از دست رود و بعد از تقدیم امر مشاورت رأیها بر آن قرار گرفت که مامون شخصی را از اجلهٔ سادات که بعلم و دانش و زهد و ورع سرآمد آفرینش باشد ولیعهد گرداند تا

[2] در هامش تتمة المنتهی فرموده شکله کنیزی بود سیاه چهره مادر ابراهیم و ابراهیم عموی مامون است منه

اجماع اولاد عباس بر خلع مامون از خلافت

علویان بقدم تسلیم واذعان پیش آمده دیگر تهییج فتنه ننمایند وبعد از تأمل وتدبر قرعه اختیار بر امام عالیمقدار علی بن موسی الرضا علیه السلام افتاد که از اداني واقاصي بفضیلت وتقدم او اعتراف داشتند واقارب واجانب در بزرگی وسیادت او سخن نداشتند ودر سنهٔ مأتین مأمون خال خویش رجاء بن ابی ضحاک ودیگری از مخصوصان خود را که هر دو بفصاحت بیان وطلاقت لسان از نوادر دوران بودند بطلب امام رضا علیه السلام بمدینه فرستاد و در اینسال هم کسان باطراف واقطار دیار اسلام روانکرد تا اکثر اولاد عباس را از صغیر وکبیر بمرو آوردند وسی و سه هزار کس از فرزندان عباس بن عبد المطلب در ظل رایت مأمون مجتمع گشتند وامام رضا علیه السلام در کنف صحت وسلامت وعزت وحرمت بمرو رسید وبعد از آن مأمون با اولیاء دولت گفت که هر چند در اولاد عباس بن عبد المطلب و فرزندان علی بن ابیطالب نظر کردم هیچکس را سزاوارتر بخلافت از علی بن موسی الرضا علیه السلام نیافتم وچون سخن مأمون در دل خلایق جای گیر آمد او را ولیعهد گردانیده دختر خود ام الفضل را به پسر وی محمد داد وفرمود تا حاضران موقف خلافت اعلام وثیاب سود را برایات ولباسهای سبز مبدل گردانیدند وامثله واحکام بتمامت بلاد اسلام فرستاده حکم کرد تا تغییر لباس کرده بجای رایات سیاه علمهای سبز نصب فرمایند ودست متابعت در دامن متابعت علی بن موسی الرضا علیه السلام زنند تا در روز حشر در سایهٔ علم حضرت خیر البشر صلی الله علیه وآله جای داشته باشند

هر که در سایهٔ آن سرو سهی قد باشد	جاش زیر علم سبز محمد باشد

ومجموع قطان[2] امصار وسکان بلدان فرمان مأمون را بقدم رضا پیش آمدند مگر جمعی از بنی عباس وبعضی از غلات شیعهٔ ایشان که در بغداد استیلا داشتند وچون آنجماعت خبر ولایت عهد امام رضا علیه السلام شنیدند بر مأمون لعنت کرده گفتند او از صلب رشید نیست که اگر فرزند او بودی بایستی که خلافت را از خاندان پدر بدر نبرد وبعد از تقدیم استشاره واستخاره با ابراهیم بن مهدی عباسی بیعت کردند وچون صورت واقعه مسموع مأمون گشت از فضل بن سهل پرسید که این چه حکایتست که از بغداد میشنوم فضل جواب داد که مردم ابراهیم را بامارت نشانده اند وآن کس که از غیر این بسمع امیر رسانیده دروغ گفته وفضل طرحی افکنده بود که هیچکس زهرهٔ آن نداشت که بخلاف رای او در مجلس سخن گوید ودر آن ایام میان سپاه ابراهیم ولشکر حسن بن فضل که در واسط مقیم بود محاربات واقع شده در جمیع الحروب مردم ابراهیم غالب آمدند انتهی مؤلف گوید کیفیت دستگیر شدن ابراهیم[3] وحضورش در نزد مأمون ودرگذشتن مأمون از جریمهٔ او در سیزدهم ربیع الثانی مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی

واقعهٔ هفتم در این روز سنهٔ دویست وپنجاه ویک هجری مستعین بالله عباسی باتفاق وصیف وبوغا وشاهک ببغداد ورود کرده در خانهٔ محمد بن عبد الله ذو الیمینین نزول نمود علی ما قاله ابن اثیر فی کامل التواریخ

وتفصیل این اجمال بطریقیکه در حبیب السیر مسطور است بر این قرار است که در سنهٔ احدی وخمسین و

[2] قاطن مقیم قطان بالضم وتشدید الطا جمع منتخب منه عفی

[3] در تاریخ سنی ملوک الأرض آورده که نوروز سال دویست وچهل وچهارم هجری در روز پنجشنبه پنجم ماه محرم بود ۲۴۴ هجری

ورود مستعین باالله ببغداد

مابین بر سر مزرعهٔ میان وصیف و باغر غبار نزاع ارتفاع یافت و چون مستعین از باغر بسبب قتل متوکل رنجیده بود جانب وصیف را گرفت و باغر با زمرهٔ از دوستان خود گفت که وصیف و بوقا بغایت صاحب وجود شده اند و از ما چندان حسابی بر نمیدارند باید که ممد و معاون من باشید تا مستعین را با این دو شخص بکشیم و کسی دیگر را بر مسند خلافت نشانیم و آنجماعت اظهار موافقت کرده کیفیت حال بعرض مستعین رسید و باغر را طلبیده در سرای خلافت محبوس گردانید و هواداران باغر از ملاحظهٔ این حرکت بیطاقت شده در ساعت باصطبل خلیفه رفته دست بغارت و تاراج بر آوردند و وصیف بتصور آنکه اگر باغر بضرب تیغ ابدار از پای در آید غبار فتنه فرو نشیند بقتلش مبادرت نمود و خشونت ترکان زیاده گشته مهم بجائی رسید که مستعین باتفاق وصیف و بوقا و شاهک از سامره ببغداد گریخت و در خانهٔ محمد بن عبد الله بن طاهر نزول نموده مخالفان جمعی از رؤسای خود را با برد و قضیب حضرت رسالت صلی الله علیه و آله وسلم که مخصوص بخلفا بود ببغداد فرستادند و بر جرئت خویش اظهار ندامت کرده التماس مراجعت مستعین را نمودند محمد بن طاهر ایشان را اهانت نموده بجواب باز گردانید و آنجماعت چون بسامره رسیدند و کیفیت حال را بعرض یاران رسانیدند همه متفق شده معتز و مؤید را از زندان بیرون آوردند و معتز را متکفل منصب خلافت ساختند **مؤلف گوید** کیفیت خلع مستعین در چهارم محرم گذشت و کیفیت قتلش در ششم ماه شوال خواهد آمد انشاء الله تعالی **واقعهٔ هشتم** موافق آنچه در رکن چهارم درر السلوک و جلد سیم تاریخ ابی الفدا مسطور است در روز جمعه پنجم محرم سال ششصد و پنجاه و نهم هجری لشکر تاتار در نزدیکی حمص جنگ

جنگ تاتار بامسلمانان

عظیمی با مسلمانان کردند و از طرفین لشکر بسیاری کشته شد فنصر الله المسلمین وقتلوا واسروا من التتر ما شاء الله پس در آخر کار خدا تعالی مسلمین را نصرت نمود پس ایشان کشتند و اسیر کردند از تتار بقدری که عدد آن را خدا میداند **واقعهٔ نهم** در منتظم ناصری گوید در پنجم محرم سال ششصد و هفتاد و ششم هجری ملک ظاهر بیبرس سلطان مصر که در اواخر سال گذشته از حلب حرکت کرده بدمشق رسید و در قصر ابلق منزل گرفت و در بیست و هفتم محرم در دمشق درگذشت نایب مملوک او ننلیک معروف بخزندار وفات او را مخفی داشته در نزدیک جامع دمشق جسد او را مدفون نمود و با عساکر روانهٔ مصر شد و محفه را با خود میبرد بعنوان اینکه ملک ظاهر ناخوش است و در این محفه میباشد همینکه بمصر رسید مطلب را آشکار نمود و برکه بن بیبرس را بجای پدر جلوس داده ملقب بملک سعید نمود مدت ملک ملک ظاهر هفده سال و دو ماه و ده روز بود و او از ملوک بزرگ شجاع عاقل بود که مصر و شام هر دو را در تحت تصرف در آورده فتوحات کرده و سکه بنام خود میزد و نقش سکهٔ او بیبرس صالحی بود بعد از جلوس ملک سعید باز ننلیک

کماکان نایب السّلطنه بود و کارها بوجود او انتظام داشت امّا طولی نکشید که او درگذشت و شمس الدّین فارقانی

بنیابت سلطنت یافت بعد از آن ملک سعید از منهج صواب عدول کرده قصد او نسبت بامرا بد و نیّت امرا نیز درباره او فاسد شد و براینمنوال بود تا سال بسر آمد **واقعهٔ دهم** موافق آنچه در مجلّد قاجاریه منتظم

ناصری مسطور است در روز پنجم محرّم سال یکهزار و دویست و پانزدهم هجری موکب همایون فتحعلیشاه قاجار

وارد باراضی مزینان شد و تفصیل این اجمال آنکه در کتاب مذکور گوید که چون از سال هجرت یکهزار و دویست و

و پانزده برفت معروض شاهنشاه ایران فتحعلیشاه افتاد که یکتن از اعیان دولت انکلیس برسم ایلچی تا

حدود فارس طیّ مسافت کرده فتحعلی بیک نوری نایب ایشک آقاسی بمهمانی او معیّن گشت و از طرف دیگر طرّه باز

خان افغان از نزد شاه زمان برسید معروض داشت که در مملکت ما مسموع افتاد که شهریار قصد آهنگ

خراسان نموده همانا سفر شهریار بخراسان موجب آشفتگی و پریشانی امصار و بلدان ماست اگر سفر خراسان تبدیل

وقت افتد از اشفاق شاهانه بعید نباشد فتحعلیشاه در جواب او مکتوبی کرد که ما را از طلب ملک موروث

و تسخیر خراسان تقاعد نخواهد بود و اگر کسیرا در اینکار سخنی باشد تا زبان شمشیر جواب خواهد گرفت و یکتن

از خدّام حاجی ابراهیم خان اعتماد الدّوله را رفیق طرّه بازخان ساخته رخصت انصراف داد تا آنجا که گوید آنگاه

سفر خراسان را تصمیم عزم داد و نخستین اعتضاد الدّوله ابراهیم خان قاجار را با دو هزار تن مرد لشکری روز

دوشنبه دوّم ذی الحجّة الحرام بتسخیر اراق قلعه و تدمیر الله یارخان از پیش بیرون فرستاد و مهدی قلیخان دولّو

و حسینخان قاجار قزوینی را متّفق او ساخت و فتحعلیشاه روز دوشنبه نهم ذیحجّه از طهران خیمه بیرون زد

و در منزل نمکه پنجروز بعرض سپاه پرداخت میرزا اسد الله خان نوری وزیر لشکر نیک و بد سپاه را باز نمود و الات

و ادوات ایشانرا ابتیاع ساخت و در پنجم محرّم وارد باراضی مزینان شد و سراپرده برافراخت و شاهزاده حسینقلیخان

با جماعتی از لشکر مأمور بمحاصرهٔ سبزوار فرمود و خود فرمان داد که مردان لشکر بنیکی قلعه را که حصنی حصین و از

متعلّقات الله یارخان بود مفتوح سازند و لشکریان بحکم یورش آن قلعه را گرفته با خاک پست کردند و از

آنجا کوچ داده بتسخیر نیشابور پرداخت مع القصّه چون کار بر مردم سبزوار سخت گشت الخ **واقعهٔ یازدهم**

در مجلّد قاجاریه در ذکر وقایع احوال شاهنشاه غازی محمّد شاه قاجار گوید در سال یکهزار و دویست و پنجاه

و پنج هجری مطابق سنهٔ تنکوزئیل ترکی چون سه ساعت و چهل و یک دقیقه از روز پنجشنبه پنجم محرّم الحرام برآمد

آفتاب از حوت بحمل شد و شاهنشاه غازی محمّد شاه در ظاهر هرات جشن عیدی بگذاشت و بزرگان دربار

و قوّاد لشکر جرّار را ابذل درهم و دینار فرمود و در کار محاصره و تسخیر بلدهٔ هرات هر کس را جداگانه پند و دستور

داد و لشکریان کار بر سکنهٔ هرات صعب کردند و از آنسوی مستر مکنیل وزیر مختار دولت انگلیس بعد از سعی

مزینان بفتح میم و زای معجمه

طرّه بازخان بضمّ طای بی نقطه و تشدید رای مهمله منه عفی عنه

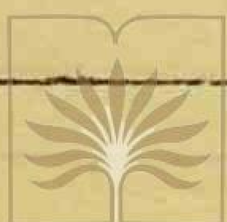
سفر شاه ایران بجانب خراسان

نمکه بفتح نون و کاف

وقوع نوروز در پنجم محرّم

از جانب غربی سبزوار کوچ دادن حسام السلطنه

کردن شاهنشاه غازی هرات روزگاری در دار الخلافهٔ طهران روزگذاشت و چندانکه توانست بکارداران دولت
انگریز از در شکایت و سعایت مکتوب کرد و ایشانرا از خلل در امر هندوستان بیم داد و چون سفر شاهنشاه طول
کشید با هنگ هرات ساز راه کرد و روز سیزدهم شهر ذیحجه از طهران بیرون شد و وزیر مختار دولت روسیه سیم پنج
نیز روز بیست و چهارم ذیحجه از دنبال او راه برداشت بعد از عید نوروز نخستین منزل راه نزدیک کرد و برحسب
فرمان بعضی از ملازمان حضرت او را پذیره شدند و بلشگرگاه در آوردند و مقدمش را محترم داشتند از پس ده روز
دیگر وزیر مختار دولت روسیه نیز برسید او را همچنان استقبال کردند و در لشگرگاه فرود آوردند الخ **واقعهٔ سیم از دهم**
و نیز در مجلد قاجاریه است که در روز پنجم محرم سال یکهزار و دویست و شصت و چهارم هجری سلطان مراد میرزا شاهزاده
حسام السلطنه از جانب غربی سبزوار کوچ داده و از جانب شرقی در زمین مصلی لشگرگاه کرد **مؤلف گوید** مقدمهٔ این
قصه در واقعهٔ ۴۶ روز اول محرم بشرح گذشت تا انجا که مرقوم داشتیم چون امیر اصلانخان پسر سالار از قصه آگاه شد
ملا احسن را ماخوذ داشته با یکدست بر شاخ چناری بیاویخت و با زخم چوبش زحمت فراوان کرد و اکنون ببقیه آن میپردازیم
و میگوئیم اما حسام السلطنه چون دید که از ملا احسن خبر باز نیامد روز پنجم محرم از جانب غربی سبزوار کوچ داده از طرف
شرقی در مصلی لشگرگاه کرد و از انجا تا شهر سه هزار ذراع مسافت بود دیگر باره مکتوبی نگاشت و رسولی بشهر فرستاد
باشد که مردمش طریق مسالمت سپرند و از مخاصمت بگذرند این نوبت خطی مجهول بدو فرستادند که مردم خراسان از لشگر
آذربایجان نه چندان هراسانند که بدین مکاتبت رفع وحشت توانند کرد الا آنکه از کار سبزوار کوچ دهید عجب
نباشد که از فقهای شما چند کس از علمای شهر و اعیان بلد با شما پیوسته گردد حسام السلطنه از این پیغام در خشم شد و
بفرمود تا لشگریان سبزوار را حصار دادند و سنگرها بر کشیدند و خندقها حفر نمودند و دهان توپها را گشاده داشتند
در این وقت عریضهٔ سامخان ایلخانی برسید که اینک تقبیل خدمت تصمیم عزم داده ام بهرچه فرمان کنی چنان کنم شاهزاده
شاد خاطر شد و رسول او را شاد کرده باز فرستاد و پیام داد که هرچه زودتر حاضر حضرت باش لاجرم سامخان روز ششم
محرم از خبوشان بیرون شده سه روز راه برید و روز نهم بلشگرگاه پیوست ششصد سوار زعفرانلو ملازم خدمت داشت
لطفعلی خان بغایری و الله یارخان و میر حیدر خان طالش نیز با او کوچ دادند و کوچک آقا برادرزاده سلیمانخان ذره جوبی
را نیز با پنجاه سوار همراه آورد و حسام السلطنه ایشانرا مورد نواخت و نوازش فراوان فرمود و بالطاف و اشفاق
شاهنشاه ایران مستمال نمود و چون این هنگام علف و آذوقه کمیاب بود جماعتی را بمجال کوه میش که تا سبزوار شش
فرسنگ مسافت بتاخت تا علوفه و آذوقهٔ چند روزه بیاورند اما هنوز از قلت آذوقه و کثرت برف و شدت
برودت کار بسختی میرفت روز دوازدهم محرم سامخان در خدمت حسام السلطنه معروض داشت که حسنخان سالار
و جعفرقلیخان کرد شادلو و گروهی از مردم خراسان در باغ زرگران که تا شهر نیشابور نیم فرسنگ مسافت و تراقی

کرده اگر اجازت رود جماعتی از این لشکر گزیده کنم و با دو عراده توپ بیلغار زکان بروی تاختن برم و نیم شبی روز اورا

تو تباه سازم حسام السلطنه شاد شد وگروهی از لشکر را ملازم خدمت او ساخت و سامخان راه برگرفت الخ

واقعهٔ سیزدهم در پنجم محرم سال هزار و دویست و شصت و چهار هجری جعفرقلیخان ایلخانی قصد ستبرد

و شبیخون باردوی نواب حمزه میرزا حشمة الدوله که در ماننه بود نمود و شرح این واقعه در مجلد سیم تاریخ منتظم ناصری بر

وجه تفصیل سمت تحریر یافته هر که خواهد رجوع نماید واقعهٔ چهاردهم و نیز در کتاب سابق الذکر آورده

که در روز پنجم سال یکهزار و دویست و شصت و هفتم هجری میرزا احمد خان ناظم دیوانخانه از بهر تعزیت و تهنیت صید

محمد خان از دار الخلافه طهران بسفر هرات راه برگرفت و تفصیل آن براین قرار است که یار محمد خان ظهیر الدوله

که در مملکت هرات که از اراضی شرقی خراسان است حکومت داشت در آنحال مریض شد و پس از یکشبانه روز بدرود

جهان کرد مردم هرات پسر او را که صید محمد خان نام داشت بحکومت خویش اختیار کردند و از دربار

شاهی ناصر الدین شاه خواستار شدند که حکومت هرات با و تفویض شود و صید محمد خان نیز میرزا بزرگخان را با

پیشکشی لایق روانهٔ درگاه شاهنشاه داشت و مسئول مردم هرات را که در عریضهٔ چند نگار کرده بودند معروض

او کرد کارداران دولت اگرچه هنوز خوی خلق او را سنجیده نداشته و ندانسته بودند که رتق و فتق هرات را

لایق است یا کار بتباهی خواهد کرد با این وصف ظهیر الدوله پدر او را حفظ حشمت بداشتند و حق خدمت

بگذاشتند پس شاهنشاه میرزا احمد خان ناظم دیوانخانه را از بهر تعزیت و تهنیت مامور بسفر هرات فرمود و اسبی با لگام

زر و زین زرین و کاردی مکلل بجواهر ثمین از بهر تشریف صید محمد خان بدو سپرد و ایالت هرات را منشور کرده و فرمان

داد که بعد از ورود بهرات صید محمد خان را در مسند امارت استوار بدارد و مردم هرات را از الطاف شاهانه مادر حق

او برخوردار کن میرزا احمد خان روز پنجم محرم از دار الخلافه راه برگرفت الخ واقعهٔ پانزدهم در این روز

سال هزار و دویست هشتاد و چهار هجری شاه رضوان جایگاه ناصر الدین شاه قاجار از سمنان انتهاض فرمود نشر

فرمان امر ان شد در آن ایام که بعزم سفر سعادت اثر خراسان و زیارت ارض اقدس مهرفت و شرح این مسافرت در

تاریخ منتظم ناصری بر وجه تفصیل سمت تحریر یافته و این اوراق گنجایش ذکر ندارد واقعهٔ شانزدهم در

من الوقایع الآتیه در روز سه شنبه پنجم محرم اهل بهشت را ندا میکنند که حاضر شوید بمهمانی کلیم الله لفظ خبر این است

ثم ینادی بهم یوم الثلثا احضروا ضیافة موسی فی جنة المأوی. بیان ماخذ این خبر در دوم این ماه گذشت

تذییل در ذکر وقایع روز پنجم محرم بقول بعضی از ارباب تواریخ واقعهٔ اول

بقول صاحب تقویم الشریعه در این روز حضرت آدم علیه السلام مریض شد بمرض وفات و ما کیفیت آنرا در اول محرم نگاشتیم

واقعهٔ دویم در جنات الخلود و بعضی از نسخ مصباح المتهجد مسطور است که در روز پنجم محرم حضرت

حرکت میرزا احمد خان از دار الخلافه بهرات

تذییل در ذکر وقایع روز پنجم محرم

مو بکوه طور عبور کرد و تفصیل ان در هفتم اینماه در سلک تحریر انتظام خواهد یافت **واقعهٔ سیم** بقول در این روز سال صد و چهل و هشت هجری عبد الله افطح بن امام جعفر صادق علیه السلام از دنیا رحلت نمود بنابر اینکه وفات او هفتاد روز بعد از وفات حضرت صادق علیه السلام بوده چنانچه در رجال کبیر است و ما تاریخ وفات و شرح حال او را در بیست و پنجم اینماه ذکر خواهیم نمود انشاء الله **واقعهٔ چهارم** در تاریخ نگارستان گوید که چون در شب پنجم محرم سنهٔ صد و نود و هشت هجری محمد امین برادر مامون بدست غلامان طاهر افتاد گفت انا لله و انا الیه راجعون لا بدّ من الکذا ا باعد النقاد برحرب الله ابر الخ از کلمات مسطوره در انکتاب مستفاد میشود که قتل محمد امین در شب پنجم محرم بوده و در تاریخ گزیده نیز قتل محمد امین را در پنجم محرم سنه صد و نود و هشت هجری نوشته و ظاهر این است که لفظ بیست از عبارت سقط شده و شب بیست و پنجم محرم بوده چه انکه جمهور مورخین قتل محمد امین را در شب بیست و پنجم محرم نوشته اند چنانکه در محلش بیاید انشاء الله و العلم عند الله **واقعهٔ پنجم** بقول صاحب مجالس المؤمنین در روز پنجم محرم سال چهارصد و شش هجری سید رضی از دار فنا بعالم بقا رحلت نمود و فخر الملک وزیر سلطان بهاء الدوله دیلمی و قضاة و اعیان بر جنازه او حاضر شدند و وزیر مذکور بر جنازه او نماز گذارد و ما تفصیل این واقعه را در ششم اینماه ذکر خواهیم نمود **واقعهٔ ششم** در کتاب قصص العلماء گوید که ولادت سید مرتضی علم الهدی رضوان الله علیه در سال سیصد و پنجاه و پنج بوده و وفاتش در پنجم محرم از سال چهارصد و سی و شش بود و یا بیست و پنجم ربیع الاول که ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی

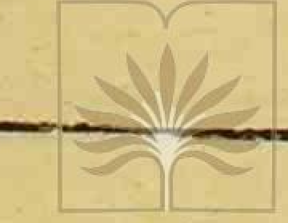
تکمیل و مما املاه شیخنا الصدوق قدس الله روحه فی یوم الثلثا لخمس خلون من المحرم من سنة ثمان و ستین و ثلثمأة انه قال حدثنا ابی رضوان الله علیه قال حدثنا علی بن موسی بن جعفر بن ابی جعفر الکمندانی قال حدثنا احمد بن محمد بن عیسی عن عبد الرحمن بن ابی نجران عن جعفر بن محمد الکوفی عن عبید الله السمین عن سعد بن طریف عن الاصبغ بن نباتة قال بینا امیر المؤمنین صلوات الله علیه یخطب الناس و هو یقول سلونی قبل ان تفقدونی فو الله لا تسألونی عن شیء مضی و لا عن شیء یکون الا انباتکم به فقام الیه سعد بن ابی وقاص فقال یا امیر المؤمنین اخبرنی کم فی راسی و لحیتی من شعرة فقال له اما و الله لقد سئلتنی عن مسئلة حدثنی خلیلی رسول الله صلی الله علیه و آله انک ستسالنی عنها و ما فی راسک و لحیتک من شعرة الا و فی اصلها شیطان جالس و ان فی بیتک لسخلا یقتل الحسین ابنی و عمر بن سعد یومئذ یدرج بین یدیه یقول مؤلف هذا الکتاب حسن بن محمد الحسینی الحائری تقدم بیان ضعف هذا الخبر و قدح سنده فی ضمن واقعة الخامسة من وقایع یوم الثالث من هذا الشهر فلیطالع ثمه و املا رضوان الله علیه ایضا فی هذا الیوم حدثنا محمد بن الحسن بن احمد بن الولید رضی الله عنه قال حدثنا احمد بن ادریس و محمد بن یحیی العطار جمیعا عن محمد بن احمد بن یحیی بن عمران الاشعری قال حدثنا ابو عبد الله الرازی عن الحسن بن علی بن ابی حمزه عن سیف بن عمیره عن محمد بن عتبة عن محمد بن عبد الرحمن عن ابیه عن علی بن ابیطالب علیه السلام قال بینا انا و فاطمه و الحسن و الحسین عند رسول الله اذ التفت الینا فبکی فقلت ما یبکیک یا رسول الله فقال صلی الله علیه و آله

تاریخ قتل محمد امین

و یا بیست و دوم ربیع الاول که علامه رحمه مؤلف گوید که ما بیان حال و رجال الحال اختلافا در بیست و پنجم ربیع الاول

وفات سید مرتضی / پنجم محرم

املاء شیخ صدوق علیه الرحمه

ابکی مما یصنع بکم فقلت وماذاک یارسول الله قال ابکی من ضربتک علی القرن ولطم فاطمه خدها وطعنة الحسن فی الفخذ و السم الذی یسقی وقتل الحسین قال فبکی اهل البیت جمیعا فقلت یارسول الله ما خلقنا ربنا الا للبلاء قال ابشر یا علی فان

(الله عز وجل قد عهد الی انه لا یحبک الا مؤمن و لا یبغضک الا منافق)

فصل ششم — در ذکر وقایع روز ششم محرم — واقعهٔ اول

در این روز اسم اعظم سلب شد از بلعم بن باعورا و دانش از ذهن بیرون آمده بر سینه اش افتاد کما فی اخبار الدول وفی وقایع الشهور عن بعض الکتب المعتبرة مثله وتفصیل این واقعه بطور تلفیق وتلخیص از کتب تفاسیر و تواریخ بدین نهج است که بلعم بن باعورا بن هاب بن لوط علیه السلام که او را بلعام نیز گویند باعتقاد اهل اسلام مردی بود مؤمن و موحد و پیوسته بعبادت حضرت احدیت قیام مینمود و صحف ابراهیم را خوانده بود و اسم اعظم میدانست و ببرکت اسم اعظم بر لوح خاطرش منقش بود دعای او بعز اجابت مقرون بود و او بر دین موسی علیه السلام بود در تفسیر روح البیان آورده که بلعم بن باعورا از علمای بنی اسرائیل بود و علم و دانش او بحیثیتی بود که در مجلس او دوازده هزار قلمدان بود برای متعلمین که تقریر و گفتار علمی او را مینوشتند و در منیة المرید فرموده وکان یری العرش من موضعه ویدرس لجمع کثیر یعنی بلعم چنین بود که از جای خود عرش را میدید و از برای جمع کثیری تدریس مینمود مع الجمله بلعم از شهر کنعان بود از بلاد شام که جبارین از کفار در آن بلاد ساکن بودند پس چون موسی علیه السلام بموجب وحی الهی قصد کار زار جبارین کرد و با لشکر عظیم که بقول سپهر ششصد و یکهزار و هفتصد کس بودند متوجه بلاد شام گردید و در حوالی آن دریا فرود شد و خیمه ها برافراخت بالاق بن صفور که ملک و پادشاه ایشان بود چون خبر ورود بنی اسرائیل را شنید بغایت خوفناک شد و پس از مشورت با مشایخ بر آن اتفاق کردند که ملک رسولی نزد بلعم بن باعورا که مردی مستجاب الدعوه بود بفرستد و از او درخواست نماید تا در حق بنی اسرائیل نفرین کند و ایشان را هلاک نماید پس بالاق چند کس نزد بلعم فرستاد و گفت باوی بگوئید که تو دانی که موسی مردی است با حدت و لشکر بسیار دارد و بکارزار ما آمده که ما را بکشد و زنان ما را اسیر کند و شهر ما را بتصرف خود در آورد و ما را قوت و استطاعت آن نیست که باوی مقاومت نمائیم و تو مردی مستجاب الدعوتی بیرون آی و دعا کن برای ما تا حقتعالی او را دفع کند از ما چون پیام ملک را ببلعم رسانیدند بلعم اول بممانعت پیش آمده گفت موسی پیغمبر خداست و بفرمان الهی لشکر بدین دیار آورده من این دعا نتوانم کرد تدبیر آنست که دین موسی را قبول کنید تا از سخط الهی رهائی یابید پس رسولان برگشتند و ملک را از انکار بلعم آگاه نمودند بالاق بار دیگر جمعی که از فرستادگان سابق بزرگتر و شریفتر بودند برگزید و نزد بلعم روانه ساخت و تحف فراوان فرستاد و او را بنوید و نوای زیبوی امیدوار کرد و تحف و هدایای شایسته برای او انفاذ کرده ملتمس شد که بنفرین بنی اسرائیل قیام نماید پس بلعم بآن هدایا و تحف فریفته شد و هوای نفس خود را بر زهد و صلاح اختیار کرده از طریق مستقیم انحراف ورزید و بطمع مال دنیا

در ذکر نسب بلعم بن باعورا بروایت منتهی المطلب

بالق بن صافون

استعانت ملک جباران بن صفور از بلعم بن باعورا

ترك نفرين كرد و دو تن از خادمان خود را برداشته بر دراز گوش خويش بنشست و روانه شد بجانب كوهى كه آنرا حسبان ميگفتند
وانكوه مشرف بود بر جميع لشكر موسى عليه السلام در اثناء راه دراز گوش وى بخفت فرود آمد و دراز گوش را
بسيار بزد تا برخاست و برنشست چون پاره ديگر برفت باز فرو خفت تا سه بار اين صورت از او بوقوع امد و بار سيم هر چند
او را ميزد نميرفت پس خدا آن حمار را بسخن اورد و گفت يا بلعم ويحك اين تذهب الا ترى الى هؤلاء الملائكة
امامى يردوننى عن وجهى فكيف تريد ان تذهب لتدعوا على نبى الله وعلى المؤمنين واى بر تو اى بلعم آيا نمى بينى
فرشتگان را در پيش من كه بر ميگردانند روى مرا پس تو چگونه ميخواهى بروى نفرين كنى بر پيغمبر خدا و گروه مؤمنان بلعم
از مشاهده اين حال حيران شد مع الوصف تنبيه نشد حمار خويش را فرو گذاشته بر بالاى كوه برامد و بروايت جنود
القلوب بخوابيد از دكه او را كشت از حضرت امام رضا عليه السلام منقول است كه داخل بهشت نميشود از حيوانات مگر سه حيوان
حمار بلعم و سگ اصحاب كهف و انگرگى كه پادشاه ظالمى بناولى فرستاد كه جمعى از مؤمنان را حاضر كند كه او ايشان را
عذاب كند وان بناول پسرى داشت كه بسيار او را دوست ميداشت انگرگ امد پسر او را خورد وان بناول اندوهناك
شد پس انگرگ را هم خدا ببهشت ميبرد كه آن بناول را اندوهناك كرد مؤلف گويد كه اين حديث شريف را در كتاب درر
الثمينه نيز ذكر نمودم و در انجا چنين است كه قال الصادق صلوات الله عليه لا يدخل الجنة من البهائم الا ثلثة حمار
بلعم بن باعورا وذئب يوسف وكلب اصحاب كهف بالجمله چون بلعم بر كوه برامد و لشكر موسى را بديد دست برداشت كه بر
موسى و قوم او نفرين كند زبان او گرديد بر ايشان دعا كرد و بر قوم خود نفرين كرد قوم وى را گفتند كه اى بلعام چرا چنين
كردى گفت قصد من بر عكس اين بود لكن بر زبانم بر خلاف ان جارى شد چون اين بگفت فى الحال زبانش از دهان
او بيخت و بر سينه اش افتاد و مانند سگان هى نفس ميزد و اسم اعظم از او جدا شد و از صفحه خاطرش محو گرديد پس
گفت قد ذهبت والله منى الان الدنيا والاخرة بخدا سوگند كه دنيا و اخرت از دست من بيرون رفت چنانچه حق تعالى
در قرآن اشاره بقصه او فرموده است واتل عليهم نبأ الذى آتيناه آياتنا فانسلخ منها فاتبعه الشيطان فكان
من الغاوين بخوان اى محمد بر قوم خود خبر انكس را كه عطا كرديم باو آيات خود را يعنى حجتها و برهانهاى خود را
يا اسم اعظم را پس بيرون آمد از آن آيات بواسطه كفر و عناد چنانكه مار از پوست بيرون ايد يعنى بآن كافر شد و
اعراض كرد از آن پس لاحق شد او را شيطان يعنى شيطان در پى او بود در حالتيكه طلب مينمود اضلال و گمراهى او را
و سبقت ميگرفت بر شيطان بايمان و طاعت پس شيطان درك نمينمود او را و چون بيرون آمد از آن آيات شيطان
لاحق او شد و با او پيوست و يا انكه شيطان او را پيرو خود نمود پس گشت آن راننده آيات از زمره گمراهان در تفسير
روح البيان گويد والمعنى ان الشيطان كان دائما طالبا لاضلاله وهو يسبقه بالايمان والطاعة لا يدركه
الشيطان ثم لما انسلخ من الآيات لحقه وادركه ولو شئنا لرفعناه بها ولكنه اخلد الى الارض واتبع هويه تمثلد

گفتار حمار با بلعم باعورا

وصف حال بلعم باعورا در قرآن معظم

کمثل الکلب ان تحمل علیه یلهث او تترکه یلهث ذلک مثل القوم الذین کذبوا بآیاتنا فاقصص القصص
لعلهم یتفکرون و اگر میخواستیم هر آینه بر میداشتیم این کس را که عالم بود بآیات ما بسبب آن آیات یعنی بجهة ملازمت
او بآیات صحف با کلمات مشتمله بر اسم اعظم بمراتب علیه و منازل سنیه که منازل ابرار و مساکن اخیار است میرسید
ولکن او بواسطه دنائت همت و عدم تأمل و تفکر در آن آیات میل کرد بسوی زمین یعنی بحضیض دنائت و سفالت
مائل شد دنیا را بر آخرت برگزید و پیروی کرد هوای نفس خود را در ایثار دنیا بر آخرت پس صفت او در خست و دنائت مرتبه
مانند سگست در اخس احوال او و آن این است که اگر حمله کنی بر او و برانی او را زبان از دهن بیرون افکند یا اگر بگذاری
او را و نرانی همان زبان از دهن بیرون افکند یعنی همچنانکه راندن سگ و نا راندن او یکسان است و در هیچ حال
صفت خود را ترک نمیکند بلعام سگ صفت نیز همان حال داشته که هیچ حال از خساست و دنائت خود بیرون نرفت چه
اول او را در خواب نمودند که بنی اسرائیل را دعای بد مکن منزجر نشد و در وقتیکه متوجه لشکر موسی شد که بر ایشان نفرین
کند دراز گوش با وی بسخن در آمد و گفت از این فعل و از این عمل در گذر متنبه نگشت یعنی هر چند آیات و ادله را میدید
و او را موعظه میدادند متنبه نمیشد دیدن و ندیدن آیات شنیدن و نشنیدن موعظه نزد او علی السویه بود همچنانکه
سگ در حال گرسنگی و سیری و در حال رنج و راحت مساویست در زبان بیرون آوردن و ابن عباس گفته است
که معنی آن است که اگر کلمه حق بر وی حمل کنی حامل آن نشود و اگر او را بحال خود گذاری بوی مهتدی نگردد چون سگ که
اگر مطرود باشد و اگر رابض لهث کند و صفت خود را از دست ندهد و گویند که مراد از لهث در اینموضع صیاح
و نباح اوست و مجاهد گفته است که این مثل کسی است که قرائت قرآن کند و عمل بآن نکند و نیز گفته اند که چون بلعم
خواست دعائی کند که موجب اذیت اهل ایمان گردد زبان او متشبه شد بزبان سگ که بجهة ایذاء مردمان زبان
از دهان بیرون کند خواه بر او حمله کنند یا نه و عرب در حق کسیکه بزبان ایذاء بمردم میرساند میگویند فلان اخرج
لسانه من الفم مثل الکلب بهر تقدیر خدا میفرماید ذلک مثل القوم الذین کذبوا بآیاتنا این مثل مثل گروهی است که از
روی جحود و انکار دروغ میشمرند آیتهای ما را فاقصص القصص لعلهم یتفکرون پس بخوان بر ایشان ای پیغمبر
این قصه ها را یعنی قصه اسلاف را که مذکور شد تا شاید متفکر شوند و فکر ایشان مؤدی شود که پند پذیر شوند
شیخ اسمعیل حقی در تفسیر روح البیان گوید قال الامام الغزالی کان بلعم بن باعورا بحیث اذا نظر رأی العرش و لم
یکن له الا زلة واحدة مال الی الدنیا و اهلها میلة واحدة و لم یترک لولی من اولیائه حرمة واحدة فسلبه معرفته
و کان فی اول امره بحیث یکون فی مجلسه اثنا عشر الف محبرة للمتعلمین الذین یکتبون عنه ثم صار بحیث کان اول من
صنف کتابا ان لیس للعالم صانع نعوذ بالله من سخطه انتهی فلا یأمن السالک المحق مکر الله و لو بلغ اقصی مقامات
الانبیاء و المرسلین فلا یغلق علی نفسه ابواب المجاهدات و الریاضات و مخالفات النفس و هواها فی کل حال کما

نباح بالکسر والضم بانگ کردن سگ منتخب

کان حال النبی صلی الله علیه وآله والائمة الراشدین والصحابة والتابعین وائمة السلف والمشایخ المتقدمین

مع الجمله چون بلعم بن باعورا بجهة آن دعا از دولت اخروی محروم ومرشد گفت صلاح آن است که مدعای دنیوی خود را بعمل

آورم پس قوم خود را گفت که اگر خواهید مسلط شوید بر بنی اسرائیل وغلبه از آن شما گردد چاره این است که زنان خود را

بیارائید وامتعهٔ خود را با ایشان دهید تا بهبهانهٔ خرید وفروش بمیان لشکرگاه موسی در آیند وخویشتن را بر ایشان

عرض کنند وهر کس ایشان را اراده کند او را منع نکنند چه اگر یک کس از بنی اسرائیل زنا کند خدا تعالی نصرت وظفر را

از ایشان باز گیرد پس بموجب فرمودهٔ او عمل کردند وزنان خود را بلشکرگاه موسی فرستادند درمیان آن زنان زنی بود در

غایت حسن وجمال مردی از اکابر بنی اسرائیل که نام او زمری[2] بن شلوم ویکی از نبیره های شمعون بود چون او را بدید شیفتهٔ

جمال او شد دست او را گرفته نزد موسی برد وگفت یا موسی زنی با چنین جمال بر ما حرام است فرمود ای حرامست دیدن

او چه جای آنکه مباشرت با او کنی دست از او بدار گفت والله که فرمان تو نبرم پس دست او را گرفته بخیمهٔ خویش در آورد

وبا او خلوت کرد درهمان لحظه حقتعالی بلیهٔ طاعون را بر ایشان فرستاده در یکساعت از روز هفتاد هزار نفر از ایشان

بمرد وفنحاص[3] بن عیزار بن هرون که در سلک عظمای اسرائیلیان انتظام داشت چون آن حال را مشاهده کرد وبر صورت واقعه

اطلاع یافت حربه برداشت وبخیمهٔ زمری در آمد او را با آن زن خفته دید آن حربه را فرو داد ودر هر دو را باهم دوخته بر سر خود

کرد وانها را درمیان لشکرگاه موسی میگردانید ومیگفت اللهم هذا جزاء من یعصیک درآن هنگام حقتعالی

طاعون را از ایشان برداشت واز اینجا است که بنی اسرائیل را عادت آنست که هر ذبیحه را که کشتند نصیبی از آن بفرزندان

فنحاص دهند در حبیب السیر گوید که از طاعون تا زمانیکه فنحاص آن دو فاسق را بسزا رسانید هفتاد هزار کس از

اسرائیلیان بعلت طاعون رحلت نموده بودند وبروایت دیگر چون زمری بن شلوم با آن فاحشه زنا کرد حقتعالی

وحی کرد بموسی که ایشان چنین کردند ومستحق غضب من شدند اگر میخواهی دشمن را بر ایشان مسلط میکنم واگر میخواهی

ایشان را بقحط هلاک میکنم واگر میخواهی بمرگ زود وتند وی گفت پروردگارا ایشان فرزندان یعقوبند دوست

نمیدارم که دشمن بر ایشان مسلط شود ونمیخواهم که بقحط بمیرند ولکن بمرگ زود اگر خواهی ایشان را عذاب کن پس در سه ساعت

از روز هفتاد هزار کس از ایشان بطاعون مردند القصه روز جمعه بود که باز بنی اسرائیل بجا ربه پرداختند وقریب

بشام آن بلده را مفتوح ساختند واکثر جبابره را با تیغ بید ریغ از صفحهٔ روزگار برانداختند واکثر بلاد شام ودیار

مغرب را بتصرف خویش در آوردند در ناسخ التواریخ گوید جنگی بزرگ درمیانه واقع شد وبنی اسرائیل سخت کوشیده

غلبه یافتند وآن پنج تن ملوک ایشان را با بلعم بن باعور بشمشیر گذرانیدند وهر کس از مردان آن جماعت یافتند بقتل

رسانیدند وآتش در بلاد وامصار ایشان زدند وزنان وفرزندان ایشان را با اموال واثقال ومواشی هرچه یافتند

بنهب وغارت گرفتند وغنیمت ایشان بدینسان بود ششصد وهفتاد وپنج هزار سر گوسفند ودو هزار سر گاو و

زنان خود را بلشکرگاه موسی فرستادن قوم بلعم بن باعورا

[2] زمری بن سلام

[3] فنحاص

در عقوبت قوم بنی اسرائیل ... موسی

غنائمی که بآتش نیفتاد از بنی اسرائیل

شصت و یکهزار خروس و دو هزار تن دختر باکره بشمار آمد پس آنسپاهی را که بجنگ رفته بودند از بنی اسرائیل شماره کردند
هیچکس غایب نبود پس بشکرانه این موهبت عظمی مردان جنگی از زیورهائیکه بغارت آورده بودند مانند دست
برنجن و انگشتری و گوشواره و خلخال و چیزهای دیگر هرکس برای قربانی چیزی برداشته پیش کذرانیدند و این جمله
شانزده هزار و هفتصد و پنجاه مثقال زر بوزن قدس بود موسی آن زر را گرفته در خیمه بیادگار بنی اسرائیل
گذاشت انتهی **مکشوف باد** که مسطورات این واقعه را از شش کتاب بطور تلفیق نقل نمودیم تفسیر روح البیان
و تفسیر منهج الصادقین و تاریخ اخبار الدول و روضة الصفا و حبیب السیر و حیوة القلوب و نیز پوشیده
نماند که زمرهٔ از مورخین را عقیده آن است که محاربه با جبارین و فتح بلاد شام سه سال بعد از وفات حضرت
موسی بدست یوشع بن نون وقوع یافت که از آنجمله صاحب حبیب السیر گوید که عظما و اشراف بنی اسرائیل چون
از تعزیت موسی باز پرداختند زمام حل و عقد بقبضه اقتدار یوشع داده وظیفه متابعتش را شعار خود ساختند
و در سال سیم از فوت کلیم الله یوشع بمقتضای وحی الهی سپاه بلا انتهی مرتب گردانیده متوجه فتح بلاد شام گردید الخ
و نیز در همان کتاب آورده که یوشع بن نون بن افراهیم بن یوسف علیه السلام وصی و خواهرزاده موسی و از اعاظم انبیا بود
و صورت فتح اریحا و ایلیا و بلقا و بعضی دیگر از بلاد عمالقه بیمن اهتمام و حسن اجتهاد وی روی نمود **واقعه دوم**
بقول سید بن طاوس رضوان الله علیه در این روز سال شصت و یکم هجری بیست هزار مقاتل از جنود ناسعود ابن زیاد
لعنه الله در کربلا جمع شد برای محاربه با امام حسین علیه السلام چنانکه در ملهوف گوید و اتبعه ابن زیاد بالعساکر حتی تکملت
عنده الی ست لیال خلون من المحرم عشرون الف فارس فضیقوا علی الحسین حتی نال منه العطش که ابن زیاد لشکر از پی
لشکر بدنبال عمر بن سعد روانه کرد تا روز ششم محرم بیست هزار سوار نزد او جمع شد پس کار را بر حسین مظلوم علیه السلام
تنگ گرفتند تا آنکه تشنگی بر آنحضرت و اصحابش استیلا یافت **بدانکه** از مسطورات کتب مقاتل و تواریخ چنین مستفاد
میشود که ابن زیاد چون ابواب خزائن بیت المال را گشود و مردم را از بذل مال و اسعاف آرزوها امال شاد خاطر
ساخت نخستین از بهر عمر بن سعد رایتی بست و او را با چهار هزار سوار و بروایتی با شش هزار سوار و بقولی بکرپانه هزار
سوار بجانب کربلا روان داشت و بعد از او اول معروفی که ساخته جنگ حسین بن علی علیه السلام شد چنانکه در تاریخ اعثم
کوفی است شمر بن ذی الجوشن بود که او نیز با چهار هزار سوار روان گشت و بعمر بن سعد پیوست و ابو مخنف نیز بر وفق
قول اعثم گوید اول رایة سارت الی حرب الحسین رایة شمر بن ذی الجوشن فی اربعة الاف و ابن شهرآشوب در مناقب گوید
و بعث شمر بن ذی الجوشن السلولی فی اربعة الاف من اهل الشام **مؤلف گوید** که در بعضی از کتب معتبره مانند
ارشاد مفید و بحار الانوار و منتظم ناصری و غیر اینها ورود شمر را بکربلا در روز نهم محرم نوشته اند و مستبعد نیست
که شمر بعد از ورودش بکربلا بکوفه برگشته و در روز نهم محرم ثانیا بکربلا بازگشته والعلم عند الله مع الجملة پس از

۲
برطبق
مسطورات تاریخ
سنی ملوک الارض نوروز
سال هشتم هجری مطابق
بود با روز شنبه
ششم محرم

۳
اسعاف
حاجت روا کردن
منتخب

در فضائل اصحاب امام حسین علیه السلام

جمع ابن زیاد اعوان و انصار لشکرگران

روان شدن شمر بکربلا ابن زیاد کس بطلب شبث بن ربعی فرستاد و از بهر او روایتی بیست و چهار هزار سوار در تحت فرمان
او کرد دیگر عروة بن قیس را طلب نمود و از برای وی نیز رایتی برافراشت و چهار هزار سوار در ظل رایتش باز داشت و رایتی بگو
بسنان بن انس نخعی داد و چهار هزار سوار و بروایتی ده هزار سوار در تحت حکومت او کرد و دیگر حصین بن نمیر سکونی را
سرهنگ چهار هزار سوار نمود و مظاهر بن رهینه مازنی را با سه هزار مرد عازم نیز کرد و یزید بن رکاب کلبی با دو هزار مرد
جنگی مامور شد و نصر بن خرشه نیز بر دو هزار تن فرمان داشت و دیگر محمد بن اشعث با هزار سوار مامور گشت و عبدالله
بن الحصین نیز با هزار سوار روان شد و دیگر در شرح شافیه مسطور است که رایتی برای خولی بن یزید اصبحی بر پا داشت
و ده هزار سوار در ظل علم او روان کرد و دیگر کعب بن طلحه با سه هزار کس و حجار بن ابجر با هزار تن ساخته جنگ شدند و دیگر
قشعم بن عمرو بن یزید جعفی با سه هزار سوار بیرون رفت و دیگر عامر بن صعصعه تمیمی با شش هزار سوار آماده جنگ شد و دیگر
ابو قدار باهلی با نه هزار سپاه بکربلا فرود شد و در ناسخ التواریخ گوید و حر بن یزید ریاحی چنانچه از پیش رقم شد با سه هزار
سوار حاضر کربلا بود بدینگونه ابن زیاد عرض سپاه نمود و **مکشوف باد** که علماء سیر و تاریخ اختلاف کرده‌اند در عدد
لشکر و عسکر ابن زیاد و آنچه بنظر این احقر آمده پانزده قول است (۱) سبط بن جوزی در تذکرة خواص الامة گوید ولم
یحضر قتال الحسین علیه السلام احد من اهل الشام بل کلهم من اهل الکوفة ممن کاتبه وکانوا ستة الآف مقاتل یعنی حاضر
نشد برای قتال حسین علیه السلام احدی از اهل شام بلکه همه آنها از اهل کوفه بودند از کسانیکه نامه نوشتند برای آنجناب
و ایشان شش هزار کس بودند (۲) در حبیب السیر گوید که عدد لشکران بد اختر را هفده هزار و سی هزار گفته‌اند (۳)
قول سید بن طاوس در ملهوف چنانکه گذشت و محمد بن طلحه در مطالب السئول نیز عدد لشکر را موافق قول ابن
طاوس بیست هزار نوشته است (۴) محمد بن علی معروف باعثم کوفی در تاریخ خود گوید که عبیدالله بن زیاد لشکر
بدانجا فرستاد تا آنکه بیست و دو هزار سواره و پیاده شد و در ناسخ التواریخ از تاریخ یافعی نقل کرده که او نیز عدد
لشکر را بیست و دو هزار دانسته و در حبیب السیر گوید که اکثر اهل خبر برآنند که عدد آن گمراهان بیست و دو هزار
بوده (۵) در بحار گوید فمازال یرسل الیه بالعساکر حتی تکامل عنده ثلثون الفا ما بین فارس و راجل ابن زیاد
پیوسته عسکر میفرستاد بسوی عمر بن سعد تا آنکه سی هزار سوار و پیاده نزد او فراهم شد (۶) ابن شهر آشوب در مناقب
گوید و جهز ابن زیاد علیه خمسا و ثلاثین الفا ابن زیاد سی و پنج هزار نفر لشکر فراهم کرد برای قتال امام حسین ع
(۷) ابو علی محمد بن محمد بن بلعمی در ترجمه تاریخ طبری گوید لشکر ابن سعد در کربلا چهل هزار مرد بود (۸) صاحب
ناسخ التواریخ بعد از ذکر افواج لشکر و تعداد سرهنگان عسکر گوید که این جمله را که من بنده یاد کردم و با سپاه
عمر سعد بشمار آوردم پنجاه و سه هزار در قلم آمد (۹) ابو مخنف عدد آن سپاه روسیاه را هشتاد هزار نگاشته
و گوید که همه کوفی بودند و احدی حجازی و شامی با آنها نبوده و گفتار او چنین است که فتکامل العسکر ثمانون الف

در عدد لشکر کربلا اقوال علما و اخبار

فارس من اهل الکوفة لیس فیهم شامی ولا حجازی وبادروا جمیعا الی قربها من عسکر الحسین علیه السلام

(۱۰) در ناسخ التواریخ گوید جماعتی سپاه ابن زیاد را صد هزار تن روایت کرده اند و سبط ابن جوزی در تذکره مثل او گفته است (۱۱) در مهیج الاحزان از لوط بن یحیی نقل کرده که آن اشقیا صد و بیست و دو هزار نفر بودند هشتاد هزار سواره و چهل هزار پیاده (۱۲) در ناسخ التواریخ گوید جماعتی عدد لشکر ابن زیاد را دویست هزار در روایت کرده اند (۱۳) در لوامع الانوار از مقتل ابن عربی نقل کرده که لشکر ابن زیاد در روز عاشورا چهار صد هزار بودند با چهار علم که هر علمی نشانه صد هزار بود (۱۴) در ناسخ التواریخ گوید که سپاه ابن زیاد را تا هشتصد هزار نوشته اند (۱۵) فاضل دربندی در اسرار الشهاده گوید ان عدد من حضر یوم الطف من عساکر یزید لعنه الله کان یبلغ ستمائة الف فارس و الف الف رجّالة[۱] یعنی کسانیکه حاضر شدند در واقعه روز طف[۳] از عساکر یزید لعنه الله عدد و شماره آنها میرسید بشش صد هزار سوار و هزار هزار پیاده و در مهیج الاحزان آورده که هشت هزار نفر توشه بردار بودند و پیاده نعلبندی میکردند و نیزه و شمشیر تیز مینمودند مؤلف گوید که حضرت سید الشهداء علیه السلام در آن اشعاریکه ارتجالا انشاد نمود در رجز خود فرمود

	وابن سعد قد رمانی عنوة[۲]	بجنود کوکوف الهاطلین[۴]	

و اما کیفیت جمع شدن لشکر را در کربلا و آمدن آنها از اطراف عالم از شام و بصره و کرکوت و موصل و فارس و آذربایجان و خراسان در ضمن واقعه ششم روز سیم اینجا بتفصیل ذکر نمودیم هر که خواهد رجوع نماید و مرحوم لسان الملک در ناسخ التواریخ بعد از ذکر اقوال اهل سیر در عدد لشکر ابن زیاد گوید که لکن مردم خردمند دانند که هشتصد هزار تن مرد لشکری بدین عجلت نتوان فراهم آورد و در ارض طف[۳] نتوان منزل کرد و علف و آذوقه ایشان را سهل نتوان یافت و در دفع هفتاد و دو تن هشتصد هزار را بر هشتهزار رفضیلت نیست چه حسین علیه السلام اگر بانیروی الهی و قدرت امامت قتال میداد چندان چنین لشکری را دستخوش[۵] هلاک میداشت و اگر این جنگ را جهاد بقوت جسمانی و نیروی بشریت از برای هفتاد تن هفتصد کس کافی است و خلاصه انچه را که در تحقیق عدد لشکر قوم نگاشته این است که از جانب یزید و اولیاء دولت و بتمام بلدان و امصار که در تحت سلطنت یزید بود مکاتیب روان میگشت و از هر بلدی باندازه که حمل او را توانند بر تافت طلب سپاه میکردند که بجانب کوفه بتازند و با حسین علیه السلام رزم دهند و همچنان قبائل عرب را یک یک مکتوب کردند که با سپاه خود بجانب کوفه کوچ دهند بجمله اگر حاضر میشدند کمتر از هشتصد هزار تن نبودند و چون سرهنگان و اداره نگاران لشکر را که بنام جریده کرده بودند باز مینمودند بدینصورت تذکره السنه و افواه گشت از این روی صد هزار و گروهی و بیست هزار تا هشتصد هزار روایت کرده اند انتهی و بعضی گفته اند که شاید بیست و دو هزار و سی هزار دیگر مشهور است مرادکسانی بودند که با حضرت مقاتله نمودند

جمعیت لشکر ابن زیاد از اقوال علمای اخبار

[۱] رجّاله بالتشدید و فتح الراء جمع الراجل بمعنی

[۲] عنوة اخذ الشیء قهرا و قسرا المنجد

[۳] طف بالفتح و تشدید فا موضعی است در نزدیک کوفه و زمین بلند از زمین عرب منتخب

[۴] هاطل ابر بسیار بارنده منتخب

[۵] دستخوش کنایه از عاجز و زبون و چیزی سهل الحصول که آسان بدست آید برهان جامع منه

[۶] وکف بالفتح چکیدن باران از سقف و چکیدن آب از چیزی منتخب

ارقام لشکر یزید از قبائل الحضر حسین

غیر از کسانیکه در سواد لشکر بودند و بمقاتله نیز نپرداختند **واقعهٔ سیم** بموجب مسطورات وقایع الایام تبریزی در این روز ابن زیاد لعنه الله عمر بن سعد را تحریص نمود بر قتال امام حسین علیه السلام و شیخ شوشتری علیه الرحمه در مجالس خود این تحریض را در هشتم محرم ذکر نموده چنانکه در مجلس بیاید انشاء الله تعالی و در بحار الانوار گوید فما زال یرسل الیه بالعساکر حتی تکامل عنده ثلثون الفا ما بین فارس و راجل که عبید الله لشکر همی فرستاد تا سی هزار سواره و پیاده نزد عمر بن سعد فراهم شد آنگاه نامهٔ باو نوشت انی لم اجعل لک علة فی کثرة الخیل و الرجال فانظر لا اصبح و لا امسی الا و خبرک عندی غدوة و عشیة که تو را در کثرت سواره و پیاده بهانه نگذاشتم مبادا کندی در اینکار بجد تمام اقدام نمائی و هر بامداد و شبانگاه خبر تو بمن برسد و کان ابن زیاد یستحث عمر بن سعد لستة ایام مضین من المحرم و در ششم محرم بود که عبید الله عمر بن سعد را بر قتال حسین ع تحریض مینمود و در وقفات گوید که ابن زیاد خود از کوفه بیرون شده در نخیله فرود آمد و از روضة الصفا نقل کرده که مردم کوفه حرب حضرت ابو عبد الله الحسین علیه السلام را مکروه میداشتند چه هر کس را بجنگ آنحضرت روانه مینمودند باز میگشت پس سعد بن عبد الرحمن را گفت تا تفحص کند و از متخلفان هر کس بیند نزد او برد سعد یکنفر شامی را که بمهمی از لشکرگاه بکوفه آمده بود گرفته نزد عبید الله برد گفت تا او را گردن زدند دیگر کسی را جرئت تخلف نماند **واقعهٔ چهارم** فاضل ماهر جناب حاج ملا علی تبریزی دامت برکاته در مجلد دوم وقایع الایام گوید بروایت بحار الانوار و مقام زخار و مظاهر الانوار و مصائب الابرار و غیر اینها در همین روز حبیب بن مظاهر از حضرت حسین علیه السلام استیذان نمود و رفت از قبیلهٔ بنی اسد استمداد نمود و در وقایع الشهور استمداد حبیب را در شب هفتم محرم مرقوم داشته و شیخ شوشتری قدس سره در مجالس خود این واقعه را در شب هشتم محرم ذکر نموده و در مجلد اول بحر المصائب نیز در هشتم نوشته و تفصیل این واقعه در بحار بدین نهج است و اقبل حبیب بن مظاهر الی الحسین علیه السلام فقال یابن رسول الله ههنا حی من بنی اسد بالقرب منا أتأذن لی فی المصیر الیهم فادعوهم الی نصرتک فعسی الله ان یدفع بهم عنک که چون کار بر حضرت حسین علیه السلام سخت گردید حبیب بن مظاهر اسدی بخدمت آنحضرت آمده گفت یابن رسول الله طایفه از بنی اسد بدین نزدیکی فرود آمده اند اگر اجازت فرمائی بروم ایشان را بنصرت تو دعوت کنم باشد که خداوند شر دشمنان از تو کفایت کند امام علیه السلام رخصت فرموده حبیب از بیم مخالفان نیم شبی متنکرا بر ایشان رفت ایشان او را بشناختند و حاجت بپرسیدند گفت انی قد اتیتکم بخیر ما اتی به وافد الی قوم اتیتکم ادعوکم الی نصر ابن بنت نبیکم فانه فی عصابة من المؤمنین الرجل منهم خیر من الف رجل آمده ام شما را بدان نیکبختی دلالت کنم که تاکنون هیچکس اینچنین نیکوئی قبیلهٔ خویش را نخواسته اینک دختر زادهٔ خاتم النبیین با معدودی از مؤمنین بدین زمین فرود آمده اند که یکتن از ایشان از هزار کس بهتر باشد و تا جان در بدن دارند از یاری او دست بر ندارند و بدشمنان نسپارند اینک عمر بن

تحریض ابن زیاد عمر بن سعد را

گفتگوی حبیب با قبیلهٔ بنی اسد

سعد با لشکر بسیار از هر طرف ورا فرا گرفته اند و من اکنون شرائط نصیحت بجای آورده شما را بیاریِ امام مظلوم

همی خوانم فاطیعوني الیوم في نصرته تنالوا بها شرف الدنیا والآخرة یک امروز بپند من بپذیرید و از این پس شرف دنیا

و سعادت آخرت شماراست فاني اقسم بالله لا یقتل احد منکم في سبیل الله مع ابن بنت رسول الله صابراً محتسباً

الّا کان رفیقاً لمحمّد في علیّین بخدای سوگند آنکس که در رکاب شهزادهٔ رسول الله شهید شود در اعلی علیّین

بهشت با خاتم الانبیاء رفیق باشد چون این سخن بگفت في الحال عبد الله بن بشر الاسدی از جای برخاسته گفت

نخستین کسیکه این دعوت را اجابت کند منم و این رجز بخواند قد علم القوم اذا تواکلوا واحجم الفرسان اذ تثاقلوا

انّي شجاع بطل مقاتل کانّني لیث عرین باسل چون بنی اسد این بدیدند مبادرت نمودند و از یکدیگر

سبقت گرفتند تا نود تن مرد جنگی در هم آمدند و دست بر دست زدند در ساعت طریق خدمت حسین علیه السّلم

گرفتند از آنسوی مردی از بنی اسد که خمیرمایهٔ فساد و شقاق بود سرعت کرد و خود را بلشکرگاه عمر بن سعد رسانید

و صورت حال را مکشوف داشت ابن سعد بی توانی مردی از سران سپاه را که ازرق نام داشت با چهار صد سوار بفرستاد

تا سر راه بر بنی اسد بگرفتند و نیم شب در کنار فرات تلاقی فریقین دست داده کار بمناوشت کشید و حرب شد حبیب

بن مظاهر با ازرق بانگ برداشت که ای ازرق وای بر تو از برای تو و از برای اینکار سزاوار نیست بگذار جز

تو کسی این شقاوت انگیزد ازرق سخن او را بقبول نکرد و در محاربت و ممانعت سخت بایستاد و لشکر را بطعن و ضرب

تحریص همیداد چون بنی اسد اندک بودند نیروی مقاومت نیاوردند و هزیمت شدند و هم آن شب از بیم عمر بن سعد

با حیّ بنی اسد از آن زمین رحیل کردند و حبیب بتمام زحمت خود را بحضرت حسین علیه السّلم رسانید و صورت حال را باز گفت

فقال الحسین علیه السّلم لا حول و لا قوّة الا بالله العلي العظیم **واقعهٔ پنجم** بموجب مسطورات کامل التّواریخ

در این روز سنهٔ دویست و پنجاه و دوّم هجری زائد بر دویست کشتی مال التّجاره داخل بغداد شد و در همین سال

مستعین بالله عباسی را بواسط بردند در روضة الصّفا در ذکر خلع مستعین آورده که محمّد بن عبد الله بن طاهر

نیز بر خلع او یکجهت گشته رسولان بمعتز فرستاده پیغام داد که من سعی میکنم مستعین ترک خلافت گفته با تو بیعت

کند مشروط بشرطیکه امارت بغداد بدستور سابق متعلّق بمن باشد و مستعین بمکّه رفته حج بگذارد و چون باز

گردد در واسط مقیم شود الخ و در کامل التّواریخ گوید که چون مستعین با معتز بیعت نمود او را از رصافه بسرای

حسن بن سهل فرستادند در حالتیکه اهل و عیالش همراه او بودند و برده و قضیب و خاتم که ودایع خلافت

بود از او باز گرفتند و او را منع کردند از رفتن بمکّه پس اقامت در بصره را اختیار نمود باو گفتند که آب و هوای

بصره مورث مرض و بیماریست مستعین گفت هي اوبا او ترک الخلافة بصره مرض آورتر است یا ترک خلافت تا آنجا

که گوید و در ششم محرّم اینسال زیاده از دویست کشتی داخل بغداد شد که در آنها انواع مال التّجاره و گوسفند

کارزار بنی اسد با سپاه ابن زیاد

(٢) او تثاقلوا نسخهٔ بدل

(٣) احجام نزدیک بهلاک رسانیدن منتخب

(٤) واسط نام شهریست معروف منتخب

بیعت نمودن مستعین بمعتز

بسیاری بوده و در همین سال مستعین را بواسط بردند مؤلف گوید کیفیت خلع مستعین در واقعه هشتم
روز چهاردهم محرم مسطور است واقعه ششم موافق انچه در عمدة الطالب و وفیات الاعیان و روضات
الجنات مسطور است در روز یکشنبه ششم محرم سال چهارصد و ششم هجری وفات کرد در بغداد سید اجل اشرف
و عنصر لطیف محمد بن الحسین معروف بسید رضی بن الحسین نقیب علویه و شریف اشراف بغداد و در کتاب
قصص العلماء و مقابس الانوار و لؤلؤة و کشکول شیخ یوسف بحرینی و نزهة الجلیس نیز وفات انجناب را در ششم محرم
نوشته اند و در وقایع الشهور وفات ان بزرگوار را بقولی در یازدهم محرم ذکر نموده و صاحب مجالس المؤمنین در
پنجم محرم مرقوم داشته چنانکه در مجلس گذشت و بعضی در ماه صفر گفته اند بالجمله این سید بزرگوار برادر سید
مرتضی است که وفاتش در بیست و پنجم ربیع الاول ذکر میشود و انجناب بعظمت شان و علو همت و فصاحت
زبان معروفست و نسب شریفش به پنج واسطه منتهی میشود بحضرت موسی بن جعفر صلوات الله علیه بدین طریق
محمد بن حسین بن موسی بن محمد بن موسی بن ابرهیم بن موسی بن جعفر الصادق امامی الامم سلام الله علیهما در کتاب
قصص العلماء گوید کنیه او ابو الحسن و لقب او رضی و مولد او در سال سیصد و پنجاه و نه است و در فنون علم
ماهر و سخی و جواد و شاعر بود و در ده سالگی شعر را خوب میگفت و بعضی از علماء گفته اند که او اشعر طالبیین
است بلکه اشعر قریش است و سبب اینکه ان بزرگوار اشعر قریش بوده اینکه انانکه از قریش نیکو شعر میگفتند بسیار
نگفته اند و انانکه بسیار گفته اند نیکو نگفته اند و انجناب جمع کرده بود میان بسیار گفتن و نیکو گفتن قران را
در حال پیری حفظ کرده بود و هرگز از کسی هدیه و تحفه قبول نمیکرد بحدی که هدایای پدر خود را قبول نمیکرد
و ابو اسحق ابرهیم بن هلال صابی کاتب حکایت کرده که من روزی در نزد وزیر ابو محمد مهلبی نشسته بودم پس حاجب امد
گفت سید مرتضی بر در است و اذن دخول میطلبد پس وزیر اذن داد و برای سید مرتضی تواضع کرد و او را در پهلوی
خود نشانید و با او مکالمه کرد تا از حکایت و مهمات او فراغت یافت پس سید مرتضی برخاست و وزیر او را وداع
نمود و وزیر نیز برخاست و سید رفت پس وزیر بنشست و مشغول بکتابت رقعه شد پس حاجب امد گفت سید رضی
اذن دخول میطلبد پس وزیر رقعه را از دست انداخت و با اضطراب و وحشت از جای خود برخاست و تا در خانه
سید رضی را استقبال نمود و دست او را گرفت و بر جای خود نشانید و در پیش روی او بنشست با نهایت خضوع
و خشوع و انکسار چون سید رضی خواست برود وزیر تا در خانه او را مشایعت کرد و برگشت پس بوزیر گفتم که
اگر اذن باشد از شما سؤالی نمایم وزیر گفت گویا سؤال تو از انست که چرا سید رضی را بیشتر اکرام کردم با اینکه
سید مرتضی اکبر و اعلم بود گفتم بلی گفت من چیزی از سید رضی مشاهده کردم که باعث وثوق من گردید تفصیلش
اینکه وقتی خواستم فلان نهر را کنده و اب اورده باشم پس قریه از سید مرتضی محاذی ان نهر بود که حصه او عقدار

تاریخ وفات سید رضی ره

حکایت سید مرتضی و سید رضی با وزیر مهلبی

شانزده درهم میشد پس سید مرتضی مکور در این باب بمن رقعه نوشت که از حصّهٔ او بگذریم با تخفیف دهیم این چیزی
بود که از سید مرتضی دیدیم و چیزی هم از سید رضی دیدیم و آن این است که در زمانی خدا تعالی پسری باو کرامت فرمود
من در طبقی هزار دینار رکن اشته بهدیه و مبارکبادی برای او فرستادم پس آن وجه را رد کرده و گفت که وزیر میداند که
من از هیچکس چیزی را قبول نمیکنم پس بار دیگر آن طبق را فرستادم و گفتم این وجه برای آن مولود است دخلی بشما ندارد
دیدم باز پس فرستاد و گفت که کودکان ما نیز چیزی از کسی قبول نمیکنند پس من باز فرستادم و گفتم این مبلغ مال آن
زنیست که قابله بوده دیدم سید باز آن طبق را پس فرستاد و گفت که وزیر میداند که زنان ما از زنان بیگانه قابله
نمیشوند بلکه قابلهٔ ایشان از زنان قبیلهٔ ما است و ایشان چیزی از کسی قبول نمیکنند پس من بار دیگر آن طبق را
فرستادم که این مبلغ مال طلاب بیست که در خدمت شما درس میخوانند پس آنجناب فرمود طلاب هم حاضرند هر که هر
قدر میخواهد بردارد پس یکی از طلاب برخاست و یکدینار را برداشت و قدری از آن برید و آن بریده شده را برداشت
و باقی را در همان طبق بگذاشت پس سید رضی از او سؤال کرد که چرا چنین کردی در جواب گفت که دیشب محتاج
شدم بروغن چراغ و کلیدار خزانهٔ شما که وقف بر طلاب است حاضر نبود پس از فلان بقال روغن چراغ قرض
کردم اکنون قدری از آن دینار بریدم که دین خود را ادا نمایم پس طبق دنانیر را رد کردند و این باعث وثوق من باو
شد و سید بیوت چندی بجهة طالبان علم بنا نهاد و آنرا دار العلم نام نهاد و جمیع ما یحتاج طلاب را برای ایشان
مهیا ساخت پس سید رضی بعد از واقعهٔ اهداء وزیر دنانیر را و شنیدن گفتار آن طلبه حکم کرد که بعد هر طلبه
کلیدی برای خزینه مهیا نمایند و بدست هر طالب علم کلیدی دادند تا اینجا بود آنچه در قصص العلماء نگاشته شد
و موافق آنچه نقل شد در روضات الجنات نیز مسطور است و وفات سید رضی قبل از سید مرتضی واقع شد و فخر
الملک وزیر بهاء الدوله بن عضد الدولهٔ دیلمی و جمیع اعیان و اشراف و قضاة بغداد بجنازهٔ او حاضر شدند
و سید مرتضی از کثرت جزع و غصه نتوانست جنازه برادر را مشاهده کند لاجرم در تشییع و دفن او حاضر نشد
بلکه در حرم مطهر جدش حضرت موسی کاظم علیه السلام رفت و فخر الملک وزیر بر جنازهٔ سید رضی نماز خواند و در خانهٔ
خود سید در مسجد انباریین بکرخ مدفون ساختند و آخر روز بود که فخر الملک بحرم رفت و سید مرتضی را از حرم
بخانه آورد و بعد از چندی جسد شریف رضی را بکربلا حمل کردند و در نزد قبر والدش در جوار امام حسین علیه السلام
دفن نمودند در روضات گوید ظاهرا که قبر سید رضی و قبر برادر و پدر او در محل قبر سید ابرهیم مجاب است و این
ابرهیم جد سید مرتضی و فرزند امام موسی کاظم علیه السلام است و قبر سید ابرهیم مجاب در حائر معروف و مشهور است و ابن
خلکان از ابی الفتح بن جنی نقل کرده که سید رضی را نزد ابن سیرافی نحوی بردند که با و نحو تعلیم نماید و سید ده سالگی
نرسیده بود پس روزی سیرافی بر عادت تمرین اطفال بسید گفت اِذا قُلنا رَأیتُ عُمَرَ فما علامة النصب فی عمر که هرگاه بگوئیم

استغنای طبع سید رضی و تعظیم وزیر از آنجناب

ونقل آنجناب بکربلا و محل دفن سید رضی (ره)

تمرین نرم کردن و خوی گر ساختن منتخب وفیه تمرین نرم شدن و عادت کردن بچیزی

و این عمر علامت نصب در عمر حیث سیّد فرمود بغض علی علامت نصب عمر بغض علی است سیرافی و حاضران از حدّت نظر او
تعجّب نمودند و آورده اند که پس سیّد رضی چون این جواب شنید خوشحال گردید و گفت انت ابنی حقّاً و در قصص العلماء گوید
و نظیر این حکایت از مامون خان بالنسبة بهرون صادر شد بدین نحو که در ایّام صبی که مامون بنحو اشتغال داشت هرون
بر سبیل تمرین از آن خان پرسید جمع سوال چیست امرد و داز دو نکره و شیطنت گفت ضدّ محاسنک مراد اینکه
جمع سوال مساویک میشود و چون مساوی بمعنی بدیها نیز آمده است اگر میگفت جمع سوال مساویک است خطاب
بپدرش هرون میشد و نسبت بدی باو بود و مستحسن نبود لهذا گفت ضدّ محاسنک یعنی ضدّ محاسنک مساویک
میشود فافهم و از غرایب احوال سیّد رضی قدّس سرّه البهیّ آنکه صاحب روضات در سبب موت الجناب از خط سیّد جزایری
نقل کرده که او در اواخر بعضی از اجازاتش از ابی الحسن عامری نحوی نقل نموده که او گفت روزی وارد شدم بر سیّد مرتضی
طاب ثراه در وقتیکه الجناب ابیات چندی از شعر بنظم در آورده بود و بحر شعر بر او حبس شده بود پس بمن فرمود ای ابا
الحسن بگیر این ابیات را ببر نزد برادرم رضی و باو بگو که آنرا باتمام رساند و ابیات این بود

سری[1] طیب بسلمی[2] طارقاً[3] فاستفزنی[4] ‌ ‌ سحیراً وصحبی فی الفلاة رقود[5]

فلمّا انتبهنا للخیال الذی سری ‌ ‌ اذا الارض قفر والمزار بعید

فقلت لعینی عاودی النوم واهجعی ‌ ‌ لعلّ خیالاً طارقاً سیعود

ابو الحسن گفت نوشتم آن اشعار را از سیّد مرتضی گرفتم آمدم نزد سیّد رضی رضوان
الله علیهما و پیغام برادرش سیّد مرتضی را باو ابلاغ نمودم پس چون نظر فرمود بآن ابیات قلم و دوات طلبید بالبدیهه
تتمّهٔ آن اشعار را نوشت

فردّت جواباً والدموع بوادر[6] ‌ ‌ وقد آن[7] للشمل المشتّت ورود

فهیهات[8] من ذکری حبیب تعرّضت[9] ‌ ‌ لنا دون[10] لقیاه مهامه[11] بید[12]

پس آنرا گرفتم آوردم نزد سیّد مرتضی پس چون الجناب آنرا قرائت نمود عمامهٔ خود را بر زمین زد
و بگریه در آمد و فرمود بعزّ علیّ اخی بقتله الفهم بعد اسبوع سخت و دشوار است بر من مصیبت برادرم که تا یکهفته دیگر فهم میکشد
او را پس هفته باخر نرسید که خبر حرکت سیّد رضی از عالم فانی از وجود خود عاری ساخته از دار محنت و هوان بروضهٔ رضوان
انتقال فرمود و نظیر این قصّه برای ابو تمام طائی شاعر اتفاق افتاد و او چنانکه در کتاب روضات و وفیات الاعیان
مسطور است حبیب بن اوس بن قیس است که نسب او بهفده واسطه منتهی میشود بیعرب بن قحطان معروف و از اجلاء
شیعیان جبل عامل شام بود و اشعر شعراء زمان خود بوده اشعارش در زیبائی و تلخیص و حسن اسلوب بالفاظ ممتاز بود
و او اوحد فرید عصر و زمان خود بود و محفوظاتش بمرتبه بود که هیچکس باو نمیرسید گویند که علاوه بر قصائد و مقاطیع
که در حفظ او بود چهارده هزار ارجوزهٔ عربی حفظ داشت بالجمله چون ابو تمام صاحب ترجمه در امصار و بلدان شهرت
یافت در سامرّه خبر او بمعتصم عباسی رسید خلیفه او را طلب نمود و باکرام و احترامش پرداخت و او را مقدّم داشت
بر همه شعرای وقت خود پس او با علماء و ادبا مجالست و معاشرت مینمود و در مدح خلیفه قصاید انشاء میکرد و مورد
صله و بخشش او واقع میشد تا آنکه روزی در حضور خلیفه نشسته بود و او را مدح مینمود بقصیدهٔ سینیهٔ خود

[illegible]

[1] سری بالضم شب رفتن منتخب
[2] سلمی نام زنی است معروف بحسن منتخب
[3] طارق ستاره صبح و بعضی طارق زحل را گفته اند و دیگر طارق بمعنی زنی است که بعد از نهان شوهر رسیده باشد
[4] فز بالفتح و تشدید کسی را از جا صعود کندن و از از تر یابند و خنجید منتخب
[5] رقود بالضم خواب کنندگان جمع راقد منتخب

[illegible]

[6] بدار بالکسر بر یکدیگر پیشی گرفتن منتخب
[7] آن بالمدّ اندکی زمان منتخب
[8] هیهات اسم فعل است بمعنی بعد یعنی دور شد
[9] تعرّض پیش آمدن کسی را منتخب
[10] دون نزد و اندک منتخب
[11] مهمه بفتح هر دو میم بیابان مهامه جمع منتخب
[12] بید بالضم و بید بالفتح هلاک شدن منتخب

تشبیه نمودن خلیفه معتصم را باحنف و ایاس و حاتم

پس چون باین شعر رسید و گفت | اقدام عمرو فی سماحة حاتم | فی حلم احنف فی ذکاء ایاس | وزیر باو گفت که آیا خلیفه را

تشبیه میکنی بمردم فرومایه ستمکار عرب ابو تمام چون این سخن از وی بشنید ساعتی سر فرو برد آنگاه بر داشت و گفت

لا تنکروا ضربی له من دونه | مثلا شرودا فی الندی والباس | فالله قد ضرب الاقل لنوره | مثلا من المشکوة والنبراس

چون ابو تمام این بگفت وزیر روی نمود بخلیفه و گفت هرچه میخواهد باو بده که او زیاده بر چهل روز زنده نخواهد

ماند زیرا که از شدت فکر خون در چشمش ظاهر شده و هر کس چنین باشد چهل روز بیشتر زنده نماند و بنقل دیگر

گفت انچه باو وعده کرده وفا کن که نیک نامی برای تو باقی میماند و این مرد پنج روز دیگر میمیرد زیرا که او تمام اشعار

عرب را مستحضر بود از آن برای خود مخرج نیافت و پس از آن تعداد اخبار و احادیث را منظور داشت از آن نیز خلاص

ندید پس شروع نمود بقران و قرآن را قرائت نمود تا رسید بسوره نور این مثال را یافت پس این فکر اخلاط او را سوخت

و لذا زیاده بر این زنده نخواهد ماند پس خلیفه باو گفت چه میخواهی گفت شهر موصل را طالبم پس موصل را باو واگذار

داشت چون ابو تمام بانصوب شتافت بر طبق گفتار وزیر پس از چهل روز و یا بعد از پنج روز دار ناپایدار بدار

القرار انتقال نمود و وفات او در ذیقعده سنه دویست و سی و یک اتفاق افتاد و پوشیده نباشد که صاحب

روضات بعد از نقل این قصه گوید ثم تنظر فی صحة هذه القصة بما هو حقه و در وفیات الاعیان قصه ابو تمام

طائی را چنین نقل نموده که او مدح نمود محمد بن عبد الملک زیات را بقصیده که از جمله اشعارش این بود

دیمة سمحة القیاد سکوب | مستغیث بها الثری المکروب | لو سعت بقعة لاعظام اخری | لسعی نحوها المکان الجدیب

پس چون قصیده را باخر رسانید مرد فیلسوفی که حاضر حضرت بود گفت اینجوان جوانمرگ خواهد شد باو گفتند من این حکمت

علیه بذلک از کجا چنین حکم نمودی درباره او گفت لانی رایت فیه من الحدة والذکاء والفطنة مع لطافة الحس

وجودة الخاطر ما علمت به ان النفس الروحانیة تاکل جسمه کما یاکل السیف المهند غمده یعنی بجهة آنکه من دیدم در او

احدت فکر و ذکاوت و فطانت با لطافت حس وجودت خاطر چیزیرا که بان دانستم که نفس روحانیه او میخورد

جسم او را چنانکه میخورد شمشیر بران نیام خود را و قال صاحب الروضات و فی کتب الطب ان السبب فیه احتراق

خلط السودا و قیل ان الوجه توجه الحواس الباطنة بکلیتها الی التامل فیما یکون النفس بصدده و سقوط تصرفاتها

اللازمة فی تقوام الابدان ولا یبعد اتحاد الجهتین فی المعنی فلیلاحظ ✦ و از جمله اشعار سید رضی این است

عتبت علی الدنیا و قلت الی متی ✦ اکابد هما بوسه لیس ینجلی ✦ اکل شریف من علی جدوده ✦

حرام علیه العیش غیر محلل ✦ فقالت بلی یا ابن الحسین رمیتکم ✦ بسهمی عنادا منذ طلقنی علی ✦

و بعضی این اشعار را بامام زین العابدین علیه السلام نسبت داده اند و بعضی بسید مرتضی نسبت داده اند و منصب

نقابت علویه و امارت حج و مانند آن که از مناصب عالیه بود سید رضی بود در حیوة پدر منتقل بسید رضی شد و بعد از وفات

بواسطه حدت ذکا احتراق خلط سودا

[۱] اقدام دلیری کردن منتخب

بسدیم السوق علی الباء بالکسر چراغ منتخب

[۳] دیمة بالکسر باران که پیاپی ببارد منتخب

[۴] بقعة بالفتح بجائی رفتن و بقاع بالکسر جمع بقعه یعنی پاره زمین که از زمینهای دیگر ممتاز باشد منتخب

الطائع بالله

حکایت قادر عباسی با جناب سید رضی ره

سید رضی منتقل بسید مرتضی شد وبعد از وفات او منتقل به پسر سید رضی شد واو ابو احمد عدنان بن سید رضی است ونزد
سلاطین آل بویه مکرم ومحترم بوده گویند روزی سید رضی در مجلس قادر خلیفهٔ عباسی نشسته بود وسید دستش
با ریش وبازی میکرد وریش خود را بالای بینی میگذاشت وسابقه هم میان او وخلیفه بود چه خلیفه را اعتقاد آن
بود که سید طالب خلافت است پس خلیفه بسید گفت أظنّك تشمّ منها رائحة الخلافة گویا از ریش خود بوی خلافت
استشمام میکنی سید بالبدیهه گفت بل رائحة النبوّة بلکه بوی نبوت از ریش خود استشمام میکنم زیرا که از اولاد پیغمبرم
واز جملهٔ کرامات سید رضی آنست که در وقتی از اوقات نماز خود را ببرادرش سید مرتضی اقتدا کرد وچون برکوع رفتند
سید رضی نمازش را فرادی کرد واقتدا را منقطع ساخت پس از وی سؤال کردند از سبب انفراد در جواب گفت چون
برکوع رفتیم دیدم امام که برادر من سید مرتضی باشد در مسئلهٔ از حیض فکر مینماید وخاطرش بدان متوجه است ودیدم در دریای
خون غوطه ور است پس من نماز خود را فرادی کردم وبعضی این حکایت را چنین نقل کرده اند که سید رضی ره بعد از
فراغ از نماز ببرادرش سید مرتضی گفت لا اقتدی بك بعد هذا الیوم ابداً بعد از این روز دیگر بتو اقتدا نمیکنم
سید مرتضی از سبب آن پرسید سید رضی ره گفت لانّی وجدتك خائضاً فی صلوتك خائضاً فی دماء النساء بجهت
اینکه تو را خائض یافتم در نماز زنی که دیدم در دماء نساء غوطه ور هستی پس سید مرتضی انصاف داد واو را تصدیق
نمود وتألیفات آنجناب بسیار است از آنجمله کتاب متشابه در قرآن وکتاب حقایق التنزیل رافعی گفته است که آن کتاب
است بی نظیر که دلالت میکند بر توسعهٔ دستگاه او در علم نحو ولغت وغیر آن وکتاب تفسیر القرآن که بسیار نیکوتر است
وبزرگتر از تفسیر شیخ طوسی است وکتاب مجازات آثار النبویّة وکتاب تعلیق خلاف الفقهاء وکتاب تعلیق الایضاح
که حاشیه بر ایضاح ابو علی فارسی است وکتاب خصائص الائمّة وکتاب نهج البلاغة که در آن خطب ومراسلات و
کلمات امیر المؤمنین صلوات الله جمع کرده که بر آن شروحی نوشته اند مانند ابن میثم که شرح کبیر وصغیر بر آن نوشته وملا فتح الله
کاشی شرح فارسی بر آن نوشته وابن ابی الحدید نیز بر آن شرح نوشته اند وصاحب روضات در ضمن ترجمهٔ فقیه
ثقه سعید بن هبة الله بن حسن قطب الدین راوندی گوید که از جملهٔ تصانیف آنجناب کتاب منهاج البراعة فی شرح
نهج البلاغة است وفی الریاض انّه اول من شرح نهج البلاغة وکتب فی آیات الاحکام واز کتاب ریاض العلماء نقل
نموده که قطب الدین راوندی اول کسی بود که نهج البلاغة را شرح نمود وتفسیر در آیات احکام نوشت ودر خاتمه
مستدرک فرموده اول کسیکه شرح کرد نهج البلاغة را ابی الحسن محمد بن حسین بن حسن بیهقی است الملقب بقطب
الدین الکیدری وکیدر قصبه ایست از بیهق وبیهق ناحیه ایست از خراسان وحاکم نشین او سبزوار است ودر
روضات الجنات در ترجمهٔ قطب الدین کیدری مرقوم داشته که از جملهٔ مصنفات ایشان شرح نهج البلاغة است
که موسوم است بحدائق الحقائق فی فسر دقائق احسن الخلائق وفرموده که ایشان این شرح را بعد از شرح قطب

کرامت ومؤلفات جناب سید رضی ره

الدّین راوندی نوشته اند ومؤیّد اینکه اوّل شرح نهج البلاغة شرح قطب الدّین راوندی بوده است آنستکه در کتاب مذکور
آورده که نسخهٔ عتیقه از شرح نهج البلاغه منسوب ببیهقی یافتم که بخطّ بعضی از اعاظم فضلای عصر شارح معظّم نوشته
بود قد وافق الفراغ من تصنیف الامام العالم الکامل المتبحّر الفاضل قطب الدّین نصیر الاسلام مفخر العلماء مرجع
الافاضل محمّد بن الحسین بن الحسن الکیدری البیهقی تغمّده الله تعالی برضوانه فی اواخر الشّهر الشّریف شعبان سنة ستّ
وسبعین وخمسمأة پس معلوم شد که شرح بیهقی در سنهٔ پانصد وهفتاد وشش باتمام رسیده ووفات قطب الدّین
راوندی در سال پانصد وهفتاد وسه روی نمود وبنابراین شرح راوندی مقدّم بوده **واقعهٔ هفتم**
در روز جمعه ششم محرّم سال هشتصد وهفتاد وپنج هجری شاهزاده پاینده بیگم در شهر هرات حکم نمود خطبه
باسم میرزا یادگار محمّد خواندند واو میرزا یادگار محمّد بن میرزا سلطان محمّد بن میرزا بایسنقر بن میرزا شاهرخ
بن امیر تیمور گورکانی است در منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هشتصد وهفتاد وپنج گوید چون سال نو شد
میرزا یادگار محمّد در طوس بود عمّهٔ او شاهزاده پاینده بیگم که در بیرون شهر هرات منزل داشت بتحریک بعضی امرا
داخل شهر شده در جمعه ششم محرّم حکم کرد خطبه باسم میرزا یادگار محمّد خواندند چون میرزا یادگار محمّد بجام
رسید استمالت نامه ها باسم اکابر واشراف هرات فرستاد واز شمال شهر گذشته از عقب سلطان حسین میرزا
تا کنار آب مرغاب رفت واز آنجا بهرات توجّه نموده در شنبه نهم محرّم ببرای سلطنتی این شهر نزول کرد وبر سریر سلطنت
جلوس نمود وامرای اذربایجان که با امیر حسن بیک آق قوینلو قرابت داشتند ومیل اقامت در خراسان نموده
چون با امداد میرزا یادگار محمّد آمده بودند همه را در باغات وبساتین دولتی جای داد وکمال رعایت را در باب
هر یک مرعی داشت ومقرّر کرد در خطبه اوّل اسم امیر حسن بیک را برند وبعد اسم او را وزمام اختیار ملک ومال
را بدست پاینده سلطان بیگم بازگذاشت وخود بعیش وشرب مدام مشغول شد لهذا نظمی در کارها حاصل
نگردید ظلم واغتشاش در گرفت چنانکه بسیاری از اهالی مملکت جلای وطن نمودند وداستان هرج ومرج
در اطراف انتشار یافته سلطان حسین میرزا دانست که وقت کار است لهذا بیخبر متوجّه هرات گردیده بطور
شبیخون ببرای سلطنتی این شهر ورود نمود ومیرزا یادگار محمّد را که خفته بود بگرفت وبعالم دیگر روانه نمودند
ومجدّدا سلطان حسین میرزا بسلطنت برقرار گردید وبمهامّ ملکی پرداخت ودر دفع اختلال امور کوشید و
حکم کرد رعایای هرات تا دو سال از دادن اغلب وجوه ومالیات معاف باشند هم در آن اوان سلطان
حسین میرزا شنید که میرزا الغ بیک ولد میرزا سلطان ابو سعید که از کابل بجد ودر بلخ آمده بود با برادر خود
سلطان محمود میرزا چندی بمحاصرهٔ بلخ اشتغال داشته بعد از آنجا بمرو تاخته باشتعال نائرهٔ فتنه وتعدّی
پرداخته است لهذا متوجّه مرو گردید امّا قبل از انکه موکب این پادشاه بمرو رسد شاهزادگان مزبور ازماجرا

مطلع شده فرار کردند و سلطان حسین میرزا آن زمستان را در ولایت مرو قشلاق نمود الخ **واقعهٔ هشتم** بموجب مسطورات نزهة الجلیس در اینروز سال هشتصد هشتاد و چهار هجری مستنجد بالله مصری متوکل علی الله را ولیعهد خود گردانید و او برادرزادهٔ مستنجد بود مکنی بابی العز و اسم او عبد العزیز بن یعقوب است و او بعد از عم خود مستنجد بالله لباس خلافت پوشید و در شانزدهم محرم نیز او را ذکر خواهیم نمود و پوشیده نباشد که این مستنجد و متوکل از قسمت دوم خلفاء عباسیه اند که در دیار مصر خلافت داشتند و عدد ایشان پانزده تن و مدت خلافتشان دویست و پنجاه و پنج سال و شش ماه بود و اول ایشان المستنصر بالله بود و آخر ایشان المتوکل علی الله **واقعهٔ نهم** در کتاب وقایع الشهور از تاریخ ایران نقل نموده که در روز ششم محرم سال هزار و شش هجری بین شاه عباس ثانی و عبد المؤمن خان اوزبک در نزدیکی هرات جنگ عظیمی واقع شد و شکست بدین اوزبیکان وارد آمد و امیر ایشان کشته شد و جمع کثیری از ایشان کشته شدند **مؤلف گوید** پوشیده نماند که صاحب وقایع الشهور شاه عباس اول را اشتباه نموده بشاه عباس ثانی چه آنکه شاه عباس ثانی ابتدای سلطنتش در سنهٔ هزار و پنجاه و دو بوده و محاربهٔ عبد المؤمن خان در سنهٔ هزار و شش با شاه عباس اول بوده و تفصیل این محاربه در تاریخ عالم آرای عباسی مسطور است هر که را شوق دیدن آنست بآنجا رجوع نماید **واقعهٔ دهم** در روز ششم محرم سال هزار و دویست و سیزده هجری فتحعلیشاه قاجار در ظاهر ارومیه لشکرگاه کرد و حکم داد تا محمد قلیخان را جامهٔ زنبورک چنان در پوشیدند و آتش و جامکی ایشان را مقرر کردند تا مردمان بعبرت بد و بینند و بند گیرند و تفصیل این مجمل در مجلد قاجاریه مذکور است هر که خواهد رجوع کند و در تاریخ منتظم ناصری نیز این واقعه را در اینروز ذکر نموده **بیان** در برهان جامع گوید زنبوره و زنبورک جنسی از اسلحهٔ جنگ و توپ کوچک و جامکی چون خانگی وظیفه و راتبه و مواجب جامکی خوار وظیفه خوار از نوکر و غیره **واقعهٔ یازدهم** در اینروز سال یکهزار و دویست و شصت و چهار هجری سالار خان از خبوشان بیرون شده سه روز راه برید و روز نهم بلشکرگاه حسام السلطنه پیوست بتفصیلی که در واقعهٔ یازدهم روز پنجم اینماه سمت تحریر یافت **واقعهٔ دوازدهم** در روز ششم سنهٔ دویست و هشتاد و چهار هجری شاه رضوان جایگاه ناصر الدین شاه قاجار از منزل آهوان حرکت فرموده بقوشه نزول اجلال نمود در آن ایام که بعزم سفر سعادت اثر خراسان و زیارت ارض اقدس میرفت بشرحی که در تاریخ منتظم ناصری مسطور است **واقعهٔ سیزدهم** و هی من الوقایع الآتیة در روز چهارشنبه ششم محرم اهل بهشت در مجلس ضیافت حضرت عیسی علیه السلام میهمان خواهند بود لفظ خبر این است ثم ینادی یهم یوم الاربعاء احضروا ضیافة عیسی علیه السلام فی جنة عدن **بیان** مأخذ این خبر در دوم اینماه گذشت

تذنیل ❖ در ذکر وقایع روز ششم محرم بقول بعضی از مورخین ❖ واقعهٔ اول

ولیعهد شدن متوکل علی الله بامر مستنجد بالله

ضیافت اهل بهشت در جنت عدن

ورود ابن سعد لعین بکربلا و نزول او در زمین کربلا

در کتاب وقایع الشهور گوید بقولی شهادت حضرت یحیی بن زکریا علیه السلام در این روز بود و ما کیفیت این واقعه را در دهم ماه صفر ذکر خواهیم نمود **واقعهٔ دوم** ورود ابن سعد بکربلا در ناسخ التواریخ گوید که چون عمر بن سعد با سپاه خویش بزمین کربلا رسید بفرمود تا بارها فرو نهادند و در برابر حسین علیه السلام لشکرگاه ساخت و خیمه ها برافراخت و این واقعه روز دوشنبه ششم محرّم الحرام بود انتهی و ما تفصیل این واقعه را در روز سیم اینماه بشرح رقم نمودیم هر که خواهد رجوع نماید **واقعهٔ سوم** در کتاب عقاید الشیعه گوید که حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه در روز دوم یا ششم محرم وارد شد در زمین کربلا مؤلف گوید ظاهراً ششم تصحیف هشتم است یعنی در نسخه هشتم بوده اشتباهاً ششم نوشته شده والعلم عند الله

فصل هفتم (در ذکر وقایع روز هفتم محرّم) واقعهٔ اول

بروایت مصباح طوسی و مصباح کفعمی و توضیح المقاصد و مسار الشیعه در این روز حقتعالی تکلم فرمود با حضرت موسی علیه السلام در کوه طور و در تقویم المحسنین و انوار نعمانیه و اختیارات نیز این واقعه را در این روز نوشته اند قال الله تعالی فی سورة النسآء وَكَلَّمَ اللّٰهُ مُوسٰى تَكْلِيمًا بدانکه موسی بن عمران علیه السلام را کلیم الله میگویند و این لقبی است خاصّ و مخصوص برای آنجناب چه آنکه حق سبحانه و تعالی با او سخن میفرمود و تکلّم مینمود و در سورهٔ بقره فرموده تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلٰى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللّٰهُ یعنی این جماعت پیغمبران که قصص ایشان در این سوره مذکور شد افزونی دادیم برخی ایشانرا بمرتبت اختصاص و زیادتی فضائل بر بعضی دیگر که در فضیلت بمرتبهٔ ایشان نرسیده بودند و اگرچه در نبوت مساوی بودند پس بعضی از این پیغمبران کس بود که سخن گفت خدا با او و مانند آدم که بخطاب اُسْكُنْ اَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ سرافراز گشت و موسی علیه السلام که با او فرمود اَنَا رَبُّكَ فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ و این نهایت مراتب وحی او بود و تخصیص موسی علیه السلام بتکلیم بر سایر انبیاء علیهم السلام بجهة تفضیل او است چه آنکه جمیع انبیاء بعد از موسی در احکام و اوامر و نواهی تابع توریة بودند و میان توریة و انجیل کتابی که جامع احکام شرایع باشد نازل نگشت و زبور که بر داود فرود آمد محض مواعظ بود و اصلاً ذکر احکام در آن نبود **مؤلف گوید** اگرچه تکلّم با موسی در روی کوه طور بود امّا تکلّم با پیغمبر ما در غرفهٔ نور بود فَاَوْحٰى اِلٰى عَبْدِهٖ مَا اَوْحٰى از آن کلام که خدای با موسی گفت تمام بنی اسرائیل خبر یافتند اما بر اسرار وحی بر محمّد هیچ عارف کامل اطلاع نیافت شعر بین المحبین سرّ لیس یفشیه قول ولا قلم للخلق یحکیه در خلاصة الاخبار آورده که موسی علیه السلام هفتاد هزار سخن بیواسطه در کوه طور از خالق نور شنید و امّا محمّد صلی الله علیه وآله بر فراش عرش جلیل بر بساط نور دوازده هزار کلمه بیکام و زبان از خدای رحمن شنید و خطاب حضرت در رسید که چهار هزار پنهان دار و چهار هزار بامّت سپار و چهار هزار خواهی بگو و خواهی مگو در خبر است که جبرئیل از نزد ملک جلیل چهار صد و هشتاد بار بموسی آمد پیغام رسانید و چهار صد و بیست هزار مرتبه بمحمّد نزول کرده

در ذکر تکلم با انبیاء و تفسیر فاوحی الی عبده ما اوحی

وسلام ملك علام وپیامبر ذو الجلال والاکرام را آورده مصراع ببین تفاوت ره از کجاست تا بکجا

تحقیق فیه تدقیق ما که خدا را جسم نمیدانیم وچون جسم ندارد او را اعضا وجوارحی نیست

دست وپا در حق ما آسایش است ودر حق پاک حق الابش لم یلد ولم یولد را ولا یق است ووالد ومولود را

اوست خالق چشم وگوش وزبان ودهان لازمهٔ جسمانیات است پس تکلم خدا با موسی بن عمران وبا پیغمبر آخر الزمان

بچه نحو بوده ممکن است بگوئیم که حقتعالی ایجاد سخن مینمود که بسمع ایشان میرسید واین منافات ندارد با آنچه

که در بعضی از تفاسیر نقل شده که چون حضرت موسی از مصدر جلالت ندای یا موسی شنید وی بلبیك جواب داد

وندانست که داعی کیست گفت اسمع صوتك ولا اری مکانك فاین انت من آواز تورا میشنوم ومکان تورا

نمیبینم آیا تو کجائی ندا آمد انا فوقك ومعك وامامك وخلفك واقرب الیك من نفسك من فوق توام

وبا توام ودر پیش وپس توام ونزدیکترم بتو از نفس تو وبروایت دیگر موسی علیه السلام گفت من میدانم که این کلام

خداست چه او را از جمیع جهات وبجمیع اعضا میشنوم پس بالکلیه توجه نمود که بعد از این بچه مخاطب میشود پس

ندا رسید انی انا ربك فاخلع نعلیك انك بالواد المقدس طوی در تفسیر صافی از کافی از حضرت صادق

علیه السلام ودر علل الشرایع از امام محمد باقر وامام جعفر صادق علیهما السلام روایت نموده که حقتعالی وحی کرد بموسی

بن عمران یا موسی اتدری لما اصطفیتك لوحیی وکلامی دون خلقی ای موسی آیا میدانی چرا تو را مخصوص بوحی

وسخن گفتن با تو گردانیدم میانه همهٔ خلق خود گفت نمیدانم ای پروردگار من ندا رسید انی قلبت عبادی

ظهرا لبطن فلم اجد فیهم احدا اذل لی نفسا منك انك اذا صلیت وضعت خدك علی التراب ای موسی علم من

بر همهٔ خلق احاطه کرده است ودر میان ایشان کسی را ندیدم که شکستگی وفروتنی او از تو بیشتر باشد نسبت

بمن چه آنکه هرگاه نماز میکنی دو طرف روی خود را بر خاك میگذاری برای تواضع واظهار فروتنی بمن ودر روایت

دیگر است که چون آن وحی بموسی رسید بسجده افتاد وپهلوهای روی خود را بر خاك گذاشت از روی تذلل برای پروردگار

خود پس خدا وحی فرمود بسوی او که بردار سر خود را ای موسی وبمال دست خود را بر موضع سجود خود وبر روی خود

بمال وهر جا که میرسد دست تو از بدن تو که امان میدهد تو را از هر بیماری ودردی وآفتی وعاهتی ودر نفائس

الاخبار روایت کرده که حضرت موسی علیه السلام در مقام مناجات با حضرت اقدس الهی عرض نمود که الهی بکدام خصلت از

خصال خیر بخلعت رضای تو اختصاص یافتم که مرا پیغمبر خود گردانیدی خطاب رسید ای موسی در وقتیکه شبانی

اغنام شعیب میکردی در هنگامیکه آفتاب در قلب الاسد ووسط السما بود که غایت گرمای عالم است

وآن صحرا مانند تنور تافته شده در نهایت گرمی بود بزغاله از پیش تو برمید وتو از پی او روان شدی ومسافت

بسیاری قطع کردی ورنج عظیم یافتی تا بوی رسیدی آنگاه او را گرفته از پیش نکردی وباو گفتی ای مسکین

کیفیت تکلم خدا با حضرت موسی

بعث رسالت حضرت موسی از جانب خداوند تعالی

بیچاره چرا مرا و خود را رنجانیدی پس او را بملایمت و نرمی بر رمه رسانیدی و بر او هیچ غضب نکردی فبرحمتك علی خلقی اصطفیتك بالنبوة پس بسبب رحم کردن تو بر مخلوق من ترا به پیغمبری برگزیدم و در انوار نعمانیه روایت کرده که آنجناب گوسفندان شعیب را میچرانید پس از گله او بزی گریخت و بر کوه بالا رفت پس موسی علیه السلام تمام روز را در عقب او بر سر کوهها بود فلما لزمه قبله علی وجهه ومسح التراب من فوقه پس چون او را گرفت صورتش را بوسید و خاك از سرش دور کرد و بر سبیل اعتذار با و فرمود ایها الحیوان انعبتك هذا الیوم من جهة الطلب وما کان المقصود منك لقیمة ولکن الخوف علیك من الذئاب ایها الحیوان من امروز ترا بمشقت انداختم از جهة طلب و مقصود از تو قیمت نبود ولکن بر تو از گرگان میترسیدم که ترا بربایند پس او را بر دوش خود سوار کرد تا بگوسفندان رسانید فلما کمل له هذا الخلق اوحی الله ان یا موسی قد صرت قابلا للرسالة فامض الی فرعون قل له قولا لینا لعله یتذکر او یخشی پس چون این خلق حسن در او کامل شد خداوند تعالی با و وحی فرمود که ای موسی الآن قابل رسالت شدی پس برو بنزد فرعون و بنرمی با او حرف بزن شاید متذکر شود یا بترسد **تذییل**

بدانکه ارباب سیر و تواریخ اختلاف کرده اند در روز تکلم نمودن حقتعالی با حضرت موسی علیه السلام و آنچه بنظر این احقر رسیده سه قول است (۱) هفتم محرم کما ذکرناه (۲) هفدهم محرم (۳) شب نیمه ماه رجب چنانکه هر یك باذکر ماخذ آن در مجلس بیاید انشاء الله **واقعه دویم** نامه نوشتن پیغمبر صلی الله علیه و آله برای بنی خفاجه[2] بخط امیر المؤمنین صلوات الله علیه در تاریخ گزیده در وصف زکانیان گوید اصلشان از عرب بنی خفاجه منشوری از رسول الله صلی الله علیه و آله دارند این سواد آن است بسم الله الرحمن الرحیم هذا کتاب من محمد رسول الله الی بنی زاکان بعد ما اسلموا ابی فانی احمد الیکم الله الذی لا اله الا هو اما بعد فانه فقد انزل الی انکم ترجعون الی دیارکم و مغارکم و منازلکم ولیس علیکم باس لقربکم من الله و رسوله و یعفوا عن جرائمکم و عن سیئاتکم وقد اجاز الله رسول الله صلی الله علیه و آله مما اجاز به نفسه ولکم ذمة الله و ذمة رسوله و ان الله قد غفر لکم سیئاتکم و سمع شکواکم مؤمنین موقنین فلا یبطل حق من حقوقکم ما دمتم تسمعون لرسول الله و علیکم عاریة ثلاثین ذراعا واربعین نفرا وانها لرسول الله انکان یجلس بالیمن یردها علیکم و بعد ذلك تجاورون بجوار الله و رسوله علی انفسکم واموالکم واولادکم ولا تعشرون ولا تحشرون علیکم وتعاونوا علی ما استقمتم به علیه و هو الحق ومن اطلع لهم بخیر فهو خیر له ومن اطلع له بشر فهو شر له وعلی المؤمنین والمؤمنات والمسلمین والمسلمات الوفا بما فی هذا الکتاب وترك لکم او بکث وغیرهما فی هذا الکتاب وشهد عمر بن الخطاب وشهد ابو بکر الصدیق وشهد سلمان الفارسی والمغیرة بن شعبة الثقفی و جریر بن عبد الله الجریر و عبد الله الجلیل و مالك بن عوف و کتب علی بن ابیطالب علیه السلام سبع خلون من محرم و مهر پیغمبر در این صورت در آخر منشور است انتهی ما اردنا نقله من الکتاب

خدا با حضرت موسی علیه السلام تاریخ تکلم نمودن

[2] در منتخب اللغات گوید خفاجه بالفتح قبیله ایست از بنی عامر که اکثر ایشان را هزبند خاقانی گوید (ع) از خفاجه بسر راه مغرب ببند

سواد نامه پیغمبر صلی الله علیه و آله

المذکور یقول مؤلّف هذا الکتاب حسن بن محمد الحسینی الیزدی الحائری المدعوّ باشرف الواعظین الظاهر انّ بعض
کلمات المنثور سقیمة ولکن نقلناه کما وجدناه **واقعهٔ سیّم** بروایت ارشاد مفید وناسخ التواریخ وینابیع
المودّه وروضة الصفا در روز هفتم محرّم عمر بن سعد لعنه الله امام حسین علیه السلام واصحابش را در کربلا از آب فرات
منع کرد ودر تقویم الشریعة ومخزن البکاء ووسیلة النجاة وبیت الاحزان وغیر اینها نیز این واقعه را در این روز
نوشته اند ودر کتاب وقایع الشهور گوید وفیه اجتمعت العساکر علی ابی عبد الله وحوصر ومنع من الماء ولفظ صاحب
ینابیع این است که ومنعوه واصحابه الماء ثلثة ایّام وحزّوا راسه الشریف یوم عاشورا ودر اختیارات این واقعه را در نهم
محرّم مرقوم داشته ولفظ آن چنین است که روز نهم اینماه را تاسوعا میگویند در این روز کافران کوفه آب را بر اهل
بیت رسالت بستند انتهی کلامه ومنع نمودن ابن سعد اهلبیت را از آب بعد از رسیدن نامهٔ ابن زیاد بود بعمر بن
سعد که در آن نامه نوشته بود حل بین الحسین واصحابه وبین الماء فلا تذعهم یذوقوا منه قطرة واحدة کما صنع
بالتقی الزکی عثمان بن عفّان حائل ومانع باش حسین واصحاب او را از آب فرات ومگذار که ایشان قطرهٔ از آب
بچشند بکیفر کرداریکه با خلیفه تقی زکی عثمان بن عفّان کردند وابو مخنف لوط بن یحیی بن الازدی که از قدماء
مورّخین امامیه است وجمع کثیری از علماء رجال بر تشیّع وی تصریح نموده اند چنانکه در نامهٔ دانشوران ناصری
گفته وبسی شگفت از علّامهٔ مجلسی رضوان الله علیه است که با کمال تبحّر ونهایت فضل وی را در مقدمهٔ بحار در
سلک علمای عامّه تعداد فرموده بالجمله ابو مخنف گوید که ابن زیاد لعنه الله با بن سعد نوشت فاذا قرأت کتابی فامره
ان ینزل علی حکمی فان اطاع والّا امنعه من شرب الماء فانّی حلّلته علی الیهود والنصاری وحرّمته علیه وعلی اهلبیته
وصاحب ناسخ التواریخ این واقعه را چنین مرقوم داشته که چون عمر بن سعد از مقالات حسین علیه السلام کراهتی بکمال داشت
آنحضرت را آگهی فرستاد که اگر مسئلت مرا اجابت میفرمائی صواب آنست که ساعتی با هم بنشینیم ودر اصلاح این امر
سخن برانیم حسین علیه السلام فرمود روا باشد پس شبانگاهی در کنار فرات بساطی بگستردند ومجلس را از فضول بپرداختند
وهر دو تن نشیمن ساختند وفراوان سخن کردند خولی بن یزید اصبحی که خاصهٔ با حسین علیه السلام نشدید معادات میکرد
چون این بدید مکتوبی بدین شرح با بن زیاد نگاشت امّا بعد ایها الامیر عمر بن سعد یخرج کلّ لیلة ویبسط بساطاً
ویدعو الحسین ویتحدّثان حتی یمضی من اللیل شطره وقد ادرکته علی الحسین الرحمة والرافة فامره ان ینزل علی
حکمک ویصیر الحکم لک وانا اکفیک امره نوشت که ای امیر همانا پسر سعد هر شب از لشکرگاه خود بیرون میشود و
در کنار فرات بساطی میگستراند وحسین را میخواند واز هر در سخن میکنند تا شطری از شب سپری میشود واو را
با حسین جز از در رافت ورحمت ندیدم فرمان کن تا بخدمت از گردن فرو نهد وزمام کار را بدست من دهد
تا من این خدمت را بخاتمت رسانم وکار حسین را کفایت کنم چون ابن زیاد کتاب خولی را قرائت کرد از عمر سعد بیازرد

ممنوع شدن مظلوم کربلا از آب بن زیاد

تصریح بعض از علما بتشیّع لوط بن یحیی

مضمون نامه ابن زیاد به عمر بن سعد

داو را بدینگونه رقم کرد اما بعد یا ابن سعد قد بلغنی انک تخرج فی کل لیلة و تبسط بساطا تدعوا الحسین و
تتحدث معه حتی یمضی من اللیل شطره فاذا قرأت کتابی فامره ان ینزل علی حکمی الی آخره مرّ ای پسر سعد بمن
خبر رسیده که تو هر شب از لشگرگاه خویش بیرون میشوی و بساطی میگسترانی و حسین را میخوانی و طریق محاوره
و مسامره میسپاری تا نیمی از شب میکنی رد هان ای پسر سعد چون کتاب مرا قرائت کردی حسین را امام و رکن
کن که بر رای امر من گردد اگر اطاعت کرد نیکو باشد و اگر نه ابا ازوی باز گیر و در میان او و فرات حاجز و
حائل باش که من آبرا بر یهود و نصاری حلال کردم و بر حسین و اهلبیت او حرام نمودم **مؤلف گوید**
ببینید که هوای ریاست و خودبینی این خبیث را بچه اندازه مغرور کرده و این بیدین بچه حد از خدا بیخبر شده
علاوه بر اینکه با امام علیه السّلام محاربه میکند با احکام مغارضه مینماید و در احکام دینیه و نوامیس شرعیه با
خدا و رسول مقابله و محاربه میکند و خود را صاحب حلال و حرام قرار میدهد بالجمله چون عمر بن سعد نامه
ابن زیاد را قرائت نمود در ساعت عمرو بن حجاج را با پانصد سوار بر شریعه بگماشت وحالوا بین الحسین و اصحابه
و بین الماء ان یستقوا منه قطرة و حائل شد بین حسین علیه السلام و اصحاب و و بین آب و فرمان کرد که آنجناب و
اصحابش را از برداشتن آب مانع و دافع باشند و راه بر شریعه نگاه دارند شیخ شوشتری علیه الرحمه گوید که بقدر
نیم فرسنخ طول شریعه را سواره و پیاده را احاطه کردند و این سه روز قبل از شهادت آنحضرت بود و فاضل
دربندی رضوان الله علیه در اسرار الشهادة گوید در آنهنگام که حضرت ابو الفضل علیه السلام حمله نمود بفرات ده
هزار سوار بر شریعه موکّل بودند و لفظ او این است که و سار العباس علیه السلام حتی اتی الشریعة و اذا دونها
عشرة آلاف فارس **مؤلف گوید** و از آنچه که ذکر آنرا مناسب دیدم در این مقام چیزیست که سیّد محدث نبیل
الحاج سیّد اسمعیل قوام الواعظین طهرانی در مجلد اوّل ذخیرة المعاد خود ذکر نموده در مجلس سیزدهم بعد از ذکر
آیه قال موسی هذا من عمل الشیطان گوید و از اعمال منسوبه بشیطان زلف گذاشتن است و این عمل را بدست
عمر بن سعد اجرا نمود در روز عاشورا در آنهنگام که موکلین آب فرات با ابن سعد گفتند که شعار و نشانه برای
ما قرار بده که مردم بشناسند و بدانند که ما موکل آب فرات شده ایم ابن سعد ایشانرا امتیاز داد و گفت قدری موی
از دم گوش بگذارید و قدری از پشت سر بلند شود که این علامت شما باشد که در هر جا شما را بشناسند و نیز گوید
در طریقه شرع رسیده است که یا همه سر را باید تراشید یا هیچ نباید تراشید اعراب سر نمیتراشیدند گیسو میگذاشتند
رسولخدا صلی الله علیه و آله در ایام حج سر میتراشید و کم کم منسوخ و متروک گردید و الآن هم بعضی اعراب گیسو دارند
بالجمله شیخ مفید علیه الرحمه در ارشاد گوید و نادی عبد الله بن حصین الازدی با علی صوته یا حسین الا
تنظر الی الماء کانه کبد السماء و الله لا تذوقون منه قطرة واحدة حتی تموتوا عطشا عبد الله حصین ازدی

فریاد کرد وبندای بلند گفت ایحسین نظاره نمیکنی اب فرات را که گویا زلال باران وجگر پاره اسمان است سوگند
باخدای از این اب قطره نخواهید چشید تا اینکه از شدت عطش بمیرید مؤلف گوید پوشیده نیست که
در عالم محنتی اشدّ از شماتت دشمن ومصیبتی سخت تر از سرزنش اعدا نیست چرا که همه مصائب والام بر جسد
واعضاء انسانی وارد اید امّا شماتت بر قلب که سلطان بدن وحکمران کلّ اعضا وجوارح است وارد میشود وشماتت
عذاب روحانی است وان اشدّ است از عذاب جسمانی ولهذا در ادعیه کثیره استعاذه از این نازله وارد شده
در کافی از حضرت ابیعبدالله علیه السلام روایت کرده که فرمود پدرم چون صباح میشد در دعاء خود میگفت اللّهمّ
انّی اعوذ بک من درک الشقا ومن شماتة الاعداء وعلیّ بن ابراهیم قمیّ در تفسیر خود اورده که از حضرت ایوب
پرسیدند بعد از عافیت وخلاصی او از بلا ایّ شیئ کان اشدّ علیک ممّا مرّ علیک کدام یک از واردات وبلیات
که بر تو گذشت صعب تر امد فرمود شماتة الاعداء ودر تفسیر صافی از حضرت صادق علیه السّلام روایت کرده که
انّ الله تبارک وتعالی ابتلی ایوب بلا ذنب فصبر حتّی عیّر وانّ الانبیاء لا یصبرون علی التعییر خدای متعال
ایوب را بدون گناه مبتلا گردانید پس انحضرت در همه ان بلیّات صبر نمود تا بروی تعییر وسرزنش نمودند و
انبیاء بر سرزنش وشماتت دشمن صبر وتحمّل نمینمایند وهم در بسیاری از اخبار وارد شده است که وجودات
مقدّسه ائمّه هدی علیهم صلوات الله با انکه معدن صبر ومنبع کرم بودند بر شماتت دشمن صبر نمیکردند ودر
حقّ شامت نفرین مینمودند واز خدای قهّار برای انها طلب عذاب مینمودند چنانکه شیخ مفید علیه الرّحمه
در ارشاد فرموده که چون عبدالله حصین بجهة منع اب شماتت نمود واز روی تعییر انسخنان با انجناب گفت
حضرت در حقّ او نفرین کرد وفرمود اللّهمّ اقتله عطشًا ولا تغفر له ابدًا ای پروردگار من عبدالله بن
حصین را بکش در حالتیکه تشنه باشد واو را هرگز نیامرز حمید بن مسلم گوید سوگند بانخدائیکه جز او خدائی
نیست بعد از واقعه کربلا عبدالله حصین را دیدم که از تاب تشنگی فریاد العطش میزد واب حاضر میکردند
چندانکه میتوانست شکم خود را تا گلوگاه از اب پر میکرد انگاه انچه اشامیده بود قی میکرد وهمچنان تشنه بود
وفریاد میزد العطش العطش ودیگر باره میاشامید وقی میکرد بدینگونه کار داشت تا هلاک شد (بود) لعنة
الله علی القوم الظالمین

(شیخ عبدالحسین اعسم علیه الرّحمه گوید)

الله اکبر یا لها من وقعة ... ذابت لها الاحشاء فی حرقاتها
بابی وغیر ابی امیرًا ظامیا ... منعته حرب من ورود فراتها
حتّی قضی عطشا قتیل اراذل ... تتحمّر الشفتان ذمّ صفاتها
تبکی السّماء دمًا علیه ولیتها ... اروته قبل القتل من قطراتها
یا لیت شعری ما اعتذارهم الی ... الزّهراء فی ابنائها وبناتها

(وشیخ صالح بن العرندس رحمه الله گوید)

امام بکته الجنّ والانس والسّما ... ووحش الفلا والطیر والبرّ والبحر
له القبّة البیضاء بالطّف لم تزل ... یطوف بها خزنا ملائکة غرّ

صبر نکردن ائمّه هدی بر شماتت اعدا

مردن ابن حصین بنفرین

غرّ بالضمّ سپید پیشانیها وبزرگان ومشاهیر جمع اغرّ منتخب

(وفیه)

اشعار در مصیبت حضرت سید الشهداء

وفیه رسول الله قال و قوله … صحیح صریح لیس فی ذلکم نکر … اَیُقتَل ظمآنا حسین بکربلا … و فی کل عضو من انامله بحر
و والده الساقی علی الحوض فی غد … و فاطمة ماء البحار لها مهر … فیالک مقتولا بکته السماء دما … فمغبر وجه الارض بالدم محمر
ملابسه فی الحرب حمر من الدما … (و لله در من قال) … و هن غداة الحشر من سندس خضر
ایرفع الراس الکریم علی القنا … و یهدی الی یزید قد اغتاله الکفر … و یمنع شرب الماء عمدا و کفه … بحر من عطایا جوانعامه بحر
و یقتل ظمآنا کئیبا و جده … (و قیل ایضا فی عطشه) … نبی له الاقبال و العز و النصر

بابی الامام المستظام بکربلا … یدعوا و لیس لما یقول مجیب … بابی الحبیب الی النبی محمد … و محمد عند الاله حبیب
بابی الوحید فما له من راحم … یشکو الظماء و الماء منه قریب … یا کربلا افیک یقتل جهرة … سبط المطهر ان ذا لعجیب
لهفی له فردا وحیدا بینهم … لما قضت انصاره و اصیبوا … لهفی علیه بالطفوف مجدلا … تسفی علیه شمائل و جنوب

(و لقائله)

لهفی علیه و درعه مسلوبة … لهفی علیه و رحله منهوب … نفر انی تلظی بینهم عطشا … و الماء یصدر منه الوحش ریانا
و یل لفرات اباد الله عامره … و ردوا وارده بالرغم ظمآنا … لم یطف حر غلیل السبط بارده … حتی قضی فی سبیل الله عطشانا

(و لنعم ما قیل)

و رد الحسین الی العراق و ظنهم … ترکوا النفاق اذ العراق کما هی … و لقد دعوه للعنا فاجابهم … و دعاهم لهدی فردوا عنه
قست القلوب فلم تمل لهدایة … تبا لهائیک القلوب القاسیة … ما ذاق طعم فراتهم حتی قضی … عطشا و غسل بالدماء القانیة

(و قیل بالفارسیة)

امد چه در زمین بلا شاه انس و جان … برخوان ابتلای خسارکم میهمان … دانی چه شد میانه مهمان و میزبان … از آب هم مضایقه کردند کوفیان

و میرزا عبد الجواد … خوش داشتند حرمت مهمان کربلا الخ … جودی خراسانی گوید

اشعار فارسی در مصیبت حضرت خامس آل العباء

با انکه هست آب تو جانپرور ای فرات … دلها بود ز آب تو در آذر ای فرات … سیراب از تو عالم و اندر کنار تو … جان داد تشنه خسرو جان پرور ای فرات
بی مهرتر ببین که حسین تشنه بود و تو … بود بمهر دختر پیغمبر ای فرات … طفلان بخیمه تشنه و کردند کوفیان … آب تو را تکلف یکدیگر ای فرات
سیراب وحش و طیر ز آب تو اندر عطش … مرغ دل سکینه همی در پر ای فرات … از تو جرا مضایقه کردند اب را … تیر جفا بحلق علی اصغر ای فرات
محروم شد چه از تو تشنه غسل … (و لله در قائله) … از آب دیده نعش علی اکبر ای فرات

ای اشک ماتمت برخ امت ابرو … وای از طفیل خون تو اسلام سرخ رو … دین را تو زنده کردی و خود کشته گشته … ای نافه زتیغ تو دین نبی علو
گر ابر ابروی تو نبندد کوفیان … اورد آب فتنه اسلام را بجو … بی پرده گر حرم تو شد بر سر سو … اما بموی پرده اسلام را رفو
شد گردن تمام جهان بسته بی تو … (واقعه چهارم) … چون گشت عابد توز نجیر در گلو

بنا بر مسطورات روضة الشهداء در این روز حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه برادر خود جناب ابی الفضل را بطلب
آب فرستاد بجانب فرات و مکشوف باد که در روضة الشهداء مؤلف کمال الدین ملا حسین واعظ کاشفی است

صدورت عن الماء ای بعد مجمع

کربنا بر تحقیق عالم خبیر میرزا عبد الله اصفهانی در ریاض العلما و میرزا محمّد باقر خونساری در روضات الجنّات از کاملین علماء امامیّه و دارای اکثر علوم بوده و این نخستین کتابی است که بلغت فارسی در مقتل سیّد الشّهداء صلوات الله علیه در سنه هشتصد و چهل و هفت تالیف شده و ذاکرین بدین سبب موسوم بروضه خوان گشته اند و علماء و ارباب مقاتل مثل صاحب منتخب و ناسخ التّواریخ و ریاض الشهادة و ریاض الاحزان و قمقام و غیرهم از وی نقل کرده اند بالجمله در آنکتاب گوید که چون تشنگی بر ملازمان سیّد الشّهداء علیه السّلام غلبه کرد برادر خود عبّاس بن علی را با سی سوار و بیست پیاده بطلب آب فرستاد و عبّاس علیه السّلام با عمرو بن حجّاج نخاربه کرد و غالب آمده مشکها را پر از آب کردند و بلشکرگاه خود بردند و بعد از ذکر این واقعه در کتاب مذکور نوشته که شبی دیگر امام حسین علیه السّلام کسی را نزد عمر بن سعد فرستاد که میخواهم امشب با من ملاقات کنی و بعد از آن وقایع شب و روز هشتم محرّم را ذکر نموده پس از کلام او مستفاد شد که آب آوردن حضرت ابی الفضل در روز هفتم محرّم بوده و در کتاب وقایع الشّهور و بدایع الکلام نیز این واقعه را در این روز ذکر نموده اند و برخی این واقعه را در روز هشتم محرّم نوشته اند چنانکه در مجلس بیاید انشاء الله **واقعه پنجم** بروایت امالی طوسی ره در روز شنبه هفتم محرّم سال شصت هفتم هجری ابراهیم بن مالک اشتر با امارت ده هزار نفر از عساکر عراق از کوفه بیرون رفت برای دفع عبید الله بن زیاد و علاّمه مجلسی ره در بحار الانوار و جلاء العیون و سپهر در ناسخ نیز بیرون رفتن ابراهیم را از کوفه در هفتم محرّم سال شصت و هفت ذکر نموده و ابن اثیر در کامل التّواریخ این واقعه را در روز بیست و دوّم ذی الحجّه سال شصت و ششم هجری نوشته و در کتاب وقایع الایّام و الاشهر و الاعوام و نفس المهموم نیز در این روز نوشته اند و در منتظم ناصری در عشر آخر ذی حجّه سال شصت و شش ذکر نموده و تفصیل این واقعه بطور تلفیق و تلخیص از کتاب امالی طوسی ره و بحار الانوار بدینموال است که چون مختار بن ابی عبیده ثقفی در ایام سنه شصت و شش هجری در کوفه خروج کرد و بر قتل و غارت قاتلان فرزند عزیز احمد مختار و نور دیده حیدر کرّار همّت گماشت در آن اوان عبد الله بن مطیع از جانب عبد الله بن زبیر در کوفه والی و حاکم بود پس مختار اوّلا بر قتال ابن مطیع پرداخت و در اوّل ملاقات او را با اصحابش مغلوب نموده رو بهزیمت گذاشتند و از کوفه بیرون رفتند و مختار در کوفه ماند تا محرّم سال شصت و هفت و چون آرزوی دل خود را بکشتن دشمنان خدا حاصل نمود و بمنتهای مقصود خود نائل گشت فرمود لم یبق علیّ اعظم من عبید الله بن زیاد باقی نمانده فراغ ضمیر اهمّ و مقصودی بزرگتر از کشتن پسر زیاد پس عازم شد که لشکر بجانب آن لعین بفرستد و آن کافر ملحد در آن ایّام در سرزمین جزیره بود پس جناب ابراهیم بن مالک اشتر را پیش خود طلبید و او را امر نمود که آماده جنگ پسر زیاد گردد و بجهت کشتن آن بد بنیاد بیرون رود و ابراهیم را بر لشکر ظفر اثر امیر گردانید و آنجناب در روز شنبه هفتم محرّم از سال شصت و هفتم هجری با ده هزار نفر از قبیله مذحج

فرستادن حضرت حسین ع حضرت ابو الفضل را برای طلب آب

بیرون رفتن جناب ابراهیم برای دفع عبید الله

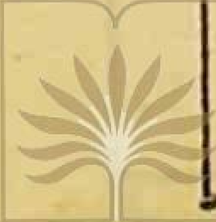
بنی اسد و دو هزار از بنی تمیم و همدان و هزار و پانصد نفر از قبائل مدینه و هزار و پانصد کس از کنده و ربیعه و دو هزار از قبیلهٔ حمراء از کوفه بیرون رفت وقال بعضهم كان ابن الاشتر فی اربعة الاف من القبائل وثمانية الاف من الحمراء و بعضی گفته اند که لشگر ابراهیم چهار هزار نفر از قبائل مذکوره و هشت هزار نفر از قبیلهٔ حمراء بودند و بروایت دیگر چنانکه ذکر نمودیم آنجناب با ده هزار سوار از کوفه بیرون رفت و مختار بزرگوار او را مشایعت میکرد و میگفت اللّهمّ انصر من صبر واخذل من كفر ومن عصى وفجر وبايع وغدر وعلا وتجبر فصلّه الى سقر لا تبقى ولا تذر ولبئس العذاب الاكبر خداوندا یاری کن کسیرا که در راه رضای تو در جهاد صبر نماید و خوار و ذلیل نما کسیرا که بر تو و رسول تو کافر شده و عاصی گردیده است و انواع فسق و فجور را بعمل آورده و بیعت نموده و راه مکر و حیله پیموده است و در روی زمین تکبر و تجبر نموده و آتش سقر بیجان خود خریده و مسکن ساخته و کسی از این کافران را بر صفحهٔ روزگار باقی و زنده مگذار و ایشانرا بکش تا اینکه عذاب دردناک بزرگ را بچشند فقال له ابرهیم اركب رحمك الله جناب ابرهیم بآن بزرگوار گفت که سوار بر اسب خود باش خدای تو را رحمت کند فقال انی لاحتسب الاجر فی خطای معك واحب ان تغبر قدمای فی نصر آل محمد صلی الله علیه وآله مختار فرمود در گامهای خود که در مشایعت تو برمیدارم از خدا طلب اجر و ثواب میکنم و دوست دارم که قدمهای من در نصرت آل محمد صلّی الله علیه وآله غبارآلود باشد پس جناب ابرهیم را وداع نمود و بسوی کوفه برگشت و ابرهیم با رجز خوانی روانه شد و این ابیات را در مقام رجز میخواند

انا وحق المرسلات عرفا	حقا وحق العاصفات عصفا
لنعسفن من بغانا عسفا	حتى يسوم القوم منا خسفا
زحفا اليهم لا نمل الزحفا	حتى نلاقى بعد صف صفا
وبعد الف قاسطين الفا	نكشفهم لدى الهياج كشفا

یعنی بحق ملائك رحمت که پی در پی از آسمان خداوند نازل میشوند و بآنکه بحق بادهای تند که با شدت و سختی میوزند که هر اینه ما با خذ شدید و گرفتن سخت خواهیم گرفت کسانی را که در خصوص ما در صدد جنگ و ستم باشند تا آنکه گروه ستمکاران و قوم فاجر از زنگ ملال و غبار اندوه و کلال بر دلهای پر کینهٔ ایشان بنشیند و جامهٔ ذلت و هلاکت در بر و دوش خود بپوشند بجهت فرورفتن ستارهٔ طالع ایشان و هجوم آوردن ما بر لشگر و جمعیت نامعقول ایشان و بر وجهیکه زنگ ملال از بسیاری هجوم آوری خود بر دلهای ما ننشیند تا آنکه ملاقات کنیم بصف لشگر اشرار و بعد از ملاقات و برهم زدن صف دیگران کفار و با شمشیر ابدار با هزار قاسطین کافرین بعد از هزار دیگر از ایشان ملاقات و مقابلت مینمائیم و صفهای آن روبه صفتان را پراکنده خواهیم کرد و شکست خواهیم داد در هنگام کارزار شکست نمایان پس آن بزرگوار از کوفه رفته تا اینکه بمدائن رسید و در آنجا نزول اجلال فرمود و حکم نمود که باج و خراج آن زمین را جمع نمایند چون تمام خراج را جمع نموده بنزد آنجناب آوردند در میان لشگر بقانون عدالت تقسیم نمود پس از آنجا کوچ کرده طی منازل و قطع مراحل نموده تا اینکه در کنار نهر خازر که در میان موصل و اربل واقع بود

ذکر رفتن ابراهیم بن مالک اشتر

ذکر رسیدن و نزول جناب ابراهیم

نزول اجلال فرمود واز انجا بموصل چهار فرسخ مسافت داشت ودر انوقت پسر زیاد در موصل بود وچون از
قدوم میمنت لزوم جناب برهیم اگاهی یافت ان منبع کفر وعناد ومعدن فتنه وفساد با کمال نخوت وغرور با هشتاد
وسه هزار نامرد از موصل بیرون امد تا اینکه در نزدیکی لشکر نصرت اثر عراق فرود شد ولشکرگاه ساخت تا اینجا
بود انچه مقصود داشتیم از نگاشتن این واقعه وتتمه ان در ضمن کشته شدن ابن زیاد بهلاکت رسیدن آن سر
منشأ فساد در روز دهم اینماه مذکور خواهد شد انشاء الله **واقعهٔ ششم** در این روز شاه شهید اقا
محمد شاه قاجار متولد شد چنانکه در منتظم ناصری در ذکر وقایع سال هزار ویکصد وپنجاه وپنج هجری گوید هم در
اینسال در هفتم محرم حضرت شاه شهید سعید اقا محمد شاه بن نواب محمد حسنخان بن فتحعلی خان قاجار در استراباد
در خانهٔ سید مفید استرابادی متولد شد وبعضی تولد نواب معظم له را در شب جمعه پانزدهم ماه شعبان سال قبل
نوشته اند ولی قول اول اقوی واصح است **واقعهٔ هفتم** در روز هفتم محرم سال هزار ودویست وهشتاد
وچهار هجری شاه مغفور ناصر الدین شاه قاجار امیراباد را منزلگاه موکب همایون گردانید در ان ایام که بعزم سفر
سعادت اثر خراسان وزیارت ارض اقدس میرفت بشرحیکه در منتظم ناصری مذکور است **واقعهٔ هشتم**
وهی من الوقایع الآتیة در روز پنجشنبه هفتم محرم بهشتیان در زیر درخت طوبی مهمان خاتم پیغمبران خواهند
بود ولفظ خبر اینست ثم ینادی بهم یوم الخمیس احضروا ضیافة محمد تحت شجرة طوبی وبیان ماخذ این خبر در دهم اینماه گذشت

تذییل ✧ در ذکر وقایع روز هفتم محرم بقول بعضی از مورخین ✧ **واقعهٔ اول**

بیرون امدن حضرت یونس علیه السلام از شکم ماهی ونجات یافتن انجناب از اندوه دریا بقول صاحب اخبار الدول و
عجائب المخلوقات واما جمهور مورخین اینواقعه را در نهم محرم ذکر نموده اند وما نیز در ان روز بذکر ان خواهیم پرداخت
واقعهٔ دوم بقولی در شب این روز حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه با عمر بن سعد ملاقات نمود وبراو اتمام
حجت فرمود کما فی وقایع الشهور وتفصیل این واقعه در روز هشتم اینماه در سلک تبیین انتظام خواهد یافت
واقعهٔ سیم در کتاب وقایع الشهور گوید که از مسطورات ناسخ التواریخ ظاهر میشود که در شب هفتم محرم حبیب
بن مظاهر رضوان الله علیه رفت میان قبیلهٔ خود وایشان را دعوت کرد بسوی نصرت ویاری حضرت سید الشهداء
صلوات الله علیه وبرخی اینواقعه را در شب هشتم محرم نوشته اند وما تفصیل انرا در واقعهٔ چهارم روز ششم
اینماه ذکر نمودیم **واقعهٔ چهارم** از کلام صاحب کتاب نور العین مستفاد میشود که شهادت حضرت ابو الفضل
علیه السلام سه شب قبل از شهادت امام در روز هفتم محرم واقعشده چنانکه در کتاب مذکور بعد از ذکر شهادت
حضرت ابو الفضل وبیرون امدن زنها از خیمه ها وگریه ونوحه کردن انها بران حضرت گوید وکان اللیل قد اتی
فباتوا تلک اللیلة وهم یبکون الله تعالی ویحمدونه علی ما حل بهم وشب دوم که شب تاسوعا است مینویسد وکان

ذکر ... نزول جناب ابرهیم

در تاریخ سنی ملوک الارض اورده که نوروز سال صد و چهل وسیم هجری موافق بود با روز پنجشنبه هفتم محرم سنه

بعضی وقایع روز هفتم محرم

اللیل قد اقبل وباتوا وهم مشتغلون بالتهلیل والتکبیر ومستغیثون بالله الملک القدیم و در شب سیم که شب
عاشورا است میفرماید واما الحسین فقد بات تلک اللیلة وقد اشتد به العطش الخ

فصل هشتم — در ذکر وقایع وحوادث روز هشتم محرم — واقعهٔ اول

بنا بر مسطورات ناسخ التواریخ در روز هشتم محرم سال بیست وچهارم هجرت عثمان بن عفان عمال خویش را مامور
داشت بولایات وثغور مملکت در کتاب مذکور گوید که چون سه روز از جلوس عثمان بر مسند خلافت سپری شد سعد بن
ابی وقاص را طلب داشت وگفت عمر بن الخطاب وصیت کرد که پس از من هر که زمام خلافت بدست گیرد سعد را کار فرماید
پس فرمان کرد که مغیرة بن شعبه از کوفه حاضر درگاه شود وحکومت کوفه را با سعد بن ابی وقاص مفوض داشت با اینکه
خاطر عثمان از سعد رنجیده بود چه آنروز که کار بشوری میرفت چنان فهم کرد که میل خاطر سعد بجانب علی علیه السلام است
اینحکومت بدو گذاشت تا خویشتن در امر خلافت استوار شود لاجرم چون سال بپایان رفت ولید بن عقبة بن
ابی معیط را حکومت کوفه داد وسعد را از عمل باز کرد واین ولید پسر عقبه است وعقبه آنکس است که در مکه خیو بروی
پیغمبر افکند ورسول خدا صلعم در بدر فرمان کرد تا او را گردن زدند تا اینجا بود آنچه مقصود داشتیم از ذکر این واقعه وشرح
تصرفات عثمان در بیت المال مسلمین وبذل کردنش بر بنی امیه ودیگر از کارهای خلاف او را در واقعهٔ سیم روز پنجم
اینماه ذکر نمودیم هر که خواهد رجوع نماید **واقعهٔ دویم** بروایت صاحب روضة الشهدا وتحفة المجالس در روز
هشتم محرم حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه در پشت خیمه گاه چاهی حفر نمود وآنجناب با جمیع اصحاب از آب آن
نوشیدند ومشکها را پر از آب کردند ودر وقایع الشهور ووقایع الایام تبریزی نیز این واقعه را در این روز ذکر نموده
وشیخ شوشتری علیه الرحمة در مجالس خود نیز در این روز ذکر فرموده واز مسطورات ناسخ التواریخ نیز مستفاد میشود
که حفر چاه در روز هشتم محرم بوده است وکیفیت این واقعه در بحار الانوار بدین نهج است که چون لشکر ابن سعد حضرت
امام حسین واصحابش را از شریعهٔ فرات منع نمودند وتشنگی بر آنحضرت واصحاب وبنهایت مستولی شد آن بزرگوار
کلنگی برگرفت واز پشت خیمه گاه حرم نوزده گام بجانب قبله برداشت ثم حفر هناك فنبعت له عین من الماء العذب
پس آنحضرت کلنگ بر زمین زد ولختی حفر نمود ناگاه آبی زلال وگوارا بجوشید فشرب الحسین علیه السلام وشرب الناس
باجمعهم وملأوا اسقیتهم پس آنحضرت واصحاب گرام او از آب آنچشمه نوشیدند ومشکهای خود را پر کردند ثم غارت
العین فلم یر لها اثر پس آنچشمه بزمین فرو رفت واثری از آن ظاهر نشد وچون این خبر با بن زیاد رسید در ساعت
نامهٔ بعمر بن سعد نوشت که بلغنی ان الحسین یحفر الابار ویصیب الماء فیشرب هو واصحابه فانظر اذا ورد علیك
کتابی فامنعهم من حفر الابار ما استطعت وضیق علیهم ولا تدعهم یذوقوا الماء وافعل بهم کما فعلوا بالزکی
عثمان یعنی خبر رسیده که حسین علیه السلام چاه میکند وآب بیرون میآورد وخودش واصحابش از آن آب میآشامند

(۱) واگذاردن عثمان حکومت کوفه را بولید

(۲) حفر نمودن حضرت حسین چاه و بیرون آمدن آب از آن

پس نیک نظر کن هنگامیکه نامهٔ من بتو برسد هرقدر که استطاعت و توانائی داری مکن از که حفر چاه کنند و دست بآب یابند و کار را بایشان سخت بگیر و مگذار که قطرهٔ آب بچشند و دربارهٔ ایشان چنان کن که ایشان دربارهٔ مرد نیکوکار عثمان بن عفان نمودند فَضَيَّقَ عمر بن سعد عليهم غاية التضييق چون عمر بن سعد نامهٔ نکوهیده را قرائت نمود کار را بر آنجناب و اصحاب کرام او بسیار سخت گرفت و در تشدید امر مزید اهتمام نمود و در باب منع آب تعجیل بسیار داد اَلَا لَعْنَةُ اللهِ عَلَى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

واقعهٔ سیم در کتاب وقایع الشهور از ابصار العین نقل نموده که در روز هشتم محرم حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه برادر خود جناب ابی الفضل را با بیست نفر سوار و بیست نفر پیاده بسوی شریعهٔ فرات فرستاد پس ایشان گماشتگان فرات را دور کردند و آب نوشیدند و مشکها را پر کرده بجانب خیمه‌گاه برگشتند و در روضة الشهداء و بدایع الکلام این واقعه را در هفتم اینماه نوشته‌اند چنانکه در مجلس ذکر نمودیم و بعضی در شب تاسوعا و برخی در شب عاشورا گفته‌اند و بر وجهیکه صاحب ناسخ التواریخ مرقوم داشته مستفاد میشود که آب آوردن حضرت ابی الفضل در شب تاسوعا بوده است والعلم عند الله و تفصیل این واقعه در بحار الانوار بدینمنوال است که لمّا اشتدّ العطش بالحسين عليه السلام دعا باخيه العباس فضمّ اليه ثلاثين فارسا و عشرين راجلا و بعث معه عشرين قربة فاقبلوا في جوف الليل حتّى دنوا من الفرات چون تشنگی بر امام حسین علیه السلام و اهل بیت آنحضرت سخت شد برادر گرامی خود جناب عباس را طلبید سی نفر سوار و بیست نفر پیاده بآن بزرگوار منضم و همراه نموده بسوی فرات فرستاد که قدری آب بیاورند و بیست مشک با ایشان فرستاد پس ایشان در میان شب بسوی شریعهٔ فرات روانه شدند چون بنهر نزدیک شدند عمرو بن حجاج که موکل بود بر آب فریاد کرد مَنْ اَنْتُمْ کیستید شما هلال بن نافع بجلی فرمود ابن عمّ لك جئتُ اشربُ من هذا الماء پسر عمّ تو هستم آمده‌ام از این آب بیاشامم عمرو گفت اِشْرَبْ هَنِيئًا بیاشام گوارا باد بر تو قال هلال وَيْحَكَ كيف تأمرني أن أشرب والحسين بن علي ومن معه يموتون عطشا هلال فرمود وای بر تو چگونه امر میکنی مرا باشامیدن آب و حال آنکه حسین بن علی و اهل بیت کرام او از تشنگی میمیرند عمرو گفت صدقت ولكن أمرنا بأمر لابدّ أن ننتهي اليه راست گفتی ولکن ما مأموریم بامری که باید آنرا باخر برسانیم پس هلال اصحاب خود را صدا زد که داخل شریعه شوید و مشکها را پر کنید چون ایشان داخل نهر فرات شدند عمرو بن حجاج یاران خود را امر نمود که نگذارند اصحاب آنحضرت آب بردارند پس در میان ایشان جنگ نمایان و مقاتلهٔ شدیدی واقع گردید جماعتی از اصحاب آنجناب با آنگروه اشرار مشغول کارزار گشتند و گروه دیگر از ایشان مشکها را از آب پر کردند و چون همه مشکها را پر نمودند بسوی خیمه‌ها روانه شدند و آن ملاعین بجای خود برگشتند و آسیبی باصحاب آنحضرت نرسید فشرب الحسين عليه السلام ومن كان معه ولذلك سُمّي العباس السقّاء پس چون بخیمه‌ها رسیدند حضرت امام حسین علیه السلام و همراهان...

آب آوردن حضرت ابی الفضل علیه السلام

جنگ با عمرو بن حجاج

الهائیکه خدمت انحضرت بودند ازان اب اشامیدند وازاین جهة جناب عبّاس را بسقا ملقب نمودند **واقعهٔ**
چهارم در کتاب وقایع الشهود و وقایع الأیّام تبریزی از مصائب الأبرار نقل نموده اند که در شب هشتم محرّم حضرت
سیّد الشهداء صلوات الله علیه با عمر بن سعد ملاقات نمود و برا واتمام حجّت فرمود و بعضی این تلاقی را در شب هفتم
نوشته اند چنانچه در مجلس گذشت واز مسطورات روضة الشهداء وتقویم الشّریعة و وقایع الأیّام نجف ابادی
مستفاد میشود که این تلاقی در شب نهم محرّم اتّفاق افتاده هم محتمل است که این تلاقی مکرر روی نموده باشد و تفصیل
ان در بحار الأنوار بدینموال است که ثمّ ارسل الحسین علیه السلام الی عمر بن سعد انّی ارید ان اکلّمک فالقنی اللّیلة
بین عسکری وعسکرک حضرت حسین علیه السلام کس فرستاد نزد عمر بن سعد و بروایت قمقام عمر بن کعب انصاری را انفاذ
داشت که شبانگاه بین العسکرین میباید که مرا ملاقات نمائی فخرج الیه ابن سعد فی عشرین وخرج الیه الحسین علیه السلام
فی مثل ذلک چون شب فرا رسید عمر بن سعد با بیست تن از معسکر بیرون امد وحضرت نیز با بیست نفر از خیام حرم
بیرون خرامید چون نزدیک بیکدیگر رسیدند حضرت امر فرمود اصحاب عقب روند وخود با عبّاس وعلی اکبر پیش رفتند
واو نیز همراهانرا دور کرد و با پسرش حفص و یکغلام باقی ماند فقال له الحسین ویلک یا بن سعد اما تتّقی الله الّذی الیه
معادک اتقاتلنی وانا ابن من علمت پس حضرت فرمود وای بر تو ای پسر سعد ایا نمیترسی از خداوندیکه بازگشت تو بسوی
اوست ایا با من مقاتله وجدال میکنی ومیدانی که من فرزند کیستم ذرهؤلاء وکن معی فانّه اقرب لک الی الله بگذار این جماعت
را وبا من باش که این موجب قرب وشرف تو است نزد خدا عمر گفت اخاف ان تهدم داری میترسم که خانهٔ مرا ویران کنند
حضرت فرمود انا ابنیها لک من خانهٔ ترا بنا میکنم باز گفت اخاف ان تؤخذ ضیعتی بیم دارم که ضیاع وعقار مرا بستانند
حضرت فرمود انا اخلف علیک خیرا منها من مالی بالحجاز من از مال خویش که در حجاز دارم ترا بهتر عوض دهم و بروایت
منتخب فرمود انا اعطیک من مالی البغیبغة وهی عین عظیمة بارض الحجاز وکان معویة اعطاه فی ثمنها الف الف
دینار من الذّهب فلم یبعها ایّاها من از مال خود چشمهٔ بغیبغه را بتو میدهم وانچشمهٔ عظیمی بود در حجاز که معویه
انرا بهزار هزار اشرفی میخرید حضرت نفروخته بود ودر مخزن البکاء وتحفة الحسینیة نیز همین طور نقل کرده اند که
معویه هزار هزار مثقال شرعی طلا در قیمت ان داده بود ودر مهیّج الأحزان اورده که معویه اورا بهزار اشرفی
میخرید (مؤلف گوید) محتملست که در مهیّج لفظ هزار از قلم افتاده باشد بارے در بحار گوید فقال لی عیال
فاخاف علیهم گفت بر عیال خود از پسر زیاد میترسم در انهنگام حضرت خاموش شده بازگشت وهمی فرمود
مالک ذبحک الله علی فراشک عاجلا ولا غفر لک یوم حشرک فوالله انّی لأرجو ان لا تاکل من
برّ العراق الّا یسیرا خدای ترا در فراشت بزودی بکشد و روز حشر ترا نیامرزد سوگند بخدا
امید وارم که از گندم عراق سیر نخوری عمر از روی استهزاء گفت فی الشّعیر کفایة عن البرّ اگر گندم

تلاقی سید الشهداء علیه السلام با عمر سعد در شب هشتم

مکالمهٔ امام علیه السلام با ابن سعد نامجیب

عتاب امام علیه السلام بر ابن سعد علیه اللعنه

نباشد در جونین کفایة است مهیج گوید از معجزات آن بزرگوار است که او را آزاری عارض شد که نان گندم
زهرمار نتوانست نماید تا بدرك واصل گردید **مؤلف گوید** که در روز عاشورا نیز چنین نفرین کرد
در حق آن لعین در موقع مبارزت علی اکبر علیه السلام و فرمود سلط الله علیك من یذبحك بعدی علی فراشك
و سبط بن جوزی در تذکرة الخواص کیفیت تلاقی آنحضرت را با ابن سعد چنین مرقوم داشته که چون آنجناب
در خلوتگاه با او رسید ابن سعد آغاز سخن نمود و گفت چه چیز تو را بدین جانب جنبش داد فرمود رسل و رسائل
اهل کوفه و خواهندگی و بیناهندگی ایشان در طلب شریعت و طریقت ابن سعد گفت اکنون دانستید که اهل
کوفه عهد بشکستند و همتها بمخاصمت تو در هم بستند فقال علیه السلام من خادعنا فی الله انخدعنا له کسیکه
در راه حق با ما خدعه میانگیزد بپذیرای خدعه او میشویم چه بصورت ظاهر طریقت حق میطلبد ابن سعد گفت
اکنون که کار بدین صورت برآمد چه میبینی و چه رای داری فرمود دعونی ارجع فاقیم بمکة او المدینة او اذهب
الی بعض الثغور فاقیم به کبعض اهله دست باز دارید از من تا مراجعت کنم در مکه اقامت نمایم و اگر نه در مدینه
ساکن شوم یا بثغری از ثغور روم و مانند مردمان دیگر روزگار بسپرم سبط بن جوزی گوید و اینکه در بعضی از
کتب حدیث کرده اند که حضرت حسین علیه السلام با ابن سعد فرمود دعونی امضی الی المدینة او الی یزید فاضع یدی فی یده
مرا واگذارید تا بمدینه روم یا بدمشق شوم و دست در دست یزید دهم این سخن از در کذب و گزاف است چه عقبة بن
سمعان گوید که صحبت الحسین من المدینة الی العراق ولم ازل معه الی ان قتل والله ما سمعت قال ذلك من در
خدمت حسین علیه السلام بودم از آن روز که از مدینه بیرون شد تا گاهیکه در عراق شهید گشت هرگز چنین سخن از وی
نشنیدم **مؤلف گوید** علاوه بر اینکه خاصه و عامه این سخن را تکذیب نموده اند و از مفتریات شمرده اند از
خصایص حسین علیه السلام یکی این است که واجب نبود بر آنحضرت تقیه از طاغیه زمان خود و لازم نبود بر آنجناب تمکین
بر سلطان جور عهد خویش چنانچه بر سایر ائمه دین سلام الله علیهم اجمعین واجب و لازم بود مگر حضرت حجة
عجل الله له الفرج و حضرت سید الشهداء سلام الله علیه بیعت نکرد ابدا نه با یزید و نه با معویة چنانچه در قضیه
مصالحه دارد که چون حضرت حسن صلوات الله علیه با معویه صلح نمود و بیعت کرد آن لعین از حضرت حسین علیه السلام
نیز طلب بیعت نمود حضرت حسن سلام الله علیه فرمود لاتکرهه فانه لایبایع ابدا او یقتل ولن یقتل حتی یقتل
اهل بیته ولن یقتل اهل بیته حتی یقتل اهل الشام و آنحضرت خود در مجلس ولید فرمود ایها الامیر
انا اهل بیت النبوة و معدن الرسالة و مختلف الملائکة و بنا فتح الله و بنا ختم الله و یزید رجل فاسق شارب
الخمر قاتل النفس المحترمة معلن بالفسوق و مثلی لایبایع مثله و در جواب محمد بن الحنفیه نیز فرمود یا اخی والله
لو لم یکن فی الدنیا ملجأ و لا ماوی لما بایعت یزید بن معویة و در قرب کربلا آنحضرت تمثل جست با این

واجب نبودن تقیه بر حضرت سید الشهداء (ع)

ثغر بالفتح والضم سرحد ملك كفار و جاي ترس از رخنه هاي شهرها منتخب

(ابیات)

ابیات * سامضی وما بالموت عارٌ علی الفتی * اذا ما نوی حقا وجاهد مسلما وفرمود فانّی لا اری الموت الّا سعادةً والحیوة مع الظالمین الّا برما * یری الموت احلی من رکوب دنیّة * ولا یغتذی للناقصین عدیلا * ویستعذب التعذیب فیما یفیده * نزاهته عن ان یکون ذلیلا * ودشمن هم این نفس ابی را از حضرت حسین علیه السلام شناخته بود چنانچه عمر بن سعد در عصر تاسوعا گفت لا یستسلم والله حسین وانّ نفس ابیه لبین جنبیه وچون نامهٔ ابن زیاد را بخدمت آنحضرت فرستاد فرمود لا والله ما وضعت یدی فی ید ابن مرجانة ودر روز عاشورا چون قیس بن اشعث گفت مانند ما تقول ولکن انزل علی حکم بنی عمک فانهم لم یروک الا ما تحبّ فرمود لا والله لا اعطیکم بیدی اعطاء الذلیل ولا افرّ فرار العبید وایضا فرمود الا وانّ الدعی ابن الدعی قد رکزنی بین اثنتین بین السلّة والذلّة وهیهات ما اخذ الدنیّة **واقعه پنجم** فاضل ماهر حاج ملا علی تبریزی خیابانی در مجلد دوم وقایع الایام از وسیلة النجاة حاج ملا محمد حسین طهرانی نقل نموده که عمر بن سعد لعین بعد از ملاقات حضرت حسین صلوات الله علیه بین العسکرین در روز چهارشنبه هشتم محرم مکتوبی بعبید الله بن زیاد نوشت ومفید علیه الرحمه در ارشاد فرموده که عمر بن سعد بدین شرح با بن زیاد نگاشت امّا بعد فانّ الله قد اطفی النائرة وجمع الکلمة واصلح امر الامة هذا حسین قد اعطانی عهدا ان یرجع الی المکان الذی هو منه اتی او یسیر الی ثغر من الثغور فیکون رجلا من المسلمین له ما لهم وعلیه ما علیهم او یاتی امیر المؤمنین یزید فیضع یده فی یده فیری فیما بینه وبینه رایه وفی ذلک لک رضا وللامة صلاح یعنی خداوند نیران فتنه را منطفی ساخت وکلمهٔ مختلف را مجتمع کرد وامر امت را باصلاح آورد اینک حسین است با من عهد استوار فرمود که مراجعت کند بدان بلد که از آنجا بیرون شده ویا بثغری از ثغور سفر نماید ومانند یکتن از مسلمین زیستن فرماید ودر سود وزیان با یکتن مسلم مانند باشد واگر نه بنزد امیر المؤمنین یزید رود ودست در دست او نهد تا او چه فرماید واین جمله صلاح امت وموجب رضا وخشنودی تست **مؤلف گوید** انفا نگاشته شد که حسین علیه السلام هیچگاه نفرمود که بنزد یزید بروم ودست بدستش بدهم پس ابن سعد این کلمه را از جانب حسین علیه السلام در مکتوب خود افزود تا جانب ابن زیاد در اجابت مسئلت لین العریکه دارد وبروایت ارشاد چون این مکتوب را ابن زیاد قرائت کرد گفت هذا کتاب ناصح مشفق علی قومه این مکتوب ناصح مهربانی است بر قوم خود چون شمر بن ذی الجوشن علیه اللعنة این بشنید برخاست وگفت اتقبل هذا منه وقد نزل بارضک والی جنبک والله لئن رحل من بلادک ولم یضع یده فی یدک لیکوننّ اولی بالقوة ولتکوننّ اولی بالضعف والعجز فلا تعطه هذه المنزلة فانها من الوهن ولیکن لینزل علی حکمک هو واصحابه فان عاقبت فانت اولی بالعقوبة وان عفوت کان ذلک لک آیا میدیدی ای ابن سعد این کلمات را وحال آنکه حسین علیه السلام در زمین تو نزول کرده ودر کنار تو آمده است

[illegible] عمر سعد [illegible] ابن زیاد

۲ — ترم: بفتحتین ملال و دلتنگی و ستوه آمدن از کسی منتخب

۳ — سلّة: بالفتح و تشدید لام برکشیدن شمشیر و کارد از نیام منتخب

[illegible] الشمر علیه اللعنة [illegible] ابن سعد

۳ — عریکه: طبیعت و نخوت منتخب

برای ابن سعد نامه نوشتن ابن زیاد

یعنی اسیر و دستگیر تو شده است سوگند با خدای اگر از بلاد تو کوچ دهد از ان پیش که دست در دست تو نهد روز بروز شوکت و قدرتش بیفزاید و ساعت تا ساعت ضعف و عجز تو فزونی گیرد عطا مکن بوی این منزلت را که عظیم وهنی است برای سلطنت و باید که حسین و اصحاب و فرمان تو را گردن نهند انگاه اگر خواهی عقوبت کنی و اگر نه معفو داری ابن زیاد در پاسخ شمر گفت سخن ان است که تو براستی گفتی و رای ان است که تو زدی هم اکنون با سپاه خویش بشتاب و کتاب مرا بعمر بن سعد برسان و او را بگو تا بر حسین علیه السلام سخت بگیرد چند که بر فرمان من گردن نهد اگر فرمان پذیر شد او را سالما بسوی من فرستد و اگر سر از فرمان برتافت با او قتال نماید اگر این جمله را ابن سعد بر ذمت گرفت او را اطاعت کن و اگر کار بمسامحه و مماطله گذاشت گردنش را بزن و سرش را بمن فرست و امیر جیش تو باش و عمر بن سعد را بدینگونه منشور کرد که انی لم ابعثک الی الحسین لتکف عنه و لا لتطاوله و لا لتمنیه السلامة و البقاء و لا لتعتذر عنه و لا لتکون له عندی شافعا ای پسر سعد من تو را بسوی حسین علیه السلام نفرستادم که از جنگ با او خودداری کنی و کار بتطاول کشی و نوید سلامتی و بقائش دهی و عذر او بجوئی و از او نزد من شفاعت نمائی انظر فان نزل الحسین و اصحابه علی حکمی و استسلموا فابعث بهم الی سلما و ان ابوا فازحف الیهم حتی تقتلهم و تمثل بهم فانهم لذلک مستحقون و ان قتل الحسین فاوطئ الخیل صدره و ظهره فانه عاق ظلوم و لست اری ان هذا یضر بعد الموت شیئا و لکن علی قول قد قلته لو قد قتلته لفعلت هذا به ای پسر سعد نگران باش اگر حسین و اصحاب او حکم مرا گردن نهند انجمله را سالما نزد من فرست و اگر امتناع کنند با ایشان مقاتله و محاربه نما تا همه ایشان را با تیغ بگذرانی و مثله کنی چه ایشان سزاوار اینگونه کیفرند و چون حسین علیه السلام را مقتول ساختی البته پیکر او را بسپر اسب بتازی چنانکه سینه و پشت او خورد شود و نیک میدانم که این بعد از قتل از اذیت نرساند و لکن چون بر زبان من رفته است که اگر او را بکشم اسب بر کشته او میرانم این حکم باید بنفاذ شود اکنون ای پسر سعد اگر انچه گفتم پذیرفتی تو را جزای شنونده پذیرنده خواهم داد و اگر سر برتافتی عمل ما را دست باز دار و از لشگر ما برکنار باش و کار را با شمر بن ذی الجوشن بگذار که گفته خویش را با او گفته ام الا لعنة الله علی القوم الظالمین[۳] **واقعهٔ ششم** در این روز سنه ششصد و چهل و هفت متولد شد سید علی فرزند ارجمند سید بن طاوس قدس سره چنانکه والد بزرگوارش در وقتیکه شصت و یکسال از عمر شریفش گذشته بود در ضمن وصایای خود بعد از ذکر تاریخ فرزند والامقامش سید محمد ذکر فرموده دیگر پسرم علی که خدای عز و جل وی را مشرف فرماید بطول مدت و کرامت خود را بتحفه او قرار دهد داخل در سه سال از عمر گشته و تولدش بعد از گذشتن دو ثانیه و شانزده دقیقه از روز جمعه هشتم محرم سال ششصد و چهل و هفت در نجف اشرف بوده و این دو پسر ودیعه و امانت من هستند نزد خدای عز و جل و من این دو را بخدا سپرده و تسلیم و واگذار کرده ام الخ **واقعهٔ هفتم** کشته شدن حسام الدین منجم در شب پنجشنبه هشتم محرم سال ششصد

[۳] در تاریخ سنی ملوک الارض آورده که نوروز سال دویست هفتاد و هشت هجری موافق بود با روز سه شنبه هشتم ماه محرم منه

وبیان مضمون نامهٔ ابن

قتل مستعصم خلیفه عباسی

شصت هجری و ملخّص این واقعه بر نهجیکه در کتاب مجالس المؤمنین مسطور است آنستکه چون هلاکو خان باشاره خواجه نصیر الدّین طوسی بر قتل مستعصم که آخرین خلیفه بنی العبّاس است فرمان داد در این اثنا حسام الدّین منجّم که در باطن از هواخواهان بنی العبّاس بود این خبر شنیده بعرض پادشاه رسانید که اگر خلیفه کشته گردد عالم سیاه و تار و امارات و علامات قیامت مشاهده رود و از این نوع کلمات هیبت آمیز چندان گفت که ایلخان متوهّم شده در این امر بخواجه نصیر الدّین رجوع نمود خواجه در جواب فرمود که زکریّای پیغمبر و یحیی معصوم علیهما السّلام را بقتل آوردند هیچیک از این حالات بظهور نیامد اگر حسام الدّین میگوید که این احوال بر قتل بنی العبّاس مترتّب میشود مقبول نیست زیرا که چندین تن از ایشان را فدائیان اسمعیلیّه و غیرهم کشته و فلک دوّار و روزگار ناپایدار همچنان برقرار بود نه آفتاب منکسف شد و نه قمر منخسف و ایلخان از حسام الدّین مچلکا خواست و آن بی عقل خون گرفته از غایت تعصّب مچلکا داد آنگاه ایلخان باشاره خواجه نصیر الدّین طوسی بر قتل خلیفه جازم شد و آن قوم طایفه معروض داشتند که چون حسام الدّین ادعوی نموده احتیاط آنست که شمشیر تیز را بخون خلیفه رنگین نسازند و یکبار او را از پا بیندازند این معنی مؤثّر افتاد بتعلیم خواجه امر فرمودند تا او را در نمد پیچیدند بشیوه آنکه نمد مالند اعضاء و اجزاء خلیفه را بشد ریج چنان ساختند که از حسّ و حرکت بیفتاد و پسران مستعصم را با جمیع آل عبّاس که فی الجمله از ایشان حسابی بود از میان برگرفته بمهلکهٔ عذاب مخلّد فرستاد و در شب پنجشنبه هشتم محرّم سنهٔ ستّین و ستمائه حسام الدّین منجّم را بجهت مچلکائی که در بغداد داده که اگر خلیفه را بکشند عالم سیاه گردد بقتل آوردند **واقعهٔ هشتم** موافق مسطورات تاریخ الخلفاء سیوطی و حیوة الحیوان دمیری در روز هشتم محرّم سال ششصد و شصت و یک هجری مردم قاهره با لحاکم بامر الله مصری بیعت کردند و در نزهة الجلیس این بیعت را در روز دوّم و بقولی در روز نهم محرّم مرقوم داشته و در منتظم ناصری در اواخر ماه ذیحجّه نگاشته و روز شر اتعیین ننموده در ذکر وقایع سال ششصد و شصت هجری گوید که در اواخر ذیحجّهٔ اینسال ملک ظاهر بیبرس سلطان مصر مجلسی منعقد کرده شخصی از اولاد بنی عبّاس موسوم باحمد را که در سال قبل بمصر آمده بود بعد از ثبوت نسب و الخلیفتی برداشت و با او بیعت کرد بعضی گفته اند که احمد مشار الیه احمد بن حسن بن ابی بکر بن الامیر ابی علی القبّی[2] بن الامیر حسن بن الرّاشد بن المسترشد بن المستظهر است در بعضی اوراق احمد بن ابی بکر علی بن ابی بکر احمد بن الامام المسترشد الفضل بن المستظهر نوشته اند و مکشوف باد احمد مذکور که ملقّب بود بحاکم بامر الله خلیفهٔ دوّیم است از قسمت دوّم خلفاء عبّاسیّه که در مصر سلطنت داشتند و ایشان پانزده تن بشمار رفته اند و مدّت سلطنت ایشان دویست و پنجاه و پنجسال بود چنانکه سابقا در واقعهٔ نهم روز سیّم اینماه مذکور شد و در نزهة الجلیس آورده که چون فرقهٔ تتار مستولی شدند بر بغداد حاکم بامر الله مختفی شد و اختفاء او در بغداد

[illegible] بغداد

[2] قبّی بضمّ القاف وتشدید الباء الموحّدة کذا فی تاریخ الخلفا منه

بطول انجامید تا سنهٔ ششصد و پنجاه و هفت هجری پس در ایام آن سال با جماعتی که با او همراه بودند از بغداد بیرون
رفته متوجه شام گردید تا آنجا که چون خبر او رسید بملک ظاهر سلطان مصر پس باستدعای او متوجه دیار مصر
گردید در روز بیست و هفتم ربیع الاول از سنهٔ ششصد و شصت بقاهره رسید چون ملک ظاهر او را ملاقات
نمود در مقام تعظیم و اکرام او برآمد و ما یحتاج او را مرتب گردانید و چون روز دوم ماه محرم و بقولی روز نهم
آن ماه شد سلطان با تمام امرا و اعیان مملکت با او بیعت نمودند و او را بخلیفتی برداشتند و در روز جمعه سیزدهم
محرم بنام او خطبه خواندند پس سلطان امور بلاد و جیوش مملکت را باو تفویض نمود و حاکم چهل سال و چهار ماه
و چند روز بر خلافت باقی بود **واقعهٔ نهم** بر طبق مسطورات تاریخ گزیده مؤلف حمد الله مستوفی
قزوینی در روز هشتم محرم سنهٔ ششصد و شصت و پنج هجری نجم الدین عبد الغفار شافعی عالم فانی را از وجود خود
عاری ساخت و بعالم آخرت پرداخت در فصل هفتم از باب ششم کتاب مذکور در ذکر قبائل قزوین و بزرگان
ایشان گوید که اصل قبائل آنجا بیشتر از عرب است بوقت آنکه موسی بن بوقا باروی قزوین را ساخت و شهر بزرگ گشت
بحکم خلفا بعضی از مردم عرب را با نولایت نقل کردند و جمعی خود رغبت نمودند پس از نسل ایشان هر قوم قبیله گشت
و بعضی از قبائل در اصل از شهر شاپور بوده اند و بعضی آنکه چون یکی از شهر بمرتبه و جائی میرسید نسل او را بدو
باز خوانده اند قبیله گشته پس ترجمهٔ احوال بعضی از قبائل را بر وجه اجمال ذکر نموده تا آنجا که در وصف قبیلهٔ
عقاریان گوید که ایشان در اول مردمی صالح و متدین بودند و از ایشان است امام سعید استاد الائمه نجم
الدین عبد الغفار صاحب الحاوی رحمة الله علیه او در علم فقه مذهب امام شافعی باقصی الغایة والامکان کوشید
و انقوم بدو منسوب گشتند و از او مفتخر گشتند وفات او در ثامن محرم سنهٔ خمس و ستین و ستمأة اتفاق افتاد و اکنون
فرزندان او ائمهٔ قزوینند **واقعهٔ دهم** بنا بر آنچه در کتاب روضات الجنات مسطور است در روز یکشنبه
هشتم محرم سال ششصد و هشتاد و شش هجری محمد بن محمد بن مالک اندلسی نحوی معروف بابن ناظم در شام
بمرض قولنج وفات کرد و در فوت او مردم اظهار تاسف و اندوه نمودند در کتاب مذکور گوید کان اماما
ذکیا فهما حاد الخاطر اماما فی النحو والمعانی والبیان والبدیع والعروض والمنطق جید المشارکة فی الفقه والاصول
اخذ عن والده و وقع بینه و بینه سکن بعلبک فقرء علیه بها جماعة منهم بدر الدین بن زید فلما مات والده
طلب الی دمشق و ولی وظیفة والده وتصدی للاشتغال والتصنیف وله من التصانیف شرح الفیة والده وشرح
کافیته وشرح لامیته وتکملة شرح التسهیل لم یتمه وکتاب المصباح فی اختصار المفتاح فی المعانی وغیره مما عد له
فی الروضات من التصانیف **واقعهٔ یازدهم** در روز هشتم محرم سنهٔ هشتصد و سی و سه از هجرت موکب
میرزا شاهرخ بن امیر تیمور گورکان از ظاهر سلماس حرکت کرد بجانب قلعهٔ الینجق در کتاب منتظم ناصری در ذکر وقایع

ورود حاکم بامر الله بقاهرهٔ مصر

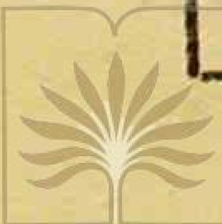
وفات ابن ناظم اندلسی نحوی

حرکت شاهرخی انکاه سلماس

سال هشتصد سی و دوم هجری گوید که در اوائل محرم اینسال میرزا شاهرخ شنید که اسکندر بن قرا یوسف بنای
طغیان آغاز کرده و سلطانیه را مسخر نموده است لهذا لشکری جرار تجهیز نموده در پنجم ماه رجب از هرات بعزم
آذربایجان حرکت کرد و در دربی شاهزادگان و حکمرانان ولایات باردوی پادشاه پیوستند و در روز بیست و یکم
رمضان موکب شاهرخی بحوالی سلطانیه نزول کرد و پیش از وصول اردوی میرزا شاهرخ اسکندر قلعه
سلطانیه را گذاشته گریخته بود لهذا پادشاه رمضان را در آن مقام بسر رسانید بعد از ماه مبارک به تبریز
آمد و از تبریز به سلماس شتافت در این ساحت فئتین تلاقی کرده روز هفدهم ذیحجه در ظاهر سلماس جنگ درگرفت
در دو روز نائره قتال بسختی اشتعال داشت آخر الامر عساکر شاهرخی غلبه نموده اسکندر بگریخت و میرزا محمد
جوکی اسکندر و سپاه او را تعاقب کرده تا اردن الروم و صحرای موش تسلط پادشاه را ظاهر ساخت و در
موضعی دیگر انکاب گوید که در روز هشتم محرم سنه هشتصد و سی و سه از هجرت موکب میرزا شاهرخ از ظاهر
سلماس حرکت کرد بطرف قلعه النجق و چون بقلعه النجق رسید ملازمان میرزا اسکندر پیشکشی و هدایا
بحضور میرزا شاهرخ آوردند و از انجا که قلعه النجق حصانتی داشت میرزا شاهرخ همین قدر از بستگان میرزا
اسکندر راضی شد که براه مخالفت نرفتند و باندک تمکین و تسلیم پیش آیند **واقعه دوازدهم** در اینروز سال
هشتصد و سی و چهار هجری میرزا شاهرخ بن امیر تیمور گورکان ورود نمود بهرات در منتظم ناصری در ذکر وقایع سال
هشتصد و سی و سه گوید در اینسال موکب شاهرخی بطرف قشلاق قراباغ انتهاض کرده و در روز نوزدهم ماه
صفر بانمحل رسید و امیر ابوسعید بن قرا یوسف در انجا بخدمت میرزا شاهرخ مستعد گردید و میرزا شاهرخ زمستان
در قراباغ اران گذرانید و حکومت تمام مملکت آذربایجان را با میر ابوسعید بن قرا یوسف داد و روز یازدهم شعبان
از قراباغ اران حرکت کرده هفتم ماه رمضان بسلطانیه نزول نمود و در دوم شوال بقصد معاودت بهرات انتهاض
کرده روز هشتم محرم سال هشتصد و سی و چهار هجری بهرات ورود نمود **واقعه سیزدهم** در اینروز سال
هزار و یکصد و چهل و یک هجری محمد رشید عثمانی از اسلامبول حرکت کرد بجانب صفهان بعنوان سفارت و
تفصیل این اجمال در کتابیکه سابقا مذکور شد بدینمنوال است که بموجب معاهده منعقده مابین اشرف افغان
و سلطان عثمانی که ایلچی طرفین در مملکت جانبین بخوبی پذیرفته خواهد شد محمد رشید قاضی حلب از طرف سلطان
عثمانی بسفارت ایران مأمور شده در هشتم محرم سال مذکور از اسلامبول حرکت کرد و باصفهان آمد در اصفهان
این ایلچی بخوبی پذیرفته نشد و اشرف قدغن سخت کرده بود که روز ورود ایلچی باصفهان زنها از خانه بیرون نیایند
خلاصه ایلچی مزبور زیاده از نوزده روز در اصفهان نماند معاودت کرد و از آنطرف دولت عثمانی نیز محمد
خان شیرازی که از جانب اشرف افغان بدربار عثمانی رفته بود بی اعتنائی نمود و ابراهیم پاشای صدر اعظم عثمانی

ورود میرزا شاهرخ بهرات

واقعهٔ چهاردهم در روز ورود ایلچی کمال تجمّل را باو نشان داد و محمّد خان را بسیار خفیف کرد الخ

در روز هشتم محرّم سال هزار و یکصد و چهل و سیم هجری در هنگامیکه رضا قلیخان شاملو ایلچی ایران با ابرهیم پاشای داماد صدر اعظم دولت عثمانی در اسلامبول مشغول مذاکره بود خبر رسید که شاه طهماسب ثانی صفوی قلیخان را مامور فتح تبریز کرده و او بحوالی تبریز رسیده مجرّد استماع اینخبر ایلچی ایران محبوس شد روز هیجدهم محرّم ابرهیم پاشا بطرف ایران حرکت کرد طایفهٔ ینگچری و سایر دسته های قشون عثمانی صف آرائی کرده و منتظر بیرون آمدن سلطان احمد خان سیم بودند که بیرون آمده شان بدهند و روانه شوند ولی منتظر شد سلطان بیرون نیامد پس ابرهیم پاشای داماد بقصر سلطنتی رفته سلطانرا عنفا بیرون آوردند و این تعلّل سلطانرا بفال نامیمون گرفتند و در همین ایّام بتواتر خبر باسلامبول رسید که عساکر ایران همدان و تبریز و کرمانشاه را از تصرّف قشون عثمانی منتزع ساخته اند و شاه طهماسب بلاد مزبوره را متصرّف شده است تا اینجا بود آنچه مقصود داشتیم از ذکر اینواقعه و هرکه تفصیل آنرا زائد براین خواهد رجوع نماید بکتاب منتظم ناصری

واقعهٔ پانزدهم در این روز سال هزار و دویست و چهل و شش هجری لشگر شاهزاده حسام السّلطنه که چهارده هزار تن بشمار میرفتند با سپاه محمّد حسین میرزا پسر شاهزاده محمّد علی میرزا که از جانب فتحعلیشاه قاجار بحکومت کرمانشاه منصوب بود در بیرون خرّم آباد تلاقی نمودند و نائرهٔ حرب فیمابین فئتین اشتعال یافت و شرح اینواقعه را صاحب ناسخ التّواریخ بروجه مستوفی ذکر نموده هرکه خواهد رجوع نماید **واقعهٔ شانزدهم** در این روز سال هزار و دویست و هشتاد و چهار هجری شاه مغفور ناصر الدّین شاه قاجار شهر دامغان را منزلگاه موکب همایون گردانید در آن ایّام که بعزم سفر سعادت اثر خراسان و زیارت ارض اقدس میرفت بشرحی که در منتظم ناصری مسطور است **واقعهٔ هفدهم** و هی من الوقایع الآتیة در روز جمعه هشتم محرّم ساکنان جنان مهمان پروردگار عالمیان خواهند بود اگرچه مردمان همیشه متنعّم بنعم خداوند رحمن هستند ولی در این روز خصوصیّت دیگر دارد که مؤمنان را اخوان احسان ملک منّان دعوت خواهند نمود و این اخرایام ضیافت است که بهشتیان را نهایت شرافت است و لفظ خبر این است ثمّ ینادی بهم یوم الجمعة احضروا ضیافة ربّ العالم فیضیفهم رضاه فذلک قوله تعالی و رضوان من الله اکبر و بیان ماخذ اینخبر در دوّم این ماه گذشت

تذییل در وقایع روز هشتم محرّم بقول بعضی از مورّخین **واقعهٔ اوّل**

موافق روایات اکثر عامّه در این روز حضرت امام حسین علیه السّلام ورود فرمود بکربلا کما فی الصّواعق و نور الابصار و ینابیع المودّة و فصول المهمّة و در بحار الانوار و جلاء العیون نیز اینقول را ذکر نموده **مؤلّف گوید** محتمل است که لفظ ثانی اشتباه شده باشد بثامن چنانکه در بعضی از نسخ لهوف نیز یوم الثّامن دارد و لفظ ثانی قریب الاشتباه است

در برهان جامع گوید نشان چون جان در ترکی بمعنی علم چنانکه نشان لشکر و غیره منه عفی عنه

بطرف ایران حرکت ابراهیم پاشا

بدامغان رسیدن ناصر الدّین شاه

در وقایع روز هشتم محرم
املاء شیخ صدوق

بثامن والعلم عند الله وما کیفیت ورود آنحضرت را بکربلا در دوم ماه بر وجه مستوفی ذکر نمودیم **واقعهٔ دوم**
در اخبارات گوید که در روز هشتم اینماه اهلبیت رسالت را کافران کوفه و شام در کربلا محاصره کردند و شیخ
شوشتری علیه الرحمه در ذکر روز هشتم محرم گوید امر محاصره امروز سخت شده و بسیار کار بر امام علیه السلام تنگ شده
واما اکثر ارباب سیر و تاریخ واقعهٔ محاصره را در نهم محرم نوشته اند و ما نیز در آن روز بتفصیل آن خواهیم پرداخت
واقعهٔ سیم شیخ شوشتری علیه الرحمه در مجلس هشتم از مجالس خود در ذکر روز هشتم محرم گوید که از روز دوم
محرم الی الیوم صبح و عصر لشکر آمدند و مثل دیشب امروز ابن زیاد نامه نوشت بعمر بن سعد که انی لم اجعل لک
عذرا فی کثرة الخیل والرجال الخ وما شرح این نامه را در روز ششم اینماه نگاشتیم **تکمیل** ومما املاه شیخنا
الصدوق رضوان الله علیه یوم الجمعة لثمان خلون من المحرم من سنة ثمان وستین وثلثمأة ما هذه الفاظه
حدثنا ابی ره قال حدثنا سعد بن عبد الله قال حدثنا احمد بن عبد الله البرقی عن ابیه عن محمد بن خالد عن ابی
البختری وهب بن وهب عن الصادق جعفر بن محمد عن ابیه عن ام سلمه رض انها اصبحت یوما تبکی فقیل لها ما لک
فقالت لقد قتل ابنی الحسین علیه السلام وما رایت رسول الله صلی الله علیه وآله منذ مات الا اللیلة فقلت بابی انت
وامی ما لی اراک شاحبا فقال لم ازل منذ اللیلة احفر قبر الحسین علیه السلام وقبور اصحابه وقال رض حدثنا محمد بن
الحسن بن احمد بن الولید قال حدثنا محمد بن الحسین بن ابی الخطاب عن ابن مزاحم عن عمر بن سعد عن عمر بن ثابت عن
حبیب بن ابی ثابت عن ام سلمه زوجة النبی ص قالت ما سمعت نوح الجن منذ قبض النبی ص الا اللیلة ولا اراني الا
وقد اصبت بابنی قالت وجائت الجنیة منهم تقول ❊ الا یا عین فانهلی بجهد ❊ فمن یبکی علی الشهداء بعد
علی رهط تقودهم المنایا ❊ الی متجبر فی ملک عبد ❊ وقال رض حدثنا ابی ره قال حدثنا حبیب بن الحسین
التغلبی قال حدثنا عباد بن یعقوب عن ابی الجارود عن ابی جعفر علیه السلام قال کان النبی ص فی بیت ام سلمه فقال
لها لا یدخل علی احد فجاء الحسین علیه السلام وهو طفل فما ملکت معه شیئا حتی دخل علی النبی ص فدخلت ام سلمه
علی اثره فاذا الحسین علیه السلام علی صدره واذا النبی ص یبکی واذا فی یده شیء یقلبه فقال النبی ص ان هذا جبرئیل
یخبرنی ان هذا مقتول وهذه التربة التی یقتل علیها فضعیه عندک فاذا صارت دما فقد قتل حبیبی فقالت ام
سلمه یا رسول الله سل الله ان یدفع ذلک عنه قال قد فعلت فاوحی الله عز وجل الی ان له درجة لا ینالها احد من
المخلوقین وان له شیعة یشفعون فیشفعون وان المهدی من ولده فطوبی لمن کان من اولیاء الحسین وشیعته هم والله الفائزون یوم القیمة

فصل نهم ❊ در ذکر وقایع وحوادث روز نهم ماه محرم ❊ واقعهٔ اول

بنا بر مسطورات ناسخ التواریخ در روز پنجشنبه نهم محرم حضرت ابرهیم علیه التحیة والتسلیم از دار فانی بحظیرهٔ قدس
حضرت باری شتافت وانتقال آنجناب از این عالم سه هزار و پانصد هشت سال بعد از هبوط آدم علیه السلام بود و صاحب

شحوب
بضم لاغر شدن و دگرگون شدن
منتخب

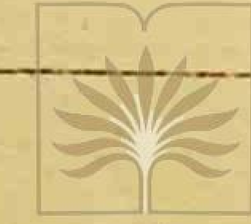
در بیان بعضی از احادیث
که متعلق است بامام حسین ع

روضة الصفا از جامع عظم نقل نموده که حضرت ابرهیم علیه السلام در روز پنجشنبه نهم محرم بعد از آنکه بیست و پنج روز
صاحب فراش بود از دار محنت و هوان بروضهٔ رضوان انتقال نمود و در جنات الخلود در جد ولمعرفة الشهور
والسنة والأيام در ذکر ماه رجب گوید ودر هیجدهم اینماه وفات ابرهیم خلیل و ظاهراً در آنجا ابرهیم بن
رسول الله اشتباه شده است با ابرهیم خلیل ع چه آنکه اکثر اهل سیر خبر وفات آنجناب را در هیجدهم ماه مذکور
نوشته اند چنانچه در مجلس سیاید انشاء الله علامهٔ مجلسی ره در بحار الانوار و حیوة القلوب نقل نموده
کرد روزی ساره بحضرت ابرهیم گفت پیر شدهٔ و اجلت نزدیك شده است اگر دعا میکردی که خدا اجل ترا تاخیر
کند و عمر ترا دراز کند که تعیش کنی با ما و دیدهٔ ما روشن باشد نیکو بود پس ابرهیم ع از خداوند سؤال کرد آنچه
ساره التماس کرده بود و حق تعالی وحی کرد بسوی او که سل من زيادة العمر ما احببت تعطه آنچه خواهی از زیادتی
عمر بتو عطا کنم چون ابرهیم ساره را خبر داد که خدا چنین وحی کرده است ساره گفت از خدا سؤال کن که ترا
نمیراند تا تو مرگ را از او بطلبی ابرهیم چنین سؤال کرد حق تعالی سؤال او را مستجاب گردانید چون ابرهیم
ساره را خبر داد بمستجاب شدن دعا ساره گفت شکر کن خدا را و طعامی بعمل آور و فقراء و اهل حاجت را
بخوان تا از آن طعام تناول نمایند پس ابرهیم چنین کرد چون مردم حاضر شدند در میان آنها مرد ضعیفی
پیر کوری بود که با او شخصی بود که قائد او بود چون بر سر خوان نشست و لقمه برداشت و خواست که بدهانش برد
دستش لرزید و از جانب راست و چپ لقمه حرکت کرد تا لقمه بر پیشانی او خورد پس قائدش دستش را گرفت و بجانب
دهانش برد پس آن نابینا لقمهٔ دیگر گرفت و دستش حرکت کرد و بر دیده اش گذاشت و ابرهیم پیوسته نظرش بر او
بود پس تعجب کرد از این حال و از قائد او سؤال کرد از سبب آن اختلال قائد گفت آنچه ملاحظه مینمائی از
اختلال احوال اینمرد از ضعف پیریست ابرهیم در خاطر خود گفت که اگر من بسیار پیر شوم مثل اینمرد خواهم شد پس
ابرهیم بسبب مشاهدهٔ حال آن پیر از حق تعالی سؤال کرد که اللهمّ توفّني في الأجل الّذي كتبت لي فلا حاجة لي
في الزّيادة في العمر بعد الّذي رأيت و در حبیب السیر است که چون زمان وفات حضرت ابرهیم ع نزدیك رسید
ملك الموت بصورت پیری ضعیف بمجلس آنحضرت تشریف آورده ابرهیم علیه السلام بنا بر سنت سنیهٔ خود طعامی
پیش او نهاد و دست ابو یحیی در حین برداشتن لقمه در لرزه آمد و آنرا باهتمام تمام گاهی بجانب گوش و گاهی بطرف
بینی و گاهی بجانب روی میبرد ابرهیم از وی پرسید که ایعزرائیل این چه حالتست که ملاحظه میکنم عزرائیل
گفت که این همه ضعف و عجز که میبینی بجهة کبر سن است ابرهیم سؤال کرد که چند ساله باشی ملك الموت بدو
سال عمر خود را از عمر ابرهیم زیاده گفت خلیل الرحمن فرمود که تو دو سال از من بزرگتری آیا بعد از گذشتن
اینمدت ناتوانی من بدین مرتبه خواهد رسید ابو یحیی گفت بلی ابرهیم علیه السلام از این جهة بدار بقا مائل گشت و گفت

در ذکر وفات ابرهیم ع از ماه محرم

آمدن عزرائیل نزد ابرهیم بصورت پیری

الهی مرا بلقای خود مشرّف گردان و در همان لحظه عزرائیل بامر ملک جلیل بقبض روح ابرهیم خلیل صلوات
الله علیه پرداخته عالم فانی را از برکت وجود همایونش عاری ساخت و در ناسخ التّواریخ گوید که در روز نهم
ذیحجة الحرام آثار سقم والم بر بدن مبارک حضرت ابرهیم علیه السّلام ظاهر شد و بیست و پنج روز در بستر ناتوانی
میغنود روز پنجشنبه نهم شهر محرّم الحرام شخصی را بی اذن داخل در خانه یافت پرسید که ترا در این خانه رخصت داد
عرض کرد صاحب خانه ابرهیم فرمود صاحب خانه منم آنشخص در جواب گفت که این خانه را مالکی است که تصرّف او از
من و تو در آن زیاده است حضرت خلیل دانست که وی ملکی باشد پس نام او را پرسید گفت منم ملک موت آنحضرت
فرمود جئتنی زائراً ام قابضاً عرض کرد اگر اجازت باشد بقبض روح آمده ام ابرهیم فرمود ای برادر مرا اشکالی
است که از تو سؤال خواهم کرد ملک الموت عرض کرد بیان نمای فرمود هل رایت خلیلاً یقبض روح خلیله عزرائیل
گفت یا خلیل الله این جواب با ربّ جلیل است پس خطاب از حضرت قدس رسید که ای ملک الموت با ابرهیم بگو
هل رایت خلیلاً لا یرید لقاء خلیله چون آنحضرت این جواب شنید بی تاب شده با عزرائیل گفت زود تر مرا از
این قفس وارهان و در حبیب السّیر است که حضرت خلیل الرّحمن در مزرعهٔ حبرون که اکنون اشتهار دارد بقدس
خلیل در پهلوی ساره مدفون شد و صاحب ناسخ گوید که مدفن آنحضرت در قدس خلیل که همان حبرون است
در غار مکفیله در پهلوی ساره باشد و در روضة الصّفاء نیز گوید که در مزرعهٔ حبرون در جنب ساره مدفون
گشت و حبرون از توابع شام است و در حیوة القلوب است که چون حضرت ابرهیم علیه السّلام مناسک حج را بجا آورد
بشام برگشت و روح مقدّسش بعالم قدس ارتحال نمود و در بحار الانوار فرموده است فقبض علیه السّلام بالشّام
وتوفّی بعده اسمعیل و هو ابن ثلثین ومأة سنة فدفن فی الحجر مع امّه و صاحب روضة الصّفاء در معنی اسم و
ذکر و لقب و کنیهٔ حضرت ابرهیم علیه السّلام گوید که مراد از لفظ ابرهیم اب رحیم است یعنی پدر مهربان و لقبش
خلیل الله و خلیل الرّحمن و کنیهٔ مبارکش ابو الضّیفان و ابو الانبیاء است و ابو محمّد نیز گفته اند و در اخبار
الدّول آورده که اوّل کسیکه نامیده شد بابرهیم آنجناب بود و معنای اب رحیم است و کان نبیّنا صلّی الله
علیه و آله یشبه به و پیغمبر ما صلّی الله علیه و آله ستایش مینمود آنحضرت را و در مجمع البحرین آورده که شبی از
شبها رسول خدا صلّی الله علیه و آله در مسجد نشسته بود و برای اصحاب خود حدیث میکرد پس فرمود یا قوم اذا
ذکرتم انبیاء الاوّلین فصلّوا علیّ ثمّ صلّوا علیهم و اذا ذکرتم ابی ابرهیم فصلّوا علیه ثمّ صلّوا علیّ ای قوم
هرگاه ذکر نمودید پیغمبران اوّلین را پس اوّل صلوات بر من فرستید و بعد بآن پیغمبر و هرگاه ذکر نمودید پدر
ابرهیم علیه السّلام را اوّل با و صلوات فرستید و بعد بر من اصحاب عرض کردند یا رسول الله بما نال ابرهیم ذلک یا
رسول الله بچه سبب ابرهیم علیه السّلام باین مرتبه رسید فرمود بدانید در آنشب که بمعراج رفتم چون بآسمان سیم رسیدم

در ورود عزرائیل بخانهٔ ابرهیم خلیل

در ذکر بعضی از حالات ابرهیم خلیل الرّحمن

منبری از نور برای من نصب نمودند پس من بر عرش آن منبر نشستم و ابرهیم علیه السلام یک درجه پایین تر از من بر آن منبر نشست و جمیع پیغمبران برگرد آن منبر نشستند فاذا بعلي بن ابيطالب قد اقبل وهو راكب ناقة من نور ووجهه كالقمر واصحابه حوله كالنجوم پس در آن هنگام علی بن ابیطالب علیه السلام آمد در حالتیکه سوار بود بر ناقهٔ از نور و روی او مانند ماه تابان میدرخشید و اصحاب او مانند ستارگان درخشان برگرد او میآمدند پس ابرهیم علیه السلام بمن گفت یا محمّد ای نبيّ معظّم وای ملك مقرّب ای محمّد این کدام پیغمبر معظّم یا کدام ملك مقرّب است پس من گفتم لا نبيّ معظّم ولا ملك مقرّب هذا اخي وابن عمّي وصهري ووارث علمي علي بن ابيطالب که نه پیغمبر معظّم و نه ملك مقرّب است این برادر من و پسر عمّ من و داماد من و وارث علم من علی بن ابیطالب است ابرهیم علیه السلام گفت من هؤلاء الذين حوله كالنجوم کیانند این گروه برگرد او مانند ستارگان گفتم اینها شیعیان و پیروان علی میباشند پس ابرهیم علیه السلام عرض کرد اللّهمّ اجعلني من شيعة علي عليه السلام خدایا مرا از شیعیان علی علیه السلام قرار ده پس جبرئیل آمد و این آیه را آورد ان من شيعته لابرهيم بدرستیکه از اتباع و پیروان علی علیه السلام ابرهیم است انتهى واما مدّت حيوة و ایّام زندگانی حضرت ابرهیم علیه السلام موافق مسطورات روضة الصّفاء این است که اهل کتاب گویند عمر مبارکش صد و هفتاد و پنجسال بود و قتیبی در معارف دویست سال گفته است و مسعودی در کتاب اخبار الزّمان صد و نود و پنجسال گوید و محمّد بن فخر الدّین بصد و بیست و سه سال تصریح نموده و صد و بیست و نه سال نیز گفته اند و اصحّ روایات قول امام مسعودی است و در خلاصة الأخبار است که حقتعالی چهار فرزند بابرهیم کرامت فرمود اسمعیل را از هاجر و اسحق را از ساره و مدین و مداین از زنان دیگر امّا اسمعیل را پسری بود نام او قیدار و ملك همه عرب شده بود و بسی گرز بالای او بود و ملوك عرب همه تابع او بودند و از اسحق پسری آمد نام او یعقوب و از وی دوازده پسر پدید آمد یکی را یوسف گفتندی چنانکه قصّهٔ ایشان بتفصیل مذکور خواهد شد و از مدین شعیب پیغمبر پیدا شد و از مداین ملوك عجم پدید آمدند پس چون عمر شریف ابرهیم علیه السلام بصد و بیست سال رسید پسران خود را بخواند اسمعیل را از مکّه و مدین را از بیه و مداین را از عراق عجم و اسحق همیشه با پدر خود بود پس ایشانرا وصیّت فرمود قوله تعم ووصّى بها ابرهيم بنيه ويعقوب يا بنيّ انّ الله اصطفى لكم الدّين فلا تموتنّ الّا وانتم مسلمون یعنی وصیّت فرمود ابرهیم علیه السلام پسران خود را و وصیّت کرد یعقوب را که پسرزادهٔ او بود به پسران خود که ای پسران من بدرستیکه حقّ تعالی برگزید از برای شما دین را و شما را برگزید که دین را اراست و پاکیزه گردانید پس باید که از دنیا نروید مگر آنکه مسلمان باشید اسمعیل عرض کرد که ای پدر حقّ تعالی ترا پیغمبری داد و خلعت خلّت پوشانید میخواهیم بدانیم که این مرتبه را از کجا و از چه یافتی فرمود حقتعالی بسه چیز مرا دوست داشت و خلیل خود گردانید اوّل

فضیلت حضرت امیر علیه السلام [illegible] در اثبات [illegible] آن

در اینکه ابرهیم [illegible] خلیل خدا است [illegible]

انکه هرگز غم روزی نخوردم که فردا چه خورم دوم انکه هرگز بمهمانی روزه نگشادم سیم انکه هرگاه دو کار پیش امدی که یکی کار دین و یکی کار دنیا بود کار دین را باخفی و کار دنیا را ازدست گذاشتی پس چون فرزندان خودرا وصیت کرد رخصت داد تا ایشان بجای خود رفتند و اسحق باپدر بود چون ابرهیم فرمان یافت یعنی دعوت حق را اجابت کرد پسران بار دیگر امدند و تعزیت پدر داشتند اسمعیل اسحق را گفت ای برادر مرا یادگار از پدر بده تا اثر ابا خود نگاه دارم اسحق گفت تو بنده زادهٔ تورا در میراث دخلی نیست اسمعیل از سخن اسحق در هم شد جبرئیل امد و باسحق گفت چرا اسمعیل را ازاین سخن رنجانیدی و این سخن را با و گفتی که سید و لد ادم که پیغمبر اخر الزمان است از پشت وی خواهد بود و بدین سرزنش که وی را کردی حق تعالی فرماید که بعزت خودم که خداوندم حکم کردم که چون اخر الزمان شود فرزندان اسمعیل که امت محمد صلی الله علیه و اله میباشد فرزندان تورا که امتان پیغمبران دیگرند بغارت و اسیری ببرند و بفروشند و خدمت فرمایند پس اسحق چون این شنید چندان بگریست که هر دو چشمان وی ناپدید شد و بعد از دوسال حقتعالی جبرئیل را فرستاد و اسحق را بشارت داد که ما از پشت تو چهار هزار پیغمبر را بیرون اوریم که یکی از ایشان هفتاد هزار سخن بی‌واسطه از من بشنود اسحق شکر حق تعالی میکرد و حمد او بجا اورده و از گفتهٔ خود پشیمان بود تا از دنیا بیرون رفت و در نفائس الفنون مسطور است که عمر ادم علیه السلام هزار سال بوده و میان ادم و نوح دو هزار و پانصد سال و از نوح تا ابرهیم هزار و پانصد سال و از ابرهیم تا موسی علیه السلام چهار صد و شصت سال و از موسی تا عیسی علیه السلام هزار و هفتصد و هفت سال و از عیسی تا ولادت خیر البشر چهار صد و هشتاد سال بود و بنا براین از ابتداء عهد ادم علیه السلام تا کنون که سنهٔ خمس و ثلثین و سبعمائه هجری است شش هزار و ششصد و هفتاد و دو سال باشد انتهی مؤلف گوید که ظاهرًا در جمع حساب اشتباه شده چه انکه از عهد ادم علیه السلام تا سنهٔ مذکوره بنا بر انچه که ذکر نموده هفت هزار و ششصد و سی و پنجسال میشود کما لایخفی علی المحاسب و پوشیده نماناد که در کتاب مذکور اقوال مختلفه دیگر نیز دراین باب ذکر نموده که مقام گنجایش ذکر ندارد طالبان بانجا رجوع نمایند و نیز معلوم باشد که از عهد ادم تا کنون که سنهٔ هزار و سیصد پنجاه و ششم هجریه است بنا بر انچه که ذکر نمودیم هشت هزار و دویست و پنجاه و شش سال است تقریبًا والعلم عندالله **واقعهٔ دوم** بروایت مصباح کفعمی و توضیح المقاصد و انوار نعمانیه دراین روز موسی بن عمران علی نبینا واله و علیه السلام متولد شد و در تقویم المحسنین و اختیارات نیز ولادت انحضرت را دراین روز نوشته و در ناسخ التواریخ ولادت انحضرت را در روز سه شنبه هفتم اذر ماه قوم داشته و بعضی از علماء عامه مانند صاحب عقول عشره و صاحب عجائب المخلوقات ولادت حضرت موسی را در روز عاشوراء نوشته اند و در کتاب بدایع الکلام و وقایع الایام نجف ابادی نیز این قول را از بیستم بحار نقل کرده اند و این مخالف روایات جمهور علماء امامیه

علت ملول شدن اسمعیل
از حضرت اسحق ع

ولادت موسی بن عمران
و حضرت خضر ع

(است)

در ذکر تعبیر خواب فرعون لعین

است ودر ناسخ التواریخ است که ولادت موسی علیه السلام سه هزار و هفتصد و چهل و هشت سال بعد از هبوط آدم
بود واما کیفیت تولد آنحضرت بطور تلفیق از کتب تفاسیر و تواریخ بدین نهج است که فرعون شبی در خواب
دید آتشی از طرف شام برافروخت و بمصر در افتاد و سرای قبطیان را بسوخت آنگاه سور مملکت و قصور سلطنت
را فراگرفت و با خاک یکسان کرد فرعون وحشت زده از خواب برآمد و سخت برآشفت و چون صبح شد آن
واقعه را برای معبرین نقل کرده ایشان گفتند چنان مینماید شخصی در بنی اسرائیل متولد شود که هلاک تو و
قوم تو بر دست او باشد پس فرعون همت بر دفع این غائله گماشت و قوابل مصر را بر حوامل بنی اسرائیل موکل
ساخت و جمعی از سرهنگان خود را بر ایشان موکل گردانید و ایشان را امر کرد که هر پسری که از بنی اسرائیل متولد
شود بکشند و اگر دختر باشد بگذارند تا ایشان را بندگان خود سازند و بر وجه استرقاق با ایشان مقاربت
کنند و خدمت فرمایند و این اشد از ذبح بود بر ایشان و بالجمله تا چند سال متوالی بدین منوال پسران بنی اسرائیل
را میکشتند و بکیزان زنده نمیگذاشتند و اشاره باین است که خدا تعالی جل شانه خطاب میفرماید بیهودان زمان
پیغمبر صلی الله علیه و آله که وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ
نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ یعنی یاد کنید ای بنی اسرائیل وقتی را که رهانیدیم و نجات دادیم شما را
یعنی اجداد و پدران شما را از اتباع فرعون که بامر او ستم میرسانیدند بشما و تکلیف میکردند شما را سخت ترین
عذابرا باینکه میکشتند پسران شما را در طفولیت و باقی میگذاشتند دختران شما را تا ایشان را بندگان خود
سازند و در این تسلط فرعونیان بر شما و ذبح پسران و خدمت فرمودن دختران شما محنت و آزمایش بزرگی بود از برای
شما از نزد پروردگار شما و میتواند بود که مشار الیه ذٰلِکُم آنجا باشد یعنی نجات دادن ما شما را از شر نعمتی عظیم
بود از جانب ما برای شما مع الجمله در حدیث معتبر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرعون در طلب موسی علیه السلام
زیاده از بیست هزار فرزند از بنی اسرائیل بقتل رسانید ولکن از آنجا که تدبیر بنی آدم سرپنجهٔ تقدیر خلاق عالم
برنتابد با این همه سعی و اهتمام نتوانست موسی را بقتل رساند ماشاء الله کان وما لم یشأ لم یکن ماشاء الله لا
ماشاء الناس ماشاء الله ولو کره الناس عبدی انت ترید وانا ارید وما یکون الا ما ارید و بالجمله چون

در کیفیت ولادت موسی علیه السلام

یوکبد مادر موسی از عمران پدر موسی حامله شد عمران با وی گفت همانا آبستنی بود و صورت بست ولکن
این راز پوشیده دار و در اخفای آن نیکو بکوش که کاری خطرناک است و مروی است در آن مدت که یوکبد مادر
موسی از عمران حامله بود ابدا آثار حمل بروی ظاهر نگشت و چون شش ماه در روز بگذشت بار بنهاد و پس از وضع
حمل در محافظت موسی مبالغه میکرد و در اخفای آن سعی بلیغ مینمود اما همیشه ترسان و هراسان بود
ودر مصابیح القلوب آورده که چون گماشتگان فرعون بیشتر از پیش در تفحص و تجسس بودند بالاخره از

ذکر در تنور آتش محفوظ ماندن موسی

تولد موسی علیه السلام آگاه شدند چون بدر خانهٔ عمران آمدند مادر موسی بترسید و گفت خداوندا این طفل را بتو میسپارم و پس آنگاه او را در آن هنگام تنور آتش در خانه اش میسوخت الهامش آمد که ویرا در تنور انداز و قدرت ما ببین پس طفل را در تنور انداخت و گفته اند که او را در تنور نهاد و تنور آتش نداشت خواهرش نمیدانست که موسی در تنور است آتش در تنور برافروخت در آنحال سرهنگان فرعون از در و بام درآمدند و خانه را زیر و زبر کردند هیچ ندیدند و بر سر تنور ابدا نرفتند زیرا که از آن شعلهٔ آتش برمیآمد پس بازگشتند و رفتند چون مادر موسی بر سر تنور دوید کودک را دید که با آتش بازی میکند پس روی بر خاک نهاد که ای پادشاهیکه کس بر بندگیت زیان نکرد طفلی چون قطرهٔ آب در آتش نگاه داشتی خاکش بر سر کسیکه تو را نخواند و غیر تو را خواند پس موسی را از تنور برآورد و هفته او را پنهان داشت شب هشتم بر سرش خطاب رسید که ای مادر موسی طفل را در آتش انداختیم و بعضی از عجائب قدرت ما بدیدی اکنون ویرا در رود نیل انداز و بعضی از بدایع حکمت ما ببین انتهی مؤلف گوید که قصهٔ تابوت ساختن مادر موسی و بدریا انداختن او موسی را در روز شانزدهم اینماه ذکر خواهد شد انشاء الله

وقعهٔ سیّم موافق مسطورات مصباح طوسی و مصباح کفعمی و مسار الشیعة و توضیح المقاصد بحار الانوار در این روز حضرت یونس علیه السلام از شکم ماهی و اندوه دریا نجات یافت و در تقویم المحسنین و تقویم الشریعة و انوار نعمانیة و اختیارات و بعضی از مؤلفات دیگر نیز خروج آنحضرت را از شکم ماهی در این روز ذکر کرده اند قال الله تعالی وَذَا النُّونِ اِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ اَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادٰى فِي الظُّلُمَاتِ اَنْ لَا اِلٰهَ اِلَّا اَنْتَ سُبْحَانَكَ اِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ ذات مقدس حق تعالی در فرقان مجید فرموده یاد کن ای محمّد صاحب ماهی را یعنی یونس بن متی را وقتی که برفت از میان قوم خود در حالتیکه خشمناک بود بر ایشان پس گمان برد بر اینکه تنگ نگیریم تکلیف و مشقّت را بر او یعنی او را بشدّت تکلیف و مشقّت مبتلا و ممتحن نگردانیم پس چون ماهی او را فرو برد و بقعر دریا رسانید و آواز تسبیح حیوانات دریا بشنید در تسبیح و تقدیس با ایشان موافقت کرد پس ندا در داد در تاریکی ها یعنی در تاریکی شکم ماهی و تاریکی شب و تاریکی قعر دریا تاریکی سه بطن ماهی ندا در داد بآنکه هیچ معبودی نیست مستحق عبادت مگر تو تسبیح و تقدیس میکنم و تنزیه مینمایم تو را از نقص و عجز بدرستیکه من بودم از ستمکاران بر نفس خود که بمهاجرت از قوم مبادرت نمودم یعنی بجهة ترک اولی که توقّف بود در میان قوم تا اذن بخروج من صادر شود پس اجابت کردیم دعای او را و رهانیدیم او را از اندوه دریا و التقام حوت و همچنانکه یونس را از غم نجات دادیم نجات میدهیم و میرهانیم گروندگان را هنگامیکه با خلاص و تذلّل در درگاه ما دعا کنند و خلاصهٔ قصّهٔ صاحب الحوت حضرت یونس بن متی علیه السلام بطور تلفیق و تلخیص از کتاب روضة الصّفا و حبیب السّیر و منهج الصّادقین و حیوة القلوب و غیره بدینمنهج است

ذکر خلاصی حضرت یونس علیه السلام از شکم ماهی

یونس بر قوم خود نفرین نمودن

که جمهور ائمه از اهل تاریخ آورده‌اند که بعد از وفات حضرت سلیمان علی نبینا و آله و علیه السلام چون سلطنت در اولاد
او قرار گرفت پس از مدتی در میان آنها منازعت افتاد و ملوک اطراف را طمع مملکت سلیمان از خاطر سر زد و یکی
از آنها پادشاه نینوا بود بقول صاحب تاریخ گزیده نینوا از اعمال اراضی موصل است و بروایتی در سلک بلاد جزیره عرب
است پس او لشکر به بیت المقدس کشید و با یهود محاربه نموده غالب آمد طایفه از بنی اسرائیل را اسیر کرد و حق سبحانه
و تعالی بیکی از انبیاء آن زمان وحی فرستاد که ملک بنی اسرائیل را بگوید که پیغمبری با قوت که در اجرای احکام الهی در
غایت باصلابت باشد به نینوا فرستد تا ساکنان آنجا را بدین موسی دعوت نماید و اسیران بنی اسرائیل را از چنگ
محنت خلاص نماید پس ملک بنی اسرائیل در این باب با عقلاء مشورت نموده قرعه بر اختیار یونس بن متی افتاد و آنجناب
در سلک احفاد لاوی بن یعقوب انتظام داشت القصه یونس علیه السلام بنا بر الحاح پادشاه بسوی آن بلده شتافت و مدتی
اهالی آن شهر را بانقیاد اوامر و نواهی الهی دعوت فرمود و بعنایت و غفران خداوند نوید داده هیچگونه فایده بر آن
مترتب نگشت و کسی که متابعت و انقیاد او بر میان نبست بلکه همواره در ایذاء و اضرار آن پیغمبر عالیشان میکوشیدند
و بدست و زبان او را میرنجانیدند و در اداء رسالت او را تکذیب میکردند چون آنجناب از ایمان قوم مایوس شد
دست برداشت و گفت یا رب اِنَّ قومی کَذَّبونی فَانزِل علیهم نِقمَتَک پس اثر اجابت ظاهر شد و آنحضرت با اهل و
عیال خود عزیمت نمود که از میان قوم بیرون رود و در حین خروج با مردم نینوا گفت اِنَّ العذاب یاتیکم بعد
ثلاثة ایام این سخن راند و عنان عزیمت را بجانب جبلی از جبال آن نواحی معطوف داشت در این اثناء حضرت
رب العالمین جبرئیل را بمالک دوزخ فرستاده پیغام داد که مقدار شعیری از سموم جهنم بجانب نینوا روانه گرداند و مالک
بفرموده عمل نموده جبرئیل باسموم دوزخ بآن شهر رسید آتش تمام اطراف و جوانب نینوا را احاطه نمود و بروایت حبیب
السیر ابر که آتش از آن مید رخشید در بالای سر آن جماعت ظاهر گشت آن قوم را بر صدق سخن یونس یقین حاصل شده

قوم یونس در تضرع و زاری

سراسیمه و متحیر گشتند و از افعال خود نادم شدند و با حال مضطرب هر چند آن پیغمبر علیه السلام را طلب نمودند که تا ایمان
آورند و التماس دعا کنند آنجناب را نیافتند پس بارشاد یکی از علماء که او را روبیل میگفتند همه اتفاق نمودند که در
خارج شهر بیشه که بعد از آن بتل فریاد و تل توبه موسوم گشت مجتمع شدند و اطفال را از مادران و نتایج را از
امهات جدا ساختند و سرها را برهنه کرده خاکستر بر سر پاشیدند و بندهای خار بر پای نهاده بتضرع و زاری و بیقراری
مشغول شدند و دفع آن حادثه عظیمه را مسئلت نمودند و چون چهل شبانه روز بدین کیفیت بسر بردند توبه ایشان
مقبول افتاده و بخشنده بی منت بشفاعت ملائکه عظام جبرئیل را امر فرمود عذاب را از ایشان مرفوع نماید آورده‌اند
که بعد از نجات اهل نینوا یونس علیه السلام از مسکن خود متوجه شهر گشت تا معلوم نماید که حال قوم بکجا رسیده در بین راه
شخصی را دید از این معنی از آن شخص استعلام نمود آن شخص صورت واقعه را تقریر نمود یونس تنگدل و غضبناک

شد و باز گشت بتصور آنکه اگر بماند و میان قوم رود شاید او را کذاب خوانند و منقول است که یونس بعد از
رفع عذاب الهی از قوم با اهل و اولاد خود بکنار دریا رفت و در آن موضع سفینه یافت پر از جمعیت از اهالی
آن التماس نمود که او را با توابع بسفینه در آورند و از آب بگذرانند مردم کشتی در جواب گفتند کشتی ما گران است
بعضی از توابع خود را بدینجا در آور و برخی را در سفینه دیگر که در عقب است پس یونس علیه السلام زمره متعلقان
خود را در آن کشتی نشانید و خود با دو پسر منتظر کشتی دیگر بایستاد و بعد از لحظه نظر او بر سفینه افتاد متوجه
آنجانب شد که از ایشان التماس مرافقت نماید در این اثنا پای یک پسرش لغزیده در آب افتاد و کشتی حوت را بطو[illegible]
نمات داد و پسر دیگرش را گرگ در ربود چون آنجناب آن مصیبت عظمی را مشاهده کرد دانست که فرار از قوم
مقبول درگاه کبریا نبوده پس در کشتی نشست تا بمتعلقان خود ملحق گردد چون میان دریا رسیدند بامر قادر
بیچون کشتی در وسط آب بایستاد و از جریان باز ماند اهالی کشتی متحیر و مضطرب گشتند و از سفاین دیگر که
از یمین و یسار میگذشتند میپرسیدند که حال کشتی که بجای مانده باشد چیست اهل سفاین جواب میدادند
که ما هم نمیدانیم یونس علیه السلام فرمود اگر شما نمیدانید من میدانم گفتند اگر تو میدانی بگو فرمود که بنده از خداوند
خود گریخته و در این اثنا در کشتی نشسته تا او را بدریا نیندازید محالست که سفینه شما حرکت کند گفتند که آن
بنده کدام است فرمود منم چون ایشان میدانستند که آنجناب پیغمبر خداست گفتند حاشا که ترا در آب اندازیم
بلکه امید ما آنست که ببرکت وجود شریف تو ما از این بلیه خلاص شویم یونس علیه السلام فرمود قرعه میزنیم بنام هر که
درآمد وی را در آب افکنید پس آنجماعت بقرعه عمل نمودند بنام یونس علیه السلام درآمد حضرت نبوی باز التماس نمود که
او را در آب افکنند ایشان ابا و امتناع نمودند و گفتند قرعه گاهی مقرون بصواب و گاهی مقرون بخطا است نوبت
دیگر قرعه زدند همچنان بنام آنحضرت درآمد تا سه نوبت و بروایتی تا چهل نوبت پس آنجناب خود را در آب افکند کما
قال الله سبحانه وتعالی اِنَّ یُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِینَ اِذْ اَبَقَ اِلَی الْفُلْکِ الْمَشْحُونِ فَسَاهَمَ فَکَانَ مِنَ الْمُدْحَضِینَ بدرستیکه یونس
از جمله فرستادگان است یاد کن ای محمد زمانیکه او بگریخت از قوم خود و پناه آورد بسوی کشتی که مملو بود از
مردمان و امتعه ایشان مکشوف باد که اباق در اصل لغت گریختن بنده است از مولای خود و چون یونس علیه السلام
بدون اذن پروردگار خود از قوم گریخت اطلاق اباق در باره او در کمال حسن باشد فساهم فکان من المدحضین
پس قرعه زد با اهل کشتی پس گشت یونس از قرعه برافتادگان یعنی در جمیع نوبت قرعه بنام یونس برآمد القصه
چون اهل کشتی یونس را بدریا افکندند و یا آنجناب خود را بدریا انداخت حق سبحانه وتعالی امر فرمود بماهی که
مانند کوه عظیمی بود که بجهت آنکه یونس ترک سنت کرده و بدون اذن از میان قوم بیرون آمده میخواهم چند
روزی او را در شکم تو محبوس نمایم باید که او را فرو بری و نیک محافظت نمائی که هیچ جراحت ببدن او نرسد پس ماهی

قصه یونس علیه السلام [illegible]

قصه یونس علیه السلام و آمدن قرعه بنام

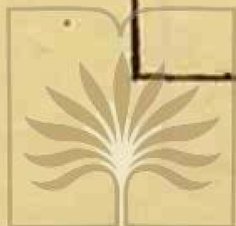
بفرمان حقتعالی یکبار یونس را فرو برد فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ پس فرو برد ماهی یونس را در حالتیکه او
بجهة ترك ندب مستحق ملامت وسزاوار عتاب بود ویا آنکه ملامت کننده بود نفس خود را که چرا ترك ندب نموده
منقولست که چون ماهی یونس علیه السلام را فرو برد حق تعالی بآن ماهی الهام نمود که ما پیغمبر خود را طعمه تو قرار
ندادیم بلکه بجهة امتحان وابتلاء چند روزی شکم ترا محبس او قرار دادیم پس باید آسیبی باو نرسانی و پوست
او را نخراشی واعضاء او را نیازاری وترکیبش را ازهم نریزی وهمچنانکه مادر تربیت طفل خود را کند او را تربیت
نمائی ومنقولست که حقتعالی بخرق عادت حفظ حیوة او میکرد در شکم ماهی بدون استنشاق هوا وگویند
که آنماهی هرساعت سر از آب بیرون میآورده که نفس میکشید وباز بدریا میرفت وآورده اند که حق سبحانه وتعالی
شکم ماهی را مانند آبگینه گردانیده بود که جمیع عجائب وغرائب هفت دریا را ببیند ومرویست که چون ماهی یونس
را فرو برد ماهی دیگر بیامد وآن ماهی را فرو برد ودیگری آمد دیگری را بلع داد بالجمله مدت چهل روز یونس علیه السلام
در شکم ماهی محبوس بود وباعتذار واستغفار قیام نمود وکلمه لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ
بر زبان میراند پس ببرکت تسبیح وذکر او خدای مهربان بزودی او را از زندان امتحان نجات داد وگرنه بیشتر از آن
او را محبوس میداشت کما قال سبحانه فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ پس اگر نه آن بود
که یونس از تسبیح کنندگان بود در اندرون ماهی هرآینه در شکم ماهی درنگ کردی تا در روزیکه برانگیخته شوند مردم
یعنی روز قیامت پس ببرکت تسبیح وذکر او را از زندان ابتلا نجات دادیم فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ پس بیفکندیم
او را در ساحل بر زمین هموار یعنی صحرائی که خالی بود از درخت وگیاه وکوه در حالتیکه او بیمار بود یعنی ضعیف ونحیف
شده بود منقولست که ماهی بامر الهی یونس را در همان موضع که در کشتی نشسته بود از دهن بیرون افکند از
ابن عباس وابن مسعود مرویست که چون یونس ع از شکم ماهی بیرون آمد مانند جوجه مرغی بود که اصلا پر نداشته باشد
وبر زمین می طپید ومیلرزید حق تعالی بز کوهی را امر نمود که میآمد پستان در دهان او میگذاشت تا وقتی
که پوست وی محکم گشت وبحال اصلی خود برگشت وبروایت دیگر چون ماهی آنحضرت را در ساحل دریا افکند
مانند طفلیکه از مادر متولد شود پوست وگوشت سرخ بود وحق سبحانه وتعالی فی الحال درخت کدوئی برای
او رویانید که در سایه آن شجره آسایش کند وآهوئی از آهوان صحراء بشیر دادن او ملهم گشت کما قال الله وَأَنبَتْنَا عَلَيْهِ
شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ ورویانیدیم برسر او درختی از کدو تا برگهای خود او را سایه کرد واز حرارت آفتاب او را نگاه
داشت در بعضی از تفاسیر آورده اند که خاصیت درخت کدو آنست که مگس گرد آن نگردد وحق تعالی یونس را بدرخت
کدو پوشانید که از آفت ذباب وتاب آفتاب ایمن باشد ومنقولست که از حضرت رسول صلی الله علیه وآله پرسیدند که
یا رسول الله چونست که شما کدو را بسیار دوست میدارید فرمود لانها شجرة اخی یونس بجهة آنکه درخت برادر

بماهی یعنی یونس الهام نمود

درخت کدو خاصیت

من یونس بود (مؤلف گوید) که بقیهٔ قصهٔ حضرت یونس و برگشتن آنحضرت بسوی قوم در روز شانزدهم و روز بیست و سیم
این ماه ذکر خواهد شد انشاء الله بدانکه علماء اخبار و مورخین آثار اختلاف کرده اند در مدت مکث حضرت یونس در شکم
ماهی و آنچه بنظر این حقیر رسیده هشت قول است (۱) چهل روز (۲) بیست روز (۳) چهارده روز
(۴) ده روز (۵) هفت روز (۶) سه روز (۷) هفت ساعت (۸) سه ساعت و در روز بیرون
آمدن آنجناب از شکم ماهی نیز خلافست و آنچه بنظر این حقیر رسیده از روایات خاصه و عامه نه قول است (۱) اول محرم
(۲) سیم محرم (۳) هفتم محرم (۴) نهم محرم (۵) دهم محرم (۶) پنجم شوال (۷) چهارم ذیقعده
(۸) چهاردهم ذیقعده (۹) بیست و دوم ذیقعده واصح قول چهارم است کما ذکرناه مؤلف گوید که جمع
کردن میان احادیث و روایات مختلفه که وارد شده در مدت مکث حضرت یونس علیه السلام در شکم ماهی و در روز
بیرون آمدن آنحضرت از شکم ماهی مشکل است و بعضی موافق روایات عامه بر وجه تقیه وارد شده است و اما
خطای آنجناب ترک اولی بود چه آنکه اولی نسبت باو آن بود که با وجود بدیهای قوم با ایشان در مقام شفقت
و مهربانی باشد و از برای ایشان شفاعت کند و منتظر امر الهی باشد و نکرد پس حقتعالی او را تادیب نمود و در
ضمن تادیب مرتبهٔ او را عظیم گردانید و عجائب دریاها را باو نمود و آنرا بمنزلهٔ معراجی برای او قرار داد و غضب
آنحضرت بر قوم بجهت کفر و بدیهای ایشان بود و گمان بردن او که خدا بر او تنگ نخواهد گرفت از جهت نهایت
وثوق و اعتماد او بود بر لطف و مرحمت پروردگار خود **واقعهٔ چهارم** بروایت مصباح کفعمی و توضیح المقاصد
و انوار نعمانیه در این روز حضرت مریم بنت عمران متولد شد و در تقویم المحسنین و تقویم الشریعه و اختیارات نیز
ولادت مریم را در این روز نوشته اند و در ناسخ التواریخ گوید که ولادت مریم پنجهزار و پانصد و هفتاد و
دو سال بعد از هبوط آدم ع بود و نیز گوید که پدر مریم را یوقیم خوانند و بعبری عمرانش گویند و گروهی عمران را
از جملهٔ انبیاء شمرده اند و ضجیع عمران انائی نام داشت و عربان او را حنه خوانند و اما کیفیت ولادت مریم را اتفاقا
از مفسرین و مورخین چنین مرقوم داشته اند که عمران بن ماثان پدر مریم از اولاد سلیمان بن داود ع و پسر عم حضرت
زکریا بود و ضجیع او حنه جدهٔ عیسی علیه السلام خواهری داشت که زوجهٔ حضرت داود علیه السلام بود و از داود ع چند فرزند داشت
و حنه عقیمه بود و هر چند جد و جهد میکرد ویرا فرزند نمیشد تا پیر شد و این حسرت در دلش بود از قضا روزی در حال
کبرسن و هنگام یاس از ولادت در سایهٔ درختی نشسته بود ناگاه مرغی را دید که با منقار بیضهٔ خود را شکست و جوجه
از آن برآمد فَحَنَّتْ اِلَی الوَلَدِ وَتَمَنَّتْهُ پس اشتیاق فرزند در او زیاد شد و آرزوی ولد نمود و گفت چه نیک بود که
خداوند مرا پسری عنایت میفرمود پس از روی تضرع و زاری روی بدرگاه الهی آورد و گفت خداوندا مرا فرزند
صالحی عنایت فرما که بندگی تو نیکو کند در حال واهب منت مسئول او را اجابت نموده همان زمان حایض گشت

وبعد از وقوع طهر حامله شد وپس از ظهور آثار حمل نذر کرد که اگر در این تولد آسیبی بطفل رحم نرسد وبار بسلامت فرو گذارد فرزند خود را محرر گرداند ومعنی محرر آنست که بشغل دنیا اشتغال نداشته باشد وبجز عبادت حضرت واجب الوجود وخدمت مسجد بیت المقدس بکار دیگر نپردازد چنانکه حق سبحانه وتعالی از قول او حکایت فرماید وَإِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ یعنی ای محمد یاد کن زمانی را که گفت زن عمران ای پروردگار من بدرستی که من نذر کردم برای تو آنچه در شکم من است که آزاد کرده باشد پس قبول کن آنچه نذر کردم بدرستی که تو شنوائی سخنی را که در باب نذر گفتم ودانائی بقصد من که در این نذر بجز رضای تو نخواهم ونیز گفته اند که محرر یعنی آزاد کرده شده از تعلقات دنیا ومقصود حنه از این گفتار اینکه او را مشغول نسازم بامور دنیویه تا خاص تو را پرستش کند وخدمت خانهٔ تو بنماید وهرگز از مسجد بدر نشود وچنانکه زنده باشد در آنمکان شریف بوده باشد در تفسیر منهج الصادقین آورده که در آن زمان خدمت مسجد قدس را امر مهم میدانستند وآنرا اعظم عبادات میشمردند وفرزندان خود را برای این کار نذر میکردند تا آنرا بروبند وآب زنند ودر آن چراغ روشن کنند وتا امر ضروری پیش نیامدی از آنجا بیرون نیامدندی تا حین بلوغ وبعد از آن ایشان را مخیر مینمودند میان مکث کردن وبیرون رفتن وهیچ کس از انبیاء وعلمای ایشان نبود مگر آنکه یک فرزند یا دو فرزند خود را محرر گردانیدی ودر شریعت ایشان مشروعیت این نذر در پسران ایشان بود بجهة آنکه زنان بواسطهٔ عذر ایکه دارند شایستهٔ این معنی نبودند وچون مریم متولد شد مادرش حنه وپدرش عمران بنابر عدم قابلیت تحریر او متحیر ومتفکر شدند وبعضی از مفسرین گفته اند که عمران پدر مریم قبل از بار نهادن حنه بجوار رحمت الهی پیوست وچون حنه وضع حمل نمود حزین واندوهناک شد وبر سبیل اعتذار وتحسر گفت رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ ای پروردگار من بدرستی که بار نهادم در حالتی که فرزند من دختر است ونیست پسر مانند دختر برای خدمت مسجد وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وبدرستیکه نام نهادم او را مریم بروایت مفسرین مریم بمعنی خادم است وبعضی گفته اند که مریم بمعنی امة الله است یعنی کنیز خدا ودر جنات الخلود گوید که مریم بزبان عبری بمعنی عابده است ویا بمعنی هبة الله است بعلت آنکه مادرش حنه فرزندی از خدا خواست که نذر بیت المقدس کند حق تعالی او را بوی هبه نمود ومرویست که چون حنه مریم را نام نهاد گفت ای پروردگار من بدرستیکه من در پناه تو در میآوردم او را وفرزندان او را از وسوسه شیطان رانده شده وببرکت دعای حنه پروردگار مریم وعیسی پسر او را از مس شیطان محفوظ ماندند ودر خبر است که هیچ مولودی نیست مگر آنکه شیطان در وقت ولادت او را مس کند تا از مس

در سوره آل عمران آیه ۳۱

در بیان [illegible]

در بیان تسمیه مریم علیها السلام

ذکر احوال و ولادت حضرت مریم علیها السلام

شیطان فریاد برکشد الآم مریم و پسر او که از این صورت محفوظ و محروس ماندند ببرکت دعای حنه الغصه پس از آن وحی الهی جهة قبول آن دختر و جواز محرر بودن او بر حضرت زکریا که پیغمبر آن زمان و مقتدا و صاحب مذهب بود نازل گشت که ما این دختر را بجای پسر قبول کردیم که در مسجد اقصی محرر باشد فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا پس پذیرفت مریم را پروردگار او پذیرفتنی نیکو جهة خدمت خانه خود چه راضی شد بآنکه او بجای پسر باشد در خدمت بیت المقدس و برویانید او را یعنی نشو و نمای داد او را نشو و نمای نیکو یعنی توفیق داد او را تا پرورش یافت بصلاح و عصمت و سداد و معرفت بر وجهیکه چون بنه سالگی رسید بانواع عبادات بر همه احبار غالب شد و گویند که پرورش و حسن تخلق او بود باخلاق ربانی انتهی مؤلف گوید پوشیده نماناد که در روز ولادت حضرت مریم علیها السلام نیز خلافست و آنچه از کتب علماء ز انشور بنظر این ذره احقر رسیده سه قول است (۱) نهم محرم چنانکه ذکر نمودیم (۲) دهم محرم (۳) هفتم ربیع الاول چنانکه هر یک با اشاره بمأخذ آن در جای خود بیاید انشاء الله **واقعه پنجم** در این روز حضرت یحیی بن زکریا علی نبینا و آله و علیه السلام متولد شد چنانکه در توضیح المقاصد و انوار نعمانیه و تقویم المحسنین است و در اختیارات و تقویم الشریعه و وقایع الشهور نیز مذکور است و بعضی ولادت یحیی را در دهم اینماه نگاشته اند چنانچه در مجلس بیاید انشاء الله تعالی بدانکه مشهور آنستکه مادر یحیی ایشاع بود و خلافست که آیا ایشاع خواهر مریم بود یا خاله او و در حدیثی از حضرت صادق علیه السلام منقولست که نام مادر یحیی کلثوم بود بالجمله چون زکریا علیه السلام از حق تعالی طلب فرزند نمود بتفصیلیکه سابقا در اول محرم سمت تحریر یافت بعد از دعاء سر بسجده نهاد و تضرع مینمود که ناگاه خدایتعالی باجابت دعای او ندا فرمود یَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَى ای زکریا بدرستیکه ما بشارت میدهیم ترا بپسریکه نام او یحیی است لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا نیافریدیم مر او را پیش از این همنامی یعنی هیچکس قبل از او باین اسم مسمی نبوده و این موجب مزید شرف و است و بعضی گفته اند که سمی در اینجا بمعنی مثل و شبیه است یعنی هیچکس را پیش از او بصورت و هیئت او خلق نکرده ام و تسمیه مثل بسمی بجهة این است که هر یک از متماثل و متشاکل بجهة تشاکل و تماثل باسم صاحب خود مسمی میشود پس بجهة این هر یک سمی صاحب خود باشد و گفته اند که عدم مشابهة یحیی علیه السلام بجهة آن بود که حصور بود و اصلا مایل بزنان نبود و یا از جهة آنکه از زن عاقر بوجود آمد و بغیر از او هیچ فرزندی از زن عقیم حاصل نشد و یا بجهة آنکه حق سبحانه متولی تسمیه او شد و او را بابوین او وا نگذاشت مع الجمله چون زکریا بشارت فرزند شنید از روی تعجب یا بر سبیل استعلام عرض داشت رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا ای پروردگار من چگونه مرا پسری باشد و حال آنکه زوجه من نازاینده است

سوره مریم[۲] آیه ۷

بشارت بولادت فرزند به حضرت زکریا

ومن از کبر سن بحالت ضعف و نحافت رسیده ام و حالت یبس و جفاف بر من روی نموده و از حد قوت ایلاد در گذشته ام مرویست که در آنوقت زکریا صد و بیست سال داشت و زوجه اش نود و هشت سال و حاصل آنکه حضرت زکریا از روی تعجب عرض کرد بارخدایا در وقتی که ما جوان بودیم استعداد آن نداشتیم که از ما فرزندی بعمل آید و اکنون که بنهایت پیری رسیده ایم و مفاصل ما سست شده و نطفه در پشت ما نمانده آیا بچه نوع از ما فرزند بوجود آید و گویند که غرض وی از این سؤال این بود که جواب آن موجب یقین اهل ایمان شود و اگر نه معتقد زکریا در اول و آخر بر نهج واحد بود در اینکه حقتعالی غنی بالذات است از اسباب و از حسن منقول است که این سخن استخبار بود از کیفیت ایلاد یعنی بارخدایا آیا ما را جوان خواهی نمود یا با همین حال پیری اظهار قدرت خواهی فرمود قَالَ كَذَٰلِكَ گفت فرشته بامر خدا در جواب او که ای زکریا چنین است که تو گفتی یعنی در همین حال پیری ولد موعود برای شما موجود خواهد شد و بعد از آن برای اطمینان زکریا تکرار کلام فرمود قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا گفت پروردگار تو که این کار آفریدن فرزند است از دو شخص پیر بر قدرت من آسان است بدرستیکه ما آفریدیم و بوجود آوردیم ترا در حالتی که چیزی نبودی و معدوم صرف بودی و حاصل آنکه چنانچه ترا از کتم عدم بوجود آوردیم همچنین قادر خواهیم بود بر ایجاد فرزند برای تو در سن پیری چه ازاله عقر زوجه تو و آنچه مانع قبول ولد است بمراتب اسهلست از ابتداء انشاء بالجمله زکریا علیه السلام از این بشارت مسرور شد اما ندانست که آن فرزند عنقریب بوجود خواهد آمد و یا بعد از مدتی بظهور خواهد رسید از این جهة عرض کرد رَبِّ اجْعَلْ لِي آيَةً ای پروردگار من علامت و نشانه برای من قرار ده که بدان قرب وقوع این واقعه را معلوم کنم و بآن استدلال نمایم بر رسیدن زمان وجود ولد حق سبحانه و تعالی وحی فرمود آیتک أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا علامت و نشانه تو بر این است که سخن نتوانی گفت با مردمان سه شبانه روز در حالتیکه سوی الخلق و تندرست باشی نه اینکه عدم قدرت تو بر تکلم بجهة علتی باشد از حضرت ابی جعفر علیه السلام منقولست که انما ولد یحیی بعد البشارة له من الله بخمس سنین یعنی بعد از گذشتن پنجسال از این بشارت یحیی متولد شد و از قتاده و سدی روایتست که بعد از این بشارت روزی زکریا قرائت زبور میکرد و به تسبیح و تهلیل مشغول بود که ناگاه زبان او بسته و اصلا نتوانست سخن گوید و گویند زبان او در دهن بزرگ شد بروجهی که بر تحریک آن قادر نبود و مردمان بنابر عادت خود بر در مسجد منتظر بودند که زکریا بیرون آید و در مسجد را بگشاید با وی نماز کنند و گفته اند که حضرت زکریا علیه السلام هر روز از غرفه که داشت در وقت نماز صبح و خفتن بیرون میآمد و اذان میگفت و بنی اسرائیل با او نماز میکردند و چون وقت وعده خدا رسید و نتوانست با مردم سخن بگوید در وقت مقرر بیرون آمده و بدست خود اشاره کرد که نماز کنید و بروایتی بر زمین نوشت که نماز کنید و تسبیح

تکلم حضرت یحیی با ایماء و اشارات

متولد شدن در روز ... ع

گوئید پروردگار خود را و بوظایف شکر او قیام نمائید در بامداد که قبل از طلوع شمس است و در شامگاه که بعد

از غروب آفتابست کما قال الله تعالی فَخَرَجَ عَلیٰ قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرابِ فَاَوْحیٰ اِلَیْهِمْ اَنْ سَبِّحُوا بُکْرَةً وَعَشِیًّا مرویست

که چون قوم بر عدم قدرت او بر تکلم اطلاع یافتند دانستند که اجابت دعای او بفعل آمده مسرور و خوشحال

شدند بالجمله چون حضرت یحیی همیشه متصف بصفات حمیده و متسم باخلاق محموده بوده لاجرم حقسبحانه

وتعالی در باره او فرموده وَسَلامٌ عَلَیْهِ یَوْمَ وُلِدَ وَیَوْمَ یَمُوتُ وَیَوْمَ یُبْعَثُ حَیًّا وسلام مابر او است در

روزیکه میمیرد و روزیکه برانگیخته میشود در حالتیکه زنده باشد و مراد بسلام خدا نزول رحمت و تحیت اوست

براو در دنیا و آخرت و بعضی از مفسرین گفته اند که مراد سلامتی و ایمنی بوده است از غمز و اغوای شیطان در

وقت تولدش و از عذاب قبر بعد از وفاتش و از هول و وحشت رستخیز در روز قیامت و تخصیص این سه وقت

بذکر بجهة آنستکه این سه وقت اوحش مواطن است برای بنی آدم چه آنکه مولود چون متولد شود خود را خارج میبیند

از آنمکان مطمئن که در او بوده و چون وفات کند چیزهائی که هرگز ندیده مشاهده میکند و در قیامت چون مبعوث

گردد خود را در محشر عظیم پرهول می بیند و بسند معتبر از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولستکه چون

یحیی علیه السلام متولد شد او را باسمان بردند و از نهرهای بهشت او را غذا میدادند و چون او را از شیر باز گرفتند

به پدرش فرود آوردند و در هر خانه که بود از نور روی او آنخانه روشن میشد و تسمیه آنحضرت بیحیی بجهة

آنستکه زنده شد از رحم عاقره که در حکم مرده بود و یا از جهة آنکه رحم مادر وی که در عقریت مانند مرده بود

بواسطه او زنده گشت و یا آنکه تسمیه آنجناب باین اسم بجهة آنست که دین خدا بمبعوث او حیوة یافت و در بحار

الانوار گوید سماه الله تعالی بهذا الاسم قبل مولده یعنی خدایتعالی پیش از ولادت او او را یحیی نام نهاد و

قبل از آن حضرت احدی باین نام او نکرده بود و از ابن عباس مرویستکه تسمیه آنجناب باین اسم بجهة آن

استکه حق تعالی زنده گردانید او را بایمان و قتاده گفته است لانه سبحانه و تعالی احیا قلبه بالنبوة تسمیه

آنجناب باین اسم برای آن بود که زنده گردانید خدایتعالی دل او را بنور نبوت و در تفسیر منهج الصادقین گوید

که این وجوه تسمیه بر تقدیر آنست که یحیی لفظ عربی باشد و اظهر آنستکه لفظ عجمی است انتهی و قصه خوف و بکاء

وجه تسمیه حضرت یحیی باین نام

حضرت یحیی علیه السلام با وجود عصمت او در غایت اشتهار است و در بعضی از کتب معتبره باسانید صحیحه روایت

شده که رقت قلب خدا پرستی او بمرتبه بود که چون اهوال قیامت استماع مینمود فی الحال دلش مضطرب میشد و مرغ

روحش در اضطراب و اهتزاز میامد و از لباسها بپلاسی قناعت میکرد و از طعام بنان خشک اکتفا مینمود و در

چهار سالگی توریة را حفظ کرده بود و در ده سالگی بر جمله از احکام شرع واقف شده بود و با چنین قدر و مرتبه

چندان گریسته بود که گوشت و پوست از رخسار مبارکش فرو ریخته بود و همین رگ و پی و استخوانی مانده بود

(و مادرش)

و مادرش از سر شفقت دو پارهٔ پشمینه بر مر آب دیدهٔ او نهاده بود و هر لحظه از آب میداشت و میفشرد و باز بجای خود مینهاد روزی زکریا علیه السلام عرض کرد الهی من فرزندی از تو خواستم که سرور سینه و راحت جان من باشد این فرزند سرور از سینهٔ من بیرون برد و داغ عنا و رنج بر جان من نهاد دیگر تحمل گریه و ناله او ندارم خطاب رسید ای زکریا تو از من فرزند ولی خواستی آیا نمیدانی که صفت اولیاء گریستن و نالیدن و بار محنت و مشقت کشیدنست چه از روز که بساط محبت بگستردند و علم و شوق در عالم عشق ما برپا کردند همه مرادها و راحتها را جمع کردند آتش در آن زدند و تخم حسرت و ناامیدی در زمین دل انبیاء و اولیاء و راه روان خدا پاشیدند بالجمله خوف یحیی علیه السلام بمرتبهٔ بود که در مجلسی که آنجناب حاضر بود زکریا از عقوبت الهی سخن نمیگفت و جز شرح آثار رحمت نامتناهی نمیکرد چه آنکه یحیی را قوهٔ استماع آیات خوف و وعید ربانی نبود و اگر از آن باب شمهٔ میشنید از گریه هلاکت نزدیک میشد و مرویست که لباس آنحضرت از لیف خرما و خوراک او برگ درخت بود و در بحار الأنوار است که آنجناب نان جو میخورد روزی شیطان بر او گذشت دید آنجناب گردهٔ نان جو در نزد خود دارد شیطان گفت أَنْتَ تَزْعَمُ أَنَّكَ زاهِدٌ وَقَدِ ادَّخَرْتَ رَغِيفَ شَعِيرٍ ای یحیی تو گمان میکنی که زاهدی و حال آنکه گردهٔ نان جوی ذخیره داری یحیی فرمود یا ملعون هُوَ الْقُوتُ این یک قوت و یک خوراک بیش نیست شیطان گفت اِنَّ اَقَلَّ مِنَ الْقُوتِ يَكْفِي لِمَنْ يَمُوتُ بدرستیکه کمتر از یک خوراک هم کفایت میکند برای کسیکه میمیرد پس حق سبحانه و تعالی وحی فرمود بیحیی اِعْقِلْ ما يَقُولُ لَكَ در باب سخن او را و در کافی از حضرت امام موسی کاظم علیه السلام روایتست که کانَ يَحْيَى بْنُ زَكَرِيّا يَبْكِي وَلا يَضْحَكُ وَكانَ عِيسَى بْنُ مَرْيَمَ يَضْحَكُ وَيَبْكِي وَكانَ الَّذِي يَصْنَعُ عِيسَى أَفْضَلَ مِنَ الَّذِي كانَ يَصْنَعُ يَحْيَى يعنی یحیی بن زکریا میگریست و نمیخندید و عیسی بن مریم میگریست و میخندید و آنچه عیسی میکرد بهتر بود از آنچه یحیی میکرد **مؤلف گوید** که بسیاری از احوال حضرت یحیی و کیفیت شهادت آنحضرت در شانزدهم ماه صفر ذکر خواهد شد انشاء الله **واقعهٔ ششم** در حاشیهٔ جلد اول بحر المصائب از کتاب سرور المؤمنین مؤلف جناب میرزا محمد هادی نائینی از مقتل فاضل هندی نقل نموده که چون امام حسین علیه السلام بزمین کربلا مبتلا شد در عصر تاسوعا زینب دختر خود را بقاسم فرزند برادر خود تزویج نمود الی آخر القصه **واقعهٔ هفتم** در روز پنجشنبه نهم محرم سال شصت و یکم هجری جدیرة بن بدر تمیمی با نامهٔ ابن زیاد وارد کربلا شد در ترجمهٔ تاریخ طبری است که عبید الله بن زیاد نامهٔ نوشت برای عمر بن سعد مرد از سرهنگان را طلبید که نام او جدیرة بن بدر تمیمی بود پس با و گفت که این نامه را بعمر بن سعد برسان اگر در وقت خواندن این نامه فی الفور شروع بجنگ نمود نیک باشد و اگر نه او را در بند کن و کس بمن بفرست و لشکر را بگو همه نجا باشند تا من ایشان را مهتری فرستم پس چون جدیرة بن بدر بکربلا آمد نامه را بعمر بن سعد داد و پیغام ابن زیاد را باو

در احوال حضرت یحیی علیه السلام و گریه و خوف آنحضرت

[2] در تاریخ سنی ملوک الأرض گوید که نوروز سال چهل و دوم هجری موافق بود با روز پنجشنبه نهم ماه محرم. منه عفی عنه

در احوال حضرت یحیی و حضرت علیهما السلام

رسانید همان وقت عمر بن سعد سوار بر اسب شد و سپاه را گفت سوار شدند الی اخره و در قمقام زخار گوید

که چون عبید الله بن زیاد از مطاولت عمر بن سعد با حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه بنجر شد جویرة بن بدر

التمیمی را که یکی از سرهنگان بود بکربلا روانه نمود و گفت اگر ابن سعد را ببینی که در کار حرب اهمال کند او را

در بند کن تا امیر دیگر لشگر را بفرستم چون جویریه براه افتاد عبید الله بیم کرد که او عمر را حبس کند و لشگر ضائع ماند

لذا شمر را با آن نامه از پس او روانه کرد از سعد بن عبیده روایت شده که او گفت من با عمر بن سعد از حرارت هوا

در آب در آمده بودیم که مردی آمد و بگوش عمر گفت که ابن زیاد جویریة بن بدر را فرستاده که تو اگر در کار جنگ اهمال

ورزی تو را گردن زند چون عمر این را شنید برجست و سلاح جنگ بر خویش راست کرد و بر اسب برآمد صلاء کارزار

در داد **واقعه هشتم** بروایت ارشاد مفید و بحار الانوار و قمقام زخار در عصر روز پنجشنبه نهم محرم شمر بن

ذی الجوشن با نامه ابن زیاد بکربلا آمد و در منتظم ناصری و ذریعة النجاة و بسیاری از مؤلفات دیگر نیز ورود شمر

را بکربلا در این روز نوشته اند و از کلمات صاحب ناسخ التواریخ مستفاد میشود که ورود شمر بکربلا در روز

هشتم محرم بوده و از روایت کاشفی و بعضی از کتب دیگر مستفاد میشود که شمر لعین در اواسط دهه اول محرم

بکربلا آمده بود و چون در شب هشتم محرم از ملاقات حضرت امام حسین علیه السلام با ابن سعد مطلع شد بجهة تفتین

و شیطنت فی الحال سوار شده بکوفه آمد و دوباره با آن صحیفه مشومه در عصر تاسوعا بکربلا عودت نمود و

مؤید این است که در کشف الغمه و بحار الانوار مسطور است که بعد از آمدن عمر سعد بکربلا اول کسیکه از کوفه

بیرون آمد برای جنگ با حضرت امام حسین علیه السلام شمر بن ذی الجوشن بود و او با چهار هزار سوار و بروایتی با پنج هزار

سوار عازم جنگ شد و آمدن او بکربلا قبل از روز نهم محرم در تاریخ اعثم کوفی و مقتل ابی مخنف نیز مسطور است

علی الجمله چون عمر بن سعد مناجزه[۲] و محاربه حسین علیه السلام را مکروه میداشت و حتی المقدور از آن عمل استنکاف مینمود

لذا در این باب رسول و کتاب بعبید الله زیاد انفاذ میداشت که تا تواند خود را از این کار عسا الملت برهاند ابو الفرج

اصفهانی در مقاتل الطالبین گوید ابن سعد رسولی بسوی پسر زیاد فرستاد که حسین علیه السلام میگوید که مرا بسوی

یزید و یا آنکه بر میگردم بدانجا که آمده ام و یا در یکی از ثغور مسلمین ساکن شوم و مظنون عمر این بود که عبید الله

از وی قبول خواهد کرد و نوشت که لو سألک هذا بعض الدیلم و لم تقبله ظلمته اگر یکی از اهل دیلم این را از تو

مسئلت بنماید و تو قبول نکنی بر وی ظلم کرده باشی یعنی این حسین فرزند پیغمبر است البته از وی قبول خواهی کرد ابن زیاد

باو نوشت یا بن سعد طمعت فی الراحة و رکنت الی دعة ناجز الرجل و قاتله و لا ترض منه الا ان ینزل علی حکمی ای پسر سعد

طمع باستراحت و میل بسکونت کرده البته با حسین مناجزه و محاربه بنما و بغیر از انقیاد بحکم من چیزی دیگر از او نپذیر

آنگاه شمر بن ذی الجوشن را گفت که با این نامه بکربلا رو و مضمون آن را بعمر بن سعد تکلیف کن اگر آنچه نوشته ام

[۲] مناجزه بالفتح و عدم بجا آوردن و حاضر نشدن شخص

بیند بردر فرمان او باش واگر عصیان ورزد سراو را نزد من فرست وامارت لشگر تورا مسلم است ودر روضة
الشهداء گوید که چون شمر شنید که عمر بن سعد در شب رفته وبا حسین علیه السلام سخن گفته فی الحال بکوفه آمده وبا پسر
زیاد گفت که میان حسین علیه السلام وپسر سعد رسل ورسائل واقع است ودر شب با یکدیگر ملاقات نموده وتدبیرها
میکنند وحقیقت این حال معلوم نیست ابن زیاد در غضب شده ونامه نوشت بعمر سعد که من تورا بمحاربه حسین فرستاده ام
نه بمصاحبت ومیشنوم که با هم کلام وپیام دارید اگر این کار از دست تو بر نمیاید منشور دیگر بنام تو نوشته ام باز فرست
وسپهسالاری لشگر با شمر بن ذی الجوشن گذار وبروایت شیخ مفید ره ابن سعد بدین مضمون نامه بعبیدالله زیاد
نوشت که اما بعد فان الله قد اطفئ النائرة وجمع الکلمة الخ وما تفصیل این نامه را با نامه ابن زیاد که در جواب
او نوشت در هشتم اینماه ذکر نمودیم فراجع بالجمله شمر آن مکتوب مشئوم را بگرفت وبا لشگر همی آمد تا روز پنجشنبه
نهم محرم وارد کربلا شد وچون نامه را بابن سعد رسانید وعمر از مضمونش مطلع شد گفت لا اهلاً بک و
لا سهلاً یا ابرص لا قرّب الله دارک ولا ادنی مزارک وقبّح ما جئت به سوگند بخدا که هیچ سزاوار ترحیب و
ترحیب نیستی ای مبروص خدا خانه تورا از آبادیها دور افکند وقبر تورا از نظرها محو ومستور دارد وزشت کند
چیزی را که تو آورده والله لقد ثنیته[2] عما کان فی عزمه وافسدت علینا ولکنک شیطان فعلت ما فعلت قسم
بخدا که تو رای او را برتافتی وعزم او را دیگرگون ساختی وهر آینه بتحقیق که او گردن نمینهاد ولیکن تو شیطان مردودی
کردی آنچه کردی وچون نامه ابن زیاد را بحضرت عرضه داشتند فرمود معاذ الله ان انزل علی حکم ابن مرجانة ابداً
حاشا که من در تحت فرمان ابن مرجانه در آیم **واقعه نهم** امان دادن شمر لعین باولاد ام المؤمنین
در ناسخ التواریخ گوید آنگاه که ابن زیاد از مطالعه ابن سعد برنجید واو را مکتوب نمود وشمر بن ذی الجوشن
را فرمان داد که آن کتاب را مأخوذ داشته خود دارد وبا لشگر خود بکربلا رود جریر بن عبدالله بن مخلد کلابی از جای
برخاست وگفت ایها الامیر مرا سخنی است اگر فرمان رود بعرض رسانم ابن زیاد گفت بگو تا چه داری گفت گاهی که
علی بن ابیطالب در کوفه سکونت داشت دختر عم مرا که ام البنین نام داشت بحباله نکاح خویش درآورد واز او چهار
پسر متولد شد نخستین عبدالله دوم جعفر سیم عباس چهارم عثمان واین چهار تن عم زادگان من باشند اگر اجازت
فرمائی ایشانرا منشوری رقم کنم وخط امان فرستم واین بزرگ عطائی است که در حق ما کرده باشی ابن زیاد گفت ایشانرا
امان دادم صورت حال را رقم کن وبدیشان فرست تا از هول وهرب بیاسایند جریر بن عبدالله بن مخلد این صورت را
نامه کرد وغلام خویش را که عرفان نام داشت طلب نمود وگفت باید بتعجیل بکربلا روی واین نامه را بدست عبدالله و
جعفر وعباس وعثمان دهی ونگران باش که جز این چهار تن کس از این نامه آگاه نشود پس عرفان آن مکتوب را مأخوذ
داشت وشتابنده طی طریق کرده بکربلا آمد وآن نامه را بعباس وبرادران رسانید پس چون ایشان آن مکتوب را قرائت

گفتار ابن سعد ملعون با شمر بن ذی الجوشن

گفتار جریر بن عبدالله در تخصیص عبدالله

[2] قال فی المجمع الاستثناء من ثنّیت الشیء اثنیه ثنیا من باب رمی اذا عطفته ورددته وثنیته عن مراده اذا صرفته عنه وعدلته عنه عفی عنه

پیغام شمر بن ذی الجوشن لعنه الله امان دادن حضرت عباس علیه السلام و برادران او

نمودند وصورت حال بدانستند عرفان را گفتند بازشو وخال ما پسر عبدالله محلد را بگوی که ما انگشت نیشیم کردست دردزبل امان پسرزیاد زنیم امان خداوند قاهر غالب از هرما نیکوتر است ما از او خواهیم که خدای خواهد لاجرم عرفان بازشد وانچه شنیده بود مولای خود را باز گفت جریر بن عبدالله سخت بیازرد چه میدانست که در پایان ایشان عرضهٔ هلاک ودمار خواهند گشت وهمچنان شمر بن ذی الجوشن چون نسب از قبیلهٔ پسر عبدالله داشت هنگام بیرون شدن از کوفه امان ایشان را از عبیدالله درخواست نمود واو بپذیرفت وچون بکربلا رسید از لشگرگاه خود بیرون شد وبا معسکر حسین علیه السلام راه نزدیک نمود وباعلا صوت ندا درداد که این بنو اختی عبدالله وجعفر وعباس وعثمان کجایند پسرهای خواهر من مرا با ایشان سخنی است حسین علیه السلام بانگ او را شنید وایشان را فرمود که شمر مردی فاسق است ولیکن بکنیز از اخوال شما است جواب او را باز دهید ایشان او را جواب دادند وگفتند بگوی تا چه داری گفت ای فرزندان خواهر من شما در امانید با برادر خود در زم نزنید وخود را بیهوده بکشتن ندهید از معسکر حسین کناره گیرید وسر در اطاعت امیرالمؤمنین یزید در آورید عباس بن علی علیهما السلام بانگ در او در داد وفرمود تبّت یداک ولعن ما جئت به من امانک یا عدوّ الله أتأمرنا أن نترک أخانا وسیّدنا الحسین بن فاطمة وندخل فی طاعة اللعناء واولاد اللعناء أتؤمننا وابن رسول الله لا امان له دستهای تو مقطوع باد وامانی که تو آورده ملعون باد ای دشمن خدا ما را امر میکنی که برادر خود ومولای خود حسین پسر فاطمه را دست باز داریم وسر در اطاعت فاسق فاجر زنازاده گذاریم آیا ما را امان میدهی واز برای پسر رسول خدا امان نیست شمر از شنیدن این کلمات خشمناک شده وبلشگرگاه خویش بازگشت

واقعهٔ دهم نهضت عمر سعد بدخصلت بسوی خیام جلالت ومهلت خواستن فرزند حضرت رسالت شیخ مفید در ارشاد فرموده ونهض عمر بن سعد الی الحسین علیه السلام عشیة یوم الخمیس لتسع مضین من المحرّم در عصر روز پنجشنبه نهم محرم عمر بن سعد لعنه الله گروه مخالفان را بحرب فرزند رسول مختار برانگیخت[2] وخود بر اسب بر آمده باعلا صوت ندا در داد یا خیل الله ارکبی وبالجنّة ابشری ای لشگر خدا سوار شوید وببهشت برین مستبشر باشید سپاهیان سلاح جنگ در بر کردند وسوار شده روی بمعسکر سعادت اثر نهادند در آنوقت حضرت ابی الفضل علیه السلام عرض کرد یا اخی أتاک القوم ای برادر اینک لشگر در رسید ندای حبیب پس حضرت از جای برخاست وفرمود یا عباس ارکب بنفسی أنت یا اخی حتّی تلقاهم وتقول لهم ما لکم وما بدا لکم وتسألهم عمّا جاء بهم برادر تو خود سوار شو واین جماعت را بگو چه میخواهید واز بهر چه میآئید عباس علیه السلام با حبیب بن مظاهر وزهیر بن قین وبیست نفر سوار دیگر روان شدند وچون با لشگر کوفه روی در روی آمدند عباس فرمود ما بدا لکم وما تریدون از بهر چه میائید این عجلت چیست گفتند قد جاء امر الامیر ان نعرض علیکم ان تنزلوا علی حکمه او نناجزکم فرمان امیر المؤمنین

[2] وفی تاریخ ابی الفداء مثله

فهل لنا یا حبیب

لکم یا حبیب

المناجزة فی الحرب المبارزة والمقاتلة هامش ارشاد

عبید الله رسیده که حکم او را گردن نهید و با یزید دست بیعت دهید و گرنه با شما مقاتله نمائیم ابو الفضل علیه السلام فرمود اکنون اینجا باشید تا از مقصد امام جواب باز آورم و عنان برتافت بخدمت امام علیه السلام امد و منافقان بایستادند و اصحاب حسین علیه السلام ایشان را موعظه و نصیحت میکردند و ایشان را از قتال امام تحذیر مینمودند و تفصیل موعظهٔ ایشان را در مقام بدین نحو ذکر نموده که حبیب بن مظاهر زهیر بن قین را گفت اگر خواهی تو این قوم را نصیحت گوی اگر گوئی تا من سخن گویم زهیر گفت نخست تو پند ده حبیب روی بآن قوم نموده و فرمود چه زشت بندگان خدائید شما که هیچ نپسندید که فردای قیامت خداوند خویش را ملاقات کنید در حالتیکه اهلبیت پیغمبر او را بقتل رسانیده باشید و متهجدین و اخیار و ابرار و مجتهدین امت را کشته باشید عروة بن قیس گفت ای حبیب تو تا بتوانی هیچگاه از ستایش تزکیهٔ خود دست باز ندار زهیر گفت او خویش را نمی ستاید خداوندش او را پسندیده و ستوده و شاهراه هدایت بدو باز نموده است هان ایعروه تو نیز از باری تعالی بترس و با دیگر اهان مباش و بریختن خون پاک این نفوس زکیه معاونت مکن و نصیحت من بپذیر عروه گفت ای زهیر ما تو را همواره عثمانی میدانستیم و در شمار شیعیان اهل بیت نبودی زهیر فرمود مگر این مسلک از موقف من نتوانی دانست خداوند عزت گواه است که من بدو نامه ننوشتم و او را وعدهٔ نصرت ندادم و بیش از این نبود که در راه بین ما اجتماع افتاد چون غریب او را دانستم و غدر و مکر شما را نیز نیکو میشناختم جد اطهرش رسول خدا را بیاد آوردم و حق او را پاس داشتم تا جان خویش را فدای ذات مقدس او کنم تا آنچه که از حق خدا و رسول شما ضایع خواسته اید محفوظ دارم و دیگر اصحاب نیز آن گروه شقاوت اثر را موعظه کردند و از قتال باز میداشتند بالجمله چون عباس علیه السلام پیغام آنقوم گمراه را با امام علیه السلام رسانید آنحضرت لختی سر فرو داشت آنگاه سر برآورد و با اصحاب خود در کار حرب سخن بشوری افکند عباس علیه السلام همچنان ایستاده بود پس روی با عباس نمود و فرمود اِرجِع اِلَیهِم فَاِنِ اسْتَطَعْتَ اَنْ تُؤَخِّرَهُمْ اِلیٰ غَدْوَةٍ وَتَدْفَعَهُمْ عَنَّا العَشِیَّةَ لَعَلَّنَا نُصَلِّی لِرَبِّنَا اللَّیْلَةَ وَنَدْعُوهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ فَهُوَ یَعْلَمُ اِنِّی کُنْتُ اُحِبُّ الصَّلوٰةَ لَهُ وَتِلاوَةَ کِتابِهِ وَکَثْرَةَ الدُّعاءِ وَالْاِسْتِغْفارِ برادر این جماعت را دیدار کن اگر بتوانی یک امشب ما را مهلت دهند و کار جنگ بفردا گذارند تا یک امشب بنماز و دعا و استغفار بپای آوریم و بوظائف طاعت و عبادت قیام نمائیم چه آنکه باری تعالی خود میداند که من نماز و قرائت قرآن و استغفار را دوست میدارم پس عباس علیه السلام باز گشت و هنوز سواران او در برابر سپاه کوفه ایستاده بودند و آنجماعت را نصیحت میکردند و پند میدادند چون عباس علیه السلام برسید و پیغام امام علیه السلام را رسانید عمر بن سعد با شمر گفت رای چیست روا باشد که ایشان را تا فردا مهلت گذاریم شمر گفت اگر من زمام کار داشتم ساعتی ایشان را مهلت نمیگذاشتم و اکنون کار بدست تست و امیر جنگ توئی من چگویم

نصیحت کردن زهیر و حبیب بآن قوم

مهلت خواستن امام یکشب از قوم لئیم

عمر سعد گفت کاش هرگز باین امیری تن نمیدادم و باین تهلکه نمی افتادم و بروایت قمقام گفت اگر اختیار مرا
بود من خواستمی که در این موقف نباشم بالجمله از سرهنگان دیگر مشورت نمود قیس بن اشعث گفت اکنون این
خواهش را اجابت نمای بخدای که بامداد محاربت را آماده باشند و در آن هنگام عمرو بن حجاج زبیدی گفت وَاللهِ
لَوْ اَنَّهُمْ مِنَ التُّرْکِ وَالدَّیْلَمِ وَسَئَلُونَا مِثْلَ ذٰلِکَ لَاَجَبْنَاهُمْ فَکَیْفَ وَهُمْ آلُ مُحَمَّدٍ سوگند بخدای که اگر مردم ترک
و دیلم این مهلت از ما میخواستند دعوت ایشان را اجابت میکردیم نه آخر ایشان آل محمّدند این تردید و
توانی چیست در آن وقت عمر بن سعد رسولی در خدمت عبّاس علیه السّلام روان کرد و پیام داد که اِنَّا قَدْ اَجَّلْنَاکُمْ
اِلٰی غَدٍ فَاِنِ اسْتَسْلَمْتُمْ سَرَّحْنَاکُمْ اِلٰی اَمِیرِنَا عُبَیْدِ اللهِ بْنِ زِیَادٍ وَاِنْ اَبَیْتُمْ فَلَسْنَا بِتَارِکِیکُمْ یک امشب شما را
مهلت گذاشتیم در بامداد اگر سر بفرمان در آورید شما را بنزد امیر خود پسر زیاد کوچ خواهیم داد و اگر
امتناع نمودید دست از شما باز نداریم و فیصل امر بدستیاری شمشیر خواهیم گذاشت در آن هنگام هر دو لشکر
بآرامگاه خود بازشدند و بیارامیدند و در کامل بهائی نیز مهلت خواستن حضرت را در روز نهم محرّم
نوشته است **واقعهٔ یازدهم** در عصر این روز سیّد مظلومان را اندکی خواب ربود و جدّش رسول خدا
صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ را در خواب دید کما یستفاد من الارشاد والبحار والقمقام وغیره و تفصیل آن بدین نهج است
که در عصر این روز چون سپاه شقاوت اثر بدنام روی بمعسکر سعادت اثر امام علیه السّلام نهادند در آن هنگام امام
مظلوم در پیش خیام جلالت زانو برداشته و شمشیر بهر دو دست مبارک گرفته و سر بزانو نهاده بودند کمی
خوابش در ربود و چون غوغای سپاه نزدیک شده و همهمهٔ مردان و قعقعهٔ سلاح گوش زد اهلبیت گشت
زینب طاهره سلام الله علیها دوید و برادر بزرگوار خود را از خواب برانگیخت و عرض کرد یا اَخِی اَمَا تَسْمَعُ
هٰذِهِ الْاَصْوَاتَ قَدِ اقْتَرَبَتْ برادرا این صداها را نمیشنوی اینک لشکر دشمن در رسیدند حضرت حسین
سلام الله علیه سر برداشت و فرمود اِنِّی رَاَیْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّی اللهُ عَلَیْهِ وَآلِهِ السَّاعَةَ فِی الْمَنَامِ فَقَالَ اِنَّکَ
تَرُوحُ اِلَیْنَا در این ساعت جدّ خویش رسول خدا را در خواب دیدم بمن فرمود ای حسین تو بنزد ما خواهی آمد
و بروایت قمقام و ناسخ فرمود فردا بنزد ما خواهی بود و بروایت دیگر فرمود یا اُخْتَاهُ اِنِّی رَاَیْتُ السَّاعَةَ رَسُولَ
اللهِ جَدِّی وَاَبِی عَلِیًّا وَاُمِّی فَاطِمَةَ وَاَخِی حَسَنًا وَهُمْ یَقُولُونَ یَا حُسَیْنُ اِنَّکَ رَائِحٌ اِلَیْنَا عَنْ قَرِیبٍ ای خواهر
در این ساعت جدّم رسول خدا و پدرم علی مرتضی و مادرم فاطمهٔ زهراء و برادرم امام مجتبی را در خواب دیدم
که بمن میگفتند بهمین زودی در نزد ما خواهی بود فَلَطَمَتْ وَجْهَهَا وَصَاحَتْ وَبَکَتْ فَقَالَ لَهَا الْحُسَیْنُ
مَهْلًا لَا تُشْمِتِی الْقَوْمَ بِنَا وفی روایة المفید ره فَلَطَمَتْ اُخْتُهُ وَجْهَهَا وَنَادَتْ بِالْوَیْلِ فَقَالَ لَهَا الْحُسَیْنُ
عَلَیْهِ السَّلَامُ لَیْسَ لَکِ الْوَیْلُ یَا اُخَیَّةُ اُسْکُتِی رَحِمَکِ اللهُ عقیلهٔ بنی هاشم زینب سلام الله علیها چون

این کلمات را شنید از برادر خود سیلی بر روی خود زد و با دست گونهٔ مبارك را آسیب همی رسانید و فریاد بویل و وای برداشت حضرت حسین علیه السلام فرمود ای خواهر شایسته نیست تو را که بانك بویل برآوری و ویل تو را نیست ساکت باش و زبان دشمن را بشماتت مخواه خداوند تو را رحمت کند **واقعهٔ دوازدهم**

سخت شدن امر بر اهل بیت پیغمبر از ستم لشگر ابن زیاد بد اختر آنچه از اخبار و روایات مستفاد میشود این است که روز مثل امروز عرصه بر اهل بیت رسالت خیلی تنك شد و امر بسیار بر ایشان سخت گشت و دشمنان اجتماع کردند از هر طرف حضرت حسین و اصحاب او را محاصره نمودند و در بحار از کافی از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود تاسوعا یوم حوصر فیه الحسین علیه السلام و اصحابه بکربلا و اجتمع علیه خیل الشام و اناخوا علیه و فرح ابن مرجانة و عمر بن سعد بتوافر الخیل و کثرتها و استضعفوا فیه الحسین علیه السلام و اصحابه کرم الله تعالی وجوههم و ایقنوا ان لایاتی الحسین ناصر و لا یمده اهل العراق بابی ذاك المستضعف الغریب تاسوعا روزی بود که حضرت حسین علیه السلام و اصحابش را در کربلا محاصره کردند و سپاه شام بر قتال آنحضرت اجتماع کردند و ابن مرجانه و عمر بن سعد خوشحال شدند بسبب کثرت سپاه و بسیاری لشگر که برای آنها جمع شده بودند و حضرت حسین و اصحابش را ضعیف شمردند و یقین کردند که یاوری از برای آنحضرت نخواهد آمد و اهل عراق او را مدد نخواهند کرد پس فرمود پدرم فدای آن ضعیف غریب باد و حاصل آنکه در این روز لشگر بقسمی احاطه کردند بر اهل بیت پیغمبر و امر تنگ بر ایشان سخت و دشوار گرفتند که دیگر ورود و صدور و نقل از و قرار از هیچ طرف مقدور نبود چرا که از هر جانب از هر طرف راه چاره و طرق نجات را بر ایشان بستند انتهی **مؤلف گوید** که منسوب شدن لشگر بشام از جهة این است که این حکم میشوم از طرف شام و یزید ملعون بود لهذا بدانجا نسبت داده شده اند و گرنه لشگری از شام نیامدند و این کلام منافی آن روایت نخواهد بود که لشگر کربلا تمام شان از اهل کوفه بودند چنانچه در روز ششم اینماه مذکور شد و بدانکه در واقعهٔ محاصرهٔ اهلبیت نیز خلافست بین ارباب مقاتل و اهل سیر در کتاب ختیارات این واقعه را در هشتم محرم ذکر نموده و شیخ شوشتری رضوان الله علیه نیز در هشتم محرم ذکر نموده و در وقایع الشهور از مناقب و صواعق نقل کرده که در روز هفتم محرم حضرت امام حسین علیه السلام را در کربلا از آب منع نمودند و آنجناب و اصحابش را محاصره کردند و مشهور آنستکه این واقعه غم انگیز در روز تاسوعا روی نموده کما ذکرناه و العلم عند الله **واقعهٔ سیزدهم** شدت عطش و تشنگی بر اهل بیت پیغمبر زکی بدانکه از مصائب مخصوص این روز یکی سخت شدن عطش و تشنگی بود بر اهل بیت رسالت علیهم السلام زیرا که در روز هشتم باز بواسطهٔ حفر چاه و منع ماء قدری آب تدارك نمودند اما روز تاسوعاء از اوانی و ظروف آب تمام شد و آثار عطش از وجنات اهل حرم ظاهر گردید در ناسخ التواریخ

بیان آنکه اکثر لشکر از اهل عراق بودند

بیان آنکه جمیع لشکر اهل کوفه بودند

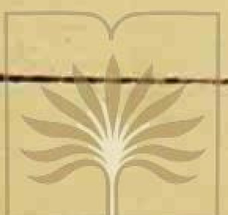
گویند که چون شب نهم محرم بپایان رسید و سفیدهٔ صبح بردمید در معسکر حسین علیه السلام آب نایاب بود و اهلبیت
و اصحاب تشنه شدند و شکایت بحضرت حسین علیه السلام آوردند ابو عبد الله علیه السلام برادر خود عباس را طلب کرد و فرمود
با چند تن از اصحاب چاهی حفر کنید باشد که آبی برآورید در این کرت برفتند و هرچند کاوش کردند آب نیافتند
چه آنکه کرت نخستین در شمار معجزهٔ حسین علیه السلام بود که آنحضرت تبره بر زمین زد و آب بجوشید انتهی و ما
تفصیل حفر چاه و نبع ماء را در هشتم اینماه ذکر نمودیم فراجع و فاضل دربندی علیه الرحمة در اسرار الشهادة گوید
که شیخ اجل ابن نما از سکینه بنت الحسین علیه السلام روایت کرده که فرمود عز ماؤنا فی التاسع من المحرم حتی کظنا
العطش وقد نفد الماء کله وخلت الأوانی وجفت القرب التی فیها الماء در روز نهم محرم آب بر دخیام حرم نایاب
شد و عطش بر ما غالب گردید ظرفها خالی و مشکها خشکیده شد و در وقت غروب عطش بر من و دختران حرم
مستولی شد فقمت الی عمتی زینب اخبرها بعطشنا لعلها ادخرت لنا ماء پس برخاستم بخیمهٔ عمه ام زینب
رفتم که از عطش خود خبر دهم او را شاید برای ما آبی ذخیره کرده باشد فوجدتها فی خیمتها و فی حجرها اخی
الرضیع وهی تارة تقوم وتارة تقعد وهو یضطرب اضطراب السمکة فی الماء ویصرخ دیدم عمه ام زینب
در خیمهٔ خود نشسته و برادر شیرخواره ام را در آغوش گرفته گاهی برمیخیزد و گاهی می نشیند و برادرم علی
اصغر مثل ماهی در میان آب دست و پا میزند و صرخه میکند و عمه ام زینب میگوید صبراً صبراً یابن اخی
وانی لک الصبر وانت علی هذه الحالة المشؤمة صبر کن صبر کن ای فرزند برادر چگونه صبر توانی کرد و حال آنکه
در چنین حالت مشؤمه هستی گران است بر عمهٔ تو که بشنود صرخهٔ تو را و نتواند نفعی بتو رساند سکینه خاتون
گوید از گریه و نالهٔ برادرم من نیز بگریه در آمدم عمه ام زینب فرمود سکینه هستی عرض کردم بلی فرمود چرا گریه میکنی
گفتم بحال برادرم که شیرخواره است و دیگر از عطش خودم خبر ندادم که مبادا مزید غم او باشد و بعد گفتم عمه جان
کاش بفرستی بخیام اصحاب شاید نزد ایشان آبی پیدا شود پس عمه ام زینب برخاست در حالتی که برادر شیرخواره ام
در آغوش او بود آمد بخیام عموهایم آبی پیدا نشد پس برگشت در حالتی جمعی از اطفال عقب او افتاده بودند
که شاید آبی یابد پس آمد بخیمهٔ اولاد عمویم امام حسن علیه السلام در آنجا نشست و فرستاد بخیام اصحاب لعل آبی پیدا
شود و چون مأیوس شد برگشت بخیمهٔ خود در حالتی که قریب بیست نفر دختر و پسر با او بودند فأخذت بالعویل
ونحن نتصارخ بالقرب منها پس شروع بگریه کرد و ما با وی صیحه میزدیم در این حال بریر همدانی که او را
سید القراء میگفتند بر ما گذشت و از شنیدن نالهٔ ما خود را بر زمین زد و خاک غم بر سر ریخت و اصحاب خود را
ندا کرد و گفت ایسرکم ان تموت بنات فاطمة عطشا و فی ایدینا قوائم سیوفنا لا والله لا خیر فی الحیوة بعدهم
بل نرد قبلهم حیاض الموت آیا بر شما گوارا است که دختران فاطمه سلام الله علیها از تشنگی بمیرند در حالتی

روانه شدن بریر با جمعی از اصحاب بجانب شریعهٔ فرات

کدست قدرت ما بر قبضهٔ شمشیر برسد نه بخدا قسم که بعد از ایشان خیری در زندگانی دنیا نیست و ما قبل
از آنها باید بمرگ اقتحام کنیم ای اصحاب من باید که هر یک از شما دست یکی از این اطفال را بگیرد و بشریعه
برد قبل از آنکه از عطش هلاک شوند و اگر لشکر ممانعت کنند با هم بمدافعه برخیزیم یحیی مازنی فرمود البته
موکلین فرات بر قتال اصرار خواهند نمود و بنا که مکروهی باطفال وارد آید و اسباب ندامت ما گردد
پس بهتر این است که خود ما ان مشکی برداشته روانه شریعه شویم و در صورت معارضه بمحاربه پردازیم و اگر
کسی از ما کشته شود فدای اصحاب و بنات فاطمه سلام الله علیها خواهد بود بریر گفت چنین باشد پس
مشکی برداشته و روانه شدند بجانب شریعه موکلین فرات بانك برآوردند من هؤلاءِ القوم کیستید
شما بریر گفت منم بریر و اینها اصحاب منند از تاب عطش آمده ایم که آب برداریم گفتند مکانکم حتی نخبر
رئیسنا بجز هم در جای خود بایستید تا رئیس خود را خبر دهیم و میان بریر و رئیس ایشان قرابتی بود چون باو
خبر دادند گفت مانع نشوید چون بشریعهٔ فرات در آمدند و سرد آب را احساس نمودند بریر و اصحاب و صدا
بگریه بلند کردند و گفتند لَعَنَ اللهُ ابنَ سعدٍ هذا الماءُ یجری و اکبادُ آل رسول الله لا تبلّ منه بقطرة خدای
لعنت کند ابن سعد را که آب فرات بدینگونه جاریست و جگرهای آل پیغمبر میسوزد پس بریر بانك زد بر
اصحاب خود که از اطفال حرم فراموش مکنید مشك پر کرده و بتعجیل روانه شوید و آب منوشید تا اکباد
بنات فاطمه سلام الله علیها سیراب شود اصحاب و گفتند والله ای بریر ما آب نخواهیم نوشید تا اطفال حسین
علیه السلام آب بنوشند یکنفر از موکلین فرات چون این سخن را شنید گفت اَما کفاکم الورود حتی تحملون
الی هذا الخارجی آیا بس نیست شما را که خود وارد شریعه شده اید و حال میخواهید برای این خارجی ببرید
والله باسحق خبر میدهم اگر او اغماض کند خود مدافعه مینمایم تا خبر باسحق ما ابن سعد برسد بریر گفت این امر را
پوشیده بدار و افشا منما و نزد ما رفت تا او را بگیرد آن ملعون گریخت و باسحق خبر داد اسحق گفت مگذارید
آب بردارند و ایشان را از زمین او ورید پس آن اشقیا سر راه بر ایشان گرفتند و گفتند ای بریر اسحق اجازه
نمیدهد که حمل آب بنمائید بریر گفت ثم ماذا اگر حمل کنیم چه خواهد شد گفتند اراقة دمائکم خون شما را خواهم
ریخت بریر فرمود اراقة الدماءِ اشهی الیَّ من اراقة الماءِ ریختن خون ما لذاتست از برای ما از ریختن آب
وای بر شما از ما کسی آب نچشیده و همت ما اطفاءِ عطش اهلبیت پیغمبر است سوگند بخدای تا جان در بدن داریم
دست از مشك بر نداریم یکی گفت مانع نشوید این مشك ایشان را از مرگ نجات نخواهد داد دیگری گفت این
امیر را مخالفت مکنید پس از هر طرف حلقه وار ایشان را احاطه نمودند بریر و اصحابش مشك را بر زمین گذارده
و زانو بر زمین نهاده مدافعه میکردند و جناب بریر بگریست و گفت و الهفتاه علی اکباد البنات صلی الله

محاربهٔ بریر با اصحابش با موکلین فرات

رحمة عمن صدنا عنکم ای وای تاسف من بر عطش اهل حرم است دور باد از رحمت خدا کسیکه منع میکند
ما را از بردن آب برای اهلبیت پیغمبر ص پس یکی از اصحاب بریر مشک را بر دوش کشیده وروانه خیام شد موکلین
فرات خاطر کرده وآن باسعادت را آماج تیر کردند فاصاب حبل القربة سهم حتی خاطه الی عنق الرجل وسال الدم
علی ثوبه وقدمیه پس تیری آمد بند مشک را بدوش وپا بگردن آنمرد بدوخت وخون بر پاها ولباسهایش بریخت
وچون دید که آب سالمست گفت الحمد لله الذی جعل رقبتی وقاء لقربتی حمد مر خدایرا که رقبه مرا فدای قربه من
گردانید وچون بریر دید که قوم در مدافعه مجد هستند باعلی صوت فریاد کرد ویلکم یا اعوان بنی سفیان لا
تثیر الفتنة ودعوا اسیاف بنی همدان فی مغامدها وای بر شما ای اعوان آل ابی سفیان فتنه نینگیزید سیوف
آل همدان را در غلاف خود بگذارید در آنحال جمعی از اصحاب خدمت حضرت حسین علیه السلام بودند یکنفر از آنها
عرض کرد یابن رسول الله من صدای بریر را میشنوم که قوم را نصیحت میکند حضرت فرمود الحقوا بریر دریابید
او را پس جمعی از اصحاب سوار شده وخود را به بریر رسانیدند موکلین فرات منهزم شدند بریر آب را بخیام حرم
رسانید وصدا زد اشربوا یا آل الرسول هنیئا مریئا بنوشید ای آل رسول گوارا باد بر شما اطفال حرم
از هر طرف دویدند وصدا بلند کردند که هذا بریر جائنا بالماء اینک بریر آب برای ما آورده ورمین
بانفسهن علی القربة خود را بر روی مشک انداختند یکی مشک را در آغوش میکشید ویکی روی خود را بر آن
میگذاشت ودیگری قلب خود را بر آن میسود واز بسکه از التهاب عطش وتشنگی ازدحام واضطراب نمودند
انفلت الوکاء واریق الماء بند مشک گسیخت وآب بر زمین ریخت پس بنات طاهرات صرخه زدند وصیحه
نمودند که اریق الماء یا بریر آب ریخت ای بریر بریر سیلی بصورت خود زد وصدا بگریه بلند کرد که والهفتا
علی اکباد بنات رسول الله ای وای سوز دل من بر جگرهای تشنه اطفال پیغمبر ص **واقعه چهاردهم**

مکالمه ومخاطبه جناب بریر بن خضیر با عبد الله بن سنجر وشمر بن ذی الجوشن در ناسخ التواریخ گوید ونیز
شب پنجشنبه نهم محرم حسین علیه السلام در سراپرده خویش جای داشت واصحاب آنحضرت هر یك در خیمه
خویش منزل داشتند ولشگران سعد در گرد معسکر حسین علیه السلام خیمه داشتند واز دور ونزدیك حراست مینمودند
وعبد الله بن سنجر که شجاعتی بکمال داشت وشهامتی بسزا وبا ضحاك وقتال بود راه بسراپرده حسین ع
نزدیك کرد واصغا نمود که آنجناب این آیات قرآن تلاوت میکند ولا تحسبن الذین کفروا انما نملی[۷]
لهم لیزدادوا اثما ولهم عذاب مهین ما کان الله لیذر المومنین علی ما انتم علیه حتی یمیز الخبیث
من الطیب یعنی نپندارند آنانکه کافر شدند که ما ایشانرا مهلت میدهیم که برجرم وجریرت بیفزایند وآن[۲]
عذاب وعقاب کیفر کردار ایشان باشد وخداوند دست باز نمید هد مؤمنین را بر چیزیکه شما خواستارید تا اسکا

اضطراب اطفال از ریختن آب مشک بر زمین

[۷] لهم خیر لانفسهم انما نملی ع

[۲] کر ادراك خیر کنند بلکه ایشانرا مهلت دهیم ع

کن خبیث را از طیب چون عبد الله سنجر این کلمات بشنید بانگ در داد که سوگند بخداوند کعبه ما هم طبیون که
شناخته شده ایم از شما بریر بن خضیر فریاد بر آورد که ای فاسق تو انکسیکه خداوند در شما طیبین آورده عبد الله
گفت وای بر تو بگوی که تو چه کسی بریر فرمود اینک منم بریر بن خضیر پس بسخنان سرزنش با یکدیگر گفتگو نمودند
و لختی یکدیگر را بشتم و فحش یاد کردند شمر بن ذی الجوشن ملعون ندا در داد که خداوند پاک را از پلید بنموده
ما پاکانیم و شما از پلیدان بریر گفت ای دشمن خدای گمان میکنی که تو از پاکانی و حسین بن علی علیه السلام و برادران
او از پلیدان سوگند بخدای که تو را جز بدبوانگان که پلیدی خود را خورند نتوان مانند کرد باش تا بکیفر این
گفتار باطل ابداً از دوزخ بیرون نشوی شمر گفت ای گوینده امروز آنچه در دل داری بگوی که فردا با شمشیر
ما کشته خواهی شد بریر گفت ای دشمن خدا مرا از مرگ بیم میدهی خدای غالب قاهر دانا است که اگر در خدمت حضرت
حسین علیه السلام بمیرم و یا آنکه کشته شوم دوست‌تر دارم از آنکه در میان شما در فراخی نعمت و تمامی راحت زنده باشم
سوگند با خدای که شما از شفاعت مصطفی بهره نخواهید داشت و جز در جهنم جای نخواهید یافت حسین
علیه السلام فرمود ای بریر دریغ[۲] باشد که با ایشان سخن گوئی و خویش را بشکنجه افکنی کار تو بکردار آن دو مرد مؤمن مانند
است که آل فرعون را نصیحت کردند و سودی نبخشید تو نیز شرط موعظت بجای آوردی و فایده نداشت رضینا
بقضاء الله لا جرم بریر باز شد انتهی و در کتاب مقام زخار و مظاهر الانوار این واقعه را در ضمن وقایع شب
عاشوراء نوشته‌اند والعلم عند الله **واقعهٔ پانزدهم** رؤیای مرد بحرینی و گریه حضرت زهراء سلام الله
علیها بر فرزندش حسین علیه السلام علامه نوری علیه الرحمه در دار السلام از مجموعه بعضی از متاخرین و او از مرد
بحرینی روایت کرده و اجمال قصهٔ خواب این است که گوید کنت ملازما و مواظبا علی استماع مراثی الحسین علیه السلام
والتردد علی الماتم لیلا ونهارا و لا یشغلنی شاغل و لا یمنعنی عنها مانع من ملازمت و مواظبت داشتم بمراثی
حضرت حسین علیه السلام در روز و شب بمجالس عزای آنحضرت حاضر میشدم و چیزی از این عمل مرا شاغل و
مانع نبود اتفاقا شبی در مجلس عزائی نشسته بودم و کانت لیلة التاسعة من المحرم و آنشب شب نهم محرم بود در
آنشب انقدر بر مصائب آنحضرت گریستم که خسته شده از جای خود برخاسته ملول و محزون در کناری نشستم
در آنحال مرا خواب ربود خواب عظیمی دیدم فکانی فی بستان عظیم کالجنة وفیها من انواع الاشجار والاثمار و
الطیور علی اغصانها تغرد و تغریدها کانها نیاحة الثواکل که گویا در باغ بزرگی بودم و آنباغ مثل روضه
جنت بود و انواع و اقسام اشجار و اثمار در آن بود و طیور در اغصان اشجار آن باغ مانند زن بچه
مرده نوحه میکردند گفتم سبحان الله این طیور چرا ناله میکنند و این نُدبه نمیباشد مگر برای مولایم حسین علیه السلام
پس ناگاه صدای گریه و نالهٔ بلندی شنیدم که نزدیک شد دلم شکافته شود چند قدم از پی آن صدا رفتم

گفتگوی شمر حرامزاده با عبد الله

[۲] در برهان جامع گوید دریغ کلمهٔ تاسف و افسوس است منه

در شب تاسوعا خواب دیدن مرد بحرینی

بکنار حوض رسیدم دیدم زنی مانند آفتاب تابان در کنار آن آب نشسته و فی یدها ثوب ابیض صاف البیاض و فی ذلک
الثوب تمزیق کثیرة من اثر السیوف وطعنات الرماح وجامهٔ خون آلوده سفیدی در دست گرفته خون آنجامه را میشوید
و آثار زخم شمشیر و جراحات سنان بسیاری بر آن جامه بود آن زن مکرّمه باثر جراحات نظر مینمود و صیحه میزد که
نزدیک بود از اثر نوحه و ندبه او آسمان بر زمین آید و کوهها از هم بپاشد و در ناله اش میگفت واغوثاه بک یا
اباه اما تری ما فعلت امتک فینا ای پدر نمی بینی که امت تو با ما چه کردند آنگاه که من بودم حق مرا ضایع کردند پهلوی
مرا شکستند و میراث مرا گرفتند پس فصل مشبعی از مصائب خود و پسر عمش امیر المؤمنین علیه السلام را بیان کرد تا آنکه
گفت ای پدر بزرگوار اینها هم بس نبود که رسل و رسائل بسوی فرزندم حسین فرستادند پس شرح مبسوطی از مصائب
فرزند مظلوم خود ذکر نمود تا آنکه فرمود یا ولدی لم لا سمّیت لهم باسمک فلعلّهم ما عرفوک و لا عرفوا ان
جدّک و ابوک فلهذا من الماء منعوک ای فرزند چرا از اسم خود خبر ندادی بلکه تورا و جدّ و پدر تورا نشناختند
و لهذا تورا لب تشنه کشتند ناگاه شنیدم که از طرف شرقی شخصی میگوید و حقک یا اماه ما ترکت سنّة جدّی
رسول الله و لا سنن الانبیاء من قبله سوگند بحق تو ای مادر که من از طریقهٔ جدّم رسولخدا صلی الله علیه و آله
و از سنن انبیاء سلف در نگذشتم از شنیدن این سخن دلم طپید و عقلم پرید و چون ملتفت شدم دیدم یک
بدن بی سری جثهٔ خونی در تن ندارد و از گلوی بریده اش خون تازه میریزد و میگوید مادر جان گفتم و از جد
و پدر و مادر و برادرم خبر دادم سخن مرا نشنیدند و مقام مرا رعایت ننمودند آب فرات را بروی من بستند و بر کلاب
و خنازیر مباح نمودند و قدغن کردند که کسی با ظرف آب بر ندارد که مبادا یکی دقت کند و باهل بیت من آب
برساند پس مقدار کثیری از مصائب خود بیان فرمود من از کلام وی تعجب نمودم و با خود گفتم کاش این زن
و این بدن بی سر را میشناختم و هیبت و جلالت او مانع بود از مسئلت تا از خدا استغاثت جستم و قدم و جسارت
پیش نهاده سلام کردم جواب فرمود گفتم تورا بخدا تو کیستی و این جامهٔ پاره پاره چیست و این بدن بی سر کیست
پس آن مکرّمه نالهٔ جانسوزی از دل کشید و فرمود منم مادر این شهید مظلوم و دختر پیغمبر این امت فاطمه مادر
حسین که امت جدش او را کشتند در آنحال زنان چندی از جانب آن اشجار مانند آفتاب تابان طلوع کردند
مویه کنان و نوحه کنان آمدند و در اطراف آن بدن بی سر نشستند من گفتم ای خواتون من این جامه چیست فرمود
این جامهٔ فرزندم حسین است هر وقت بخواهم بروی دیگر این جامه را حاضر میکنم و جای شمشیرها و نیزه ها را نظاره
کرده و میگریم و حال من تا قیامت این است و روز محشر در موقف حساب سر خود را گشوده بخون فرزندم حسین
آلوده خواهم نمود و از ظلم بنی امیه شکایت خواهم کرد و در آن روز ملک مقرب و نبی مرسلی نخواهد ماند مگر آنکه
بروی خود میاندازد و خدا بسبب غضب من بر ظالمین اهلبیت من غضب میکند و زبانه از آتش جهنم بیرون میآورد

گفتگوی مرد شیعی در عالم رؤیا با حضرت زهرا

فصل در فضائل حضرت زهرا سلام الله علیها

که از شر طرف ایشان فرا گیرد گفتم ایخواتون من ان ابی کان راثیاً لکم خصوصاً لولدک الحسین علیه السلام فما صنع الله به پدر من راثی شما بود و مصائب شما را میخواند و بالخصوص مصائب فرزندت حسین ع را بسی میخواند خدا با او چه کرد فرمود تصره محاذ لقصورنا قصراو محاذی قصرهای ما است و اوست که گفته است (شعر)

ایها الشیعی ابک للشهید المستضام	لا تمل النوح فمن جده خیر الانام

گفتم ایخواتون ما جزاء من یبکی لکم وینفق من ماله فی عزاء الحسین کیست جزای کسیکه بر شما گریه کند و از مال خود در عزای حسین انفاق کند و در مجالس عزاء خدمت نماید و بر دشمنان شما لعنت نماید فرمود لهم الجنة وکل ذلک اعانة لنا فابشر وبشرهم بجوارنا فوحق ابی وبعلی وحق ولدی وشهادته لا ادخل الجنة ومنهم طفل لا یدخلها فبشرهم وبلغهم ذلک عنی الحمد لله رب العالمین از برای ایشان است بهشت و اینها همه اعانت است بما مژده باد تو را و بشارت ده ایشان را بجوار ما که بحق پدر و شوهر و فرزندم و بحق شهادت او که داخل بهشت نمیشوم مادامی که طفلی از ایشان باقی است پس بشارت ده ایشان را و تبلیغ کن این مطلب را با ایشان **واقعهٔ شانزدهم** در وقایع الشهور اورده که در شب نهم محرم ثقهٔ لحسا حضرت صدیقهٔ کبری سلام الله علیها را در خواب دید درحالتیکه انحدره با دل سوزان نوحه و شیون مینمود بر فرزندش حسین علیه السلام و پیراهن خون الودهٔ او را بدست گرفته و شکایت مینماید بسوی پدرش پیغمبر ص و گوید که شرح این خواب در کتاب ناصریات بتفصیل مذکور است و نیز گوید که در آنکتاب خواب مفصل دیگر ذکر نموده که اجمالش این است که خدا تعالی اراده فرمود که عذاب عظیم نازل کند بر اهل طهران بسبب کثرت معاصی انها و بواسطهٔ ذکر مراثی حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه خدا عذاب را از ایشان رفع نمود و شخصی را دیدند که ملائکه عذاب او را عذاب میکنند پس باو گفتند خود را داخل کن در زمرهٔ عزاداران حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه و چون خود را داخل نمود در زمرهٔ انها عذاب از او برداشته شد و نیز در کتاب مذکور گوید که منامات در این باب بسیار است از انجمله خبر داد مرا ثقه از کسی خاکم بعضی از بلاد بود که او در خواب دید او را در اتش انداختند پس شخصی از بالای سر او ندا کرد اطلب شفیعاً شفیعی برای خود طلب کن تا از اتش نجات یابی گفت این لی شفیع کجاست شفیع برای من انشخص گفت اینک حضرت حسین علیه السلام است پس چون انحضرت را مشاهده نمود استغاثه کرد حضرت امر فرمود او را از اتش بیرون اوردند **واقعهٔ هفدهم** در روز سه شنبه نهم ماه سال ششصد و چهل و سیم هجری سید محمد فرزند ارجمند سید بن طاوس علیه الرحمه در حلهٔ سیفیه متولد شد چنانکه والد ماجدش در وقتی که شصت و یکسال از عمر شریفش گذشته بود در ضمن وصایای خود فرموده و در این اوان پسرم محمد داخل گردید در سال هفتم از عمر خود چون این پسرم خدا عمرش را زیاد فرماید بعد از گذشتن دو ساعت و پنج دقیقه از روز سه شنبه

تهنیت فرمایشات حضرت زهراء ع

ولادت فرزند سید بن طاوس ره

نهم محرم سال ششصد و چهل و سه در حله بد بنا آمد خداوند کامل گردانند او را در این اوان بدوام عنایاتش و بعد تاریخ ولادت فرزند دیگرش سید علی را ذکر فرموده بشرحیکه ما در هشتم ابنماه ایراد نمودیم تا اینجا که فرموده پس در این اوان که عمرم بشصت و یك رسیده در خاطرم گذشت که یك کتابی و رساله را تصنیف نمایم بعنوان تحفه برای این دو پسرم محمد و علی و دیگران از بستگان و دوستانم امید انتفاع شانرا از آن دارم پیش از آنکه بین من و ایشان مرگ حایل شود و این امر را در تحت استخاره در آوردم پس یافتم امر موافق با آنچه که آرزو و رجایم بود از مراحم حضرت پروردگار الی اخر ما قال ره فی کتابه المسمی بکشف المحجة

واقعهٔ هیجدهم در این روز سال ششصد و پنجاه و شش هجری علی بن عمر بن قزل بن جلدك باروقی سیف الدین المشد صاحب کتاب دیوان مشهور وفات کرد و او غیر از سیف الدین علی بن ابی علی محمد بن سالم سیف الدین آمدی است و اگرچه در اسم و لقب و فضل و ادب بلد شبیه اند باهم و کان من جملة الأمراء و اهل الدیوان و علی بن عمر مذکور از جملهٔ امراء و اهل دیوان بود و در شام تا مدتی متصدی بستن دواوین بود برای الملك الناصر و مردی ظریف و نیکو عشرت و با مروت بود ولادتش در سال ششصد و دو و وفاتش در روز تاسوعا ششصد و پنجاه و شش اتفاق افتاد و الکمال عباسی او را باین شعر مرثیه گفت

ایا یوم عاشورا جعلت مصیبة	لفقد کریم او عظیم مبجل
وقد کان فی قتل الحسین کفایة	فقد جل بالرزء المعظم فی علی

(واز اشعار او ابن قزل غزلی است که اولش این است :)

هی قامة ام صعدة سمراء	وذوابة ام حیة سوداء
واذا نظرت الی اللحاظ وجدتها	هن السهام رشقها الایماء

الی اخرها فی الروضات فلیطالع ثمة

واقعهٔ نوزدهم در روز جمعه این روز سال ششصد شصت و یك هجری حاکم بامر الله مصری در قاهره بنام خود خطبه خواند چنانکه در تاریخ الخلفاء سیوطی و حیوة الحیوان دمیری است و حاکم مذکور خلیفهٔ دوم است از قسمت دوم خلفاء عباسیه که در مصر اقامه داشتند و شرح بیعت مردم قاهره با او در هشتم ابنماه گذشت در تاریخ الخلفاء آورده که در روز پنجشنبه هشتم محرم ۶۶۱ سلطان مصر در مجلس عام جلوس کرده و حاکم بامر الله سواره وارد شد در ایوان کبیر در قلعهٔ جبل و با سلطان نشست و این بعد از ثبوت نسب او بود پس سلطان رو باو نمود و با او بیعت کرد بامرة المؤمنین و مردم قاهره علی طبقاتهم با او بیعت نمودند در فردای آن روز که روز جمعه نهم محرم بود خلیفه خطبه خواند و در خطبه اش ذکر نمود جهاد و امامت را و با الکنایه سخن گفت در آنچه که جاری شده بود از هتك حرمت خلافت و پس از آن گفت وهذا السلطان الملك الظاهر قد قام بنصر الامامة عند قلة الانصار و شرد جیوش الکفر بعد ان جاسوا خلال الدیار و اول خطبه اش این بود الحمد لله الذی اقام لآل العباس رکنا و ظهیرا و پس از آن بدعوی خلافت خود باطراف و نواحی نامه کرد و در نزهة الجلیس خطبه حاکم بامر الله را در شانزدهم محرم ذکر نموده و در اخبار الدول آورده که از جملهٔ حوادثی که در عهد خلافت حاکم

وفات سیف الدین صاحب دیوان

الدیوان بالکسر و بفتح نیز آمده محل جمع شدن دفتر و کتاب محاسبه که در او حساب مردم نویسند و کتاب شعر جمع دواوین کذا فی المنتخب

سمر بفتحتین سایه ماه منتخب

لحاظ بالفتح گوشهٔ چشم منتخب

رشق بالفتح تیر انداختن منتخب

خطبه خواندن حاکم بامر الله در قاهره بنام خود

بامر الله رخ نمود این بود که در ماه شوال سنه ۶۹۹ هجری در فصل توت در موقع که آفتاب طالع بود سیل عظیمی در شام
آمد که بمثل آن شنیده نشده بود وطغیان آب بمرتبهٔ بود که دروازه های شهر را بر بستند و آب از بارهٔ شهر داخل شده
خانه ها وحیوانات واموال اهالی شهر را فرا گرفته ودر نزد باب فرج بقدر هشت ذرع آب بلند شده اموال و
خلائق کثیری تلف شدند وفریاد استغاثه از نهاد خلق بر آمد انتهی **مؤلف گوید** تاریخ وفات خلیفه
مذکور با ذکر بعضی از حوادث در عهد او در هیجدهم ماه جمادی الاولی خواهد آمد انشاء الله تعالی
واقعهٔ بیستم جلوس امیر زین الدین بر سریر سلطنت در افریقا در مجلد دوم منتظم ناصری در ذکر وقایع
سنه ششصد ونود وچهار هجری گوید که در نهم محرم امسال امیر زین الدین کبتغا المنصوری که از امراء مصر بود
ملک ناصر را در قلعه جای داده از انظار محجوب داشت وخود بر سریر سلطنت جلوس کرد وخود را ملک عادل
نامید ودر مصر وشام بنام وی خطبه خواندند وحسام الدین لاجین از جانب کبتغا نیابت سلطنت داشت
ودر سنه ششصد ونود وپنج ملک عادل از مصر بشام آمد وعز الدین ایبک حموی را از نیابت سلطنت
شام عزل نمود وسیف الدین غرلو مملوک خود را بجای او برقرار کرد ودر سنه ۶۹۶ از دمشق بجانب مصر رفت امراء مصر براو
شوریدند ودر نهر هوجا او را از سلطنت خلع نمودند وحسام الدین لاجین را بجای او بسلطنت نشاندند و
ملک عادل از او امان طلبید ودر خواست نمود که محلی را باو واگذارد که در آن محل آسوده بسر برد بنابراین
سرحد را باو داده بدان ناحیه رفت ولاجین ملقب شد بملک منصور واو سیف الدین منصوری را نائب
السلطنه شام نمود وبدان مملکت فرستاد الخ **واقعهٔ بیست ویکم** در روز جمعه نهم محرم در سال
ششصد ونود وهشتم هجری ابن عقیل نحوی شارح الفیه متولد شد کما فی الروضات نقلاً عن ابن حجر المکی
وصلاح الدین صفدی واو عبد الله بن عبد الرحمن بن عبد الله بن محمد بن محمد بن عقیل القرشی الهاشمی الآمدی
است که مشهور ومعروفست بابن عقیل چه آنکه از اولاد عقیل بن ابیطالب برادر حضرت امیر المؤمنین علیه السلام
است وسکنای او در مصر بود ومعروف بود بنبالت وفضل وسبق در نحو وعربیت صاحب روضات گوید
وکان اماماً فی العربیة والبیان وتکلم فی الاصول والفقه کلاماً حسناً وکان حاذق الخلق جواداً مهیباً لا
یرد الی احد وکان ساکناً بالدیار المصریة معروفاً بالنبالة والسبق فی النحو والعربیة علی سائر البریة الخ ووفات
او در سیزدهم ربیع الاول مذکور خواهد شد انشاء الله **واقعهٔ بیست ودوم** آمدن میرزا محمد جوکی
بحضور سلطان ابوسعید گورگانی بدانکه ابوسعید مذکور از پادشاهان تیموریان است واو میرزا سلطان
ابوسعید بن میرزا سلطان محمد بن میرزا میرانشاه بن امیر تیمور است وایشان را گورکانیه نیز گویند پادشاه اول
این سلسله امیر تیمور گورکانی است از اهل ترکستان واو مردی بلند همت ودلیر وبی رحم ودر خونریزی بی نظیر

جلوس امیر زین الدین بر سریر

حضور میرزا محمد جوکی بحضور سلطان ابوسعید

بود و این سلسله در سنهٔ هفتصد و هفتاد و یک هجری بسلطنت رسیدند و در سال نهصد و یازدهم هجری سلطنت

ایشان منقرض شد در منتظم ناصری گوید که در سنهٔ هشتصد و شصت و هفت هجری سلطان ابو سعید از سمرقند

بقصد فتح قلعهٔ شاهرخیه و تنبیه میرزا محمّد جوکی نهضت نمود و قلعهٔ مزبوره را محاصره کرد و تقریباً یکسال آن

محاصره طول کشید و اغلب نائرهٔ حرب مشتعل بود و بواسطهٔ حصانت حصار قلعه فتح آن میسّر نمیشد و آلخر

الامر کار بر اهل قلعه تنگ شد و ذخیره که داشتند تمام شد ناچار میرزا محمّد علی جوکی شفیع برانگیخت که سلطان

ابو سعید از تقصیر او درگذرد و او تسلیم کرده و مشغول این مدّ اکره بودند که سال بسر آمد و در روز جمعه نهم

محرّم سال هشتصد و شصت و هشت هجری میرزا محمّد جوکی بحضور سلطان ابو سعید آمد و مورد عنایت و

مرحمت سلطان واقع گشت و در همین سال موکب همایون سلطان ابو سعید بسمرقند مراجعت کرد و از آنجا

متوجّه هرات گردیده روز بیست و دوّم ربیع الثّانی وارد شهر هرات گشت و میرزا محمّد جوکی را در قلعهٔ اختیار

الدّین حبس نمود و آن شاهزاده در آن قلعه بود تا درگذشت **واقعهٔ بیست و سیّم** نزول میرزا یادگار

بسرای سلطنت در منتظم ناصری در ضمن وقایع سنهٔ هشتصد هفتاد و پنج هجری گوید که میرزا یادگار محمّد از طرف

شمالی شهر هرات گذشت و از عقب سلطان حسین میرزا تا کنار آب مرغاب رفت و از آنجا بهرات توجّه نموده در روز

دوشنبه نهم محرّم بسرای سلطنتی نزول کرد و بر سریر سلطنت جلوس نمود **مؤلّف گوید** که میرزا یادگار محمّد

مذکور پسر میرزا سلطان محمّد بن میرزا بایسنقر بن میرزا شاهرخ بن امیر تیمور است و ما شرح ورود او بسرای

سلطنتی و جلوس او بر سریر سلطنت در واقعهٔ هفتم روز ششم اینماه ذکر نمودیم هر که خواهد رجوع نماید

واقعهٔ بیست و چهارم تلاقی لشکر و عسکر شاه طهماسب نیک انجام با جنود نامسعود اوزبک

در ناسخ التّواریخ و حبیب السّیر و مجلد دوّم مطلع الشمس در ذکر تواریخ متعلّقه بمشهد مقدّس گوید که در سنهٔ نهصد و

سی و یک هجری در اوائل سلطنت شاه طهماسب اوّل بواسطهٔ حداثت سنّ شاه و اختلاف امرای قزلباش و

فوت دورمیش خان حاکم هرات و قتل بوروی سلطان حاکم مشهد در عراق اختلال و اختلافی در امور

خراسان رخ نمود و این اخبار در ماوراء النّهر بسمع عبید خان اوزبک رسید و او بطمع تصرّف خراسان

قشون بانجانب کشید و بالبدیهه این دو بیت را انشاد نمود ✻ باز جانم هوس ملک خراسان دارد ✻

تن بیجان شده من هوس جان دارد ✻ روح بخش است شمالش چه دم روح الله ✻ مگر او نیز هوای

یار ما الآن دارد ✻ بالجمله در سال نهصد و سی و دو عبید خان با جنود نامعدود وارد مشهد مقدّس شد

و آن شهر را محاصره کرده بغلبه گرفت و حاکمی را که در آنجا گذاشته بطرف استرآباد رفت و در این سفر جنگ معروف

زینل خان با عبید خان واقع شد و شکست بعساکر قزلباش رسید و عبید خان بعد از این فتح بطرف هرات رفت

تحصن میرزا محمّد جوکی در زمان سلطان ابو سعید

تلاقی لشکر شاه طهماسب با جنود اوزبک

و در سنهٔ نهصد و سی و چهار طهماسب اوّل بقصد مقاتلهٔ عبید خان بسمت خراسان حرکت نموده از راه کالپوش
بمشهد مقدس امده و بعد از استمداد همت بعزم دار السلطنهٔ هرات از راه جام حرکت نموده و عبید خان از
سائر خوانین اوزبکیه حتی از رؤسای قالمق و قرقیز و قزاق استعانت جست و بقصد منازعهٔ شاه طهماسب
از جیحون گذشت و مورخین عدد قشون اوزبک را از هشتاد الی صد هزار نوشته اند و قشون قزلباش بسرداری
خود شاه طهماسب زیاده از بیست و چهار هزار نفر نبودند القصه در دهم محرم سنهٔ نهصد و سی و پنج در صحرای
قشجام تلاقی فریقین شده در روز عاشورا بنای مقاتله گذاشتند و نتیجهٔ این جنگ شکست سختی بود که بعبید خان
رسید و منهزم شد و موکب شاه طهماسب از خراسان بقزوین مراجعت نمود و در اواسط همین سال مجدداً عبید
خان بسمت خراسان امد و عبد العزیز سلطان پسر خود را بمشهد فرستاد و از امرای قزلباش احمد سلطان افشار
و یعقوب سلطان قاجار در مشهد بودند چون باروی شهر تمام نشده بود شهر را کوچه بندی کرده بمدافعه مشغول
شدند و خود عبید خان هم در عقب پسر بمشهد رسید دو ماه محاصرهٔ مشهد بطول انجامید و بالاخره امرای
شاه طهماسب تاب مقاومت نیاورده مشهد را خالی گذاشته فرار کردند عبید خان شهر را تصرف نموده در
انجا حاکمی تعیین کرد و بسمت هرات روانه شد و در روضة الصفویه ورود شاه طهماسب را بمشهد در سنهٔ نهصد و
سی و پنج نوشته و تصرف عبید خان شهر مشهد را در نهصد و سی و شش ذکر نموده **واقعهٔ بیست و پنجم**
در شب این روز سال هزار و دویست و بیست و هشت هجری عساکر روس جمعی از لشکر اسلام را بقتل اورده قلعهٔ
لنکران را تصرف نمودند در منتظم ناصری در ضمن ذکر شرح محاربهٔ روس با ایران گوید که در سنهٔ هزار و دویست
و بیست و هفت هجری برحسب امر همایون قلعهٔ سلیمانیه را در حوالی رود کرج باسم سلیمان میرزا بنا نمودند و خواجه
محمد حسین امین الدوله که مامور این خدمت شده بود میرزا ابو القاسم اصفهانی نائب کاشانی را متصدی این عمل
کرد تا انجا که گوید و پس از آن موکب اعلیحضرت خاقان کشورستان فتحعلیشاه تشریف فرمای چمن سلطانیه گردید
و در روز دهم جمادی الثانیه ان ساحت خلد نزهت مضرب خیام گردون احتشام گردید و در این اوان معروض
داشتند که مصطفی خان طالش بار دیگر بسرداران روس توسل جسته لهذا اسمعیل خان قاجار شام بیاتی و عبد الله
خان ارجمندی سرکردهٔ هزاره فیروزکوهی در اواخر ماه رجب مامور و روانهٔ گیلان شدند و نائب السلطنه شاهزاده
عباس میرزا در پهلوی قلعهٔ لنکران سنگر محکمی بستند و صادقخان قاجار و محمد خان سرهنگ ایروانی و جعفرقلیخان
ولد میرزا محمد خان لاریجانی با سه عراده توپ و دسته لشکری بحراست ان سنگر محکوم گردیدند تا انجا که گوید
و نیز از وقایع سال انکه چون الکساندر والی گرجستان که در ایروان بود بملاقات سلیم پاشا والی اخسقه رفته
و از انجا به تفلیس شتافته بنای اشوب را گذاشت و ردیشچوف سردار روس این واقعه را از تدابیر نائب السلطنه

شکست عبیدخان ازبک و فرار او

غلبهٔ لشکر ایران بر روس

دانسته لنکروسکی را که مرد متهوری بود در قراق اغلان گذاشته خود به تفلیس رفت و در آن هنگام نایب السلطنه در
کنار رود ارس در محل موسوم با صلاندوز بود و کتلروسکی در پنجم ذیحجه بدلالت مراد خان با سرباز و توپخانه
مصمم بشبیخون زدن باردوی نایب السلطنه گردید و از معبری عبور کرده بقراولان اردوی نایب السلطنه رسید
قراولان را بگرفت و کسی این خبر را باردو نرسانید تا قشون روس نزدیک شد در آن وقت عساکر ایران خبردار
گردید حضرت نایب السلطنه فوراً سوار شده و بشلیک زنبورک‌ها حکم داد اما چون توپخانه سرباز روس بر بلندی
و مشرف باردو بود اردو را متفرق ساخت و نواب معظم نایب السلطنه آنچه کوشش کرد در آن شب لشکریان را از تفرقه
بجمعیت مبدل کند ثمره نبخشید و در هنگام تاخت و تاز اسب شاهزاده در حفره بر زمین خورد و اگرچه رکابدار
بزودی اسب دیگر بحضرت معظم رسانید و سوار شد ولی لشکر بیشتر هراسان گشتند ناچار اردو متفرق شده
و شاهزاده بمنزل حاجی حمزه لو آمده افواج روس بقراباغ رفتند و نایب السلطنه دو روزی بجهت دفن مقتولین در
آن ناحیه اقامت فرمود و بعد راه مشگین پیش گرفت و به تبریز آمد و کتلروسکی قوت قلب بهم رسانیده بجانب
ارکوان روان شد و متحفظین آنجا چون واقعه اصلاندوز را شنیده بودند بدون جنگ قلعه را از دست
دادند و کسی در مقام مقاومت و مدافعه بر نیامد مگر میرزا احمد سرهنگ کاشانی که سرکرده فوج نیکی سلمان
بود این سرهنگ باغیرت در رشادت چندان پایداری نمود تا آنکه مقتول و فی الحقیقه شهید گشت و بعد از
این واقعه قشون روس از ارکوان روانه لنکران شدند و در شب نهم محرم سال هزار و دویست و بیست
و هشت هجری بقلعهٔ لنکران یورش آوردند و سرکردهٔ تفنگچیان لاهیجانی مقتول گشته قلعهٔ لنکران بتصرف
عساکر روس در آمد و در این جنگ جمعی از لشکریان ایران مقتول شدند و کتلروسکی سردار سه زخم منکر برداشت و
بقیه سپاه روس بسمت جامیشوان و معاونت مصطفی خان طالش رفتند **واقعهٔ بیست و ششم** سال
سنهٔ هزار و دویست و شصت هجری میر محمد قلی بن میر محمد حسین الموسوی النیسابوری الهندی والد ماجد میر حامد حسین
صاحب عبقات الانوار در لکهنو وفات کرد چنانچه در فوائد الرضویه است و در کتاب وقایع الشهور و منتخب التواریخ
نیز وفات او را در این روز نوشته اند الا آنکه در وقایع الشهور اسم آنجناب را سید قلیخان ضبط نموده بالجمله سید
بزرگوار مذکور از اکابر متکلمین عظام و اجلهٔ علماء اعلام و اساطین مناظرین فخام است و جد و جهد او در اعلای
لوای شریعت و حمایت دین و ملت کالنور علی شاهق الطور بر السنهٔ جمهور مذکور و نوادر تحقیقات و غرائب
تدقیقات و محامد صفات و معالی کرامات آن رفیع الدرجات در مصنفات و مؤلفات متأخرین مرقوم و مسطور
است و نسب شریفش منتهی میشود بمیر سید شرف الدین که در حادثهٔ هلاکوخان از وطن مألوف خود بجانب
هندوستان هجرت فرمود و ولادت با سعادتش در روز دوشنبه پنجم ذیقعده سنهٔ ۱۱۸۸ بود و در خدمت سید اجل سید

تصرف روس قلعهٔ لنکران و ارکوان را

ترجمهٔ میر محمد قلی والد ماجد میر حامد حسین

دلدار علی تحصیل علم فرمود تا آنکه در اکثر علوم و فنون محقق بی‌نظیر و مدقق نحریر گردید سیما در علم کلام مشهور آفاق بود و مدتی در بلدهٔ مرشد آباد بمنصب عدالت قیام داشت و مفتی آنجا بود و رسالهٔ عدالت علویه در بیان احکام قضا و افتاء متضمن شرائط قاضی و مفتی که شاهد عدل بر حزم[۲] و احتیاط آنجناب است در همان احیان تالیف نمود و در اواخر عمر خویش ببلدهٔ لکهنو مراجعت فرمود و در آنجا بتالیف مشغول شد و تمامی اوقات شریفه را در طاعات و عبادات صرف مینمود و از کرامات آن بزرگوار است که والد ماجدش که او هم از فضلای عصر خویش بود و کتب بسیار در احادیث و اخبار بخط خود نوشته قبل از ولادت این فرزند مسعود در خواب دید که حضرت صاحب الامر عجل الله فرجه او را سه ثمر عنایت فرمود از جملهٔ آن دو ثمر ناقص بود و یکی کامل پس حقتعالی او را سه پسر عنایت فرمود مهدی قلی و هادی قلی و محمد قلی و آن دو پسر سابق وفات کردند و سید محمد قلی بماند و در فضل و کمال فائق علی الامثال گردید و تعبیر خواب آنجناب بظهور رسید و سید محمد قلی را مصنفات بسیار است مانند کتاب تشیید المطاعن و کشف الضغائن در دو مجلد در رد باب هشتم تحفهٔ اثنی عشریه شاه عبد العزیز دهلوی سنی و کتاب سیف ناصری در جواب باب اول تحفه و تقلیب المکائد در جواب باب دوم تحفه و برهان السعادات در جواب باب هفتم تحفه که تقریبا سی هزار بیت است و نسخ این کتاب در زمان حیوة آنجناب باکناف و اقطار منتشر گشت و علماء اعلام اعیان عصرش بوصف این کتاب رطب اللسان و عذب البیان گشته‌اند و دیگر کتاب مصارع الافهام جواب باب یازدهم تحفه و کتاب تقریب الافهام در تفسیر آیات الاحکام و رسالهٔ نفاق الشیخین و رسالهٔ تطهیر المؤمن و رسالهٔ اجوبهٔ فاخره و وفات آنجناب در نهم محرم ۱۲۶۰ در بلدهٔ لکهنو واقع شد و در حسینیهٔ جناب غفران مآب مدفون گشت و افاضل عصر در تاریخ وفاتش قصائد غراء و قطعات بدیعه نظم فرموده‌اند و آنجناب را از اولاد ذکور سه پسر بود و اکبر ایشان عالیجناب مولانا سید سراج حسین بود که فاضل جلیل و حکیم عصر و فیلسوف دهر خود بود و اوسط ایشان جامع الکمالات و منبع الافادات سید عالیقدر و فاضل وسیع الصدر جناب المولی السید اعجاز حسین صاحب تصانیف عدیده و مؤلفات مفیده و فرزند ثالث آن بزرگوار سید اجل علامهٔ روزگار وحید الاعصار و فرید الادوار دریای ناپیدا کنار جامع علوم عقلی و نقلی و سحاب مدار فنون اصلی و فرعی ایده الله فی العالمین و حجة الحق علی الخلق اجمعین مولانا الاجل و سیدنا المبجل میر سید حامد حسین صاحب عبقات الانوار است و آنجناب از آیات الهیه و حجج شیعهٔ اثنی عشریه بود هر کس کتاب مستطاب عبقات الانوار که از قلم دُرر بار آن بزرگوار بیرون آمده مطالعه کند میداند که در فن کلام سیما در مبحث امامت از صدر اسلام تاکنون احدی بدینمنوال سخن نرانده و بر آن نمط تصنیف نپرداخته و الحق شاهد عیان است

ذکر مصنفات محمد قلی و وفات او

ذکر مصنفات صاحب عبقات

[۲] حزم بالفتح هوشیاری و آگاهی در کارها است منه

که احاطه واطلاع وسعهٔ نظر وطول باع بنیست جز بتایید واعانه حضرت اله وتوجه سلطان عصر ارواحنا فداه وانسانی که انجناب با برادر عالم جلیل خویش از هندوستان بزیارت عتبات عالیه مشرف گشتند با علماء عظام ملاقات مختصرانه کردند واز بین ایشان شیخ ثقة الاسلام نوری نور الله مرقده را بحکم هم مشربی پسندیدند وابواب دوستی مابین ایشان مفتوح گردید واز آن تاریخ ببعد یکدیگر را بمکتوب یاد میکردند تا انکه در سنهٔ هزار وسیصد وشش ظاهرا جناب سید از دنیا درگذشت وباجداد طاهرین خود پیوست رضوان الله علیه ولکن بمفاد — زنده است کسیکه در دیارش ✻ باشد خلفی بیادگارش ✻ جناب میر سید ناصر حسین خلف آن بزرگوار که در جمیع آنچه ذکر شد از علوم وکمالات وارث آن پدر بزرگوار وثانی آن بحر زخار است ✻ انّ السّری اذا سری فبنفسه ✻ وابن السّری اذا سری اسراهما ✻ زحمات پدر را نگذاشت هدر شود ومانند والد ماجد خویش مشغول تتمیم کتاب عبقات است وتا بحال چند مجلد مبیضه فرموده وطبع شده ادام الباری برکات وجوده الشریف واعانه لنصرة الدّین الحنیف کذا فی فوائد الرّضویّه

واقعهٔ بیست وهفتم وهی من الوقایع المستمرّة در آتش رفتن جمعی از هنود در شب تاسوعا در خاتمهٔ طرائق الحقائق در ذکر مسافرت مؤلّف آن بهندوستان آورده که از غرائب در آتش رفتن جمعی از هنود است در شب تاسوعاء وانها طایفهٔ مخصوصی هستند که تقریبا حسینی اللهی باشند راقم در شب نهم محرّم الحرام سنهٔ هزار ودویست ونود ونه در بمبئی آنمجلس ومحفل را مشاهده نمودم واجمالش آنکه در آن محله که مسکن انها است فضائی بود در محلّ آن هیزم بسیار آتش نمودند واز دحام مردم از هر گروه بود وبرای انتظام دستهٔ از پلیس پیاده وسواره حاضر بودند وقریب هفتاد نفر از آنطایفه بدر وآن آتشها بدون لباس جز ساتر عورتین بی کفش وکلاه جستن مینمودند وحقیر محض آنکه بدقّت ملاحظه نمایم رخصت حاصل نموده بسیار نزدیک ایستادم که حرارت آن آتش صدمه میزد خلاصه بعد از دو سه ساعت که بدن وخرمنهای آتش متحرک بودند وبزبان خود نوحه میخواندند وترنّمی داشتند هشت یا نه نفر انها بهمان حال در آتش رفتند وتا ساق انها در آن اخگرها فرو میرفت وهیچ تغییری با وضعی که در خارج آتش داشتند بهم نرسانیدند تا آتش زیر پای انها زغال گردید ومردم برای تبرّک از آن زغالها میبردند ولیس الخبر کالمعاینه انتهی کلام مؤلّف این کتاب حسن بن محمّد الحسینی الیزدی الحائری المدعوّ بشرف الواعظین گوید که از نقل بعضی از ثقات مستفاد میشود که این جماعت در روز عاشوراء نیز در آتش میروند چنانکه ما تفصیل انرا در مقالهٔ (۳۶) از باب دهم کتاب درر السّنیّه ذکر نموده ایم وکتاب مذکور در سال هزار وسیصد وچهل ونهم هجری در دار الخلافه طهران بطبع رسیده که تقریبا هفت سال است نسخ آن منتشر گردیده وذلک من فضل الله وتوفیقه لعبده الأثم المجرم

در آتش رفتن هنود در شب تاسوعا

وبمناسبت مقام الحکایت زاد را اینجا نیز مینگارم وتفصیل آن بدین نهج است که جناب مستطاب شریعتمدار ملاذ الأنام عالم عامل معاصر الحاج ملا محمد حسن بن محمد حسین النائینی در صفحهٔ (۲۸۸) از کتاب حلویات العلوم فرموده که حضرت مستطاب اجل فقیه مقام علم الأعلام حجة الأسلام آقای حاج شیخ محمد حسین مازندرانی ساکن ارض اقدس کربلا ادیمت اظلاله الغراء راقم اثر بشرف زیارت آنحضرت واصل وفیوضات روحانیه را نائل شده چنین مسموع افتاد که ایشان با هندیان در روز عاشوراء وارد آتش شدند و آتش ضرری بایشان نرسانیده و راقم اثر یکی از دوستان را شفیع خود نموده که این مطلب را از خود ایشان مستفسر شود آن شفیع رفیع ایده الله تعالی این مطلب را از ایشان سؤال کتبی نموده جوابی که از آن زاده اند بخط وخاتم مبارک خود این است بسم الله وله الحمد بعد از اظهار ارادت آنکه این مطلب از مطالب مسلمه محققة الوقوع است در هندوستان وهر ساله این گونه مطالب مخصوصاً از طایفهٔ هنود ظاهر و چندی قبل در خانهٔ معلوم که متعلق بهندیان بود زمین را گود نموده آتش زیادی روشن نموده صبر کردند که شعلهٔ آتش خاموش شود جمعی از سادات هندیان ناله کنان وسینه زنان حسن حسین گویان با پای برهنه از روی آتش بزمی روانه شدند و مکرر این مطلب واقع شد وعلی الله والم خلق بتماشا رفته از آن جمله داعی بودم واثری واضراری از آتش مرقوم ندیدم والله العالم المذنب محمد حسین الحائری المازندرانی ونیز در کتاب مذکور گوید که این امر نسبت بهندیان از وقایع یقینیه جزمیه است حتی آنکه یکی از صلحای اهل یزد شفاهاً براقم گفت که خود مخصوصاً در روز عاشوراء در حیدرآباد هند در روز عاشورا وارد آتش نشود او را بخبث ولادت وحرامزادگی نسبت زاده معتقد میشوند **واقعهٔ بیست وهشتم** عتاب نمودن حضرت علوی بشیخ اجل مولی فتحعلی مرحوم ثقة الاسلام نوری قدس سره در دار السلام از عالم عامل جمال الزاهدین وضیاء المسترشدین المولی فتحعلی بن المولی حسن السلطان آبادی نقل نموده که فرمود در سالی که امر تقلید جل شیعه رجوع شد بخاتم الفقهاء صاحب جواهر الکلام حقیر مشرف شدم بنجف اشرف در آن اوان صاحب جواهر تمام اوقات خود را مصروف میداشتند در اخذ مسائل متفرقه که مورد احتیاج مردم بود ودر رسالهٔ عملیه نبود و من قریب به صد مسئله از آن مسائل را جمع نمودم وجواب همه آنها را بخط خود مرقوم فرمودند چون ماه محرم داخل شد شیخ رحمه الله بجهة کثرت اشتغالش بتهذیب واستخراج مسائل در محرم امسال زیارت حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه را ترک نمود وما نیز متابعت آنجناب نموده در نجف ماندیم ومشغول بودیم باستخراج وتهذیب مسائل پس چون شب تاسوعاء ویا شب عاشوراء شد امیر المؤمنین صلوات الله علیه را در خواب دیدم که از روی عتاب بمن فرمود آیا ترک زیارة الحسین ع فی عاشوراء آیا ترک میشود زیارت حسین ع در عاشوراء ویا آنکه باین عبارت فرمود ایترک زیارة مثل الحسین فی عاشوراء وعلامه نوری علیه الرحمة بعد از نقل این خواب

لکن بعض مردم در قصهٔ آتش زدن هندیها بسیار مطلع بودند

خاطر شده وبچشم خود دیدم در دسره وقعهٔ حسب ترتیبات کردانند وهرگاه کسی از شیعیان هند

عتاب فرمودن حضرت بزیارت حضرت سید الشهداء (ع)

فرموده حدیث کرد مرا شیخ استاد که او خود بنفسه تجربه کرده بود وهم از جماعتی از مشایخ نقل فرموده که ایشان نیز
تجربه کرده بودند که هر وقت بجهة اشتغال بتحصیل زیارت حضرت سید الشهداء علیه السلام را ترک مینمودند خدای
تعالی ایشان را عقوبت میفرمود بعدم توفیق زیاده بر زمان زیارت آنحضرت که از ایشان فوت شده
بود ونیز در همان کتاب فرموده واعلم ان الاشتغال لو فرض کونه اهم من الزیارة بجمیع اقسامه فی جمیع الازمان
فلا ینبغی ترکها فضلا عن عدمه ولو فی بعض المواضع قال کاشف الغطاء تمام العبودیة والانقیاد ان یوتی
بجمیع اوامره الموجبة والنادبة والراجحة والمرجوحة والا لانحصرت الزیارة بزیارة رسول الله صلی الله علیه
وآله والطاعات المرغوبة بالصلوة والذکر بقول لا اله الا الله وهکذا فیقتصر فی کل جنس علی افضله بل یلزم
منه الاقتصار علی نوع واحد الی ان قال فلا معنی لترک السنن لطلب الافضل منها ولا الاشتغال بالواجبات
الکفائیة مع قیام الغیر بها عوضا عنها کما جرت علیه سیرة کثیرة من العلماء والصلحاء من ترک قرائة
القرآن وعیادة المرضی وتشییع الجنازة وزیارة المعصومین علیهم السلام وترک النوافل الراتبة التی تشبه
ترکها ترک الواجب المتعللین بان طلب العلم افضل وان ترجیح المفضول علی الفاضل لا یعقل وهذا مخالف
لطریقة اهل الادیان من زمان ابینا آدم الی الآن وقد علم من طریقة هذه الامة وسیرة النبی صلی الله علیه
وآله والائمة صلوات الله علیهم انهم لم یزالوا یجمعون بین العبادات المقبولة الفاضلة منها والمفضولة فانهم
لم یزالوا یترکون افضل الاشیاء الآمن الامر بالمعروف والنهی عن المنکر والمواعظ والنصایح وهی افضل الاعمال
لصلوة نافلة راتبة وغیر راتبة ولعیادة مریض وتشییع جنازة وزیارة مؤمن ومشایعته واستقباله فمن امعن فی طریق
الشرع نظره واجال فی تضاعیف الاخبار ذکره علم بوجه الیقین ان الجمع بین الراجح والمرجوح من سنن المرسلین
والائمة الطاهرین وجمیع العلماء العاملین خلفا بعد سلف انتهی ولقد اجاد فیما افاد واقعه بیست وهفتم
مبتلا شدن مرد معاویه بدرد دل شدید بعقوبت اینکه اهانت رسانید بمرحوم آخوند ملا فتحعلی سلطان آبادی قدس
الله روحه علامه نوری اعلی الله مقامه در کتاب دار السلام از عالم ربانی وفاضل صمدانی مرحوم آخوند مذکور نقل
نموده که فرمود مرا درد چشم شدیدی عارض شد وزمان آن طول کشید تا آنکه دو سال گذشت پس سینه ام تنگ شد
واندوه من بسیار گردید از جهة عدم توفیق بمطالعه کتب واز شفاء ومداوای اطباء مایوس شدیم پس شبی در موقع
خواب صد مرتبه سوره مبارکه توحید را قرائت نمودم وقصد کردم که خدمت یکنفر از اولیاء خدا که را در سن بیچاره گانند
مشرف شوم چون بخواب رفتم خود را در مجلسی دیدم که در آن مجلس سه نفر بودند یکنفر از آنها المولی الکامل الزاهد
صاحب المقامات العالیة المولی نصر الله بود وچون بآن دو نفر دیگر نظر کردم دیدم یکنفر از آنها پیغمبر صلی الله علیه
وآله است ودیگری امیر المؤمنین علیه السلام است پس جناب ملا نصر الله مذکور بمن فرمود آیا میشناسی این دو نفر را

گفتم بلی پس با دست خود اشاره کرد بسوی پیغمبر صلّی الله علیه وآله وسلّم معجزه از معجزات آنحضرت را ذکر نمود و بعد سه
معجزه از معجزات حضرت امیرالمؤمنین علیه السّلام را ذکر فرمود در آنحال من از خواب بیدار شدم و نیت ان اصل شفاء
عینی و فراموش کردم که شفاء چشم را از آن دو بزرگوار مسئلت نمایم و درد آن در نهایت شدت بود که پیش پای
خود را نمیدیدم و بالاخره کار من بجائی رسید که راضی شدم چشمهای من نابینا شود و درد آن ساکن گردد و زنی
در نزد من بود که مرا پرستاری مینمود روزی بمن گفت که فردا در این وقت چشمهای تو شفا یابد و درد آن بکلّی زائل
شود من از قول آن زن تعجب نمودم چه انکه از معالجه و مداوای اطبا بکلّی مأیوس بودم پس باو گفتم که از کجا دانستی این
مطلب را که بدون شک وارتیاب خبر میدهی بصحت چشم من در فردای این روز گفت از آن خوابی که دیده ام پس خواب را
برای من نقل نمود و در فردای آنروز چنان شد که او خبر داده بود چشمهای من شفا یافت و درد آن بکلّی ساکن گردید
و پس از بهبودی چشم در دلم افتاد که از برای شکرانهٔ این نعمت حوض انباری در راه زوّار در محلی که دور از آب باشد بنا کنم
و از عجائب این امر انکه چون آمدم نزد صاحب آجر که ما یحتاج آن حوض را از او بخرم در زمانی اتفاق افتاد که آنمرد
مورد مطالبهٔ والی بلد و غیر او شده بود و لهذا قیمتی را که من در ازاء ما یحتاج حوض باو اظهار نمودم بمن گفت که اگر
در این وقت باین قیمت میخواهی باید وجه آن نقد بپردازی و من هیچ نداشتم که باو بدهم ناگاه سواری از جانب بیابان آمد
و همیانی باو داد که در میان آن همان مبلغ بود که من باو گفته بودم پس آنمرد همیان را گرفت از اندوه آن راحت شدیم
و اعجب از این انکه چون معمار را آوردم و مقدار وسعهٔ حوض و اجرت بنای آن و مدت تمام آنرا با او مذاکره نمودم با من شرط
نمود که آنرا در مدت معین باتمام رساند و چون شروع نمود به بنای آن در کار سستی کرد پس مدتی که با من قرار
کرده بود منقضی گردید و بنای آن باتمام نرسید و بشرط خود وفا نکرد پس من جماعتی از اهل خبره و صلاح را باخود
برداشته و نزد او رفتم و او را بر تخلف شرط و خلف وعده عتاب نمودیم امر بمشاجره کشید در بین گفت و شنید
آنمرد کلمهٔ بدی بمن گفت جماعتی که با من بودند خواستند او را مجازات کنند من مانع شدم و گفتم اللّهم ان
کنت تعلم انّ هذا لأجل زوّار ابیعبدالله علیه السّلام لامقصد لنا غیره وانّ له عندك مقاماً محموداً فافعل به ما
هو اهله بار خدایا اگر تو میدانی که این کار برای زوّار حضرت ابیعبدالله علیه السّلام است و ما را مقصد دیگری غیر از
ان نیست و آنحضرت را نزد تو مقام ستوده است او را بجزای خود برسان پس ما برگشتیم چون فردای آنروز
شد و آنروز تاسوعاء نهم محرم بود که ناگاه اهل و کسان آنمرد شتاب زده و بیمناك نزد من آمدند و گفتند که
آنمرد بخانه اش رفته درد دل شدیدی بر او عارض شده و امر بر او بسیار سخت شده است و راه شفائی برای او نمی
بینیم مگر بدعای تو بجهة اینکه او به عقوبت آنچه با تو کرده باین درد مبتلا شده پس من گفتم اللّهم ان کان لی
حق فقد عفوت عنه خدایا اگر مرا بر او حقی هست او را عفو نمودم ولکن در شب آنمرد کشته حیات را بطوفان نمات

تتمهٔ قصهٔ مرحوم ... و اتباع او

کرامت از حضرت سید الشهداء روحی له الفداء

راد و سطوت قهر ملک جلیل بر او ظاهر گشت و از کرامات حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه آنکه در آن روز که ما رفتیم در آن محل غذای هفت نفر یا هشت نفر بیش با ما نبود و در آنجا زیاده بر شصت نفر جمع شدند و از آن غذا خوردند و همه آنها را کفایت نمود والحمد لله **واقعه سی ام** واین واقعه از وقایع آتیه است که در ذیل وقایع ماضیه ذکر مینمائیم در کتاب عقاید الشیعه است که در اول روز جمعه نهم محرم امام عصر عجل الله فرجه در مکه معظمه ظاهر خواهد شد و در وقت خطبه خواندن گردن خطیب مکه را خواهد زد و غائب خواهد شد و در صبح شنبه عاشوراء ظاهر خواهد شد و در کتاب جوامع الکلم گوید که آنحضرت در روز جمعه نهم محرم ظهور میکند و داخل مسجد الحرام میشود و خطیب میکشد و پس از کشتن خطیب در کعبه غایب میشود و در شب شنبه دهم محرم ظاهر میشود و بر بام کعبه بالا میرود و اصحاب خود را ندا میکند بتفصیلی که در محل خود بیاید ان شاء الله تعالی بدانکه حضرت حجت سلام الله علیه سه غیبت دارد یکی غیبت صغری و یکی غیبت کبری و یکی غیبت اصغر اما غیبت صغرای آنحضرت از روز وفات حضرت امام حسن عسکری علیه السلام بود بعد از نماز و دفن آنحضرت در هشتم ربیع الاول سال دویست و شصت هجری در عهد خلافت المعتمد علی الله خلیفه پانزدهم از خلفاء بنی العباس و این غیبت شصت و نه سال طول کشید و در این مدت آنحضرت چهار وکیل داشت که مردم بخدمت ایشان میرسیدند و مطالب خود را عرض میکردند و ایشان خدمت حضرت قائم صلوات الله علیه میرسیدند و جواب آنها را می شنیدند و بایشان میرسانیدند وکیل اول آنحضرت جناب ابو عمر عثمان بن سعید العمری بود که حضرت امام حسن عسکری او را بوکالت نصب فرمود دوم پسر او ابو جعفر محمد بن عثمان بود که بامر حضرت قائم صلوات الله علیه پدرش عثمان او را بوکالت نصب نمود سیم جناب حسین بن روح نوبختی بود که محمد بن عثمان در حیوة خود بامر حضرت قائم علیه السلام او را بوکالت نصب نمود چهارم ابی الحسن علی بن محمد سیمری باسمری بود که حسین بن روح بامر حضرت قائم علیه السلام او را بوکالت نصب نمود و چون وقت وفات او رسید شیعیان باو عرض کردند که کسی را وکیل کن فرمود لله امر هو بالغه از برای خدا امری است که او رساننده آن امر است یعنی وکالت و نیابتی نیست و برحمت الهی واصل شد و این اول غیبت کبرای آنحضرت بود که دیگر کسی خدمت آنحضرت نرسید و این در سنه سیصد و بیست و نهم هجری واقع شد و در وقت وفات امام حسن عسکری علیه السلام عمر شریف آنحضرت پنجسال بود زیرا که تولد آنحضرت در نیمه شعبان سال دویست و پنجاه و پنج هجری بود و غیبت صغرای آنحضرت در سنه دویست و شصت واقع شد و غیبت کبرای آنحضرت در سردابه که الحال مردم آنحضرت را در آنجا زیارت میکنند در سر من رای واقع شد و دیگر کسی خدمت آنحضرت نرسید و نمیرسد مگر موالیان خاصه آنجناب که نماز جمعه را باید با آنها بجا آورد و توقیعی بیرون آمد از آنحضرت بسوی علی بن محمد سیمری که الخ

در بیان اینکه حضرت حجت را دو غیبت است

در ذکر وکلاء اربعه حضرت حجت عجل الله فرجه

وکلای آنجناب بود باین مضمون که بتحقیق غیبت کبری واقع شد و دیگر ظهوری نخواهد بود مگر بعد از اذن
خدا تعالی و آن بعد از طول کشیدن مدت قساوت قلبها و پر شدن زمین است از جور و زود باشد که بیاید از شیعه
من کسیکه ادّعای مشاهده و دیدن من نماید[۲] پیش از خروج سفیانی و پیش از صیحهٔ آسمانی پس او دروغگو و مفتری
است یعنی افترا بمن بسته است پس ازین توقیع ظاهر میشود که دیگر کسی آنحضرت را نخواهد دید و اگرچه بعضی آن
حضرترا می‌بینند ولکن نخواهند شناخت پس در زمان غیبت کبری هر کس ادّعای دیدن امام را نماید
بیداری یا ادّعای وکالت خاصهٔ آنحضرت نماید پس او کذّاب دروغگو و ملعون است و هر کس ادّعا کند که حضرت
قائم علیه السلام بالخصوص مرا تعیین فرموده است که در میان مردم باشم و احکام را بآنها بگویم یا آنکه باب میباشم
و حضرت علیه السلام مرا باب گردانیده است یا کتابی یا کاغذی یا نوشته بمن داده است غلط است و افتراء بسته است
و ادّعا نمودن اینکه قرآن دیگر بر آن حضرت نازل شده است یا نازل میشود غلط و کفر است بلی آنحضرت تمام
احکام شریعت غرّای محمّدی را بیان خواهد فرمود چون اقتضای زمان آنحضرت بیان تمام احکام است اگر
چه حکم بباطن مینماید یا آنکه بعضی از حکمهای ظاهر را تغییر میدهد نه اینکه آنحضرت تغییر میدهد بلکه
خداوند آن احکام را در زمان رسولخدا صلعم نسخ فرموده است و زمان عمل بناسخ را در زمان آنحضرت قرار
داده است مثل نسخ قبله و نسخ روزه و نسخ عدّهٔ زنان که در اوّل بعثت غیر ازین بود که اکنون عمل بآن میشود
پس واجبست اعتقاد نمودن باینکه آنحضرت نایب خاصی ندارد تا وقتی که خودش ظهور نماید و حسین بن
منصور حلّاج ادّعای وکالت و نیابت و مشاهدهٔ آنحضرترا نمود که وزیر و خلیفهٔ آن زمان او را گرفته بدار
کشید بلی در زمان غیبت صغری جمعی خدمت آنحضرت رسیده‌اند و مطلبها بحضرت نوشته و جواب شنیده‌اند
و ایشان سفراء آنحضرت میباشند مثل محمّد بن همام و اسحق بن یعقوب و ابو القاسم بن جلیس و ابو عبد الله
الکندی و ابو عبد الله بن روح و مسرور طبّاخ و اسحق کاتب و صاحب الصّرّة المختومة و ابن کوره و حسن بن
هرون الدّینوری و حسن بن نصر قمی و علی بن محمّد و محمّد بن محمّد کلیلی و مرداس قزوینی و ابن ثابت مردی
و فضل بن مزید یمنی و ابو رجاء مکّی و عبد الله عاصمی کوفی و محمّد بن ابراهیم اهوازی و محمّد بن اسحق قمی و
قاسم بن علاء آذربایجانی و محمّد بن شاذان نیشابوری و غیر ایشان از شیعیان خالصین انتهی و امّا
غیبت صغرای آنجناب از ظهر روز جمعه نهم محرّم است تا صبح شنبه روز عاشوراء که در اوّل روز جمعه ظاهر
خواهد شد و در وقت خطبه خواندن گردن خطیب مکّه را خواهد زد و غایب خواهد شد و در صبح شنبه
روز عاشوراء ظهور خواهد نمود در حالتیکه عمامهٔ رسولخدا بر سر و عصای آنجناب در دست و نعلین
آنحضرت در پای مبارکش باشد بتفصیلی که در وقایع روز عاشوراء بیاید انشاء الله تعالی

[۲] آگاه باشید که هر کس ادّعای مشاهده و دیدن من نماید ع

در ذکر سفرا در زمان غیبت امام زمان ع

اسامی سفراء امام زمان ع در زمان غیبت

واقعهٔ سی و یکم وهی ایضاً من الوقایع الآتیة در کتاب وقایع الشهور در ذکر وقایع روز نهم محرم گوید
بروایتی از حضرت صادق علیه السلام در این روز حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه با هفتاد نفر از اصحابش
بدنیا رجعت خواهند نمود ولفظ او این است فیه بروایة عن مولینا الصادق علیه السلام رجوع الحسین فی سبعین
من اصحابه والقائم علیه السلام بین اظهرهم وهو یغسل القائم ویحنطه ویلحده فی حضرته ولا یلحد الوصی الا الوصی انتهی
کلامه و از روایت معلی بن خنیس که علامهٔ مجلسی ره در بحار الانوار و زاد المعاد نقل نموده مستفاد میشود
که روز رجعت معصومین صلوات الله علیهم اجمعین موافق خواهد بود با روز نوروز و از روایت دیگر که از
حضرت امیر المؤمنین علیه السلام ماثور است مفهوم میشود که واقعهٔ رجعت در بین ماه جمادی الآخرة و رجب
روی خواهد نمود والله اعلم بحقیقة ذلک علامهٔ مجلسی قدس الله روحه در بحار الانوار و حق الیقین از شیخ حسن
بن سلیمان روایت نموده که او از کتاب خطب امیر المؤمنین علیه السلام خطبهٔ طولانی از آنحضرت روایت کرده است
که در عرض آنخطبه فرمود که ضبط نمیکند احادیث ما را مگر قلعه های حصین و یا سینه های امین یا عقلهای متین
پس فرمود و اعجبا کل العجب بین جمادی و رجب ای عجب کل عجب از آنچه واقع خواهد شد در میان ماه جمادی
و رجب پس مردی از شرطة الخمیس پرسید که این چه تعجب است که مکرر میفرمائی حضرت فرمود چون تعجب نکنم از آنکه مرده
چند زنده خواهند شد و شمشیر بر سر زنده ها خواهند زد و بحق خدا و ندیکه حبه را شکافته و گیاه را بیرون
آورده و خلایق را خلق فرموده است گویا می بینم ایشان را که در میان بازارهای کوفه راه روند شمشیرها
برهنه بر دوش گذاشته باشند و بر سر دشمنان خدا و دشمنان رسول خدا و دشمنان مؤمنان زنند و در کتاب
جوامع الکلم آورده که رجعت حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه بعد از گذشتن پنجاه و نه سال از دولت
حضرت قائم علیه السلام خواهد بود بدانکه از جملهٔ اجماعیات شیعه بلکه ضروریات مذهب فرقهٔ اثنی عشریه است
حقیت رجعت و اعتقاد داشتن بآن واجبست و اکثر علمای امامیه دعوی اجماع کرده اند بر حقیت رجعت
مانند محمد بن بابویه در رسالهٔ اعتقادات و شیخ مفید و مرحوم سید مرتضی و شیخ طبرسی و سید بن طاوس
و غیر ایشان از اکابر علماء امامیه و در اعصار ماضیه پیوسته بین علماء امامیه و مخالفین در این مسئله
نزاع بوده است و در تشیع شعاری بالاتر از قول برجعت نیست و در کتب رجالیهٔ اهل سنت هر که خواهند
نسبت برفض دهند باعتقاد برجعت نسبت دهند و مسلم صاحب صحیح هفتاد هزار حدیث از احادیث جابر
جعفی را ترک نمود برای اینکه جابر قائل برجعت بود و در اوائل اسلام فرقهٔ حقهٔ شیعه معروف باین عقیده
بودند و علامهٔ مجلسی ره در کتاب حق الیقین فرموده که شکی نیست در این که اصل رجعت فی الجملة متواتر بالمعنی
است و کسیکه در آن شک کند ظاهر اینست انکه حشر قیامت را نیز منکر است و امر یکه بنصوص متواتر ثابت شده

در معنی کلام کل العجب بین جمادی و رجب

در ذکر اقوال علماء در رجعت ائمه علیهم السلام

باشد بمحض استبعادات و وهم انکار کردن محض بی‌دینی است و امّا خصوصیّاتیکه در بعضی از روایات شاذّه وارد شده است در باب رجعت جزم نمیتوان کرد امّا انکار نیز نباید کرد و اختلاف در خصوصیّات باعث آن نمی‌شود که اصل آنرا انکار کنند چنانکه در بسیاری از خصوصیّات حشر و بهشت و جهنّم و صراط و میزان و غیر اینها اختلاف در اخبار واقع شده است و این باعث آن نمیشود که اصلش که ضروری دین است کسی انکار کند و مجلسی اوّل اعلی الله مقامه در شرح من لا یحضره الفقیه فرموده اصل رجعت ائمه هدی صلوات الله علیهم متواتر است و حق سبحانه و تعالی فرموده است روزی باشد که مبعوث کنم از هر امّتی فوجی را از آنجماعتی که آیات ما را تکذیب مینمودند و در قیامت همه مبعوث میشوند پس البتّه مراد قیامت صغری است که آن رجعت است و علمای قدمای شیعه هریک در رجعت کتابی تصنیف کرده‌اند و شیخ طوسی و شیخ نجاشی هر دو در فهرست کتب علمای شیعه در ضمن ذکر کتب ایشان ذکر کرده‌اند که له کتاب فی الرّجعة و از آن کتب چیزی نمانده است که زیاده از صد هزار کتاب بوده است و در زمان حضرت امام جعفر صادق علیه السلام پنجهزار مصنّف بودند از اصحاب آنحضرت مثل زرارة و محمّد بن مسلم و برید و ابو بصیر و منقولست از محمّد بن مسلم که او سی هزار حدیث در حفظ داشت و جابر هفتاد هزار و همچنین منقولست که ابن عقده سیصد هزار در حفظ داشت و صد و بیست هزار حدیث با سند در حفظ داشت و ذکر این محفوظات نیز در کتب رجال هست و شیخ امین الدّین ابو علی طبرسی در کتاب مجمع البیان ذکر کرده است که اخبار رجعت متواتر است و نمیتوان تأویل آنها کردن و اجماع شیعه است بر آن و با اینکه اخبار ما و کتب علمای شیعه قلیلی مانده است باز متواتر است و در ضمن اخبار در روضه مذکور است و در اینجا نیز اشاره بآن خواهد شد و لکن انشاء الله کتابی جدا ضرور است چون کتب و مذاهب شیعه الیوم متروک شده است باعتبار اشتغال طلبه بکتب حکما و عامّه و شیطان سعی خود را در این باب تمام کرده است و لکن این حقیر بتأیید الله چنین عزم کرده‌ام (کتاب فتنه بجوی باز آید) و حق سبحانه و تعالی حکایت دابّة الأرض و رجعت را در قرآن مجید باهم آورده است و عامّه قائل بدابّه شده‌اند بلفظ امّا بحسب واقع منکرند و مولینا نظام الدّین نیشابوری که بحسب ظاهر از کبار علمای عامّه نیست امّا در واقع شیعه است در تفسیر خود در سورهٔ نمل از طرف شیعه وجوه بسیار گفته است و انشاء الله در تفسیر مجمع البحرین که بحسب عطاء حضرت سیّد المرسلین صلّی الله علیه و آله در رؤیا بآن مأمور شده‌ام مذکور خواهد شد و انشاء الله تفسیر تمام شود و خواهد شد که در متشابهات قرآنی همگی از آثار ائمه هدی مبیّن شود و فی الحقیقة جامع الثّقلین باشد چنانچه در این دو سه روز جدیداً اشاره بآن واقع شد در ضمن بشارات بسیار که یکی از آن این بود که ذٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَآءُ وَاللهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ انتهی کلامه قدّس سرّه و خلاصه‌اش این است که رجعت بعضی از مؤمنین و بعضی از کافران و نواصب و مخالفان متواتر است و انکارش موجب خروج از دین تشیّع است نه خروج از دین اسلام و رجعت حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام و حضرت امام حسین علیه السّلام نیز متواتر است یا قریب بتواتر و در سایر ائمه علیهم السّلام نیز

در رجعت ائمه هدی ذکر اقوال علما

در رجعت ائمه از کتب تفسیر اعتقاد

احادیث صحیحه و معتبره بسیار وارد شده است و اگر متواتر نباشد بمرتبه رسیده است که ازغان باید کرد و انکار نباید کرد و امّا خصوصیات این رجعتها معلوم نیست که آیا بعد از ظهور حضرت قائم صلوات الله علیه در یکزمان خواهد بود یا پیش خواهد بود یا بعد خواهد بود از بعضی احادیث ظاهر میشود که بترتیب زمان امامت رجعت خواهند کرد و شیخ حسن بن سلیمان قائل شده است باینکه هر امامی زمان امامتی دارد و زمان مهدویتی دارد و حضرت صاحب الامر عجّل الله له الفرج اولی که ظاهر میشود زمان امامت وست و بعد از رجعت آباء کرام خود و بعد از شهادتش باز آن حضرت رجعت خواهد کرد و باین وجه تأویل کرده است انحدیثرا که از ما دوازده امام و دوازده مهدی هست و این قول اگرچه بعید از صواب نیست امّا مجمل اقرار کردن و تفاصیلش را بعلم ایشان رد کردن احوطست و بالجمله آیات بسیار و احادیث بیشمار صریح در حقیّت رجعت است و بسیاری از علماء و محدّثین شیعه رسائل مفرده در این مسئله تألیف نموده اند چنانچه ارباب رجال فرموده اند و شیخ ابن بابویه در کتاب من لا یحضره الفقیه روایت کرده است از حضرت امام جعفر صادق علیه السّلام که فرمود لیس منّا من لم یؤمن بکرّتنا و لم یستحل متعتنا و در روایت دیگر در بحار الانوار از آنحضرت منقولست که لیس منّا من لم یقل بمتعتنا و لم یؤمن برجعتنا از ما نیست کسیکه ایمان برجعت ما نداشته باشد و متعه را حلال نداند و علّامه مجلسی ره در کتاب حق الیقین فرموده که این حقیر در کتاب بحار الانوار زیاده از دویست حدیث از زیاده از چهل نفر از مصنّفین علماء امامیه که در پنجاه اصل معتبر ایراد نموده اند بیرون نوشته ام هر کرا شکّی باشد بآنکتاب رجوع کند انتهی کلامه ره و مراد از رجعت بمفاد روایات مبارکات آنستکه پیش از قیامت در زمان حضرت قائم علیه السّلام و جود مقدّس خاتم انبیاء و ائمه هدی و بسیاری از انبیاء بدنیا برمیگردند و هر یک از ائمه ما علیهم السّلام سالهای سال در دنیا سلطنت و پادشاهی میکنند و جمعی از نیکان بسیار نیک و بدان بسیار بد نیز خداوند زنده برمیگرداند و بدنیا میاورد نیکان برای آنکه ببینند دولت ائمه دیده های ایشان روشن گردد و بعضی از جزای نیکیهای ایشان بایشان برسد و بدان از برای عقوبت و عذاب دنیا و انتقام کشیدن شیعیان از ایشان و سائر مردم در قبرها میمانند تا در قیامت محشور شوند چنانکه در احادیث بسیار وارد شده است که رجوع نمیکند در رجعت مگر کسیکه محض ایمان داشته باشد یا محض کفر امّا سائر مردم پس ایشان را بحال خود میگذارند و بالجمله تفاصیل آیات و روایات مبارکات در باب رجعت موکول بکتب مفصّله است و ما در اینمقام اکتفا مینمائیم بذکر بعضی از آیات و روایاتی که راجع است بکیفیّت رجعت حضرت سیّد الشّهداء صلوات الله علیه در کتاب حق الیقین از شیخ کلینی از حضرت صادق علیه السّلام روایت کرده است که در تأویل قول تعالی وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا یعنی وحی کردیم بسوی بنی اسرائیل در کتاب که افساد خواهید کرد در زمین دو مرتبه حضرت فرمود اشاره است بقتل حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام و خنجر زدن بر ران حضرت امام حسن علیه السّلام

در ذکر اخبار وارده در بیان رجعت ائمه (ع)

در بیان آنکه رجعت از برای مؤمن محض و کافر محض است

ولتعلنّ علوّاً کبیراً وطغیان خواهید کرد طغیان بزرگی اشاره است بقتل حضرت امام حسین علیه السلام فاذا جاء
وعد اولیهما بعثنا علیکم عباداً لنا اولی بأس شدید پس هرگاه بیاید وعده انتقام اول ایشان یعنی هرگاه
بیاید وعده انتقام خون حسین علیه السلام برانگیزانیم برشما بندگانی را از ما که صاحبان بأس و قوت عظیم باشند جنگ
فجاسوا خلال الدیار وکان وعداً مفعولاً پس گردیدند در میان خانه‌ها برای کشتن و اسیر کردن شما حضرت فرمود
که اشاره است بجماعتی که خدا ایشانرا مبعوث خواهد کرد پیش از بیرون آمدن حضرت قائم علیه السلام پس نخواهند گذاشت
کسی را که احدی از آل محمد را کشته باشد مگر اینکه او را خواهند کشت وکان وعداً مفعولاً و بود وعده کرده شده
اشاره است بقیام قائم علیه السلام ثم رددنا لکم الکرّة علیهم اشاره است بخروج حضرت امام حسین علیه السلام با
هفتاد نفر از اصحابش که خودهای مطلا بر سر داشته باشند که هر خودی دو رو داشته باشد و بمردم گویند که
این حسین است که بیرون آمده است تا مؤمنان شک در او نکنند و در بسیاری از روایات وارد شده است که اول
من ینشق عنه الارض و یرجع الی الدنیا الحسین بن علی بن ابیطالب اول کسیکه بدنیا برمیگردد حضرت امام حسین
و اصحاب او و یزید و اصحاب او خواهند بود پس آنحضرت با اصحابش همه ایشانرا بکشند مثل آنکه ایشانرا کشته اند
چنانچه حقتعالی میفرماید ثم رددنا لکم الکرّة علیهم وامددناکم باموال وبنین وجعلناکم اکثر
نفیراً یعنی پس گردانیدیم از برای شما غلبه بر ایشان را و اغاثت کردیم شما را بمالها و پسران و گردانیدیم لشکر
شما را زیاده از لشکرهای آنها و در تفسیر محمد بن العباس بن ماهیار و فرات بن ابراهیم و مناقب شاذان بن جبرئیل
از امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده اند در تأویل قوله تعالی یوم ترجف الراجفة تتبعها الرادفة یعنی
روزیکه میلرزند حرکت کننده‌ها و متحرک میگردند آنها که ساکن بودند و از پی او میاید آنچه ردیف است
فرمود راجفه حسین بن علی است و رادفه علی بن ابیطالب است و اول کسیکه در رجعت از قبر بیرون میآید
حسین بن علی علیه السلام است با هفتاد و پنج هزار کس و این است تأویل قول حقتعالی انا لننصر رسلنا و حسن بن
سلیمان از کتاب تنزیل از حضرت صادق سلام الله علیه روایت کرده است که کلا سوف تعلمون یعنی در دنیا
و شیخ کلینی و علی بن ابراهیم از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده اند که حق تعالی خبر داد رسول خدا را و بشارت داد
او را بامام حسین علیه السلام پیش از آنکه فاطمه علیها السلام با او حامله شود باینکه امامت در فرزندان او خواهد بود
تا روز قیامت پس خبر داد آنحضرت را بآنچه بامام حسین علیه السلام خواهد رسید از کشته شدن و مصیبتها خودش
و فرزندانش پس عوض داد او را از شهادت باینکه امامت در عقب او باشد و اعلام کرد آنحضرت را که او کشته
خواهد شد پس خدا او را بدنیا برخواهد گردانید و یاری او خواهد کرد تا دشمنان خود را بکشد و او را پادشاه
زمین خواهد گردانید چنانکه در قرآن مجید فرموده است ونرید ان نمنّ علی الذین استضعفوا فی الارض

تأویل رجعت حضرت سید الشهداء

یعنی در رجعت ثم کلا سوف تعلمون

وَنَجْعَلَهُمْ اَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوارِثِینَ ومیخواهیم ما که منت گذاریم بر آنها که مردم ایشانرا ضعیف گردانیدند در
زمین و بگردانیم ایشانرا امامان و وارثان روی زمین و فرموده است وَلَقَدْ کَتَبْنا فِی الزَّبُورِ مِنْ بَعْدِ الذِّکْرِ اَنَّ
الْاَرْضَ یَرِثُها عِبادِیَ الصّالِحُونَ و بتحقیق که نوشته ایم در زبور بعد از ذکر حضرت رسول که زمین را بمیراث
خواهند برد بندگان شایسته ما پس خداوند بشارت داد پیغمبر را که اهل بیت تو مالک زمین خواهند شد و
بسوی زمین بر خواهند گشت و دشمنان خود را خواهند کشت و شیخ مفید و شیخ طوسی ره بسندهای معتبر از جابر از
امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده اند که فرمود بخدا سوگند که مردی از ما اهل بیت پادشاهی خواهد کرد بعد از وفاتش
سیصد و نه سال گفتم این چه وقت خواهد بود فرمود بعد از آنکه قائم علیه السلام از دنیا برود گفتم قائم چند سال پادشاهی
خواهد کرد فرمودند نوزده سال و بعد از وفات آنحضرت هرج و مرج و فتنه بسیار خواهد بود تا پنجاه سال پس
منتصر یعنی انتقام کشنده بدنیا خواهد آمد و او امام حسین علیه السلام است پس آنحضرت طلب خون خود و اصحاب خود را خواهد
کرد و این قدر بکشد و اسیر کند که مردم بگویند اگر این از ذریه پیغمبران بود این قدر مردم را نمیکشت و نیز در حق
الیقین از کامل الزیاره از مفضل از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود گویا می بینم که کرسی از نور بگذارند
و قبه از یاقوت سرخ بر آن نصب کنند مکلل بانواع جواهر و حضرت امام حسین علیه السلام بر آن کرسی می نشیند و بر دور آن
کرسی نود هزار قبه سبز بوده باشد و مؤمنان آیند و آنحضرت را زیارت کنند و باو سلام نمایند پس حقتعالی خطاب
کند بایشان که ای دوستان من آنچه خواهید از من سؤال کنید که شما بسیار آزار کشیدید و مظلوم شدید امروز
هر حاجت از حاجتهای دنیا و آخرت که از من سؤال کنید بر میآورم از برای شما پس خوردن و آشامیدن ایشان از
بهشت باشد این است والله کرامت و بزرگواری عظیم و نیز در همان کتاب از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده
است که اول کسیکه در رجعت بر خواهد گشت بدنیا حضرت امام حسین ع خواهد بود و آنحضرت آنقدر پادشاهی
خواهد کرد که از پیری موهای ابروهای او بر روی دیده اش ریخته شود و از کتاب نوادر مضیئه روایت کرده است که از
حضرت امام جعفر صادق علیه السلام سؤال کردند از رجعت که آیا حق است فرمودند بلی پرسیدند اول کسیکه رجعت خواهد
کرد کی خواهد بود فرمود که حضرت امام حسین ع خواهد بود که بعد از حضرت قائم علیه السلام بیرون خواهد آمد با اصحابش
که با او شهید شده اند و هفتاد پیغمبر با او خواهند بود چنانچه با حضرت موسی علیه السلام مبعوث شدند پس حضرت قائم
علیه السلام انگشتر خود را باو خواهد داد و از دنیا خواهد رفت و حضرت امام حسین علیه السلام او را غسل و کفن و حنوط
خواهد کرد و او را در قبر مدفون خواهد نمود و در خبر دیگر آورده که چون حضرت امام حسین علیه السلام برگردد
بدنیا و معرفت آنحضرت در دلهای مؤمنان قرار گیرد حضرت قائم علیه السلام از دنیا برود و حضرت امام حسین علیه السلام
او را غسل دهد و کفن و حنوط کند و بر او نماز کند و او را در لحد بگذارد زیرا که امور وصی را بغیر وصی متکفل

نمیشود انتهی و علامه مجلسی علیه الرحمة بعد از ذکر این خبر فرموده که اگر کسی گوید که حضرت امام حسین علیه السلام
را کی غسل خواهد داد جواب گوئیم که چون آنحضرت در این عالم در معرکه بود احتیاج بغسل ندارد و با آنکه ائمه
که بعد از آنحضرت بدنیا بر میگردند آنحضرت را غسل میدهند و براو نماز میکنند و نیز فرموده که این آیات اگرچه
بحسب ظاهر در شان بنی اسرائیل واقع شده اما چون آنچه در امم سابقه واقع شده است شبیه و نظیر آن در این امت
واقع میشود حقتعالی آن قصص را برای تنبیه این امت ذکر کرده است پس اشاره است باین وقایع که در این امت
واقع خواهد شد **مؤلف گوید** از جمله پیغمبران که با حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه بدنیا رجعت خواهند
نمود یکی حضرت اسمعیل صادق الوعد است که حقسبحانه وتعالی او را در قرآن در سوره مریم ذکر فرموده است
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا یعنی و یاد کن ای محمد در قرآن قصه
اسمعیل را بدرستیکه او بود صادق الوعد و راست وعده و بود فرستاده خدا و خبر دهنده از حق علامه مجلسی ره
از کتاب کامل الزیارة بسند معتبر از برید عجلی روایت کرده است که گفت از حضرت صادق علیه السلام پرسیدم از
اسمعیل که خدا او را در قرآن صادق الوعد گفته است آیا اسمعیل پسر حضرت ابراهیم است فرمود نه بلکه اسمعیل
پسر حزقیل است که پیغمبر بود و خدا او را مبعوث گردانید بسوی قومش پس تکذیب او کردند و پوست سر و روی
او را کندند و حق تعالی غضب کرد بر ایشان و سطاطائیل ملک عذاب را بنزد او فرستاد و گفت پروردگار عزت
مرا بسوی تو فرستاده است که قوم تو را عذاب کنم بسخت ترین عذابها اگر خواهی اسمعیل گفت مرا حاجت نیست
حقتعالی وحی کرد بسوی او پس حاجت تو چیست ای اسمعیل گفت پروردگارا تو عهد و پیمان گرفتی از برای خود
بپروردگاری و از برای محمد صلی الله علیه و آله به پیغمبری و از برای اوصیاء او بامامت و خبر دادی خلق را بآنچه
امت او نسبت بحسین علیه السلام خواهند کرد بعد از پیغمبرشان و وعده دادی حسین را که او را بدنیا برگردانی تا
انتقام بکشد از آنها که این ستم را نسبت باو کرده اند پس حاجت من بسوی تو این است ای پروردگار من که مرا
نیز برگردانی بدنیا تا انتقام خود را بکشم از آنها که نسبت بمن این ظلم را کرده اند چنانچه حسین ع برخواهی گردانید
پس حقتعالی اسمعیل بن حزقیل را وعده داده که چنین کند لهذا او با حضرت حسین علیه السلام بدنیا بر خواهد گشت

تذییل ❋ در ذکر وقایع روز نهم محرم الحرام بقول بعضی از مورخان ❋ واقعه اول

در حبیب السیر است که در نیم شب نهم محرم الحرام حضرت موسی بن عمران با بنی اسرائیل از شهر مصر بیرون رفت
و بعقیده علمای یهود آنشب پنجشنبه پانزدهم نیسان بود و در کتاب روضة الصفا و ترجمه تاریخ طبری نیز خروج
موسی را از مصر در نهم محرم نوشته اند و در تقویم الشریعة و وقایع الشهور نیز مذکور است و چون اسرائیلیان
در موقع حرکت از مصر از کمال استعجالی که داشتند جهة توشه راه نان فطیر پخته بودند روز پنجشنبه مذکور را

کہ منتصف نیسان است عید فطر خوانند و تعظیم آن را لازم دانند چه آنکه عید اول و اعظم یهود آن روز است و
هر کہ در آن روز از نان فطیر ایشان کہ در برابر کلیچۂ مسلمانان میپزند بخورد باوے احسان کنند بالجملہ در تاریخ
روضة الصفا آورده کہ چون حضرت موسے بخروج از مصر مامور شد رؤسای بنی اسرائیل و اشراف را طلب کرده مضمون
وحی الهی را با ایشان رسانید و مجموع آنقوم را بتهیۂ اسباب سفر امر فرمود و چون ایشان از آنمجلس متفرق شدند تا
مدت یکماه هر چند باستعداد سفر اشتغال مینمودند هر روز مانعی پیدا میشد و چهرۂ مطلوب ایشان از نقاب تاخیر
و تعویق روی نمینمود پس موسے علیه السلام بار دیگر اکابر بنی اسرائیل را طلب نمود و از جهت توقف تفحص نموده گفتند همانا
سبب این تاخیر آنستکه یوسف در اواخر ایام حیوة خود وصیت فرمود کہ چون بنی اسرائیل از مصر بیرون روند صندوق
جسد مرا بیرون آورده همراه ببرند و در جوار مقابر آباء و اجداد بزرگوار من دفن کنند و ما بنا بر طول مدت نمیدانیم
کہ مدفن یوسف علیه السلام در کجا است موسے علیه السلام فرمود بهر حال دست از تفحص و تجسس باز نمیباید داشت و وجدان مطلوب را
امیدوار باید بود پس بنی اسرائیل شرائط استفسار بجای آوردند و بعد از استفسار تمام پیر زنی فرتوت حال
بچنگ ایشان افتاد کہ از این امر اطلاع داشت و چون این خبر بموسی رسید فی الحال باحضار او امر فرمود و نشان مرقد
صدیق را از او خواست عجوزه گفت مرا نیز حاجتها است اول آنکه میخواهم حالت شباب و طراوت جوانی بمن آید و
دیگر آنکه در منازل رفیق و همعنان تو باشم اگر حاجت مرا بشرف انجاح مقرون گردانی تو را بمقبرۂ یوسف
راهنمائی کنم پس موسے علیه السلام بموجب وحی سماوے اسعاف مطلوب او را متکفل شد و دعا فرمود آن زن نعمت جوانی یافت
مرقد شریف یوسف را بحضور موسے در میان رود نیل نشان داد و بدعای حضرت موسی علیه السلام آب از آنموضع دور
گشت چون زمین را شکافتند تابوت صدیق کہ از سنگ خارا بود و یا از شیشۂ مینا علی اختلاف القولین
ظاهر شد پس تابوت را از آنمحل بیرون آوردند و در موضع مامون در خارج شهر مصر نهادند و بخانه های خود مراجعت
نمودند و بتهیۂ سفر مشغول شدند بعضی از ائمۂ تاریخ گویند کہ حصول تابوت حضرت صدیق در همان شب رحلت
بنی اسرائیل دست داد انتهی **مؤلف گوید** کہ شرح قصۂ خروج بنی اسرائیل از مصر در روز پنجم اینماه سمت
تحریر یافت هر کہ خواهد بآنجا رجوع کند **واقعۂ دوم** بقول صاحب جنات الخلود در روز نهم یا دهم محرم
حضرت یونس ع برگشت بسوی قوم خود واضح آنستکه برگشتن آنحضرت بسوی قوم در روز شانزدهم اینماه بوده و ما
نیز تفصیل آنرا در آنروز ذکر خواهیم کرد **واقعۂ سیم** در کتاب وقایع الشهور ولادت عیسی بن مریم را
از ثقات معتبره در اینروز ذکر نموده و ظاهرا ولادت مریم ع اشتباه شده است بولادت عیسی بن مریم ع چنانکه
جمهور مورخین ولادت عیسی را در بیست و پنجم ذیقعده نوشته اند و ولادت مریم را در نهم محرم چنانکه در
محلش بیاید انشاء الله تعالی **واقعۂ چهارم** از مسطورات کتاب روضة الشهداء مستفاد میشود کہ در

بوصیت حضرت یوسف علیه السلام بیرون بردن نعش یوسف

در برهان جامع گوید فرتوت و فرتود پیر سالخورده معمر و از کار رفته را گویند منه

ص
اسعاف حاجت روا کردن منتخب

در حین کوچ بنی اسرائیل ظاهر شدن تابوت حضرت صدیق

شب نهم محرم حضرت امام حسین علیه السلام کس نزد عمر بن سعد فرستاد که میخواهم امشب با من ملاقات کنی عمر
سعد قبول کرد و با بعضی از خواص خود از لشگرگاه بیرون آمد حسین علیه السلام با برادر خود عباس و پسر خود
علی اکبر سوار شده در برابر عمر بایستاد و فرمود ویحک ای عمر از خداوند یکه بازگشت همه بدوست نترسی
که با من در مقام مقابله و مقاتله در آئی الخ و از کتاب وقایع الایام نجف ابادی و تقویم الشریعه نیز مستفاد
میشود که این ملاقات در شب نهم بوده و ما تفصیل آنرا در شب هشتم اینماه ذکر نمودیم و محتملست که ملاقات
انحضرت با عمر سعد مکرر اتفاق افتاده باشد چنانکه بعضی از ارباب مقاتل مانند ابی مخنف تصریح بآن
نموده که ثم ان عمر بن سعد لعنه الله عبر الفرات و صار یخرج کل لیلة و یبسط بساطا و یدعو الحسین علیه السلام
و یجلسان حتی یمضی من اللیل شطره یعنی عمر سعد از فرات عبور کرده هر شب از لشگرگاه خود بیرون میامد و در
کنار فرات بساطی میگسترانید و حسین علیه السلام را میخواند و هر دو با یکدیگر سخن میگفتند تا آنکه پارهٔ از شب
میگذشت والله اعلم بحقیقة ذلك **واقعهٔ پنجم** در کتاب اختیارات در ذکر ماه محرم گوید روز نهم این
ماه را تاسوعا گویند در این روز کافران کوفه ابر اهل بیت رسالت بستند انتهی و این برخلاف مشهور
است چه آنکه جمهور مورخین و ارباب مقاتل واقعهٔ آب بستن را در هفتم محرم نوشته اند چنانکه ما در جای
خود بشرح آن پرداختیم فلیطالع ثمة **واقعهٔ ششم** صاحب ناسخ التواریخ قصهٔ امان دادن شمر بن ذی
الجوشن جناب عباس بن علی و برادران او را در شب نهم محرم مرقوم داشته و ظاهرا این قصه در عصر
روز نهم و یا قریب بشب عاشورا روی داده چه آنکه اکثر اهل سیر و مقاتل ورود شمر را بکربلا در نهم محرم
نوشته اند و امان دادن او بعد از ورود شمر بکربلا بوده پس محتملست که مراد صاحب ناسخ از شب نهم شب
عاشورا باشد یعنی بعد از انقضاء روز نهم و در آمدن شب والعلم عند الله و ما شرح این واقعه در واقعهٔ
هشتم از وقایع ایندو نگاشتیم **واقعهٔ هفتم** نیز از مسطورات ناسخ التواریخ مستفاد میشود که در
شب نهم محرم سی و دو تن از لشگر عمر بن سعد بیرون شدند و بلشگرگاه حسین علیه السلام پیوسته گشتند و این
واقعه نیز در شب عاشورا روی داده چنانکه ذکر آن بیاید ان شاء الله تعالی **واقعهٔ هشتم** بنابر قول صاحب
کتاب ینابیع المودة در شب نهم محرم حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه اذن انصراف داد باصحاب خود
و حل بیعت فرمود از ایشان و لفظ او اینست ثم فی لیلة التاسعة من المحرم کان لاصحابه دوی کدوی النحل
من الصلوة والتلاوة فقال لهم الحسین علیه السلام انی لا اعلم اصحابا اوفی بالعهد و لا خیرا من اصحابی و لا
اهل بیت ابر و لا اوصل من اهل بیتی فجزاکم الله عنی خیرا الا و انی قد اذنت لکم فانطلقوا فانتم فی حل منی
و هذه اللیلة سیروا بسوادها فاتخذوها سترا جمیلا الخ و ما کیفیت این واقعه را در شب عاشورا

ملاقات حضرت امام حسین (ع) با عمر بن سعد لعین

باصحاب خود انصراف دادن ایشان

ذکر خواهیم نمود ان شاء الله **واقعهٔ نهم** در کتاب ناسخ التواریخ در ذکر وقایع شب نهم محرم گوید
و بامداد حسین علیه السلام بفرمود تا خیمه برافراختند و قدحی را از مشک و نوره آکنده ساختند و در آن خیمه جای
دادند تا اصحاب هر که را حاجت افتد بدان خیمه رود و موی بسترد انتهی و ارباب مقاتل این واقعه را نیز در شب
عاشوراء و یا در صبح عاشوراء نوشته اند چنانکه در جای خود ذکر خواهد شد ان شاء الله **واقعهٔ دهم**
و نیز در کتاب ناسخ در ذکر وقایع شب تاسوعاء گوید آنگاه حسین علیه السلام بفرمود تا خیمه ها را بهم در بردند تا آمد
شدن و رزم دادن از یکسو افزون نباشد و گرداگرد معسکر را خندقی حفر کردند تا سوار مخالف تاختن
نتوان کردن و آن خندق را از حطب و قصب انباشته کردند تا هنگام حاجت آتش زنند انتهی و تفصیل
این واقعه نیز در شب عاشوراء ذکر خواهد شد ان شاء الله **واقعهٔ یازدهم** فاضل دربندی علیه الرحمه
در کتاب اسرار الشهادة از کتاب صغیر ابی مخنف نقل فرموده که در روز نهم محرم حضرت ابی الفضل علیه السلام بدرجهٔ
شهادت رسید و در یکجای آن کتاب بعد از نقل کیفیت شهادت آنحضرت گوید فمن اخذ مجامع کلامه فی ذلک
علم ان العباس هو اول شهید من الشهداء بل المستفاد من کلامه ان شهادة العباس وقعت فی یوم التاسع من
المحرم یعنی هر کس دریابد مجامع کلام ابی مخنف را در کیفیت شهادت حضرت ابی الفضل علیه السلام آگاه شود که آن
حضرت اول شهید از شهداء بوده بلکه مستفاد از کلام او آنست که شهادت عباس در روز نهم محرم بوده و بعد
از نقل چند سطر دیگر از کلام او گوید فهذا کما تری صریح فی کون شهادة العباس ع فی الیوم التاسع من المحرم
یعنی پس این کلام چنانچه می بینی صریح است در اینکه شهادت عباس در روز نهم محرم روی نموده انتهی
مؤلف گوید که مراد صاحب اسرار از کتاب ابی مخنف صغیر همین ابی مخنف است که نسخ آن متداول است و مکرر بطبع
رسیده است و در ضمیمهٔ عاشر بحار الانوار چاپ امین الضرب نیز طبع شده است و چنانکه فاضل دربندی علیه
الرحمه فرموده کلام او صریح است در اینکه شهادت عباس بن علی علیه السلام قبل از روز عاشوراء و پیش از شهادت
همهٔ اصحاب اتفاق افتاده چه آنکه او بعد از ذکر ورود ابن سعد بکربلا و بساط گستردن او در کنار فرات و مکالمه
نمودنش با حضرت سید الشهداء علیه السلام در شبها و بعد از ذکر مواعظ و نصایح جناب زهیر بن القین آن سیاه روسیاه را
کیفیت شهادت جناب عباس بن علی را ذکر نموده و بعد بذکر وقایع شب عاشوراء و روز عاشوراء پرداخته و در
بعضی از کتب دیگر از علماء عامه نیز تصریح شده که شهادت عباس بن علی علیهما السلام قبل از روز عاشوراء بوده
بلکه کلام بعضی از ایشان صریح است باینکه از روز سیم محرم تا روز عاشوراء جنگ و محاربه فیما بین فریقین
بوده و در روز عاشوراء جنگ خاتمه یافته و این اگرچه مخالف روایات جمهور علماء عامه و امامیه است ولکن
مؤید قول ابی مخنف است **تحقیق آخر** و جمعی از افاضل علماء خجسته شمائل با تامل وافر فضائل ثبت و ضبط

در ذکر کتب تاریخ شهادت حضرت ابی الفضل

در وقت شهادت حضرت ابی الفضل علیه السلام

(نموده)

نموده اند که از پسرهای امیرالمؤمنین علیه السلام دو تن عبّاس نام داشتند یکی عبّاس الأکبر و دیگری عبّاس الأصغر چنانکه
و در عمدة الطالب گوید که عبّاس الأصغر و عمر بن علی و رقیّه بنت امیرالمؤمنین علیه السلام مادرشان صهباء تغلبیّه بوده
و عبّاس الأکبر ابن امیرالمؤمنین و عثمان و جعفر و عبد الله مادرشان امّ البنین بود انتهی و جمعی از اکابر
مؤلّفین و محدّثین بگمان انحصار عبّاس نام بیک تن از فرزندان امیرالمؤمنین علیه السلام و مطّلع نبودن
بتعدّد در اشتباهات عظیمه و مباحث مهمّه واقع شده اند یکی اشتباه صاحب معالی السبطین است که در ضمن
احوال حضرت ابی الفضل علیه السلام گوید وکان یقال له قمر بنی هاشم وکان شابّاً امرداً بین عینیه اثر السجود الخ
و عجب این است که این عبارت را نسبت به بحار الأنوار و عوالم داده و حال آنکه در عوالم و در بحار چنین عبارتی
نیست و عجب تر آنکه خود او گفته و هو اکبر ولدها یعنی عبّاس علیه السلام از همهٔ اولاد امّ البنین و از همه برادران
بزرگتر بود و در بحار الأنوار و دیگر از کتب معتبره نیز این عبارت مسطور است و جمعی از ثقات اهل سیر و خبر
سنّ شریف آنحضرت را سی و چهار سال و برخی سی و پنجسال نوشته اند و از مناقب خوارزمی نقل شده که
آنجناب در واقعهٔ صفّین با پدرش امیرالمؤمنین همراه بوده و در زمرهٔ رجال و مردان محسوب بوده و بین
واقعهٔ صفّین و واقعهٔ کربلا تقریباً بیست و سه سال فاصله بوده در اینصورت چگونه آنحضرت شابّ امرد
بوده شابّ امرد بجوان نورسی گویند که هنوز عذارش ندمیده باشد و دیگر غفلت صاحب دار السلام است
در منامات متعلّقه بانتقام قتلهٔ حضرت سیّد الشهداء صلوات الله علیه از مدائنی و او بسند خود از قاسم بن
اصبغ بن نباته روایت کرده است که او گفت رأیت رجلاً من ابان بن دارم اسود الوجه وکنت اعرفه جمیلاً شدید
البیاض فسئلته عن سبب تغیّره وقلت ما کدت اعرفک قال انّی قتلت شابّاً امرداً مع الحسین علیه السلام بین عینیه
اثر السجود فما نمت لیلة منذ قتلته الا اتانی فیأخذ بتلابیبی حتّی یأتی جهنّم فیدفعنی فیها فاصیح فما یبقی احد
فی الحیّ الا سمع صیاحی قال والمقتول العبّاس بن علی ع و بعد از نقل این خبر از مدائنی نقل نموده که آنچه را
ذکره المدائنی من انّ المقتول هو العبّاس بن علی غلط عظیم فانّه کان اکبر اخوته و بین شهادة امیرالمؤمنین ع
و وقعة الطفّ عشرون سنة و اربعة اشهر تقریباً فکیف یکون امرداً و دیگر اشتباه صاحب کتاب قمقام زخّار است
که گوید سبط ابن جوزی در تذکرة الخواص از قاسم بن اصبغ المجاشعی روایت کرده در آنوقت که رؤس شهداء را
بکوفه آوردند در آنمیانه مردی بود بغایت نیکوروی بر اسبی سوار و سر جوانی امرد که بماه چهارده همی مانست و اثر سجود
بر جبههٔ مبارکش هویدا بود بر گردن اسب خویش آویخته همی آمد و آن اسب چون گردن بر داشتی سر بزانوی اسب
رسیدی و باز چون بگذاشتی سر بر خاک کشیدی من نام آن سوار و سر پرسیدم گفت این عبّاس بن علیّ بن ابیطالب
است و مرا حرملة بن کاهل اسدی گویند روزی چند بر نگذشته بود باز بدیدمش سخت قبیح منظر و روی چنان

در بیان سنّ شریف حضرت ابی الفضل (ع)

ذکر فاصله مابین جنگ صفّین و وقعهٔ طف

سیاه که پنداشتی بقار اندوده اند گفتم از روز که تورا دیدم آن صفاء بشره ونضرت رخساره که تورا بود هیچ
کس را نبود باز گوی تا خال چیست که چنین زشت وکریه شده ملعون بگریست وگفت از آن روز که آن سر بردا شتم هر
شب چون بخواب روم دو نفر بیایند بازوها وگریبان من بگیرند وبآتش اندازند تا بامدادان همی سوزم چنانکه
هر کس در قبیله باشد افغان وناله من بشنود ویکشب مرا رها نکنند بدین خال بود تا بعذاب بد پیوست مع الجمله
اینگونه روایات را در احوال حضرت ابی الفضل علیه السلام نقل کرده اند وچنین فهمیده اند که در حق آنجناب است وغفلت
نموده اند که این شابا امرد مقتول منقول عباس الاصغر است نه عباس الاکبر صاحب لواء الحسین وتعجب است
از مثل ایشان که با آن کثرت اطلاع وطول باع که داشته اند خصوص در این مقامات چگونه این امر بر ایشان مخفی
مانده واما علامه نوری علیه الرحمه بمبلغ سن شریف آنحضرت ملتفت شده ولی بواسطه عدم تفطن بتعدد
اصل روایت را تغلیط نموده پس از آنچه ذکر شد معلوم وظاهر گردید که عبارت وکان شابا امردا وروایت
ابی مخنف وکلام صاحب اسرار الشهادة در شهادت عباس بن علی در عصر تاسوعاء وروایت مدائنی وسبط بن
جوزی در ورود بکوفه همه در حق عباس الاصغر است نه عباس اکبر که حضرت ابی الفضل علیه السلام است وبواسطه اشتراک
اسمی اینقدر خلط مباحث مهمه واشتباهات عظیمه واقع شده ودر ناسخ التواریخ گوید که بعضی از علماء رقم کرده
که عباس بن علی علیهما السلام در شب عاشوراء شهید شد وتفصیل کلام ایشان در ضمن وقایع شب عاشوراء مذکور خواهد شد انشاء الله
انتهی **واقعه دوازدهم** در کتاب نزهة الجلیس آورده که در روز پنجشنبه دوم محرم وبقولی نهم محرم سنه
ششصد وشصت هجری الملک الظاهر سلطان مصر با امراء واعیان مملکت در قاهره با حاکم بامر الله مصری بیعت
کردند ودر روز جمعه شانزدهم محرم بنام او خطبه خواندند وما کیفیت این واقعه را در هشتم اینماه ذکر نمودیم طالب
بآنجا رجوع نماید **تکمیل** قال شیخنا الصدوق رضوان الله علیه فیما املاه یوم السبت لتسع خلون من
المحرم من سنة ثمان وستین وثلاثمأة حدثنا محمد بن عمر البغدادی الحافظ رحمه الله قال حدثنا ابو سعید الحسن
بن عثمان عن زیاد التستری من کتابه قال حدثنا ابرهیم بن عبد الله بن موسی بن یونس بن ابی اسحق السبیعی قاضی بلخ
قال حدثتنی مریسة بنت موسی بن یونس بن ابی اسحق وکانت عمتی قالت حدثتنی صفیة بنت یونس بن ابی اسحق الهمدانیة
وکانت عمتی قالت حدثتنی بهجة بنت الحرث بن عبد الله التغلبی عن خالها عبد الله بن منصور وکان رضیعا لبعض
ولد زید بن علی ع قال سئلت جعفر بن محمد بن علی بن الحسین علیهم السلام فقلت حدثنی عن مقتل ابن رسول الله صلی
الله علیه وآله فقال حدثنی ابی عن ابیه قال لما حضرت المعاویة الوفاة دعا ابنه یزید لعنه الله فاجلسه بین یدیه فقال
له یا بنی انی قد ذللت لک الرقاب الصعاب ووطدت لک البلاد وجعلت الملک وما فیه لک طعمة وانی اخشی
علیک من ثلاثة نفر یخالفون علیک بجهدهم وهم عبد الله بن عمر بن الخطاب وعبد الله بن زبیر والحسین بن علی

در برهان جامع گوید قار چو مار از اضداد باشد بمعنی سفید وبمعنی سیاه ودر ترکی بمعنی برف ودر عربی بمعنی قیر سیاه معروف منه عفی عنه

قال فی المجمع البباع مد الیدین وما بینهما من البدن منه عفی عنه

امالی شیخ صدوق در ... تاسوعاء

فامّا عبد الله بن عمر فهو معك فالزمه ولا تدعه واما عبد الله بن الزبير فقطعه اربا اربا فانّه يجثو لك كما
يجثو الأسد لفريسته ويواربك مواربة الثعلب للكلب واما الحسين عليه السلام فقد عرفت حظه من رسول
الله صلّى الله عليه وآله وهو من لحم رسول الله ودمه وقد علمت لا محالة انّ اهل العراق سيخرجونه اليهم ثمّ
يخذلونه ويضيّعونه فان ظفرت به فاعرف حقّه ومنزلته من رسول الله ص ولا تؤاخذه بفعله ومع ذلك فانّ
لنا به خلطة ورحمًا وايّاك ان تناله بسوء ويرى منك مكروهًا قال فلمّا هلك معوية وتولّى الأمر بعده يزيد
بعث عامله على مدينة رسول الله وهو عمّه عتبة بن ابي سفيان فقدم المدينة وعليها مروان بن الحكم وكان
عامل معوية فاقامه عتبة من مكانه وجلس فيه لينفذ فيه امر يزيد لعنه الله فهرب مروان فلم يقدر عليه وبعث عتبة
الى الحسين عليه السلام فقال انّ امير المؤمنين امرك ان تبايع له فقال الحسين عليه السلام يا عتبة قد علمت انّا اهل بيت
الكرامة ومعدن الرسالة واعلام الحقّ الذين اودعه الله عزّ وجلّ قلوبنا وانطق به السنتنا فنطقت باذن الله
عزّ وجلّ ولقد سمعت جدّي رسول الله ص يقول انّ الخلافة محرّمة على ولد ابي سفيان وكيف ابايع اهل
بيت قد قال فيهم رسول الله صلّى الله عليه وآله هذا فلمّا سمع عتبة ذلك دعا الكاتب وكتب بسم الله الرحمن الرحيم
الى عبد الله يزيد امير المؤمنين من عتبة بن ابي سفيان امّا بعد فانّ الحسين بن علي ع ليس يرى لك الخلافة
ولا البيعة فرأيك في امره والسلام فلمّا ورد الكتاب على يزيد لعنه الله كتب الجواب الى عتبة امّا بعد فاذا
اتاك كتابي فعجّل عليّ بجوابه وبيّن لي في كتابك كلّ من في طاعتي او خرج عنها وليكن مع الجواب راس الحسين
فبلغ ذلك الحسين عليه السلام فهمّ بالخروج من ارض الحجاز الى ارض العراق فلمّا اقبل الليل راح الى مسجد النبيّ ص
ليودّع القبر فلمّا وصل الى القبر سطع له نور من القبر فعاد الى موضعه فلمّا كانت الليلة الثانية راح ليودّع
القبر فقام يصلّي فاطال فنعس وهو ساجد فجاءه النبيّ ص وهو في منامه فاخذ الحسين ع وضمّه الى صدره وجعل
يقبّل عينيه ويقول بابي انت كانّي اراك مرمّلا بدمك بين عصابة من هذه الأمّة يرجون شفاعتي ما لهم
عند الله من خلاق يا بنيّ انّك قادم على ابيك وامّك واخيك وهم مشتاقون اليك وانّ لك في الجنّة
درجات لا تنالها الّا بالشهادة فانتبه الحسين عليه السلام من نومه باكيًا فاتى اهل بيته فاخبرهم بالرؤيا وودّعهم
وحمل اخواته على المحامل وابنته وابن اخيه القاسم بن الحسن بن علي ع ثمّ سار في احد وعشرين رجلًا من اصحابه
واهل بيته منهم ابو بكر بن علي والعبّاس بن علي ع وعبد الله بن مسلم بن عقيل وعلي بن الحسين الأكبر وعلي
بن الحسين الأصغر ع وسمع عبد الله بن عمر بخروجه فقدّم راحلته وخرج خلفه مسرعا فادركه في بعض المنازل
فقال اين تريد يا ابن رسول الله قال العراق قال مهلًا ارجع الى حرم جدّك فابى الحسين ع عليه فلمّا رأى ابن
عمر اباءه ع قال يا ابا عبد الله اكشف لي عن الموضع الذي كان رسول الله ص يقبّله منك فكشف الحسين عليه السلام

مراد بيرباكسے چيزے بخش كردن و فيروزى يافتن كذا فى منتهى

في اثبات امامة الحسين ع دعوت عتبة لعين

كشف عبد الله بن عمر عن ناف حسين

در کیفیت وداع ابن عمر با حضرت امام حسین ع

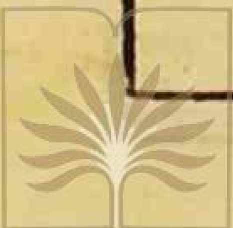
رهیمه / اباهرم

عن سرته فقبلها ابن عمر ثلاثا وبکی وقال استودعک الله یا اباعبدالله فانک مقتول فی وجهک هذا فسار الحسین علیه السلام واصحابه فلما نزلوا الثعلبیة ورد علیه رجل یقال له بشر بن غالب فقال یابن رسول الله اخبرنی عن قول الله عز وجل یوم ندعوا کل اناس بامامهم قال امام دعی الی هدی فاجابوه الیه وامام دعی الی الضلالة فاجابوه الیها هؤلاء فی الجنة وهؤلاء فی النار وهو قوله عز وجل فریق فی الجنة وفریق فی السعیر ثم سار حتی نزل العذیب فقال فیها قائلة الظهیرة ثم انتبه من نومه باکیا فقال له ابنه ما یبکیک یا ابه فقال یا بنی انها ساعة لا تکذب الرؤیا فیها وانه عرض لی فی منامی عارض فقال تسرعون السیر والمنایا تسیر بکم الی الجنة ثم سار حتی نزل الرهیمة فورد علیه رجل من اهل الکوفة یکنی اباهرم فقال یابن النبی ما الذی اخرجک من المدینة فقال ویحک یا اباهرم شتموا عرضی فصبرت وطلبوا مالی فصبرت وطلبوا دمی فهربت الی اخر ما فی امالی والحدیث طویل تتمیم نفعه عمیم در ذکر اعمال وخصوصیات روز نهم محرم الحرام سید بن طاوس رضوان الله علیه در اقبال از ابن عباس روایت کرده است که چون هلال محرم را ببینی روزها را بشمار تا روز نهم و آن روز را صبح نما در حالتی که صائم باشی و روزه داشته باشی راوی گفت کذلک کان یصوم محمد صلی الله علیه واله این طور روزه میداشت محمد ص گفت بلی **مؤلف گوید** که ظاهرا این روایت از روایات عامه است و بر فرض صحت آن شاید استحباب روزه این روز در زمان پیغمبر ص وپیش از شهادت حضرت سید الشهداء علیه السلام بوده چه آنکه علامه مجلسی ره در کتاب زاد المعاد فرموده بهتر این است که روز نهم و دهم را روزه ندارد زیرا که بنی امیه این دو روز را از برای برکت وشماتت بر قتل حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه روزه میداشتند و احادیث بسیار در فضیلت این دو روز و روزه آنها بر حضرت رسول ص بسته اند انتهی در اختیارات گوید که در هر ماهی چند روز نحس است بیک روایت سیم وپنجم واین مذهب اهل شرع ومنجمین است و روز عاشوراء از روز نحسترا است وهمچنین تاسوعا که روز نهم محرم است وبعضی روز هشتم محرم را نیز نحس دانسته اند و روز بیست وهشتم ماه صفر و بیست ویکم ماه رمضان واز ایام هفته روز دوشنبه و روز چهارشنبه نیز چنین است والله العالم بحقائق الامور

در کراهت صوم ایام تاسوعا و عاشورا

(فصل دهم در ذکر وقایع وحوادث یوم عاشوراء)

ودر آن دو مقصد است **مقصد اول** در ذکر وقایع وحوادث شب عاشوراء است **واقعه اول** بقول صاحب کتاب تذکرة المسلوک در شب عاشوراء حضرت اسحق فرزند حضرت خلیل علیه السلام متولد شد ودر ناسخ التواریخ گوید ولادت اسحق سه هزار وچهارصد وبیست وسه سال بعد از هبوط حضرت آدم در حدود فلسطین روی نمود واسحق لفظی است عربی بمعنی ضاحک وعلماء اخبار وحافظان عجائب آثار کیفیت ولادت اسحق را چنین تحریر وتقریر نموده اند که چون حضرت ابرهیم علیه السلام در بادیه شام نزول نمود وحق سبحانه وتعالی

اسمعیل را از هاجر باو کرامت فرمود هاجر از آن موهبت عظمی مفتخر و سرافراز گردید و ساره را غمی شدید روی
نمود زیرا که او را از ابرهیم علیه السلام فرزندی نبود پس آرزو میبرد که کاش مرا نیز فرزندی میبود تا شرف نبوت در
دودمان ما باقی میماند و چون پنجسال و بروایتی چهارده سال از ولادت اسمعیل گذشته بود در انوقت
که جبرئیل با جمعی از ملائکه مامور شدند باستیصال و تعذیب قوم لوط ع حضرت خلیل را بشارت دادند
بوجود اسحق علیه السلام و آن چنین بود که چون فرشتگان متوجه هلاکت قوم لوط شدند اول بخانهٔ حضرت
ابرهیم علیه السلام نزول نمودند و چون ایشان مصور بودند بصورت جوانان صاحب جمال ابرهیم علیه السلام ایشان را
از آدمیان پنداشته گوسالهٔ بریان نموده نزد ایشان برخوان نهاد ایشان گفتند ما بهای این طعام را ناداده
چون تناول نمائیم ابرهیم فرمود در ابتدای طعام خوردن بسم الله و در وقت فراغت اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ بگوئید بهاء
آن داده باشید جبرئیل علیه السلام با فرشتگان گفت بنگرید که بموجب حضرت عزت جل جلاله او را بخلعت نبوت
نگزیده است و با وجود مبالغهٔ ابرهیم علیه السلام ایشان دست بطعام دراز نکردند و در آنوقت رسم چنین بود
که هر که میخواست آسیبی بکسی رساند طعام او را نمیخورد از این جهة حضرت ابرهیم علیه السلام در توهم فرو شد در
آنهنگام فرشتگان را زخود از پرده بیرون نهاده و گفتند ای ابرهیم ما فرشتگان و فرستادگان خداوندیم
که هلاکت قوم لوط مامور شده ایم و ما بشارت میدهیم تورا با ساره بوجود فرزندی اسحق نام و از پس اسحق
بشارت میدهیم تورا بوجود یعقوب کما قال الله وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا اِبْرٰهِيمَ بِالْبُشْرٰى قَالُوا سَلَامًا
قَالَ سَلَامٌ فَمَا لَبِثَ اَنْ جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ فَلَمَّا رَاٰى اَيْدِيَهُمْ لَا تَصِلُ اِلَيْهِ نَكِرَهُمْ وَاَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا
تَخَفْ اِنَّا اُرْسِلْنَا اِلٰى قَوْمِ لُوطٍ فَبَشَّرْنَاهَا بِاِسْحٰقَ وَمِنْ وَرَاءِ اِسْحٰقَ يَعْقُوبَ و تخصیص بشارت بساره در آن
بود که بجهة آنستکه بهجت و سرور زنان بفرزند بیشتر است و دیگر آنکه حضرت ابرهیم را از هاجر فرزند بود
و ساره را هیچ فرزند نبود و بالجمله در آن زمان که ملائکه در منزل ابرهیم بودند ساره مادر اسحق در پس پرده
بود چون او را مژدهٔ فرزند دادند از غایت خوشحالی و تعجب بخندید چه او و شوهرش ابرهیم هر دو در نهایت
پیری بودند ساره نود و نه سال داشت و ابرهیم یکصد و بیست سال از عمرش گذشته بود این بود که چون
ساره مژدهٔ فرزند شنید گفت ای عجب که آیا من فرزند آورم و حال آنکه من پیرزنم و این شوهر من است در حالیکه
کهنسال خورده است بدرستیکه این خبر و بشارت که شما گوئید امریست عجیب کما قال الله تعالى وَامْرَاَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ
وَقَالَتْ يَا وَيْلَتٰى ءَاَلِدُ وَاَنَا عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلِي شَيْخًا اِنَّ هٰذَا لَشَيْءٌ عَجِيبٌ آورده اند که تعجب ساره از راه
عادت بوده نه بر وجه قدرت پس فرشتگان در جواب ساره گفتند اَتَعْجَبِينَ مِنْ اَمْرِ اللّٰهِ رَحْمَتُ اللّٰهِ وَبَرَكَاتُهُ
عَلَيْكُمْ اَهْلَ الْبَيْتِ اِنَّهُ حَمِيدٌ مَجِيدٌ ای ساره آیا تعجب میکنی از کار خدا چه تعجبی هست از قادری که بقدرت

باخبر شدن حضرت خلیل الرحمن از آمدن فرشتگان

تعجب و سرور خندیدن ساره از بشارت

کامله و حکمت شامله خود بواسطهٔ آباء و امهات از خاک تیره آدم آفرید اگر از میان دو پهلوی لوئی ظاهر
گرداند رحمت و بخشایش خدا و برکات او بر شماست ای اهل بیت ابرهیم بدرستیکه خداوند ستوده است با عطاء
نعیم و بزرگوار است باظهار کرم محققین گویند که از برکات الهی بر حضرت ابرهیم و ساره این بود که اسباط و جمیع
انبیاء بنی اسرائیل از ابرهیم و ساره بوجود آمدند و از سدی روایتست که ساره در باب وقوع ولد از جبرئیل
علامت و نشانه خواست جبرئیل چوب خشکی بدست گرفت و آنرا در میان انگشتان خود در آورد فی الحال
سبز و خرم گردید مع الجمله بعد از انقضاء هفت روز از این صورت در همان شب که خدای عز و جل قوم لوط
را هلاک نمود ساره باسحق حامله شد و چون مدت حمل او گذشت کوکب سعد نبوتش از مطلع جلال طلوع
نمود در حالتیکه لمعات نور از جبین منیرش ساطع و لامع بود و در کتاب درّ المسلوک مسطور است که فلمّا
سقط من بطن امه خرّ لله ساجداً ثم استوی قاعداً و رفع یدیه الی السماء بالثناء لله تعالی و التوحید
له چون اسحق متولد شد بسجده افتاد آنگاه سر از سجده برداشت نشست و دستهای خود را بحمد و ثنای الهی
برداشت و از محمد بن اسحق نیشابوری نقل شده که در شب ولادت اسحق هزار ستاره مجتمعه در فلک بنظر
ابراهیم رسید و آنحضرت از اجتماع کواکب متحیر گشته کیفیت حال از جبرئیل پرسید جواب داد که این اشاره بآن
است که از اصلاب این پسر هزار پیغمبر بوجود آید پس ابرهیم مناجات نمود که ای پروردگار من چون باسحق این کرامت
فرمودی اسمعیل را نیز بنعمتی فاخر محفوظ و بهرمند فرما خطاب آمد که از نسل اسمعیل پیغمبری در وجود آید که درّة
التاج مجموع انبیاء بود و خلق اولین و آخرین بشفاعت او محتاج باشند ابرهیم بوظایف حمد و ثنای الهی قیام
قیام نموده گفت الحمد لله الذی وهب لی علی الکبر اسمعیل و اسحق ان ربی لسمیع الدعاء و در ناسخ مسطور
است که هشت روز بعد از ولادت اسحق حضرت ابرهیم او را مختون ساخت و در روضة الصفا گوید که جمعی گفته اند که
حضرت ابرهیم در سن نود سالگی بسنت ختنه ملهم شد و اسمعیل را در سیزده سالگی و اسحق را در یک سالگی ختنه
کرد و علامه مجلسی ره بسند معتبر روایت کرده که شخصی بحضرت صادق علیه السلام عرض کرد که جمعی نزد ما هستند که میگویند
ابرهیم علیه السلام خود را بتیشه ختنه کرد حضرت فرمودند سبحان الله نه چنین است که ایشان میگویند دروغ
گویند بر ابرهیم راوی گفت بفرما که چگونه بوده است فرمود که انبیاء علیهم السلام غلاف ایشان در روز هفتم از
ولادتشان می افتاد پس چون اسمعیل متولد شد غلافش با ناف افتاد روزی ساره سرزنش کرد هاجر را بانچه
کنیزان را بآن سرزنش میکنند و شاید مراد سیاهی رنگ باشد یا بوی بد پس هاجر گریست و این امر او را بسیار
دشوار آمد چون اسمعیل دید مادرش میگرید او نیز گریان شد پس ابرهیم ع داخل شد و از اسمعیل ع پرسید
که سبب گریه تو چیست اسمعیل گفت ساره مادرم را چنین سرزنش کرد او گریست من نیز بسبب گریه او گریان

ظهور انبیای بنی اسرائیل از نسل حضرت خلیل

فرمایش حضرت صادق (ع) در ختنهٔ ابراهیم (ع)

شدم پس ابرهیم ع بجای نماز خود رفت و با خدا مناجات کرد و سؤال کرد که این معنی را از هاجر دور گرداند سؤالش مقرون باجابت گردید پس چون اسحق علیه السلام از ساره متولد گردید در روز هفتم نافش افتاد و غلافش نیفتاد و ساره از مشاهده این حال بجزع امد و چون ابرهیم علیه السلام داخل شد گفت ای ابرهیم چه امری است که در ال ابراهیم و اولاد پیغمبران حادث شد اینک پسرت اسحق نافش افتاد و غلافش نیفتاد پس ابرهیم ع بجای نماز خود رفت و با پروردگار خود مناجات کرد و اینواقعه را شکایت نمود پس خداوند وحی بابرهیم نمود که بسبب ان سرزنش است که ساره بهاجر نمود پس من سوگند خورده ام که این غلاف را از احدی از فرزندان پیغمبران نیندازم بعد از ان سرزنش که ساره هاجر را نمود پس ختنه کن اسحق را و گرمی اهن باو بچشان پس ابرهیم علیه السلام اسحق را با آهن ختنه کرد و بعد از ان سنت جاری شد که همه کس اولاد خود را با اهن ختنه کنند بالجمله اسمعیل در سن پنجسال از اسحق بزرگتر بود و چهارده سال نیز گفته اند و اسحق در زمان حیوة پدر بارشاد اهل کنعان مبعوث گشته از حدود فلسطین بدان سرزمین شتافت و بلوازم امر نبوت قیام نمود و عمر عزیزش بروایت محمد بن جریر طبری صد و بیست سال و بروایت دیگر صد و شصت سال و بعقیده بعضی از مورخین بصد و هشتاد سال رسید و در حبیب السیر گوید اول کسیکه بعربی تکلم نمود اسمعیل بود و اکثر اهل تحقیق گفته اند اول کسیکه بعربی تکلم نمود یعرب بن قحطان بود اول من تکلم بالعربیة یعرب بن قحطان بن هود علیه السلام و تفریق بین الروایتین بدین طریق ممکن است که اول کسی که از اهل یمن بعربی تکلم نمود یعرب بن قحطان بود و اول کسیکه از متوطنان مکه بدان لغت تکلم نمود و سخن گفت اسمعیل بود و کنیت اسمعیل ابو العرب بود چه انکه عرب از نسل انحضرت بوجود امد چنانکه عجم از نسل اسحق بود و بدین جهة حق سبحانه و تعالی ابرهیم را پدر این امت نامیده است در انجا که میفرماید وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ یعنی و قرار نداده خداوند منان بر شما در دین هیچ تنگی و مشقتی و شما را تکلیف ما لا یطاق نفرمود یعنی نیست بر شما در دین حرجی و ضیقی که از آن مخرج و مخلص از عقاب خدا نباشد بلکه حق سبحانه و تعالی دین اسلام را بر شما سهل و اسان گردانید و شما را از گناه و عقاب خلاص داد بتوبه و رد مظالم و کفاره و حد و تعزیر و قصاص پس سخت گیری نکرد در ان بر شما بل وسع دینکم توسعة ملة ابیکم ابرهیم بلکه توسعه داد دین شما را مانند توسعه ملة و کیش پدر شما ابرهیم علیه السلام بجهة انکه همه مردم باین شریعت راغب گردیده اند و مخالفت نکنند چه انکه طباع بموافقت اباء و اجداد مایلند پس ابوت ابرهیم علیه السلام نسبت باین امت باعتبار انستکه عرب و اکثر عجم از نسل انحضرتند عرب از نسل اسمعیل و عجم از نسل اسحق اند و اسمعیل و اسحق هر دو فرزند ابراهیمند و بالجمله مرویست که بعد از نشو و نماء اسمعیل و اسحق ابرهیم علیه السلام مامور شد که ذبح نماید یکی از آن دو را بدانکه اختلاف عظیمی است

مأمور شدن خلیل بختنه اسحق از جانب جلیل

در بیان اینکه اول کسیکه تکلم بعربی نمود کیست

بین علماء اخبار و مورخین آثار در ذبح اسمعیل و اسحق که ذبیح کدام یک بوده اند یهود و نصاری اتفاق
دارند بر اینکه ذبیح اسحق بوده است و اشهر میان علمای شیعه آنستکه ذبیح اسمعیل بوده است و ظاهر آیه کریمه
نیز آنست و محتملست که ذبیح بودن اسحق محمول بر تقیه باشد بانکه ذبیح بودن او در آن عصر میان علماء
مخالفین اشهر بوده و اتفاق اهل کتاب معتبر نیست آورده اند که عمر بن عبد العزیز یکی از علمای یهود را طلبید
و از او پرسید که در نزد شما اسمعیل ذبیح است یا اسحق گفت علماء اهل کتاب میدانند که ذبیح اسمعیل است
و از روی حسد انکار میکنند زیرا که اسحق جد ایشان است و اسمعیل جد عرب است میخواهند که این فضیلت
از برای جد ایشان باشد نه جد شما و علامه مجلسی ره فرموده اگر اجماع نباشد بر اینکه ذبیح یکی بوده است
ممکن است جمع کرد میان اخبار باینکه هر دو واقع شده است و محمد بن بابویه علیه الرحمه فرموده است که
روایات مختلف است در ذبیح در بعضی از روایات وارد شده است که حضرت اسمعیل است و بعضی از روایات
دلالت دارد بر اینکه ذبیح اسحق بوده است و نمیتوان رد کرد اخبار را هرگاه طریق آنها صحیح باشد پس تواند
بود که ذبیح اسمعیل بوده است و چون اسحق بعد از او متولد شد آرزو کرد که کاش پدرش بذبح او مامور شده
بود و او صبر مینمود برای امر خدا و منقاد میشد تا بدرجه برادرش اسمعیل میرسید در ثواب پس حق سبحانه
و تعالی از دلش آگاه شد که او در این آرزو صادقست او را نیز در میان ملائکه ذبیح نامید و این مضمون
از حضرت صادق علیه السلام منقولست و بسند موثق از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که از آنحضرت پرسیدند
از معنی قول رسولخدا صلی الله علیه و آله که فرمود منم فرزند دو ذبیح فرمودند یعنی اسمعیل پسر ابراهیم خلیل
و عبد الله فرزند عبد المطلب و بعضی از محققین گفته اند محتملست که مراد از دو ذبیح اسمعیل و اسحق
باشند زیرا که از عم تعبیر بپدر شده و در قرآن نیز وارد شده است و از حضرت رسول صلی الله علیه و آله منقول
است که فرمود عم والد است پس بر این وجه سخن آنحضرت درست میشود که دو ذبیح اسمعیل و اسحق باشند
که یکی والد و ذبیح حقیقی است و یکی ذبیح و والد مجازی است انتهی فقیر گوید پوشیده نماند آنچه را که در ضمن
این واقعه مرقوم داشتیم از کتاب روضة الصفاء و حبیب السیر و درة المسلوک و ناسخ التواریخ و منهج الصادقین
و بحار الانوار بطور تلفیق نقل نمودیم **واقعه دویم** اذن دادن فرزند خیر البشر بانصراف اصحاب و
لشگر و وفاداری بعضی از ایشان و بیوفائی بعضی دیگر چنانکه در بحار الانوار و مقام دخار و روضة الشهداء
مذکور است و در بسیاری از کتب دیگر مانند کتاب دمعة الساکبة و ذریعة النجاة و مهیج الاحزان نیز این
واقعه را در این شب نوشته اند و در کتاب ینابیع المودة در شب هفتم محرم نوشته است بدانکه از جمله آثار ایمان
و علامت مومن وفای بعهد است که خلاق منان در بسیاری از مواضع قرآن امر بآن فرموده در سوره مبارکه

علامه مجلسی ره در نقل کلام ذبیحان

ذکر واقعه دوم از وقایع لیله عاشورا

بقره آیه ۳۸ فرموده اوفوا بعهدی اوف بعهدکم ودر سورهٔ مائده فرموده یا ایها الذین امنوا اوفوا بالعقود
مراد از عقود عهود است ودر سورهٔ انعام فرموده وبعهد الله اوفوا ذلکم وصیکم به لعلکم تذکرون ودر
سورهٔ بنی اسرائیل فرموده واوفوا بالعهد ان العهد کان مسئولا ودر سورهٔ مبارکهٔ نحل میفرماید
واوفوا بعهد الله اذا عاهدتم ولا تنقضوا الایمان بعد توکیدها الآیه ونیز در سورهٔ مؤمنون در
وصف اهل ایمان فرموده والذین هم لاماناتهم وعهدهم راعون واز رسولخدا صلی الله علیه وآله منقول
است که فرمود لا دین لمن لا عهد له دین ندارد کسیکه وفا نکند بعهد وامیر المؤمنین صلوات الله علیه فرمودند
ثلث الایمان الحیاء وثلثه سخاء وثلثه وفاء یک ثلث ایمان حیاء است ویک ثلث آن سخاء وثلث دیگرش وفاء
است وشیخ صدوق رضوان الله علیه در کتاب خصال از ابی مالک روایت کرده است که او بحضرت سجاد عرض
کرد اخبرنی بجمیع شرایع الدین خبر ده مرا بجمیع شرایع دین فرمود قول الحق والحکم بالعدل والوفاء بالعهد یعنی
تمام دین گفتن حق وحکم نمودن بعدل ووفا کردن بعهد است **ومؤلف گوید** بر اهل خرد ودانش پوشیده
نیست که اگر کسی وفا کند بعهد خدا ورسول لا محاله تمام شرایع واحکام دین مبین را در ضمن وفای بآن
عهد بعمل آورده ولکن بسیاری از مسلمانان واهل ایمان در وفای بعهد مقصرند حتی در عهود فیما بین خود
وبالخصوص این حقیر رفیق شفیقی داشتم از اخیار وانقیاء وطلاب علوم دینیه چون از ایشان خلاف عهد بسیار
دیدم باعث بر نقصان محبت ومودت فیما بین گردید بالآخره ترک مراوده نمودم واین مصداق خبری است که
فرمود اگر میخواهی دوست را دشمن کنی با او وعده بکن از آنگاه خلف وعده کن **منسوبست** بحضرت امیر المؤمنین

صلوات الله علیه که فرمود — وربّ اخ وفیت له وفیّ — ولکن لا یدوم له الوفاء — یدیمون المودة ما راونی
ویبقی الودّ ما یبقی اللقاء — اخلاء اذا استغنیت عنهم — واعداء اذا نزل البلاء — **ولقائله**
بسیار کسیکه کرد دعوی وفا — با او ز وفا ندیدم از صد یکی صفا — لکن چه رسید وقت یاری کردن — پیدا نشد از جانب وغیر جفا
ولله درّ قائله — طلب یار وفادار مکن ای دل عاشق — زحمت خود مده اید که وفا معدوم است — نرسد آتش دوزخ بشهید غم دوست
هر که شد کشتهٔ شمشیر غمت محرم دوست — **وقیل ایضا** — کسانیکه فرمان وا گشته اند — مکرم ز حسن وفا گشته اند
وفادار این شاهنشهی است — غم عهد خوردن زکار آگهی است — بالجمله بعد از آنکه فضیلت واهمیت وفای بعهد دانسته شد

بدانکه غرض اقصی وغایت قصوای از آفرینش ماسوی وتکوین ما یری وما لا یری بعد از معرفت الهی وعهد توحید عهد
معرفت ولایت ومودت محمد وآل محمد صلوات الله علیهم اجمعین است واین بالخصوص در قرآن منصوص
ودر اخبار کثیره ماثور ومذکور است قال الله تعالی واذ اخذ الله میثاق النبیین لما آتیتکم من کتاب و
حکمة ثم جاءکم رسول مصدق لما معکم لتؤمنن به ولتنصرنه التفسیر لتؤمنن به یعنی برسول الله

در ذکر بعض آیات و اخبار در وفای بعهد

در مذمت خلف عهد و ذکر اشعار در این مقام

وللنصرة له یعنی وصیه امیر المؤمنین وفی تفسیر الامام علیه السلام انه قال ان ولایة محمد وآل محمد صلوات الله علیهم هی الغرض الاقصی والمراد الافضل ما خلق الله احدا من خلقه ولا بعث احدا من رسله الا لیدعوهم الی ولایة محمد وآل محمد وعلی وخلفائه ویاخذ علیهم العهد لیقیموا علیه ولیعلموا به سائر عوام الامم الخ در تفسیر امام علیه السلام وارد است که فرمودند غرض اقصی و مراد افضل از آفرینش عالم ولایت محمد وآل محمد علیهم السلام است و خداوند احدی از خلق را نیافریده و پیغمبری را مبعوث نکرده مگر اینکه ایشان را بولایت محمد و علی و خلفاء او دعوت فرموده و از ایشان عهد و پیمان گرفته که در آن میثاق مستقیم باشند و آن عهد را بسائر عوام الناس اعلام بنمایند و از بصائر ابن ادریس نقل شده که سلیمان بن خالد گفت که شنیدم از حضرت صادق علیه السلام که میفرمود ما من نبی ولا انسی ولا جنی ولا ملک فی السموات الا ونحن الحجج علیهم هیچ پیغمبر و بشر و انس و جنی و ملکی در آسمانها نیست مگر اینکه ما حجت هستیم بر ایشان وما خلق الله خلقا الا وعرض ولایتنا علیه واحتج بنا علیه فمؤمن بنا وکافر وجاحد حتی السموات والارض والجبال خداوند خلقی را نیافریده مگر اینکه ولایت ما را بر وی عرض نموده و بما از وی حجت گرفته پس هر یک از آنها بقبول ولایت ما مؤمن و بانکار آن ملحد و کافر شده حتی آسمانها و زمینها و کوهها و در باب عهد محبت و مودت آل محمد علیهم السلام خلاق متعال میفرماید قل لا اسئلکم علیه اجرا الا المودة فی القربی گردد از ازای زحمات و مشقتهای عظیمه پیغمبر صلی الله علیه وآله مردم را از تیه ضلالت بصراط مستقیم رسانید خدا و رسول نخواستند مگر چیزی را که بر هر وضیع و شریف و غنی و فقیر ممکن بود و آن مودت ذوی القربی و محبت اهلبیت علیهم السلام است محیی الدین عربی گوید

رایت ولائی آل طه فریضة	علی رغم اهل البعد یورثنی القربی
فما سئل المختار اجرا علی الهدی	بتبلیغه الا المودة فی القربی

و محمد بن ادریس شافعی گوید

یا آل بیت رسول الله حبکم	فرض من الله فی القرآن انزله
کفاکم من عظیم القدر انکم	من لم یصل علیکم لا صلوة له

و سید مهدی بحر العلوم میفرماید

هم اهل بیت رسول الله جدهم	هم الائمة دان العالمون لهم
اجر الرسالة عند الله ودهم	حتی اقر لهم بالفضل ضدهم
سعت اعادیهم فی حط قدرهم	فازداد شانا ومنه ازداد حقدهم
کان قربهم من جدهم سبب	للبعد عنه وان القرب بعدهم
لو انهم امروا بالبغض ما صنعوا	فوق الذی صنعوا لوجد جدهم
اوصی النبی برفد[2] الال امته	فاسا صلوهم فبئس الرفد رفدهم

و بالجمله خلاق عالم در عالم ذرّ و در این عالم از کل بنی نوع آدم عهد و میثاق گرفت در باب ولایت و مودت اهل البیت باینکه اقرار و اعتراف نمایند بمودت و محبت این خانواده و محبت و مودت ایشان را در دل

(بدارند)

و اینکه عرض ولایت بر تمام مخلوقات شده

اشعار مرحوم بحر العلوم رحمة الله علیه

[2] رفد بالفتح عطا کردن و یاری دادن و بالکسر بخشش کذا فی المنتخب منه

بدارند وبلوازم وشرایط محبّت ودوستی ایشان قیام نمایند ودر مقام نصرت ویاری ایشان تقصیر ننمایند
ولی اشقیا وجفاکاران امّت این عهد را نقض نمودند واین میثاق وپیمان الهی را شکستند درحقّ علی وفاطمه
علیهما السلام نقض عهد نمودند ودرحقّ حضرت مجتبی وحضرت سیّد الشهداء علیهما السلام نیز طریق بیوفائی را سلوک
داشتند در واقعهٔ کربلا فرقهٔ از مردمان بدبخت که داخل در زمرهٔ لشگر وعسکر حضرت امام حسین علیه السلام
بودند وبطمع دنیا ونیل بارزو وآمال دنیویه در رکاب ظفر انتساب آنحضرت بکربلا آمدند چون دانستند
که آنحضرت در آن واقعه کشته خواهد شد وبظاهر غلبه با یزید خواهد بود آنحضرت را بدست دشمن دادند
وراه بیوفائی پیمودند وعهد خدا ورسول را شکستند خذلهم الله الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ
وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ آنکسانیکه میشکنند
عهد خدا را بعد از پیمان ومیثاق او وقطع میکنند چیزیرا که خدا امر فرموده است بانکه بپیوندند آنرا وفساد
میکنند در زمین بانکه قطع طریق میکنند ومنع میکنند مردم را از ایمان ولوازم آن پس این گروه در هر دو
جهان خاسر وزیانکارانند زیراکه سرمایهٔ ثواب اخرویرا بدل کردند بعقاب وعذاب ابدی مع الجمله باقی نماند
با آن حضرت مگر جمع قلیلی که کمتر از هشتاد وزیاده از هفتاد نفر بودند پس ایشان در نصرت ویاری
آنحضرت ثبات قدم ورزیدند وطریق وفاداری پیمودند وگوی سبقت از همگنان بر بودند وایشان
کسانی بودند که عرض کردند قبّح الله العیش بعدک یابن رسول الله خداوند زشت کند آن زندگانی را که بعد
از تو خواهیم لم نفعل ذلک لنبقی بعدک لا ارانا الله ذلک ابداً ایا دست از یاری تو برداریم که بعد از تو زنده
بمانیم خداوند هرگز نشان ندهد بما دوری را که بعد از تو زنده باشیم جناب مسلم بن عوسجه علیه الرحمه عرض کرد
أنحن نخلّی عنک فبما نعتذر الی الله فی اداء حقّک ایا دست از یاری تو باز داریم پس باکدام حجّت در حضرت اله در
اداء حقّ تو عذرخواه شویم نه بخدا قسم از تو جدا نمیشویم تا نیزه های خود را در سینه های دشمنان تو فرو بریم
واگر ما را اسلاح نباشد باسنگ دریاری تو قتال دهیم وجناب زهیر بن القین عرض کرد والله لوددت انّی
قتلت ثمّ نشرت ثمّ قتلت حتّی اقتل هکذا الف مرّة وانّ الله عزّ وجلّ یدفع بذلک القتل عن نفسک وعن انفس هؤلاء
الفتیان من اهل بیتک سوگند بخدای که دوست دارم هزار مرتبه مرا بکشند وزنده گردانند ودر ازای آن
خداوند تو را وجوانان تو را مقتول ومظلوم نگذارد

حجة الاسلام تبریزی ره گوید:

کف یاران کی جدا جان ما	درد ها عشق تو درمان ما	رشتهٔ جانهای ما در دست تست	هستی ما را وجود از هست تو است
سایه از خود چون تواند شد جدا	یا خود از تو جدا افتد جدا	زنده بیجان کی تواند کرد زیست	زندگی را بی تو خون باید گریست
ما بساحل خفته تو غرق خون	لا وحقّ البیت هذا لایکون	کاش ما را صد هزاران جان بدی	تا نثار جاو جانان بدی

در بیان جفاکاری در نقض عهد

اظهار مستعدی وفا اصحاب آنحضرت

در بر وی ما مبند ای شهریار / ما به آه خشک چشم تر خوشیم
خلوت از اغیار باید نی ز یار / یونس آب و خلیل آتشیم
جان کلافه ما عجوز عشق کیش / اندرین دشت بلا تا پا زدیم
یوسفا از ما مگردان روی خویش / پای بر دنیا و ما فیها زدیم

(و شیخ علی بن عبدالحمید ره گوید)

فقال لأهليه و باقي صحبه / الا ان لبثي فيكم ليسير
فما بغية الارجاس غيري و خالقي / على كل شيء يبتغيه قدير
واي حيوة بعد فقدك ترتجى / واي فؤاد يعتريه سرور
عليكم بهذا الليل فاستتروا به / وقوموا وجدوا في الظلام سيروا
فقالوا معاذ الله نسلمك للعدى / وتصفي علينا للحيوة ستور
ولكن نفي عنك الردى بنفوسنا / ونمنح جنات النعيم وحور

رجعنا الى المقصد در کتاب دمعة الساکبة از نور العیون از سکینه دختر حضرت امام حسین علیه السلام روایت کرده که فرمود شب ماهتابی بود در میان خیمه نشسته بودم ناگاه از پشت خیمه صدای گریه شنیدم از ترس آنکه مبادا سایر اهل حرم مطلع شوند هیچ نگفتم و از خیمه بیرون آمدم و دلم گواهی خبر نمیداد و در راه پای بر دامن خود میزدم و میافتادم و بر میخاستم چون بیرون رفتم دیدم پدرم نشسته و اصحابش دور او جمع شده اند پس پدر بزرگوارم بایشان میفرمود اعلموا انكم خرجتم معي لعلمكم اني اقدم على قوم بايعوني بالسنتهم وقلوبهم وقد انعكس الامر لانهم استحوذ عليهم الشيطان فانسيهم ذكر الله والآن ليس لهم مقصد الا قتلي وقتل من يجاهد بين يدي وسبي حريمي بعد سلبهم بدانید که شما از بلاد و اوطان خود بیرون آمدید با من بخیال اینکه من بسوی قومی میروم که با من بیعت کرده اند بدل و زبانشان و حال میدانید که کار منعکس گشته است و شیطان بر ایشان غالب شده و ذکر خدا را فراموش کرده اند و الآن ایشان را مقصدی نیست جز کشتن من و کشتن یاوران من و اسیر کردن زنان من و غارت کردن ایشان وانا اخشى ان لا تعلمون او تعلمون وتستحيون والخدع عندنا اهل البيت محرم فمن كره منكم ذلك فلينصرف فان الليل ستير والسبيل غير خطير والوقت ليس بهجير ومن ميترسم که شما ندانید و یا بدانید و شرم کنید و مکر و خدعه در نزد ما اهلبیت حرامست پس هر یک از شما که از نصرت و یاری ما کراهت دارد برگردد که شب پرده ایست پوشیده و راه خطرناک نیست و گرمگاه روز نباشد و بروایت شیخ مفید فرمود الا واني لا اظن يوما لنا من هؤلاء الا واني قد اذنت لكم فانطلقوا جميعا في حل ليس عليكم حرج مني ولا ذمام هذا الليل قد غشيكم فاتخذوه جملا آگاه باشید که من گمان ندارم یکروز دیگر برای من مهلت باشد از این قوم بدرستیکه من شما را مرخص نمودم و در این شب ذمه شما را از حمل عهد و بیعت خود سبکبار ساختم یعنی بیعت خود را از گردن شما برداشتم اینک ظلمت شب عالم را فرا گرفته هر جانب که خواهید کوچ دهید و سید بن طاوس ره در ملهوف گوید که فرمود وليأخذ كل رجل منكم بيد رجل من اهل بيتي وتفرقوا في سواد هذا الليل وذروني وهؤلاء القوم فانهم لا يريدون غيري و هر یک از شما دست یکی از اهلبیت مرا گرفته و در این ظلمت شب برويد

عبدالحمید ره اشعارش عربی ...

ماهتاب ... اصحاب ...

اشعار عبد الحمید ره در مرثیه

ومرا با این گروه ستمکار بکار نیاید همانا این جماعت مرا میخواهند و غیر مرا نمیجویند وایضا حجة الاسلام تبریزی گوید

گفت یکی از همرهان که هوای ما / سر گیرد برون رود از کربلای ما
تا داده تن بخواری دنیا کرد ترک سر / نتوان نهاد پای بخلوتسرای ما
تا دست برون نشسته بخون نیافت کس / راه طواف بر حرم کبریای ما
این عرصه نیست جلوه گه روبه و گراز / شیر افکن است بادیه ابتلای ما
همراز بزم ما نبود طالبان جاه / بیگانه باید از دو جهان آشنای ما
برگردد آنکه با هوس کشور آمده / سر نا ورد بافسر شاهی گدای ما
ما را هوای سلطنت ملک دیگر است / کاین عرصه نیست در خور فر همای ما
یزدان ذو الجلال بخلوتسرای قدس / آراسته است بزم ضیافت برای ما
برگشت هر که طالب تن بود و سنا نداشت / جز تشنه کار بشمر سنا نداشت

و شیخ علی بن عبد الحمید گوید

فلما رأى أن لا محيص من الردى / وأنّ مراد القوم منه كبير
فقال لأهليه وباقي صحبه / ألا إنّ لبثي فيكم ليسير
عليكم بهذا الليل فاستتروا به / وقوموا وجدّوا وانطلقوا وسيروا
فما بغية الأرجاس غيري وخالقي / على كل شيء يبتغيه قدير

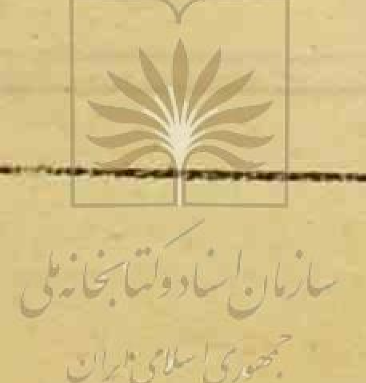
(و نیز حجة الاسلام تبریزی گوید)

چون دران دشت بلا افکند بار / کرد از بیگانگان خالی دیار
عاشر ماه محرم شامگاه / شد بمنبر باز شاه کم سپاه
یاوران شد گرد او گشتند جمع / راست چون پروانگان بر دور شمع
خواهران شاه نظاره زپی / چون بنات النعش بر گرد جدی
رو بیاران کرد و در گفتار شد / حقه یاقوت گوهر بار شد
بعد توحید و درود انشاد داد / گفت یاران قهر رو بر ما نهاد
این حسین این زمین کربلاست / سوی ما سوی تیرباران بلاست
بی نوا باید از این کهسار و دشت / باز گردد هر که خواهد باز گشت
هر که او را تاب تیغ و تیر نیست / باز گردد پای در زنجیر نیست
کار ما با نیزه و جفا جو با سر است / هر که جز من زین کشاکش ایمن است
پس دو دیده ای همرهان زین بزم ره / بزم جانان خلوت از اغیار به
رفت چون بر سر حد شهریار / شد برون اغیار باقی ماند یار

(عشق از اول سرکش و خونی بود / تا گریزد هر که بیرونی بود)

و بالجمله بروایت دمعة الساکبة بعد از آنحضرت فرمود و من واسانا بنفسه کان معنا غدا فی الجنان نجیا من غضب الرحمن و قد قال جدی رسول الله صلی الله علیه و آله ولدی الحسین یقتل بارض کربلا غریبا وحیدا عطشانا فریدا فمن نصره فقد نصرنی و نصر ولده القائم و من نصرنا بلسانه فهو فی حزبنا یوم القیمة و هر که یاری کند ما را و مواسات نماید با ما با جان خود فردای قیامت از عذاب خدا نجات یافته و در درجات رفیعه جنان با ما خواهد بود جد بزرگوارم فرمود که فرزندم حسین علیه السلام در زمین کربلا غریب و بیکس با لب تشنه کشته خواهد شد پس کسیکه او را یاری کند مرا و فرزندم قائم را یاری کرده و هر که بزبانش ما را یاری کند پس او در حزب ما خواهد بود در قیامت سکینه خاتون گوید فوالله ما اتم کلامه الا و تفرق القوم من عشرة و عشرين بخدا قسم هنوز کلام پدرم تمام نشده بود که آنجماعت بیوفا که بطمع دنیا آمده بودند ده نفر و بیست نفر متفرق شدند فلم یبق معه الا واحد و سبعون رجلا فنظرت الی ابی منکسا راسه فخنقتنی العبرة پس باقی نماند با پدرم مگر هفتاد و یک

کلمات امام علیه السلام با اصحاب

نفر و پدر بزرگوارم را دیدم که سر بزیر انداخته و در حزن و اندوه بود پس گریه گلویم را گرفت و ترسیدم از اینکه
پدرم گریه مرا بشنود خود را حفظ نمودم و رو بآسمان نمودم و گفتم اَللّهمّ انّهم خذلونا فاخذهم ولا تجعل لهم
دعاءً مسموعًا وسلّط علیهم الفقر ولا ترزقهم شفاعة جدّی یوم القیمة خدایا چنانچه ایشان ما را یاری نکردند
تو ایشان را واگذار و دعای ایشان را اجابت منما و فقر را برایشان مسلّط کن و ایشان را از شفاعت جدّ بی نصیب
گردان در ناسخ التواریخ از مروج الذهب نقل نموده که لشکر حسین علیه السلام هزار سوار و صد پیاده بودند تواند
شد که از این جماعت که بجای مانده بودند در شب عاشوراء یکباره متفرق شدند و افزون از هفتاد و دو تن
کس بجای نماند بالجمله سکینه خاتون فرمود پس برگشتم بسوی خیمه در حالتی که اشک از دیده هایمن میریخت عمّه ام
ام کلثوم مرا دید فرمود ترا چه میشود چون قصه را برای او نقل نمودم صیحه کشید و فریاد برآورد واجدّاه
واعلیّاه واحسناه واقلّة ناصراه پس فرمود این الخلاص من الاعداء لیتهم یقنعون بالفداء کجا و چگونه ما
از دست دشمنها خلاص خواهیم شد ایکاش بعوض راضی میشدند و مرا بجای برادرم میکشتند الخبر

ومکشوف باد که این خبر را در اسرار الشهادة و مهیج الاحزان و مخزن البکاء نیز از نور العیون نقل نموده اند

واقعهٔ سیّم روی نمودن عالم مکاشفه برای اهل صفا باعجاز فرزند مصطفی در این شب حضرت سید الشهداء
صلوات الله علیه بتصرّف ولایتی درجات و مقامات بهشت را باصحاب خود نشان داد بدانکه بعضی از خواص
اصحاب ائمه علیهم السلام را عالم مکاشفه و مشاهدهٔ حور و قصور بهشت روی نمود و حقیقت مکاشفه آنستکه اولیاء خدا
بکنوع تاثیر و تصرّفی در نفوس بعضی از مردم میکنند که عالم دیگر در نظر آنها مکشوف آید و حور و غلمان بهشت
برای ایشان مشهود گردد و مردم را این قوّه نباشد که خود بتوانند آن عالم را ببینند و این در نفوس جمعی از
خواص اتفاق افتاد یکی از برای هفتاد نفر از اهل کوفه که حضرت امیر المؤمنین علیه السلام ایشان را با خود برد و در پشت
کوفه و باغها و نهرها و قصرهای بهشت و آتش دوزخ را بآنها ارائه نمود بتفصیلی که در مدینة المعاجز ورق ۱۰۴
مذکور است و دیگر ابو خالد کابلی بود که حضرت سجاد با او فرمود اترید ان اریك الجنّة وهی مسکنی الّذی اذا شئت
دخلت فیه میخواهم بهشت را بتو ارائه نمایم و مسکن خود را بتو نشان دهم که هر وقت بخواهم بدانجا داخل شوم فمسح
یده علی عینی فصرت فی الجنّة ونظرت الی قصورها وانهارها پس آنحضرت دست مبارک خود را بر چشمهای
من کشید خود را در بهشت دیدم و نظر نمودم بسوی قصرهای آن و نهرهای آن بشرحی که در مدینة المعاجز از محمد بن
جریر طبری نقل نموده و دیگر عبد الله بن سنان بود که حضرت صادق علیه السلام در خارج مدینه حوض کوثر و حوریان
بهشت را باو نشان داد و از آب کوثر باو نوشانید بتفصیلیکه شیخ ثقه محمد بن حسن صفار علیه الرحمه در کتاب
بصائر الدرجات نقل فرموده و دیگر صالح بن سعید بود که حضرت هادی در خان الصعالیك روضات

حکایت سکینه خاتون

در تحقیق عالم المکاشفه است

جنان وخیرات حسان وولدان بهشت را بروی مکشوف نمود چنانکه شیخ مفید علیه الرحمه در ارشاد نقل
فرموده ودیگر جاریه بود که هرون الرشید او را بزندان فرستاد خدمت حضرت موسی بن جعفر علیهما وانحضرت
بقوه نفس قدسیه او را بعالم دیگر برد تا انکه بچشم حقیقت بهشت وعالم بالا را مشاهده کرد وبعضی از
اصحاب معصومین صلوات الله علیهم اجمعین بودند که بریاضت واطاعت پروردگار باین مقام رسیده
بودند مانند سلمان وابوذر ومقداد وعمار ومحمد بن ابی بکر ومیثم تمار واویس قرنی وزراره وداود
رقی رضوان الله علیهم که ایشان از همت ائمه علیهم السلام خودشان صاحب مقام شدند ودیگر از کسانیکه
عالم مکاشفه برایشان روی نمود اصحاب والامقام حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه بودند که در
شب عاشوراء انحضرت درجات روحانی ومقامات ایمانی را بایشان ارائه نمود چنانچه علامه مجلسی ره در
عاشر بحار از خرائج راوندی از ابو حمزه ثمالی از حضرت سجاد علیه السلام روایت کرده که فرمود کنت مع ابی فی اللیلة
التی قتل فی صبیحتها با پدرم بودم در شبی که در روز آن شب پدرم برتبه شهادت رسید که باصحاب خود فرمود
هذا اللیل فاتخذوه جملا این شب را سپر خود قرار دهید وبهر جانب که خواهید بسلامت بروید که مقصود اینقوم
من هستم چون مرا بکشند بکسی دیگر نپردازند من بیعت خود را از شما برداشتم وشما را بحل کردم تا هر که خواهد
برود وبروایت تفسیر امام که در ناسخ التواریخ مسطور است فرمود انتم فی حل من بیعتی فالحقوا بعشائرکم
وموالیکم من بیعت خود را از گردن شما برداشتم بشتابید وبخویشان ودوستان خود ملحق شوید انگاه
روی نمود باهلبیت خود وفرمود قد جعلتکم فی حل من مفارقتی فانکم لا تطیقونهم لتضاعف عدادهم و
قوادهم وما المقصود غیری فدعونی والقوم فان الله عز وجل یعیننی ولا یخلینی من حسن نظره کعادته
فی اسلافنا الطیبین شما را نیز مرخص کردم که از من جدا شوید چه اینکه شما طاقت رزم این لشگر را ندید
باعدت ایشان توانا نیستید وهیچکس جز من مقصود این جماعت نیست بگذارید مرا با این قوم همانا خداوند
مرا اعانت میکند وبنظر رحمت خود نگران است بر من چنانکه بر گذشتگان طیبین وطاهرین نگران بود
بروایت اول اصحاب عرض کردند والله لا یکون هذا ابدا بخدا قسم این امر نخواهد شد که ما دست از دامن
تو باز داریم فرمود انکم تقتلون غدا کلکم ولا یفلت منکم رجل چون فردا شود همه شما کشته خواهید شد وهیچ
یک از شما بسلامت نرهد عرض کردند که الحمد لله الذی شرفنا بالقتل معک ما حمد میکنیم خدا را که ما را
مشرف گرداند بکشته شدن در راه تو زهی شرف وسعادت که خون ما در پای تو ریخته شود مؤلف گوید
که این سخنان امام عالمیان با ان سعادتمندان از بهر امتحان وممتاز شدن ان عاشقان بود (کما قیل)

امتحانی کرد کز ان امتحان	هر چه اگر دز جانان جان جان	تا نپندارد هر انکس عاشق است	عشق هر کسی کی لایقست

در ذکر بعض از اصحاب ائمه که اهل مکاشفه بوده‌اند

در وفای اصحاب امام با اولاد والامقام

انگاه فرمود اینک سر بلند کنید و منازل خود را در بهشت بنگرید فجعلوا ینظرون الی مواضعهم و منازلهم من الجنّة و هو یقول هذا منزلك یا فلان پس آن سعادتمندان سر بر داشتند و جاهای خویش را برأی العین در بهشت مشاهده کردند و آنحضرت مکان ایشان را هر یك نشان میداد و میفرمود این منزل تو است این قصر تو است ای فلان در کتاب مظاهر الانوار مسطور است که چون اولاد و اخوان و اصحاب حسین علیه السلام از ظاهر چشم پوشیدند و بباطن توجّه نمودند و در طریق محبّت و عشق و ارادت در آمدند و مستعدّ شهادت شدند حضرت قدری از فیوضات باطنی خود بایشان افاضه فرمود و درجات روحانی و مقامات ایمانی را بایشان ارائه فرمودند و لله درّ من قال

برداشت پرده ز پیش پرده حجاب ❊ خود قصور خلد عیان شد چه آفتاب
برهر یکش نمود که این قصر جای تست ❊ وین حور و این قصور که بینی خونبهای تست
یکی به تشنگی با خود بکف جامش ❊ یکی قباء وصال نظر بر اندامش
یکی اشاره که آن تازه سرو یار من است ❊ یکی بغمزه که آن نوجوان نگار من است
همه فکنده براه وصال دوست نگاه ❊ در انتظار که کی یارشان رسد از راه

(رضا قلیخان امیر الشعراء گوید)

بیك اشارت و ایماء نایب حیدر ❊ مقام خویش بدیدند حاضر یکسر
یکی بهشت بدیدند بی قصور قصور ❊ که زشت باشد اگر انده در آید حور
یکی مقام گزیدند برتر از ادراك ❊ که جبرئیل در آنجاست قاصد چالاك
یکی معاینه دیدند برتر از اوهام ❊ که عقل انبیاء نبرد کس در انجا نام
ازین سبب سر خنجر سنان و حسام ❊ نبود خوف کسی را براه مهر امام
گر انبیاء سلف این شرف بدیدندی ❊ غلامی در احمد بجان گزیدندی

وکان الرجل یتقبل الرماح و السیوف بصدره و وجهه لیصل الی منزله من الجنّة از این جهة بود که هنگامه قتال و جدال گرم شد آن سعادتمندان سبقت میگرفتند و بر یکدیگر در جنك و مقاتله و نیزه‌ها و شمشیرها دشمن را بسینه و تن مقابله کرده زخم خصم را بجان میخریدند تا زودتر بمقام خود برسند و مؤیّد این خبر شریفی است که شیخ صدوق علیه الرحمه در کتاب علل الشرایع از محمّد بن عمارة نقل فرموده که عرض کردم بحضرت صادق علیه السلام اخبرنی عن اصحاب الحسین علیه السلام و اقدامهم علی الموت خبرده مرا از اصحاب حسین علیه السلام و اقدام ایشان بمرگ فرمود انّهم کشف لهم الغطاء حتّی راوا منازلهم من الجنّة بدرستیکه پرده از چشم ایشان برداشته شد و ایشان مقامها و قصرهای خود را در بهشت معاینه دیدند فکان الرجل منهم یقدم علی القتل لیبادر الی حوراء یعانقها والی مکانه من الجنّة پس هر یك از ایشان سبقت میجست بر شهادت تا زودتر برسد بمعانقه حور العین و مکان خود در بهشت

واقعۀ چهارم عبادت و تهجّد سیّد الشهداء و اصحاب باسعادت و وفاء بدانکه مراتب طاعت و عبادت و مقام تهجّد و ریاضت حضرت سیّد الشهداء علیه السلام را خاصّه و عامّه در کتب اخبار بتفصیل ثبت و ضبط نموده اند سیّد بن طاوس در ملهوف از جزء رابع عقد الفرید نقل فرموده که قیل لعلیّ بن الحسین علیهما السلام ما اقلّ ولد ابیك عرض کردند بحضرت علی بن الحسین علیهما السلام

رضا قلیخان

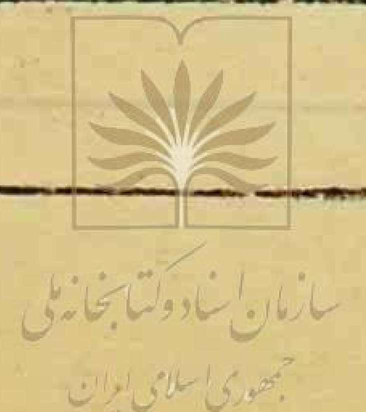
اخبار حضرت صادق

چه اندک است فرزندان پدر بزرگوارت فهو العجب کیف ولدت له کان علیه السلام یصلی فی الیوم واللیلة الف رکعة
فمتی کان یتفرغ للنساء عجب است که برای پدرم فرزند متولد شده است چگونه بسیار باشد فرزند او و حال آنکه در
هر شبانه روزی هزار رکعت نماز میکند او دیگر کی فراغت حاصل مینمود که با زنان خلوت نماید و عالم متبحر جناب
حاج ملا علی خیابانی از تاریخ روض المناظر فی احوال الاوائل والاواخر مؤلف قاضی القضاة زین الدین ابو الولید
الشهیر بابن الشحنة نقل نموده که او در احوال حضرت امام حسین علیه السلام گوید والصحیح ان عمره کان خمساً وخمسین
سنة قبل حج خمساً وعشرین حجة وکان یصلی فی الیوم واللیلة الف رکعة واز رسائل عشره ملا احمد مجلسی ره نقل نموده
که وکان الحسین علیه السلام فاضلاً دیناً کثیر الصوم والصلوة والحج وقال مصعب الزبیر حج الحسین علیه السلام خمساً وعشرین
حجة ماشیاً وابن اثیر در اسد الغابة فی معرفة الصحابة گوید کان الحسین رضی الله عنه فاضلاً کثیر الصوم والصلوة و
الحج والصدقة وافعال الخیر جمیعها مع الجملة این طور بود سجیه مرضیه حضرت حسین علیه السلام در کثرت صلوة و کمال صفات
خود چنانچه حضرت حجة عجل الله فرجه در چند موضع از زیارت ناحیه مقدسه باین معنی اشاره فرموده در یکجا میفرماید
وفی الذمم رضی الشیم ظاهر الکرم متهجداً فی الظلم ونیز میفرماید وللقرآن سنداً وللامة عضداً وفی الطاعة مجتهداً
حافظاً للعهد والمیثاق ناکباً عن سبل الفساق باذلاً للمجهود طویل الرکوع والسجود زاهداً فی الدنیا زهد الراحل
عنها ناظراً الیها بعین المستوحشین منها واگر کسی خواهد مراتب شوق ومحبت آنحضرت را در عبادت و توجه و
تهجد پروردگار خود بداند ملاحظه نماید که در عصر تاسوعا با آن گیرودار و هجوم دشمن خونخوار به برادر خود
حضرت ابی الفضل نامدار علیه السلام میفرماید ارجع الیهم فان استطعت ان تاخرهم الی غدوة وتدفعهم عنا العشیة
لعلنا نصلی لربنا اللیلة وندعوه ونستغفره فهو یعلم انی قد کنت احب الصلوة له وتلاوة کتابه وکثرة الدعاء و
الاستغفار این جماعت را دیدار کن واگر توانی این مقاتلت و مبارزت را از این شب تاخیر افکن تا یک امشب خدای را
نماز گذاریم و بسیار به دعا و استغفار بپای بریم چه او میداند که من نماز و قرائت قرآن و کثرت دعا و استغفار را دوست
میدارم و چنانکه فرمود در تمام آن شب خود با اصحاب کرام مشغول طاعت و عبادت بودند گاهی در رکوع و گاهی در
سجود و گاهی در مناجات با حضرت معبود و گاهی مشغول تلاوت و تضرع و دعاء و صدای تسبیح و تهلیل ایشان
مانند صدای زنبور عسل تا بامداد بلند بود و سی و دو نفر از لشکر مخالف بدینجهت متنبه شدند که با این گروه
چگونه جنگ کنیم پس ایشان از لشکر ابن سعد جدا شدند و بمعسکر آنحضرت ملحق شده سعادت ملازمت آنجناب را
اختیار نمودند شیخ مفید علیه الرحمة در ارشاد فرموده فقام اللیلة کله یصلی ویستغفر ویدعو ویتضرع وقام اصحابه
کذلک یصلون ویدعون ویستغفرون وسید بن طاوس رضوان الله علیه در ملهوف گوید وبات الحسین علیه السلام
واصحابه تلک اللیلة ولهم دوی کدوی النحل ما بین راکع وساجد وقائم وقاعد فعبر علیهم فی تلک من عسکر ابن سعد

عبادت امام حسین ع
در شب عاشورا و

با اصحاب کرام
مشغول به عبادت امام (ع)

(شب عاشوراء)

اثنان وثلثون رجلا **واقعهٔ پنجم** بروایت بحار الانوار در این شب سی و دو نفر از لشگر عمر سعد متنبه شدند
و بلشگرگاه حضرت امام حسین علیه السلام پیوسته سعادت ملازمت آنحضرت را اختیار نمودند بدانکه سعادتمندی انسان و سر
فرازی روز جزا در حسن عاقبت است که مآل و سرانجام امر آدمی نیك باشد تا آنکه داخل شود در زمرهٔ متقین چنانچه
حق سبحانه و تعالی فرموده اِنَّ العَاقِبَةَ لِلمُتَّقِینَ بدرستیکه سرانجام نیك در دنیا و عقبی مر کسانی راست که پرهیز نمایند
از شرك و معاصی پس در حقیقت اگر نیك تامل نمائیم زیانکارترین مردم کسی است که سوء عاقبت دامنگیر او شود
چه بسا کو بد عاقبت که یکعمر در حسن حال و طاعت خدای متعال بوده باشد و در آخر عمر شیطان او را در ورطهٔ
ضلالت افکنده بی دین و ایمان از دنیا برود و اما کسیکه حسن عاقبت یار او گردد بسا که یکعمر در مقام مخالفت و
معصیت حضرت احدیت بوده و در آخر عمر در وادی هدایت آمده با حسن حال کوچ دهد در خبری از امیر المؤمنین
علیه السلام منقولست که فرمود لَاتُؤیِسُ مُذنِبًا عَاکِفًا عَلَی ذَنبِهِ فَکَم مِن مُذنِبٍ خُتِمَ لَهُ بِالمَغفِرَةِ وَکَم مِن مُقبِلٍ عَلَی عَمَلٍ هُوَ
مُفسِدٌ لَهُ خُتِمَ لَهُ فِی اخِرِ عُمرِهِ بِالنَّارِ مأیوس مکن گناهکاری را که برگردگاه میگردد چه بسا گناهکاریکه عاقبت
امر او ختم شود بمغفرت و آمرزش و بسی اقبال کننده بر عمل نیك که فاسد کند عمل خود را و در آخر عمر عاقبت امرش
ختم شود بآتش و قال النبی صلی الله علیه و آله لَاتُعجِبُوا بِعَمَلِ عَامِلٍ حَتّی تَنظُرُوا بِمَا یُختَمُ لَهُ بعجب در نیاورد شما را حسن عمل و نیکی کردار
عمل کننده تا بنگرید که عاقبت امر او بچه ختم میشود و در خبر دیگر فرمود یَمُوتُ النَّاسُ عَلَی مَا عَاشُوا فِیهِ وَیُحشَرُونَ
عَلَی مَا مَاتُوا عَلَیهِ مردم میمیرند بر آنچه که بسیار دوست دارند از او محشور شوند بر آنچه که مرده اند بر آن بالجمله
از کسانیکه سوء عاقبت و بدبختی دامنگیر آنها شد جماعتی بودند که در ملازمت رکاب ظفر انتساب امام حسین
بکربلا آمدند و تا شب عاشوراء در عداد لشگر و عسکر آنحضرت بشمار میرفتند چون غلبه و تسلط خصم را دانستند
دست از نصرت و یاری امام علیه السلام برداشته از فیض شهادت و سعادت ابدی باز ماندند و بر عکس این جماعت گروهی
که در لشگر مخالف بودند و در عداد عسکر یزید بشمار میرفتند در این شب یکباره نور هدایت و آفتاب ولایت دل
دلهای ایشان تابش نمود و سعادت ابدی سائق و قائد ایشان گشته از سپاه کفار دوری جسته در سلك اصحاب
و انصار امام علیه السلام درآمدند چنانچه فاضل فاهر حاج فرهاد میرزا در کتاب قمقام فرموده از جملهٔ وقایع این شب
آنکه سی و دو نفر از سپاه ابن سعد چون تلاوت امام بشنیدند سعادت ازلی سائق و قائد ایشان شده بمعسکر
همایون پیوستند و چون اصحاب دیگر شهادت یافتند و ابن عبد ربه در عقد الفرید آورده در آنوقت که حضرت
ابو عبدالله علیه السلام بعمر بن سعد میفرمود که بگذارید مرا بدیدم تا بحرم خدا و حرم جد خویش برگردم و یا در دنیا با تهاعم بسر برم
وا از او بمیند برفتند آنجماعت از سپاه کفار روی گردان شده در سلك اصحاب امام علیه السلام درآمدند و در ناسخ
التواریخ لحوق این جماعت را در شب نهم محرم الحرام نوشته **واقعهٔ ششم** بروایت امالی شیخ صدوق رضوان

الله علیه در این شب جناب علی اکبر علیه السلام با مرید بزرگوارش با جمعی از اصحاب بسوی شریعهٔ فرات رفتند و چند
مشک آب با کمال خوف و بیم آوردند و در قمقام و جلاء العیون و اسرار الشهادة و مهیج الاحزان نیز این واقعه
در این شب از امالی نقل کرده اند و در اختیارات در ذکر ماه محرم گوید روز نهم این ماه را تاسوعا گویند در
این روز کافران کوفه آب را بر اهلبیت رسالت بستند و در نور العین گوید و اما الحسین علیه السلام فقد بات
ثلث لیلة و قد اشتد به العطش و اما حسین علیه السلام باقی ماند در شب عاشوراء در حالتیکه عطش و تشنگی
سخت و دشوار شده بود بر او و بالجمله در امالی گوید و ارسل علیا ابنه فی ثلثین فارساً و عشرین راجلا لتستقوا
الماء و هم علی وجل شدید و فرستاد حضرت حسین علیه السلام فرزند خود علی اکبر را با سی نفر سوار و بیست پیاده
بسوی فرات تا چند مشک آب آوردند در حالتیکه ایشان در خوف و بیم شدید بودند ثم قال لاصحابه قوموا
فاشربوا من الماء یکن آخر زادکم و توضؤا و اغتسلوا و اغسلوا ثیابکم لتکون اکفانکم پس حضرت با اصحاب خود
فرمود برخیزید و از این آب بیاشامید که این آخرین توشه شما است و وضو بسازید و غسل کنید و جامه های خود
بشوئید که کفنهای شما خواهد بود اما چگویم از جامه ها که آن ذوات مقدسه در شب عاشوراء شست و شو دادند
و بجای کفن پوشیدند که در روز عاشوراء آن جامه ها از اثر شمشیرها و ناوک نیزه ها پاره پاره شد بخاک
و خون آغشته شد و اشقیای اهل کوفه همان جامه های پاره پاره و خون آلود را هم در بدنهای مقدسه آنها
نگذاشتند و همه آن ابدان شریفه را برهنه و عریان روی خاک انداختند (شعر) بادی الجسوم الغاربات علی الثری
فاسترها الا مثار غبار ✻ بلی الجسوم الضایعات علی الثری ✻ ما انها الا وحوش قفار ✻ و سید محمد العلوی
گوید ✻ لهفی علی الال صرعی بالطفوف و ما ✻ غیر العلیل بذاک الیوم سالم ✻ حزن طویل الی ان ینجلی
ابدا ✻ حتی یقوم بامر الله قائمه ✻ شیخ جعفر تستری رضوان الله علیه در کتاب منهج الرشاد در ذکر
غسل اموات فرموده کسیکه در میدان جهاد کشته شود یعنی همانجا روح از او مفارقت کند و با بجروحیت او در
او از میدان جان دهد هنوز حرب برقرار باشد غسل نمیخواهد کفن هم نمیخواهد بلکه در همان رختهای خود
با خون پیچیده میشود و بر او نماز گذارده دفن میشود چنانکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه و آله درباره شهداء احد فرمود
زملوهم بدمائهم بلی مثل شهداء کربلا را کفن لازم بود چونکه لباس بر ایشان نگذاشتند که در آن غرقشوند
زملوهم بدمائهم در حق ایشان جاری نیست انتهی **مؤلف گوید** از مسطورات منتخب شیخ طریحی علیه الرحمه
مستفاد میشود که حضرت علی اکبر علیه السلام در روز عاشوراء نیز یک رکوه آب بخیام حرم آورد و تفصیل آن در کتاب
مذکور در ضمن کیفیت شهادت علی اصغر علیه السلام مسطور است هر که خواهد بآنجا رجوع نماید **واقعهٔ هفتم**
بروایت قمقام زخار و مظاهر الانوار در شب عاشوراء حضرت امام حسین علیه السلام با اصحاب کرام خود تنویر نمودند

(وضوء)

از نشاط امام حسین با اصحاب در شب عاشوراء

غسل و کفن شهداء علیهم السلام

و موی بستردند و بدنهای خود را از برای نزول در بهشت از هر گونه آلایش پاک نمودند و در ناسخ التواریخ تنویر کردن اصحاب را در صبح تاسوعا نوشته است و بعضی در صبح عاشوراء گفته اند و العلم عند الله وخلاصه این واقعه بدین نهج است که در شب عاشوراء امام علیه السلام امر فرمود که خیمه مخصوصی برافراشتند و قدحی را از مشک سوده و نوره بیامیخته در آن خیمه جای دادند تا اصحاب هر که را حاجت افتد بدان خیمه رود و موی بستره و بروایتی اول خود بآنخیمه درآمد که اطلا کند بریر بن خضیر همدانی و عبد الرحمن بن عبد ربه بر در آنخیمه ایستاده بودند و منتظر بودند که امام علیه السلام بیرون اید ایشان بنوبت از آن نوره بکار برند در آنهنگام جناب بریر با عبد الرحمن بسخن بمطایبه و مضاحکه اورد عبد الرحمن گفت یا اخی لیس هذه بساعة ضحك اینساعت ساعت خنده نیست و بروایت دیگر گفت ای بریر در این هنگام و در این حال که ما داریم آیا موقع مزاح و مطایبه است و بروایتی گفت عجب است از تو که میدانی فردا فرزند رسولخدا صلی الله علیه و آله کشته خواهد شد و امشب شب آخر عمر ما است مزاح میکنی وی جواب داد که امشب شب مطایبه است که شب آخر عمر ما است و انجام کار ما بحمد الله بخیر شده در رکاب امام زمان و حجت این زمان جهاد مینمائیم و شهید میشویم در دنیا و آخرت نیک نام و روسفید خواهیم شد پس امشب شب عید و شادی است نه شب ماتم و ملال و بروایت دیگر فرمود ای موضع احق من هذا بالسرور فوالله ما هو الا ان نلقی هؤلاء القوم باسیافنا فنعالجهم ساعة ثم نعانق الحور العین کدام موقع و موضع سزاوارتر باشد باظهار سرور و شادی از این موقع بخدا قسم چیزی بر ما نیست جز اینکه ساعتی با این قوم طریق مبارزت خواهیم سپرد و با سیف و سنان کار خواهیم کرد و از پس آن با حور العین دست در آغوش خواهیم شد در ناسخ التواریخ بعد از نقل این واقعه گوید که در آنهنگام در لشکرگاه حسین علیه السلام آب نایاب بود و تواند شد که نوره را در اجزاء نوره کنند که موی بسترد و آلایشی در بدن بجای نگذارد تا بآب حاجت افتد انتهی و اینکه گوید نایاب بودن آب در آنهنگام در صورتی ثابت خواهد بود که آن مشکهای آب که حضرت ابی الفضل و علی اکبر علیهما السلام آورده بودند چیزی باقی نمانده باشد **واقعه هشتم** بروایت شیخ مفید علیه الرحمة در این شب امام علیه السلام اصحاب را بفرمود تا خیمه‌ها را از نزدیک بکدیگر زنند و گرداگرد خیام خندقی حفر نمایند و در بحار و نفس المهموم و مقام زخار و مظاهر الانوار و بعضی دیگر از کتب اخبار و آثار نیز این واقعه را در این شب نوشته اند و در ناسخ التواریخ واقعه حفر خندق را در شب تاسوعاء ذکر نموده و کیفیت این واقعه بدین نهج است که امام علیه السلام در شب عاشورا امر فرمود خیمهای اهلبیت و اصحاب را نزدیک بکدیگر زدند و بهم پیوستند و طناب خیمه‌ها را از هم در بردند تا راه تردد از اطراف خیام مسدود گردد و راه آمد شد و قتال از یکسو باشد و بفرمود تا گرداگرد خیام حلالی خندقی مانند جوئی حفر نمودند و از نی و چوب انباشته و آماده داشتند که در هنگام قتال آتش در آنها زنند

موی ستردن اصحاب در شب عاشورا

بیان کیفیت خندق در هنگام جنگ با اصحاب امام علیه السلام

که از اطراف خیام جلالت عبور ممکن نباشد و لشکر مخالف از پشت خیام حمله نتوانند نمود و مردان خود را امر فرمود که همه در برابر قلب سپاه باشند و در صبح عاشوراء چون حضرت مهیای جنگ شد بفرمود تا در آن حطب و قصب که در خندق انباشته بود آتش زدند شیخ مفید علیه الرحمة در ارشاد گوید واقبل القوم یجولون حول بیوت الحسین علیه السلام فیرون الخندق فی ظهورهم والنار تضطرم فی الحطب والقصب الخ بقیه این واقعه در ضمن وقایع روز عاشوراء ذکر خواهد شد انشاء الله تعالی واقعه هشتم بی تابی و بی قراری حضرت زینب سلام الله علیها و تسلیت دادن امام علیه السلام آنمکرمه را و کیفیت آن بطور تلفیق از کتاب ارشاد و بحار الانوار و قمقام زخار بدینمنوال آمد که از حضرت سجاد علیه السلام روایت کرده اند که فرمود انی جالس فی تلك اللیلة التی قتل ابی فی صبیحتها و عندی عمتی زینب تمرضنی در آنشب که پدر بزرگوارم در صباح آن بدرجه شهادت رسید من در خیمهٔ خود نشسته بودم و مرا بیماری سخت بود و عمه ام زینب طاهره پرستاری من مینمود در آنهنگام پدر بزرگوارم کناره فرمود و بخیمهٔ خود در آمد و چون مولای ابوذر غفاری که در معالجهٔ آلات حرب و اصلاح سلاح بصیرتی داشت در خدمت آن بزرگوار اصلاح سلاح آن مینمود و پدر بزرگوارم در بیوفائی دنیای فانی این ابیات را میخواندند

یا دهر اف لك من خلیل
کم لك بالاشراق والاصیل
من صاحب وطالب قتیل
والدهر لا یقنع بالبدیل
وانما الامر الی الجلیل
وکل حی سالك سبیل

مؤلف گوید در مقتل ابی مخنف بعد از قول آنحضرت وکل حی سالك سبیل این سه مصراع نیز مسطور است

ما اقرب الوعد الی الرحیل
وانما الامر الی الجلیل
وکل حی سالك سبیل
سبحان ربی ما له مثیل

یعنی چه بسیار نزدیک است وعده کوچ نمودن و بازگشت امور برای خداست منزه است پروردگار من که او نظیر و مانند ندارد حضرت زین العابدین علیه السلام فرمود پدر بزرگوارم این ابیات را دو مرتبه تکرار فرمود تا آنکه من فهمیدم و مراد او را دانستم پس گریه گلو گیر من شد اما خویشتن را نگاه داشتم و سکوت نمودم و دانستم که بلا نازل شده است واما عمتی فلما سمعت ما سمعت وهی امرأة ومن شان النساء الرقة والجزع فلم تملك نفسها ان وثبت تجر ثوبها وهی حاسرة حتی انتهت الیه وقالت واثکلاه لیت الموت اعدمنی الحیوة الیوم ماتت امی فاطمة وابی علی واخی الحسن یا خلیفة الماضین وثمال الباقین واما عمه ام زینب طاهره چون شنید آنچه را که من از پدر بزرگوارم شنیدم و چون او زن بود و از شأن زنان رقت و بی صبری است نتوانست خود داری کند و شیوهٔ صبر و تحمل را پیش گیرد بی اختیار از جای خود برخاست پای برهنه دامن بر زمین میکشید تا آنکه در نزد پدر بزرگوارم رسید پس فریاد بر آورد واثکلاه وامصیبتاه کاش پیش از این روز مرده بودم و مرگ مرا درك مینمود ای یادگار گذشتگان و ای پناه باقی ماندگان گویا که امروز مادرم فاطمهٔ زهراء و پدرم علی مرتضی و برادرم حسن مجتبی از دنیا رحلت نمودند پس آنحضرت نظری

از روی حسرت بخواهر خود کرد و فرمود یا اخناه لایذهبن حلمك الشیطان وترقرقت عیناه بالدموع وقال
لو ترك القطا لنام ای خواهر حلم و بردباری ترا شیطان نبرد و بعد از گفتن این سخن حالت رقت روی نمود
بر انحضرت و قطرات اشك از دیدهای مبارکش جاری شد و فرمود ای خواهر من اگر مرغ قطا را بحال خود
بگذارند و صیاد او را دست بردارد در جای خود آرام می نشیند و در اشیانه خود میخوابد یعنی اگر دشمنان
دست از من بردارند و مرا بحال خود بگذارند من خود را بچنین بلا و محنت نمیگذارم چون زینب خاتون
این سخن دلسوز از برادر شنید فریاد برآورد که یا ویلتاه افتغصب نفسك اغتصابا فذلك اقرح لقلبی واشد
علی نفسی ثم لطمت وجهها واهوت الی جیبها وشقته وخرت مغشیة علیها وای بر من آیا کار تو باینجا رسید
که از روی ناچاری تن بمرگ داده و چاره از آن نداری این مصیبت دل مرا بیشتر مجروح میکند و از همه مصیبتها
بر من دشوارتر است که ترا از هر طرف چاره بریده باشد پس آن مکرمه بی اختیار سیلی بصورت خود زده گریبان
خود را چاك نمود و از غایت اضطراب و بی تابی مدهوش گردیده بر زمین افتاد امام علیه السلام از جای برخاست بر سر
خواهر آمد آب بر روی او پاشید چون آنمخدره بهوش آمد حضرت باو فرمود یا اخناه اتقی الله وتعزی بعزاء الله
ای خواهر از خدا بترس و خود را تسلی ده و شیوه صبر را پیشه خود قرار ده چنانچه خدا امر بصبر و شکیبائی فرموده
واعلمی ان اهل الارض یموتون واهل السماء لایبقون وان کل شیء هالك الا وجه الله تعالی الذی خلق
الخلق بقدرته ویبعث الخلق ویعودون وهو فرد وحده و بدانکه اهل زمین همه میمیرند و اهل آسمانها
باقی نمیمانند بدرستی که همه چیز هلاك و فانی خواهد شد مگر ذات اقدس ذو الجلال که زوال و فنا بذات
مقدس او راه ندارد که بقدرت قاهره خود عالمیان را از کتم عدم بحیطه وجود آورده و همه مردگان را از
قبرها بیرون آورده و زنده خواهد نمود و بسوی او بازگشت خواهند نمود و اوست خداوند یکتا که او را
مثل و مانند نیست جدی خیر منی وابی خیر منی وامی خیر منی واخی خیر منی ولی ولکل مسلم برسول الله اسوة
ای خواهر جد من و پدر و مادر و برادرم همه از من بهتر و نیکوتر بودند و برای من و هر مسلمانی برسول خدا صلی الله علیه و آله
تاسی و پیروی است یعنی در رفتن از دنیا و یا در صبر و شکیبائی نمودن در مصیبت و بلا پس آنحضرت باین
گونه سخنان خواهر خود را تسلی داده و امر بصبر مینمود و میفرمود اخیه انی اقسمت علیك فابری قسمی لاتشقی
علی جیبا ولا تخمشی علی وجها ولا تدعی بالویل والثبور اذا انا هلکت ای خواهر تو را بخدا قسم میدهم پس
نیکو رعایت کن قسم مرا چون من شهید شوم گریبان چاك نکن و روی خود را مخراش و در عزای من وا ویلاه
و وا ثبوراه نگو حضرت زین العابدین علیه السلام فرمود چون پدر بزرگوارم این سخنان بعمه ام زینب فرمود آنگاه
دست او را گرفته بخیمه من آورده در نزد من نشانید و بسوی اصحاب خود برگشت و پوشیده نماند که نظیر اینچه

[حاشیه:] ملکا ... [illegible]

[حاشیه:] در بیان حالات شب عاشوراء و مطلع شدن زینب ع

دراين واقعه مرقوم گرديد در ضمن واقعهٔ دوم روز دوم محرم نيز ايراد نموديم فراجع جودى خراسانى ره گويد

اشعار جودى خراسانى

دست قتل چه بى‌تاب طفلان را ديد زينب غمزده را شاه شهيدان طلبيد مع

كفت بخواهر عزيز بى‌يار و من
تا بگويم بتو من واقعهٔ فردا را
آخر عمر من و اول بى‌يارى توست
دست بر سينه زنى بركشى از قلب فغان
حلق اصغر شود از تير جفا چون سيراب
خواهر شيرافكن آرى كه نمايد شيون

يك زمانى بنشين در بر ما اى خواهر من
باش آگه كه اجل دست گريبان من است
شب قتل من و ايام گرفتارى توست
غرق خون گر نگرى اكبر مه سيما را
نكند آنكه برآيد ز جگر بانگ رباب
اندر آندم كه مرا بنگرى آغشته بخون

خالى از اشك نما ديده چون دريا را
اين شب آخر عمر من و ياران من است
اين مبادا كه تو فردا ز جفا هو خسان
بايد از گريه تو خاموش كنى ليلى را
دست عباس جوانم چه بيفتد از تن
نخراشى رخ و از خيمه نيائى بيرون

(ومحمود خان ملك الشعراء گويد)

آه از دمى كه با غم دل شهريار دين
در خون خويش غرقه بدشت بلا شوم
نخراش روى خويش و مكن موى خود كه من
من هم بى زيارتشان از قفا روم

گفتا بخواهر از ره مهر و وفا چنين
چون گل مكن ز دورى من چاك پيرهن
شرمنده پيش بارگه كبريا شوم
زينب چه اين شنيد بسر بر فشاند خاك

اى خواهر از بر تو چه بفرمان جدا شوم
چون از بر تو روانه چه باد صبا شوم
رفتند مادر و پدر و جد من ز پيش
زد دست و كرد بر تن خود جامه چاك چاك

واقعهٔ دهم گفتگوى حضرت سيد الشهداء عليه السلام با هلال بن نافع با وفا فاضل ماهر جناب حاج ملا على خيابانى در مجلد دوم كتاب وقايع الايام در احوال المحرم الحرام از كتاب دمعة الساكبة مؤلف حاج ملا باقر بهبهانى از مؤلفات بعض معاصرين از مفيد عليه الرحمة روايت كرده كه لما نزل الحسين عليه السلام فى كربلاء كان اخص اصحابه واكثرهم ملازمة له هلال بن نافع سيما فى مظان الاغتيال لانه كان حازما بصيرا بالسياسة چون حضرت حسين عليه السلام در زمين كربلا نزول اجلال فرمود اخص اصحاب محرم اسرار آنحضرت هلال بن نافع بود خصوص در موارد هشيارى و آگاهى در امور و فراهم آوردن كار زيرا كه او عارف بود بامور سياست پس شبى آنحضرت تنها از خيام حرم بيرون شتافت و مسافت بعيدى را طى نمود چون هلال بن نافع ملتفت شد شمشيرى حمايل كرده و بسرعت خود را بحضرت رسانيد فرآه يختبر الثنايا والعقبات والاكمات المشرفة على المنزل ديد آنجناب گوديها و تلهائى كه مشرف بر خيام ظاهر است اختيار نموده ملاحظه ميفرمايد چون حضرت ملتفت شد و هلال را ديد فرمود من الرجل كيست اين مرد آيا هلال است هلال عرض كرد آرى قربانت شوم در اين دل شب از خروج شما بجانب معسكر دشمن نگران شدم فرمود يا هلال خرجت اتفقد هذه التلاع مخافة ان تكون كمناً للخيل على مخيمنا يوم تحملون ويحملون اى هلال بيرون آمدم تا اين گوديها و تلها را تفتيش نمايم كه مبادا از دشمن كسى كمين بنمايد و در حين قتال بخيام حرم حمله آورد آنگاه حضرت برگشت

گفتگوى امام حسين با هلال بن نافع

التلعة بالفتح فالسكون ما ارتفع من الارض والجمع تلاع ككلبة وكلاب والتلعة ايضا ما انهبط من الارض فهى من الاضداد. كذا فى المجمع

وازذات الباری تشریف آورده وفرمود هی هی والله وعد لاخلف فیه اینست بخدا قسم وعده که خلف
ندارد وبعد فرمود یا هلال الا تسلك ما بین هذین الجبلین من وقتك هذا وانج بنفسك ای هلال آیا
دراین وقت شب نمیروی درمیان این دو کوه تا ازدشمن نجات یابی هلال خود را برقدمهای حضرت انداخت
وگفت اذا ثکلت هلالا امه مادر هلال بعزایش بنشیند اگر اینگونه بیوفائی نماید مولای من این شمشیر
را هزار درهم واسب خود را نیز هزار درهم خریده ام قسم بان خدائی که منت گذارده است برمن بمعرفت حق
تو از حضور تو نخواهم برگشت تا شمشیر مرا از بریدن واسبم از دویدن باز بماند هلال گوید آنگاه حضرت
از من گذشت وبخیمه خواهرش زینب درآمد الخ ومکشوف باد که شرح این واقعه را در کتاب مذکور بر
وجه تفصیل ایراد نموده وما در اینجا همین مقدار از آن اقتصار نمودیم ونیز پوشیده نماند که در کلمات
وعبارات این خبر تصریح نشده که این واقعه در شب عاشوراء روی نموده ولکن در کتاب مذکور ایراد در
عداد وقایع این شب ذکر نموده والعلم عندالله **واقعهٔ یازدهم** خواب دیدن حضرت سید الشهداء در
آخر شب عاشوراء علامهٔ مجلسی طیب الله رمسه در بحار الانوار از مناقب روایت کرده که فلما کان وقت
السحر خفق الحسین علیه السلام برأسه خفقة ثم استیقظ فقال اتعلمون ما رأیت فی منامی الساعة چون اواخر شب
عاشوراء شد حضرت امام حسین علیه السلام را لحظهٔ خواب ربود آنگاه آشفته از خواب بیدار شد وفرمود
آیا میدانید که در خواب چه دیدم در اینساعت عرض کردند یابن رسول الله آنچه در خواب دیدهٔ بیان فرمای فرمودند
رأیت کأن کلابا قد شدت علی لتنهشنی وفیها کلب ابقع رأیته اشد علی در خواب دیدم که سگهای چندی بر من
حمله میکردند ودرمیان آنها سگی ابلق بود که زیاده از دیگران برمن حمله میکرد وگمان دارم آنکسی که مرا میکشد
پیس باشد وبعد از آن جدم رسولخدا صلی الله علیه وآله را دیدم که با جمعی از صحابهٔ خود بنزد من آمدند وجدم بمن فرمود
یا بنی انت شهید آل محمد وقد استبشر بك اهل السموات واهل الصفیح الاعلی فلیکن افطارك عندی اللیلة
عجل ولا تؤخر ای فرزند گرامی توئی شهید آل محمد واهل آسمانها وساکنان ملاء اعلی را بقدوم تو بشارت
داده اند ودر انتظار روح مقدس تو میباشند وباید در شب آینده افطار تو در نزد من باشد در آمدن خود
تعجیل نمای وتاخیر مکن واینك ملکی از آسمان فرود آمده وشیشهٔ سبزی در دست دارد که چون تو شهید شوی
خون ترا در آن شیشه ضبط کند وبآسمان برد اینست خواب من وقد انف الامر واقترب الرحیل من هذه
الدنیا ولا شك فی ذلك وکار من باخر رسیده وزمان کوچ نمودن از این سرا نزدیك شده وشك وشبهه
در آن نیست ودر کتاب مظاهر الانوار آورده که چون امام علیه السلام از عالم غیب بعالم شهادت رجوع کرد
همهٔ اهل حرم را از خرد وبزرگ وداع نمود وامام زین العابدین را که مریض بود واسهال شدید داشت

مکالمهٔ امام علیه السلام با هلال بن نافع

خواب سید الشهداء علیه السلام در آخر شب عاشوراء

بنیابت وولایت خود برایشان گماشت وبرادران واصحاب خود را فرمود که زحمت ومحنت ما همین امروز است ودیگر ما را زحمتی نخواهد بود وگواهی میدهم که غیر از علی پسرم همه شهید خواهیم شد وبقرب حضرت احدیت خواهیم رسید * قدم نهیم بجائی که عارے از قدمست * زنیم دم ز مقالی که پاکتر ز دم است * شویم محرم رمزی که محرمش نبود * شویم همدم شاهی که همدمش نبود * **واقعهٔ دوازدهم** شنیدن شیخی از مشایخ بنی تمیم نوحهٔ جن را در فراز رابیه در کتاب ناسخ التواریخ از مجالس مفید وامالی طوسی روایت کرده که شخصی از مشایخ بنی تمیم گفت در فراز رابیه وتلی نشسته بودم در شب عاشوراء ومردی از قبیله نیز با من بود ناگاه هاتفی بانگ در داد :

والله ما جئتكم حتى بصرت به	مثل المصابيح يطفون الدجى نورا	وقد حثثت قلوصي كي اصادفهم	بالطف منعفر الخدين منحورا
وحوله فتية تدمى نحورهم	وكان امر قضاه الله مقدورا	كان الحسين سراجا يستضاء به	من قبل ان يلاقوا الخرد الحورا
فقد فقدت والله بالغه	قبر الحسين حليف الخير مقبورا	مجاور الرسول الله في غرف	الله يعلم اني لم اقل زورا
صلى الاله على جسم تضمنه			وللوصي وللطيار مسرورا

گفت خدایت رحمت کند ای گوینده تو کیستی واز کجائی گفت من والی جن شهر نصیبین میباشم در هنگام مراجعت از زیارت حج باهنگ نصرت حسین علیه السلام ساخته جنگ شدم تا در حضرت او جان بازی کنم وقتی رسیدم که خبر قتل او بما رسید **واقعهٔ سیزدهم** خواب دیدن مقبل شاعر که پیغمبر صلی الله علیه وآله ردای خود را بعنوان خلعت عطا فرمودند به محتشم کاشانی رضوان الله علیه قال الله تعالی فی سورة الشعراء والشعراء يتبعهم الغاوون الم تر انهم في كل واد يهيمون وانهم يقولون ما لا يفعلون الا الذين امنوا وعملوا الصالحات وذكروا الله كثيرا وانتصروا من بعد ما ظلموا وسيعلم الذين ظلموا اى منقلب ينقلبون بدانکه بر هر عاقل دانشمند معلوم ومبرهن است که در هر طبقهٔ از طبقات مردمان ودر هر صنفی از اصناف بنی نوع انسان نیک وبد هست که خوبان ونیکان انها یعنی انانکه متصفند بصفات حسنه ومؤدبند باداب بهیه محبوب ومرغوب خدا وخلق واقع شده ودر دنیا وعقبی روسفید وسرافراز میباشند واما مردمان بد از هر طبقه وصنف یعنی انانکه متصفند بصفات رذیله واخلاق ردیه مطرود خدا وخلق ودر دنیا وعقبی ذلیل وروسیاه باشند چنانکه بهترین همهٔ طبقات مردمان وفاضلترین تمام اصناف بنی نوع انسان صنف علماء ودانشمندانند وانها نیز نیک وبد دارند نیکان انها را خداوند وارثین انبیاء ومرسلین خوانده وبدین اسم موسوم نموده وبدان انها را تشبیه بسگ وشیطان فرموده اند چنانکه در بارهٔ بلعم باعور فرموده فمثله كمثل الكلب ان تحمل عليه يلهث او تتركه يلهث ورسول خدا صلی الله علیه وآله فرمود العالم بلا عمل هو وابليس سواء عالم ودانشمند یکه بموجب علم خود عمل نکند او با شیطان یکسان است بالجمله یک صنف ویکدسته از مردم شعرایند که الفاظ وکلمات را در سلک نظم داورند

در مصیبت امام علیه السلام نوحه نمودن جن

ع ۱ حث بمعنی برانگیختن است
ع ۲ قلوص ناقهٔ بلند قوائم کذا فی هامش الناسخ
ع ۳ الخرد البكر التي لم تمس جمع خرد کذا فی هامش الناسخ ۱۲ عفی عنه

در مذمت عالم بی عمل وبیان حال او

وبعی معانی لطیفه ودقایق عمیقه در منظومات خود درج نمایند محبوبین را مدح کنند ومبغوضین را قدح نمایند
واین صنف هم نیز نیک وبد دارند بدان انها را حضرت حق سبحانه وتعالی در قران قدح وذم فرموده بدین ایه که
وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ یعنی شعراء کسانی هستند که پیروی میکنند ایشان را گمراهان وسفیهان ومراد
شعراء مشرکین میباشند که در هجو حضرت رسالت ص شعر میگفتند وغواة واتباع ایشان در گرد ایشان جمع میشدند
وهر شعری که در قدح پیغمبر ص میشنیدند یاد میگرفتند ومیخواندند وبعد از آن حقتعالی خوبان ونیکان واهل
ایمان از شاعران را بدین ایه استثناء فرموده که إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا یعنی
شعراء متبوع گمراهان وسفیهانند مگر انهائیکه ایمان اورده اند وکردار شایسته دارند باینکه پیغمبر را ستایش
میکنند وهجو ومذمت کفار مینمایند وخدا را بسیار یاد میکنند یعنی اکثر اشعار ایشان تحمید وتمجید وتوحید
وتحریص بر طاعت وتنبیه از غفلت است پس حقسبحانه وتعالی شعراء را مذمت فرموده باستثناء خوبان ونیکان
ایشان وچه خوب گفته یکنفر از شعرای ظریف ❊ شاعران را گرچه غاوی خواند در قران خدا ❊ هست از ایشان
بخوبی ظاهر استثنای من ❊ ونیز در مدح شعر وشعراء گفته اند وَإِنَّ مِنَ الشِّعْرِ لَحِكْمَةً وَإِنَّ مِنْهُ لَمَوْعِظَةً وَمِنْهُ ثَنَاءٌ عَلَى
اللهِ وَعَلَى أَوْلِيَائِهِ واز پیغمبر صلی الله علیه وآله منقولست که إِنَّ تَحْتَ الْعَرْشِ كُنُوزٌ مَفَاتِيحُهَا أَلْسِنَةُ الشُّعَرَاءِ واز انس بن
مالک روایتست که الشُّعَرَاءُ تَلَامِيذُ الرَّحْمَنِ وبعضی از اکابر گفته اند که در فضل شعر همین بس که شعرای مشرکین
قران را تشبیه نمودند بشعر وگفتند نَحْنُ نَقُولُ مِثْلَ مَا قَالَ مُحَمَّدٌ صلی الله علیه وآله یعنی ما هم میگوئیم مثل انچه که محمد میگوید
یعنی ما هم میتوانیم مثل قران محمد تلفیق نمائیم وبشعر در آوریم پس خدا تعالی از برای رد بر ایشان این ایه را
نازل فرمود که وَمَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْبَغِي لَهُ ای مَا عَلَّمْنَاهُ الشِّعْرَ بِتَعْلِيمِ الْقُرْآنِ وَمَا يَنْبَغِي لِلْقُرْآنِ أَنْ يَكُونَ
شِعْرًا فَإِنَّ نَظْمَهُ لَيْسَ بِنَظْمِ الشِّعْرِ وبالجمله مورخین گویند اول کسیکه بعربی شعر گفت حضرت آدم ابو البشر علی نبینا وآله
وعلیه السلام بود که در مرثیه فرزندش هابیل فرمود ❊ تَغَيَّرَتِ الْبِلَادُ وَمَنْ عَلَيْهَا ❊ فَوَجْهُ الْأَرْضِ مُغْبَرٌّ قَبِيحٌ
تَغَيَّرَ كُلُّ ذِي لَوْنٍ وَطَعْمٍ ❊ وَقَلَّ بَشَاشَةُ الْوَجْهِ الْمَلِيحِ ❊ واول کسیکه بفارسی شعر گفت بهرام بود که گفت
منم آن شیر یله کنیتم بوجبله ❊ مؤلف گوید که اگر کسی زیاده بر انچه که ذکر شد در موضوع شعر وشعراء بخواهد
رجوع نماید بمجلد اول کتاب عمدة بن رشیق در کتاب عدة السنه گوید که شعرای خوب اسلام سه نفر بودند سید حمیری
وفرزدق ودعبل خزاعی وبهترین شعرای فارسی نیز سه نفرند چنانکه گفته اند در شعر سه تن پیمبرانند قولیست که
جملگی برانند هرچند که لا نبی بعدی فردوسی وانوری وسعدی ودو نفر از شعرای عرب وعجم اشعار خود را خدمت
پیغمبر صلی الله علیه وآله خوانده اند وپیغمبر اشعار ایشان را پسندیده یکی دعبل خزاعی بود ویکی محتشم کاشانی
پوشیده نیست که در مصیبت حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء بسیار مرثیه گفته اند ولی در میان شعرای

در مدح بعضی اشعار و ذم بعضی از اشعار

در بیان کسی که اول شاعر است

عجم اشعار محتشم را خصوصیتی است که با وجود اینکه اشعار او بسیار خوانده میشود اثرش نمیرود و کهنه نمیشود
چون اغراق نگفته و اکثر اشعار او مطابق اخبار و روایات است و مقبول صاحب مصیبت شده است و گویند که
در بعضی اوقات امیر المؤمنین علیه السلام او را مدد میفرمود در گفتن شعر چنانکه از خط خود محتشم نقل شده که وقتی که
بند سیم مرثیه را انشاء مینمودم و این شعر را گفتم - کرد اینخیال و هم غلط کار کان غبار - تا دامن جلال
جهان آفرین رسید - کلام ناقص و ناتمام بود و نمیتوانستم فرد بعد را بگویم که مرثیه بی عیب شود شبی امیر
المؤمنین علیه السلام را در خواب دیدم بمن فرمود محتشم چرا مرثیه نمیگوئی عرض کردم این شعر را گفته ام برای شعر بعد
معطل مانده ام و هرچه فکر میکنم چیزی بذهنم نمیرسد که مطلب را بپروراند فرمود بگو - هست از ملال گرچه
بری ذات ذو الجلال - او در دلست و هیچ دلی نیست بی ملال - بالجمله محتشم صاحب مقام و رتبه بوده است
و لهذا اشعار او را در بالای ایوان طلای حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه نوشته اند که تا آن قبر
و بارگاه باقی است اسم او نیز باقی است مع الجمله مرحوم حاج ملا اسمعیل سبزواری در کتاب عدة السنه کیفیت
خواب مقبل را از خزن المؤمنین نقل نموده و فرموده که خود احقر در اصفهان در خانوادهٔ مقبل کیفیت خواب
را بخط او نیز دیدم که خوابش را نقل نموده که در سالی زوار بسیار از اصفهان بجهت زیارت عاشوراء عازم
کربلا شدند و من مرد تهی دستی بودم بیکی از دوستان خود گفتم که میترسم بمیرم و از زیارت سید الشهداء
روحی له الفداء در دلم بماند پس او دلش بر من سوخت و بر حال من رقت نموده گفت اگر جز نفر عدری نداری بیا و
برویم تا کربلا مهمان من باش پس باتفاق رفیق شفیق روانه شدیم در نزدیکی گلپایگان جمعی از قطاع الطریق
شبانه بر سر زوار ریختند و همه را غارت نمودند و ایشان برهنه و عریان وارد گلپایگان شدند بعضی قرض
کردند و رفتند من همانجا ماندم نه اسباب رفتن داشتم نه دل برگشتن تا آنکه ماه محرم شد حسینیهٔ در آنجا
بود که شبها شیعیان در آن مشغول عزاداری بودند من هم در آنجا بسر میبردم و شب و روز میگریستم در آخر
شب خوابم ربود در عالم واقعه دیدم وارد کربلا شدم و رفتم بجانب حرم که مشرف شوم اذن دخول میخواستم شخص
مرا مانع شد و بدست اشاره کرد برگرد که حال وقت زیارت تو نیست گفتم بنا نبود حرم جناب ابیعبدالله ع
حاجب داشته باشد هر که خواهد گو بیا و هر که خواهد گو برو - کبر و ناز و حاجب و دربان در این درگاه نیست -
گفت ای مقبل حال حضرت زهراء و مادرش خدیجه کبری و مریم و حوا و آسیه جمعی از حور العین با جمعی از انبیاء بزیارت
آمده اند قدری تامل کن انها که فارغ شدند نوبت تو است گفتم تو کیستی گفت من ملکی هستم از جملهٔ حافین حول
حرم مطهر که دائم برای زوار استغفار میکنم پس دست مرا گرفته در میان صحن گردش میداد جمعی را در صحن مقدس
میدیدیم که شباهت باهل دنیا نداشتند پس رسیدیم بموضعی که در آنجا محفلی بود دارا استر و جمعی موقر با خضوع و

در منام محتشم امداد امیر عرب و عجم

بعضی مصائب کربلا در منام مسافر مقبل بیان

(شب عاشوراء)

خشوع نشسته بودند پرسیدم اینها را میشناسی گفتم نه گفت اینها حضرات انبیاء هستند که بزیارت حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه آمده اند انکه برهمه مصدر نشسته حضرت ادم ابو البشر صفی الله علیه السلام است وانکه درطرف یمین او نشسته حضرت نوح نجی الله است ودرطرف یسارش حضرت ابرهیم خلیل الله است واین یکی شیث است وان دیگری ادریس است وان هود وان صالح وان اسمعیل وان اسحق وان داود وان سلیمان وان کلیم الله وان روح الله است درآن اثنا دیدم بزرگواری ازحرم بیرون آمده درحالتی که دو نفر زیربغلهای اورا گرفته بودند پس همه انبیاء برخاستند وتعظیم او نمودند این بزرگوار رفت ودرصدر مجلس نشست وبعد از لحظهٔ سربلند کرد فرمود محتشم را بیاورید پرسیدم این بزرگوار کیست گفت خاتم انبیاء محمد مصطفی صلی الله علیه وآله است ساعتی نگذشت که محتشم را آوردند واو مردی بود کوتاه قد وقامت وخوش سیما وعمامهٔ ژولیده برسر داشت پس او تعظیم کرد وایستاد حضرت رسول صلی الله علیه وآله فرمود ای محتشم امشب شب عاشورا است پیغمبران برای زیارت فرزندم حسین علیه السلام آمده اند میخواهند عزاداری کنند برو بالای منبر واز اشعار دلسوز خود بخوان تا ما بگرییم بامر پیغمبر صلی الله علیه وآله منبری گذاشتند ومحتشم رفت در پلهٔ اول آن ایستاد پیغمبر ص اشاره کرد بالاتر برو ودر پلهٔ دوم ایستاد فرمود بالاتر برو تا آنکه در پلهٔ نهم منبر ایستاد فرمود بخوان مقبل میگوید حواسم را جمع نمودم به بینم محتشم کدام بند مرثیه را میخواند که از همه دلسوزتر است شروع کرد بخواندن این بند

کشتی شکست خوردهٔ طوفان کربلا	در خاک وخون فتاده بمیدان کربلا	گر چشم روزگار برو فاش میگریست
خون میگذشت از سر ایوان کربلا	از آب هم مضایقه کردند کوفیان	خوش داشتند حرمت مهمان کربلا
(عرض کرد یا رسول الله ص) :	بودند دیو ودد همه سیراب میمکید	خاتم ز قحط آب سلیمان کربلا

صدای پیغمبر ص بناله بلند شد ورو به انبیاء کرد فرمود به بینید امت من با فرزند من چه کرده اند آبی را که خدا برکلاب وذئاب کفار مباح کرده امت من براولاد من حرام کردند پس محتشم شروع کرد باین مرثیه

روزی که شد به نیزه سر آن بزرگوار	خورشید سر برهنه برآمد ز کوهسار	موجی بجنبش آمد برخاست کوه کوه
ابری ببارش آمد بگریست زار زار	چون محتشم باین شعر رسید پیغمبران همه دست برسر زدند محتشم	
رو به پیغمبران کرده وگفت :	جمعی که پاس محملشان بود جبرئیل	گشتند بی عماری ومحمل شتر سوار

پیغمبر صلی الله علیه وآله فرمود بلی این جزای من بود که دختران مرا در کوچه وبازار مثل اهل زنگبار بگردانند محتشم سکوت کرد وایستاد که پیغمبر ص اورا مرخص فرماید از منبر بزیر آید حضرت فرمود محتشم هنوز دل ما از گریه خالی نشده است بخوان محتشم شوقی پیدا کرد وهیجان آمد که پیغمبر ص میل دارد از اشعار او بگرید عمامه از سر برداشت بر زمین زد وبا دستش اشاره نمود بطرف قبر حضرت سید الشهداء ع وعرض کرد یا رسول الله منظرهٔ من بخوانم بشنوی اینجا نظر کن

حضور حضرات انبیاء در مجلس حضرت سید الشهداء (ع)

از تحسین پیغمبر اکرم (ص) از اشعار محتشم (ره)

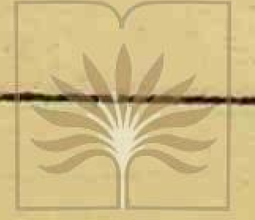
این کشته فتاده بهامون حسین تو است	وین صید دست و پا زده در خون حسین تو است	ملک صدا زد محتشم پیغمبر غش کرد
خاموش محتشم که دل سنگ آب شد	مرغ هوا و ماهی دریا کباب شد	محتشم از منبر پایین آمد

چون رسولخدا صلعم بهوش آمد ردای مبارک خودرا خلعت با وعطا فرمود مقبل میگوید با خود گفتم خاک بر سرت ای بی قابلیت این همه شعر و مرثیه گفته خال معلوم شد که پسند نشده تو حاضر بودی و پیغمبر صلعم اعتنا نفرمود بتو و محتشم را احضار فرمودی و اشعار خود را خواند و پیغمبران گریستند و بخلعت مفتخر گردید پس خود را بسیار ملامت نمودم و راضی بودم که زمین شکافته شود و من بر زمین فرو روم و خواستم زود تر از صحن بیرون روم که مبادا آشنائی مرا به بیند و خجالت بکشم چون روانه شدم و نزدیک درب صحن رسیدم دیدم حوریهٔ سیاه پوش از حرم بیرون آمد ودوان دوان رفت خدمت پیغمبر صلی الله علیه و آله و عرض کرد یا رسول الله دختر ت فاطمه سلام الله علیها میگوید چرا دل مقبل را شکستی و هم برای فرزندم حسین علیه السلام مرثیه گفته آنگاه پیغمبر صلعم فرمود مقبل بیا دخترم فاطمه علیها السلام میل دارد تو هم اشعار خود را بخوان مقبل میگوید بدن شعف چیزی نمانده بود که جانم از بدن برود آمدم تعظیم کردم رفتم بالای منبر در پلهٔ اول ایستادم حضرت فرمود بالاتر برو فرمود بخوان پس دانستم که میان من و محتشم چه قدر فرقست با خود خیال میکردم که در مقابل آن مرثیه های دلسوز پر گریهٔ محتشم چه بخوانم یادم آمد که واقعهٔ شهادت را از همه بهتر بنظم آورده ام سه شعر خواندم

(عرض کردم یا رسول الله)	روایتست که چون تنگ شد برا و میدان	فتاد از حرکت ذوالجناح از جولان
زد ذوالجناح دگر تاب استقامت داشت	نه سید الشهداء بر جدال طاقت داشت	هوا ز باد مخالف چه قیرگون گردید
عزیز فاطمه از اسب سرنگون گردید	بلند مرتبه شاهی ز صدر زین افتاد	اگر غلط نکنم عرش بر زمین افتاد

چون این شعر را خواندم صدای شیون بلند شد پیغمبر صلی الله علیه و آله بر سر میزد و میگفت وا ولداه که یکمر تبه حوریه صدا زد مقبل بس است فاطمه روی قبر حسین ع غش کرد مقبل میگوید از منبر فرود آمدم در دلم گذشت کاش مرا هم خلعتی مرحمت میکردند که در نزد امثال و اقران و نزد محتشم سرافراز میشدم که ناگاه دیدم از حرم مطهر جوانی بی سر با بدن پاره پاره بیرون آمد و از حلقوم بریده فرمود مقبل دلت نشکند خلعت ترا هم خودم میدهم **واقعهٔ چهاردهم** مسلمان شدن نصرانی بصری بروایت ثقة الاسلام نوری ره چوم حاج میرزا حسین نوری الواصل الی حظیرة القدس البارے در کتاب کلمهٔ طیبه فرموده است که از عج جلیل افضل الاتقیاء و زین العلماء شیخ جواد نجفی شنیدم که فرمود خبر داد مرا والدم حبر نبیل و راسخ درع علم حدیث و زیر مل شیخ حسین نجفی اعلی الله تعالی مقامهما که مرد نصرانی در بصره تاجر بود و اورا امتعه و اموال بسیاری بود بنحویکه بصره برا تجارت او گنجایش نداشت پس شرکاء او که در بغداد بودند باو نوشتند که مکان تر در انجا لایق تو نیست

رفتن مقبل بر منبر با امر حضرت پیغمبر

بغداد بلدی است وسیع برای تجارت وانواع معاملات چنانچه بانجا نقل نمائی بهتر است پس نصرانی اموال ومطالبات خود را جمع آوری نموده وبسمت بغداد سفر کرد وبا او بود تمام آنچه داشت در بین راه جماعة از دزدان باو رسید وآنچه او داشت همه را از او گرفتند وچیزی برای او نماند پس از شرم بیچیزی رو ببادیه آورد وپناه بخیمه منازل اعراب برد واز محل مضیف آنها چیزی میخورد واز مکانی بمکانی میرفت تا بجماعتی رسید که در میان ایشان جوانان بسیار بود ومردان ایشان بزراعت مشغول بودند واو در بودن آنها با جوانان انس گرفت وآنها هم با او مانوس شدند تا آنکه روزی آثار افسردگی وملالت در او پیدا شد از سبب آن پرسیدند گفت من در اکل وشرب کل شده ام بر شما میترسم که از اینجهة در آزار باشید آنها گفتند که این مضیف را مصرفی است معین در هر روز بودن تو در آن چیزی از آن نکاهد ونبودنت چیزی بر آن نیفزاید پس دلش آرام شد ومدتی در آنجا ماند تا آنکه جماعتی از اهل حبص واطراف آن که پیاده با پای برهنه بزیارت ائمه علیهم السلام میروند وتوشه سفر ایشان منحصر است بانبانی که در آنست قدری آرد وخرمای دون بر آنجماعت نازل شدند بقصد زیارت نجف اشرف وکربلای معلی پس جوانها بشوق تمام آمدند وبا آنها موافقت کردند وآن نصرانی را با خودشان برداشتند واو از توشه ایشان میخورد ومال ایشان راحت میمود تا آنکه رسیدند بنجف اشرف وزیارت کردند واز آنجا رفتند بکربلا وآن ایام قریب بود بعاشوراء ونصرانی با ایشان بود چون داخل کربلا شدند بلد را دیدند که از کثرت ازدحام ونوحه ولطم بخود میلرزد پس در صحن مقدس منزل کردند ومتاع خود را در آنجا گذاشتند وبنصرانی گفتند بجای خود باش که ما فردا بعد از ظهر نزد تو خواهیم آمد وآن شب عاشوراء بود پس نصرانی تنها در آنجا ماند چون پاره از شب گذشت دید سه مرد از حرم بیرون آمدند یکی از آنها بدیگری میگفت که ثبت کند اسامی زوار را که در بلدند ودفتر را نزد او آورد وبدیگری گفت که ثبت کند اسامی زوار را که در صحنند پس همه رفتند وزمانی ناپدید بودند آنگاه برگشتند وگفتند احدی نمانده فرمود باقیمانده را دریابید برگشتند وگفتند کسی نمانده جز یکنفر نصرانی در موضع فلانی فرمود چرا ننوشتید اسم او را در دفتر او را در ساحت ما منزل نموده پس نصرانی از خواب غفلت بیدار شده ونور ایمان در قلبش داخل شد وایمان آورد وبعوض اموال دنیا بنعیم آخرت رسید

ودر کتاب دار السلام ص ۲۲۵ نیز اینحکایت را نقل فرموده **واقعه پانزدهم** جمع شدن حیوانات در دامنه کوه الوند وفغان وناله برداشتن آنها برای مصیبت حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء در کتاب کلمه طیبه در ذکر معرفت وعبادت حیوانات فرموده که در نزد ما دو حکایت است از ایشان که ذکر آن سبب برای زیادتی ایمان وتصدیق آنچه که وارد شده است درباره ایشان وبعضی از فوائد دیگر اول حکایتی است که در آخر دار السلام نقلکردم وخبر داد مرا آن سه نفر از ثقات ارباب فضل وکمال تقوی مستغرق بحار یزدانی آقا

علیرضای اصفهانی همشیره زادهٔ فخر العلماء الکاملین حاج محمد ابرهیم کلباسی اعلی الله مقامه که یگانهٔ عصر خود بود در بسیاری از صفات پسندیده وجنابان عالمان کاملان میرزا محمد باقر ومیرزا محمد اسمعیل که در مسجد بالاسر حرم مطهر کاظمین امام جماعت است دو خلف الصدق عالم جلیل وکامل نبیل صاحب کرامات باهره و مقامات ظاهره آخوند ملا زین العابدین سلماسی اعلی الله مقامه که هر سه از ایشان مرحوم نقلکرده اند که فرمود چون از سفر زیارت حضرت رضا علیه السلام مراجعت کردیم عبورما افتاد بکوه الوند که قریب بهمدانست پس فرود آمدیم در آنجا وموسم فصل ربیع بود پس همراهان مشغول زدن خیمه شدند ومن نظر میکردم در دامنهٔ کوه ناگاه چشمم افتاد بچیزی سفید چون تامل کردم پیرمردی محاسن سفیدی را دیدم که عمامهٔ کوچکی بر سر داشت و بر سکوئی نشسته که قریب بچهار ذرع از زمین ارتفاع داشت و بدور آن سنگهای بزرگی چیده که بجز سر چیزی از او پیدا نبود پس نزدیک او رفتم وسلام کردم ومهربانی نمودم پس بمن انس گرفت واز جای خود فرود آمد ومرا از حال خود خبر داد که از گروه ضالهٔ جنیست که بجهت بیرون رفتن از عهدهٔ تکالیف اسمهای مختلفه بر خود گذاشته اند وباشکال عجیبه بیرون میایند بلکه برای او اهل واولاد بود پس از تمشیت امور ایشان عزلت اختیار کرده برای فراغت در عبادت ودر نزد او بود رسالهای عملیهٔ از علماء العصر وهیجده سال که در اینجا است واز جملهٔ عجایبی که دیده بود پس از استفسار از آنها گفت اول آمدن من در اینجا ماه رجب بود چون پنج ماه وچیزی گذشت شبی مشغول نماز مغرب بودم ناگاه صدای ولولهٔ عظیمی آمد وآوازهای غریبی شنیدم پس ترسیدم ونماز را تخفیف دادم ونظر نمودم در این دشت دیدم بیابان پر شده از حیوانات وروی بمن میایند پس اضطراب وخوفم زیاد شد واز آن اجتماع تعجب کردم چون نظر کردم در ایشان دیدم حیوانات مختلفهٔ متضاده اند چون شیر وآهو وگاو کوهی وپلنگ وگرگ باهم مخلوطند وصیحه میزنند بصداهای غریبی پس جمع شدند در این محل بدور من وسرهای خود را بلند کرده بودند بسوی من وفریاد میکردند بروی من پس با خود گفتم دور است که سبب اجتماع این وحوش ودرندگان که همه باهم دشمنند برای دریدن من باشد وحال آنکه یکدیگر را نمیدرند این نیست مگر برای امر بزرگی وحادثهٔ عظیمی چون تامل کردم بخاطرم آمد که امشب عاشوراست واین فریاد وفغان واجتماع ونوحه گری برای مصیبت حضرت ابیعبد الله علیه السلام است چون مطمئن شدم عمامه از سر برداشتم وبر سر خود زدم وخود را از اینمکان انداختم ومیگفتم حسین حسین شهید حسین وامثال این کلمات پس ایشان در وسط خود جائی برای من خالی کردند ودور مرا ماشند حلقه گرفتند پس بعضی سر بر زمین میزدند وبعضی خود را بر خاک میانداختند وهمین نحو بود تا فجر طالع شد پس آنها که وحشی تر از همه بودند رفتند وهمین ترتیب میرفتند تا همه متفرق شدند واز آنسال تا بحال که مدت هیجده سال است این عادت ایشان است حتی آنکه گاهی روز عاشوراء بر من مشتبه میشد پس از اجتماع آنها در این محل بر من

[illegible]

در شب عاشورا عزاداری حیوانات

ظاهر میشد انگاه عابد برخاست وخمیری کرد واتشی افروخت که دو قرص نان برای افطار وسحر خود مهیا
کند پس از او خواهش کردم که فردا مهمان من باشد که طبخی کنم وبرای او بیاورم گفت روزی فردا دارم اگر
فردا چیزی نرسید دو روز بعد را مهمان تو باشم چون شب شد بهمراهان خود گفتم طعامی نیکو بسازید بجهة
مهمان عزیزی که سالها است طبخی نخورده پس شب مهیا شدند وصبح از برنج طبخی کردند ومن برروی سجاده
نشسته بودم ومشغول تعقیب بودم تا انکه نزدیک بطلوع افتاب شد ناگاه مردی را دیدم که بشتاب بر کوه
بالا میرود پس ترسیدم وبخادم خود که جعفر نام داشت گفتم او را نزد من بیاورد پس او را اواز داد که بیاید
گفت تشنه ام ابی بمن برسان چون بنزد عابد رفتم انگاه میایم نزد شما پس چون بنزد عابد رفت او فرود
امد واز او چیزی گرفت پس انمرد برگشت وامد نزد ما سلام کرد ونشست پرسیدم که سبب این شتاب چه بود
وچه کار داشتی وچه باو دادی وتو کیستی واز کجا امدی گفت که اصل من از بلد خوی اذربایجان است
در کوچکی مرا دزدیدند فلان حاجی دباغ همدانی مرا خرید ودر نزد معلم گذاشت خواندن وخط ومسائل
دینی را اموختم پس مرا عیال وسرمایه داد ودر امر خود مستقل نمود دوش در عالم خواب حضرت امیرالمؤمنین
علیه السلام را دیدم بمن فرمود که پیش از طلوع افتاب بکمی اردحلال پاکیزه برسان بعابدیکه در کوه الوند
است عرض کردم فدایت شوم از کجا بشناسم حلیت وپاکیزگی انرا فرمود در نزد فلان حاجی دباغ پس از خواب
بیدار شدم ووقت شب بر من مشتبه شد از خانه بیرون امدم از بیم انکه مبادا بعابد نرسم دران وقت که حضرت
تعیین فرموده وخانه دباغ را نیز نمیشناختم چون قدری رفتم عسس شب مرا گرفتند وبنزد داروغه بردند
گفت ای پسر این چه وقت بیرون امدن وحرکت است گفتم مرا شغلی با فلان حاجی دباغ است باهم معاهده
کرده ایم که در اخر شب او را ملاقات کنم از خواب بیدار شدم وقت را نشناختم بیجهت از خانه بیرون امدم از
ترس خلف وعده شبگردان مرا گرفتند ونزد تو اوردند وان دباغ مذکور مردی بود معروف داروغه گفت
در سیمای این جوان اثار صدق وصلاح مشاهده میکنم ببرید او را بخانه حاجی دباغ اگر او را شناخت وبخانه اش
برد از او بگذرید وگرنه او را برگردانید نزد من پس مرا اوردند تا در ب خانه حاجی وگفتند که این خانه او است
وبکناری ایستادند پس در ب خانه را کوبیدم خود حاجی بیرون امد ودر را باز کرد پس سلام کردم وجواب گفت
ومرا در بغل گرفت ومیان دو چشم مرا بوسید وداخل خانه کرد انجماعت برگشتند گفتم بکمی اردحلال میخواهم
گفت بچشم ورفت وانبانی ارد سربسته وگفت این همان مقدار است گفتم قیمت ان چند است گفت
انکه تو را امر کرده بابن مرا نیز امر کرده که از تو بها نگیرم پس انبان را بر دوش گرفتم ونماز صبح را هنگام بالا رفتن
بکوه با تعجیل بجا اوردم از ترس فوت وقت واین فضلی است مر خدایرا که بهر کس خواهد میدهد جناب اخوند

اعلی الله مقامه فرمود که در نزدیکی دامنهٔ انکوه که ما منزل داشتیم جماعتی از صحرا نشینان اهل گوسفند بودند
کسی نزد ایشان فرستادیم که قدری دوغ و پنیر بگیرد انها از فروختن امتناع کردند و اورا از میان خود بیرون
نمودند واو با دست خالی و حال مهموم برگشت پس ساعتی نگذشت که جماعتی از ایشان با حال مضطرب
رو بما کردند و گفتند چون ما از فروختن دوغ و ماست ابا کردیم و فرستادهٔ شمارا بیرون کردیم دیگر گوسفندان
ما مرضی پیدا شده که ایستاده بخود میلرزند تا انکه مرده می افتند بر زمین و گمان داریم که این جزای انکار ماست
پس بشما پناه اورده ایم که این بلارا از ما بگردانید پس دعائی برای ایشان نوشتم و گفتم این را در میان گوسفندان
بر بالای چوبی نصب کنید چون انرا بردند بعد از ساعتی تمام مردان ایشان برگشتند و با خود انقدر دوغ
و پنیر اوردند که ما نتوانستیم جمع کنیم انگاه نزد عابد رفتم و عابد گفت میان شما و این جماعت حادثهٔ عجیبه روی
داده یکنفر از جن ساکن این مکان مرا خبر داد برفتن بعضی از شما نزد این جماعت و امتناع ایشان از فروختن
و اذیت کردن و بیرون نمودن اورا از میان خود و تعصب کردن جنیهای اینجا برای شما و غضب انها بر
ایشان و تلف کردن انها گوسفندان ایشانرا و پناه اوردن ایشان بشما و گرفتن ایشان دعائی از شما
که مشتمل بود بر تهدید و وعید بر گروه جن وانها چون نوشتهٔ شمارا دیدند بیکدیگر گفتند حال که خودشان
از ایشان راضی شدند و مارا تهدید میکنند دست از گوسفندان ایشان برداریم پس عابد دست کرد در
زیر فرش خود وان دعارا بمن داد و نام ان عابد حسین زاهد بود **واقعهٔ شانزدهم** حکایت سواری
نعل صاحب در حیدراباد دکن در شب عاشوراء و عزاداری اهالی اندیار برای حضرت سید الشهداء ارواحنا
له الفداء و ما شرح این واقعه را در اول محرم در واقعهٔ شصتم بروجه تفصیل ذکر نمودیم طالبان بانجا رجوع
نمایند **واقعهٔ هفدهم** اظهار فرح و شادی نمودن اهالی شهر قرطبه در شب عاشوراء از جهة عداوت
دشمنی انها با حضرت سید الشهداء روحی و ارواح العالمین له الفداء بدانکه از جمله کتب نفیسه که در رد بر عامه تالیف
شده است کتاب کامل بهائی مؤلف شیخ فقیه و محدث نبیه عماد الدین حسن بن علی بن محمد طبری است که معاصر بوده
با محقق و علامه رفع الله مقامهما وان کتاب را برای بهاء الدین محمد بن شمس الدین جوینی مشهور بصاحب دیوان
تالیف نموده و در سنهٔ ششصد و هفتاد و پنج هجری از تالیف ان فراغت یافته والحق با کمال دیانت و متانت
از روی دلیل و برهان بواضح ترین بیان فساد عقاید و بطلان مذاهب اهل سنت و جماعت را اثبات فرموده
شکر الله سعیه و بلغه الله منتهی امله فی هذه الخدمة لمحبی ائمة المعصومین صلوات الله علیهم اجمعین بالجمله
در ان کتاب گوید که فرقهٔ از عامه دعوی کنند که ما از محب اهلبیت زیاده باشیم از شیعه و مع هذا اگر
کسی منقبت یا فضیلتی از اهلبیت گوید اورا برفض نسبت دهند و اگر این منقبت یا منقبت شیوخ مقارن

بازداشتن بعضی از دادن گوسفندان

واز کتاب کامل بهائی نقل بعضی مطالب

باشد تصدیق کنند و گویند حرامست نام علی علیه‌السلام را پیش از نام ایشان بردن با آنکه شیوخ از هیچ جهة طرف نسبت نیستند با علی علیه‌السلام مرویست که شیخی با میرالمؤمنین علیه‌السلام عرض کرد یا علی انا احبّک و اتولّی عثمان فقال له علیه‌السلام الآن انت اعور امّا ان تعمی و امّا ان تبصر یا علی من ترا دوست میدارم و با عثمان نیز محبت و دوستی دارم حضرت باو فرمودند الآن تو یک چشمی یا کور خواهی شد یا بینا و نعم ما قیل

اینکه گوئی هم علی و هم عمر	اعوری از نور و ظلمت بهره ور
حق و باطل را بچشم یک ببین	زانکه در دل می نگنجد کفر و دین
تا که با رب را خدا باور شود	دشمن تو دشمن داور شود
یا بیا پروانه این نور شو	رو اشداء علی الکفار باش
یا برو خفاش باش و کور شو	دوست دار عترت اطهار باش

و چون بشنوند که شیعه گویند اللهم العن ظالمی آل محمد خدایا لعنت کن ظالمان آل محمد را برنجند و گویند لعنت حرامست و تسبیح اولی است از لعنت کردن و این جمله خود هر شیعه و معتزله را لعنت کنند و چون نام حسن و حسین علیهما‌السلام را برند بجهة تحقیر الف و لام را طرح کنند و چون نام حسن بصری را برند با الف و لام ذکر کنند برای آنکه حسن بصری از دشمنان خاندان رسالت بود و او گفت که انّ عثمان قتله الکفّار و خذله المنافقون بدرستیکه عثمان را کفار کشتند و منافقین او را خوار نمودند جمله مهاجرین و انصار را بکفر و نفاق نسبت داد و هم او گفت لم یکن بالمدینة یوم قتل عثمان الّا قاتل او خاذل در روزیکه عثمان را در مدینه کشتند نبود در آن مگر کشنده یا خوار کننده و حاصل آنکه اگر که ایشان را محبت بودی این عداوت نبود چه آنکه دوست ناچار دوست دوست بود و اینجا بر عکس است از علی و حسن و حسین علیهم السلام تخلف ورزید و چون بر واقعه حسین علیه‌السلام وقوف یافت با قتیبة بن مسلم و لشکر حجاج بخراسان رفت و گویند در دیار مغرب شهری است آن شهر را قرطبه نامند در شب عاشوراء جوانان آن شهر سرگاو یا سر حمار مرده را بدست آورند بر نیزه نصب کنند و خلق در دنبال آن راه افتند با دف و چنگ و انواع ملاهی و رقاصان رقص کنند و مغنیان غنا خوانند و بر در خانه‌ها گردند و در آن شب طعامهای گوناگون و حلواها و قطایفها طبخ کنند از برای برکت و شادی و العیاذ بالله آن سر را تشبیه کنند بسر مقدس حسین علیه‌السلام و بدان طرب و شادی کنند علیهم لعنة الله و الملائکة و الناس اجمعین و در روضات الجنات در ذیل ترجمه شیخ ابوالقاسم خلف بن عبدالملک قرطبی نیز این قصه را از کامل بهائی و از کتاب تعجب شیخ ابوالفتح کراجکی نقل نموده و هم در آنکتاب از قاموس نقل کرده است که قرطبه بضمّ قاف و طاء شهر عظیمی است در مغرب و از تلخیص الآثار نقل کرده است که قرطبه شهر بزرگی است در وسط بلاد اندلس و آن پایتخت سلاطین بنی امیّه بوده است و دور آن چهار میل و عرضش دو میل راه است و آن شهر در کنار نهر کبیر واقع شده است و بر آن دو جسر است و مسجد جامع آن از مساجد بزرگ اسلام است مع الجمله در کتاب کامل بهائی گوید و این مشهور است که سنیان عراق و خراسان روز عاشوراء

اتباع عثمان
نسبت ایشان بنفاق نموده

وجه ذکر الف و لام
در نام حسن بصری

سر بهر درچشم کنند و هفت دانه بزند و طعامهای مختلفه سازند و مردان و زنان ایشان بزخرفات دنیا زینت
کنند این است دوستی ایشان که روز قتل خاندان رسالت برای ایشان روز فرح و شادیست و آن روز را عید
دانند با اینکه ایهٔ قُلْ لَا أَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ خوانند بدینگونه بران عمل کنند چه آنکه
امامان ایشان از راه عناد و عداوت اهلبیت این ایه را منسوخ دانند **بیّنه** اولاد آن کسانیکه در
روز قتل حسین علیه السلام در کربلا بودند هنوز در زمین شام مشهورند و در میان انها عزیز و مکرّمند مانند
عزیز بودن سادات بنی هاشم میان فرقهٔ شیعه و فرقهٔ از انها را ابنوا السّراویل گویند و انها کسانی هستند که جدّ
ایشان سراویل حضرت امام حسین علیه السلام را غارت نموده و جمعی را ابنوا السّرج نامند و انها کسانی هستند که اجداد
ایشان زین بر اسبها زدند و سوار شده بر سینهٔ مبارک امام علیه السلام تاختند و استخوانهای سینهٔ مبارک انحضرت را
شکستند و آن اسبها را بمصر بردند و نعلهای انها را کندند و بر درخانها کوفتند و طایفه را ابنوا السّنان گویند
و انها اولاد کسانی هستند که سر مبارک امام حسین علیه السلام را بر نیزه نصب کردند و دسته از انها را ابنوا الطّشت گویند
و انها کسانی هستند که اجدادشان طشت اوردند و سر امام علیه السلام را در ان نهادند و بعضی از ایشان را ابنوا القضیب
خوانند و انها کسانی هستند که اجدادشان چوب خیزران اوردند تا یزید بر ثنایای حضرت ابیعبدالله که مورد
تقبیل رسول خدا ص بود میزد و جماعتی از ایشان را ابنوا المکبّر نامند و انها کسانی هستند که اجدادشان در عقب
سر مقدّس امام علیه السلام میرفتند و تکبیر میگفتند یکی از شعراء این معنی را بنظم اورده است (و گفته) :

جاؤا برأسك يا بن بنت محمّد ✽ مترمّلا بدمائه ترميلا ✽ قتلوك عطشانا ولم يترقّبوا ✽ في قتلك
التّنزيل والتّأويلا ✽ ويكبّرون بان قتلت وانّما ✽ قتلوا بك التّكبير والتّهليلا ✽ روزی مردی بحضرت

زین العابدین علیه السلام عرض کرد انّا نحبّكم اهل البيت ما شما اهلبیت را دوست میداریم حضرت فرمود انتم
تحبّون حبّ السّنورة من شدّة حبّها لولدها تاكله دوستی شما با ما مانند دوستی گربه است که از دوستی فرزند خود را میخورد
و امیر المؤمنین علیه السلام فرمود انا اوّل من يجثو يوم القيمة من خصومتي منم اوّل کسیکه در قیامت بحث کرده شوند از
خصومت با من و بالجمله این جماعت که اظهار دوستی کنند نگویند که این دلتنگی از کجا و از که و از چه سبب بود که تا هزار
ماه بر سر منابر علی علیه السلام را ناسزا میگفتند و هیچ مسلمی از آن ابا نکرد و نگفت اخر این جمله لعنت چیست و بچه
استحقاق است امّا اگر کسی لعنت کند ظالمان و محاربان علی را بخصومت و بر خیزید **واقعهٔ هجدهم**
بقول احمد بن محمّد بن خلّکان در کتاب وفيات الأعيان در این شب سنهٔ شصت و یکم هجری عمر بن عبد العزیز بن مروان
در قریهٔ حلوان متولد شد و در کتاب تتمّة المنتهى و وقایع الشّهور نیز ولادت او را در شب شهادت حضرت سیّد
الشّهداء ع نوشته اند و بعضی از مورّخین ولادت او را در سال شصت و سیّم گفته اند و این خلاف قول ارباب سیر

و تبیین معایب ایشان و تفاوت شان

ولادت عمر بن عبد العزیز و تولد او در قریهٔ معروف حلوان

و تواریخ است بالجمله عمر بن عبد العزیز مردی بود سفید روی و وجیه و ملیح منظر و با هیبت اهل طاعت و عبادت واو

متقی و صالح و نجیب بنی امیه و اعدل بنی مروان بود در رعیت پروری احمد بن یوسف دمشقی در کتاب اخبار الدول در

وصف او گوید و کان رضی الله عنه ابیضا ملیحا جمیلا مهیبا نحیف الجسم حسن اللحیة و کان من اعظم الناس و اکبر

الناس و اجملهم فی مشیته و لبسه فلما استخلف قومت ثیابه التی علیه فاذا هن یعدلن اثنی عشر درهما و کان

عفیفا عابدا زاهدا ناسکا مؤمنا تقیا صالحا مع الجمله باتفاق مورخین مادرش ام عاصم دختر عمر بن الخطاب

بود و بعضی دختر عاصم بن عمر گفته اند و او را عمر صغیر و عمر ثانی میگفتند و هم او را اشج بنی امیه نامند بجهت شجه

و شکافی که در سر یا صورت او بود که در زمان طفولیت او از اسب لگد زدن ستور حاصل شده بود و چون بر خلافت مستقر

شد عمال بنی امیه را معزول کرد و مردمان صالح خیر اندیش را بجای ایشان نصب نمود و هم امر کرد آنچه را که خلفای

سابقه و عظمای بنی امیه بظلم و تعدی از مردم گرفته بودند بصاحبانش رد کنند خواص او گفتند آیا از رنجش قوم خود

بیمناک نیستی گفت من از روز قیامت میترسم پس مرا از چیز دیگر تخویف مکنید و چون عمر بن عبد العزیز در جاده محبت

اهل البیت حضرت رسالت سلوک مینمود از محاسن کارهای او آنکه نخلستان فدک را که اختصاص بحضرت نبوت

داشت و تا زمان خلافت و خلفاء و ملوک در آن تصرف مینمودند با اهل بیت پیغمبر رد کرد و با اهل بیت احسان

مینمود و متعرض ایشان نمیشد و هم از محاسن کارهای او این بود که سب حضرت امیر المؤمنین علیه السلام را که در ایام

خلفاء سابقین از سنه چهل و یک تا اول سنه نود و نه رواج داشت از میان مردم برداشت بشرحیکه هر یک

در جای خود بیاید انشاء الله تعالی و بالجمله نوادر سیر عمر بن عبد العزیز بسیار است و مجملا سیره ظاهره او از سایر بنی امیه

امتیازی داشت تمام و از این جهت شیعه و سنی او را مدح کرده اند با اینکه شیعه او را غاصب خلافت و امامت میدانند

و میگویند چه معصیت بالاتر از غصب این منصب عظیم است که در آن زمان حق حضرت امام محمد باقر بود و عمر

غصب کرد و مع ذلک وصف صاحب روضة الصفا و حبیب السیر از حضرت باقر علیه السلام روایت کرده اند که فرمود در میان هر قوم

مردی صالح و نیکوکار باشد و بهترین بنی امیه عمر بن عبد العزیز است و در تاریخ الخلفاء از آنحضرت روایت کرده که فرمود

هو نجیب بنی امیة و انه یبعث یوم القیمة امة وحده او نجیب بنی امیه است و محشور میشود او در قیامت در حالتیکه

فرد و ممتاز باشد از سایر بنی امیه و از حضرت فاطمه بنت الحسین علیه السلام منقولست که آن مکرمه پیوسته زبان بستایش

او میگشود و میفرمود اگر عمر بن عبد العزیز زنده بودی ما را بهیچکس حاجت نبودی و آورده اند که در زمانیکه بنی عباس

اموات بنی امیه را از گور بیرون میآوردند و آتش میزدند متعرض قبر او نشدند و جماعتی عمر بن عبد العزیز را مرثیه

گفته اند و ما شرح آنرا با بعضی دیگر از نوادر سیر او در روز دهم ماه صفر که روز خلافت اوست و در روز بیستم ماه

رجب که روز وفات اوست ذکر خواهیم کرد انشاء الله تعالی **واقعه نوزدهم** بقول ابن خلکان در کتاب وفیات الاعیان

عمر بن عبد العزیز [illegible]

در ذکر مختصری از [illegible]

(شب عاشوراء)

در این شب سنهٔ شصت ویکم هجری متولد شد محمد بن مسلم بن شهاب فقیه مدنی معروف بزهری ودر روضات الجنات ولادت ویرا در سال پنجاه ودوم هجری از شیخ طوسی نقل نموده والعلم عند الله وزهری بضم زاء وسکون هاء منسوب است بزهره بضم زاء واو زهرة بن کلاب بن مرّه است بضم میم که یک قبیلهٔ بزرگی است از قریش واز آن قبیله است حضرت آمنه بنت وهب والدهٔ ماجدهٔ حضرت رسول خدا وعلماء زهری را در عداد تابعین ورجال حضرت امام زین العابدین علیه السلام ذکر نموده اند بدانکه هر کس صحبت حضرت رسول صلی الله علیه وآله را دریافته باشد او را صحابه گویند وهر که صحابه را دریافته تابعین خوانند وهر که تابعین را دریافته تبع تابعین نامند واقوامی را که بعد از ایشان بودند مشایخ خطاب کنند وبقول ابن خلکان زهری یکی از فقهاء ومحدثین واعلام تابعین بود در مدینه وده نفر از صحابه را دیده بود وجماعتی از ائمه حدیث از او روایت کرده اند که از جملهٔ آنها مالک بن انس وسفیان بن عیینه است وکلمات علماء ما در قدح ومدح زهری مختلف است شیخ طوسی علیه الرحمه در یکجا او را در جملهٔ رجال حضرت صادق علیه السلام ذکر نموده است بعنوان محمد بن مسلم الزهری المدنی ودر جای دیگر او را در زمرهٔ رجال حضرت زین العابدین علیه السلام ذکر نموده بعنوان محمد بن شهاب الزهری وفرموده است که او دشمن است وعلامه رفع الله مقامه نیز متابعت او نموده ودر ذکر این عبارت بعینها وبعضی دیگر از اکابر واعاظم علماء او را شیعه دانسته اند واخبار وروایاتی چند که دلالت بر تشیع او دارد ذکر نموده اند وما بعضی از آن روایات را در روز هفدهم ماه رمضان که روز وفات اوست در ضمن ذکر احوال او ذکر خواهیم نمود ان شاء الله وسید فقیه ومحدث نبیه آقا سید محمد باقر خونساری رحمه الله من وشحات فضله الساری در کتاب روضات الجنات در ذکر ضمن ذکر احوال زهری فرموده است آنچه که راجح آید در نظر من در حق این مرد بعد از استقصای کامل در کلمات مادحین وقادحین وبعد از تأمل تمام در سبب گفتار هر یک از این دو این است که او در ابتداء امر خود از جملهٔ علماء اهل سنت وندماء حزب شیطان بود وپیرا از آن علم وادراکش او را ارشاد کرده بحق مبین پس در اواخر عمرش داخل شد در زمرهٔ شیعیان ودوستان حضرت امام زین العابدین صلوات الله علیه از کسانی شد که از برکات انفاس شریفه وکلمات طریفهٔ آنحضرت استفاده نمود وبمرتبهٔ رسید که غیبت واشکالهای آنحضرت را حفظ مینمود وبدست وزبان مودت ومحبتش را از دست نمیداد **واقعهٔ یکصد وشصتم** بموجب مسطورات وفیات الاعیان در این شب سنهٔ شصت ویا شصت ویک هجری قتاده بن دعامهٔ بصری اعمی متولد شد ودر سنهٔ صد وبیست وهفت یا بیست وهشتم در واسط وفات یافت ابن خلکان آورده است که او تابعی وعالم بزرگی بود واز ابو عبیده نقل شده که او گفت روزی نبود مگر آنکه شتر سواری بر در خانهٔ قتاده ناقه خود را میخوابانید برای سؤال کردن خبری یا نبی یا شعری واز معمر روایت شده که گفت از ابو عمرو بن ابی العلاء سؤال کرده از تفسیر قول حق تعالی وما کنا له مقرنین جواب

نداد باو گفتم که از قتاده شنیدم که میگفت زمانکاله مقربین بنی مطیقین ابو عمر سکوت نمود گفتم چه
میگوئی در این قول گفت کفایت میکند تو را قتاده در اخذ علم و معارف از او و اگر نبود قول او در قدر هر اینه
او را مقدم میداشتم بر همه اهل زمانش بدرستیکه پیغمبر فرمود اذا ذکر القدر فامسکوا هر گاه قدر ذکر شود سکوت
نمائید بالجمله قتاده از همه اهل زمان خود داناتر بود بانساب و صحبت دغفل بن حنظله سدوسی را درک
نموده بود که نسابه زمان پیغمبر بود و با اینکه قتاده چشم نداشت در اعلا و اسفل بصره قدم میزد روزی داخل شد
در مسجد بصره بدون آنکه کسی قاید او باشد و در آنوقت عمرو بن عبید که با حسن بصری آمد و رفت داشت و شیخ
معتزله بود با جمعی از مردم دائره حسن بصری که از دائره حسن کناره جسته بودند در مسجد نشسته بودند چون قتاده
وارد مسجد شد و آواز آنها را شنید بسوی ایشان شتافت و گمان میکرد که دائره حسن بصری است چون نزدیک
شد دانست که دائره حسن نیست گفت هؤلاء المعتزلة جز این نیست که این جماعت معتزله و کناره جویانند پس از
نزد ایشان برخاست و رفت از آن روز آنقوم مشهور شدند بمعتزله یقول مؤلف هذا الکتاب حسن بن محمد الحسینی
الحائری عفی الله عن جرائمهما المعتزلة طائفة من المسلمین و رئیسهم واصل بن عطاء المدنی التابعی المعتزلی المکنی
بابی حذیفة الغزالی و اعتقاداتهم تدور علی اربع قواعد احدیها القول بنفی صفات الله من العلم و القدرة و الارادة
و الحیوة یقولون ان الله تعالی حی لذاته لا بحیوة و عالم بذاته لا بعلم و قادر بذاته لا بقدرة فمن اثبت معنی و صفة
قدیمة اثبت الهین القاعدة الثانیة القول بالقدر فقالوا ان الباری حکیم عادل لا یجوز ان یضاف الیه
شر و ظلم و لا یجوز ان یرید من العباد خلاف ما یأمر و یحکم علیه شیئا ثم یجازیهم علیه فالعبد هو الفاعل للخیر
و الشر و الایمان و الکفر و الطاعة و المعصیة و هو المجازی علی فعله و الرب تعالی اقدره علی ذلک کله القاعدة
الثالثة القول بالمنزلة بین المنزلتین و السبب فیه انه دخل واحد علی الحسن البصری فقال یا امام الدین لقد
ظهرت فی زماننا جماعة یکفرون اصحاب الکبائر و الکبیرة عندهم کفر یخرج به عن الملة و هم وعیدیة الخوارج
و جماعة یرجون اصحاب الکبائر و الکبیرة عندهم لا یضر بالایمان بل العمل علی مذهبهم لیس من الایمان رکنا و
لا یضر مع الایمان معصیة کما لا ینفع مع الکفر طاعة و هم مرجئة الامة فکیف تحکم علینا فی ذلک اعتقادا
فتفکر الحسن فی ذلک و قبل ان یجیب هو قال واصل بن عطا و هو تلمیذه انا لا اقول اصحاب الکبائر مؤمن
مطلق و لا کافر مطلق بل هو فی منزلة بین المنزلتین لا مؤمن و لا کافر ثم اعتزل الی اسطوانة من اسطوانات
المسجد یقرر ما اجاب به علی جماعة من اصحاب الحسن فقال الحسن اعتزل عنا واصل فسمی هو و اصحابه بالمعتزلة
القاعدة الرابعة قولهم فی الفریقین من اصحاب الجمل و اصحاب الصفین ان احدهما مخطئ لا بعینه و کذلک
قولهم فی عثمان و قاتلیه و خاذلیه قالوا احد الفریقین فاسق لا محالة لا بعینه کما ان احد المتلاعنین

دغفل بفتح ذال المهملة و سکون غین المعجمة و فتح الفاء ش

سدوسی بفتح السین المهملة و ضم الدال المهملة و سکون الواو و بعدها سین ثانیة هذه النسبة الی سدوس بن شیبان و هی قبیلة کبیرة منه

در ذکر حال واضع علم / در بیان اعتقادات معتزله

در ذکر فرق مختلفه از طوائف معتزله

فاسق لا بعينه وقولهم ان اوّل درجات الفريقين انه لا تقبل شهادتهما كما لا تقبل شهادة المتلاعنين فلم يجوّزوا قبول شهادة علىّ وطلحة على باقة بقل وجوّزوا ان يكون عثمان وعلى عليه السّلام على الخطاء هذا قولهم وهم فرق مختلفة الواصليّة والهذليّة والبشريّة والمرادية والثّماميّه والهشاميّه وغير ذلك **واقعه بيست ويكم** در اين شب سال شصت ويكم هجرى ابو المنذر هشام بن عروة بن زبير بن العوام متولّد شد كما فى وفيات الاعيان وفيض العلّام ابن خلّكان گويد كه هشام بن عروة در عداد اكابر علماء واجلّه تابعين بود در مدينه واز طبقه چهارم اهل مدينه بشمار ميرفت واو جمعى از صحابه را دريافته بود مانند جابر بن عبد الله انصارى وانس بن مالك وسهل بن سعيد واز يحيى بن سعيد انصارى وسفيان ثورى ومالك بن انس وجمعى ديگر روايت ميكرد ودر ايام ابيجعفر منصور بكوفه آمد واهل كوفه از او روايت شنيدند وپس از آن رفت ببغداد نزد منصور ووفات او در آنجا در سال يكصد وچهل وششم ويا چهل وپنج هجرى روى نمود وبعضى وفات او را در سال يكصد وچهل وهفت گفته اند ومنصور براو نماز گذارد ودر جانب غربى در خارج بازار پشت خندق در مقابر باب حرب بخاك رفت وقبر او در آنجا ظاهر ومعروفست وبر قبر او لوحى است كه بر آن نقش شده انّه قبر هشام بن عروة وبعضى گفته اند كه قبر او در جانب شرقى است وكسيكه قبر او را در جانب شرقى ميداند گويد قبريكه در جانب غربى است قبر هشام بن عروه مروزى صاحب عبد الله بن مبارك است والله اعلم بالصّواب ونيز در وفيات الاعيان آورده است كه روزى هشام بن عروة وارد شد بر منصور وگفت يا امير المؤمنين اقض عنّى دينى يا امير مؤمنان قرض مرا اداكن منصور گفت قرض تو چقدر است گفت صد هزار درهم پس منصور گفت انت فى فقهك وفضلك تاخذ مأة الف ليس عندك قضاؤها تو با اين فضل ودانش وعلم صد هزار درهم قرض مينمائى وحال آنكه قادر بر اداء آن نيستى هشام گفت يا امير المؤمنين جوانانى چند از جوانان ما بحد رشد رسيده بودند ومن دوست داشتم كه ايشانرا جاى دهم تا آنكه سر وسامانى داشته باشند چه آنكه ترسيدم مكروهى از ايشان بر من فاش گردد پس منازلى براى ايشان گرفته واسباب وليمه هريك را بقرض فراهم نمودم بجهة وثوق واعتمادى كه بخدا داشتم وبتو فردّ عليه مأة الف استعظاما له پس منصور صد هزار درهم باو داد بجهة اينكه او را بزرك ميشمرد وگفت قد امرنا لك بعشرة الآف بدرستيكه ما فرمان داديم براى تو بده هزار درهم ديگر هشام بن عروه گفت يا امير المؤمنين عطا كن آنچه عطا ميكنى از روى طيب نفس چه آنكه من شنيدم از پدرم كه او حديث ميكرد از حضرت رسول خدا صلّى الله عليه وآله كه فرمود من اعطى عطية وهو بها طيّب النّفس بورك للمعطى والمعطى له هركه عطا كند بخششى را از روى طيب نفس آن عطيّه بابركت خواهد بود براى كسيكه آنرا عطا كرده وهم براى آنكس كه باو داده شده منصور گفت اين عطا از روى طيب نفس است پس هشام بن عروه ميل كرد كه دست منصور را ببوسد منصور امتناع نمود وگفت ما ترا گرامى داريم از اين كار وآنرا گرامى ميدانيم از غير تو **واقعه بيست ودوّم** در شب پنجشنبه عاشوراء سنه سيصد و

باقه بقل
دسته تره
منه

شصت و یك هجری سلطان محمود سبکتکین غزنوی متولد شد چنانکه در وفیات الأعیان و زینة المجالس و مجلد پنجم دائرة المعارف و در کامل ابن اثیر و منتظم ناصری و مجلد ۲ تاریخ ابی الفداء و تاریخ نگارستان ولادت اورا در روز عاشوراء نوشته اند و محتمل است که در کتب مذکوره لفظ شب از قلم افتاده باشد والعلم عند الله بالحمد پدر سلطان محمود امیر ناصر الدین سبکتکین است و مادرش در سلك بنات یکی از اعیان زابلستان انتظام داشت و بنابراین اورا زابلی میگفتند در تاریخ نگارستان از جامع الحکایات نقل نموده که امیر ناصر الدین سبکتکین در پنجشنبه دهم محرم سنهٔ احدی و ستین در دیوانخانه بر فراش استراحت نموده در عالم رؤیا چنان مشاهده نمود که در میان آتشدان او نهالی برآمد و آن شجره مرتبه مرتبه بزرك شد بمثابه که تمامی خانهٔ اورا بشاخ و برك خود پوشانید از هول انخواب بیدار گشت و باخود اندیشه داشت که مقارن آنحال یکی از خدمتکاران حرم بشارت قدوم مولود عاقبت محمود را رسانید سبکتکین را غنچهٔ شادمانی بر شاخسار نهال کامرانی شگفته بدان رؤیای مسعود الابتداء محمود الانتهاء مستظهر و امیدوار گشته لهذا فرزند ارجمند را مسمی بمحمود گردانید و سی بر نیامد که نهال اقبالش بروجهی سایه گستر شد که اکثر سکان ربع مسکون بظلال افضالش استظلال نمودند و از شواهد این معنی کلام شاهنامه فردوسی است (نظم) ❊ جهاندار محمود شاه بزرك ❊ بآبشخور آرد همی میش و گرك ❊ چه کودك لب از شیر مادر بشست ❊ بگهواره محمود گوید نخست ❊ مع الجمله سلطان مذکور پادشاه دوم غزنویان و بزرگترین پادشاهان این سلسله است و جهت اینکه این طایفه را غزنوی گویند این است که در ابتداء امر کار ایشان در غزنین قوت گرفت و پایتخت ایشان در غزنین بود و ایشان بعد از انقراض دولت سامانیان بسلطنت رسیدند و مدت دویست سال سلطنت کردند و از این مدت پنجاه سال در ایران بودند و ایشان هفده تن بودند و پادشاهان معروف ایشان چهار نفرند امیر سبکتکین و سلطان محمود و سلطان مسعود و بهرامشاه و بعقیدهٔ مورخین نسب سلاطین غزنویه بامیر ناصر الدین سبکتکین میرسد و امیر سبکتکین غلام البتکین بوده و بعضی گویند سبکتکین داماد البتکین بوده و البتکین غلام نصر بن احمد سامانی بود در زمانی که سامانیان ضعیف شده بودند و بزرگان مملکت با ایشان بنای مخالفت گذاشتند یکی از گماشتگان ایشان البتکین بود در غزنین که پایتخت زابلستان یعنی افغانستان بود پس او در آنجا تسلط پیدا کرده و از اطاعت سامانیان بیرون رفت و بعد از البتکین سبکتکین جای اورا گرفت و اطراف غزنین را تصرف نمود و بعضی از نقاط هندوستان را نیز گرفته دائرهٔ تسلط را وسعت داده و بقدری باکفایت و باقدرت گردید که سامانیان در اغتشاش کارهای خود از او و پسرش محمود کمك میخواستند و اورا ناصر الدین و پسرش را سیف الدوله لقب دادند و ایالت خراسان را به پسرش محمود دادند و بالجمله قدرت و اقتدار یکه سبکتکین در ایام خود حاصل نمود برای اولادش ماند تا آنکه در سال سیصد هشتاد و هفت هجری امیر سبکتکین

ولادت سلطان محمود غزنوی

در ذکر سلسله غزنویان بعد از انقراض دولت سامانیه

راه جهانداری پیش گرفت وپسرش سلطان محمود بجای او بسلطنت نشست ودر ان زمان دولت سامانیان
بسیار مغشوش شده بود پس او بخراسان رفته دولت سامانیان را منقرض نمود ومملکت ایشان را تصرف نمود
وطایفه صفاریانرا بکلی برانداخت وعراق وکرمان وبلوچستان وزابلستانرا شرقا وغربا در تحت تصرف
در آورد وچون سلطان محمود پادشاه جنگجوی بزرگی بود بخیال افتاد که فتح هندوستانرا که پدرش شروع
کرده بود تمام کند لهذا بیشتر از ده مرتبه بهندوستان لشگر کشید وبسیاری از ولایات انمملکترا تصرف
نمود وبسیاری از عبادتخانهای اهل ضلالرا اتش زد وبتخانه های مشرکینرا از انمملکت برانداخت و
انقدر زر وسیم وجواهر نفیسه از بتخانه ها ومعابد کفار بدست اورد که عشر ان در خزانه خیال هیچ پادشاهی با
استقلال نمیگنجد وانقدر از مشرکین واهل ضلالرا بضرب شمشیر ابدار بدار البوار فرستاد که شرح ان بگفتن
ونوشتن تیسر نپذیرد وتا انوقت دین اسلام بهندوستان نرفته بود وسلطان مغفور مذکور در جنگهای
هندیت جهاد میکرد الغصه صیت عدالت وجهانبانی واوازه شجاعت وکشورگشائی او از ایوان کیوان
درگذشت ومهابت تیغ او در خاطر اقصی وادنی بلاد جایگیر امد ودر هنگام عبور در میدان حروب مانند سیل
از فراز ونشیب نمی اندیشید ودر ایام جلوسش برمسند خلافت وکامرانی وسلطنت چون پرتو افتاب انوار
معدلتش بهمه میرسید ولقب این پادشاه در اوایل بموجب تعیین امیر نوح سامانی سیف الدوله بود وچون بر درجات
استقلال صعود نموده بود وطنطنه کوس دولت او باطراف واکناف عالم رسید خلیفه بغداد القادر بالله
عباسی خلعتی گرانمایه که پیش از آن هیچ خلیفه بهیچ پادشاهی روان نکرده بود برای سلطان محمود فرستاد واورا
امین المله ویمین الدوله لقب داد واین پادشاه عالیجاه با این صفات حمیده در جمع مال حرص عظیم داشت
ودر طریق ناستوده بخل وامساک مبالغه مینمود (بیت)

نبودش زفضل وسخاوت شرف | نگه داشتی در بیابان صدف
خزائن بسی داشت پر از گهر | ولی زان نشد مفلسی بهره ور

گویند روزی سلطان محمود از ابوطاهر سامانی پرسید که ال سامان از جواهر چه مقدار جمع بود جواب داد که
امیر رضی نوح بن منصور هفت رطل جواهر در خزینه داشت سلطان محمود روی بر خاک نهاد وگفت الحمد لله
که حق جل وعلا مرا از صد رطل زیاده داده است مع الجمله از اکابر شعرای زمان سلطان محمود فردوسی شاعر است
واو ابو القاسم حسن بن علی الطوسی است وحکایات او با سلطان محمود مشهور ودر کتب فضلاء مسطور است
در تاریخ حبیب السیر اورده که فردوسی در اوایل حال بدهقانی اشتغال داشت ونوبتی بر وی تعدی شده بود
بقصد رفع ظلم روی بغزنین نهاد چون بظاهر ان بلد رسید در باغی سه کس دید که با یکدیگر نشسته اند وبعیش وعشرت
اشتغال دارند دانست که ایشان از ملازمان سلطانند با خود گفت پیش ایشان روم وشمه از مهم خود با ایشان

در تمثال الدهور نصرت فتوحات سلطان محمود

رطل عراقی شصت وهشت مثقال وربع مثقال صیرفی است ونیز رطل عراقی یکصاع است ویکصاع از یکمن تبریز کم شصت وچهل مثقال است بیست وپنج مثقال وسه ربع مثقال کمتر است منه عفی عنه

در وجه تسمیه فردوسی

بگوییم شاید که فایدهٔ بر آن مرتب شود چون نزدیک رسید آنجماعت از وی متوحش شدند که این شخص مجلس ما را منغص خواهد ساخت و باهم گفتند که چون این شخص بیاید گوییم که ما شاعرانیم و با کسیکه شاعر نبود صحبت نمیداریم و سه مصراع گوییم که رابع نداشته باشد و گوییم هر کس مصراع رابع را بگوید با وی صحبت داریم و الّا فلا چون فردوسی بیامد ایشان آنچه باخود مخمّر کرده بودند با او اظهار داشتند فردوسی گفت که مصراعهای خود را بگویید عنصری گفت چون عارض تو ماه نباشد روشن ✱ فرخی گفت ✱ همرنگ رخت گل نبود در گلشن ✱ عسجدی گفت ✱ مژگانت همی گذر کند از جوشن ✱ چون فردوسی این مصراع شنید در بدیهه گفت ✱ مانند سنان گیو[1] در جنگ پشن[2] ✱ شعراء از وی متعجّب شدند و از او قصّهٔ گیو و پشن را استفسار نمودند فردوسی حکایت را شرح کرد و باین تقریب بمجلس سلطان رسید منظور نظر عنایت گشت سلطان محمود گفت که مجلس ما را فردوس ساختی بدانجهت فردوسی تخلص یافت و بعد از چندگاه بنظم شاهنامه مأمور شد هزار بیت گفت و بنزد سلطان برد و سلطان زبان به تحسین گشاده و هزار دینار صله داد و چون فردوسی از نظم شاهنامه فارغ گشت آنکتاب را که شصت هزار بیت است بنظر پادشاه رسانید بدستور اوّل در برابر هر بیتی یکدینار طمع داشت بعضی از حاسدان دون همّت آغاز خباثت کرده بعرض رسانید که شاعری را چه قدر باشد که باین عطیّهٔ فراوان سرفراز گردد و صلهٔ او را شصت هزار درم قرار دادند و در وقتی که فردوسی از حمّام بیرون آمده بود آن دراهم را بپیش او آوردند از این معنی بغایت رنجید بیست هزار درم را بحمّامی بخشید و بیست هزار درم را بفقّاعی داد که بجهت او فقّاع آورده بود و بیست هزار درم دیگر بهمان کسان که حامل آن زر بودند بخشید و قریب بچهل بیت یا بیشتر در مذمّت سلطان گفته که در اوائل و اواخر شاهنامه نوشته پس از غزنین بطرف طوس گریخت، و چون چندگاه بر این قضیه بگذشت روزی در شکارگاه احمد بن حسن میمندی بیتی چند از شاهنامه بخواند سلطان را از آن ابیات بغایت خوش آمده و بنظر سلطان مستحسن نمود پرسید که این اشعار از کیست گفت نتیجهٔ طبع فردوسی است سلطان از تقصیری که در بارهٔ آن شاعر بی‌نظیر کرده بود پشیمان شده فرمان داد تا شصت هزار دینار با خلعتهای خاص بطوس برند و از فردوسی عذر خواهی نمایند در بهارستان مذکور است که چون آن عطیّه را از دروازهٔ طوس در آوردند از دروازهٔ دیگر تابوت فردوسی را بیرون بردند و از وی وارث بجز دختر نمانده بود پس فرستادگان سلطان آن مال را بر وی عرضه داشتند آن دختر از غایت علوّ همّت قبول نکرد و گفت مرا آنقدر نعمت است که تا آخر عمر کفایت کند و احتیاج باین زر ندارم گماشتگان سلطان از آن وجه رباطی در نواحی طوس تعمیر نمودند عبدالرحمن جامی در آخر این حکایت نوشته قطعه ✱ خوش است قدر شناسی که چون خمیده سپهر ✱ حادثه را کرد غاقبت قوسی ✱ برفت شوکت محمود و در زمانه نماند ✱ جز این فسانه که نشناخت قدر فردوسی

صله دادن سلطان محمود غزنوی فردوسی را

[1] گیو — چون دیو نام پهلوی بود که کیخسرو را در هفت سالگی دید و با ایران آورد منه

[2] پشن چون چمن موضعی است که در عهد کیخسرو در آنجا جنگ ایرانی با تورانی واقع شد و ایرانیان فرار کرده بکوه هماوند پناه بردند برهان صح

اشعار فردوسی در مذمت محمود

بالجمله بیان حال و حکایت احوال سلطان محمود در آن مرتبه است که قلم زبان شکسته و دوات دهان بسته
پیرامون تحریر و تقریر آن گردد لاجرم در این مقام بهمین مقدار اقتصار نمودیم در روز بیست و سیم ربیع الآخر
که روز وفات او است بنقل بعضی از نوادر و لطائف حال او خواهیم پرداخت و ما توفیقی الا بالله و ما الاستعانة
الا عنده و علیه اتوکل و الیه انیب **واقعهٔ بیست و سیم** در شب سه شنبه لیلهٔ عاشوراء سال چهار
صد و بیست و پنج هجری ابو الحسن علی بن جعفر خرقانی وفات کرد چنانکه در کشکول شیخ بهائی است و در مجلد اول
مطلع الشمس و مجلد اول نامهٔ دانشوران و حاشیهٔ طرائق الحقائق نیز وفات او را در شب عاشوراء سنهٔ مزبوره
نوشته اند و در تاریخ حبیب السیر وفات او را در شب عاشوراء سال چهارصد و بیست و سه مرقوم داشته و در
مجلد اول نامهٔ دانشوران گوید و در بعضی از کتب وفات او را در روز عاشوراء نوشته اند و او از مشاهیر اهل
سلوک و معاریف عرفاء بشمار میرود و ولادت او در سنهٔ سیصد و چهل و هشت هجری در خارج قریهٔ خرقان
روی نمود و در مطلع الشمس آورده که بزرگان این سلسله میگویند که سلطان بایزید بسطامی پیش از آنکه
شیخ ابو الحسن در وجود آید از وی خبر داده بود و بکرات از بسطام بقریهٔ خرقان رفته در محلی مخصوص ایستاد
و استنشاق هوا میکرد چون از او سر این کار پرسیدند گفت زمانی طویل بر نیاید که در اینخاک صاحب ولایتی
بزاید و در مقامات تجرد و سلوک طریقت و مراتب تصوف و طلب حقیقت بمرتبهٔ پای گذارد که دست کسی بآنجا
نرسد تا آنجا که گوید و ولادت شیخ ابو الحسن بمدتی بعد از وفات بایزید روی داد و پدر شیخ ابو الحسن دهقان
بود و از وجه فلاحت تحصیل معاش مینمود و شیخ خود بعد از ادراک سن رشد بر حسب ارادهٔ ازلیه از پی تحصیل
علم بر آمد و علوم شرعیه را از حدیث و تفسیر و فقه و غیرها از آن بیاموخت آنگاه شوق تکمیل نفس و نیل بمراتب
عالیه در ضمیرش پدید آمد و تا دوازده سال نماز خفتن را در خرقان بجماعت میگذارد و پیاده به بسطام
آمده بر سر مزار بایزید بیتوته میکرد و تا دمیدن صبح بعبادت و دعا مشغول بود و از خدا تعالی درخواست مینمود که او
مقام و منزلت رفیعی که بایزید را روزی داشته او را محروم نفرماید و چون وقت نماز بامداد میرسید باز آهنگ
قریهٔ خرقان کرده برای نماز جماعت صبح آنجا حاضر میشد ملای رومی در یکی از دفاتر مثنوی مشهور خویش گوید

بو الحسن بعد از وفات بایزید — از پس او سالها آمد پدید — گاه و بیگه نیز رفتی بی فتور
بر سر گورش نشستی بی حضور — تا مثال شیخ پیشش آمدی — تا که بی گفتی شکالش حل شدی

و نیز در مطلع الشمس و حاشیهٔ طرائق باندک تفاوتی نقل کرده اند که سلطان محمود غزنوی بعد از مراجعت از حرب
خوارزمشاه و ضبط آن ممالک در طلب درک فیض دیدار شیخ ابو الحسن برآمد فرمان داد تا اردو و خیام بسمت
بسطام کشند و چون سراپرده در حوالی قریهٔ خرقان برافراختند سلطان یکی از خواص خود را نزد شیخ فرستاد که او را

معرفی شیخ ابو الحسن خرقانی و تاریخ وفات

شیخ ابو الحسن خرقانی و بعضی از مناقب او

بملاقات پادشاه دعوت کند واگر اعتذار جوید این آیه که بر وی برخوانند یا ایها الذین آمنوا اطیعوا الله واطیعوا الرسول واولی الامر منکم رسول پیغام که داشت بشیخ رسانید چون امتناع او را شنید آن آیه که بود را بخواند شیخ در جواب گفت معذور دار و محمود را بگوی که ما در اطیعوا الله چنان غرقیم که از اطیعوا الرسول خجالت میبریم تا چه رسد باولی الامر منکم آنمرد برگشت آنچه شنیده بود باز گفت سلطان را رقتی در دل پدید آمد و گفت برخیزید که آنمرد نه آنمرد است که ما گمان برده ایم پس جامهٔ خویش را بایاز پوشانید و ده کنیز را جامهٔ غلامان در بر کرده و خود بجای ایاز ایستاد و بر این صفت امتحانا رو بصومعهٔ شیخ نهاد چون همه از در صومعهٔ شیخ در آمدند سلام کردند شیخ جواب را داما بر نخواست و بایشان عنایتی ننمود سلطان محمود پیش رفت و گفت ایها الشیخ شرط ادب نگذاشتی و سلطان را تعظیم ننمودی این هم دامی است شیخ گفت بلی جمله دام است اما مرغ آن تو نخواهی بود همان پیش آی که پیشت داشته اند سلطان تعجب کرد و نشست و در اثنای صحبت گفت از نصایح چیزی با من بفرمای گفت نامحرمان را بیرون فرست تا سخن محرمانه گفته شود و بکنیزان که در لباس غلامان بودند اشاره کرد تعجب سلطان زیاده شد و اشاره کرد که کنیزان بیرون روند آنگاه گفت که مرا از بایزید حکایتی برگوی شیخ گفت بایزید چنین گفته است که هر که مرا دید از رقم شقاوت ایمن شد سلطان گفت که قدر پیغمبر زیاده است از بایزید پس چرا ابوجهل و ابوسفیان از اهل شقاوتند شیخ گفت محمود ادب نگاه دار و تصرف در ولایت خود کن مصطفی را کسی جز چهار یار و بعضی از صحابه او ندیدند و دلیل بر این قول خدای تعالی است وتراهم ینظرون الیک وهم لا یبصرون سلطان محمود را این سخن خوش آمد گفت مرا پندی بده گفت چهار چیز اختیار کن اول پرهیزگاری دوم نماز بجماعت سیم سخاوت چهارم شفقت بر خلق خدا سلطان گفت مرا دعائی کن گفت در نماز پنجگانه دعا میکنم اللهم اغفر للمؤمنین والمؤمنات گفت دعای خاص کن گفت عاقبت محمود باد سلطان بدرهٔ زر پیش نهاد شیخ قرص نان جوین پیش او گذاشت و گفت بخور سلطان محمود میخائید و در گلوی او میگرفت شیخ گفت در گلویت میگیرد گفت آری شیخ گفت بدرهٔ زر تو همچنین در گلوی ما میگیرد برگیر که این را طلاق داده ام سلطان گفت مرا از خود یادگاری ده شیخ پیراهن خود را باو داد سلطان محمود چون بازگشت شیخ برای او برخاست سلطان گفت که اول که در آمدم التفاتی نکردی و اکنون برپای برخاستی شیخ گفت که اول در رعونت پادشاهی و نخوت امتحان در آمدی و اکنون با انکسار درویشی میروی پس سلطان برفت و در آنوقت که بسومنات شتافت و در جنگ دابشلیم و پر دیو بیم آن شد که شکست یابد مضطرب گشته پیراهن شیخ را برداشت و بگوشه فرود آمد و روی بر خاک نهاد و پیراهن شیخ را بر دست گرفته و گفت الهی بآبروی خداوند این خرقه مرا باین کفار ظفر ده که هر چه از اینجا غنیمت گیرم بدرویشان دهم ناگاه از آنجانب رعدی و ظلمتی پیدا شد که کفار همدیگر را

در آمدن سلطان محمود بصومعهٔ شیخ خرقانی

بعضی مقالات السلطان والشیخ خرقانی

نشناخته تیغ در یکدیگر نهادند و بسیاری متفرق گشته و لشگر اسلام ظفر یافتند و در آنشب سلطان در خواب دید که شیخ میگفت ای محمود آبروی خرقهٔ مرا بردی اگر اسلام همه کفار را میخواستی اجابت میشد مؤلف گوید چون مقصود و منظور در این کتاب استقصاء وقایع ایام و ذکر نوادر رجال و مشاهیر انام است این حکایت را نقل نمود و ملتزم صحت و صدق این و غیر این از حکایات و قصص منقوله دیگر نیستم والعهدة علی ناقلها و بالجمله شیخ الرئیس بوعلی سینا از معاصرین شیخ بوده اورده اند که چون بوعلی مراتب علم و عرفان و مقام تجرد و ایقان شیخ را شنید بخرقان آمد و ابوالحسن زنی بدخوی و بدرفتار داشت بوعلی بدر سرای وی رفت و در بکوفت و از حال شیخ جویا شد آنزن گفت ای بندهٔ خدا این زندیق سالوس را چه میکنی و چندان ناسزا بشیخ گفت که بوعلی دانست که شیخ در خانه نیست پس بصحرا رفت دید که شیخ پشتهٔ هیزم بر دوش شیری نهاده است و بیابان در آن گوش او را میزند و میراند همینکه چشمش با بوعلی افتاد گفت یا از آن گرگ درنده را میکشم که شیر غرنده بار مرا میکشد پس شیخ الرئیس چندگاه در خرقان بود و در آن مدت در میان ایشان مباحثات گذشته و مطارحات رفته و در باب سیم لئالی الاخبار در ذیل اینکه گوید که اعظم بلیات و اشد مصائب برای مؤمن زن بد زوجهٔ غیر صالحه است این حکایت را چنین نقل نموده است که جمعی بقصد زیارت شیخ بخرقان آمدند و رفتند در منزل شیخ چون دق الباب کردند زوجه اش پشت در آمده گفت چه میگوئید گفتند شیخ را میخواهیم که زیارت کنیم او را این زن آنقدر فحش و ناسزا نسبت بشیخ گفت که آنجماعت تعجب کردند پس گفتند خود شیخ کجا است گفت ذهب الی البادیة للاحتطاب رفته است در بیابان هیزم جمع کند پس آنجماعت بصحرا بیرون رفتند دیدند شیخ هیزمی چند بر پشت شیری بار نموده و خود بالای هیزمها نشسته و ماری را در دست گرفته بجای تازیانه آنشیر را میراند پس آنجماعت تعجب کردند از آنچه از او دیدند و از آنچه که زوجه اش درباره او گفته بود چون بشیخ گفتند که زوجه ات در حق تو چنین و چنان گفت شیخ فرمود انما بلغت هذه الرتبة من جهة تحملی وصبری علی ما ورد علی من اسائتها وایذائها اباى و سوء معاشرتها معی جز این نیست که من بدین رتبه و مقام رسیدم از جهة صبر کردن من و تحمل نمودن بر آنچه که وارد میشود بر من از اذیتها و بدیها که این زن درباره من میکند بالجمله کلمات شیخ ابوالحسن خرقانی در میان صوفیه معروف و در کتب ایشان مذکور است از جمله آنکه گفته است اگر کسی سرودی بگوید و بآن حق را جوید بهتر است از آنکه قرآن بخواند و حق را نجوید و دیگر گفته است که ان وارث النبی من اقتدی به فی الافعال والاخلاق لا من یسود باقلامه وجوه الاوراق بدرستیکه وارث پیغمبر آنکس بود که بافعال و اخلاق آنحضرت اقتداء کند نه آنکس که با قلم روی ورقها را سیاه نماید و دیگر با و گفتند که ما الصدق صدق و راستی چیست گفت ما یکاد یقوله القلب قبل اللسان صدق و راستی آنستکه دل میگوید از اینش از گفتن

حکایت سلطان محمود و خرقه شیخ خرقانی

ذکر کلمات نفیسه شیخ خرقانی مذکور است

زبان و دیگر او را گفتند که شبلی گفته است از خواهم که نخواهم وی گفت این هم خواستی است و دیگر از او پرسیدند

که کار رسد که در فناء در حق و بقاء بحق سخن گوید گفت آنکس را که بیک تار موی از آسمان او بخته باشند و باد

بیاید که درختها بیفکند و کوهها از بیخ برکند واو را از جای نجنباند آورده اند که وقتی نزد شیخ از کرامت سخن

میرفت و هر کسی چیزی میگفت شیخ گفت کرامت چیزی جز خدمت بخلق نیست آنگاه فرمود دو برادر بودند و مادر

پیری داشتند یکی همه اوقات عبادت میکرد و دیگری خدمت مادر مینمود و سالها بهمین منوال برایشان گذشت

شبی برادر عابد را در سجود خواب ربود در واقعه دید که او را ندا کردند که برادر تو را آمرزیدیم و تو را نیز باو

بخشیدیم عابد عرض کرد که من تمام عمر به پرستش اشتغال داشته ام و برادرم از اینجهة در آسایش بوده چون

است که من باو بخشیده شوم جواب آمد که تو آن کردی که ما از آن بی نیازیم و برادرت آن کرد که

مادرت بآن محتاج بود (بالجمله) بعضی از اشعار در تذکرات منسوب است بشیخ مذکور (از جمله)

این دو رباعی است:	اندوست که دیدنش بیارآید چشم	بی دیدنش از گریه نیاساید چشم	مارا ز برای دیدنش باید چشم
گر دوست نبیند بچه کار آید چشم	و دیگر گفته است که :	اسرار ازل را نه تو دانی و نه من	وین حرف معما نه تو خوانی و نه من
	هست از پس پرده گفتگوی من و تو	گر پرده برافتد نه تو مانی و نه من	

بالجمله شیخ مذکور در خارج قریهٔ خرقان که مولد اوست مدفون است در کتاب منتخب اللغات گوید که خرقان بفتح خاء

وسکون راء و بفتح راء خطا است قریه ایست از قراء بسطام و بالفتح وتشدید الرّاء قریه ایست در همدان انتهی و

بسطام از شهرهای قدیم است و شاهرود در نزدیکی بسطام واقعست و مخفی نماناد که اینجا را که در اینواقعه نگاشتیم

از کتاب مطلع الشمس و طرائق الحقائق و کشکول شیخ بطور تلفیق نقل نمودیم **واقعهٔ بیست و چهارم**

موافق مسطورات کتاب نور الابصار در شب یکشنبه لیلهٔ عاشوراء سال ششصد و سی و سه از هجرت سیّد احمد بدوی در

عالم رؤیا مأمور شد که از مکّه بمصر آید و در آنکتاب گوید که سیّد مذکور قطب سیّم است از اقطاب اربعه و قطب بالضّم

سیّد قوم و سپهسالار را که مدار کار بر او باشد گویند و مدار و اصل هر چیز را نیز قطب گویند و هم در کتاب مذکور از

سراج الحرم مؤلف ابوبکر سکائی نقل نموده که نقباء سیصد نفرند و نجباء هفتاد نفر و ابدال چهل کس و اخیار هفت تن

و عمد چهار و غوث یکی است و مسکن نقباء در مغرب زمین است و مسکن نجباء در مصر و ابدال در شام جای دارند

و اخیار سیاحند در زمین و عمد در زوایای زمین ماوی دارند و غوث در مکّهٔ معظمه است پس هرگاه حاجتی عارض

شود در امر عامّهٔ مردم اوّلا نقباء از روی تضرع و زاری در طلب انجاح دعاء کنند و پس از آن نجباء و بعد از

ان اخیار و از آن پس عمد دعا کنند و انجاح را از خداوند بخواهند اگر دعای ایشان باجابت رسید فبها

و الّا غوث ابتهال نماید و انجاح را از خدای عزّ و جلّ مسئلت نماید فلا تتم مسئلته حتّی تجاب دعوته پس مسئلت

(او تمام)

او تمام نشده خدا تعالی دعای او را مستجاب فرماید و شیخ طریحی علیه الرحمة در مجمع البحرین فرموده در حدیث وارد شده

که اگر در شب جمعه بعد از عشاء جماع کنی امید است که فرزند از ابدال شود و ابدال گروهی از صالحین و بندگان خاص

خدایند که هیچگاه زمین از وجود ایشان خالی نماند لا یموت احدهم الا قام مقامه آخر من سائر الناس نمیمیرد از

ایشان کسی مگر آنکه دیگری از مردم جای او بگیرد و حقتعالی زمین را بوجود ایشان قایم میدارد و هم سبعون اربعون

بالشام وثلثون بغیرها و ایشان هفتاد نفرند چهل نفر در شام میباشند و سی نفر در جاهای دیگر و در جنات

الخلود در وصف رجال الغیب گوید که ایشان از بندگان خاص خدایند که از وسایط مبدء فیض بعالم رسانند

و ایشان را ابدال و اوتاد و قطب الاقطاب نیز گویند و در السنه مردم مشهورند برجال الغیب برخی ایشان را از

اصحاب حضرت صاحب الامر علیه السلام میدانند و در اختیارات گوید که احوال رجال الغیب در احادیث ظاهر نشده

ولی در میان شیعه شهرت تمام دارد و آنچه گمان فقیر است آنستکه ارواح ائمه علیهم السلام و خضر و الیاس باشند و

در میان جمعی از سنیان و اهل تصوف و بزرگان ایشان شهرت عظیم دارد و ثقات منجمان جدولی از برای

رجال الغیب مینویسند و در هر روزی از ماههای عربی رجال الغیب در طرفی از اطراف عالم سیر میکنند و فیض بدان

طرف میرسانند بدین نهج در روز هفتم و چهاردهم و بیست و نهم ماه در طرف مشرقند و در روز بیست و یکم و بیست

و هشتم و بیست و ششم در میان مشرق و شمالند و در روز چهارم و دوازدهم و بیست و هفتم در مغربند و در روز

بیست و دوم و هیجدهم و هشتم در میان مغرب و جنوبند و در روز اول و شانزدهم و بیست و سیم و نهم در میان

مشرق و جنوبند و اگر کسی خواهد که از ارواح ایشان استمداد نماید باید در هر روزی که در آن سمت میباشند

دست بر سینه نهد با نطرف رو کند و بگوید بسم الله و بالله و الصلوة علی رسول الله سلمکم الله یا رجال

الغیب یا ارواح المقدسة اجیبونی و اغیثونی بغوثة و انظرونی بنظرة و ارحمونی برحمة و حصلوا مقصودی و

قوموا بحوائجی سلمکم الله فی الدنیا و الآخرة یا نقباء یا رقباء یا ابدال یا اوتاد یا اقطاب یا غوث اغیثونی

بغوثکم بحرمة محمد المصطفی السلام علیکم یا رجال الغیب یا ارواح المقدسة اغیثونی بغوثکم بحرمة

محمد المصطفی و پشت بجانب ایشان کند و بگوید السلام علیکم یا ارواح المقدسة اغیثونی بقوة و انظرونی

بنظرة و چنان بخاطر آورد که استظهار من بشما است مرا روانه کنید و نام خود را برده حقتعالی مطلب او را

بر آورد و آن امر میسر گردد و در محاربات دشمن پشت با رواح مقدسه قتال کند و الا شکست خورد و اگر

ممکن باشد در آن روز جنگ نکند تا خاطرش مطمئن گردد و چون بخدمت سلاطین برود پشت بر ایشان کند

تا عزیز و محترم بیرون آید و در جنات الخلود گوید چون کسی در وقت شروع در شغلی و سفری روی خود را بطرف

ایشان کند و همت از ایشان طلبد بدین نهج بسم الله الرحمن الرحیم السلام علیکم یا رجال الغیب

ذکر نوع وصف حال رجال الغیب و ابدال

ذکر کیفیت استمداد از ابدال و اوتاد

(شب عاشورا)

السّلام علیکم ایّتها الارواح المقدّسة اغیثونی بغوثة وانظروا الیّ بنظرة یا رقباء یا نقباء یا نجباء یا ابدال یا اوتاد یا غوث یا قطب بهر زبان که خواهد مطلب خود را بخواهد وشروع در مدّعا کند البتّه بمقصود برسد ومهمّت عظیم دارد واین مجرّب است بالجمله در خاتمهٔ کتاب نور الابصار که موافق مذهب عامّه است در ذکر و تعداد اقطاب اربعه گوید سیّد احمد رفاعی و سیّد عبد القادر جیلانی و سیّد احمد بدوی و سیّد ابرهیم الدسوقی است و کلّهم اشراف من اهل البیت تنتهی نسبهم الی الحسین بن علی بن ابیطالب علیهما السلام الّا سیّد عبد القادر فالی سیّدنا الحسن السبط وهمه ایشان از اشراف اهل البیت میباشند ونسب ایشان منتهی میشود بحضرت حسین فرزند علی بن ابیطالب مگر سیّد عبد القادر که نسب وی میرسد بحضرت حسن بن علی بن ابیطالب علیه السلام انگاه ترجمه حال هر یک را ذکر نموده تا انجا که گوید قطب سیّم از اقطاب اربعه سیّد احمد بدوی است واو معروف بود بشیخ ابو الفتیان شریف علوی وپدران او از حجاز منتقل شدند ببلاد مغرب در فارس که شهر عظیم از بلاد مغرب است مسکن گرفتند وپس از آن علی بن سیّد ابرهیم پدر سیّد احمد با جمیع اولاد خود که از جملهٔ انها حسن ومحمّد وفاطمه وزینب ورقیّه وفضّه وسیّد احمد صاحب ترجمه بود بعزیمت حجّ از فارس بیرون رفت ودر سنهٔ سیصد وهفت مناسک حجّ بجای اورد ودر انوقت سیّد احمد یازده ساله بود پس او در مکّه اقامت نمود ومعروف بودن او ببدوی از جهة این بود که پوشش دهن بند بر دهن می بست وبدویان اعراب بیابانی را گویند که دهن بند بر دهن می بندند مع الجمله چون سیّد احمد در مکّه اقامت نمود برادرش مسئلهٔ تزویج براو عرضه داشت او امتناع نمود پس برادر او بازوی او را گرفته واو را وادار نمود بخواندن قران وپس از مدّتی سیّد احمد در مکّه مشهور شد بشجاعت واو را عطاب وغضبان می نامیدند ثمّ حدث له حال فی نفسه فتغیّرت احواله واعتزل النّاس ولزم الصمت وکان لا یتکلّم الّا بالاشارة پس حالتی در نفس او پدید امد که حال وتغییر کرده از مردم عزلت نمود وسکوت اختیار کرد وتکلّم نمینمود مگر باشاره ودر شب یکشنبه لیلة عاشورا سنهٔ ششصد وسیّم از هجرت در عالم رؤیا باو گفته شد که روانه شو بسوی طندتا وبشارت باد ترا اید انحال که از برای تو خواهد بود وطندتا قریه ایست از قراء مصر پس او با برادرش حسن در ماه ربیع الاوّل از مکّه حرکت نموده وبجانب عراق وبغداد امدند ومدّتی در بلاد گشتند وپس از ان برادرش حسن برگشت بمکّه واو بجای ماند وبعد از مدّتی بمکّه امده بحسن ملحق شد ودر مکّه ملازم صیام وقیام گشت وبمرتبه رسید که چهل روز براو میگذشت واز طعام وشراب چیزی نمیخورد ودر اکثر اوقات حال او چنین بود که چشمهای او بطرف اسمان باز میماند ومانند اخگر اتش میدرخشید وپس از مدّتی در سال ششصد سی وچهار از مکّهٔ معظّمه بمصر امده روز چهاردهم ماه ربیع الاوّل در ناحیهٔ طندتا نزول نمود بالجمله در کتاب نور الابصار حالات عجیبه وکرامات غریبه برای سیّد مذکور

ذکر نموده که مقام گنجایش ذکر آنها نیست و در روز چهاردهم ع ا بذکر بعضی از آن عجائب خواهیم پرداخت انشاء الله
و پوشیده نماناد که در کتب علماء امامیه از اقطاب اربعه مذکوره ذکرے نیست و این موافق عقاید علماء عامه
است از جهة اطلاع با عتقادات ایشان مرقوم داشتیم **واقعهٔ بیست و پنجم** در شب عاشوراء سنهٔ هزار و
دویست و هشتاد و نهم هجرے عالم جلیل و فاضل نبیل المولی فتحعلی سلطان ابادی قدس الله روحه در بالای
بام کفشداریے صحن مقدس حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء با مرحوم حاج میرزا حسین نوری علیه الرحمه
مشورت فرمود در باب مراجعت بنجف اشرف و بالأخره رأی آن بزرگوار براین تعلق گرفت که بعد از نماز ظهر جمعه
حرکت نمایند بجانب نجف اشرف چنانچه در دار السلام نورے مذکور است و شرح آن در یازدهم اینماه مسطور
خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعهٔ بیست و ششم** بموجب مسطورات کتاب المآثر والآثار در شب عاشوراء سال
یکهزار و دویست و نود و هشت هجرے ملکزادهٔ معظم علیقلی میرزا اعتماد السلطنة خلف خاقان مغفور فتحعلی
شاه قاجار در طهران وفات نمود مرحوم صنیع الدوله در کتاب مذکور در ترجمهٔ حال و تبیان احوال آن منبع
فضل و کمال گوید : یك دهن خواهم بپهنای فلك ❊ تا بگویم وصف آن رشك ملك ❊ در این عهد جاوید
مهد از رجال و اعیان احدے بقدر وے ترویج علم و دانش و هنر نکرده مکرر از لبهای مبارك این پادشاه خاطر آگاه
مسموع افتاده است که تشویقا فرموده ثلث مردم ایران را علیقلی میرزا تربیت کرد و بعزت و اعتبار و انتشار اسم و
اشتهار او نیز در این دولت کس نرسید جمیع پادشاه زادگان بزرگ و دانشمندان عظیم الشأن و صدور و اعیان و
فحول و ارکان ممالك ایران در محضر وے خاضع بودند و بظاهر و باطن خویشتن را نزد او خورد میشمردند و نام مشرا
حضورا و غیابا با حترام و شکوه تمام میبردند و آنچه آن دانشمند هنرپرور از مناصب موجب شئونات و مراتب در
حق اهل علم و ارباب کمال برقرار ساخت بحیطهٔ ضبط و قید در نمیگنجد انبساط خاطر و انشراح صدرش منحصر بود
بمجلس و مذاکرات علمیه در جمیع فنون عتیقهٔ اسیائی و معارف طریفه و صناعات جدیدهٔ اروپا با اساتید آنها
مشارکت حاذقانه میکرد و مخصوصا در حکمت متوسطهٔ مشرق زمین خود از صنادید اساتید بشمار میرفت اول
کسیکه لقب وزیر علوم در ایران گرفت او بود و از منصبهاے درجهٔ اول این دولت و شئونات و مراتب عصر خود
همگی نائل گردید الا مقام شخص اولے و صدارت عظمے که علی العاده بر ملکزادگان مجوز نیست از مجالست علماء و
افاضل و مذاکرهٔ علوم و فضائل هیچ وقت ملالت نمی یافت و کسالت نمیگرفت ملکهٔ سخا و علو همت او بساط شهرت
قاآن مغول و حاتم طی کرده و در کثرت محفوظات و وسعهٔ دائرهٔ اطلاعات و غزارت مواد محاضرات اعجوبهٔ روزگار
بود و بر رسوخ عقائد و مقام یقین وے از روے آثار بلا نهایه و امارات غیر محدود برهمه محقق و مبرهن گردیده بود مفتیان
و مجتهدین همی تحسین می نمودند در تاریخ و اسطرلاب و هندسه و بسیارے از مسائل کتابها و رسائل ساخته از خدمات

ورحمات وی در راه دولت وملت ایران مخفی نیست ابن سبیل اشارت در فهرستات مطبوعه خویش مؤلفات زمان ها
پیش بر نگاشته امر وشکرانه حقوق ورا نسبت بمن شخصا بگذاشته ام در اشعار فخریه تخلص میکرد امیر الشعراء بعضی
از منظومات وی را در مجمع الفصحاء بیاورده است ومن العجب که تقریبا شانزده سال پیش از موت آن را نوری همان
میرزا احمد نامی صورت منامی در باره او بحضور مرحوم علامة الزمانی ملا آقای ترک داغستانی معروض داشته وآن
بزرگوار صورت واقعه را بشرح در یکی از تصانیفش نگاشته بود تاویل آن رؤیا در یوم عاشوراء سنه یکهزار ودویست
ونود وهشت که ملکزاده در شب آن در گذشت بتفصیل تمام ظهور یافت ومتن وحواشی الخواب با وضع واتفاقات
حمل جنازه نواب مغفرت مآب برأی العین مطابق افتاد حذو النعل بالنعل وطبقات هالة دار الخلافه از ظهور آن
مطابقه وانکشاف تاویل آن صورت رؤیای صادقه حیرتی عظیم روی داد مزار این بزرگوار در یکی از حجرات سمت شمالی
شرقی صحن مشهد حضرت عبد العظیم الحسنی است غفر الله له **تذییل** در وقایع شب عاشوراء بقول بعضی از مورخین
واقعه اول بقول صاحب ابصار العین در این شب عبد الله بن سنجر وبنا بر ضبط بعضی از نسخ عبد الله بن شهر سحق
جاسوس امیر نسبت بحضرت سید الشهداء واهلبیت آنحضرت گفت در وقتی که آنحضرت تلاوت قرآن مینمودند واین
آیه را میخواندند وَلَا یَحْسَبَنَّ الَّذِینَ کَفَرُوا أَنَّمَا نُمْلِی لَهُمْ خَیْرٌ لِأَنْفُسِهِمْ إِنَّمَا نُمْلِی لَهُمْ لِیَزْدَادُوا إِثْمًا وَلَهُمْ
عَذَابٌ مُهِینٌ وجناب بریر بن خضیر او را دشنام داد ودر قمقام زخار ومظاهر الأنوار نیز این واقعه را در
شب عاشوراء نوشته اند وما تفصیل آن را در شب تاسوعاء نقل نمودیم فراجع **واقعه دویم** در کتاب وقایع
الشهور گوید بروایتی در این شب حضرت سید الشهداء علیه السلام برادر خود حضرت ابی الفضل ع را بطلب آب فرستاد بجانب
فرات وبعضی در شب تاسوعاء گفته اند وما تفصیل آن را در هفتم وهشتم این ماه ذکر نمودیم **واقعه سیم** در
کتاب وفیات الأعیان ولادت سلیمان بن مهران را در شب عاشوراء سال شصت ویکم هجری نوشته واکثر مورخین
ولادت او را در روز عاشوراء نقل کرده اند چنانکه عنقریب مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی **واقعه چهارم** بنا
بر مسطورات مجلد قاجاریه ناسخ التواریخ در شب عاشوراء سنه هزار ودویست وبیست وهشت هجری روسیان
قلعه لنکران را تصرف نمودند وتفصیل این واقعه را در کتاب مذکور در ضمن شرح سلطنت جهانگیری فتحعلی شاه
قاجار بما لا مزید علیه شرح داده است که ملاحظه آن بآن کتاب محول وراجع است تا آنجا که گوید نایب السلطنه اسمعیل
خان دامغانی را با سپاهی که از درگاه پادشاه آمده بودند از طریق اردبیل بموغان مامور داشت وخود نیز از راه
قراجه داغ طریق موغان گرفت در بین راه مکشوف افتاد که قبایل قراباغی روسیان را دعوت کرده اند ایشان
بدانجا رفته ابطال قبایل را با خود یار کرده بناگهانی بر ارکوان تاخته اند وعلیخان نوری که حافظ ارکوان بود
باچند نفر از سرکردگان چون کوچ دادن ایل ورسیدن روسیان را شنیدند بی آنکه رزمی دهند از ارکوان بد

(شدند)

حرکت اسمعیل خان بجانب موغان

موقان با قاف است اهل آن اراضی با غین معجمه میخوانند منه عفی عنه

با رؤیای الهام
بتفصیل تمام

شد ند و میرزا احمد متوفی که شانزده غیرت وحمیت نگذاشت که باانها یار شود و فرار کند لهذا با زنقا تلت

طراز کرده وباآن قلیل مردم قانون مردانگی محکم ساخت وآتشین نا مرفق برزده از پیش روی صف ترك تازی

همی کرده صدای هیاهوی مردان جنك بلند شد وبانك توپ وتفنك بالاگرفت ومیرزا احمد درمیان آن گرو دار

ازیمین بشمال وازچپ براست میتاخت ورزم میداد تا آنکه شربت شهادت بنوشید وازجهان چشم بوشید پس از آن

روسیه قصد لنکران کردند ونایب السلطنه طریق طالش سپرد درارض مشکین مکشوف گردید که جماعت روسیه

درشب عاشوراء ازچهارسوی بقلعهٔ لنکران یورش افکنده اند وجنگی سخت درمیان رفته نخستین تفنگچیان لاهیجانی

شکست خورده اند وبرخی ازآنکه حافظ وحارس بوده انداز دست داده بهزیمت رفتند وروسیان صعود نموده

ازفراز برج توپ وتفنك بسوی سربازان محمد بیك قاجار بگشادند ورضا قلیخان قاجار سردار سپاه لنکران ومحمد

بیك قاجار که درمیدان جنك نهنك ورزم ازمای بودند چندان بکوشیدند که شربت شهادت نوشیدند و

اگرچه دراین واقعه دوهزار وپانصد تن از روسیان کشته شدند وبسیار کس مجروح گردیدند لکن برقلعهٔ لنکران

دست یافتند واین واقعه درشب عاشوراء سال هزار وسیصد ویا دویست وبیست وهشت هجری روی نمود ودر

تاریخ منتظم ناصری این واقعه را درشب نهم محرم الحرام سنهٔ مذکوره مرقوم داشته چنانکه شرح آن درمجلس گذشت

فراجع **تکمیل** درذکراعمال وآداب شب عاشوراء (بدانکه) چون حضرت امام حسین علیه السلام واصحاب او این شب را

درصحرای کربلا درمیان سی هزار نفر ازکافران بیحیا تا صبح احیا داشتند وپیوسته صدای تلاوت وعبادت از عسکر سعادت

اثر آنحضرت بلند بود شایسته است که شیعیان هم بانقیاد تمدنان تاسی کنند واین شب را بعبادت وگریه وزاری

واندوه احیا دارند سید بن طاوس ره دراقبال درفضیلت احیا داشتن این شب را ازکتاب دستور الذاکرین از

رسول خدا صلی الله علیه و آله روایت کرده که فرمود مَنْ اَحیا لَیلَةَ عاشُوراءَ فَکَاَنَّما عَبَدَ اللهَ عِبادَةَ جَمیعِ المَلائِکَةِ واَجرُ العامِلِ فیها

بِعَدلِ عِبادَةِ سَبعینَ سَنَةً هرکه احیاء بدارد شب عاشورا را پس گویا آنکه عبادت کرده باشد بعبادت جمیع ملائکه

واجر عبادت درآن مقابلست با اجر عبادت هفتاد سال واز برای این شب دعا ونمازهای بسیار است وفضیلتهای

بیشمار نقل فرموده ازجمله چهار رکعت نماز است ودرهر رکعت حمد وپنجاه مرتبه توحید واین نماز مطابق است

با نماز امیرالمؤمنین علیه السلام که فضیلت بسیار دارد وفرموده که بعد از نماز ذکر خدا بسیار کند وآنچه میتواند صلوات

فرستد بر رسول خدا صلی الله علیه و آله ولعن بردشمنان ایشان نماید وازجمله صد رکعت نماز است درهر رکعت یکمرتبه حمد وسه مرتبه

قل هو الله احد بخواند وبعد از فراغ صد مرتبه وبروایتی هفتاد مرتبه بگوید سُبحانَ اللهِ والحَمدُ لِلّهِ ولا اِلهَ اِلّا اللهُ

واللهُ اَکبَرُ ولا حَولَ ولا قُوَّةَ اِلّا بِاللهِ العَلِیِّ العَظیمِ وصد مرتبه وبروایتی هفتاد مرتبه بگوید اَستَغفِرُ اللهَ وصد

مرتبه وبروایتی هفتاد مرتبه بگوید وَصَلَّی اللهُ عَلی مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وازجمله چهار رکعت نماز است در آخر شب درهر رکعت

هزیمت روسیان از شیعیان ایران

اعمال شب عاشوراء در ذکر آداب و

بعد از حمد ده مرتبه آیة الکرسی و ده مرتبه توحید و ده مرتبه قل اعوذ برب الفلق و ده مرتبه قل اعوذ برب الناس بخواند و بعد از سلام صد مرتبه توحید بخواند و بسند معتبر از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که هرکه در شب و روز عاشوراء حضرت امام حسین علیه السلام را زیارت کند چنان باشد که در پیش روی آنحضرت شهید شده باشد، و اگر کسیرا توفیق شامل حال شود و در این شب در کربلا باشد و آنحضرت ع را زیارت کند و در نزد قبر آنحضرت تا صبح بیتوته نماید خدا او را محشور فرماید در زمرهٔ شهداء کربلا در حالتی که آلوده باشد بخون حضرت امام حسین علیه السلام و نیز از حضرت صادق علیه السلام منقولستکه فرمود من بات عند قبر الحسین علیه السلام لیلة عاشوراء لقی الله یوم القیمة ملطخا بدمه وکانما قتل معه فی عرصة کربلاء هرکه بیتوته کند در شب عاشوراء نزد قبر حسین ملاقات نماید بخدا از روز قیامت در حالتی که آلوده باشد بخون خود و مانند کسی است که در عرصهٔ کربلا با آنحضرت شهید شده باشد اللهم ارزقنا فی الدنیا زیارته وفی الآخرة شفاعته

(مقصد دویم در ذکر وقایع و حوادث روز عاشوراء)

بدانکه عاشوراء دهم شهر محرم است و آنرا عاشور نیز گویند بحذف الف در کتاب بحر المصائب گوید روز دهم محرم را عاشوراء گویند و زان تاسوعا و اصل آن عاشر بوده پس واو و الف مقصوره و بعد از آن ممد زده آن زیاد کردند بجهت مبالغه باعتبار داهیهٔ عظیمه که در آن روز واقع شد در کربلا بین حضرت امام حسین و بین مخالفین و هی بعد الزیادات صارت علما الیوم العاشر من المحرم الحرام عند علماء الاسلام کافة و این بعد از زیاد شدن این حروف بر آن علم شد برای روز دهم ماه محرم الحرام در نزد کافهٔ علماء اسلام و در مجمع البحرین گوید و یوم عاشوراء بالمد والقصر وهو عاشر المحرم وهو اسم اسلامی وجاء عشوراء بالمد مع حذف الالف التی بعد العین و روز عاشوراء بمد و قصر روز دهم محرم است و آن اسم اسلامی است و عشوراء بمد و حذف الف بعد از عین نیز آمده و در قمقام از فیروزآبادی نقل نموده است که عاشوراء و عشوراء و عاشور دهم محرم الحرام و یا نهم آنماه است و تاسوعاء روز قبل از روز عاشوراء است و مولّداست و این روز بس شوم و بروایات معتبره از ائمهٔ طاهرین صلوات الله علیهم اجمعین بر شیعیان نامبارکست و نیز در آنکتاب از آثار الباقیه نقل نموده که عاشوراء عبرانی معرّب است یعنی عاشور و در کتاب شرح بیست باب از بعضی از علماء نقل کرده است که عاشوراء نهم محرم است و آنرا از عشر شتر گرفته اند و شتر در روزیکه آب خورد تا هشت روز دیگر آب نخورد و در روز نهم آب خورد که آنرا عشر الابل خوانند بالجمله در کتاب شریف کافی از عبد الملک روایت فرموده که او گفت سؤال نمودم از حضرت صادق علیه السلام از روزهٔ تاسوعا و عاشوراء حضرت فرمود تاسوعاء یوم حوصر فیه الحسین و اصحابه علیهم السلام بکربلاء تاسوعاء روزی است که محاصره شد در آن روز حضرت حسین ع و اصحاب او در کربلاء تا آنجا که فرمود و اما عاشوراء فیوم

اصیب فیه الحسین علیه السلام صریعاً بین اصحابه اصحابه صرعی حوله افصوم یکون فی ذلک الیوم کلا ورب
البیت الحرام ما هو یوم صوم وما هو الا یوم حزن ومصیبة دخلت علی اهل السماء واهل الارض
وجمیع المؤمنین ویوم فرح وسرور لابن مرجانة وال زیاد واهل الشام غضب الله علیهم وعلی ذریاتهم
وذلک یوم بکت علیه جمیع بقاع الارض خلا بقعة الشام فمن صامه وتبرک به حشره الله مع آل زیاد
ممسوح القلب مسخوط علیه ومن ادخل الی منزله ذخیرة اعقبه الله تعالی نفاقاً فی قلبه الی یوم یلقاه وانتزع
البرکة عنه وعن اهل بیته وولده وشارکه الشیطان فی جمیع ذلک **واما وقایع روز عاشورا**
بر چهار قسم است قسم اول در وقایع وحوادث این روز از ابتدای خلقت عالم تا سال شصتم هجرت حضرت
خاتم صلی الله علیه وآله وسلم وما توفیقی الا بالله وما الاستعانة الا منه **واقعهٔ اول**
بنابر نقل صاحب کتاب نزهة المجالس در این روز حق سبحانه وتعالی قلم را آفرید قال الله تعالی ن والقلم
وما یسطرون در تفسیر منهج بعد از ذکر تفاسیر ومعانی بسیاری برای حرف نون گوید اصح اقوال آنست که آن اسم دوات
است ومعنی این است که سوگند بدوات وقلم وگویند که نون اسم لوح باشد که از نور است یا طلا وقلم اعلای از
نور است وطول آن ما بین آسمان است وزمین وبآن لوح محفوظ نوشته شده است واز امام محمد باقر علیه السلام روایت
کرده که رسول خدا صلعم فرمود ن نهریست در بهشت که حق سبحانه وتعالی او را فرمود کن مداداً فی الحال منجمد گردید وبعد از
آن بقلم فرمود اکتب پس قلم هر چیزی که هست وبود وخواهد بود تا روز قیامت نوشت واز ابو هریره روایت که
رسول خدا صلعم فرمود اول چیزی که خدا بیافرید قلم بود پس بنظر هیبت در او نگاه کرد شکافته شد وبعد از آن نون را
بیافرید وآن دوات است پس قلم از آن دوات نوشت هر چیزی را که تا قیامت حادث شود ومفاد ومدلول خبری که
سید جزائری علیه الرحمة در انوار نعمانیه از رسول خدا صلعم روایت کرده آنست که حقتعالی لوح وقلم را از نور حضرت
امام حسن علیه السلام خلق فرمود واز ابن عباس روایت شده که اول چیزی که حق سبحانه وتعالی از نور محمدیه ایجاد فرمود
قلم بود وبعد از آن لوح فجری القلم بما هو کائن پس قلم بر لوح جاری شد وآنچه خواهد شد تا قیامت بر آن
مکتوب گردید ودر روضات الجنات در ضمن ترجمهٔ ظالم بن عمرو نقل نموده که اول چیزی که قلم نوشت این بود
انا التواب اتوب علی من تاب منم قبول کنندهٔ توبه باز گردانم قهر وعذاب خود را از کسی که توبه کند واز گناه
باز گردد وبروایت دیگر اول چیزیکه قلم بر لوح نوشت این بود انا الله لا اله الا انا من رضی عنه والده فانا
عنه راض ومن سخط علیه والده فانا علیه ساخط منم خدائی که جز من خدائی نیست هر که راضی باشد وخوشنود
بود از او پدرش پس من راضی وخوشنودم از او وهر که خشمناک باشد بر او پدرش پس من خشمناکم بر او ودر
کتاب وسائل مظفری در ذکر تاثر وتالم وبکاء مجردات در مصیبت فرزند سید کائنات آورده که در کتب

معتبره از امام علیه السلام روایت کرده اند که خداوند منان وحی کرد بقلم اکتب علی اللوح ان الحسین یقتل غریبا ای قلم
بنویس بر لوح بدرستی که حسین کشته میشود غریب و بیکس قال اللوح و من یقتله لوح عرض کرد خداوند که حسین را
میکشد ندا رسید یزید او را میکشد و شهید میکند فجری القلم علی اللوح بلعنه بغیر اذن ربه پس جاری شد قلم
بر لوح و سبقت گرفت بلعن یزید بی اذن خداوند عالم فاوحی الله الی القلم انک استحققت الثناء بهذا اللعن
پس وحی کرد خدا تعالی بسوی قلم که تو مستحق ثناء و مدح شدی بسبب لعن بر یزید و در روایت دیگر است فشکره
الله لسبقه علی الامر به پس خدا او را مدح نمود بجهة سبقت گرفتن او بلعن یزید پیش از صدور امر بان
مؤلف گوید دلالت خبر بر مدعی بر تقدیری است که قلم از ملائکه نباشد و خلق دیگر از مجردات باشد چنانچه
مقتضای اخبار چندی است و در حقیقت قلم اخبار و اقوال مختلف است بعضی از اخبار دلالت میکند
براینکه قلم خلق شده است از شجره در بهشت که او را خلد نامند و بعضی از روایات دلالت دارد براینکه قلم
ملکی است از ملائکه چنانچه شیخ صدوق علیه الرحمة در معانی الاخبار روایت کرده است و بعضی از
احادیث دلالت میکند براینکه نور است و از بیان اصل ان ساکت است و اینکه از چه خلق شده مثل اخباریکه
شیخ مفید ره در کتاب اختصاص نقل نموده و بعضی از اخبار دلالت میکند براینکه قلم از لؤلؤ است چنانکه
در کتاب در منثور از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است و بسیاری از اخبار دلالت دارد براینکه قلم اول
ما خلق الله است و ساکت است از بیان حقیقت ان و شکی و شبهه نیست که بنا بر قول بثبوت مجردات اول
ما خلق الله نتوان بود مگر مجرد و شیخ صدوق علیه الرحمه در رساله عقائد گوید اعتقادنا فی اللوح و
القلم انهما ملکان و شیخ مفید ره ~~بر شیخ صدوق ره~~ و القلم انهما ملکان ~~رد~~ و شیخ مفید ره فرموده و القلم هو الشیئ
الذی احدث الله به الکتاب الی ان قال و اما من ذهب الی ان اللوح و القلم ملکان فقد ابعد بذلک و
نای عن الحق اذ الملائکة لا تسمی الواحا و لا اقلاما و لا یعرف فی اللغة اسم ملک و لا بشر لوح و قلم
و علامه مجلسی ره در کتاب بحار بعد از نقل این دو کلام فرموده بیان الصدوق علیه الرحمه متبع فیما ذکره للروایة
فلا اعتراض علیه مع انه لا تنافی بین ما ذکره المفید و بین ذلک اذ یمکن کونهما ملکین و مع ذلک یکون احدهما
آلة النقش و الاخر منقوشا فیه و صاحب کتاب سایل مظفریه بعد از نقل اقوال مذکوره گوید در جمع بین
اخبار باید ملاحظه جمیع اخبار مختلفه را نمود و مجرد توفیق بین بعضی با بعضی بدون ملاحظه و مراعات
بعضی اخر البته کفایت نمیکند و دانستی که از اخبار وارده در این باب خبری است که دلالت میکند براینکه قلم
از شجره جنت است و تطبیق ان با ملکیت مشکل است و همچنین خبری که دلالت میکند براینکه لؤلؤ است چرا
که ملائکه مخلوق اند از نور مگر آنکه حمل بر تمثیل و تقریب شود و در چند خبر تصریح شده باینکه قلم اول ما خلق

در بیان حقیقت قلم

در بیان لوح و قلم بیان علامه مجلسی علیه الرحمه

الله است وظاهر است که این سنخ از اخبار هم با ملکیه مساعدت ندارد حتی بر تقدیر ارادهٔ اولیه اضافه فتدبر

واقعهٔ دویم موافق مسطورات کتاب نزهة المجالس در این روز حق تعالی آسمان و زمین را خلق نمود

وخلعت وجود پوشانید واین منافی نیست با آنچه که در قرآن تصریح شده که خلاق منان آسمان و زمین را

در مدت شش روز آفریده چه آنکه تواند بود که روز اول آن شش روز و یا روز آخر آن موافق بوده با روز

عاشوراء والعلم عند الله در سورهٔ اعراف فرموده اِنَّ رَبَّکُمُ اللّٰهُ الَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ فی سِتَّةِ

اَیّامٍ ثُمَّ استَوىٰ عَلَی العَرشِ الآیة بدرستیکه پروردگار شما پروردگاری است که بیافرید آسمان و زمین را

که اصول ممکنات و بزرگترین اجسام عالمند بی ماده و آلت در مدت شش روز پس مستولی شد اراده او برافرینش

عرش و یا مستولی گشت بر آن با انشاء تدبیر مانند استوای ملک بر سریر باستیلاء بر تدبیر مملکت چه آنکه همه تدبیر

از عرش که اعظم مخلوقات است نازل میشود و لهذا بندگان در وقت طلب حوائج دستها را بجانب آن بر میدارند

وتخصیص عرش باستیلای حق تعالی بر آن بجهة آنستکه عرش اعظم مخلوقات و تسمیه آن بعرش بجهة تشبیه آن

است بسریر ملک چه آنکه امور و تدبیر از آن نازل میشود و در سورهٔ یونس آیهٔ سیم فرموده اِنَّ رَبَّکُمُ اللّٰهُ

الَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ فی سِتَّةِ اَیّامٍ ثُمَّ استَوىٰ عَلَی العَرشِ یُدَبِّرُ الاَمرَ الآیة و در سورهٔ هود آیهٔ نهم

فرموده وَهُوَ الَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ فی سِتَّةِ اَیّامٍ وَکانَ عَرشُهُ عَلَی المٰاءِ لِیَبلُوَکُم اَیُّکُم اَحسَنُ

عَمَلاً و در سورهٔ فرقان آیهٔ شصتم فرموده اَلَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ وَما بَینَهُما فی سِتَّةِ اَیّامٍ ثُمَّ استَوىٰ

عَلَی العَرشِ الرَّحمٰنُ فَاسئَل بِهِ خَبیراً و در سورهٔ سجده آیهٔ سیم فرموده اَللّٰهُ الَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ وَ

ما بَینَهُما فی سِتَّةِ اَیّامٍ ثُمَّ استَوىٰ عَلَی العَرشِ ما لَکُم مِن دُونِهِ مِن وَلِیٍّ وَلا شَفیعٍ اَفَلا تَتَذَکَّرُونَ

و در سورهٔ ق آیهٔ سی و هفتم فرموده وَلَقَد خَلَقنَا السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ وَما بَینَهُما فی سِتَّةِ اَیّامٍ وَما مَسَّنا

مِن لُغُوبٍ و در سورهٔ حدید آیهٔ چهارم فرموده هُوَ الَّذی خَلَقَ السَّمٰوٰاتِ وَالاَرضَ فی سِتَّةِ اَیّامٍ ثُمَّ

استَوىٰ عَلَی العَرشِ یَعلَمُ ما یَلِجُ فِی الاَرضِ وَما یَخرُجُ مِنها الآیة شیخ طبرسی در مجمع البیان از رسول خدا

روایت کرده که حق سبحانه و تعالی زمین را در روز یکشنبه و دوشنبه خلق نمود و کوهها را در روز سه شنبه ایجاد

فرمود و آب و درخت و آبادی را در روز چهارشنبه کسوت وجود پوشانید و آسمان را در روز پنجشنبه آفرید

و ماه و خورشید و ستاره ها و ملائکه و آدم را در روز جمعه خلعت خلقت پوشانید و از تفسیر علی بن ابراهیم

نقل شده که آسمان و بهشت و ملائکه را در روز پنجشنبه خلق فرمود و زمین را روز یکشنبه و حیوانات بری و بحری

را روز دوشنبه و اشجار و نباتات و انهار و مار و مور و کژدم و حشرات الارض را روز سه شنبه و جانورهای

پدرنده ها است روز شنبه و جنس مرغ و پرنده را در روز چهارشنبه ایجاد فرمود و آدم علیه السلام را در ساعت شش

در خلقت اسمان و زمین بیوم عاشوراء

در خلقت اجزاء عالم در ایام هفته

(از روز)

از روز جمعه خلعت وجود پوشانید وازابن عباس نقلشده که حقتعالی زمین را در روز یکشنبه ودوشنبه
آفرید وکوهها را در روز سه شنبه ایجاد فرمود وازاین جهة است که مردم میگویند روز سه شنبه روز سنگینی
است ومواضع نهرها ودرختها وقریه ها روز چهارشنبه خلق فرمود ومرغان ووحشیان ودرندگان وحشرات
الأرض را روز پنجشنبه وانسان را روز جمعه کسوت وجود پوشانید وروز شنبه فارغ گردید از خلقت عالم
وآفرینش آن ودر کتاب اختیارات گوید خداوند عالمیان جل جلاله پیش از همه اشیاء نور حضرت رسالت صلی
الله علیه وآله را آفرید وبعضی از حکما آنرا بعقل اوّل تفسیر کرده اند وبعد از آن نور اهلبیت مکرمش علیهم السلام
را با انبیاء آفرید پس از نور آنحضرت جوهرے آفرید وآنرا دونیم کرد ودریك نیم به نظر هیبت نظر کرد آن
آب شیرین شد ودرنیم دیگر نظر شفقت کرد عرش را از آن آفرید وعرش را بر روی آب گذاشت پس کرسے را از نور
عرش آفرید واز نور کرسے لوح وقلم را آفرید پس از نور آنحضرت بهشت را آفرید وآسمانها را از دودے که از آب
برخاست خلق نمود واز کف آن زمین را در روز بیست وپنجم ذی القعده آفرید وپهن کرد وچون زمین را
خلق کرد مانند کشتی درحرکت بود پس کوهها را از موج آب خلق کرد تا زمین قرار گرفت پس ملکی خلق کرد که
زمین را برداشت وسنگی عظیم خلق نمود که سنك بر پشت گاو قرار گرفت وماهے عظیم خلق کرد که پاے گاو
بر پشت آن قرار گرفت وماهے بر روے آبست وآب بر روے هواست وهوا بر روے ظلمت است وآنچه در زیر ظلمت
است بغیر از خدا کسی نداند پس در روز شنبه ابو الجانّ را آفرید ودر روز یکشنبه زمین را آفرید ودر روز
دوشنبه کوهها ودریا آفرید ودر روز سه شنبه اشجار ونباتات زمین را آفرید ونهرها وهوا وآنچه در نهرها
است با عمارتها وموضع خرابها آفرید ودر روز چهارشنبه ارکان آتش را آفرید ودر روز پنجشنبه ملائکه
وآفتاب وماه وستارگان را آفرید ودر روز جمعه آدم را آفرید وبروایت دیگر در روز شنبه ابتداء بآفرینش
عالم فرمود ودر شش روز دنیا وما فیها را آفرید این بود اقوال اهل شرع ومسلمانان مع الجمله حق سبحانه
وتعالی آسمانها وزمینها را در مدت شش روز از روزهاے دنیا اختراع وابداع فرمود با اینکه قادر بود
که بیك طرفة العین آنرا بیافریند تا اینکه تعلیم بندگان باشد که در کارهاے خود عجله نکنند ولهذا پیغمبر ص
فرمود التأنّی من الرحمن والعجلة من الشیطان وازاین قبیل است خلق انسان حالاً بعد حال واختراع اثمار
وازهار وسائر نباتات شیئاً بعد شیئ **تحقیق دقیق** بعضی از عرفاء گفته اند که حضرت باری جل وعلا
بلفظ کن که امر تکوینی است سماوات وارضین را ایجاد فرمود پس بحرف کاف که مجرد از نقطه ومتحرك است
آسمانها را خلق فرمود که عالم تجرد وحرکت است وبحرف نون که مرکب از نقطه وساکن است زمینها را خلق
فرمود که عالم مادّه وسکون است * توانائے که در یك طرفة العین * ز کاف ونون پدید آورد کونین

در خلقت اجزاء عالم کون بایام هفته

در ذم تعجیل و شتاب نمودن

و نیز گویند که در لفظ کن نکته ایست و آن اینست که در میان کاف و نون واوی بوده است چون اصل فعل
مضارعش تکون بوده و بقاعده عربیه صرفیه که التقاء ساکنین جائز نیست انواو حذف شد و او بحساب ابجد
شش است و آن اشاره بشش روزی است که خداوند آسمان و زمین را و آنچه ما بین آنها است در آن افرید و بالجمله
در سوره طلاق فرموده اللّه الّذی خلق سبع سموات و من الارض مثلهنّ یتنزّل الامر بینهنّ لتعلموا
انّ اللّه علی کلّ شیء قدیر خدای بحق آنخدائی است که بیافرید هفت اسمان را و بیافرید از زمین مانند
اسمانها یعنی از انیز هفت طبقه خلق فرمود و فرود میاید فرمان او میان اسمانها و زمینها یعنی حکم او سبحانه
و تعالی نافذ است در جمیع اسمانها و زمینها بحیوة و موت و صحت و مرض و فقر و غنی و سایر تضادیف امور بر وجه
حکمت تا بدانید ای بندگان که خدا تعالی بر افریدن همه چیز و تدبیرات ان توانا است و بروایت دیگر یتنزّل
الامر بینهنّ مراد فرود امدن ملائکه است از ما بین آسمانها و زمینها با وامر و نواهی الهی بر انبیاء صاحب کشاف گوید
که در قران هیچ ایتی نیست که دلالت کند بر اینکه زمین هفت طبقه است مگر این ایه و طبرسی علیه الرحمه گفته است
که میتواند بود که مراد از مماثلت مماثلت در کیفیت باشد زیرا که کیفیت اسمانها مخالف کیفیت زمین است و جمع
بودن سماوات و مفرد بودن ارض با اینکه ارض مانند سموات است در علت بجهة این است که سموات مختلف بالذات
و متفاوت الآثار و الحرکات است بخلاف طبقات زمین که متحد الذات و الصفات است و تقدیم سموات بر ارض
بجهة شرافت و علو مکان و تقدیم خلقت است چه اسمانها را در روز یکشنبه و دوشنبه افرید و زمین را در
روز سه شنبه و چهارشنبه و در تفسیر منهج الصادقین از معالم نقل نموده که طبقه اول اسمان که آسمان دنیا است
موج است محکم شده و اسمان دوم مرمر و بروایت دیگر دره است سفید و اسمان سیم از اهن است و اسمان چهارم
از مس و اسمان پنجم نقره است و اسمان ششم زر است و اسمان هفتم از یاقوت سرخ و در اخبار الدول از ابن عباس روایت
کرده که اسمان اول از زمرد سبز است و اسمان دوم از نقره و اسمان سیم از طلا است و اسمان چهارم از لؤلؤ است
و اسمان پنجم از یاقوت و اسمان ششم از مرجان است و اسمان هفتم از نور است و در کتاب انوار نعمانیه از حضرت رضا
روایت کرده است که روزی حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام در مسجد جامع کوفه تشریف داشت مردی از اهل شام برخاست و
مسائلی چند از انجناب سؤال نمود که از جمله ان مسائل یکی این بود که عرض کرد یا امیر المؤمنین اخبرنی عن الوان
السّموات و اسمائها خبر ده مرا از رنگهای اسمانها و اسماء انها حضرت فرمود اسم اسمان اول رفیع است و آن از اب و
دود است و اسم اسمان دوم قیدوم است و آن برنگ مس است و اسم اسمان سیم ماروم است و آن برنگ برنج
است و اسم اسمان چهارم ارفلون است و آن برنگ نقره است و اسمان پنجم اسمش هیفون است و آن برنگ طلا
است و اسمان ششم اسمش عروس است و آن از یاقوت سبز است و اسمان هفتم اسمش عجماء است و آن از در

در بیان تحقیق هفت زمین

و بروایت دیگر مس است ح

در بیان اسامی هفت آسمان و رنگهای آنها

سفید است و مرویست که از آسمان هفتم تا عرش هفت حجابست و میان هر حجابی صحراها و بیابانهاست از نور

که نهایت آنرا خدا میداند و نام فرشته که موکّل است بر این حجب قیطاطروس است و از قتاده روایت شده که خدا

را در هر طبقه از طبقات آسمانها و زمین امر و خلقی است بر و فوقیّت که در غیر آن نیست و نافع بن ازرق از ابن

عباس پرسید که در طبقهٔ آخرین زمین از مخلوقات الهی هستند بلی فرشتگان و جنیانند و در منهج الصّادقین آورده

که عیّاشی باسناد خود از حسین بن خالد روایت کرده که او از حضرت ابو الحسن علی بن موسی الرّضا علیه و علی آبائه الصّلوة

والسّلام پرسید که مراد چیست در قول خدا تعالی که فرموده وَالسَّمَآءِ ذَاتِ الْحُبُكِ فرموده ای محبوکة الی

الْأَرْضِ یعنی محکم و استوار بزمین آنگاه تشبیک اصابع فرموده و بهم متداخل ساخت و فرمود که تداخل آسمان

و زمین باین طریق است گفتم یابن رسول الله چگونه چنین باشد و حال آنکه حقّ سبحانه و تعالی فرموده رَفَعَ

السَّمَاءَ بِغَيْرِ عَمَدٍ فرمود حقّ تعالی فرموده است بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا پس عمد هست امّا مرئی نمیشود عرض کردم

فدای تو گردم تبیین این کلام فرمای بروجهی که مفهوم ما شود حضرت دست چپ خود را منبسط ساخت و بعد

از آن دست راست را بطریق قبه بر بالای آن نهاد و فرمود هٰذِهِ الْأَرْضُ الدُّنْيَا وَالسَّمَآءُ الدُّنْيَا عَلَيْهَا قُبَّةٌ

این زمین دنیاست و آسمان دنیا مانند قبه بر بالای آن است وَالْأَرْضُ الثَّانِيَةُ فَوْقَ السَّمَآءِ الدُّنْيَا وَالسَّمَاءُ

الثَّانِيَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَالْأَرْضُ الثَّالِثَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الثَّانِيَةِ وَالسَّمَاءُ الثَّالِثَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَالْأَرْضُ الرَّابِعَةُ

فَوْقَ السَّمَآءِ الثَّالِثَةِ وَالسَّمَاءُ الرَّابِعَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَالْأَرْضُ الْخَامِسَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الرَّابِعَةِ وَالسَّمَاءُ الْخَامِسَةُ

فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَالْأَرْضُ السَّادِسَةُ فَوْقَ السَّمَاءِ الْخَامِسَةِ وَالسَّمَاءُ السَّادِسَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَالْأَرْضُ السَّابِعَةُ فَوْقَ

السَّمَآءِ السَّادِسَةِ وَالسَّمَاءُ السَّابِعَةُ فَوْقَهَا قُبَّةٌ وَعَرْشُ الرَّحْمٰنِ فَوْقَ السَّمَاءِ السَّابِعَةِ یعنی زمین دوّم بر

بالای آسمان دنیاست و آسمان دوّم مانند قبه بر بالای آن است و زمین سیّم بر بالای آسمان دوّم است

و آسمان سیّم مانند قبه بر بالای آنست و زمین چهارم بالای آسمان سیّم است و آسمان چهارم مانند قبه بر بالای

آنست و زمین پنجم بالای آسمان چهارم است و آسمان پنجم مانند قبه بر بالای آنست و زمین ششم بالای آسمان

پنجم است و آسمان ششم مانند قبه بر بالای آنست و زمین هفتم بالای آسمان ششم است و آسمان هفتم مانند قبه

بر بالای آنست و عرش فوق آسمان هفتم است و اینست قول حقّ تعالی که فرموده اَللّٰهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوٰتٍ

وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ عرض کردم پس در زیر قدم ما یک زمین است فرمود نعم مَا تَحْتَنَا إِلَّا أَرْضٌ وَاحِدَةٌ وَ اَنَّ

السِّتَّ لَفَوْقَنَا بلی در زیر قدم ما همین یک زمین است و شش طبقهٔ دیگر بر بالای سر ما است و بنابراین حدیث

شریف مراد بقوله یَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ فرود آمدن ملائکه باشد از ما بین آسمانها و زمینها با وامر و نواهی الهی بر

انبیاء **واقعهٔ سیّم** در این روز حقّ سبحانه و تعالی ظلمت را خلق فرمود چنانچه شیخ طوسی ره در مصباح از

[illegible]

[illegible]

عبد الله بن سنان روایت نموده که حضرت صادق علیه السلام فرمود اِنّ الله عزّ وجلّ لمّا خلق النّور خلقه یوم الجمعة فی تقدیره فی اوّل یومٍ من شهر رمضان وخلق الظّلمة فی یوم الاربعاء یوم عاشوراء یعنی یوم العاشر من شهر محرّم فی تقدیره وجعل لکلّ منهما شرعة ومنهاجا یعنی بدرستی که خداوند جلّ ذکره زمانی که خلق فرمود نور را خلق کرد او را در تقدیر خود در روز جمعه اوّل ماه رمضان وخلق نمود ظلمت را در روز چهارشنبه عاشوراء در تقدیر خویش یعنی روز دهم ماه محرّم وقرار داد از برای هر یک از این دو طریق و راه روشنی انتهی قال الله تعالی الحمد لله الّذی خلق السّموات والارض وجعل الظّلمات والنّور ثمّ الّذین کفروا بربّهم یعدلون حمد و ستایش مر خدائی راست که بقدرت کامله خود بیافرید آسمانها را بدون عمد ومدد وخلق نمود زمین را بدون اصل ومادّه وایجاد فرمود تاریکیها وروشنائی را بدانکه فرق میان جعل وخلق آنست که در خلق معنی تقدیر است ودر جعل تضمین کانه قال قدّر السّموات والارض وضمن فیه الظّلمات والنّور ولهذا احداث نور وظلمت بجعل تعبیر شده تا تنبیه باشد برانکه نور وظلمت قائم بنفس خود نیستند وجمع بودن ظلمات بجهت کثرت اسباب آنستکه هیچ جنسی از اجناس نیست مگر اینکه اجرام از اظلّی هست وظلّ آن ظلمت است بخلاف نور که آن جنس واحد است که نار باشد وتقدیم ظلمات بر نور بجهت تقدیم آن است در خلقت چنانکه از قتاده روایت است که حقتعالی اوّل ظلمت را آفرید وبعد از آن نور را وهمچنان که اوّل دوزخ را آفرید وبعد از آن بهشت را آفرید وبخلقت آسمانها خلق فرمود وبعد از آن زمین را واین آیه ردّ قول مجوس است که گفتند خدا خالق است نور را وشیطان آفریننده ظلمت است پس بجهت ردّ قول ایشان فرموده که نور وظلمت هر دو مخلوق من میباشند ودر نزد اکثر مراد از نور وظلمت روز وشب است وگفته اند که آن علم وجهل است واز قتاده روایت است که مراد جنّت ونار است واز بحر الحقایق نقل شده که بیافرید آسمان دل وزمین نفس را وپیدا کرد ظلمات نفوس را از صفات حیوانی واخلاق شیطانی وظاهر فرمود نور قلوب را از صفات ملکی روحانی واخلاق ربّانی **واقعهٔ چهارم** در ساعت ششم از روز جمعه عاشر محرّم الحرام وبقولی بعد از زوال آفتاب از روز حضرت احدیّت وبخشندهٔ بی منّت روح دمید در جسد آدم علیه السلام چنانچه در روضة الصّفاء وناسخ التّواریخ است ودر جزء اوّل نزهة المجالس نیز خلقت آدم را در این روز نوشته است وابن اثیر از عبد الله بن سلام نقل نموده است که حقتعالی در روز یکشنبه ابتداء نمود بآفرینش عالم پس زمینها را در روز یکشنبه ودوشنبه آفرید وکوههای ثابته را در سه شنبه وچهارشنبه خلق فرمود وآسمانها را در پنجشنبه وجمعه ایجاد فرمود ودر ساعت آخر روز جمعه از آفرینش عالم فارغ شد پس در آن ساعت آدم علیه السلام را خلق فرمود وآن ساعت همان ساعتی است که قیام قیامت در آن ساعت خواهد شد واما کیفیّت خلقت آدم علیه السلام بطور تلخیص وتلفیق از کتب تفاسیر وتواریخ بدین نهج است که چون حق تعالی اراده فرمود

در تاریخ خلقت نور وظلمت است

در بیان فرق نور وظلمت ووجه جمع نور وظلمت

آدم علیه السّلام را خلق نماید وحی فرمود بسوی زمین که میخواهم از تو خلقی خلق کنم و بیافرینم که بعضی از ایشان اطاعت من کنند و برخی نافرمانی من خواهند نمود پس هر یک از ایشان که اطاعت کنند مرا داخل بهشت نمایم و هر که نافرمانی من کند او را در آتش دوزخ عذاب نمایم فبکت الأرض فانفجرت منها العیون الی یوم القیمة پس زمین بگریه در آمد چشمهای آب از او ظاهر گشت تا روز قیامت و بروایت دیگر زمین بر خود بلرزید و از حق تعالی طلب شفقت نمود و چون جبرئیل امین بفرمان رب العالمین از سدرة المنتهی بر بسیط غبراء رسید و دست تصرّف دراز کرد که طینت آدم را از زمین بردارد زمین گفت أعوذ بالله منك پناه میبرم بخدا از تو که از من در گذری چه آنکه میشاید که از من شخصی بوجود آید که بشیوه نافرمانی اقدام کند و بدان سبب معذّب و معاقب گردد و من طاقت عذاب الهی و سخط پادشاهی او ندارم حضرت روح الامین بر عجز و بیچارگی زمین ترحّم نموده برگشت و صورت واقعه را بدرگاه الهی معروض داشت پس میکائیل و اسرافیل بدان امر مامور گشتند و ایشان نیز مانند جبرئیل بی نیل مقصود باز آمدند پس عزرائیل مامور گشته و بزمین آمد و او استغاثه و سوگند زمین را نپذیرفت و گفت پروردگار من مرا امر کرده است از این عمل میا و ورم خواه ترا خوش آید و خواه بد آید پس یک قبضه خاک مختلف الألوان والصفات از تمام روی زمین برگرفت و باسمان برد و چون بدرگاه پروردگار رسید حق تعالی با او وحی فرمود که چون زمین پناه برد بمن از تو چگونه بوی پناه ندادی عزرائیل گفت که من فرمانبردار توام بر خود لازم و واجب دیدم از ترحّم خویش بر وی حق سبحانه و تعالی با او فرمود انت تصلح لقبض الأرواح فسمّاه ملك الموت ترا شایسته است که قبض کننده ارواح بوده باشی پس که ترا ملك الموت نامیدم و قبض ارواح آدم و ذرّیات او را در قبضه تو نهادم عزرائیل از این سخن بگریه در آمد و عرض کرد الهی در میان بنی آدم انبیاء و اصفیا خواهند بود و لا محاله بدین سبب مرا دشمن دارند بار تعالی فرمود که من چندان مرض و علل بر بنی آدم گمارم که از شدّت آن محن بعد او فوت تو نپردازند و از ایشان امری صادر نشود که سبب رنجش تو گردد و بالجمله چون عزرائیل خاك آدم را بیاورد بار تعالی او را امر فرمود که چهار آب بیاورد آب شیرین و آب شور و آب تلخ و آب گندیده پس امر فرمود که آن آبها را در آن خاك بریزد پس آب شیرین را در حلق آدم قرار داد و آب شور را در چشمهای او و آب گندیده را در بینی او و آب تلخ را در گوش او مقرّر فرمود و از صحف ادریس علیه السّلام نقل شده که در صباح روز یکشنبه دوّم که روز هشتم ابتدای خلقت دنیا بود حق سبحانه ملکی را امر فرمود که طینت آدم را خمیر کند و اجزاء آن را با هم مخلوط نماید و خمیر مایه او تا چهل سال بدان حال بماند و پس از آن بار تعالی او را چسبنده گردانید مانند لجن متغیّر و تا چهل سال بدان وصف باقی بود پس از آن خشك گردانید مانند سفال کوزه گران و چهل سال نیز بدان صفت بود و چون صد و بیست سال از ابتداء تخمیر طینت او در گذشت با ملائکه فرمود انّی خالق بشرا من صلصال من حمأ

اول الآیة واذ قال ربك للملائكة انی خالق الآیة من سورة حجر آیة ۲۸

مسنونٍ فاذا سوّیته ونفخت فیه من روحی فقعوا له ساجدین بدرستی که من خلق کننده ام آدمی را از گل خشك از لای گندیده پس چون درست کنم او را وبدمم در او از روح خود یعنی روحی که آفریده من است پس بیفتید برای او سجده کنندگان بسجده تعظیم وتکریم وبمدلول انّ الله خلق آدم علی صورته آدم را بهمان صورت که او را در لوح محفوظ تصویر وتقدیر کرده بود خلق فرمود وبعضی گفته اند که ضمیر راجع است بخدا وبنابراین مراد از صورت صفت است یعنی او را مظهر صفات کمالیه خود گردانید ویا مراد همان صورت ظاهر باشد واضافه از برای تشریف باشد یعنی صورتیکه پسندیده وبرگزیده او بود وبرخی گویند ضمیر راجع است بآدم یعنی صورتیکه لایق ومناسب او بود ویا آنکه در اوّل حال خدا او را بصورتی خلق کرد که در آخر مرد او را مشاهده کردند نه مثل دیگران که بتدریج بزرگ میشوند ودر صورت واحوال ایشان تغییر هم میرسد ومؤیّد بعضی از این وجوه بسند معتبر از حضرت باقر علیه السلام منقولست که از آنحضرت از معنی این حدیث پرسیدند فرمودند یعنی صورت محدثه آفریده شده که خدا برگزیده بود واختیار کرده بود از برسائر صورتهاء مختلفه پس او را بخود نسبت داد چنانکه کعبه را بخود نسبت داده وچنانکه روح را بخود نسبت داد وفرمود بدمم در او از روح خود وبسند معتبر از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که روزی رسول خدا صلی الله علیه وآله گذشت بر دو شخص که یکدیگر را دشنام میدادند پس شنید که یکی بدیگری میگوید قبّح الله وجهك خدا قبیح گرداند روی ترا وروی هر که را که بتو میماند حضرت باو فرمود ای بنده خدا مگوی این سخن را برادرت خلق الله آدم علی صورته حق تعالی آدم را بصورت او آفریده است ومثل این حدیث از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام نیز منقول است وبنابراین دو حدیث ضمیر صورته راجع است بآن شخص که دشنام داده میشد ومع الجمله چون تخمیر خلقت آدم علیه السلام باتمام رسید وتعدیل وتناسب اعضاء او باختتام انجامید ووقت آن شد که صبح زندگانی او از مهبّ عواطف ربّانی دمیدن گیرد ولوامع حیات از مطلع آن وجود فائض البرکات لایح وطالع گردد حق سبحانه وتعالی روح مقدّس را امر فرمود که داخل جسد آنحضرت شود وچون قالب کالبد آدم علیه السلام در نظر روح لطیف نورانی کثیف وظلمانی نمود از دخول ونزول در آن ابا وامتناع نمود تا آنکه خطاب ربّ الارباب در رسید که ادخل کرهاً ثمّ اخرج کرهاً داخل شو با کراهت وبیرون رو با کراهت پس روح از طرف سر مبارك آنحضرت آغاز دخول نمود وبهر جاء بدن که میرسید آن سفال بگوشت وپوست مبدّل میشد وچون روح به بینی ودهن وزبان آنحضرت رسید آنجناب عطسه زد وبالهام ربّانی زبان بشکر وحمد حضرت ذو الجلال گشاده وگفت الحمد لله ربّ العالمین وبروایت دیگر فرمود الحمد لله حقتعالی باو خطاب فرمود یرحمك الله وبروایتی یرحمك ربّك وبروایت دیگر باو وحی فرمود رحمك الله یا آدم لهذا خلقتك لتوحّدنی وتعبدنی وتحمدنی وتؤمن بی ولا تکفر بی ولا تشرك بی شیئاً خدا رحمت کند

در معنی ان الله خلق آدم علی صورته

کراهت روح از دخول در جسم کثیف

تورا ای آدم برای این آفریدیم تورا که مرا یگانه بدانی و بمن ایمان آوری و مرا حمد نمائی و عبادت کنی و چیزی را شریک من قرار ندهی پس در آنوقت بارتعالی فرمود سبقت رحمتی غضبی و در دعا وارد است که یا من سبقت رحمته غضبه چه آنکه آدم علیه السلام بی سابقهٔ عبادتی در اول الحال مشمول عنایت و رحمت گشت و از حضرت صادق منقولست که چون حقتعالی آدم را آفرید و روح در او دمید پیش از آنکه روح در تمام بدن او جاری شود چون روح بزانوهای او رسید و بروایت دیگر چون روح بناف او رسید که ران و ساقهای او هنوز گل بود خواست برخیزد نتوانست بیفتاد در آنوقت حق سبحانه و تعالی فرمود وکان الانسان عجولا [عه] آدمی بسیار شتاب کننده است یعنی تعجیل دارد در انقلاب از حالی بحالی در تفسیر منهج از سلمان فارسی روایت کرده است که حقتعالی اول سر آدم را خلق فرمود که محل حواس است تا نگرد که اعضاء دیگر او چگونه مخلوق میشود چون وقت نماز عصر در رسید گفت اللهم عجل خلقی قبل غروب الشمس بارخدایا تعجیل فرما با فریدن من پیش از آنکه آفتاب فرو رود و عبدالله بن عباس گفته است که چون روح بناف آدم ع رسید خواست که باز نشیند نتوانست بیفتاد فذلک قوله تعالی وکان الانسان عجولا و در سورهٔ مبارکهٔ انبیاء فرموده است خلق الانسان من عجل آفریده شده است آدمی از شتاب و این غایت مبالغه است در لزوم عجله یعنی فرط استعجال و قلت تأنی او در او بر وجهی است که گوئیا از شتاب مخلوق شده است و بران مطبوع گشته است کقولک خلق زید من الکرم و بالجمله چون روح در جوف آدم رسید آرزوی طعام کرد و بروایت دیگر چون روح در تمام بدن او دمیده شد همانساعت خوشه انگوری را گرفته تناول نمود و این اول حرصی بود که از آدم ظاهر شد و در اخبار الدول گوید وکان اول شیء اکلاه فی الجنة العنب و آخر شیء اکلاه قبل الخطیئة العنب اول چیزی را که آدم و حوا در بهشت تناول نمودند انگور بود و آخر چیزی که قبل از خوردن گندم تناول کردند نیز انگور بود و از عبدالله بن عباس نیز روایت شده که رسول خدا ص فرمودند چون حقتعالی آدم را خلق کرد او را نزد خود باز داشت در آنحال آدم عطسه کرد و خدا را حمد نمود حقتعالی با و فرمود یا آدم حمدتنی فوعزتی وجلالی لولا عبدان ارید ان اخلقهما فی آخر الزمان ما خلقتک ای آدم مرا حمد نمودی بعزت و جلال خودم قسم که اگر نبود بواسطهٔ آن دو بندهٔ برگزیده که در آخر الزمان میخواهم ایشانرا خلق نمایم هر آینه تورا خلق نمیکردم آدم علیه السلام عرض کرد پروردگارا بقدر و منزلت که ایشانرا در نزد تو هست مرا خبرده از اسم ایشان خطاب رسید ای آدم نظر کن بسوی عرش چون آدم ع نظر کرد دید دو سطر بنور بر عرش نوشته است در سطر اول نوشته است لا اله الا الله و محمد نبی الرحمة و علی مفتاح الجنة یعنی نیست خدائی جز الله که شریک و مثل ندارد و محمد ص پیغمبر رحمت است و علی علیه السلام کلید بهشت است و در سطر دوم نوشته است آلیت علی نفسی ان ارحم من والاهما و اعذب من عاداهما قسم یاد کرده ام بذات

عه سورهٔ بنی اسرائیل آیه ۱۱

بطفیل احمد خلق شد آدم

مقدس خود که رحم نمایم هر که را که با ایشان موالات ودوستی نماید وعذاب کنم هر که را که با ایشان معادات ودشمنی کند در کتاب حبیب السیر گوید که باتفاق اصحاب اخبار کنیت ادم علیه السلام ابو محمد وابو البشر است ولقب شریفش صفی الله ودر بحار الانوار از نوادر راوندی نقل نموده است که حضرت رسول خدا ص فرمودند اهل الجنة لیست لهم کنی الا ادم ع فانه یکنی بابی محمد توقیراً وتعظیماً له از برای اهل بهشت کنیتی نیست مگر برای ادم علیه السلام که او را بکنیت ابو محمد خطاب کنند بجهة توقیر وتعظیم او وبروایت دیگر مکنی شدن انجناب بابی محمد بجهة اظهار شرافت پیغمبر ما صلی الله علیه واله است ودر بحار الانوار مسطور است که سید بن طاوس از صحف ادریس ع نقل نموده است که چون حقتعالی ادم را آفرید با و فرمود ای ادم تو اول پیغمبران ومرسلین میباشی وفرزند تو محمد ص آخر پیغمبران ورسل است واو اول کسیست که زمین گشوده میشود از او ومبعوث میشود در قیامت واول کسی است که او را جامه می پوشانند وسوار میکنند ومیاورند بسوی موقف قیامت واو اول شفاعت کننده است واول کسیست که در بهشت را برای او بگشایند واول کسیست که داخل بهشت میشود وتو را باو کنیت دادم پس تو ابو محمدی پس قال ادم علیه السلام الحمد لله الذی جعل من ذریتی من فضله بهذه الفضائل وسبقنی الی الجنة ولا احسده پس ادم گفت که حمد وسپاس مر خداوندیرا که از ذریه من قرار داد کسیکه فضیلت داده است او را باین فضایل وسبقت خواهد گرفت بر من بسوی بهشت ومن حسد نمیبرم او را وبالجمله ادم علیه السلام اولین انسان ونخستین بشری است که افسر نبوت برسر نهاد ودر بهشت در آمد وشریعت انحضرت مشتمل بود بر خدا پرستی ونماز وروزه وقربان واجتناب بخمر وگوشت خنزیر وکتاب انجناب بقولی محتوی بود بر چهل صحیفه وبعضی بیست ویک صحیفه گفته اند ومضمون صحف سراسر حکمت طبیعی بر معرفت منافع ومضار ادویه وکیفیت تسخیر جن وشیاطین الی اخرها یاتی فی الیوم السابع والعشرین من شهر رمضان انشاء الله الرحمن در کتاب اخبار الدول گوید که وکان ادم علیه السلام اجمل البریة وکان امرداً وانما نبتت اللحی لولده بعده ادم علیه السلام نیک سیرت ونیکو صورت ترین تمام خلق وبی ریش بود وفرزند بعد او بشت ع ریش در اورد ودر جای دیگر انکتاب گوید اول کسیکه ریش در اورد وکلاه برسر نهاد ونعلین بپای کرد شیث بن ادم بود وانجناب افضل واشبه واجب فرزندان ادم علیه السلام بود بدانکه علماء اخبار در علت تسمیه ادم علیه السلام اختلاف کرده اند بعضی گفته اند ادم بالمد یعنی گندم گون وابو البشر علیه السلام را برای ان ادم گویند که صاحب ادمه بود یعنی گندم گون بود ویا برای انکه خاک وجودش از ادیم زمین بود یعنی روی زمین ویا انکه صاحب ذمه بوده است یعنی سزاوار امامت ویا انکه صاحب دم بوده است بالفتح یعنی الفت وسازگاری وبعضی گفته اند که ادم از ادیم است بفتح یعنی پوست سرخ وشیخ صدوق علیه الرحمة گوید که

وجه کنیت ادم بابو محمد

وجه تسمیه ابو البشر بادم

ادیم اسم زمین چهارم است چون آدم علیه السلام از آن مخلوق شده او را آدم گویند و از ثعلبی نقل شده است که ان
التراب بلسان العربیة ادیم خاک بزبان عربی ادم است و چون آدم از آن خلق شد او را آدم گویند و صاحب
حبیب السیر از تهذیب الاسماء واللغات نقل نموده که نام همه پیغمبران عجمی است الا نام چهار پیغمبر آدم
وصالح وشعیب ومحمد صلوات الله علیهم واین مؤید قول کسانی است که گویند آدم عربی است وبعضی
را عقیده آنستکه آدم عجمی است مانند آذر وشالخ و او را اشتقاق نیست و علامه مجلسی علیه الرحمة
از عبد الله بن سلام روایت کرده است که او از رسول خدا صلی الله علیه واله پرسید که چرا آدم را آدم
نامیدند فرمود برای آنکه از خاک روی زمین خلق شده پرسید که آدم از همه خاکها خلق شد یا از
یک خاک فرمود که اگر از یک خاک خلق میشد مردم یکدیگر را نمیشناختند وهمه بر یک صورت بودند
پرسید که ایشان را در دنیا مثلی و مانندی هست فرمود که خاک مثل ایشان است که در خاک سفید
وسیاه وسرخ وسبز ورنگین ونیم رنگ و رنگ خاکی وکبود هست ودر آن شیرین وشوره زار وهموار
وناهموار ونرم وسخت هست پس باین سبب در میان مردم نرم ودرشت وسفید وسیاه وزرد وسرخ ورنگین
ونیم رنگ هست برنگهای خاک پرسید که آدم از حواء بهم رسیده است یا حواء از آدم فرمود بلکه حوا را خلق
کردند از آدم واگر آدم از او خلق میشد طلاق بدست زنان می بود وبدست مردان نبودی پرسید که از
کل آدم خلق شد یا از بعض او فرمود از بعض او واگر از کل او خلق میشد در قصاص حکم مردان وزنان یکی بود
پرسید که از ظاهر آدم خلق شد یا از باطن او فرمود از باطن او واگر از ظاهر او خلق میشد هر اینه زنان بیحجاب
میگشتند چنانکه مردان میگردند پس باین سبب لازم شده است که زنان خود را مستور گردانند پرسید که از
جانب راست آدم خلق شده یا از جانب چپ فرمود از جانب چپ واگر از جانب راست خلق میشد هر اینه مرد وزن
در میراث باهم مساوی بودند وچون از جانب چپ او مخلوق شد زن یکسهم از میراث میبرد ومرد دو سهم وشهادت
دو زن برابر یکمرد است پرسید از کجای او خلق شد فرمود از طینتی که زیاد آمد از دنده های پهلوی چپ او و
مکشوف باد که در روز خلقت آدم ع اختلاف بین ارباب سیر وتواریخ واقع و بنظر این احقر رسیده هفت قول
است (۱) در ساعت ششم از روز جمعه عاشر محرم کما ذکرناه (۲) روز بیست وششم ربیع الاول چنانکه در وقایع
الشهور ببیرجندیست (۳) در ساعت آخر روز جمعه نیمه ماه رمضان چنانکه در جزء اول نزهة المجالس است (۴)
در ساعت آخر روز جمعه بیست وهشتم آذر چنانکه در اخبار الدول ومعالم التنزیل نقل نموده (۵) در حیوة
القلوب مسطور است که در صباح روز یکشنبه دوم که روز هشتم ابتدای خلقت دنیا بود حقتعالی ملکی
را امر فرمود که طینت آدم را خمیر کند وبعضی را با بعضی مخلوط گرداند پس خمیر او را تا چهل سال بدان حال

در بیان وجه تسمیه حضرت آدم علیه السلام

در تعیین روز خلقت آدم

بما انالی آخر طاهر (ع) در کتاب مروج الذهب سبائك الذهب اخبار الدول وبحار الانوار مسطور
است که در روز جمعه ششم نیسان آدم علیه السلام وفات یافت در همان روز وساعتی که خداوند او را خلق فرموده
بود وبقول اکثر مورخین وفات آدم علیه السلام در یازدهم محرم روی نموده پس بنابراین خلقت آنحضرت نیز در آن روز
بوده والعلم عند الله ومحتملست که مراد از خلقت در بعضی از این اقوال تخمیر طینت یا تصویر صورت آنحضرت
باشد (۷) در انوار نعمانیه واختیارات در ذکر سعادت ونحوست ایام ماهها از حضرت صادق علیه السلام روایت
کرده است که در روز اول ماه روزیست که خدا تعالی آدم علیه السلام را در این روز خلق فرمود وآن روز مبارکی است
برای طلب حوائج وزن خواستن ونزد حکام وسلاطین رفتن وطلب علم وسفر کردن وخرید وفروش نمودن وخرید
وفروش نمودن وخرید حیوانات واگر در این روز بنده یا حیوانی بگریزد ویا گم شود بعد از هشت روز پیدا شود
وهر که در این روز بیمار شود بزودی شفا یابد وفرزندی که در این روز متولد شود بخشنده وفراخ روزی گردد
وبروایت دیگر روز اول ماه روز شایسته وشادی وسرور است وبرای همه کارها خوبست خصوصا زراعت
کردن ودرخت نشاندن وعمارت بنا کردن انتهی وپوشیده نماناد که مسطورات این واقعه را از تاریخ حبیب
الدول وروضة الصفا وحبیب السیر وبحار الانوار وحیوة القلوب ومنهج الصادقین وانوار نعمانیه وناسخ
التواریخ ونزهة المجالس واختیارات بطریق تلفیق مرقوم داشتیم **واقعهٔ پنجم** موافق مسطورات
روضة الصفا وناسخ التواریخ وجزء اول نزهة المجالس در این روز آدم علیه السلام مسجود ملائکه شد علماء اخبار
وحافظان عجائب آثار چنین ثبت وضبط نموده اند که چون صبح زندگانی از مهب عواطف ربانی در جسد
آدم علیه السلام دمیدن گرفت وبجمال ظاهری وکمال معنوی آرایش یافت بجهت زیادتی تعظیم وتکریم ملائکه
عظام بسجود آن ذات کامل الصفات مامور شدند وهمه بقدم انقیاد پیش آمدند وپیشانی مسکنت بر زمین
نهاده او را سجده کردند مگر ابلیس که از روی استکبار سر بر تافت وابا نمود از آنکه بوده باشد از سجده کنندگان
چنانکه حق سبحانه وتعالی در سورهٔ حجر فرموده ﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَنْ يَكُونَ مَعَ
السَّاجِدِينَ﴾ ودر سورهٔ ص فرموده ﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾
پس سجده کردند فرشتگان همه ایشان تمام آدم را وهیچ یک از ایشان از سجده ابا ننمودند مگر ابلیس که بزرگ
داشت خود را واطاعت نکرد وبود او در زمان گذشته از کافران ویا گرویدگان ویا آنکه بجهت آن نافرمانی
کافر گشت ودر زمرهٔ کافران محسوب آمد ودر سورهٔ اعراف فرموده ﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ
فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُنْ مِنَ السَّاجِدِينَ﴾ پس گفتیم مر فرشتگان را بعد از خلق وتصویر آدم ونفخ روح در
او سجده کنید آدم را سجدهٔ تعظیم وتحیت پس سجده کردند ملائکه آدم را مگر ابلیس که او از روی حسد وتکبر نمود

ذکر وقایع ماه محرم و بیان بعضی از آنها

نقصان حاصل از طاعات مبنی بر سجود آدم

از سجده کنندگان مر آدم و در سورهٔ بنی اسرائیل فرموده است فسجدوا الا ابلیس قال ءاسجد لمن خلقت
طینا پس سجده کردند همه فرشتگان مگر ابلیس که سجده نکرد و چون حقتعالی باو فرمود چرا سجده نکردی از
روی استکبار و انکار گفت که آیا سجده کنم کسی را که آفریدی او را از گل و در سورهٔ کهف فرموده واذ قلنا
للملائکة اسجدوا لآدم فسجدوا الا ابلیس کان من الجن ففسق عن امر ربه افتتخذونه و
ذریته اولیاء من دونی وهم لکم عدو بئس للظالمین بدلا و یاد کن وقتی را که گفتیم مر فرشتگان
که سجده کنید آدم را پس سجده کردند همه ملائکه مگر ابلیس که بود از جن یعنی از قوم بنی جان پس بیرون رفت
از فرمان پروردگار خود آیا فرا میگیرید شما او را و فرزندان او را دوستان بغیر من که آفریدگار شمایم و
حال آنکه ابلیس و ذریهٔ او دوستان شما نیستند و دشمنان شمایند و ایشان بد بدلی هستند از خداوندان برای
ستمکاران بدانکه اجماع جمیع مسلمانان است که سجدهٔ ملائکه مر آدم ع را سجدهٔ عبادت و پرستیدن نبوده چه آنکه
سجدهٔ عبادت برای غیر خدا کفر و شرک است و در حقیقت این سجده پنج قول است اول آنکه این سجده از برای خدا
بود و آدم قبله بود چنانکه مردم رو بکعبه مینمایند و خدا را سجده میکنند دوم در اخبار الدول گوید معنی سجدهٔ ایشان را
باین عبادت که معنی سجودهم انهم اقروا لآدم انه اخیر و اکرم علی الله تعالی منهم یعنی سجدهٔ ملائکه مر آدم را باین معنی
بود که ایشان اقرار و اعتراف نمودند که آدم ع بهتر و گرامیتر است نزد خدایتعالی از ما سیم نیز در آنکتاب مسطور است
که بعضی گفته اند که سجود ملائکه مر آدم ع را سجدهٔ تعظیم و تحیت بوده است نه سجدهٔ نماز و عبادت و آن ایماء و
انحناء و گذاشتن دست است بر سینه چهارم آنکه مراد از سجود انقیاد و خضوع و اطاعت است نه سجدهٔ متعارف
و اگرچه این معنی بحسب لغت محتملست اما ظواهر اخبار بسیار بلکه تصریح بعضی از آن شهادت برخلاف آن میدهد
پنجم آنکه سجدهٔ حقیقی بود برای تکریم و تعظیم آدم و فی الحقیقة عبادت خدا بود چون بامر او واقع شد و ظاهر اکثر
اخبار اینست پس ظاهر شد که سجده از برای غیر خدا بقصد عبادت کفر است و بقصد تعظیم بدون امر او فسق است و
محتملست که سجدهٔ تحیت در امم سابقه مجوز بوده و در این امت حرام شده باشد و احادیث بسیار در نهی از سجده برای
غیر خدا وارد است در حدیث معتبر منقولست که از حضرت صادق علیه السلام سؤال کردند که آیا صلاحیت دارد سجده کردن
برای غیر خدا فرمودند نه عرض کردند پس چگونه خدا امر کرد ملائکه را بسجدهٔ آدم ع فرمود من سجد بامر الله فقد
سجد لله هر که بامر خدا سجده کند برای خدا سجده کرده است پس سجدهٔ ملائکه برای خدا بوده چون بامر او واقع شد
و در حدیث دیگر از حضرت امام علی النقی علیه السلام منقولست که فرمود سجود ملائکه برای آدم نبود بلکه فرمانبرداری
خدا بود و محبتی بود از ایشان نسبت بآدم ع و احادیث بسیار وارد شده است براینکه آدم ع مسجود ملائکه نشد
مگر برای تعظیم و تکریم محمد و آل محمد ع از حضرت علی بن الحسین ع منقولست که فرمود خبر داد مرا پدرم از پدرش که رسول خدا

بیان سجدهٔ ملائکه آدم را
بمعنای آن اختلاف اقوال

تحقیق سجدهٔ ابوین برای یوسف
تحقیق سجدهٔ ابوین

فرمودند در وقتی که خداوند عالم اشباح مارا از بالای عرش به پشت آدم منتقل نمود آدم دید نور عظیمی از پشت او ساطع است عرض کرد پروردگارا این نوار چیست حق سبحانه وتعالی فرمود این انوار اشباح هستند که از بهترین بقعه‌های عرش نقل کرده‌ام ایشان را به پشت تو ولذلک امرت الملائکة بالسجود لک اذ کنت وعاء لتلک الاشباح وباین سبب امر نمودم ملائکه را که تورا سجده کنند زیراکه تو ظرف آن اشباح بودی وبسند معتبر از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که رسول خدا صلی الله علیه وآله فرمودند بدرستیکه حقتعالی فضیلت داده است پیغمبران مرسل را بر ملائکه مقربین وفضیلت داده است مرا بر جمیع پیغمبران مرسل وفضیلت داده است بعد از من علی وامامان از ذریه او را پس فرمود انّ الله تبارک وتعالی خلق آدم فاودعنا صلبه امر الملائکة بالسجود له تعظیما واکراما لنا بدرستیکه حضرت حق تعالی خلق کرد آدم را پس مارا بامانت سپرد در پشت او وامر کرد ملائکه را بسجده او برای تعظیم واکرام ما وسجده ایشان برای خدا عبودیت وبندگی بود وبرای آدم اکرام واطاعت بود برای اینکه ما در صلب او بودیم فکیف لا نکون افضل من الملائکة وقد سجدوا لآدم کلهم اجمعون پس چگونه ما از ملائکه بهتر نباشیم وحال آنکه همه ملائکه سجده کردند آدم را واز حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه منقولست که چون حقتعالی آدم را خلق فرمود نام همه چیز را باو آموخت وانوار محمد وعلی وفاطمه وحسن وحسین علیهم السلام را در پشت او قرار داد پس انوار ایشان روشنی میداد در جمیع آفاق آسمانها وحجب بهشت وکرسی وعرش پس امر کرد خدا ملائکه را بسجود آدم برای تعظیم او وبرای اینکه فضیلت داده است ورا باینکه گردانیده است اورا ظرف این اشباح که انوار شان جمیع آفاق را گرفته است فسجدوا الا ابلیس ابی ان یتواضع لجلال عظمة الله وان یتواضع لانوارنا اهل البیت وقد تواضعت لها الملائکة کلها پس ملائکه همگی سجده کردند مگر ابلیس که ابا نمود از اینکه تواضع کند از برای جلال عظمت خدا واینکه تواضع کند برای انوار ما اهلبیت وحال آنکه تواضع کردند برای انوار ما جمیع ملائکه پس شیطان تکبر وترفع نمود وکان باباءه ذلک وتکبره من الکافرین وگردید بسبب اباء وتکبرش از کافرین پس غلط وخطای ابلیس معلوم ومکشوف گردید زمانیکه حق سبحانه وتعالی باو فرمود ما منعک الا تسجد اذ امرتک چه چیز باز داشت ترا که سجده نکردی آدم را زمانیکه امر کردم ترا بسجده او گفت انا خیر منه خلقتنی من نار وخلقته من طین من بهترم از او بجهت اینکه آفریدی مرا از آتش وخلق نمودی ورا از گل وحاصل معنی آنستکه من از آدم بهترم بجهة اینکه مرا از اشرف عناصر آفریدی که آن جوهر لطیف علوی نورانی است وآدم را از اخس عناصر خلق کردی که آن جسم کثیف سفلی ظلمانی است پس روحانی لطیف چرا فرمان جسمانی کثیف برد واورا سجده کند ابلیس نظر بظاهر آدم داشت واز باطن او غافل بود صورتش را ویرانه دید اما ندانست که انوار الهی وگنج اسرار پادشاهی در این خرابه مدفون است وخطای شیطان در این بود که فضیلت را باعتبار عنصر ملاحظه کرد واگر باعتبار فاعل که بما

سجود ملکان بر آدم برای تعظیم حضرات ائمه

خطای شیطان تفضیل عنصر ناری

تحقیق در بیان خطای شیطان

خلقت بیکی عبارتست ازان و به نسبت حقیقت که نفخت فیه من روحی اشاره است بآن ملحوظ داشته دانسته

که خیریت وافضلیت آدم راست نه او را و نیز قیاس او در افضلیت آتش بر خاک مستقیم نبود زیرا که آتش خاین

است و هر چه بدو دهند نیست گرداند و خاک امین است هر چه باو دهند نگاه میدارد و امین از خاین بهتر است

و دیگر آنکه آتش متکبر است و خاک متواضع و تواضع از تکبر نیکوتر است و دیگر آنکه خاک نقش پذیر است و

لهذا آدم نقش معرفت پذیرفت کما قال عز و جل کتب فی قلوبهم الایمان و آتش نقش سوز است چنانکه نقش معرفت

ابلیس را بسوخت کما قال عز من قائل ففسق عن امر ربه و در مجمع البیان آورده که ثعلبی که امام اصحاب حدیث است

از ابن عباس روایت کرده است که اول من قاس ابلیس فاخطأ القیاس فمن قاس الدین بشیء من رأیه قرنه الله مع ابلیس

اول کسیکه قیاس کرد و خطا کرد ابلیس بود پس هر که قیاس کند در دین حقتعالی او را قرین ابلیس گرداند و از ابن

سیرین نقلست که اول من قاس ابلیس و ما عبد الشمس والقمر الا بالمقائیس اول کسیکه قیاس کرد ابلیس بود و آفتاب

و ماه پرستیده نشد مگر بقیاس و نیز در آنکتاب مسطور است که وجه شبهه بر شیطان ظن او بود باینکه آتش اشرف

است از خاک پس جایز نیست که فاضل سجده مفضول کند و این معنی خطا است زیرا که سجده آدم تابع علم الهی

بمصالح عباد و بعضی دیگر گفته اند که خاک بهتر است از آتش زیرا که اکثر منافع خلق در اوست و مستقر ایشان

است و معائش خلق در اوست و انواع و اقسام ارزاق ایشان در اوست و خیریت باعتبار خیر غالب است

و علامه مجلسی علیه الرحمه در کتاب حیوة القلوب فرموده است که ابلیس پر تلبیس در این قیاس انواع خطاها

کرد اول آنکه منشأ تفضیل را شرافت اصل قرار داد و این معلوم نیست دوم آنکه اصل جسد را معیار شرافت

قرار داده و حال آنکه مدار فضایل و کمالات بروح است و روح مقدس آدم ع بانوار معرفت و علم و محبت و

سایر کمالات آراسته بود زیرا که نور چیزیرا میگویند که منشأ ظهور اشیاء باشد لهذا جناب مقدس سبحانی را

که مبدء وجود ظهور جمیع اشیاء است نور الانوار میگویند و علم چون باعث ظهور اشیاء بر نفس میگردد آنرا نور

گویند و همچنین سایر کمالات چون سبب امتیاز ظهور آن شخص میگردد که بآنها متصف است و مبدء اثرهای خیر

میگردد آنهارا انوار میگویند و نور آتش نوریست از همه بی ثبات تر و ناقص تر و انتفاع آن موقوفست بر مرئی و محسوس

و بینا بودن احساس کننده و آن اجزائی که بآنها متشبث باید شود تا نور ببخشد و بزودی منطفی و خاموش گردد و آن

آن بغیر از خاکستری نمی ماند پس در این احادیث شریفه اشارتست بر این جهة امتیاز نور آدم ع بر نور نار سیم آنکه

آتش را اشرف از خاک دانست و این نیز عین خطا بود زیرا که جمیع کمالات و خیرات از جانب مبدء فیاض فائض

میگردد و هر چند شکستگی و عجز در مواد ممکنه بیشتر باشد بیشتر قابل افاضه خیر خواهد بود و چون آتش

باندک نوری که باو عطا شده است سرکشی و بلند پروازی و سوختن و گداختن آغاز کرد او را بزودی بر

ذکر دلیل دیگر بر خطای شیطان

خاکستر مذلت نشانیدند. و در بوسر کشی که باعث فخر که مطرود ازل و ابد گردانیدند و خاک چون در مقام شکستگی
و خاکساری برآمد و پایمال هر نیک و بد گردید حق تعالی او را محل رحمتهای صوری و معنوی گردانید هر گل و
لاله و گیاهی را از او رویانید و هر دانه و طعام و گیاهی که در آن لذت و منفعتی بود از او بوجود آورد و او را
منشأ خلقت انسان که اشرف ممکنات است گردانید و او را بعقل نورانی و روح آسمانی و قلب رحمانی مزین گردانید
و قابلیت ترقیات نامتناهی در او مکنون ساخت تا آنکه او را از افلاک رفیعه و اجرام نیره اشرف گردانید و
خاک زمین را بعرش برین بالا برد و محرم اسرار الهی و جلیس محفل لی مع الله گردانید و سلطان ممالک وجود را
باو مفوض داشت کلید خزائن علوم سموات و ارضین را در کف او نهاد پس آتش بسرکشی خاک بر سر شد و خاک
بفروتنی ملائکه را مسجود و رهبر شد و در این مقام سخن بسیار است و مجال تنگ لهذا بهمین مقدار اقتصار نمود
و رجوع بنقل احادیث مینمائیم بسند معتبر از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه منقولست که اول بقعه که خدا را
بروی آن عبادت کردند دشت کوفه بود که بجهة شرف باشد چون خدای امر کرد ملائکه را که آدم را سجده کنند در
آنجا سجده کردند و در حدیث دیگر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که اول کفریکه بخدا آوردند وقتی بود که خدا
آدم را خلق فرمود شیطان کافر شد که امر خدا را رد نمود و اول حسد یکه در زمین بردند حسد قابیل بود بر هابیل
و اول حرصی که بکار بردند حرص آدم بود که با وفور نعمتهای بهشت از شجرهٔ منهیه تناول کرد پس حرص او را از بهشت
بیرون کرد **واقعهٔ ششم** در این روز حق سبحانه و تعالی ام البشر حوا را خلق فرمود چنانکه در کتاب بدایع
الکلام گوید که ایجاد آدم و حواء هر دو در یکروز بود و در جزء اول نزهة المجالس نیز خلقت حوا را در این روز نوشته است
و بعضی گفته اند که یکروز بعد از خلقت آدم حقتعالی حوا را آفرید و در اختیارات خلقت آدم را در روز اول ماه
و خلقت حوا را در دوم ماه مرقوم داشته والعلم عند الله قال الله تعالی یا ایها الناس اتقوا ربکم الذی خلقکم من
نفس واحدة و خلق منها زوجها ای گروه بنی آدم بترسید از عذاب و عقاب پروردگار خود و بپرهیزید از معصیت
خدا و مخالفت او آنچنان خدائیکه بقدرت کاملهٔ خود آفرید شما را از یکتن که آدم علیه السلام است و آفرید از او جفت
او را که حوا است و تانیث واحده باعتبار لفظ نفس است که مؤنث سماعی است و همچنین ارجاع ضمیر باو بدانکه
در بعضی اخبار وارد شده است که حقتعالی حوا را از باقیماندهٔ طینت آدم آفرید و اکثر مفسرین و مورخین برآنند
که چون حقتعالی آدم را آفرید و او را در بهشت جای داد با آنکه در بهشت حوران و غلمان نیک سرشت بودند
آدم بواسطهٔ آنکه جنسیت با آنها نداشت چندان با ایشان الفت نمیگرفت و از حقتعالی انیسی از جنس خود طلبید
حق سبحانه و تعالی خواب گران بر او گماشت و جبرئیل را امر فرمود تا از پهلوی چپ او استخوانی کشید و حوا را از آن
استخوان آفرید و ظاهر و خلق منها زوجها دال است بر این و مقوی آنست قول حضرت رسالت صلی الله علیه و آله که فرمود

نتیجهٔ سرکشی و فروتنی

در بیان خلقت و آفرینش حضرت حوا

خُلِقَتْ الْمَرْئَةُ مِنْ ضِلَعٍ اِنْ اَقَمْتَهَا كَسَرْتَهَا وَاِنْ تَرَكْتَهَا وَفِيهَا عِوَجٌ اِسْتَمْتَعْتَ بِهَا يعنى زن از استخوان كج خلق شده است
اگر خواهى راست كنى او را ميشكند واگر با كجى او بسازى وبا او مدارا كنى از او منتفع ميشوى ونيز مؤيد اين است قول
حضرت امير المؤمنين عليه السلام كه در قصه خنثى مشكل وحكم درباره او فرمود كه دندهاى مردان ناقص است و دندهاى زنان
تمام وتفصيل اين بطريقى كه در كتاب وسيلة المعاد وذريعة العباد مسطور است اينست كه شيخ صدوق عليه الرحمة
در باب ميراث از كتاب هداية ومن لا يحضره الفقيه فرموده است روايت شده است كه روزى شريح قاضى در مجلس
قضاوت خود نشسته بود كه ناگاه زنى وارد شد وگفت اى قاضى حكم كن ميان من وخصم من شريح گفت خصم تو كيست
گفت توئى شريح گفت ظلمى كه بر تو شده است چيست گفت اِنَّ لِى مَا لِلرِّجَالِ وَمَا لِلنِّسَاءِ يعنى آلت مردى دارم وهم
فرج زنان شريح گفت كه على عليه السلام در مثل تو حكم بمحل بول ميكند يعنى اگر از آلت مردى بول كنى مردى واگر از فرج بول
كنى زنى آن زن گفت فَاِنِّى اَبُولُ لَهُمَا جَمِيعًا از هر دو بول ميكنم ويكدفعه مى ايستد قاضى گفت وَاللّهِ مَا سَمِعْتُ
اَعْجَبَ مِنْ هٰذَا قسم بخدا كه عجيبتر از اين واقعه نشنيده ام آن زن گفت عجيبتر از اين دارم گفت كدام است آن زن
گفت جَامَعَنِى زَوْجِى فَوَلَدْتُ مِنْهُ وَجَامَعْتُ جَارِيَتِى فَوَلَدَتْ مِنِّى شوهر من با من نزديكى كرده من از او آبستن شدم
وفرزند آوردم ومن با كنيز خود مجامعت كردم پس او از من آبستن شده وفرزندى آورده چون شريح قاضى اين
قصه را شنيد دست بر دست خود زد واز روى تعجب بخدمت حلال مشكلات على بن ابيطالب عليه السلام رسيد وعرض كرد
لَقَدْ وَرَدَ عَلَىَّ شَيْئٌ مَا سَمِعْتُ بِاَعْجَبَ مِنْهُ چيزى بر من وارد شده است كه عجيبتر از آن نشنيده ام پس قصه آن زن را
براى آنحضرت بيان كرد حضرت از آن زن سؤال كرد گفت چنين است كه شريح ميگويد حضرت فرمود شوهر تو كيست
عرض كرد فلان شخص او را حاضر ساختند با و فرمود اَتَعْرِفُ هٰذِهِ آيا اين زن را ميشناسى گفت بلى زوجه من است
پس از حكايت آن زن جويا شد تصديق نمود حضرت فرمود لَاَنْتَ اَجْرَءُ مِنَ الْاَسَدِ حَيْثُ تَقَدَّمَ عَلَيْهَا بِهٰذَا الْحَالِ
تو را جرئت از شير بيشتر است كه با چنين حال با اين زن نزديكى ميكنى پس قنبر را فرمود كه اين زن را با زن ديگر بخانه
داخل نما تا دندهاى او را بشمرد شوهر شرع عرض كرد يا امير المؤمنين لَا آمَنُ عَلَيْهَا رَجُلًا وَلَا آمَنُ عَلَيْهَا اِمْرَئَةً من
ايمن نيستم كه زنى با او باشد كه مبادا با او دست درازى كند وهم ايمن نيستم كه مردى با او باشد كه شايد با وى در امر
حضرت امر فرمودند كه شخصى از صلحاء كو نام او را دينار خصى ميگفتند وخصيه او كشيده بود حاضر نمودند كه حضرت
او را معتمد ميدانست وسطين بود پس با و فرمود كه اين زن را بخانه برده وبرهنه اش كن واو را امر كن كه لنگى به بندد
آنگاه استخوانهاى پهلوى او را شماره كن دينار شماره كرد نه استخوان در طرف راست او وهشت استخوان در پهلوى
چپش بود حضرت امر فرمود او را جامه مردان بپوشانند وكلاه بر سر ونعلين در پايش كنند واو را ملحق نمود بمردان
شوهرش عرض كرد دختر عم مرا كه از من فرزند دارد ملحق بمردانش كردى حضرت فرمود اِنِّى حَكَمْتُ فِيهَا بِحُكْمِ اللّهِ تعالى

مشكل وحكم مراد در قصه خنثى

بيان نمودن حكم در قصه خنثى را

قضاوت حضرت امیر ع در حکم خنثی

توطئها ح

إنّ الله تبارك وتعالى خلق حوّاء من ضلع آدم الأيسر الأقصى و اضلاع النّساء تمام من در بارهٔ این زن حکم نمودم بحکم خدا زیرا که خدا تعالی خلق فرمود حوّاء را از دندهای پایین از اضلاع پهلوی چپ حضرت آدم و دندهای مردان ناقص است و دندهای زنان تمام است و سیّد جزایری علیه الرحمة نیز این قصه را در انوار نعمانیه از محمّد بن قیس از حضرت باقر علیه السّلام نقل نموده است و از کتاب غایة المطلوب این قصه را بذکر شریح نقل کرده اند و آنرا از قضایای عجیبه حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام شمرده اند و قضیة الخنثی نامیده اند و آن چنین است که مردی خدمت حضرت امیر المؤمنین علیه السّلام عرض کرد إنّي تزوّجت امرأة وأمهرتها جارية ووطئت المرأة الجارية یعنی زنی گرفته ام و کنیزی را بمهر او داده ام و من با آن زن نزدیکی کرده ام و آن زن با آن کنیز حضرت باو فرمود تو از شریح بپرس و بعد فرمود آیا آن زن حیض میشود یا محتلم گفت هم حیض میشود و هم منی می بیند فرمود از کدام فرجش بول میکند گفت از هر دو فرمود از کدام یك بیشتر می آید عرض کرد از هر دو یك مقدار فرمود از کدام یك زودتر قطع میشود گفت از هر دو یك دفعه قطع میشود پس امر فرمود قنبر و مرد عادل دیگر را که بروند و استخوانهای پهلوی او را بشمرند پس چون دندهای او را شماره کردند از جانب چپ ناقص بود امر فرمود سرش را بتراشند و کلاه بر سرش گذارند و بمردان ملحق فرمود جمعی از سبب آن پرسیدند فرمود انّ الله تبارك وتعالى لمّا خلق آدم وحده في الجنّة شكى اليه الوحشة فخلق له حوّاء من ضلعه القصير من الأيسر فآدم ناقص الضّلع من الأيسر وكذلك الرّجال من اولاده والمرئة كاملة من الجانبين چون حقتعالی خلق فرمود آدم را تنها بود در بهشت و از تنهائی شکایت نمود بخدا پس حق سبحانه و تعالی حوّا را از دندهٔ قصیر پهلوی چپ آدم علیه السّلام خلق فرمود پس آدم و فرزندان ذکور او ناقص الضّلع میباشند و اضلاع زنان از دو جانب کامل است و قيل انّ الرّجل يحبّ زوجته اكثر من باقي اهله لأنّها مخلوقة من نفسه و گفته شده است که مرد زوجهٔ خود را که از سائر خویشان بیشتر دوست دارد از جهة آنستکه زن از اجزاء جسد او خلق شده است و بعضی این مطلب را انکار کرده اند و گفته اند اگر چنین باشد لازمه اش این است که آدم علیه السّلام با بعضی اعضاء خود جماع کرده باشد و گفته اند کمتر بودن استخوان دندهٔ مرد از زن حکمتش معلوم نیست

معنی خلق حوا از ضلع ایسر آدم

و شیخ صدوق قدّس الله نفسه در تحقیق این مطلب فرموده است اخباری که دلالت دارد بر اینکه حوّاء از ضلع چپ آدم خلق شده است صحیح است و معنای آن این است که از گلی که از ضلع ایسر آدم زیاد آمده بود خلق شد و در جمله دیگر فرموده است که حوّا مخلوق شد از زیادتی گلی که آدم از آن خلق شده است و آن گل باقیمانده ضلع ایسر آدم بود پس حوّاء از آن گل خلق شد و هرگاه چنان باشد که جهّال میگویند که از ضلع ایسر آدم خلق شده است اهل تشنیع را خواهد رسید که بگویند آدم با بعض خودش جماع میکرد و هكذا خلق الله النّخلة من فضلة طينة آدم وكذلك الحمام فلو كان ذلك كلّه مأخوذ من جسده بعد اكمال خلقه لما جاز ان ينكح حوّاء

فضیلت مرد بر زن و بیان نقصان زنان

یکون قد نکح بعضه و لا اجازان یاکل التمر لانه یکون قد اکل بعضه و کذلک الحمام و قال النبی صلی الله علیه و آله
استوصوا بعمتکم النخلة خیرا و چنانکه حق تعالی حوا را از زیادتی طینت ادم علیه السلام خلق فرمود همچنین درخت خرما
را نیز از زیادتی گل او افرید و همچنین کبوتر را نیز از بقیه گل ادم خلق فرمود پس هرگاه اینها همه از جسد ادم
گرفته شده بود بعد از تمام شدن خلقت و جایز نمیبود حوا را نکاح کند چه انکه بعض خود را نکاح کرده بود
و جایز نمیبود بر او که از درخت خرما تناول نماید و نه از گوشت کبوتر و از اینجا است که رسول خدا صلعم در باب
درخت خرما فرمود وصیت نمائید درباره عمه خود درخت خرما خیر را یعنی این درخت از طینت پدر شما ادم
خلق شده است پس بمنزله عمه شما است و از این جهة است که در درخت خرما چند صفت از صفات انسان
میباشد و بعضی از محققین گفته اند اینکه وارد شده است که مرد یک ضلع کمتر از زن دارد اشاره است باینکه
جهة جسمانیه و قوه حیوانیه در مرد کمتر است از زن و جهة ملکوتیه مرد زیادتر است و از این جهة است که مرد را
بر زن فضیلت داده اند و زنان را در جمله از امور ناقص کرده اند چون عقل و میراث و دیه و عبادت و وارد شده است
که از ایشان مشورت کنید و مخالفت ایشان نمائید و بعضی گفته اند که النساء خلقة بین البهائم و الانسان زنان
خلقتی هستند برزخ میان انسان و بهائم یعنی جهة انسانیت ایشان کامل نیست بجهة اینکه گل که ماده جسم
و بدن است در زنان زیادتر است در کتاب سلیة الفؤاد مسطور است که شیخ صدوق در کتاب محاسن بسند
معتبر از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که مردی از اصحاب امیر المؤمنین علیه السلام از زنان خود شکایت کرد
حضرت بر منبر بر امده و بعد از خطبه فرمود لا تطیعوا النساء علی حال و لا تامنوهن علی مال و لا تذروهن یدبرن
امر العیال فانهن ان ترکن و ما اردن اوردن المهالک و عصین امر المالک فانا وجدناهن لا ورع لهن
عند حاجتهن و لا صبر لهن عند شهوتهن البذخ لهن لازم و ان کبرن و العجب لهن لاحق و ان عجزن لا یشکرن
الکثیر اذا منعن القلیل ینسین الخیر و یحفظن الشر یتهافتن بالبهتان و یتمادین بالطغیان و یتصدین
للشیطان فداروهن علی کل حال و احسنوا الیهن المقال لعلهن یحسن الفعال و بالجمله اخبار بسیار در مذمت
این جماعت وارد است و قصص و مکر و حیله ایشان مشهور و معروف است و در کید ایشان همین کافی است که خدای
تعالی در کید ایشان فرموده ان کیدکن عظیم و در کید شیطان فرموده است ان کید الشیطان کان ضعیفا

در مذمت جماعت نسوان و بیان بعضی از عیوب ایشان

بالجمله علامه مجلسی علیه الرحمه بسند معتبر از ابن المقدم روایت کرده است که او از امام محمد باقر علیه السلام سؤال
کرد که حقتعالی حوا را از چه چیز خلق فرموده حضرت فرمودند که مردم چه میگویند عرض کرد میگویند خدا او را
از دنده های ادم خلق نمود فرمود دروغ میگویند خدا تعالی عاجز نبود که او را از غیر ضلع او خلق کند عرض کرد
فدایت شوم از چه چیز خلق کرد او را فرمودند خبر داد مرا پدرم از پدرانش که رسول خدا صلعم فرمود حقتعالی قبضه از

خاك را گرفت بدست خود آدم را از آن خلق فرمود پس از آن خاك زیاد آمد حوّا را از آن آفرید واحادیثی که در سابق ذکر شد با بعضی از احادیث دیگر که ذکر نکردیم دلالت میکند بر اینکه حوّاء از دندهٔ پهلوی آدم خلق شده است ومشهور بین علماء مفسّرین ومورّخین نیز چنین است واستدلال کرده اند بآیهٔ کریمه که در پیش گذشت که حق سبحانه وتعالی فرموده است خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ گفته اند که اگر حوّاء از آدم خلق نشده باشد از دو نفس خواهند بود وگویند وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا نیز دلالت دارد که حوّاء از آدم خلق شده است وعلّامهٔ مجلسی قدّس سرّه در تحقیق وبیان این مطلب فرموده است که اکثر علماء امامیه وجمعی از علماء عامّه را اعتقاد آن است که حوّاء از جزء آدم خلق نشده است وخبر را ردّ کرده اند که ضعیف است واز اوّل آیهٔ کریمه که حقتعالی فرموده است خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ بچند وجه میتوان جواب گفت اوّل آنکه ممکن است که مراد این باشد که شما را از یك پدر خلق کرده است واین منافات ندارد با اینکه مادر دخل داشته باشد دوّم آنکه ممکن است که مِن ابتدائی باشد یعنی ابتداء از یك نفس کرد در خلقت شما یعنی اوّل او را آفرید واما آخر آیه که فرموده است وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا میتوان گفت که مراد این باشد که از جنس ونوع آن نفس جفت او را خلق نمود چنانچه در جای دیگر فرموده است که وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا یعنی واز آیات اوست که آفرید برای شما از نفسهای شما جفتهائی یعنی از نوع وجنس شما جفتهای شما را خلق نمود وهم ممکن است که مِن تعلیلی باشد یعنی از برای آن نفس جفت او را خلق نمود واین اقوی واصحّ است واز قول عامّه دورتر است واحادیثی که در این باب وارد شده است که حوّاء از ضلع آدم ع خلق شده است یا محمول بر تقیّه است ویا مراد این است که از طینت ضلعی از اضلاع آدم خلق شده است پس بروایت عامّه حوّا را از برای این حوّا نامیدند که از استخوان دندهٔ حیّ خلق شده است وبعضی را عقیده آنست که چون حوّا مادر هر حیّ بوده او را حوّا نام نهادند واز عبد الله بن سلام نقل است که از رسول خدا ص پرسیدم که آدم از همه خاکها خلق شده یا از یك خاك فرمود که اگر از یك خاك خلق میشد یکدیگر را نمیشناختند الخ وتمام این خبر در ص ۹۶ در ضمن واقعهٔ چهارم گذشت فلیطالع ثمّة

واقعهٔ هفتم بموجب مسطورات کتاب بدایع الکلام ونزهة المجالس در این روز عقد مزاوجت واقع شد بین آدم وحوّاء علیهما السّلام مورّخین آگاه ومفسّرین فضیلت پناه چنین ثبت وضبط نموده اند که حق سبحانه وتعالی حوّا را نیز بصورت آدم آفرید واو در حسن وجمال مانند آدم بود امّا پوست بدنش رقیق‌تر بود ورنگش باصفاتر وصورتش نیکوتر ودندانهایش ظریفتر وچشمهایش گشاده‌تر وبینیش باریکتر وبلندتر وانگشتهایش لطیف‌تر وکفهای او نرمتر بود از آدم ع وارد است که حوّاء هفتصد گیسو داشت هر یك مرصّع بود بیاقوت ومروارید وچون خداوند او را آفرید در نزدیك آدم او را نشانید چون آدم ع بیدار شد بمطالعهٔ طلعت همایون او فایز وبهره مند گردید پرسید که تو چه کسی واز برای چه آمدهٔ حوّا گفت من خلقی هستم

اعتقاد علماء در خلقت حوّاء

ازدواج آدم وحوّا علیهما السلام

چنانکه می بینی بار یتعالی برای مؤانست ومزاوجت تو آفریده آدم ع مستبشر گشت وسجدهٔ شکر بتقدیم رسانید پس
باخدا مناجات کرد که خدایا این خلق نیکو کار و مونس من گردید ونظر کردن بسوی او مرا از وحشت نجات داد کیست
حقتعالی فرمود که این کنیز من حوا است وتوئی بندهٔ من پس مرا بپاکی یاد کنید وحمد سپاس من گوئید ای آدم آیا
میخواهی که حوا باتو باشد ومونس تو گردد وبا تو سخن گوید وهرچه فرمائی اطاعت کند آدم عرض کرد بلی ای پروردگار
من تورا باین سبب شکر وحمد خواهم کرد تا زنده باشم حقتعالی فرمود پس حوا را خواستگاری کن از من ومهرش را بده
آدم عرض کرد ای پروردگار من خواستگاری میکنم اورا از تو بچه چیز راضی میشوی از من در برابر این نعمت حق
سبحانه وتعالی فرمود رضای من آنستکه معالم دین مرا باو بیاموزی ومعرفت امور را باو تعلیم نمائی آدم عرض کرد
قبول کردم وبروایت دیگر فرمود مهرش این است که ده مرتبه صلوات بفرستی بر محمد وآل محمد علیهم السلام ودر
کتاب مفتاح الجنة از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که چون حقتعالی آدم را خلق فرمود اول طعامی که از بهشت
خورد خوشهٔ انگور سفید بود وبعد از آن خواب براو مستولی شد بعلت اینکه راحت نیست برای بدنی که چیزی خورد
ونخوابد چون آدم علیه السلام خوابید حق تعالی از گلی که از استخوان چپ و زیاده مانده بود حوا را خلق نمود واورا
در خواب با آدم علیه السلام نمود ومحبت او در دل آدم جای گرفت چون آدم ع از خواب بیدار شد ونظرش بحوا افتاد
عرض کرد پروردگارا کیست اینکه انس گرفتم بقرب او وقلب من میل کند باو حقتعالی فرمود اورا برای تو آفریدم
خواستگاری نما اورا از من ومهرش را بده آدم عرض کرد مهر او چیست خطاب الهی رسید که مهر او ده مرتبه صلوات
فرستادن بر حبیب من محمد مصطفی ص است مؤلف گوید وازخطبهٔ عقد آدم وحواء که بعد از این مذکور خواهد
شد معلوم میشود که صداق حواء تسبیح وتهلیل وتقدیس خدا بوده است ودر منهج الصادقین آورده است که
حقتعالی حوا را با حسن وصورتی تمام آفرید وحلهای بهشت براو پوشانید واورا بانواع زینتها بیاراست
چون آدم بیدار شد حسن وجمال اورا مشاهده کرد فرمود من انت تو کیستی حوا گفت من از برای تو خلق شده ام
تا بمن آرام گیری وچون خواست با او مقاربت کند فرشتگان گفتند حکم الهی چنان است که مهر اورا بدهی آنگاه
با او طرح مواصلت افکنی آدم فرمود که مهر او چیست گفتند مهر او این است که سه مرتبه صلوات بر پیغمبر آخر الزمان
واهل بیت او بفرستی زیرا که اگر برای وجود ایشان نبودی تورا نیافریدی پس آدم ع سه مرتبه صلوات فرستاد وبا او مواصلت
نمود ودر تفسیر لوامع التنزیل مسطور است که چون آدم حوا را دید ومیل باو نمود اراده دست بردن باو کرد
ملائکه اورا منع نمودند آدم فرمود لِمَ وَقَد خَلَقَهَا اللهُ لِی چرا مانع میشوید وحال آنکه خدا بتعالی اورا برای
من آفریده است گفتند حتی تؤدی مَهرَهَا ممنوعی از او تا اینکه اداء مهرش نمائی آدم فرمود وَمَا مَهرُهَا مهر او
چیست گفتند اَن تُصَلِّیَ عَلَی مُحَمَّدٍ صَلَّی اللهُ عَلَیهِ وَآلِهِ ثَلاثَ مَرَّاتٍ مهرش این است که سه مرتبه صلوات فرستی

خواستگاری آدم حوا را

[illegible]

بر محمّد و آل او آدم فرمود کیست محمّد ملائکه گفتند آخر الأنبیاء من ولدک و لولا محمّد صلّی الله علیه

و آله ما خلقت محمّد آخرین پیغمبران از اولاد تواست واگر وجود او مقصود نبود ترا آفریده نمیشدی بالجمله

پس از ادای مهر با مر خدا یتعالی عقد مناکحت بینهما منعقد گردید فکان الولیّ ربّ العالمین والخطیب

جبرئیل الأمین والشّهود ملائکة المقرّبین والزّوج آدم ابو النّبیّین والزّوجة حوّاء یعنی ولیّ این تزویج حضرت

ربّ العالمین بود و خطیب جبرئیل امین و شهود ملائکهٔ مقرّبین و زوج حضرت آدم ع پدر انبیاء و مرسلین

و زوجه حوّاء نیک قرین و بروایت روضة الصّفا خطبهٔ نکاح ایشان را خداوند منّان خودش خواند وان خطبه

بروایت اصحّ این است بسم الله الرّحمن الرّحیم الحمد ثنائی والکبریاء ردائی والعظمة ازاری والخلق کلّهم عبیدی

وامائی و محمّد صلّی الله علیه و آله حبیبی و رسولی انّی قد زوّجت الأشباء لیستدلّوا بها علی وحدانیّتی اشهدوا

ملائکتی و سکّان سمواتی و حملة عرشی انّی قد زوّجت امتی حوّاء ببدیع فطرتی و صنیع قدرتی آدم بصداق

تسبیحی و تهلیلی و تنزیهی و تقدیسی و هی شهادة ان لا اله الّا الله وحده لا شریک له یا آدم و یا حوّاء

اسکنا جنّتی و کلا من ثمرتی و لا تقربا شجرتی والسّلام علیکما و رحمتی و برکتی فنثرت الملائکة علیهما

نثار الجنّة پس چون خطبه باتمام رسید ملائکه از درّ و مروارید بهشت برسر آدم و حوّاء ریختند انگاه حقّ تعالی

بآدم فرمود که حوّا را بتو تزویج نمودم او را بسوی خود بر پس آدم بحوّا فرمود که بیا بسوی من حقتعالی فرمود تو برخیز

بسوی او برو پس آدم برخاست و بسوی او رفت واگرنه این بود هر اینه زنان میبایست بسوی مردان بروند ایشان را

برای خود خواستگاری کنند و در تفسیر لوامع از درّ منثور نقل نموده که خدا ملکی را فرستاد بسوی آدم علیه السّلام

تا امر جماع و کیفیّت انرا باو تعلیم نمود پس چون آدم از جماع فارغ شد حوّاء گفت یا آدم هذا اطیب رزقنا منه

ای آدم این فعل نیکی است زیاد کن انرا و در انوار نعمانیّه مسطور است که سه نفر از زنان را خداوند تعالی خود

عقد نموده حوّا را برای آدم و زینب بنت جحش را برای رسول خود محمّد ص چنانکه فرموده فلمّا قضی زید

منها وطراً زوّجناکها پس آنهنگام که گذارد زید از زینب حاجتی را که باو داشت از نکاح و او را طلاق داد

و عدّهٔ او بسر آمد تزویج نمودیم تو را باو و یا او را بتو دادیم بواسطهٔ عقد و قصّهٔ او در تفاسیر بتفصیل مذکور

است سیّم حضرت زهراء سلام الله علیها را برای امیر المؤمنین و خطبهٔ نکاح ایشان بروایت ابن شهر اشوب

در مناقب چنین بود که حقتعالی فرمود الحمد ردائی والعظمة کبریائی والخلق کلّهم عبیدی و امائی زوّجت فاطمة

امتی من علیّ صفوتی اشهدوا ملائکتی انتهی و مکشوف باد که مسطورات این واقعه را از کتاب مناقب

ابن شهر اشوب و بحار الأنوار و انوار نعمانیّه و لوامع التّنزیل و منهج الصّادقین و مفتاح الجنّة بطور تلفیق

و تلخیص نقل نمودیم **واقعهٔ هشتم** در این روز حقتعالی آدم علیه السّلام را در بهشت ساکن گردانید چنانکه

خطبهٔ عقد آدم و حوّاء

اول مضاجعت آدم و حوّاء

در بحار الانوار از تفسیر عیاشی روایت کند که از حضرت صادق علیه السلام سؤال کردند که آدم علیه السلام و حواء چند گاه در
بهشت ماندند تا ایشان را بسبب خطیئهٔ از بهشت بیرون کردند فرمود بعد از زوال شمس روز جمعه خداوند سبحانه و تعالی
روح دمید در آدم ع و از پایین ترین دنده های او زوجه او حوا را آفرید پس ملائکه را فرمود که او را سجده کنند
و اَسْکَنَهُ جَنَّتَهُ فی یَوْمِهِ ذٰلِکَ و در همان روز او را ساکن بهشت گردانید فوالله ما استقرّ فیها الّا ستّ ساعاتٍ
مِنْ یَوْمِهِ ذٰلِکَ پس بخدا قسم قرار نگرفت آدم در بهشت مگر شش ساعت از آن روز که معصیت خدا کردند و خدا
هر دو را بعد از فرو رفتن آفتاب از بهشت بیرون کرد و در ناسخ التواریخ مسطور است که در روز جمعه عاشر محرم
که آن را عاشوراء نامند بعد از زوال آفتاب بمدلول فَاِذَا سَوَّیْتُهُ وَنَفَخْتُ فِیهِ مِنْ رُوحِی آدم صورت کمال یافت
و آیینه جمال گشت و در همان روز ساکن حضرت و سائر جنت گشت قال الله تعالی فی آیهٔ ۳۳ سورة البقرة
وَقُلْنَا یَا آدَمُ اسْکُنْ اَنْتَ وَزَوْجُکَ الْجَنَّةَ وَکُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَیْثُ شِئْتُمَا وَ لَا تَقْرَبَا هٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَکُونَا
مِنَ الظَّالِمِینَ حق سبحانه و تعالی در سورهٔ بقره فرموده و گفتیم ای آدم ساکن شو تو و جفت تو حواء در بهشت
و بخورید از میوه های آن خوردنی واسع و فراوان با فراغت و خوشی هر جا که خواهید از بهشت و هر چه اراده
کنید از آن و نزدیک نشوید این درخت را که درخت گندم است که اگر نزدیک شوید بآن میباشید از ستمکاران
بر نفس خود یعنی از کسانی که حظ خود را از ثواب ناقص گردانیده اید در کتاب منهج الصادقین مسطور است
که چون بدلیل واضح و برهان قاطع ثابت شده است که انبیاء معصومند از اول عمر تا آخر عمر پس این نهی نهی تنزیهی
است که عبارت از ترک مندوب و ترک اولی است نه نهی حتمی که از آن مفرّی نیست چه آنکه مخالفت از آن منافی
عصمت است بخلاف اولی و از حضرت امام محمد باقر علیه السلام مرویست که فرمود لا تقربا هذه الشجرة یعنی لا تقربا ها
بالأکل نزدیک نشوید باین درخت یعنی نزدیک نشوید او را برای خوردن از آن و این دلالت دارد براینکه
نهی متعلق است باکل از شجره نه نزدیک شدن بآن و اجماع مفسرین نیز براین است که مراد همین است و شبهه
نیست که تعلیق نهی بقرب که از مقدمات اکل است بجهت مبالغه و تاکید است در نهی اکل و تنبیه است براینکه
قرب بشیئی مورث و باعث میل قلب است باخذ آن و عدم قرب بآن موجب عدم اکل است چه آنکه اجتناب از
قرب بشیئی موجب اجتناب از آن شیئی است منقول است که چون حقتعالی آدم را در بهشت بر سریر کرامت نشانید
و تاج عزت بر سر او نهاد و لباس مفخرت در بر او کرد و غلمان و ولدان را در پیش او بخدمت تعیین فرمود رضوان
و حوران را در پایهٔ ملازمت او مقرر نمود ابلیس لعین را عرق حسد در حرکت آمد و با خود در فکر این بود که
آدم را بچه نوع از این منصب معزول سازد و چون حقتعالی او را از شجره نهی فرمود ابلیس فرصت یافت و با خود
گفت که وقت آنستکه باغواء و اضلال آدم پرداز نمود و دل از دغدغهٔ او فارغ سازم پس بیامد و خود را بآدم

سکنای آدم و حوا در جنت المأوی

مکر و حیلهٔ شیطان

وحوّاء نمود و آغاز گریه کرد ایشان او را نشناختند با و گفتند که چرا میگریی گفت برای موت شما و زوال این نعمت و کرامت از شما گفتند علاج آن چه باشد گفت خوردن از این درخت که موجب خلود و تأبید شمااست گفتند حق سبحانه و تعالی ما را از آن نهی کرده چگونه بخوردن آن اقدام نمائیم ابلیس گفت که این نه از آن درخت است که خدا شما را از خوردن آن نهی کرده است و سوگند یاد کرد که من در این امر از برای شما ناصح و خیرخواهم و محض دولت خواهی شما شما را دلالت میکنم کما قال الله تعالی حکایة عنه قَالَ یَا آدَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ وَ مُلْكٍ لَا يَبْلَىٰ و قال ایضاً وَمَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَنْ تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ چون ایشان گمان نداشتند کسی بنام خدا تعالی قسم بدروغ یاد کند بنا بر این بسخن او فریب خورده باکل شجره مشغول شدند فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ پس بلغزانید شیطان آدم و حوّا را از جهة آن درخت و یا آنکه ضمیر عنها راجع است بجنّت یعنی ازلال و اذهاب ایشان نمود از بهشت پس بیرون کرد ایشان را از آنچه بودند در آن از مراتب عظیمه و درجه رفیعه و اصناف نعمت و انواع کرامت و در این مقام مباحث چندی است **مبحث اوّل** در اینکه آیا جایز است دخول بنده در بهشت قبل از کسب طاعت و ترک معصیت یا نه بعضی گفته اند جایز است که خدا تعالی بنده را بفضل خود از روی تأبید به بهشت برد نه بر وجه ثواب و جزا زیرا که این نعمتی است از جانب و سبحانه و تعالی همچنانکه خلقت عباد و تعریض ثواب نعمتی است از جانب او و بعضی دیگر برآنند که جایز نیست زیرا که در اینصورت حال او از دو قسم بیرون نیست یا بنده در بهشت متعبّد خواهد بود یا غیر متعبّد اگر متعبّد باشد پس ناچار باشد او را از ترغیب و ترهیب و وعد و وعید و این هنگام از برای مجازات و مکافات اعمال او را مرجعی باید و این منافی تأبید است و اگر غیر متعبّد باشد پس لازم آید که معطّل و مهمل باشد و این منافاة دارد با کریمه أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى و کریمه أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ و کریمه وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ و قول اوّل اصح قولین است زیرا که ممکن است خدا تعالی بنده را در بهشت ملجأ سازد بفعل حسن و ترک قبیح و آن مستلزم اهمال و عبث نباشد و مؤیّد این است که اطفال مؤمنین و مجانین مؤمنین از روی تفضّل به بهشت خواهند رفت نه بر وجه ثواب و جزاء **مبحث دوّم** در اینکه آیا بهشت آدم علیه السلام همان بهشت خلد بوده که مؤمنان در آخرت بجزای عمل داخل آن میشوند یا غیر آن بوده و در آن دو قول است اوّل آنکه همان بهشت خلد آخرت بوده است که دار الجزاء و دار الثواب است و این مختار جمهور اشاعره و جمعی از امامیه است و استدلال کرده اند بر اینکه الف و لام الجنّة الف و لام عهد است و غیر آن معهود و معلوم مسلمین نیست و هم گویند که مآب در بهشت خلد است پس واجب است که حمل شود بر آن و نیز گفته اند که مفاد و مدلول آیه قلنا

فریب دادن شیطان حضرت آدم علیه السلام را

بحث در جواز دخول

اهبطوا منها جمیعا و کریمهٔ وقلنا اهبطوا بعضکم لبعض عدوّ مستلزم آنست که از اسمان باشد چه آنکه هبوط و نزول بمعنی تحرّک و فرود آمدن از موضع عالی است بدانکه بعضی را عقیده آنست که غیر جنّت اخرت بوده است و در موضع آن خلاف کرده اند ابو هاشم جبائی و تبعهٔ آن را عقیده آنستکه او از باغهای اسمان هفتم بوده است و نزد بعضی از ایشان است ابو مسلم اصفهانی و ابو القاسم بلخی باغ بوده است از باغهای دنیا و این قول در کافی و علل الشرایع و تفسیر قمی از حضرت صادق علیه السلام نیز مرویست که فرمود آنجنّت از جنان دنیا بود که افتاب و ماه بر آن طلوع میکرد و برخی بر آنند که بوستانی بوده است از بوستانهای دنیا در زمین فلسطین و یا میان فارس و کرمان که حق سبحانه و تعالی آنرا برای امتحان آدم خلق فرمود و بعضی گویند آنجنّت را در مغرب زمین نزدیک جابلقا آفرید و آن تا قیامت باقی است و ارواح مؤمنین شبانه در آنجا میباشند و قائلین بجنّت دنیا بچند وجه استدلال نموده اند اوّل آنکه گویند بموجب آیهٔ اکلها دائم ماکولات و مشروبات جنّت خلد الی الابد است پس چون برای آدم علیه السلام تا ابد نبود جنّت خلد نبوده است دوّم آنکه بمفاد کریمهٔ عطاء غیر مجذوذ عطایای آن غیر منقطع است پس چون از آدم منقطع گردید از جنان دنیا بوده است سیّم آنکه بمدلول کریمهٔ لا یمسّهم فیها نصب وما هم منها بمخرجین و بموجب آیهٔ واما الذین سعدوا ففی الجنّة خالدین فیها ما دامت السّموات و الارض اگر جنّت خلد بود آدم از آن بیرون نمیرفت چهارم آنکه اگر دار الخلد بود البتّه حضرت آدم جاهل از آن نبود و فریب ابلیس به تخلید نمیخورد کما قال هل ادلّک علی شجرة الخلد الآیه پنجم آنکه اگر جنّت خلد میبود ابلیس در آن داخل نمیشد ششم آنکه جنّت آخرت دار الجزاء عاملین است نه دار التّکلیف و الّا دار الجزاء دار التّکلیف خواهد بود پس برای جزاء دار دیگری باشد و محلّ تکلیف نبودن جنّت خلد متّفق علیه تمام امّت است و شرح این دلیل با جوابش در مبحث اوّل گذشت و نیز گفته اند که لفظ اهبطوا مستلزم این نیست که از آسمان باشد چه آنکه هبوط بمعنی انتقال از زمین بزمین دیگر نیز آمده است چنانچه آیهٔ اهبطوا مصرا بمعنی حرکت و انتقال الی المصر است و علّامهٔ مجلسی علیه الرّحمة بعد از ذکر اقوال مختلفه در باب بهشت آدم علیه السلام فرموده در این قسم از امور توقّف کردن اولی است و در تفسیر لوامع گوید توقّف در آن واجبست بجهت ابهام در آیه و عدم قطع از اخبار پس برای ما همین قدر بس است که آدم در بهشتی بود و بیرون شد و خدا و رسول و قائمین مقام او بآن اعلمند **مبحث سیّم** در تعیین شجرهٔ منهیه و ذکر اقوال مختلفه در آن بدانکه مشهور و آنچه اکثر مفسّرین بر آنند شجرهٔ منهیه درخت گندم بوده و بعضی انگور و بعضی انجیر و جمعی کافور و زمرهٔ عنّاب گفته اند و بسند معتبر از ابو الصّلت هروی منقولست که او از حضرت امام رضا علیه السلام پرسید که یا بن رسول الله خبر ده مرا از آن درخت که آدم و حوّاء از آن خوردند چه درختی بوده بدرستیکه مردم در آن اختلاف کرده اند بعضی گویند

اختلاف علماء در بهشت آدم علیه

کلام مجلسی ره
شجرهٔ منهیه

که اند رخت گندم بوده و برخی گویند انگور بود حضرت فرمود کل ذلک حق همه انها حق است قال فما معنی هذه

الوجوه علی اختلافها عرض کرد پس این وجوه مختلفه چیست فرمود ان شجرة الجنة تحمل انواعا فکانت شجرة الحنطة

وفیها عنب ولیست کشجر الدنیا بدرستی که درختان بهشت انواع میوه ها را بر میدارند و انها مانند درختان

دنیا نیستند پس ان درخت گندم بود و در آن انگور هم بود و در تفسیر لوامع گوید که در عیون الاخبار مروی

است که ان درخت از همه اشجار جنت فواکه داشت لهذا اصحابه روایات مختلفه ذکر نموده اند و این حدیث

مشتمل تطبیق و توفیق است و از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایتست که شجرهٔ منهیه درخت علم قضا و قدر بود

و بعضی گفته اند که درختی بود که ملائکه از آن میخوردند که هرگز نمیمردند و برخی برانند که درخت علم خیر و شر

بود و آن در وسط فردوس اعلا بود هرکه از آن اکل نمودی نیک و بد را بدانستی و در حدیث اهل البیت

وارد است که الشجرة علم محمد و آل محمد علیهم السلام بود و از حضرت امام علی النقی علیه السلام منقولست که شجرهٔ

منهیه درخت حسد بود که حقتعالی عهد کرد بسوی ادم و حوا که بدیده حسد نظر نکنند بسوی کسانیکه انها را بر

ایشان و بر جمیع خلایق فضیلت داده است یعنی انوار محمد و آل محمد علیهم السلام و از حضرت رضا علیه السلام منقول

است که چون حقتعالی ادم را گرامی داشت و ملائکه او را سجده کردند و او را داخل بهشت گردانید در خاطر خود

گذرانید که ایا خدا تعالی بشری را خلق کرده است که بهتر از من باشد چون خدا دانست انچه در خاطر او خطور

کرد او را ندا کرد که سر بلند کن و نظر نما بساق عرش چون ادم سر بلند کرد دید در ساق عرش نوشته است لا اله

الا الله محمد رسول الله علی بن ابیطالب امیر المؤمنین و زوجته فاطمة سیدة نساء العالمین والحسن والحسین

سیدا شباب اهل الجنة پس ادم عرض کرد پروردگارا اینها کیستند حقتعالی فرمود اینها ذریه تو اند و ایشان

بهترند از تو و از جمیع افریدهای من ولولاهم ما خلقتک وما خلقت الجنة والنار ولا السماء والارض

اگر ایشان نبودند ترا خلق نمیکردم و نه بهشت و نه دوزخ و نه اسمان و نه زمین را فایاک ان تنظر الیهم

بعین الحسد فاخرجک عن جواری پس زنهار که بدیده حسد بسوی اینها نظر کنی که ترا از جوار خود بیرون

خواهم نمود پس نظر کرد بسوی ایشان بدیده حسد و باین خدا تعالی او را بخود واگذاشت و یاری و توفیق خود را

از او بر داشت پس شیطان مسلط شد بر او تا خورد از ان درخت که او را از آن نهی کرده بودند و تسلط علی حواء

لنظرها الی فاطمة بعین الحسد و مسلط شد شیطان بر حواء تا انکه خورد از آن درخت که نهی شده بود بجهة

نظر کردن او بسوی فاطمه بدیده حسد پس خدای ایشان را از بهشت بیرون کرد و از جوار خود بزمین فرستاد

و باید دانست که چون عصمت انبیاء از کاه ثابت شده است پس حسد و امثال ان که در احادیث وارد شده

است ماول است بغبطه زیرا که حسد بردن بر نعمتی که زوال انرا از محسود خواهد حرامست و ارزوی ان نعمت

در تعیین شجرهٔ منهیه اختلاف علماء است

حسد انبیاء بر ائمه اثنا عشر و دلیل آن از عصمت انبیاء

ذکر بعضی اقوال در شجرهٔ منهیه

بدون انکه زوالش را از محسود خواهد غبطه است و بد نیست ولکن چون در پیش آدم وحواء اظهار شد بود که این مرتبه مخصوص ایشان است وآرزوی این مرتبه نسبت بجلالت ایشان مکروه وترك مستحب در جنب بزرگی ایشان عظیم بود لهذا معاتب شدند وزمرهٔ گفته اند که شجرهٔ منهیه درخت علم محمّد وآل محمّد بود که حقتعالی ایشانرا بآن علم مخصوص گردانیده بود درمیان سایر مخلوقات خود پس نهی نمود ایشان را از انکه نزدیك ان درخت شوند که مخصوص محمّد وآل محمّد ع است وکسی بامر خدا نمیخورد از آن درخت مگر ایشان واز آن درخت بود انچه تناول کردند رسولخدا وعلی وفاطمه وحسن وحسین علیهم السّلام بعد از انکه طعام خود را بمسکین ویتیم واسیر دادند وروزه بروزه بردند وحقتعالی سورهٔ هل اتی در حق ایشان فرستاد ومائدهٔ بهشت از برای ایشان نازل نمود چون از انطعام تناول نمودند دیگر احساس تشنگی وگرسنگی وتعب ومشقّت نمیکردند وان درختی بود که ممتاز بود از درختهای بهشتی زیرا که سایر درختهای بهشت یکنوع از میوه ومأکول بهشتی داشت وان درخت وهرچه از جنس ان بود گندم انگور وانجیر وعنّاب وجمیع میوهها وطعامها در ان بود ولهذا در ان اختلاف کرده اند بعضی گفته اند گندم بود وبعضی گفته اند انگور بود وبعضی گفته اند عنّاب بود وحقتعالی فرمود که نزدیك ان درخت نروید که خواهید طلب کنید درجهٔ محمّد وآل محمّد علیهم السّلام را وخدا ایشان را مخصوص گردانیده است باین درجه از سایر خلق وان درختی است که هرکه باذن خدا از آن تناول نماید الهام کرده میشود علم اوّلین وآخرین را بی انکه از کسی تعلیم گیرد ویا موزد وهرکه بی رخصت خدا بخورد از مراد خود نا امید میشود ونافرمانی پروردگار کرده است وبعضی از مفسّرین گفته اند که اولی انست که شجرهٔ منهیه تعیین نشود چنانکه در آیه تعیین نشده است بجهة عدم وقوف برانچه مقصود است از آن **واقعهٔ نهم** بموجب مسطورات جزء اوّل نزهة المجالس در این روز حقتعالی ادم را برگزید واو را صفیّ خود گردانید قال الله تعالی اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفٰی اٰدَمَ وَنُوحًا وَاٰلَ اِبْرٰهِیمَ وَاٰلَ عِمْرٰانَ عَلَی الْعٰالَمِینَ بدرستیکه خداتعالی برگزید ادم را بتعلیم اسماء اشیاء ومسجودیّت ملائکه وابوّت انبیاء واصفیاء واولیاء ونوح را بطول عمر وتحمّل اذیّت از امّت وترتیب سفینه ونجات او ونسخ شرع متقدّم بشریعت او وآل ابرهیم را که اسمعیل واسحق واولاد ایشانند بنبوّت وامامت وبنای کعبه وال عمران را که موسی وهرون میباشند برسالت وتکلیم برعالمیان وحاصل انکه ایشانرا باین خصوصیات برگزید وفضیلت داد برهمه اهل عالم زمان ایشان مؤلّف گوید باین ایه استدلال کرده اند بر فضل انبیاء بر ملائکه

فضل انبیاء بر ملائکه وفرشتگان

بانکه خداوند برگزید ایشانرا برسالت وخصایص روحانیّة وفضایل جسمانیّة ولهذا اقوهٔ ایشان بر طاعات بدنیّه ومالیّه از صلوة وصوم وجهاد واحسان فوق قوّهٔ غیر ایشان بود بانکه مخلوقات عالم بر دو قسمند

مکلف و غیر مکلف و متفق علیه امت است که مکلف افضل است از غیر مکلف و نیز اتفاق کرده اند که مکلفین بر چهار قسمند اول ملائکه دوم بنی آدم سیم جن چهارم شیاطین و نیز متفق اند بر اینکه انسان افضلست از جن و شیاطین و اختلافی که هست در اینست که آیا بشر افضل است یا ملائکه بعضی گفته اند که بشر افضلست از ملائکه و تمسک جسته اند باینکه حق تعالی بملائکه فرمود اُسجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا و هم گویند که برگزیدن و اصطفاء دلالت دارد بر مزیت کرامت و علو درجه پس چون حقسبحانه و تعالی برگزید آدم را و اولاد او را از انبیاء بر همه عالمیان موجب آنستکه ایشان افضل بوده باشند از ملائکه زیرا که از جمله عالمیان ملائکه اند و از این جواب گفته اند که این در صورتی است که عالمین حمل شود بر ظاهر یعنی که شامل باشد هر کس را که اطلاق لفظ عالم صحیح باشد بر او انگاه ملک هم در آن مندرج خواهد بود و اما اگر عالمین را حمل کردیم بر عالمیان زمان خود و عالمیان جنس خود مستلزم این نیست که از ملائکه افضل باشند چنانکه حقتعالی در صفت بنی اسرائیل فرموده وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ و این مستلزم این نیست که افضل باشند از محمد و آل محمد علیهم السلام در منهج الصادقین از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که حق تعالی آدم و نوح را برگزید از جهة ولایت ما اهلبیت و در اخبار اهل البیت و تفاسیر ایشان آمده است که آل ابرهیم آل محمد است و آل عمران علی بن ابیطالب است و عمران در تورتیه نام ابیطالبست و اول کسیرا که حقتعالی برگزید است از آل ابرهیم محمد است و از رسولخدا صلعم منقولست که فرمود خدا تعالی از فرزندان ابرهیم اسمعیل را برگزید و از اولاد اسمعیل کنانه را و از بنی کنانه قریش را و از قریش بنی هاشم را و از بنی هاشم مرا فانا خیر کم نفسا و خیر کم ابا و اما و مرویست که بعد از آل ابرهیم که محمد است برگزید آل عمران را که علی بن ابیطالبست و اولاد امجاد ایشان را بر همه عالمیان اختیار فرمود چنانکه در بدایت امر آدم را برگزید برای خلافت که اِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً و ملائکه را بسجود او امر فرمود تا نیک از بد و مطیع از عاصی ممتاز گردد همچنین در آخر کار علی بن ابیطالب علیه السلام را برای خلافت اختیار فرمود تا اهل نفاق که بظاهر دعوی اسلام میکردند از مؤمنین مخلصین ممتاز گردند و علی بن ابرهیم از حضرت موسی بن جعفر علیهما السلام روایت کرده است که آیه چنین نازل شده است وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَى الْعَالَمِينَ آل محمد را از میان انداخته اند و در مجمع البیان آورده که قرائت اهلبیت علیهم السلام وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَى الْعَالَمِينَ است و محمد بن مسعود عیاشی از هشام بن سالم روایت کرده اند که حضرت صادق علیه السلام فرمود آیه چنین نازل شده است اِنَّ اللّٰهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ مُحَمَّدٍ عَلَى الْعَالَمِينَ پس فرمود فوضعوا اسما مکان اسم یعنی محرفین قرآن آل عمران را بجای آل محمد گذاشته اند و از حضرت امام رضا علیه السلام منقولست که خدا آدم را خلق فرموده بوده که حجت او باشد در زمین و خلیفه او باشد در شهرهایش و او را برای بهشت خلق نکرده بود و معصیت

(در اینکه ائمه علیهم السلام افضل عالمیانند)

(در اسقاط لفظ آل محمد از آیه شریفه)

آدم در بهشت بودند در زمین برای اینکه تقدیرهای امر خدا تمام شود پس چون او را بزمین فرستاد جهت

خلیفه خود گردانید چنانکه حقتعالی فرموده است اِنَّ اللهَ اصْطَفیٰ آدَمَ وَنُوحاً وَآلَ اِبْرٰهِیمَ وَآلَ عِمْرَانَ

عَلَی الْعَالَمِینَ صاحب کتاب بدایع الکلام علیه رحمة الله الملک العلام فرموده است که اصطفاء آدم علیه السلام

در روز عاشوراء شاید بعلت گریستنش بود از برای عاشورای حضرت سید الشهداء علیه السلام وقتی که جبرئیل

مصیبت آن مظلوم را برای او بیان نمود چنانکه تفصیل آن در مجلس بیاید ان شاء الله تعالی **واقعهٔ دهم**

بروایت بحار الانوار چون حضرت نوح علیه السلام مبعوث شد برسالت در روز عاشوراء بسوی قوم خود رفته برسالت

و بدعوت ایشان قیام نمود قال الله تعالی لَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحاً اِلیٰ قَوْمِهِ فَقَالَ یَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللهَ مَا لَکُمْ مِنْ

اِلٰهٍ غَیْرُهُ اِنِّی اَخَافُ عَلَیْکُمْ عَذَابَ یَوْمٍ عَظِیمٍ حق سبحانه و تعالی فرموده است بدرستیکه ما فرستادیم نوح

بن ملک را بسوی قوم او که اکثر از اولاد قابیل بودند و بت میپرستیدند پس نوح فرمود ای گروه بپرستید خدا

را که موجد جمیع نعم است یعنی او را بیگانگی پرستش کنید که نیست شما را معبودی غیر از او پس فرمان وی برید

و اطاعت او نمائید و در عبادت او شریک نیاورید بدرستیکه اگر ایمان نیاورید من میترسم بر شما عذاب روز

بزرگ را که روز طوفان و یا روز قیامت است بدانکه اعتقاد تمامی علمای فن تاریخ آنست که نوح علیه السلام اول

پیغمبری بود که بعد از ادریس حقتعالی او را برسالت فرستاد بسوی فرزندان قابیل و اتباع ایشان از اولاد شیث

و ادریس علیه السلام بر شریعت آدم علیه السلام بود و نوح اول پیغمبریست که نسخ شریعت ما قبل نمود و امت را از عذاب

بیم داد و نخستین رسولی است که اهل ضلالت بدعای وی هلاک شدند و اول کسی است که بعد از حضرت خاتم

الانبیاء در روز جزا سر از خاک بردارد و آنجناب بقول بعضی از ارباب خبر بهدایت و ارشاد کافهٔ انام و عباد

مبعوث گشت و عموم طوفان که تمام اطراف جهان را گرفت مؤید این قولست و عقیدهٔ زمره آنستکه رسالت حضرت

نوح باهل بابل و توابع آن اختصاص داشته و ظاهر کریمهٔ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحاً اِلیٰ قَوْمِهِ مؤید آن است و در

روضة الصفا گوید بقول مشهور نوح علیه السلام اولوا العزم اول است چه آنکه اولوا العزم بنا بر این قول پیغمبری را

گویند که شریعت او ناسخ شریعت سابق باشد و آنحضرت بعد از بعثت قلم نسخ بر احکام صحف آدم علیه السلام کشید

و بعضی آنجناب را اولوا العزم ثانی دانند چه آنکه بزعم این فرقه اولوا العزم پیغمبری باشد که واضع شریعت بود اعم از

آنکه شریعت او ناسخ ملت سابق باشد یا نه و بالجمله این معنی مخفی نباشد که ارسال رسل و وضع شرایع از

لوازم الطاف و مراحم حضرت احدیت است نسبت بعباد و از جهة اصلاح مفاسد دین و دنیا و دفع بلیات

و مضرات دنیا و عقبی ایشان است که از عقوبت و ندامت روز جزا ایمن باشند و لهذا چون بعد از رفع ادریس

در عالم فسق و فساد شیوع یافته بود و اکثر طوائف انام طریق ضلالت و طغیان و راه غوایت و عصیان

در روز عاشوراء علت اصطفای آدم

وقایع ارسال رسل

سلوک میداشتند واز معبود حقیقی گردن پیچیده رایت فسق وعناد برافراشتند حق سبحانه وتعالی برای اصلاح
حال عالمیان وانتظام کار ایشان نوح ع را مرتبهٔ رسالت عنایت فرمود واو را بهدایت وارشاد فرقهٔ عباد
مأمور داشت وعمر حضرت نوح ع در وقت بعثت بروایتی یکصد وپنجاه سال وبقولی دویست وپنجاه سال و
بنقلی سیصد وپنجاه سال بود ودر حبیب السیر آورده که نوح ع صد وبیست وشش سال بعد از فوت آدم متولد
شد وبقول بعضی از ارباب خبر تولد نوح در زمان حیات آدم در هزار سال اول آفرینش وقوع یافت ودر
هزار سال ثانی در وقتی که چهارصد وپنجاه ساله بود بشرائط دعوت ورسالت قیام فرمود وپنجاه سال بعد از
هلاکت قوم از این عالم ارتحال فرمود وزمرهٔ بر آنند که نوح علیه السلام در همان سال که از کشتی بیرون آمد بریاض
جنان خرامید واهل کتاب گویند که نوح در پنجاه سالگی مبعوث گشت ودر زمان طوفان ششصد ساله بود و
بعد از طوفان ششصد وپنجاه سال دیگر عمر یافت ومع الجمله در بحار الانوار از حضرت صادق علیه السلام روایت فرموده
که منزل نوح وقوم او در شهری بود بر کنار فرات از جانب غربی شهر کوفه وکان نوح علیه السلام رجلا نجارا فجعله
الله نبیا وانتجبه ونوح مردی نجار بود پس حقتعالی او را برگزید وپیغمبر گردانید ونیز در آن کتاب از سید بن
طاوس از محمد بن جریر طبری روایت کرده که حقتعالی نوح را گرامی داشت به پیغمبری برای اینکه اطاعت الهی
بسیار میکرد واز خلق عزلت کرده بود برای بندگی خدا وقامتش سیصد وشصت ذراع بود بذراع اهل
زمان خود ولباس او از پشم بود ولباس ادریس پیش از او از مو بود وکان یسکن فی الجبال ویاکل من نبات
الارض ودر کوهها سکنی مینمود واز گیاه زمین میخورد فجائه جبرئیل بالرسالة وقد بلغ عمر نوح اربعمائة
سنة وستین سنة پس جبرئیل برای او پیغمبری آورد در وقتی که چهارصد وشصت سال از عمر نوح گذشته بود
پس جبرئیل باو گفت که چرا از خلق کناره گرفتی گفت زیرا که قوم من خدا را نمیشناسند پس از ایشان دوری میکنم
جبرئیل گفت با ایشان جهاد کن نوح فرمود که طاقت مقاومت ایشان ندارم واگر مرا بشناسند که برد ین ایشان
نیستم مرا بکشند جبرئیل عرض کرد اگر قوتی بیابی که بتوانی با ایشان جهاد کنی خواهی کرد فرمود واشوقاه
کاش می یافتم آنگاه فرمود تو کیستی جبرئیل نعره زد که نزدیک شد کوهها از هم بپاشد فاجابته الملائکة
بالتلبیة ورجت الارض وقالت لبیک لبیک یا رسول رب العالمین پس جواب دادند او را جمیع ملئکه
وجمیع اجزاء زمین که لبیک لبیک ای فرستادهٔ خدا پس نوح را دهشتی عارض شد فقال له جبرئیل انا
صاحب ابویک آدم وادریس والرحمن یقرئک السلام وقد اتیتک بالبشارة وهذا ثوب الصبر وثوب الیقین
وثوب النصرة وثوب الرسالة والنبوة پس جبرئیل باو گفت که منم آنکه بادو پدر تو آدم وادریس بودم وخدا
بخشنده ترا اسلام میرساند وبشارتها برای تو آورده ام اینست جامهٔ شکیبائی وجامهٔ یقین وجامهٔ نصرت

حضرت نوح علیه السلام در بیان عمر مبارکش

حضرت نوح علیه نزول جبرئیل

رفتن نوح علیه السلام بسوی قوم خود

ایمان آوردن عموره

وجامهٔ رسالت ونبوت وخدا امر مینماید ترا که تزویج نمائی عموره دختر ضمران پسر ادریس را که اول کسی است که بتو ایمان آورد فمضی نوح یوم عاشوراء الی قومه وفی یده عصاء بیضاء وکانت العصاء تخبره بما یکن قومه پس نوح در روز عاشوراء رفت بسوی قوم خود درحالیکه عصای سفیدی در دست داشت وعصا او را خبر میداد از انچه قوم در خاطر داشتند وسرکردهای ایشان هفتاد هزار کس بودند وان روز عید ایشان بود وهمگی نزد اصنام وبتهای خود حاضر شده بودند پس نوح علیه السلام درمیان ایشان ندا کرد لا اله الا الله ادم المصطفی وادریس الرفیع وابرهیم الخلیل وموسی الکلیم وعیسی المسیح خلق من روح القدس ومحمد المصطفی اخر الانبیاء هو شهید علیکم انی قد بلغت الرسالة نیست خدائی جز انخدا که مثل ومانند ندارد وادم برگزیدهٔ خدا است وادریس بلند کردهٔ خدا است وابرهیم خلیل خدا است وموسی کلیم خدا است وعیسی مسیح از روح القدس خلق خواهد شد ومحمد مصطفی اخر پیغمبران خدا است واو گواه من است که تبلیغ رسالت خدا کردم فرجت الاصنام وخمدت النیران واخذهم الخوف پس بتها بلرزیدند وانشکدها خاموش شدند وانگروه را خوف وبیم گرفت پس جباران وسرکردهای ایشان گفتند کیست این مرد نوح فرمود انا عبد الله ابن عبده بعثنی رسولا الیکم منم بندهٔ خدا وفرزند بندهٔ او خدا مرا به پیغمبری فرستاده است بسوی شما ورفع صوته بالبکاء وقال انی لکم نذیر مبین پس انجناب صدا بگریه بلند کرد وفرمود میترسانم شما را از عذاب خدا چون عموره کلام نوح را شنید باو ایمان اورد پدرش او را معاتب گردانید وگفت سخن نوح یکمرتبه در تو اثر کرد میترسم پادشاه ترا بشناسد وبقتل برساند عموره گفت ای پدر کجا است عقل وفضل وعلم تو نوح مرد تنهای ضعیفی بی انکه از جانب خدا مامور باشد چنین صدا درمیان شما میتواند زد که شما را چنین هراسان گرداند پس یکسال عموره را در زندان کرد وطعام از او باز گرفت وبعد از یکسال که او را از زندان بیرون اوردند نور عظیمی از او مشاهده کردند ودر الش [illegible] نیکو دیدند پس متعجب شدند که چگونه بی طعام در زندان مانده است چون از او پرسیدند گفت من استغاثه کردم بخدا وپروردگار نوح ونوح علیه السلام باینجا از برای من طعام میاورد در زندان پس نوح او را خواست وتمام از او بهم رسید ونوح دو زن داشت یکی کافره که نامش راعلا بود وغرق شد ویکی مسلمان که با نوح در کشتی بود وبعضی گفته اند که نام زن مسلمان هیکل بود واز امام محمد باقر علیه السلام منقول است که فرمود کانت شریعة نوح ان یعبد والله بالتوحید والاخلاص وخلع الانداد یعنی شریعت نوح علیه السلام ان بود که خدا را بیگانگی واخلاص عبادت کنند وترک نمایند انچه را که شریک ومثل او گردانیده اند واین فطرتی است که خداوند مردم را بر این خلق کرده است وحق تعالی عهد وپیمان گرفت از نوح وپیغمبران دیگر که خدا را پرستند وشریک نیاورند باو وامره بالصلوة والامر

(والنهی)

وَالنّهی والحلال وَالحرام ولم یفرض علیه احکام حدود ولا فرض مواریث فهذه شریعته وحقتعالی امر فرمود نوح را بنماز وامر ونهی وحلال وحرام ودر شریعت او احکام حدود ومواریث نبود

واقعهٔ یازدهم

فراغت نوح علیه السلام از کشتی

در این روز حضرت نوح علیه السلام از عمل کشتی فراغت یافت چنانکه در تقویم الشریعة وشرح بیست باب ملا مظفر است ودر اخبار الدول گوید وکان فراغه من عمل السّفینة یوم الجمعة لتسع عشر خلت من اذار فراغت نوح از عمل کشتی در روز جمعه نوزدهم اذار بوده است بدانکه چون حقتعالی نوح علیه السلام را بخلعت رسالت مشرف ساخت واو را بدعوت عالمیان مبعوث گردانید بمدلول کریمهٔ فَلَبِثَ فِیهِمْ اَلْفَ سَنَةٍ اِلّا خَمْسِینَ عَامًا آنجناب مدّت نهصد وپنجاه سال بمراسم هدایت وارشاد مردم قیام نمود وبلوازم دعوت ورسالت اشتغال فرمود ودر آن مدّت هرچند آنجناب قوم را از پرستش اصنام وسلوک طریق ضلالت منع نمود وبانقیاد احکام واوامر ونواهی الهی امر فرمود مفید نیفتاد وزیاده از هشتاد نفر بآنجناب ایمان نیاوردند وفجرهٔ کفار همواره بقدر امکان در ایذاء واضرار واستخفاف آنحضرت میکوشیدند ومواعظ سودمند ونصایح دل پسند او را حمل بر جنون مینمودند وآنجناب بر اذیت قوم خود صبر مینمود وروز بروز کفر وزندقهٔ آنقوم ضلال در تزاید بود پس چون نوح علیه السلام از ایمان قوم نا امید شد نفرین کرد بر ایشان وگفت رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَی الْاَرْضِ مِنَ الْکَافِرِینَ دَیَّارًا ای پروردگار من مگذار بر روی زمین از کافران هیچ ساکن داری را مراد هلاکت عام است یعنی ای پروردگار من هیچکس را بر روی زمین مگذار در کشاف آورده است که دیّار از اسماء مستعمله در نفی عام است چنانکه گویند ما بالدّار دیّار اِنَّکَ اِنْ تَذَرْهُمْ یُضِلُّوا عِبَادَکَ وَلَا یَلِدُوا اِلّا فَاجِرًا کَفَّارًا بدرستی که اگر ایشانرا بگذاری گمراه میکنند بندگان ترا وایشان را از دین باز میدارند وفرزندی نیاورند مگر فاجر گمراه کننده پس حقتعالی دعای او را مستجاب کرده باو وحی فرمود که بترتیب وساختن کشتی اشتغال نمای که ما خرمن حیات این خاکساران را از رهگذر آب برباد فنا خواهیم داد ومجموع ایشانرا باتش دوزخ خواهیم فرستاد چنانکه در سورهٔ هود فرموده وَاصْنَعِ الْفُلْکَ بِاَعْیُنِنَا وَوَحْیِنَا وبساز کشتی را در حالتی که متلبس باشی بنگاهداشت ما یعنی کشتی بساز باکمال حفظ وکمال رعایت کردن ما در حفظ کردن تو از شر کفار وگویند مراد عین ملائکه است یعنی بساختن کشتی اشتغال نمای بچشمهای ملائکه که ناظرند بر احوال تو ومددکار تو اند وبوحی کردن ما بتو در ساختن آن یعنی اگر در ساختن آن خللی از تو صادر شود ما حافظ تو خواهیم بود وبتو وحی خواهیم کرد که چگونه باید ساخت وَلَا تُخَاطِبْنِی فِی الَّذِینَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ وسخن مگو با من در بارهٔ آنانکه ستم کردند یعنی از من درخواست مکن دفع عذاب ایشانرا بدرستی که ایشان غرق شدگانند واین غایت وعید است چنانکه ملک بوزیر خود گوید لا تذکر حدیث فلان بین یدی وگویند نهی از شفاعت

منع خدا نوح را از شفاعت زن وپسر خود

از تهدیدهای قوم بر نوح ع

اواست درباره زن و پسر او که کافر بودند بالجمله از ابن عباس منقولست که چون نوح علیه السلام مأمور شد بساختن
کشتی نمیدانست که چگونه آنرا بسازد پس باو ندا رسید که آنرا مانند سینه مرغ بساز و در ناسخ التواریخ مسطور
است که حضرت نوح علیه السلام عرض کرد پروردگارا از کدام چوب کشتی بسازم خطاب رسید که درختهای ساج
بنشان و چهل سال بگذار تا بکمال برسد پس از آن درختها را قطع کرده از چوب آنخانه بساز که در بالای
آب رود نوح ع درختهای ساج غرس نمود چون چهل سال منقضی گشت و درختها قوی شد یکباره زبان
از دعوت قوم باز کشید چه آنکه از ایمان قوم بکلی مأیوس شد پس آن درختان را بریده خشك نمود و باتفاق
اولاد عظام خویش سام و حام و یافث را جبر دیگر در بریه بهاء که از بیابانهای کوفه است بتعلیم جبرئیل بتربیت
کشتی پرداخت و در آن ایام کفار دست از ایذای وی کوتاه گردانیدند اما بر سبیل استهزاء خاطر شریف
آنحضرت را میرنجانیدند و در حین تراشیدن الواح کشتی اورا تمسخر میکردند که ای نوح از منصب پیغمبری
بمرتبه نجاری رسیدی اول پیغمبر بودی و آخر نجار شدی و بعضی بروی میخندیدند و میگفتند حال این دیوانه را
مشاهده نمائید در وقتی که آب کمیاب است کشتی میتراشد و بعضی دیگر بروجه سخریه میگفتند ای نوح کشتی بیابانی
آب کو و برخی بروی میخندیدند و میگفتند که نوح خانه میسازد برای زمستان تا از سرما متاذی نشود و
زمره میگفتند نوح نهانخانه میسازد و برخی دیگر میگفتند که نوح انبار خانه درست میکند و بعضی می
گفتند که نوح میخواهد با این خانه بهوا برود و جمعی میگفتند که این مرد دیوانه است در زمین خشك کشتی
میسازد و حقتعالی از سخریه و استهزاء ایشان خبر میدهد وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ هرگاه
میگذشتند بر نوح گروهی از قوم او سخریه و استهزاء مینمودند او را قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنَّا فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ كَمَا
تَسْخَرُونَ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ نوح در جواب ایشان میفرمود

نوح علیه السلام استهزای قوم مختصر

امروز شما سخریه و استهزاء میکنید با ما اما چون بحر عذاب حضرت رب الارباب در تلاطم آید و مجموع شما غریق
گرداب فنا گردید و باتش دوزخ بپیوندید در آنوقت سخریه و استهزاء از جانب ما خواهد بود بر شما و حاصل آنکه
اگر امروز شما استهزاء میکنید بما زود است که استهزاء از جانب ما باشد بر شما در حین غرق شدن شما در دنیا
و سوختن شما در عقبی و زود است که بدانید کیست آنکس که بیاید او را عذاب خوار کننده در دنیا و فرود آید
بر او عذاب دائم در آخرت و در اخبار الدول است که حقتعالی وحی فرمود بحضرت نوح ع که تعجیل کن در ساختن
کشتی که غضب من شدید است بر آنانکه نافرمانی من کرده اند پس نوح ع دو نجار دیگر اجیر کرد که در ساختن
کشتی او را مدد کنند و در بحار الانوار از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که نوح عرض کرد پروردگارا کی
مرا یاری خواهد کرد در ساختن کشتی فاوحى الله اليه ناد في قومك من اعاننى عليها و نجر منها شيئاً صار ما ينجر

ذهباً وفضةً پس خدا وحی کرد بسوی او که ندا کن در میان قوم خود که هر که مرا یاری کند در ساختن کشتی
وچیزی از آن بتراشد آنچه میتراشد برای وی طلا ونقره خواهد شد پس نوح در میان ایشان ندا کرد او را
یاری کردند بران واو را مسخره مینمودند که در بیابان خشك کشتی میسازد ودر تفسیر روح البیان گوید و
من الغرائب ما فی حیوة الحیوان من ان اول من اتخذ الکلب للحراسة نوح قال یا رب امرتنی ان اصنع الفلك وانا
فی صناعته اصنع ایاما فیجیئون باللیل فیفسدون کل ما عملت فمتی یلتئم لی ما امرتنی به قد طال علی امری
از جملهٔ غرائب که در حیوة الحیوان نقل نموده آنستکه اول کسیکه سگ را بحراست گرفت نوح علیه السلام بود که عرض کرد
پروردگارا مرا امر فرمودی کشتی بسازم ومن چند روز باین عمل مشغول میشوم پس قوم در شب میآیند وآنچه
ساخته ام فاسد میکنند پس چه وقت بانجام خواهد رسید آنچه بدان امر کردهٔ مرا بدرستیکه امر من بطول
انجامید پس خداوند وحی فرمود که یا نوح اتخذ کلباً یحرسك ای نوح سگی را بحراست خود برگیر پاسبانی تو
خواهد نمود پس نوح ع سگی را برگرفت روزها را مشغول عمل بود وشبها را میخوابید چون قوم او در شب
میآمدند که عمل او را فاسد کنند سگ صدا میکرد وآنحضرت از خواب بیدار میشد پس آنجوان فریاد کنان بسوی
ایشان میدوید وایشان فرار میکردند پس بدینگونه عمل باتمام رسید وکشتی تمام شد ودر تفسیر منهج الصادقین
آورده که در روز طوفان همه کفار هلاك شدند الا عوج بن عنق که آب تا زیر پشت وکمر او بود وگفته اند سبب
نجات وی آن بود که نوح بجهة ساختن کشتی بچوب ساج احتیاج داشت ونقل آن از بلاد شام متعسر بود عوج
بشام آمد وچوبهائی که محتاج الیه بود برگردن گرفت ونزد حضرت نوح آورد باین جهة حقتعالی عذاب او را
تاخیر نمود واو را غرق نفرمود ودر خلاصة الاخبار مسطور است که نوح علیه السلام کشتی را بتعلیم جبرئیل ساخت
وآنرا از صد وبیست وچهار هزار تخته تشکیل داد که بر هر تخته اسم پیغمبری را از پیغمبران نوشته بود وبر تختهٔ
آخرین نام حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وآله نوشته بود جبرئیل میگفت ونوح تختهها را بهم وصل میکرد
ومیخ میزد وچون آن تختهها تمام شد برای پوشش کشتی دوازده تختهٔ دیگر احتیاج بود جبرئیل عرض کرد یا نوح
کسی را بفرست در میان رود نیل درختی افتاده است آنرا بیاورند گویند آن درخت عصای موسی بود که آدم
از بهشت آورده بود نوح فرزندان خود را گفت که آن درخت را بیاورند هیچیك اجابت ننمودند جبرئیل گفت
عاج را بگو آن درخت را بیاورد وبوی بگو که ترا از طعام سیر مینمایم آورده اند که عوج در تمام عمر خود سیر نخورده
بود ودر هیچ در خانه نگنجیده بود برفت وآن درخت را بیاورد نوح سه قرص نان جو پیش او نهاد عوج بخندید
وگفت ای نوح اگر من روزی دو هزار من نان وطعام بخورم سیر نمیشوم گفت بگو بسم الله الرحمن الرحیم وبخور
تا سیر شوی عوج بسم الله گفت وبخوردن نان مشغول شد چون دو قرص ونیم بخورد بقدرت خدا تعالی و

بر کت بسم الله سیر شد حضرت نوح علیه السلام دوازده تخته را از آن درخت جدا نمود بر تخته اول نام نامی حضرت امیر المؤمنین و فاطمه زهراء علیهما السلام نوشته بود و بر دوم امام حسن ع و بر سیم امام حسین ع و بر چهارم امام زین العابدین ع و بر پنجم امام محمد باقر علیه السلام و بر ششم امام جعفر صادق ع و بر هفتم امام موسی کاظم ع و بر هشتم امام رضا ع و بر نهم امام محمد تقی ع و بر دهم امام علی النقی ع و بر یازدهم امام حسن عسکری ع و بر دوازدهم امام مهدی ع نوح گفت ای جبرئیل این دوازده تن پیغمبرانند گفت نه اینها اهل بیت محمد مصطفی صلعم پیغمبر آخر الزمان میباشند ای نوح چنانکه این کشتی تو بدون این دوازده تخته تمام نشد دین اسلام که دین محمد است بدون این دوازده تن تمام نشود و اینکه پیغمبر صلعم فرمود که مثل اهل بیتی کمثل سفینة نوح من رکب فیها نجی ومن تخلف عنها غرق مؤید آن است و در اخبار الدول از ابن عباس روایة کرده است که چون نوح ع کشتی را تمام کرد حقسبحانه وتعالی چشمهٔ قیر را در همان جا جاری او در او ورد در خالتی که میجوشید پس نوح کشتی را بقیر اندود کرد و در تفسیر روح البیان مسطور است که چون نوح کشتی را تمام کرد خداوند کشتی را بزبان آورد و گفت لا اله الا الله فی الاولین والاخرین انا السفینة التی من رکبنی نجی ومن تخلف عنی هلك ولا یدخلنی الا اهل الایمان والاخلاص یعنی نیست خداوندی در اولین و آخرین مگر خداوند متعال منم آن کشتی که هر که سوار شود بر من نجات یابد و هر که تخلف کند هلاك شود و داخل نشود در من مگر اهل ایمان واخلاص چون قوم این را شنیدند گفتند هذا قلیل من سحرك یا نوح این اندکی است از سحر تو یا نوح بدانکه در مقدار طول و عرض کشتی نوح علیه السلام اختلاف است بین ارباب سیر و تواریخ و آنچه بنظر این احقر رسیده نه قول است اول طول آن هشتاد ذرع و عرضش پنجاه ذرع و ارتفاع آن سی ذرع بود چنانکه در روضة الصفا و بحار الانوار است دوم سیصد ذراع طول و پنجاه ذراع عرض و سی ذراع ارتفاع داشت چنانچه در ناسخ التواریخ و منهج الصادقین است سیم طول آن سیصد ذرع و عرض آن صد و پنجاه ذرع بود چنانکه در خلاصة الاخبار است چهارم طول آن ششصد ذراع و عرض آن سیصد و سی ذراع چنانچه در اخبار الدول مسطور است پنجم طول آن ششصد و شصت گز و عرض آن سیصد گز و ارتفاعش سی و سه گز بود چنانکه در روضة الصفا از ابن عباس نقل است ششم در بحار الانوار از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده است که طول آن هشتصد ذراع و عرضش پانصد ذراع بوده و ارتفاع آن هشتاد ذراع بوده است هفتم در روضة الصفا از تفسیر کسائی نقل نموده است که طول کشتی هزار گز و عرضش پانصد گز و ارتفاعش سیصد گز بود و آن مانند مرغی بود و سرش مشابه سر طاوس و چشمش مانند چشم کرکس و سینهٔ او مانند سینهٔ کبوتر و دم او مانند دم خروس و اندرون

حضرت نوح علیه السلام بر کشتی نوشتن اسامی

ابعاد کشتی نوح ع اختلاف اقوال در تعیین

وبیرونش بقیر وزفت تطلیه یافته بود هشتم طولش هزار و دویست گز وعرضش ششصد گز بود چنانکه
در کامل ابن اثیر است ودر روضة الصّفاء از حضرت مجتبی ؑ نیز ماثور است واین موافق قول کعب بن حام
بن نوح است که بدعای حضرت عیسی علیه السّلام زنده شد واز واقعهٔ طوفان بآنحضرت علیه السلام خبر داد وشرح آن
چنانچه در منهج الصّادقین از کشّاف نقل نموده چنین است که وقتی حواریّین از حضرت عیسی علیه السّلام التماس
کردند که شخصی را که در زمان حضرت نوح علیه السّلام مرده باشد زنده کند تا کیفیّت کشتی نوح از او معلوم کنند
عیسی ایشانرا نزد پشتهٔ از خاک آورد وکفی از آنخاک برداشت وفرمود اتدرون من هذا آیا میدانید
که این خاک کیست گفتند اللّه ورسوله اعلم فرمود هذا کعب بن حام بن نوح وبعد از آن عصا را بر آن
پشتهٔ خاک زد وفرمود قم باذن اللّه که ناگاه پیری از آن برخاست وخاک از سر خود می افشاند عیسی ویرا
گفت باین هیئت مرده بودی گفت نه جوان مرده بودم امّا چون آواز تو بگوشم رسید که قم گمان کردم
قیامت قائم شده از هول آن پیر شدم عیسی فرمود از کیفیّت وکمیّت کشتی نوح مارا خبر ده گفت طول آن
هزار و دویست گز بود وعرض آن ششصد گز وسه طبقه بود طبقهٔ برای دواب ووحوش وطبقهٔ برای طیور
وچون سرگین چهارپایان بسیار شد ومردمان از آن متاذّی شدند حقتعالی از زیر دم پیل یکجفت خوک
بیافرید که همهٔ آن پلیدیها وسرگین را بخوردند وچون موش در آن بسیار شدند از بینی شیر گربهٔ بیافرید
موشانرا بخورد عیسی اورا گفت که چگونه دانست که همهٔ شهرها خراب شده گفت کلاغ را فرمود که برو در اطراف
عالم بگرد وخبر بلاد را بما برسان کلاغ برفت وبخوردن مردار مشغول شد وبیامد در برکه نوح ؑ براو نفرین
کرد وفرمود خدایا اورا از طباع مردمان برمان ومنزل وزاد او ویرانها وخرابها مقرّر گردان پس کبوتر را
فرستاد واو زود بازگشت پس آنجناب دعای خیر در حقّ او بتقدیم رسانید وفرمود بارخدایا دل مردم را باو
مالوف گردان وا وزاد در خانه های ایشان جای ده حواریان گفتند یا روح اللّه بفرما تا با ما بشهر آید عیسی
فرمود چگونه با شما بیاید وحال آنکه روزی از زمین ندارد پس اورا گفت عُد باذن اللّه کما کنت فی الحال بخاک پنهان
شد **هفتم** در بحار الانوار از حضرت صادق علیه السّلام روایت کرده که طول کشتی هزار و دویست ذراع وعرض آن هشتصد
ذراع وارتفاعش هشتاد ذراع بود ودر ناسخ التّواریخ مسطور است که سفینهٔ نوح مشتمل بود بر نود خانه و
هزار و دویست ذراع طول وهشتصد ذراع عرض وهشتاد ذراع ارتفاع داشت وبالجمله جمع بین این اقوال
در نهایت اشکال است وقول دوّم اصحّ است واکثر مفسّرین ومورّخین برآنند ومحتملست که این اختلاف
باعتبار اختلاف ذراعها باشد امّا بعید است ودر مدّت ساختن کشتی نوح ؑ نیز اختلافست وآنچه بنظر
این احقر رسیده است پنج قول است اوّل از ابن عبّاس روایت است که نوح علیه السّلام کشتی را در مدّت دو سال از

باعجاز عیسی علیه السلام زنده شدن کعب بن حام

در مساحت کشتی نوح و ذکر تشتت اقوال

چوب ساج بساخت چنانکه در منهج الصادقین وخلاصة الاخبار است دوم در بحار الانوار وحیوة القلوب
از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که نوح علیه السلام کشتی را در مدت سی سال بعمل آورد سیم نیز در آنکتاب است
که در حدیث معتبر از حضرت صادق علیه السلام منقولست که نوح در مدت صد سال کشتی را تمام کرد چهارم در بحار
الانوار مسطور است که از حضرت صادق علیه السلام پرسیدند که کشتی نوح ع در چند گاه ساخته شد فرمود در دو
دور عرض کردند دو دور چقدر است فرمود هشتاد سال راوی عرض کردند عامه میگویند در مدت پانصد سال
ساخته شد فرمود نه چنین است وچگونه چنین تواند بود وحال آنکه حق سبحانه وتعالی فرموده وَاصْنَعِ الْفُلْكَ
بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وحی بمعنی سرعت است پنجم در منهج الصادقین وحیوة القلوب بسند حسن از حضرت صادق ع
منقولست که نوح علیه السلام مدت دویست سال در ساختن کشتی بود ومدت پانصد سال بعد از آنکه از کشتی
فرود آمد بماند مؤلف گوید جمع میان احادیث مختلفه باین است که بعضی موافق روایات عامه است و
بر سبیل تقیه وارد شده است ویا آنکه در بعضی از این روایات زمان اصل تراشیدن کشتی اراده شده است
ودر بعضی دیگر نیز زمان مقدمات از ملحوظ داشته اند مانند فراهم آوردن چوب ومیخ وضروریات
دیگر آن بالجمله در تفسیر روح البیان آورده که همان اوایل این امت کشتی نوح را دیده اند واز قتاده مرویست
که آن کشتی تا زمان رسولخدا صلعم بود ومردم از امید بدیدند واز او عبرت میگرفتند وبسیاری از کشتی ها را
از چوب آن ساختند ودر بحار الانوار از رسولخدا صلعم روایت کرده است که چون نوح ع الواح درخت ساج
را شق نمود ندانست کشتی را چگونه بسازد پس جبرئیل نازل شد وهیئت کشتی را باو نمود وتابوتی با او داد
که صد وبیست ونه هزار میخ در آن بود وهمه آنها را بکشتی کوبید الی آن بقیت خمسة مسامیر تا آنکه پنج مسمار
باقی ماند فضرب بيده الى مسمار فاشرق بيده واضاء كما يضيئ الكوكب الدري في افق السماء چون دست
بیکی از آنها زد روشن وتابان گردید چنانکه ستاره درخشان در افق آسمان میدرخشد نوح ع از مشاهده
این حال متحیر گردید پس آن مسمار باذن پروردگار بنطق درآمده وگفت انا على اسم خير الانبياء محمد بن عبد الله
صلى الله عليه واله من بنام بهترین پیغمبران محمد بن عبد الله هستم پس جبرئیل نازل شد نوح ع فرمود ای جبرئیل
چیست این مسمار که مثل آن را ندیده ام عرض کرد این باسم سید انبیاء محمد بن عبد الله است آن را بر مقدم جانب
راست کشتی بکوب وبعد از آن حضرت نوح ع مسمار دوم بدست زد وآن نیز روشن ونورانی گردید از جبرئیل
پرسید عرض کرد این مسمار برادر وپسر عم سید اوصیاء علی بن ابیطالب است آن را بر مقدم جانب چپ کشتی بکوب
وهکذا مسمار سیم باسم مبارک حضرت صدیقه کبری فاطمه زهراء سلام الله علیها بود آن را نزد مسمار پدرش
کوبید مسمار چهارم باسم سامی حضرت حسن علیه السلام بود آن را در نزد مسمار پدرش کوبید ثم ضرب بيده

بیان مدت ساختن کشتی نوح

نام پنجتن آل العباء بر میخهای کشتی نوح ع

علی سمار خامس فزهر وانار واظهر الندا وة چون دست بسمار پنجم زد آن نیز روشن و نورانی گردید رطوبة

از وی ظاهر شد جبرئیل عرض کرد این سمار حسین است در جانب سمار پدرش بکوب نوح ع فرمود ما هذه

الندا وة یا جبرئیل ای جبرئیل این رطوبت چیست عرض کرد هذا الدم این خون است پس قصهٔ حسین علیه السلام

وانچه این امت با و کنند بیان نمود فلعن قاتله وظالمه وخاذله پس انجناب علیه السلام بر قاتل وظالم وخاذل

انحضرت لعن نمود مؤلف گوید هنوز آن امام مظلوم بدنیا نیامده بود و از این قصه ها بلکه اثاری نبود

از سماری که باسم انحضرت ع بود خون ظاهر میشود پس ایا چه اتفاق افتاد وچگونه انقلاب واضطراب در

عالم امکان حادث گردید در وقتی که خون مطهر آن حضرت را بروی زمین ریختند و از مقامات النجاة

سید نعمة الله جزایری علیه الرحمة نقل شده که در سال تالیف آن کتاب و تاریخ آن که سال هزار و صد و دوم

هجری بوده در بلدهٔ شوشتر در نهر موسوم بدارایان صخرهٔ کوچك زردی از زیر اب بیرون اوردند که سید

جزایری علیه الرحمة فرموده طول آن چنانکه من خودم در همین روز یکه این کلمات را مینویسم پیمودم هشت

انگشت پیوسته بود و بر آن بخطی از رنك خود نوشته بود بسم الله الرحمن الرحیم لا اله الا الله محمد رسول

الله علی ولی الله لما قتل الحسین بن علی بن ابیطالب علیهما السلام بارض کربلاء کتب دم باذن الله ورسو

بارض حصی وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون یعنی نیست خدائی مگر خداوند متعال محمد پیغمبر

خدا و علی ولی اوست چون حسین بن علی بن ابیطالب علیه السلام در زمین کربلا کشته شد خون او باذن خدا

و رسول او بر زمین سنگریزه ها نوشته شد و زود باشد که بدانند ظلم کنندگان که بکدام بازگشت باز خواهند گشت

و در کتاب زهر الربیع و نجم الثاقب نقل کرده اند که شیخ بهائی در کشکول نقل فرموده که پدرش شیخ حسین بن عبد

الصمد حارثی در مسجد کوفه نگین عقیقی یافت که بر آن نوشته بود انا در من السماء نثرونی * یوم تزویج

والد السبطین * کنت اصفی من اللجین بیاضا * صبغتنی دماء نحر الحسین * (محتشم گوید)

چون خون حلق تشنهٔ او بر زمین رسید	جوش از زمین بذروهٔ عرش برین رسید	نزدیك شد که خانهٔ ایمان شود خراب
از بس شکستها که بارکان دین رسید	نخل بلند او چه خسان بر زمین زدند	طوفان بر آسمان زغبار زمین رسید
باد آن غبار چون بمزار نبی رساند	گرد از مدینه بر فلك هفتمین رسید	واقعهٔ روز دهم

موافق مسطورات تاریخ ابن اثیر و روضة الصفا و حبیب السیر در این روز حضرت نوح علیه السلام با اتباع خود از کشتی

فرود آمد در پایان کوه جودی و در منهج الصادقین و تاریخ ابی الفداء وخلاصة الاخبار نیز فرود آمدن انحضرت را

از کشتی در این روز نوشته اند و در ناسخ التواریخ مسطور است که نوح ع در روز اول ماه رجب در کشتی نشست

و در ماه هفتم در روز نوروز مطابق روز عاشوراء کشتی بر جودی آمد و تا ماه دهم اب نقصان میپذیرفت

ظهور خون از سنگ و پیدا شدن اسم حسین ع

تاریخ فرود آمدن نوح ع از کشتی

تا قلّه های جبال پدید آمد و چون یکسان با تمام رسید زمین خشک شد و در روز پنجاه و هفتم از سال
دوّم از کشتی بیرون شد و نیز در انکتاب وارده که مدّت توقّف ایشان در کشتی سیزده ماه و بیست و هفت
روز بوده و بنا بر این فرود آمدن آنحضرت از کشتی در روز بیست و هفتم ماه شعبان بوده والله العالم و بسیاری
از علماء عامّه و بعضی از امامیّه قرار گرفتن کشتی را بر جودی در روز عاشوراء نوشته اند و امّا بروایات اهل
البیت قرار کشتی بر جودی در روز هیجدهم شهر ذیحجّه و یا روز دهم آنماه بوده است و آنچه بر این احقر معلوم
گردید پس از استقصاء و تفحّص بسیار در تفاسیر و تواریخ آنستکه قرار کشتی بر جودی در روز دهم ماه ذیحجّه بوده
است و فرود آمدن آنحضرت از کشتی بعد از انقضاء یکماه در روز عاشوراء بود والله سبحانه و تعالی اعلم
بحقایق الامور و کیفیّت این واقعه بطور تلفیق و تلخیص از کتب تفاسیر و تواریخ بدین نهج است که چون
واقعهٔ بلای طوفان بنهایت رسید و کفّار عالم همه در گرداب بلا بر باد فناء رفتند و کذا اراده شدامری
که حق سبحانه و تعالی بدان تعلّق داشت از هلاک اشرار و نجات ابرار امر الهی در رسید که یا ارض ابلعی
مائک و یا سماء اقلعی ای زمین فرو بر آب خود را که بیرون داده و ای آسمان باز گیر آبی را که فرو کنداشته پس
زمین آبهای خود را فرو برد و آسمان باز انش تسکین یافته کشتی نوح ع بر قلّهٔ کوه جودی قرار گرفت در موصل
و بروایتی در کوفه و مدّت یکماه کشتی بر سر آنجبل ساکن بود تا آنکه روزی نظر نوح بر قوس قزح افتاد از اطراف
زمین در بدایع الظّهور گوید وانّه لم یظهر فیما قبل الّا فی ذلک الیوم و کان دلیلا لنقص الماء و پیش از آن
در هیچوقت قوس قزح ظاهر نشده بود و کسی آنرا ندیده بود مگر در آن روز و آن دلیل بود بر اینکه آب
کم شده است پس نوح ع دانست که وقت خروج از کشتی نزدیک شده زاغ را از روزن کشتی رها کرد تا از
کیفیّت حال و کمیّت آب خبری آورد زاغ پرواز نموده بمرداری دچار شد و بخوردن آن مشغول گشت و
باز نیامد نوح ع بر وی لعنت کرد و دعا فرمود که او مردود خلایق گردد و روزی وی از جیفه باشد آنگاه
کبوتر را جهت این مهمّ ارسال داشت پس او پرواز نمود و برگی از درخت زیتون در منقار گرفته باز آمد نوح ع
دانست که آب کم شده و اشجار پدید آمده است پس در حقّ کبوتر دعای خیر نمود که پیوسته مطبوع طبایع خلایق
باشد و در خلاصة الاخبار آورده که نوح ع مرغ خانگی را فرموده بود برو ببین آب چه قدر باقی مانده مرغ رفت
و بچریدن مشغول شد و باز نگشت حقتعالی قوّهٔ پریدن را از او گرفت تا بر هوا نتواند پرید پس نوح ع
کبوتر را فرستاد بیامد و تا آنجا که پای او سرخ است آب مانده بود پس نوح را خبر داد و آنحضرت در حقّ
او دعا کرد که خدا تعالی او را مونس خلق گرداند پس نوح ع عرض کرد الهی باقی آب را از روی زمین برطرف گردان
حق سبحانه و تعالی جبرئیل را امر فرمود بالی بر زمین زد هفت دریا پدید آمد آبها بدریا فرو رفت و روی

وقوع بعض از آثار طلوع از زمین

کبوتر مطبوع طبع همه مرغان

زمین خشک شد پس ندا رسید که ای نوح از کشتی فرود ای قیل یا نوح اهبط بسلام منا وبرکات علیک
وعلی امم ممن معک وامم سنمتعهم ثم یمسهم منا عذاب الیم گفته شد یعنی حقتعالی فرمود و یا ملکی
از جانب او گفت ای نوح فرود ای از کشتی بسلامتی از ما یا بسلام و تحیت و برکاتی از ما بر تو یعنی برکات
و زیادتیها در نسل تو یا بر تو تا ادم ثانی باشی در انتساب ادمیان بتو در بسیاری از تفاسیر و تواریخ مسطور
است که از اهل کشتی غیر نوح و سه پسر او را عقب نسل نماند و نسب تمام اهل عالم بدین سه کس منتهی میشود سام
پدر عرب وعجم است و یافث پدر اتراک وحام پدر هنود است وعلی امم ممن معک سلام و برکت بر تو
و بر گروهی که با تو اند و تسمیهٔ ایشان بامم بجهة تشعب امم است از ایشان و یا سلام و برکت بر ان امتها که ناشی
شوند از جمعی که با تو اند یعنی ان مومنان که از نسل ایشان امتها ظاهر خواهند شد تا روز قیامت وامم
سنمتعهم ثم یمسهم منا عذاب الیم وامتی چند که از ذریه ایشان ناشی خواهند شد که زود باشد که
زندگانی دهیم ایشان را در دنیا بفراخی عیش و سعهٔ رزق پس برسد ایشان را از جانب ما عذابی دردناک در
اخرت مراد کفار نسل است که از امروز تا روز قیامت هیچ مومن و مومنه نباشد مگر اینکه داخل است در این
سلام و برکت و هیچ کافر و کافره نمیشود الا اینکه داخل است در این تمتع و عذاب و بالجمله نوح علیه السلام سقف کشتی
را برداشت و با هشتاد تن مومنین و وحوش و طیور یکه از و اجا بر کشتی بودند فرود امدند و کشتی را بر سر
کوه گذاشت از جبل نزول کردند و ان روز را بجهة شکرانه روزه داشتند و در زینة المجالس مسطور است که از
جملهٔ معجزات نوح علیه السلام این بود که چون اهل توحید از کشتی بیرون امدند ماکولات ایشان تمام شده بود
نوح مقداری ریگ از زمین برداشته دعا فرمود تا گندم بریان شد و معجزهٔ دیگر انحضرت انکه بعد از
خروج از کشتی اشجار مثمره نشانده علی الفور انها سبز گشته میوه اوردند و در تاریخ حبیب السیر و بسیاری از
کتب دیگر مسطور است که در روز عاشورا خلایق از کشتی بیرون امدند و در پایان کوه جودی قریه بنا کرده
انرا سوق الثمانین و بروایتی مدینة الثمانین نام نهادند زیرا که ساکنان ان زیاده از هشتاد کس بودند
و در خلاصة الاخبار گوید در انوقت که نوح علیه السلام از کشتی فرود امده بود مردمانی که در کشتی جمع بودند
در انجا دهی بنا کردند و هر چند نوح با ایشان فرمود پراکنده شوید و ابادانی کنید نشنیدند پس شبی بخواب
رفتند چون صباح سر از خواب برداشتند هیچ کدام زبان یکدیگر را نفهمیدند بنابر این از یکدیگر جدا شدند
و اختلاف لغات از انجا بهم رسید و در بسیاری از تواریخ نقل کرده اند که پس از فرود امدن ایشان از کشتی
عفونتی در هوا اشکار گردید و علتی و بادی میان ایشان پدید امده از ان هشتاد تن جز نوح و سه پسر انجناب
سام وحام و یافث و زوجات ایشان کسی باقی نماند و بنابر ظاهر بدار بقاء پیوستند و این خلاف هم

از سر گرفتن تعداد از طوفان تمام مردم بجز ...

بعد از فرود امدن از کشتی معجزات حضرت نوح ع

از پسران نوح بهم رسیدند و در خلاصة الاخبار مسطور است که نوح علیه السلام در کشتی پسران خود را فرمود که با زنان خود خلوت مکنید حام مخالفت کرده با زن خود مقاربت کرد نوح وی را نفرین کرد که با رخدایا نطفه حام را تغییر ده حق سبحانه و تعالی نطفه او را در رحم زوجه او سیاه گردانید هر فرزندیکه از او بوجود آمد سیاه بود و همه اهل حبشه و زنگبار از اولاد او میباشند و عرب و اصناف عجم و روم از اولاد سام اند و ترک و چین و یاجوج ماجوج از فرزندان یافث اند پس از این جهت انتساب بنی آدم بعد از طوفان بنوح است و او را آدم ثانی خوانند و در بحار الانوار از رسولخدا صلی الله علیه و آله منقولست که فرمود نوح احد الابوین نوح یکی از دو پدر است یعنی پدر جمیع مردم است بعد از آدم و در نفائس الفنون مسطور است که نوح علیه السلام بعد از طوفان دویست و هفتاد سال زنده بود و بقولی سیصد و پنجاه سال و بروایتی ششصد سال و در مدت چهل سال جهان آباد ان شد و در حبیب السیر آورده که نوح تمام ربع مسکون را منقسم بسه قسمت ساخت و هر قسمی را بیکی از اولاد عظام خود مخصوص گردانید دیار مغرب و زنج و حبشه و هند و سند و اراضی سودان را بحام تفویض نمود و حام بدان مقام شتافته حق سبحانه و تعالی او را نه پسر کرامت فرمود هند و سند و زنج و نوبه و کنعان و کوش و قبط و بربر و حبش و در سبب تغییر رنگ و زبان حام وجوه متعدده گفته اند از جمله آنکه روزی نوح علیه السلام در عالم خواب بود عورتش مکشوف شد حام براو گذشت و نپوشید و بقول صاحب تاریخ گزیده بخندید و این سوء ادب موجب آن شد که رنگ اولاد او سیاه شد و پیغمبری از نسل او منقطع گردید و وجه دیگر آنکه نوح ع در کشتی اولاد و اتباع خود را از مباشرت زنان منع فرمود حام مخالفت نمود چنانکه قبل از این مرقوم گردید منقولست که چون اولاد حام بسیار شدند بتقدیر ایزدی هر فرقه بلغتی تکلم نمودند لاجرم از صحبت یکدیگر متفرق شده هر گروهی بطرفی رفتند و بتعمیر موضعی پرداختند بالجمله نوح علیه السلام در موقع تقسیم ربع مسکون شام و جزیره عراق و فارس و خراسان را که وسط زمین بود بسام ارزانی داشت که افضل و ارشد اولاد آنحضرت بود و بقول اکثر مفسرین و مورخین جناب سام از اکابر انبیاء مرسل بود و بکثرت کیاست و وفور فراست و صلاح نفس و نجابت ذات از سایر اولاد نوح علیه السلام امتیاز داشت لاجرم آنحضرت او را بوصایت و ولایت عهد خویش تعیین نمود و حضرت واهب العطیات سام را نه پسر بخشید ارفخشد که ابو الانبیاء است و کیومرث که پدر ملوک عجم است و اسود که نینوا و مدائن از بناهای اوست و بقولی که شام و روم پسران اویند و یورج که در میان مورخین از او جز نامی نمانده است و لاوذ که فراعنه مصر از نسل او پیدا شدند و عیلم که تمیر خوزستان بوی منسوبست و ارم که قوم عاد از جمله احفاد اویند و یورک که چهار پسر داشت آذربایجان و اران و ارمن و موقان

وفات نوح بعد از طوفان

تقسیم نوح ربع مسکون را

یورج

قسمت یافث از ربع مسکون

ودر روضة الصفا گوید که سام هریك از فرزندان خودرا بقطرے از اقطار وولایات خود فرستاد ودر بعضے از
تواریخ مسطور است که چون لغات اولاد سام مختلف گشته بود بحیثیتی که به نوزده زبان سخن میگفتند
وهیچ قومی سخن قوم دیگر را فهم نمیکردند هریك بناحیهٔ استقرار جسته بعمارت وزراعت اشتغال نمودند
وکیومرث بر تمام ذرّیهٔ سام پادشاه شد وبرسوم سلطنت وآیین حکومت پرداخت وهریك از اعیان ملك را
مناسب حال ومرتبه اش منصبی مقرّر گردانید وچون اولاد سام در اقلیم بابل ویمن وحضرموت وعمّان وعراقین
وفارس بسیار شدند بعضی از ایشان بطرف مغرب وبرخی بجانب مشرق رحلت نموده با اولاد یافث وحام
اختلاط نمودند وامصار وقصبات چند بنا کردند مع الجمله نوح علیه السلام در زمان تقسیم ربع مسکون اقلیم
چین وصقالبه وترکستان را بیافث داد ومجموع ترکان وصقالبه وخزر از نسل یافث اند ودر روضه
آورده که بعضی گفته اند یافث پیغمبر مرسل بود وچون نوح علیه السلام یافث را در پای کوه جودی رخصت داد که
بجانب شمال ومشرق که نامزد او شده بود توجه نماید یافث از پدر التماس نمود که او را دعائے آموزد که هرگاه
خواهد باران ببارد نوح علیه السلام ایجابا للملتمسه در این معنی با حضرت عزت مناجات کرده وجبرئیل اجابت
دعوت او را اسمی بزرگ آورد نوح ع آن را بر سنگی نقش کرده بیافث داد وآن سنگ را حجر المطر خوانند
وترکان جده تاش خوانند پس یافث از سوق الثمانین بیرون آمده منازل ومراحل طی کرد تا بحد
مملکت خود رسید وبطریق صحرا نشینان مدتی روزگار بسر میبردند ورسمهای نیکو درمیان آوردند وچون
نسل او بسیار شدند رخت بسرای بقا کشید وبعضی گویند یکی از شهرهای بزرگ اقلیم چین را در آن سرزمین
او بنیاد نهاد وآورده اند که حضرت واهب العطیات بدو یازده پسر ارزانی داشت چین وصقلاب وکمارے
وترك وخلج وخزر وروس وسدسان وغز ومنشج وبارج وهریك از پسران را بادخترے از ذرّیهٔ خویش
در سلك ازدواج در آورد وبه تعمیر بلاد وتکثیر عباد وصیّت نمود ونخست ترك بن یافث که ولیعهد ارشد

یافث در سلوک اقامت ترک بن

اولاد او بود وبغایت دلیر ومردانه وهنرمند وفرزانه بود واو را یافث اغلان نیز گفتندے در آن نواحی سیر نمود
وبجائے رسید که آن را سیلوك خوانند وآنجا دریائی مختصر وآب گرم وچشمه ها خوشگوار ومرغزار بیشمار بود
ترك را آن محل مطابق طبع افتاده با اتباع خود رحل اقامت در آنجا انداخت واز چوب وگیاه خانه ها ساخت
وبعد از چندگاه باحداث واختراع خرگاه پرداخت واز پوست گوسفند وسایر حیوانات قبا وطاقیه دوخت
واو پادشاهے بود عادل وفاضل ودر باب رعایت رعیت دقیقهٔ مهمل ونامرعی نمیگذاشت وبندگان خدای را
در ظل حمایت خویش مرفه وآسوده میداشت وبخشندهٔ بی منت بود واو را فرزندان شایسته کرامت فرمود یکی از
فرزندان او فورك نام که شکار دوست بود روزے در صحرا گوشت نخجیر کباب کرده میخورد ناگاه لقمه از دست

وی در نمکزار افتاد فورا آن لقمه را برداشته در دهان نهاد از ان بسیار لذیذتر از لقمهٔ اول یافت وبعد ان
ان نمک را با طعام منضم ساخته تناول فرمود واین رسم از ان روز معتاد طبیعت مردم شد واصل ذریهٔ او را
اتراک گویند واما ترک بعد از سیاحت مملکت شمال بکنار امل رسید آن ساحل پسندیدهٔ خاطر او امد در انجا
شهری بنا نهاد وفرزندان او رسم روباه گرفتن درجهان اوردند وباشارهٔ پدر از پوست ان ملبوس
ساختند ودر ایام حیوة خود یکی از فرزندانش را وفات رسید وتا چندگاه پدر نمیدانست که با او چه کند
اخر الامر چون یافث با بعضی از متعلقان در دریا غرق شده بود اتش را که ضد ابست برافروخته با حضار
قوم فرمان داد وطنبور وسایر الات لهوی مهیا ساخته سرودگویان جسد ورا در اتش افکند وگویند
تاکنون این رسم مذموم در بلاد باقی است ومنقولست که اولاد او تتبع زنبور نحل کردند تا در مغارهای
کوه عسل یافته از آن حلوا ساختند **تتمیم نفعه عمیم** در بحار الانوار از حضرت امام محمد باقر علیه السلام
روایت کرده که چون نوح علیه السلام نفرین کرد بر قوم وایشان غرق شدند شیطان بنزد او امد وگفت ان لک
عندی یدا ارید ان اکافیک علیها تورا بر من منتی است میخواهم تورا مکافات کنم بر ان نوح گفت ان
منت چیست شیطان گفت ان منت انستکه تو نفرین کردی بر قوم خود وایشانرا غرق نمودی وکسی نماند
که اورا گمراه کنم پس من راحت شدم تا قرن دیگر که مردمی بهم رسند انها را گمراه کنم نوح علیه السلام فرمود ما الذی
ترید ان تکافینی چیست انچه که خواهی مرا بآن مکافات نمائی گفت اذکرنی فی ثلث مواطن فانی اقرب ما یکون
الی العبد اذا کان فی احدیهن در سه موطن مرا یاد کن واز من در حذر باش که نزدیکترین احوال من بسوی بنده
وقتی است که در یکی از این سه حالت باشد اذکرنی اذا غضبت واذکرنی اذا حکمت بین اثنین واذکرنی اذا
کنت مع امرأة خالیا لیس معکما احد مرا یاد کن در وقتیکه بغضب ائی ومرا یاد کن در وقتی که میان دو کس
حکم کنی ومرا یاد کن واز من در حذر باش در وقتی که با زنی تنها در جائی باشی که دیگری با شما نباشد ونیز
در بحار نیز از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که چون نوح ع از کشتی فرود امد ابلیس علیه اللعنه بنزد او امد
وگفت ما فی الارض رجل اعظم منة علی منک دعوت الله علی هؤلاء الفساق فارحتنی منهم هیچکس را در
زمین منتش بزرگتر نیست بر من از تو که نفرین کردی بر این فاسقان ومرا از شغل گمراه کردن ایشان
راحت نمودی الا اعلمک خصلتین ایا میخواهی تورا دو خصلت تعلیم کنم ایاک والحسد فهو الذی
عمل بی ما عمل وایاک والحرص فهو الذی عمل بادم ما عمل زنهار بر کسی حسد مبر که حسد با من کرد انچه کرد
واقعهٔ سیزدهم موافق مسطورات روضة الصفا وحبیب السیر وناسخ التواریخ در این روز مالک
بن دعر خزاعی حضرت یوسف علیه السلام را بشهر مصر دراورد وتفصیل ان بطریق تلخیص وتلفیق از کتب

عسل انگبین زنبور

تسلط شیطان بر انسان در موضع

وزنهار حرص مدار که حرص کرد با آدم انچه کرد

تواریخ و تفاسیر موثقه بدین نهج است که چون فرزندان اسرائیل برادر خود یوسف را بمالک فروختند
کاروان بامر مالک محمل ببستند و بقصد مصر کوچ دادند و در بین راه مالک بفرمود تا غل از گردن
و بند از دست و پای یوسف برداشتند و جامه های نیکو براو پوشانیدند و او را بر راحله نیز در نشاندند
طی مراحل و قطع منازل نمودند تا آنکه در حوالی دیار مصر نزول کردند و چون در پیش صیت و آوازه
کمال حسن و جمال یوسف در مصر اشتهار یافته بود اهالی آن دیار جمله بتماشای جمال و تمنای وصال
آنحضرت روی بدان قافله آوردند و هر یک بزبان قابلیت مضمون این مقال ورد خود ساخته میگفتند :

این شهر پر از حدیث این روی نکوست ✱ دلهای جهانیان همه بسته اوست ✱ ما میکوشیم و دیگران میکوشند
تا بخت کرا بود کرا خواهد دوست ✱ از کتاب زبدة التواریخ نقل شده که حقتعالی جمال جهان آرای یوسفی
را نوری داده بود که از یک روزه راه میدرخشید و هرگاه آنجناب بجائی توجه میفرمود طلیعه نور جمالش
یک مرحله را مانند آفتاب روشن مینمود و اتفاقا آن روز هوای مصر را از نقاب سحاب تیرگی روی نموده
بود و چهره آفتاب جهانتاب نمینمود پس چون نور چهره تابان یوسفی از دراء حجاب لامع شد جهان را تا
ضمیر ارباب صفا و کیاست روشن و منور گردانید و حدیث حسن و جمال آنحضرت در السنه و زبانهای
مردم اندیار افتاده دلهای مشتاقان در طلب دیدارهای صاحبدلان از اشتیاق مقدم همایونش بلب آمد
و چون اهالی مصر باستقبال کاروان بیرون آمدند سلطان مصر نیز امیر عمال و امین اعمال خویش را
که او را عزیز مصر میگفتند بخریداری یوسف بیرون فرستاد و چون عزیز بکاروان رسید و حدیث بیع
و شرای یوسف را با مالک در میان آورد مالک گفت چندان صبر میباید که بشهر درآئیم و سه روز از رنج را
و محنت سفر بیاسائیم آنگاه بموجب فرمان لازم الاذعان قیام نمائیم عزیز قبول کرد پس ایشان بحشمت
تمام در عاشر محرم الحرام بمصر درآمدند و پس از انقضای سه روز بر حسب معهود یوسف را بمعرض بیع
درآوردند بتفصیلی که در سیزدهم اینماه مذکور خواهد شد انتهی **واقعه چهاردهم**
در این روز بینائی رفته حضرت یعقوب علیه السلام باز آمد و نور بصر آنجناب معاودت نمود چنانکه در شرح
بیست باب ملا مظفر و عقول عشره و عجایب المخلوقات و در کتاب تقویم الشریعه نیز پیدا شده آن
حضرت را در این روز نوشته بدانکه چون یعقوب علیه السلام عبادت خدا بسیار مینمود او را اسرائیل نام
کردند یعنی بنده خدا و مادرش دختر لوط بود و بقول اصح یعقوب در حیوة ابرهیم علیه السلام بوجود آمد
و او را دوازده پسر بود اما از آنجمله یوسف را دوست میداشت و پیوسته او را علم و حکمت میآموخت
و چون آنحضرت گوسفندان خود را بر فرزندان خود قسمت نمود هر پسری را سه هزار گوسفند داد و

(حاشیه:) رسیدن یوسف بمصر و ظاهر شدن حسن و جمال
(حاشیه:) بینا شدن یعقوب علیه السلام

یوسفرا اشش هزار گوسفند بخشید پس بدین سبب برادران براو رشک بردند و پیوسته در تدبیر بودند که
قصد او کنند تا انکه بران وجه که مشهور است اورا از پدر درخواست کردند و بعزم تیر انداختن بصحرا رفتند
و در باب قتل او مشاورت کردند یکی از ایشان گفت لَا تَقْتُلُوا یُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِی غَیَابَتِ الْجُبِّ یَلْتَقِطْهُ بَعْضُ
السَّیَّارَةِ إِنْ کُنْتُمْ فَاعِلِینَ مکشید یوسف را که قتل بیگناهان گناه عظیم است و بیفکنید اورا در قعر چاه
تسمیهٔ قعر چاه بغیابت بجهة غیبوبة انست از عیون ناظرین پس اورا در چاه افکندند و جامهٔ اورا بخون الود
کرده پیش پدر اوردند و گفتند إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَکْنَا یُوسُفَ عِنْدَ مَتَاعِنَا فَأَکَلَهُ الذِّئْبُ بدرستیکه
ما رفتیم بصحرا و پیشی میگرفتیم بیکدیگر در دویدن و تیر افگندن و بگذاشتیم یوسفرا نزد درخت و بار خود
پس گرگ اورا خورد یعقوب ع دانست که سخن ایشان کذب است امّا چون هیچ تدبیر نداشت شب و روز
میگریست در تفاسیر مسطور است که سبب مبتلا شدن یعقوب بفراق یوسف و باسیری افتادن یوسف
ان بود که اورا کنیزکی بود و ان کنیز پسری داشت یعقوب ان پسررا از کنیز جدا کرد و بفروخت مادرش شب
و روز در فراق پسر میگریست و میگفت الهی کما فرّقت نبیّک بینی و بین ولدی فرّق بینه و بین ولده
بار خدایا چنانکه پیغمبر تو جدائی افکند بین من و فرزندم جدائی افکن بین او و فرزندش تا بداند درد
فراق را چون است پس دعای ان سوخته دل بهدف اجابت مقرون گشته هاتفی اورا ندا کرد که ای کنیزک
اضطراب مکن که یعقوب پیغمبررا بهمین ترک اولی بفراق اعزّ اولاد مبتلا گردانم و تا تورا بوصال فرزندت
مسرور نکنم فرزند اورا ببوی نرسانم لاجرم حقتعالی یعقوب را بفراق یوسف مبتلا گردانید و در فراق او
چنان بگریست که چشمهای او نابینا گردید چنانچه حقتعالی میفرماید وَقَالَ یَا أَسَفَىٰ عَلَىٰ یُوسُفَ وَ
ابْیَضَّتْ عَیْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ و گفت یعقوب ای اندوه و شدّت حزن من بر فراق یوسف اسف شدّت
حزن و حسرتست و سفید شد هر دو چشم او از شدّت حزن و اندوه یعنی از جهة بسیاری اندوه و گریهٔ او
روشنی از چشم او زایل گشت و گویند مشرف بر عمی شد و چیزی نمیدید مگر اندکی و بعضی گفته اند سفیدی
چشم کنایه از بعد انتظار است چنانکه کسی گوید چندان چشم براه داشتم که هر دو چشم سفید شد و صحیح
ان است که انحضرت نابینا شد بالجمله در نفایس الفنون گوید یوسفی را که یعقوب ع عالم را بجمال او
میدید و دنیا و ما فیها را در مقابلهٔ او بهیچ نمیسنجید بدرهمی چند بر بیع اوردند و بعضی گویند یوسفرا
بهمان مبلغ که یعقوب پسر ان کنیز را فروخته بود بفروختند و تا ان کنیز بوصال پسر خود نرسید یعقوب
بوصال یوسف نایل نگشت آورده اند که پسر ان کنیز بشیر نام داشت و از قضا این بشیر در شهر مصر در
سلک ملازمان یوسف ع قرار گرفت و معتمد او گردید و هیچیک از احوال یکدیگر مطلع نبودند و چون

یعقوب و یوسف ... برادران

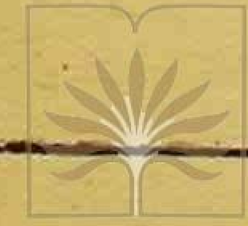
نفسی و ابیضت
عیناه من الحزن

حقتعالی یوسف را امر نمود که پیراهن خود را برای پدرش یعقوب بفرستد پیراهن را همین بشیر داد که بسوی پدر
برد بشیر پیراهن را گرفته بجانب کنعان روان گشت چون نزدیک کنعان رسید در بیرون شهر کنیزکی را دید
که رخت میشوید و او مادرش بود که رخت یعقوب ع میشست از او سؤال نمود خانهٔ یعقوب کجاست مادرش
گفت که یعقوب چند سال است که مبتلا شده است بفراق فرزندش یوسف بشیر گفت اینک من بشارت
یوسف را آورده ام کنیز چون این سخن شنید سر برداشت و گفت بارخدایا تو بمن وعده فرموده که بشیر مرا پیش
از یوسف بمن برسانی پسرش گفت بشیر تو کیست کنیز قصهٔ خود را بیان نمود بشیر گفت ای مادر وعدهٔ خدا
خلف ندارد اینک من بشیر توام کنیز دست بگردن فرزند خود را آورده مدهوش گردید چون بهوش آمد
شکر الهی بجای آورده راه را نشان داد بشیر بخدمت یعقوب ع آمد و بمجرد وصول پیراهن یوسف را
بر روی او افکند فی الحال یعقوب ع بینا شد و بشیر مژده داد آنحضرت را که یوسف ع بر تخت پادشاهی نشسته
است فرح یعقوب زیاده گردید چنانکه حق سبحانه و تعالی فرموده است فَلَمَّا اَنْ جَاۤءَ الْبَشِيْرُ اَلْقٰيهُ
عَلٰى وَجْهِهٖ فَارْتَدَّ بَصِيْرًا و امّا اکثر مفسرین برآنند که مراد ببشیر در آیهٔ کریمه یهودا برادر یوسف
است بدین تفصیل که چون برادران بیوسف رسیدند و او را شناختند حلم و کرم حضرت صدیق
چنان بود که با اینهمه خطاها که از برادران دیده بود خود بعذرخواهی ایشان مشغول شد و فرمود
نَزَغَ الشَّيْطَانُ بَيْنِيْ وَبَيْنَ اِخْوَتِيْ و ایشان را بنواخت و فرمود لَا تَثْرِيْبَ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ يَغْفِرُ اللّٰهُ لَكُمْ وَهُوَ
اَرْحَمُ الرَّاحِمِيْنَ هیچ سرزنش نیست بشما امروز و من هرگز بروی شما نیاورم می آمرزد خدا شما را که
اعتراف نمودید بگناه خود و او بخشاینده ترین بخشایندگانست و چون بنوازش ملوکانه برادران را
مسرور ساخت آنگاه بکار پدر دلفکار خود پرداخت و فرمود اِذْهَبُوْا بِقَمِيْصِيْ هٰذَا فَاَلْقُوْهُ عَلٰى وَجْهِ
اَبِيْ يَاْتِ بَصِيْرًا وَاْتُوْنِيْ بِاَهْلِكُمْ اَجْمَعِيْنَ ببرید این پیراهن مرا پس بیفکنید آنرا بر روی پدر من
باز میگردد بینا یعنی بینائی رفته او باز آید و چشم او روشن گردد و بیائید بسوی من با همه کسان خود
از ذکور و اناث و احفاد و خدم در منهج الصادقین مسطور است که آن پیراهن حضرت خلیل علیه السلام بود که جبرئیل
در قعر چاه بر قامت حضرت یوسف ع پوشانیده بود چون امر شد که مژده بیعقوب رسانند جبرئیل آمد و
عرض کرد ای یوسف این پیراهنی است که در او بوی بهشت است بر هیچ بیمار و مبتلائی واقع نشود مگر
آنکه شفا یابد آنرا بکنعان بفرست تا پدرت بر چشم مالیده بینا شود و در بحار الانوار از حضرت
صادق علیه السلام روایت کرده است که آن پیراهن جامهٔ بود از جامه های بهشت که چون ابرهیم علیه السلام را
در آتش انداختند جبرئیل آنرا آورده براو پوشانید که گرما و سرما براو اثر نکند و چون ابرهیم را

در ملاقات کنیز بشیر و وصال آن کنیز بفرزند خود

در وصف پیراهن یوسف

وقت وفات رسید آن پیراهن را در بازوبندی گذاشت و بر اسحاق بست و اسحق بر یعقوب و چون یوسف متولد شد یعقوب آنرا در گردن یوسف آویخت و در احوالی که بر او گذشت در گردن او بود و نیز از آنحضرت منقولست که آن پیراهن را در قصبهٔ نقره می گذاشتند و چون کسی میپوشید بسیار فراخ بود و بروایت اول چون یوسف علیه السلام در مصر پیراهن را از میان تعویذ بیرون آورد یعقوب در فلسطین شام بوی آنرا شنید و فرمود من بوی یوسف را میشنوم راوی عرض کرد فدایت شوم آن پیراهن بکه رسید فرمود باهلش رسید پس فرمود هر علی پیغمبران را که بمیراث گذاشت همه منتهی شد برسولخدا صلی الله علیه و آله و از آن حضرت باوصیای او رسید پس آن پیراهن بمیراث بما رسیده و در نزد ما است و بالجمله چون یوسف برادران را امر فرمود ببردن پیراهن یهودا گفت ای یوسف چون پیراهن خون آلوده ترا من پیش پدر برده ام بردن این پیراهن را نیز بمن واگذار که شاید فرح این پیراهن تدارک آن پیراهن کند یوسف پیراهن را با او داد و اسباب جهة آمدن پدر و متعلقان او مهیا ساخته ببرادران تسلیم نمود و نقلست که دویست راحله با جمیع ما یحتاج سفر بایشان داد و چون برادران از مصر بیرون آمدند و متوجه کنعان شدند یهودا با کاروان نایستاد هفت عدد نان بر میان بسته با سر و پای برهنه روی بکنعان نهاد و مسافت بین کنعان و مصر هشتاد فرسخ بود و از حضرت صادق علیه السلام منقولست که ده روز راه بود یهودا از غایت شعف و شادی نصفی از یک نان بیش نخورد و بسرعت تمام خود را بحوالی کنعان رسانید و چون بنزدیک پدر آمد و بشارت حیات یوسف و سلام و تحیت صدیق را معروض داشته پیراهن یوسف را بر روی او افکند و بروایت ابن عباس مالک بن دعر خزاعی که خریدار یوسف بود پیراهن را از برادران یوسف گرفت نزد یعقوب آمده بر روی او افکند در حال چشمهای آنحضرت مانند پیش نورانی گشته و بینائی رفته او باز آمد و بروایت ضحاک پیری او نیز بجوانی باز گشت پس به نبیرگان و فرزندان خود فرمود اَلَمْ اَقُلْ لَکُمْ اِنِّی اَعْلَمُ مِنَ اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ آیا نمیگفتم بشما بدرستیکه من میدانم از الهام خدا آنچه را شما نمیدانید از حیوة یوسف و ملاقات من با او و یهودا گفت ای پدر آماده سفر مصر باش که لحظه لحظه قاصد صدیق میرسد و محملها مرتب داشته بطلب عزیزه و اهلبیت میایند پس به تهیهٔ راه مشغول شدند و سه روز تهیهٔ اسباب سفر نمودند و در روز چهارم یعقوب با زوجهٔ خود که خالهٔ یوسف بود و تمام اشیاع و اتباع خود روی بمصر نهادند بتفصیلی که در روز بیست و دوم اینها بیاید انشاء الله تعالی و مکشوف باد که علامهٔ مجلسی علیه الرحمه بعد از نقل قصهٔ یوسف علیه السلام فرموده که در این قصهٔ غریبه علما اشکالاتی وارد نموده اند و اکثر مردم را در این قصه شبههٔ بسیار در خاطر مخلد

رسیدن بوی پیراهن یوسف بیعقوب علیهما

بیان رسیدن بشیر بکنعان و بینا شدن یعقوب

اگر اشارهٔ مجملی بجواب انها بشود مناسبست اوّل آنکه چگونه حضرت یعقوب یوسف را تفضیل داد در محبّت و ملاطفت تا اینکه باعث این مفاسد گردید و حال آنکه تفضیل بعض از فرزندان بر بعضی روا نیست خصوصًا هرگاه مورث این مفاسد باشد جواب آنستکه تفضیلی که خوب نیست آنست که از محض محبّت بشریّت باشد و جهة دینی در آن منظور نباشد و محبّت یعقوبؑ نسبت بیوسفؑ کمالات واقعیّه و علم و فضائل و قابلیّت و رتبهٔ نبوّت بود با اینکه محبّت قلبی اختیاری نیست و گاه باشد که در امور اختیاریّه تفاوت بین ایشان نگذاشته باشد و امّا باعث مفاسد گردیدن گاه باشد که یعقوبؑ ندانسته باشد که باعث آن مفاسد خواهد شد دوّیم آنکه یعقوبؑ با جلالت نبوّت چگونه انقدر اضطراب و جزع و گریه کرد بر مفارقت یوسفؑ تا دیده اش نابینا شد و باید که پیغمبران زیاده از سایر خلق صبر کنند در مصیبتها جواب آنستکه فرط محبّت و شدّت حزن و گریستن اختیاری نیست و با کمال منافاتی ندارد و آنچه بد است جزع کردن و گفتن چیزی چند است که موجب سخط حقتعالی باشد و از یعقوبؑ اینها صادر نشد و بحسب قلب راضی بود بقضاء الهی و رضا بقضا منافات با اینها ندارد چنانچه اگر کسی محتاج شود که دستش را برای دفع آکله قطع کنند خودش جلّاد را میطلبد و او را امر بقطع دست خود میکند و او راضی است و از او ممنون میشود و باین مراتب گریه و فریاد میکند و غمگین میشود و انها باعث رفع درد نمیشود چنانچه حضرت رسول صلّی الله علیه و آله در فوت ابراهیم فرمود دل میسوزد و چشم میگرید و نمیگوییم چیزی که باعث غضب پروردگار گردد و محبّت دوستان خدا غیر خدا را نمیباشد مگر از برای خدا و کسیکه محبوب خدا است ایشان او را دوست میدارند و لهذا با اقارب خود اگر دشمن خدا باشند دشمنی مینمایند و شمشیر بر روی او میکشند و با ابعد ناس از ایشان اگر دوست خدا باشند غایت موانست و ملاطفت را میفرمایند و معلومست که یعقوب یوسف را برای حسن و جمال صوری و اغراض دنیوی نمیخواست بلکه بسبب انوار خیر و صلاح و آثار سعادت و فلاح که در او مشاهده مینمود او را میخواست و چون برادران از این مرتبهٔ عالیه غافل و باین معانی دقیقه جاهل بودند از امتیاز او در محبّت تعجّب مینمودند و پدر خود را نسبت بضلالت و گمراهی میدادند و میگفتند ما احقّیم بمحبّت و رعایت که تنومندیم و قوّت داریم و زیاده از یوسف بکار پدر میائیم پس معلوم شد که محبّت یوسف و جزع از مفارقت او منافات با محبّت جناب اقدس الهی ندارد و منافی کمال آنحضرت نیست بلکه عین کمال است سوّم آنکه یعقوبؑ با وجود خواب حضرت یوسفؑ و خبر دادن ملائکه میدانست یوسف زنده است چرا اینقدر اضطراب مینمود جواب آنستکه گاه باشد که اضطراب بر مفارقت او باشد و یا برای احتمال بدا و محو و اثبات باشد چهارم آنکه چون

جواب از اشکالات وارده بر این تفضیل

در بیان حبّ فی الله

تواند بود که یعقوب نابینا شود و حال آنکه پیغمبران میباید که در خلقت ایشان نقصی نباشد جواب آنستکه بعضی گفته اند آنحضرت نابینا نشده بود بلکه ضعفی در باصره اش بهم رسیده بود و سفید شدن چشم را حمل بر بسیاری گریه کرده اند زیرا که چون دیده پر از آب میشود سفید مینماید و بعضی گفته اند ما پیغمبران را از هر نقصی و مرضی مبرا نمیدانیم زیرا که نمیباید در ایشان نقصی باشد که موجب نفرت مردم گردد از ایشان و کوری چنین نیست با اینکه ممکن است بنحوی باشد که بحسب ظاهر عیبی در خلقت او بهم رسیده باشد و پیغمبران بدیده دل می بینند آنچه را که مردم بچشم می بینند پس باین سبب هیچ گونه عیبی و خللی در آن حضرت بسبب این حادث نشده بود و قول اخیر اقوی است **واقعهٔ پانزدهم** در کتاب اخبار الدول مسطور است که چون چهارده سال از ملک و سلطنت حضرت سلیمان ع گذشت بلقیس پادشاه شهر سبا را بعقد خود در آورد و واقعهٔ زفاف و در آمدن آنحضرت باو در روز عاشورا بود و تفصیل آن بطور تلخیص و تلفیق از کتب تفاسیر و تواریخ بدین نهج است که حق سبحانه و تعالی سلطنت و پادشاهی تمام مشرق و مغرب زمین را بحضرت سلیمان عطا فرمود و آنحضرت مدت چهل سال و شش ماه پادشاهی کرد بر همه آدمیان و پریان و دیوان و وحوش و طیور و در خلاصة الاخبار مسطور است که سلیمان ع مدت هفتصد و شانزده سال و شش ماه سلطنت نمود و آنجناب را تختی بود یکفرسخ در یکفرسخ از سیم خام و بفرموده او هزار خانه بر آن تخت ساخته بودند و بروایت دیگر در هر گوشه از آن هزار خانه بود و آنحضرت را هفتصد کنیز و سیصد زن آزاد بود و هر خانه را نامزد یکی از آنها فرموده بود و آورده اند که آنحضرت هیچ پادشاهی را در اطراف زمین نمیشنید مگر اینکه بسوی او میشتافت او را گرفته ذلیل مینمود تا در دین اسلام در آید و چون مرغ هدهد خبر بلقیس را بآنحضرت رسانید و گفت اِنّی وَجَدْتُ امْرَأَةً تَمْلِکُهُمْ وَ اُوتِیَتْ مِنْ کُلِّ شَیْءٍ وَ لَهَا عَرْشٌ عَظِیْمٌ زنی را دیدم در شهر سبا که با کمال قدرت و اقتدار پادشاهی میکند اهل آن ولایت را و داده شده است باو از هر چیز که پادشاهان را بکار آید از اموال و خدم و حشم و او را تختی است بزرگ چون آنجناب خبر بلقیس را شنید نامه نوشت بدین طریق مِنْ عَبْدِ اللّٰهِ سُلَیْمَانَ بْنِ دَاوُدَ اِلٰی بِلْقِیْسَ مَلِکَةِ السَّبَا اَلسَّلَامُ عَلٰی مَنِ اتَّبَعَ الْهُدٰی بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ اَلَّا تَعْلُوْا عَلَیَّ وَ اْتُوْنِیْ مُسْلِمِیْنَ یعنی نامه ایست از بندهٔ خدا سلیمان بن داود بسوی بلقیس پادشاه سبا سلام خدا بر کسیست که پیروی کند راه راست را ابتدا مینمایم بنام خدای بخشندهٔ مهربان اما بعد پس نباید سرکشی نکنید بر من و همه بیائید بسوی من در حالتیکه گروندگان و فرمانبرندگان باشید در آنچه فرمایم پس مهری از مشک بر سر آن نامه نهاد و بنقش نگین خود آن را منقش نمود و مرغ هدهد را نزد خود طلبید نامه را در منقار او نهاد و فرمود

جواب از اشکال چهارم

مضمون نامهٔ سلیمان برای بلقیس

اِذْهَبْ بِکِتَابِی هٰذَا فَاَلْقِهِ اِلَیْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانْظُرْ مَاذَا یَرْجِعُونَ بِبَر این نوشتهٔ مرا پس بیفکن
از بسوی بلقیس و قوم او و پس از آن دور شو از ایشان و بگوشهٔ که قریب بایشان باشد متواری شو
پس ببین که ایشان در جواب مکتوب چه میگویند با یکدیگر و سخن را بر چه قرار میدهند پس هُدهُد
پرواز نموده نزد بلقیس رفت و رسیدن او در وقتی بود که بلقیس بر تخت خود نشسته بود و ارکان
دولت او حاضر بودند هُدهُد در بالای تخت و پرواز مینمود و مردم نظر میکردند بسوی او تا آنکه
نامه را در کنار بلقیس بر تخت افکند بلقیس از مشاهدهٔ آن حال در تحیّر افتاده نامه را برداشت و او
خواننده و نویسنده بود و زبان عربی میدانست پس چون نامه را خواند و حال هُدهُد را ملاحظه
نمود دانست که آن نامه از پادشاهی است که ملک او عظیم تر است از ملک او و چون او که مرغ مسخّر باشد
در رسالت البتّه پادشاهی عظیم الشّان خواهد بود پس چون نامه را مطالعه کرد بترسید و بر خود بلرزید
و امر کرد تا اعیان و اشراف مملکت او حاضر شدند و ایشان سیصد و سیزده تن بودند که در امور
مملکت با ایشان مشورت مینمود پس نامه را در دست گرفته برای ایشان قرائت نمود و گفت در این
کار فکری کنید و آنچه صلاح و صواب باشد بگوئید ایشان در جواب او گفتند نَحْنُ اُولُوا قُوَّةٍ وَاُولُوا
بَأْسٍ شَدِیدٍ وَالْأَمْرُ اِلَیْکِ فَانْظُرِی مَاذَا تَأْمُرِینَ ما صاحبان قوّت و شجاعتیم با لشکر و اسلحه
و آلات حرب و صاحبان کارزار سخت و نجدت میباشیم یعنی هم قوّت داریم و هم لشکر و این امر
مفوّض و واگذار است برأی تو پس در نگر و ببین چه میفرمائی از مقاتله و مصالحه که ما در هر باب
مطیع و منقاد توئیم بلقیس گفت با چنین پادشاهی ما را مصلحت جنگ نیست و صلاح در صلح است
که مستلزم دفع شرّ است چه اگر ایشان بر ما غالب آیند اموال و اولاد ما در معرض تلف است وَاِنِّی مُرْسِلَةٌ
اِلَیْهِمْ بِهَدِیَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ یَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ و من هدیّه میفرستم بسوی او و اقوام او و مقدّمهٔ صلح در
میان میافکنم تا ببینم چه صورت روی میدهد و بچه چیز باز میگردند فرستاده شدگان یعنی معلوم کنم
که او پیغمبر است یا نه پس پانصد غلام را لباس کنیزان پوشانید با حلل و زیور زنان و پانصد کنیز را نیز
غلامان بیاراست و بروایتی همه را یکنوع لباس پوشانید تا فرق بین آنها مشکل باشد و همه را بر اسبان
مزیّن برنشاند و دو عدد خشت طلا و دو عدد خشت نقره و بروایت دیگر هزار خشت طلا و نقره و تاج
از زر مکلّل بدرّ و یاقوت و مبلغ کثیر مشک و زعفران و حقّهٔ که در آن درّ ناسفته بود با جمعی بدرگاه
سلیمان فرستاد و مقصودش آنکه اگر هدیّه را ردّ نماید و بین کنیزان و غلامان فرق بگذارد و او را
معلوم باشد که در حقّه چیست و سفتن آن چگونه است نبوّت آنحضرت را اعتراف نماید و در طریق

رسیدن نامهٔ سلیمان بدست بلقیس

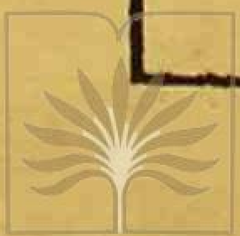
ارسال بلقیس رسولان بنزد سلیمان

متابعت او وسلوک نماید واگر مهتر بر عکس بود بوجهی که صالح باشد عمل نماید پس نامه نوشت بحضرت سلیمان
بدین مضمون که نامهٔ شما رسید و بر مضمون ان مطلع شدم اینک محقری چند بپایهٔ سریر اعلا فرستادم جواب
را منتظرم و بروایت دیگر بدین مضمون مرقوم داشت که اگر تو پیغمبر خدائی فرق کن میان غلامان وکنیزان
وبگو که در این حقه چیست و نا سفته را سوراخ کن والماس کج سفته را بر شته کش پس برسولان خود گفت
نیکو نگرید اگر سلیمان بچشم غضب و سیاست بسوی شما نظر کرد نترسید که او پادشاهست و ما بر او غالب
میشویم واگر بتازه روئی وخوشخوئی با شما سخن گفت بدانید که او پیغمبر خدا است سخن او را نیکو بشنوید
وجواب نامه را بیاورید بالجمله مرغ هدهد ببارگاه حضرت سلیمان امد وانچه را که معلوم کرده بود
معروض داشت سلیمان ع بفرمود تا میدانی که هشت فرسخ طول ان بود با خشتهای طلا ونقره فرش
انداختند وفرشهای ملوکانه گسترانیدند وبدیوان امر فرمود تا از دریا اسبهای زنگار رنگ که از آنها
نیکوتر نباشد بیرون آوردند وبر انها زینهای مرصع نهادند ودر اطراف وجوانب ان میدان بر روی
خشتهای طلا ونقره باز داشتند وامر فرمود تا هر یک از ادمیان وپریان ودیوان وسباع ووحوش و
طیور حاضر شدند وتخت سلیمان را در میان ان میدان نهادند وکرسیهای زرین وسیمین در طرف
راست وچپ ان وضع نمودند وعلماء واشراف واعیان مملکت را بران کرسیها نشاندند ولشگریان
تا چند فرسخ صف در صف کشیده بایستادند واز پس ایشان تا چند فرسخ جنیان واز عقب ایشان تا چند
فرسخ سباع وبعد از آن وحوش همین منوال وبفرمود تا دوازده هزار از غلامان خواجه سرای را در هوا
معلق بداشتند مع الجمله محفلی بیارا است که دیدهٔ فلک در هزاران قرن مجلسی بدان تکلف وخوبی ندیده
پس چون رسولان بلقیس بکنار میدان رسیدند واسبان را دیدند که در بالای خشتهای زر وسیم
ایستاده اند ترسیدند موکلان گفتند اندیشه بخواطر راه ندهید که اینها بی فرمان سلیمان کرند بکسی
نرسانند وچون بدیوان رسیدند وصورتهای با هول وهیبت بدیدند ترس ایشان بیشتر شد
موکلان ایشان را تسکین دادند وچون از آنجا گذشتند کوکبه وطنطنه وشوکت سلیمان را
مشاهده کردند واز هدیه های خود شرمنده شدند القصه چون رسولان بپای تخت سلیمان رسیدند
سر در پیش افکنده ایستادند ان حضرت با روی خوش وتبسم ایشان را پرسش نمود وانواع تلطف
مرعی داشت پس ایشان نامهٔ بلقیس را بیرون آورده برگوشهٔ تخت نهادند سلیمان علیه السلام قبل از مطالعهٔ
نامه فرمود حقه را بیاورید که در ان در نا سفته ومهرهٔ کج سفته هست رسولان گفت بفرما تا مهرهٔ نا سفته
را سفته گردانند وکج سفته را رشته در کشند سلیمان ع با اعیان مملکت وارکان دولت فرمود کیست

مضمون نامهٔ بلقیس بسلیمان علیه

رسیدن رسولان بخدمت سلیمان علیه

این مهره را سوراخ کنند آدمیان عاجز ماندند و پریان و دیوان گفتند که این کار ارضه است سلیمان ارضه را
خواند و امر فرمود که این موضع مهره را که رقم کرده بودند سوراخ کند ارضه موئی در دهن گرفته از اینطرف
سلیمان ع ارضه را دعا کرد که حقتعالی روزی او را از چوب قرار دهد و بعد از آن فرمود کرمی که ریسمان در در
کج سفته کشد دود که کرمی است در میان سیب به گفت من ریسمان در این مهره کشم پس ریسمان در دهن
گرفته از یکجانب داخل شد و از جانب دیگر بیرون آمد و پس از آن امر فرمود کنیزان و غلامان را حاضر نمودند

فرمان حضرت سلیمان بغلامان و کنیزان

ایشان را امر فرمود تا از غبار و راه دست و روی خود را بشویند غلامان آب برداشته فی الحال روی بشستند
و کنیزان آب را از دست بدست دیگر میریختند و هر دو دست بروی میزدند مردان آبرا بر میداشتند بر پشت
بازو میریختند و زنان بروی بازو و این عادت قدیمهٔ مردان و زنان است پس بدین علامت میان
مردان و زنان امتیاز دادند و گویند عصای تراشیدهٔ مساوی الطرفین که از ملوک به بلقیس میراث
رسیده بود با قدحی آنها را با هدیه ها ببارگاه سلیمان فرستاده بود و در نامه درج کرده بود که بگو
اسفل این عصا قبل از بریدن کدام بوده و قدح را پر از آب کن که نه از آب زمین باشد و نه از آب آسمان پس
فرمود تا عصا را بر هوا انداختند هر سریکه بیشتر بر زمین آید اسفل آن است و امر فرمود تا اسبان را چندان
بدوانیدند که قطره های عرق از ایشان فرود آمد و قدح را از آن پر نمودند و فرمود این نه آبی است که از
زمین بیرون آمده و نه آبی است که از آسمان نازل شده و بعد از آن جمیع هدایای ایشان را رد نمود و بر سبیل
انکار فرمود أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَا آتَانِيَ اللّهُ خَيْرٌ مِمَّا آتَاكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ آیا مدد میدهید
مرا بمال و زیاده میگردانید رتبهٔ مرا بمتاع دنیا و حال آنکه مال من از همه کس بیشتر است و آنچه عطا
نموده است مرا خدا تعالی از ملک عظیم و نبوت و حکمت و علم بهتر است از آنچه داده است بشما از متاع
دنیا پس مرا احتیاجی نیست بهدیهٔ شما و از نزد من وقعی نه بلکه شما بهدیهٔ خود شاد میشوید و مینازید
و بآنچه شما را اهدا کنند فرحناک میشوید چه آنکه مطمح نظر شما جز حیات دنیا و زخارف آن نیست پس

فرمایش حضرت سلیمان برسولان بلقیس

آنحضرت برسولان بلقیس و حامل نامهٔ او فرمود ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ بِجُنُودٍ لَا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا وَ
لَنُخْرِجَنَّهُمْ مِنْهَا أَذِلَّةً وَهُمْ صَاغِرُونَ بازگرد بسوی بلقیس و قوم او و بگو بیائید نزد من از روی طاعت
و انقیاد که غرض من نه مال و حطام دنیا است بلکه مقصود من آنستکه ایشان بدین الهی درآیند و فرمان
من بردارند و اگر فرمان نبرند هر آینه بیاوریم بسوی ایشان لشگرهائیکه از غایت کثرت و قوت و شوکت ایشان
طاقت مقابله و مجادله نباشد با آن لشگر و بیرون کنیم ایشان را از شهر سبا در حالتیکه بیحرمت و بی عزت
باشند برفتن ملک از دست ایشان و در ذلت و خواری افتند باسر و استرقاق یعنی لشگر ما برفتن ملک

وعزت ایشان اقتصار ننمایند بلکه ایشان را اسیر کنند و بذلت بندگی گرفتار گردانند بالجمله چون رسولان
بلقیس باز گشتند و کیفیت حال را بعرض رسانیدند بلقیس دانست که آن حضرت پیغمبر است میل باسلام
کرد و امرای لشکر خود را گفت چه صلاح میدانید در این کار امرا در جواب او گفتند ما مطیع و منقاد
توئیم بلقیس گفت ما را طاقت مقاتله و مقابله با او نیست اگر فرمان او نبریم بر ما غالب گردد و ما را
بیمقدار سازد و همه را بقتل آورد امرا همه اظهار انقیاد نمودند بلقیس رسولی فرستاد بخدمت سلیمان
که من از راه اطاعت و انقیاد متوجه بارگاه توام تا بدانم که این دین چیست و آئین کیست که ما را بدان دعوت
مینمائی تا بآن بگروم بعد از فرستادن رسول و نامه بتهیهٔ اسباب راه پرداخت و تخت خود را در خانه که
در اندرون هفت خانه بود مضبوط نمود و آن هفت در را مقفل کرد و کلیدهای آنها را برداشت و جمعی را
بمحافظت و نگهبانی آن برگماشت و نایبی تعیین نموده ملک و ولایات خود را بدو سپرد و خود بعماری
نشست و هفتصد تن از اعیان و اشراف قوم که آنها را اختیار کرده بود همه را در عماریها نشانید و از زاد
و امرا و همه عساکر و خدم متوجه پای سریر سلیمان گردید دیوان چون از حرکت بلقیس خبر یافتند از راه
حسد و کینه با یکدیگر گفتند که چون سلیمان بلقیس را با کمال حسن و عقل و جلال بیند البته با او میل کند
و او را بعقد خود درآورد بهتر آنکه ما بر جمال و عقل او طعنه زنیم تا بسبب آن در دل سلیمان جای نگیرد و باو
توجه نکند پس بعضی از اشراف جن بعرض سلیمان رسانیدند که عقل بلقیس قصور تمام دارد و کلام او از نهج
صواب منحرفست و پای او مانند پای حمار است و انگشت ندارد پس سلیمان در اندیشه فرو رفت و اول
خواست که عقل او را امتحان کند در تخت و بعضی از معجزات خود را باو بنماید پس رو بطوایف
انس و جن آورده فرمود یا ایها الملأ ایکم یاتینی بعرشها قبل ان یاتونی مسلمین ای گروه کیست
از شما که پیش از آمدن بلقیس تخت او را حاضر کند قال عفریت من الجن انا آتیک به قبل ان
تقوم من مقامک و انی علیه لقوی امین دیوی از جن گفت که من بیاورم تخت او را پیش از آنکه
از مجلس حکم برخیزی و سلیمان را وقت زوال در دیوان می‌نشست سلیمان فرمود زودتر از این میخواهم
قال الذی عنده علم من الکتاب انا آتیک به قبل ان یرتد الیک طرفک آصف بن برخیا
که علم زیادی از کتب الهی خوانده بود و اسم اعظم میدانست گفت من بیاورم تخت بلقیس را پیش از
آنکه چشم بر هم زنی و باز کنی پس او خدا را باسم اعظم بخواند و بیک طرفة العین آن تخت را در پیش سلیمان
حاضر نمود مرویست که چون آصف دعا کرد و خدا را باسم اعظم خواند تخت بلقیس از موضع خود در زمین
فرو شد و بیک طرفة العین در پیش تخت سلیمان از زیر زمین بر آمد پس آنحضرت فرمود بعضی از اوضاع

تخت را تغییر دهید تا به بینم که بلقیس انرا میشناسد یا نه پس بعضی از اعلا و اسفل انرا تغییر دادند و در برابر
سریر سلیمان بنهادند چون بلقیس بسعادت ملاقات سلیمان ع فایز گردید حضرت باو فرمود اَهٰكَذَا
عَرْشُكِ ایا چنین است تخت تو یعنی بجهة امتحان عقل او بر سبیل تشبیه باو فرمود که ایا سریر تو مانند این
است قَالَتْ كَاَنَّهُ هُوَ بلقیس گفت گوئیا که این همان تخت است و جزما نگفت که هُوَ هُوَ از جهة انکه
احتمال داشت که مانند تخت او باشد نه عین او و این از کمال عقل او بود پس چون سلیمان ع خردمندی
بلقیس را دانست او را در حرم خویش جای داد و بعد از آن بجهة امتحان پای او که گفته بودند مشابه
پای حمار است و انگشت ندارد بفرمود تا قصری بنا کردند و زمین انرا از ابگینهٔ سفید صافی بساختند
و در زیر ان اب در اوردند و ماهیان و سایر حیوانات بحری در انجا افکندند چنانکه صحن ان قصر اب
مینمود پس فرمود تا سریر او را در میان ان قصر نهادند بر بالای ان نشست انگاه امر فرمود که بلقیس را
در اوردند فَلَمَّا رَاَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَنْ سَاقَيْهَا چون بلقیس بر در ان قصر رسید و ان
طرح را دید پنداشت که دریاچه ایست پس جامهٔ خود را از هر دو ساق خود بر کشید که پای در اب نهد
قَالَ اِنَّهُ صَرْحٌ مُمَرَّدٌ مِنْ قَوَارِيرَ چون سلیمان ع پای او را دید که مانند پای ادمیان است فرمود
ای بلقیس فرو گذار جامهٔ خود را بدرستیکه انچه را اب می پنداری اب نیست بلکه عرصه ایست ساده و
هموار از ابگینه بلقیس منفعل شده عذر اورد در منهج الصادقین و خلاصة الاخبار اورده اند که این
دلیل است بر اینکه چون کسی زنی را خواهد جایز است که محاسن او را به بیند و نقل است که چون دید سلیما[ن]
بر ساق پای بلقیس افتاد موی بسیاری بر ان مشاهده کرد و این بر طبع انحضرت ناخوش امد در علاج ازالهٔ
ان با ادمیان مشورت نمود ادمیان گفتند باید این را ستره فرمود در ستردن خوف جراحت است پس از
دیوان علاج انرا خواست ایشان برای او اهك و زرنیخ ممزوج نمودند و حمام ساختند پس بلقیس بحمام
رفت و نوره بر خود مالید موی او زایل گشت و پیش از آن حمام و نوره نبود و این اختراع دیوان بود بامر
حضرت سلیمان ع برای ازالهٔ موی بلقیس و مردمان دیگر از آن روز همه پیروی انجناب نمودند مع الجمله
سلیمان ع بلقیس را بدین اسلام دعوت نموده اسلام اورد و ذلك قوله تعالی قَالَتْ رَبِّ اِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي
وَاَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ پس چون بلقیس بشرف اسلام مشرف گردید سلیمان ع او را
بعقد خود در اورد و مکشوف باد که در باب تزویج بلقیس بسلیمان ع بین علماء خلافست بعضی گفته اند
سلیمان او را در حبالهٔ خود در اورد و از او فرزندی متولد شد سلیمان ملك و مملکت بلقیس را باو
تفویض فرمود و جنیان را امر نمود تا در زمین یمن سه حصار برای وی بنا کردند که از قدرت ادمیان بیرون بو[د]

از گفتارش [illegible] کمال بلقیس

اسلام آوردن بلقیس و
عقد نمودن او

سلیحون وجیحون وعمرون پس بلقیس را بآن ولایت فرستاد در هر ماه یکبار بدیدن او میرفت و سه روز نزد
او مقام میفرمود روایت کرده اند که آنحضرت در بامداد از شام روانه میشد و در نماز پیشین در یمن بود
و در اخبار الدول گوید که چون سلیمان بلقیس را بعقد خود در آورد او را بسیار دوست داشت پس
او برنگشت بولایت خود و مدت هفت سال و نه ماه در ملازمت حضرت سلیمان ع اقامت نمود و پس
از آن داعی حق را لبیک اجابت گفت و داه سرای قرب پیش گرفت و او را شبانه در نزدیک او شهر خرابه دفن
کردند ولم یطلع علی دفنها احد و هیچکس از دفن او آگاه نشد و نیز در آن کتاب گوید که از بلقیس فرزند
متولد شد برای سلیمان ع او را داود نام نهاد و او در حیات آنحضرت وفات کرد و بروایت دیگر آن
فرزند را رجعم نام نهاد و او بعد از وفات سلیمان ع مدت هفده سال در ملک و مملکت آنحضرت
تصرف نمود و جمعی دیگر برانند که چون بلقیس اسلام آورد سلیمان ع وی را گفت کسی را اختیار کن تا تو را
بوی دهم بلقیس گفت مرا رغبت نکاح نیست سلیمان فرمود که در اسلام جایز نیست کسی رغبت نکاح
نکند بلقیس گفت اگر از آن چاره نیست تبع که در ملک همدان است اختیار نمودم سلیمان ع او را به تبع
عقد بست و بیمن فرستاد انتهی ملخصا من کتاب منهج الصادقین و حبیب السیر و خلاصة الاخبار
و اخبار الدول **واقعهٔ شانزدهم** بقول حمد الله مستوفی در تاریخ گزیده و نزهة القلوب در
این روز ملک و سلطنت برگشت بحضرت سلیمان علی نبینا و آله و علیه السلام و در نزهة المجالس و عقول
عشره و عجائب المخلوقات نیز این واقعه را در این روز نوشته اند قال الله تعالی وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَیْمَانَ وَ
أَلْقَیْنَا عَلَیٰ کُرْسِیِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ حق سبحانه و تعالی در این آیهٔ کریمه خبر میدهد بحبیب خود خاتم
الانبیاء صلی الله علیه و آله از واقعهٔ امتحان و اختبار حضرت سلیمان علی نبینا و آله و علیه السلام ظاهر
آیه و افی هدایه این است که بدرستیکه ما امتحان و آزمایش نمودیم سلیمان را و انداختیم بر تخت او بدنی
را پس او انابه و توبه کرد بسوی ما خلاصهٔ مسطورات تفاسیر و تواریخ آن است که حق تعالی پادشاهی حضرت
سلیمان را در انگشترش قرار داده بود پس هرگاه انگشتر را در دست میکرد جمیع جن و انس و شیاطین و
مرغان هوا و وحشیان صحرا نزد او حاضر میشدند و او را اطاعت مینمودند پس از جهت صادر شدن
ترک اولی از آنحضرت حق سبحانه و تعالی چهارده روز و بروایتی چهل روز ملک و سلطنت او را سلب
نمود و آصف بن برخیا وزیر آنحضرت را بر سریر او نشانید و شکل سلیمانی با و انداخته بعمل آنحضرت
رفتار نمود و سلیمان ع رو بصحرا نهاد و در آن چهل روز در صحرا و کنار دریا توبه و انابه میکرد و بدرگاه
خدا تضرع مینمود و بعد از چهل روز حق سبحانه و تعالی توبهٔ او را قبول نموده ملک و سلطنت را باو

١ سیحون
٢ جیحون
٣ عمرون

وفات بلقیس زوجهٔ سلیمان ع

ترک اولی حضرت سلیمان ع

(برگردانید)

برگردانید و گویند که ترک اولی که از سلیمان صدور یافت آن بود که آنحضرت را هزار اسب نجیب بود در
آخر روز آنحضرت مشغول شد بتماشای آنها تا آفتاب فرو نشست و نماز نافله یا اوراد آخر روز او ترک
شد و کیفیت این قصه را مفسرین در ذیل این آیات مبارکات ذکر نموده اند وَوَهَبْنَا لِدَاوُدَ سُلَيْمَانَ
نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ
الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي حَتَّى تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ رُدُّوهَا عَلَيَّ فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ
یعنی و بخشیدیم مر داود را فرزندی که او سلیمان است و نیکو بنده بود سلیمان بدرستیکه او رجوع
کننده بدرگاه ما و منقطع بود از جمیع ماسوی در همه افعال و جمیع اقوال پس ای محمد صلی الله علیه و آله
یاد کن قصه او را زمانیکه عرض کرده شدند بر او در آخر روز اسبان ایستاده و اسبان نیک پس
گفت بدرستیکه من برگزیدم دوستی اسبان را و بجهت آن باز ماندم از یاد پروردگار خود تا اینکه
پوشیده شد آفتاب در پرده شب بازگردانید اسبان را بر من پس بایستاد و میسود شمشیر خود را بر
ساقهای اسبان و برگردنهای ایشان و تفصیل این قصه بدین نهج است که سلیمان علیه السلام با کفار دمشق
کارزار کرد و هزار اسب از ایشان گرفت و بعضی گویند که داود علیه السلام با عمالقه غزا کرده بود و هزار اسب
از ایشان اخذ کرده بسلیمان بمیراث رسیده بود و برخی دیگر برانند که آن اسبان دریائی بودند
و پر داشتند دیوان برسم تحفه برای آنحضرت آورده بودند بهر تقدیر روزی بعد از نماز پیشین حضرت
سلیمان بر کرسی نشسته بود آن اسبان را بروی عرضه داشتند پس آنحضرت بتماشای آنها مشغول شد
و چون نهصد از آنها بر آنجناب عرضه داشته شد نگاه کرد دید آفتاب فرو نشسته پس بدان سبب از نماز نافله
و یا اوراد[ی] که در آخر روز داشت باز ماند پس فرمود بدرستیکه من برگزیدم دیدار اسبان را و بدین
سبب باز ماندم از یاد پروردگار خود تا آنکه پوشیده شد آفتاب در حجاب و پرده شب و گویند حجاب
اسم کره سبزی است که در پس کوه قافست و محیط است بکره زمین بالجمله چون سلیمان علیه السلام بجهت فوت اوراد
آخر روز یا نماز نافله مهموم و مغموم گردید برای تدارک آن باصحاب خود فرمود بازگردانید آن اسبان را
بر من چون بازگردانیدند آنحضرت ایستاده شمشیر خود را بر ساقهای اسبان میزد یعنی پیشان را پی میکرد
و گردنهای آنها را میبرید پس همه را در راه خدا قربانی کرد و تصدق نمود بجهت کفاره آنچه از او فوت شده بود
و از جمله هزار اسب صد اسب باقی ماند و هر اسب نیک که در دنیا هست از نسل آن صد اسب است و عبدالله بن
سلام از امیر المؤمنین صلوات الله علیه نقل کرده که ضمیر رُدُّوهَا راجع بآفتاب است و مراد از ذکر
نماز عصر است که از سلیمان بسبب مطالعه اسبان فوت شد و آفتاب غروب کرد و چونکه اشتغال

تفسیر آیات مبارکات

بسبب مطالعه اسبان فوت نماز عصر از سلیمان

سلیمان باسبان بجهة ارادهٔ جهاد با دشمنان بودند بسبب حظ نفس و تفرج از این جهة باذن حقسبحانه و
تعالی فرشتگان را که موکل افتابند امر فرمود که رُدُّوهَا عَلَیَّ بازگردانید افتاب را برای من ایشان
افتاب را بازگردانیدند تا بموضع عصر رسید واو نماز را ادا نمود واینکه افتاب بدعای حضرت رسالت
پناه صلّی الله علیه واله وسلّم در صهبای خیبر بعد از غروب بازگشت وبجای عصر امد تا حضرت امیر
المؤمنین صلوات الله علیه نماز بگذارد مشهور ومعروفست وکسی منکر ان نیست ودر سوره مائده
سمت ذکر یافته که از برای حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه دو بار افتاب مراجعت نمود یکبار بدعای
حضرت رسالت پناه صلّی الله علیه واله وبار دیگر بدعای وی علیه السلام وابن عباس گفت که معنی این ایه را
از حضرت امیر المؤمنین صلوات الله علیه سؤال کردم فرمود که معنی ان بچه طریق بتو رسیده گفتم که از کعب
الاحبار شنیدم که سلیمان مشغول شد بعرض خیل تا انکه نماز عصر از او فوت شد بعد از آن باصحاب
خود گفت که انها را بازگردانید وانها چهارده اسب بودند چون برا ورد کردند گردن وپای ایشان را
بشمشیر قطع نمود وبسبب این ظلم که بر اسبان کرد حق سبحانه چهارده روز پادشاهی از او سلب نمود انحضرت
فرمود که بخدای کعبه که کعب دروغ گفته است چه انبیاء معصومند چگونه ظلم از ایشان صادر شود بلکه
معنی ان بر این وجه است که سلیمان یکروز بجهاد میرفت بفرمود تا اسبان را براو عرض کردند وباسبان
مشغول شد تا افتاب فرو رفت ونماز دیگرش فراموش شد فرشتگان را که بر آفتاب موکل بودند امر نمود
تا افتاب را بفرمان خدای براو بازگردانیدند تا نماز عصر را باداء بگذارد ودر قتل خیل بعد از صلوة بجهة
تصدق بود تا اعمال بدنی ومالی با هم جمع کرده باشد نه بسبب عقوبت علم الهدی در تنزیه الانبیاء اورده
که ظاهر ایه دلالت نمیکند بر اضافهٔ قبیح بسلیمان واگر روایتی واقع شود که مخالف ان باشد التفات بان
نمیباید کرد اگرچه در دلالت قوی وظاهر باشد فکیف که ضعیف باشد وچیزیکه دلالت بر قوت قول
ما میکند انستکه حق سبحانه وتعالی اول در مقام مدح سلیمان وتعریف وثنای او در امده وفرموده
نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ وجایز نیست که حقسبحانه ثنای او کند بر طور مذکور وبعد از آن بدون فصل
اضافهٔ قبیح کند براو پس مراد از ایه انستکه حب سلیمان بخیل باذن حقتعالی بوده چه او سبحانه امر فرموده
بود بسلیمان که ارتباط خیل نماید وانها را اماده سازد بجهة محاربهٔ اعداء وبجهت این گفت إِنِّي
أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَنْ ذِكْرِ رَبِّي وتواری شمس بحجاب دلالت نمیکند بر انکه ان سبب فوت نماز باشد
وممتنع نیست که ذکر ان بر سبیل مبالغه باشد در عرض خیل وبعد از آن استعادهٔ ان بجهة شدت
مبالغه بوده باشد در حب ان وانچه ابو علی جبائی وغیره گفته اند که تواری شمس بحجاب سبب ترک

برگشتن افتاب بدعای حضرت امیر

در تفسیر الایات

ورد او شد یا ترک نافله کرد آخر روز بآن متعبد بود آن نیز مقتضی اضافه قبح نیست باو زیرا که ترک ورد یا نافله معصیت نیست و مسح سوق و اعناق نیز بوجه عقوبت بود بر ترک صلوة بلکه بجهة آن بود تا در مستقبل بآن متشاغل نشود از طاعت و دیگر آنکه چون خیل اعز مال او بود پس بجهة تفریط او در نافله ذبح او نموده و تصدّق کرد تا کفارهٔ آن تقصیر باشد والله اعلم بالصّواب و بدانکه در سبب فتنان و امتحان سلیمان ع و جسدی که بر کرسی او افتاد اهل تفسیر و تاریخ اختلاف کرده اند و آنچه که علمای شیعه در تاویل این آیه گفته اند وجوه چنداست اوّل آنکه آورده اند که حضرت سلیمان ع صد زن داشت روزی در مجلس خود فرمود امشب گرد این زنان برآیم تا خدا مرا از این صد زن صد پسر دهد که بشمشیر در راه خدا جهاد کنند و کلمهٔ انشاء الله بر زبان نراند اتّفاقاً هیچ یک از آن زنان حامله نشدند مگر یک زن او هم پسر مرده آورد و بروایت دیگر از او فرزندی بهم رسید که ناقص بود و نصف بدن داشت پس جسد آن فرزند را آوردند بر روی تخت سلیمان گذاشتند چون حضرت آن جسد را مشاهده کرد دانست که بسبب ترک اولی و ترک مستحب است که انشاء الله نگفت پس توبه و انابه کرد بدرگاه خدا و از پیغمبر صلّی الله علیه و آله روایت کرده اند که آنحضرت فرمود بحقّ آن خدائیکه نفس محمّد بید قدرت اوست که اگر سلیمان بکلمهٔ انشاء الله مترنّم میشد حقّ تعالی صد پسر باو میداد تا همه در راه خدا جهاد میکردند و بروایت دیگر حضرت سلیمان ع سیصد زن داشت و فرمود امشب با همهٔ زنان مباشرت میکنم پیغمبر ص فرمود که اگر سلیمان کلمهٔ انشاء الله را میگفت حقتعالی سیصد پسر باو میداد تا همه در راه خدا جهاد کنند و مکشوف باد که ترک کلمهٔ انشاء الله نه صغیره است و نه کبیره بلکه ترک اولی است زیرا که حضرت سلیمان ع اگرچه ذکر آن نکرد امّا بذکر او بود و معتقدش بود الّا اینکه بجهة ایمن شدن از کذب بحسب ظاهر او را مندوب بود که متذکّر آن شود چون ترک آن نمود معاتب شد بترک مندوب دوّم آنکه از امام جعفر صادق علیه السّلام روایت کرده اند که حقّ سبحانه و تعالی سلیمان را پسری ارزانی داشت و او بسیار آن پسر را دوست میداشت جنّیان و شیاطین گفتند که اگر این پسر بماند ما از او خواهیم کشید از محنت و آزار آنچه از پدر او کشیدیم پس اجماع نمودند بر قتل او و چون سلیمان علیه السّلام خبر یافت ترسید که مبادا از ایشان آسیبی بفرزند او برسد فرزند خود را بملائکه سپرد که او را در میان ابر بگذارند که در آنجا شیر بخورد و تربیت یابد و از شرّ ایشان ایمن باشد پس ناگاه دید که مردهٔ آن پسر بر تختش افتاد و این تنبیهی بود آنحضرت را بر اینکه حذر کردن نفع و فایده نمی بخشد با وجود قدر و تادیبی بود بر اینکه چرا بر حقتعالی اعتماد ننمود و از شیاطین ترسید و بتدبیر خود اعتماد کرد پس توبه و انابهٔ آنحضرت از این مکروه بود سیّم آنکه در بحار بنجم و انوار نعمانیه مسطور

در ترک کلمهٔ انشاء الله

در سپردن سلیمان فرزند خود را به ابر

است که حضرت سلیمان ع زنی را از اهل یمن بعقد خود در آورد و از آن زن پسری برای آنحضرت متولد شد که او را بسیار دوست میداشت و ملک الموت بسیار بنزد آنحضرت میآمد فنظر یوماً الی ابنه نظراً حدیداً ففزع سلیمان من ذلک پس روزی ملک الموت نظر تندی بسوی پسر او کرد پس سلیمان از نظر کردن ملک الموت ترسید و بمادرش گفت که امروز ملک الموت نظر تندی به پسر من کرد گمانم آنکه بقبض روح او مامور شده باشد پس آنحضرت امر فرمود جنیان و شیاطین حاضر شدند و کیفیت حال را با ایشان اظهار داشت و فرمود هل لکم حیلة فی ان تفرقه من الموت آیا شما را حیلهٔ هست که او را از مرگ بگریزانید پس یکی از ایشان گفت انا اضعه تحت عین الشمس فی المشرق من او را در زیر چشمهٔ آفتاب میگذارم در مشرق سلیمان فرمود ملک الموت در مشرق و مغرب و بین مشرق و مغرب میرود دیگری گفت انا اضعه فی الارضین السابعة من او را در زیر زمین هفتم میگذارم سلیمان فرمود ملک الموت بآنجا نیز میرود دیگری گفت انا اضعه فی السحاب والهواء من او را در میان ابر و هوا میگذارم پس او را برداشت و در میان ابر گذاشت پس ملک الموت در میان ابر روح آن پسر را قبض نمود و مردهٔ او بر روی تخت سلیمان افتاد و چون آنحضرت دانست که خطا کرده است توبه و انابه کرد و گفت پروردگارا بیامرز مرا فقیر گوید ولعل مقصود از سلیمان ع این بود که باهل عالم بفهماند که حقسبحانه وتعالی قدرتی چنین بمن عطا فرموده بود که برای من میسر شد که فرزند خود را در مشرق و مغرب یا زیر زمین هفتم بگذارند و با وجود این از چنگ عزرائیل خلاصی نیافت پس شما که قادر نیستید از مکانی بمکان دیگری منتقل شوید بطریق اولی از چنگ عزرائیل خلاصی نخواهید داشت چهارم آنکه گویند حضرت سلیمان ع را فرزندی بود در سن شباب و بسیار او را دوست میداشت حقتعالی بجهة امتحان و اختبار او وی را بموت فجأة در بالای تخت او قبض روح نمود پنجم آنکه در بحار الانوار و منهج الصادقین از ابو مسلم و بعضی دیگر روایت کرده اند که حضرت سلیمان ع را بیماری شدید عارض شد و مانند جسد بیروح بر روی تخت خود افتاد و بروایتی از غایت ضعف بدن او بیروح مینمود و او را بر تخت مینشاندند تا مهمات ملک خلل پذیر نشود پس بازگشت بدعا و تضرع نمود خدا او را شفا بخشید ششم آنکه گفته اند که عتاب حقتعالی بآنحضرت بجهة این بود که دو فرقه آمدند خدمت آنحضرت رفع حکومت نمودند یکی از آن دو فرقه از اهل جراده بودند که یکی از زوجات آنحضرت از آن طایفه بود پس طبع آنحضرت مایل بود باینکه حکم برله اهل جراده باشد و چون بین الفریقین حکم فرمود اتفاقاً حکم شرع بر طبق مراد او بود پس بجهة مایل شدن آنحضرت بموافقت حکم اهل جراده حقتعالی او را عتاب فرمود اینها وجوهی بود که علمای شیعه در تاویل این آیه گفته اند و اما انحرقصاص

حکایت نظر عزرائیل بفرزند سلیمان ع

حکم سلیمان بین دو فرقه از مردم

گمراه وجهّال بی ایمان گفته اند که حقتعالی شبه جسد سلیمان علیه السلام را بدیوی افکند وخاتم سلیمان که ملك ونبوّت وتسخیر جنّ وانس وطیور ووحوش وشیاطین منوط بآن بود در انگشت نمود وبرجای سلیمان نشست وهمه رعیّت مسخّر وی شدند وآن دیو در ملك ونبوّت وحرم حضرت سلیمان ع تمکّن یافت شبهه نیست که از اباطیل کاذبهٔ یهود ووساوس شیطانی است ومعتقد بآن ضالّ است نعوذ بالله من شرور انفسهم ومن سیّئات عقیدتهم چگونه عاقل تعقّل اینمعنی کند که خدا شبه سلیمان را بدیو اندازد وآن دیو را در ملك ونبوّت وحرم انحضرت تسلّط دهد تا شریعت را تغییر دهد وانواع فسق وفجور از او صادر شود ودر منهج الصّادقین مسطور است که علم الهدی در کتاب تنزیه الانبیاء فرموده که آنچه قصّاص گمراه در این باب نقل کرده اند بدیهی البطلان است ومثل آن جایز نیست که بر یکی از انبیاء صادر شود ومعقولیّت ندارد که نبوّت در خاتم باشد چه آن مقتضی آنست که خاتم همیشه با سلیمان بوده باشد زیرا که نزع موجب سلب نبوّتست که اگر در بعضی اوقات داشته باشد لازم آید که در وقتی پیغمبر باشد ودر وقتی دیگر نه وهم ممتنع است که شیطان را تمکین دهد در امور شریعت وتدبیر مملکت وزوجات طاهرات پیغمبر پس آنچه مقتضی ظاهر قران است اعتقاد میباید کرد وشبهه نیست که در قران غیر از این نیست که جسدی بر کرسی او انداختند بر سبیل فتنه که آن اختبار وامتحان است والقای جسد را میباید حمل کرد بر یکی از روایات سابقه که متضمّن ترك مندوبست **واقعهٔ هفدهم** در سال اوّل هجرت بحضرت رسالت ص عرض کردند که جماعت یهود در روز عاشوراء روزه میگیرند برای آنکه خدایتعالی فرعون را در این روز غرقه موج بلا گردانید وموسی علیه السلام بشکرانه این روز را روزه داشت حضرت فرمود نَحنُ اَحَقّ واَولی باحیاء سُنّة اخی موسی مِنکُم ما سزاوارتریم از شما باحیا داشتن سنّت برادرم موسی ع پس آن روز را روزه داشت وفرمود اصحاب روزه گیرند وچون روزهٔ ماه رمضان فرض شد آن حکم در روزهٔ روز عاشوراء نماند وعلماء عامّه تاکنون روزهٔ روز عاشورا را سنّت میدانند واز پیغمبر ص روایت کنند که فرمود خداوند گناهان یکساله را بروزه داشتن این روز عفو فرماید وگویند مستحبّ است روز تاسوعا نیز با عاشوراء روزه بدارند زیرا که پیغمبر ص در سال آخر عمر خویش فرمود اگر سال اینده رسم روزه نهم روز نهم را نیز روزه خواهم داشت ودر آنسال رحلت فرمود وحکمت روزهٔ روز نهم آنست که با یهود مشابه نباشند چه ایشان زیاده از یکروز عاشورا را روزه نگیرند وحمد الله مستوفی در نزهة القلوب گوید در اوّلین عاشورا که حضرت رسول صلّی الله علیه واله بمدینه هجرت فرمود صوم آنرا فرض نمود ودر سال دوّم بفرضیّت ماه مبارك رمضان منسوخ گشت

در بیان رد قول قصه گویان در بارهٔ حضرت سلیمان ع

در بیان روزه داشتن یهود روز عاشوراء

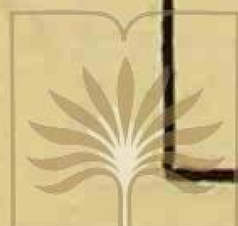

(روز عاشوراء)

ودر ناسخ التواریخ اورده که علمای شیعه از امام محمد باقر علیه السلام روایت کنند که فرمود روزه عاشورا سنت بود تا انگاه که روزهٔ ماه رمضان فرض شد پس روزهٔ عاشوراء متروک گشت وشیخ طوسی رضوان الله علیه در مجالس خود از حسین بن ابی غندر از پدرش روایت کرده که گفت از حضرت صادق علیه السلام سؤال کردم از صوم روز عرفه حضرت فرمود عید من اعیاد المسلمین ویوم دعاء ومسئلة روز عرفه عیدی است از عیدهای مسلمین وروز دعاء ومسئلت است پس سؤال کردم از صوم عاشوراء فرمود ذلک یوم قتل الحسین فان کنت شامتا فصم عاشوراء روز قتل حسین ع است اگر تو از کسانی هستی که شاد خاطری ودر نسخهٔ ناسخ دارد فان کنت شامیا اگر تو از مردم شامی روزه بگیر ثم قال علیه السلام ان آل امیة لعنهم الله ومن اعانهم علی قتل الحسین علیه السلام من اهل الشام نذروا نذرا ان قتل الحسین ع وسلم من خرج الی الحسین ع وصارت الخلافة فی آل ابی سفیان ان یتخذوا ذلک الیوم عیدا لهم یصومون فیه شکرا پس فرمود آل امیه و آنانکه اعانت کردند ایشان را در قتل حسین ع از مردم شام بر ذمت خویش واجب داشتند که اگر حسین ع کشته شود ولشکر ایشان نصرت یابند وخلافت در آل ابی سفیان مقرر گردد روز عاشورا را عید بگیرند ودر آن روز روزه بدارند برای سپاس خداوند فصارت فی آل ابی سفیان سنة الی الیوم فی الناس واقتدی بهم الناس جمیعا لذلک واین کردار تاکنون در آل ابی سفیان سنت گشت ومردمان بدیشان اقتدا نمودند فلذلک یصومونه ویدخلون علی عیالاتهم واهالیهم الفرح فی ذلک الیوم پس از این جهت در این روز روزه میدارند وبا اهل وعشیرهٔ خود ملازم فرح وعشرت میباشند ثم قال علیه السلام ان الصوم لا یکون للمصیبة ولا یکون الا شکرا لله تعالی پس فرمود روزه برای مصیبت نیست وآن نیست مگر برای شکر وسپاس خدا چه انکه روزه برای خدای تعالی است بالجمله در اخبار کثیره نهی از صوم یوم عاشورا وارد شده ودر علل الشرایع در خبر عبد الله بن مفضل هاشمی مذکور است که گوید بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم یابن رسول الله کیف سمت العامة یوم عاشوراء یوم برکة چگونه است که عامه یوم عاشورا را یوم برکت مینامند انحضرت بگریست انگاه فرمود لما قتل الحسین علیه السلام تقرب الناس بالشام الی یزید فوضعوا له الاخبار واخذوا علیه الجوائز من الاموال وقتیکه حسین ع کشته شد مردمان طریق شام گرفتند تا بیزید ملعون تقرب جویند واز برای اخذ جوائز وعطایا احدیث مجعول واخبار کاذبه نهادند ویوم عاشورا را یوم برکت نامیدند تا مردم در مصیبت حسین علیه السلام آغاز نحیب وناله نکنند وبدین روز تبرک جویند وساختهٔ سور وسرور شوند حکم الله بیننا وبینهم خداوند درمیان ما وایشان حکم کند الخبر ودر بحار از کافی در خبر عبد الملک مذکور است که حضرت فرمود یابن عبد الملک واما یوم عاشورا فیوم

علت روزه گرفتن عامه عاشورا را

علت برکت گرفتن عامه یوم عاشورا را

(روز عاشوراء)

اُصِيبَ فِيهِ الحُسَيْنُ ع صَرِيعًا بَيْنَ اَصْحَابِهِ وَاَصْحَابُهُ حَوْلَهُ صَرْعَى عُرَاةً افَصَوْمٌ يَكُونُ فِي ذَلِكَ الْيَوْمِ كَلَّا وَرَبِّ الْبَيْتِ

الْحَرَامِ مَا هُوَ يَوْمَ صَوْمٍ وَمَا هُوَ اِلَّا يَوْمُ حُزْنٍ وَمُصِيبَةٍ دَخَلَتْ عَلَى اَهْلِ السَّمَاءِ وَاَهْلِ الْاَرْضِ وَجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ

وَيَوْمُ فَرَحٍ وَسُرُورٍ لِابْنِ مَرْجَانَةَ وَآلِ زِيَادٍ وَاَهْلِ الشَّامِ غَضِبَ اللهُ عَلَيْهِمْ وَعَلَى ذُرِّيَّاتِهِمْ وَذَلِكَ يَوْمٌ بَكَتْ

جَمِيعُ بِقَاعِ الْاَرْضِ خَلَا بُقْعَةِ الشَّامِ فَمَنْ صَامَهُ اَوْ تَبَرَّكَ بِهِ حَشَرَهُ اللهُ مَعَ آلِ زِيَادٍ مَمْسُوخَ الْقَلْبِ مَسْخُوطًا عَلَيْهِ

وَمَنِ ادَّخَرَ اِلَى مَنْزِلِهِ ذَخِيرَةً اَعْقَبَهُ اللهُ نِفَاقًا فِي قَلْبِهِ اِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَانْتَزَعَ الْبَرَكَةَ عَنْهُ وَعَنْ اَهْلِ بَيْتِهِ وَوُلْدِهِ

وَشَارَكَهُ الشَّيْطَانُ فِي جَمِيعِ ذَلِكَ انتهى ودر زيارت عاشوراء وارد است اَللّٰهُمَّ اِنَّ هٰذَا يَوْمٌ تَبَرَّكَتْ

بِهِ بَنُو اُمَيَّةَ وَابْنُ آكِلَةِ الْاَكْبَادِ اللَّعِينُ بْنُ اللَّعِينِ تا انجا كه ميفرمايد وَهٰذَا يَوْمٌ فَرِحَتْ فِيهِ آلُ

زِيَادٍ وَآلُ مَرْوَانَ بِقَتْلِهِمُ الْحُسَيْنَ صَلَوَاتُ اللهِ عَلَيْهِ اَللّٰهُمَّ ضَاعِفْ عَلَيْهِمُ اللَّعْنَ وَالْعَذَابَ

ونيز در خبر عبد الله بن سنان وارد است اَللّٰهُمَّ وَاَهْلِكْ مَنْ جَعَلَ يَوْمَ قَتْلِ ابْنِ نَبِيِّكَ وَخِيَرَتِكَ عِيدًا

وَاسْتَهَلَّ بِهِ فَرَحًا وَمَرَحًا وَخُذْ آخِرَهُمْ كَمَا اَخَذْتَ اَوَّلَهُمْ الخبر ومرحوم سيد اجل علامه مير حامد حسين

هندى نيشابورى قدس سره الزكى در مجلد نور از كتاب عبقات الانوار فرموده كه نور الدين حسنى على

سمهورى شافعى در كتاب جواهر العقدين از كتاب درر السمطين مؤلف جمال الدين محمد بن يوسف زرندى

كه هر دو از كتب معتمدهٔ عامه است نقل نموده كه بعضى از افعال كه مردم در يوم عاشوراء بعمل مياورند و آن

روز را عيد ميدانند و در آن روز اظهار فرح و سرور ميكنند امّا لكونهم من النواصب المتعصبين

على الحسين رضى الله عنه واهل بيته وامّا من الجهال المبتدعين يا از جهة بودن ايشان است از نواصب

متعصب بر حسين رضى الله عنه واهل بيت او ويا از جهالى هستند كه بدعت ميگذارند ويزعمون انّ

ذلك من السنّة المعتاد والسنّة ترك ذلك لانّه لم يرد فى ذلك شيئ يعتمد عليه ولا اثر صحيح يرجع اليه

وگمان ميكنند كه ارتكاب اين افعال در ان روز از سنتهاى معتاد است حال انكه سنّت ترك آن است زيرا

كه وارد نشده است در اين باب چيزى كه اعتماد بر آن باشد ونه اثر صحيحى كه رجوع بان شود وما روى عن

بعض المتأخرين فى ذلك اى من الاكتحال فى يوم عاشوراء والاغتسال والحنا وطبخ الحبوب ولبس الثياب

الجدد واظهار السرور وغير ذلك فكله كذب موضوع وانچه روايت شده از بعض متاخرين در اين باب

يعنى از سرمه كشيدن وغسل كردن وحنا بستن وطبخ حبوب وپوشيدن لباس نو واظهار فرح وسرور وغير آن

در اين روز تماما كذب وجعل است انتهى ملخصا وعلامهٔ مجلسى ره در زاد المعاد فرموده وبهتر انست كه

روز نهم وروز دهم را روزه ندارد زيرا كه بنى اميه اين روز را از براى بركت وشماتت بر قتل انحضرت روزه

ميداشتند واحاديث بسيار در فضيلت اين دو روز وروزهٔ انها بر حضرت رسول صلى الله عليه وآله بسته اند

گفتار عالم عامّی دربارهٔ جهّال

گفتار علامهٔ مجلسی ره

واز طریق اهلبیت احادیث بسیار در مذمت روزهٔ این دو روز خصوصا روز عاشوراء وارد شده است تا آنجا

که فرماید پس باید که در روز عاشوراء آدمی مشغول کارهای از کارهای دنیا نگردد ومشغول گریه ونوحه ومصیبت

باشد وامر کند اهل خانهٔ خود را که تعزیت آنحضرت بدارند ومشغول ماتم باشند چنانکه در ماتم عزیزترین اولاد

واقارب خود میباشند ودر آن روز امساک کند از خوردن وآشامیدن بی آنکه قصد روزه کند ودر آخر

روز بعد از عصر افطار کند اگرچه بشربت آبی باشد وروزه تمام ندارد مگر آنکه در خصوص آن روز روزه

واجب داشته باشد که بنذر یا شبه آن واجب شده باشد که آن روز را باید روزه بگیرد **واقعهٔ**

هیجدهم بنابر نقل سید احمد زینی در جزو دوم کتاب سیرة النبوة ونقل صاحب حبیب السیر در این

روز سال ششم هجرت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله محمد بن مسلمهٔ انصاری را با سی نفر سوار فرستاد

بسوی قبیلهٔ قرطا بضم قاف وسکون راء وطاء مهملهٔ ممدوده وایشان گروهی بودند از بنی کلاب که در

ضریه منزل داشتند وضریه بفتح ضاد وکسر راء وتشدید یاء وتاء تانیث قریه ایست بین بصره ومکه

وبمکه نزدیکتر است ودر آن کوهی است که از ابکرات گویند وبین ضریه ومدینه هفت شب راه است

وتفصیل این واقعه در بیست ونهم اینماه مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی **واقعهٔ نوزدهم**

در کتاب وقایع الشهور از رسالة القرائة العربیة مؤلف المولی علی القاری المکی شارح مشکوة وعقاید ابی

حنیفه که مشهور است بفقه اکبر نقل نموده که در روز عاشوراء ابو الدرداء قاضی معویه در شام وفات

کرد ودر هدیة الاحباب در ترجمهٔ ابو الدرداء فرموده ابو الدرداء عامر بن زید الانصاری المعروف

کان یعد من ثلاثة علماء الارض ودر ناسخ التواریخ گوید در سال نهم خلافت عثمان مطابق سال

سی ودوم هجری ابو درداء عامر بن زید وداع جهان گفت واو در شهر دمشق قضاوت داشت ونیز در

آن کتاب در کیفیت اسلام آوردن او مرقوم داشته که روزی عبد الله بن رواحه ومحمد بن مسلمه بخانهٔ

ابی درداء رفتند واو را بتی بود درهم شکستند چون ابو درداء بیامد واثر آن بدید گفت که این کار کرد

زن او گفت بانگی شنیدیم ونداستیم پس آن زن گفت اگر از این بت کاری بر میآمد دفع ضرر از خود

کرده بود. ابو درداء گفت راست گفتی آنگاه بخدمت حضرت رسالت صلی الله علیه وآله شتافت ومسلمان

شد وقبل از ورود او پیغمبر صلی الله علیه وآله خبر او را باصحاب بفرمود فقیر گوید ابو درداء صاحب ترجمه

همان است که معویه در واقعهٔ صفین او را با ابو هریره برسالت فرستاد خدمت امیر المؤمنین علیه الصلوة

والسلام وشرح آن بطور تلخیص وتلفیق از کتاب ناسخ التواریخ وتاریخ ابن قتیبه واعثم کوفی بدین

نهج است که ابو هریره وابو درداء از حمص بصفین رفتند نزد معویه واو را نصیحت وموعظت نمودند

بعث محمد بن مسلمه

تاریخ وفات ابو درداء

حال ابو درداء

وبا او گفتند یا معویه علیٰم تقاتل علیاً وهو احق بهذا الامر منك فی الفضل والسابقة ای معویه چرا با علی علیه السلام
جنك میکنی وبچه سبب روا میداری که خون چندین هزار تن از اهل اسلام ریخته شود وحال آنکه علی علیه السلام
در امر خلافت وامامت اولی واحق است از تو بحکم فضیلت وسابقیتی که او را حاصل است در دین واسلام وتوان
همه عالم صفات حمیده وسوابق او را بهتر دانی وتو با وجود او سزاوار خلافت نباشی پس چرا برای حطام دنیوی با
چنین مردی نزاع ومخاصمه میکنی وخلل در دین خود اندازی از خدا بترس ای پسر ابو سفیان وخدا ورسول را
برخود دشمن مکن فقال معویه لست ازعم انی اولی بهذا الامر من علی ولکن اقاتله حتی یدفع الی قتلة عثمان معویه
گفت من خود را بر علی علیه السلام ترجیح وتفضیل نمیدهم ونمیگویم که من از او بدین کار سزاوارترم وفضل وعلم او را
انکار ندارم وعلی علیه السلام در این خصال ومکارم وصفات همچنان است که شما میگوئید بل زیاده از آن است
ولکن من از او کشندگان عثمان را طلب میکنم واو ایشان را نگاه میدارد وهر روز در حرمت وجاه ایشان
میافزاید وایشان را بمن نمیسپارد وسبب جنك وخصومت با او این است اگر علی ع کشندگان عثمان را
بسوی من فرستد مرا با او هیچ خصومت ومنازعت نباشد بخدمت او شتابم وهرچه مسلمانان دیگر با او
کرده اند من نیز با ایشان در آن باب موافقت نمایم ایشان گفتند غیر از این سخن دیگر سخنی داری معویه گفت
غیر از این غرض دیگر ندارم ایشان گفتند این کار سهل است در همین ساعت ما میرویم نزد علی علیه السلام این خصومت
ومنازعت بقطع رسانیم وبروایت ناسخ التواریخ معویه گفت بنزد علی علیه السلام بروید واو را از من سلام برسانید
وبگوئید من خود گواهی میدهم که تو از تمام مردم در امر خلافت وامامت احق واولی هستی واز من نیز سزاوارتری
زیرا که من از طلقایم وتو از مهاجرین اولینی وسبقت در اسلام وقرابت با خیر الانام ترا است وکتاب خدا و
سنت رسول را از هر کس تو بهتر میدانی لکن شنیده ام که گاهی گونه دیگر سخن گوئی ونعل باژگونه زنی چنانکه
بمن رسیده که در هنگام قتل عثمان گفتی اللهم لم ارض ولا امال ودر جنك بصره گاهی که اصحاب جمل بانك
بر آوردند یا لثارات عثمان همی گفتی که عثمان بروی در جهنم افتاد مگر من او را کشتم بلکه طلحه وزبیر وعایشه
او را کشتند وامر بقتل او نمودند ومن در خانه خویش ساکن بودم اگر این است که تو میگوئی ساحت تو آلوده
بخون عثمان نیست کشندگان او را بسوی من فرست تا خون ایشان بریزم از آن پس بنزد تو آیم ودر بیعت
ومتابعت تو گردن نهم حرف دیگر آنکه مرا جواسیس وعیونی است که ملازم خدمت تواند لکن جسم ایشان در نزد
تو است واما دل ایشان با من است مرا خبر داده اند که در انجمن مردم چون نام ابو بکر وعمر بر زبانی گذرد بر ایشان
رحمت کنی وچون نام عثمان گفته اید نه رحمت فرستی ونه لعنت کنی وآنگاه که مجلس از بیگانه پرداخته گردد وجز
خاصان خیشه وشیعیان ضاله تو کس نماند از ابو بکر وعمر نیز برائت جوئی وایشان را لعن کنی وگوئی من وصی

پیغام فرستادن معویه
با جمعی مؤمنان

اعتراف معویه
بفضائل علی ع

وخلیفهٔ رسول خدایم وخداوند طاعت مرا بر بندگانش واجب داشته و در قرآن مجید منصوص فرموده آنجا
که میگوید یا ایها الرسول بلغ ما انزل الیک من ربک وان لم تفعل فما بلغت رسالته والله یعصمک
من الناس وگوئی که رسولخدا صلی الله علیه وآله در غدیر خم فرمان داد که هرکس حاضر است غایبان آگهی
دهد که تو اولی بتصرفی در جان ومال مردم از نفوس ایشان ونیز گوئی که رسولخدا مرا با خود چنان دانسته
که هارون را با موسی ونیز همی رسید که بر منبر چون خطبهٔ قرائت فرمائی پیش از آنکه فرود شوی گوئی والله انی
لاولی الناس بالناس فما زلت مظلوما منذ قبض رسول الله صلی الله علیه وآله سوگند با خدای از آن روز که رسول
خدا صلی الله علیه وآله بآن سرای تحویل داد من مظلوم بودم وخلافت حق من است ومن از همه مردم سزاوارترم
بدان امر تا آنجا که گوید وگاهی که عثمان را در حصار گرفتند از شما استنصار کرد نصرت او نکردید وحال
آنکه بیعت او بر ذمت شما بود پس او را واگذاشتید تا مصریان او را بکشتند ودر قتل او اعانت کردید و
اکنون نیستید شما الا آنکه قتل او را فرمان دادید ویا خود بکشتید وپس این را همه مردمان با تو که علی
بن ابیطالبی بیعت کردند وتو در خلافت از من سزاوارتری بشرط آنکه کشندگان عثمان را بسوی من فرستی
تا گردن زنم آنگاه من وهر که با من است از اهل شام دعوت تو را اجابت کنیم وبتمام رغبت با تو بیعت نمائیم
ابو درداء وابو هریره برخاستند ونزد امیر المؤمنین علیه السلام آمدند وچون سخن بپایان آوردند علی علیه السلام ابو
درداء وابو هریره را مخاطب داشته وفرمود حق رسالت بگذاشتید وغایت ابلاغ مبذول نمودید
اکنون پاسخ معویه را بشنوید واو را باز دانید همانا عثمان بن عفان یا خلیفهٔ بحق بود وامامتی بسزا
داشت خونش حرام ونصرتش واجب چه نافرمانیش عصیان بود ویا این خلافت بغصب داشت واین امامت
بضلالت میکرد وخونش حلال ونصرتش حرام بود واز این دو وجه بیرون نتواند بود تا آنجا که
فرمود کشندگان عثمان در لشکرگاه منند باید پسران عثمان حاضر شوند ومن قتلهٔ عثمان را با ایشان
بنشانم ودر میان ایشان بکتاب خدا وسنت رسول (ص) حکومت کنم پس اگر عثمان را بحق کشتند خون او
باطل گردد واگر نه قتلهٔ او را بدست پسران عثمان بسپارم تا اگر بخواهند بکشند واگر نه دیت بستانند
ویا معفو دارند واگر معویه بخواهد بولایت یا وکالت پسران عثمان سخن کند هم با کی نیست وی خاضر
شود واین دعوی بپای برد ابو هریره وابو درداء گفتند کس از این نکوتر داد ندهد وانصاف نکند در آن
هنگام بیست هزار کس از لشکر علی علیه السلام که بمخفوف در آهن وفولاد بودند وجز چشم ایشان دیدار
نمیگشت خویش را برابو هریره وابو درداء عرضه داشتند وگفتند ما کشندگان عثمانیم وبدانچه علی
در حق ما حکم فرماید گردن نهاده ایم ورضا داده ایم بگوئید تا اولیای دم عثمان وفرزندان او حاضر شوند

تتمه پیغام معویه بامیر المؤمنین

رد جواب پیغام معویه فرمایش آنحضرت

وطی سخن کند الی اخر ما فی الناسخ	قسمت دویم از وقایع روز عاشوراء	وقایع و خوارق عادات راجعه بواقعهٔ کربلا

واقعهٔ اوّل باتفاق تمام مورّخین و محدّثین فرق اسلام وشهادت حضرت سیّد الشهداء علیه السلام است

حضرت امام حسین علیه السلام با زمرهٔ اصحاب و اهلبیت خود در روز عاشوراء دهم محرّم الحرام سال شصت و یکم هجرت

در کربلا شهید شدند و چون ماخذ و مدرك وقوع این واقعه در این روز خارج از حدّ احصا و بیرون از

اندازه است محتاج نیستیم بذکر اسامی کتب و آنچه غیر از این در شهادت آنحضرت گفته اند از موضوعات است

مانند آنکه صاحب کشف الغمّه از واقدی نقل نموده که قتل الحسین علیه السلام فی صفر سنة احدی و ستّین و دو این

خمس و خمسین و مسعودی در مروج الذهب شهادت آنحضرت را برخلاف مشهور در عاشوراء سال شصت

و چهارم هجری نوشته است و امّا روز شهادت آنحضرت از ایّام هفته بنابر قول اکثر روز جمعه بوده چنانکه

در روایت مفید علیه الرحمه است و در ینابیع المودّة و عقد الفرید نیز روز جمعه نوشته اند و در مقام از

استیعاب تاریخ یافعی و ابو الفرج اصفهانی روز جمعه نقل نموده و هم در آنکتاب گوید که روز اوّل ان محرّم

که حضرت حسین علیه السلام در آن شهید گشت روز چهارشنبه بوده و آنرا بحساب هندی استخراج نمودیم انتهی

و از این حساب نیز مستفاد میشود که شهادت آنحضرت در روز جمعه بوده و در حبیب السیر گوید که آنحضرت

در روز جمعه یا شنبه دهم محرّم سنهٔ احدی و ستّین از هجرت در کربلا رایت عزیمت بجانب فردوس اعلا برافراشت

و در آنروز بقول یافعی هشتاد و دو مرد از شیعه و اهلبیت در نظر آن امام عالی گهر بتیغ ظلم کوفیان بد

اختر شهید شدند امّا روایت مشهور آنستکه عدد انجماعت از هفتاد و دو تن زیاده نبوده و جمعی شهادت

آنحضرت را روز شنبه نوشته اند چنانکه در مناقب ابن شهرآشوب و کشف الغمّه است و از تاریخ یافعی و

ابو الفرج اصفهانی روز شنبه بقول قبل نقل شده و زمرهٔ از عامّه شهادت آنحضرت را در روز یکشنبه

و دوشنبه گفته اند و آنچه را که اوّلا ذکر نمودیم اصحّ است و در کتاب تقویم گوید بروایت مفید علیه الرحمة

شهادت آنحضرت روز عاشوراء جمعه سنهٔ شصت و یکم هجری بوده مطابق با چهل و نه یزدجردی که آفتاب

در میزان و مرّیخ و عطارد بادی و زهره در سنبله و قمر در دلو و زحل در اسد و مشتری در جدی مع رأس و

طالع انسال سرطان و ذنب را در آنجا و قران نحسین سرطانی قبل از آن در چهار ماه در فصل بهار سال

مذکور واقع شده بود و نیّر اعظم کمال نحوست بحسب نجوم داشته و نیّر اصغر در مقابلهٔ زحل بوده است

که نظر مقابله تمام دشمنی است طالع ابتداء جنگ دو ساعت از روز گذشته و انتهای قتال بطالع دلو

بود که هشت ساعت و نیم از روز رفته بود و مکشوف باد که از جملهٔ تواریخ و مقاتل چنین مستفاد میشود

که شهادت جناب مسلم بن عقیل و خروج حضرت امام حسین علیه السلام از مکّهٔ معظمه در ماه آخر سال شصتم هجری بوده

تعیین روز عاشوراء از ایام هفته

اتفاق عامه و خاصه در شهادت امام علیه السلام

وشهادت امام علیه السلام در دهم ماه اول سنهٔ شصت ویکم هجرت اتفاق افتاده ولهذا در بعضی از تواریخ شهادت انحضرت را در سال شصت هجرت نوشته اند ودر بعض دیگر در سال شصت ویکم ودر تاریخ شهادت ان حضرت گفته اند «اندوه بی منتهی» وفاضل معاصر حاج شیخ علی اکبر الشهیر بمروج الاسلام در اخر کتاب هدیة المحدثین در ذکر این تاریخ گوید ✻ سال قتل حسین بی ناصر لفظ اندوه بوده بی اخر ✻ واین بنا بر سال شصت ویک هجری است واما بنا بر سال شصت تاریخ شهادت انحضرت این است ✻ سر بی زا برید بی دینی ✻ (قول دیگر بگفت غمگینی ✻ سر بی زا برید بیدینی ✻ وشاعر دیگر یک فرد گفته که هر مصراع ان تاریخ شهادت انحضرتست وان این است ✻ نبی بیدل شده در ماتم او ✻ حسن شد بی سر و پا در غم او ✻ (وقیل ایضا) ✻ قتل الشهید لسبط حبی انهکا ✻ قد جاء فی تاریخه جد بالبکاء ✻ یقول مسود هذه الاوراق حسن بن محمد الحسینی الحائری عفی عنه هکذا وجدت البیت ولا یخفی ان لفظ جد بالبکا یکون ثلث وستین فیحتمل التصحیف الا ان نسقط الباء ونقول (جد البکا) ای صار البکاء جدیدا فیکون احدی وستین وبالجمله عمر شریف انحضرت در وقت شهادت بنا بر اصح پنجاه وهفت سال بود چه انکه باتفاق اکثر ولادت ان سرور در سال چهارم هجری وشهادت انحضرت در سنهٔ شصت ویک هجرت روی نمود ومن العجب انکه بعد از این اتفاق در عمر شریف انحضرت اختلاف کرده اند در مقام از استیعاب عمر شریف انحضرت را پنجاه وچهار سال وشش ماه نقل نموده ودر مروج الذهب پنجاه وپنج سال مرقوم داشته ودر فصول المهمه وعقد الفرید وصواعق پنجاه وشش سال وچند ماه نوشته اند وشیخ مفید ره در ارشاد پنجاه وهشت سال فرموده وپنجاه ونه نیز گفته اند ودر کتاب حبیب السیر گوید که امام حسین علیه السلام ابو عبد الله کنیت داشت ورشید وسید وطیب ووفی وزکی وسبط از جملهٔ القاب انجناب است وان امام عالیمقام در وقت وفات خیر الانام صلی الله علیه واله شش سال وچند ماهه بود ودر شهادت امیر المؤمنین علی علیه السلام سی وشش ساله بود ودر حین انتقال امام حسن علیه السلام چهل وشش ساله بود وبعد از فوت برادر عالی گهر خویش مدت ده سال وکسری در دار دنیا اقامت داشت وبالجمله چون وقایع وحوادث مصیبت کبری وفجایع داهیهٔ عظمی در واقعهٔ کربلا از حد احصا واندازهٔ استقصا بیرون است که اگر بخواهیم بدان سبک وترتیب که از اول کتاب تالیف شده مرقوم بداریم البته مجلدات عدیده کفایت نخواهد کرد لهذا در اینمقام بچند واقعه اکتفا میشود

واقعهٔ دویم

ادا نمودن امام علیه السلام فریضهٔ صبح را با اصحاب کرام فاضل ادیب مرحوم حاج فرهاد میرزا در کتاب قمقام گوید چون صبح روز غم اندوز عاشوراء از مشرق مصیبت بدمید مقتدای انام با اصحاب کرام فریضهٔ صبح بجای اورده بعد از ادای نماز رو بایشان کرده فرمود اشهد انه قد اذن فی قتلکم یا قوم فاتقوا الله و

نقل اقوال در تاریخ شهادت امام حسین

نقل اقوال در عمر امام علیه السلام

اصبروا و فی روایة ان الله قد اذن فی قتلکم فعلیکم بالصبر ای قوم تقدیر خدا چنین است که امروز جملگی را شهید کنند باید صبر و شکیبائی پیشنهاد کنید از بطنان عرش الهی ندا رسید یا خیل الله ارکبی ای لشکر خدا بر اسب سعادت برائید و در میدان شهادت درائید حجة الاسلام تبریزی در آتشکده گوید :

چون سحرگه چهرهٔ صبح سفید	شد ز پشت خیمهٔ نیلی پدید	آسمان گفتی گریبان کرد چاک	در فراق آفتاب تابناک
خور ز مشرق سربرهنه شد برون	چو سر یحیی میان طشت خون	پس ندا آمد که ای خیل اله	هین برون تازید سوی رزمگاه
بر رکاب پای مردی پا زنید	خویش را مستانه بر دریا زنید	هین برون تازید ای شیران جنگ	عرصه را بر روبها سازید تنگ
چون شنیدند آن یلان زمر کوش	از فراز عرش پیغام سروش	محرمان کعبهٔ دیدار رب	جمله بر لبیک بکشادند لب
هر قربانگاهش از میقات شوق	(واقعهٔ سوم)		هدیه بخشیدها جان کردند سوق

در صبح روز عاشوراء چون امام علیه السلام مهیای جنگ شد بفرمود تا خیام حرم را از پس پشت داشتند و در خندقی که در شب عاشورا بر گرد خیام حفر نموده بودند و از نی و چوب انباشته و آماده داشتند آتش در زدند که مبادا در هنگام جنگ لشکر مخالف از جانب دیگر بخیام حرم درآیند شیخ مفید علیه الرحمه در ارشاد فرموده وَاَقبَل القَوم یَجُولُونَ حَول بُیُوت الحُسَین علیه السلام فیرون الخندق فی ظهورهم والنار تضطرم فی الحطب والقصب الذی کان القی فیه چون لشگر ابن سعد جنبش کردند و گرداگرد خیام حرم برآمدند و بدان خندق نگریستند که آتش در آن افروخته اند در عجب شدند شمر بن ذی الجوشن علیه اللعنة فریاد برآورد یا حسین اتعجلت النار قبل یوم القیمة ای حسین آیا شتاب نمودی بآتش پیش از روز محشر امام علیه السلام فرمود من هذا کانه شمر بن ذی الجوشن کیست این گوینده گویا که او شمر بن ذی الجوشن است گفتند بلی جز او نیست فرمود یابن الراعیة المعزی انت اولی بها صلیا ای پسر زن بزچران تو سزاوارتری بآتش افروخته مسلم بن عوسجه خواست تا خدنگی بسوی او بگشاید حضرت مانع شد عرض کرد دعنی حتی ارمیه فانه الفاسق من اعداء الله وعظماء الجبارین اجازت فرمای تا این فاسق را بدین تیر بزنم که او از عظمای جبابره و متکبرین است حضرت فرمود من مکروه میدارم که با این جماعت ابتداء بمقاتله نمایم و صدوق علیه الرحمه در امالی گوید آنگاه ابو جویریة المزنی اسب بکنار خندق راند و چون صنعت خندق و نیران حطب را دید در شگفت آمده دست برهم زد و ندا در داد ای حسین و اصحاب حسین ابشروا بالنار فقد تعجلتموها فی الدنیا بشارت باد شما را بآتش بدرستیکه شما تعجیل نمودید بآن در دنیا حضرت فرمود کیست این مرد عرض کردند ابن ابی جویریه المزنی است حضرت او را نفرین کرد و فرمود اللهم اذقه عذاب النار فی الدنیا خداوندا بچشان او را عذاب آتش را در دنیا فی الحال اسب او برمید و او را از پشت خویش بخندق آتش در انداخت و بدان آتش بسوخت و بروایت صاحب ناسخ التواریخ چون عرض

در ترغیب اصحاب امام از اشعار حجة الاسلام

در بیان مردی که امام او را نفرین نمود علیه السلام

دعای امام علیه السلام [illegible]

کردند که این ابی جویریه است حضرت فرمود اتعجزنی بالنار وانا قادم علی رب کریم ایا مرا باتش تعجیز میکنی و
حال انکه بحضور پروردگار کریم میروم انگاه اورا نفرین نمود در حال اسب ور برمید واورا از پشت خویش
دراندا خت چنانکه یکپایش در چنبر رکاب مقید گشت واورا بدانحال همی کشید تا بخندق اتش در افکند
ودر اتش بسوخت اصحاب حسین علیه السلام چون این بدیدند بانگ تکبیر براوردند واز سرعت اجابت این دعوت
شاد و شاکر شدند وگفتند یا لها من دعوة ما اسرع اجابتها پس ندائی از اسمان بزیر امد که تهنئک
الاجابة یا ابن بنت رسول الله گوارا باد ترا اجابت دعوت ای فرزند رسول خدا ای مروان بن وائل که از
لشگر عمر بن سعد است گوید که چون این صورت بدیدم از قتال با حسین علیه السلام پای در کشیدم ابن سعد گفت
چرا افتادی ترا که از جنگ حسین علیه السلام دست باز داشتی گفتم سوگند با خدای که من دیدم چیزی از اهل این
بیت که تو ندیدی والله هرگز با حسین علیه السلام قتال نخواهم نمود بعضی از اهل تتبع گفته اند که اتش در خندق
همچنان بود تا عصر عاشوراء چون لشگر هجوم اوردند بخیمها از اتش همان خندق برداشته بخیام حرم
عصمت وطهارت زدند واموال اهلبیت مصطفی را بغارت بردند ✻ امحمد المختار ان امیة ✻ هدموا
بیوتک عامدین واحرقوا ✻ وبناتک الخفرات اضحت بعدنا ✻ بالسلب والضرب العنیف تعذب ✻

واقعهٔ چهارم مناجات امام بزرگوار با حضرت پروردگار وکیفیت ان بطور تلخیص وتلفیق از کتاب
ارشاد وناسخ وبحار وغیره در اینمقام بدین نهج است که چون شب عاشورا بپایان امد وسفیدهٔ صبح سر زد امام علیه السلام
بعد از ادای فریضهٔ صبح دست بدعا برداشته با خدا مناجات نمود وبروایتی انحضرت براسب برامد ومصحف
در پیش گرفت انگاه دست مبارک بدعا برداشت وگفت اللهم انت ثقتی فی کل کرب ورجائی فی
کل شدة وانت لی فی کل امر نزل بی ثقة وعدة کم من کرب یضعف عنه الفؤاد وتقل فیه
الحیلة ویخذل فیه الصدیق ویشمت به العدو انزلته بک وشکوته الیک رغبة
منی الیک عمن سواک ففرجته عنی وکشفته فانت ولی کل نعمة وصاحب کل
حسنة ومنتهی کل رغبة ای پروردگار من توئی تکیه گاه ومعتمد من در هر اندوه گلوگیر وتوئی امید

ترجمه مناجات امام علیه الصلوة والسلام

من در هر شدت وسختی وتوئی ملجأ وکارساز من در هر درد وبلا که بر من فرود اید چه بسیار اندوه دل
اویز که دل را بکاهش اندازد وطریق چاره مسدود سازد وصدیق ودوست را از چارهٔ ان باز دارد و
دشمن را بشماتت اورد من بدرگاه تو اوردم وشکایت بحضرت تو نمودم ورا زدل جز با تو نگفتم وغیر از تو کس
بجستم پس ان مکروه وبلا را از من دفع نمودی ومرا گشایش وفرج بخشیدی پس توئی ولی هر نعمت وخداوند
هر نیکوئی ومنتهای هر ارزو وچون انحضرت ان مناجات بنهایت اورد سلاح جنگ خویش طلب فرمود

وزره رسولخدا صلعم در بر پوشید و عمامهٔ سحاب بالخصوص بر سر نهاد و آن خودی بود از آهن که اطراف آن زره داشت و زره آن بر فراز زره می‌رسید و اطراف گردن را از زخم شمشیر و سنان حفظ مینمود آنگاه شمشیر رسول خدا را بر میان بسته و از خیمه بیرون شد الخ **واقعهٔ پنجم** تعبیهٔ صفوف جانبین و تعیین رؤسای عسکرین و تفصیل آن موافق مسطورات کتاب قمقام و ناسخ بدین منوال است که چون در صبح عاشوراء مقتدای انام با اصحاب کرام فریضهٔ صبح بجا آورد پس از ادای نماز روی با ایشان کرده فرمود امروز جملگی را شهید کنند باید که صبر و شکیبائی را پیشنهاد کنید و بروایت دیگر فرمود گواهی میدهم که در این روز بغیر از فرزندم زین العابدین همه کشته خواهیم شد و از مدلت دنیا خلاص خواهیم گشت پس امر فرمود اصحاب خود را که مهیای حرب شوند و خود بتهیه و تسویه اصحاب پرداخت زهیر بن القین را با بیست تن در میمنه باز داشت و حبیب بن مظاهر را با بیست تن بر میسره گماشت و رایت هدایت اساس لشکر را بدست برادر خود حضرت عباس داد و خود با سایر لشکر در قلب سپاه بایستاد و معسکر خویش را در پس پشت انداخت و از آن سو عمر سعد نیز بتعبیهٔ صفوف پرداخت و میمنه سپاه را بعمرو بن حجاج سپرد و شمر بن ذی الجوشن را در میسره جای داد و عروة بن قیس را بر سواران گماشت و شبث بن ربعی را بر پیادگان باز داشت و علم لشکر شقاوت اثر را بدرید غلام خود داد و قیس بن اشعث بن قیس را بر قبیلهٔ کنده و ربیعه گماشت و عبدالله بن زهیر ازدی را بر ربع اهل مدینه باز داشت و عبدالرحمن بن ابی سبرة الجعفی را بر ربع مذحج و بنی اسد بگذاشت و حر بن یزید ریاحی را بر ربع تمیم و همدان مامور داشت و خود با گروهی انبوه در قلب لشکر بایستاد. ابن اثیر در کامل التواریخ گوید فشهد هؤلاء کلهم مقتل الحسین علیه السلام الا الحر بن یزید فانه عدل الی الحسین علیه السلام و قتل معه و محدث خبیر حاج ملا علی تبریزی خیابانی در مجلد دوم وقایع الایام آورده که سپه سالار لشکر عمر بن سعد بود و حفص پسرش وزیر بود و شمر ملعون دو منصب داشت یکی آنکه سرکردهٔ پیادگان بود یکی آنکه نقیب لشکر بود. و سنان بن انس نخعی لشکر نویس بود و خولی اصبحی و حرملة بن کاهل علمدار بود و محمد بن اشعث ملعون که خواهرزادهٔ ابوبکر بود و پدرش شریک خون امیرالمؤمنین علیه السلام بود و خواهر ملعونه‌اش اسماء زهر بامام حسن علیه السلام داد و خودش نیز بکشتن سید الشهداء علیه السلام آمد سرکردهٔ تیراندازان بود و همین ملعون بود که بجهت شکرانه کشتن سید الشهداء علیه السلام مسجدی در کوفه ساخت که از مساجد اربعهٔ ملعونه میباشد و عمر بن صبیح صیداوی سرکردهٔ سنگ اندازان بود و منقذ بن مرة عبدی که قاتل علی اکبر است قاصد فتح بود.

محمود خان ملک الشعراء گوید	در کربلا چه وقت جهاد و غزا رسید	دو طرب بر آمد و دو غزا رسید
از کوفه خیل فتنه گروه از پی گروه	بر قصد کینهٔ خلف مرتضی رسید	لبریز کرد قشا دو ران پیاله را

روز و روانه کردن عمر سعد

اشعار ملک الشعراء

(روز عاشوراء)

چون دور غم بخامس آل عبا رسید
از عاشقان نگفت کسی دیگر الست
چون او بلی چو وقت قبول بلا رسید
در خیمه حرم ز جفا آتشی زدند
کز صحن ارض دود بسقف سما رسید
فریاد الغیاث حریمش ز خیمگاه
تا پیش پرده حرم کبریا رسید

وبدانکه در عدد اصحاب سید الشهداء صلوات الله علیه اختلافست

اختلاف در عدد اصحاب آنحضرت علیه السلام

وآنچه بنظر این احقر رسیده یازده قولست اوّل در کتاب نفس المهموم از اثبات الوصیه نقل فرموده که اصحاب آنحضرت در روز عاشوراء شصت ویک تن بودند بدرستیکه خدا یتعالی یاری کرد ویاری میکند دین خودرا از اول روزگار تا آخر دهر بهزار نفر سیصد سیزده نفر ایشان اصحاب طالوت بودند وسیصد سیزده نفر اصحاب پیغمبر صلّی الله علیه وآله بودند که در غزوه بدر در رکاب آنحضرت حاضر شدند وسیصد سیزده نفر اصحاب امام عصر عجّل الله له الفرج میباشند که در رکاب ظفر انتساب آنحضرت حاضر خواهند شد پس باقی ماند شصت ویک تن وآنها کسانی بودند که در واقعه کربلا در نصرت ویاری سیّد الشهداء روحی وارواح العالمین له الفداء بدرجه شهادت رسیدند دوّم قول مشهور سی ودو نفر و چهل تن پیاده که جمعا هفتاد ودو نفر بودند واین قول بین ارباب مقاتل وتواریخ مشهور است ودر ارشاد مفید وبحار وقمقام وناسخ وتذکره سبط مسطور است وصاحب بحر المصائب آورده که آیه مبارکه دو فقره شریفه الٓمٓ در شان ایشان شرف نزول یافت که الف بابجد کبیر یک ولام سی ومیم چهل پس مجموع هفتاد ویک میشود وعدد معدود مبارک هفتاد ودو بعنوان رمز مندرج است سوّم بقول ابن شهرآشوب در مناقب اصحاب آنحضرت هشتاد ودو تن بودند سی ودو نفر سواره پنجاه نفر پیاده چهارم مسعودی در مروج الذهب گوید هشتاد وهفت تن از اصحاب آنحضرت در کربلا شهید شدند از جمله چهار نفر از انصار بودند وسبط بن جوزی در تذکرة خواصّ الأمّة از مسعودی نقل نموده که هشتاد ویک تن بدرجه شهادت رسیدند پنجم سی ودو نفر سوار وهشتاد ودو تن پیاده چنانکه در بحار از محمّد بن ابیطالب منقولست ودر قمقام نیز مسطور است وشیخ محمّد بن شیخ طاهر سماوی در کتاب ابصار العین فی انصار الحسین صد چهارده تن از شهدای کربلا را بنام ونشان ذکر نموده وبیان حال وترجمه احوال هریک بشرح مرقوم داشته ششم فاضل ماهر محمّد تقی خان لسان الملک در کتاب ناسخ قریب یکصد وبیست وپنج نفر از اصحاب آن حضرت را بنام ونشان ذکر نموده وشرحی مرقوم داشته که چهل ودو تن از ایشان در یک حمله شهید شدند هفتم سیّد بن طاوس علیه الرحمة در لهوف از حضرت امام محمّد باقر علیه السلام روایت کرده که اصحاب آنجناب در روز عاشوراء چهل وپنج سوار وصد پیاده بودند وابو جعفر محمّد بن جریر طبری در جزء ششم تاریخ خود نیز چهل وپنج سوار وصد پیاده مرقوم داشته ولفظ او این است وکان اصحابه خمسة واربعین فارس ومأة راجل واین قول در بحار وقمقام وتذکره

در عدد اصحاب آنجناب علیه السلام

سبط نیز مسطور است هشتم سبط بن جوزی در تذکره گوید و قومی گفته اند هفتاد سوار و صد پیاده بودند

نهم در مروج الذهب گوید حضرت حسین علیه السلام از قادسیه عدول کرد بسوی کربلا در حالتیکه پانصد سوار و یک

صد پیاده ملازم رکاب او بودند دهم سبط بن جوزی در تذکره در نزد ذکر اقوال مختلفه در عدد اصحاب در قولی

عدد ایشانرا هزار سوار نقل نموده اند یازدهم صاحب ناسخ التواریخ از مسعودی نقل نموده که هزار سوار و صد

پیاده در رکاب آنجناب حاضر بودند و جملگی جهاد کردند و صاحب ناسخ گوید در عدد شهدای بنی هاشم نیز

مختلف روایت کرده اند از هفده تن و بزیاده نوشته اند و عبد الله بن محمد رضا الحسینی در کتاب جلاء

شهدای بنی هاشم را سی تن در قلم آورده و صاحب قمقام گوید که محدثین و مورخین فریقین را در اسامی

شهدای بنی هاشم بسی اختلافست و ما نامهای ایشانرا از کتب معتبره نقل میکنیم تا ناظران را بصیرت پدید

آید مفید علیه الرحمه در ارشاد آورده که شهدای اهل بیت و بنی هاشم هفده تن بودند و امام علیه السلام

هیجدهمین بود بدین ترتیب العباس و عبد الله و جعفر و عثمان و عبد الله و ابوبکر پسران امیر المؤمنین علیه السلام و دیگر

علی و عبد الله که در بعض نسخ از او بعلی اصغر تعبیر کنند اولاد حضرت سید الشهداء علیه السلام و قاسم و عبد الله و ابوبکر

فرزندان حضرت مجتبی علیه السلام و محمد و عون پسران عبد الله جعفر و عبد الله و جعفر و عبد الرحمن ابناء عقیل و

محمد بن ابی سعید بن عقیل **تتمیم نفعه عمیم** شیخ محمد بن شیخ طاهر سماوی در کتاب ابصار

العین فی انصار الحسین گوید از شهدای واقعه طف پنج نفر از اصحاب رسول خدا صلی الله علیه و آله بودند انس بن الحرث الکاهلی

و حبیب بن مظهر الاسدی و مسلم بن عوسجه الاسدی و هانی بن عروه مرادی و عبد الله بن یقطر الحمیری و پنج نفر از

برادران آنجناب بودند عباس بن علی و عثمان بن علی و جعفر بن علی و ابوبکر بن علی و عبد الله بن علی و امام علیه السلام

ششمی ایشان بود و پنج نفر طفل غیر بالغ بودند عبد الله بن الحسین و عبد الله الحسن و قاسم بن الحسن و محمد بن ابی

سعید و عمر بن جناده الانصاری و پانزده تن غلام بودند نصر و سعد غلامان امیر المؤمنین علیه السلام و منجح

غلام امام حسن علیه السلام و اسلم و قارب غلامان سید مظلومان و حرث غلام جناب حمزه و جون غلام ابی ذر

الغفاری و رافع غلام مسلم الازدی و سعد غلام عمر صیداوی و سالم غلام بنی المدینه و سالم غلام عامر

عبدی و شوذب غلام شاکر و شبیب غلام حرث الجابری و واضح غلام حرث السلمانی و سلیمان غلام حسین ده

نفر بعد از شهادت امام علیه السلام شهید شدند اول سوید بن ابی المطاع که از کثرت جراحت مدهوش افتاده بود

چون امام علیه السلام بدرجه شهادت رسید و صدای داد و فریاد لشکر و ناله جانسوز اهلبیت مضطر را شنید بهوش

آمده کاردی در موزه خود پنهان داشت آنرا بیرون آورده با لشکر مخالف قتال نمود تا شهید شد دویم

و سیم سعد بن حرث و برادرش ابو الحتوق و این دو در لشکر عمر سعد بودند چون امام علیه السلام بدرجه شهادت

ذکر اسامی شهدای بنی هاشم

غلامان شهدای کربلا پانزده نفر امام

(روز عاشوراء)

رسید و ناله استغاثه عیال و اطفال آنحضرت را شنیدند نور هدایت یافتند هر دو شمشیر از نیام کشیده با لشکر
ابن سعد قتال نمودند تا آنکه هر دو بدرجه شهادت رسیدند چهارم محمّد بن ابی سعید بن عقیل را و کودکی بود
غیر بالغ چون امام علیه السلام از اسب بر زمین آمد و صدای شیون اهلبیت بلند شد آن کودک ترسان و لرزان
از خیام حرم بیرون دوید و خود را بعمود خیمه چسبانید از شدت خوف و بیم بر خود میلرزید و بجانب چپ و راست
نظر مینمود و دو گوشواره در گوش او حرکت مینمود در آن حال سواری که او را لقیط بن ایاس میگفتند او را شهید
نمود و دو نفر بعد از شهادت امام علیه السلام از کثرت جراحت بعد از مدتی وفات کردند یکی سوار بن منعم نهمی که او را
اسیر نمودند پس از شش ماه از بسیاری جراحات وفات نمود و دیگری موقع بن ثمامه صیداوی که او را نیز اسیر کردند و او
بعد از یکسال از جراحت وفات نمود و سه نفر از شهدا با عیال ملازم رکاب شدند. اوّل جنادة بن حرث سلمانی
با عیال و اولاد خود بآنجناب ملحق شد و عیال خود را در زمره عیال امام علیه السلام قرار داد و چون شهید گشت
زوجه او پسرش عمر بن جناده را امر نمود بنصرت امام علیه السلام و چون آنجوان از آن امام مهربان طلب رخصت نمود
او را اذن نداد و فرمود هذا غلام قتل ابوه فی المعرکة ولعل امه تکره ذلك این جوان پدرش در معرکه شهید شده
شاید مادرش مکروه دارد مبارزت او را جوان عرض کرد ان امی هی التی امرتنی مادرم خودش مرا امر بقتال نمود
آنگاه امام علیه السلام او را اذن داد دوّم عبد الله بن عمیر کلبی که از بئر الجعد قصد آنجناب نمود زوجه اش او را قسم
داد که مرا با خود ببر پس او با جمیع عیال خود بسوی آنحضرت شتافت و عیال خود را در سلك خدمتکاران عیال
امام علیه السلام قرار داد و چون او شهید شد زوجه اش از خیمه بیرون دوید بر کشته او نظر مینمود در آنحال ظالمی
او را بقتل رسانید. سوّم مسلم بن عوسجه و نیز با اهل و عیال خود ملازم رکاب گردید و چون شهید گشت جاریه آن
فریاد بر آورد واسیداه وامسلم عوسجتاه قوم چون ناله آن جاریه بشنیدند از قتل او آگاه شدند و نیز در
کتاب ابصار العین گوید که نه نفر در واقعه کربلا شهید شدند در حالیکه مادرهای ایشان در خیمه ایستاده نظر
مینمودند بسوی ایشان اوّل عبد الله بن الحسین علیه السلام که مادرش رباب در خیمه ایستاده نظر مینمود بسوی او دوّم
عون بن عبد الله بن جعفر مادرش زینب عقیله در خیمه ایستاده نظر مینمود بسوی او سوّم قاسم بن الحسن علیه السلام
مادرش رمله در خیمه ایستاده نظر مینمود چهارم عبد الله بن الحسن علیه السلام مادرش دختر شلیل بجلیه در خیمه
نظر مینمود پنجم عبد الله بن مسلم بن عقیل مادرش رقیه بنت امیر المؤمنین علیه السلام در خیمه نظر مینمود ششم
محمّد بن ابی سعید بن عقیل مادرش در خیمه نظر مینمود که او ترسان و لرزان خود را بعمود خیمه چسبانیده بود
که لقیط کافر او را شهید نمود هفتم عمر بن جناده که مادرش او را امر بقتال نمود هشتم عبد الله کلبی و بنابر
بعضی از نسخ وهب بن عبد الله که مادرش او را تحریص مینمود بقتال نهم علی اکبر علیه السلام که مادرش لیلای

در اینکه سه نفر از شهدا با عیال ملازم رکاب بودند

در اینکه مادرهای نه نفر از شهدای کربلا کشته شدن ایشان را نظر میکردند

ثقفیه در خیمه گاه برای او دعا مینمود بنا بر آنچه که در بعض کتب اخبار نقل شده و نیز در آن کتاب گوید که امام ع
برای ده نفر از شهداء مرثیه خوانی نمود اول برای فرزند ارجمندش علی اکبر که چون ببالین او ایستاد فرمود
قتل الله قوما قتلوک ما اجرأهم علی الرحمن و علی انتهاک حرمة الرسول علی الدنیا بعدک العفا دوم
برادرش حضرت ابی الفضل علیه السلام که بعد از شهادتش فرمود الآن انکسر ظهری و قلت حیلتی و شمت بی
عدوی سیم قاسم بن الحسن علیه السلام که چون ببالین او آمد فرمود بعداً لقوم قتلوک و خصمهم فیک رسول الله
صلی الله علیه و آله ثم قال یعز علی عمک ان تدعوه فلا یجیبک و یجیبک فلا ینفعک چهارم عبد الله بن
الحسن ع که چون شهید گشت او را بسینه گرفت و فرمود یا بن اخی اصبر علی ما نزل بک واحتسب فی ذلک
الخیر فان الله یلحقک باباءک الصالحین و بعد از آن دست بدعا برداشت و گفت اللهم امسک علیهم
قطر السماء وامنعهم برکات الارض اللهم فان متعتهم الی حین ففرقهم بددا واجعلهم طرائق قددا و لا
ترض الولاة عنهم ابدا فانهم دعونا لینصرونا ثم عدوا علینا فقتلونا پنجم عبد الله بن الحسین علیه السلام که چون
او را شهید کردند خون او را باسمان پاشید و گفت اللهم لا یکن اهون علیک من دم فصیل اللهم
ان حبست عنا النصر من السماء فاجعل ذلک لما هو خیر لنا وانتقم لنا من هؤلاء الظالمین فلقد
هون ما نزل بی فانه بعینک یا ارحم الراحمین ششم مسلم بن عوسجه که بعد از شهادت او فرمود رحمک
الله یا مسلم و پس از آن این آیه مبارکه را تلاوت فرمود فمنهم من قضی نحبه ومنهم من ینتظر و ما
بدلوا تبدیلا هفتم حبیب بن مظاهر که چون امام علیه السلام ببالین او آمد فرمود عند الله احتسب نفسی و حماة
اصحابی هشتم حر بن یزید ریاحی که چون بر سر او آمد فرمود انت کما سمتک امک حر فی الدنیا و سعید فی
الآخرة نهم زهیر بن القین که حضرت ببالین او ایستاده فرمود لا یبعدک الله یا زهیر من رحمته و لعن الله
قاتلیک لعن الله الذین مسخوا قردة و خنازیر دهم جون غلام ابی ذر که حضرت ببالین او تشریف آورد
فرمود اللهم بیض وجهه و طیب ریحه و عرف بینه و بین محمد و آله و دو نفر از انصار خود را در
منزل ثعلبیه ترحم فرمود یکی مسلم بن عقیل و دیگری هانی بن عروه که چون خبر شهادت ایشان را شنید
مکرر فرمود رحمة الله علیکما و سه نفر از شهداء در موقع شهادت اعضای بدنشان قطع گردید اول
حضرت ابی الفضل علیه السلام که دست راست و دست چپ از بدن مبارکش قطع شد و بعد از شهادت سر مبارکش را
جدا کردند دوم حضرت علی اکبر ع که در وقت شهادت شمشیر بر سر مبارکش زدند و بعد بدن مبارکش را
پاره پاره نمودند سیم عبد الله بن عمیر کلبی که انگشتان دست چپ او بریده شد و بعد از آن دست او از بدن جدا گردید
و سر او را از بدن بریدند و بجانب خیمه گاه انداختند و نیز در آن کتاب گوید بعد از شهادت شهداء سرهای

باشمشیرها

جمیع اصحاب و انصار آنحضرت از بدن جدا شد و با اهلبیت روانهٔ کوفه گردید مگر دو شهید که سرهای ایشان
قطع نشد یکی عبد الله بن الحسین الرضیع که چون شهید شد پدرش حسین علیه السلام با غلاف شمشیر زمین را
حفر نموده او را دفن کرد و دیگر حر بن یزید ریاحی که بنی تمیم نگذاشتند از بدن جدا کنند و جثهٔ مبارکش را از
قتلگاه دور نمودند انتهی و در عدد جنود مرد و عمر سعد نیز اختلافست و آنچه بنظر این ذرهٔ احقر رسیده
از اقوال فریقین پانزده قولست بشرحیکه در واقعهٔ دوم روز ششم این ماه سمت تحریر یافت هر که خواهد
بآنجا رجوع کند **واقعهٔ ششم** خطبهٔ اول حضرت سید الشهداء علیه السلام در روز عاشوراء در ناسخ التواریخ
بعد از ذکر تعبیه و تسویهٔ صفوف گوید در آنوقت حسین علیه السلام بر شتر بلند بالا بر نشست و قرآنرا باز کرده بر
فراز سر نهاد و در میان هر دو صف بایستاد و با علی صوت فریاد بر آورده فرمود ایها الناس اسمعوا قولی
ولا تعجلوا حتی اعظکم بما یحق لکم علی وحتی اعذر الیکم فان اعطیتمونی النصف من انفسکم فاجمعوا رایکم
ثم لا یکن امرکم علیکم غمة ثم اقضوا الی ولا تنظرون ان ولیی الله الذی نزل الکتاب وهو
یتولی الصالحین ای مردم گوش فرا دارید و عجله و شتاب منمائید تا شما را بدانچه سزاوارید موعظتی
گویم و عذر خویش را مکشوف سازم پس اگر از در انصاف در آئید و آراء پراکنده خویش فراهم آرید و آنچه
بر شما مکشوفست مستور نگذارید زیان برآنچه خواهید اقدام نمائید و مهلت نگذارید همانا ولی من
خداوندیست که قرآن را فرو فرستاد و او است ولی صالحان در تممقام گوید در این هنگام مخدرات
اهلبیت عصمت را از شنیدن این کلمات تاب نماند و آواز ایشان بگریه بلند شد امام علیه السلام ابو الفضل
و علی اکبر را فرمود بخیام حرم روند و گفتند امام علیه السلام فرماید که شما را بعد از شهادت من بسی میباید
گریست اکنون صبوری پیشه نمائید چون ساکت شدند امام علیه السلام بر خداوند سپاس گفت و بر انبیاء و مرسلین
و ملائکه مقربین صلوات و درود فرستاده این خطبه برخواند اما بعد فانسبونی وانظروا من انا ثم ارجعوا
الی انفسکم وعاتبوها فانظروا هل یصلح لکم قتلی وانتهاک حرمتی الست ابن بنت نبیکم وابن وصیه وابن عمه
واول مؤمن مصدق لرسول الله صلی الله علیه وآله بما جاء به من عند ربه اولیس حمزة سید الشهداء
عمی اولیس جعفر الطیار فی الجنة بجناحین عمی اولم یبلغکم ما قال رسول الله صلی الله علیه وآله لی ولاخی هذان سیدا
شباب اهل الجنة فان صدقتمونی بما اقول وهو الحق والله ما تعمدت کذبا منذ علمت ان الله
یمقت علیه اهله وان کذبتمونی فان فیکم من ان سئلتموه عن ذلک اخبرکم اسئلوا جابر بن عبد الله
الانصاری وابا سعید الخدری وسهل بن سعد الساعدی وزید بن ارقم وانس بن مالک یخبروکم انهم سمعوا
هذه المقالة من رسول الله صلی الله علیه وآله لی ولاخی اما فی هذه حاجز لکم عن سفک دمی

در خطبهٔ اول سید الشهداء روز عاشوراء

در خطبه بسیار فصیح امام حسین علیه السلام

ای مردم لختی ببند یشید و نیك بنگرید که من کیستم و نسبت من با کیست انگاه بخود ائید و نگران شوید که ایا
پسندیده است برای شما کشتن من و هتك حرمت من ایا من فرزند دختر پیغمبر شما و فرزند وصی او نیستم که او
پسر عم رسولخدا بود و اول کسی بود که با رسولخدا ایمان اورد و بدانچه از جانب خدای اورد تصدیق نمود ایا
حمزهٔ سید الشهداء عم من نیست ایا جعفر که با دو بال در بهشت طیران میکند عم من نیست ایا شما نشنیدید
که رسولخدا صلی الله علیه و اله در حق من و برادرم حسن فرمود ایشان دو سید جوانان اهل بهشتند اگر سخن
مرا صدق میدانید اصابه حق نموده باشید سوگند باخدای از آن روز که دانسته ام باریتعالی دروغ را دشمن
دارد هرگز از در کذب سخن نرانده ام و با این همه اگر مرا تکذیب میکنید درمیان شما بسیار کس باشد که اگهی
دارد از جابر بن عبد الله انصاری و ابو سعید خدری و سهل بن سعد ساعدی و زید بن ارقم و انس بن مالك
بپرسید تا شما را اگهی دهند چه ایشان در حق من و برادرم از رسولخدا صلی الله علیه و اله شنیده باشند ایا
این سخنان که گفتم کافی نیست شما را از ریختن خون من ثم قال لهم فان کنتم فی شك من هذا افتشكون
انی ابن بنت نبیکم فوالله ما بین المشرق والمغرب ابن بنت نبی غیری فیکم ولا فی غیرکم ویحکم اتطلبونی
بقتیل منکم قتلته او مال لکم استملکته او بقصاص من جراحة فاخذوا لا یکلمونه فنادی یا شبث
بن ربعی یا حجار بن ابجر و یا قیس بن الاشعث و یا یزید بن الحارث الم تکتبوا الی ان قد اینعت الثمار واخضرت
الجنان وانما تقدم علی جند لك مجنده پس فرمود اگر بانچه گفتم شما را شك و شبهه باشد ایا در این نیز
شك دارید که من پسر دختر پیغمبر شما میباشم قسم بخدای که درمیان مشرق و مغرب دخترزادهٔ پیغمبری جز من
نیست خواه درمیان شما و خواه درمیان غیر شما وای بر شما ایا کسی از شما را کشته ام که از من خون او را طلب
کنید یا مالی از شما تباه کرده ام که از من همی خواهید یا کسیرا بجراحتی اسیب زده ام که از من قصاص میجوئید هیچ
کس انحضرترا جواب نگفت پس انجناب ندا درداد که ای شبث بن ربعی و ای حجار بن ابجر و ای قیس بن اشعث
و ای یزید بن حارث مگر شما نبودید که نامه های متواتر بسوی من نوشتید که میوه های اشجار ما رسیده است
و بوستانهای ما سبز شده بسوی ما تعجیل کن که از برای تو لشکرها اراسته ایم در انوقت قیس بن اشعث اغاز
سخن کرد و گفت ما نمیدانیم چه میگوئی هم اکنون حکم بنی عم خود یزید بن یزید را و تو را جز بدلخواه تو دیدار
نخواهد کرد حضرت فرمود لا والله لا اعطیکم بیدی اعطاء الذلیل ولا افر منکم فرار العبید نه سوگند
باخدای که هرگز دست خود را بذلت بدست شما ندهم و از شما نگریزم چنانکه عبید گریزند و بعد فرمود
یا عباد الله انی عذت بربی وربکم ان ترجمون واعوذ بربی وربکم من کل متکبر لا یؤمن بیوم
الحساب ای بندگان خدا من پناهنده ام بپروردگار خود و پروردگار شما که شما را ناپدید کنند و

ترجمه خطبه شریفه

ترجمه فرمایشات انحضرت

(روز عاشوراء)

بحضرت خداوند گریزنده ام از هر متکبری که ایمان بروز حساب ندارد انگاه از راحلهٔ خود فرود امد و عقبة بن سمعان را فرمود تا ان شتر را عقال نمود و سبط بن جوزی در تذکرة الخواص گوید و قال هشام بن محمّد لمّا رآهم الحسین علیه السلام مصرّین علی قتله اخذ المصحف ونشره وجعل علی راسه ونادی بینی وبینکم کتاب الله وجدّی محمّد رسول الله صلّی الله علیه واله یا قوم بم تستحلّون دمی لست ابن بنت نبیّکم الم یبلغکم قول جدّی فیّ وفی اخی هذان سیّدا شباب اهل الجنة الخ

سیّد بحر العلوم گوید

مهما نسیت فلا انسی الحسین وقد

کرّت علی قتله الأفواج الزّمر | لم قام فیهم خطیبا منذرا وتلا | ایا فما اغنت الأیات والنّذر

قال النبوة فجدّی احمد وسلو | ما قال فیّ ولم یکذب بکم الخبر | دعوتمونی لنصری این نصرکم

وانّما خطّت الأقلام والزّبر | حلئتمونا عن الماء المباح وقد | اضحت تناهله الأوغاد والعمر

(شیخ محمّد بن حمّاد علیه الرّحمه گوید)

ولهفی لهم یدعوا اللئام ترنّموا | مقالی یا شرّ الأنام واردلا | الم تعلموا انّی ابن بنت نبیّکم

ووالدی الکرّار للدّین کمّلا | فهل سنّة غیّرتها ام شریعة | وهل کنت فی دین الأله مبدّلا

احللت ما قد حرّم الطّهر احمد | احرّمت ما قد کان قبل محلّلا | فقالوا له دع ما تقول فانّنا

سنسقیک کاس الموت غصبا معجّلا | کفعل ابیک المرتضی بشیوخنا | ونشفی صدورا من ضغائنکم ملا

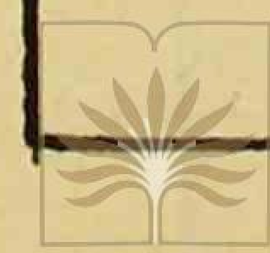
(مرحوم وصال شیرازی علیه الرّحمه گوید)

یادم امد ان تنها رفتنش در صف هیجا | ان زبان در کام خشکش ای زبان در کام لالم
ان بزاری کردنش افغان بر اصحاب عدوان | کای گروه اخر نه زاهل بغی وز اصحاب ضلالم
گر با جدا عتقادی هستتان او را سلیلم | ور بقرآن اعتمادی هستتان او را حمالم
گر کتاب الله وعترت یادگار احمد امد | هم کتاب اللّهم و هم عترت ان بیمثالم
بدعتی نکذاشتم در دین که قتلم واجب اید | سر و دینم که اندر چنک عدوان پایمالم
نه خدا را دشمنم تا هر حلال اید حرامم | نه هوا را تابعم تا هر حرام اید حلالم
من چنین بیکس نبودم کاندرین وادی رسیدم | بیکسم کردید و چشم از چشمهٔ خون مالمالم
وحش وطیر این بیابان جمله سیراب ند چونشد | من که از ال رسولم تشنهٔ اب زلالم

واقعهٔ هفتم خطبهٔ دوم حضرت سیّد الشهداء علیه السلام در روز عاشوراء **بدانکه** نمواند و حضرات انبیاء واوصیا از برای امّت بود که چرا بر طریق غوایت وضلالت روند و بهرهٔ اتش دوزخ شوند چنانکه بعضی از محققین عرفا گفته اند که نوح علی نبیّنا واله وعلیه السلام قوم را از کمال

مصیبت اشعار عربی

مصیبت اشعار فارسی

موّدت وشفقت بدعای بدیاد کرد و روی زمین را بلطمهٔ طوفان از وجود ایشان بپرداخت چه انکه دانسته بود
که این جماعت هرچند بمانند بر عصیان خدا بیفزایند و روز بروز عذاب ایشان فزایش گیرد لهذا مصلحت
ایشانرا در هلاک ایشان دانست وهمچنین انبیای دیگر چون ابرهیم وموسی وعیسی ویحیی وزکریا و جرجیس
رنج وشکنج خودرا بچیزی نمی شمردند بلکه برامّت افسوس میخوردند وسیّد المرسلین حضرت خاتم النّبیّین ص
نیز الهم زحمت ازاین روی بر ذمّت می نهاد که شاید یکتن از مشرکین را از طریق غوایت بشاهراه هدایت ورد
وحضرت حسین علیه السّلام هم که پسران پدر و ثمران شجر و فروغ ان اختر بود نیز بدینگونه سلوک میداشت چه انکه
میدانست که قضا بر شهادت او رفته از برای درک این سعادت سفر عراق فرمود وان امد شدن وتجدید خطبه
فرمودن از بهر ان بود که شاید یکتن از مشرکین را تشریف دین بخشد چنانکه حرّ بن یزید ریاحی را از تحت
الثّری بفوق الثّریا بر کشید بلکه از مقام هیولانی به پیشگاه عقل نخستین صعود داد بالجمله انجناب بسوی سپاه
کوفه نگران شد ایشان مانند سیل بنیان کن درهم پیوسته وچون ابر ظلم متراکم بودند وعمر سعد در قلب لشگر
از پیش روی سرهنگان جای داشت دران وقت زهیر بن القین پیش تاخت وباعلی صوت خود سپاه کوفه را مخاطب
داشت وفرمود ایّها النّاس انّ حقّ المسلم علی المسلم النّصیحة ونحن وانتم علی دین واحد وقد ابتلانا الله بذرّیّة
نبیّه صلّی الله علیه واله لینظر ما نحن وانتم صانعون وانا ادعوکم الی نصرته وخذلان الطّغاة ای مردم مسلم
را بر مسلم حقّ نصیحت است وما وشما بیک دین وائین میباشیم اینک خداوند ما را بفرزند پیغمبر خود امتحان
میفرماید تا کردار ما وشما مشهود افتد واکنون من شما را دعوت میکنم که حسین علیه السّلام را نصرت کنید وگمراهان را
بگذارید چون کوفیان این کلمات بشنیدند گفتند ما صاحب شما را ومتابعان او را عرضهٔ شمشیر خواهیم نمود
مگر انکه بایزید بیعت کنند زهیر گفت ای بندگان خدا حسین ع بنصرت وموّدت سزاوار تراست از یزید اگر
او را نصرت نمیکنید از مقاتلت با او دست باز دارید تواند شد که یزید از وی خوشنود شود بی انکه کشته گردد
واز شما راضی گردد بی انکه قاتل حسین علیه السّلام باشید دران هنگام شمر بن ذی الجوشن تیری بسوی زهیر افکند و
گفت دست باز دار تا کی بکثرت کلام ما را زحمت میکنی زهیر گفت ای شمر تو جز بهیمه نیستی فردای قیامت در
اتش دوزخ جای خواهی داشت وبا عذاب الیم دمساز خواهی بود شمر گفت من تورا میکشم وصاحب تورا نیز
خواهم کشت زهیر گفت مرا از قتل بیم میکنی من کشته شدن با حسین ع را دوستتر دارم از زندگانی با شما انگاه روی
باصحاب کرد وفرمود معاشر المهاجرین والانصار لا یغرّنکم کلام هذا الکلب الملعون واشباهه فانّه لا ینال
شفاعة محمّد صلّی الله علیه واله انّ قوما قتلوا ذرّیّته وقتلوا من نصرهم فانّهم فی جهنّم خالدین ابدا ای مهاجرین
وانصار سخن این سگ ملعون وامثال او شما را نفریبد چه او از شفاعت محمّد صلّی الله علیه واله بهره نخواهد داشت

نقل کلام ... ازعمر

نصیحت زهیر بن القین اهل کوفه را

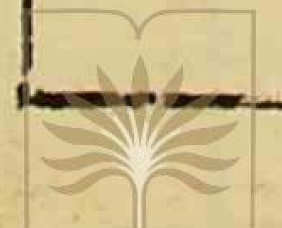
در انوقت مردی نزد زهیر امده گفت ای زهیر حسین علیه السلم میفرماید قسم بجان من که شرط نصیحت وموعظت بپای اوردی ونیکو سخن گفتی انگاه حسین علیه السلم روی بانجماعت نمود وفرمود ایها النّاس اعلموا انّ الدّنیا دار فناء وزوال متغیّرة باهلها من حال الی حال معاشر النّاس عرفتم شرایع الأسلام وقرأتم القرآن وعلمتم انّ محمّدا صلّی الله علیه وآله رسول الملک الدیّان ووثبتم علی قتل ولده ظلما وعدوانا معاشر النّاس اما ترون الی ماء الفرات یلوح کانّه بطون الحیّات یشربه الیهود والنّصاری والکلاب والخنازیر وال رسول الله صلّی الله علیه وآله یموتون عطشا ای مردم بدانید که دنیا دار فنا وزوال است وهر ساعت اهلش را از حالی بحالی تغییر میدهد ای مردم شرایع اسلام را شناختید وکتاب خدا را تلاوت کردید ودانستید که محمّد صلّی الله علیه واله رسول خدا است انگاه قتل فرزندان او را از راه ظلم وستم اعداد نمودید مگر نگران نیستید که اب فرات مانند شکم حیّات موج میزند ویهود ونصاری وخنازیر وکلاب از آن میاشامند وفرزندان رسولخدا صلّی الله علیه واله از رنج عطش وتشنگی جان میدهند کوفیان در جواب گفتند سخن کوتاه کن تو واصحاب تو را از آب بهره نخواهد رسید وشربت مرک را خواهید چشید چون حضرت این کلمات را شنید روی باصحاب نمود وفرمود انّ القوم استحوذ علیهم الشّیطان فانسیهم ذکر الله اولئک حزب الشّیطان الا انّ حزب الشّیطان هم الخاسرون شیطان براین جماعت غالب گشته است وذکر خدا را از خاطر ایشان برده است این گروه لشکر شیطانند وبدانید که لشکر شیطان خائب وخاسرند انگاه این اشعار را انشاد فرمود

تعدّیتم یا شرّ قوم بِبغیکم	وخالفتموا فینا النّبیّ محمّدا	اما کان خیر الخلق اوصیکم بنا
اما کان جدّی خیرة الله احمدا	اما کانت الزّهراء امّی ووالدی	علی اخا خیر الأنام المسدّدا
لعنتم واخزیتم بما قد جنیتموا	ستصلون نارا حرّها قد توقّدا	**واقعهٔ هشتم خطبهٔ**

سیّم امام علیه السلم در مقام بعد از ذکر خطبهٔ اوّل گوید پس شتر خویش بخوابانید وعقبة بن سمعان را گفت تا زانوی ان ببست وبراسب بنشست کوفیان اوازها بر داشته بودند حضرت فرمودند کی خاموش باشید تا حجت باز نمایم ان بدبختان برغوغا بیافزودند فرمود چونست که سخن مرا گوش نمیدهید وفرمان من نمیبرید انکس که اطاعت من کند هدایت یابد وانکس که مخالفت ورزد هلاک خود خواسته باری انصاف دهید وگوش فرا دارید که راه حق بشما خواهم نمود چون خاموش شدند این خطبه را ادا فرمود تبّا لکم ایّتها الجماعة الخ ودر ناسخ التّواریخ بعد از ذکر خطبهٔ دوّم گوید انگاه ابتدا باین خطبهٔ مبارکه فرمود الحمد لله الّذی خلق الدّنیا فجعلها دار فناء وزوال متصرّفة باهلها حالا بعد حال فالمغرور من غرّته والشّقیّ من فتنته فلا تغرّنّکم هذه الدّنیا فانّها تقطع رجاء من رکن الیها وتخیب طمع من طمع فیها واراکم قد

خطبهٔ دوّم امام علیه السلم

خطبهٔ سیّد الشّهداء علیه السلم بنحو دیگر

اجتمعتم علی امر قد اسخطتم الله فیه علیکم واعرض بوجهه الکریم عنکم واحل بکم نقمته وجنبکم
رحمته فنعم الرب ربنا وبئس العبید انتم اقررتم بالطاعة وامنتم بالرسول محمد ص ثم انکم
زحفتم الی ذریته وعترته تریدون قتلهم لقد استحوذ علیکم الشیطان فانسیکم ذکر الله العظیم
فتبا لکم ولما تریدون انا لله وانا الیه راجعون هؤلاء قوم کفروا بعد ایمانهم فبعدا للقوم الظالمین

حمد و سپاس خداوندیرا که بنا فرید دنیا را و قرار داد از برای دنیا فنا و زوال و نیروی تصرف داد او را بر اهل خود که تغییر دهد اهل خود را از حالی بحالی همانا مغرور کسی است که شیفتهٔ دنیا گردد و شقی کسیست که مفتون او شود ای مردم دنیا شما را فریب ندهد که او قطع میکند امید کسی را که بدو طمع کند و من می بینم شما را که اجتماع نموده اید و همدست شده اید برای امریکه خدای را بر شما غضبناک میکند و روی او از شما برمیتابد و عقاب خدایرا بر شما فرود میاورد و رحمت خدایرا از شما دور میکند چه نیکو پروردگاریست پروردگار ما و چه بد بندگانی بوده اید شما که اقرار کردید بشریعت و گردن نهادید بطاعت و ایمان آوردید برسالت محمد صلی الله علیه و آله آنگاه بر اهلبیت او تاختید و بقتل ایشان پرداختید همانا شیطان بر شما غالب گشته و ذکر خدا را از خاطر شما محو و منسی نموده و هلاکت باد شما را و آنچه که در خاطر دارید آنگاه کلمهٔ استرجاع بر زبان جاری نمود و فرمود اینقوم کافر شدند بعد از آنکه ایمان آوردند دوری باد از رحمت خدا مر قومی را که ظالم و ستمکارانند چون امام علیه السلام سخن بدینجا رسانید عمر سعد بیمناک شد که مبادا لشگریان فریفتهٔ کلمات او شوند و عقیدت بگردانند و جانب او گیرند پس روی با وجوه لشگر کرد و گفت حسین را جواب گوئید او پسر علی بن ابیطالب است قسم بخدا اگر شما همچنان بجای خویش بپائید و یکروز دیگر بدینروز پیوسته کرد سخن حسین علیه السلام قطع نخواهد شد و زبان او کلیل نخواهد گشت لاجرم شمر بن ذی الجوشن پیش آمد و گفت یا حسین چه میگوئی ما را آموزگاری کن تا بدانیم فرمود میگویم اتقوا الله ربکم ولا تقتلونی فانه لا

یحل لکم قتلی ولا انتهاک حرمتی فانی ابن بنت نبیکم وجدتی خدیجة زوجة نبیکم ولعله بلغکم قول نبیکم الحسن والحسین سیدا شباب اهل الجنة از خدا بترسید و مرا مکشید چه بر شما روا نیست کشتن من و هتک حرمت من همانا من فرزند دختر پیغمبر شما میباشم و جدهٔ من خدیجه زوجهٔ پیغمبر شما است البته شنیده باشید که رسولخدا ص فرمود حسن و حسین دو سید جوانان اهل بهشتند در آنوقت عمر بن سعد فرمان داد تا لشگر کوفه اطراف آنحضرت را فروگیرند چون لشگر بجنبش آمدند همهمهٔ سپاه و حمحمهٔ اسبها درهم شده حسین ع خواست تا حجت خویش را تمام کند لختی فرس خود را پیش تاخت و فرمود گوش فرا دارید تا چگویم در آن هنگام هر یک از لشگریان شاغل خویش بود بفرمان آنحضرت نپرداختند حضرت فرمود ویلکم ما علیکم

[Margin:] مبارک خطبه [illegible]

[Margin:] نصایح آنحضرت [illegible]

ان تنصتوا الیّ وتسمعوا قولی وانّما ادعوکم الی سبیل الرّشاد فمن اطاعنی کان من المرشدین ومن عصانی
کان من المهلکین وکلّکم عاص لامری غیر مستمع قولی فقد ملئت بطونکم من الحرام وطبع علی قلوبکم ویلکم
الا تنصتون الا تسمعون وای بر شما چه افتاده است که گوش فرا نمیدارید وسخن مرا نمیشنوید وحال آنکه
من شما را براه راست میخوانم هر کس اطاعت کند مرا هدایت یافته است وآنکس که عصیان من کند طریق هلاکت
سپارد وهمه شما نافرمانی امر من کنید وفرمان مرا گوش نمیدارید زیرا که شکمهای شما از حرام پر شده ودلهای شما
بخاتم ظلمت مختوم است وای برای شما آیا انصاف نمیدهید آیا گوش فرا نمیدارید در این هنگام سپاه کوفه یکدیگر
را ملامت کردند وگفتند گوش دهید تا چه گوید پس امام علیه السلام آغاز سخن کرد وفرمود تبّاً لکم ایّتها الجماعة
وترحا افحین استصرختمونا والهین متحیّرین فاصرخناکم مؤدّین مستعدّین الخ

واقعهٔ نهم

گفتار امام علیه السلام با گروه لئام وبپای آوردن آنحضرت حجت خویش را در ناسخ التواریخ بعد از ذکر موعظه
ونصیحت بریر بن خضیر گوید آنگاه کوفیان اورا هدف سهام نمودند وتیری چند بسوی او افکندند بریر
بازگشت وحسین علیه السلام لختی اسب پیش راند در برابر قوم عنان کشید وباعلا صوت ندا در داد ودر مقام
بعد از ذکر نصایح بریر گوید کوفیان گفتند ای بریر از این سخنان بس کن بخدای قسم که حسین علیه السلام تشنه شهید
شود حضرت اورا امر فرمود بنشین آنگاه امام علیه السلام بشمشیر خود تکیه داده بایستاد واین خطبه برخواند :

انشدکم الله هل تعرفونی قالوا نعم انت ابن رسول الله وسبطه قال انشدکم الله هل تعلمون انّ امّی فاطمة بنت
محمّد صلّی الله علیه وآله قالوا نعم قال انشدکم الله هل تعلمون انّ ابی علیّ بن ابیطالب قالوا نعم قال انشدکم
الله هل تعلمون انّ جدّتی خدیجة بنت خویلد اوّل نساء هذه الامّة اسلاما قالوا اللّهمّ نعم قال انشدکم
الله هل تعلمون انّ حمزة سیّد الشّهداء عمّ ابی قالوا اللّهمّ نعم قال فانشدکم الله هل تعلمون انّ جعفر الطّیّار
فی الجنّة عمّی قالوا اللّهمّ نعم قال فانشدکم الله هل تعلمون انّ هذا سیف رسول الله صلّی الله علیه وآله
انا متقلّده قالوا اللّهمّ نعم قال فانشدکم الله هل تعلمون انّ هذه عمامة رسول الله صلّی الله علیه وآله انا لابسها
قالوا اللّهمّ نعم قال فانشدکم الله هل تعلمون انّ علیّا کان اوّلهم اسلاما واعلمهم علما واعظمهم حلما وانّه
ولیّ کلّ مؤمن ومؤمنة قالوا اللّهمّ نعم قال علیه السلام فبم تستحلّون دمی وابی الذّائد عن الحوض غدا یذود عنه
رجالا کما یذاد البعیر الصّادر عن الماء ولواء الحمد فی یدی ابی یوم القیمة قالوا قد علمنا ذلک کلّه ونحن غیر
تارکیک حتّی تذوق الموت عطشا ای مردم شمارا قسم میدهم بخدای آیا مرا میشناسید گفتند چرا نشناسیم تو فرزند
رسول خدا وسبط او میباشی فرمود شمارا سوگند میدهم بخدا آیا میدانید مادر من فاطمه زهرا دختر رسول خدا است گفتند
میدانیم فرمود شمارا قسم میدهم بخدای آیا میدانید علی بن ابیطالب علیه السلام پدر من است گفتند میدانیم فرمود شمارا

گفتار امام با گروه لئام

قسم دادن امام لشکر لئام

سوگند میدهم بخدای آیا میدانید که جدّهٔ من خدیجه دختر خویلد است و او اوّل زنی است از این امّت که اسلام

آورد گفتند چنین است فرمود شما را قسم میدهم بخدای آیا میدانید که این شمشیر رسول خدا است من بر میان بسته‌ام

گفتند میدانیم فرمود شما را سوگند میدهم بخدای آیا میدانید اینک عمامهٔ پیغمبر است که من بر سر دارم گفتند میدانیم

فرمود شما را قسم میدهم بخدای آیا میدانید که علی علیه السلام از همه مردم در اسلام سبقت دارد و در علم و حلم از همه

مردم فضیلت او راست و او است مولای هر مؤمن و مؤمنه گفتند جز این نیست فرمود پس چرا خون مرا مباح

دانید و حال آنکه فردای قیامت پدر من مردم گناهکار را از حوض کوثر میراند چنانکه شتران را از آبگاه راننده

و لوای حمد در دست پدر من است گفتند ما جمله را میدانیم با این همه ترا از دست ندهیم تا گاهی که با لب

تشنه شربت مرگ بنوشی چون حسین علیه السلام این کلام بشنید دست برد و محاسن مبارک را در هم پیچید و فرمود

اشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى الْيَهُودِ حِينَ قَالُوا عُزَيْرٌ ابْنُ اللهِ وَاشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى النَّصَارَىٰ حِينَ قَالُوا الْمَسِيحُ

ابْنُ اللهِ وَاشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى الْمَجُوسِ حِينَ عَبَدُوا النَّارَ مِنْ دُونِ اللهِ وَاشْتَدَّ غَضَبُ اللهِ عَلَى قَوْمٍ يُرِيدُونَ

قَتْلَ ابْنِ نَبِيِّهِمْ اَمَا وَاللهِ لَا اُجِيبُهُمْ بِشَيْءٍ مِمَّا يُرِيدُونَ حَتّٰى اَلْقَى اللهَ وَاَنَا مُخَضَّبٌ بِدَمِي ثُمَّ قَالَ لَهُمْ فَلِمَ تَسْتَحِلُّونَ

دَمِي قَالُوا بُغْضًا وَعِدَاوَةً شدّت کرد غضب خدا بر یهود گاهی که گفتند عزیر پسر خدا است و شدّت کرد

غضب خدا بر نصاری وقتیکه عیسی را پسر خدا دانستند و شدّت کرد غضب خدا بر مجوس زمانیکه به پرستش آتش

پرداختند و شدّت کرد غضب خدا بر قومی که اراده کشتن فرزند پیغمبر خود را دارند قسم بخدای هیچگونه

اجابت نکنم این جماعت را از آنچه که در دل دارند تا آنکه خدا را ملاقات نمایم در حالیکه بخون خویش مخضّب باشم

آنگاه فرمود ای جماعت از چه روی قتل مرا بر خود روا دانسته اید گفتند بحکم دشمنی و کین تو اَلَا لَعْنَةُ اللهِ عَلَى

الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ **واقعهٔ دهم** استشهاد سیّد الشّهداء علیه السلام از پنجاه نفر از لشکر اعداء در کامل

بهائی گوید که حسین علیه السلام برای اتمام حجّت در میان دو صف بایستاد و فرمود ای قوم مرگ حقّ است دست لت

و حقارت بشما نخواهم داد امّا کلماتی چند از من بشنوید جمله لشکر کوفه و شام و بصره خاموش شدند طبلها

و کوسها فرو گذاشتند حسین علیه السلام نزدیک ایشان شد و آواز برآورد که ای مردمان سخن من بشنوید و تعجیل

مکنید بکشتن من تا شما را وعظ گویم و اظهار حجّت کنم اگر شما انصاف دهید نیک بخت گردید هم در دنیا و هم

در آخرت و اگر انصاف من ندهید از خود انصاف دهید تا آنجا که گوید پس فرمود هر کس مرا میشناسد خود چنان

است که داند و هر که نمیداند منم حسین بن علی پسر دختر رسول خدا و پسر وصیّ رسول شما و پسر امام شما و پسر عم

رسول خدا که پدر من علی است و او اوّل کسی است که ایمان آورد و تصدیق رسول کرد بدانچه از حقّ بخلق آورد

و حمزه که سیّد الشّهداء است عمّ پدر من است و جعفر طیّار که با دو پر با ملائکه در بهشت میپرد عمّ من است و مادر من

اتمام حجّت امام علیه السلام

استشهاد امام از قوم لئام

(روز عاشوراء)

دختر رسولخدا صلی الله علیه و آله فاطمه زهراء است و رسول صلی الله علیه و آله در حق من و برادر من فرمود ایشان مهتر جوانان بهشت اند و گوشوار عرش و ریحانهٔ دل منند اگر از من باور نمیدارید و بر من اعتماد ندارید از جابر بن عبد الله انصاری و ابو سعید خدری و سهل بن سعد ساعدی و زید بن ارقم و انس بن مالک و مانند ایشان که در میان شما اند و این احادیث بکوات و مرات و آیات قران که در شأن من و برادرم و پدرم آمده شنیده اند و دانند بپرسید تا ایشان براین گواهی دهند هیچکس از ایشان جوابی نگفت پس فرمود یا اهل الکوفه آنچه از من شنیدید آیا شما را زاجر و مانع نیست از قتل من و اهلبیت من و من از شما کسیرا نکشتم که قصاص میطلبید و مالی از شما نبرده ام که عوض میطلبید و فسادی در زمین نکرده ام تا تادیب من کنید هیچ جرمی و خطیئه از من صادر نشد که موجب قتل و ایذای من باشد نه آیه یَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ در حق من و برادر من نازل شده و آیه مباهله قُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ اَبْنَائَنَا وَاَبْنَائَكُمْ وَاَنْفُسَنَا وَاَنْفُسَكُمْ در حق من و برادر من و پدر من و مادر من نازل شد نه محبت من بر شما واجبست بآیه قُلْ لَا اَسْئَلُكُمْ عَلَيْهِ اَجْرًا اِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبٰى و اگر این نمیدانید از جابلقا تا جابلسا امروز هیچکس دیگر هست که پسر دختر رسولخدا صلی الله علیه و آله باشد پس آواز برآورد که یا شبث بن ربعی یا حجاج بن ابجر یا قیس بن اشعث یا یزید بن الحرث یا پنجاه تن از رؤسای کوفه را آواز کرد که نه شما بمن نوشتید که قَدْ اَيْنَعَتِ الثِّمَارُ وَاخْضَرَّتِ الْجَنَّاتُ وَاِنَّمَا تَقْدَمُ عَلٰى جُنْدٍ مُجَنَّدٍ لَكَ یعنی میوه ها بیرون آمده و دانه ها سبز شد و بتحقیق پیش می آئی بر لشگر فراهم آمده برای نصرت و یاری تو مرا بدین وعده های نیك خواندید و بر تعجیل گرفتید و روز بروز میفرستادید بنامه های شما روی بدینجانب نهادم و در شهر شما رسیدم بی آنکه جریمه از من صادر شود بلکه از برای رضای طاغی باغی رو بقتل و جدال من نهادید اگر بد آنچه نوشتید شما را ندامتی حاصل شده پنداریدکه مرا ندیدید بگذارید تا باز گردم و بسر روضهٔ جد خود مراجعت نمایم

واقعهٔ یازدهم

جنگ مغلوبهٔ اول در صبح عاشورا و کشته شدن پنجاه نفر از اصحاب سید الشهداء علیه السلام بدانکه رسم عرب در کیفیت محاربه بر دو طریق است یکی طریق مبارزت که یك یك بمیدان حرب آیند و در معرکهٔ کارزار رجز خوانده نام و نسب و معلومات و حسب خویش را مذکور دارند تا مرد از نامرد و بی هنر از هنرمند ممتاز گردد و در مجالس و محافل او را ذکر کنند و نیز در هر غزوه و وقعه رسم ایشان براین بوده که اول بطریق مبارزت رزم دهند و پس از آن بطور جنگ مغلوبه چنانکه این مراتب از ملاحظهٔ غزوات بدر و احد و حنین و خیبر و خندق و صفین و غیرها معلوم و معین است ولی روز عاشوراء ابن سعد لعین برخلاف رسم عرب قبل از شروع بمبارزت مبادرت نمود بجنگ مغلوبه و آنچه از مسطورات مقاتل و کلمات اکابر علماء رضوان الله علیهم مستفاد میشود آنست که از صبح عاشوراء تا ظهر سه مرتبه جنگ مغلوبه واقع شد یکی قبل از مبارزت حر بن یزید رضوان الله علیه

اتمام حجت [illegible]

در معرکهٔ کارزار رسم عرب

و دوم قبل از شهادت مسلم بن عوسجه و سیم قبل از نماز ظهر و بقیه محاربه بطریق مبارزت واقع شد اما تفصیل جنگ مغلوبهٔ اول چنانکه در عاشر بحار مسطور است بدین نهج است که حضرت حسین علیه السلام روز ان عمر بن سعد را بخواند و آن ملعون ملاقات امام علیه السلام را خوش نمیداشت و سخت گریزان بود پس فرمود

یا عمر انت تقتلنی تزعم ان یولیك الدعی بن الدعی بلاد الری و جرجان والله لا تتهنأ بذلك ابدا عهدا معهودا فاصنع ما انت صانع ای عمر تو بامید ولایت ری و جرجان که این زنازاده و پسر زنازاده بتو وعده داده مرا میکشی قسم بخدای که هرگز حکومت ری ترا مهیا و مهنا نشود و در دنیا و آخرت روی نیك بخیر نه بینی پس انچه خواهی بکن و من همی بینم که در کوفه سر ترا بر نی کرده کودکان بازیچه خویش و هدف تیر و سنك کنند ابن سعد در خشم شد و روی بگردانید و سپاه خویش را گفت چندین انتظار چیست حمله برید که ایشان لقمهٔ بیش نباشند و دُرَید غلام خویش را بانك زد تا علم پیشتر آورد و خود تیری بر کمان گذاشته بمعسکر امام علیه السلام افکند لشکر را گفت

اشهدوا لی عند الامیر انی اول من رمی السهم الی الحسین علیه السلام شهادت دهید در نزد امیر که اول کسیکه تیر بسوی حسین علیه السلام افکند من بودم لشکریان نیز متابعت وی کرده تیرها بر کمان نهاده بسوی عسکر آن زبدهٔ آفاق انداختند و کسی از اصحاب نماند که از آن تیرها بروی نرسد و در این حمله پنجاه نفر از اصحاب امام علیه السلام بدرجه شهادت فایز شدند و سید بن طاوس ره در ملهوف فرموده و اقبلت السهام من القوم کانها القطر تیرها از لشکر مانند قطرات باران بر عسکر امام علیه السلام فرو بارید حضرت فرمود. قوموا رحمکم الله الی الموت الذی لابد منه فان هذه السهام رسل القوم الیکم برخیزید خدای رحمت کند شما را و شتاب نمائید بسوی مرگ که چاره نیست از آن بدرستیکه این تیرها رسولان این قوم‌اند که بجانب شما همی آیند فاقتتلوا ساعة من النهار حملة و حملة حتی قتل من اصحاب الحسین علیه السلام جماعة پس اصحاب نیز مشغول جهاد شدند و ساعتی فیمابین جنگ مغلوبه واقع شد و جماعتی از اصحاب امام علیه السلام شربت شهادت نوشیدند

واقعهٔ دوازدهم

جنگ مغلوبهٔ دوم و شهادت مسلم بن عوسجه اسدی رضوان الله علیه در بحار و عوالم مسطور است که بعد از مبارزت نافع بن هلال بجلی عمرو بن حجاج بانك بر آورد یا حمقی اتدرون من تقاتلون تقاتلون فرسان اهل المصر اهل البصائر و قوما مستمیتین لایبرز الیهم احد منکم الا قتلوه علی قلتهم هان ای احمقان آیا میدانید با چه کسان کارزار میکنید این گروه شجاعان عرب هستند که جان بر کف دست نهاده تن بمرگ داده‌اند تا یکتن از ایشان فوجی از ما نکشند کشته نشوند زینهار بمبارزت مروید ایشان چند نفری بیش نباشند ایشانرا با سنك توانید کشت عمر بن سعد چون این گفتار از عمرو بن حجاج بشنید گفت صدقت الرأی ما رأیت رای محکم جز این نیست که تو میگوئی پس فرمان داد تا منادی ندا کند که هیچکس از لشکر را اجازت نمیرود که یکتنه بمبارزت بیرون شود چه اگر کسی تنها بمیدان جنگ رود

عمر سعد لعین غضب کردن

دوم جنگ مغلوبه

البتّه بدست یکتن از ینجماعت پایمال هلاکت خواهند شد دران وقت عمرو بن الحجاج پیش آمد و با اصحاب حسین
نزدیك شد آنگاه روی برتافت و گفت یا اهل الکوفة الزموا طاعتکم وجماعتکم ولا ترتابوا فی قتل من مرق
من الدّین وخالف الامام ای مردم کوفه بر طاعت خود ثابت شوید و متفرّق نشوید و شك نکنید در
قتال کسیکه از دین بیرون شده و با امام امّت یزید مخالفت ورزیده است حضرت فرمود یا ابن الحجاج اعلیّ
تحرّض النّاس انحن مرقنا من الدّین وانتم ثبتّم علیه ای پسر حجاج مردمانرا بر کشتن من تحریص مینمائی
آیا ما از دین بیرون شدیم و شما ثابت ماندید سوگند با خدای چون بدانجهان روی بدانی که از دین بیرون
رفته و که در خور آتش دوزخ باشد ثمّ حمل عمرو بن الحجّاج لعنه الله فی میمنته من نحو الفرات فاضطربوا
ساعة در آنهنگام عمرو بن حجاج از کنار فرات بر میمنهٔ عسکر امام علیه السّلام حمله آورده جنك مغلوبه در پیوست
وغبار شدید برخواست و عمرو با اصحابش برگشت چون گرد فرو نشست مسلم بن عوسجهٔ اسدی را دیدند که
بر زمین افتاده دست و پا میزند و هنوز او را رمقی اندر تن بود که امام علیه السّلام با حبیب بن مظاهر ببالین او
تشریف قدوم ارزانی داشته فرمود رحمك الله یا مسلم فمنهم من قضی نحبه ومنهم من ینتظر وما
بدّلوا تبدیلا خدای ترا رحمت کند ای مسلم آنگاه این آیت تلاوت فرمود فمنهم من قضی نحبه الآیه
یعنی بعضی از ایشان عهد خود را بگذارد و در راه خدا شهید گشت و بعضی انتظار شهادت میکشد و
تغییر ندادند عهد خود را تغییر دادنی حبیب بن مظاهر پیش آمد و گفت یعزّ علیّ مصرعك یا مسلم ابشر بالجنّة
ای مسلم مصیبت تو بر من سخت ناگوار است بشارت باد ترا ای مسلم ببهشت جاوید مسلم بصدای خیلی
ضعیف گفت بشّرك الله بخیر خداوند ترا بخیر و سعادت بشارت دهد حبیب گفت اگر دانستمی که پس از تو
مرا زمانی زیست خواهد بود میگفتم مرا وصیّتی کن تا در انجام آن اهتمام کنم لکن میدانم که در ساعت بتو ملحق
خواهم شد مسلم گفت انّی اوصیك بهذا واشار الی الحسین علیه السّلام فقاتل دونه حتّی تموت ترا وصیّت
میکنم باین مرد و اشاره کرد بسوی حسین علیه السّلام و گفت تا جان در تن داری دست از یاری این بزرگوار
برنداری حبیب فرمود ای جز این نکنم و ترا مسرور و فرحناك سازم آنگاه مرغ روحش بشاخسار جنان
آشیان گزید کنیز او فریاد وامسلماه وابن عوسجتاه بر آورد منافقان کوفه اظهار فرح و مسرّت کردند
شبث بن ربعی گفت ثکلتکم امّهاتکم اما انکم تقتلون انفسکم بایدیکم وتذلّون عزّکم
مادرهای شما بر شما بگریند خویشتن را بدست خود میکشید و خود را خوار و ذلیل میدارید آیا بکشتن
مسلم شادمانی کنید بخدای سوگند که مسلم را در اسلام محلّ منیع و موقفی رفیع است و در یوم آذربایجان
بدیدمش که هنوز صفوف مسلمانان آراسته نشده بود که شش تن از مشرکان را بکشت

[illegible]

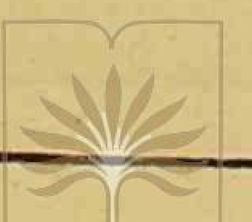
[illegible]

واقعهٔ سیزدهم جنگ معلومهٔ سیم و این جنگ در نزدیکی ظهر اتفاق افتاد مکشوف باد
که آنچه بر حسب تفحص اکید و دقت شدید معلوم گردید اینستکه در روز عاشوراء سه حمله و سه جنگ معلوم
در ظرف چند ساعت فیما بین عسکرین واقع شده اوّل قبل از مبارزت حرّ بن یزید ریاحی دوّم قبل از
شهادت مسلم بن عوسجه سیم بعد از شهادت مسلم علیه الرحمه و این حملهٔ اخیره که قریب بظهر بوقوع پیوست
اشدّ حملات و مقاتلات لشگر ضلالت بود و شجاعت و جان نثاری اصحاب امام علیه السلام در این جنگ بر همه
اعدا ظاهر و هویدا گردید و تا ساعت اهلبیت رسالت را انقدر خوف و هراس وارد نشده بود که بجار
دعوا الم گویند ثم حمل شمر بن ذی الجوشن فی المیسرة فثبتوا له و قاتلهم اصحاب الحسین علیه السلام قتالاً شدیداً بعد از
شهادت مسلم بن عوسجه شمر لعین بر میسرهٔ لشگر امام علیه السلام حمله کرد و اصحاب ثبات قدم ورزیدند و جنگی سخت
در گرفت و اصحاب در آنوقت گروهی پیاده و سی و دو تن سوار بودند سواران اسب برانگیختند و تیغها برکشیدند
و مانند شعلهٔ جوّاله حمله افکندند و سپاه ابن سعد را از چپ و راست متفرق ساختند و این صورت بر
ابن سعد عظیم ناگوار افتاد حصین بن نمیر را پیش خواند و فرمان داد که پانصد کماندار که در تحت فرمان
او بودند بر اصحاب حسین علیه السلام حمله ور گردند و ایشان را بزخم پیکان درهم شکنند فاقبلوا حتی دنوا
من الحسین علیه السلام و اصحابه فرشقوهم بالنبل فلم یلبثوا ان عقروا خیولهم و قاتلوهم حتی انتصف النهار و اشتد
القتال پس حصین بن نمیر که خمیرمایهٔ کید و کین بود با جیش خود خدنگها در زه کمان بنهادند و اصحاب امام علیه السلام
را هدف پیکان ساختند و اسبان اصحاب را از پای در آوردند و همچنان نائرهٔ حرب مشتعل بود تا آفتاب
بنصف النهار رسید و لشگر ضلالت را زیاده از یکجانب مجال حمله نبود چه آنکه خیمه ها را از نخست نزدیک
بیکدیگر زده و باهم در پیوسته بودند فارسل عمر بن سعد الرجال لیقوضوها عن ایمانهم و شمائلهم
لیحیطوا بهم عمر بن سعد چون این بدید فوجی از پیادگان روانه کرد تا از راست و چپ خیمه ها را بیفکنند
تا لشگر را راه عبور و امکان اقتحام پیدا شود پس آن ناکسان در آمدند و خیمه ها را همی انداختند و اصحاب
از خلل و فرج خیام ایشان را به تیر زده از پای در میاوردند ابن سعد فرمان داد تا خیمه ها را آتش زنند
امام علیه السلام فرمود بگذارید شان که چون چنین کنند سپس نتوانند در خیمه در آیند و چنان شد که امام علیه السلام
فرموده بود و در روایت دیگر است که شبث بن ربعی پیش تاخت و بانگ بر عمر سعد زد و گفت افزعنا
النساء ثکلتک امک مادر تو بگرید زنان و کودکان را بفزع در آوردیم فاستحیی و اخذوا لا یقاتلونهم
الا من وجه واحد ابن سعد از سرزنش و ملامت او شرمگین شد و لشکر طریق مراجعت گرفتند لاجرم
جنگ بر وجه واحد مقصور افتاد و ابو مخنف گوید و حمل الشمر حتی طعن فسطاط نساء الحسین و نادی

جنگ معلوم سیم

حمله بر خیام امام علیه السلام

(روز عاشوراء)

عَلَى بالنّارِ لاُحرّق بيوت الظّالمين شمر لعين حمله اورد و با نيزه بر خيمهٔ امام عليه السّلام زد و گفت آتش بياريد تا بيوت اين ظالمين را بسوزانم اصحاب يكدفعه حمله آوردند و آن پليد را دور كردند حضرت فرمود واى بر تو اى شمر آيا ميخواهى حريم رسالت را بسوزانى آن بيحيا گفت آرى حضرت سر باسمان بلند كرد و گفت اللّهمّ لا يعجزك شمر ان تحرقه بالنّار يوم القيمة خداوندا بعجز نمياورد شمر تو را كه جسد ورا در قيامت باتش بسوزانى الخبيث در غضب شد بانك بر لشگر زد كه يكدفعه حمله بريد و همه ايشان را از ميان برداريد آن ناكس الله از راست و چپ اصحاب را تيرباران كردند بعضى مجروح و بعضى مطروح بروى خاك افتادند و در بحار مسطور است كه اصحاب زهير بن القين حمله آوردند و ابو عذره ضبابى را كه از اصحاب شمر بود بكشتند و با اين همه اگر يكتن و دو تن از سپاه حسين عليه السّلام كشته گشتى چون عدد قليل بودند شمارى كثير مينمود و اگر از كوفيان ده كس مقتول ميشد از كثرت مقاتل ناپديد بود بدانكه در روز عاشوراء سه مرتبه لشكر ضلالت بسوى خيام طهارت حمله آوردند اوّل در جنك مغلوبه سيّم كه اصحاب وفادار آن اشرار را دفع نمودند دوّم حضرت خود ايشان را ملامت كرده فرمود ويحكم يا شيعة آل ابى سفيان الخ امّا در مرتبهٔ سيّم كسى نبود كه آن اشقيا را از خيام حرم آل مصطفى دور كند و بفرياد بنات فاطميات برسد فاقبل الاعداء حتّى احدقوا بالخيمة الخ

واقعهٔ چهاردهم نماز گذاردن امام عليه السّلام با نصفى از اصحاب كرام در بحار الانوار بعد از ذكر جنك مغلوبهٔ سيّم گويد در آن هنگام وقت نماز ظهر رسيد ابو ثمامهٔ صيداوى عرض كرد يا اباعبد الله نفسى لنفسك الفداء هؤلاءِ اقتربوا منك لا والله لا تقتل حتّى اقتل دونك واحبّ ان القى الله وقد صلّيت هذه الصّلوة جانم فداى تو باد اين قوم نزديك بتو آمده اند و قسم بخداى كه تو كشته نخواهى شد تا آنكه من كشته گردم و من دوست دارم كه ملاقات نمايم خدا را در حالتيكه اين نماز ظهر را با تو بجا آورده باشم امام عليه السّلام سر باسمان بلند كرد و فرمود ذكرت الصّلوة جعلك الله من المصلّين نعم هذا اوّل وقتها ياد نماز كردى خداوند تو را از نماز گذاران محسوب دارد بلى اينك اوّل وقت نماز است اكنون از اين جماعت بخواهيد اندكى دست باز دارند تا اداى فريضه كنيم و ابو مخنف گويد ابو ثمامه عرض كرد يا مولاى انّا مقتولون لا محالة وقد حضر الصّلوة فصلّ بنا فانّى اظنّها آخر صلوة نصلّيها لعلّنا نلقى الله تعالى على اداء فريضة من فرائضه فى هذا الموضع العظيم اى مولاى من ما همه لا محاله كشته خواهيم شد و وقت نماز داخل شد و گمان ميكنم كه اين آخرين نماز ما است با ما نماز بخوان لعلّ خدا را ملاقات نمائيم با اداء فريضه از فرائض او در چنين موقف عظيم حضرت فرمود اذّن يرحمك الله اذان بگو خدا رحمت كند تو را ابو ثمامه اذان گفت و در اسرار الشّهادة نقل نموده فاذّن الحسين عليه السّلام بنفسه حضرت بنفس شريف خود اذان گفت و چون از اذان فارغ گشت فرمود يا عمر بن سعد انسيت شرايع الاسلام

الا تقف عنا الحرب حتی نصلی و نعود الی الحرب ای پسر سعد ایا فراموش کردی شرایع اسلام را ایا زمانی دست
از جنگ بر ندار ی تا نماز گذار یم انگاه عود کنیم بسوی جنگ و بروایت اکسیر العبادات فرمود ویلک یا ابن سعد
انصرف عن الحرب حتی نصلی و تصلی باصحابک فنعود الی ما نحن فیه الیوم من الحرب وای بر تو ای پسر سعد ایا
شرایع اسلام را فراموش کردی دست از جنگ بردار تا نماز گذاردیم و تو با اصحاب خود نماز بگذار بعد بر
گردیم بسوی انچه که در صدد ان هستیم از حرب ان لعین حیا کرد بحضرت جواب ده حصین بن نمیر فریاد کرد
صل یا حسین ما بدا لک فان الله لا یقبل صلوتک ای حسین هرچه خواهی نماز بگذار که خدا نماز تو را قبول
نخواهد کرد حبیب بن مظاهر که در پیش روی امام علیه السلام ایستاده بود او را جواب داد و فرمود ثکلتک امک و
عدمک قومک لا تقبل صلوة ابن رسول الله صلی الله علیه و اله و تقبل صلوتک یا ابن الخمارة مادرت بعزایت
بنشیند و قوم تو را معدوم ببینند ایا نماز پسر پیغمبر قبول نیست و نماز تو قبول است ای منافق غدار و
ای پسر زن خماره چون حصین نام مادر شنید غضبناک شد حمله اورد بجانب جناب حبیب شمشیر بر روی
اسب وی زد اسب وی از جای در امد ان ملعون از اسب در افتاده پیاده ماند حبیب خواست او را بکشد سپاه مخالف
رسیده او را از معرکه بدر بردند در ان وقت امام علیه السلام زهیر بن القین و سعید بن عبد الله را فرمود تقدما
امامی حتی اصلی الظهر در پیش روی من بایستید تا فریضه ظهر را بجا اورم ایشان برحسب فرمان در پیش روی
امام علیه السلام بایستادند و خویشتن را هدف تیغ و تیر نموده امام علیه السلام با نصف اصحاب فریضه ظهر را بطریق نماز
خوف بجای اورد و نصف دیگر از اصحاب ساخته دفع دشمن بودند و در ملهوف گوید ثم صلی بهم صلوة
الخوف فوصل الی سیدنا الحسین علیه السلام سهم فتقدم سعید بن عبد الله الحنفی و وقف یقیه بنفسه و ما زال
یتخطا حتی سقط الی الارض و پس از ان امام علیه السلام نماز را بطریق خوف با ایشان ادا فرمود و در انحال تیری
بجانب انحضرت امد سعید بن عبد الله پیش دوید انحضرت را بجان خود حفظ مینمود و هر تیر و نیزه که بجانب
امام علیه السلام میامد بر جان میخرید تا بر زمین افتاد و در روایت دیگر وارد است که تقدم امام الحسین علیه السلام
فاستهدف لهم یرمونه بالنبل کلما اخذ الحسین یمینا و شمالا قام بین یدیه فما زال یرمی به حتی سقط الی
الارض سعید بن عبد الله در پیش روی امام علیه السلام بایستاد و تن و جان خود را هدف تیرهای لشکر اعدا نمود
و هرچند لشکر مخالف او را تیر میزدند او در یمین و یسار حضرت میل میکرد و خویشتن را اماج تیر و سنان
مینمود چند انکه نماز گذارده شد بر زمین افتاد و گفت اللهم العنهم لعن عاد و ثمود اللهم ابلغ
نبیک عنی السلام و ابلغه ما لقیت من الم الجراحات فانی اردت بذلک نصرة ذریة نبیک ای پروردگار من
لعنت کن اینقوم را مانند لعن عاد و ثمود بار خدایا سلام مرا به پیغمبر خود برسان و ابلاغ کن او را که انچه من سعید

حمله کردن ابن نمیر بر حبیب بن مظاهر رض

طریق نماز خوف امام علیه السلام

(روز عاشوراء)

ازالم این جراحات مراجعت نصرت و یاری فرزندا و عترت طاهرهٔ او اندیشهٔ دیگر نبود این بگفت و جان بداد و در بدن او بغیر از طعن نیزه و زخم تیغ سیزده چوبهٔ تیر یافتند و در مهیج الاحزان مسطور است که انحضرت زهیر بن القین و سعید بن عبدالله را فرمود پیش روی من بایستید تا نماز کنم آن دو بزرگوار جانهای فدای آن سید ابرار کرده بجناب با سایر اصحاب مشغول نماز شدند و بطریق نماز خوف نماز را ادا کردند و هر تیر و نیزه که از انقوم بجانب آن امام عالیمقام می آمدند آن دو بزرگوار آنرا بر جان خود میخریدند تا انکه سعید با سعادت از کثرت جراحات از پا در آمد و میگفت خدا وندا ایشانرا لعنت کن مثل لعنت عاد و ثمود الخ و شیخ نجم الدین جعفر بن نما قدس سره در مثیر الاحزان گوید و بروایتی فرصت نماز بایشان ندادند بلکه انحضرت و اصحابش نماز را بایما و اشاره فرادی بجای آوردند و لفظ او این است وقیل صلی الحسین علیه السلام و اصحابه فرادی بالایماء و لنعم ما قیل گر نماز آن بود کا نمظلوم کرد

دیگر از زینت عمل محرم مکرم میرزا عبدالوهاب لسان الحق ناظم فرهنگ خدا پرستی گوید

شاهیکه بحق معنی قرآن و نماز است
قربان نیازی که از آن مایه ناز است

از بهر نمازش سوی حق روی نیاز است
سلطان عراق است و شهنشاه حجاز است
بل ذات رحیم است و بود معنی رحمن

زهی کعبه کند چهرهٔ خود کعبه راز است
تا اوست در رحمت حق بر همه باز است

انگاه سعید و پسر قین ستادند
اهلا که چه پاکیزه دل و پاک نهادند

پیکان بلا را سپر سینه گشادند
گوئی که زمادر پی این کار بزادند
این معنی خدمت بود ای شاه پرستان

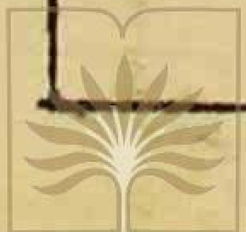
بنگر که چه مردانه قدم پیش نهادند
در شاه پرستی چه فزون همت و رادند

توضیح در برهان جامع چهار معنی برای لفظ راد ذکر نموده اول کریم و جوانمرد دوم شجاع و دلاور سیم حکیم و دانا و هر سه معنی در اینمقام مناسب ولی انسب کریم و جوانمردی است و معنی چهارم چون مناسب مقام نبود ذکر نشد و گویند راد چه شاد

واقعهٔ پانزدهم نزول نصرت برای سر امام علیه السلام و

اختیار انحضرت لقاء خدا را بر بقاء دنیا و کیفیت آن بدین نهج است که چون امام علیه السلام اصحاب و فتیان و اعوان خود را کشته و بخون اغشته دید خود بنفس شریف عازم میدان جهاد گشته مبارزت قوم را تصمیم داد و با آواز بلند فرمود هل من ذاب یذب عن حرم رسول الله صلی الله علیه و آله هل موحد یخاف الله فینا هل من مغیث یرجو الله باغاثتنا هل من معین یرجو ما عند الله فی اغاثتنا آیا کسی هست شر دشمن از حرم رسول خدا دفع کند آیا خدا پرستی هست که در بارهٔ ما از خدا بترسد آیا فریاد رسی هست که بخدا امیدوار باشد بفریاد رسی ما و ما را یاری دهد آیا اغاثت کننده هست بامید آنچه در نزد خدا هست

(اذا جا)

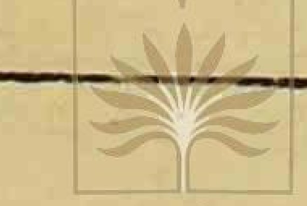

از اجر و ثواب ما را اعانت کند فَلَمّا نادی هٰذَا النّدا تَزَلزَلَتْ اَرکانُ العَرشِ وَ تَوآئِمُه وَبَکَتِ السّمٰواتُ
وَضَجّتِ المَلائکةُ فقالوا باجمعهم یا رَبّنا هٰذا حبیبُکَ وَقُرّةُ عَینِ حَبیبِکَ فَاْذَنْ لَنا لِنَصرِه چون
امام مظلوم این ندا کرد ارکان عرش بتزلزل درآمد و آسمانها گریستند و ملائکه ضجه و فریاد نمودند و
گفتند بارخدایا این حبیب تو و نور چشم حبیب تواست ما را رخصت بده که او را یاری نمائیم از حضرت صادق
روایتست که فرمود از پدر بزرگوارم شنیدم که خدای عزّ اسمه مسئلت ایشان را باجابت مقرون داشت و ایشان را
برای نصرت و یاری آنحضرت فرو فرستاد چنانکه فراز سر مبارک آنحضرت را فرا گرفته بایستادند ثُمّ خَیّرَ
بَینَ النّصرِ علی اَعدائِه وَبَینَ لقاءِ اللهِ عزّ وجلّ فَاختارَ لِقاءَ اللهِ پس آنحضرت مخیّر گشت بین ظفر بر اعداء
و بین لقاء خداوند علی اعلا پس آنحضرت لقاء خدا را بر بقاء در دنیا اختیار فرمود و در کتاب دمعة الساکبة
و بحر المصائب بالفاظ و معانی متقاربه از محمد بن سنان روایت کرده اند که او سؤال کرد از حضرت علی بن موسی
علیهما السلام اشهد جدّک یوم الطّف عطشانا ایا جدّت حسین علیه السلام در روز عاشوراء بالب تشنه شهید گشت
فقال لم من این ذلک حضرت با و فرمود ساکت شو از کجا اینطور بود پس فرمود اگر بمیدان آمد بدانید که حق سبحانه
و تعالی چهار ملک از بزرگان ملائکه را فرستاد بسوی آنحضرت پس با و گفتند اِنّ اللهَ القُدّوسَ السّلامَ
جَدّکَ سَیّدَ الأنامِ یقرآنِ عَلَیکَ السّلامَ وَیقولانِ لَو شِئتَ اختر لِنَفسِکَ الدّنیا وَما فیها فَنُمَکّنُکَ
مِن کُلّ عَدُوٍّ اَوِ الرّفعَ اِلَینا بدرستیکه خداوند قدوس سلام و جدّت سید الأنام بر تو سلام میرسانند
و میفرمایند اگر میخواهی دنیا و آنچه در آنست اختیار نما ما تو را تصرف میدهیم و متمکن مینمائیم بر تمام دشمنانت
پس یا نصرت و غلبه بر اعدا را میخواهی یا آمدن بسوی ما را حضرت فرمود بل الرّفع الیه بلکه من ورود و قدوم بر
خدا و جدّم سید انبیا را طالبم و بروایت بحر المصائب فرمود قولوا لجدّی اِنّی شائقٌ اِلی لِقاءِ رَبّی وَطا
بجوار جدّی بجدّم پیغمبر بگوئید که من مشتاق لقاء پروردگار خود و طالب نزول در جوار جدّم میباشم فَدَعَوا
اِلَیه شَربَةً مِن ماءٍ فَشَرِبَها فقالوا له یا حسین لا تَظمَأ بَعدَها اَبَدًا پس ایشان شربت آبی بآنحضرت دادند
آن آب را آشامید گفتند یا حسین بعد از این شربت دیگر ابدا تشنه نخواهی شد شیخ محمد کاظم ازری
علیه الرحمة گوید ✤ واقبل النّصر یسعی نحوه عجلا ✤ مسعی غلام الی مولاه یبتدر ✤ فاصدر
النّصر لم یطمع بمورده ✤ فعاد حیران بین الورد والصّدر ✤ مرحوم حجة الاسلام حاجی فاضل خراسانی ره گوید

نصر آمد گفت ای سلطان عشق	عشقها همچون جسد تو جان عشق	ختم بود این شهادت مر تو را
حکم فرما باز گردد ما جرا	هست در حکمت زمین و آسمان	گشته منقاد تو شها کون و مکان
حکم فرما اور ما آتش زغیب	جمله را سوزم چه اصحاب شعیب	یا چه فرعونان نمایم غرق نیل

بین نصر و لقاء خدا مخیر شد سید الشهداء

اشعار مرحوم حاجی کاظم از علماء

(روز عاشوراء)

یا بریزم سنگ چون اصحاب فیل
یا بفرما تا که همچون قوم عاد
جمله را سازم هلاک از تند باد
شاه گفتا من نمیخواهم حیات
خواهم از هر گنه کاران نجات
من نه نوحم تا که گویم لا تذر
رب دیارا علیها من بشر
من نه ایوبم که گویم در بلا
مسّنی الضّر اغث یا ذا العلی
من نه یعقوبم که گویم وا اسف
در بلا باشم بصد شوق و شعف
من نه بینم هیچ ضرّی در بلا
من بلای دوست را بینم ولا
هر که افزونش بلا آید ز حق
او بود از عالمین گوی سبق
زین سبب گفتم سبقت العالمین
چون بلائی کرد نه آید بیش ازاین
اکبرم را میفرستم سوی تیغ
با مسرت بی فسوس و بی دریغ
آنچنان مستغرق عشقم که تیر
نو مرا آید بجانم از حریر
عشق من بر ناوک پیکان تیر
شد فزون از طفل بر پستان شیر
در ره دین میکنم جان را فدا
خونبهای خون من باشد خدا
خونبهای عاشقان جز یار نیست
مطلب عشاق جز دیدار نیست
راضیم کز نیزه گردم ریز ریز
تا شوم شافع بروز رستخیز
خنجر و شمشیر ریحان من است
کربلا بزم گلستان من است
گر نگردم من دفین در این زمین
معقلی نبود برای مذنبین
خوانده حق این خاک را دار الامان
پیشتر از خلقت هفت آسمان
گر نیفتم من ز پا از نوک تیر
پس که باشد شیعیان را دستگیر
گر نگردم من لگد کوب ستور
پس که باشد شافع یوم النشور
گر سر یحیی مظلوم از جفا
گشت ببرید ولی نی از قفا
گرچه با هم زاد خاتم در نماز
من کنم انگشت و انگشتر نیاز
باید این سر گردد آویز شجر
تا درخت دین ازاو یابد ثمر
سر بجا کشتر نهم با صد سرور
تا که گرم آید شفاعت را تنور
باید این سر متصل باشد بتیر
گه بکوفه گه بشام و گه بدیر
باید این سر را رسد چوب یزید
تا کند تفسیر قرآن مجید
تا شود هادی الی نهج الرشاد
محو سازد ظلمت کفر و فساد
آنچه پنداری تو من آن نیستم
چشم بگشا نیک بنگر کیستم
حجة اللهم ولی عصر تو
بی نیازم از تو و از نصر تو

(حجة الاسلام تبریزی علیه الرحمة گوید)

پس فرشته نصر از امر قدیر
شد فرود از ذروه بالا بزیر
هست شاهان جهان محتاج من
آیهٔ نصر من الله تاج من
هر که را من سایه اندازم بفرق
بکشد از غرب تا زد تا بشرق
گر بدین کافر دلان خواهی ظفر
حکم کن تا گسترم بالت بسر
گفت رو بادا مبارک فال تو
کز من است این سایه اقبال تو
گر نبود سایه من بر سرت
سوختی برق تجلی شهپرت
بر سر بی ملک هستی شه منم
بال خود برچین که ظل الله منم
من ز سایه غیر کی جویم نجات

اشعار مرحوم فاضل بار فروشی

اشعار مرحوم حجة الاسلام تبریزی

دست مبسوط خدا دست من است	هستی افرشته از هستی من است	تا به پرورد منند این ممکنات
تا ببالد بر سر مرغان تیر	سید مظفر علیخان ملک الشعراء گوید	این فرشته شهپر از من باز گیر

گفت شاها من فرشته نصرتم
که منم نصر من الله و فتح
گفت رو اسپید بادا روی تو
نیست ما را عجز و اینان کمیت
عاشقان گاهی زبون که چیره اند

کامده سوی تو از آن حضرتم
هر مجاهد را که من باشم پناه
نیست ما را حاجت نیروی تو
اختیار ابرها در دست ما است
عقلمندان اند اینجا خیره اند

امدم از ذروهٔ گردون بطح
یکتنه خود بشکند سیصد سپا
ناصر جن و ملک ما اهلبیت
میدوانم که بجیب شان گره است

در بحار الانوار و ناسخ التواریخ

از کامل الزیارة و امالی صدوق روایت کرده اند که صادق آل محمد علیهم السلام فرمود انّ اربعة آلاف ملک هبطوا یریدون القتال مع الحسین علیه السلام فلم یؤذن لهم فی القتال فرجعوا فی الاستیذان فهبطوا وقد قتل الحسین علیه السلام فهم عند قبره شعث غبر یبکونه الی یوم القیمة ورئیسهم ملک یقال له منصور چهار هزار ملک از آسمان فرود آمدند که با دشمنان حسین علیه السلام قتال دهند آنحضرت اجازت نفرمود پس برگشتند که از حضرت یزدان رخصت یابند چون بار دیگر بزمین فرود آمدند آنحضرت را کشته یافتند لاجرم ژولیده موی خاک آلوده نزد قبرش اعتکاف نمودند و تا قیامت بر آنحضرت میگریند و رئیس آن فرشتگان ملکی است که او را منصور گویند

و نیز از ابی بصیر از آنحضرت روایت کرده اند که فرمود وکّل الله بالحسین بن علی علیهما السلام سبعین الف ملک یصلّون علیه کلّ یوم شعثا غبرا منذ یوم قتل الی ماشاء الله یعنی بذلک قیام القائم خداوند تبارک و تعالی هفتاد هزار ملک بر حسین بن علی علیهما بگماشت تا بروی درود فرستند از روز شهادت آنحضرت تا گاهی که قائم آل محمد عجل الله فرجه ظهور فرماید و خون او را باز جوید **واقعهٔ شانزدهم** حضور طایفه بنی جان برای نصرت سید مظلومان در کتاب اکسیر العبادات از منتخب نقل نموده که انّ الحسین علیه السلام لما کان فی موقف کربلا اتته افواج من الجن الطیارة وقالوا له یا حسین نحن انصارک فمرنا بما تشاء فلو امرتنا بقتل کلّ عدوّ لک لفعلنا در آن هنگام که حضرت حسین علیه السلام در موقف کربلا بود چند فوج از جن طیاره خدمت آنحضرت آمدند و عرض کردند یا حسین ما ناصر توهستیم امر کن ما را بآنچه میخواهی اگر امر کنی ما را بکشتن جمیع دشمنان خود هر آینه میکشیم ایشان را پس آنحضرت برای ایشان طلب جزای خیر نمود و فرمود انی لا اخالف قول جدّی رسول الله صلی الله علیه و آله حیث امرنی بالقدوم علیه عاجلا من مخالفت نمیکنم قول جدم رسولخدا صلی الله علیه و آله را زمانی که مرا امر فرمود که بزودی بخدمتش او روم و بدرستیکه در این هنگام ساعتی خوابیدم جدم رسولخدا را دیدم که مرا بسینه گرفت بین دو چشمان مرا بوسید و بمن فرمود

اشعار ملک الشعراء مرحوم

حضور طائفه بنی جن برای نصرت سید مظلومان

یا حسین انّ الله عزّ وجلّ قد شاء ان یراک مقتولاً ملطخاً بدمائک مخضباً شیبک بدمک مذبوحاً من قفاک وقد شاء ان یری حرمک سبایا علی اقتاب المطایا وانّی ساصبر حتّی یحکم الله بامره وهو خیر الحاکمین یا حسین بدرستیکه خدا تعالی خواسته است که تو را کشته و بخون اغشته به بیند در حالیکه محاسن تو بخون تو خضاب شده باشد و از قفا مذبوح باشی و خدا خواسته است که حرم ترا اسیر و سوار بر جهاز شتران به بیند و بخدا قسم من صبر خواهم نمود تا انکه خدا حکم کند بامر خود و او بهترین حکم کنندگان است و در کتاب مظاهر الانوار گوید ناگاه زعفر جنّی بخدمت امد و چنانکه مشهور است استدعای اذن جنگ نمود حضرت فرمود ایشان شما را نمی بینند و این ظلم است پس ایشان را مرخص فرمود و فاضل دربندی علیه الرحمة در اسرار الشهادة گوید و مخفی نماند که در قضیه جن حکایت عجیبه ایست که ذکر ان در اینمقام مناسبست و ان حکایت این است که جمعی از صلحای اخیار نقل کرده اند از عالمی از علمای معاصرین که گفت خبر داد مرد ثقه از طلاب علوم که من در مدت مدید در نزد خود بلکه در نزد جمعی از مردم توبیخ و ملامت مینمودم زعفر جنّی را و تاسف میخوردم برای برگشتن او از کربلا در روز عاشورا بدون نصرت و یاری کردن او امام علیه السلام را و نمیتوانستم در این باب نفس خود را ساکت نمایم که او در برگشتن از کربلا بدون نصرت معذور بوده است پس شبی از شبهای دههٔ اول محرم تنها در منزل نشسته بودم در مدرسه از مدارس اصفهان و بعضی از کتب مقاتل را مطالعه میکردم انجائی را که زعفر با لشگر خود بکربلا امده بدون نصرت امام علیه السلام رجوع کرد فاذا برجل قد فتح الباب و دخل علیّ فسلّم علیّ فرددت علیه السلام ناگاه دیدم مردی در را گشوده داخل شد بر من و سلام کرد جواب سلام او را گفتم پس او نشست و من باو مرحبا گفتم و تعجب کردم که او چگونه در را گشود زیرا که ان در را بعلاقهٔ اهن بسته بودم پس بمن گفت لا تخف منّی فانا اخوک زعفر الجنّی جئتک لازورک واشتکی منک الیک فی کثرة ملامتک وذمّک ایّای از من مترس من برادر تو زعفر جنی هستم امدهام ترا زیارت کنم و از تو بتو شکایت نمایم از جهة اینکه بسیار مرا ملامت و مذمت نمودی پس گفت ای برادر تو حقیقت امر را با بحال نفهمیده و ان را بتمام معرفت ندانسته من با لشگر خود در وقتی بزمین کربلا رسیدم که ان زمین از جمیع اطراف پر بود از لشگرهای جن و ایشان را پادشاهان بزرک بود و من کوچکترین ایشان بودم از جهت شان و پست ترین ایشان بودم از جهة رتبه و کمترین ایشان بودم از جهت لشگر و در میان هوا تا عنان اسمان پر بود از ملائکه و جن و ایشان متصل بهمدیگر یکصف کشیده بودند و در پیش هر صف بزرک ایشان بود از ملائکه و جن و هر یک از انها از نزدیک و دور از مکانیکه ایستاده بودند با تبجیل و تعظیم

مغرب اروضه عرض نقل حکایت عجیبه

تتمه حکایت

کلام مر زعفر جنی با امام

سلام میکردند بر امام علیه السلام و با تضرّع و زاری از آن حضرت رخصت میطلبیدند در جنگ و مقاتله کردن
با کفّار و محلّ ایستادن من و لشگر من چهار فرسخ دور بود از امام علیه السلام از جهة اینکه مکانی خالی از شاغل نبود
که از مکان من نزدیکتر باشد نه در زمین و نه در هوا پس با کمال تبجیل و تعظیم سلام کردیم بر امام علیه السلام
جواب سلام ما را فرمود و بعد از آن با اهل هر صف از صفوف ملائکه و طوائف جنّ آنحضرت تکلّم فرمود و برای
هر یك از آنها طلب جزای خیر مینمود و در آخر کلام خود ایشان را دعا کرد ولم یرخّص احدًا من الملائکة وطوائف
الجنّ فی النّصرة والجهاد و باحدی از ملائکه و طوائف جنّ اذن نداد در نصرت و جهاد فرجع الکلّ الی
امکنتهم پس همهٔ آنها برگشتند بمکان خود و من با همهٔ این احوال در زمین کربلا ماندم ولکن با لشگر خود
در جانبی از آن زمین سکنی گرفتیم و کنّا نبکی و نجزع و نلطم و ما میگریستیم و جزع میکردیم و سیلی بر روی
خود میزدیم فلمّا صار ما صار من امر شهادة سیّد الشّهداء فارتحل الکفّار من ارض کربلا مع السّبایا
و حرم رسول الله صلّی الله علیه و آله والرّؤس المطهّرة المنوّرة کنت انا واصحابی نمشی و نسیر فی عقبهم و چون
شد آنچه شد از امر شهادت حضرت سیّد الشّهداء علیه السلام و کفّار با اسیران و حرم رسول خدا و سرهای منوّره از
آن زمین کوچ کردند من و اصحاب من از عقب ایشان میرفتیم بقصد خدمت با هلبیت و توجّه نمودن ببعضی
از امور مثل حفظ کردن اطفال از افتادن از پشت شتران و مانند آن و چون لشگر ابن زیاد با اسیران
و سرهای شهیدان در نزدیکی کوفه رسیدند آفتاب غروب کرد و همهٔ ایشان متمکّن نشدند که در آن وقت
وارد کوفه شوند پس طایفهٔ از ایشان که موکّل بودند بر اسیران و سرهای مطهّره در خارج کوفه نازل شدند
و برای خود خیمه ها نصب نمودند و اهل بیت رسول خدا را در جانب دیگر فرود آوردند و چون ساعتی از
شب گذشت جماعتی از کوفه بیرون آمدند و با ایشان بود مائده های پر از گوشت مطبوخ و سایر طعامها
از مطبوخات و غیر آن و آنها را آوردند نزد پاسبانان و موکّلین بر اسرا و در آن وقت اطفال اهلبیت
در گریه و جزع بودند از شدّت گرسنگی و چون بوی مطبوخات بمشام ایشان رسید جزع آنها زیاده گشت

سه دعای مستجاب بود دانسته برای فضه

پس فضّه نزد زینب صدیقهٔ طاهره آمد و گفت یا سیّدتی و سیّدة النّساء اما ترین الاطفال و ما فیهم
من ضرّ الجوع ای خاتون من و ای خاتون زنان آیا نمی بینی اطفال را و آنچه در ایشان است از ضرر گرسنگی
فقالت الصّدیقة زینب ما الحیلة یا فضّة زینب صدیقه فرمود چاره چیست ای فضّه قالت انّ رسول
الله صلّی الله علیه و آله قال لی انّ لك ثلث دعوات مستجابة فمضت دعوتان و بقیت الثّالثة فاذن لی
ان ادعو الله تعالی حتّی یفرّجنا فی شان الاطفال فضّه عرض کرد بدرستیکه جدّت رسول خدا صلّی الله
علیه و آله بمن فرمود که تو را سه دعای مستجاب است دو دعا از آن سه دعا گذشته است و سیمی

(باقیمانده)

باقیمانده است بمن اذن بده که خدایتعالی را بخوانم تا مارا فرجی کرامت فرماید در امر اطفال زینب طاهره و در اخت
زاد پس فضه بجانبی امد که در ان تلی کوچکی بود دو رکعت نماز از برای استجابت دعا بجای آورده خدا را بخواند
بینما هی فی اثناء دعوتها فاذا قد نزلت من السماء قصعة مملوة باللحم والمرق وفوقها قرصان من الخبز وکانت
نفحات المسک والعنبر والزعفران تفوح من تلک القصعة پس در ان اثنا که او دعا میکرد کاسه پر از گوشت و
شوربا از اسمان نازل شد که در بالای ان دو قرص نان بود و بوی مشک و زعفران و عنبر از آن ساطع بود و غذای
اهلبیت و سید الساجدین و زنان و اطفال از ان کاسه و از آن دو قرص نان بود و هر وقت که ایشان محتاج
بغذا میشدند از آن میخوردند و سیر میشدند و ان کاسه بحال خود بود که گویا از آن چیزی کم نشده بود و همچنین
ان دو قرص نان فکانت هذه الایة الساطعة والنعمة الالهیة والمائدة السماویة موجودة عند اهل البیت الی الیوم
الذی وردوا المدینة فبعد ذلک الیوم فقدت وارتفعت پس ان ایه ساطعه و نعمت الهیه و مائده سماویه در نزد
اهلبیت موجود بود تا روزیکه وارد مدینه شدند و بعد از آن مفقود شد و مرتفع گردید پس زعفر گفت این
است حکایت من بخدا قسم از روز عاشوراء تا ان روز که اهلبیت وارد مدینه شدند من و اصحاب من
از اهلبیت مفارقت ننمودیم پس بعد از این مرا ملامت و مذمت مکن و بعد از چشم ان مرد غایب شد پس ان مرد
صالح توبه کرد و پشیمان شد از مذمت کردن زعفر و برای او طلب رحمت نمود

واقعه هفدهم

جواب دادن خدایتعالی و ارواح جمیع انبیاء و اوصیاء در موقع استغاثه حضرت سید الشهداء روحی و ارواح العالمین
له الفداء. فاضل دربندی رضوان الله علیه در کتاب اسرار الشهاده فرموده بعضی از اموری که بآنها اشاره میشود
بر طبق استنباطهای دقیقه این است که از کتاب و سنت و فقرات بعضی از زیارات و ادعیه و ملاحظه
بعضی از اخبار که در مقامات دیگر وارد شده مستفاد میشود پس کسیکه از این کتاب نقل میکند بر او واجب
است که مراعات کلام و ملاحظه طرز احتجاج و استنباط را بنماید و جایز نیست بر او که از طرزیکه در این
کتاب مذکور است تجاوز نماید زیرا که ان مقتضی میشود بر کذب بر محرم که حرمت ان مؤکد است فاقول
اول من اجاب سید الشهداء روحی له الفداء فی استغاثته بخطاب هل من معین وهل من ناصر وهل من
مغیث هو رب العزة جل جلاله فنادی الله رب العزة لبیک لبیک حجتی علی خلقی انا ناصرک ومعینک
پس میگوئیم اول کسیکه جواب داد سید الشهداء روحی له الفداء را در حال استغاثه او که ندا مینمود هل
من معین هل من ناصر هل من مغیث حضرت رب العزة جل جلاله بود که ندا کرد او را بر نداء لبیک لبیک
ای حجت من بر تمام خلق من منم ناصر و معین تو و اگرچه در ان خبری خاص نرسیده الا انکه از چیزهائیکه
میشود از ملاحظه بعضی از ایات عامه و جمله کثیره از فقرات ادعیه زیرا که زمانیکه انها افاده نمودند بر اینکه

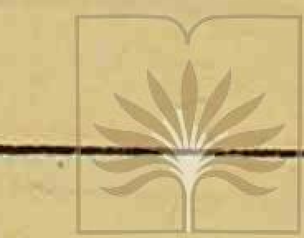
توبه زعفر جنی از حکایت

جواب دادن حق تعالی استغاثه امام علیه السلام را

حق سبحانه و تعالی استغاثهٔ مؤمن را لبیک میگوید پس با ولویت قطعیه دعوت افضل خلق و حجت
بر خلق را لبیک میگوید تا آنجا که فرموده ثم المجیبون لدعوته و استغاثته هم ارواح الانبیاء و الاوصیاء
و الملائکة و ارواح جمیع المؤمنین من هذه الامة و من سائر الامم الماضیة من الانس و الجن و بیان
آن جواب دادند دعوت و استغاثه آنحضرت را ارواح انبیاء و اوصیاء و ملائکه و ارواح مؤمنین از این
امت و از سایر امم گذشته از جن و انس و اما اجابت نمودن رسولخدا صلی الله علیه و آله و امیرالمؤمنین و حضرت مجتبی
علیهما دعوت آنحضرت را از چیزهائیست که صاحب علم و حدس صائب غافل نمیباشد از مدارك و وجوهی که بر آن
دلالت میکند و اما اجابت نمودن سائر انبیاء و اوصیاء استغاثه آن حضرت را از چیزهائیستکه بر نهج دقیق و
لطیف استنباط میشود از آیهٔ و اذ اخذ الله میثاق النبیین لما آتیتکم من کتاب و حکمة ثم جائکم
رسول مصدق لما معکم لتؤمنن به و لتنصرنه الآیة و تقریب استدلال از آیهٔ لتؤمنن به و لتنصرنه
ظاهر است زیرا که آن دلالت میکند بر وجوب ایمان انبیاء و اوصیاء بنبوت مطلقهٔ پیغمبر ما و بودن آنحضرت
پیغمبر بر ایشان چنانکه پیغمبر است بر ما و همچنین دلالت دارد بر وجوب نصرت ایشان باو و اجابت نمودن
ایشان دعوت او را از قبیل دلالت بنمط تطابق و تصریح است چنانکه دلالت آن بر ما نحن فیه بعد از ملاحظه
مسا و ات میان پیغمبر و ائمه علیهم السلام در آنچه ذکر شد و امثال آن و حجت بودن ائمه ما بعد از رسولخدا ص
بر جن و انس و ملائکه از چیزهائیست که هر اردلیل بر آن افاده کند پس اجابت دعوت حجت و ولی مطلق
واجبست بر هر کسیکه دعوتش باو برسد پس از اینجا واضح گردید وجه نسبت به تلبیهٔ ملائکه و اجابت ایشان و
همچنین است در اجابت ارواح مؤمنین از این امت و سایر امم بلکه مقتضی قاعده در ولایت مطلقه و حجت
کافه لبیك گفتن هر چیز است استغاثهٔ صاحب آن ولایت را و اجابت هر شیئ است دعوت او را غیر از دشمنان
و مخالفین و مؤید این قاعده در اینجا امور چندی است اول خبریست که در آثار متظافره و اخبار متکاثره از
طریق خاصه و عامه وارد شده است که همهٔ اشیاء بر حضرت حسین علیه السلام گریه کردند مگر بنی امیه و بعض و
دمشق دوم آنکه در بعض فقرات زیارات وارد شده که ارواح مؤمنین در روز عاشورا جواب دادند استغاثه
و فریاد آنحضرت را اگر چه ابدان ایشان بعد از زمان شهادت آنحضرت خلق شد سیم قول امیرالمؤمنین ع
است بیك نفر از اصحاب خود که فرمود آیا دل برادر تو با ما است عرض کرد بلی فرمود والله لقد شهدنا فی
معسکرنا هذا اقوام فی اصلاب الرجال و ارحام النساء سیرعف بهم الزمان و یقوی بهم الایمان بخدا قسم که در
لشکر گاه ما حاضر بودند با ما قومیکه در پشتهای مردان و رحمهای زنان میباشند و زود باشد که زمان ایشان
را بیرون آورد و بوجود ایشان ایمان قوی گردد چهارم خبریست که ابو عمرو کشی در کتاب رجال از حضرت صادق

اجابت ارواح انبیاء و اوصیاء و ملائکه دعوت سیدالشهداء را

در اجابت انبیاء علیهم السلام ...

روایت کرده است که انحضرت فرمود بدرستیکه مردی از شیعهٔ امیرالمؤمنین علیه السلام مریض بود و بشدت تب لرز داشت حضرت
حسین علیه السلام او را عیادت کرد و چون از در خانه داخل شد تب لرز آن مرد رفع شد انمرد بانحضرت گفت قد رضیت
بما اوتیتم حقا حقا والحمی تهرب منکم بتحقیق که راضی و خوشنود شدم بانچه بشما داده شده است حقا حقا که تب لرز
از شما میگریزد حضرت باو فرمود بخدا قسم که خدا تعالی خلقی را نیافریده مگر انکه او را امر کرده است بطاعت ما تا اینکه
گفت انحضرت با تب لرز تکلم نمود بکلامی که ما اواز او را میشنیدیم و شخصی را نمیدیدیم و تب لرز میگفت لبیک الحدیث
پنجم حدیثی است که شیخ حرّ عاملی ازاد در کتاب خود نقلکرده که عبد الرحمن بن حجاج گفت با حضرت ابیعبدالله ع
بودم در میان مکه و مدینه در حالیکه او بر استر سوار بود و من بر دراز گوش سوار بودم و کسی با ما نبود فقلت
یا سیدی ما علامة الامام علیه السلام پس عرض کردم ای اقای من علامت امام علیه السلام چیست فرمود انه لو قال لهذا الجبل
سر فسار امام علیه السلام اگر باین کوه بگوید سیر کن سیر میکند بخدا قسم نظر کردم بآن کوه دیدم دارد سیر میکند فنظر
علیه السلام الیه وقال انی لم اعنک پس امام علیه السلام نظر کرد بان کوه و فرمود تو را قصد نکرده ام الحدیث پس
هرگاه تامل نمودی در انچه ذکر شد و علاوه نمودی بعضی از انچه را که اشاره بسوی ان خواهد امد میدانی حقیقت
انچه را که تقریر نمودم تا انجا که گوید واجابته ایضا الابدان الشریفة والاجسام الطیبة والجثث الطاهرة المرضوضة
من شهداء کربلا بان تحرکت وارتعدت واضحت فی هیئة القائم او القاعد وخرجت من حلاقیمهم وحناجرهم کلمة
لبیک لبیک یابن رسول الله صلی الله علیه و آله مرنا بالقیام حتی نجاهد بین یدیک مرة اخری و جواب داد ایضا ان
حضرت را بدنهای شریفه و جسدهای طیبه و جثههای طاهره از شهدای کربلا باینکه بحرکت امده ایستادند و
یا انکه نشستند و از حلقوم و حنجرهٔ ایشان بیرون امد کلمهٔ لبیک لبیک یابن رسول الله صلی الله علیه و آله امر نما
تا برخیزیم و بار دیگر در پیش روی تو جهاد نمائیم و فاضل دربندی علیه الرحمة بعد از ذکر این عبارت فرموده ای
عارفان ای مؤمنان شما را قسم میدهم بخدا و رسول و بحق ولی مطلق زمانی که نسبت میدهید بمن چیزی را از
انچه ذکر نمودم نسبت دهید ان را بمن و نقل کنید ان را از من بطریقیکه ان را تقریر نمودم و حلال نمیکنم شما را که
مطالب مرا تغییر داده بمن نسبت دهید انتهی ما اردنا ذکره **واقعهٔ هجدهم** نزول صحیفه از جانب حضرت
رب خامس العبا روحی و روح العالمین له الفداء در کتاب اکسیر العبادات گوید پس اگر بگوئی انچه در السنه مشهور است
از نازل شدن کاغذ از آسمان بعد از استغاثه و یاری خواستن حضرت سید الشهداء علیه السلام روحی و روح العالمین
له الفداء یا از اصل و مستندی هست یا نه میگوئیم ظاهر این است که این از انچیزهائیست که از اصل و مستندی
هست و این بعد از لبیک گفتن حضرت رب العزة بوده است استغاثهٔ انحضرت را و بعضی از ابرار بوجه خاص نقل
کرده اند و گویا که ناقل ان ظفر یافته بر خبری که در این باب وارد گشته و گفته که انحضرت چون تنهائی خود را و کشته

شدن جمیع اعوان و انصار خود را دید عیال و اطفال صغار خود را وداع کرده بمیدان امد و ایستاد در حالتی که
متحیر بود و بر نیزه خود تکیه نموده بود و گاهی نظر مینمود بر کشته برادران و اولاد و برادرزادگان و بنی اعمام خود
که همه بر روی خاک افتاده بودند و گاهی نظر مینمود بر زنان و غریبی و تنهائی و تشنه کامی ایشان و انچه بر ایشان
وارد میشود از اسیری و خواری و گاهی نظر مینمود بسوی دشمنان و مهیا شدن برای کشتن او دران حال با صدا و ندای
حزین فرمود اما من ناصر ینصرنا اما من مغیث یغیثنا هل من موحد یخاف الله فینا اما من ذاب یذب عن حرم رسول
الله صلی الله علیه و اله ایا یاری کننده هست یاری کند ما را ایا فریادرسی هست بفریاد ما برسد ایا موحدی هست که
درباره ما از خدا بترسد ایا دفع کننده هست که از حرم رسول خدا دفع بلا کند فلما نادی هذا الندا تزلزلت ارکان
العرش و بکت السموات و ضجت الملائکة و اضطربت الارض فقالوا یا ربنا هذا حبیبك و قرة عین حبیبك فاذن
لنا النصرة پس چون انحضرت این ندا کرد ارکان عرش بتزلزل در امد و اسمانها بگریه در امدند و ملائکه ضجه و فریاد
نمودند و زمین مضطرب گردید و جمیع ایشان گفتند بار خدایا این حبیب تو و نور چشم حبیب تو است ما را رخصت
ده او را نصرت نمائیم و هو علیه السلام فی تلك الحال اذا وقعت صحیفة من السماء فی یده الشریف و انحضرت در ان حال
بود که ناگاه صحیفه از اسمان در دست شریف او رسید چون انرا گشود دید که ان عهدیست که قبل از خلق خلایق
درباب شهادت او از او اخذ شده و بر ظهر ان بخط واضح نوشته شده یا حسین نحن ما حتمنا علیك الموت و ما
الزمنا علیك الشهادة فلك الخیار و لا ینقص حظك عندنا فان شئت انصرف عنك هذه البلیة فاعلم
انا قد جعلنا السموات و الارض و الملائکة کلهم فی حکمك فامر فیهم بما ترید من هلاك هذه الکفرة الفجرة
یا حسین ما مرگ را بر تو حتم و واجب نگردانیدیم و شهادت را بر تو لازم ننمودیم اختیار با تو است اگر خواهی این
بلا را از تو بر گردانیم و از حظ و نصیب تو در نزد ما چیزی کم نمیشود و ما اسمانها و زمینها و ملائکه و جن را تماما
در حکم تو قرار داده ایم امر کن در میان ایشان بهر چه خواهی از هلاك کردن این کافرین فاجرین و ان حضرت دید
که ملائکه میانه اسمان و زمین را پر کرده اند و بدست هر یك از ایشان حربه ایست از آتش و همه منتظر حکم و امر او
میباشند و چون ان بزرگوار از مضمون کتاب مطلع گشت و دانست انچه در ان نوشته بود انرا بسوی اسمان انداخت
و گفت وددت ان اقتل و احیی سبعین مرة و سبعین الف مرة فی طاعتك و محبتك و انی قد سئمت الحیاة بعد
قتل الاحبة سیما اذا کان فی قتلی نصرة دینك و احیاء امرك من دوست میدارم که هفتاد مرتبه کشته گردم و زنده
شوم بلکه هفتاد هزار مرتبه در طاعت و محبت تو مرا بکشند و من بعد از کشته شدن دوستان خود
از زندگانی ملول گشته ام خصوصا زمانی که در کشته شدن من نصرت دین تو و زنده شدن امر تو باشد
پس از آن نیزه خود را بر گرفت و ملائکه را امری نفرمود و بنفس نفیس خود مباشر جنگ شد انتهی

استغاثهٔ امام علیه السلام

بیان الصحیفة السماویة و جواب امام از مضمون ان نامه

واقعهٔ نوزدهم مبارزت وشجاعت امام علیه السلام در دمعة الساكبة گوید فدعى ببردة رسول الله صلى الله عليه وآله والتحف بها وافرغ عليه درع الفاضل وتقلد بسيفه واستوى على متن جواده وهو غائص في الحديد فاقبل على ام كلثوم وقال لها اوصيك يا اخية بنفسك خيراً واني بارز الى هؤلاء القوم ودر ناسخ التواريخ گوید ومکشوف باد که اسب سيد الشهداء را که در کتب معتبره بنام نوشته اند افزون از دو مرکب سواری نیست یکی اسب رسولخدا که مرتجز نام داشت ودیگری شتر یکه او را مسنات مینامیدند و اسبیکه ذو الجناح نام داشته باشد در هیچیک از کتب احادیث واخبار وتواریخ معتبره من بنده ندیده ام و ذو الجناح لقب شمر پسر ابی ربیعهٔ حمیریست واسب هیچکس را بدین نام نشنیده ام واگر اسب چند کس راجناح نام بوده باز مربوط بذو الجناح ومنسوب بحسین ع نخواهد بود واگر از اسبهای پیغمبر یکی را جناح نامیدند باز نشاید ذو الجناح گفت در هر حال بدین نام اسبی نامدار نبوده ودر بحار گوید ثم قام الحسين عليه السلم

(فركب فرسه وتقدم الى القتال وهو يقول :)

كفر القوم وقدماً رغبوا	عن ثواب الله رب الثقلين	قتل القوم علياً وابنه	حسن الخير كريم الأبوين
حنقاً منهم وقالوا اجمعوا	واحشروا الناس الى حرب الحسين	لم يخافوا الله في سفك دمي	لعبيد الله نسل الكافرين
وابن سعد قد رماني عنوة	بجنود كوكوف الهاطلين	لا لشيء كان مني قبل ذا	غير فخري بضياء الفرقدين
بعلي الخير من بعد النبي	والنبي القرشي الوالدين	خيرة الله من الخلق ابي	ثم امي فانا ابن الخيرتين
فضة قد خلصت من ذهب	فانا الفضة وابن الذهبين	من له جد كجدي في الورى	او كشيخي فانا ابن العلمين
فاطم الزهراء امي وابي	قاصم الكفر ببدر وحنين	فابي شمس وامي قمر	فانا الكوكب وابن القمرين
وله في يوم احد وقعة	شفت الغل بقبض العسكرين	ثم في الأحزاب والفتح معاً	كان فيها حتف اهل الفلقين

ودر ملهوف گوید ثم ان الحسين عليه السلام دعا الناس الى البراز فلم يزل يقتل كل من برز اليه حتى قتل مقتلة عظيمة وهو في ذلك يقول

القتل اولى من ركوب العار   والعار اولى من دخول النار

ودر بحار گوید ثم حمل على الميسرة وهو يقول :

انا الحسين بن علي   اليت ان لا انثني
احمي عيالات ابي   امضي على دين النبي

ودر ارشاد فرموده قال حميد بن مسلم فوالله ما رايت مكثوراً قط قد قتل ولده واهل بيته واصحابه اربط جاشاً ولا امضى جناناً منه عليه السلام ان كانت الرجالة لتشد عليه فيشد عليها بسيفه فينكشف عن يمينه وعن شماله انكشاف المعزى اذا شد فيها الذئب ودر ملهوف گوید فينهزمون من بين يديه كانهم الجراد المنتشر ثم يرجع الى مركزه وهو يقول لا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم ودر بحار بعلاوه ذکر نموده ودر جلاء العیون فرموده پس حضرت حسین علیه السلام که شهادت بر میان بست وبقدم یقین وایمان وارد وادی شوق لقای خدا وند عالمیان

مبارزت امام علیه السلام

در اشتعال آتش کارزار و انهزام لشکر امام علیه السلام

روبان کافران ومنافقان آورد ومفاخر ومناقب خود را برجز ادا فرمود ومبارز میطلبید وهر کرد مقابل آن فرزند اسد الله می آمد اورا بخاک هلاک میانداخت وچون دیگر کسی جرئت نمیکرد بمبارزت در مقابل آنحضرت درآید آن شیر خدا بر میمنه ومیسرهٔ آن اهل کفر ودغا حمله کرد ودر هر حمله جمع کثیری بسوی بئس المصیر میفرستاد وهر جانب که حمله میکرد آن گروه انبوه مانند مگس وملخ از پیش او میگریختند واز هر حمله که بر میگشت لحظهٔ توقف مینمود ومیگفت لاحول ولا قوة الا بالله ودر مقام از حمید بن مسلم روایت کرده که او گفت بخدا قسم هیچکس چون او ندیدم که برادران وفرزندان واصحاب او را کشته وسپاه دشمن گرد وی را گرفته باشند وخود چنین رابط الجاش وثابت الجنان باشد تنها در مقابل چندین هزار خصم خونخوار ایشان کارزار کند ابن اثیر در کامل التاریخ آورده که در آن هنگام امام علیه السلام را عمامهٔ بر سر وجبهٔ خز در بر بود وبوسمه خضاب فرموده بود

(شیخ علی بن شیخ جعفر گوید)

ولم بر مکثوراً ابیدت حماته — وعزّ مواسیه وقلّ المساعد — باربط جاشاً منه فی حومة الوغی — اذا البیض فیها بالرؤس عوائد

امام یردّ الجیش وهو کتائب — بسطوته یوم الوغی وهو واحد — اذا رکع الهندی یوماً بکفه — لدی الحرب فالهامات منه سواجد

بلوح الردی فی شفرتیه کانه — شهاب هوی لما تمرّد مارد — قریب لنیل المجد ناء عن العدی — حیاض الردی والضرب فی الهام شاهد

یصول علیهم صولة حیدریة — یقیم لواء الدین والله عاقد — یخوض بهم بحر الوغی وهو طافح — ویوردهم حوض الردی وهو راکد

(حجة الاسلام تبریزی علیه الرحمه گوید)

الآن هو فوق الصعید مجدّلا — بنفسی وبی ثاو علی الترب ساجد

شهریار از خیمه بیرون زد قدم — در فغان از بی غرا الان حرم — شد مکین چون آفتابی بر هلال — بر سر پر زین خدیو ذو الجلال

شد میان مرکز میدان مکین — نقطهٔ توحید رب العالمین — مشرکان رو سوی وجه الله کرد — تیره ابری رو بسوی ماه کرد

زد چو بر روی خصان باطل کوس — چون بگرد شعلهٔ آتش مجوس — شد پر مرغان تیر تیز پر — چون سلیمان سایه گردانش بسر

جنبش جیش و غریو هلهله — او فکنداند بیابان غلغله — شیر حق بازو الفقار حیدری — برد حمله بر جنود خیبری

تا نظر میبرد چشم روزگار — بود دشتی پر حسین ذو الفقار — تاختی هر سو گروه کفر کیش — میدویدی تیغ او صد گام پیش

رسته گفتی بر سر هر کافری — حیدری با ذو الفقار دیگری — بسکه خون بارید از بر تیغ تیز — بر اجل پا بسته شد راه گریز

واقعهٔ بیستم مخیر نمودن امام بزرگوار عمر سعد را در یکی از سه کار در منتخب گوید که آنحضرت مقابل لشکر بایستاد وعمر سعد را خطاب نمود وفرمود اخیرك فی ثلث خصال از سه کار یکی را اختیار کن گفت کدام است فرمود اترکنی حتی ارجع الی المدینة الی حرم جدی رسول الله صلی الله علیه وآله اول آنکه از من دست باز داری تا بسوی مدینه بحرم جد خود رسول خدا برگردم ابن سعد گفت این صورت نبندد فرمود اسقونی شربة من الماء فقد نشفت کبدی من شدة الظماء مرا جرعهٔ آبی دهید که جگرم از شدت عطش تافته است گفت این مسئلت نیز باجابت نرسد فرمود

حملهٔ امام علیه السلام بر لشکر

پرّه: چون مرّه حلقه زدن لشکر وصف کشیدن برهان جامع
غریو: چو شور ونالهٔ کرنا نوازند جامع منه عفی عنه

مبارزت امام علیه السلام

وَاِنْ كَانَ لَابُدَّ مِنْ قَتْلِي فَلْيَبْرُزْ اِلَیَّ رَجُلٌ بَعْدَ رَجُلٍ اگر از قتل من ناگزیر یید من یکتن بیش نیستم با من بطریق مبارزت قتال نمائید و مردی از پس مردی بمیدان آید و درزم آزماید ابن سعد گفت این روا باشد پس امام علیه السلام آهنگ قتال نمود و این رجز بفرمود اَنَا ابْنُ عَلِيِّ الطُّهْرِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ الابیات و در بحار گوید ثُمَّ وَقَفَ قُبَالَةَ الْقَوْمِ وَسَيْفُهُ مُصْلَتٌ فِي يَدِهِ آيِسًا مِنَ الْحَيٰوةِ عَازِمًا عَلَى الْمَوْتِ وَهُوَ يَقُولُ امام علیه السلام در مقابل قوم بایستاد و شمشیر از نیام کشیده در دست داشت درحالتیکه از زندگی خود مأیوس و بر مرگ خود تصمیم عزم داده این رجز بفرمود :

اَنَا ابْنُ عَلِيِّ الطُّهْرِ مِنْ آلِ هَاشِمٍ * كَفَانِي بِهٰذَا مَفْخَرًا حِيْنَ اَفْخَرُ

وَجَدِّي رَسُولُ اللهِ اَفْضَلُ مَنْ مَضٰى * وَنَحْنُ سِرَاجُ اللهِ فِي الْخَلْقِ نَزْهَرُ

وَفَاطِمُ اُمِّي مِنْ سُلَالَةِ اَحْمَدٍ * وَعَمِّي يُدْعٰى ذَا الْجَنَاحَيْنِ جَعْفَرُ

وَفِينَا كِتَابُ اللهِ اُنْزِلَ صَادِقًا * وَفِينَا الْهُدٰى وَالْوَحْيُ بِالْخَيْرِ يُذْكَرُ

وَنَحْنُ اَمَانُ اللهِ لِلْخَلْقِ كُلِّهِمْ * نُسِرُّ بِهٰذَا فِي الْاَنَامِ وَنَجْهَرُ

وَنَحْنُ وُلَاةُ الْحَوْضِ نَسْقِي وُلَاتَنَا * بِكَأْسِ رَسُولِ اللهِ مَا لَيْسَ يُنْكَرُ

وَشِيعَتُنَا فِي النَّاسِ اَكْرَمُ شِيعَةٍ * وَمُبْغِضُنَا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يَخْسَرُ

در ناسخ گوید بحکم پیمان که با ابن سعد رفته بود بنای مبارزت گردید اوّل تمیم بن قحطبه که از ابطال شام بود چون پلنگ خونآشام آهنگ جنگ نمود و حسین علیه السلام چون برق خاطف بر او تاخت و سرش را با تیغ برانداخت و همچنین ابطال رجال مردی از عقب مردی دیگر با آنحضرت روی در روی شدند و سخت بکوشیدند و از دم شمشیر آنحضرت شربت مرگ نوشیدند و زمین کارزار از خون کشتگان لاله زار گشت و عدد مقتولین افزون از شمار آمد در منتخب گوید آنگاه شمر لعین بانک برداشت اَيُّهَا الْاَمِيرُ وَاللهِ لَوْ بَرَزَ اِلَى الْحُسَيْنِ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَهْلُ الْاَرْضِ لَاَفْنَاهُمْ عَنْ آخِرِهِمْ فَالرَّأْيُ اَنْ نَفْتَرِقَ عَلَيْهِ وَنَمْلَاءُ الْاَرْضَ بِالْفُرْسَانِ وَالرِّمَاحِ وَالنَّبْلِ وَنُحِيطُ بِهِ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ ای امیر قسم با خدای اگر تمام اهل زمین بمبارزت با حسین علیه السلام مبادرت بنمایند هر آینه همه را عرضه دمار و طعمه شمشیر ذوالفقار خواهد نمود پس رأی این است که از هر سوی برو گرد آمده سواره و نیزه دار و تیرانداز از چهار جانب بروی احاطه کرده او را از پای در آوریم و در بحار گوید که عمر بن سعد خود سپاه را بانک برزد و گفت اَلْوَيْلُ لَكُمْ اَتَدْرُونَ لِمَنْ تُقَاتِلُونَ هٰذَا ابْنُ اَنْزَعِ الْبَطِينِ هٰذَا ابْنُ قَتَّالِ الْعَرَبِ فَحَمَلُوا عَلَيْهِ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ وَكَانَتِ الرُّمَاةُ اَرْبَعَةَ آلَافٍ فَرَمَوْهُ بِالسِّهَامِ فَحَالُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَحْلِهِ وای بر شما آیا میدانید با چه کس قتال میدهید این پسر انزع بطین است این پسر کسی است که شجاعان عرب و دلیران اقوام را یکتن بجای نگذاشت و همه را با تیغ درگذرانید در آن هنگام عمر بن سعد پیمان را بشکسته حکم داد که از هر سوی بر آنحضرت حمله برند پس آن سپاه روسیاه چون دریای طوفان بجنبش آمدند و بین امام و خیام حایل شدند در بحار گوید فَحَالُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ رَحْلِهِ فَصَاحَ بِهِمْ يَا شِيعَةَ آلِ اَبِي سُفْيَانَ اِنْ لَمْ يَكُنْ لَكُمْ دِينٌ وَكُنْتُمْ لَا تَخَافُونَ الْمَعَادَ فَكُونُوا اَحْرَارًا فِي دُنْيَاكُمْ وَارْجِعُوا اِلٰى اَحْسَابِكُمْ اِنْ كُنْتُمْ اَعْرَابًا فَنَادِيهِ

مبارزت امام علیه السلام و قتال صحابه او

حائل شدن لشکر کوفه و شام بین امام علیه السلام و سراپرده خیام

شمر ما تقول یابن فاطمة قال اقول انا الذی اقاتلکم وتقاتلونی والنساء لیس علیهن جناح فامنعوا عتاتکم عن
التعرض لحرمی ما دمت حیاً فقال شمر لک هذا ثم صاح شمر الیکم عن حرم الرجل فاقصدوه فی نفسه فلعمری
لهو کفو کریم قال فقصدوه القوم وهو فی ذلک یطلب شربة من ماء پس انحضرت فریاد زد و فرمود ای شیعیان
آل ابی سفیان اگر ترک دین کرده اید و از خداوند عباد و روز معاد بیم ندارید کم از آن نباشید که در دار دنیا
خویش را در شمار آزادگان گیرید و اگر خویش را از عرب میشمارید باز گردید بخصلت وحسب ونسب خویش شمر گفت
چه گوئی ای پسر فاطمه فرمود میگویم من با شما رزم میدهم و شما با من نبرد میکنید زنان را در میانه چه گناه است که متعرض
ایشان میشوید عنان باز گیرید از تعرض ایشان و تا من زنده ام بجانب من آئید و با من رزم دهید شمر گفت تو
سخن گفتی و تو را این حق است پس لشکر را ندا در داد که آهنگ سراپرده این مرد نکنید که او کفو کریم است قتل
او را میان بندید که مقصود ما جز این نیست لاجرم لشکریان دست در دست داده بر آنجناب حمله آوردند
در آنحال امام عالمیان از ایشان طلب شربتی آب مینمود **واقعه بیست و یکم** رخت کشیدن
گروه اشرار بسوی دار البوار بدست امام بزرگوار فی البحار ولم یزل یقاتل حتی قتل الف رجل وتسعمائة رجل وخمسین
رجلا سوی المجروحین الی ان قال ثم حمل علیهم کاللیث المغضب فجعل لا یلحق منهم احدا الا بعجه بسیفه فقتله والسهام
تاخذه من کل ناحیة وهو یتقیها بنحره وصدره حتی اصابته جراحات عظیمة وقیل الف وتسعمأة جراحة وکانت
السهام فی درعه کالشوک فی جلد القنفذ وفی المنتخب وجعل الحسین علیه السلام تارة یحمل میمنة واخری میسرة حتی نقل
انه قتل من القوم ما یزید علی عشرة آلاف فارس ولا یبین النقص فیهم لکثرتهم حتی اثخنوه بالجراح وفی الدمعة
اقول ویؤیده ما نقل ان بعد وقعة کربلا نسی الناس مقاتل امیر المؤمنین علیه السلام ویذکرون جلادة الحسین علیه السلام
فی ذلک الیوم ولقد قال نصیر الدین الطوسی قدس سره اللهم صل وسلم وزد وبارک علی صاحب الدعوة النبویة
والصولة الحیدریة والعصمة الفاطمیة والحلم الحسنیة والشجاعة الحسینیة در جلاء العیون گوید پس آن شیر
خدا بار دیگر روی بمیدان هیجا آورد و بر صف لشکر مخالف تاخت نیزه و میانداخت و با لب تشنه و بدن خسته
از کشته پشته میساخت و مانند برگ خزان سرهای کافران را بر زمین میریخت و بضرب شمشیر آبدار خون اشرار
فجار را با خاک معرکه میامیخت روایت کرده اند که در آن روز بدست معجز نمای خود هزار و نهصد و پنجاه نفر از آن
اشقیا را و بروایت مسعودی هزار و هشتصد نفر را و بروایت ابن بابویه ده هزار از آن ناکسان را و بروایت صاحب
روضة الشهداء دوازده هزار نفر را بسقر فرستاد پس عمر تیراندازان را حکم کرد که آن شاه شهدا را تیرباران کنند
بیک دفعه چهار هزار کافر تیر کین بسوی آن برگزیده رب العالمین انداختند و آن سید شهداء در راه خدا بتعالی
تیرهای اهل جور و جفا را بر روی و گلو و سینه مبارک خود میخرید و در جهاد اعدا کوشش مینمود و چندان جراحت بر بدن

گفتگوی شمر لعنه با امام علیه السلام

مجروح شدن امام علیه السلام

وشجاعت عباس ابن علی علیهما السلام

شریف آن امام شهدا زدند که تاب حرکت دراو نماند وچندان تیر بر زره آنحضرت نشسته بود که گویا برای پرواز اوج سعادت پر و بال براورده بود و جمیع آن زخمها در پیش روی آنحضرت بود زیرا که پشت بایشان نکردانید و رو از آن بیدینان برنتافت تا بدرجه شهادت شتافت و در عین الحیوة گوید از وفور حلم آن معدن جود و کرم این بود که با انکه فرزندان و برادران و دوستان آن عالیجناب را دو برابرش شهید کردند و حقتعالی ملائکه آسمان و زمین و جن و انس و وحوش وطیور و جمیع مخلوقات را در فرمان آنحضرت قرار داده بود بر ایشان نفرین نکرد و عذاب برای ایشان نطلبید و بروایتی سیصد و هشتاد زخم شمشیر و نیزه و چهار هزار زخم تیر بیدن مبارکش رسید و باز بران گروه اشقیا ترحم میفرمود و در هدایت ایشان سعی مینمود و بقوت ربانی و زور بازوی اسد اللهی گروهی از ایشان را بشمشیر و نیزه بجهنم فرستاد و چنانکه در بعضی از روایات آمده است هزار و هفتصد و پنجاه کس را بدست مبارک خود کشت بغیر انجماعت را که مجروح گردانید و فاضل متبحر معاصر جناب حاج ملا علی تبریزی خیابانی در مجلد دوم وقایع الایام در احوال محرم الحرام از کتاب انیس الواعظین نقل نموده که قدرت و شجاعت خامس آل عبا و گلگون کفن عرصه دشت کربلا بنحوی بود که شجاعان عرب شجاعت شاه ولایت را فراموش کرده در تمام عرب شجاعت حسینیه مشهور شد بحسب ظاهر نه اسباب باطن بمقتضای بشریت زیاده برده هزار کس را طعمه شمشیر ابدار و روانه دار البوار نمود اگرچه در نظر عجب میاید که در قلیل از زمان فرزند پیغمبر آخر الزمان زیاده برده هزار نفر بسقر فرستد بحالت بشری ولکن چه جای عجب است اولا بدان برسبیل تمثیل هرگاه فرض کنیم مکانی را که در آن پنجاه هزار نفر باشد یکدفعه شیری ناگاه بر ایشان حمله کند چنان روهم بریزند که اگر آن شیر دو نفر را پاره کند پنجاه نفر از ترس جان خود را بر روی هم میریزند زیر دست و پا پامال میشوند پس آن وقت که آن شیر بیشه شجاعت بر انجماعت حمله کرد سواره بود که بر سوار میخورد و پیاده بود که بر زیر پای اسبان میماند موافق اخبار عدیده هزار و هفتصد و پنجاه نفر را بدست خود النسر و بسقر فرستاد و بقیه بنحو مذکور بدرک واصل شدند

واقعه بیست و دوم ورود امام علیه السلام بشریعه فرات و منع نمودن لشکر آنحضرت را از خوردن آب

تشنگی امام علیه السلام و اصحاب

وصال شیرازی علیه الرحمه گوید

نهفت تیغ زبان در نیام دهر چها د
چه سوار اینکه از انقوم رد و دما کشیا
ز سوز دل بفرات انچنان نگاهی کرد

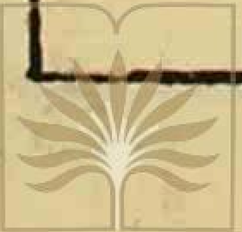
سید عبدالحسین

چو کار شاه ز حجت بکارزار کشید
زبان تیغ شرربیز شعله بار کشید
ولی دریغ از آن دم که رخ خود ز عطش
که شعله سر زد از دل آب خوشگوار کشید
بیاد تشنه لبان آه شعله بار کشید

زبان پند فروبست و ذوالفقار کشید
هم قطره خونش نیز زد این دجهان
سوی فرات زمیدان کارزار کشید
ز آب کرد کفا ما نخورد ز بحجت نجات

آشرف گوید

ذوالجناح شاه سربالا نمود	عرض تسلیم و ادب بیجا نمود	اکای بلند اختر شه قدسی لباس	ملک تیز اختر و گردون اساس

این چه انصافست ای مالک رقاب	که تو باشی تشنه من سیراب آب	آب خون گردد بکام مرکبت	گر ننازی تراز آن لعل لبت
هر شکیبی دل آن بیزبان	دست بردی برد براب روان	آن سماء المجد آن کان ادب	برد چون آن ابرا نزدیك لب
آب شد از روی شه خجلت زده	از غم شه همچو خون دل شده	قوم چون دیدند آب آن خسته تن	وقت آن شد تا که ترسا زد دهن
بر لب خود میرساند قوت را	آب خواهد داد آن یاقوت را	آن شنید و گشت پیکان فراه	مهر زد بر حقهٔ مرجان شاه
قوت یاقوت لبش خوناب شد	پیش یاقوت لبش خون آب شد	مهر زد آن غنچهٔ دلخواه را	حقهٔ یاقوت شاهنشاه را
حقهٔ مرجان لعلش چون صدف	پر شد از یاقوت محلول الشرف	ریخت اندر آب شه خوناب را	خون جگر فرمود از غم آب را

در بحار گوید ان الحسین علیه السلام حمل علی الاعور السلمی و عمرو بن الحجاج لزبیدی و کانا فی اربعة الاف رجل علی الشریعة واقحم الفرس علی الفرات حسین علیه السلام چون شیر دمنده بر اعور سلمی و عمرو بن الحجاج که با چهار هزار کماندار خاصه نگهبان شریعه بودند حمله افکند و صفوف را بشکافت و طریقهٔ شریعه را از دشمن بپرداخت و اسب زفرات راند در حالیکه سخت تشنه بود و اسب انحضرت نیز تشنگی از حد افزون داشت و چون فرس سر فرا برد باب که بیاشامد حضرت فرمود انت عطشان وانا عطشان والله لاذقت الماء حتی تشرب تو تشنهٔ و من تشنه ام سوگند با خدای اب نیاشامم تا تو اب نخوری کانه فرس کلام انحضرت را فهم کرد و سر برافراشت یعنی در شرب اب بر تو سبقت نجویم پس حسین علیه السلام فرمود اشرب فانا اشرب اب بخور که من اب می اشامم پس دست فرا برد و کفی اب بر گرفت که ناگاه سواری از قوم فریاد زد یا اباعبدالله تتلذذ بشرب الماء وقد هتك حرمك تو اب مینوشی و حال انکه لشکر بسرا پردهٔ تو میروند و هتك حرمت تو میکنند چون حضرت این سخن بشنید اب از کف بریخت و از شریعه بیرون تاخت و با تیغ سپاه کوفه را متفرق ساخت و بجانب سراپردهٔ خویش امد دید خیمه سالمست در ناسخ و مهیج مسطور است که چون کفی از آب برداشت حصین بن نمیر تیری بجانب ان حضرت انداخت و ان تیر بدهان مبارکش امد و خون جاری شد و در دمعة الساکبه گوید حصین بن نمیر تیری بسوی حضرت انداخت فوقع فی فخذه ان تیر بر ران مبارکش خورد تیر را کشید از آن زخم خون بجوشید بدست مبارك بهوا افشاند و گفت یا رب الیك المشتکی من قوم اراقوا دمی و منعونی شرب الماء خدایا بسوی تو شکایت میکنم از گروهیکه خون مرا ریختند و از خوردن اب مرا منع نمودند مرتبهٔ دیگر خواست اب بیاشامد عمر بن سعد فریاد زد سوگند به بیعت یزید اگر حسین اب بیاشامد همهٔ شما را خواهد کشت خولی بن یزید اصبحی فریاد زد ای حسین خیام حرم را اتش زدند و تو زنده هستی حضرت آب را ریخت و بر ایشان حمله کرد و خود را بخیمه رسانید مکشوف افتاد که کسی تعرض بسرا پردهٔ عصمت نرسانیده و این کلام را از راه مکر و غدر این سخن گفته

واقعهٔ بیست و سیم رسیدن ودایع امامت بحضرت سجاد علیه السلام در کیفیت بدانکه انچه از اخبار و روایات مستفاد میشود کیفیت وصول ودایع امامت بامام بر دو قسمست

یکی ودایع اسراریست که باید بدون واسطه از امام سابق بامام لاحق برسد وکسی دیگر درمیانه واسطه نشوند بود
مثل اسم اعظم وبعضی از ودایع واسرار مخصوص ودیگر آنکه در بعضی از موارد بجهت تقیه واخفای امر امامت بتوسط کسی
دیگر میرسد چنانکه بتفصیل هریک از ملاحظه اخبار احوال ائمه علیهم السلام که نقل آنها از وظیفه این وجیزه خارج است
معلوم میشود پس همچنین رسیدن ودایع امامت بحضرت زین العابدین علیه السلام بدو کیفیت بود بعضی از ودایع بدون
واسطه از پدر بزرگوارش باو رسید وبعضی بتوسط سه نفر از نسوان طاهرات اهلبیت رسالت چنانکه شیخ متبحر
علامه المقبول عند الخاصة والعامة ابو الحسن علی بن الحسین المسعودی که از اجله علمای امامیه است چنانکه در
مقدمه بحار وخاتمه مستدرک وروضات الجنات واز کتاب اثبات الوصیه او نیز ظاهر است پس هیچ وجه
اعتنائی نیست بتردید صاحب مقامع الفضل که در حق او گفته کلامه فی مروج الذهب ظاهر فی کونه عامیا او شیعیا
متقیا وهم اشتباه صاحب عبقات الانوار که در مجلد طیر او را در عداد علمای عامه شمرده وبعد از نقل ترجمه
او از فوات الوفیات وطبقات فقهای شافعیه فرموده وقیل انه کان معتزلی العقیده بالجمله در کتاب اثبات
الوصیه که از کتب نافعه از علامه مجلسی علیه الرحمه است گوید ثم احضر ای الحسین علیه السلام علی ابن الحسین
علیهما السلام فکان علیلا فاوصی الیه بالاسم الاعظم ومواریث الانبیاء علیهم السلام وعرفه ان قد دفع العلوم و
الصحف والمصاحف والسلاح الی ام سلمه رضی الله عنها وامرها ان تدفع جمیع ذلک الیه ودر بحار الانوار
از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود ان الحسین علیه السلام لما سار الی العراق استودع ام سلمه رضی الله
عنها الکتب والوصیه فلما رجع علی بن الحسین علیهما السلام دفعتها الیه ودر جلاء العیون فرموده که حضرت حسین
امام زین العابدین علیه السلام را طلب فرمود واسرار امامت وخلافت را باو سپرد واو را خلیفه وجانشین خود گردانید
واو را وصیتها نمود وچون حضرت از شهادت خود خبر داشت پیش از توجه بسفر عراق کتابها وسایر ودایع
انبیاء واوصیاء را بام سلمه زوجه حضرت رسالت صلی الله علیه وآله سپرد که چون حضرت زین العابدین
علیه السلام از کربلا برگردد باو تسلیم نماید وچون حضرت سجاد علیه السلام بیمار بود وصیت نامه را بفاطمه دختر خود سپرد
که بآنحضرت برساند چنانچه در حدیث معتبر از حضرت امام محمد باقر علیه السلام منقولست که چون هنگام شهادت
حضرت حسین علیه السلام رسید دختر بزرگ خود فاطمه را طلبید ونامه پیچیده ووصیت ظاهره باو داد برآنکه
حضرت سجاد علیه السلام مرض اسهال داشت ومردم گمان نمیبردند که از آن مرض صحت یابد پس بعد از صحت آن
حضرت فاطمه وصیت نامه را باو تسلیم نمود واکنون آن وصیت نامه نزد ما است ودر دمعة الساکبه از کافی
از حضرت باقر علیه السلام روایت کرده که فرمود ان الحسین بن علی علیهما السلام لما حضره الذی حضره دعا ابنته
الکبری فاطمة فدفع الیها کتابا ملفوفا ووصیة ظاهرة وکان علی بن الحسین علیهما السلام مبطونا معهم لا یرون

الّا انه لمّا بر فقد فعث فاطمة الكتاب الى علیّ بن الحسین علیهما ثمّ صار ذلك الكتاب الینا قال قلت ما فی ذلك الكتاب جعلنی الله فداك قال علیه فیه ما یحتاج الیه ولد ادم منذ خلق الله ادم الى ان تفنی الدنیا الحدیث وشیخ صدوق علیه الرحمة در کمال الدین باسناد خود از احمد بن ابرهیم روایت کرده که گفت دخلت علی حکیمة بنت محمّد بن علیّ الرضا اخت ابی الحسن العسکری علیه بالمدینة فکلّمتها من وراء حجاب وسئلتها عن دینها الی ان قال فقلت لها فاین المولود فقالت مستور فقلت فالی من تفزع الشیعة فقالت الى الجدّة امّ ابی محمّد علیه فقلت اقتدی اقتداء بمن وصیته الى المراة فقالت اقتدی بالحسین علیه ابن علی بن ابیطالب علیه انّ الحسین بن علی علیهما اوصی الى اخته زینب بنت علی بن ابیطالب علیه فی الظاهر وکان ما یخرج من علی بن الحسین من علم ینسب الى زینب بنت علی سترا علی علی بن الحسین علیه ثمّ قالت انکم قوم اصحاب اخبار اما رویتم انّ التاسع من ولد الحسین علیه یقسم میراثه وهو فی الحیوة

واقعه بیست وچهارم رسیدن تیر سه شعبه مسموم بر قلب مبارك امام مظلوم در بحار الانوار گوید فوقف یستریح ساعة وقد ضعف عن القتال فبینما هو واقف اذ اتاه حجر فوقع فی جبهته فاخذ الثوب لیمسح الدم عن وجهه فاتاه سهم محدّد مسموم له ثلث شعب فوقع فی صدره وفی بعض الروایات علی قلبه یعنی ضعف بر آن حضرت استیلا یافت اندکی بایستاد تا راحتی یابد ناگاه سنگی بیامد بر جبین مبینش بشکست خون روان شد امام مظلوم دامن جامه برداشت تا خون پیشانی پاك کند ناگاه تیری زهر آلود سه شعبه بیفکندند آن تیر بر سینه مبارك انحضرت وبروایتی بر قلب شریفش بنشست در آن وقت فرمود بسم الله وبالله وعلی ملة رسول الله پس سر بسوی اسمان برداشت وگفت الهی انّك تعلم انّهم یقتلون رجلا لیس علی وجه الارض ابن نبیّ غیره خداوندا تو میدانی که این ناکسان میکشند کسی را که در روی زمین پسر پیغمبری غیر از او نیست ثمّ اخذ السّهم فاخرجه من قفاه فانبعث الدم کالمیزاب پس انحضرت دست فرا برده آن تیر را از پس پشت بکشید خون مانند ناودان جاری شد دست مبارك همیداشت چون پر از خون میگشت بسوی اسمان می افشاند قطرهٔ باز نمیگشت واز آن روز حمرهٔ شفق در اسمان پیدا گشت ودیگر باره دست را از خون ممتلی ساخت وسر وروی ولحیهٔ مبارك را خون آلود نمود وفرمود هکذا اکون حتّی القی جدّی رسول الله صلّی الله علیه واله وانا مخضوب بدمی واقول یا رسول الله قتلنی فلان وفلان

شیخ علی پسر شیخ العراقین در منظومهٔ معراج المحبة گوید

فلك سنگی نکند از دست دشمن / به پیشانی وجه الله احسن
که گلگون گشت روی عشق سرمد / چه در روز احد روی محمّد
دل نورش تر از خورشید روشن / نما یان شد ز زیر ابر جوشن
جگر تفتیده وتن پر جراحت / بمرکز شد ز بهر استراحت
چه زد از کینه انسان جفا را / شکست آیینهٔ ایزد نما را
بدامان کرامت خواست انشا / که خون از جبهه بر زاید بناگاه
یکی الماس وش تیری ز لشکر / گرفت اندر دل شه جا تا پر

در معرفت نیابت امامت توسط حضرت زینب

اشعار شیخ العراقین

عیان گردید زهرا و دیگان	ومحقق کربلائی گوید	که از پشت پناه اهل ایمان

وه زبیر جی نطایفهٔ دیو پست	ابسلیمان که بلب خاتمت انگشتی آب	دیده کو تا نگرد دل زهرا چه نشست	تصد پاره تیر ستم زهرا بود

واقعهٔ بیست و پنجم از اسب افتادن امام مبین و پناه بردن زینب خاتون با ابن سعید لعین علامهٔ مجلسی علیه الرحمه در بحار الانوار فرموده فلما اثخن الحسین علیه السلام بالجراح بقی کالقنفذ طعنه صالح بن وهب المزنی علی خاصرته طعنة فسقط عن فرسه الی الارض علی خده الایمن چون از کثرت جراحات ضعف بر حسین علیه السلام استیلا یافت و چندان تیر بر بدن مبارکش رسید که گوئی پر بر آورده بود ناگاه صالح بن وهب مزنی علیه اللعنه نیزه بر تهیگاه مبارکش زد چنانکه از اسب برگشته بر روی راست بر زمین افتاد و فرمود بسم الله وبالله وعلی ملة رسول الله صلی الله علیه وآله

سید حیدر حلی علیه الرحمه گوید:

بالعرش يمسي في الصعيد صريعا	عجبا لمن قد كان نور محمد قا	جبريل هز المهد منه رضيعا	الله هذا ابن النبي لعظمه
عنه ترض الصافنات ضلوعا	يغدو غذا المرهفات بعدما	حتى اغتدى وحي الاله رضيعا	من ارتنا طفلا بحجر محمد
كانت لها في صاع بدر صوعا	اليوم منه امية في كربلا	اليوم مات الانبياء جميعا	فنعى املاك السماء بموته
فغدا براس الحسين قطيعا	اليوم جرت الثقيفة سيفها	قادت الى حرب الحسين جموعا	اليوم من هي عن اسامه خلفت
سقط الحسين عن الجواد سريعا	اليوم من اسقاط فاطم محسنا	الاسلام يبكي ثاكلا مفجوعا	اليوم قد قتلوا النبي وغادروا

محمود خان ملک الشعراء گوید

از دیده برسر اندشت عیسی تیغ	بنهاد روی خویش بشکرانه بر زمین	چون شاه دین بخاک در آمد ز پشت زین
برخاست در صوامع افلاک آفرین	بر صبر او زجملهٔ کروبیان قدس	قصد نیافت در دل آن قوم غیر کین
بگریست وحش و طیر بر انجم کز دبود	بردند بهر غالیهٔ موی حور عین	خاکی که غرقه گشت بخون گلوی او

ولقائله — دو پلید شوم هم انگشت و هم نگین

اول ز خون فرق مبارک وضو گرفت	بند آنکه عرش بروی زمین فتاد	آندم که بر زمین تنش از پشت زین فتاد
کز بهر آن ستوده امام مبین فتاد	نفتاد اتفاق کسی را چنین نماز	وانگه پی سجود خدا بر جبین فتاد

مرحوم حاج سید جواد واعظ کربلائی گوید

این خلیل از پشت زین شد سرنگون	آن خلیل از منجنیق ارشد نگون	زین خلیل الله بباید در زدن	زان خلیل الله چو بشکست بت
خاک از خون شد منزل این نیکبخت	آن خلیل افتاد اگر بر روی تخت	شد زمین عرش او علی العرش استوی	بر زمین چون از سر زین کرد جا
خوش بدا این در سنان تیغ و سنان	از درختان گر بدا و را سایبان	این ز خون پوشید پیراهن بتن	آمد از جنت گوارا پیرهن
زد هر گل عندلیبی نغمه زن	لاله و گل بود آن را گر چمن	وین زهر زخمی بدی نهری روان	نهرها آب جاری بهر آن

اشعار سید حیدر حلی علیه الرحمه

اشعار مرحوم حاج سید جواد واعظ کربلائی

کربلا هم بهر آن گلزار شد | لیک هر گل طعمهٔ صد خار شد
عون و عبد الله جعفر یکطرف | قاسم ناشاد و اصغر یکطرف
هر یک از هجر گلی در شور و شین

همچو اکبر سرو قدی لاله گون | دیگر آن شه خفته اندر خاک و خون
هر زمان می‌آمدش از خیمه‌ها | عندلیبان از طفلان نغمه‌ها
آن یک از عباس و آن یک از حسین

آمدن زینب بجانب حربگاه بعد از شهادت

در بحار الانوار گوید وخرجت زینب من باب الفسطاط وهی تنادی وا اخاه وا سیداه وا اهل بیتاه لیت السماء اطبقت علی الارض ولیت الجبال تدکدکت علی السهل در آنوقت عقیلهٔ بنی هاشم زینب طاهره سلام الله علیها که نگران حربگاه بود چون افتادن برادر از اسب بدید از خیمه بیرون دوید و فریاد بر داشت که وا اخاه وا سیداه کاش آسمانها خراب شود و در افتد بر زمین و کاش کوهها پاره پاره شود و پراکنده گردد بر روی بیابانها

ونیز در بحار فرموده قال حمید وخرجت زینب بنت علی وقرطاها یجولان بین اذنیها وهی تقول لیت السماء انطبقت علی الارض یا عمر بن سعد ایقتل ابو عبد الله وانت تنظر الیه دموع عمر تسیل علی خدیه ولحیته وهو یصرف وجهه عنها والحسین علیه السلام جالس وعلیه جبة خز وقد تحاماه الناس حمید بن مسلم گفت زینب خاتون از خیمه بیرون آمد در حالتیکه گوشوارهایش از اضطراب حرکت میکرد ومیگفت کاش آسمان بر زمین می‌افتاد آنگاه ابن سعد را مخاطب ساخته فرمود ای عمر بن سعد تو ایستاده و مینگری که ابو عبد الله را میکشند آن لعین چندان بگریست که اشک از ریش نحس و فرو ریخت و از آن مخدره روی بگردانید و در آنحال حسین علیه السلام نشسته بود وجبهٔ خزی در بر داشت ولشکر از قتل وی احتراز میکردند و در ارشاد فرموده فنادت ویحکم اما فیکم مسلم فلم یجبها احد بشیء زینب خاتون چون سنگدلی عمر بدید و از آن لعین مأیوس گردید لشکریان را خطاب فرمود و گفت وای بر شما آیا در این همه لشکر یکتن مسلمان نیست احدی او را جواب نگفت آقای حاج سید حسن استرابادی واعظ کربلائی گوید

اشعار واعظ استرآبادی

آه از آن ساعت که زینب با شتاب | سوی لشکر رفت با چشم پرآب
دید کامین نقطهٔ السلطان دین | اوفتاده بر زمین از صدر زین
خواهر عزت و سلطان دین | با تن مجروح غلطان بر زمین
خواهر آمد سوی وی با صد فغان | لطمه بر صورت زنان شیون کنان
جمله دعوی مسلمانی کنید | نیزه و شمشیر بر قرآن زنید
این حسین این نور چشم مرتضی است | خون او از بهر تن خون خدا است
پس روان گردید سوی قتلگاه | تا نماید اقتران مهر و ماه
چونکه بیهوشش بدید از هوش شد | طوطی گلزار حق خاموش شد
گو بمن احوال زخم خویش را | مرهمی بگشا دل پر ریش را

بر بلندی شرف آمد با فغان | تا بیابد از برادر یک نشان
دید گرداب بلای آن سپاه | گشته جاری در حضیض قتلگاه
تو مرید ترا زهر از هر طرف | نیزه و شمشیر بگرفته بکف
کی جماعت یک مسلمان در شما | نیست تا رحمی کند بر حال ما
این بدن ریحانهٔ پیغمبر است | گوشوار عرش حی داور است
از فغان زینب آن قوم شرور | اندکی از قتلگه گشتند دور
دید جسم انور و آرام جان | خانهٔ زنبور را ماند نشان
اندکی بگذشت آمد در سخن | کای برادر جان فدایت جان من
شاه از رخ خاک خون آپاک کرد | این سخن گفت و دلش را چاک کرد

گفت بشکسته دلم عصمت مآب	سوی اطفالم روان شو با شتاب	من کنون در خاک و خون افتاده ام	تیر و تیغ و نیزه را آماده ام
زود رو کآمد مرا وقت سفر	ایکه اکنون شمر از حق بیخبر	خنجر بیداد در دست از جفا	میبرد رأس حسینت از قفا

فقرات زیارت ناحیهٔ مقدسه

و حضرت حجة عجّل الله له الفرج در زیارت ناحیهٔ مقدسه میفرماید قَدْ عَجِبَتْ مِنْ صَبْرِكَ مَلائِكَةُ السَّمٰوٰاتِ فَاحْدَقُوا بِكَ مِنْ كُلِّ الْجِهٰاتِ وَاَثْخَنُوكَ بِالْجِرٰاحِ وَحٰالُوا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الرَّوٰاحِ وَلَمْ يَبْقَ لَكَ نٰاصِرٌ وَاَنْتَ مُحْتَسِبٌ صٰابِرٌ تَذُبُّ عَنْ نِسْوَتِكَ وَاَوْلادِكَ حَتّٰى نَكَسُوكَ عَنْ جَوٰادِكَ فَهَوَيْتَ اِلَى الْاَرْضِ جَرِيحاً تَطَؤُكَ الْخُيُولُ بِحَوٰافِرِهٰا وَتَعْلُوكَ الطُّغٰاةُ بِبَوٰاتِرِهٰا قَدْ رَشَحَ لِلْمَوْتِ جَبِينُكَ وَاخْتَلَفَ بِالْاِنْقِبٰاضِ شِمٰالُكَ وَيَمِينُكَ تُدِيرُ طَرْفاً خَفِيّاً اِلىٰ رَحْلِكَ وَبَيْتِكَ الزِّيٰارَة **واقعهٔ بیست و ششم** گریستن ملائکهٔ آسمان در وقت افتادن سید مظلومان شیخ طریحی علیه الرحمه در منتخب گوید حكي في بعض الأخبار ان الحسين عليه السلام لما سقط عن سرجه يوم الطف عفيراً بدمه رامقا بطرفه يستغيث فلا يغاث و يستجير فلا يجار بكت ملائكة السماء وقالوا الهنا وسيدنا يفعل هذا كله بابن بنت نبيك وانت بالمرصاد تنظر و ترى وانت شديد العقاب در بعضى از اخبار نقل شده كه چون حضرت حسين عليه السلام از اسب بر زمين افتاد و هر چند استغاثه ميكرد كسى بداد ش نميرسيد و هر چند طلب نصرت و يارى مينمود كسى جوابش نميداد ملائكهٔ آسمان بگريه درآمدند و عرض كردند اى پروردگار ما اين همه ظلم و ستم بفرزند دختر پيغمبرت ميكنند و تو ميبينى و ميدانى از حيثيت كه ايشان را مهلت دهى و حال آنكه تو در كمين ستمكارانى و انتقام تو شديد است و سيد بن طاوس عليه الرحمه در ملهوف گويد وَضَجَّتْ الملائكة الى الله بالبكاء وقالت يا رب هذا الحسين صفيك وابن بنت نبيك الخ و بروايتى قريب باين ندا رسيد انكس را انتقام عجله ميكند كه از فوت آن بترسد اما كسيكه هميشه در دست اوست و هيچگاه عاجز نيست از جاى بد نمى رود و بروايت منتخب ندا رسيد انظروا عن يمين العرش نظر كنيد بجانب راست عرش چون ملائكه نظر نمودند شخصى را ديدند ايستاده مشغول نماز است گاهى در ركوع و گاهى در سجود است و آن وجود مقدس ولى عصر حضرت مهدى قائم عجّل الله له الفرج بود پس ندا رسيد سانتقم لهذا بهذا زود باشد كه انتقام بكشم از قاتلين او بوجود اين شخص يا ملائكتي انى قتلت بثار يحيى بن زكريا سبعين الفا من بنى اسرائيل و ساقتل بثار حسين بن فاطمة عليهما السلام سبعين الفا و سبعين الفا من بنى امية على يد القائم المهدى وهم في الآخرة عذاب عظيم اى ملائكه بجهت خون يحيى بن زكريا هفتاد هزار نفر از بنى اسرائيل را هلاك نمودم و زود باشد كه براى خون حسين فرزند فاطمه عليهما السلام هفتاد هزار و هفتاد هزار كس را از بنى اميه بدست قائم مهدى بقتل رسانم و در آخرت ايشان را عذاب عظيم خواهد بود

دیدن ملائکه آنحضرت را در حال رکوع و سجود

واقعهٔ بیست و هفتم ناحیهٔ عظمی و مصیبت کبری شهادت حضرت سید الشهداء روحی و ارواح

> روایت هلال ابن نافع

العالمین لا الفدا سید بن طاوس طاب مثواه در ملهوف فرموده که هلال بن نافع گفت من با اصحاب ابن سعد ایستاده بودم که ناگاه بانک برآمد ابشر ایها الامیر هذا شمر قتل الحسین علیه السلام امیر بشارت باد ترا اینک شمر حسین را کشت من نزدیک امام دیدم که آنحضرت را رمقی بیش نمانده و در حال احتضار است فوالله ما رایت قط قتیلا مضمخا بدمه احسن منه و لا انور وجها و لقد شغلنی نور وجهه و جمال هیئته عن الفکرة فی قتله بخدا قسم که هیچ کشته بخون آغشته را نیکوتر و نورانی تر از او ندیده بودم که نور صورت و جمال هیئت وی مرا باز داشت از فکر نمودن در شهادت او فاستسقی فی تلک الحال ماء و او در چنین حالت طلب جرعه آب مینمود و آن سنگدلان مضایقه داشتند و من شنیدم که مردی گفت والله لا تذوق الماء حتی ترد الحامیة فتشرب من حمیمها بخدا قسم آب نخواهی چشید تا وارد جحیم شوی و از حمیم آن نوشی امام علیه السلام فرمود یا ویلک انا لا ارد الحامیة و لا اشرب من حمیمها بل ارد علی جدی رسول الله صلی الله علیه و آله و اسکن معه فی داره فی مقعد صدق عند ملیک مقتدر و اشرب من ماء غیر آسن و اشکو الیه ما ارتکبتم منی و فعلتم بی وای بر تو من وارد جحیم نمیشوم و از حمیم نخواهم نوشید بلکه من بر جد بزرگوارم رسول خدا وارد خواهم شد و با آنحضرت در منزل او می نشینم که مقام راست و درستست در نزد پادشاه صاحب قدرت و از آب بهشت که هرگز طعم و لذت آن تغییر پذیر نیست سیراب میشوم و در نزد جد بزرگوارم از کرده های شما در باره خود شکایت میکنم قال فغضبوا باجمعهم حتی کان الله لم یجعل فی قلب احد منهم من الرحمة شیئا فاجتزوا راسه و انه لیکلمهم فتعجبت من قلة رحمتهم هلال میگوید چون ایشان این سخن از آن بزرگوار شنیدند همه ایشان غضبناک شدند بمثابه که گویا خدا هرگز چیزی از رحم و رقت در دل یکنفر از ایشان قرار نداده بود پس سر مبارک آنحضرت را از بدن جدا کردند در حالتیکه آن بزرگوار با ایشان سخن میگفت و احتجاج مینمود من از قلت رحم جماعت تعجب نمودم و گفتم بخدا سوگند هرگز من بعد از این با شما در هیچ امری اتفاق و شراکت نخواهم نمود و بعضی روایات دیگر در شهادت آنحضرت هست که ناطقه قوه گفتن و سامعه تاب شنیدن آن ندارد لاجرم بدین مختصر اکتفا نمودیم حضرت حجت عجل الله فرجه در زیارت مقدسه ناحیه عرض میکنند و اسرع فرسک شاردا الی خیامک قاصدا محمحما باکیا فلما رأین النساء جوادک مخزیا و نظرن سرجک علیه ملویا برزن من الخدور ناشرات الشعور علی الخدود لاطمات الوجوه سافرات بالعویل داعیات و بعد العز مذللات و الی مصرعک مبادرات و الشمر جالس علی صدرک و مولغ سیفه علی نحرک

> فقرات زیارت ناحیه مقدسه

(دستانی علیه الرحمة گوید)

فیا ذلة الاسلام من بعد عزه	و یا لا اهتدا الدین من بعد رشده
و یا لیتنی قد لمت دونه	شهیدا فقد کان غایة مقصود

فما العيش بعد السبط الا منغص	على ولو اوتيت ملك بن داود	وما الدهر حتى العيد الا مأتم	وهل ترك العاشور للناس من عيد
اشل حسين يركب الشمر صدره	وما هو صدر بل خزانة توحيد	اشل حسين يقطع الشمر رأسه	ويرفعه من فوق اسمر املود

آقا میرزا یوسف آقای مجتهد تبریزی طاب ثراه گوید

واقبل الشمر والهندی فی يده	يسطو عليه بضرب السيف والكلم	واقبلت اخته الحوراء نادبة	تجر اذيالها من شدة النقم
نادت ایا شمر مهلا لیس محمد فی	قتل ابن فاطمة التعجيل فاحتشم	وقد تغير وجه الكون وانكسفت	شمس النهار وهب الريح بالظلم
اذا برأس حسين بالقناة علا			كانه شمس الضحى شيلت على علم

شیخ علی بسر شیخ العراقین علیه الرحمه گوید

بو میدان شد انجو تون محشر	که خون با گرد از خاک برادر	چو دید آن شاه افتاده بر خاک	تنش از تیغ کین گردیده صد چاک
بشمشیر شقاوت شمر گمراه	بریدا زمد بسم الله الله	چو زینب یافت تاج نیزه زان سر	بچشم سر خدا دیدند یکسر
جهان شد سر بسرها نند دود			گمان کردند کامد روز موعود

واقعهٔ بیست و هشتم

انقلاب ارض و اضطراب آن بمصیبت امام علیه السلام

اضطراب روح الامین در مصیبت امام مکین در بحار الانوار از کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که چون امام مظلوم را شهید کردند در میان لشکر شخصی ظاهر شد در حالتیکه فریاد میکرد و اضطراب مینمود مردم او را منع نمودند در جواب گفت وکیف لا اصرخ ورسول الله صلی الله علیه و آله قائم ینظر الی الارض مرة وینظر الی حربکم مرة انا اخاف ان یدعو الله علی اهل الارض فاهلک فیهم چگونه فریاد و ناله نکنم و حال آنکه رسول خدا صلی الله علیه و آله ایستاده است گاهی نظر میکند بسوی زمین و گاهی نظر میکند بر حال شما و بروایت جلاء العیون و بعضی از نسخ دیگر گفت رسول خدا ایستاده است یکدفعه نظر میکند بسوی آسمان و یکدفعه نظر میکند بسوی زمین و گاهی نظر میکند بر احوال شما و من میترسم که آنحضرت نفرین کند بر اهل زمین و همهٔ اهل زمین هلاک شوند من نیز در میان ایشان هلاک شوم پس بعضی به بعضی گفتند این مرد دیوانه است و جمعی از لشکریان از دیدن او متنبه شدند و گفتند بخدا سوگند آنچه ما با خود کردیم هیچ کس نمیکرد سید جوانان اهل بهشت را کشتیم از برای خشنودی ابن زیاد پس همه آنجا بایکدیگر بیعت کردند که بر ابن زیاد خروج کنند پس خروج کردند بر ابن زیاد و وارد شد بر ایشان آنچه وارد شد قال قلت جعلت فداک من هذا الصارخ قال ما نراه الا جبرئیل راوی عرض کرد فدایت شوم که بود آن فریاد کننده فرمود او جبرئیل بود اما لو اذن له فیهم لصاح بهم صیحة یخطف منها ارواحهم من ابدانهم الی النار ولکن امهل لهم لیزدادوا اثما ولهم عذاب الیم اگر حقتعالی اذن میداد جبرئیل را هر اینه صیحه میزد بر ایشان که ارواح ایشان پرواز مینمود بسوی جهنم ولکن حقتعالی مهلت داد ایشان را که گناه ایشان زیاد شود و عذاب دردناک ایشان در آخرت باشد فقیر گوید چون خبر طولانی بود موضع حاجت را

صیحه زدن جبرئیل بعد از قتل امام مظلوم

ازآن اخذ نمودیم وبقیهٔ آن در جای خود ذکر خواهد شد انشاء الله تعالی و در مظاهر الانوار از احمد بن اعثم کوفی که از
عامه است و از متقدمین مورخین است نقل نموده که بعد از شهادت امام همام غباری سرخ در هوا پدید
آمد و زمین تاریک شد چنانکه مردمان یکدیگر را نمیدیدند و همه ترسیدند و گمان بردند که مقدمهٔ عذاب
الهی است و آغاز قیامت کبری است همه بهم برآمدند و متحیر شدند (شعر)

بعد از شهادت امام تیرگی و غبار در هوا

بلرزه آمد جنبش بنای عرش اله
کلاه نور و شرافت زفرق مهر افتاد
بلوح چونکه نظر کرد کاتب تقدیر
که گر کنون که محشر بود نباشد دور
غبار سرخ عیان شد بعرصهٔ عالم
سزد که بس خلل آید بعالم اصغر
بود زمین عبادا رسد از پی زوالی

زخاک نوحهٔ جن و پری رسید بماه
فرشتگان فلک سر بسر ز هوش شدند
قلم نهاد ز دست و فکند سر در زیر
نداشت حکم بوی برنگاشتن زمان زمین
فرو نشست برخسار عالم از دم
فرو شکست چه آیینهٔ خدای نما
گسسته بود ره فیض سافل از عالی

خروش و غلغله در طارم سپهر افتاد
ز شرم امت خود انبیا خموش شدند
زجای جست سرافیل دست بر بصور
وگر نه بیم فنا بود در جهان و همین
بلی خراب شود چونکه عالم اکبر
سزد فرو شکند گر ستون ارض و سما
چون بعد از مدتی تیرگی زمین انجلا

یافت یکی از سپاهیان کوفه و شام فریاد برآورد و امحمداه گفتند تو را چه میشود گفت حضرت محمد مصطفی را می بینم
که حیران انگشت بدندان گرفته گاهی بآسمان نظری افکند و زمانی بزمین نظاره میکند و اگر اکنون نفرین
کند یکی از ما بجای نخواهیم ماند **واقعهٔ بیست و نهم** فرو رفتن مرکب نیک صفات در میان
آب فرات بدانکه ارباب سیر و تواریخ کیفیت احوال مرکب حضرت سید الشهداء علیه السلام را که در السنه مشهور
است بذو الجناح بدین نهج مرقوم داشته اند که چون امام علیه السلام بمعارج درجات شهادت ارتقا یافت
مرکب آنحضرت در میان میدان گریان و نالان و شیهه زنان مانند مادر زدگان بر دور جسد مطهر
آن بزرگوار میگردید و اشک مانند باران از دیده میبارید و چنان ناله و فریاد میکشید که زمین و آسمان را
بجوش و خروش آورده بود چون ابن سعد ناپاک آن حیوان ذو شان را بدانحال مشاهده کرد فریاد زد یا
ویلکم دونکم فرس الحسین علیه السلام خذوه واتونی به وکان من جیاد خیل رسول الله صلی الله علیه واله
وای برشما بگیرید مرکب حسین علیه السلام را نزد من آورید و او از اسبهای نیک رسولخدا بود پس سواران لشکر
اسبها را بتاخت آوردند و دست بگرفتن آن سمند سیمین برافراختند فلما احس الجواد بهم جعل یمانع عن
نفسه ویکدم[1] بفمه و یرمح[2] برجله فیثب علی الفارس فیخبطه عن فرسه و یدوسه حتی قتل اربعین رجلا
وعشرین من روس الخیل ولم یقدروا علیه آن حیوان ذو شان چون لشکریان را در اطراف خود دید روی بآن
اشقیا نهاده ایشان را از خود دور مینمود و بالگد و دندان آنکافران را بجانب نیران میفرستاد و بعضی را

حمایت ذوالجناح از امام بیگناه

[1] کدم بالفتح گزیدن منتخب

[2] رمح بالفتح لگد زدن حیوان کذا فی المنتخب

مجروح کرده بر خاک می افکند و بر هیبت بر سواران و ایشانرا از پشت اسب میکشید و لگدکوب مینمودتا

انکه چهل نفر پیاده و بیست نفر از رؤسای شجعان سواران را بقتل رسانید و این بنا بروایت صاحب

دمعة الساکبة و صاحب ربیعة النجاة است و بروایت ابن شهراشوب و صاحب عوالم و ناسخ التواریخ و مدینة

المعاجز و بسیاری از کتب دیگر انجوان انسان فطرت چهل نفر از آن سپاه روسیاه را در بادیهٔ هلاکت

انداخت و در بحر المصائب گوید اسب آنحضرت مانند شیر غضبناک بران گروه مردود ناپاک حمله نمود بعضی را با

لگد چنان میزد که راکب مرکوب خرد شده بقعر سقر مقر میجست بعضی را بدندان میگرفت و چنان میفشرد که روح

پلیدش تا بدوزخ میدوید و بعضی را از اسب بر زمین انداخته در زیر سم به پایمال کردنش میپرداخت و باتش

دوزخ میانداخت و بروایتی غیر از مجروحین چهل تن از آن کافران را داخل آتش سوزان گردانید و بروایت دیگر

پانصد نفر را براه سقر فرستاد و چون ابن سعد پلید دید لشکر نمیتوانند او را بگیرند فریاد براورد ویلکم تباعدوا

عنه ودعوه لننظر ما یصنع وای بر شما دور شوید از او و او را بحال خود گذارید تا به بینیم چه میکند پس انکافران

از آن حیوان دور شدند فلما تفرق الناس من حوله وامن من الطلب جعل یتخطی القتلی ویطلب الحسین ع

حتی وصل الیه پس چون مردم از اطراف او متفرق شدند و از ایشان ایمن گشت در میان شهدا رفته شروع کرد

بتجسس و طلب کردن جسد مطهر امام علیه السلام پس بهر شهید میرسید چون میدید صاحبش نیست میگذشت و بر

سر شهید دیگر میرفت تا رسید بجسد مقدس امام علیه السلام و جعل یشم رائحته و یقبله بفمه و یمرغ ناصیته بدمه و هو

مع ذلک یصهل صهیلا عالیا و یبکی بکاء الثکلی حتی اعجب کل من حضر پس او بدن مطهر امام ع را میبوئید و

میبوسید و پیشانی خود را بخون آنحضرت آغشته مینمود و بصدای بلند شیهه میکشید و مانند زنان فرزند

مرده میگریست بطوریکه حاضران همه تعجب نمودند و در بحر المصائب گوید چون انجوان انسان فطرت

به پیکر چاک چاک آنمظلوم رسید بی اختیار خود را بر زمین زد و نالهٔ جان گداز از دل برکشید فبقیت

تجول و تصهل و تخوض فی العسکر یمینا و شمالا و ینتحب کما ینتحب الادمی و تلطم خدها بیدها و تعفر بالتراب

و تعض لسانها باسنانها و دمعها تجری علی خدیها و تدور علی جسد الامام ع من راسه الی رجله فلما

رآها الحسین علیه السلام تبکی اشار الیها بطرفه الضعیف فاتت و برکت الی جانبه فمد یده الیها یمسح علی وجهها

و عرفها و تنفض عنها التراب و فی روایة الاول وضع ناصیته فی دم الحسین علیه السلام ثم اقبل یرکض نحو

خیمة النساء و هو یحمحم و یصهل و یقول فی صهیله الظلیمة الظلیمة من امة قتلت ابن بنت نبیها پس

انجوان پیشانی خود را بخون امام ع رنگین نمود و بجانب خیام روان گردید درحالتیکه باواز بلند شیهه

میکشید و حمحمه مینمود و در حمحمهٔ خود میگفت داد از ظلم و ستم امتی که فرزند دختر پیغمبر خود را کشتند

عدد مقتولین ذوالجناح

[illegible] امام علیه

و در مخزن البکاء در ترجمهٔ الظّلیمه گوید یعنی طلب مینمایم جزای ظلم امّتی را که کشتند فرزند دختر پیغمبر
خود را و بروایت دیگر میگفت لظلیمة الظلیمة من امّة قتلت ابن بنت نبیّهم وهم یقرؤن القرآن الذی
جاء به الیهم بالجمله در آن هنگام نسوان طاهرات وبنات فاطمیّات در خیام حرم با لبهای تشنه و دلهای
داغ دار سرها بزانوهای غم نهاده بگریه و عزا اشتغال داشتند که ناگاه زینب خاتون صدای اسب را
شنید فرمود هذا فرس اخی الحسین ع قد اقبل اینک اسب برادرم حسین ع آمد و بروایت دیگر بسکینه
فرمود قد جاء ابوك بالماء فاستقبلیه ولعلّه معه شیئ من الماء اینك پدرت آمد برخیز استقبال
کن شاید برای تو آب ورده باشد فخرجت سکینة فرحانة بذکر ابیها والماء فرأت الجواد عاریا والسرج خالیا
من راکبه وهو یصهل وینعی صاحبه سکینه خاتون فرحناك شده بامید پدر و بامید آب از خیمه بیرون آمد در
حالیکه زینش خالیست و راکبش نیست و آن حیوان صیحه میزند و خبر مرگ صاحبش را میدهد فهتکت
خمارها ونادت قتل والله ابی الحسین ع پس آن مکرّمه معجر از سر کشید و فریاد بر آورد بخدا قسم کشته شد
پدرم حسین علیه السّلام و بروایت دیگر فریاد نمود واقتیلاه واابتاه واحسیناه واغربتاه وابعد سفراه واطول
کربتاه پس شروع نمود بگریه و این اشعار انشاد نمود ❊ مات الفخار ومات الجود والکرم ❊ واغبرّت
الأرض والآفاق والحرم ❊ مات الحسین فوالهفی لمصرعه ❊ وصار یعلو ضیاء الأمّة الظلم ❊
یاموت هل من فدی یاموت هل من عوض ❊ الله ربّی من الفجّار ینتقم ❊ چون اهل حرم صدای سکینه
را شنیدند همه از خیمه ها بیرون دویدند پس چون نظر آن بیکسان بر مرکب بی صاحب سیّد مظلومان
افتاد طپانچه بر روی زدند وگریبانهای خود را دریدند و فریاد بر آوردند وامحمّداه واعلیّاه واحسناه
واحسیناه واغربتاه واکربتاه واضیعتاه الیوم مات محمّد المصطفی صلّی الله علیه وآله الیوم مات علی
المرتضی الیوم ماتت فاطمة الزهراء

شیخ راشد ابن سلیمان حویزی گوید

واقبل مهر السبط یصرخ ناعیا	الی خیمة النسوان یبکی معولا	فلما رأین المهر قد جاء خالیا	خرجن من الفسطاط یبکین محفلا
وشققن منهن الجیوب بحسرة	وبرزن من بعد الخدور الی الملا	وصحن الا واسیداه برنّة	تکاد لها الأطواد أن تتزلزلا

در بحر المصائب گوید که اهلبیت طهارت چنان ناله و فریاد نمودند که زمین و زمان را بجوش وخروش در آوردند
و اهل ملکوت و ناسوت رجبرت در آمدند و نیز در آن کتاب از مقتل ابی مخنف از حضرت امّ کلثوم روایت کرده
که فرمود انّی کنت فی الخیمة اذ سمعت صهیل الفرس فخرجت فرأیت الفرس عاریا والسرج خالیا من راکبه فصرخت
وصرخت النساء معی فسمعت هاتفا اسمع صوته ولا اری شخصه وهو یقول والله ما جئتکم حتّی بصرته
بالطّف منعفر الخدین منحّرا ❊ وحوله فتیة تدمی نحورهم ❊ مثل المصابیح یغشون الدجی نورا ❊

استقبال کردن سکینه از اسب

چون دید اسب پدر آمد ع

ناله و فریاد اهل بیت اطهار ع

وَقد رکضت رکابی کی اصادفه	من قبل ان یلثم وسط الجنة الحورا
دنی الی اجل والله مقتدر	وکان امر قضاه الله مقدورا
کان الحسین سراجا یستضاء به	والله یعلم انی لم اقل زورا

فقلت له بحق معبودک من انت فقال انا ملک من ملوک الجن جئت انا وقومی انصر الحسین علیه السلام فوجدناه قد قتل ثم قال وآاسفا علیک یا اباعبدالله ثلاث مرات وحضرت صاحب الامر علیه السلام وعجل الله له الفرج در زیارت ناحیه مقدسه میفرماید واسرع فرسک شاردا الی خیامک قاصدا الی آخر ما مر فی واقعة الخامس والعشرین مؤلف گوید فقرات شریفه زیارت ناحیه تصریح است باینکه نسوان طاهرات وبنات فاطمیات در موقع شهادت امام علیه السلام در قتلگاه حاضر شدند واز مسطورات بعضی از کتب مقاتل مستفاد میشود که در حین شهادت غیر از علیا جناب زینب خاتون دیگری از اهلبیت حاضر نبود وبعضی از متتبعین گفته اند که ذوالجناح دو دفعه بجانب خیام آمد در دفعه اول همه نسوان صیحه زنان ونالهکنان بجانب مصرع آمدند وامام علیه السلام اشاره فرمود بایشان که برگردند بسوی خیام پس برگشتند واین قبل از اتمام امر شهادت بود وچون امر شهادت باتمام رسید وآثار انقلاب واضطراب در عالم ظاهر گشت بار دیگر ذوالجناح بجانب خیام آمد در این مرتبه بغیر از زینب صدیقه دیگری از زنان حاضر نبود وبعضی گویند آن مخدره با خواهرش ام کلثوم آمد ودر بحر المصائب از کتاب مخزن مخزون نقل کرده که ذوالجناح بخیمهگاه میرفت وبرمیگشت تا سه دفعه والعلم عندالله ودر ناسخ التواریخ گوید ومکشوف باد که اسب سیدالشهداء را که در کتب معتبره بنام نوشته اند افزون از دو مرکب سواری نیست یکی اسب رسولخدا که مرتجز نام داشت ودیگر شتر یکه او را مسناة مینامیدند واسبی که ذوالجناح نام داشته باشد در هیچیک از کتب احادیث واخبار وتواریخ معتبره من بنده ندیده ام وذوالجناح لقب شمر پسر ابیعه حمیری است واسب هیچیک را بدین نام نشنیده ام واگر اسب چند کس را جناح نام بود بازمربوط بذوالجناح ومنسوب بحسین علیه السلام نخواهد بود واگر از اسبهای پیغمبر صلی الله علیه وآله یکی را جناح نامیدند باز نشاید ذوالجناح گفت درهرحال بدین نام اسبی نامدار نبوده ودر کتاب مظاهر الانوار در ذکر مرکب آن بزرگوار گوید که مشهور آنست که ذوالجناح رسول بوده اما نبوده مؤلف گوید که جمعی از بزرگان مؤلفین واکابر متاخرین مانند حجة الاسلام اخوند ملا محمد باقر فشارکی در کتاب عنوان الکلام وجناب اخوند ملا عبدالخالق یزدی در کتاب مصائب المعصومین وفاضل متبحر جناب حاج ملا جعفر تبریزی در کتاب بحر المصائب مرکب سیدالشهداء را باسم ونام ذوالجناح ضبط نموده اند وخدا عالمست که اشخاص مذکور در کتابی از کتب معتبره اسب آنحضرت را بدین اسم ونام دیده اند یا آنکه چنانکه در السنه مشهور است مرقوم داشته اند ودر بحر المصائب در وصف ذوالجناح گوید که آن مرکب اولا مخصوص سواری سید انام بود وبعد از آن بزرگوار بعاشیه خلافت

وقت شهادت امام (ع) حضور زنان (ع)

معرفی مرکب ذوالجناح آنحضرت

شاه دلدل سوار زینت پذیر گردید وبعد از آن خانهٔ زینش از ورود حسن مجتبی رشك خانهٔ خورشید

وماه گردید وبعد از آن رکابش از پای مبارك گلگون سوار عرصهٔ کربلا صورت آویزهٔ گوش عرش خدا

را بمردم مینمود **تبیین وتوضیح** قال فی المجمع حمحمة الفرس صوته لطلب العلف دون الصهیل

وفی بعض النسخ صوته لطلب العطف ومنه الحمحم والحمحمه وزان زمزمه وفی بحر المصائب عن المجمع الظلیمه

وزان عظیمه ما تطلبه عند الظالم وهی اسم ما اخذ منك بغیر حق وهو ماخوذ من قولهم عند فلان ظلیمتی

وظلامتی ای الحق الذی اخذ منی ظلما ویحتمل ان یکون الظلیمة مرفوعة علی الابتداء والتکرار للتوجع

والتحسر والتفرغ والتحذر کما فی قولهم اخاك اخاك والصبی الصبی یعنی ان الحق ثبت لامة ویل لهم

فلا بد ان یطلب منهم یوما باسوء الحال واشد الخوف والانذار ویحتمل ان یکون منصوبة علی حذف

العامل کما فی قولهم الغزال الغزال الهلال الهلال یعنی ایها الناظرون انظروا الی هذا الظلم فتعجبوا

منه فقد غفل اصحابه من ذلك بانهم لا یطلبون منه کلا این یذهبون وکیف یخلصون منه بدون الانتقام

العذاب کما لا یخفی علی ذوی الافهام **تتمیم نفعه عمیم** بدانکه در مآل احوال ذو الجناح اخبار

مختلفه وروایات متعارضه وارد شده وانچه بنظر این حقیر کثیر التقصیر رسیده هشت قول است اول در بحار

الانوار وناسخ التواریخ وروضة الصفا ودمعة الساکبة وریاض المصائب بالفاظ مختلفه نقل کرده

اند که حضرت سجاد بر آن جواد نیك نژاد نظر میفرمود وفریاد مینمود واغربتاه واقتیلاه وامظلوماه وذو

الجناح ذو الجناح سر بزیر افکنده قطرات اشك از دیده های او میریخت وزاری مینمود وروی خود را بر

پای او میمالید وبسر خود بجانب میدان اشاره میکرد وپی در پی شیهه میکشید وسر خود را بر زمین میزد تا مبارك

آنکه نفسش قطع شده وحش پرواز نمود دوم در ناسخ التواریخ وینابیع المودة ودمعة الساکبة ومخزن

البکاء بالفاظ متفاوته ومتقاربه نقل کرده اند که آنجوان از خیمه گاه برگشت ومیدوید ومردم از صولت

او میگریختند واحدی قدرت نداشت نزدیك او رود وحمله میاورد بر لشکر پس بنزد جسد مطهر امام علیه السلام

آمد وپیشانی خود را بخون آن حضرت میمالید وبرمیگشت بخیام حرم تا سه مرتبه وپس از آن متوجه شد بجانب

فرات وخود را در وسط آب افکنده در آب فرو رفت والی الان کسی از او خبری ندارد وگویند که در زمان

ظهور قائم آل محمد عجل الله له الفرج ظاهر خواهد شد ودر رکاب آنجناب خواهد بود ودر مقتل آقا محمد جعفر

بهبهانی نقل شده که حضرت سید الشهداء علیه السلام باذو الجناح فرمود یا فرس ابی لا انفانی ولا تحزنی لا یرکبك

الا امام معصوم مثلی من ولدی وبروایت دیگر فرمود یا فرسی انت مرکوب وارثی وخیر اولادی یغیبك الله

عز وجل عن اعین الخلائق حتی یقوم قائمنا عجل الله فرجه ترجعین الی دولتنا ویرکب بك الخلف الحجة

در معنی الظلیمة وعلت تکرار آن

در مآل ذو الجناح اختلاف واقع است

بجری الفتح علی یده وهو علی ظهره سیم در بحر المصائب گوید بروایتی آنحیوان سر خود را چنان بر سنگ
زد که مغزش پریشان شده بفردوس جنان شتابان گردید چهارم و نیز در آن کتاب گوید و بروایت دیگر آن
حیوان از شیون اهل بیت هراسان شده باز روانهٔ میدان گردید و تا غروب آفتاب بدن مطهر امام و سایر
شهدا را محافظت مینمود و بعد از آن کسی از وی اثری ندید پنجم و نیز در آن کتاب از مقتلی که در سنهٔ هفتصد و پنجاه
و چهار هجری تالیف شده نقل نموده که چون امام علیه السلام از صدمهٔ گروه لئام از صدر زین بر زمین قرار گرفت و لشکر
قصد آنجناب نمودند ذوالجناح ببالین آنحضرت ایستاده بود و روی بآن ملاعین مینهاد و هر دو دست خود را
مینمود و بسیاری از سواران را از پشت اسب در گردانید و هر کس از پشت سر او در آمدی بلگد هلاک نمودی و لشکر
از او عاجز شدند و هیچکس را زهرهٔ آن نبود که نزد امام علیه السلام در آید در آنهنگام شمر بانگ زد بر پیادگان که
اسب را تیرباران کنید پس آن اشقیا در گرد اسب در آمدند و او را تیرباران نمودند چنانکه خون بسیاری از بدن
آنحیوان روان شد پس او بدانحال نزدیک بدن امام علیه السلام آمد و روی خود را از خون آنحضرت رنگین نمود و
خود را از میان لشکر بیرون افکنده رو بخیام طاهرات آمد چون اهلبیت او را بدانحال مشاهده کردند جوش
و خروش از ایشان بر آمد و زاری مینمودند و میگفتند ای اسب امیر ما را چه کردی و چگونه دلت روا داد که بی امام
باز آمدی و او را میان ظالمان و کافران بگذاشتی در آنحال اسب سر بلند کرد و دهن بر گوش حضرت زین العابدین
نهاد و در گوش آنحضرت چیزی بگفت و روی بکنار فرات نهاد و بروایتی رو بصحرا نهاده برفت تا بمدینه و چون
بمدینه در آمد و اهل مدینه دانستند که حضرت حسین علیه السلام را شهید کرده اند بیکباره همه ناله و فریاد بر آوردند
و آنحیوان بر در حرم رسول خدا صلی الله علیه و آله بایستاد و خون از دیده میبارید و میگریست تا آنکه بیفتاد و
جان بداد پس او را در بقیع دفن کردند ششم در بحر المصائب از کتاب نجاة الخافقین نقل نموده که ذوالجناح
یال و کاکل خود را از خون شهدا رنگین نموده بعد از رسانیدن خبر شهادت آنحضرت را باهلبیت عصمت
و طهارت رو به بیابان نهاد و دیگر کسی از وی اثری ندید و این قول در مصائب المعصومین نیز مسطور است
هفتم و نیز در بحر المصائب آورده که در وقت غروب روز عاشورا ذوالجناح را با لجام گسسته و زین واژگون و
کثرت تیر در مدینهٔ طیبه در نزد قبر و مسجد رسول خدا صلی الله علیه و آله دیدند که شیهه میکشد و فریاد میکند و
اهل مدینه همه بر دور او جمع شدند و بنای ناله و فریاد را گذاشتند و گویا که آنحیوان خبر شهادت سرور
شهیدان و اسیری زنان را برای رسول عالمیان آورده بود و بعد از غروب آفتاب و تاریکی شب غایب و پنهان
شد و کسی از او خبری و اثری ندید هشتم و نیز در آن کتاب از بعضی از کتب مقاتل نقل نموده که چون ذوالجناح نزدیک
خیمه گاه رسید و صیحه کشید و خبر شهادت امام علیه السلام را باهل حرم رسانید اهلبیت غریق دریای محنت و اندوه

در بارهٔ ذوالجناح اختلاف روایات

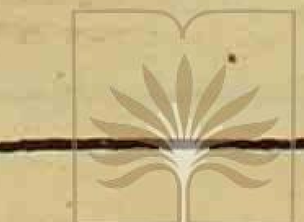
رفتن ذوالجناح بمدینهٔ طیبه

شدند و در انحال شهربانو بیه والدهٔ ماجدهٔ حضرت امام زین العابدین علیه السلام بیرون آمده بعد از وداع اهلبیت
بروی سوار گشته روانه شد و اثری از آنها پدید نگشت و بعضی گویند غیبت گاه او در کوهی است
در زمین ری الآن هم مشهور و معروف است و در اسرار الشهاده گوید غیبتگاه شهربانویه بنابر
آنچه که بر السنه مشهور است در کوهی از کوههای ری نزدیک مرقد سید اجل ثقه سید عبد العظیم
حسنی است و مشهور است که در سر آنکوه چیزی دیده میشود که شباهت دارد بقطعهٔ از معجر یا چادر و
مردان قدرت ندارند با نمکان نزدیک شوند و زن آبستن که در شکم او پسر باشد نیز نمیتواند نزدیک شود نیز
فقیر گوید قول هفتم و قول هشتم در غایت ضعف است و صحت آن بسیار بعید است و معتمد و معتبر این
اقوال در نزد این احقر قول اول و قول دوم است و چون غرض استقصای حال ذو الجناح بود این اقوال را
نقل نمودم و ملتزم صحت و صدق این روایات و حکایات نیستم والعهدة علی ناقلها **و پوشیده نماناد**
که جمهور علمای امامیه را اعتقاد آن است که شهربانویه در کربلا نبوده و پیش از آن در ایام نفاس بروضهٔ
رضوان خرامیده و از علامهٔ مجلسی علیه الرحمة نقل شده آنکوه که نزدیک طهران است و میگویند شهربانویه آنجا
غایب شده در روایات عامه و افواه الناس است و بعضی گویند شهربانویه که در کوه ری غایب شد زنی بود در میان
اهلبیت رسالت و مرضعهٔ یکی از اطفال سید الشهداء علیه السلام بود در کتاب بحر المصائب از صاحب بید نقل نموده
که او گفت روزی بقصد زیارت با نمکان رفتم و اطمینان کامل نداشتم و میگفتم رب شهرة لا اصل لها
بعد از دیدن آن غیبتگاه و مسجد و اوضاع سر تفکر بجیب تحیر فرو بردم و از جناب عالم الغیب والشهاده
کشف این مدعا را مسئلت نمودم بعد از زمانی شخص صادق القول ثقه را که اعتماد تمام باو داشتم ملاقات
نمودم و از او استکشاف این مطلب نمودم فرمود که در کتب تواریخ معتبره دیده ام که شهربانویه که والدهٔ جناب
سید سجاد علیه السلام بوده در کربلا نبود و در مدینه وفات یافته بود لکن شهربانو نام زنی بود در میان مخدرات
حرم رسالت که مرضعهٔ یکی از اطفال حضرت سید الشهداء علیه السلام بود چون حضرت بمیدان میرفت آن بیچاره بخدمت
حضرت آمد عرض کرد که من غریبم و از خانوادهٔ رسالت نیستم میترسم دشمنان با من بچشم خیانت نظر کنند حضرت
فرمود وقتیکه ذو الجناح بدر خیمه بیاید سوار شو هر جا که مقصد تو است خواهی رفت پس بنابر این بعد از آمدن
ذو الجناح سوار شده آمدند و در همان کوه ری غایب شدند و الآن همان آثار و علامت است که باقی مانده
و خواهد ماند تا قیامت **واقعهٔ سی ام** تکبیر گفتن لشکر در موقع شهادت فرزند پیغمبر صلی الله علیه و آله
از کتاب ربیع الابرار زمخشری نقل شده که چون خبر شهادت امام حسن علیه السلام بمعویه رسید بسجده افتاد و تکبیر گفت
و هر که با او بود نیز بسجده رفت و تکبیر گفت فقیر گوید چنانکه معویه و تابعانش برای شهادت امام حسن

جای غیبت جناب شهربانو

غیبت شهربانو در کوه ری

(روز عاشوراء)

بعد از افتادن سر تکبیر گفتن لشکر

تکبیر گفتند همچنین شمر پلید چون سر مقدس امام مجید علیه السلام را از بدن جدا نمود تکبیر گفت و بروایت منتخب
طریحی و ابی مخنف چون آن سر منور را بر نیزه نصب نمود گفت الله اکبر پس همه لشکر بمتابعت آن خبیث بتر گفتند
الله اکبر ابو مخنف گوید و کبر العسکر ثلاث تکبیرات و در ناسخ گوید سر مبارک آنحضرت را بر سنان نیزه بلند
نصب نمود و لشکریان سه کرت باعلا اصوات تکبیر گفتند و صاحب بحر المصائب و ورده که چون آن مظلوم بخاک افتاد
لشکر بجهة رغم امام امام تکبیر گفتند و حال آنکه با فتادن آنحضرت هر مکبری و موحدی از پا در آمد بلکه تکبیر و تهلیل
بزمین افتاد (بیت) اموی و کبرت الصفوف برغمه ❊ و برغم کل مکبر و مهلل ❊ و قیل ایضا
و یکبرون بان قتلت و انما ❊ قتلوا بک التکبیر و التهلیلا ❊ یعنی و تکبیر میگویند بجهة کشته شدن تو

ای آقای غریب و حال آنکه بکشتن تو تکبیر و تهلیل را کشتند **واقعۀ سی و یکم**

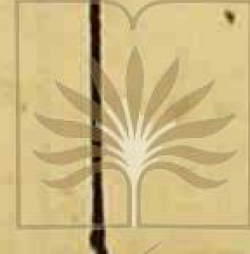
ندای حضرت روح الامین در بین آسمان و زمین در ناسخ التواریخ و مقتل ابو مخنف و مخزن البکا
مسطور است که بعد از شهادت سید مظلومان از جانب آسمان منادی ندا در داد قتل والله الامام
ابن الامام اخ الامام ابو الائمة الحسین بن علی بن ابیطالب قتل والله الهمام بن الهمام کشته شد بخدا
قسم امام پسر امام برادر امام پدر ائمه امام حسین بن علی بن ابیطالب علیه السلام کشته شد بخدا قسم بزرگوار

بزرگ همت فرزند	(ولنعم ما قیل)	بزرگوار عظیم الهمة.

فنادی مناد عند ذلک فی السما	الا انفصمت من دین احمد العری
الا قتلوا السبط النبی الغضنفری	اجتز منه الشمر راسا طال ما
فبکت املاک السموات العلی	والدهر بات علیه مشقوق الردی
والطیر ناح علی عزاه وعددا	فلا بکین علیک یا بن محمد
الا قتلوا الاسلام والدین والتقی	
اسنی لحجر النبوة مرقدا	
والوحش صاح لما عراه من الاسی	
حتی اوسد فی التراب ملحدا	

ندای ملک

و در بحار الانوار از کامل الزیارة از هشام بن سعید روایت کرده که بعد از شهادت امام علیه السلام ملکی از ملائکه
فردوس نازل شد بدریاها و بالهای خود را گشود و فریاد بر آورد یا اهل البحار البسوا اثواب الاحزان
فان فرخ رسول الله صلی الله علیه و آله مذبوح ای اهل دریاها همه لباس حزن و اندوه بپوشید بدستیکه
سبط رسول خدا را سر بریدند و بعد آن ملک بال و پرهای خود پاره از تربت آنحضرت را برداشت و پرواز نمود
بجانب آسمان فلم یلق ملکا فیها الا شمها و صار عنده لها اثر و لعن قتلته و اشیاعهم و اتباعهم پس
ملاقات نکرد او ملکی را مگر اینکه استشمام نمود آن تربت را و اثری از آن تربت نزد او ماند و لعنت کرد بر
قاتلین آنحضرت و تابعین ایشان و در ناسخ از مقتل ابن طاوس رحمه الله روایت نموده که بعد از شهادت آن
حضرت هاتفی ندا در داد ❊ ان الرماح الواردات صدورها ❊ نحر الحسین تقاتل التنزیلا ❊

صلی علیه و اله جبرئیلا	و کانما قتلوا اباک محمدا	قتلوا بک التکبیر و التهلیلا	و یصلون بان قتلت و انما

واقعهٔ سی و دوم نفرین ملائکه بر قاتلین امام مبین در بحار الانوار از امالی شیخ صدوق از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود چون جدم حسین علیه السلام را شمشیر زدند و خواستند سر مقدسش را از بدن جدا کنند هاتفی از جانب پروردگار عزت از ساق عرش ندا در داد الا ایتها الامة المتحیرة الظالمة بعد نبیها لا وفقکم الله لاضحی و لا فطر ای امت بدکردار ستمکار بعد از پیغمبر خود خدا شما را بنماز عید اضحی و فطر توفیق ندهد و پس از آن فرمود والله ما وفقوا و لا یوفقون ابدا حتی یقوم ثائر الحسین علیه السلام بخدا قسم توفیق نیافتند بر آن و نخواهند یافت تا آنکه طلب کنندهٔ خون حسین علیه السلام ظاهر شود و علامهٔ مجلسی علیه الرحمه در توجیه این حدیث شریف چند وجه ذکر فرموده اول آنکه شاید توفیق نیافتن بجهت اشتباه شدن هلال این ماه باشد بر ایشان چنانکه اکثر علماء چنین فهمیده اند و یا بجهت مستور شدن پیشوایان دین مبین و ظاهر نشدن ایشان بر ستمکاران که هرگز توفیق نیابند بر این دو نماز و یا بر وجه کمال و بنحو کامل موفق نشوند و یا هیچ وجه بنا بر اینکه امام حق از جملهٔ شرایط نماز عیدین باشد و محتمل است که این حکم مخصوص مخالفین باشد و اظهر نزد من وجه آخر است که این نفرین و توفیق نیافتن بر این دو نماز در بارهٔ مخالفان است نه شیعیان و در ناسخ التواریخ بعد از ذکر این حدیث گوید تواند شد که توفیق نیافتن ایشان بر فطر و اضحی از هر آن باشد که در اطاعت امام بحق نبودند و آنکس که امام خویش را نداند و اطاعت نکند در شریعت ادراک هیچ فرضی و سنتی نتوان کرد و شیخ صدوق علیه الرحمه در کتاب من لا یحضره الفقیه از حنان بن سدیر روایت کرده که او گفت از پدرم سدیر شنیدم که گفت از حضرت امام محمد باقر علیه السلام سؤال کردم از روزهٔ روز عرفه و عرض کردم فدای تو گردم عامه میگویند که روزهٔ این روز برابر است با روزهٔ یکسال حضرت فرمودند که پدرم صلوات الله علیه روز عرفه را روزه نمیگرفتند عرض کردم فدای تو گردم چرا نمیگرفتند فرمود یوم عرفه یوم دعاء و مسئلة فاتخوف ان یضعفنی عن الدعاء روز عرفه روز دعاء و سؤال است میترسم که روزه مرا ضعیف کند و از دعا باز مانم و اتخوف ان یکون یوم عرفة یوم الاضحی و لیس بیوم صوم و خائفم که مبادا روز عرفه روز عید باشد و در واقع روز عید را روزه گرفته باشم و آن روز روز روزه گرفتن نیست و مجلسی اول رضوان الله علیه در شرح فقیه بعد از ذکر این حدیث شریف فرموده بدانکه این حدیث جمع میکند میان اخباریکه در فضل صوم عرفه وارد شده است و اخباریکه در ترک روزه آن رسیده از دو وجه یکی آنکه روایات صوم حمل بر تقیه باشد دوم آنکه وقتی مکروه باشد که هلال محقق نباشد یا خوف داشته باشد که از دعا ضعیف شود و اخبار فضیلت در صورتی باشد که هلال محقق باشد و از دعا کردن ضعیف نشود و ظاهر کلام صدوق این است که تا حضرت صاحب الامر خروج نفرماید

محرومی مردمان از ضحی و فطر

یعنی ائمه ظاهر نباشد یعنی بجهت غالب نشدن

کراهت روزهٔ عرفه

(روز عاشوراء)

ملال محقق نمیباشد هرچند ما بر بینیم البته در اول ماه اشتباه است چنانکه گفته است إنّ العامّة غیر موفقین
لفطر ولا اضحی وانّما کره صلوات الله علیه صوم عرفه لانّه کان یکون یوم العید فی اکثر السنین وتصدیق ذلک ما
قاله الصّادق علیه السلام لمّا قتل الحسین بن علی علیهما السلام امر الله عزّ وجلّ ملکاً فنادی ایّتها الامّة الظالمة القاتلة
عترة نبیّها لا وفقکم الله لصوم وفی حدیث اخر لا وفقکم الله لفطر ولا اضحی بدرستیکه عامّه موفق
نمیشوند که فطر را افطار کنند و روز عید را بدانند که روزه نگیرند وموفق نمیشوند که حج ایشان
درست باشد وحضرت باقر صلوات الله علیه کراهت داشتند از روزهٔ عرفه زیرا که در اکثر سالها در روز
عرفه روز عید است ومصدّق این آن است که حضرت امام جعفر صادق علیه السلام میفرمود که چون حضرت امام
حسین علیه السلام شهید شد حق سبحانه وتعالی امر فرمود ملکی را ندا کند که ای امت ستمکار که عترت و
ذریت رسول خود را کشتید توفیق ندهد حقتعالی شما را که روزهٔ شما وافطار شما صحیح باشد ودر حدیث
دیگر چنین است که توفیق ندهد شما را که عید فطر وعید قربان شما درست باشد واین حدیث در علل
وکافی نیز مذکور است وصدوق علیه الرحمه نقل بالمعنی کرده است ونهایت اختلاف بهم رسانیده است
وحدیث اول که نقل کرده است بعضی از آن از حضرت امام محمد تقی است ونسبت بصادق علیه السلام داده است
مگر آنکه مرادش از صادق معصوم باشد که بسیار کرده اند امّا حدیث اول منقول است در قوی از محمد بن
اسمعیل ثقه که عرض نمودم بحضرت امام محمد تقی صلوات الله علیه فدای تو گردم چه میفرمائی در عامّه
وبروایت کافی چه میفرمائی در صوم عامّه روایتی بما رسیده که ایشان توفیق نمییابند که روزه بدارند
حضرت فرمودند دعاء ملک بر ایشان مستجاب شده است که چون سکّان جهنّم شهید کردند امام
حسین صلوات الله علیه را حق تعالی امر فرمود ملکی را ندا کند ای امت ظالم که عترت پیغمبر خود را میکشید
حق تعالی شما را توفیق صوم وفطر ندهد ودر حدیث دیگر توفیق فطر واضحی ندهد واز کلینی روایت
کرده است در قوی که حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه فرمودند چون شمشیر زدند بر حضرت
امام حسین علیه السلام وآنحضرت از اسب افتاد وخواستند سر آنحضرت از بدن مبارک جدا کنند منادی از عرش
ندا کرد ای امت حیران شده گمراه شده بعد از پیغمبر خود حقتعالی توفیق اضحی وفطر نه دهد بشما پس فرمود
از این جهت است والله که عامّه موفق نشدند ونخواهند شد تا وقتیکه حضرت صاحب الامر بیرون آید
وطلب خون آنحضرت کند با آنکه قاتلان آنحضرت را واضیان بفعل ایشان را زنده کند
وشیعیانی که در هر زمان آرزوی نصرت داشتند ایشان را نیز زنده کنند وجمعی از شیعیان
ایشان را کشته حقسبحانه وتعالی ایشان را زنده کند وباز بقتل رسانند

استجابت دعای ملک

روایت دیگر در دعای ملک

واقعهٔ سی و سیم در این روز ابن سعد بد نهاد سر مقدس امام را بکوفه فرستاد چنانکه در ملهوف و بحار الانوار و ناسخ التواریخ است و در کامل بهائی و روضة الصفا و حبیب السیر و بعضی از کتب دیگر نیز ارسال سر مقدس امام علیه السلام را بکوفه در این روز نوشته اند در کامل بهائی بعد از ذکر کیفیت شهادت آنحضرت گوید و هم در این روز عمر سعد سر امام را بدست خولی و حمید داد و بکوفه فرستاد و باقی سرهای اصحاب و اقربای حسین علیه السلام را که ایشان هفتاد و دو تن بودند بدست شمر بن ذی الجوشن و قیس بن اشعث و عمرو بن الحجاج فرستاد و در روضة الصفا گوید و در روایتی آنکه عمر بن سعد سر مبارک آنجناب را با بشر بن مالك و خولی بن یزید بکوفه فرستاد و بشر سر انور را بر زمین نهاده با عبید الله گفت

قتلت خیر الناس امّا و ابا	و من یصلّی القبلتین فی الصبی	انّی قتلت الملك المحجّبا	املأ رکابی فضّة و ذهبا

عبید الله از این حدیث در خشم شده گفت اگر میدانستی که امام بدین صفات متصف است چرا او را کشتی و الله که هیچ چیز از من بتو نرسد بلکه تو را باو رسانم آنگاه فرمود تا او را گردن زدند و در حبیب السیر گوید و همان لحظه که واقعهٔ هائله روی نمود عمر سعد سر امام حسین علیه السلام نزد ابن زیاد ارسال داشت و در بحار الانوار از ابن طاوس و ابن نما نقل نموده که چون حضرت سید الشهداء علیه السلام در کربلا در روز عاشوراء بدرجهٔ شهادت رسید عمر سعد سر انور آنحضرت را در همان روز بمصاحبت خولی بن یزید اصبحی و حمید بن مسلم ازدی برای ابن زیاد فرستاد و حکم نمود سرهای سایر اصحاب اهلبیت آنحضرت را از بدن مطهر ایشان جدا نمودند و آنها هفتاد و دو تن بودند و آن سرهای مقدسه را نیز در همان روز همراه شمر بن ذی الجوشن و قیس بن اشعث و عمرو بن الحجاج روانهٔ کوفه نمود و در ناسخ التواریخ گوید چون عمر بن سعد سر مبارک سید الشهداء علیه السلام را بخولی سپرد فرمان کرد تا دیگر سرها را تنظیف کردند و از خاك و خون بستردند و بدینگونه بر اقوام لشگر بخش کرد تا در طلب تقرب درگاه و کسب منزلت و جاه به نزد ابن زیاد برند قیس بن اشعث کندی را که قائد قبیلهٔ کنده بود سیزده سر سپرد و شمر بن ذی الجوشن که سرهنگ قوم هوازن بود دوازده سر بدو داد و جماعت بنی تمیم را هفده سر بهره افتاد و گروه بنی اسد را شانزده سر بهره رسید و مردم مذحج حامل هفت سر بودند و سیزده سر بر سایر قبایل بخش نمود و این جمله را بکوفه روان داشت و خود روز عاشوراء و روز یازدهم را تا گاهی که آفتاب از زوال بگشت در کربلا اقامت نمود الخ **واقعهٔ سی و چهارم** گفتار ابلیس لعین بازمرهٔ شیاطین شیخ صدوق رضوان الله علیه در کتاب خصال از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که ابلیس لعین چهار مرتبه ناله کرد اول روزیکه حق سبحانه و تعالی او را لعنت کرد دوم روزیکه او را بر زمین فرستاد سوم در هنگامیکه محمد صلّی الله علیه و آله مبعوث شد بعد از آنکه زمانها گذشته بود که پیغمبری مبعوث

انفاذ رؤس شهداء

در چهار روز ناله شیطان

انشد بود چهارم در وقتیکه سوره مبارکه حمد نازل شد و دوم مرتبه شادی و تغنی کرد حین اکل ادم من الشجرة وحین اهبط الی الجنة ثمانیکه حضرت ادم علیه السلم از شجره خورد و روزیکه انحضرت از بهشت بزمین امد مؤلف گوید بموجب حدیث زائده یکمرتبه دیگر هم ابلیس اظهار فرح و شادی نمود و ان روز عاشوراء بود چنانکه در حدیث امر ایمن است که امیرالمؤمنین علیه السلم فرمود ولقد قال لنا رسول الله صلی الله علیه واله حین اخبرنا بهذا الخبر ان ابلیس فی ذلک الیوم یطیر فرحا فیجول الارض کلها فی شیاطینه وعفاریته فیقول یا معشر الشیاطین قد ادرکنا من ذریة ادم الطلبة وبلغنا فی هلاکهم الغایة واورثناهم النار الا من اعتصم بهذه العصابة بدرستیکه رسول خدا فرمود در وقتیکه خبر داد ما را باین خبر که ابلیس لعین در روز قتل فرزندش حسین علیه السلم از نهایت فرح و شادی پرواز میکند و با لشگر خود همه روی زمین را میگردد و میگوید ای گروه شیاطین بدرستیکه ما درک نمودیم از فرزندان ادم مقصد و مطلب خود را و در گمراهی و هلاکت ایشان بنهایت ارزوی خود رسیدیم و ایشان را مستوجب اتش دوزخ نمودیم مگر کسیکه دست بدامن این گروه نیکوکار زند و بریسمان محبت ایشان متمسک باشد فاجعلوا شغلکم بتشکیک الناس فیهم وحملهم علی عداوتهم واغرائهم بهم وباولیائهم حتی تستحکم ضلالة الخلق وکفرهم ولا ینجو منهم ناج پس شغل و کار خود را در این قرار دهید که مردم را بشک بیندازید در حقیقت ایشان و وادار کنید بر دشمنی ایشان و چنین کنید که بر ایشان و دوستان ایشان هجوم اورشوند تا اینکه ضلالت و کفر مردم را محکم کنیم و نگذاریم کسی از ایشان نجات یابد پس فرمود ولقد صدق علیهم ابلیس ظنه وهو کذوب انه لا ینفع مع عداوتکم عمل صالح ولا یضر مع محبتکم ومولاتکم ذنب غیر الکبائر بتحقیق که شیطان راست گفت با ایشان و هر چند که ان ملعون بسیار دروغگو است هیچ عمل صالحی با عداوت شما فایده ندارد و با محبت و مودت شما هیچ گناهی ضرر نمیرساند مگر گناهان کبیره زائده میگوید چون حضرت زین العابدین ع این حدیث را از جناب زینب خاتون برای من نقل نمود فرمود ای زائده بگیر این حدیث را از من و حفظ کن اگاه باش که اگر یکسال تمام در طلب این حدیث سعی و کوشش نمائی و شتر برانی با زاندک و کراست

واقعهٔ سی و پنجم

طوفانی شدن هوا در مصیبت سید الشهداء در کتاب مخزن البکاء اورده که در وقت شهادت امام علیه السلم بادهای تند و تار وزید چنان انقلاب شد که مردم گمان کردند قیامت برپا شده بسیاری از خوف مردند محتشم کاشانی گوید

نخل بلند او چه خسان بر زمین زدند	طوفان باسمان زغبار زمین رسید	باد ان غبار چون بمزار نبی رساند
گرد از مدینه تا فلک هفتمین رسید	کرد این خیال وهم غلط کار کان غبار	تا دامن جلال جهان افرین رسید

و سید بن طاوس علیه الرحمه در ملهوف گوید فارتفعت فی السماء فی ذلک الوقت غبرة شدیدة سوداء مظلمة فیها ریح حمراء لا تری فیها عین ولا اثر حتی ظن القوم ان العذاب قد جاءهم فلبثوا فی ذلک ساعة ثم انجلت عنهم دراتوقت

شادمانی شیطان لعین

اغراء بالکسر برانگیختن منتخب منه

طوفانی شدن هوا

غبار شد بدیسیاه تاریکی در آسمان مرتفع گردید که در آن باد سرخ بود بنحویکه بچشم جائی دیده نمیشد تا اینکه مردم گمان کردند عذاب الهی نازل شد پس یکساعت بدانحال بود و پس از آن هوا روشن گردید

واقعهٔ سی و ششم ظلمت شرق و غرب عالم در مصیبت سرور بنی آدم در بحار الأنوار از ابو قبیل روایت کرده که او گفت لما قتل الحسین بن علی علیهما السلام کسفت الشمس کسفة بدت الکواکب نصف النهار حتی ظننا انها هی القیمة چون حسین بن علی علیهما السلام شهید گشت آفتاب منکسف و گرفته شد بنحویکه در میان روز ستاره ها ظاهر شد تا اینکه گمان کردیم قیامت برپا میشود و بروایت دیگر در بحار تا سه روز آفتاب گرفته شد و ستاره ها نمایان بود و بعد از سه روز خورشید ظاهر گشت

واقعهٔ سی و هفتم باریدن خاک و خاکستر در مصیبت عزیز خالق اکبر در بحار الأنوار و منتخب و مقام زخار و ناسخ التواریخ از کامل الزیاره نقل کرده اند که لما قتل الحسین بن علی علیهما السلام امطرت السماء ترابا احمر چون حضرت حسین علیه السلام بدرجهٔ رفیعهٔ شهادت رسید از آسمان خاک سرخ بارید و در خبر هیثم تمار است که فرمود و تمطر السماء دما و رمادا و از آسمان خون و خاکستر میبارید و نیز در بحار در حدیث حضرت مجتبی صلوات الله علیه است که برادر خود امام حسین علیه السلام فرمود فیجتمعون علی قتلک وسفک دمک وانتهاک حرمتک و سبی ذراریک ونسائک وانتهاب ثقلک فعندها تحل ببنی امیة اللعنة وتمطر السماء رمادا ودما الخبر پس اجتماع مینمایند بکشتن تو و ریختن خون تو و هتک حرمت تو و اسیر نمودن زنان و فرزندان تو و غارت نمودن اموال و اثقال تو پس در آن هنگام وارد میشود لعنت خدا بر بنی امیه و از آسمان خاکستر و خون میبارد

مؤلف گوید بقیهٔ این خبر در واقعهٔ تاثر ممکنات ذکر خواهد شد ان شاء الله تعالی **تحقیق دقیق** بعضی از اهل ایما و اشاره گفته اند که جملهٔ از اخبار و آثار دلالت دارد بر اینکه روز عاشورا خاک سرخ و خاکستر از آسمان بارید پس وقتیکه با دقت و تدبر در این امر ملاحظه شود بر عاقل عارف معلوم خواهد شد که باریدن خاک و خاکستر از قبل حضرت رب العزة مصداق آنستکه حضرت سید الشهداء علیه السلام بعد از شهادت فرزند خود علی اکبر فرمود ولدی علی الدنیا بعدک العفا پس کلام آن خلیفة الله تاثیر کرد بر وجهیکه هم بر حسب باطن و هم بر حسب ظاهر آثار آن بروز و ظهور فرمود و بعد از این یک سر الطف و ادق از این نیز مستفاد میشود و آن این است که احداث و ایجاد این آیات عظیمه و آثار عجیبه از قبل حضرت رب العزة یعنی باریدن خاک و خاکستر اشاره باین است که یا حبیبی یا حسین یا من علی دینه علی الدنیا بعدک العفا ینبغی ان یکتب بالنور علی احداق الحور هذا السر المسطور و نیز گفته اند که از این سر یک سر لطیف و دقیق دیگر نیز مستفاد میشود و آن این است که این آثار را حقتعالی ایجاد فرمود برای ماتم داری و عزاداری حضرت سید الشهداء علیه السلام پس احسن حالات در این ماتم و عزا و بهترین زینتهای آن این است که اهل این ماتم

بیان ظلمت شرق و غرب

تحقیق فاضل

وعزا خاک وخاکستر بر سرهای خود بریزند هرچند در بعضی از اوقات باشد مثل ایام محرم وبالخصوص در روز عاشورا پس خوشا بر حال عارف این نکتها وعامل این علمها وخوشا بر حال کسیکه تارک خیالات فاسده و توهمات کاسده باشد وگوش ندهد بسخنان جهال ومردمان نادان از اهل اینزمان که العوام کالانعام بل هم اضل میباشند فتامل وتدبر

واقعهٔ سی وهشتم باریدن خون از چرخ نیلگون در بعضی از زیارات حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء چنین عرض میشود السلام علیک یا من بکت علیه السماء بالدماء یا قتیل الظماء وصاحب ناسخ التواریخ گوید در باریدن خون از آسمان در مصیبت امام حسین علیه السلام علماء عامه وفقهاء اثنا عشریه متفق الکلمه اند ودر بحار الانوار وناسخ از کامل الزیاره از حضرت زین العابدین علیه السلم روایت کرده اند که فرمود ان السماء لم تبک منذ وضعت الا علی یحیی بن زکریا والحسین بن علی علیهما السلام از آنگاه که حق سبحانه وتعالی آسمان را خلق کرده است هرگز بر کسی نگریست مگر بر یحیی بن زکریا وحسین بن علی علیهما السلام عرض کردند ای شیء کان بکائها گریهٔ آسمان بچه نحو بود فرمود اذا استقبلت بالثوب وقع علی الثوب شبه اثر البراغیث من الدم هرگاه کسی با جامه بروی بیرون میشد مانند آثار خون براغیث بر جامه نمودار میشد و از قرظة بن عبدالله منقولست که روزی در نصف النهار آسمان بارش کرد وجامه های سفیدی را دیدم که از بسیاری خون سرخ شده اند وچون شترها رفتند در بیابان که آب بیاشامند آبها خون شده بود واز آن پس مکشوف گردید که در همان روز حضرت حسین را کشته اند وابن شهر آشوب در مناقب در فصل آیات بعد از شهادت آنحضرت از کتاب الاول النبوة وتاریخ نسوی از نضرة الازدیه روایت کرده که او گفت چون حضرت امام حسین کشته شد از آسمان خون بارید بطوریکه خمها وجره های ما پر از خون شد ودر ناسخ گوید ابن حجر که از متعصبین اهل سنت وجماعت است میگوید ظهر یوم قتل الحسین علیه السلام من الآیات ان السماء امطرت دما وان اوانیهم ملئت دما از آیات عظیمه که روز قتل حضرت حسین علیه السلام پدید گشت یکی آن بود که از آسمان خون بارید بطوریکه اوانی وظروفهای مردم پر از خون شد ونیز در آن کتاب گوید بطرق عدیده سند بهلال بن ذکوان میرسد که او گفت لما قتل الحسین علیه السلام مکثنا شهرین او ثلاثة کانما لطخت الحیطان بالدم من صلوة الفجر الی غروب الشمس چون حضرت امام حسین به درجهٔ شهادت رسید دو ماه ویا سه ماه از هنگام سفیدهٔ صبح تا غروب آفتاب جدران وحیطان خون آلود مینمود ونیز گوید بسفری بیرون شدیم از آسمان خون بارید بر ما چنانکه اثر آن بر جامه های ما بجای ماند وبروایت دیگر اثر آن خون در جامه های ما باقی بود تا گاهیکه پاره پاره گشت

واقعهٔ سی ونهم جوشیدن خون از زمین در مصیبت امام مبین در بحار الانوار وقمقام زخار وناسخ التواریخ از کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده اند که فرمود هشام بن عبد الملک مروان کس فرستاد که بگوید پدرم

باریدن خون از آسمان

روایت قرظة بن عبدالله

امام محمد باقر علیه السلام را و را بجانب شام حرکت داد پس چون بمنزل او شرف قدوم ارزانی داشت واو پدرم را ملاقات نمود عرض کرد یا ابا جعفر اشخصناك لنسئلك عن مسئلة لم یصلح ان یسئلك عنها غیری ولا اعلم فی الارض خلقا ینبغی ان یعرف وعرف هذه المسئلة ان کان الا واحدا ای جعفر تورا بجانب شام کوچ دادم از جهة اینکه مسئله از تو سؤال کنم که غیر از من سزاوار نیست کسی این مسئله را از تو سؤال نماید ونمیشناسم در روی زمین کسی را که سزاوار باشد دانستن این مسئله را یا از پیش دانسته باشد اگر باشد جز یکتن نخواهد بود یعنی جز تو کس نیست که از عهدهٔ جواب آن برآید پدرم امام محمد باقر علیه السلام فرمود خلیفه سؤال کند از چیزی که مکنون اوست اگر بدانم جواب گویم واگر ندانم لا ادری خواهم گفت چه آنکه سخن راست سزاوارتر است برای من هشام گفت اخبرنی عن اللیلة التی قتل فیها علی بن ابیطالب بما استدل به الغائب عن المصر الذی قتل فیه علی قتله وما العلامة فیه للناس خبر ده مرا از شبی که علی بن ابیطالب علیه السلام را کشتند بچه چیز استدلال کردند کسانیکه حاضر نبودند وبچه علامت قتل آنحضرت را دانستند وچون جواب این مسئلت بگفتی دیگرباره بفرمای که جز برای آن بزرگوار در شهادت دیگری آن نشانه پدید آمد یا نه پدرم فرمود انه لما کانت اللیلة التی قتل فیها علی علیه السلام لم یرفع علی وجه الارض حجر الا وجد تحته دم عبیط حتی طلع الفجر در آن شب که علی علیه السلام کشته شد سنگی را از روی زمین برنداشتند مگر اینکه در زیر آن خون تازه یافتند تا وقتیکه سپیدهٔ صبح بدمید وچنین بود در شبی که هرون برادر موسی مفقود شد وچنین بود در شبی که یوشع بن نون مقتول گشت وچنین بود شبی که عیسی بن مریم صعود فرمود وچنین بود شبی که شمعون بن حمون بقتل رسید وکذلك اللیلة التی قتل فیها الحسین بن علی علیهما السلام وهمچنین در آن شب که حسین بن علی علیهما السلام شهید گشت این نشانه مشهود گردید چون هشام این حدیث بشنید گونه‌اش دیگرگون شد واز شدت غضب افروخته گشت وهمی خواست که پدرم را بیازارد پدرم با وی فرمود خلیفه واجبست بر عباد که امام خویش را اطاعت کنند واز در صدق سخن گویند همانا مرا دعوت نمودی که مسئلهٔ از من پرسش نمائی ومن با تمام دانش وبینش خود جواب گویم اجابت نمودم وطاعت کردم پس باید خلیفه ظن نیك خویش دیگرگون نکند از این سخن نیران غضب هشام فرو نشست وگفت اگر خواهی بجانب اهل خود مراجعت کن چون پدرم آهنگ مراجعت نمود هشام از وی عهد وپیمان گرفت که این حدیث با کس نگوید چند که هشام زنده باشد امام علیه السلام آنکرد که وی خواست تا خاطرش بیارامد ونیز در بحار ودر مقام مسطور است که ابن قولویه بسند خود از ابی نصره از مردی از اهل بیت المقدس روایت کرده است که او گفت والله لقد عرفنا اهل البیت المقدس ونواحیها عشیة قتل الحسین بن علی علیهما السلام بخدا قسم که اهل بیت المقدس ونواحی آن شهادت حسین علیه السلام را شامگاه روز عاشوراء بدانستند ابو نصره از آنمرد پرسید که چگونه دانستند گفت ما رفعنا حجرا ولا مدرا ولا صخرا الا ورأینا تحتها دما یعنی هیچ سنگ وکلوخی را از زمین برنداشتیم مگر اینکه

علامت قتل علی علیه السلام

ظهور قتل امام علیه السلام بر اهل بیت المقدس

در زیر آن خون تازه میجوشید و در ناسخ نیز همین مضمون را از عوالم و کتب دیگر نقل نموده و بقیهٔ این خبر در ضمن وقایع روز یازدهم اینماه ذکر خواهد شد انشاء الله تع و نیز در ناسخ و قمقام از ابن سعد که یکی از رواة عامه است نقل کرده اند که او در طبقات گوید ما رفع حجر فی الدنیا الا و تحته دم عبیط و لقد امطرت السماء دما بقی اثره فی الثیاب حتی تقطعت در تمام دنیا سنگی از زمین برداشته نشد مگر اینکه از زیر آن خون تازه میجوشید و از آسمان خون بارید و اثر آن در جامه ها باقی بود تا آنگاه که پاره پاره گشت

تذییل ذکره دخیل

قال الله تعالی فما بکت علیهم السماء و الارض و ما کانوا منظرین در این آیهٔ کریمه حق سبحانه و تعالی تحقیر و تعییر فرموده و هلاک فرعون و آل او را که پس از ذکر هلاکت و استیصال ایشان میفرماید پس نگریست بر ایشان آسمان و زمین و نبودند مهلت داده شدگان از وقتی بوقتی دیگر یعنی چون موقع نزول عذاب در رسید ابدا توقف و امهالی در آن نشد بلکه فی الحال همه مستاصل شدند و این نقیض آن است که گویند فلان بکت علیه الشمس و القمر و کسفتا ماه و خورشید بر فوت فلان کس گریستند و در میان اهل فرس نیز شایع است که گویند بر فوت فلان آسمان و زمین گریستند و در و دیوار بگریه در آمدند و این مبالغه است بر وجوب جزع و بکای اشیاء و در اینجا مراد آن است که حال ایشان نقیض حال کسی است که فقدان او در نظر مردم عظیم نماید و در حق او گویند آسمان و زمین بر او گریستند و در و دیوار از مفارقتش بگریه در آمدند بلکه آسمان و زمین بر ایشان نگریستند و هیچکس موت ایشان را بحسابی نگرفت بجهة آنکه مبغوض و مسخوط اهل آسمان و زمین بودند و در بحار الانوار از تفسیر علی بن ابراهیم از حضرت امیر المؤمنین علیه السلام روایت کرده که روزی مردی از دشمنان خدا و رسول بر آن حضرت گذشت آنجناب فرمود فما بکت علیهم السماء و الارض و ما کانوا منظرین و بعد از آن مرد حضرت حسین بر آنجناب گذشت پس چون فرزندش حسین را دید فرمود لکن لهذا لتبکین علیه السماء و الارض و ما بکت السماء و الارض الا علی یحیی بن زکریا و الحسین بن علی علیهما السلام لکن بر این یعنی بر حسین ع آسمان و زمین گریه خواهند کرد و آسمان و زمین گریه نکردند بر کسی مگر بر یحیی بن زکریا و حسین بن علی علیهما السلام و بروایت دیگر در بحار و قمقام و ناسخ روزی امیر المؤمنین علیه السلام در مسجد نشسته بود و جماعتی از اصحاب در خدمت او جمع بودند که امام حسین ع در آمد تا پدر بزرگوارش با یستاد حضرت دست مبارک بر سر او نهاده فرمود یا بنی ان الله تعالی عیر اقواما فی القرآن فقال فما بکت علیهم السماء و الارض و ما کانوا منظرین ای فرزند بار یتعالی تعییر نموده در قرآن گروهی را و فرموده آسمان و زمین نگریستند بر ایشان و مهلت داده نشدند و ایم الله لیقتلنک ثم تبکیک السماء و الارض و بخدا قسم ترا میکشند و آسمان و زمین بر تو میگریند و بروایت دیگر فرمود اما ان هذا سیقتل و تبکی علیه السماء و الارض و در تفسیر منهج از معالم نقل نموده که چون موسی بن عمران علیه السلام وفات کرد چهل صباح آسمان و زمین بر او

قال فی المجمع ایم الله بفتح همزه و کسرها اسم موضوع للقسم لا جمع یمین خلافا للکوفیین مثل ایمن الله و فیها لغات کثیرة و همزتها للوصل و قد تقطع منه عفی عنه

گریستند و چون حضرت حسین صلوات الله علیه شهید شد آسمان بر او بگریه در آمد و از آنوقت هر شب بر او گریه میکند و علامت گریهٔ او این است که اطراف آفاق سرخ میشود و گویند که گریهٔ آسمان همچون گریهٔ آدمیان است و سدی گفته لما قتل الحسین بن علی بکت السماء علیه و بکاؤها حمرة اطرافها چون امام حسین علیه السلام شهید شد آسمان بر او گریه کرد و گریهٔ او سرخی اطراف وی است و در مصابیح القلوب مذکور است که کعب الاحبار روزی اهل مدینه از ملاحم و فتن روزگار و کمرد در کتابها خوانده بود خبر داد و گفت عظیمترین وقایع کشتن امام حسین علیه السلام است و چنین خوانده ام که آنروز که او را بکشند هفت آسمان خون بگریند گفتند ما هرگز نشنیده ایم که آسمان بکسی خون گریسته باشد گفت و یلکم ان قتل الحسین شیء عظیم وای بر شما کشتن حسین علیه السلام کار بزرگی است وی فرزند خاتم پیغمبران است و پسر وصی پیغمبر آخر الزمان و پنجم آل عبا و نور دیدهٔ فاطمهٔ زهراء است بدان خدائی که جان کعب بدست اوست که خوانده ام که آن روز که وی را بکشند هفت آسمان خون بگریند و گروهی از فرشتگان بر سر قبر وی بایستند و بگریند هم تا روز قیامت هرگز از گریه باز نایستند و در هر شب آدینه هفتاد هزار فرشته فرود آیند و بر سر قبر وی زاری کنند و چون بامداد شود بصوامع طاعات خود باز روند و در خبر ریان بن شبیب راوی معتصم عباسی از حضرت امام رضا علیه السلام منقول است که فرمود انه بکت السموات والارضون لقتله الخبر و در عاشر بحار از کامل الزیارة از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود ان اباعبدالله لما مضی بکت علیه السموات السبع وما فیهن والارضون السبع وما فیهن وما بینهن چون حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام کشته شد آسمانهای هفتگانه و زمینهای هفت طبقه و آنچه در آنها و در میان آنها بود گریه کردند بر آنحضرت و بروایت دیگر فرمود ان السماء بکت علی الحسین علیه السلام اربعین صباحا بالسواد آسمان چهل روز گریه کرد بر آنحضرت بریختن خون و زمین چهل روز گریست بسیاهی و تاریکی و در مناقب از اسود بن قیس روایت که چون امام حسین علیه السلام کشته شد یک سرخی از طرف مشرق سر زد و یک سرخی از جانب مغرب و نزدیک شد که در وسط آسمان بیکدیگر برسند و مدت شش ماه بدینحال ماندند و در بحار و ناسخ از ابن قولویه روایت از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده اند که فرمود احمرت السماء حین قتل الحسین علیه السلام سنة و بکاؤها حمرتها از روز قتل حسین علیه السلام تا یکسال آسمان گونهٔ سرخ داشت و سرخی آن علامت گریهٔ او بود و در ناسخ گوید در کامل الزیارة سند بعلی بن مسهر القرشی منتهی میشود و او از جدهٔ خود حدیث میکند که گفت من در زمان خدمت حسین علیه السلام میبودم چون آنحضرت بدرجهٔ شهادت رسید یکسال و نه ماه آسمان مانند خون بسته مینمود و آفتاب دیده نمیشد و در صواعق و تذکرهٔ سبط از محمد بن سیرین نقل است که ان الحمرة التی مع الشفق لم تکن قبل قتل الحسین علیه السلام وفی بعض النسخ لم تکن حتی قتل الحسین علیه السلام ثم لا زالت تری بعد ذلک این سرخی که در صبح و شام در افق ظاهر میشود پیش از قتل حسین علیه السلام نبود و در بعضی از نسخ مسطور است که این سرخی نبود

از قتل حسین اخبار کعب الاحبار

صباحا بالدم وان الارض بکت اربعین صباحا

سرخ شدن آسمان بعد از قتل حسین

تا هنگامی که حسین علیه السلام کشته شد و پس از قتل آنحضرت همیشه دیده میشود و در ناسخ گوید که ابن حجر که از متعصبین اهل سنت و جماعت است میگوید از آیات عظیمه که بعد از قتل حسین علیه السلام پدید آمد یکی آنست که آسمان خون بارید و اوانی مردم از خون سرشار شد و ظلمتی عظیم حادث گشت چنانکه آفتاب بتمام کسوف یافت و ستارگان بجمله نمایان شدند و دیگر چنان سیاهی مردم را فرو گرفت که گمان کردند قیامت برپا شد و ستارگان مصادمه کردند یکدیگر را کوس[۲] همی زدند و هیچ سنگی از زمین جنبش نکرد مگر آنکه در زیر آن خون تازه جوشش داشت و گیاه و درس[؟] جبال آن بخاکستر بدل گشت و این سیاهی سه روز دنیا را در ظل خویش میداشت آنگاه آسمان را حمرتی بزرگ پدیدار گشت و بروایتی شش ماه آن حمرت بشدت بود و پس از آن این حمرت هرگز از آسمان ناپدید نگشت انتهی یقول مؤلف هذا الکتاب عفی عنه ظهور الحمرة فی الشفق دلیل علی غضب الحق ابن جوزی در تذکرة خواص الامة از جد خود ابو الفتوح نقل نموده که چون مردم غضبناک شوند سرخی و حمرتی در چهره ایشان نمایان گردد و این علامت سخط و غضب ایشان است و حق سبحانه و تعالی که منزه است از جسم و جسد تاثیر غضب خود را بر قتله آنحضرت اظهار کرد بسرخی افق تا بنمایاند بزرگ جنایت ایشان را انتهی وشعر محتشم کاشانی علیه الرحمه نیز اشاره بغضب حقتعالی است که گوید

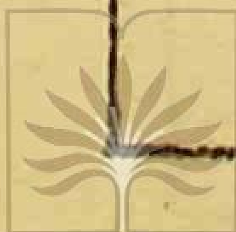
هست از ملال گرچه بری ذات ذو الجلال	او در دلست و هیچ دلی نیست بی ملال

واقعهٔ چهلم گریستن ماه و خورشید بر امام غریب شهید در بحار الانوار در خبر میثم تمار است که بجبلهٔ مکیه فرمود که مولایم امیر المؤمنین علیه السلام فرمود وتبکی علیه الشمس والقمر والنجوم والسماء والارض گریه میکنند بر حسین علیه السلام ماه و خورشید و ستارگان و آسمان و زمین تا آنجا که فرمود یا جبلة اذا نظرت الی الشمس حمراء کانها دم عبیط فاعلمی ان الحسین ع قد قتل ای جبله هرگاه دیدی خورشید مانند خون بسته سرخ شده بدان که حسین ع شهید گشته است جبله میگوید چون مدتی گذشت روزی از خانه بیرون آمدم دیدم روشنی آفتاب بر دیوارها مانند چادرهای سرخ تابیده است چون آنرا دیدم صیحه زدم و گریستم و گفتم والله قتل سیدنا الحسین بن علی علیهما السلام بخدا قسم سید و مولای ما حسین بن علی ع کشته شد و در مخزن البکاء گوید آفتاب بنحوی گرفت که ستاره ها پیدا شد با وجود اینکه قاعدهٔ گرفتن آفتاب در بیست و هشتم ماه است و در بحار از مرة الازدی[؟] از اهل بیت المقدس روایت است که گفت از روز قتل امام حسین علیه السلام تا سه روز آفتاب گرفته شد و ستاره ها نمایان شدند و بعد از سه روز آفتاب ظاهر گردید و نیز در بحار از کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام روایتست که فرمود ان الشمس بکت علی الحسین علیه السلام اربعین صباحا بالکسوف والحمرة یعنی بدرستیکه خورشید چهل روز گریست بر امام حسین علیه السلام بکسوف و سرخی و عبد الله بن هلال از آنحضرت روایت کرده که فرمود مکثوا اربعین یوما تطلع الشمس بحمرة وتغرب بحمرة بعد از قتل امام حسین علیه السلام چهل روز آفتاب در سرخی طلوع میکرد و در سرخی غروب مینمود عبد الله بن هلال گوید عرض کردم فدایت شوم

[۲] کوس چو دوس فرو کوفتن و بهم خوردن دو چیز که عرب صدمه گویند کذا فی برهان جامع منه عفی عنه

بروز و ظهور حمرهٔ شفق

بیان روایت متین

این است گریستن خورشید فرمود بلی مؤلف گوید انچه از این واقعه از بحار نقل نموده در قمقام و ناسخ نیز مسطور است

واقعهٔ چهل و یکم تزلزل عرش و فرش در مصیبت انحضرت از جملهٔ فقرات زیارت مخصوصهٔ اول

رجب و نیمهٔ شعبان این است بابی انت و امی و نفسی یا ابا عبد الله اشهد لقد اقشعرت لدمائکم اظلة العرش

مع اظلة الخلائق و بکتکم السماء و الارض و سکان الجبال و البر و البحر مرویست که راوی سؤال

کرد ما الظلال ظلال چیست فرمود یا نمی بینی سایهٔ خود را در افتاب شیئ و لیس بشیئ واین دلالت دارد

براینکه مصیبت انحضرت در مجردات نیز اثر کرده وگویند هر چیز که اطافتش بیشتر باشد تاثیر در او بیشتر خواهد

بود و در ناسخ التواریخ در ذکر حوادث بعد از شهادت انحضرت گوید و تزلزلت الارض واخذت الناس

الرجفة و الصواعق زمین بلرزید و اندام مردمان بلرزه درامد وصواعق متواتر گشت و در بحر المصائب از

مفتاح البکاء نقل نموده و تزلزلت الجبال و اهتز العرش و بکی علیه حملة العرش و الملائکة و در اسرار الشهادة

گوید تزلزلت ارکان العرش و قوائمه و بکت السموات و ضجت الملائکة ارکان عرش بتزلزل درامد و اسمانها

گریستند و ملائکه ضجه و فریاد نمودند (بیت) بلرزه امد و جنبش بپایهٔ عرش اله ✤ ز خاک نوحهٔ جن و پری رسید بماه

وقیل ایضاً ✤ چون خون حلق تشنهٔ او بر زمین رسید ✤ جوش از زمین بذروهٔ عرش برین رسید ✤

نزدیکشد که خانهٔ ایمان شود خراب ✤ از بس شکستها که بارکان دین رسید ✤ و در بعضی از مقاتل

نقلشده تزلزلت الافلاک و من فیها و الارض و من علیها **واقعهٔ چهل و دویم**

گریستن فرشتگان بر سید مظلومان حضرت زین العابدین صلوات الله علیه در خطبهٔ مسجد شام فرمود

انا ابن من بکت علیه ملائکة السماء منم فرزند کسیکه ملائکهٔ اسمان براو گریستند و در خطبهٔ نزدیک دروازهٔ مدینه

فرمود و لقد بکت السبع الشداد لقتله الی قوله علیه السلام و الملائکة المقربون و اهل السموات اجمعون

و بتحقیق گریستند اسمانهای هفتگانه محکم بر قتل پدر بزرگوارم تا انجاکه فرمود و ملائکه مقربین و اهل اسمانها تماما

در مصیبت انجناب بگریه درامدند و مجلسی علیه الرحمه در باب نوحهٔ جنیان از طریحی نقل فرموده هنگامیکه ان

ملاعین با اهلبیت قصد شام نمودند در منزل اول نوحهٔ ملائکه را شنیدند که این ابیات را میگفتند :

ایها القاتلون جهلاً حسیناً	ابشروا بالعذاب و التنکیل	کل اهل السماء یدعوا علیکم
من نبی و مرسل و قبیل	قد لعنتم علی لسان ابن داود	و موسی و صاحب الانجیل

یعنی ای کسانیکه از روی جهالت و ضلالت کشتید حسین علیه السلام را بشارت باد شما را بعذاب دردناک و

خواری دائم همه اهل اسمانها لعنت میکنند بر شما از پیغمبران و رسولان و بتحقیق که لعنت کرده شده اید شما

بر زبان حضرت سلیمان بن داود و حضرت موسی و صاحب انجیل عیسی بن مریم و نیز در بحار الانوار از عیون اخبار

گریستن عرش و ملائکه

ملائک در کربلا نوحه

(روز عاشوراء)

وجه تسمیهٔ حضرت قائم علیه السلام بقائم

و در ناسخ از علل الشرایع از ثمالی روایت کرده‌اند که او گفت سؤال نمودم از حضرت امام محمد باقر علیه السلام که یا بن
رسول الله الستم کلکم قائمین بالحق ای فرزند پیغمبر آیا همه شما قائم بحق نیستید فرمود بلی عرض کردم فلم سمی القائم
قائماً پس چرا قائم آل محمد علیهم السلام باین لقب ملقب گردید فرمود. لما قتل جدی الحسین علیه السلام ضجت
الملائکة الی الله عز وجل بالبکاء والنحیب قالوا الهنا وسیدنا اتغفل عمن قتل صفوتک وابن صفوتک وخیرتک
من خلقک چون جدم حسین علیه السلام بدرجهٔ شهادت رسید ملائکه بگریه درآمدند و بدرگاه خدا استغاثه
نمودند که ای پروردگار ما وای سید و مولای ما آیا مهلت میدهی کسانیرا که برگزیدهٔ تو و فرزند برگزیدهٔ تورا کشتند
فاوحی الله الیهم قروا ملائکتی بعزتی وجلالی لانتقم منهم ولو بعد حین پس خدا وحی نمود بایشان که ای فرشتگان
من آسوده و دلشاد بمانید باشید بعزت وجلال خود قسم هر آینه انتقام خواهم کشید از ایشان هرچند بعد از
گذشتن مدتی باشد پس در آنهنگام حق سبحانه وتعالی انوار مقدسه اشباح منورهٔ ائمهٔ طاهرین علیهم السلام را
بایشان نشان داد ملائکه از دیدن ایشان شاد و مسرور شدند و یکی از ائمه را نام علیه السلام را دیدند ایستاده
نماز میکند پس خدا بایشان فرمود بهذا القائم انتقم منهم باین مرد که ایستاده انتقام میکشم از ایشان از
اینجاست که آنحضرت بقائم ملقب گشت ✤ ادرکنی یابن الحسن واقماه ✤ ونیز در بحار و ناسخ از ابی بصیر از
حضرت صادق علیه السلام روایت کرده‌اند که فرمود وکل الله بالحسین بن علی علیهما السلام سبعین الف ملک یصلون
علیه کل یوم شعثاء غبراء منذ یوم قتل الی ماشاء الله یعنی بذلک قیام القائم خداوند تبارک وتعالی هفتاد
هزار ملک بر حسین بن علی علیهما السلام بگماشت تا بر وی درود بفرستند از آن روز که آنحضرت شهید گشت تا وقتیکه
خدا بخواهد یعنی تا زمانیکه قائم آل محمد علیهم السلام ظهور کند و خون او را باز جوید ونیز در بحار و ناسخ

نزول هفتاد هزار ملک در کربلا

از امالی صدوق علیه الرحمه نقل کرده‌اند که حضرت صادق علیه السلام فرمود هبط اربعة آلاف ملک یریدون القتال
مع الحسین علیه السلام فلم یؤذن لهم فی القتال چهار هزار ملک از آسمان فرود آمدند که در رکاب امام حسین علیه السلام
با دشمنان او قتال نمایند حضرت ایشانرا اذن جنگ نداد پس ایشان بالا رفتند که از خدا رخصت یابند
چون بار دیگر بزمین آمدند آن حضرت را کشته دیدند فهم عند قبره شعث غبر یبکونه الی یوم القیمة ورئیسهم
ملک یقال له منصور پس ایشان ژولیده مو و غبار آلوده در نزد قبر شریف آنحضرت پیوسته هستند تا روز
قیامت بر او میگریند و رئیس ایشان ملکی است که او را منصور مینامند فلا یزوره زائر الا استقبلوه ولا
یودعه مودع الا شیعوه ولا یمرض الا عادوه ولا یموت الا صلوا علی جنازته واستغفروا له بعد موته فکل هؤلاء
فی الارض ینتظرون قیام القائم علیه السلام پس زیارت نمیکند آنحضرت را هیچ زائری مگر اینکه ایشان باستقبال
او میروند و وداع نمیکند آنحضرت را وداع کننده‌ئی مگر اینکه ایشان بمشایعت او میروند و مریض نمیشود

از ایشان کسے مگر اینکه او را عیادت میکنند و وفات نمیکند از ایشان کسے مگر اینکه بر جنازه او نماز میگذارند و از برای وی طلب مغفرت میکنند و ایشان بدینحال در نزد قبر انحضرت هستند درحالیکه انتظار میکشند قیام حضرت قائم علیه السلم و عجل الله فرجه را

واقعهٔ چهل و سیم گریستن بهشتیان و دوزخیان در مصیبت

سید مظلومان در بحار الأنوار از امالی شیخ طوسے از حسین بن ابی فاخته روایت کرده است که او گفت من و ابو السلمة السراج و یونس بن یعقوب و فضیل بن یسار در خدمت حضرت امام جعفر صادق علیه السلم نشسته بودیم پس عرض کردم بانحضرت فدایت شوم بعضی از اوقات من در مجالس این گروه یعنی مخالفان حاضر میشوم و شما اهل بیت را بیاد میاورم پس در آن هنگام سزاوار است چه بگویم فرمود یا حسین چون بمجالس ایشان حاضر میشوے بگو اللّهم اَرِنَا الرَّخاءَ وَالسُّرُورَ یعنی خداوندا بنما بما راحت و شادی را اگر این را بگوئی بانچه دوست داری خواهی رسید حسین میگوید عرض کردم جعلت فداك انّی اذکر الحسین بن علی علیهما السلم فاىّ شیٔ اقول اذا ذکرته فدایت شوم بسیارے از اوقات یاد میکنم حضرت امام حسین علیه السلم را پس در هنگام یاد کردن انحضرت چه بگویم فرمود سه مرتبه بگو صلّی الله علیك یا ابا عبدالله بعد از ان حضرت صادق علیه السلم روے مبارك بسوی ما گردانید و فرمود انّ ابا عبدالله الحسین لمّا قتل بکت علیه السموات السبع والأرضون السبع ومافیهنّ ومابینهنّ ومن ینقلب فی الجنّة والنّار ومایرے ومالایرے الخبر چون حضرت ابیعبدالله الحسین علیه السلم کشته شد اسمانهاے هفتگانه و زمینهای هفت طبقه و انچه در انها و در میان انها بود همه گریه کردند و انچه در بهشت و دوزخ بود و انچه دیدنی است از مخلوقات و انچه دیدنی نمیشود همه در ماتم انحضرت گریستند و از جمله فقرات زیارت ناحیه مقدسه حضرت صاحب الأمر صلوات الله علیه است که عرض میکنند وَاُقِیمَتْ لَكَ الْمَاتِمُ فِی اَعْلٰی عِلِّیّینَ وَلَطَمَتْ عَلَیْكَ الْحُورُ الْعِینُ وَبَکَتِ السَّمَاءُ وَسُکّانُهَا وَالْجِنَانُ وَخُزّانُهَا وَالْبِحَارُ وَحِیتَانُهَا وَمَکَّةُ وَبُنْیَانُهَا وَالْجِنَانُ وَوِلْدَانُهَا وَالْبَیْتُ وَالْمَقَامُ وَالْمَشْعَرُ الْحَرَامُ وَالْحِلُّ وَالْاِحْرَامُ و در زیارت مخصوصه اول رجب و نیمه شعبان مسطور است اَشْهَدُ لَقَدِ اقْشَعَرَّتْ لِدِمَائِکُمْ اَظِلَّةُ الْعَرْشِ مَعَ اَظِلَّةِ الْخَلَائِقِ وَبَکَتْکُمُ السَّمَاءُ وَالْاَرْضُ وَسُکّانُ الْجِنَانِ گواهی میدهم که بلرزه در امد برای ریختن خون شما اظلّهٔ عرش و اظلّهٔ خلائق و گریستند بر شما اسمان و زمین و ساکنین بهشت بعد راوے سؤال کرد ظلال چیست فرمود اما نمی بینی سایه خود را در افتاب شیٔ و لیس بشیٔ پس این کلمات دلالت دارد بر اینکه مصیبت انحضرت در مجرّدات نیز اثر نموده و هرچند شیٔ لطافتش بیشتر باشد تاثیرش از ان زیاده خواهد بود و هم دلالت دارد بر اینکه اهل بهشت نیز برای انحضرت عزادار و سوگوار شدند و چگونه چنین نباشد و حال انکه بهشت و حوریان نیك سرشت از نور مقدس انحضرت خلق شده اند چگونه میشود که انحضرت از سوز

گریستن اسمانها و زمینها بر انحضرت

فقرات زیارت ناحیه

تشنگی و اعطشا گوید و ایشان سیراب و کامیاب باشند و چگونه خواهند شد که بدن مبارک انحضرت پاره پاره شود و ایشان شاد و مسرور باشند و از رسول خدا صلی الله علیه و آله منقول است که در شب معراج چون داخل بهشت شدم در بهشت میگشتم و تماشای قصور مینمودم جبرئیل سیبی از درختی چید بمن داد من آن سیب را دو حصه کردم دیدم حوریه از میان آن بیرون آمد که مژه های چشمش مانند سینه کرکس سیاه بود از او پرسیدم لِمَنْ اَنْتِ خدا تو را برای که خلق کرده است دیدم آن حوریه بگریه در آمد و گفت لِاِبْنِكَ المظلوم الحسین خدا مرا برای فرزند مظلوم تو حسین خلق فرموده است

در بارگاه قدس که جای ملال نیست ❊ سرهای قدسیان همه بر زانوی غم است

قدسیان سر بگریبان بحجاب ملکوت ❊ حوریان دست بگیسو پریشان ز قصور

در بحار الانوار از کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود اِنَّ المَلائِکَةَ الَّذِینَ عِندَ قَبرِ الحُسَینِ علیه السلام لَیَبکُونَ فَیَبکِی لِبُکائِهِم کُلُّ مَن فِی الهَواءِ وَالسَّماءِ مِنَ المَلائِکَةِ بدرستیکه ملائکه که در نزد قبر امام حسین علیه السلام هستند پیوسته گریه میکنند و از گریه ایشان جمیع آن کسانیکه در هوا و آسمان هستند از ملائکه بگریه در آیند وَلَقَد خَرَجَت نَفسُهُ علیه السلام فَزَفَرَت جَهَنَّمُ زَفرَةً کادَتِ الاَرضُ تَنشَقُّ لِزَفرَتِها و چون روح از بدن مبارک انحضرت بیرون رفت جهنم نعره کشید که نزدیک شد از نعره و زبانه او زمین از هم بشکافد و منشق گردد که اگر خداوند از ابخازنان دوزخ حبس نمیکرد و نگاه نمیداشت هر اینه اهل زمین را بفوریت میسوزانید و اگر رخصت مییافت تمام اهل زمین را بکام خود میکشید ولکن اختیار ندارد است مامور است بامر خدا و مقید است بزنجیرهای محکم و چند مرتبه بر مالکان دوزخ سرکشی نمود و نزدیک شد که از دست ایشان رها شود جبرئیل آمد و با پر خود بر او زد تا اینکه ساکن گردید وَاِنَّها لَتَبکِیهِ وَتَندُبُهُ وَاِنَّها لَتَتَلَظّی عَلی قاتِلِهِ وَلَولا مَن عَلَی الاَرضِ مِن حُجَجِ اللهِ لَنَفَضَتِ الاَرضَ وَانکَفَئَت ما عَلَیها بدرستیکه جهنم برای مصیبت و شهادت انحضرت گریه و ناله مینماید و برای قاتل انحضرت افروخته میشود و اگر حجتهای خدا در روی زمین نبودند هر اینه زمین را در هم میشکست و آنچه بر روی زمین است بکام خود میبرد و در ضمن همین حدیث است که فرمود چون روح ابن زیاد عنید و یزید پلید از بدنشان بیرون رفت نعره از جهنم ظاهر شد که اگر خازنان دوزخ او را حبس نمیکردند و نگاه نمیداشتند هر اینه تمام اهل زمین را میسوزانید انتهی ما اردنا نقله من الحدیث مؤلف گوید چون حدیث طولانی بود موضع حاجت را از آن نقل نمودیم و بقیه آن در محل خود ذکر خواهد شد انشاء الله تعالی

واقعهٔ چهل و چهارم گریه و نوحه جنیان بر سید غالبان حضرت زین العابدین علیه السلام در خطبه مسجد شام فرمود اَنَا ابنُ مَن ناحَت عَلَیهِ الجِنُّ فِی الاَرضِ وَالطَّیرُ فِی الهَواءِ منم فرزند کسیکه جنیان در زمین و مرغان در هوا بر او گریستند در بحار الانوار از کامل الزیاره از ابی زیاد قندی روایت کرده است که جماعت جصاصان و بحکاران

گریستن ملائکه زمین و آسمان

امان بودن حجتهای خدا برای اهل زمین

نوحهٔ جنیان بر سید عالمیان

در هنگام قتل حسین بن علی علیهما السلام در جبانه نوحهٔ جن را بدین اشعار شنیدند * مسح الرسول جبینه * فله بریق فی الخدود
ابواه من اعلا قریش * وجده خیر الجدود * ونیز در بحار از مناقب از ابانة بن بطه نقل کرده است که از
نوحهٔ جنیان دو بیت را شنیدم که میگفتند * ایا عین جودی ولا تجمدی * وجودی علی الهالک السید *
فبالطف امسی صریعا فقد * رزینا الغداة بامر بدی * یعنی ای دیده اشک بریز و خشک مباش و گریه کن بر
کشته که سید عالمیان است و او در کنار فرات بر روی خاک افتاده است و بتحقیق که ما مصیبت زده شدیم
در روز قتل او بمصیبت غریب عجیب ونیز در بحار از کامل الزیارة از داود رقی روایت کرده است که او گفت
جدهٔ ام بمن خبر داد که چون حضرت حسین علیه السلام شهید شد جنیان در مصیبت آنحضرت بدین ابیات نوحه میکردند

یا عین جودی بالعبر	وابکی فقد حق الخبر	ابکی ابن فاطمة الذی	ورد الفرات بما صدر
الجن تبکی شجوها	لما اتی منه الخبر	ولا بکینک حرقة	عند العشاء وبالسحر
ولا بکینک ماجری	عرق وما حمل الشجر		

ای دیده اشک حسرت بریز و گریه کن بتحقیق که خبر شهادت
حسین علیه السلام صدق و راست است گریه و زاری کن بر فرزند فاطمه که لب تشنه وارد شد در فرات و بهمان حال از فرات
بیرون آمد و با آنکه وارد شد در فرات با آنچه که در فرات صدور یافت که اشاره باشد بآمدن تیر بدهان معجز بیان
آنحضرت و جنیان گریه میکنند برآنحضرت باشدت حزن و اندوه از آن وقت که خبر آمد که آن بزرگوار با خویشان
و اصحاب او کشته شدند و هلاکت باد باین خبر که بد خبریست و گریه میکنیم برتو ای امام مظلوم در هنگام عشاء و
وقت سحر و گریه میکنم براو تا وقتیکه ریشه های درختان بر زمین ثابت و برقرار است و با آنکه گریه میکنیم برتو مادامی
که نهرها جاری میشود و اشجار حامل اثمار میباشند و یا مراد آنستکه گریه میکنیم تا وقتیکه رگی از رگهای من در
حرکت باشد یعنی تا وقتیکه زنده ام انتهی و پوشیده نماناد این چند خبر که در این واقعه در نوحهٔ جنیان از بحار
نقل نمودیم در ناسخ التواریخ نیز مسطور است **واقعهٔ چهل و پنجم عزاداری وحوش و طیور** و سوگواری
ایشان در مصیبت شافع یوم النشور حضرت سید الساجدین صلوات الله علیه در خطبهٔ مسجد شام فرمود انا ابن
من ناحت علیه الجن فی الارض والطیر فی الهواء و مرحوم فیض قدس الله روحه در کتاب شریف وافی در باب صیام

صوم طیور و وحوش در یوم عاشوراء

یوم عاشوراء از کتاب من لا یحضره الفقیه و کتاب تهذیب نقل فرموده وکانت الوحش تصوم یوم عاشوراء علی عهد
داود یعنی در عهد و زمان حضرت داود وحشیان در روز عاشوراء روزه میداشتند و روزه داشتن وحشیان
در این روز در عهد آنحضرت شاید از این جهة بوده که نقل کرده اند حسن صوت آنجناب بمرتبهٔ بود که چون مشغول
خواندن زبور میشد مرغان هوا و وحشیان صحرا برای شنیدن وعظ و صدای او در نزد او حاضر میشدند و بر
سر او هجوم میآوردند پس شاید ایشان در باب عاشوراء از آنجناب چیزی شنیدند و با آنکه حقتعالی در این روز

(روز عاشوراء)

خونی در نفوس ایشان واقع میساخت که ترك خوردن مینمودند و در کتاب وقایع الشهور در ذکر وقایع روز عاشوراء گوید وفیه یصوّر الطیور والوحوش ولا یاکلون ولا یشربون ویحزّون الحسین علیه السلام من زمان ناووده و در مجلد سیم بحر المصائب گوید قد بکت علیه السموات والارض وشرّدت الوحوش والسباع من الفلوات حتی کفّت نفوسها عن شرب الماء واکل الکلاء وسقطت الطیور من وکارها وهرب الجغد فی هذا الوقت الی الارض الخربة بتحقیق که گریستند بر حسین علیه السلام آسمانها و زمین و وحشیان و درندگان در بیابانها برمیدند واز آشامیدن آب و خوردن گیاه خودداری نمودند و مرغان از آشیانهای خود در افتادند و در این وقت جغدان مردمان کناره نمود و خرابه نشین گشت و در ناسخ التواریخ مسطور است که در بعض کتب مناقب از فتح بن شخرف عابد روایت کرده اند که گفت هر روز نان ریزه ها برای عصافیر میافشاندم تا میخوردند و بدان معاش میکردند چون روز عاشوراء رسید از آن نان ریزه ها که افشاندم نخوردند دانستم که خبر قتل حسین علیه السلام بر ایشان الهام شده و اینك آغاز سوگواری و زاری نموده اند و در کتاب کلمهٔ طیبه از مهرهٔ شافعی نقل فرموده که علی بن حاتم که از خواص امیر المؤمنین علیه السلام بود نان خورد میکرد برای مورچه و میگفت انهنّ جارات ولهنّ علینا حقّ الجوار اینها همسایگان مایند و بر ما حق همسایگی دارند و در اینجا و در کتاب سیرهٔ حلبیّه از بعض نقل نموده که او هر روز نان بجهة مور خرد میکرد چون روز عاشوراء میشد آن مورها از آن نان نمیخوردند و از غرائب امور آنکه مور کور بیشعور در نزد جمهور حرمت عاشوراء از آنگاه میدارد و انسان مدّعی شعور چون برهان الدین حلبی صاحب سیرهٔ مذکوره چنان خرافت بر او مستولی شده که اینحکایت را مؤید برای استحباب روزهٔ روز عاشوراء قرار داده که اعتقاد اهل سنّت است و حال آنکه اگر برای این بود در روزهٔ ماه رمضان نمیخوردند که روزه اش واجب است و در حدیث میثم تمار است که فرمود انه یبکی علیه کل شیئ حتی الوحوش فی الفلوات والحیتان فی البحار والطیر فی جوّ السماء بدرستیکه همه ذرات کائنات و سلسلهٔ موجودات گریه میکنند بر حسین علیه السلام حتی وحشیان در بیابانها و ماهیان در دریاها و مرغان در هوا و در بحار الانوار و ناسخ التواریخ از کامل الزیاره از حارث اعور نقل کرده اند که امیر المؤمنین علیه السلام فرمود بابی وامّی الحسین المقتول بظهر الکوفة والله کانی انظر الی الوحش مادّة اعناقها علی قبره من انواع الوحش یبکونه ویرثونه لیلا حتی الصباح فاذا کان کذلک فایاکم والجفا پدر و مادرم فدای حسین باد که در بیرون کوفه کشته میشود سوگند بآنخدای گویا می بینم که جانوران بیابانی از انواع وحوش بر سر قبر او گردنها کشیده اند و بر او میگریند و از شامگاه تا بامداد او را مرثیه میگویند هان ای مردم چون چنین است بپرهیزید از اینکه او را جفا کنید و ستمکار باشید و نیز در کامل الزیاره از امام محمد باقر علیه السلام منقولست که فرمود بکت الانس والجن والطیر والوحش علی الحسین بن علی علیهما السلام حتی ذرفت دموعها گریستند بر حسین آدمیان و جنیان

(وتمام)

کلاء بفتحتین گیاه منتخب

وکر بفتح آشیانهٔ مرغ و کور جمع منتخب

[illegible] روز عاشوراء

وماهیان عزادار حسین

ورود حضرت امام حسین بر امام حسن علیهما

وتمام جانوران چندانکه آب دیدهٔ ایشان سیلان یافت ودر بحار الأنوار از امالی صدوق ره از حضرت علی بن الحسین علیهما روایت کرده است که روزی امام حسین علیه داخل شد در منزل برادر خود امام حسن علیه چون بر آن حضرت نظر نمود بگریه در آمد امام حسن علیه السلام فرمود ما یبکیك یا ابا عبد الله چه چیز ترا بگریه در آورد یا ابا عبد الله عرض کرد بجهة آنچه با تو خواهند نمود امام حسن ع فرمود آنچه من بآن دچار خواهم شد زهر است که بمکر وحیله مرا میدهند ومن کشته میشوم ولکن لا یوم کیومك یا ابا عبد الله ولکن هیچ روز مانند روز تو نخواهد بود که سی هزار کس که گمان دارند از امت جد ما هستند ودین اسلام بر خود می بندند بسوی تو هجوم آورند ودامن بر کمر زنند وبکشتن تو اجتماع نمایند وبریختن خون تو وهتك حرمت واسیر نمودن فرزندان وزنان وغارت کردن اموال تو عزم کنند ودر آنوقت لعنت خدا بر ایشان وارد میگردد واز آسمان خون وخاکستر میبارد ویبکی علیك کل شیئ حتی الوحوش فی الفلوات والحیتان فی البحار وهمه چیز بر تو میگریند حتی وحشیان در صحراها وماهیان در دریاها ودر بحار الأنوار وکتاب عوالم وناسخ التواریخ از حضرت صادق علیه روایت کرده اند که روزی آنحضرت در حق جغد فرمود هل احد منکم رآها نهارا آیا هیچیك از شما جغد را در روز دیده عرض کردند در روز دیدار نمیشود بلکه در شب آشکار میگردد فرمود اما انها لم تزل تاوی العمران فلما ان قتل الحسین ع آلت علی نفسها ان لا تاوی العمران ابدا ولا تاوی الی الخراب فلا تزال نهارها صائمة حزینة حتی یجنها اللیل فاذا جنها اللیل فلا تزال ترن علی الحسین ع حتی تصبح همانا جغد همواره در آبادانیها وبلدان عمران منزل و ماوی داشت چون حسین علیه شهید شد سوگند یاد کرد که دیگر در آبادانی منزل نکند وجز در خراب جای نگیرد واکنون همواره در روزها صائم است ودر شبها تا بامداد بر حسین علیه مینالد ومیگرید ودر کامل الزیاره از حضرت صادق علیه مرویست که فرمود رایت بومة قط تنفس بالنهار ای یعقوب هیچ دیده بومه را که در روز شاد وبراه زندگانی کند گفت ندیدم فرمود آیا دانستی از چیست عرض کرد ندانم فرمود لانها تظل یومها صائمة فاذا جنها اللیل افطرت علی ما رزقت ثم لم تزل ترنم علی الحسین علیه حتی تصبح همانا روزها روزه میدارد وشبانگاه افطار میکند بدانچه روزی یافته آنگاه تا بامداد بر حسین علیه مینالد ونیز در کامل الزیاره از حضرت رضا علیه روایت نموده که فرمود تری هذه البومة کانت علی عهد جدی رسول الله تاوی المنازل والقصور والدور وکانت اذا اکل الناس الطعام تطیر فتقع امامهم فیرمی الیها بالطعام وتسقی ثم ترجع الی مکانها این جغد را که میبنگری در عهد جدم رسول خدا در قصور آباد وبیوت آبادان جای میگرفت وهنگام اکل وشرب مردم نزد ایشان حاضر میشد واز طعام وشراب ایشان بهره میبافت وچون سیر وسیراب میشد بمنزل خود باز میگشت ولما قتل الحسین بن علی علیهما خرجت من العمران الی الخراب والجبال والبراری وقال بئس الامة انتم قتلتم ابن نبیکم

علت ظاهر نشدن جغد در روز

در وصف کبوتر راعبه و وجه تسمیه آن

ولا امنکم علی نفسی و چون حسین بن علی علیهما السلام کشته شد از آبادانیها و ویرانها و کوهسارها و صحراها هجرت کرد
و گفت چه جماعت بد بوده‌اید شما که فرزند پیغمبر خود را کشتید و از این پس من از شر شما ایمن نیستم و بر جان خود بترسم
و نیز در کامل الزیاره از حضرت صادق علیه السلام منقولست که فرمود اتّخذوا الحمام الرّاعبیة فانّها تلعن قتلة الحسین
علیه السلام کبوتر راعبی را در خانها نگاه دارید چه ایشان کشندگان حسین علیه السلام را لعن میکنند و نیز در آن
کتاب سند بداود بن فرقد میرساند که گفت حاضر حضرت صادق علیه السلام بودم ناگاه کبوتری راعبی تغرّدی
طویلی نمود و در حضرت نظری بسوی من افکند و زمانی طویل در من مینگریست آنگاه فرمود یا داود اتدری
ما یقول هذا الطیر ای داود آیا میدانی این کبوتر چه میگوید گفتم جانم فدای تو باد ندانم فرمود یدعو علی
قتلة الحسین علیه السلام فاتخذوه فی منازلکم لعنت میکند بر کشندگان حسین علیه السلام این مرغ را در منازل خود
نگاه دارید **بیان** در حواشی ناسخ گوید الرّاعبی الحمام التی ترفع هدیلها و در منتخب اللّغات گوید هدیل
کبوتر نر و آواز کبوتر و در مجمع البحرین گوید فی الحدیث اتّخذوا الحمام الرّاعبیة فانّها تلعن قتلة الحسین ع
الرّاعبی جنس من الحمام والانثی راعبیة و رعبت الحمامة رفعت هدیلها و شدّدته و در بحار الانوار و کتاب
عوالم و ناسخ التواریخ مسطور است که از طریق اهل البیت علیهم السلام روایت شده است که چون حسین علیه السلام
شهید شد و جسم شریفش بر خاک کربلا در افتاد و خون از بدن مبارکش جاری شد مرغ سفیدی آمد و پر و
بال خود را در خون آنحضرت بیالود و پرواز کرد در حالتیکه خون از پرهای او میچکید پس در سایه بعضی از
اشجار جماعتی از مرغان را دید که هر یک بهوای دانه و آب بهر سرائی مشغولند آن مرغ خون آلود بانگ زد
بر ایشان یا ویلکم اتشتغلون بالملاهی و ذکر الدّنیا والمناهی والحسین فی ارض کربلا فی هذه الحرّ ملقی علی
الرمضاء ظامٍ مذبوح و دمه مسفوح وای بر شما آیا شما در سایه و شاخهای درختان مشغول خوانندگی و ذکر
دنیا هستید و بلهو و لعب میپردازید و حال آنکه حسین علیه السلام در زمین کربلا در این هوای گرم بروی خاک
افتاده با لب تشنه او را کشته‌اند و خون از بدن مبارکش جاری شده چون مرغان این خبر وحشت اثر
بشنیدند دست از نغمه و نوا در کشیدند و تمامی آنها هم آهنگ و هم آواز بجانب کربلا پرواز نمودند و چون
بآن سرزمین بلا رسیدند دیدند امام علیه السلام با تن بی سر بی غسل و بی کفن بروی خاک افتاده در حالتیکه خار و خاشاک
صحرا بر بدن مبارکش ریخته زوّار آن بدن مبارکش وحشیان صحرا و گریه کنندگانش جنّیان و کوهها و صحراها
است و روی خاک و اطراف هوا از لمعات نور آفتاب عالمتاب جمال آنجناب روشن و منوّر گشته فلمّا رأته
الطّیور تصایحن داعیات بالبکاء والثّبور و تواقعن علی دمه یتمرّغن فیه و طار کلّ واحدٍ منهم الی ناحیة یعلم
اهلها عن قتله چون مرغان آنحال بدیدند صیحه بر آوردند و آغاز گریه و سوگواری نمودند و خود را

در بیان اطلاع مرغان از کشتن حسین بن علی علیهما السلام

در خون آنحضرت افکندند پر و بال خود را بخون آن مظلوم رنگین نمودند پس هر یک بدیاری و جانبی پرواز کردند که اهل آن دیارها از قتل آنحضرت آگهی دهند از قضا یکی از آن مرغها بمدینه آمد در مرقد رسولخدا آمد و طواف داد در حالتیکه خون از پر و بال او میچکید و ندا در داد الا قتل الحسین بکربلا پس مرغان از هر طرف برو گرد آمده در اطراف او جمع شدند و بناله نوحه و سوگواری برآوردند و اهل مدینه چون آن عجب ناله بشنیدند و آن مرغ خون آلود را بدیدند ندانستند که این آیت کدام داهیه علامت کدام حادثه است ناگاه که خبر شهادت حسین بمدینه آمد آنوقت دانستند که آن مرغ خبر شهادت آنحضرت را برای جدش رسولخدا صلی الله علیه و آله آورده بود

در ناسخ التواریخ گوید در مناقب قدیم این خبر باسناد معتبر بمفضل بن عمر الجعفی پیوسته میشود که صادق آل محمد صلی الله علیه و آله بروایت امام محمد باقر علیه السلام از علی بن الحسین علیهما حدیث کرد که در روز عاشوراء غرابی پر و بال خویش را در خون حسین علیه بیالود و طیران نمود و در مدینه بر سر دیوار فاطمه صغری دختر حسین علیه بنشست چون فاطمه براو نگریست دیدار او را بفال نیک نگرفت و سخت بگریست و این شعر انشا کرد و انشاد فرمود

شعر نعب الغراب فقلت من	تنعاه ویلك یا غراب	قال الامام فقلت من	قال الموفق للصواب
ان الحسین بکربلا	بین الاسنة والضراب	فابکی الحسین بعبرة	ترضی الاله مع الثواب
قلت الحسین فقال لی	حتی لقد سکن التراب	ثم استقل به الجناح	فلم یطق رد الجواب

و هیچ ناعی در مدینه بقتل حسین علیه از این خبر پیشی نگرفت بعضی از منافقین گفتند این سحر است که از بنی عبد المطلب دیدار میشود

واقعهٔ چهل و ششم گریستن جمیع ممکنات در مصیبت فرزند سید کاینات

در بحار الانوار از ابن قولویه از حضرت صادق علیه روایت کرده که فرمود لما مضی ابو عبد الله الحسین بن علی علیهما بکی علیه جمیع ما خلق الله الا ثلثة اشیاء البصرة و دمشق و آل عثمان بن عفان چون حضرت ابی عبد الله حسین بن علی علیهما بدرجهٔ شهادت رسید جمیع مخلوقات گریستند بر آنحضرت مگر سه چیز بصره و دمشق و آل عثمان بن عفان و نیز در بحار از امالی شیخ طوسی از حسین بن فاخته روایت کرده است که گفت روزی من و ابو السلمه السراج و یونس بن یعقوب و فضیل بن یسار خدمت امام جعفر صادق علیه نشسته بودیم عرض کردیم فدایت شوم من بعضی از اوقات در مجالس مخالفان حاضر میشوم و شما اهل بیت را بیاد میآورم پس در آنوقت سزاوار است چه بگویم فرمود یا حسین چون در مجالس ایشان حاضر شوی بگو اللهم ارنا الرخاء و السرور یعنی خداوندا بنما بما راحت و شادی را اگر این را بگوئی بآنچه دوست داری خواهی رسید حسین گوید عرض کردیم فدایت شوم بسیاری از اوقات یاد میکنم امام حسین علیه را در هنگام یاد کردن آنحضرت چه بگویم فرمود سه مرتبه بگو صلی الله علیك یا ابا عبد الله بعد از آن حضرت صادق علیه روی مبارك خود را بسوی ما

الا ان الحسین بکربلا

حث بالفتح و تشدید ثاء برگ از درخت در شابانیدن کذا فی المنتخب

استقلال بلند برآمدن و رخت برگرفتن منتخب

گردانید و فرمود ان اباعبدالله الحسین علیه السلام لما قتل بکت علیه السموات السبع وما فیهن وما بینهن ومن
ینقلب فی الجنة والنار وما یری وما لا یری الا ثلثة اشیاء فانها لم تبك علیه بدرستیکه چون حضرت اباعبد
الله الحسین علیه السلام کشته شد آسمانهای هفتگانه و زمینهای هفت طبقه وانچه در انها و در میان انها بود
وانچه در بهشت وانچه در اتش بود وانچه دیده میشوند از مخلوقات وانچه دیده نمیشوند همه در ماتم انحضرت
گریستند مگر سه چیز که انها گریه نکردند بر انحضرت حسین گوید عرض کردم فدایت شوم انسه چه بودند که گریه
نکردند فرمود بصره و دمشق وال حکم ابن ابی العاص ونیز در بحار الانوار در خبر میثم تمار است که فرمود لقد اخبرنی
مولای امیر المؤمنین علیه السلام انه یبکی علیه کل شیء حتی الوحوش فی الفلوات والحیتان فی البحار والطیر فی جو السماء و
تبکی علیه الشمس والقمر والنجوم والسماء والارض ومؤمن الجن والانس وجمیع ملائکة السموات والارض
ورضوان ومالك وحملة العرش وتمطر السماء دما ورمادا بتحقیق که خبر داد مرا مولای من امیر المؤمنین ع
که همه ذرات کائنات وسلسلهٔ موجودات در مصیبت حسین علیه السلام گریه میکنند حتی وحشیان در بیابانها و
ماهیان در دریاها و مرغان در هوا وگریه میکنند بر انحضرت افتاب وماه وستارهها واسمانها و زمینها
ومؤمنان جن وانس وهمه ملائکهٔ اسمانها وملائکهٔ اقطار زمین ورضوان خازن بهشت ومالك دوزخ وحاملان
عرش واز اسمان خون وخاکستر میبارد وشیخ صدوق علیه الرحمه در امالی بسند خود از حضرت علی بن الحسین
علیهما السلام روایت کرده است که روزی امام حسین علیه السلام وارد شد بر برادر خود حضرت امام حسن علیه السلام وچون نظر نمود
بانحضرت گریست امام حسن علیه السلام فرمود مایبکیك یا اباعبدالله چه چیز ترا بگریه در اورد یا اباعبدالله قال ابکی
لما یصنع بك عرض کرد گریه میکنم برای انچه که با تو خواهند نمود حضرت حسن سلام الله علیه فرمود انچه که من
بان دچار خواهم شد زهریست که بمکر وحیله مرا میخورانند ومن بدان زهر کشته میشوم ولکن لا یوم کیومك یا ابا
عبدالله یزدلف الیك ثلاثون الف رجل یدعون انهم من امة جدنا محمد صلی الله علیه واله وینتحلون دین الاسلام
فیجتمعون علی قتلك وسفك دمك وانتهاك حرمتك وسبی ذراریك ونسائك وانتهاب ثقلك لکن هیچ روزی
مانند روز تو نخواهد بود یا اباعبدالله که سی هزار کس از کسانیکه ادعا میکنند که از امت جد ما هستند و
خود را بدین اسلام میبندند بسوی تو هجوم اورند و دامن بر کمر زنند وبکشتن تو وریختن خون تو وهتك حرمت
تو واسیر نمودن زنان وفرزندان تو وغارت کردن اموال واثقال تو اجتماع مینمایند فعند ما تحل ببنی
امیة اللعنة وتمطر السماء رمادا ویبکی علیك کل شیء حتی الوحوش فی الفلوات والحیتان فی البحار پس در ان
هنگام لعنت خدا بر بنی امیه فرود اید واسمان خون وخاکستر ببارد وهمهٔ مخلوقات وموجودات بر تو گریه
میکنند حتی وحشیان در صحراها وماهیان در دریاها ودر بحار الانوار از ابن قولویه روایت کرده است

انتحال
سخن کسی بر خود بستن
وخود را بمعنی بستن
منتخب

کراوی بسند خود از عروة بن زبیر روایت میکند که در آنهنگام که عثمان جناب ابوذر را از مدینه بسوی ربذه میفرستاد مردم
باو گفتند یا اباذر ابشر فهذا قلیل فی الله ای اباذر بشارت باد تورا که این مصیبت در راه رضای خدا کم است
آن بزرگوار فرمود ما ایسر هذا فکیف انتم اذا قتل الحسین بن علی ع قتلا او قال ذبح ذبحا فو الله لایکون فی
الاسلام بعد قتل الخلیفة اعظم قتیلا منه چه بسیار آسان وسهلست این مصیبت ولکن چگونه خواهد بود
حال شما از زمانیکه کشته شود حسین بن علی علیهما السلام ویا فرمود مذبوح وسر بریده باشد بخدا قسم که بعد از قتل
خلیفه یعنی امیرمؤمنان علیه السلام در اسلام قتیلی بزرگتر از حسین علیه السلام نخواهد بود وپس از قتل آنحضرت خدای
تعالی شمشیر انتقام براین امت خواهد کشید وهرگز آنرا بنیام خود نخواهد گذاشت ویبعث قائما من
ذریته فینتقم من الناس ومبعوث گرداند حقتعالی قائم از فرزندان آنحضرت را پس آن بزرگوار انتقام
میکشد از قاتلان آنحضرت وانکم لو تعلمون ما یدخل علی اهل البحار وسکان الجبال وفی الغیاض والآکام
واهل السماء من قتله لبکیتم والله حتی تزهق انفسکم واگر شما بدانید که بسبب کشته شدن حسین علیه السلام چه
رخ میدهد بر اهل دریاها وساکنان کوهها وتلها وبیشه ها وجنگلها ونیستانها واهل آسمانها هر آینه بخدا
قسم آنقدر میگریستید که جان از بدن شما بیرون میرفت وروح مبارک امام حسین علیه السلام از هیچ آسمانی
نمیگذرد مگر اینکه هفتاد هزار ملک از ترس واضطراب برپای میایستند وتا قیامت اعضای ایشان لرزان
میباشد وما من سحابة تمر وترعد وتبرق الا لعنت قاتله وهیچ ابری برق نمیزند وصدا نمیکند مگر اینکه لعنت
میکند بر قاتلان آنحضرت وما من یوم الا وتعرض روحه علی رسول الله صلی الله علیه وآله فیلتقیان وهیچ
روزی نیست مگر اینکه روح مبارک امام حسین علیه السلام را برسول خدا صلی الله علیه وآله نشان میدهند بایکدیگر
ملاقات مینمایند ودر کتاب کامل الزیارة بسند خود از ابی بصیر روایت کرده است که گفت روزی در خدمت امام
جعفر صادق علیه السلام نشسته بودم ناگاه فرزند آنحضرت از در درآمد حضرت باو فرمود مرحبا واو را بسینه خود گرفت
واو را بوسید وفرمود حقر الله من حقرکم وانتقم ممن وترکم وخذل الله من خذلکم ولعن الله من قتلکم وکان الله
بکم ولیا وحافظا وناصرا خدا حقیر نماید کسیرا که شما را حقیر نمود وانتقام بکشد از کسیکه شما را تنها گذاشت
وخون شما را بگردن گرفت وخدا واگذارد کسیرا که شما را میان دشمن واگذاشت ویاری نکرد وخدا لعنت کند
کسیرا که شما را کشت وخدا ولی وحافظ وناصر شماست فقد طال بکاء النساء وبکاء الانبیاء والصدیقین و
الشهداء وملائکة السماء وبتحقیق که گریه زنان وگریه پیغمبران وصدیقان وشهیدان وملائکه آسمان بطول
انجامید در مصیبت شما پس فرمود یا ابا بصیر اذا نظرت الی ولد الحسین علیه السلام اتانی ما لا املکه بما اوتی الیهم و
الیهم ای ابا بصیر هرگاه من نظر میکنم بفرزندان حسین علیه السلام مرا حالی رو میدهد که نمیتوانم خود را از گریه

خبر دادن جناب ابوذر از مصیبت سید الشهداء علیه السلام

گریستن حضرت صادق علیه السلام

باز نارم بجهت آن مصائبی که بر پدر ایشان و بر ایشان وارد گردید ای ابوبصیر بدرستیکه فاطمه علیها السلام برای مصیبت فرزند خود حسین علیه السلام گریه میکند و صیحه میکشد و بسبب گریه او آتش جهنم بجوش و خروش میآید و مالکان دوزخ پیوسته آماده هستند که در هنگام گریه آن مکرّمه جهنم را بزنجیرها میگیرند و جلوانرا سخت میکشند و درهای آنرا محکم می بندند از ترس اینکه مبادا زبانه از جهنم بیرون آید یا دودی از آن خارج شود و اهل زمین را بسوزاند فلا تسکن حتّی تسکن صوت فاطمة الزهراء علیها السلام پس آتش جهنم ساکن و آرام نمیشود تا وقتیکه فاطمه علیها السلام از گریه ساکن و آرام شود و انّ البحار تکاد ان تنفتق فید خل بعضها علی بعض و دریاها بموج و جوش درآیند و نزدیک میشود که از هم بپاشند و داخل یکدیگر شوند و هیچ قطرهٔ از آنها نیست مگر آنکه ملکی بر آن قطره موکّل است چون موکّلان دریا صدای گریهٔ فاطمهٔ زهراء سلام الله علیها را میشنوند ببال خود موج و جوش دریاها را آرام نمایند و بعضی را در بعض دیگر حبس کنند که مبادا دنیا را خراب کنند و اهل زمین غرق شوند و ملائکه پیوسته ترسان و گریان میباشند بجهت گریهٔ حضرت فاطمه علیها السلام و بسوی خدا تضرّع نمایند و دعا کنند و حاملان عرش و ساکنان ملاء اعلی بتضرّع و زاری درآیند و صدای ملائکه بتسبیح و تقدیس بلند میشود از جهت ترک هلاک اهل زمین و لو انّ صوتاً من اصواتهم یصل الی الارض لصعق اهل الارض و تقطّعت الجبال و زلزلت الارض باهلها و اگر صدائی از صداهای ایشان بگوش اهل زمین برسد هر آینه اهل زمین بروی در افتند و هلاک شوند و کوهها از هم بشکافند و زمین بزلزله اهل خود را بحرکت درآورد ابوبصیر گوید عرض کردم جعلت فداک انّ هذا الامر عظیم فدایت شوم این امر بسیار عظیم است فرمود غیره اعظم منه ما لم تسمعه آنچه نشنیدهٔ غیر از آنچه که شنیدی بزرگتر و عجیبتر است

(ثاقب شاگرد در تخمیس اشعار محتشم گوید)

درّ نه فلک تزلزل و در شش جهت شتاب
از هر جهت گشته مگر ملک دین خراب
دارد چه ثابت و سیّاره اضطراب
گویا طلوع میکند از مغرب آفتاب
کاشوب در تمامی ذرّات عالمست

و محزون رشتی گوید

آن ظلمها که شد بتو در دشت کربلا
گبر و یهود و قوم نصاری گریسته
بر کشتهٔ تو ای شه بیغسل و بی کفن
کیفیت گریستن ممکنات

هم دوست گریه کرد هم اعدا گریسته
هم ساکنان معبد و هم واقفان دیر
مجنون زار زینب لیلا گریسته
از وحش و طیر و ماهی دریا گریسته

این بس برای غربتت ای با عنجات
هم جاثلیق پیر کلیسا گریسته
ای بحر جود بهر تو در دهر هر چه بود
بر فرزند سیّد کاینات

در بحار الانوار و ناسخ التواریخ از ابن قولویه نقل کرده اند که او بسند خود از زراره روایت کرده است که

تموّج دریاها از گریهٔ حضرت زهراء

از اشعار محتشم
و محزون رشتی

روزی امام جعفر صادق علیه السلام بمن فرمود یا زراره انّ السّماء بکت علی الحسین علیه السلام اربعین صباحاً بالدّم
وانّ الارض بکت اربعین صباحاً بالسّواد وانّ الشّمس بکت اربعین صباحاً بالکسوف والحمرة و
انّ الجبال تقطّعت وانتثرت وانّ البحار تفجّرت وانّ الملائکة بکت اربعین صباحاً علی الحسین ع
ای زراره آسمان چهل روز گریه کرد بر حسین ع بریختن خون و زمین چهل صباح گریه کرد بسیاهی و تاریکی و آفتاب
چهل روز گریست بکسوف و سرخی و کوهها از هم پاشیدند و دریاها بجوش و خروش آمدند و ملائکه
چهل روز بر آنحضرت گریستند وما اختضبت منّا امرأة ولا ادّهنت ولا اکتحلت ولا رجلت حتّی اتانا راس
عبید بن زیاد لعنه الله ومازلنا فی عبرة بعده و هیچ زنی از زنان ما خضاب نکرد و عطر بر بدن نمالید و سرمه
نکشید و سر خود را شانه نکرد تا وقتیکه سر عبید الله بن زیاد را نزد ما آوردند و بعد از آن نیز کار ما پیوسته
گریه و زاری است و جدّم علی بن الحسین علیهما السلام چون یاد میکرد پدر بزرگوارش را بقدری گریه میکرد که محاسن
مبارکش از اشک چشم او تر میشد و هر کس حالت آنحضرت را میدید دلش میسوخت براو و بگریه آنحضرت
گریه مینمود و بعضی از عرفا گفته اند که همه اشیاء از مجرّدات و مادّیات از آسمان و زمین و لوح و قلم و عرش
و کرسی و بهشت و دوزخ و حور و غلمان و غیر اینها از سایر موجودات بر مظلومی آن حضرت گریستند لکن
گریه هر شیئ بر حسب حال خود میباشد پس هر سنگی که از کوه میغلطد و هر طفلی که میگرید و هر مرغی که بر لب بام
صیحه میزند و هم چنین زردی و خزانی که بر درختان وارد آید و شکستگی که در اشیاء بهم رسد و سرخی که در آسمان
ظاهر شود و موجی که در دریا پدید آید و یا غباری که در صحرا برهوا رود و صدائی که از رعد حاصل شود و برقی
که پدید آید از غم آن مظلوم است و بارش ابر گریه است بر آنجناب و عارف دیگر گوید جمیع اشیاء بر حسین میگریند
باد بسرعت سیر خود و آتش با فروختن و آب بجریان و موج بجوش خود و آفتاب و ماه و ستاره ها بتغییرات خود
از حمرت و صفرت و کسوف و خسوف و آفاق بتکدّر و غبار و حمرت و صفرت و گیاه بزردی و درختها بموت و
ساقط شدن برگ و خشک شدن شاخه خود یا نشنیدی صدای ظروف و خزف را در حینکه میشکنند
بر آن حضرت میگریند و معادن میگریند بر آن حضرت بشکستن و بآن صوتی که در حین کسر از آن شنیده میشود خداوند
عزّت در کتاب خود فرموده است وَاِنْ مِنْ شَیْءٍ اِلّا یُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلٰکِنْ لا تَفْقَهُونَ تَسْبِیحَهُمْ یعنی نیست
شیئ از اشیاء مگر اینکه تسبیح میکند او را بحمد و لکن شما نمیفهمید تسبیح ایشان را و در بعضی از زیارات مذکور
است یُسَبِّحُ اللهَ بِاَسْمائِهِ جَمِیعُ خَلْقِهِ یعنی جمیع خلق تسبیح میکنند خدا را باسمائش بعضی از اهل اشاره و
ایماء گفته اند که چون وجودات مقدّسه ائمّه انام علیهم الصّلوة والسّلام مظاهر اسماء الهیّه اند تواند
بود که مقصود و مراد از تسبیح جمیع خلق باسماء او اظهار سوگواری و عزاداری ایشان باشد در مصیبت

گریستن حضرت زین العابدین ع

گریه کردن تمام اشیاء در عزای حسین ع

سید مظلومان و سرور عالمیان حضرت سید الشهداء روحی و ارواح العالمین له الفداء

علت انقلاب و اضطراب موجودات در مصیبت زبدهٔ کائنات

بر ارباب بصیرت و اصحاب خبرت پوشیده نیست که سبب و سر واقعه شهادت حضرت سید الشهداء روحی و ارواح العالمین له الفداء و علت بروز و ظهور خوارق عادات بعد از شهادت آنحضرت را کما هو حقه کسی نمیداند مگر خداوند سبحانه و راسخون در علم لکن کسانی که راه حق جویند و بقدم صدق طریق اخلاص پویند لوح خواطر خود را از لوث وسواس شویند میتوانند بعد از تتبع در اخبار ائمهٔ اطهار بعضی از وجوه آنرا ذکر لأولی الأبصار گویند و چون سبب شهادت آنحضرت با نقد ریکه خداوند رحمن مصلحت در فهمیدن آن دانسته از احادیث ائمهٔ انام صریحاً بخاص و عام بحد رسیده که از کثرت اشتهار مستغنی از اظهار است لهذا ترک ذکر و ترک نگاشتن آن بمنزل صواب اقرب و بار غایت اطناب انسب است و اما علت بروز و ظهور خوارق عادات بعد از شهادت آن سرخیل اهل سعادات اگرچه آنهم تلویحاً بلکه تصریحاً در بسیاری از اخبار رسیده لکن چون شهرتش کمتر است این مقال را اقتضای بیان بیشتر است و در این مقام از گفتار عرفای با بصیرت و دانشمندان اهل ایمان و اشارت بذکر چند وجه اکتفا میشود که تذکاری برای ارباب کابو باشد

وجه اول بعضی از محققین گفته‌اند چون وجود مقدس امام علیه السلام جان آفرینش و مهجهٔ عالم امکانست و چون جان شکنجه بیند و مهجه رنجه شود ناگزیر تن و بدن هم خسته و شکسته گردد لهذا از ابتدای عالم که فاتحهٔ موجوداتست و منتهای عالم که خاتمهٔ مکوناتست هیچ آفریده بجای نماند مگر اینکه در این مصیبت عظمی رنجی را تلقی نمود و زیانی را پذیره شد و هرچند شمر و یزید و عبید الله بود **وجه دوم** بعضی دیگر گفته‌اند که چون جمیع اشیاء ببرکت ایشان موجود شده‌اند و جملگی عکسی از شعاع ایشانند و ایشان مظاهر اسماء الهی و خدا را آیتی از ایشان بزرگتر نیست چه خوب گفته است شاعر

فما آیة لله اکبر منهم ❊ فهم آیة من دونها کل آیة
وما نعمة الا وهم اولیاؤه ❊ فهم نعمة منها اتت کل نعمة
لهم خلق الله العوالم کلها ❊ وحکمهم فیها بها من خلیفة
سری سرهم فی الکائنات جمیعها ❊ فمن سرهم لم یخل مثقال ذرة

یعنی نیست آیتی برای خدا بزرگتر از ایشان پس ایشان آیتی هستند که همهٔ آیات پستتر از ایشانند و نعمتی در عالم نیست مگر اینکه ایشان اولیاء آن نعمتند پس ایشان نعمتی هستند که همهٔ نعمتها از ایشان رسیده است و برای ایشان خلق نموده است خداوند عالم جمیع عوالم را و حکم ایشان در آن عوالم بر اهل آن عوالم مانند حکم خلیفه است بر رعیت خود و سرایت نموده است سر ایشان در جمیع ممکنات پس مقدار ذره نیست در عالم وجود که خالی باشد از سر ایشان زیرا که مثال ایشان مثال آفتابست و مثال

علت شهادت امام علیه السلام

علت بروز خوارق عادات

شیعیان مثال شعاع است ومثال دشمنان مثال ظل است پس شعاع از آفتابست وبعضی اشتقاق شیعه را
ازشعاع دانسته اند وظل از آفتاب نیست لکن بدون آفتاب هم وجود ندارد پس همه ذرات وجود از نور وظلمت
ونیك وبد وسعید وشقی خلعت وجود پوشیده اند مگر بسبب وجود ایشان پس طینت کل اشیاء از طینت
ایشانست وبسبب طینت ایشان موجود است وبدون ملاحظهٔ ایشان موجود نیست واشاره بهمین است
انچه در زیارت جامعهٔ کبیره ذکر شده است ذکرکم فی الذاکرین واسمائکم فی الأسماء واجسادکم فی الاجساد و
ارواحکم فی الارواح وانفسکم فی النفوس وآثارکم فی الآثار بجهة اینکه جسد ایشان جان همه جسدهاست و
روح ایشان روح همه ارواحست ونفس ایشان نفس جمیع نفوس است وآثار ایشان حقیقت همه آثاراست
وایشانند آن اسمیکه در دعا اشاره بآن شده است اَللّهُمَّ اِنّی اَسْئَلُكَ بِاِسْمِكَ الَّذی اَشْرَقَتْ بِهِ السَّمٰواتُ
وَالْاَرَضُونَ ولهذا هرگاه ایشان اغم واندوهی روی دهد همه عالم را روی خواهد داد زیرا که تیرگی شمس منشأ
تیرگی شعاع است وصفای آن منشأ صفای شعاع است وازاینجا است که گفته اند بنی الوجود علی الاسم الاعظم
فاذا حرك تحرك جمیع العالم یعنی عالم وجود بنا شده است براسم اعظم پس هرگاه که آن حرکت داده شود تمام عالم
متحرك میشود ودرخبراست که مردی خدمت معصوم عرض نمود بسیار میشود که بی سبب مهموم واندوهگین میشوم
این از چه جهة است فرمود در آنوقت همی وغمی بردل امام داخل شده است **وجه سیم** گویند که چون وجودات
مقدسهٔ ایشان بعد از ذات مبدء اصلند وموجودات همه نوع ایشانند پس بمنزلهٔ اصل فرع متزلزل خواهد شد
ولهذا کل ذرات درمصائب وارده برایشان گریستند حتی اسبهای مخالفان درهنگام وداع زنان برسر نعشها
آنقدر گریستند که سمهای آنها از آب دیده هاشان ترشد بلکه آن اشقیا با وجود اینکه اصل از انعام بودند و
حسب ظاهر متشکل بشکل انسان بودند درحین غارت نمودن وکشتن میگریستند وآن گریهٔ ایشان بتبعیت
آن طینت طیبهٔ جزئیه بود که در ایشان قرار یافته بود **وجه چهارم** آنکه بمفاد لولا الامام لساخت
الارض والسموات وجود مقدس امام علیه السلام علت بقاء نظام کائناتست زیرا که امام علیه السلام قلب عالم امکانست
وچنانکه قلب درمملکت وجود انسان مقام ومحل یقین است ویقین موجب طمینان نفس وباعث ثبات جمیع
قوی وقرار جمیع اعضا وجوارح بدن انسان است وهم موجب استقامت رأی است وآن عبارتست از انتظام
قوای وجوارح بنظم فطریهٔ ذاتیه ومشغول بودن هریك از قوای وجوارح بافعال خاصهٔ خود همچنین وجود امام
وقرار حال امام موجب انتظام آسمان وزمین است وهمچنانکه هرگاه تکسری درقلب بهمرسد همه قوی و
جوارح وحواس از کار خود بازمیمانند همچنین هرگاه اختلالی دراحوال امام علیه السلام واقع شود همه آسمانها
وزمینها وانچه درمیان آنها است از نظم طبیعی خود منحرف میشوند **وجه پنجم** بمفاد ومدلول اَنَا مدینة

العلم وعلیّ بابها همچنانکه حضرت ختمی مآب مخزن فیوضات مطلقهٔ الهیّه است همچنین امام علیه السلام باب افاضات خفیّه وواسطهٔ استفاضات خلقیّه است پس اگر باب فیض مسدود وواسطهٔ آن مفقود گردد همهٔ کائنات بسبب عدم قدرتشان بر استفاضه بلاواسطه از مبدء فیّاض از افعال واثار وبقاء خویش عاری میمانند وعالم بالمرّه خراب میشود پس ازاینجا معلوم ومکشوف میگردد که از عالم عقول ونفوس وانوار وارواح واشباح واجساد وابدان واصلاب وارحام وما بعدها الی اخر العوالم در هر عالمی وجود امام علیه السلام بحسب همان عالم باعث بقاء نظام آن عالمست مثلاً عقل امام علیه السلام در عقول ونورش در انوار وروحش در ارواح وجسمش در اجساد وکذا ما بعدها الی الاخر در همه جا وجود مقدّس امام باعث بقای نظام واثار است واشاره بهمین معنا است که در زیارت جامعهٔ کبیره عرض میشود ذکرکم فی الذاکرین واسمائکم فی الاسماء واجسادکم فی الاجساد وارواحکم فی الارواح وانفسکم فی النفوس واثارکم فی الاثار وقبورکم فی القبور وحضرت امام جعفر صادق علیه السلام بداود بن کثیر رقی فرمود یا داود انّ الله تعالی خلقنا وفضّلنا وجعلنا امنائه وحفظته وخزّانه علی ما فی السموات وما فی الارض ای داود بدرستیکه خداتعالی خلق کرد ما را وفضیلت داد ما را بر همهٔ مخلوقات وما را امناء وودایع خود قرار داد درمیان بندگان خود وگردانید ما را حافظ ونگاه دارندگان وخزانه داران خود بر هرچه که در اسمانها وزمینها است وازاین حدیث شریف نیز معلوم میشود که وجود امام باعث بقاء نظام عالمست بجهة محفوظ بودن عالم بحفظ او ولنعم ما قیل ✤ انکه بُد گنجور گنج ممکنات ✤ منتظم بود از وجودش افتاب ✤ انکه از نظمش جهان اباد بود ✤ ناخدای کشتی ایجاد بود ✤ **وجه ششم** انکه بروز ایات وظهور خوارق عادات بعد از شهادت فرزند سیّد کائنات هریک ایتی بود از ایات که حکیم مطلق بمقتضاء مضمون سنریهم ایاتنا فی الآفاق وفی انفسهم حتّی یتبیّن لهم انّه الحقّ بجهة اثبات حقیقت سیّدنا الحسین علیه السلام وبطلان یزید ملعنت فرجام در عالم ظاهر وهویدا گردانید که امام حجّت باشد بر مردمان در اهداء سبیل لئلّا یکون للنّاس علی الله حجّة بعد الرّسل که هرگاه ان ایات وعلامات ظاهر نمیشد احتمال داشت که مردمان بالکلّیه از اعتقاد حقیقت ال علی اعراض وبرحقیّت ال سفیان اعتماد نمایند پس چون بعد از قضیهٔ شهادت انجناب ان نوع تغییرات وخوارق عادات در عالم مشاهده کردند یقین برحقیّت حسین وحسینیان وبطلان یزید ویزیدیان کامل گردید ولهذا در اندک زمانی با مختار وفادار بیعت کردند ودمار از روزگار ال سفیان وشیعیان ایشان براوردند ولنعم ما قیل

اسمان بعد از شهر دین گردش دیگر گرفت	برکف از مرّیخ تیغ واز زحل خنجر گرفت	در مکافات شهید دیار کربلا
(مؤلف)	جان ناپاک یزید وقوم او یکسر گرفت	(گوید)

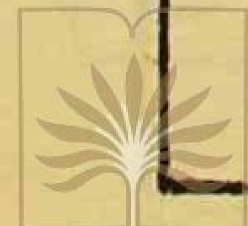
گرچه از انتقام کشیدن مختار علیه الرّحمة فی الجمله تسلّی وتشفّی برای دوستان وشیعیان حاصل گردید لکن انتقام

(تمام)

در اینکه بقای نظام عالم بعقل ووجود امام است

گنجور بروزن رنجور بکاف فارسی خزانه دار وخازن. برهان جامع

در بروز آیات وخوارق عادات

تمام در زمان ظهور حضرت صاحب الأمر عجّل الله له الفرج بعمل خواهد آمد انشاء الله تعالی اللّهمّ عجّل فرجه وسهّل مخرجه واجعلنا من أعوانه وأنصاره بالنبيّ وآله (ونیز گفته‌اند) که گریستن ذرّات وموجودات در مصیبت فرزند سیّد کائنات بر دو نوع است صوری ومعنوی (امّا گریهٔ صوری) که جریان اشک باشد از دیده‌ها پس آن گریه از محبّین صادر میشود واز مبغضین نیز صادر میشود لکن در حال عدم التفات ایشان ببغض وعداوت چه آنکه در حال التفات ببغض وعداوت گریستن ممکن نیست زیرا که در آن حال مطرود است از رحمت الهی که فرو گرفته است تمام اشیاء را وامّا در حال غفلت از بغض وعداوت هرگاه متذکّر مصائب آن حضرت شوند میگریند چنانکه از بسیاری از ایشان صادر شد مثل آن منافقی که برهنه مینمود عیال و اطفال آنحضرت را وگریه مینمود وهمچنین از عمر سعد ویزید وغیرهم نیز صادر شد ألا لعنة الله على القوم الظالمین (وامّا گریهٔ معنوی) پس هر ممکن ذی هیئت وصورتی در حالت وجدان آیت خود گریان است بگریهٔ معنوی بر آن حضرت حتّی منافقین وشیاطین وعلّیّین وسجّینیّین واین بر چند صنف است بعضی از آن این است که هر واحدی از ایشان مییابد در نفس خود ضعفی نسبت بشیئ از اشیاء ویا میلی نسبت بشیئ از اشیاء ویا حاجتی نسبت بشیئ از اشیاء ویا خوفی از شیئ از اشیاء ویا امیدی نسبت بشیئ از اشیاء ویا غمی بسبب عدم شیئ از اشیاء ویا فوات شیئ از اشیاء ویا همّی برای امر مستقبلی که میترسد عدم ادراک آنرا ویا محذوری که میترسد وقوع آنرا وانچه بنحو اینها باشد همهٔ اینها گریهٔ معنوی است ویا بُکا است باعتبار رجوع چشم طبیعت او

تحقیق دقیق در کتاب معالم الزلفی وقمقام از عبد الله بن عبّاس روایت کرده‌اند که در روز عاشوراء بر داشته نشد سنگی بر دنیا مگر آنکه در زیر او خون یافت شد بعضی از محققین گفته‌اند یافت شدن خون در زیر سنگ دلیل است بر شعور موجودات حتّی نباتات وجمادات چنانکه دلالت بر شعور آنها دارد که همه آنها تسبیح خدای میکنند وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ وَلَكِنْ لَا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ واین تسبیح موجودات نظری وذاتی است واین از اثر تجلّی نور ذات مقدّس اوست که تجلّی نمود برای ایشان پس او را دوست داشتند ومشغول ثنای او شدند چرا که او را مستحقّ ستایش یافتند واین تسبیح بزبان حال نیست بلکه بزبان قال است وسجدهٔ آنها حقیقت سجده است چنانکه کسانی را که حقتعالی بصیرت کامله داده است میدیدند سجدهٔ هر چیزی را ولهذا خداوند به پیغمبر خود میفرماید أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ولم يقل الم تروا الاما رايناه فهولنا ايمان ولمحمّد عيان فاشهد بسجود كلّ شيئ وتواضعه لله تعالى پس ایشان که عین الله بودند میدیدند سجدهٔ هر چیزیرا پس همهٔ موجودات شعور دارند واز اینجاست که همهٔ اشیاء گریستند بر حضرت امام حسین ع ونزدیک شد که نظام عالم بر طرف گردد ومادّیّات ومجرّدات

گریستن اعداء و مبغضین در حال عدم التفات

شعور موجودات و مخلوقات عالم

فرو ریزند چرا که قرار همه مخلوقات بمشیت خدا بودند و امام محل مشیت خدا است و مهار عالم در کف با کفایت
امامت بلکه امام ع قلب عالم امکان است و چون قلب اضطراب یابد سایر اعضا و جوارح نیز مضطرب گردند پس

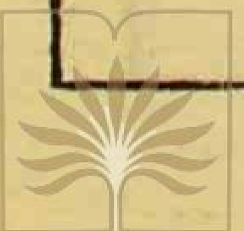
بعد از شهادت امام ع	در آنحال خدا حفظ فرمود کائنات را	علت بقای عالم

بموجب دلائل مذکوره در آنهنگام که حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء جراحات بسیار بر جسم مبارکش
رسید تا زمانیکه روح شریفش از بدن مفارقت نمود میبایست که همه اجسام عالم مجروح و هر ذی روحی بیروح
و عالم یکسره مانند طوفان نوح گردد ولکن چون در آنساعت ودیعه امامت بحضرت سجاد علیه السلام تعلق گرفت
از برکات وجود فایض الجود آنحضرت نظام عالم برقرار ماند (شعر) بجبر تو که حسین شد ز پشت زین چه نگون
نگون نگشت چرا این سپهر بوقلمون * بلی ز یمن وجود جناب زین عباد * ز نظم خود نفتاد این سپهر کج بنیاد
پس بنا بر این انقلابات و تغییرات احوال آسمان و زمین با وجود حضرت زین العابدین ع برای این بود که چون
تعلق امامت از امامی بامام دیگر موقوفست باز هاق روح از امام اول زیرا که امامت در زمان واحد میباید
منحصر در فرد باشد پس چون سید مظلومان در رمق آخرین بیهوش بر زمین افتاد و هنوز روح شریفش از بدن
مفارقت نکرده بود در آنهنگام نور امامت بالتمام از آنجناب منقطع نبود و بحضرت سجاد ع منتقل نگردیده بود
از اینجهة آن تغیرات در عالم ظاهر گردید و همینکه آنحضرت شهید گشت و نور امامت بالتمام منتقل گردید
بحضرت سجاد ع آن انقلابات و تغیرات برطرف شد و نظام عالم برقرار شد و اما عدم انقطاع نور امامت بالتمام
از حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء و عدم انتقال نور بتمامه بحضرت سجاد ع باین طریق است که از زمانی
که سید مظلومان ودیعه امامت را بحضرت سجاد علیه السلام سپرد آفتاب امامت از برج حسینی رو بغروب و از برج سجادی
رو بطلوع داشت لهذا آفتاب امامت رفته رفته از آنطرف بغروب نزدیک میشد و از این سمت بطلوع تا وقتی
که آنحضرت بدرجه شهادت رسید در آنحال بفوریت خورشید امامت از برج حسینی منتقل شد ببرج سجادی
ولکن بقیه شعاعش از برج حسینی مانند روشنائی بعد از غروب آفتاب در روزگار نمودار بود و طلیعه برج
سجادی مانند روشنائی بین الطلوعین در عالم آشکار گردید اما قرص آن خورشید هنوز طالع نگردیده بود
زیرا که از بسیاری ظلمت کفر که بر آن مرکز دائره ایمان احاطه کرده بود آنحضرت در آن حین متوجه عالم باطن
بود و روی بعالم ظاهر نداشت و چون اوضاع جهان منقلب و پریشان و احوال زمین و آسمان متغیر و دیگرگون
گردید از حکمت بالغه خداوند آنحضرت بالهام غیبی متوجه عالم ظاهر گردید و هراسان از بستر بیماری برخاست
در آنحال فی الفور خورشید امامت از افق آن برج ولایت طالع گشت و عالم را از ضیاء آن بیضا نوری حاصل
و انقلابات ارض و سما زائل و کائنات را سکونی کامل حاصل گردید **تنبیه و تتمیم** بدانکه بعد از همه

قرار عالم بعد از امام معصوم امام معصوم

طلوع خورشید امامت از افق برج ولایت

(این)

این تفصیلات و تطویلات باید دانست که بروز و ظهور این علامات و خوارق عادات که بعد از شهادت آن حضرت اتفاق افتاد از لوازم امامت نیست که در شهادت هر امام چنین باشد چنانکه ظهور علائم و خوارق عادات در وقت شهادت حضرت یحیی ع از لوازم نبوت و رسالت نبود لکن چون امر حضرت سید الشهداء روحی و ارواح العالمین له الفداء از ابتدای امر غریب و عجیب بود چه در عالم ذر و چه در عالم رحم و چه در حین تولد و چه بعد از تولد پس در شهادت آنحضرت با آن همه خصوصیات بطریق اولی باید علائم عجیبه و خوارق غریبه اتفاق بیفتد و تا روز قیامت آثار و ثمرات این مصیبت باقی بماند و هم میتوان گفت که چون شهادت آنحضرت قاطع رائحهٔ خمسه النجباء اهل کساء بود که در ظاهر آنحضرت را کشتند لکن در واقع و حقیقت حضرت خاتم الانبیاء و علی مرتضی و فاطمه زهراء و حسن مجتبی و ائمهٔ هدی علیهم السلام را کشتند بلکه بمفاد کریمهٔ وَمَنْ قَتَلَ نَفْسًا زَكِيَّةً بِغَيْرِ نَفْسٍ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا همه انبیاء و اوصیاء و صلحاء و مؤمنین سلف و خلف را کشتند پس باید زیاده بر این علامات و خوارق عادات اتفاق بیفتد و دیگر آنکه شهادت پر اندوه و کربت آنحضرت متضمن هزاران اسرار و حکمت بود که از جملهٔ اهم اسباب شفاعت و خلاص امت و اتمام حجت و قطع معذرت و بروز حقیت اهل حق و بطلان گروه بد ملت بود پس باید هزاران علامت و خوارق عادت در شهادت آنحضرت اتفاق بیفتد و ثمرات و آثار شهادت آن بزرگوار در روزگار تا یوم القرار باقی بماند

واقعهٔ چهل و هفتم در کتاب تظلم الزهراء از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که در روز عاشوراء بعد از شهادت حضرت سید الشهداء ارواحنا له الفداء در نزدیک مغرب مائده و شراب بهشتی از آسمان نازل شد و آنحضرت یک یک اصحاب خود را باسماء شان و اسماء پدرانشان ندا کرد پس ایشان نشستند پس از طعام بهشتی تناول کردند الخ تفصیل و تحقیق این واقعه در روز دوازدهم ماه ذکر خواهد ان شاء الله تعالی

واقعهٔ چهل و هشتم دیدن طرماح بن عدی رسول خدا را با چند نفر از انبیاء ببالین حضرت سید الشهداء ع چنانکه ابو مخنف روایت کرده است که طرماح بن عدی گفت کنت فی القتلی وقد وقع فی جراحات ولو حلفت لکنت صادقا انی کنت غیر نائم من در میان کشتگان با زخمهای فراوان افتاده بودم چنانکه هیچکس مرا زنده نمیپنداشت و سوگند یاد میکنم که سخن جز بصدق نگویم همانا در بیداری دیدم که بیست سوار در میان کشتگان آمدند و همه جامه های سفید پوشیده بودند و فضای قتلگاه را از بوی مشک و عنبر پر کردند من با خود گفتم اینک عبید الله بن زیاد است آمده است که بدن مبارک حسین علیه السلام را مثله کند پس یکتن از آن سواران در نزدیک جسد مبارک حسین علیه السلام از اسب پیاده شد و نشست و بدن مبارک حسین علیه السلام را بنشاند و اوما بیده الی الکوفة واذا بالرأس قد اقبل

حضور ائمه هدی ع در بالین سید الشهداء ع

دیدن طرماح بن عدی رسول خدا را در کربلا

فرکبه علی الجسد پس بدست خود اشاره کرد بجانب کوفه ناگاه دیدم سر حسین علیه السلام را آمد پس آن بزرگوار سر بدن
را ببدن ملحق نمود آنگاه با او آغاز سخن کرد و فرمود یا ولدی قتلوك اتراهم ما عرفوك و من شرب الماء منعوك
وما اشد جرأتهم علی الله تعالی ای فرزند تو را کشتند آیا تو را نشناختند که تو را از آشامیدن آب منع
نمودند چه بسیار جرأت کردند بر خداوند غالب قاهر آنگاه بجانب همراهان خود نگریست و فرمود یا ابی آدم
و یا ابی ابراهیم و یا ابی اسمعیل و یا اخی موسی و یا اخی عیسی اما ترون ما صنعت الطغاة بولدی لا انالهم
الله شفاعتی ای پدر من آدم وای پدر من ابراهیم وای پدر من اسمعیل وای برادر من موسی وای برادر
من عیسی آیا نمی بینید که طاغیان امت با فرزند من چه کرده اند خداوند شفاعت مرا بایشان نرساند

واقعهٔ چهل و نهم آب دادن رسول خدا با صحاب سید الشهداء چنانکه ثقة الاسلام نوری علیه الرحمه
در کتاب دار السلام از بستان الواعظین از فضل بن زبیر روایت کرده است که او گفت روزی در نزد سدی
نشسته بودم مردی بیامد نزد او نشست در حالتیکه بوی قطران از وی میدمید سدی با و گفت اتبیع قطرانا
آیا تو قطران میفروشی گفت نه سدی گفت پس این چه بوئیست از تو گفت شهدت عسکر عمر بن سعد و کنت ابیع
اوتاد الحدید من در لشکر عمر بن سعد بودم و میخ آهن میفروختم فلما قتل الحسین علیه السلام یوم عاشوراء پس
چون حسین علیه السلام در روز عاشوراء کشته شد آمدم میان لشکر ناگاه دیدم رسول خدا صلعم در میان کشتگان
شهداء راه میرود و امیر المؤمنین و حضرت امام حسن علیهما السلام با آن حضرت بودند وهو یسقی الماء من قتل من
اصحاب الحسین ع و آن حضرت آب میداد بشهدا و مقتولین اصحاب فرزندش حسین علیه السلام پس من آمدم نزد
آنحضرت طلب آب نمودم بمن آب نداد و فرمود الست ممن اعان علینا آیا تو نیستی از آن کسانیکه اعانت
نمودند در ظلم و ستم نمودن بر ما عرض کردم بلی من میخ آهن میفروختم بلشگر پس آنحضرت روی نمود بامیر
المؤمنین علیه السلام و فرمود اسقه قطرانا بنوشان با و جرعهٔ از قطران پس آنحضرت قدحی بمن داد و من قدری
از آن آشامیدم و تا سه روز قطران بول میکردم و بعد از سه روز از من رفع شد و بوی آن در من باقی
ماند پس با و گفت کل من خبز البر و کل من کل النبات و اشرب من ماء الفرات فما اریك تعاین الجنة
و لا محمدا صلی الله علیه و آله و سلم ابدا بخور از نان گندم و بخور از هر گیاه که خواهی و بیاشام از آب
فرات من نمی بینم که تو بهشت را ببینی و یا ملاقات نمائی محمد صلی الله علیه و آله و سلم را ابدا

توضیح و تبیین قال فی المجمع قوله تعالی سرابیلهم من قطران هو بفتح القاف و کسر الطاء الذی
یطلی به الابل التی فیها الجرب فیحرق بحدته و حرارته للجرب یتخذ من حمل شجر العرعر فیطبخ بها ثم یهنأ به و
بسکون الطاء و فتح القاف و کسرها لغة و قد اوعد الله المشرکین ان یعذبهم بهما لمعان اربعة للذعه

هناء
بالکسر و مدّ همزه
قطران و دواء الید
آن برشتر شتحب

حرقته واشتغال النار فيه واسراعها فى المطلى به وسواد لونه بحيث تشمئز عنه النفوس من نتن رائحته فطلى به جلودهم حتى يعود طلائه لهم كالسرابيل لانهم كانوا يستكبرون عن عبادته فالبسهم بذلك الخزى والهوان **واقعهٔ پنجاهم** خواب دیدن ام سلمه زوجهٔ رسول ذو الجلال رسول خدا را در وقت زوال با پریشانی حال بدانکه کیفیت خواب ام سلمه را در بحار الانوار وکشف الغمه ودار السلام ومدینة المعاجز بالفاظ مختلفه نقل کرده اند وما کیفیت انرا بطور تلفیق وتلخیص از کتب مذکوره ذکر مینمائیم در کتاب مهیج الاحزان گوید صاحب کشف الغمه علی بن عیسی الاربلی نقل میکند از ام سلمه که گفت روزی رسول خدا تشریف اورد نزد من وهوا گرم بود چون داخل حجره شد حصیری برای او فرش کردم ومتکائی بجهت او گذاردم چون انحضرت در انجا قرار یافت داخل شد حسین ع ورفت بنزد جد بزرگوار خود وانحضرت به پشت خوابیده بود پس باو فرمود همنا یا حسین اینجا ای حسین پس حسین ع بر سینهٔ پیغمبر بالا رفت ونشست پس انحضرت با او ملاعبه میکرد واو بر سینهٔ مبارک او حرکت مینمود ام سلمه گوید چون از شکاف در نظر کردم واورا بر سینهٔ رسول خدا دیدم گفتم لا حول ولا قوة الا بالله یوم صدر المصطفى يوم وجه الثرى ان هذا العجب این امریست عجیب که این حسین یکروز جایگاهش سینهٔ محمد مصطفی است ویکروز بر روی ریگهای گرم کربلا پس ساعتی از انجا رفتم برگشتم دیدم رسول خدا مهموم است واثار غم واندوه بر او ظاهر است وچیزی در دست داشت در ان نظر میکرد ومیگریست گفتم پدر ومادرم فدای تو باد یا رسول الله چرا محزون وگریانی فرمود در این ساعت جبرئیل بر من نازل شد وگفت ان ولدك هذا سيقتل بدرستیکه این فرزند من کشته خواهد شد من گفتم چگونه وکجا اورا میکشند گفت بعد از پدر ومادرش در زمین کربلا اورا خواهند کشت انگاه فرمود ام سلمه اگر خواهی تربت حسین را بتو نشان دهم پس دیدم انحضرت قبضهٔ از خاک در دست دارد میفرماید این است تربت حسین ع وبروایت بحار ام سلمه گفت رسول خدا آن خاک را بمن داد وفرمود اجعلى هذه التربة فى زجاجة او قال فى قارورة ولتكن عندك واذا صارت دما عبيطا فقد قتل الحسين ع انرا در شیشه ضبط کن هرگاه ببینی انرا که بخون تازه مبدل شده بدان که فرزندم حسین ع کشته شده وبروایت دیگر فرمود اذا تحول هذا دما عبيطا فعند ذلك يقتل الحسين عليه السلام ام سلمه گوید انرا گرفته در شیشه ضبط نمودم وانرا در گوشهٔ از حجره او نهادم پیغمبر خدا از دنیا رفت وواقعشد انچه واقعشد وبروایت بحار الانوار چون حضرت امام حسین ع عزم نمود از مدینهٔ منوره بیرون برود جناب ام سلمه بنزد انحضرت امد وعرض کرد یا بنى لا تحزنى بخروجك الى العراق فانى سمعت جدك يقول يقتل ولدى الحسين ع بارض العراق فى ارض يقال كربلاء ای فرزند دل مرا به بیرون رفتن خود بسوی عراق محزون واندوهناك منما زیرا که از جدت رسول خدا ص شنیدم که فرمود فرزندم حسین ع در عراق

بر سینهٔ پیغمبر ص بالا رفتن امام حسین ع

خبر دادن پیغمبر از شهادت فرزندش حسین ع

(روز عاشوراء)

کشته خواهد شد در زمینی که انرا کربلا گویند حضرت فرمود یا اماه وانا والله اعلم ذلک وانی مقتول لا محاله ولیس لی
من هذا بد وانی والله لاعرف الیوم الذی اقتل فیه واعرف من یقتلنی واعرف البقعة التی ادفن فیها وانی اعرف
من یقتل من اهل بیتی وقرابتی وشیعتی ای مادر بخدا قسم من نیز میدانم انرا و میدانم که من لا محاله کشته خواهم شد
و چاره از ان ندارم و من بخدا قسم میشناسم ان روزیرا که در ان روز کشته خواهم شد و میشناسم انکسرا که
مرا خواهد کشت و میشناسم ان بقعه را که در ان مدفون خواهم گردید و میشناسم کسانیرا که با من کشته میشوند
از فرزندان و برادران و خویشان و شیعیان خود و بروایت مدینة المعاجز فرمود یا اماه والله انی لمقتول
وانی لا افر عن القدر المقدر والقضاء المحتوم والامر الواجب عن الله تعالی فقالت وا عجبا فانی تذهب وانت
مقتول فقال یا اماه ان لم اذهب الیوم اذهب غدا وان لم اذهب غدا اذهب بعد غد وما من الموت یا اماه بد
وانی لاعرف الیوم والموضع الذی اقتل فیه والساعة التی اقتل فیها والحفرة التی ادفن فیها کما اعرفک وانظر
الیها کما انظر الیک وان احببت ان اریک مضجعی ومکانی ومکان اصحابی قالت اریها فما زادان تکلم بسم الله
وفی روایة اخری بسم الله الرحمن الرحیم فتخفضت الارض حتی اریها مضجعه ومکانه ومکان اصحابه واعطاها من
تلک التربة فخلطها مع التربة التی کانت معها وبروایت بحار فرمود فان اردت یا اماه اریک حفرتی ومضجعی
ثم اشار الی جهة کربلا فانخفضت الارض حتی اریها مضجعه ومدفنه وموضع عسکره وموقفه ومشهده
ای مادر اگر خواهی نشان دهم بتو محل قبر و دفن خود را پس انحضرت اشاره فرمود بسوی کربلا با عجاز انحضرت بلندیها
زمین که در میان بود پست گردیدند و زمین کربلا در نظر ام سلمه در نزدیکی نمایان شد پس انحضرت محل دفن
و لشکرگاه وجای ایستادن و محل شهادت خود را یک یک بام سلمه نشان داد چون ام سلمه انها را مشاهده
نمود بشدت گریه کرد و انجنابرا بخدا سپرد پس انحضرت فرمود یا اماه قد شاء الله ان یرانی مقتولا مذبوحا
ظلما وعدوانا وقد شاء ان یری حرمی ورهطی ونسائی مشردین واطفالی مذبوحین مظلومین ماسورین
مقیدین وهم یستغیثون فلا یجدون ناصرا ولا معینا ای مادر خداوند عالم خواسته است که مرا از روی ظلم
وعدوان دشمنان کشته و سر بریده ببینند و زنان واهلبیت مرا از وطن خود اواره ببینند و کودکان و
اطفال مرا مذبوح و سر بریده ببینند وبعضی از ایشانرا اسیر شده و دست بسته ببینند در حالتیکه ایشان
طلب یاری و یاوری کنند کسی بفریاد ایشان نرسد و احدی نصرت و یاری ایشان نمیکند وفی روایة اخری فی البحار
قال یا اماه انی والله مقتول وان لم اخرج الی العراق یقتلونی ایضا وان احببت ان اریک مضجعی ومصرع
اصحابی ثم مسح بیده علی وجهها ففسح الله عن بصرها حتی رات ذلک کله ام سلمه با دیده گریان عرض کرد که
در نزد من تربتی هست که جد بزرگوارت بمن داده است انرا در شیشه گذاشته ام و ضبط نموده ام فرمود مادر

خبر دادن امام حسین از شهادت خود

ظاهر شدن زمین کربلا در نظر ام سلمه

دیدن ام سلمه رسول خدا ص را در خواب

آن شیشه را مراقب باش و از نظر مده و بروایتی آنحضرت با دست معجز نمای خود قبضهٔ از خاک کربلا برداشت بام سلمه داد و فرمود اجعلها مع قارورة جدی رسول الله صلی الله علیه و آله فاذا فاضتا دمًا فاعلمی انی قد قتلت این را نیز بگذار با آن شیشه که جدم رسول خدا ص بتو داده است پس هرگاه دیدی که هر دو خون شد بدان که مرا کشته اند ام سلمه گوید آنرا گرفتم در شیشه ضبط نمودم و در گوشهٔ از حجرهٔ او بختم و در وی روزی دو دفعه و سه دفعه او را جستجو میکردم بحال خود بود تا روز دهم محرم در آمد در نزدیک زوال مرا خواب ربود قلیلی چشم بخواب رفت رأیت رسول الله فی المنام شاحبا کئیبا شعثا مذعورا و علی راسه و لحیته اثر التراب رسول خدا ص را در خواب دیدم که رنگ مبارکش متغیر شده و با حال حزن و اندوه ژولیده و غبار آلوده و بر سر و ریش مبارکش غبار خاک نشسته بود و بروایت ام سلمه گوید از روزیکه رسول خدا ص از دنیا رحلت نموده بود تا آنروز آن حضرت را در خواب ندیده بودم قلت ما لی اریک یا رسول الله شاحبا کئیبا عرض کردم یا رسول الله ترا چه شده است که رنگ رخسار مبارکت متغیر است و اندوهناک و پریشانحال میباشی و بروایت منتخب ام سلمه گوید فجعلت انفضه و ابکی و اقول نفسی لنفسک الفداء متی اهملت نفسک هکذا یا رسول الله من این لک هذا التراب پس من گرد و غبار از سر و ریش مبارک آنحضرت می فشاندم و میگریستم و میگفتم جان من فدای تو باد یا رسول الله از کی اینگونه خود را وا گذاشتی و این خاک از کجا بر سر و ریش مبارکت نشسته فرمود هذه الساعة فرغت من دفن ولدی الحسین ع در این ساعت از دفن فرزندم حسین ع فارغ شدم و بروایت دیگر فرمود ما زلت اللیلة احفر القبور للحسین و اصحابه در این شب پیوسته برای حسین و اصحاب او قبر میکندم و بروایت دیگر فرمود قتل ابنی الحسین و اهل بیته الیوم فدفنتهم و الساعة فرغت من دفنهم امروز فرزندم حسین و اهلبیت او را کشتند و من بدنهای ایشان را در خاک دفن کردم در این ساعت از دفن ایشان فارغ شدم و بروایت دیگر فرمود وثب الناس علی ابنی فقتلوه و قد شهدته قبیلا الساعة مردم هجوم آوردند بر سر فرزندم حسین ع و او را کشتند و من در اینساعت کشته او را مشاهده نمودم ام سلمه میگوید ترسان و هراسان از خواب بیدار شدم و از غایت دهشت و وحشت موی بر اندام من بر خاست و هوش از سرم رفته بود پس چون بسوی آن شیشه رفتم دیدم خون تازه از آن میجوشید پس دانستم که حسین ع کشته شده زیرا که صاحب وحی دروغ نمیگفت و هیچوقت از پیغمبر خلاف واقع نشنیده بودم بروایتی ام سلمه آن شیشه را پیش روی خود نهاده بود و با و نظر میکرد و بروایت دیگر در بحار است که اخذت ام سلمه من ذلک الدم فلطخت به وجهها و جعلت ذلک الیوم ماتما و مناحة علی الحسین ع ام سلمه از آن خون برداشته بر روی خود مالید و این روز را ماتم داری و نوحه سرائی مینمود بر حسین علیه السلام و بروایت مهیج الاحزان چون ام سلمه دید آنخاک بدل بخون گردیده فریاد بر آورد و ابناه و اقرة عیناه وا حسیناه و اضیعتاه بعدک یا اباعبدالله

خبر دادن پیغمبر ص از شهادت فرزندش حسین علیه السلام

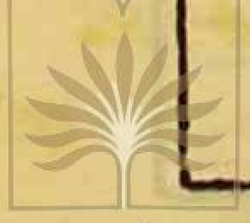
و بروایت دیگر مردم مدینه از مرد و زن بر درِ خانهٔ امّ سلمه جمع شدند و گفتند ای مادر مؤمنان چه واقعشده که اینگونه ناله و فریاد مینمائی پس آنمکرّمه در گریه نمود بزنان هاشمیه و فرمود یا بنات عبد المطّلب اسعدنني وابكين معي فقد قتل والله سيدكنّ وسيّد شباب اهل الجنّة والله قتل سبط رسول الله و ريحانته الحسين ع ای دختران عبد المطّلب مرا یاری کنید بگریه و با من شریک باشید در گریستن بتحقیق که سیّد و آقای شما و سیّد جوانان بهشت کشته شد بخدا قسم سبط رسولخدا و ریحانهٔ او حسین ع مردم مدینه چون اینخبر شنیدند همه گریبانها چاک زدند و فریاد برآوردند وا سیّداه وا مظلوماه و بروایت منتخب طریحی اهل مدینه با سر و پای برهنه و بقبر پیغمبر ص میدویدند و همه فریاد میکردند یا رسول الله قتل الحسين قال الرّاوي فوالله الّذي لا اله الّا هو لقد حسبنا انّ القبر يموج بصاحبه حتّى تحرّكت الأرض تحتنا ان تسيخ بنا راوی گفت قسم بآنخدائی که جز او خدائی نیست دریافتیم که قبر پیغمبر ص بحرکت آمد و اضطراب نمود و زمین در زیر پاهای ما میلرزید بقسمیکه ترسیدیم ما را فرو برد **واقعهٔ پنجاه و یکم** خواب دیدن ابن عبّاس رسولخدا را در روز عاشوراء و کیفیّت خواب ابن عبّاس را در مناقب ابن شهر آشوب و کشف الغمّة و ينابيع المودّة و بحار الأنوار و قمقام زخّار و ناسخ التّواریخ و منتخب طریحی ره بالفاظ و معانی متقارب روایت کرده اند و ما از ابطور تلفیق از کتب مذکوره ذکر مینمائیم و آن بدینطور است که از ابن عبّاس روایت کرده اند که او گفت كنت نائماً في منزلي بالمدينة قائلة الظّهر یعنی روزی در مدینه در سرای خویش خوابیده بودم در خواب رسولخدا را دیدم که از جانب کربلا می آید وهو اشعث اغبر والتّراب على شيبته وهو باكي العين حزين القلب ومعه قارورتان مملوّتان دماً با حال آشفته و چهرهٔ بخاک آلوده و چشم گریان بر روی و ریش مبارکش غبار نشسته و دو شیشه پر از خون در دست مبارکش بود و بروایت مناقب وهو مغبّر الوجه حافي القدمين باكي العينين وقد ضمّ حجر قميصه الى نفسه وهو يقرء هذه الآية ولا تحسبنّ الله غافلاً عمّا يعمل الظّالمون گفت رسولخدا را در خواب دیدم در حالیکه چهرهٔ مبارکش غبارآلود بود و پاهای مبارکش برهنه و چشمهای آنحضرت گریان دامن بر کمر زده این آیه تلاوت میفرمود ولا تحسبنّ الله غافلاً عمّا يعمل الظّالمون قال انّي مضيت الى كربلا والتقطت دم الحسين ع من الأرض وهو ذا في حجري وانا ماض اخاصمهم بين يدي ربّي پس فرمود یا ابن عبّاس من رفتم بسوی کربلا و خون حسین را از زمین برگرفتم و اینک خون او در دامن منست و من میروم نزد پروردگار خود مخاصمه نمایم با قاتلین حسین ع و بروایت اولی ابن عبّاس گوید عرض کردم یا رسول الله این حال آشفته چیست و این دو شیشه خون از کیست فرمود هذه دم الحسين ع وهذه الاخرى من دم اهل بيته واصحابه این شیشه خون فرزندم حسین است و این دیگری خون اصحاب و اهلبیت اوست وانّي الآن رجعت من دفن ولدي الحسين ع و من الآن از دفن فرزندم حسین ع فارغ شدم و برگشتم ابن عبّاس گوید آنحضرت این سخن میفرمود در حالیکه متصل میگریست

اجتماع زنان هاشمیه در خانهٔ امّ سلمه

در منتخب اللغات گوید قایله زمان قیلوله ظهر منه عفی عنه

حجر بالکسر والضم کنار و جانب منتخب

کیفیت خواب ابن عباس و دیدن پیغمبر ص را در عالم خواب

مینالید واز گریه خودداری نمینمود پس من ترسان وهراسان ازخواب بیدار شدم درحالتیکه محزون وغمگین
بودم بر حسین ع وروز بروز بر حسرت واندوه میافزودم واز قتل انحضرت اگاه نبودم وچون بیست وچهار
روز از این واقعه گذشت ناعی بمدینه امد وخبر شهادت انحضرت را باهل مدینه رسانید پس چون حساب کردم
انخواب با روز وساعت شهادت انحضرت مقارن اتفاق افتاد از آن امر تعجب کردم وحزن من بر انحضرت
افزون گردید **واقعهٔ پنجاه ودوم** در این روز ابن عباس در مدینه از گوشهٔ خانهٔ خود
صدائی شنید که گوینده میگفت اصبروا ال الرسول قتل الفرخ النحول الخ وکیفیت این واقعه را علامه
مجلسی در بحار الانوار از امالی صدوق بتفصیل نقل نموده است وملخص ان بدین نهج است که شیخ صدوق
علیه الرحمه بسند خود از عبد الله بن عباس روایت کرده است که او گفت هنگامی که امیر المؤمنین ع با لشکر
سعادت اثر خود برای جنگ صفین از کوفه بیرون رفت من در خدمت انحضرت بودم چون در زمین نینوا
نزول اجلال فرمود وان زمین در کنار فرات واقعست پس انحضرت بصدای بلند مرا صدا زد که یا ابن
عباس تعرف هذا الموضع ایفرزند عباس ایا میشناسی این زمین را عرض کردم یا امیر المؤمنین مرا معرفتی باین
سرزمین نیست فرمود لو عرفته کمعرفتی لم تکن تجوزه حتی تبکی کبکائی ای پسر عباس اگر بشناسی این زمین را چنانکه
من میشناسم از اهر اینه نخواهی گذشت از این موضع مگر انکه گریه میکنی مانند گریه کردن من فبکی طویلا
حتی اخضلت لحیته وسالت الدموع علی صدره پس انحضرت بسیار گریست تا انکه ریش مبارکش از اشک
دیده اش تر شد واشک دیدهٔ او بر سینهٔ مبارکش میریخت پس من بگریستن انحضرت گریستم لکن نمیدانستم
که انحضرت برای چه گریه میکند ومیفرمود اوه اوه مالی ولال ابی سفیان مالی ولال حرب حزب الشیطان واولیاء
الکفر اه اه مرا چه کار است با ال ابی سفیان وال حروب وگروه شیطان وصاحبان کفر بعد فرمود صبرا
یا ابا عبد الله فقد لقی ابوک مثل الذی تلقی منهم صبر وشکیبائی نما ای ابا عبد الله زیرا که پدرت ملاقات
نموده است مثل ان مصیبتی را که تو از ایشان خواهی دید از ال ابی سفیان تا انجا که فرمود قسم بانخدائی که جان
علی در قبضهٔ قدرت اوست که خبر داد مرا صادق مصدق رسول پروردگار عالمیان ابو القاسم صلی الله
علیه واله که من باین سرزمین خواهم امد در هنگام بیرون رفتن من بجنگ باغیان وستمکاران اینجا را خواهم
دید وهذه ارض کرب وبلاء یدفن فیها الحسین ع وسبعة عشر رجلا من ولدی وولد فاطمة وانها لفی
السموات معروفة تذکر ارض کرب وبلا کما تذکر بقعة الحرمین وبقعة بیت المقدس واین زمین کرب و
بلاء است که در ان کشته ومدفون میشود فرزندم حسین ع با هفده نفر جوان از فرزندان من وفرزندان
فاطمه واین زمین در اسمانها معروف ومشهور است چنانکه حرم کعبه ومدینه وبیت المقدس در میان

نشان دادن امیر المؤمنین ع کربلا را با ابن عباس

خبر دادن پیغمبر ص از قتل حسین ع

اینها معروف و در زبان ایشان مذکور است و آنرا اهل آسمانها زمین کرب و بلا میگویند پس فرمود ای فرزند عباس
دور این زمین بگرد ببین در این زمین پشکلهای آهوان پیدا میشود بخدا قسم هرگز دروغ نگفته ام و رسول خدا
هرگز خبر دروغ بمن نفرموده است رنگ آنها مانند زعفران زرد است ابن عباس گوید بامر آنحضرت در اطراف
آن بقعه گشتم آن پشکلها را با آن صفت که آنحضرت فرموده بود در یکجا مجتمع یافتم که پراگنده نشده بود پس
حضرت را ندا کردم یا امیرالمؤمنین پشکلها را با آن صفت که نشان داده بودی پیدا کردم حضرت فرمود صدق الله
و رسوله است فرموده است خداوند عالمیان و رسول او پس از جای خود برخاست و بسرعت تمام بسوی آنها
آمد و بدست مبارک خود آنها را برداشت بوئید و فرمود هی هی اینها اینها عین همان پشکلها است که بمن
خبر داده اند آنگاه فرمود اتعلم یا ابن عباس ما هذه الابعاد هذه قد شمها عیسی بن مریم ای پسر عباس آیا میدانی
این پشکلها چیست اینها پشکلهائیست که عیسی بن مریم اینها را بوئیده است و حکایت آن چنانست که روزی
حضرت عیسی ع با حواریین گذارش باین سرزمین افتاد دید آهوان صحرا در اینجا جمع شده اند گریه و زاری
میکنند پس آنحضرت در نزد آهوان نشست و شروع نمود بگریستن و حواریین با آنحضرت نشستند و بگریه او
گریه میکردند و سبب گریه آنحضرت را نمیدانستند پس چون آنحضرت قدری از گریه تسکین یافت عرض کردند یا روح
الله و کلمته ما یبکیک ای روح خدا و کلمه او سبب گریه تو چیست فرمود اتعلمون ای ارض هذه قالوا لا قال
هذه ارض یقتل فیها فرخ الرسول احمد و فرخ الحرة الطاهرة البتول شبیهة امی و یلحد فیها آیا میدانید این
زمین چه زمینی است عرض کردند ما را معرفتی باین زمین نیست فرمود این زمینی است که کشته خواهد شد
در آن فرزند رسول خدا احمد مختار و فرزند نجیبه طاهره زهرای بتول که شبیه و نظیر مادر من مریم است و در
همین زمین مدفون خواهد شد تا اینجا که فرمود و هذه الظباء تکلمنی و تقول انها ترعی فی هذه الارض شوقا
الی تربة الفرخ المبارک و زعمت انها آمنة فی هذه الارض و این گروه آهوان با من تکلم میکنند و میگویند
که ما در این زمین باشتیاق تربت آنفرزند مبارک چرا مینمائیم و ببرکت آن برگزیده خداوند عالمیان در
این زمین از شر صیادان و درندگان آسوده خاطر و ایمن هستیم پس آنحضرت بدست مبارک خود آن
پشکلها را از زمین برداشت و آنها را بوئید و فرمود این عطر و خوشبوئی که در پشکلهای این آهوان است
از جهت خوشبوئی آن گیاهی است که در این زمین روئیده است پس آنحضرت دست بدعا برداشت و عرض نمود
اللهم فابقها ابدا حتی یشمها ابوه فیکون له عزاء و سلوة خداوند اینها را باقی بدار تا وقتیکه پدر
بزرگوار او در اینجا آنها را ببوید هنگامیکه گذر او باین سرزمین بیفتد تا سبب تسلی دل و آرام خاطر او
گردد پس امیر مؤمنان ع فرمود این پشکلها که باین حالت تا این زمان باقی مانده است بجهت دعای حضرت

عیسی است و بجهة طول زمان و بسیاری مدت رنگ اینها زرد شده است پس فرمود و هذه ارض کرب و بلاء ثم

قال باعلی صوته یارب عیسی بن مریم لاتبارك فی قتلته والمعین علیه والخاذل له این زمین زمین حزن و بلا

است پس آنحضرت بصدای بلند فریاد نمود ای پروردگار عیسی قاتلان فرزندم را هرگز برکت نده و برکت

نده کسی را که سعی و اعانت کند در قتل فرزند من و کسیکه او را یاری و نصرت نماید و در میان دشمنان او را

تنها بگذارد ثم بکی بکاءً طویلا و بکینا معه حتی سقط لوجهه و غشی علیه طویلا پس آنحضرت بسیار گریست

و زمان گریستن او بطول انجامید و ما نیز بجهة گریه او بگریه در آمدیم و آنحضرت از بسیاری گریه و زاری

مدهوش گشته بر زمین افتاد و مدت غشوهٔ آنحضرت طول کشید و چون از غشوهٔ خود افاقت یافت

قدری از آن پشکلها را بکنار ردای خود بست و مرا امر فرمود که قدری از آنها را بکنار ردای خود ببندم

ثم قال یا ابن عباس اذا رأیتها تنفجر دماً عبیطا و یسیل منها دم عبیط فاعلم ان اباعبدالله قد قتل بها

و دفن فیها پس فرمود ای پسر عباس اینها را نگاه دار هر وقت از اینها خون تازه جاری شد بدان فرزندم

ابو عبدالله در این زمین کشته شده است و در این مکان مدفون گردیده است ابن عباس گوید بخدا قسم

من در حفظ آن پشکلها بیشتر از حفظ خود که خداوند عالمیان بر من واجب کرده است مواظبت مینمودم

و هرگز آنها را از آستین جامهٔ خود باز نمیکردم شبی در خانهٔ خود خوابیده بودم چون از خواب بیدار شدم

دیدم خون تازه از آنها جاری است و آستین من پر از خون گردیده است چون این را مشاهده نمودم نشستم

و گریه بر من مستولی شد و با خود گفتم قتل والله الحسین ع بخدا قسم کشته شد حسین علیه السلام پس

بسیار مضطرب و پریشان شدم و از خانه بیرون آمدم در هنگامیکه فجر طالع میشد بخدا قسم که دیدم

شهر مدینه را غبار گرفته و ندا و ت و رطوبتی از آن میرسید و بطوری هوا تیره و تار گردیده است که هیچ چیز

دیده نمیشود و چون آفتاب از مشرق سر زد دیدم گرفته و منکسف گردیده و دیوارهای مدینه مانند خون

تازه سرخ و رنگین است چون این علامات وحشت انگیز را مشاهده نمودم گریه بر من مستولی گردید

گفتم بخدا قسم حسین را کشته اند ناگاه از گوشهٔ خانه صدائی شنیدم و کسی را نمیدیدم که گوینده میگفت

ببکاءٍ و عویل	نزل الروح الأمین	قتل الفرخ النحول	اصبروا آل الرسول

بعد از آن گوینده این کلام بصدای بلند گریه و زاری نمود چون اینحالت را مشاهده نمودم گریه بر من

مستولی شد پس آن روز را پیش خود ضبط و ثبت نمودم روز دهم ماه محرم روز عاشوراء بود و چون خبر

شهادت آنحضرت بمدینه رسید معلوم شد که شهادت آنحضرت در همان روز بوده است که این عجایب

و غرایب بظهور آمده بود و چون این قصه را نقل کردم برای کسانیکه در خدمت آنحضرت در کربلا بودند

از بسیاری گریه مدهوش شدن حضرت امیر

ابن عباس تتمهٔ روایت

ایشان گفتند بخدا قسم آنچه تو شنیدهٔ ما نیز در معرکهٔ کربلا از او شنیدیم لکن ندانستیم که قائل این کلام که بود و اعتقاد ما این شد که آنشخص جناب خضر پیغمبر است

واقعهٔ پنجاه و سیّم جاری شدن خون از درخت در مصیبت امام وقت در مجلد ششم بحار الانوار از قطب راوندی و در مجلد دهم از بعض کتب مناقب معتبره نقل فرموده که چون حضرت رسول صلّی الله علیه و آله از مکّه معظّمه هجرت فرمود بسوی مدینه در بین راه بخیمه امّ معبد خزاعیه رسید باو فرمود آیا طعامی نزد تو هست ما را ضیافت کنی عرض کرد چیزی حاضر ندارم حضرت بگوشهٔ خیمه نظر کرد و در آنجا گوسفندی دید که از لاغری و ناتوانی از ابصحاب ابر ده اند حضرت فرمود أتأذنین أن أحلبها قالت نعم بابی انت و امّی ان رایت بها حلیبا فاحلبها آیا اذن میدهی از این گوسفند شیر بدوشم عرض کرد بلی پدر و مادرم فدای تو باد اگر در او شیری دیدی بدوش پس آنحضرت دست بر پشت او کشید بساعت باعجاز آنحضرت در نهایت فربهی شد و بار دیگر دست مبارک بر پشت او کشید در ساعت پستان او پر از شیر شده او بخته گردید و شیر از آن میریخت فرمود ای امّ معبد کاسهٔ بیاور پس آنحضرت آنقدر شیر از پستان آن گوسفند دوشید که همه سیراب شدند و در مجلد عاشر از هند دختر خواهر امّ معبد روایت نموده که آنحضرت ظرف طلبید و پیوسته در ظرفها شیر میدوشید تا آنکه همه ظرفهای امّ معبد پر شد و خود آنجناب با اصحاب کرامش از شیر آن گوسفند آشامیدند و ظرفها را پر کردند پس آنحضرت با اصحاب خود بخواب قیلوله مشغول گردید تا اینکه قدری هوا سرد شد و آن روز بسیار گرم بود و چون از خواب بیدار شد آب طلبید و دو دست مبارک خود را شست و مضمضه نمود و آب مضمضه را در زیر درخت خاری ریخت که او را درخت عوسجه میگفتند و آن در نزد خیمهٔ خالهٔ من روئیده بود و بعد از آن سه دفعه مضمضه و سه دفعه استنشاق فرمود و روی خود را شست و دو دست خود را از مرفق تا سر انگشتان شسته سر و دو پای مبارک خود را مسح نمود و فرمود لهذه العوسجة شأن این درخت عوسجه را شأنی هست و اصحاب کرامش نیز مانند آنحضرت کردند پس برخاست دو رکعت نماز بجای آورد و چون ما پیش از آن چنین کار و نماز کننده ندیده بودیم دختران قبیلهٔ ما بسیار تعجّب نمودند چون فردای آن روز از خواب بیدار شدیم آن درخت از برکت آب دهن مبارک آنحضرت سر بجانب آسمان بلند نموده و از بزرگترین درختان روزگار و بهترین اشجار گردیده و خارهای وی بقدرت قادر بیچون فرو ریخته و ریشه هایش فرو رفته محکم و سخت شده و شاخهایش بسیار گشته و ساقش سبز شده و برگهای او خوشرنگ و سبز و خرّم گردیده و میوه های بزرگ و نیکو از وی ظاهر و هویدا گردید که در بزرگی مانند سیب زمین و در رنگ مانند زعفران کوبیدهٔ یمنی بود و بوی وی مانند عنبر خوشبو بود و در لذّت و شیرینی مانند شهد عسل و شکر بود والله ما اکل منها جائع الّا شبع و لا ظمآن الّا روی و لا سقیم الّا برئ

رسیدن پیغمبر (ص) بخیمهٔ امّ معبد

سبز شدن درخت باعجاز رسول خدا (ص)

ولا ذو حاجة وفاقة الّا استغنى ولا اكل من ورقها بعير ولا ناقة ولا شاة الّا سمنت ودرّ لبنها وبعد از قسم

هیچ گرسنهٔ از میوهٔ ان درخت نخورد مگر اینکه سیر شد وهیچ تشنهٔ از آن نچشید مگر انکه سیراب گشت و
هیچ صاحب مرضی وبیماری نمیخورد مگر اینکه دوای مرض وشفای بیماری وی میشد وهیچ طالب حاجت وصاحب
فقر وفاقهٔ از میوهٔ ان درخت میمنت اثر نچشید مگر انکه غنی وبی نیاز شد وهیچ شتر وگوسفندی از برگ
ان نمیخورد مگر انکه چاق وفربه میشد وشیر از پستان او از بسیاری فرو میریخت واز روزی که انحضرت
در منزل ما فرود امد خیر وبرکت در مال واموال ما بسیار شد وبلاد ما رو بارزانی وفراوانی گذاشت
ونام ان درخت را مبارکه نامیدیم وپیوسته اهل بادیه وصحرا نشینان که در حوالی ما ساکن بودند بپای
میامدند ودر سایهٔ ان درخت مبارکه می نشستند واز برگش توشه برمیداشتند در راه سفر برای ایشان
مانند اب وطعام میشد وپیوسته ان شجرهٔ مبارکه بدینمنوال ثابت وبرقرار بود تا اینکه روزی از جای خود
برخاستیم دیدیم میوه های اندرخت فرو ریخته وبرگهایش زرد شده چون انحال را از اندرخت مشاهده
کردیم بسیار اندوهناك وترسان شدیم چندان نگذشت که خبر رحلت حضرت رسولخدا صلّی الله علیه واله
بما رسید که در همانروز از دنیا رحلت نموده بود وبعد از آن روز میوهٔ پستتر وکوچکتر در اندرخت ظاهر
میشد که در لذت وخوشبوئی از اول کمتر بود وسی سال بدانحال ثابت وبرقرار بود تا اینکه روزی از خواب
بیدار شدیم دیدیم اندرخت از سر تا بیخ او پر از خار است وطراوت ونضارت شاخهای وی رفته وهمهٔ
میوه های او فرو ریخته وچندان براین قضیه نگذشت که خبر شهادت امیر مؤمنان علی بن ابیطالب ع بما رسید
که در همانروز بدرجهٔ شهادت رسیده بود وبعد از شهادت انحضرت هرگز میوه در اندرخت دیده نشد
نه بسیار ونه اندك لکن پیوسته ما وکسانیکه در حوالی ما ساکن بودند از برك ان درخت میگرفتیم وبآن برای
برای مریضان وبیماران خود طلب شفا مینمودیم وناخوشیهای خود را بآن مداوا میکردیم ومدّتی مدید بانحال
برقرار بود ثمّ اصبحنا ذات یوم فاذا بها قد انبعثت من ساقها دما عبیطا جاریا وورقها ذابلة تقطر
دما کماء اللحم پس روزی از جای خود برخاستیم دیدیم خون تازه از ساق اندرخت بروی زمین جاریست
وبرگهای او خشکیده شده قطره قطره خون مانند اب سرخ خون الود گوشت از آنها فرو میریزد گفتیم حادثهٔ
عظیمی روی نموده ما هنوز خبر از آن حادثه نداریم در انشب اندوهناك وترسان بودیم وانتظار مصیبت
بزرگی را داشتیم چون شب پردهٔ تاریکی برافکند از زیر اندرخت صدای گریه وناله واواز واویلا شنیدیم
که غوغای عظیم وصداهای گریه وزاری واضطراب از زیر اندرخت بچرخ برین وفلك اطلس میپیوست
پس شنیدیم که زنی با حال گریه وناله باین بیت جانگداز مرثیه میخواند وگریه میکرد :

یا ابن النبیّ و یا ابن الوصیّ و یا بقیّة ساداتنا الاکرمینا یعنی ای فرزند پیغمبر بزرگوار و ای فرزند
وصیّ نیکوکار و ای باقیمانده سادات گرامیان ما و بعد از آن صدای گریه و ناله و غوغا بسیار شد و نوحه‌ها
میگفتند و صداها بگریه و زاری بلند میکردند که از بسیاری ناله‌ها و شیونها ما سخنان ایشانرا نمیفهمیدیم
و نمیدانستیم چه میگویند بعد از آن خبر شهادت حضرت امام حسین علیه السلام بما رسید و یبست الشجر و جفت
فکسّرتها الریاح و الامطار بعد ذلک فذهبت واندرست آثارها و آن درخت خشک شده بادها و بارانها
تند و شدید آنرا شکسته از آن اثری و نشانی باقی نماند

واقعهٔ پنجاه و چهارم

مفقود شدن سیب
در روز شهادت امام حسیب علامهٔ مجلسی ره در بحار الانوار از کتاب مناقب و صاحب مدینة المعاجز از روضة
الواعظین ابن فارسی از جناب امّ سلمه روایت کرده‌اند که روزی حضرت امام حسن و امام حسین علیهما السلام وارد شدند
بر رسول خدا صلی الله علیه و آله و در آنوقت جبرئیل امین در پیش روی آنحضرت نشسته بود و چون از برای
جبرئیل بصورت دحیهٔ کلبی نازل شده بود آن دو بزرگوار بدور جبرئیل میگردیدند بروایت مدینة المعاجز
جبرئیل عرض کرد یا رسول الله اما تری الصبیین ما یفعلان یا رسول الله آیا نظر میفرمائی که این دو کودک
بزرگوار چه میکنند پیغمبر فرمود یشبّهانک بدحیة الکلبی فانّ کثیراً ما یتعاهدهما و یتحفهما اذا جاء
تو را مانند دحیهٔ کلبی دانسته‌اند زیرا که او هرگاه در نزد ما آید بسیار نوازش میکند ایشانرا و هدیه و تحفه
بسیار برای ایشان میاورد در مجمع البحرین گوید دحیة الکلبی بکسر دال و بفتح آن نیز روایت شده و او دحیة بن
خلیفة الکلبی برادر رضاعی رسول خدا صلی الله علیه و آله است و کان من اجمل الناس و کان جبرئیل یأتی النبیّ
فی صورته و او نیکوترین مردم بود از حیث حسن خلقت و زیبائی صورت و جبرئیل بصورت او میآمد نزد پیغمبر
بالجمله چون رسول خدا صلی الله علیه و آله اینسخن فرمود جبرئیل دست خود را بلند کرد مانند کسیکه چیزی
بگیرد ناگاه با دست خود سیبی و اناری و بهی آورد و داد بآن دو بزرگوار پس ایشان بسیار شاد و خرّم شدند
و نزد جدّ بزرگوار خود رفتند آنحضرت آنها را گرفت و بوئید و فرمود سیرا الی امّکما بما معکما و بدؤکما
بابیکما اعجب یعنی بروید اینها را نزد مادر خود و اگر اوّل نزد پدر خود بروید بهتر خواهد بود پس ایشان بفرموده
جدّ بزرگوار خود عمل نمودند و از آنها نخوردند تا رسول خدا ص نزد ایشان رفت فاکلوا جمیعاً فلم یزل کلّما
اکل منه عاد الی ما کان پس همگی از آنها خوردند و هر قدر که میخوردند چیزی از آنها کم نمیشد و بحال اوّل
برمیگشت از حضرت امام حسین علیه السلام منقولست که فرمود در ایّام حیوة جدّم رسول خدا ص و بعد از وفات
آنحضرت هیچ گونه تغییری و نقصانی در آنها پدید نیامد فلمّا توفیت فاطمة بنت رسول الله صلّی الله علیه و آله
فقدنا الرمّان و چون فاطمه دختر رسول خدا صلی الله علیه و آله از دنیا رحلت نمود انار ناپدید گردید و سیب و به

بحال خود باقی ماند فلمّا استشهد امیرالمؤمنین ع فقدا السفرجل وبقی التفاح وچون امیر مؤمنان علیه السلام بدرجهٔ
شهادت رسید به ناپدید شد و سیب بحال خود ماند وچون حسن مجتبی بزهر جفا کشته شد سیب بحال خود
موجود بود وبقی التفاح الی الوقت الّذی حوصرت عن الماء فکنت اشمّها اذا عطشت فیسکن لهب عطشی
فلمّا اشتدّ علیّ العطش عضضتها وایقنت بالفنا وچون مرا از آب فرات منع کردند در هنگام تشنگی
آن سیب را می بوئیدم حرارت تشنگی مرا ساکن مینمود وچون تشنگی بر من سخت شد دندان بدان فرو
بردم ودر آن وقت یقین کردم بمرگ واز حضرت علی بن الحسین علیهما السلام منقولست که فرمود یکساعت پیش
از شهادت پدرم این سخن را از او شنیدم فلمّا قضی نحبه وجدت ریحها فی مصرعه فالتمست فلم یر لها اثر
وچون پدرم بدرجهٔ شهادت رسید بوی آن سیب را از محل شهادت او یافتم وهرچند نظر نمودم آنرا
ندیدم واثری از وی ظاهر نبود امّا عطرش باقی بود وچون زیارت نمودم قبر پدرم را دیدم که عطر آن
سیب از قبر او ظاهر میشد فمن اراد ذلک من شیعتنا الزائرین للقبر فلیلتمس ذلک فی اوقات السحر فانّه یجده
اذا کان مخلصاً پس هرکس از شیعیان ما که قبر شریف پدرم را زیارت میکند اگر بخواهد بوی آن سیب را
بفهمد در هنگام سحر طلب نماید آنرا بوی آنرا خواهد یافت اگر شیعهٔ مخلص باشد **واقعهٔ پنجاه وپنجم**
طلبیدن پیغمبر صلّی الله علیه وآله مراضیع حسین علیه السلام را وفرمایش آنحضرت باایشان در ینابیع المودّة
از کتاب مودّة القربی مؤلف سیّد علی بن شهاب الهمدانی نقل نموده که او باسناد متّصل از ابونعیم حافظ
از شهر بن حوشب از ام سلمه خادمه رسولخدا صلّی الله علیه وآله روایت کرده است که چون روز عاشورا میشد
رسولخدا صلّی الله علیه وآله مراضیع حسین علیه السلام را میطلبید وبایشان میفرمود تسقون ثُمّا
مراد این روز چیز تلخی را میچشید واین اشاره بود بآنچه که در روز عاشورا براولاد آنجناب واقع شد
مؤلّف گوید مشهور آن است که حضرت سیّد الشهداء علیه السلام مرضعه نداشتند وآنحضرت از پستان
هیچ زنی شیر نخوردند بلکه شیر وغذای آنحضرت از انگشت ابهام وزبان مبارک جدّش پیغمبر صلّی الله
علیه وآله بوده پس محتملست که مقصود از مراضیع آنحضرت زنانی باشند که بخدمت وحضانت آنجناب
میپرداختند **واقعهٔ پنجاه وششم** فاضل ماهر حاجّ ملّا محمّد صالح برغانی علیه الرحمه در مخزن
البکاء از تهذیب شیخ طوسی ره از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که در روز عاشوراء رسولخدا
صلّی الله علیه وآله پیوسته آب دهان مبارک خود را میریخت در دهان طفل شیرخوار فاطمهٔ زهراء ع
ومیفرمود چیزی بایشان نخورانید تاشب در رسد وآن اطفال از آب دهن آنحضرت سیر میشدند ومیفرمود
وحشیان در روز عاشوراء روزه میگرفتند در عهد داود ع انتهی وما تفصیل صوم وحوش را در عهد

مفقود شدن سیب بعد از شهادت امام حسین

فرمایش پیغمبر با مراضع حسین

واقعهٔ پنجاه وهفتم

زاوده در واقعهٔ چهل وپنجم از کتاب شریف وافی نقل نموده‌ایم ملبطالع نمه

خواب دیدن مردیکه انکار نمود فضیلت گریه کردن بر مصائب حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه را در مجالس

الانوار فرموده که در بعضی از مؤلفات اصحاب خود دیدم که از سید بزرگوار سید علی حسینی حکایت نموده است

که او گفت من با جماعتی از مؤمنین مجاور بودم در مشهد مقدس حضرت علی بن موسی الرضا صلوات الله علیه

چون روز دهم ماه محرم در رسید یکی از ما برخاست شروع نمود بخواندن مقتل امام حسین ع و این روایت

را ذکر نمود که از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده اند که آنحضرت فرمود مَن ذرفت عیناه علی مصائب

الحسین ع ولو کان مثل جناح البعوضة غفر الله له ذنوبه ولو کان مثل زبد البحر هر کس اشک از دیدهٔ های

او جاری شود در مصیبت حضرت امام حسین علیه السلام هرچند بمقدار بال پشه باشد خداوند گناهان او را

بیامرزد هرچند بقدر کف دریاها بوده باشد در آن مجلس مردی با ما بود با وجود اینکه در دریای جهل غرق

و بجهل مرکب متصف بود ادعای علم و دانائی مینمود چون این حدیث شریف ذکر شد گفت لیس هذا بصحیح

والعقل لا یعتقده این حدیث صحیح نیست و عقل او را باور نمیکند پس میان ما و او مباحثه بطول انجامید

و هرچند ما برهان و حجت آوردیم در تصحیح آن حدیث شریف آن جاهل مغرور قبول نمینمود پس از آن مجلس

برخاستیم و پراکنده شدیم و آن مرد در انکار خود اصرار داشت و از عناد خود برنگشت و بجای خود رفت و چون

روز بعد شد دیدیم آن مرد بنزد ما آمد و زبان بعذرخواهی گشود و از گفته باطل و عناد فاسد خود اظهار

ندامت و پشیمانی نمود و گفت چون از نزد شما رفتم شب در رختخواب خود خوابیدم خواب هولناکی دیدم که

قیامت قیام نموده و مردم را در صحرای وسیع و بیابانی بی‌پایان جمع نموده اند و آن بیابان ابدا پستی و بلندی

نداشت و بسیار هموار بود ناگاه دیدم ترازوهای اعمال را او بخته و صراط بر روی جهنم کشیده و نامه‌های

حساب را گشوده و دیوان اعمال مردم را بخته و آتش جان گداز جهنم را افروخته و قصرهای بهشت را

زینت داده اند در آن هنگام دیدم حرارت و گرمی هوا سخت بر من مستولی گشته و عطش و تشنگی شدید در خود

یافتم و هرچند اینطرف و آنطرف محشر نگاه کردم و طلب آب نمودم که حرارت دل خود را ساکن نمایم ابدا آبی

نیافتم و از شدت عطش ابدا آرام نداشتم و پیوسته بطرف چپ و راست نظر مینمودم ناگاه چشم من بر حوض کوثر

افتاد دیدم آن حوضی است بسیار وسیع و بزرگ و طولانی در خاطرم خطور نمود که یقین حوض کوثر همین است

چون نزدیک رفتم در میان آن آبی دیدم سردتر از یخ و شیرین‌تر از عسل مصفی ناگاه دیدم دو بزرگوار و یک

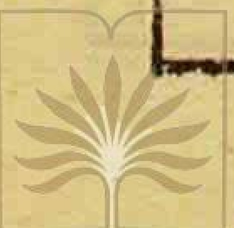
زن در نزد حوض ایستاده اند که نور جمال مبارک ایشان تمام محشر را احاطه نموده بود و ایشان با این عظمت

و جلالت و جاه و عزت جامه‌های سیاه پوشیده بودند و با حال حزن واندوه میگریستند پس از کسی پرسیدم

کرایی

روایت سید بزرگوار سید علی حسینی

منکر فضیلت گریه بود خواب دیدن او

که این بزرگواران کیستند آن شخص گفت هذا محمد المصطفی وهذا الامام علی المرتضی وهذه الطاهرة فاطمة الزهراء یکی از ایشان حضرت محمد مصطفی است وان دیگر امام و پیشوای عالمیان حضرت علی مرتضی علیه السلام است وان مکرمه که در نزد ایشان ایستاده است طاهره مطهره حضرت فاطمهٔ زهراء سلام الله علیها است گفتم چرا ایشان با جامه های سیاه و دیده های گریان و دلهای محزون واند وهناک میباشند گفت الیس هذا یوم عاشوراء یوم مقتل الحسین ع فهم یحزنون لاجل ذلک مگر نمیدانی که امروز روز عاشوراست روزیستکه حسین را کشته اند پس ایشان ازاین جهت گریان واندوهناک هستند چون این سخن ازان شخص شنیدم رفتم نزد سیدهٔ زنان فاطمهٔ زهراء سلام الله علیها عرض کردم یا بنت رسول الله انا عطشان ای دختر رسولخدا من بسیار تشنه ام جرعهٔ ازاین اب برای من کرامت فرما چون انمکرمه این سخن از من شنید از روی غضب تند بسوی من نظر کرد و فرمود انت الذی تنکر فضل البکاء علی مصاب ولدی الحسین ع ومهجة قلبی وقرة عینی الشهید المقتول ظلما وعدوانا لعن الله قاتلیه وظالمیه ومانعیه من شرب الماء تو انکسی هستی که انکار میکنی فضل گریه کردن بر مصائب فرزندم حسین را که او میوهٔ دل من و نور دیدهٔ من است واوست شهید صحرای کربلا و کشته گروه طاغیان از روی ظلم وعدوان خدای لعنت کند قاتلان وظالمان او را وکسانی را که او را منع نمودند از خوردن اب پس من ترسان ولرزان از خواب بیدار شدم وازکرده وگفتهٔ خود بسیار نادم وپشیمان شدم و توبه واستغفار نمودم برانچه از من سرزده بود پس ایام بسوی ان بزرگوار خود که از ایشان معذرت وعذر خواهم

نمایم وخواب خود را	قسم سوم در ذکر وقایع وحوادث روز عاشوراء	برای ایشان نقل نمایم

از سال شصت ویکم هجرت حضرت رسالتمآب تا زمان تالیف کتاب ✻ واقعهٔ اول

بقول کمال الدین دمیری در کتاب حیوة الحیوان در ایندروز سال شصت ویکم هجری ام سلمه زوجهٔ طاهرهٔ حضرت رسالت صلی الله علیه واله بجوار رحمت ایزدی پیوست وبعضی وفات انمکرمه را در سال پنجاه ونهم هجرت در عهد معویه نوشته اند وقول اول معتمد ومعتبر است ودر کتاب مشکوة الادب ناصری از تاریخ یافعی نقل نموده که هفت تن از ازواج پیغمبر صلی الله علیه واله در سنهٔ شصت یکم هجری وفات کردند وچهار نفر از ایشانرا ذکر نموده ام سلمه وام حبیبه وسوده ومیمونه ودر ناسخ التواریخ در ذکر حالات زوجات مطهرات رسولخدا صلی الله علیه واله گوید ام سلمه را مکانتی بزرگ است واو بعد از همهٔ زنان پیغمبر صلی الله علیه واله وفات کرد وبعد از شهادت سید الشهداء حسین بن علی علیهما السلام بر اهل عراق لعنت کرد ودر سال شصت ویکم هجری بدرود زندگانی گفت وابوهریره بروی نماز کرد ودر بقیع بخاکش سپردند ومدت زندگانیش هشتاد وچهار سال بود (مؤلف گوید) محتمل است که وفات ام سلمه در روز عاشورا وجهتش این باشد که چون اطلاع یافت بر شهادت حضرت سید الشهداء

کیفیت واقعه و خواب ام سلمه و دیدن آن بزرگان

شرح حالات ام سلمه و وفات او

(روز عاشوراء)

روحی وارواح العالمین له الفداء زمانی که دید تربت انحضرت در شیشه مبدل بخون شده از شدت تاثر مصیبت
واز تعلق خاطری که داشت بانحضرت خالتی برای ان روی داد که روح از بدنش مفارقت نمود وجان شیرین
بجان آفرین سپرد چنانکه دختر صغیره انحضرت در خرابه شام سر مقدس پدر را دید وجان تسلیم نمود والعلم عند الله
در ناسخ التواریخ گوید زوجهٔ ششم رسولخدا صلّی الله علیه وآله امّ سلمه وثام او هند بنت ابی امیّه است
ونام ابی امیّه حذیفه وبروایتی سهیل بود وبعضی گویند هو هشام بن المغیرة بن عبد الله عمر بن مخزوم بن
یقظه بن مرّة بن لوی بن غالب از جماعت بنی مخزوم است واو دختر عمّهٔ رسول الله عاتکه بنت عبد المطّلب
است وابو سلمه را از او چهار فرزند بود زینب وسلمه وعمر ودرّه بالجمله امّ سلمه با شوهر خود ابو سلمه بحبشه
هجرت نمود وبعد از مراجعت از حبشه بمکّه هجرت نمودند بمدینه وابو سلمه در جنگ احد زخم یافت وچون
بهبودی گرفت بسریّه مامور شد ودر مراجعت از سریّه جراحتش تازه گشت وبدان زخم درگذشت
امّ سلمه گوید وقتی شوهر من از رسولخدا حدیث کرد که هر که در هنگام مصیبت استرجاع کند یعنی بگوید
انّا لله وانّا الیه راجعون واین دعا بخواند اللّهمّ عندك احتسب مصیبتی هذه اللّهمّ اخلفنی فیها
خیراً البتّه خدای بهتر از آن کرامت فرماید چون ابو سلمه وفات کرد من این دعا هم قرائت نمودم وبر من دشوار امد که
بگویم اللّهمّ اخلفنی فیها خیراً ومیگفتم از ابو سلمه بهتر چه خواهد بود وبروایتی روزی امّ سلمه با شوهر خود
گفت که زنان بعد از شوهر شوهر کنند ومردان نیز بعد از مرگ زن جفتی بیاورند بیا تا ما وتو پیمان کنیم که
هر کدام زودتر بمردیم ان دیگر جفتی نگیرد ابو سلمه گفت زنهار اگر من بمردم خود را بزحمت میفکن وبمرد دیگر
شوهر کن انگاه دست بدعا برداشت که الهی بعد از من امّ سلمه را مردی روزی کن که بهتر از من باشد وبروایتی
امّ سلمه از پیغمبر صلّی الله علیه وآله شنید که بر سر مرده سخن بخیر بگوئید که انساعت ملائکه امین گویند بعد از وفات
ابو سلمه عرض کرد یا رسول الله در فراق شوهر چه گویم فرمود بگو اللّهمّ اغفر لی وله واعقبنی عقبا حسنا
پس بدان دعا مشغول شد وعوض نیکوتر یافت وبعضی گفته اند که بعد از وفات ابو سلمه پیغمبر بخانهٔ
امّ سلمه رفت تا او را بمرگ شوهر تعزیت گوید پس فرمود خدایا اندوه او را تسکین ده وجبر مصیبت او کن و
عوض بهتر او را ده بالجمله چون عدّهٔ ام سلمه بپایان رسید ابو بکر وعمر خواستار او شدند اجابت نفرمود
بعد از ان پیغمبر او را بخواست عرض کردم مرحبا برسول الله لکن من عورتی سالخورده ام وفرزندان یتیم دارم
وغیرت فراوان با من است وتو زنان انجمن میکنی ودیگر انکه اولیاء من حاضر نیستند پیغمبر صلّی الله علیه
وآله فرمود امّا انچه گفتی که سال دارم من افزون از تو سال برده ام وزن را عیب نیست که با بزرگتر خود
شوی کند وانچه گفتی یتیم دارم کفایت یتیمان تو بر خدا ورسول است وانچه گفتی غیرت میورزی دعا کنم تا

دختر ابو سلمه بنت عبد الله بن عبد الاسد بود که پسر عمّهٔ پیغمبر برّه بنت عبد المطّلب
سریّه بالفتح وتشدید فوج لشکر از پنج کس تا سیصد چهارصد کس

خداوند این خوی از تو بگرداند و آنچه گفتی اولیای من حاضر نیستند اولیای تو آنکه حاضر است و آنکه غایب
است این امر مکروه ندارند پس ام سلمه فرزند خود عمر و را که هنوز درجه بلوغ نداشت فرمود برخیز و مرا با
رسولخدای تزویج کن پس عمرو مادر را به پیغمبر داد و این واقعه در سال چهارم هجری بود و کابین وی را
رسولخدا صلعم ده درهم بست و بروایتی فرمود کابین تو را از آنچه با فلان خواهر تو داده ام کم نکنم و کابین
آن زن دستاسی و دو سبو و بالشی که از لیف خرما بپا کنند بود و نیز گفته اند صداق او لحافی و قدحی
و دیکی و خوانچه بزرگ از چوب بود بالجمله بعد از عقد و تزویج رسولخدا صلی الله علیه و آله سه روز
در خانه ام سلمه بود و بعد از سه روز چون خواست بیرون رود و در غایت نوبت زنان دیگر کند ام سلمه
دامن آنحضرت را گرفت پیغمبر فرمود لیس بک علی اهلک هوان ان شئت سبعت عندک و سبعت عندهن
و ان شئت ثلثت قالت ثلاث یعنی از برای تو بر اهل تو خواری و خذلانی دچار نشود اگر خواهی هفت
روز با تو باشم و نوبت زنان را نیز هفت روز بگذارم و اگرنه نوبت هر یک را سه روز مقرر دارم ام سلمه بقسمت
سه روز رضا شد و نیز در ناسخ التواریخ گوید علمای عامه سیصد و هفتاد و هشت حدیث از ام سلمه آورده اند
از آنجمله متفق علیه سیزده حدیث است و در فرد بخاری سه حدیث و در فرد مسلم ده حدیث در کتب مکرر است
و در کتاب خیرات حسان گوید ام سلمه را ابتداء ابو سلمة بن عبد الأسد مخزومی تزویج نمود و فرزندی آورد
او را سلمه نام نهادند لهذا ام سلمه باین کنیه مکناة گردید و از آنجا که دارای فصاحت بیان و حصافت عقل
بود بعد از آنکه بشرف مناکحت سید انام علیه الصلوة والسلام مشرف شد سیصد و هفتاد و هشت حدیث
از آنحضرت فرا گرفته حفظ و روایت نمود و در کتاب مشکوة الأدب گوید ام سلمه آخر زنی است از زنان پیغمبر صلی
الله علیه و آله که بعد از آن حضرت وفات کرد و مناقب و مفاخر او بیرون از شمار است از جمله آنکه جبرئیل
را در صورت دحیه کلبی ملاقات می نمود و معلوم است که چه حالت قدسی و قدوسی و ملکوتی در نفس باید
پدید گردد که بتواند ملک را بنگرد و در کتاب مجمع الأمثال در ضمن مثل هو کاب الزناد صلود الزناد گوید
که ام سلمه در فترت خلافت عثمان بدین کلمات او را نصیحت و موعظه کرد یا بنی ما لی اری رعیتک عنک
نافرین و عن جناحک نافرین لا تعف طریقا کان رسول الله صلی الله علیه و آله یحبها و لا تقدح زندا
کان علیه السلام اکباه توخ حیث توخی صاحباک فانهما ثکا الأمر ثکا و لم یظلما و هذا حق امومتی قضیته الیک
و ان علیک حق الطاعة ای پسر از من سبب چیست که رعایای تو را از تو متنفر و از زیر بال تو خارج می بینم
راهی را که رسولخدا صلی الله علیه و آله می پیمود و محو مکن و آتش را که بیفروخته بودند روشن منما و همانطور
که یاران تو ابو بکر و عمر رفتار کردند رفتار کن چه ایشان امور را محکم داشتند و از راه منحرف نشدند این حق مادری

کیفیت تقسیم نوبت زنان پیغمبر

حصف بالفتح استوار کردن حصیف استوار و محکم و کامل الرأی منتخب

نصیحت ام سلمه [illegible] عثمان

من بود که نسبت بتو ادا کردم وحقّ تو این است که اطاعت کنی وعثمان درجواب گفت فقد قلت فوعیتُ اوصیتَ فقبلتُ الخ **تتمیم نفعه عمیم** یجب علی الرجل اَنْ یعدل بین نسائهٖ فی القسم فیقیم عند کلّ واحدة مثل ما یقیم عند الأخری فان تزوّج علیهنّ بکرا اقام عندها سبعة ایام لا تحسبها علیه نسائه فی القسم وان تزوّج ثیّبا اقام عندها ثلاثة ایام لا تحسب علیه **واقعهٔ دوّم** ولادت سلیمان بن مهران دَرْ روز شهادت سیّد مظلومان بقول حمد الله مستوفی در تاریخ گزیده وابن خلّکان در وفیات الأعیان در این روز سال شصت ویکم هجری سلیمان بن مهران معروف باعمش در کوفه متولّد شد ودر روضات الجنّات ونزهة الجلیس ونامهٔ دانشوران نیز ولادت او را در این روز نوشته اند وپدر مهران در واقعهٔ طف حضور داشت و ملقّب شدن او باعمش بجهة عمشی بود که در چشمهاء او پدید آمد وعمش بالتحریك بمعنی ضعف بینائی چشم و سیلان اشك است از آن در اکثر اوقات در قاموس گوید العمش محرّکة ضعف الرؤیة مع سیلان الدّمع فی اکثر الأوقات بالجملة ابو محمّد سلیمان بن مهران اعمش کوفی مذکور شیعی مذهب از زمرهٔ تابعین ورجال امام جعفر صادق بشمار آمده وعلماء عامّه او را مدح وتجلیل نموده اند واو را مقارن زهری گرفته اند وبر فضل ووثوق وجلالت او اتّفاق کرده اند با اینکه اعتراف دارند بتشیّع او واو یکی از حفاظ وروات حدیث است در کتاب روضات از روائح نقل کرده که هزار وسیصد حدیث از اعمش مأثور است ونیز در آن کتاب از کتب خاصّه وعامّه روایت کرده است که روزی منصور باعمش گفت کم تحفظ من الحدیث فی فضائل علیّ چقدر حدیث محفوظ داری در فضائل علی علیه السّلام اعمش گفت ده هزار حدیث بالجملة نوادر بسیاری از اعمش نقل کرده اند وابن طولون دمشقی کتابی در نوادر او نوشته موسوم بزهر الأنعش فی نوادر الأعمش ووفاتش با بعضی از نوادر او در یازدهم ربیع الأوّل مذکور خواهد شد انشاء الله از جملهٔ نوادر او آنکه در روضات الجنّات ومجالس المؤمنین مسطور است که روزی ابو حنیفهٔ کوفی نزد اعمش رفت ومدّتی دیر نشست آخر چون آثار ثقل وملال در صفحهٔ رخسار اعمش دید گفت ما کانی الّا ثقلتُ علیكَ ظاهرا بر تو گران شدم اعمش گفت والله انّك لثقیل علیّ وانت فی بیتك بخدا قسم تو بر من گرانی در وقتیکه در منزل خود باشی پس حال چون باشد گاهی که در منزل من باشی **واقعهٔ سیّم** کشته شدن ابن زیاد علیه اللعاین العباد الی یوم المعاد بروایت رسالهٔ اخذ الثار وبحار الأنوار وقمقام زخار وکتاب نور الأبصار در این روز سنهٔ شصت وهفتم هجری عبید الله بن زیاد بد اختر بدست جناب ابراهیم بن مالك اشتر بدرکات سقر پیوست ودر کتاب ینابیع المودّة ومشکوة الأدب ناصری وطرائق الحقائق نیز قتل او را در این روز نوشته اند ودر حبیب السّیر قتل آنمردود را در شب یازدهم محرّم مرقوم داشته وبعضی در ماه صفر گفته اند ومعتمد واصحّ قول اوّل است وفاضل ماهر حاج فرهاد میرزا علیه الرحمه در کتاب قمقام گوید

تاریخ ولادت سلیمان بن مهران اعمش کوفی

در قتل ابن زیاد اقوال المورخین

(روز عاشوراء)

باتفاق محدثین و مورخین فریقین قتل مخذول در روز عاشورا سنه سبع و ستین اتفاق افتاده و در ماه
صفر نیز گفته اند و علماء اخبار این واقعه را از وقایع عجیبه و نوادر اتفاقات شمرده اند که در روز عاشوراء که آن
مردود سید مظلومان را کشتند در همان روز آن لعین کشته شد (از مکافات عمل غافل مشو)
و مکشوف باد که مقدمه این واقعه یعنی بیرون آمدن جناب ابراهیم بن مالک اشتر با لشکر عراق از کوفه تا نزول
آنجناب در چهار فرسخی موصل و فرود آمدن ابن زیاد با سپاه خود در مقابل آن بزرگوار در واقعه پنجم
روز هفتم اینماه سمت تحریر یافت و در عدد لشکر ابرهیم و سپاه ابن زیاد اختلافست در مقام فرموده بروایت
ابن نما عدد شامیان هشتاد و سه هزار بودند و ابن اثیر هشتاد هزار آورده و شماره عراقیان به بیست هزار نمیرسید
و در صواعق سپاه شام را سی هزار گفته و یافعی کوفیان را هشت هزار ایراد کرده بالجمله چون هر دو لشکر در
برابر یکدیگر صف کشیدند و ملاقی شدند ابراهیم بر اسب بر آمده صفوف بیاراست و رایات در مراکز بداشت
و هر فوج را امیری معین فرمود و خود پیاده در میان افواج لشکر همی رفت و ایشانرا بر قتال تحریص و ترغیب
میفرمود و ستمهاء ابن زیاد را از قتل امام علیه السلام و اصحاب و اسیری اهلبیت و منع آب و نهب اموال و حرق خیام
بیاد ایشان همی آورد و بروایتی ابراهیم فریاد میزد الا یا شیعة الحق یا انصار الدین اینک مطلوب شما
عبیدالله بن زیاد قاتل حسین بن علی علیهما السلام است مباد که از معرکه جان بسلامت برد و در حبیب السیر گوید
فرمود ای شیعه حق و ای انصار دین بکشید اولاد شیاطین و اعوان ظالمین و جنود پسر مرجانه لعین را که او کسی
است که آب فرات را بر حسین بن علی علیهما السلام باز داشت و بآنحضرت پیغام داد که تورا امان نیست مگر اینکه تن به بیعت
من راضی شوی و او مردودیست که مخدرات سراپرده نبوت و امامت را مانند اسیران از کوفه بشام فرستاد
بالجمله چون هر دو لشکر از تعبیه صفوف بپرداختند و بر یکدیگر حمله آوردند جنگ بطول انجامید تا آنگاه که
شیر بیشه دلاوری و محب دودمان حیدر کرار فرزند رشید مالک اشتر جناب ابرهیم قدم بمیدان مبارزت
نهاد و لشکر خود را ندا کرد که ای یاوران خدا ای تابعان دین رمه هست حق با کافران بیدین و فرزندان
شیاطین جهاد و قتال را سخت گیرید و فرصت از دست ندهید که بنا در ابن زیاد مردود از جنگ شما دها گردد
آنگاه تیغ شرربار از نیام انتقام برکشیده مانند شیر خشمناک بر آن کافران ناپاک حمله آورد و مبارزان
آنگروه را پی در پی از بالای زین بروی زمین می افکند و سرهای نحس ایشان را مانند تکوک بر خاک هلاک
میریخت از کشته ها پشته ها ترتیب میداد و بهر جانب که میل میکرد آن روبه صفتان را مانند مور و ملخ پراکنده
مینمود و شررهای مرا برخرمن حیات ایشان میانداخت میمنه را بر میسره و جناح را بر قلب پیچیده لشکر
عراق چون سردار نامدار بزرگوار خود را غواص دریای حرب دیدند عرق عصبیت ایشان بحرکت آمده

بعزم محاربه ابن زیاد خروج جناب ابراهیم از کوفه

تحریص نمودن جناب ابراهیم لشکر خود را

(روز عاشورا)

یکمرتبه مانند دریای مواج بجوش وخروش درآمدند با شمشیرهای برهنه ونیزهای درنده یکباره برشامیان حمله
کردند وصدای جوش وخروش هر دو لشگر بجانب افلاک بلند شد نایرهٔ حرب در آن عرصه گاه شعله ور گردید
لشگر عراق با کمال دلیری ونهایت هنرمندی دامن مبارزت بر کمر شجاعت زدند از دم شمشیر آبدار شررهای مرگ
برجان پلید شامیان بی ناموس ننگ می افکندند واز دو طرف علمها را پیش میبردند جناح وقلب دو لشگر
بیکدیگر پیوستند سرهای مبارزان مانند قطرات باران از آسمان حیات بر زمین ممات میافتاد ودرخت
حیات شامیان شاخ وبرگ نوبهار برا مانند فصل خزان فرو میریخت ولشگر شیعه از هر طرف مانند دریای
بی پایان موج وتلاطم زده کشتی زندگانی لشگر شامیان را با امواج مرگ غرق نمودند تا اینکه طاقت شامیان
طاق گردید واتفاق ایشان بنفاق کشید وتوانائی مقاومت ویارای مقابلت شیعیان در ایشان نماند
وتزلزل در ارکان جمعیت ایشان پدید آمد ترسان ولرزان چارهٔ کار را منحصر در فرار دانستند وروی
بشرمی بر بیابان گریز نهادند ودست امید از جان خود برداشتند ولشگر مؤمنان شادی کنان با روی خندان
مظفر ومنصور بر اسبان تند روان سوار گشته گروه کافران را دوان دوان بر سر تلها وبطون درهها
رسانیدند وچون آتش شرربار جنگ رو بخاموشی نهاد وگرد وغبار کارزار فرو نشست مکشوف گردید که
بزرگان وسرکردگان لشگر شام بخون خود آغشته بر روی خاک مذلت وخواری افتاده اند در کتاب قمقام
از ابن نما علیه الرحمه روایت کرده است که بعد از فرو نشستن نایرهٔ حرب کشتگان سپاه شام را شماره کردند
هفتاد هزار تن بودند ودر مشکوة الأدب ناصری مسطور است که چون اصحاب ابن زیاد انهزام یافتند وابرهیم
از پی ایشان شتافت از هول وهرب خود را در آب میافکندند وآنچه در آب هلاک شدند افزون از آن
بود که در میدان بقتل رسیدند وبروایت جماعتی از مورخین وابو المؤید خوارزمی در این واقعه هائله هفتاد
هزار تن از لشگر شام بدست ابرهیم بن الأشتر مقتول وده هزار وهشتصد تن مجروح گردید واز ابو عمر بزار روایت
شده که گفت از بس کشته فراوان بود شماره اش مشکل مینمود واز عامر شعبی مرویست که بعد از واقعهٔ صفین تا
آن هنگام در هیچ جنگی مانند واقعهٔ الخازر از مردم شام بقتل نرسیده بودند ونیز از نقد ومال وخواسته واشیاء
واسباب کثیره از لشگرگاه ابن زیاد بمردم عراق بهره افتاد که از حد حصر بیرون بود وچون جناب ابراهیم بتاج
فضیلت این فتح عظیم سرافراز وسربلند گردید وخلعت زیبای این کرامت عظمی ومنقبت کبری زیب وزیور
قامت آن بزرگوار گشت قصهٔ این فتح فرح انگیز ونصرت شادی خیز چنان در اطراف واقطار عالم منتشر
گردید که پیوسته در صفحهٔ روزگار باقی وپایدار خواهد بود که بمرور ایام وانقضاء لیل ونهار هرگز از خاطر
اهل ایمان نمیرود وهرگز غبار محو وپوشیدگی بر دامن آن نخواهد نشست بالجمله از جناب ابرهیم مرویست

شکست خوردن لشگر شام
و مظفر شدن اهل اسلام

کشته شدن ابن زیاد
بدست ابراهیم بن اشتر

(که چون)

که چون لشکر شام شکست خوردند و رو بگریز نهادند مردی سرخ رنگ و سرخ جامهٔ دیدم دو کار روی خاذر که
دستاری خز بر سر و جوشنی در بر و شمشیری مذهب در دست داشت با جماعتی حمله میکرد و مردم را امر بقتال
مینمود و گویا بر استر سفید رنگ مایل بسبزی سوار شده بود هیچکس نزد او نمیرفت مگر اینکه بر زمین می‌افکند
چون بمن نزدیک شد شمشیری بدست او زدم دست او جدا شد و از بالای استر در میان نهر خاذر افتاد
پس نزدیک رفتم هر دو دست و پای او را جدا کردم و بوی مشک از او بمشام رسید و کسی آمد چکمهٔ پای او را
بیرون آورد پس فرمود بروید تفحص کنید که او کیست غالب ظن من آنست که او ابن زیاد بود زیرا که آن لعین
مشک با خود نگاه میداشت پس گروهی از ملازمان ابرهیم بآن موضع شتافتند ابن زیاد را دیدند کشته
بروی زمین افتاده و چنانکه جناب ابراهیم فرموده بود نعش آن ملعون را بهمان وصف یافتند سر او را بریده
نزد ابراهیم آوردند ابراهیم سجدهٔ شکر بتقدیم رسانید و فرمود حمد خداوندی را سزاست که کشتن این ملعون را
در دست من جاری نمود از کتاب محن الابرار نقل شده که چون ابن زیاد کشته شد جناب ابرهیم با مؤمنین پاک
طینت در آن بیابان میمنت انگیز فرح خیز در دایره حلقه زده بنشستند و در تمام آن شب بر روی جسد
پلید ابن زیاد عنید آتش افروختند و بدود آتش بدن آن مرد و در دیدهٔ امید خود را روشن میکردند بنحاس گستری
آن بداختر زنگ‌ها را از آیینهٔ سینه‌های خود میزدودند و بروغن جسد پلید آن کافر چراغ امل را در زوی
خود را از سر شب تا بصبح می‌افروختند و در مقام از ابو عمرو بزار روایت کرده که ابراهیم بگفت تا عبید الله را نگونسار
بردار کردند و من خویش دیدم که خصیتین او مانند دو جعل از وی آویخته بود صاحب کتاب مشکوة الادب
ناصری گوید چون آنمدت اندک یزید پلید و این خبیث عنید را بنگرند معلوم میشود که معنی فقطع دابر
القوم الذین کفروا چیست و زیان خصومت با آل رسول و نوباوه بتول با کیست و نیز در آن کتاب گوید که راویان
اخبار گفته اند که چون ابن زیاد بقتل رسید چهل سال و بروایتی سی و نه سال روزگار بر نهاده بود و گروهی
از اصحاب حدیث روایت کرده اند که عمر او زیاده از سی سال و کمتر از چهل سال بود و ابو مخنف کیفیت قتل
ابن زیاد را بدین نهج نقل نموده که هشتاد هزار از لشکر شام کشته شدند و ابن زیاد با گروهی از اهل
شام را اسیر کردند و دستهای آن لعین را محکم بستند و جناب ابراهیم کسی را از معتمدان و خواص خود
با دویست نفر دیگر بحراست آن کافر عنید گماشت از سر شب تا بصبح او را پاسبانی مینمودند و هر کس آن
ملعون را میدید لعنت میکرد و سیلی بر روی نحس او میزد و آب دهن بر رویش می‌افکند و شیعیان
از روی شادی فریاد میزدند یا آل ثارات الحسین علیه السلام و چون صبح نمایان گردید ابراهیم فرمود تا فرشهای
رنگین بگسترانیدند و دیبا جهای الوان در پوشیدند و خود با اصحاب کرام با کمال عزت و شوکت بر

ذکر کشتن ابرهیم [illegible] ابن زیاد را

ذکر [illegible] عمر عبید الله بن زیاد

آنها نشستند انگاه باحضار اسیران فرمان زادرا ان ملاعین هزار نفر بودند پس امر فرمود آتش افروختند انگاه خنجر جگرسوز از نیام انتقام کشید اول کسیکه پیش او اوردند پسر زیاد بود پس انجناب با خنجر خود از گوشت ران انملعون قطعه قطعه میبرید ودر اتش نیم پخت مینمود وبخورد ان لعین میداد وان ملحد بد اندیش ناچار میخورد وهرگاه از خوردن امتناع مینمود با خنجر او را زجر میکرد وچون نزدیک شد که روح پلیدش در جهنم به یزید ملحق شود خنجر خود را بر حنجر ان لعین نهاده سر او را از گوش تا بگوش ببرید و بروایت بحار الانوار جناب ابراهیم سر نحس ابن زیاد را با سرهای اعیان لشگر شام خدمت مختار فرستاد در حالتیکه نام هر یکرا بر رقعه نوشته بگوش وی او یخته بودند وچون سرها را نزد مختار بزرگوار اوردند انجناب غذا میخورد بسیار شاد ومسرور گشت وخدا را حمد وثنا نمود وچون از غذا خوردن فارغ شد از جای خود برخاست بنعل و پای خود لگد بر روی نحس ابن زیاد زد ونعلین را به پیش غلام خود افکند وفرمود انرا بشوی زیرا که بر روی نحس کافر زدم واز ابی الطفیل مروی است که سرهای ان کافران را در برابر مسجد جامع نصب کردند واز انجا بر جبه کوفه بردند ودر انجا نصب نمودند در قمقام گوید متفق علیه فریقین است که چون سر ابن زیاد را بیاویختند مار بیامد در میان سرها میگشت چون بسر ابن زیاد رسید در گوش وی فرو رفت واز بینی او بر امد تا چند مرتبه بصورت ودر مشکوة الادب گوید سر نحس ان لعین را در قصر کوفه بیاویختند در انحال ماری بارِیک بیامد میان سرها بگشت تا رسید بسر ابن زیاد در دهانش رفت واز گوشش بیرون امد وهمچنان در منخرش در امد از دهنش سر بیرون اورد واینکار ربتکرار نمود (علما گفته اند) وذلك مكافاة بفعله براس الحسين عليه السلام وهي من ايات العذاب الظاهرة عليه بالجمله مختار بزرگوار سر ابن زیاد را با سرهای سایر اشرار با سی هزار دینار بمکه فرستاد برای جناب محمد بن الحنفیه ونامه برای انجناب نوشت بدین مضمون اما بعد فاني بعثت انصارك وشيعتك الى عدوك يطلبونه بدم اخيك المظلوم الشهيد فخرجوا محتسبين محنقين اسفين فلقوهم دون نصيبين فقتلهم رب العباد الحمد لله رب العالمين الذي طلب لكم الثار وادرك لكم من اعدائكم فقتلهم في كل فج وغرقهم في كل بحر نشفي بذلك صدور قوم مؤمنين واذهب غيظ قلوبهم بدرستيكه من انصار وشیعه شما را فرستادم بجنگ دشمنان شما پس ایشان برای رضا وخوشنودی خدا وطلب اجر وثواب اخروی محزون وغضبناک بیرون رفتند در حالتیکه طلب مینمودند خون برادر مظلوم شهید تو را پس خداوند بنده ایشانرا هلاک نمود حمد وثنا سزاوار خداوند گار یست که خون شما را از دشمنان شما گرفت وایشانرا در هر راه وسیع وفج عمیق هلاک نمود ودر دریاها غرق فرمود وبهلاکت ایشان دلهای مؤمنانرا شفا داد وغیظ دلهای ایشانرا ببرد چون نامه مختار با سرهای ان کفار خدمت فرزند حیدر کرار رسید انجناب سر بسجده شکر نهاد ودر باره مختار

فرستادن مختار سر ابن زیاد را نزد محمد حنفیه

مکرر گشت

مضمون نامه مختار برای محمد حنفیه

دعا کرده فرمود خداوند مختار را جزای خیر دهد بدرستیکه او خون ما را از دشمنان ما گرفت و حق او بر تمام
اولاد عبد المطلب ثابت گردید و نیز فرمود خداوندا ابرهیم بن مالك اشتر را حفظ نما و او را بر دشمنان خود
غالب گردان و بهر چیز که تو از او دوست داری و خوشنود شوی او را موفق نما و در دنیا و آخرت او را بیامرز

مختار ثقفی فرمایش امام در باره
انگاه آنجناب سر ابن زیاد را بخدمت حضرت زین العابدین علیه السلام فرستاد و در آنوقت آنحضرت نیز در مکه
تشریف داشت و سر آن لعین را در وقتی خدمت آنحضرت آوردند که غذا میل میفرمود چون حضرت سر
آن عنید را بدید سر بسجدهٔ شکر گذاشت و فرمود اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِی اَدْرَكَ ثَارِیْ مِنْ عَدُوِّیْ وَجَزَی اللّٰهُ الْمُخْتَارَ
خَیْراً حمد سزاوار خداوندیست که خون مرا از دشمن من گرفت و خدایتعالی مختار را جزای خیر کرامت فرماید
انگاه فرمود از روزیکه مرا بمجلس این ملعون بردند و غذا میخورد در حالتیکه سر پدر بزرگوارم را پیش او
گذاشته بودند در آنوقت من از خداوند مسئلت نمودم که مرا چندان زندگانی دهد تا همچنین سر آنکافر را
ببینم حمد خدای را که دعوت مرا بپذیرفت و بروایت شیخ طوسی علیه الرحمه در امالی پس از آن سر ابن زیاد را
بر نی زدند و فرستادند برای عبد الله بن زبیر و ابن زبیر گفت تا سر آن لعین را بردند در کوهستان مکه بیفکنند

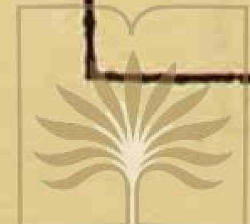
تذییل ذکره دخیل بدانکه در مدح و ذم مختار اخبار و احادیث بسیار وارد شده و ما در ضمن ذکر
کیفیت حال و تبیان احوال او در جای خود ذکر خواهیم نمود انشاء الله و در اینمقام بذکر سه خبر اکتفا میشود
اوّل در کتاب قمقام از شیخ کشی از سدیر روایت کرده است که او گفت شنیدم از حضرت ابیجعفر علیه السلام که میفرمود
لَا تَسُبُّوا الْمُخْتَارَ فَاِنَّهُ قَدْ قَتَلَ قَتَلَتَنَا وَطَلَبَ بِثَارِنَا وَزَوَّجَ اَرَامِلَنَا وَقَسَّمَ فِیْنَا الْمَالَ عَلَی الْعُسْرَةِ دشنام ندهید
مختار را بدرستیکه او کشت کشندگان ما را و طلب نمود خون ما را و زنان بی مرد ما را شوهر داد و زر و سیم

عدم زینت زنان بنی هاشم تا قتل ابن زیاد
در میان ما قسمت نمود در وقت سختی و تنگدستی ما دوّم و نیز هم از آن کتاب از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده که
فرمود مَا امْتَشَطَتْ فِیْنَا هَاشِمِیَّةٌ وَلَا اخْتَضَبَتْ حَتّٰی بَعَثَ اِلَیْنَا الْمُخْتَارُ بِرُؤُسِ الَّذِیْنَ قَتَلُوا الْحُسَیْنَ علیه السلام و در محن
الابرار از آنحضرت روایت کرده که فرمود هیچ زنی از زنان بنی هاشم سرمه بدیده ها نکشیدند و خضاب نکردند
و در خانهٔ هیچ زنی از بنی هاشم تا پنج سال دود آتش دیده نشد تا اینکه پسر زیاد کشته شد سیّم از جناب فاطمه
دختر امیر المؤمنین علیه السلام روایتست که هیچ زنی از ما حنا بر سر خود نبست و میل سرمه بچشم نگردانید و شانه بر سر نزد
تا وقتیکه مختار سر پسر زیاد را برای ما فرستاد و بدانکه واقعهٔ قتال جناب ابرهیم بن مالك با عبید الله بن زیاد
مشهور است بواقعهٔ الخازر چه آنکه جنگ در کنار نهر خازر واقعشد و در کتاب مراصد الاطلاع گوید الخازر
بعد الالف زاء مکسورة ثم راء و قیل بفتح الزاء نهر بین اربل والموصل **واقعهٔ چهارم** وفات عبد الله
قاری کتاب الله در کتاب نفائس الفنون در ذکر اسامی قرّاء سبعه گوید اوّل ایشان گوید قاری چهارم امام اهل شام

روز عاشوراء

عبد الله بن عامر است واو در خلافت عمر بوجود آمد ودر خلافت ولید بن عبد الملک قاضی دمشق شد کنیت
او ابو عثمان وبقولی ابو عمران وبقولی ابو سعید وبقولی ابو نعیم وبقولی ابو علیم وبقولی ابو محمد وبقولی ابو عبید
بود واو در روز عاشوراء سال یکصد وهیجدهم هجری در ایام هشام بن عبد الملک در دمشق وفات کرد
وعمر او نود وهفت سال بود وراویان او یکی هشام بن عمار بن نصیر السلمی بود که در دمشق قاضی شد در سنهٔ
خمس واربعین ومأتین در ایام متوکل وفات کرد ودیگر ابن ذکوان عبد الله بن احمد بن بشر بن ذکوان القرشی
الدمشقی بود واو در سنهٔ اثنین واربعین ومأتین در ایام متوکل وفات یافت واین هردو قرائت از ایوب بن
تمیم اخذ کردند وایوب از یحیی بن حرث ویحیی از ابن عامر **واقعهٔ پنجم** دعای حضرت صادق علیه السلام در
محراب برای زوار فرزند ابو تراب شیخ طریحی علیه الرحمة در کتاب منتخب از معویة بن وهب روایت کرده است
که او گفت در روز عاشورا وارد شدم در خانهٔ امام جعفر صادق علیه السلام دیدم آنحضرت در محراب خود سر بسجده نهاده
ومیگوید فجلست حتی فرغ فاطال فی سجوده وبکائه پس نشستم در پشت سر آنحضرت تا اینکه سر از سجده
برداشت وبسیار طول داد سجود وگریه خود را وشنیدم از آنحضرت که در حال سجود با خدای خویش مناجات مینمود
ومیگفت اللهم یا من خصنا بالکرامة ووعدنا الشفاعة وحملنا الرسالة وجعلنا ورثة الانبیاء وختم
بنا الامم السالفة وخصنا بالوصیة واعطانا علم ما مضی وما بقی وجعل افئدة من الناس تهوی الینا اغفر لی
ولاخوانی ولزوار ابی عبد الله الحسین علیه السلام الذین انفقوا اموالهم فی حبه واشخصوا ابدانهم رغبة فی برنا ورجاء
لما عندک فی صلتنا وسرورا ادخلوه علی نبیک محمد صلی الله علیه وآله واجابة منهم لامرنا وغیظا ادخلوه علی
عدونا وارادوا بذلک رضوانک اللهم فکافهم عنا بالرضوان واکلأهم باللیل والنهار واخلفهم فی اهالیهم
واولادهم الذین خلفوا احسن الخلف واکفهم شر کل جبار عنید وکل ضعیف من خلقک وشدید وشر
شیاطین الجن والانس واعطهم افضل ما املوه منک من غربتهم عن اوطانهم وما آثرونا علی ابنائهم و
اهالیهم وقراباتهم اللهم ان اعدائنا عابوا علینا خروجهم فلم ینههم ذلک عن النهوض والشخوص الینا
خلافا منهم علی من خالفنا اللهم فارحم تلک الوجوه التی غیرتها الشمس وارحم تلک الخدود التی تقلبت
علی قبر ابی عبد الله وارحم تلک الاعین التی جرت دموعها رحمة لنا واحترقت بالحزن وارحم تلک الصرخة التی کانت
لاجلنا اللهم انی استودعک تلک الانفس وتلک الابدان حتی ترویهم من الحوض یوم العطش الاکبر
وتدخلهم الجنة وتسهل علیهم الحساب انک انت الکریم الوهاب ای پروردگار من که ما را برگزیده
بکرامت ووعده فرمودی بشفاعت وفرمان دادی برسالت وبهره مند ساختی بمیراث انبیاء ودفاتر امم
سالفه را بما ختم نمودی ومخصوص گردانیدی ما را بوصایت وعطا فرمودی بما علم ما کان وما یکون را ودلهای مردم را

جرت دموعها رحمة لنا وارحم تلک القلوب الخ

دعای آن اهلبیت عصمت فاطمه ع تحمل نمودن محن

فابل فرمود ای بسوی ما پروردگار ابیام زمرا و برادران مرا و زائران ابیعبدالله الحسین را انانکه اموال خودرا
درراه او بذل نمودند و بدنهای خودرا در محبت ما بزحمت افکندند باميد اینکه قربت ما موجب رضای
تواست و شاد خاطر نمودند پیغمبر ترا و دشمنان ما را خشمناک نمودند و این جمله را در طلب رضای
تو کردند ای پروردگار من ایشانرا در رضوان خود جای ده و در شب و روز نگران باش ایشانرا
و مخلف بدار در خانواده ایشان فرزندان نیکو و محفوظ بدار ایشانرا از شر ستمکاران و شر هر جن
و انس و عطا کن ایشانرا افزون از آنچه که خود آرزو کرده اند و نگران باش غربت ایشانرا از اوطان
ایشان و آنچه برگزیده اند ما را بر فرزندان و خویشان خود ای پروردگار من دشمنان ما عیب گرفتند
و شنعت کردند خروج ایشانرا در طلب ما و ایشان سخن انجماعت را وقعی ننهادند و از طلب ما باز
نایستادند ای پروردگار من رحم کن ان روهائی را که برگردانیده شد بر قبر ابیعبدالله علیه السلام و رحم
کن انچشمها را که در مصائب ما گریسته و رحم کن ان دلها را که در محبت ما محزون گشته و رحم کن جراحتی را که
در هوای ما پدید آمده ای پروردگار من بودیعت میسپارم نفوس ایشان و بدنهای ایشانرا بتو که
سیراب کنی ایشانرا از حوض کوثر روزیکه مردمان بشدت تشنه باشند و در بهشت جای دهی ایشانرا
حساب را بر ایشان آسان بگیری توئی خدای بسیار بخشنده ابن وهب گوید چون دعای آنحضرت بنهایت
رسید و سر از سجده برداشت در حالتیکه اشک مانند مروارید تر بر چهره مبارکش روان بود نزدیک شدم
بآنحضرت و سلام نمودم و عرض کردم یا سیدی مم بکاؤک لا ابکی الله لک عینا و ما الذی حل بک ای

از سبب گریستن امام علیه السلام سؤال نمودن ابن وهب

سید من از چه میگریی خدا چشم ترا نگریاند چه وارد شده بر تو فرمود او فی غفلة انت من هذا الیوم
اما علمت ان جدی الحسین علیه السلام قد قتل فی مثل هذا الیوم آیا تو غافلی از این روز مگر نمیدانی که در مثل این
روز کشته شد جدم حسین علیه السلام ابن وهب بگریه در آمد و عرض کرد در این روز چه باید کرد فرمود یا ابن وهب
زر الحسین من بعید اقصی و من قریب ادنی وجدد الحزن علیه و اکثر البکاء والتحول ای پسر وهب زیارت
کن حسین علیه السلام را از دور و نزدیک و تجدید کن در مصائب او حزن و اندوه را و هر چند توانی از گریستن
خودداری مکن عرض کردم ای مولای من این دعا در حال سجده در حق زوار حسین علیه السلام از تو شنیدم
چنان دانم که اگر انانرا باشد که در طریق معرفت خدا قدم نزده اند نیز از آتش دوزخ زبان نه بینند
سوگند با خدای که آرزو نمودم در زیارت حسین علیه السلام سبقت گیرم بر زیارت حج فرمود یا ابن وهب
چه باز میداردت ترا از زیارت حسین علیه السلام دست باز مدار عرض کردم جانم فدای تو باد تا من دعاء
ترا در حق زوار حسین ع نشنیده بودم فضیلت از ایدیمبلغ نمیدانستم فقال یا ابن وهب ان الذی

یدع الزوار له فی السماء اکثر ممن یدعو لهم فی الارض ایاك ان تدع زیارته لخوف من احد فمن ترکها لخوف رای
الحسرة والندم فرمود ای پسر وهب آنانکه در آسمان در حق زائرین حسین ع دعا میکنند افزون هستند
از آنکسانیکه در زمین دعا گویند بپرهیز از اینکه از خوف کسی دست از زیارت حسین ع باز داری که یکه از خوف
ترك زیارت او کند بر حسرت و ندامت خویش بیفزاید حتی اینکه بعد از مرگ در قبر آرزومند شود که بزیارت قبر او
نایل گردد یا ابن وهب اما تحب ان یراک الله شخصك اما تحب ان تکون غدا ممن یصافح رسول الله یوم القیمة
ای پسر وهب آیا دوست نمیداری که خدا ترا دیدار کند آیا دوست نمیداری که فردای قیامت با رسولخدا ص
مصافحه کنی پس عرض نمود یا سیدی فما قولك فی صومه من غیر تبیّة ای مولای من در صوم این روز بدون نیّت
چه میفرمائی فرمود صوم کامل بر خویش حمل مکن و ساعتی بعد از عصر بشربتی از آب افطار کن فانه فی ذلك الوقت
انجلت الهیجاء عن آل رسول الله صلی الله علیه و آله و انکشفت الغمة عنهم و منهم فی الارض ثلثون قتیلا
من موالیهم و من اهل البیت یعز علی رسول الله مصرعهم ولو کان حیا لکان هو المعزی بهم زیرا که
در اینوقت مقاتله اهلبیت بنهایت رسید و سی تن از موالی ایشان و از بنی هاشم مقتول بر زمین افتاده
بودند که قتل هریك بر رسولخدا ص دشوار بود و اگر آنحضرت زنده بود در عزای هریك بسوگواری می نشست
و آن روز را حزین و کئیب بپایان میبرد **واقعهٔ ششم** کشته شدن حصین بن محمد در این روز سال
یکصد و پنجاه و ششم هجری در تاریخ سیستان آورده که چون مهدی عباسی بخلیفتی نشست خال خود یزید
بن منصور را بسیستان فرستاد و یزید زیاد بن همام را با خود بسیستان برده روز سه شنبه ستم ماه شوال
سنه ست و اربعین و مائه بآن شهر در آمد و با مردمان بسیار نیکوئی نمود و او مردی عادل بود و پس از
مدتی در سنه خمسین و مائه بجانب بست روان شد بدان سبب که در انجام مردی از لغزیان که نام وی محمد بن
شداد بود برخاست و از روی مجوسی و مرزبان مجوسی با گروهی بسیار بدو پیوستند و چون قوی شد قصد
سیستان کرد یزید بن منصور بحرب او رفت و عثمان طارابی را در سیستان خلیفه کرد و میان ایشان
محاربه و مقاتله بسیار شد و آخر یزید بن منصور بهزیمت رفت و راه نیشابور برگرفت و عبیدالله بن علا
با او بود در بین راه او را خلیفه خود نمود و بسیستان فرستاد و او در اول سنه احدی و خمسین و مائه
بخلیفتی یزید بن منصور بسیستان آمد و آنجا بود تا خبر وقایع سیستان بمنصور رسید معن بن زائده شیبانی
را بسیستان فرستاد و او در شعبان سنه احدی و خمسین و مائه بسیستان رسید و عبیدالله بن علا و یاران
او را عزل کرد و یزید بن مزید را بمقدمه فرستاد و خود در اثر وی برفت و رتبیل هدیها برای معن بن زائده فرستاد
از اوانی سیمین و قباهای ترکی ابریشم و اشیاء لطیف دیگر معن هدایای او را اندك دانست و بدان

در صوم یوم عاشوراء دستور امام علیه السلام

کشته شدن حصین بن محمد سنه (۱۵۶)

خشم گرفت وچون معن به بست رسید یزید بن مزید باستقبال وی آمد معن فرمان داد سرهارا گرفتند تا خبر رسیدن زنبیل برسید پس با سپاه بسیار کاری فرصت نمود وبناگاه برایشان تاختن کرد وسی هزار مرد بیکجا اسیر نمود وداماد زنبیل که نام او ماوند وپاماوید بود امان خواست وپیش معن آمد ومعن اورا با خود بسیستان آورد وبا گروهی بسیار وکرامتی بزرگ اورا بسوی منصور فرستاد ومنصور اورا بنواخت وفرمود تا نام او وآن سپاه که با او بودند در جریده سپاه ثبت نمودند ومعن در بازگشت مردم بست را مصادره کرد وچون بسیستان آمد همان عادت فرا گرفت که با مردمان همی داشت پس مردم سیستان بر او شوریده گشتند وعبید الله بن علا نامهٔ بشکایت سوی منصور نوشت در بین راه نامهٔ اورا گرفتند وبسوی معن آوردند معن عبید الله بن علارا بخواند واز آن حال بپرسید ابن العلا انکار نمود معن فرمود تا سر شرا برهنه کردند چهارصد تازیانه باو زدند وآنگروه راکه در انکار با او یار بودند فرمود گردن بزنند تا خویشتن را بازخریدند پس مالی عظیم از ایشان گرفت وچهل مرد از ایشان را بند برنهاد وبجانب بست فرستاد وفرمان داد تا آنجا سرائی بنا کنند وایشان را کار فرمایند ودر کار بر ایشان سخت بگیرند وهرجا که تمام میشد نامه میکرد که جای دیگر نیز چنین وچنین بنا کنند تا آنجا که گوید ومعن بن زائده همیشه چنین بود که مال بجور میگرفت وبجور میداد تا آنکه بتبذیر مال وتدبیر بد دلهای مردمان از او بری گشت گروهی از خوارج بکشتن او اتفاق کردند وچون معن به بست رفت وبدان کوشک که برای او بنا نموده بودند درآمد روزی بربام آن رفت که شراب خورد آن خوارج که قصد او داشتند بیرون آمدند درحالیکه هریك پشتهٔ نی برگردن نهاده بودند ودر هر پشته شمشیری مجرد پنهان داشتند وحاجب را گفتند که ما خود این برج را تمام کرده ایم واکنون خواهیم بجائزهٔ خویش نائل شویم حاجب ایشان را منع نمود ایشان بانك برآوردند که مارا از عطای امیر منع میکنی معن چون بانك ایشان را شنید گفت راه دهید ایشان را پس ایشان همچنان با پشته های نی درآمدند وچون اورا دیدند شمشیرهای برهنه از میان پشته ها بیرون کرده قصد او نمودند واو بالشی از پیش خود سپر کرده اورا جراحات بسیار وارد کردند واخر شکم اورا پاره کردند کشته شد واورا در بست دفن نمودند واین در روز پنجشنبه هشتم ماه ذی الحجه سنه اثنین وخمسین ومأة بود ودر آهنگام یزید بن مزید در چهار فرسنگی بست بود چون خبر باو رسید بیامد وخوارج را بکشت وسپاه ومردم سیستان با یزید بیعت کردند چون خبر بمهدی رسید یزید بن مزید را والی سیستان کرد وعهد فرستاد واین در اول سنه ثلث وخمسین ومأة بود ویزید مدتی دراز درآنجا بماند تا آنکه نامه نوشت برای مهدی بجهت گروهی که خواست خراج ایشان را فرو نهد ونامه را داد بدست یکی از دوستان خود از بنی بکر وائل چون آنمرد بدرگاه مهدی رفت بعضی از بدخواهان یزید حیله کردند وده هزار درم بآنمرد بدادند وبتند وی از زبان یزید نامه گرفتند

اسیر گرفتن معن بن زائده سی هزار نفر را

کشته شدن معن بن زائده در اندرون قصر

برای منصور که مراد ستور گرده تا از سیستان بدرگاه ایم بطوریکه مهدی را برمن راه نباشد منصور چون نامه را بخواند او را خشم گرفت و نامه را بسوی مهدی فرستاد که این نامه پرورده تو است مهدی او را معزول کرد و ولایت سیستان را بتمیم بن عمرو التّیمی داد و تمیم بن عمرو را با منصور صحبت بود که در راه حج عدیل او بود و او عامل هرات بود و اصل او از سرخس بود چون عهد نامه ولایت باو رسید بسیستان امد و یزید بن مزید را بند کرده محبوس نمود یزید حیله کرد تا بگریخت و ببغداد رفت و مدّتی چند در بغداد دشوار بود تا روزی خواست از جسر بگذرد جماعتی از خوارج سیستان باو برخوردند و او را شناختند با او حرب نمودند و او با ایشان و اخر گروه بسیار از آنقوم را بکشت و آن روز باز کار بزرک گشت دوباره او را بخراسان فرستادند و در عهد ولایت تمیم بن عمرو در سیستان خوارج بسیار رجمع شدند و قوی گشتند و حصین بن محمّد را در روز عاشوراء سال یکصد و پنجاه و شش هجری بکشتند و چون خبر بمهدی رسید تمیم بن عمرو را باز هرات فرستاد و عبید الله بن علا را با عهد ولایت سیستان زاده بسیستان فرستاد و این در ماه رمضان سنهٔ ثمان وخمسین ومائة بود

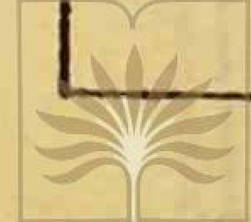
توضیح وتبیین یزید بن مزید بفتح میم و یاء او برادرزادهٔ معن بن زائده است وخود از بزرگان وشجعان واسخیاء امراء عرب است ودر عصر هرون الرّشید بایالت اذربایجان وارمنیه منصوب شد و ابن خلّکان ترجمهٔ ویرا بتفصیل اورده

واقعهٔ هفتم انقضاء دولت بنی امیه ودخول اصحاب دعوت بنی العبّاس در کوفه در این روز سال یکصد وشصت ویک هجری در تفسیر صافی وتفسیر برهان از معانی الأخبار وتفسیر عیّاشی از ابی جمعه رحمة بن صدقه روایت کرده اند که مردی از بنی امیّه امد خدمت حضرت صادق و عرض کرد

قول الله عزّ وجلّ فی کتابه المص ای شیءٍ اراد بهذا وای شیءٍ فیه من الحلال والحرام وای شیءٍ فیه ممّا ینتفع به النّاس قال فاغتاظ علیه السّلم من ذلک فقال امسک ویحک الألف واحد واللّام ثلثون والمیم اربعون والصّاد تسعون کم معک فقال الرّجل مائة واحدی وستّون فقال ع اذا انقضت سنة احدی وستّین ومأة تنقضی ملک اصحابک قال فنظرنا فلمّا انقضت احدی وستّون ومائة یوم عاشوراء دخل المسودة الکوفة وذهب ملکهم قال فی المجمع فی مادة سود والمسوده بکسر الواو ای لابس السّواد ومنه الحدیث فدخلت علینا المسودة یعنی اصحاب دعوة العبّاسیّة لأنّهم کانوا یلبسون ثیابا سودا وعیسی بن موسی اوّل من لبس لباس العبّاسیّین من العلویّین استحوذ علیهم الشّیاطین واغمرهم لباس الجاهلیّة وفی تفسیر البرهان عن ابی لبید المخزومی قال قال ابو جعفر علیه السّلم یا ابا لبید انّه یملک من ولدی العبّاس اثنی عشر یقتل بعد الثّامن منهم اربعة فتصیب احدهم الذّبحة فتذبحهم فئة قصیرة اعمارهم قلیلة مدّتهم خبیثة سیرتهم منهم الفویسق الملقّب بالهادی والنّاطق والغاوی یا ابا لبید انّ فی حروف القرآن المقطعة لعلما جمّا انّ الله تعالی انزل الٓمٓ ذلک الکتاب فقام محمّد صلّی الله علیه وآله حتّی

حکومت سیستان منصوب شدن تمیم بن عمرو

لباس سیاه تعزیت در کتب آل عباس

ظهر نوره وثبت کلمته وولد یوم ولد وقد مضی من الألف السابع مائة سنة وثلث سنین ثم قال وتبیانه فی
کتاب الله فی الحروف المقطعة اذا عددتها من غیر تکرار ولیس من حروف مقطعة حرف تنقضی الأیام الا وقائم
من بنی هاشم عند انقضائه ثم قال الألف واحد واللام ثلثون والمیم اربعون والصاد تسعون وذلک مائة
واحدی وستون ثم کان بدو خروج الحسین بن علی الم الله فلما بلغت مدته قام قائم ولد العباس عند المص و
یقوم قائمنا عند انقضائها بالمر فافهم ذلک فاکتمه **واقعهٔ هشتم** ولادت عبد الله بن احمد راوی
قران محمد در این روز در سنهٔ صد وهفتاد وسه از هجرت عبد الله بن احمد بن بشر بن ذکوان القرشی الدمشقی
متولد شد چنانکه در نفایح العلام از کتاب مکرر تالیف سراج الدین ابو حفص نقل نموده است واو چنانکه
در واقعهٔ چهارم مرقوم گشت یکی از راویان عبد الله بن عامر است واز ابو ایوب اخذ قرائت نمود ودر سال
دویست وچهل ودو در ایام متوکل وفات یافت **واقعهٔ نهم** آمدن احمد بن محمد بزیارت حضرت
عسکریین علیهما السلام چنانکه شیخ طوسی علیه الرحمه در امالی باسناد خود از ابن الفحام روایت کرده است که او گفت
خبر داد مرا ابو الطیب احمد بن محمد واو از کسانی بود که داخل نمیشد در مشاهد ائمه علیهم السلام واز پشت شبکه
زیارت میکرد ومیگفت للدار صاحب یعنی برای خانه صاحبی هست پس او گفت در روز عاشوراء وقت زوال
آمدم بقصد زیارت مشهد عسکریین علیهما السلام وهوا بغایت گرم بود ودر راه احدی نبود ومن ترسان بودم
از اهل بلد واز اینکه کسی مرا در یابد وخود را مخفی میداشتم الی ان بلغت الحائط الذی امضی منه الی الشباک
تا آنکه رسیدم بدیواریکه از آن دیوار میرفتم بسوی شبکه پس دیدم مردی بر در حرم نشسته در حالتیکه پشت
بجانب من بود کانه ینظر فی دفتر وگویا که او در دفتری نظر مینمود پس بمن فرمود الی یا ابا الطیب بیا بسوی من
ای ابا طیب وصوت او شبیه بود بصوت حسین بن علی بن ابیجعفر الرضا علیه السلام پس با خود گفتم این بزرگوار حسین
بن علی است آمده است بزیارت برادر خود قلت سیدی امضی ازور من الشباک واجیئک فاقضی حقک
عرض کردم آقای من میروم از جانب شبکه زیارت میکنم آنگاه میآیم وحق احترام تو را ادا مینمایم فرمود
لم لا تدخل یا ابا الطیب چرا داخل نمیشوی در حرم ای ابا طیب عرض کردم الدار لها صاحب لا ادخلها من غیر
اذنه از برای خانه صاحب ومالکی هست بدون اذن او داخل نمیشوم در آن فرمود یا ابا الطیب تکون مولینا
رقا وتوالینا حقا ونمنعک تدخل الدار ادخل یا ابا الطیب ای ابا طیب تو بندهٔ دوست ما ودوست
حقیقی ما بوده باشی وما منع میکنیم تو را از دخول خانه داخل شو ای ابا طیب پس با خود گفتم میروم بسوی او
سلام میکنم براو وسخن او را قبول نمیکنم چون نزدیک در بحرم آمدم کسی را ندیدم پس رفتم نزد مردی بصری
که خادم آن موضع بود پس او در بحرم را برای من گشود داخل شدم خادم گفت الیس کنت لا تدخل الدار

تشرف احمد بن محمد بزیارت عسکریین علیهما السلام

در تاریخ سنی ملوک الارض گوید که نوروز سال یکصد وهفتاد وهفت هجری موافق بود با روز سه شنبه دهم محرم الحرام عفی عنه

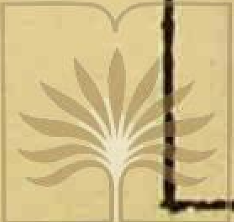
بردن خادم احمد بن محمد را بزیارت عسکریین

ابا تو نبودی که تا اهل بیت در مشهد گفتم مرا اذن دادند و شما باقی مانده اید ودر تذییل گلشن چهارم از کتاب گلزار اکبری در ذکر سعضلات وارده در زیارات امامان از مزار بحار الانوار نقل فرموده که و قال علیه الرحمه عند زیارة الامامین الهمامین المدفونین بسر من رای قال الشیخ نور الله مرقده فی التهذیب قال الشیخ ای المفید علیه الرحمه اذا اتیت سر من رای فاغتسل قبل ان تاتی المشهد فاذا رایته فقف بظاهر الشباک واجعل وجهک تلقاء القبلة وقل الخ هذا الذی ذکره من المنع من دخول الدار هو الاحوط والاولی لان الدار قد ثبت انها ملک للغیر ولا یجوز لنا ان نتصرف فیها بالدخول فیها ولا غیره الا باذن صاحبها ولم ینقطع العذر ولنا باذنهم ع فی ذلک فینبغی التوقف فی ذلک والامتناع منه ولو ان احدا یدخلها لم یکن ماثوما خاصة اذا تاول فی ذلک ما روی عنهم من انهم جعلوا شیعتهم فی حل من مالهم وحمل ذلک علی عمومه وقد روی فی ذلک اکثر من ان یحصی قد اوردنا طرفا منه فیما تقدم فی باب الاخماس فی هذا الکتاب الا ان الاحوط ما قدمناه

واقعهٔ دهم ورود مامون عباسی بمصر در این روز در سنهٔ دویست و پانزدهم هجری چنانکه ابن خلکان در کتاب وفیات الاعیان درضمن ترجمهٔ القاضی یحیی بن اکثم آورده که چون مامون بجانب مصر رفت وآن در سنهٔ خمس و عشر و مائتین بود در روز دهم محرم وارد مصر شد و روز آخر صفر از سال مذکور بیرون رفت و با او بود قاضی یحیی بن اکثم پس مامون او را بقضاوت مصر گماشت و او سه روز در مصر حکم بقضاوت نمود و پس از آن با مامون از مصر بیرون رفت و بدین سبب ابن زولاق او را در زمرهٔ قضات مصر تعداد نموده **واقعهٔ یازدهم** وفات بشر حافی تغمده الله بفضله الوافی موافق مسطورات روضات الجنات و مجالس المؤمنین در این روز از سال دویست و بیست و هفت هجری بشر بن حارث بن عبد الرحمن معروف به بشر حافی در بغداد وفات یافت و در وفیات الاعیان و طرائق الحقائق نیز وفات او را بقولی در این روز نوشته اند و ابن خلکان گوید وفات او در ماه ربیع الاول سنهٔ دویست و بیست و شش بود و در کامل ابن اثیر و تاریخ ابی الفدا در ربیع الاول سنهٔ دویست و بیست و هفت مرقوم داشته اند و بعضی دیگر وفات او را در ماه رمضان گفته اند و اصح قول اول است و در محل وفات او نیز اختلاف است بعضی گویند در بغداد وفات کرد و برخی گویند در شوشتر و زمرهٔ در مرو گفته اند و بغداد بصحت اقرب است والحال مزار او در آنجا مشهور است و در شوشتر نیز مزار او در قصبهٔ دلگشای از اعمال شوشتر مشهور است و مردم آنجا و در مراسم زیارت و بجای آورند بالجمله بشر از بزرگان و اعیان اتقیا و صالحین متورعین و از کبار ارکان رجال و مشایخ عارفین بوده از طبقهٔ اولی و در طرائق الحقائق از تذکرهٔ عطار نقل نموده که وی صحبت عیاض را دریافته و مرید خال خود علی بن خشرم بود و با معروف کرخی علیه الرحمه مصاحبت تمام داشته و احمد بن حنبل پیش او بسیار معرفت

فیما نقل عن المفید فی منع دخول الدار

بشر حافی و تاریخ وفات

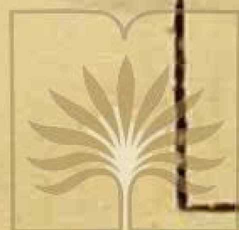

دبوی اظهار ارادت مینمود ودر مجالس المؤمنین فرموده جد پنجم بشر عبد الله بدست مبارک امیر المؤمنین علیه السلام
اسلام آورد وبشر اگرچه در اصل از مرو است امّا مولدش در بغداد بود ودر آنجا سکنی داشت واو در اوایل حال
مردی بود که پیوسته بشرب خمر واستماع ساز وغنا وطرب وسایر ملاهی ومناهی اشتغال مینمود پس خدا تعالی اورا
توفیق عطا فرمود که بر دست امام همام حضرت موسی بن جعفر علیهما السّلام توبه کرد وسبب توبهٔ او چنانکه علامهٔ حلّی در کتاب
منهاج الکرامه نقل فرموده این بود که روزی حضرت امام موسی الکاظم علیه السّلام از در خانهٔ بشر میگذشت در بغداد
آواز غنا وساز از خانهٔ او شنید ودر آن حال کنیزی از کنیزان بشر برای امری از در خانه بیرون آمد وبنا بر نقل صاحب
روضات کنیز بشر بیرون آمد در حالیکه ظرف خاک روبه در دست داشت آنرا دم در خانه ریخت حضرت باو
فرمود یا جاریه صاحب هذه الدار حرّ ام عبد ای کنیز صاحب این خانه آزاد است یا بنده عرض کرد آزاد است فرمود
صدقت لو کان عبدا لخاف مولاه راست گفتی اگر بنده بود بشرایط بندگی قیام مینمود واز مولای خود اندیشه میکرد
پس آن کنیز باندرون رفت بشر گفت سبب دیر آمدن تو چه بود کنیز ماجرا را به بشر تقریر نمود بشر از آن کلام هدایت
انجام متنبّه شده پای برهنه از خانه بیرون آمده در عقب حضرت شتافت وچون بآنحضرت رسید خود را بر قدم
آنجناب انداخت وبدست همایون آن بزرگوار توبه وانابه بر افراخت وترک خانه وزندگی کرد وپیوسته پای
برهنه راه میرفت بجهت اینکه بآن حال بسعادت خدمت امام علیه السّلام رسیده بود وبنا برین ملقّب شد بحافی ودر تاریخ
گزیده وزینة المجالس مسطور است که سبب سعادتمندی وتقرّب او بدرگاه خدا آن شد که نوبتی کاغذ پارهٔ در راه
یافت که بر آن نوشته بود بِسمِ اللهِ الرَّحمنِ الرَّحیم آنرا از خاک برداشته خاک از او دور کرد وآنرا معطّر نموده
در شکاف دیواری ویا در جای نیکوئی نهاده آنشب در خواب دید که هاتفی اورا ندا کرد یا بشر طیّبت اسمی
لأطیبنّ اسمک فی الدّنیا والآخرة ای بشر برای آنکه نام مرا مطیّب گردانیدی نام ترا در دنیا وآخرت مطیب
خواهم نمود وبنقل دیگر در خواب دید باو گفتند بجزای آنکه نام خدا را مطیّب گردانیدی خداوند ذو الجلال
نام ترا در دنیا وآخرت مطیّب ساخت ودر طرائق الحقائق از تذکرهٔ عطّار نقل نموده که بعد از قضیه
ودو قرن بزرگی در خواب دید که اورا گفتند برو وبشر را بگوی طیّبت اسمنا فطیّبناک وجلّیت اسمنا فجلّیناک
وطهّرت اسمنا فطهّرناک فبعزّتی لأطیبنّ اسمک فی الدّنیا والآخرة آن بزرگ چون از خواب بیدار شد
گفت بشر مردی فاسقی است مگر غلط می بینم وضو ساخت ونماز گذارد وبخسبید بار دیگر همان خواب دید تا
سه نوبت پس بامداد بطلب بشر بیرون آمد واورا در میخانه ومجلس خمر نشان دادند چون باو پیغام رسانید
بشر گریان شد ویاران را وداع کرده طریق زهد وعبادت پیش گرفت ودر کتاب نفایس الفنون قصّهٔ ورقه
را چنین نقل نموده که روزی بشر سرمست وهو کان بر عادت مستان در خرابات میگذشت در راه کاغذ

تائب شدن بشر بدست موسی بن جعفر (ع)

هدایت یافتن بشر بسبب تعظیم او از اسم خدا

پاره دید افتاده و بران نوشته الله محمد و علی با خود گفت بیحرمتی هاء بسیار نمودم و در معصیت افراط
کردم اما از نام دوست درگذشتن نامردی بود ان کاغذ را برداشته بوسید و برچشم نهاد و پاره مشک
ازجیب بیرون اورد و بان ضم کرد و در مسجدی رفت و بامام ان مسجد سپرد و در ان اوان حسن بصری در خواب
دید که شخصی باو میگوید برخیز و پیش بشر برو و باو بگو عَظَّمْتَنا فَعَظَّمْناكَ وَطَيَّبْتَ اِسْمَنا فَطَيَّبْناكَ چون
روز شد حسن از احوال بشر پرسید نشان او بخرابات دادند حسن بر در خرابات امد و اواز داد که بشر کدام است
بشر مست خفته بود بیدار گردید گفتند حسن بصری بر در است ترا میطلبد بشر برخاست ترسان و لرزان
پیش حسن امد حسن او را در کنار گرفت و ان پیغام بگذارد بشر چون ان سخن شنید شهقه زد و روی در بیابان
نهاد و مدت چهل سال پای برهنه راه میرفت و هر سال حج میکرد باو گفتند چرا پا برهنه میروی گفت
زمین بساط حق است بشر که باشد که بر بساط او با کفش رود ✤ پرسید کسی ز بشر حافی کای دوست ✤
هر چه برهنه پایت عادت خوست ✤ گفتا که جهان مسند شاهنشه ✤ بر مسند شاه کفش بردن نه نکوست
و ابن خلکان در کتاب وفیات الاعیان اورده که روزی بند نعلین بشر گسیخته گردید امد نزد موزه دوزی که انرا
اصلاح نماید و پابندی برای کفش خود از او طلب کند موزه دوز باو گفت ما اكثر كلفتكم على الناس چه بسیار
شده است کلفت شما بر مردم بشر چون این سخن از او بشنید کفش از دست و پای خود بیفکند و حلف ان لا يلبس
نعلاً بعدها و سوگند یاد کرد که هرگز کفش نپوشد از این رو به بشر حافی ملقب شد و در زینة المجالس اورده که
در ان مدت که بشر پای برهنه در بغداد سیر مینمود هیچ حیوانی در کوچه و بازار روث نیفکند تا قدم او ملوث نگردد
و بعد از سی سال شخصی سرگین اسب در کوچه دید فریاد براورد که بشر وفات یافته چون تفحص نمودند او را دیدند
ویرانه یافتند که برحمت الهی واصل شده بود از او پرسیدند که تو این معنی از کجا دانستی گفت که دانستم که تا او
حیات باشد هیچ حیوانی در کوچه و بازار سرگین نیندازد و امروز روث اسب در بازار مشاهده شد موت
او در نزد من بتحقیق پیوست و بعد از وفات او را بخواب دیدند از او پرسیدند که خدای با تو چه کرد گفت
خطاب امد که ای انکه در دنیا طعام و شراب بمراد و ارزوی خود ننوشیدی اکنون انچه دلخواه تو باشد اینجا
مهیا است گویند بشر را مدتها ارزوی باقلا بود و نخورد و در طرائف از وفیات الاعیان نقل نموده که بشر
گفت من ورع را از خواهر خود اموختم و او چنان بود که اجتهاد مینمود و نخورد غذائی که از برای مخلوق در ان زحمت
و صنعت باشد و در کتاب روضات الجنات و مجالس المؤمنین و طرائف الحقائق مسطور است که در وقت مرض
موت بشر بعضی از یاران او بیالین او جمع شدند و گفتند که میخواهیم قاروره تو را نزد طبیب بریم گفت انا بعين
الطبيب يفعل بي ما يريد من در نظر طبیبم هرچه اراده او است با من میکند ایشان گفتند فلان طبیب نصرانی بغا

حاذق است البته قاروره ترا نزد او بریم بشر گفت دعونی فالطبیب امرضنی بگذارید مرا که طبیب مرا بیمار ساخته
باز ایشان مبالغهٔ بسیار در آن باب نمودند آنگاه بشر بخواهر خود گفت فردا قاروره مرا بده با ایشان چون صباح
شد و قاروره را نزد طبیب نصرانی بردند طبیب نظری در آن کرد و گفت آنرا حرکت دهید حرکت دادند پس
گفت آنرا بر زمین نهید باز گفت حرکت دهید حرکت دادند پس گفت بنهید بنهادند تا سه مرتبه این کار کرد بعد
پس یکی از آنجماعت گفت که ما ترا صاحب دقت نظر و سرعت ادراک و حدس صائب میدانستیم والحال مشاهده میکنیم
که تکرار نظر و تأمل در این قاروره میکنی و این دلالت بر قلت معرفت میکند طبیب نصرانی گفت والله من در اول
نظر تشخیص مرض او کردم و تکرار نظر از روی تعجب مینمودم و بعد فان یک هذا ماء نصرانی فهو ماء راهب قد فتت
الخوف کبده وان یک ماء مسلم فهو ماء بشر الحافی ولیس له عندی دواء فقولوا له فانه میت و بعد اگر در این
قاروره آب نصرانی است آب راهبی خواهد بود که خوف الهی جگر او را پاره کرده باشد و اگر آب مسلمان است
آب بشر حافی خواهد بود و او را نزد من دوائی نیست خود را باو برسانید که او خواهد مرد ایشان گفتند این آب
بشر حافی است چون طبیب نصرانی این معنی را شنید مقراض گرفت و قطع زنار نمود و شهادتین ادا نموده مسلمان
شد از آنجماعت منقولست که چون طبیب نصرانی مسلمان شد بسرعت تمام متوجه خدمت بشر شدیم که این خبر را
باو رسانیم چون چشم بشر بما افتاد گفت اسلم الطبیب طبیب مسلمان شد گفتیم بلی که ترا ازین معنی خبر داد
گفت چون شما از من جدا شدید در بین خواب و بیداری حالتی مرا عارض شد در آن اثنا شنیدم کسی بمن میگوید
ای بشر بشارت باد ترا که ببرکت آب تو طبیب نصرانی مسلمان شد و بعد از این سخن بیک ساعت بشر
بدار الوصال انتقال نمود و در باب ثلثین از کتاب مستطرف نیز این حکایت مسطور است و ولادت بشر
بقول ابن خلکان در سنه صد و پنجاه و دو نمود و مدت عمر او هفتاد و شش سال بود

(در ذکر چهارده کلمه از کلمات حکمت آیات بشر حافی) (کلمهٔ اول) قال علیه الرحمة لا یحتمل الحلال السرف
(کلمهٔ ۲) من ضبط بطنه ضبط الاعمال الصالحة کلها (کلمهٔ ۳) عقوبة العالم فی الدنیا ان یعمی بصر قلبه
(کلمهٔ ۴) من طلب الدنیا فلیتهیأ للذل (کلمهٔ ۵) اللهم ان کنت شهرتنی فی الدنیا لتفضحنی فی الآخرة
فاسلبه عنی (کلمهٔ ۶) قیل له یا بشر بای شیء تأکل الخبز قال اذکر العافیة فاجعلها اداما (کلمهٔ ۷)
اجعل الآخرة رأس مالک فما اتاک من الدنیا فهو ربح (کلمهٔ ۸) حسبک ان قوما موتی تحیی القلوب
برؤیتهم (کلمهٔ ۹) هلاک القراء فی خصلتین الغیبة والعجب (کلمهٔ ۱۰) قال بعضهم سمعت بشرا یقول
لاصحاب الحدیث ادوا زکوة هذا الحدیث قالوا وما زکاته قال اعملوا من کل مائتی حدیث بخمسة
(کلمهٔ ۱۱) قیل لبشر وقد احتضر کانک یا ابا نصر تحب الحیوة قال القدوم علی الله شدید (کلمهٔ ۱۲)

زمین نهادند ۲

اسلام آوردن نصرانی الخ بوسیلهٔ قاروره بشر

در ذکر کلمات حکمت آیات بشر حافی

بذکرهم وان قوما احیاء تقسو القلوب ۷

الانس

لاتكون كاملاً حتّى يامنك عدوّك وكيف يكون فيك خير وانت لايامنك صديقك (كلمهٔ ۱۳) اوّل عقوبة يعاقبها ابن ادم فى الدنيا مفارقة الأحباب (كلمهٔ ۱۴) غنيمة المؤمن غفلة النّاس عنه وخفاء مكانه عنهم

وازجملهٔ اشعار منسوبه باو انكه گويد: اتسم بالله لرضح النّوى ✦ وشرب ماء القلب المالح

اعزّ للأنسان من حرصه ✦ ومن سؤال الأوجه الكالحه
فاستغن بالله تكن ذاغنى ✦ مغتبطاً بالصّفقة الرّابحه
الياس عزّ والتّقى سودد ✦ ورغبة النّفس لها فاضحه
من كانت الدّنيا به برّة ✦ فانّها يوماً له ذابحه

وقال بشر رحمه الله يوماً رايت النّبىّ صلّى الله عليه واله فى المنام فقال لى يا بشر اتدرى لم رفعك الله من بين اقرانك قلت لا يا رسول الله قال ص باتباعك لسنّتى وخدمتك للصّالحين ونصيحتك لأخوانك المؤمنين ومحبّتك لأهل بيتى واصحابى المنتجبين وقال ره ايضاً رايت امير المؤمنين ع فى المنام فقلت يا امير المؤمنين عظنى فقال ع ما احسن عطف الأغنياء على الفقراء طلباً لثواب الله واحسن من ذلك تيه الفقراء على الأغنياء ثقة بالله فقلت يا امير المؤمنين زدنى فقال ع ✦ قد كنت ميتاً فصرت حيّاً ✦ وعن قريب تصير ميتاً ✦ عزّ بدار الفناء بيت ✦ فابن لدار البقاء بيتاً ✦

واقعهٔ دوازدهم

در اين روز سال دويست و هشتاد و نهم هجرى اسم عمرو بن ليث را از خطبه بيفكندند و بنام يعقوب برادر وى خطبه خواندند چنانكه در تاريخ سيستان آورده كه چون ابو العبّاس المعتضد بالله بخليفتى نشست اوّل چيزى كه بدان امر كرد اين بود كه فرمود اسمعيل بن بلال را كه وزير بود بكشتند وعبد الله بن وهب را وزير كرد وپس از آن اسمعيل بن اسحق قاضى را برسول فرستاد بسوى عمرو بن ليث و با او صلح كرد وهمه مرادهاى او را حاصل نمود و فرمان داد تا نام او را بهمان جايها كه بود بنوشتند واو را خلعت وهديهاى بسيار ولوا فرستاد بولايت فارس و كرمان وخراسان وزابلستان وسيستان وكابل فرمان داد كه بحرب رافع بن هرثمه بايد رفت وعمرو آن فرمان بپذيرفت ولواى عمرو را عيسى نوشرى بدان ولايت آورد وعمرو او را خلعت وصد هزار درهم بداد و در روز پنجشنبه هشت روز باقى مانده از محرّم عمرو بن ليث بسيستان آمد وآن روز نوروز بود و در آن روز احمد بن ابى ربيعه را خلعت وزارت داد و يكچندى در سيستان بود و روز دوشنبه غرّهٔ ربيع الأوّل سنهٔ ثمانين ومأتين بسوى خراسان رفت واحمد بن محمّد بن ليث را در سيستان خليفهٔ خويش كرد وچون عمرو بهرات رسيد عامل هرى كه از جانب رافع بن هرثمه بود بگريخت ورافع در رى بود چون خبر عمرو بشنيد بگرگان رفت كه آنجا كار بسازد وحرب كند وعمرو بلال ابن الأزهر را بقهستان فرستاد بحرب محمّد بن ورديك ومحمّد بكوه برشد بلال همه قهستان را بغارت داد وعمرو بنفس خويش به نيشابور آمد ومحمّد بن ورديك امان خواست عمرو او را امان داد و بنواخت واز آنجا بنيشابور رفت تا انجا كه خاتمهٔ خلافت معتضد و امارت عمرو بن ليث را ذكر نموده گويد كه در روز آدينه ده روز گذشته از محرّم سنهٔ تسع وثمانين ومأتين خطبهٔ عمرو از همه

رضخ بالفتح شكستن وريزه كردن سنك وهستهٔ خرما ومانند آن

كالح ترش روى

برّة بالفتح والتّشديد نيكوكار

عطف بالفتح ميل كردن ومهربانى نمودن وبازگشتن بر چيزى

منبرها بیفکندند بعد از خلیفه طاهر و یعقوب را در خطبه نام بردند و در آن روز که معتضد بالله درگذشت با ابو
محمد مکتفی بالله بیعت کردند انتهی ملخصاً **واقعهٔ سیزدهم** معزول شدن محمد بن عبید الله وزیر از جهة
سوء سیرت و عدم تدبیر بقول مسعودی در مروج الذهب در روز دوشنبه دهم ماه محرم سنه سیصد یک
هجری مقتدر بالله عباسی محمد بن عبید الله بن یحیی بن خاقان را از وزارت خلع نمود و او را حبس کرد و او وزیر
سیم است از وزرای مقتدر و این وزیر را حالات غریبه بود و اولاد او بر او غلبه داشتند هر کس با نها رشوه میداد
در کار او سعی میکردند و لهذا بزودی و سرعت عمال اعمال را عزل و نصب مینمود چنانکه ابن اثیر در کامل التواریخ
آورده که در مدت بیست روز هفت حاکم بفرمان او در کوفه حکومت کردند که متوالیا یکی را عزل میکرد و دیگری
بجای او نصب مینمود و در کتاب تجارب السلف گوید که خاقانی وزیر را سیرت و تدبیر نیکو نبود و عزل و تولیت بسیار
مینمود تا حدی که گویند در یکروز نظارت کوفه را به نوزده کس تفویض نمود و از هر یک رشوتی بگرفت چون هر یک
از آنها که کارش تمام میشد در حال روی بکوفه میآورد و بین راه انجماعت همه بهم رسیدند چون از کیفیت
حال آگاه شدند با یکدیگر گفتند چکنیم یکی از آنها گفت انصاف اقتضای آن میکند آنکس بکوفه رود که بعد
از همه ما وزیر را دیده و فرمان وزارت گرفته پس همه با او اتفاق کردند آنکس بکوفه رفت و هجده نفر از آنها باز گشتند
چون خاقانی انجماعت را بدید از ایشان خجل شد و هر یک را کاری فرمود و شعرا او را هجوها کردند و این ابیات از آنجمله

وزیر قد تکامل فی الرقاعة	یولی ثم یعزل بعد ساعة	اذا اهل الرشا اجتمعوا لدیه
فحظی القوم اوفرهم بضاعة	ولیس یلام فی هذا بحال	لان الشیخ افلت من مجاعة
یقرب من یجل منه مالاً	بعد من توسل بالشفاعة	**واقعهٔ چهاردهم**

داخل شدن مونس مظفر ببغداد با سپاه و لشکر بسیار و عدول ایشان از دار الخلافه مقتدر بالله و ظهور بیّن بر
با اینکه مونس و کسانیکه با او هستند عزم کرده اند بر خلع مقتدر و تولیت غیر او در روز دهم محرم سال سیصد هفدهم
هجری چنانکه در جزء پنجم تجارب الامم مسطور است و تفصیل این واقعه در روز پانزدهم اینماه در ضمن کیفیت خلع مقتدر
خواهد آمد ان شاء الله **واقعهٔ پانزدهم** عزیمت ابن رائق ساخط بجانب واسط بقصد ابو عبد الله بریدی در
این روز در سال سیصد و سی از هجرت در کتاب تجارب السلف گوید ابو عبد الله احمد بن محمد بن یعقوب البریدی مردی
بود متهور و بلند همت و شریف الشریف و در خدمات احوال او منتقل میشد بجسر و پیشرو منتقل میگشت بعزل
و نصب تا آخر قوت نفس و علو همت او و ایران داشت که لشکر انبوه فراهم کرده بصره و بلاد خوزستان را تصرف نمود
و بعد از آن خواست که وزارت خلفا کند راضی بالله خلیفه بیستم بنی العباس او را وزارت داد و بعد از اندک زمانی
معزول گشت و وزارت بسلیمان بن حسن افتاد و چون متقی لله خلیفه بیست و یکم بخلافت نشست سلیمان بن

منصوب شدن هفت حاکم در کوفه در بیست روز

[1] وزیر لا یمل من الرقاعة (نسخه بدل)

[2] رقاعة بالفتح والضم بلندی و بلند آوازی (منتخب)

[3] فحظی القوم اوفرهم بضاعة (نسخه بدل)

داخل شدن مونس مظفر ببغداد با لشکر و سپاه

حسن را در وزارت برقرار داشت و بعد از چهار ماه او را معزول نمود و وزارت با بی الخیر احمد بن محمد بن میمون
داد و او را از وزارت جز نام نبود و او نیز بزودی معزول گشت و ابو عبد الله بریدی در آن ایام لشگری جمع کرد و سودای
تغلب و استقلال داشت و بالخلق انبوه ببغداد رسید و متقی از ورود او و اظهار شادمانی کرد و باکراه با وزارت داد
و میان او و متقی مراسلات رفت و بتخفیف و تهدید کشید و متقی پانصد هزار دینار برای بریدی فرستاد و بعد از آن
میان بریدی و ترکان چند نوبت حرب رفت و ترکان خانه او را غارت کردند و او بواسط گریخت و نام وزارت
بر او کمتر از یکماه بود و در کامل ابن اثیر و تجارب الامم مسطور است که در سال سیصد و سی هجری ابن رائق از بریدی
استیحاش نمود و رمیده گشت از جهة اینکه از خراج واسط و بصره چیزی نفرستاد و در حمل آن تأخیر مینمود و لهذا
در روز سه شنبه دهم محرم الحرام ابن رائق بقصد بریدی بسوی واسط شتافت و بریدی چون از حرکات او آگاهی
یافت بجانب بصره گریخت و ابو عبد الله کوفی در بین افتاد و وساطت نمود تا آنکه بریدی برگشت و باقی مانده
مال واسط را یکصد و نود هزار دینار ضمانت کرد و از آن ببعد در هر سالی ششصد هزار دینار عهده دار
گردید آنگاه ابن رائق برگشت ببغداد و نیز در این سال ترکان بر ابن رائق بشوریدند و در موصل اجتماع نمودند
و با ایشان بود توزون و توشتکین و غیر ایشان از قواد لشگر چنانکه شرح آن در دوم ربیع الآخر بیاید انشاء الله تعالی

واقعهٔ شانزدهم در این روز سنهٔ سیصد و چهل و دوم هجری ابو القاسم حکیم در سمرقند وفات کرد
در مجلد دوم نامهٔ دانشوران گوید که او از اجلهٔ طبقهٔ عرفا و معتبرین ایشان است و او در اوائل مائهٔ چهارم
هجری در میان ایشان معروف و مشهور گردید نامش اسحق و پدرش محمد بن اسمعیل است و او با ابو بکر وراق
صحبت داشته و نسبش بدو است و او را در معالجات و عیب نفس و آفات سخنان نیکوست و در حق وی گفته اند
لم یکن نظره فی العرش الی الثری الا الی الله سبحانه و تعالی و کان معاملته مع الخلق طلبا لحظوظهم دون حظه
یعنی از عرش تا بفرش نظر وی نیفتادی مگر بحق سبحانه و تعالی و اختلاط وی با خلق از جهة حظوظ ایشان بود
نه از جهة حظ نفس خود وقتی از وی پرسیدند یا شیخ در ایام سیر و سلوک خود که را دیدی و چه کس را پسندیدی
گفت شیخ ابو بکر وراق چه آنکه بعد از مصطفی صلی الله علیه و آله اگر در ایام ما پیغمبری روا بودی آنکس شیخ اجل
ابو بکر وراق بودی از علم و حکمت و شفقت وی بر خلق و عدل و انصاف و نقلست که روزی آن عارف اجل
در سرای خود نشسته بود ابو طاهر کرد که از بزرگان آنوقت بود بدر سرای وی آمد و چون بدرون رفتن
آب دید و سبوها بر گرد آن چون آنحال را خلاف درویشی دید باز گردید و در آن نزدیکی بر در دکانی نشست
شیخ ابو القاسم غلام خود را گفت بر خیز تبری بیاور و این سبوها را بیفکن آنگاه گفت بنزد ابو طاهر شو و بگو
آنچه خلاف میل و طبع آن عارف بود از میان برداشته شد کرم آنکه دوباره بمنزل ما درآئید ابو طاهر اجابت

استیحاش ابن میمون
ابن رائق از بریدی

باحکیم سمرقندی در یکی قصص ...

کرده بمنزل وی رفت وچون در آمد ونشست وی گفت یا اباطاهر انچه که تورا از حق سبحانه وتعالی حجاب شد از میان برداشتیم لکن با حق چنان صحبت کن که درختی تورا از وی حجاب نشود از این حکایت ارشاد میشود مرید را بر چند چیز اول انکه نظافتهای ظاهری وبعضی از لوازم زندگانی نقص عارف نیست بلکه طبعش باید عارف باشد ودیگر انکه چون عارف بعضی از تجملات در گرد بیند نباید فی الحال از او برگردد ودوری کند ودیگر دلبستگی نداشتن با آنها چنانکه گفت درختها را بینداختند وهم در اخبار وی آورده اند که روزی آن عارف کامل نشسته بود ودر میان خلق حکم مینمود یکی از اهل باطن بزیارتش آمد وراز باده مشغول دید که نمیشد با وی صحبتی بدارد وگفتگوئی نماید چون وقت نماز در رسید آنشخص برخاست وسجاده برد که حوض اب افکنده نماز کرد وچون فارغ شد شیخ ابوالقاسم گفت ای برادر این کار که تو کردی کودکان نمایند مرد کامل انست که در میان چندین شغل دل با خدای عز وجل تواند نگاه داشت تا اینجا بود انچه از نفحات الانس نقل شد وانچه در بعضی از کتب دیگر نوشته اند این است که وی دارای علوم ظاهر وباطن بود وعموم مردم بوی رجوع کردند ودر میان انها حکم مینمود ودر مدرس تدریس او جماعتی می نشستند واز بیاناتش استفاده مینمودند وان فاضل کامل در سمرقند بود تا در روز عاشورای محرم سنهٔ سیصد وچهل ودوم هجری از این سرای فانی رخت بدار باقی کشید ودر مقبرهٔ جاکردیزه مدفون گردید سمرقند بفتح سین مهمله ومیم وفتح قاف از بناهای ذو القرنین است در ما وراء النهر وفتح ان بدست سعید بن عثمان (جاکردیزه) بفتح کاف وسکون راء وکسر دال مهمله ویاء ساکنه وزاء محله بزرگیست بسمرقند و قبرستان سمرقند در انجا بوده وجماعتی از اهل علم وفضل بدانجا منسوبند

واقعهٔ هفدهم

وفات ابو القاسم بن ابرهیم بن عثمان قیروانی معروف بابن وزّان نحوی لغوی در این روز سال سیصد وچهل وششم هجری در نامهٔ دانشوران گوید که سیوطی در طبقات از زبیدی بانو نقل کرده که ابن وزّان در فقه بطریقهٔ فقهای عراقیین ودر نحو ولغت وقواعد عروض پیشوای اهل زمان خویش بود وریاست علمیه بعهدهٔ وی مسلم گردید دعویش در علم اندک وبا تواضع وفروتنی سلوک مینمود ودر مقامات علمیه بمرتبهٔ ارتقا جست که گویا پیش از وی احدی بدانمقام نرسیده وبالنسبه بمعاصرین خود بدون شک وریب رتبهٔ تقدم وبرتری داشت وجملهٔ از کتب لغت مانند کتاب عین خلیل بن احمد وغریب المصنف ابی عبید واصلاح المنطق ابن سکیت والکتاب سیبویه وبعض دیگر از کتب لغت را حفظ داشت مذهب کوفیین را متقن ساخته وبطریقهٔ بصریین مائل بود وعبد الله بن مکفوف در توصیف ابن وزّان گوید لو قال قائل انه اعلم من المبرد وثعلب لصدق ثم من وقف علی علمه وکان یستخرج من العربیة ما لا یستخرجه احد وله فی النحو واللغة تصانیف کثیرة وکان ذلک مقصراً فی الشعر هرگاه کسی بگوید ابن وزّان افضل واعلم از مبرد وثعلب بوده است آنکس که بر فضل ودانش وی وقوف یافته باشد اورا

ازرحلت شیخ ابوالقاسم ... منفعت مردم

رحلت ابن وزّان النحوی اللغوی

تصدیق خواهد نمود و او از قواعد عربیت چیزهائی استخراج نموده که احدی را جز وی استخراج آن نبود و در نحو

و لغت او را تصانیف بسیار است و با وجود این همه فضل او را در شعر حظّی نبوده و او در روز عاشوراء سال

سیصد و چهل و شش وفات یافت و در روضات الجنّات نیز وفات او را در این روز سنهٔ ۳۴۶ نوشته است

(قیروان) بفتح قاف و سکون مثنّاة و فتح راءِ مهمله شهریست در افریقیه و آن از بناهای عقبة بن عامر صحابی است

واقعهٔ هیجدهم سوگواری اهل بغداد در شهر بغداد در این روز سال سیصد و پنجاه و دو از هجرت

معزّ الدّوله دیلمی مردم بغداد را امر نمود بعزاداری حضرت سیّد الشّهداء ع چنانکه در اخبار الدّول و کامل

ابن اثیر و تجارب الأمم مسطور است و در زینة المجالس و تاریخ ابی الفدا و منتظم ناصری و کشکول بحرینی نیز

عزاداری اهل بغداد را در این روز سال ۳۵۲ نوشته اند بدانکه سلاطین آل بویه که ایشان را دیالمه

نیز گویند تماماً شیعهٔ خالص و محبّ ائمّهٔ اطهار علیهم السّلام بودند و بالخصوص احمد بن بویه معزّ الدّوله که میتوان

گفت اعدل سلاطین دیالمه بوده و او در زمان خلافت المستکفی بالله خلیفهٔ بیست و دوّم بنی العبّاس

ببغداد آمد خلیفه او را خلعت داد و او را ملقّب نمود بلقب معزّ الدّوله و برادرش علی بن بویه را ملقّب نمود

بلقب عماد الدّوله و برادر دیگرش حسن بن بویه را ملقّب نمود بلقب رکن الدّوله تا اینکه در سنهٔ سیصد و سی

و چهار هجری دیالمه مستکفی را خلع نمودند و در قصر او ریختند آنچه بود همه را بغارت بردند و پسر عمّش

المطیع لله را بجای او بخلافت نشاندند و او خلیفهٔ بیست و سوّم بود از خلفای بنی العبّاس و در سنهٔ

سیصد و پنجاه و یک در عهد خلافت المطیع بالله معزّ الدّوله در بغداد حکم نمود که بر در مساجد نوشتند لعن الله

معویة بن ابی سفیان و لعن الله من غصب فاطمة فدکا و لعن الله من منع ان یدفن الحسن عند قبر جدّه و من نفی

اباذر الغفّاری و من اخرج العبّاس عن الشّوری و در سنهٔ سیصد و پنجاه و دو در روز عاشورا امر نمود مردم

بغداد دکاکین را ببندند و طبّاخین طبخ نکنند و بیع و شرا را ترک نمایند و علمها نصب نمایند و زنان

موها پریشان کنند و صورتهای خود را سیاه کنند و لطمه بر صورت زنند و مردان گل بر صورت بمالند و

جامه ها بدرند و بر سر و سینه زنند و در میان کوچه و بازارها نوحه کنند و اقامهٔ ماتم نمایند برای حضرت

سیّد الشّهداء روحی و ارواح العالمین له الفداء و این اوّل روزی بود که در بغداد عزاداری شد برای آنحضرت

ابن اثیر در کامل التّواریخ گوید و لم یکن للسُّنّیّة قدرة علی المنع منه لکثرة الشّیعة و لانّ السّلطان معهم

یعنی و اهل سنّت را قدرت نبود که مانع این اعمال شوند چه آنکه شیعه زیاد بود و سلطان با ایشان متّفق بود

و نوّاب منطاب سرجان ملکم در تاریخ خود گوید که چون معزّ الدّوله دو مذهب شیعه غلوّی داشت حکم کرد

تا هر ساله ده روز اوّل محرّم را هیچ کار دیگر جز تعزیت بر حسین بن علی بن ابیطالب ع نکنند در سنهٔ شصت هجری

(بر در مساجد بغداد لعن معویه ... نوشتن معزّ الدّوله)

(کیفیت عزاداری اهل بغداد با امر معزّ الدّوله)

ذکر جشن گرفتن بنی امیه روز عاشورا و سوگواری شیعیان

در کربلا کشته شد نیز دانند و از آن وقت ان رویه در میان شیعه شیوع یافت و مرحوم حاج فرهاد میرزا رضوان الله علیه در کتاب قمقام بعد از ذکر روایت جلیه مکیه و تبرک جستن بنی امیه در روز عاشوراء فرموده و شیعیان بعد از شهادت حضرت امام علیه السلام هواره این روز را نحس میشمردند و بلوازم تعزیت داری و سوگواری بسر میبردند ولکن کس را قدرت اظهار آن نبود تا خداوند دو پادشاه بزرگ را از دو مملکت وسیع برانگیخت و دین مبین را دیگرباره بدو معز عزت بخشید تا بمراسم اقامت عزا و مصیبت امام علیه السلام قیام کردند نخست معز الدوله ابوالحسن احمد بن ابی شجاع بویه بن فنا خسرو که پادشاه ایران بود در اعلان کلمه حق اجتهاد کرد چنانکه شیخ عمر بن الوردی در تاریخ خود آورده و فی سنة اثنتین وخمسین وثلثمائة امر معز الدولة بالنیاحة واللطم ونشر شعور النساء وتسوید وجوههن علی الحسین علیه السلام وعجزت السنة عن منع ذلک لکون السلطان مع الشیعة و در کتاب دیگر بدینگونه بنظر رسیده که در این سال معز الدوله اهل بغداد را الزام نمود تا ماتم حسین ع بر پای داشته درها ببستند و طباخان از پختن اغذیه منع کرد و زنان را فرمود تا رویهای خراشیده لطمه زنان در کوچه و بازارها بر امام علیه السلام مویه کردند و دویمین المعز لدین الله ابو تمیم معد بن منصور بن القائم بن المهدی عبید الله الفاطمی در مصر که در سنهٔ احدی و اربعین وثلثمائه بر تخت سلطنت مصر و مغرب جلوس نمود و خلافت اسمعیلیان او را مسلم گشت تقی الدین مقریزی در کتاب الخطط والآثار گفته قال ابن زولاق فی کتاب سیرة المعز لدین الله فی یوم عاشوراء من سنة ثلاث وستین وثلثمائة انصرف خلق من الشیعة واشیاعهم الی المشهدین قبر ام کلثوم ونفیسة ومعهم جماعة من الفرسان المغاربة ورجالتهم بالنیاحة والبکاء علی الحسین علیه السلام و در جای دیگر میگوید که ملوک فاطمیه روز عاشوراء را روز حزن دانسته خود گرفته بازارها را می بستند و سماطی عظیم میکشیدند و آن را سماط حزن مینامیدند و خیرات و مبرات مینمودند و در اقامت مراسم عزا هیچ دقیقهٔ مهمل نمیگذاشتند و این قاعده مستمر بماند تا دولت اسماعیلیه منقرض شد و آل ایوب مستولی گشتند و ایشان سیرت حجاج بن یوسف ثقفی را که در عهد عبد الملک بن مروان نهاده بود تجدید نمودند و قانون اهل شام از نو کردند برغم شیعیان امیر المؤمنین علی علیه السلام روز عاشوراء را روز شادی و طرب گرفته بگرمابه رفته خضاب مینمودند و سرمه میکشیدند و در خوانها از اطعمهٔ لذیذه و شیرینیها می نهادند مقریزی بعد از ایراد این روایت میگوید وقد ادرکنا ما علمه بنو ایوب من اتخاذ یوم عاشوراء یوم سرور وتبسط کلا الفعلین غیر جید والصواب ترک ذلک والاقتداء بفعل السلف فقط و در تذکرهٔ خواص الامه مسطور است که یکتن از علماء روز عاشوراء سرمه کشیده بیکران ملامتش کردند او بدین دو شعر معذرت جست

وقائل لم کحلت عینا ❊ یوم استباحوا دم الحسین
فقلت کفوا احق شیء ❊ تلبس فیه السواد عینی

و محمد حسنخان اعتماد السلطنه علیه الرحمه در کتاب

سماط بالکسر رشته و صف و دستار خوان که بر روی طعام کشند منتخب

سیرت حجاج ثقفی را بنی امیه تجدید نمودند

المآثر والآثار فرموده رواج کلّی وشیاع کامل امر تعزیت داری وسوگواری حضرت ابیعبد الله سیّد الشهداء روحی ارواح العالمین له الفداء این سنّت مؤکّد که تالی فرائض شده داشت اگرچه در غیبت کبری از دوران سلاطین دیالمه انار الله براهینهم مرسوم گردید واز آنوقت باز هر یک از طبقات ملوک شیعه بسیرهٔ ایشان تأسّی کرده‌اند بتخصیص پادشاهان صفویّه که مروّج مذهب جعفری بودند ولی در جمیع امتداد این قرون واز زمان قدیم ماتم ثانی سیّدی شباب اهل الجنان بروز عاشوراء غالبا بعشر اوّل محرّم احیانا منحصر بوده است ودر غیر این میقات مخصوص احدی بر این تکلیف منصوص رسم اقدام نداشته امّا در این دولت علیّه چندان این سنّت سنیّه رواج گرفته که در تمام ایّام جمیع اسابیع هر شهری از شهور در هر شهر وقصبهٔ مشهور از ممالک شیعه چندین مجلس حافل بذکر این مصائب هایل منعقد میگردد وآن قصّهٔ پرغصّه متجدّد میشود وطبقات مردم بدرجهٔ تکالیف واجب ووظایف مفروض باین فیض عامّ اهتمام میورزند واز غرّهٔ محرّم تا سلخ صفر بخصوص بمثابهٔ عاشوراء عهد سایر سلاطین شیعه میباشد ودر عشر اوّل از این اعشار سته جمیع تکالیف نوکری وخدمت گذاری بحکم اعلیحضرت اقدس شهریاری تعطیل میشود وباین رزء جلیل تبدیل میگردد مراتب عزیمت ملوکانه که در این ده روز بتکیهٔ خاصّهٔ شریفهٔ دولتی ظهور وبروز مینماید از قوّهٔ هیچ خامه وناصیه بفعل نیاید هر کس را از تواریخ واخبار قرون خالیه ملوک ماضیه احاطهٔ کامل حاصل است میداند که این عبادت بسیار بزرگ در نوبت هیچ پادشاهی از عرب ودیلم وترک بعشری از اعشار این رواج نرسیده است واهمیّتش بمثابهٔ واجبات وفرائض نکشیده از طرف دولت روز افزون چه در طهران وچه در سایر بلاد وامصار ایران زیاده از پنجاه هزار تومان از عین مالیات بمخارج تعزیه داری میرسد والبتّه در تمام اقطار ایران در این دو ماه دو کرور تومان بل متجاوز مردم در این کار خیر مصروف میدارند وبعضی حساب کرده وگفته‌اند که در طهران فقط در این دو ماه تقریبا یک کرور تومان قند وچای بمصارف روضة الشهداء خوانی میرسد

واقعهٔ نوزدهم

خواب دیدن امیر ناصر الدین سبکتکین در این روز در سال سیصد وشصت ویک هجری در تاریخ نگارستان از کتاب جامع الحکایات نقل نموده که امیر ناصر الدین سبکتکین در پنجشنبه دهم محرّم سنهٔ احدی وستّین وثلثمائه در دیوانخانه بر فراش استراحت نموده در عالم رؤیا چنان مشاهده نمود که در میان آتشدان او نهالی بر آمد وآن شجره مرتبه مرتبه بزرگ شد بمثابه که تمام خانه او را بشاخ وبرگ خود پوشانید از هول آن خواب بیدار گشت با خود اندیشه داشت که مقارن آن حال یکی از خدمتکاران حرم بشارت قدوم مولود عاقبت محمود رسانید سبکتکین را غنچهٔ شادمانی بر شاخسار نهال کامرانی شگفته بدان رؤیای مسعود الابتداء ومحمود الانتهاء مستظهر وامیدوار گشته لهذا فرزند ارجمند را مسمّی بمحمود گردانید وسبب بر فامده

(که نهال)

رواج تعزیه داری در عهد ناصری

خواب دیدن امیر ناصر الدین سبکتکین

که ظلال اقبالش بر وجهی سایه گستر شد که اکثر سکان ربع مسکون بظلال افضالش استظلال نمودند و از شواهد این معنی شهنامهٔ فردوسی است (نظم) جهاندار محمود شاه بزرك * بر آبشخور آرد همی میش و گرك * چو کودك لب از شیر مادر بشست * بگهواره محمود گوید نخست * و نیز در انکتاب گوید (من النصایح) مشهور است که سلطان محمود کریه منظر بود روزی آیینه در دست داشت و نظر بدانجا میگماشت و بدانجا بغیر از کراهیت چیزی ندید متألم گشته بر خود بپیچید و همانا که مناسب این مقال گفته: آیینه خویش را بصیقل دادم روشن کردم به پیش خود بنهادم * در آیینه عیب خویش چندان دیدم * کز عیب کسی دگر نیامد یادم وزیر مرآت الضمیر از ابنور فراست یافت پرسید که سبب ملالت چیست سلطان گفت مقرر است که دیدن پادشاهان نور بصر افزاید اکنون این شکل و شمایل که مراست عجب که دیدنش بیننده را کوری نیفزاید وزیر گفت (نظم) نیکی مردم نه نیکو روئی است * خوی نکو مایهٔ نیکوئی است * صورتت را از هزار یکی نیز بیند و سیرتت همگان را شاملست تو سیرت پسندیده اقدام نمای تا محبوب دلها باشی)

گر خوی تو چون عارض نیکوی تو باشد	حاشا که کسی را گله از خوی تو باشد

واقعهٔ بیستم بنابر نقل صاحب نبات الاعیان و روضات الجنات در این روز سنهٔ چهار صد و هیجده هجری ابو اسحق ابرهیم بن محمد بن ابرهیم اسفرائنی ملقب برکن الدین فقیه و متکلم اصولی شافعی در نیشابور وفات کرد و در مجلد اول نامه دانشوران نیز وفات او را در این روز نوشته ابن خلکان از حاکم ابو عبدالله نقل نمود که عامهٔ شیوخ نیشابور علم کلام و علم اصول را از ابو اسحق اسفرائنی اخذ نمودند و اهل عراق و خراسان بعلم او اعتراف نمودند و او را تصانیف جلیله ایست از انجمله کتاب کبیر اوست که از او موسوم نموده بجامع الحلی در اصول دین و رد بر ملحدین و من او را در پنج مجلد دیدم و غیر آن از تصانیف دیگر و قاضی ابو الطیب علم اصول و فقه را در اسفراین از او استفاده نمود و مدرسهٔ مشهوره در نیشابور برای او بنا نهاده شد و فاتش در عاشوراء سنهٔ ۴۱۸ در نیشابور روی نمود و جسدش را حمل نمودند باسفراین و در آنجا مدفون شد و اسفراین بکسر همزه و سکون سین مهمله و فتح فاء و کسر راء بلده ایست از خراسان در نیشابور در نیمه راه استراباد و اسفراین در نزد بعضی از ملوك عجم ملقب بود بمهرجان از جهة حسن آب و هوا و سبزی آن چنانکه از تقویم البلدان نقل شده و از یتیمة الدهر ثعالبی نقل کرده اند که اسفراین از بلدان نیشابور است و آن بلد مخصوص است بر بیرون شدن مردان یگانه از آن مانند انوشیروان که پیغمبر صلّی الله علیه و آله افتخار نموده باو و فرموده ولدت فی زمن الملك العادل و او باجماع اهل ملل و نحل افضل و اعدل ملوك عجم بود با اینکه اردشیر فضیلت سبقت داشت براو و مسقط الرأس انوشیروان در اسفراین مشهور است و بالجمله بعضی از خلفاء عباسیه

آئینه دیدن روی نیکان بهتر است

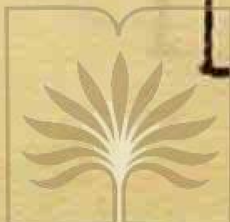
وفات اسفراینی فقیه شافعی

ذکر گفتگوی قاضی عبد الجبار با ابو اسحق اسفراینی

ابو اسحق اسفراینی را برسالت فرستاد نزد پادشاه روم وتفصیل آن درکتب تواریخ مسطور است واو معاصر بود با قاضی عبد الجبار معتزلی واو از مشاهیر اشاعره است درکتاب روضات آورده که روزی قاضی عبد الجبّار ابو اسحق را درخانهٔ صاحب بن عبّاد دید خواست با او بکنایه سخن گوید گفت سُبحان من تنزّه عن الفحشاءِ ابو اسحق بدیهةً درجواب وگفت سُبحان من لایجری فی ملکه الّا ما یشاء ونظیر این حکایت از شیخ مفید علیه الرحمة درمجلس قاضی ابوبکر باقلانی نقل شده وآن چنان است که قاضی باقلانی چون شیخ مفید را دید گفتار ابو اسحق را بآنجناب گفت وشیخ علیه الرحمة قول قاضی عبد الجبار را با وجواب داد باقلانی باشیخ گفت انّ لکَ فی کلّ قِدرٍ مِغرفة یعنی از هر دیکی برای تو کفکیری است کنایه از آنکه از هر علمی تورا اندك بهره ایست شیخ علیه الرحمة بفوریّت درجواب او فرمود شبّهتنی بادوات ابیك مرا تشبیه کردی بادوات پدرت یعنی کفکیر ودیکی که پدرت در آن باقلا طبخ مینمود بالجمله در مجلّد اوّل نامهٔ دانشوران آورده که شیخ ابو اسحق درحال حیات همی گفتی مرا آرزوی آنست که درشهر نیشابور وفات یابم که تمامت مردم نیشابور که سواد بیت اعظم مشتمل بر جمهوری لایحصی از محدّثین وفقها بر من نماز گذارند قضارا مأمول وی بحصول پیوست در یوم عاشوراء از سال ۴۱۸ در نیشابور درگذشت پس از تغسیل وصلوة جنازه او را باسفراین نقل کرده درآنجا بخاك سپردند (و مکشوف باد) که اسفراینی گاهی اطلاق میشود بر شیخ ابو حامد احمد بن ابی طاهر فقیه شافعی که ترجمهٔ او در روز نوزدهم ماه شوّال خواهد آمد انشاءالله تعالی **واقعهٔ بیست ویکم** بنا بر نقل صاحب روضة الصّفا در اینروز سال چهارصد وپنجاه وهشت هجری سلطان الب ارسلان بشهر خوارزم درآمد وا. ز مشاهیر پادشاهان سلجوقیان است وسلجوقیان سلسلهٔ یازدهم بوده اند از پادشاهان ایران وایشان را سلاجقه وسلجوقیان میگفتند بعلّت آنکه یکی از رؤسای آنها سلجوق نام داشت وپادشاهان این سلسله چهارده تن بودند ومدّت سلطنت ایشان صد بیست ویکسال وبعضی یکصد وپنجاه سال گفته اند وایشان در زمان سلطنت غزنویان از ترکستان بایران آمدند وخراسان را از غزنویان گرفتند وبزودی تمام ولایات ایران را متصرّف شدند ودولت بسیار معتبری تشکیل دادند وپادشاه اوّل این سلسله که این دولت را تأسیس نمود طغرل بیك نام داشت واو مردی عاقل وحلیم بود ایالت گرگان وطبرستان وخوارزم وری وعراق عجم واصفهان وآذربایجان را بتصرّف خویش درآورد ودر زمان حیات طغرل بیك هفتاد سال بود ومدّت پادشاهی او بیست وشش سال امتداد یافت وچون او عقیم بود وصیّت کرد که بعد از او برادرزاده اش الب ارسلان بن چقر بیك پادشاه باشد والب ارسلان نیز از سلاطین بزرك بشمار میاید واو پادشاه عادل

ذکر وصیت طغرل بیك درباره الب ارسلان

ونیك سیرت وشجاع بود واو بر وسعت دولت ومملکت خود فزود وخواجه نظام الملك معروف وزیر او
بود ورونق سلطنت او بیشتر بواسطهٔ آن وزیر شد والب ارسلان با امپراطور روم رزم زد وخورد مفصلی نمود
واو را مغلوب ودستگیر نمود ولی بعد از دستگیری خراجی از او گرفت واو را رها نمود بالجمله در روضة الصفا
آورده که چون الب ارسلان از طوی ولیعهد خود ملکشاه باز پرداخت به بنای قلعهٔ استوار بنواحی شادباخ
فرمان داد وآن قلعه را بنفایس امتعه وذخایر وافره مشحون گردانید وفرمود تا لشگریان بتجهیز سفر مرو قیام
نمایند واز شجعان وفرسان سیصد هزار سوار نامدار جرّار در رکاب او روان شدند وبعد از طی منازل
در آن ولایات نزول اجلال فرموده بزیارت قبر پدر خود چقربیك شتافت ودست بذل واحسان گشاد
وصغیر وکبیر وغنی وفقیر وآینده وروندهٔ را محظوظ وبهره ور گردانید ودر این اثنا بمسامع علیه رسانیدند
که حاکم خوزستان ملك هزاراسب متوجه درگاه پادشاه عالمیان است وچون نزدیك رسید سلطان خواجه
نظام الملك را با سایر ارکان دولت باستقبال او فرستاد تا ملك هزاراسب را بتعظیم واجلال بپایهٔ سریر
اعلا آوردند وچون شرف حضور حاصل کرد وحشت وکمتر گشت زبان بعذر تقصیری که مشتمل بود بر تأخیر
ملازمت گشاد وسلطان او را بنوازش پادشاهانه اختصاص داده وفرمود یورش خوارزم در پیش داریم
توقع آنکه ملك در این سفر مرافقت کند ملك بر قبول آن بر خود منت نهاده سلطان فرمود تا لشگریان
منقسم بسه قسمت شوند وهریك براهی روی بخوارزم نهند وچون آوازهٔ حرکت او از مرو بسمع فغفور رسید
خوف ورعب بر او استیلا یافته ایلچی فرستاد وپیغام داد باین مضمون : (نظم)

برهمان عهد قائم که بستیم بر دوست	دوست هر شیوه که دارد نشود عهد دگر

واکنون اگر سلطان را میل این صوب است خادم خود را اعلام فرماید تا بلاد واطلال را آیین بسته ترتیب
پیشکش وساوری قیام نماید سلطان در جواب فرمود آن وحشت وبیگانگی که پیش از این بین ما وفغفور
بوده به یگانگی مبدل باید بخاطر جمع دارد که رایات نصرت آیات متوجه خوارزم وآن نواحیست تا (قفشت)
(وجازع) وبعضی دیگر از اعادی گوشمالی یابند ایلچی بازگشته این خبر فرح اثر را بفغفور رسانید وسلطان
در عاشر محرم سنهٔ ثمان وخمسین واربعمائه بشهر خوارزم درآمد وبر سریر سلطنت نشست وبعد از چند روز
سلطان ملکشاه را با خواجه نظام الملك وملك خوزستان وطایفهٔ از اعیان وامراء از آنجا برگردانید
بنفس شریف وجمعی از ابطال رجال متوجه دشمنان شده خواجه از عقب سلطان شتافته التماس نمود که ملازم
رکاب باشد ملتمس او مبذول افتاده روی بدیار نهادند در این اثنا قراولان سوار بیگانه دیدند که بتعجیل
میآید چون او را گرفتند معلوم شد جاسوسیست که خود را بقوطره اسلام انداخته لاجرم او را مضبوط

ساخته نزد سلطان بردند سلطان فرمان داد تا سر او را از مرکب تن جدا کنند جاسوس گفت اگر از سطوت سلطان امان یابم دلیل شوم تا لشکر را بمقر جازع رسانم سلطان جاسوس را بخشید و قصد آن کرد که بر جازع شبیخون برد و از غرایب حالات آنکه جوانی بود ملازم رکاب سلطان که جازع پدر وی را کشته بود و سلطان با وی وعده فرموده بود که اگر بر جازع ظفر یابم بانتقام خون پدر تو سر شرا از بدن بردارم پیش از وصول لشکر بجازع جوان تعجیل نموده متوجه آن صوب گشت شبی نزدیک بخرگاه قاتل پدر رسید با علی صوت خویش ندا کرد که ای جازع کسی آمد که خون پدر را از تو طلب کند جازع بهنجار او از تیر به انداخته بر مقتل جوان آمد و مقارن آن حال جازع با سه هزار سوار که از اطراف ولایات فراهم آورده بود مستعد حرب گشت و سلطان با سی سوار بکارزار در وی جازع رسید نیران محاربه افروخته گشت و جازع منهزم گردید در این حین لشکر ظفر پیکر در رسیدند و تیغ آبدار از نیام کشیده قتلی بافراط کردند و بعد از آن فتح سلطان ایلچی فرستاده (تفشت) را طلب است تفشت مقدم رسول را باعزاز و اکرام تلقی نمود و در مقام اطاعت و متابعت و خشوع بر آمد و چون رسول خوشنود باز گشته صورت حال را بعرض سلطان رسانید سلطان از سر جریمهٔ تفشت در گذشت و دست تعرض از ولایت او کوتاه کرد و عنان عزیمت بجانب خوارزم منعطف ساخته ملک اهواز و خوزستان با امرا و اعیان رسم استقبال بجای آوردند و بدولت پای بوس استسعاد یافتند سلطان بخوارزم در آمد و بعد از چند روز ملک هزار اسب بعواطف پادشاهانه و عوارف خسروانه مبتهج و سرافراز ساخت و از جمله چیزها که باو بخشید هزار اسب پنجاه هزار گوسفند بود و او را بجانب خوزستان فرستاد و متابعت الیه رطب اللسان بدان صوب باز گشت **واقعهٔ بیست و دویم** بنا بر نقل ابن خلکان در کتاب وفیات الأعیان در این روز سال چهار صد و هشتاد و پنج هجری محمد بن عبدالله بن تومرت حسنی از قبیلهٔ مصامده متولد شد و او از اولاد حضرت حسن بن علی بن ابیطالب علیهما السلام است و نسب و را بدین نهج ذکر کرده اند محمد بن عبد الله بن عبد الرحمن بن هود بن خالد بن تمام بن عدنان بن صفوان بن سفیان بن جابر بن یحیی بن عطا بن رباح بن یسار بن العباس بن محمد بن الحسن بن علی بن ابیطالب علیهما السلام و او از اهل جبل السوس از اقصی بلاد مغرب بود و در آنجا نشو و نما کرد و پس از آن بقصد تحصیل علم بجانب شرق رفت و جمله از علم شریعت و علم حدیث نبوی و اصول فقه و دین را تحصیل نمود و پس از آن بمغرب برگشت و بنای امر بمعروف و نهی از منکر را گذاشت و در نزدیکی بجایه عبد المؤمن بن علی الکومی باو پیوسته ملقب شد بمهدی و کار او بالا گرفت و چنین وا نمود که او مهدی صاحب الأمر است و در سنه پانصد و بیست و چهار با علی بن یوسف تاشفین بقتال پرداخت و عساکر او منهزم شدند و در آن اثنا محمد تومرت وفات کرد و او را در جبل السوس دفن کردند و قبر او در آنجا مشهور و مزار است و پیروان

ذکر مقاتلهٔ سلطان با جازع همراه سی هزار سوار

ولادت محمد بن عبدالله حسنی از قبیلهٔ مصامده

ان بموجب وصیّت وعبد المؤمن که او را امیر المؤمنین لقب داده بود بر اتباع او رئیس شد وعبد المؤمن در مغرب زمین
فتوحات چند نموده دولت مرابطین را منقرض کرد وچون مراکش مفتوح او شد در ان شهر اقامت کرد وقصور
مزیّن سلطنتی بساخت ومراکش را دار الملک خود قرار داد انتهی ملخّصًا (وپوشیده نماند) که شرح حال محمّد بن تومرت
وعبد المؤمن را در وفیّات الأعیان بتفصیل ذکر نموده هر که خواهد بانجا رجوع نماید (توضیح)
تومرت بضمّ تاء مثنّاة وسکون واو وفتح میم وسکون راء اسم بربری است

واقعهٔ بیست وسیم

جمع شدن ده هزار نفر با امیر بهاء الدّوله در سیستان از روز دهم ماه ذی الحجّة تا دهم ماه محرّم سنهٔ چهارصد و
هشتاد وشش هجری وخلاصهٔ انچه که مستفاد میشود از مسطورات تاریخ سیستان چنان است که در روز هشتم
ماه ذی الحجّة سال چهارصد وهشتاد ودو بهاء الدّوله خلف بن ابی الفضل بامیری نشست ودر همین تاریخ
بخراسان رفت وابو منصور وابو جعفر قوقهی را در سیستان بامیری نشاند وچون مردم سیستان با ابو منصور
اتّفاق کردند بر بهاء الدّوله عاصی شد وعاصی شدن وی در روز جمعه هفدهم ذی القعده سال چهارصد و
هشتاد وسه بود وچون امیر بهاء الدّوله از خراسان باز گشت بر بروج ابو منصور نیز از سیستان بیامد ودر روز
چهارشنبه دوازدهم ذی الحجّة انسال بهاء الدّوله را بفشار اورد وتا روز چهارم محرّم از سال چهارصد وهشتاد
وچهار هجری بروج را حصار کرد وبالأخره بایکدیگر صلح کردند مشروط باینکه بهاء الدّوله از بروج بطبس برود
وابو منصور بسیستان ودر همین سال بود که قیمت یکمن گندم رسید به بیست درم نقد وسه من گندم یعنی
علاوه بر بیست درم نقد سه من گندم در سال دیگر با سر خرمن تحویل داده شود وجو یکمن پانزده درم وخرما
منی بدوازده درم وهم در این سال امیر ابو منصور احمد قوقهی دروق را که اسم ناحیه ایست غارت نمود ودر روز
جمعه غرّهٔ ماه صفر انرا بر پانصد هزار درم از او باز خریدند وهم در انماه سال مذکور بهاء الدّوله بار دیگر بر بروج
امد وامیر ابو العبّاس وامیر ابی منصور با لشکر وخلق بسیار بر در شهر امدند وحرب بسیار فیما بین ایشان واقع
شده بود ان خلایق کشته شدند که عدد ایشان را خدای داند وایندو در بیست ویکم ماه صفر روی نمود ودر روز
غرّهٔ جمادی الأولی سال چهارصد وهشتاد وپنج امیر مؤیّد بسیستان وشارستان امده بهاء الدّوله پیش وی
حصار گرفت واو تا غرّهٔ رمضان همین سال در پای شارستان بنشست وعاقبت امیر بهاء الدّوله از شارستان
بیرون رفت وامیر مؤیّد بجای او بامیری نشست وبهاء الدّوله بقلعهٔ دره که حصاریست متّصل بسیستان از
مضافات رومن اباد محلّ ملاحده رفت وبا قزل سارغ که از امرای ملکشاه سلجوقی بود وبرای قلع وقمع قرامطه امده
بود در انجا بماند تا سلطان ملکشاه وفات کرد پس از وفات سلطان در ماه رمضان همین سال هر دو باهم
بجانب سیستان رفتند ودر راه شارستان فرود امدند ودو هزار مرد از اطراف با ایشان جمع شدند وچون همه بیامدند

(از انجا)

جمع شدن ده هزار نفر با امیر بهاء الدوله

عاصی شدن ابو منصور بر بهاء الدوله

از انجا بپای سیستان رفتند و از روز دهم ذی الحجّه تا دهم محرّم سال چهارصد و هشتاد و شش یکماه انجا
بودند و در شب دوشنبه بجزهمت رفتند و در روز دوشنبه پنجم ماه صفر همین سال میرهباء الدوله با لشگر غزنین
باد دیگر بشارستان سیستان امدند و در این نوبت انجا بنشستند الخ **واقعهٔ بیست و چهارم**
کشته شدن فخر الملک وزیر بتیغ فدائی شریر بنابر نقل ابن اثیر و صاحب تاریخ ابی الفدا و منتظم ناصری در این روز
سال پانصد هجری فخر الملک ابو المظفّر علی بن نظام الملک بدست فدائیان ملاحده در نیشابور شهید گشت
و در حبیب السیر گوید که روز عاشورا سال چهارصد نود و سه فخر الملک بن نظام الملک وزیر سلطان
سنجر در نیشابور بضرب خنجر عبد الملک رازی باچهار رفیق حلبی بقتل رسید بدانکه فخر الملک مذکور پسر
بزرگ خواجه نظام الملک طوسی بود و خواجه علیه الرحمه در اقسام فضل و هنر بی شبیه و نظیر بود و از امثال
واقران خود ممتاز و مستثنی بود و بیان حال و محامد خصال ان بزرگوار در روز ۱۲ رمضان که روز شهادت
اوست مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی و فرزند ارشد او فخر الملک صاحب ترجمه نیز وزیر باتدبیر و با درایت
بود و در احیای مراسم عدل و انصاف و تربیت علما و تقویت ضعفا سرامد امثال و اقران بود و او در ابتدای
حال وزارت برکیارق سلجوقی یافت و چون برکیارق در سنهٔ چهارصد نود و هشت وفات کرد سلطان محمّد
ملکشاه وزارت بدو مفوّض داشت و بعد از سلطان محمّد وزارت سلطان سنجر یافت و با ملاحدهٔ ملعون دست
برد و اجتهاد نمود و بسیاری از ایشان را هلاک نمود تا ان مخاذیل فدائی را بقصد او فرستادند و او را بکارد شهید کرد
و اثار پسندیده از او بسیار بماند از انجمله شیخ آذری در کتاب عجائب زمرات الجنان نقل میکند (قطعه)

فخر سنجر که بود فخر الملک — بود بحر جلالتش را فلک
در زمان ولایت و تمکین — فتح کرد او ممالک غزنین
لعلی از مخزن شه کشور — او ندیده بود در کمال کبر
کرد انگاه اتفاق وزیر — گر کند ساغری از آن تدبیر
کاسه زان بفکر بتراشید — گرچه انکس هیچ قرن ندید
مجلسی ساخت بهر عیش وزیر — پر ز اشراف جمله شاه و وزیر
جلسی انچنان که مید انی — روضهٔ بر هوای نفسانی
بود از روز ساعت نوروز — کرد پر می بطالع فیروز
چون گرفت ان وزیر جا بکف — بنظاره ملوک صف بصف
خلق در جام باده در حیرت — دور بود ان وزیر المکرمت
ناگهان جام را فکند از دست — از هوا بر زمین زد و بشکست
تلخ گفتش شراب در مجلس — سرگران شد وزیر چون نرگس
جمله گفتند که تو را چه فتاد — ها چه کردی چگونه ات رو داد
باده ناخورده جام بشکستی — در خور عقل نیست بد مستی
داد پاسخ وزیر با تدبیر — کاین ندامت بدا ز پی تقصیر
کاین چنین جوهری بالطف هو — صرف کردم بپی خطا بد سهو
بود جوهر مناسب قندیل — گر شود ان برای کعبه سبیل
اینچنین گوهری لطیف و ظریف — بود لایق بان مکان شریف
چون نشد گفتم ان طاعت — فسق را هم مباش کو ای الف
چون بدان هدایت از دستم — ز دمش بر زمین و بشکستم

کشته شدن فخر الملک وزیر بدست فدائی شریر

در شکستن فخر الملک وزیر جام فیروزی را

مصادره نادان جرم گرفتن منتخب

کیفیت شهادت فخر الملک وزیر

و در کتاب حبیب السیر آورده که در اوایل دولت سنجری ابو عبدالمجید بر مسند وزارت نشست و ملقب بمجیب الملک گردید و او در دبیری و امور وزارت و معرفت ابواب کفایت بی شبیه و نظیر بود و در ایام دولت او فخر الملک از عراق بخدمت سلطان شتافته بوسیلهٔ انواع خدمات پسندیده خاطر والدهٔ سلطان و امرا را غوش الجانب خود مایل گردانید و ایشان مجیب الملک را نزد سلطان بمعایب واقع و غیر واقع متهم گردانیدند سلطان بمصادرهٔ او فرمان داد و چون نواب درگاه سلطانی هرچه مجیب الملک داشت گرفتند او را به بهانهٔ رسالت بغزنین فرستادن و او در خدمت بهرامشاه بود تا متوجه عالم عقبی گردید و فخر الملک بعد از عزل مجیب الملک وزیر سلطان شد و چندگاه در تمهید قواعد عدل و انصاف و تربیت علما و فضلا و اشراف کوشید و چون اجل موعود در رسید بزخم خنجر یکی از فدائیان شربت شهادت چشید و پسرش صدر الدین محمد قائم مقام او شد و ابن اثیر در کامل التواریخ کیفیت شهادت فخر الملک را بدین نهج ذکر نموده که آن نیک بخت شب عاشورا را بروز آورد در حالیکه صائم و روزه دار بود و با اصحاب خود گفت شب گذشته در عالم رؤیا حضرت حسین بن علی علیهما السلام را دیدم که بمن فرمود عجل الینا و لیکن افطارک عندنا بشتاب بسوی ما که افطار تو در نزد ما بوده باشد و فکر من متوجه آن است و از قضاء و قدر خدا نتوان گریخت اصحاب با و گفتند الصواب ان لا تخرج الیوم و اللیلة من دارک صواب آنست که امروز و امشب از خانه بیرون نروی وزیر آن روز را در خانه بماند و بنماز و قرائت قرآن اشتغال نمود و اشیاء بسیار تصدق نمود و چون عصر شد از خانه که بود بیرون آمد بقصد اینکه برود در حرمسرای خویش ناگاه صدای نالهٔ سوزناکی را شنید که متظلمی فریاد میکند و میگوید ذهب المسلمون فلم یبق من یکشف مظلمة و لا من یأخذ بید ملهوف مسلمانان رفتند پس باقی نماند کسیکه رفع مظلمه کند و نه کسیکه دست مظلومی را بگیرد وزیر چون صدای او را شنید او را احضار نمود و گفت چه شده است تو را انمرد رقعهٔ باو داد وزیر مشغول گشت بمطالعهٔ رقعه در آنحال آن عنید ملحد کاردی بوزیر زد و وزیر شربت شهادت نوشید قاتل را گرفته نزد سلطان سنجر آوردند چون سلطان او را باقرار آورد گفت جمعی از اصحاب سلطان مرا وادار نمودند بکشتن او با اینکه او نسبت کذب بآن جماعت داد سلطان او را با آنجماعت بقتل رسانید و فخر الملک شصت و شش سال عمر داشت و در جزء دوم تاریخ ابی الفدا کیفیت شهادت او را هم بهمین ذکر نموده **واقعهٔ بیست و پنجم** فتنهٔ علوی در مشهد رضوی ابن اثیر در تاریخ کامل در ضمن ذکر حوادث سال پانصد و ده گوید در این سال که زمان سلطنت سلطان محمد بن ملکشاه سلجوقی بود روز عاشوراء در مشهد حضرت علی بن موسی الرضا علیهما السلام فتنهٔ عظیمه روی نمود و سببش آن بود که علوی مشهور در این روز در مشهد روز عاشوراء با جمعی از فقهاء مخاصمه کرد و کار بطعن و ضرب کشید پس هر یک از مردم

غارت اهل مشهد در روز عاشوراء

خود اشتغال نموده فتنهٔ عظیم برخاست وجمیع اهالی ولایات ودهات طوس آمدند وگرد مشهد را فروگرفتند
واغاز خرابی نمودند وهرکه را دیدند بقتل آوردند واموال اهالی مشهد را غارت کرده متفرق شدند وتا چند
گاه اهل مشهد خطبهٔ روز جمعه را ترک نمودند وبعد از عضد الدین فرامرز بن علی باروئی بگرد مشهد بساخت
که اهالی آن از قصد سوء اجانب محفوظ باشند وبنای آن بارو در سنهٔ پانصد وپانزده بود ونیز ابن اثیر در ضمن
ذکر حوادث پانصد وچهل وهشت گوید طایفهٔ غز که گروهی بودند از اتراک مسلمین در ماوراء النهر در این
سال بطوس که معدن علما وزهاد بود آمدند واموال اهالی آن را غارت نمودند ومردان ایشان را کشتند
وزنان را اسیر کردند ومساجد ومساکن ایشان را خراب کردند ولم یسلم من جمیع ولایة طوس الا البلد الذی
فیه مشهد علی بن موسی الرضا علیهما السلام ومواضع اخر یسیرة لها اسوار یعنی در جمیع ولایات طوس جائی از صدمه
وخرابی این جماعت سالم نماند مگر آن شهر که مرقد علی بن موسی الرضا علیهما السلام در آن واقع است ومواضع قلیلهٔ
دیگر که بر دور آنها دیوار بود واز جملهٔ اعیان طوس که در این واقعه کشته شد امام وپیشوای اهالی طوس محمد
المارشکی بود انتهی ملخصا ودر کتاب مطلع الشمس در ضمن ذکر تواریخ متعلقهٔ بمشهد مقدس این دو واقعه
را نقل نموده ودر نزد ذکر فتنهٔ علوی گفته است در سال پانصد ویازدهم هجری که زمان سلطنت سلطان
ملکشاه سلجوقی بود الخ در این عبارت دو اشتباه واقع شده است یکی آنکه فتنهٔ علوی موافق قول ابن اثیر در سال
پانصد وده بوده واشتباه دیگر آنکه وقوع فتنهٔ مذکوره در زمان سلطنت سلطان محمد بن ملکشاه روی نمود چه
آنکه باتفاق تواریخ سلطان ملکشاه در سنهٔ چهارصد وهشتاد وپنج بمرض صعبی که در شکارگاه مبتلا گشت بسفر
آخرت پیش گرفت چنانکه شرح حال او در مجلس بیاید ان شاء الله تعالی ودر مطلع الشمس مرقوم است قلعهٔ مشهد و
تعمیر گنبد حضرت رضا صلوات الله علیه را نسبت میدهد بابو الحسن بن المعتز که در اوان سنهٔ چهارصد وبیست
وهشت هجری از جانب سلطان مسعود غزنوی والی نیشابور بود واز تذکرهٔ سمرقندی نقل نموده که او را
ملقب بعمید خراسانی ذکر نموده وحکیم فردوسی معروف وپدر او باغبان او بوده اند وتخلص او بفردوسی
از این جهة بوده است ودر کتاب حبیب السیر در ضمن قصهٔ استیلای احمد بن عبد الملک عطاش که از جملهٔ
اعیان ملاحدهٔ رودبار وقهستان بود در زمان سلطنت محمد بن ملکشاه از تاریخ گزیده نقل نموده که در زمان
طغیان احمد عطاش نابینائی موسوم وملقب بعلوی در اصفهان پیدا شد ودر اواخر هر روز بر سر کوچه عصائی
بر دست گرفته می ایستاد ومیگفت خدا ایش بیامرزد که این پیر فقیر را بمنزلش رساند ومردم بجهة ملاحظه کسب
مثوبات پیر نابینا را گرفته بسرای او که در اقصای آن کوچه بود میبردند وآن کور باطن با جمعی از ملاحده
در آن سرا که مبتنی بود بر سردابها توطن داشت وهرکس که او را بر در سرا میرسانید جمعی از خانه بیرون میجستند

تعمیر گنبد حضرت رضا

ذکر حکایت عجیب علوی در اصفهان

و آن شخص را گرفته در سرداب میکشیدند و در آن اوقات اصفهانیان عزیزان خود را گم کرده باز نمییافتند و نمیدانستند که حقیقت حال چیست تا روزی ضعیفهٔ گدا بدر آنخانه رسید و زبان بسؤال گشاد و در آن اثنا آواز نالهٔ شنید تصور کرد که بیماریست لاجرم گفت بهنیت شفای بیمار خود مرا چیزی دهید ملاحده پنداشتند که آن زن پی بافعال ایشان برده تمسخر میکند جمعی قصد گرفتن او نمودند ضعیفه فرصت یافته خود را بسر کوچه رسانید و کیفیت حادثه را بامردم تقریر کرد و اهالی اصفهان در جستجوی گمشدگان خویش بودند چون الحدیث از آن پیرزن شنیدند فی الحال بدانخانه شتافته علوی مدنی و معاونانش را گرفته در آنمنزل چاهها و سردابها یافتند مملو از کشته و خسته و بر دیوار چهار میخ کرده از مشاهدهٔ آن صورت فریاد از نهاد خلایق برآمد و ملاحده را بجزای هرچه تمامتر سوختند و اجساد اموات خود را بگورستان بردند و دفن کردند **واقعهٔ بیست و ششم** بنا بر نقل ابن خلکان در اینروز سال پانصد و پنجاه و یك هجری جسد نصر بن عباس را از دار فرود آورده آتش زدند و عباس پدر نصر مذکور وزیر ابو منصور محمّد بن عبد المجید الظافر بامر الله بود و او خلیفهٔ دوازدهم بود از خلفای بنی فاطمه سلام الله علیها که در دیار مغرب و مصر خلیفه شدند و ایشانرا اسماعیلیه و عبیدیه و علوی نیز گویند و ایشان چهارده تن بودند از اولاد اسمعیل بن الامام جعفر الصادق علیه السلام بالجمله در حبیب السیر آورده که ظافر را با نصر پسر عباس بن تمیم که وزیر او بود محبتی مفرط پیدا شد چنانچه لحظهٔ از وی مفارقت نمینمود و در اواخر ایام دولت قرینهٔ معموده بوی بخشید ظرفای مصر که پی به تعشق خلیفه و پسر وزیر برده بودند سخنانی بر زبان آوردند که عرق حمیّت و غیرت وزیر از شنیدن آن سخنان در حرکت آمده در سنهٔ تسع و اربعین و خمسمائه جمعی را در خانهٔ خویش در کمین نشاند و ظافر را بمهمانی طلبید و بزخم شمشیر و خنجر مراسم ضیافت بجای آورد و بنا بر نقل ابن خلکان در صبح آنشب که ظافر کشته شد عباس وزیر بر حسب عادت هر روز بجانب قصر آمده از قتل خلیفه تجاهل نمود و بنظم امور پرداخت و چون اهالی قصر از قتل ظافر آگاه شدند عباس برادران ظافر جبرائیل و یوسف را طلبید و بایشان گفت انتما قتلتما امامنا و ما نعرف حاله الا منکما شما کشتید امام و پیشوای ما را و ما نمیدانیم از او مگر از شما ایشان اصرار بر انکار نمودند و با اینکه میدانست ایشان در انکار خود صادق هستند برای رفع تهمت از خود و پسرش هر دو را بقتل رسانید و پس از آن عیسی بن ظافر را که در آنوقت دو ساله و یا پنجساله بود بر کتف خود گرفته در حضور امرا در صحن خانه بایستاد و بجانب امرا آورده گفت هذا ولد مولاکم و قد قتل عمّاه اباه و قد قتلتهما به کما ترون و الواجب خلاص الطّاعة لهذا الطّفل این پسر مولای شما است که اعمام او پدر او را کشتند و من چنانکه نظر نمودید ایشانرا بجزای او کشتم و واجب آنستکه خالص نمائید طاعت خود را برای این طفل و او را بخلیفه

از کیفیت حال ملاحده و گم شدن ضعیفه گدا

باب کشته شدن عباس و ظافر بامر الله

پدید بیرامر ابصیحه واحد گفتند سمعنا واطعنا آن طفل از واهمۀ صیحۀ ایشان اضطراب نموده
برکتف عباس بول کرد پس اورا ملقب نمودند بفائز و بنزد مادرش بردند و عباس بخانۀ خویش آمد تدبیر
امور بپرداخت و نفایس اموال الخلیفه را تصرف نمود واما خانوادۀ خلیفه چون از باطن امر واقف شدند
در مقام اعمال حیلۀ قتل عباس برآمدند و بطلایع بن رزیک که والی منیه بن خصیب بود و بشهامت مشهور
بود تظلم نمودند وطلایع چون از قضیه آگاه شد بالشکری انبوه بجانب قاهره شتافته قصد عباس نمود و چون
بقاهره نزدیک شد اهالی آن از امرا و سپاه و سودان از عباس روی برتافته باستقبال طلایع از قاهره بیرون
شدند و عباس با پسرش نصر که در معنی قاتل ظافر بود و اسامة بن منقذ که باشارۀ او ظافر کشته شد فی الحال
بجانب شام گریختند و فرار ایشان در چهاردهم ربیع الاول سال پانصد چهل و نه بود و طلایع بن رزیک
بدون قتال و جدال بقاهره درآمد و وزارت خلیفۀ مصری بدو منتقل گشته ملقب شد بملک صالح واو
طلب نمود طفلی را که با ظافر بود در موقع قتل او و از موضع دفن خلیفه از او سؤال کرد چون طفل محل دفن
او را نشان داد آن سنگها که در موضع دفن او فرش کرده بودند برکندند و جسد ظافر و کسان دیگر که با او
مقتول شدند بیرون آوردند چون مردم قاهره اجساد و ابدان مقتولین را بدیدند صدای ضجه و فریاد
از نهاد ایشان برآمد بنوحه و زاری پرداختند و زنان موکنان و مویه کنان بعزاداری و سوگواری اشتغال
نمودند و ملک صالح با جمعی دیگر تا موضع دفن در پیش جنازه میرفتند و آن محل تربت پدران خلیفه بود
در قصر و بدان سمت تا شهرها برداشت واما قصۀ حال عباس چنین بود که چون بجانب شام گریخت خواهر ظافر
نامه نوشت برای فرنگ عسقلان و اموال جزیل با ایشان وعده داد که عباس را اسیر و دستگیر کرده بجانب قاهره
بفرستند بدین موجب فرنگیان عباس را در بین راه بکشتند و پسرش نصر را اسیر کرده در قفسی آهن حبس نمودند
و او را تحت الحفظ در قاهره تسلیم نمودند و چون اهالی قاهره بدو دست یافتند او را تازیانه زدند و گوش
و بینی و سایر اعضای او را بریدند و گویند با مقاریض بدنش را مقراض کرده در نزد دروازۀ زویله او را بردار
زدند در روز عاشوراء سنۀ احدی و خمسین و خمسمائة او را از دار فرود آورده آتش زدند و دخول نصر
در قصر قاهره در بیست و هفتم ربیع الاول سال پانصد و پنجاه هجری بود و در روز دوشنبه شانزدهم ربیع
الآخر سنۀ مذکوره او را از قصر بیرون آورده دست راستش را بریدند و گویند این قصه در روز جمعه هشتم
ایماه روی نمود انتهی ملخصا من کتاب وفیات الاعیان و غیره من التواریخ **واقعۀ بیست و هفتم**
در این روز سنۀ پانصد و پنجاه و چهار در بتولی پنجاه و پنج عبد المؤمن بن علی شهر مهدیه را از مجاهدین فرنگ
گرفت و اموال تصرف نمود و بر جمیع افریقیه استیلا یافت و کیفیت این واقعه در مجلد سیم تاریخ ابی الفداء و مجلد دوم

حیلۀ خلیفه در بیرون آوردن طلایع از منیه

نصر بن عباس را حبس نمودن فرنگیان

تاریخ ابن خلکان بتفصیل مذکور است **واقعهٔ بیست و هشتم** بقول ابن اثیر در تاریخ کامل و
ابن خلّکان در وفیات الأعیان در این روز سال پانصد و شصت و هفت هجری العاضد لدین الله ابو محمد
عبد الله بن یوسف بن الحافظ لدین الله خلیفهٔ علوی مصری وفات کرد و در تاریخ ابی الفداء و روضة الصّفا
و درّ المسلوک و حبیب السّیر و منتظم ناصری نیز وفات او را در این روز نوشته اند و قاضی نور الله علیه الرضوان الله
در مجالس المؤمنین وفات او را در پانزدهم محرّم مرقوم داشته و العلم عند الله و عاضد مذکور خلیفهٔ آخر است
از خلفای بنی فاطمه سلام الله علیها که در دیار مغرب و مصر خلیفه شدند و ایشان را علویّه و اسمعیلیّه و عبیدیّه
نیز گویند و ایشان در زمان دولت بنی عباس مدّت دویست و هفتاد و چهار سال پادشاهی کردند از سنهٔ دویست
و نود و شش هجری تا سال پانصد پنجاه و شش و در اخبار الدول مدّت ملک ایشان را دویست و هفتاد سال نوشته
و در حبیب السّیر از کتاب مرآة الجنان دویست و شصت سال نقل نموده که از آنجمله دویست و هشت سال خطّهٔ مصر
دار الملک ایشان بود و ایشان چهارده تن بودند سه نفر از آنها در بلاد مغرب سلطنت کردند و یازده تن در مصر
و شام و اوّل کسیکه از این طایفه ظهور نمود و مالک زمام امور گردید در مغرب زمین ابو القاسم محمّد بن عبد الله
بود که او را مهدی میگفتند و مهدی بقول اکثر و اشهر از نسل اسمعیل بن حضرت امام جعفر صادق علیه السّلام بود و حمد الله
مستوفی از عیون التّواریخ مؤلّفه ابو طالب علی بغدادی سامی آباء او را ابن نهج نقل نموده المهدی محمّد بن
الرّاضی عبد الله بن التّقی قاسم بن الوفی احمد بن الوصی محمّد بن اسمعیل بن حضرت امام بحق ناطق امام جعفر صادق ع
و بعضی از اهل مغرب مهدی را از ذرّیّه عبد الله بن سالم شمرده اند و زمرهٔ از عراقیین او را از اولاد عبد الله بن
قدّاح اعتماد کرده اند و زعم اسمعیلیان آنست که مهدی آخر الزّمان که احادیث و اخبار از ظهور او اخبار رسیده
عبارت از محمّد بن عبد الله است و از خاتم الأنبیاء صلّی الله علیه و آله روایت میکنند که فرمود علی راس ثلثمائة
تطلع الشّمس من مغربها گویند لفظ شمس در این حدیث کنایه از محمّد بن عبد الله است و در مجالس المؤمنین وارد
که اسمعیل جدّ ملوک اسمعیلیّه فرزند بزرگتر امام جعفر صادق علیه السّلام بود و اکثر مردم را گمان آن بود که بعد
پدر او امام خواهد بود و جماعتی میگفتند که او صاحب الزّمان است و او در زمان پدر وفات یافت و امام
جعفر صادق علیه السّلام بر جنازهٔ او جزعها کرد و چند نوبت جنازهٔ او را فرو گرفت و کفن او را گشود و او را بمردم
نمود تا به بینند که او مرده است و بر گمان فاسد خود باقی نمانند و از اسمعیلیان طایفه هستند که ایشان را
اعتقاد آن است که اسمعیل بن جعفر زنده است و او صاحب الزّمان خواهد بود و در بعضی از تواریخ مسطور
است که اسمعیل را پسری بود محمّد نام و محمّد را پسری آمد جعفر و ولادت او در مدینه بود و او را محمّد بن جعفر
الحبیب بوجود آمد و او را ابن الحبیب میخواندند که مردمان همه او را دوست میداشتند و فرزندان او در

ذکر وفات عاضد آخر خلفای بنی فاطمه مصر

ذکر نسب خلفای اسمعیلیه و ذکر بعضی حالات ایشان

(طرف)

طرف دیار مغرب افتادند واول کسیکه از ایشان بتقویت عبدالله صوفی در سلطانیهٔ مغرب بخلافت موسوم
شد عبدالله بن محمد المهدی بالله بود واخر ایشان العاضد لدین الله وعاضد بعد از فوت الفائز بنصر الله
بمکه ومعاضدت امراء وارکان دولت بر خلافت نشست وبیعتش در روز فوت فائز بود واو در ان وقت
یازده ساله وبقولی پانزده ساله بود وبمکارم اخلاق ومحاسن اداب موصوف وبوفور عدل ومکرمت معروف
بود وکان شدید التشیع مبالغا فی سب الخلفاء واذا رای سنیا استحل دمه واو در تشیع سخت ومحکم بود ودر
سب خلفا مبالغه مینمود وهرگاه از اهل تسنن کسی را میدید خونش را مباح مینمود ودر ایام دولت او کفار فرنگ
قاصد تسخیر مملکت مصر گشتند وخوف تمام بر ضمائر اهل اسلام استیلا یافته طالب صلح شدند وبعد از امد ورفت
رسولان مصریان قبول نمودند که مبلغ هزار هزار دینار تسلیم فرنگیان نمایند تا باز گردند وچون محصلان
فرنگ برای تحصیل انوجه بشهر در امدند اینمعنی بر ارباب دولت گران امده اتفاق نمودند که از نور الدین محمد بن
عماد الدین زنگی که در ان زمان والی شام بود استمداد نمایند وشاپور وزیر عاضد نامه بنور الدین نوشت
واز تسلط کفار باو استغاثه کرد ونور الدین اسد الدین شیرکوه را با هشتاد هزار سوار خنجر گذار بدانجا
فرستاد وچون فرنگیان از توجه شیرکوه خبر یافتند روبه مثال بصوب هزیمت شتافتند وبدین قیاس لشکر
کشیدن فرنگیان وتوجه اسد الدین تکرار یافت ودر نوبت سیم در ماه ربیع الاخر سال پانصد وشصت و
چهار اسد الدین بقاهرهٔ مصر در امده سر انجام امور ملک ومال را پیش گرفت وعاضد جهت او خلعت گران
مایه وعهد نامهٔ بخط خویش در قلم اورد وچون در ان ایام شاپور وزیر گاهی بی مشورت خلیفه کارها ومهمات
را فیصل میداد عاضد از وی برنجیده اورا از وزارت باز داشت ومدت شصت وپنج روز اسد الدین در
باب سر انجام امور وزارت اهتمام نمود واز عالم درگذشت وپس از فوت او عاضد صلاح الدین یوسف بن
نجم الدین ایوب را که برادر زادهٔ اسد الدین بود وزارت داد وصلاح الدین باندک زمانی در خطهٔ مصر
استقلال یافت وارکان دولت خلیفه را بی اعتبار نمود وچون این خبر بسمع نور الدین والی شام رسید
بصلاح الدین پیغام فرستاد که خطبه وسکه را بنام ابو محمد (بلقب المستضیء بنور الله) عباسی مزین نماید ونام عاضد را
از درجهٔ خلافت بیندازد وصلاح الدین در ابتداء در قبول اینسخن تردید (؟) اما بعد از تکرار پیغام ونامه
بروایتی در ماه محرم الحرام سنه پانصد وشصت وهفت فرمود خطبه بنام مستضیء عباسی خواندند وخطبهٔ
خلفاء مصر را قطع نمود وچون خبر ببغداد رسید که در مصر خطبه باسم المستضیء خوانده اند نقاره زدند وخلیفه
برای نور الدین وصلاح الدین خلعت فرستاد از قضا در این ضمن عاضد مریض شد وبیماری او اشتداد یافته
قبل از انکه این خبر ناخوش بشنود در روز عاشورا سال پانصد وشصت وهفت عازم عالم اخرت گردید وایام

شرح حال العاضد لدین الله مصری علوی

خلع شدن عاضد علوی از خلافت ووزارت

وفات عاضد علوی وانقراض اسماعیلیه

وفات سلطان صلاح الدین یوسف بن نجم الدین ایوب

دولت واقبال خلفای علویهٔ اسماعیلیه بنهایت رسید واصول ان طبقه بد ومنقرض شدند وپس از آن صلاح
الدین در مملکت مصر استقلال یافت وخزائن اسماعیلیه را که از نقود نامعدود وجواهر زواهر وامتعهٔ
نفیسه مالامال بود تصرف نمود ومن حیث الاستقلال بضبط امور ملک ومال پرداخت وکما ینبغی رعیت
وسپاهی را نوازش نمود ومدتی مدید سلطنت اندیار در میان اولاد صلاح الدین بماند در مجالس المؤمنین
مسطور است که در خزائن اسمعیلیه از نفایس غریبه وامتعهٔ نفیسه چیزها چند بود که دیدهٔ روزگار قرینهٔ
انها را ندیده بود از جمله کتب نفیسهٔ معدوم المثل خارج از شمار واز جملهٔ جواهر یکدانه یاقوت که هفده
مثقال وزن ان بود ویک زمرد که طولش چهار انگشت ابهام بود ودر حبیب السیر از تاریخ یافعی نقل نموده
از جملهٔ اشیائی که در خزانهٔ عاضد بدست صلاح الدین افتاد عصائی بود از زمرد واز کتب نفیسه بخطوط جید
صد هزار مجلد وابن اثیر در کامل التاریخ نقل نموده از جملهٔ اشیاء عجیبه که در دار الخلافهٔ عاضد یافت شد
طبلی بود که در نزدیکی مجلس او بدست امد گمان کردند که عاضد انرا برای لعب وبازی ساخته در ان میان
یکنفر انرا اگرفته دست بر او زد فی الحال بادی از وی رها شد حاضران بخندیدند وسخنان سخریه امیز در باب
عاضد گفتند در این بین دیگری دست بر ان طبل زد نیز بادی از وی ظاهر گشت وهمچنین هر کس دست بر ان
میزد فی الحال بادی از وی سر میزد پس یکنفر از ایشان الطبل را بر زمین زد وانرا شکست وپس از ان معلوم شد
که ان برای علاج قولنج بوده همه نادم وپشیمان شدند مؤلف گوید نظیر این قصه باد وقصهٔ عجیبتر از این در
واقعهٔ دهم روز سیم اینماه در ضمن ترجمهٔ یحیی بن خالد برمکی سمت تحریر یافت **واقعهٔ بیست ونهم**
دفن صلاح الدین بن نجم الدین ایوب در عمارت وصفهٔ مرغوب بدانکه صلاح الدین بن نجم الدین ایوب که در
ذیل واقعهٔ قبل مذکور گشت از سلاطین ال ایوب است که بعد از انقراض خلفای اسماعیلیه در دیار مصر
شام سلطنت کردند وپادشاه اول ایشان صلاح الدین مذکور بود در تاریخ حبیب السیر اورده که در
سال پانصد وشصت وهشت هجری نجم الدین ایوب پدر صلاح الدین از اسب افتاده چند روزی متألم
بود وباجل طبیعی درگذشت وصلاح الدین بلوازم نهج سنت سید المرسلین صلی الله علیه واله او را تجهیز و
تکفین کرده در موضع مناسب دفن نمود وکما ینبغی بلوازم تعزیت پرداخت واز نجم الدین شش پسر ودو دختر
ماند بدین ترتیب اول ملک ناصر دوم صلاح الدین یوسف سیم سیف الدین محمد چهارم شمس الدین توران شاه
پنجم ملک عادل ششم سیف الاسلام ملک تکین شاهنشاه تاج الملوک بالجمله چون سنهٔ تسع وستین و
خمسمائه نور الدین محمود والی شام فوت شد صلاح الدین در دیار مصر استقلال تمام یافت وباندک
زمانی ملک شام را در تحت تصرف در اورده پرتو انوار عدالتش متوطنان ان بلاد را فرا گرفت و

صلاح الدین در ایام سلطنت خویش چند نوبت با کفار فرنگ محاربه نمود و بسیاری از قلاع ایشان را تسخیر کرد و بیت المقدس و قدس خلیل را از تحت تصرف نصاری بیرون آورد و او پادشاهی بود بصفت نصفت و وفور سخاوت معروف بود و علما و افاضل را دوست میداشت و همیشه همت بر ترفیه حال ایشان میگماشت و در ایام دولتش بقاع خیر در بلاد مصر و شام بسیار طرح انداخت و مستغلات خوب و مزروعات مرغوب بر آن ابنیهٔ رفیعه وقف نمود از انجمله مدرسهٔ قرافهٔ صغری که نزدیک قبر شافعی واقع است و مدرسهٔ قاهره معزیه قریب بمزاریکه منسوبست بامام حسین علیه السلام و خانقاهی که در جانب سعید السعداء که از جملهٔ خدام خلفاء اسمعیلیه بود بنا نهاد و مدرسهٔ حنفیه که در موضع سرای عباس بن سلار بود تعمیر فرمود و مدرسهٔ شافعیه که در مصر معروفست و دار الشفائی که داخل قصر او بود و مدرسهٔ خانقاه قدس خلیل

و وفات صلاح الدین در صبح بیست و هفتم ماه صفر سنهٔ پانصد هشتاد و نه در دمشق اتفاق افتاد و نعش او را در مقابر شهداء در شمالیهٔ دمشق دفن نمودند و بعد از آن در روز پنجشنبه دهم محرم الحرام سال پانصد نود و در و جسد او را بعمارتی که در بستان ساخته بود نقل نمودند و در صفهٔ غربیهٔ آن منزل دفن نمودند و ملک افضل فرزند سلطان مذکور بعد از دفن پدر سه روز در جامع نشست و اقامهٔ عزا نمود و ست الشام خواهر سلطان در آن ایام اموال بسیاری انفاق نمود انتهی ملخصا من تاریخ ابی الفدا و حبیب السیر و در جای دیگر تاریخ ابی الفدا گوید که نقل جنازهٔ سلطان صلاح الدین در ماه صفر سنهٔ پانصد نود و نه اتفاق افتاد والعلم عند الله مؤلف گوید که شرح نهضت صلاح الدین بسوی نصاری و معاندین و تسخیر نمودن او بیت المقدس را با مطالب دیگر در واقعهٔ چهل و یکم روز اول اینماه در سلک تبیین انتظام یافت و در روز بیست و هفتم ماه صفر نیز بشرح حال و تبیین احوال او خواهیم پرداخت انشاء الله تعالی

واقعهٔ سی ام در اینروز سال پانصد و نود و سه هجری عذرا دختر نور الدوله شاهنشاه بن نجم الدین در شام وفات کرد و شاهنشاه چنانکه در واقعهٔ پیش گذشت از برادران صلاح الدین و از همه اخوان بزرگتر بود و او در واقعهٔ هجوم آوردن فرنگ بشام کشته شد در کتاب وفیات الأعیان آورده که در سال پانصد و چهل و سه هجری هفتصد هزار سواره و پیاده از جماعت فرنگ بقصد تمام بلاد مسلمین روی بدمشق آوردند و در اینواقعه حق سبحانه و تعالی مسلمین را بر ایشان نصرت داده کفار بمقصد نرسیدند و نور الدوله شاهنشاه بن نجم الدین در ماه ربیع الأول از سال مذکور در اینواقعه بمرتبهٔ شهادت فائز گشت و او را دختری بود عذرا نام که مدرسهٔ عذراویه را در دمشق او بنا نهاد و بدو منسوب گشت و وفات عذرا بنابر نقل ابن خلکان در روز دهم محرم الحرام سنهٔ پانصد نود و سه که دشار روی نمود

واقعهٔ سی و یکم در اینروز سال پانصد نود و پنج هجری ملک عزیز وارد شد در قاهرهٔ مصر و او عما

تسخیر صلاح الدین بیت المقدس و قدس خلیل را از نصاری

تاریخ وفات عذرا دختر نور الدوله

الدین عثمان ابن صلاح الدین پادشاه مصر بود وفاتش در بیست و هفتم محرّم و عمر او بیست و هفت سال
و چند ماه و مدّت سلطنتش پنجسال و یازده ماه بود چنانکه شرح آن در محلّ خود بیاید انشاء الله تعالی و ابو الفدا
مؤیّد الدین اسمعیل بن علی در تاریخ معروف خود آورده که روزی ملک عزیز بعزم شکار بیرون رفت و در
صحرا از عقب گرگی بدوید در اثر آن دویدن در روز هفتم ماه محرّم در بین راه قیوم[1] که شهریست از شهرهای
مصر مریض شد پس برگشت بسوی اهرام[2] در حالتیکه تب شدیدی بروی عارض گشته از آنجا بسوی قاهره روان گشت
و در روز عاشورا سنهٔ مذکوره داخل قاهره شد و در قاهره بمرض یرقان و قرحه رود در تاریخ مذکور در
گذشت **واقعهٔ سی و دوّم** شعر گفتن بدر الدین در روز شهادت امام حسین محمّد فرید وجدی در
مجلّد پنجم دائرة المعارف در ذیل حرف سین گوید که عبد الرحمن بن قاسم بن غنائم بن یوسف بدر الدین ادیب
کنانی عسقلانی معروف بابن المجف شاعر از ادبای زیرک و خوش طبع بود و پیشهٔ تجارت داشت و او را فرمانها
بود بر ملوک و سلاطین و بیشتر اشعار او در هجو بود و فوصی در معجم خود آورده که چون سلطان ناصر شهاب
الدین شریف حسینی را تولیت کتابدار بر اشراف طالبیین جماعتی از والیان و قاضیان در خانهٔ او جمع شدند
که او را تهنیت گویند و آن جماعت از من مسئلت نمودند خطبهٔ انشاء نمایم که پیش از قرائت فرمان خوانده شود پس من
بالبدیهه خطبهٔ انشاء نمودم و جمع نمودم در آن بین مدح و ثنای اهل البیت علیهم السلام و بین شکر گذاری از
سلطان بر عطای تولیت و احسان او بر شریف در آنحال بدر الدین بن مجف وارد مجلس شد و این ابیات را انشاد نمود

دار النقیب حوت بمن قد حلها	شرفا یقصر عن مداه المطنب	اضحت کسوق عکاظ فی تفضیلها
وبها شهاب الدین قس یخطب	الفاضل الفوصی افضل من غدا	عن فضله فی العصر یعرب معرب

و وقتی در بغداد در فصل تابستان روز عاشورا باران بسیاری بارید بدر الدین این دو بیت را گفت :

مطر بعاشورا و تلک فضیلة	ظهرت فما للناصبی المعتدی	والله ما جاء الغمام وانما	بکت السماء لزوال آل محمّد ص

و مناسبت زوال آل محمّد صلّی الله علیهم با روز عاشورا آنکه حسین بن علی بن ابیطالب علیهما السلام در این روز در کربلا شهید گشت

و نیز این سه بیت را از اشعار ابن المجف است		
لا المدح یورثنی مالا اسرّ به	قال علم رفضت الشعر مطرحا	فقلت من قلة الانصاف فی زمنی
جرام کلّ ادیب شاعر فطن	ولا الهجاء الی مولی یقرّبنی	حتّی ینال ادیب شاعر فطن

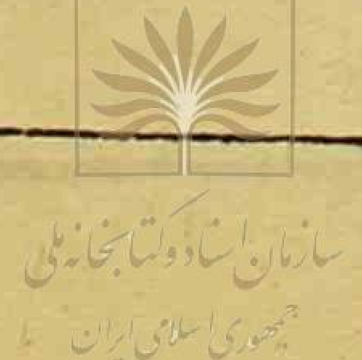
و آورده اند که بدر الدین در بعضی از سفرهای خود با متاع تجارت بموصل
رفت و چیزی از متاع خود را بملک الرحیم پادشاه موصل بفروخت و او را مدح نمود و پس از آن بنزد امین الدین
نایب وی رفت و از او امور چندی درخواست نمود امین در انجام امر او توقّف نمود بعضی از دربانان بار
گفتند اگر قلب امین الدین خوشنود شود مطلب حاصل گردد در این مقام این دو بیت را بنظم در آورد :

تاریخ وفات و حالات ملک عزیز سلطان مصر

(۱) قیوّم بفتح و تشدید یاء شهری است در مصر منه ب

(۲) اهرام از بناهای قدیم مصر است منتخب

ذکر اشعار بدر الدین ادیب

ولا طبت لله قلب الامین	فقلت اعود بلا حبة	رجعت بدر نفیس ثمین	یقولون لو طاب قلب الامین

بالجمله ابن المسجف مذکور در سال پانصد و هشتاد و سه متولد شد و در سنهٔ ششصد و سی و پنج وفات یافت

واقعهٔ سی و سیم تعدّی نمودن اهل سنّت بر اهل وداد در دار الخلافهٔ بغداد و تفصیل این اجمال بطور تلفیق و تلخیص از کتاب حبیب السیر و زینة المجالس و تتمة المنتهی بدین نهج است که مستعصم بالله که ولد بیست و پنجم و خلیفهٔ بیست و هفتم بود از اولاد عباس ابن عبد المطلب چون بر سریر خلافت نشست نصر الدین محمد نافذ که در پیش وزارت مستنصر تعلّق بوی داشت در این زمان نیز علم وزارت برافراشت تا آنکه در سنهٔ ششصد و چهل و دو وفات یافت و ابو طالب مؤید الدین محمد بن احمد بن علی معروف بابن علقمی وزیر مستعصم شد و در سنهٔ ششصد و چهل و هفت هجری آب دجله چنان طغیان کرد که اکثر عمارات بغداد روی بانهدام نهاده بمثابهٔ که در دار السلام زیاده از سر مسجد آبادان نماند و در سنهٔ ششصد و پنجاه روز عاشورا میان ساکنان محلهٔ کرخ که شیعی مذهب بودند و میان محلهٔ دیگر که اهل سنّت و جماعت بودند نائرهٔ نزاع و جدال التهاب یافت و امیر احمد ولد مستعصم جانب اهل سنّت را گرفته متوطنان محلهٔ کرخ را غارت نمودند و بسیاری از سادات بنی فاطمه را اسیر کرده بخوارزم هرچه تمام‌تر محبوس گردانید و زنان و دختران ایشان را سر و پای برهنه بر اسبان نشانده در بازار بگردانید و ابن علقمی که شیعی مذهب بود با خلیفه گفت که امیر احمد نسبت باولاد رسول خدا صلّی الله علیه و آله استخفاف چنین نمود التماس از امیر المؤمنین آنکه او را منع فرماید مستعصم بسخن وزیر التفات نکرد بنابراین ابن علقمی خاطر بر مخالفت خلیفه قرار داده منتظر انتقام بود و از غصّهٔ این قصّه شبی بر بستر استراحت نمی‌خفت و در صدد استیصال و زوال دولت بنی عباس بود و خواست تا یکی از اولاد امیر المؤمنین علیه السلام را سلطان کند لاجرم در پنهانی با تاتار مکاتبه و مراسله کرد و ایشان را در اخذ بغداد و هلاک مستعصم تطمیع نمود بشرحی که در واقعهٔ دیگر بیاید انشاء الله تعالی

واقعهٔ سی و چهارم ورود هلاکو خان ببغداد با سپاه ظفر اساس و انهدام بنیاد دولت بنی عباس بنا بر نقل احمد بن یوسف قرمانی در کتاب اخبار الدول و جلال الدین سیوطی در تاریخ الخلفاء در روز عاشورا سال ششصد و پنجاه و شش هجری هلاکو خان با سپاه مغول وارد بغداد شد و تا چهل روز اهالی بغداد را قتل و غارت نمود و شرح این واقعه بدین منوال است که چون در سال ششصد و چهل هجری مستنصر بالله وفات کرد فرزندش ابو احمد عبد الله مستعصم بجای وی بخلافت نشست و مستعصم در نخوت و تکبر و کثرت اموال و نفایس جواهر و بسیاری ذخائر گرانمایه و غیره از سایر خلفای بنی العباس ممتاز و مستثنی بود و از ملوک اطراف و سلاطین اکناف و اکابر و معارف هیچکس را در حضرت او رخصت نبود و در آستانهٔ دار الخلافه قطعهٔ سنگی بزرگ که حجر الاسود نام داشته بودند از پیش طاق قصر باب الطلسم سیاه مانند آستین فرو گذاشته هرکس بدانجا میرسید از اسب پیاده شده میبوسید و انجام مراسم ادب بجا میآورد

تعدی شیعی بر اهل السنه

ذکر قتل مستعصم عباسی

کعبه بر دیده مینمایید و نقلست که چون مستعصم سوار میشد طیلسانی سیاه بزرگ خود می افکند و مردم در

گذرگاه او غرفه ها و منظرها ساخته بودند و در روز سواری او انها را بکرایه میدادند نوبتی اجاره انها را

حساب میکردند هزار مثقال طلا برامد و گویند چهل هزار سوار از دیوان خلیفه علوفه میخوردند سوای

عساکری که بر عهدهٔ ضبط امرا و ارکان دولت بودند و بالجمله از انزمان که مستعصم بر سریر خلافت مستقر

گردید تدبیر امور مملکت و وزارت بمؤیّد الدّین بن علقمی مفوّض بود و در عهدا و میان شیعه و سنّی بکر

بغداد چنانکه در نگارش واقعه پیش گذشت فتنه عظیم در گرفت و بحکم ملازمان خلیفه محلّه کرخ را که

اهالی ان شیعه بودند غارت کردند و نسبت بنسوان ایشان دست درازی نمودند و بسیاری از سادات

بنی حسین کشته شدند و مؤیّد الدّین بن علقمی وزیر که شیعه و از اهل کرخ بود از این معنی ز ابدا نوصف

برنجید و خاطر بر مخالفت خلیفه قرار داده در صدد استیصال و زوال ملک بنی العبّاس برامد لاجرم

در پنهانی با مغول مکاتبه و مراسله کرد و هلاکو را در اخذ بغداد و هلاک مستعصم تحریک و تطمیع نمود

و هلاکو خان که از جانب شمس الحکما نصیر الملّة و الدّین خواجه نصیر طوسی نیز بدین مطلب ترغیب شده بود

با دویست هزار تن لشگر و عسکر مغول متوجه تسخیر بغداد گردید و پنجاه هزار نفر از عساکر خلیفه را که در

مقابل او امده بودند در دو منزلی بغداد چنان شکست داد و کشت که زیاده از ده نفر جان بدر نبردند

و در حبیب السّیر گوید بروایت اکثر ارباب درایت در اواخر سنهٔ خمس و خمسین و ستّمائه هلاکو خان با

سپاه فراوان از راه یعقوبیه بظاهر بغداد رسید و بروایت زینة المجالس خلیفه امیر فتح الدّین و امیر مجاهد

الدّین را با ده هزار سوار باستقبال مغول فرستاد و چون ان دو خیل بهم رسیدند و بر یکدیگر تاختند

و بنا بر حمله نائرهٔ قتال و جدال مشتعل ساختند و چون در انروز غالب از مغلوب تمیز نشد هنگام شام

در برابر یکدیگر فرود امدند و بغدادیان بخواب غفلت فرو رفتند لشگر تاتار در شب ناداب دجله را بر لشگر

خلیفه گشادند و همهٔ احمال و اثقال ان غافلان را بباد فنا و طوفان بلا دادند و روز دیگر اکثر ان طایفه

را سیل مرگ و فنا از سر گذشت و جمعی که از غرق شدن خلاص شده بودند بعضی بشمشیر تاتار غرق بحر فنا

گشتند و امیر مجاهد الدّین با سه نفر از غرقاب بساحل نجات رسیده متوجه بغداد شدند و مستعصم خلیفه

چون حقیقت الحال را بگوش هوش شنید سر نوبت گفت اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ عَلٰی سلامة مجاهد الدّین و بالجمله چون

خلیفه طاقت مقاومت در خود ندید در چهار دیوار شهر متحصّن شد و قریب دو ماه هر روز از بیرون و درون

باشتعال نائرهٔ قتال اقدام مینمودند و مغولان نسبت ببغدادیان دست تعدّی و بیداد بر اورده شدّت

بباعث بیشتر از پیشتر در تضییق محاصرهٔ اهالی بغداد سعی مینمودند و هر روز خلقی از جانبین طعمهٔ حسام

رسیدن هلاکو به بغداد از راه یعقوبیه

گشادن تاتار آب دجله را بر لشکر خلیفه عباسیه

انتقام میگردید وبالآخره آثار عجز واضطراب بر وجنات روزگار بغداد یان ظاهر شد وخلیفه از مؤید الدین علقمی وزیر که دشمن پنهان و دوست آشکار بود در باب گره گشائی این واقعهٔ مشکل وراهنمائی آن نازلهٔ هائل رای صواب طلب نمود وزیر بتقریر دلپذیر بعرض رسانید که لشکر قیامت اثر مغول را آسان آسان بازنتوان گردانید ودر شهر چندان سپاه نیست که دفع جنود نا معدود تتار ومغول تواند کرد بنابراین مصلحت وتدبیر آنست که خلیفه ابواب دارالسلام را باز نهد وترک منازعت کرده از راه موافقت و مصالحت پیش آید وبوسیلهٔ نفایس اجناس ونقد بیحدّ وقیاس ملازمت وموانست هلاکو را دریابد و پس از تأکید وتشیید معاقد مجالست بحسن تدبیر رایات مباهلت توان افراخت وبروایت دیگر وزیر باخلیفه گفت که پادشاه تتار قصد آن کرده که دختران خود را بپسر شما امیر ابو بکر دهد وشما بر خلاف خود باقی باشید واو باشما مثل سلاطین سلجوقیه باید زان شما باشد اگر مصلحت بدانید خوبست منزل ایشان برویم وصلح مواصلت کنیم تا خون مردم ریخته نشود وکار منازعت باصلاح انجامد مستعصم چون رای وتدبیری نداشت خدعهٔ وزیر در وی اثر کرد وبکلمات واهی او فریفته شد وبا دو پسر خود ابوبکر وعبدالرحمن وجماعتی از اعیان واکابر دولت وگروهی از علماء وفضلا بین خوف ورجا بقصد منزل هلاکو خان از دروازهٔ بغداد بیرون شدند وهلاکو ایشانرا در خیمه جای داد ووزیر استدعا کرد از علما وفقها که در مجلس صلح حاضر شوند چون همهٔ آنها جمع شدند لشکر تتار شمشیر کشیده ایشانرا گردن زدند وپس از آن بجوش وخروش آمدند وبا شمشیرهای کشیده در بغداد ریختند وتا چهل روز اهالی بغداد را قتل وغارت نمودند وکار خونریزی تتار در بغداد بمرتبهٔ رسید که از خون کشتگان آب دجله رنگین گردید وحقیقت زلزلة الساعة یوم القیمة آنساعت در بغداد ظهور نمود در تاریخ گزیده آورده که در این واقعه از متوطنین بغداد هشتصد هزار کس کشته شد ودر زینة المجالس گوید که عدد مقتولین بغداد هزار هزار وهشتصد هزار رسید ونیز در آن کتاب گوید که ترکی تابچو نام بخانهٔ یکی از معاریف رفته چهل طفل رضیع را بقتل رسانید واحمد بن یوسف قرمانی در کتاب اخبار الدول گوید فبلغ القتلی اکثر من الفی الف وثلثمائة الف نسمة ولم یسلم الا من اختفی فی بئر او قناة یعنی در این واقعه زیاده از دو هزار هزار وسیصد هزار کس در بغداد کشته شدند وسالم نماند از اهالی بغداد مگر کسیکه در چاه یا قنات پنهان شده بود وآتش قهر وصاعقهٔ غضب طایفهٔ مغول چنان مشتعل گشت که ایوان ومحلات وسور وقصور بغداد را پاک بسوخت واز آن همه نعمت اثری نماند وذراند پار از نقود نامعدود ونفایس اجناس وجواهر ثمین وظروف واوانی زرین وسیمین وخیول عربی وبغال قیمتی وغلامان رومی وروسی انقدار بدست مغول افتاد که از حساب آن عاجز آمدند وچون لشکر ایلخان از قتل وغارت فراغت

هلاکو بغداد را از خلیفهٔ عباسیه گرفت

بغداد بدست لشکر مغول افتاد و عدد مقتولین آن

یافتند عنان بتخریب برج و باروی آن بلد برتافتند و پس از آن نائرهٔ غضب ایلخان تسکین یافت بر بقایای اهل
بغداد که در نقبها و سوراخها رفته بودند ترحم نمود که کشتگان را از شوارع برداشته ابواب دکاکین بگشایند
(ومکشوف باد) که در روز ورود هلاکو خان ببغداد اختلافست و آنچه بنظر این ذرهٔ احقر رسیده پنج قولست
اول روز عاشوراء و هو الاصح کما ذکرناه دوم روز جمعه نهم ماه صفر چنانکه در کتاب حبیب السیر مسطوراست
سیم بیستم محرم چنانکه در جزو سیم تاریخ ابی الفدا و منتظم ناصری است چهارم بیست و سوم جمادی الاخره
چنانکه در کتاب وقایع الشهور است پنجم در منتظم ناصری گوید بموجب مسطورات تاریخ فرنگ جمعیت اهالی
بغداد در وقت غلبهٔ هلاکو خان سه کرور و صد هزار نفر بودند و بغداد در روز بیست و دوم ژانویه محاصره
شد و در دهم فوریه مفتوح گردید و هفت شبانه روز هلاکو خان اجازهٔ قتل و غارت بقشون خود داده
بود و ابو الفدا و صاحب تاریخ وصاف و بسیاری از مورخین مدت قتل و غارت بغداد را چهل شبانه
روز نوشته اند و در کیفیت قتل مستعصم نیز خلافست بعضی گویند او را با پسرش ابو بکر در جوالین نهادند
و چندان ایشان را لگدمال کردند تا هلاک شدند و برخی گویند با آلت گچ کوبی چندان ایشان را زدند تا بمردند
و زمرهٔ کیفیت دیگر نقل نموده اند و گروهی از مورخین قتل مستعصم را در روز چهاردهم ماه صفر نوشته اند
و ما نیز تفصیل احوال را در آن روز ذکر خواهیم نمود **واقعهٔ سی و پنجم** ترسیدن دانشمند از صاحب دیوان
در قریهٔ بین قم و کاشان عماد الدین حسن بن علی بن محمد طبری علیه الرحمه در کتاب کامل بهائی در تکذیب
فرقهٔ عامه که دعوی محبت و دوستی اهل البیت میکنند قریب باین فرموده است که مخالف گوید ما نیز محب رسول
و اهلبیت او را دوست میداریم (الجواب) یقولون بالسنتهم ما لیس فی قلوبهم میگویند بزبان خود چیزی را
که در دلهای ایشان نیست **حکایت** روزی در خدمت مخدوم زاده حاضر بودم در صحرای قریهٔ بطریه
در دهی بین قم و کاشان در روز دهم محرم سال ششصد هفتاد و سه ادعیه شمه از مقتل عترت رسول خدا
تقریر مینمودم دانشمندی از عامهٔ آنجا حاضر بود مرا تصدیق مینمود و مدح میداد خوفا من بطشه و طمعا
فی ماله از ترس ایذاء صاحب دیوان و طمع بمال او و چون از پیش من برخاست در حال شنیدم که با مردی ناصبی
مذمت امام حسین علیه السلام میکرد و مدح یزید با اینکه گویند در میان علمای ایشان او منصف است با انصاف
ایشان این است که استماع نمودی پس بی انصاف ایشان چگونه باشد و در سنهٔ ششصد هفتاد و دو در
اصفهان بودم روزی از بساط دولت بمنزل خود آمدم علوی مستعرب نزد دعاگو آمد و مرا گفت ای فلان
امروز در نزد دانشمندی بودم در حق وی دعا کردم بالفاظی که مقصود رشد و در آخر گفتم حشرک الله مع ابی بکر
و عمر و عثمان خدا تو را با ابو بکر و عمر و عثمان محشور نماید او در جواب گفت که اگر من در درک اسفل من النار

در ورود هلاکو الی بغداد اختلاف اقوال المورخین

با ایشان باشم دوست تر دارم از اینکه در جنة الخلد با نعیم و حور و قصور باشم با علی و احمد بن حنبل گفت روزی
با مؤمنی در حال بحث گفتم لا یکون الرجل مؤمنا حتی یبغض علیا قلیلا مرد مؤمن نیست تا اندکی علی را دشمن
بدارد مؤمن گفت لا یکون الرجل مؤمنا حتی یحب علیا کثیرا مرد مؤمن نیست تا علی را بسیار دوست بدارد
زبان اصلی و اعتقاد حقیقی مرد در حال خشم شناخته میشود و در موقع صلح حال کسی معلوم نمیشود مقصود
از ایراد این حکایات آنکه اهل ایمان بدانند چنانکه ایشان صحابه را دوست ندارند از جهة اینکه ظالمان اهل بیت
رسولند مخالفان نیز امیر المؤمنین و فاطمه و حسن و حسین علیهم السلام را دوست ندارند لکن از جهة علو درجه
و رفعت قدر و منزلت اهل البیت نمیتوانند این معنی را اظهار نمایند و صحابه را چون این وجه نبود در جائی
که تقیه نباشد شیعه عداوت ایشان را اظهار مینمایند

در دل هر که بقدر ذره هست بغض علی و آل اندر
در صف حشر زد امان عمر دست او حق نماید کوتاه
سوزد او بقر سینه و سر بشکند گردن او در دنیا

واقعه سی و ششم غرق شدن امیر کبیر در آب بحکم حضرت رب الارباب

مرحوم محمد حسنخان اعتماد السلطنه
در کتاب خیرات حسان در ضمن ترجمه برکت الست الجلیلة ام السلطان مادر ملک اشرف شعبان بن حسین
پادشاه مصر گوید که عفت و خواص عقیدت و دینداری او درجه اشتهار داشت و امیر کبیر الجای الیوسفی او را
تزویج نمود و همین فقره اسباب اعتلاء شأن و رتبت او گردید و وفات ام السلطان در بیست و هشتم ماه ذی
القعده سال هفتصد و هفتاد و چهار هجری بود و مدفن او مدرسه ام السلطان که خود مشار الیها در مصر
بنا کرده و از ابنیه عالیه مصر محسوب میشود میباشد و عجب این است که بعد از فوت ام السلطان ادیب شهاب
الدین احمد بن یحیی الاعرج السعدی این دو بیت را انشاد نمود

في ثامن العشرين من ذي القعدة ✻ كانت صبيحة موت ام الاشرف
فالله يرحمها ويعظم اجره ✻ ويكون في العاشور موت اليوسفي

و همین طور شد امیر الجای الیوسفی در روز عاشورا در آب غرق شد و در گذشت

واقعه سی و هفتم

متوجه شدن ناصری بجانب حلب در این روز سال هفتصد و هشتاد و پنج هجری در کتاب در المسلوک در
ضمن ذکر ایام حکام و سلاطین آورده که در روز شنبه اول ماه محرم سنه خمس و ثمانین و سبعمائه
ناصری نایب حلب بقاهره مصر نزد ظاهر برقوق آمده زمین ادب بوسید و حال آنکه در روز قبل ناصری
داخل در زمره امرای اشرفیه بود و برقوق در زمره ممالیک بشمار میامد و هرگاه ناصری وارد میشد در
مجلسی که برقوق در آن مجلس بود برقوق از جای بر میخاست و در برابر ناصری بپای می ایستاد پس و صبح نمود
در نزد برقوق در حالیکه زمین ادب میبوسید و اظهار طاعت مینمود نسبت با وامر و نواهی او
فسبحان من یغیر ولا یتغیر ویؤتی الملک لمن یشاء تسبیح و تقدیس سزای پروردگاریست که تغییر

در اینکه شیعه [illegible] اظهار عداوت با غاصبان [illegible] نسبت با ایشان

در اینکه خدا [illegible] معز و مذل [illegible]

میدهد وخود تغییر نمیکند ومیدهد ملک وفرماندهی وفرمانفرمائی را هرکه خواهد (وقد قیل)

اذا رایت امرء وضیعا	قد رفع الدهر من مکانه	فکن له سامعا مطیعا	معظما من عظیم شانه
فقد سمعنا بان کسری	قال قدیما لترجمانه	اذا زمان السباع ولی	ارقص للقرد فی زمانه

وبعد از ذکر این ابیات در کتاب مذکور گوید وپس از آن در روز دهم محرم سال مذکور ناصر متوجه شد بجانب حلب تمت الواقعة

واقعهٔ سی وهشتم معاودت شاهرخ کورکانی بدار السلطنه هرات بعد از عتبه بوسی حضرت ثامن الائمة الهداة در سال هشتصد چهارده هجری شاهرخ کورکانی مصمم شد که عید اضحی را در مشهد مقدس بگذارند بنابراین احرام طواف آستان ملک پاسبان شهید خراسان بسته در روز هم ذیقعدهٔ سنهٔ مذکوره بقدم نیاز واخلاص بعزم زیارت آن عتبهٔ کعبهٔ اختصاص از هرات حرکت نمود بعد از ورود بمشهد مقدس سادات عظام ونقباء کرام وسایر مجاوران آن سدهٔ سدره مقام را باحسان وانعام خوشدل ومسرور گردانید ومیر نقی اعظم سید عز الدین حاکم مملکت قومس نزد شاهرخ آمده شرایط عبودیت بجای آورد وپیشکشهای لایق گذرانید بالجمله شاه عالیجاه پس از نیل بمقصد ومرام بجانب دار السلطنه هرات معاودت نموده روز جمعه عاشر محرم سال هشتصد وپانزده هجری بهرات رسید ومقارن آنحال ایلچیان شاه خان ختای وایمنک خان رسیده مکاتیب آن شاه عالیجاه را که بالسنهٔ مختلفه بودند وهمه مشتمل بودند بر ارسال سلام وتحیت وستایش بعرض رسانیدند وحضرت خاقان سعید ایلچیان را مشمول مکارم وعاطفت خسروانه ساخته فرمود که شاهزادگان وامراء عالیشان ایشان را طوی دهند در آن اثنا ملک قطب الدین والی سیستان که سابقا با امیرزاده ابابکر طرح دوستی انداخته بود واز بیم حسام خون آشام عساکر خاقان عالیمقام رایت فرار افراخته اعتماد بر کمال کرم آنحضرت کرده بدرگاه عالم پناه شتافت وزبان بعجز وانکسار بتمهید قواعد اعتذار واستغفار گشاده قبول باج وخراج نمود پادشاه بنظر عنایت والتفات دیگر نگریست وایالت سیستان را بدستور پیشتر بوی تفویض فرموده مهمات ایلچیان را بکفایت اتمام داده شیخ محمد بخشی را مصحوب ایشان بدانصوب فرستاد انتهی ملخصا من حبیب السیر وروضة الصفا ودر کتاب مطلع الشمس در ذکر تواریخ متعلقه بمشهد نیز این واقعه را بطور اجمال ذکر نموده

واقعهٔ سی ونهم بنابر نقل صاحب روضة الصفا وحبیب السیر در این روز سنهٔ هفتصد وسه هجری سید زین العابدین وزیر سلطان حسین میرزا بدرجهٔ شهادت رسید در هر دو کتاب مذکور در ذکر بعضی از مشاهیر وزرای سلطان حسین میرزا آورده اند که از جملهٔ عادات خاقان صاحب سعادات یکی آن بود در زود بعزل ونصب وزرا ودیوانیان میپرداخت وهموره چهار وپنجکس را در آن منصب بایکدیگر شریک مینمود بناء علی هذا در ایام دولت آن مهر سپهر خلافت

ورود شاهرخ کورکان بدار السلطنه هرات

در وفات صاحب سید زین العابدین وزیر

(روز عاشوراء)

جمعی کثیر بمنصب وزارت مشرف گشتند تا آنجا که گویند سید زین العابدین علی پدرش سید زین الدین محمود مدتی ممتد در معظمات مهمات دیوانی مدخل داشت و مادرش نهال سیادت از دودمان سادات ارجمند افراشت و آنجناب بمحامد سیر و محاسن شیم موصوف و مشهور بود و در اوائل حال بوزارت میر محمد برندق برلاس قیام مینمود و پس از آنکه انوار کفایت و کاردانی از مطالع احوالش بر پیشگاه ضمیر انور حضرت خاقانی پرتو انداخت منصب وزارت خاصهٔ همایون را بوی مفوض ساخت و در آن اوان که خواجه نظام الملک پای بر مسند اختیار و اقتدار نهاد سید را از آن شغل معزول گردانید و در سنهٔ ثلاث و تسعمائه که خواجه با اولاد و اقربا بشهادت رسید سید نوبت دیگر وزیر خاقان منصور گردید و بعد از چندگاه خواجه افضل الدین از حرکات و سکنات جناب سیادت مآب استشمام رائحهٔ مخالفت نموده او را معزول ساخت و پس از وفات خواجه افضل الدین خاقان بلند محل کرة بعد اخری سید زین العابدین را بتقلد منصب وزارت امر کرد آنجناب استعفا نموده بالاخره مهم بر این قرار یافت که وزرای عظام بی استصواب جناب سید بفیصل امور دیوانی نپردازند و فرامین مطاعه را مادام که بتوقیع او نرسید بمهر بزرگ همایون نرسانند آنگاه سید زین العابدین بیشتر از پیشتر اعتبار یافته بر جمیع وزرا مقدم می نشست و برقم اطلع علیه بر پشت نشان توقیع میکشید و بعد از فوت خاقان منصور سلطان بدیع الزمان میرزا آنجناب را منظور نظر الطاف ساخت و بقبول منصب تکلیف نمود اما سید در آن زمان که مانند گل اندک بقا بود در هیچ مهمی دخل نفرمود و چون ماهیچهٔ رایت نصرت آیت محمد خان شیبانی از افق دیار خراسان طالع گشت سید زین العابدین فرار بر قرار اختیار کرد و در اثناء گریز با فوجی از ازبکان پرستیز دچار شده مهم بجنگ و جدال سرایت نمود و تیری جان گداز بر مقتل سید زین العابدین رسیده مانند جد بزرگوار خویش در روز

عاشورا متوجه عالم بقا گردید	چنین است کردار گردان سپهر	گهش زهر قهر است وگه نوش مهر
بناز ار کسی پرورد روزگار	بخاک افکند آخرش خوار و زار	واقعهٔ چهلم عزیمت

مقرب سلطانی بجانب اردوی کیهان بدیع تمشیت مهمات المصالحه در این روز سنهٔ نهصد و چهاردهم هجری در مجلد هفتم کتاب روضة الصفا و بمجلد سیم حبیب السیر بعد از ذکر شرح مفصلی از اظهار مخالفت نمودن بدیع الزمان با خاقان منصور گوید در پیشگاه حضرت پادشاهی معروض داشتند که بدیع الزمان میرزا طمع میدارد که حکومت ولایت بلخ بدستور سابق تعلق بوی گیرد تا دیگر پیرامون مخالفت نگردد آنحضرت این سخن را بسمع رضا قبول نمود و از النگ نشین کوچ کرده بجانب هرات در حرکت آمد و چون این خبر بدار السلطنهٔ هرات رسید که حضرت خاقان بعزم رزم بدیع الزمان بهرات می آید و از آنجا عنان بطرف غور خواهد تافت مقرب حضرت سلطانی کلید الصلح نیر مطبح نظر فرخنده اثر گردانید روز سه شنبه دهم محرم الحرام سنهٔ اربع و تسعمائة بر نیت

ملتبس شدن سید زین العابدین وزیر بعد از وفات افضل الدین

صلح خاقان منصور و بدیع الزمان

مطبح
جای افتادن نظر
غلط

تمشیت امور صالحه عازم اردوی کیهان پوی گشت و در روز چهارشنبه در نواحی چشمه کوبان بشرف ملازمت خاقان منصور مشرف و سرافراز گشته آنحضرت را باسترضای خاطر بدیع الزمان ترغیب نمود و چون این سخن منشعب از کمال دولتخواهی بود بسمع قبول پادشاهزاده یافت و حکم همایون صادر شد که منشیان آستان خلافت آشیان نشان ایالت سیستان و فراه را بنام بدیع الزمان میرزا در قلم آورند چون حکم جهان مطاع بمهر بزرک موشح گشت خاقان منصور امیر شیخ علی را اجازت داد که منشور فایض السرور را نزد بدیع الزمان برده بدستور سابق در خدمت شاهزاده باشد و از مقام مخالفت و منازعت درگذرد آنگاه علم نصرت شیم در روز سیزدهم محرم بجانب مستقر سریر سلطنت در حرکت آمد و در روز شانزدهم بوصول بر باغ جهان آرا انداخت و از انوار معدلت روز افزون دار السلطنه هرات را روشن ساخت

واقعهٔ چهل و یکم شکست خوردن لشکر عبید خان و برگشتن طهماسب از خراسان در سال نهصد و سی و چهار هجری شاه طهماسب اول بقصد مقاتله و محاربهٔ عبید خان و دفع شر و فتنهٔ اوزبک از قزوین با لشکری جرار بسمت خراسان انتهاض نمود و از راه کالپوش بمشهد مقدس رسید و بعد از استمداد همت از امام بعزم هرات حرکت فرمود و عبید خان نیز از خوانین اوزبک و تمام نواحی ما وراء النهر و ترکستان استغاثت نموده لشگری فراهم نمود که از زمان خروج چنگیز خان تا آن زمان لشگری بدین عدد و کثرت از آب جیحون عبور نکرده بود و مورخین عدد لشگر او را از هشتاد هزار الی صد هزار نوشته اند و سپاه قزلباش بسرداری خود شاه طهماسب زیاده از بیست و چهار هزار نبودند القصه در روز نهم محرم سنهٔ نهصد و سی و پنج در شنبه و جام و بقولی در ناحیهٔ زور آباد جام دو لشگر با یکدیگر تلاقی نمودند و در روز عاشوراء بنای مقاتله و محاربه گذاشتند و جنگی بسیار عظیم فیما بین آنها در گرفت و بعد از کشش و کوشش بسیار و کشته شدن خلق بیشمار لشگر شاه طهماسب غالب شدند و شکست سختی بر سپاه عبید خان وارد آمد و راه فرار پیش گرفتند و گویند در این جنگ عدد قشون عبید خان و سپاه اوزبک بیست برابر لشگر شاه طهماسب بود و عبید خان چهل نفر از علمای ما وراء النهر را باردوی خود آورده بود که در روز جنگ دعا کنند که لشگر اوزبک ظفر یابند بر عسکر قزلباش از قضا تمام این چهل نفر در این قتال کشته شدند و هم در اواسط این سال بعد از چند ماه از این جنگ مجدداً عبید خان لشگر بجانب خراسان فرستاد بسرداری فرزند خود عبد العزیز و خود نیز بر اثر آن لشگر حرکت کرده بمشهد مقدس آمد و از امرای قزلباش احمد سلطان افشار و یعقوب سلطان قاجار در مشهد بودند چون تا آن شهر تمام نشده بود شهر را کوچه بندی کرده بمدافعه مشغول شدند و در این واقعه مدت .و ماه محاصرهٔ مشهد بطول انجامید بالآخره امرای شاه طهماسب تاب مقاومت نیاورده مشهد را خالی گذاشتند و راه سیستان و کرمان به پیش گرفتند عبید خان مشهد را تصرف نمود و حاکمی در آنجا تعیین کرده بسمت هرات روانه شد و چیزی نگذشت که هرات را محاصره نمود و در آن بلده بر تخت سلطنت متمکن

ذکر صلح شاهزاده منصور و بدیع الزمان

کیهان
چو ایمان جهان و دنیا
و با کاف فارسی نیز آمده
منتخب

پوی
چو موی رفتار متوسط
و پوی بوی چوب خرب روی
شدند و دوان دوان
براه رفتن منتخب

شکست عبید خان از شاه طهماسب و قتل فرزندان او

گردید (و مکشوف باد) که نگارش این واقعه را از کتاب مطلع الشمس و تاریخ منتظم ناصری بطور تلفیق و تلخیص مرقوم داشتیم

واقعهٔ چهل و دوم حرکت مصطفی خان از اصفهان با هدایا و تحف هندوستان بعزیمت خدمت سلطان محمود خان در کتاب منتظم ناصری بعد از ذکر شرحی از کشش و کوشش نادرشاه افشار و ذکر چندی از فتوحات او در ضمن سوانح و حوادث سال هزار و صد و چهل و هشت هجریه آورده که پس از انتظام این صفحات موکب نادرشاه افشار از راه شیروان بصحرای مغان آمد و بموجب احکام نادری جمیع حکام و رؤسا و قضاة و علما و اشراف و اعیان در صحرای مغان حاضر شدند نادرشاه بآن جمع اظهار داشت که من چندین سال کوشش کرده بلاد ایران را از تصرف افغان و عثمانی و روس منتزع ساختم و اینک شاه طهماسب ثانی و پسرش عباس میرزا هر دو زنده اندکنون هر کس را که خواهید بسلطنت ایران اختیار کنید همگی متفق القول گفتند چون ایران بشمشیر و بازوی نادری مصفی گردیده سلطنت آن حق نادرشاه است و نواب سرجان مالکم در تاریخ خود گوید که چون جماعت این اظهار نمودند نادر ابا کرد و سوگند یاد کرد که هرگز اندیشهٔ سلطنت در خاطر نداردو تا یکماه هر روز این مطلب در میان بود و اصرار و امتناع طرفین صورت ازدیاد میگرفت تا آنکه بالاخره نادر مسؤل مردم را باجابت مقرون داشت

میل کردن مردم ایران بسلطنت نادرشاه

و بنا بر نقل صاحب منتظم ناصری نادر قبول تخت و تاج نمود بشرط آنکه اختلافات مذهبی فیما بین شیعه و سنی مبدل بایتلاف شود باینمعنی که فرقهٔ شیعه در فروعات پیرو حضرت امام جعفر صادق علیه السلام باشند و در اصول دین با اهل تسنن متحد باشند و دین اسلام فرعاً منشعب بر پنج شعبه باشد (حنفی) (مالکی) (حنبلی) (شافعی) (جعفری) جماعت قبول این تکلیف نمودند نادرشاه رسماً بسلطنت ایران برقرار گردید و بنا بر نقل سرجان مالکم نادر گفت پس از رحلت حضرت رسالت صلی الله علیه و آله چهار خلیفه از پس یکدیگر متکفل امر خلافت شده اند شاه اسمعیل صفوی این مذهب را متروک و مذهب تشیع را شایع و مسلوک داشت و از وقتیکه مذهب شیعه شایع شده همیشه در ایران فتنه بوده است پس هرگاه که اهالی ایران بسلطنت ما راغب و آسایش خود را طالب باشند باید این مذهب را ترک و بمذهب اهل سنت سالک شوند ولی چون امام جعفر صادق علیه السلام از ذریهٔ رسول و عند الناس ممدوح و مقبول است او را رئیس مذهب خود سازند مردم همه باین تغییر راضی شدند و فرمان صادر شد که این مطلب را گوش زد همه مردم نمایند و بنا بر نقل صاحب منتظم ناصری بعد از آن نادرشاه اظهار داشت که چون شما تکلیف مرا قبول کردید من هم ایلچی نزد اعلیحضرت سلطان عثمانی که خادم حرمین شریفین است و با ما در مقام دوستی میباشد میفرستم و بشرط قبول پنج مطلب با معظم له صلح میکنم که اختلاف از میان امت مرحومه دفع شود

قرار دادن نادرشاه مذاهب را به پنج مذهب

و پنج مطلب که اظهار داشت از این قرار بود مطلب اول چون شما از عقاید سابقه نکول و طریقهٔ تقلید امام جعفر صادق علیه السلام را قبول کردید قضاة و علما و افندیان عثمانی اذعان بصحت طریقهٔ شما کنند و آنرا خامس

مذاهب ربعه شمارند (مطلب دوم) چون در کعبهٔ معظمه ارکان اربعهٔ مسجد الحرام بائمهٔ مذاهب ربعه تعلق دارد اینمذهب نیز در یك رکن با ایشان شریك بوده بآیین جعفریه نماز گذارند (مطلب سیم) انکه هر ساله از طرف ایران امیر حاج معین شود وبطور امیر حاج مصر وشام حجاج ایرا نرا معززاً بکعبهٔ مقصود رسانید از طرف دولت عثمانی با امیر حاج ایران همانطور سلوك کنند که با امیر حاج مصر وشام مینمایند (مطلب چهارم) اسرای هر دو دولت در نزد هر کس بوده باشد ازاد شود وبیع وشرای ایشان روا نباشد (مطلب پنجم) وکیلی از دولتین در پایتخت یکدیگر بوده امور مملکتین را برونق مصلحت فیصل دهند ونیز در کتاب منتظم ناصری درضمن حوادث سال هزار وصد شصت هجریه گوید که درمیان کتب تواریخ تاریخ جهان گشای نادری بصحت معروف ومعین است چه انکه نگارندهٔ ان خود ناظر ان حوادث بوده وبعلاوه خود در سنهٔ هزار وصد شصت با مصطفی خان بوشلو مامور بسفارت ورفتن بدربار عثمانی شده مع الجمله از صاحب کتاب مذکور نقل نموده که چون نادر شاه در صحرای مغان متکفل امر سلطنت گردید مطالب پنجگانهٔ مذکوره را از اعلیحضرت پادشاه عثمانی خواهشمند شد وبر ذمت همت لازم ساخته بودند که مطالب مزبوره را بدرستی انجام دهند وبا انکه با شمشیر خون اشام که فاصل هر امر است بانجام رسانند مدت چند سال گریبان اینمطلب در دست گفتگو بود واز کشاکش وامد ورفت ایلچیان نخل مدعی وخلاف مقصود نیافت وهر مرتبه که رایات فیروز ایات نادری بعزم انجام مطالب معهوده بجانب مملکت روم پرچم گشا میگردید در ایران فتوری حادث میشد که موجب فسخ عزیمت میگردید تا اینکه نادر شاه از مطالب معهود در گذشته نکول فرموده بدولت عثمانی بتوسط چاپار این مراتب را اعلان نمود پادشاه روم اینمعنی را مغتنم دانسته نظیف افندی را بچاپاری برای بنای تحریر صلحنامه وتعیین شروط سائله روانهٔ حضرت نادر شاه نمود وچون نظیف افندی با نامهٔ قیصری وارد اردوی همایون گردید از جانب پادشاه سکندر جاه وثیقهٔ مجملی بمهر امنای دولت باو داده شد پادشاه والا جاه او را رخصت انصراف ارزانی داشت وپس از ورود او بدربار عثمانی اعیان ان دولت احمد افندی را بپایهٔ وزارت داده بسفارت مامور داشتند و با هدایا ونفایس بسیار او را روانهٔ ایران نمودند واز طرف اعلیحضرت نادر شاه نیز مصطفی خان چاپوشلو وکاتب حروف بسفارت تعیین شدیم وتخت طلای مینا کار که خاصه عمان را در جیب داما نداشت وخیمهٔ زرین که با خیمهٔ زرنگار سپهر برابری مینمود ودو زنجیر فیل ورقاص[2] که از تحایف وغرایب هندوستان بود با نامهٔ دوستانه برای پادشاه والا جاه عثمانی ارسال داشته در روز دهم محرم الحرام سال هزار وصد شصت هجریه که موکب همایون از اصفهان حرکت مینمود کمترین را با مصطفی خان روانه فرموده موکب

ذکر مطالب پنجگانه ... صلحنامه با دولت عثمانی

... پادشاه عثمانی ... بنادرشاه

[2] رقص بالفتح گردن شکستن ورقاص انکه گردنش شکسته باشد منه

دالاّ از راه یزد و کرمان عطف عنان بجانب خراسان نمودند **واقعهٔ چهل و سوم** حرکت نمودن نادرشاه افشار از اصفهان بجانب خراسان در منتخب التواریخ مظفری در ذکر ایام سلطنت افشاریه اورده که در روز دهم محرم سنهٔ هزار و صد و شصت هجری نادرشاه افشار در اصفهان ایلچیان را روانه و خود از راه یزد متوجه خراسان شد **واقعهٔ چهل و چهارم** سید شهاب الدین المشتهر بالنجفی الحسینی المرعشی مدّ ظلّه العالی که فعلا در بلدهٔ قم صینت عن التلاطم والتفاقم اقامت فرموده و این حقیر در مشهد مقدس بشرف زیارت ایشان رسیده ام و فیض صحبتشرا دریافته ام و بدون انکه حقیر درخواست نمایم اجازهٔ خطی مرقوم فرموده بتوسط یکنفر از فضلاء ارض اقدس باین حقیر رسانیده بالجمله مشار الیه معظم در هامش کتاب هذا الأنام فی وقایع الأیام مؤلف محدث قمی رضوان الله علیه در ذکر مستدرکات وقایع روز عاشوراء اورده که در عاشوراء سال هزار و نود و پنج هجری وفات کرد میر سید علی از احفاد میرزا رفیعای نائینی مشهور صاحب تالیفات بسیار **واقعهٔ چهل و پنجم** حرکت نمودن اردوی شاهی در همدان در دهه عاشوراء سال هزار و دویست و سی هشت هجری در مجلد اول کتاب مرآة البلدان در ذکر وقایع سال بیست و ششم سلطنت شاه مغفور فتحعلی شاه قاجار که مطابق بوده با سنه ۱۲۳۷ هجری اورده که در بهار اینسال موکب خاقانی بطرف سلطانیه حرکت فرمود دوشنبه دوم شوال بانمحل تشریف ورود داد در هشتم ذی القعده در چمن سلطانیه خبر فتوحات و غلبهٔ نواب عباس میرزای نایب السلطنه بر سپاه عثمانی و فتح توپراق قلعه بعرض حضور خاقانی رسید در سیم ذی الحجه اردوی شاهی از سلطانیه بقصد تسخیر عراق عرب و بغداد نهضت فرما شد و در روز عید اضحی بچمن اسفند اباد ورود فرموده خبر فتوحات محمد حسین میرزا حشمة الدوله و سایر امراء که بمفلاد رفته بودند معروض افتاد در همین که فتوحات خاص لشکر ایران بود وبای سختی از هند بروز کرده بسواحل فارس سرایت نمود و از انجا بعراق و از عراق بتبریز امد و میرزا رضای قایم مقام در پنجم ذی القعده باین مرض درگذشت و در اردوی حشمة الدوله سایر شاهزادگان و با افتاد و جمعی تلف شدند و در اردوی خاقانی نیز سرایت کرد و در این اردو جعفرقلیخان نوائی و میرزا مقیم مستوفی و دوستعلیخان معیر الممالک بسطامی درگذشتند لهذا اردوی شاهی در دهه عاشوراء از همدان و بعد ببروجرد حرکت کرده در بیست و چهارم محرم هزار و دویست و سی و هشت بدار الخلافه وارد شدند **واقعهٔ چهل و ششم** حمله بردن قشون انگلیس بر جده و اسکندریه و نا امید شدن از مقصد و مطلب خود در این روز سال هزار و دویست و بیست و دو هجری در کتاب احسن التواریخ در ذکر ایام سلطنت سلطان سلیم خان عثمانی اورده که چون جنگ دولت علیهٔ عثمانی و دولت بهیه با لاگرفت پادشاه فرانسه جنرال سبستانی را بجهة روابط اتحاد و وداد با دولت علیه روانهٔ بلاد مشرق نمود و چون مشار الیه وارد اسلامبول شد ابلاغات

تسخیر اسکندریه و حمله بردن قشون انگلیس

پادشاه فرانسه را ابدهٔ سلطانی اظهار داشت و در اثنای اقامتش در استانه بمساعی خود بعزل امرا افلاغ وامرا (بغدان) که طرفدار روسیه بودند نائل گردید و آن دو امیر در پنجم جمادی الأخرهٔ سال ۱۲۲۱ معزول وبجای انها امیران مخلص دولت علیه منصوب شدند دولت روسیه را این ترتیب ناگوار آمد و از امتداد نفوذ فرانسه در مشرق ترسیده بدون اعلان جنگ قشونی برای تسخیر آن دو ولایت روانه داشت ببهانه انکه تغییر این دو امیر بحقوق همجواری روس مضرّ است پس آتش جنگ وقتال میانهٔ روسیه و دولت عثمانی مشتعل گردید و در این جنگ انگلیس بعنوان صحبّ داشتن مطالبات خود با روسیه متحد شد و دستهٔ از بهازات خود را در تحت ریاست (لورد دولت وورث (بجانب) داردانل) فرستاد و سفیر خویش را ابنزد پادشاه عثمانی فرستاد معاهدهٔ مؤکّد از دولت علیه درخواست نمود که با تسلیم نمودن اسطولهای عثمانی و قلعه های داردانل را بانگلیس و یا واگذاردن ولایات افلاغ وبغدان بروسیه و مطرود کردن جنرال سبستانی را که مبعوث فرانسه است از استانه و اعلان حرب دادن بفرانسه هرگاه این مقاصد اجابت نشود انگلیس خود را مجبور میداند که بغاز داردانل را بجنگ اورده بلکه بر خود استانه حمله اورد دولت علیه این مطالب را قبول نکرد و در تحصین بغاز و ساختن قلاع بهر دو جانب آن شروع کرد وچون فرصت باندازهٔ نبود که این جلوگیری و قلعه بندی برای سدّ عبور از آن کافی باشد در روز دوازدهم ذی الحجه سنه ۱۲۲۱ دولت انگلیس قول خود را بفعل مقرون ساخت (وامیرال دولت وورث) را بجانب بغاز داردانل فرستاد و چنان بتسخیر آن نائل گشت که از طرف قلعه ها از آن ضرر قابل الذکری بسفائن او نرسید و به تنگه (جالیبولی) رسید و همه کشتیهای بحریهٔ جنگی عثمانی را خراب کرده در خارج بوسفور مکث کرد و منتظر تنفید لایحهٔ سابق الذکر گردید و بعض وزرای انجمن دولت علیه بیم و ترس سکان استانه را فرا گرفت و وصول سفاین انگلیس را به بوسفور نگران شد در انهنگام قیامت برخاست و وزرا در حیص و بیص افتادند از آن روی که اغلب سرایات سلطانی و عمارات حکومتی در طرفین استانه واقع بود و بالأخره سلطان و وزرای عثمانی بر خود لازم دانستند که بمقاصد انگلیس را اذعان کنند و نزد جنرال سبستانی فرستادند و او را امر بخروج نمودند که مبادا از این امر بزرگتر گردد و جنرال فرانسوی با جمیع مستخدمین سفارت خود و ضبّاط فرانسوی که مستخدم جیوش دولت بودند در مقابل رسول دولت عثمانی جواب دادند که ما از استانه بیرون نمیرویم مگر بطور اکراه و بعد از این اظهار جنرال فرانسوی درخواست نمود که خود بحضور سلطان رود و مذاکرات خصوصی نماید طلب او اجابت شد وچون بحضور رسید استعداد و حضور فرانسه را بمساعدت دولت علیه اظهار داشت وچنین ابراز نمود که امپراطور ناپلیون اوامر لازمه بقشون خاصره در سواحل آدریاتیک صادر نموده که برای کمک بدولت علیه در استانه

رفتن جنرال فرانسوی بحضور سلطان

مسافرت کند و با انگلیس مقاومت نمایند و مطالبات او را رد کنند پس جلالت سلطان بدینمعنی قانع
شد وطلبات انگلیس را جایز ندانست وچنین دانستند که اگر دولت علیه در مقابل انگلیس مقاومت نماید
و در تمام ممالک محروسه امر نماید برد مال التجاره انگلیس دولت انگلیس از خوف تباهی تجارت خود از
مقاصد خویش اغماض خواهد نمود پس شروع کرد در تحصین شهر و بنای قلاع در اطراف آن و فرانسویهائی که
در آستانه بودند دسته مشتمل بر دویست نفر جنگجو که بیشتر توپچی بودند تشکیل دادند و همچنین اسپانیا نیها
که سفیر آنها ضدیت سیاسی راجع بشرق انگلیس داشت حاضر و قایع شدند و هر کس در آستانه بود در این
کار اهتمام نمود حتی پیران و اطفال و زنان و انکشاریه بذل جهد بیش از آنچه از آنها امید میرفت نمودند
و سلطان بشخصه ناظر مشاغل جنگ گردید و مشتغلین را ترغیب و تهییج مینمود که شب را هم بروز وصل
میکردند و بجهت اتمام قلاع و جلوگیری هجوم دشمن ذره فروگذار نمیکردند و چند روزی بیش نگذشت که
شهر در مأمنی محکم و مصون از هر حمله مهیا گردید و عده سفاین جنگی در مدخل بوسفور مامور بتوقف
گردیدند تا منع هر هجوم را و دیرا قادر باشند و در بغاز داردانل از هر طرف مشاغل استمرار داشت و امیرال
انگلیسی چون امتناع دخول بوسفور را مشاهده کردید که نزدیکست تحصینات و قوای دفاعیه تا داردانل
امتداد یابد از محاصره شدن مراکب انگلیسی میانه دو بغاز ترسیده عقب نشست و بدریای سفید بازگردید
و بعد از آنکه ششصد نفر از عمله جات کشتی مقتول و دو فروند از جهازات بضرب خمپاره قلاع غرق گشت
مقارن روز دوم ذی الحجه سنه ۱۲۲۱ خود را با سایر جهازات بسفاین روسیه رسانید در مدخل بغاز ماندند
در آنهنگام امیرال انگلیسی خواست کاری از پیش برد و بعد از استکبار این عار از خود دور گرداند لذا اسکندریه
را در نظر آورده عزیمت آنجا کرد در حالتیکه پنجهزار سپاه بری در تحت قیادت جنرال فریزر حاضر بود در دوم
ماه محرم سال هزار و دویست و بیست و دو هجری بآنجا حمله برد و فرقه را بسرحد رشید فرستاد که آنجا را قبضه
کنند و آن دسته مغلوبا فرار کرده با دست خالی خائب و خاسر برگشتند و در روز هشتم ماه صفر حمله برا سکندریه
را مکرر کردند لکن بفتح نائل نگردیدند بواسطه آنکه محمد علی پاشا مدد بآنجا فرستاد و با بخره از شهرهای مصر
مقهورا کوچ کرده در روز دهم ماه رجب سنه ۱۲۲۲ بسفاین خویش فرود آمدند انتهی ملخصا **واقعه
چهل و هفتم** در عاشورای سنه هزار و دویست و پنجاه و پنج هجری طایفه یهود که در مشهد مقدس اقامت دارند
اظهار اسلام نمودند و از آن روز مشهور شدند بجدید الاسلام چنانکه در مجلد دوم کتاب مطلع الشمس در
ذکر تواریخ متعلقه بمشهد مقدس آورده که روز عاشورای سال مذکور بواسطه سوء ادبی که از طایفه یهود
بدین مبین مشاهده شد اهالی مشهد را تعصب دامن گیر شده بمحله آنها هجوم آوردند و دویست نفر از آنها را

مسلمان شدن یهود ایران
مشهد در سنه ۱۲۵۵ هجری

مقتول نمودند ما بقی امان طلبیدند و خود را بشریعت اسلام داخل نموده بدین مبین مشرف شوند یقول المؤلف و فیه ما فیه فتأمّل **واقعهٔ چهل و هشتم** خاتمهٔ عزاداری و سوگواری شاهزاده حسام السلطنه در خارج مشهد مقدس در سنهٔ هزار و دویست و شصت و پنج هجری بتفصیلی که در واقعهٔ پنجاه و دوّم روز اوّل اینماه سمت تحریر یافت **واقعهٔ چهل و نهم** وفات فاضل دار الخلافه دارای فنون متنوّعه مرحوم محمّد حسنخان اعتماد السلطنه در کتاب المآثر و الآثار آورده که حاجی میرزا فضل الله ساوجی از مشاهیر فضلای دار الخلافه طهران بود و در فنون متنوّعه و هنرهای چند علی الخصوص خطّ نستعلیق و ثلث و نسخ و معرفت احوال خطاطین و نتایج اقلام ایشان یگانهٔ زمان محسوب میگردید و در بدایت امر صدارت ملّا باشیگری مرحوم علیخان ظلّ السلطان خلف خاقان مغفور با وی تعلّق داشت و در زمانی که شاه مرحوم محمّد شاه شهر هرات را در حصار داشت بموجبی از طهران باردوی همایون رفت و مورد مرحمتهای فوق الوصف گردید مدایح بسیار از شعرای عصر علی الخصوص مرحوم شباهنگ در حق او دیده شده در ظهر عاشورا سال یکهزار و دویست هفتاد و پنج از سرای سپنج رحلت گزید قبرش در وادی السلام است **بیان** در برهان جامع گوید سپنج چو شکنج بچهار معنی آمده دو معنی آن مناسب مقام است یکی عاریت و مستعار و دیگر خانهٔ علفی چوبی که مزارعان و دشتبانان عاریتی سازند و باین مناسبت دنیا را گویند **واقعهٔ پنجاهم** توقّف اردوی شاه مغفور ناصر الدّین شاه قاجار در مغان در این روز سال هزار و دویست و هشتاد و سه هجری در سفری که انشاه والاجاه بعزم زیارت آستان عرش نشان حضرت ثامن الأئمّة علیه آلاف التحیّة بجانب شرقی مملکت راه میپیمود در سفرنامهٔ آن سفر خیریّت اثر گوید از آنجا که مبنای امور عالم و آدم بافاضهٔ فیض از ائمّهٔ هدی و توسّل باین سلسلهٔ علیا است در این روز اعلیحضرت همایونی که توکّل تمام و اخلاص ما لا کلام بخانوادهٔ حضرت خیر الأنام علیه الصّلوة و السّلام دارند تمام اوقات شریف را در کمال ملال بلوازم تعزیت داری مصروف فرمودند ساکنان حرم جلالت و خدّام دربار معدلت مدار نیز هر یک فرداً فرد تأسّی بذات شریف اقدس همایونی نموده در هر گوشه از صدای گریه و زاری غلغله در اطراف افکندند و هیچ جای چادر نبود که درد و ذکر ماتم نشود یا اطعام مساکین نکنند هر یک از وزرا تکیهٔ جدا گانه برپا کرده سینه زنان و نوحه گران در آنها جمع بودند و هر سنخی از چاکران اعم از فوّاش و سرباز حتّی از غلام بچّگان و خانه شاگردان و اهالی شهر دسته دسته و جوقه جوقه گشته هر یک بطریقی کتلها بسته و اوّل سینه زنان و نوحه گران برسمی که از قدیم معمول است با خطیب بسراپردهٔ همایونی و حضور عنایت دستور مشرف گشته بعد بسایر چادرها و اطراف اردو رفته تا شام مشغول به گریه و سینه زنی و دعای وجود مبارک

وفات حاج میرزا فضل الله ساوجی در طهران

توقف اردوی ناصر الدین شاه در مغان و عزاداری

کتل: چو جعل اسب جنیبت و یدك نه

شاهنشاه بودند الحق گویا از زمان شهادت حضرت خامس آل عبا علیه‌السلام تاکنون کسی این نوع تعزیت داری برپا
واندوی اخلاص و صفا ننموده بود **واقعهٔ پنجاه و یکم** فاضل ماهر حاج فرهاد میرزا علیه الرحمه در
کتاب زنبیل آورده که در روز عاشوراء سنهٔ هزار و دویست و هشتاد و نه هجریه مطابق سنهٔ هزار و هشتصد
هفتاد و دو مسیحی در لندن در تاریخ نباتات هیجده هزار نوع گل و گیاه حاضر کرده بودند که از نظر مردم
و تماشاچیگذرانده‌اند اگر بگردستان می‌آمدند چندین نوع دیگر میبردند احتمال دارد که گل عاشقان
درمیان آنها بوده و همچنین لالهٔ سیاه **واقعهٔ پنجاه و دوم** شاهد گرفتن شاهزادهٔ اعظم
مرحوم حاج فرهاد میرزا گل و واپور را بر تشیع خود در این روز سنهٔ هزار و دویست و نود و سه هجریه
مشارالیه معظم در روزنامهٔ سفر خود بمدینة السلام و بیت الله الحرام در سال مذکور رقم فرموده که در
یکشنبه دهم محرم الحرام که روز عاشورا است صبح زیارت عاشورا را خواندم و در عبارت اللهم انی
اتقرب الیک فی هذا الیوم و فی موقفی هذا و ایام حیوتی و بالبرائة منهم گل و واپور را شاهد گرفتم که
خداوندا انشاءالله مرا از بندگان آستان بل از سکان عتبهٔ عرش مرتبهٔ محمد و آل محمد صلی الله علیه و آله
محسوب داشته در زیر لوای ایشان محشور کند (شعر) احمد لوای خویش علی را سپرده بود -
من زیر آن بزرگ و مبارک لوا شدم ❊ یکساعت از دسته گذشته واپور راه افتاد و بقدر پنج و شش
میل حرکت کرده بود که لنگر انداخت بقدر دو ساعت جائی که باید توقف کند ایستاد تا کشتی فرانسه آمد گذشت
و واپور بسیار بزرگی بود که خیلی هیبت داشت و پس از آن کشتی راه افتاد و پنج ساعت و نیم از دسته گذشته
در یکی از استاسیونها که تا پورت سعید سیزده میل است دو کشتی انگلیس لنگر انداخته بود یکی که در جلو بود
واپور بزرگی بود و بفاصلهٔ قلیلی پشت سر او واپور بزرگتری بود که واپور اول در نزد او حکم زورق را
داشت که سه هزار نظامی هندوستان و بطرف بنبار میبرد و کوه پاره بود که در میان دریا ایستاده بود و مدلول
و له الجوار المنشئات فی البحر کالاعلام در حق او صادق بود و در این مدت آنچه واپور دیده شد تمام بدن
آنها را با رنگ سیاه رنگ کرده‌اند و این واپور بزرگ تمام سفید بود و این بجهت حرارت هوای هندوستان
است که رنگ سفید حرارت را دفع میکند و نگاه میدارد مثل برف که خداوند عالمیان رنگ او را سفید
کرده است که دوام کند اگر رنگ برف سیاه میشد برفی که در قلهٔ کوه در یک ماه آب میشود در یک هفته آب میشد
واقعهٔ پنجاه و سیم مریض شدن طفل هفت که تقریباً ده سال از عمر او گذشته بود در این روز سنهٔ
هزار و دویست و نود و نه هجریه و مرتعش شدن نصف بدن او و لال گشتن زبان و شفا یافتن او با عجاز
حضرت امیرالمؤمنین علیه‌السلام ❊ در عصر روز پنجشنبه بیست و هشتم ماه صفر بشرحی که مرحوم حاج نوری رضوان

الله علیه در کتاب میزان السماء نقل فرمود و تفصیل آن در شغل خود مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی

واقعهٔ پنجاه و چهارم ورود عساکر جنرال غلام حیدر خان در ورود منزل بلخ در این روز در سنهٔ

هزار و سیصد و شش هجری و تفصیل این اجمال بموجب نوشتهٔ امیر عبد الرحمن خان حکمران افغانستان در فصل

یازدهم از مجلد اول کتاب تاریخ خود بدین نهج است که در ذکر گذارشات سال هزار و سیصد و پنج و شش

هجری بعد از ذکر وقایع چند گوید که سه سال قبل از این شورش بمن اطلاع داده بودند که محمد اسحق خان

بیشتر از مبلغی که محاسبهٔ آنرا بمن میدهد از مالیات جمع آوری مینماید و بیشتر از مبلغی که بجهة تمام لوازمات

از مالیات ولایات میگیرد پول دارد چون این حال مقرون بدرستکاری نبود پس از وصول اطلاع یکی از

مامورین خود را فرستادم که محاسبات محمد اسحق را رسیدگی نموده راپورت صحیحی در این باب بمن بدهد اگرچه

میگفتند خیالات محمد اسحق خان نسبت بشما صادقانه نیست ولی من نمیتوانستم بقبول نمودن حرفی برخلاف

او خود را مجبور نمایم و در چند مواقع دیگر نیز همین قسم اطلاعات بمن رسید نه فقط از این اخبارات تجاهل

مینمودم بلکه بمردم جداً قدغن میکردم که برخلاف محمد اسحق خان اظهاری ننمایند تا اینکه در سال بعد

باو نوشتم بملاقات من بیاید و محاسبات خود را بیاورد خودش متعهد رشد باینکه ناخوش است و حساب

را بدست یکی از عمارنین خود فرستاد در این وقت بمن خبر رسید که افساد از اندازه گذشته اکثر مردم را قسم

قرآن میدهد که باو وفاداری نمایند اشخاصی که قسم نمیخورند یا تنبیه میکند یا بقتل میرساند و وقتی شنیدم

مشار الیه ناخوش است یکی از اطباء دربار خودم موسوم بعبد الشکور خان را که حال در کابل است بجهة معالجه

او فرستادم آن طبیب زیرا که بمن نوشت مرض سردار مرضی است نفسانی نه جسمانی که تا این طور بمن رسانید که

ابداً علتی ندارد مگر اینکه نسبت بشما عداوت دارد با وجود این اطلاع و راپورتهای دیگر که اتصالاً بوسائل

متعدده بمن میرسید در باور نمودن صدق آنها تردید داشتم و مقارن این اوقات بمرض طولانی بطور

شدت گرفتار شدم که تا چند ماه امتداد داشت و در ماه شوال هزار و سیصد و پنج هجری در منزل ییلاقی

خود در کوهستان لغمان که تقریباً چهار فرسخ از کابل مسافت است خیلی سخت مریض شدم و تا ماه ذی الحجه امتداد

داشت و هیچکس غیر از اطباء دربار و نوکرهای شخصی من اجازه نداشت بدیدن من بیاید و چون اشخاصی که

میخواستند برای کار و یا ملاقات نمایند همیشه حتی در حالتیکه مریض بودم بمن دسترس داشتند در این هنگام

که کسی مأذون نبود نزد من بیاید در شبهه افتادند لهذا در افواه منتشر شد که وفات یافته ام و از مردم

پنهان است محمد اسحق خان بیوفا چون خبر وفات مرا شنید ادعا نمود که جانشین امیر اوست و امارت باو

تعلق دارد و خیلی از رعایای وفادار مرا فریب داده اظهار داشت که چون امیر همیشه بطور برادر و فرزند

بامن رفتار مینمود استحقاق من بامارت از دیگران بیشتر است ونیز اظهار داشت که خیال دارم فوراً بطرف
کابل حرکت نمایم که مملکت افغانستان بتصرف انگلیسها نیاید چون همینکه ببینند مملکت بی صاحب است
دور نیست چنین اتفاقی بیفتد انگاه از روی واقع مشغول اقدامات گردید مسکوکاتی باسم خود سکه نمود
کردن انها باین عبارت نقش بود لا اله الا الله امیر محمد اسحق خان وقتی این خبر بمن رسید جنرال غلام حیدر خان
نایب سالار وجنرال کمال خان وکماندان عبد الحکیم خان ومعلم نظامی ومشاور شخصی من ونواده جنرال
شهاب الدین خان که اول معلم توپخانه افغانستان بود وحال رئیس توپخانه فیلی در کابل است وجنرال
فیض محمد خان که رئیس فوج خاصه است ودیگرانرا باچهار فوج سواره نظام وسیزده فوج پیاده نظام و
بیست وشش عراده توپ وزرادخانه باضباطان بجنگ محمد اسحق خان فرستادم وازطرف دیگر سردار عبدالله خان
طوخی که دران وقت حاکم قطغن وبدخشان بود وحال دائم الحضور است ازطرف مشرق بجانب بلخ حرکت نمود
بتاریخ دهم محرم سنه هزار وسیصد وشش عساکر جنرال غلام حیدر خان در دو منزلی بلخ وارد ومهیا گردید بتاریخ
شانزدهم محرم سنه مذکور عساکر سردار عبدالله خان باجنرال مذکور ملحق گردید ودر تاریخ بیست ودوم محرم
در دره غزنیک که سه میل بطرف جنوبی تاشقرغان میباشد جنگ واقع شد واین جنگ خیلی شدید ومفصل
بود زیرا که لشکر محمد اسحق خان که تعداد ان بیست هزار الی بیست وچهار هزار نفر بودند باخودش وپسرش
اسمعیل خان جد وجهد مینمودند که فاتح شوند چرا که میدانستند این جنگ اقبال وادبار طرفین را مشخص
خواهد نمود تا انجا که گویند از صبح زود تا خیلی از شب گذشته سردارها وهمه مردم لشکر باکمال تندی وثبات
قدم میجنگیدند وازطرفین اینقدر کشته وزخمی شده بودند که بحساب در نمی امدند ودر این بین وقتی
یکدسته از لشکر من باسردار عبدالله خان وجنرال کمال وکماندان محمد حسین خان وعبد الحکیم خان از قلب
لشکر دور افتاده از عساکر محمد اسحق خان شکست سختی خوردند وازطرف دیگر چون بین جنرال غلام حیدر
خان ودشمن جنگ اشتداد یافت بعضی از سردارهای نمک بحرام بجنرال محمد حسین خان هزاره ملحق شده
بطرف تپه که محمد اسحق خان انجا بود بتاخت رفتند که براو سلام نمایند ومشار الیه بواهمه اینکه لشکر او
شکست خورده است واین جمعیت بطرف او میتازند که او را اسیر نمایند رو بفرار نهاد ولشکر او تا مدتی
بعد از غروب که هوا بکلی تاریک شده بود باجنرال غلام حیدر خان مشغول جنگ بودند وخود محمد اسحق
خان بعجله هرچه تمامتر مشغول فرار بود وچون بلشکرش خبر رسید که سردار انها فرار کرده خود را باختند
واخر الامر شکست خوردند خلاصه در تاریخ بیست ودوم محرم سنه هزار وسیصد وشش هجری جنرال
غلام حیدر خان این فتح بزرک را حاصل نمود وازطرف دیگر یکدسته از لشکر من که شکست خورده بودند

شکست یافتن اسحق خان

فرار کردن اسحق خان

(خان)

چنان سراسیمه فرار میکردند که تا رسیدن بکابل ابداً در هیچ جا قرار نگرفتند واکثری از آنها بدون اینکه بکابل بیایند بوطن وخانهٔ خود رفته انتشار دادند که جنرال غلام حیدر خان مقتول شده وتمام لشگری که بجنگ محمّد اسحق خان رفته بودند متفرّق شده اند وفی الواقع حکمرانی من باتمام رسیده ولی من رویّهٔ بعضی از حکمرانهای افغانستان را معمول نداشتم که بمحض شکستی که بآنها میرسید میگریختند بلکه کمال بردباری تحمّل نموده بکون انتظار کشیدم خوشبختانه صبح روز دیگر بعد از آنکه لشگر شکست خورده بکابل رسیده بودند خبر فتح لشگر من وشکست دشمن رسید واین قضیه ثابت نموده که فتح ونصرت بدست خداست با اینکه عساکر دشمن اوّلا فتح کرده بودند ولشگر من شکست خورده بودند ولی چون مشیّت خداوندی براین تعلّق یافته بود که شخص من حکمران اهالی افغانستان باشم دشمن فرار نمودند وفتح قسمت من گردید وبعضی از صاحبمنصبهای محمّد اسحق خان تاختند نزد او رفته بودند که خبر فتح لشگر او را باو بدهند مشار الیه حرف آنها را قبول نکرده همانجا همه را بقتل رسانید گفته بود اینها خائن میباشند میخواهند مرا بمکر وحیله گرفته بدست دشمن بسپارند ودر پاداش خدمات نمایانی که جنرال شجاع من غلام حیدر خان کرده بود نشان الماس دیگری بجهت او فرستاده او را برتبهٔ سپهسالاری ترکستان ارتقا دادم وحال هم دارای منصب مذکور میباشد

واقعهٔ پنجاه وپنجم

خاقان مغفور ناصر الدّین شاه قاجار علیه الرّحمه در سفرنامهٔ عراق عجم که بقلم مبارک خود رقم فرموده در روزنامهٔ پنجشنبه عاشورای سنهٔ هزار وسیصد وده هجری که اردوی همایونی وسراپرده اش در ناشتیان بوده فرموده روز عاشورا بود بعد از نهار روضه خوانها آمده روضه خواندند ودسته جات سینه زن از فرّاش وسربازها وغیره آمده سینه زدند یکدسته سینه زن شیانی هم آمدند سنگ میزدند تمام روز را در منزل بودیم

واقعهٔ پنجاه وششم

شاهنشاه خاطر آگاه مظفّر الدّین شاه قاجار علیه الرّحمه در سفرنامهٔ سفری که در سنهٔ هزار وسیصد وهفده هجری برای تشیید مبانی وداد وتجدید عهد اتّحاد با سلاطین اروپ و کسب وسائل ترقّیات وکسب فوائد معلومات غریبهٔ فرنگستان نمود در روزنامهٔ پنجشنبه دهم محرّم الحرام رقم فرموده امروز که روز عاشوراء است در باسمنج توقف شد واز صبح حاضر برای مراسم عزاداری وزیارت عاشوراء شده بودیم جناب اشرف صدر اعظم بحضور آمدند جناب آقای مجتهد وآقا سیّد حسین پسر ایشان و میرزا حسین خوانساری روضهٔ خوبی خواندند بعد زیارت عاشورا کردیم جناب اشرف صدر اعظم رفتند موثّق الدوله وامیرها در جنگ وبعضی دیگر از نوکرها که شب عاشورا بجهت چهل ویک منبر بشهر تبریز رفته بودند قبل از ظهر مراجعت کردند از موثّق الدّوله گذارش حالات وامورات شهر تبریز را پرسیدیم وبعرض رسانید بعد نهار خوردیم در سر نهار وزیر همایون بحضور آمد با او فرمایش وصحبت داشتیم وبعد

ازنهار خوابیده عصر که برخاستیم آصف السلطنه وامین حضرت وبعضی دیگر از عمله خلوت در حضور بودند امروز دسته جات سینه زن ونوحه گر متعدد بودند که با طبل وشیپور وبا لابان نوحه گری وتعزیه داری کامل کردند اگرچه خود ماندیدیم اما عرض کردند که خوب بودند امروز هم تیغ زده بودند وتا عصر نوحه گری ومراسم تعزیه داری کاملا بجا آوردند بحمد الله اینجا هم موفق باین فیض وسعادت کامل شدیم ولیعهد که از میانج بشهر تبریز مراجعت کرده بود که در دهه عاشوراء مراقب نظم شهر باشد در کمال خوبی از عهده برآمده وامشب دوشنبه وشب یازدهم از شب گذشته بنا بسمیج آمده شرفیاب حضور شد بعد شام خورده استراحت کردیم)

واقعهٔ پنجاه وهفتم در روز یکشنبه دهم محرم سال هزار وسیصد وبیست هجری مرحوم حاج سید جعفر فرزند حجة الاسلام رشتی وفات کرد در کتاب کشف الخبیه در ذکر تواریخ موالید ووفیات علماء اعلام در ذیل ثمرهٔ چهل ویکم گوید مرحوم حجة الاسلام رشتی حاج سید محمد باقر بن سید محمد تقی بن سید محمد زکی بن سید محمد تقی بن میر قاسم بن میر اشرف بن میر قاسم بن میر هدایت بن میر هاشم بن میر سلطان علی قاضی بن علی بن محمد بن علی بن محمد بن موسی بن جعفر بن اسمعیل بن احمد بن محمد بن احمد بن محمد بن ابو محمد قاسم الأعرابی بن شاه حمزة بن الامام موسی الکاظم علیه السلام از اعیان علماء واول کسیست که در علمای شیعه ملقب بحجة الاسلام گردید تولدش سنهٔ هزار وصد وهشتاد ویک هجری ووفاتش دو ساعت بعد از ظهر یکشنبه دوم ماه ربیع الثانی سال هزار ودویست وشصت قبرش در میان ضریح بقعهٔ واقعه در دار الان مسجد سید در محلهٔ بید آباد اصفهان واورا فرزندی چندی بوده از آنجمله مرحوم حاجی سید جعفر وفاتش روز یکشنبه دهم محرم سنه ۱۳۲۰ وجناب حاج میرزا محمد حسین جعفری فرزند مرحوم حاج میرزا هاشم بن حاج سید جعفر مرقوم است .

وفات حاج سید جعفر رشتی

(قسم چهارم در ذکر وقایع مستمرهٔ این روز است)

یعنی وقایع وحوادثی که هر سال در روز عاشوراء اتفاق می افتاده وبعضی از آن وقایع الی الآن هر ساله در این روز واقع میشود **واقعهٔ اول** بموجب مسطورات اخبار الدول وحبیب السیر در هر سال روز عاشوراء ملکی بفرمان خداوند منان اصحاب کهف را از پهلو بپهلوی دیگر میگردانند تا زمین جسد ایشانرا فاسد نکند ودر تفسیر منهج الصادقین وخلاصة الأخبار ودر جزو اول نزهة المجالس نیز انقلاب اصحاب کهف را در این روز نوشته اند کما قال الله تعالی وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ بدانکه حکایت وقصهٔ اصحاب کهف بنحویست که عقول در آن حیران است واز قصه های عجیبه وغریبه ایست که در قرآن مجید ذکر شده آن ودر این قصه دلائل وعلائمی است برکمال قدرت حضرت حق جل شانه وتفصیل این قصه بطور تلخیص وتلفیق از کتب تفاسیر وتواریخ بدین نهج است که بعد از رفع حضرت عیسی ع طایفه ترسا ونصاری تعدی وطغیان

اصحاب الکهف قصه عجیبه

کردند و از احکام انجیل قدم بیرون نهادند بمرتبه که خواهش و میان ایشان بسیار رسید به پرستش اصنام

قیام نمودند (بطروس) که او را شمعون نیز میگفتند و فیلوس که از حواریین عیسی علیه السلام بودند مدت بیست و

پنجسال در مملکت روم مردم را بدین و آئین حضرت عیسی میخواندند و طریقه آنجناب را ترویج مینمودند

تا آنکه بدست امپراطور مرد شهید شدند و همچنین را میش بن یوحنا که او نیز در شمار حواریین بود

در زمان سلطنت خود رمذگاری مردم را بدان دین و آئین بداشت و از طریق جهالت و ضلالت باز داشت

لاجرم جمعی از مردم روم بر دین عیسی بودند اما مذهب خود را پوشیده میداشتند که اگر عقیده ایشان بر

قیاصره روم معلوم میشد عرضه دمار و هلاک میگشتند و چون زمان سلطنت و حکومت دقیانوس در

رسید او نیز بر سنت سلاطین سلف دشمن مسلمین بود و بسیار جبار و ستمکار بود و مردم را از دین [?]

عیسی منع مینمود و هر کس از پیروان عیسی را میدید بقتل میرسانید و برای تسخیر ممالک در شهرها

میگشت تا رسید بشهر افسوس در آنجا محلی بنا کرد برای بتان که معبود او بودند و اهل آن شهر را بپرستش

آنها تکلیف نمود هر کس سخن او را می شنید خلاص بود و هر که تمرد مینمود او را میکشت بسیاری از مردمان از خوف

او گریختند و برخی که باقی ماندند پنهان و متواری گشته ملتجی شدند بدرگاه حضرت رب الارباب و دست

نیاز بدرگاه بی نیاز برداشته با تضرع و زاری میگفتند رَبُّنا رَبُّ السَّمٰواتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ

اِلٰهاً و اصحاب کهف از اهل آن شهر بودند و ایشان شش تن از بزرگ زادگان دولت و اعیان مملکت بودند

و از اهل ایمان و پیروان حضرت عیسی بشمار میرفتند چنانکه حق سبحانه و تعالی فرموده اِنَّهُمْ فِتْيَةٌ

آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْناهُمْ هُدىً بدرستیکه ایشان جوانانی بودند که از روی صدق ایمان آورده بودند بپروردگار

خویش و بیفزودیم ایشان را راه نمودی یعنی ثبات و یقین بوسیله زیادتی لطف و توفیق و اسامی

ایشان بدین نهج است (۱) تملیخا بفتح فوقانی و سکون میم و لام مکسور و تحتانی ساکن و خاء معجمه و الف

و این لفظ بمعنی مرک دیده است (۲) مکسلمینا بفتح میم و سکون کاف و سین مهمله مفتوحه و لام ساکن

و میم مکسور و تحتانی ساکن و نون و الف و این لفظ بمعنی بزرگ است و او رئیس آن جماعت بود (۳)

مرطونس بفتح میم و سکون راء مهمله و طاء مهمله مضمومه و واو ساکن و نون مفتوح و سین مهمله ساکن

و این لفظ بمعنی قوت دهنده است (۴) تبیونس بفتح تحتانی و سکون فوقانی و موحده مضمومه و واو ساکن

و نون مفتوحه و سین مهمله ساکن و این لفظ بمعنی شفا دهنده است (۵) سارینوس با سین مهمله و الف

و راء مهمله مکسوره و تحتانی ساکن و نون مضمومه و واو ساکنه و سین مهمله و این لفظ بمعنی عزت دهنده است

(۶) آبنان بفتح همزه و سکون موحده و بین مهمله و الف و نون و این لفظ بمعنی نیکو نگارنده است

وقائع اصحاب کهف حال الاتصاف [?]

اسامی اصحاب کهف که شش تن بودند

بالجمله ایشان بزرگزاده واز اصحاب دیوان دقیانوس بودند تا انشرط که در شکفتن دین واجب بود ایشان رعایت
نکردند و روزی از شهر بیرون آمده بنمازگاه رفتند و از روی تضرع و زاری بعبادت مشغول گشته میگفتند
خدایا شر این طاغیه را از ما کفایت کن جمعی از گماشتگان دقیانوس ویرا از قضیه ایشان خبر دادند دقیانوس
در غضب شده جمعی را در طلب ایشان فرستاد چون ایشان را با جامه های عبادت و روهای خاک آلود و
چشمهای پر آب نزد او حاضر کردند از ایشان پرسید که شما کرا میپرستید بمفاد آیه کریمه وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ
خداوند قادر غالب دلهای ایشان را قوی گردانید چنانکه در برابر قیصر صف زده بایستادند و از او ابدا
بیم نکرده گفتند رَبُّنَا رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُوَ مِنْ دُونِهِ إِلٰهًا پروردگار ما آفریدگار آسمانها
و زمین است و جز او را هرگز خدای نخواهیم دقیانوس از سخنان ایشان در خشم شد و خواست بی توانی ایشان
از زندگانی باز دارد در خاطر آورد که ایشان از اصحاب دیوان و اعیان مملکت میباشند مبادا در قتل
ایشان فتنه حادث شود بفرمود تا علامتهای نظام لشکر بلکه هر حلی و زیوری که با ایشان بود بگرفتند و گفت
سه روز شما را مهلت میدهم تا در کار خود اندیشه کنید و بعد از سه روز اگر بر دین اول باشید شما را
سیاستی کنم که خلایق از آن عبرت گیرند پس ایشان از مجلس قیصر بیرون آمدند و از بهر مشورت انجمن کردند
از میانه مکسلمینا که رئیس ایشان بود گفت چون ما از این قوم کناره جستیم و از خدای ایشان بیکسو شدیم
پادشاه از این خصومت هرگز فرود نخواهد شد و عاقبت بر قتل ما فرمان خواهد داد پس بهتر آنست که پیش
از آنکه در بند بلا در آئیم از این بلد بیرون شده بگوشه گریزیم جمله او را هم رای شده هر یک بخانه خویش رفته
از مال پدر چیزی برگرفتند و باتفاق از شهر بیرون شدند و باطراف کوه و بیابان گریزان بودند ناگاه
در بین راه بمرد گوسفند چرانی برخوردند چون مرد شبان ایشان را دهشت زده در راه و بیراه بدید بدانست
که ایشان جوق گریختگانند پس قدم پیش نهاد و گفت شما از کجا میآئید گمانم آنست که از حضرت قیصر گریخته
آید گفتند تا هرگز سخن بکذب نگفته ایم همانا از ظلم و ستم قیصر بیرون شده ایم گفت از بهر چه ایشان صورت
حال را مکشوف داشتند شبان گفت سخن شما پسند بده افتاد اگر فرمائید من نیز در دین شما در آیم و با شما
موافقت نمایم ایشان درخواست او را پذیرفته ایمان بدو عرضه داشتند مرد شبان دین حق گرفت و گوسفندان
را برفیق خود گذاشته از قفای ایشان روان شد و او را سگی بود قطمیر نام و قطمیر یعنی شکار کننده است
آن سگ نیز در عقب صاحبش روان شد ایشان ترسیدند که چون در جائی پنهان شوند از بانک آن
سگ دشمنان بدیشان راه یابند با شبان گفتند این سگ را دور کن شبان گفت زمانی مدید است که این
سگ با من میباشد مقتضای مروت نیست که من او را از خود دور کنم شما او را باز دارید ایشان هرچند

حاضر کردن دقیانوس اصحاب کهف را

همراه شدن شبان با اصحاب کهف

او را سنک زدند برنگشت و از ایشان جدا نشد و چون مبالغه نمودند آن سک بسخن در آمد گفت چرا مرا
میزنید من بدین جفا از شما جدا نمیشوم و بروایت دیگر گفت چرا مرا میرانید من خدای خود را قبل از شما
شناخته ام و بنقل دیگر گفت مرا نزنید من دوستان خدا را دوست دارم چون شما بخوابید من شما را پاسبانی
کنم و در تفسیر مجمع البیان نقل فرموده که سک با ایشان گفت ما تریدون منّی لا تخشوا جانبی فانا احبّ
اولیاء الله فناموا حتّی احرسکم چه میخواهید از من مترسید از جانب من بد رستیکه من دوست دارم دوستان
خدا را بخوابید تا پاسبانی کنم شما را و در حبیب السّیر گوید آن سک بسخن در آمد و با ایشان گفت عجب حالی
است که من همراهی مسلمین میکنم و پروردگار عالمیان را مطیعم میخواهند مرا بضرب سنک بجانب کفّار
روان کنند ایشان از سخن آن حیوان در حیرت فرو رفتند و از کرده خویش پشیمان شدند بمصاحبت او
رضا دادند در تفسیر صافی از حضرت صادق صلوات الله علیه روایت کرده که فرمود لا یدخل الجنّة من
البهائم الّا ثلثة حمار بلعم بن باعورا و ذئب یوسف و کلب اصحاب الکهف داخل بهشت نمیشود از حیوانات
مگر سه حیوان دراز گوش بلعم بن باعورا و گرگ حضرت یوسف و سک اصحاب کهف و ما این حدیث شریف را
در مقاله هشتم از باب سیّم کتاب درر السّنیّة نیز مرقوم داشتیم بالجمله اصحاب کهف بهمراهی سک و شبان
راه بیابان پیش گرفته همی خواستند تا خود را در گوشهٔ مخفی نمایند مرد شبان گفت در این کوه که برابر ماست
غاریست بس عریض که هیچ آفریده آنجا نشود مگر اینکه من در هنگام باران و سرماها گاهی گوسفندان خود را
در آنجا برده ام اگر خواهید در آنجا پنهان شویم ایشان رای او را صواب دیدند روی بدان غار نهاده در
آن قرار گرفتند و چون در آن غار در آمدند گفتند رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا
پروردگارا ما را از نزد خود بخشش کن و رحمتی فرست و آماده کن برای ما در این کار راه رشد و نجاتی
مع القصّه چون ایشان داخل غار شدند از شدّت خستگی و گرسنگی سر نهادند تا زمانی بیاسایند
حق سبحانه و تعالی خواب بر ایشان مستولی کرده همانجا بخفتند و قطمیر چنانکه رسم سگانست دستهای
خود را دراز کرد و سر در میان هر دو دست خود نهاده در پیشگاه غار بخفت چنانکه حق سبحانه و تعالی فرموده
وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ را نوشته با خود دارد از نیش مار متضرّر نشود و بالجمله روز دیگر دقیانوس
آگاه شد که آن شش تن جوان در طریق عیسویان سلوک مینموده اند و از شهر فرار کرده اند در خشم شد
و جمعی را بطلب ایشان فرستاده مدّت یکماه در کوه و بیابان میگشتند ابداً اثری از ایشان ندیدند دقیانوس
پدران ایشان را گرفته از ایشان استفسار حال نمود گفتند ما نمیدانیم کسانیکه ایشان را دیده اند میگویند
در فلان کوه غاریست در آن غار رفته اند دقیانوس با ده هزار نفر لشکر متوجّه آن کوه شد چون بدر غار

در تفسیر منهج الصّادقین از زاد المسیر نقل کرده که آن سک سرخ و شکمش سفید و دمش ابلق و نامش قطمیر یا قطور یا حمران یا صهبا یا ریان بود و از تفسیر تعلبی نقل نموده هر کس که وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ

رسید حق تعالی رعبی برایشان گماشت که هیچکس را زهرهٔ آن نبود که در آن غار در آید در ناسخ گوید چنان
خفته بودند که هیچکس را از بیم توانائی دیدار ایشان نبود چنانکه حق سبحانه و تعالی میفرماید لَوِ اطَّلَعْتَ
عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا پس اعیان دولت بادقیانوس گفتند که تو را غیر
از کشتن ایشان چه کار است در این غار را برایشان مسدود نما تا از گرسنگی و تشنگی بمیرند دقیانوس
فرمان داد تا در غار را با سنگ و آجر و گچ محکم گرفتند و گفت بهمین حال باشند تا به بینم خدای چگونه ایشان را

اصحاب کهف در تفسیر منهج الصادقین

نجات میدهد در تفسیر منهج الصادقین آورده که چون دقیانوس در غار برایشان استوار کرد و بدار الملک باز
گشت در اندک زمانی تند باد اجل بنای حیوتش در هم شکست و آن همه ملک و مال و جاه و جلال متلاشی
گشت و بعد از وی چند پادشاه دیگر در آن ممالک و مملکت تصرف کردند تا نوبت سلطنت بملک تندروس رسید
و او از صلحای آن روزگار و متورع و خدا ترس بود و اکثر اهل زمان او را در حشر جسد شبهه افتاده منکر
آن شدند و هر چند ملک ایشان را پند میداد سود نمیکرد پس حق تعالی خواست که دلیلی بر حشر جسد با ایشان
بنماید در آن زمان در آن غار را بدست مردی الیاس نام که یکی از شبانان آن شهر بود مفتوح گردانید اصحاب
کهف را از خواب بیدار نمود و ما کیفیت انتباه اصحاب کهف را با خاتمهٔ امر ایشان در بیست و سوم ابنماه ذکر
خواهیم نمود بالجمله بمدلول کریمه وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا از آن روز که ایشان
در غار بخفتند تا آن روز که از خواب بیدار شدند سیصد و نه سال گذشته بود و حضرت الی بالای آن غار را کشود
تا باد برایشان فرو آید و در هر سال روز عاشورا ملکی بفرمان خدا ایشان از پهلو بپهلوی دیگر میگردانند
تا زمین جسد ایشان را فاسد نکند و بروایت دیگر در هر شش ماه ایشان را از پهلو بپهلوی دیگر میخوابانند
چنانکه حق سبحانه و تعالی فرموده است وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ
و پندارے ایشان را بیدار زان که چشمهای ایشان گشوده است و حال اینکه ایشان خفتگانند و میگردانیم
ایشان را بدست راست و بدست چپ تا زمین بمرور ایام جوانب ایشان را که متصل است بزمین نخورد در حبیب
السیر گوید رفتن اصحاب کهف بغار بعد از رفع مسیح واقع گشت و زمرهٔ از مورخین بر آنند که دخول ایشان

اجتماع مرتاضان در قصر هرثمة بن اعین

در غار قبل از بعثت عیسی علیه السلام بود و ظهور ایشان بعد از رفع عیسی و العلم عند الله **واقعهٔ دوم**
اجتماع مرتاضان در قصر هرثمة بن اعین در مجلد سیم نامهٔ دانشوران در ذیل ترجمهٔ ابو الصلت هروی در ضبط
لفظ (مُنَسْتِير) گوید بضم میم و فتح نون و سکون سین مهمله و کسر تاء مثناة موضعی است بین شهر مهدیه
و سوسه از افریقیه و آن موضع مشتمل بر پنج قصر که باره محکم مرتفع محیط است بر تمام آنها و جماعتی از اهل
زهد و عبادت در آن موضع سکنی کنند و هرثمة بن اعین در سنه یکصد و هشتاد در زمان خلافت هرون الرشید

که مأوای ملک بود قصری عظیم و بنائی عالی در آن موضع بنا نمود و در روز عاشورا از هر گروه از مردم بدان محل
گرد آمدند و در یکی از حصنهای آن موضع مسجدی عالیست که پیوسته در آن مسجد یکی از زهاد و اهل علم امامت
و ریاست بر مسلمانان داشته و جماعتی از صلحا و اهل قدس و تقوی و مردمان وارسته همواره در آن
مکان اعتکاف داشتند و در قبلهٔ آن موضع دو قلعهٔ بزرگ و محلی وسیع بود که اهالی آن مملکت از دور و
نزدیک بدانجا حمل داده بجهت شرافت دفن مینمودند و مردمان قیروان آن محل را زیاده محترم میداشتند
همه ساله مالی زیاد بجهت خیرات و مبرات بدانجا حمل مینمودند و در قرب منستیر معدن نمک است که باکثر
بلاد قیروان از آنجا حمل میشده است **واقعهٔ سیم عزاداری شیعیان در دیار مصر** در ناسخ التواریخ

عزاداری شیعیان در دیار مصر

آورده که در سال سیصد و شصت و سه از تاریخ هجری جماعت شیعی در مصر روز عاشوراء عددی
عظیم فراهم میشدند و بر سر قبر کلثوم و نفیسه که از سادات فاطمی بودند حاضر میگشتند و از رجال مغرب و فرسان
ایشان با شیعیان مصر همدست و همداستان شده بر حسین علیه السلام میگریستند و قتلهٔ آنحضرت را لعن مینمودند
و در سب و شتم آنها میکوشیدند و دکاکین و حوانیت را در می بستند و جامه ها را چاک میزدند و هر کس
در آن روز نفاق مینمود بد میگفتند و المعز لدین الله مردم شیعه را حمایت مینمود و نیرومند و توانا میداشت
و تا زوال دولت بنی فاطمه سوگواری حسین علیه السلام قوتی تمام داشت و تاکنون که تاریخ هجری هزار و دویست و نود
و یک میرسد مشهد الحسینی در مصر معروفست و مردمان بزیارت آن قبر حاضر میشوند و آداب تکریم مرعی میدارند
و در ایام اخشیدیه و کافوریه سپاهیان کافور و سودان از اهل مغرب با مردم شیعه از راه تعصب خصومت میکردند
و چون در طرق و شوارع با مردم ملاقات میکردند میپرسیدند که خال تو کیست اگر میگفت معویه او را تکریم مینمودند
و اگر خاموش میشد او را میرنجانیدند و اذیت میکردند و چیزی که با او بود میربودند و اگر دافع نبود جامهٔ او را
مأخوذ میداشتند **توضیح و تبیین** در مجمع البحرین در مادهٔ حنت گوید فی الحدیث کان لی حانوت فی السوق و هو
کان الخمار و الحانوت و کان البایع واختلف فی وزنها فقیل اصلها فعلوت مثل ملکوت من الملک و رهبوت
من الرهبة لکن قلبت الواو الفا لتحرکها وانفتاح ما قبلها کما فعل بجالوت والجمع الحوانیت و در کتاب منتخب اللغات گوید
حانوت دکان شراب فروش و هر دکان که باشد و بمعنی شراب فروش نیز آمده **واقعهٔ چهارم ذبح شدن**
گاو و گوسفند بسیار در نزد مدفن سر فرزند پیغمبر مختار در ناسخ التواریخ گوید در روز یکشنبه هشتم جمادی الآخرة

ذبح گاو و گوسفند بسیار در مدفن سر مقدس

سال پانصد و چهل و هشت هجری سر مقدس امام حسین علیه السلام را بقاهرهٔ مصر در آوردند تخت در کافوری
نهادند و از آنجا در سرداب جای دادند بتقدیسی که در محل خود بیاید انشاء الله تعالی و نیز در آن کتاب گوید و از سرداب
آن سر مقدس را بقصر زمرد در جنب قبهٔ دیلم بباب دهلیز الخدمه مدفون ساختند و مردمان چون از برابر قبر عبور

مینمودند

مینمودند و منبر را میبوسیدند و امیر سیف المملکه و قاضی مؤتمن بن سکین روز سه شنبه دهم جمادی الاخره بزیارت آن قبر حاضر شدند در دهر بود بعاشوراء در برابر آن قبر شریف شترهای بسیار نحر مینمودند و گاو و گوسفند بیشمار ذبح میکردند و با علی صوت نوحه میکردند و میگریستند و قاتلان حسین علیه السلام را لعن میکردند و سب و شتم مینمودند و کار بدینگونه داشتند تا دولت بنی فاطمه بنهایت رسید **واقعهٔ پنجم** عزاداری ملک افضل بوجه اکمل در مسجد رأس الحسین علیه السلام در قاهرهٔ مصر بدانکه افضل بن امیر الجیوش بدر الجمالی مشهور بشاهنشاه و ملقب بملک افضل در شمار وزراء و امراء مستنصر و مستعلی مصری بود و ایشان از خلفای بنی فاطمه بودند که در مملکت مصر فرمانگذار بودند چنانکه احوال هر یک از ایشان انشاء الله الرحمن با شرح و بیان در جای خود مذکور خواهد شد در ناسخ التواریخ گوید در ایام ملک افضل در مصر روز عاشوراء مسجد حسینی را سراسر حصیر میگستردند و گاهی حصیر را واژگون می افکندند و ملک افضل در صدر مجلس جای میگرفت و قاضی و داعی در یمین و یسارش جلوس میکردند و قراء نوبت بنوبت قرائت مینمودند و شعراء آن مراثی که در شهادت سید الشهداء علیه السلام انشاء کرده بودند انشاد میکردند و مردم صیحه و فریاد میزدند و سفره از حرم میگستردند که چند هزار کس را بس باشد و بقانون سوگواران از گردهٔ جوین و نانهای گوناگون و عدس و ملوحات و مخللات و اجبان و عسل و فطیر مائده میکردند و هنگام زوال آفتاب جماعت با ناله و عویل بیرون میشدند تا اهرام میرفتند و دکاکین و حوانیت را در می بستند و بازارها را تعطیل مینمودند تا شامگاه فرا میرسید و چنین بود که بعد از دفن سر مبارک در مصر مردم مصر بدینگونه سوگوار میشدند بلکه از بدو دولت فاطمیین شیعیان مصر این شعار بدست میداشت **واقعهٔ ششم** آمدن مرغ در روز عاشوراء در مشهد حضرت سید الشهداء در کتاب حبیب السیر گوید در عجائب المخلوقات لغوی مسطور است که مرغی هر سال در روز عاشورا علی الصباح بمشهد حضرت امام حسین علیه السلام آید تا هنگام غروب نوحه کند و بعد از آن رود تا عاشورای دیگر هیچکس او را نبیند **واقعهٔ هفتم** در آتش رفتن هندیان در روز شهادت سید مظلومان بدانکه از وقایع یقینیه جزمیه مستمره این روز یکی در آتش آمدن هندیان است که جمع کثیر این واقعه را در روز عاشورا برأی العین دیده اند و بعضی از اکابر و بزرگان علمای کربلای معلی کتباً شهادت داده اند که داعی خاضر بودم که جمعی از سادات هندیها ناله کنان و سینه زنان با پای برهنه از روی آتش بزرگی روانه شدند و مکرر این مطلب واقع شد و اثری و اضراری از آتش بایشان نرسید و ما شرح این واقعه را در روز نهم این ماه بر وجه مستوفی ایراد نمودیم **واقعهٔ هشتم** اجتماع نهای خدمتکاران بدور علم بی بی در هند در خاتمهٔ طرائق الحقائق در ذکر حیدرآباد دکن و کیفیت عزاداری اهالی آن در شب عاشورا و کیفیت سواری نعل صاحب که شرح آنرا در اوائل اینماه بتفصیل ذکر نمودیم گوید و در روز عاشورا از نهای خدمتکاران از ازدحام نموده بدور علمی که

معروفست بعلم بی ویران جواهرات نصب شده بر سینه زنند و مویه نمایند و شبیه بسیار ساخته نزدیک زوال حرکت کنند و بیرون شهر روند و انها را در آب اندازند و این جمعیت مختلف المذاهب که درشب و روز گرد آمده اند و غالب با اسلحه حرب مسلحند از نظم حکومت چنان منظم است که صدائی جز نوحه بگوش نرسد و نزاعی روی ندهد و در ایام عاشوراء اشخاص بزرگ بر روی تخت نخوابند و پان نخورند و زنهای نواحش با مور مرسومه خود اشتغال نمایند با اینکه هندو بت پرست باشند

واقعهٔ نهم فتنهٔ حیدری و نعمتی در عاشوراء بجا آوردن موهوم و مقاصد بی پا بدانکه از دوران گورکانیان مابین طایفهٔ حیدری و نعمتی کار بمخاصمه میکشید و توضیح این اصطلاح انکه حیدری طایفهٔ از درویش را میگفتند که بسلطان حیدر تونی جد شاه اسمعیل صفوی ارادت میورزیدند و لباس این سلسله کلاه سرخ رنگ پنج ترکی از پوست گوسفند دباغی شده با هر پوستی بود و کف اندازی بر کتف و عصای ضخمی که باصطلاح درویش منتشا میگویند در دست راست و بوقی از شاخ که شاخ نفیر گویند در دست چپ داشتند و طایفهٔ نعمتی ها درویشی بودند که بشاه نعمة الله ولی ارادت میورزیدند و لباس این سلسله کثیف ترین لباسهای اهل ایران بود و سرشان عریان و غالباً دیوانه وضع بودند و در میان این دو سلسله بحدی عداوت بود که محال بود بیکدیگر برسند و صدمه بهم نزنند و این مرض از مریدان مصطلح و پیروان طریقت سد رجا بجمیع طبقات رعایای ایران حتی مردم عامه بازاری که با هیچ طریقت سروکاری ندارند نیز سرایت کرده تبعیت ایشان نموده اسم خود را حیدری و نعمتی گذاشته و غالباً باهم در نزاع بودند و هر ساله در اوقات اجتماع و ازدحام علی الخصوص روز عاشوراء در کافهٔ شهرها و قصبات تمام ممالک محروسه میان اهالی محلات حیدری و مردم محلات نعمتی جنگهای بزرگ واقع میشد و از طرفین کشتار بظهور میرسید و سلاطین صفویه باقتضای پلتیک این آتش را منتها درزدند و عموم مردم ایران را از این رهگذر بر دو قسمت متضاد و بایکدیگر خونخواه و کینه جو کردند و این کینه و مرض مابین مردم ایران متداول بود تا زمان شاهنشاه گیتی پناه ناصر الدین شاه قاجار پس از آنکه شاه مغفور در ضمن چهل سال سلطنت خود بتدریج تدابیر حکیمانه برانگیخت تا این وضع وحشیگری و خونریزی را از میان طبقات مردم ایران برانداخت و اینک سالها است که در تمام محلات حیدری و محلات نعمتی بایکدیگر برادرانه در میآویزند و در ایام عاشوراء و سایر ایام اجتماع و ازدحام بقدر محجمهٔ خون نمیریزد انتهی ملخصاً من کتاب مرآت البلدان والمآثر والآثار

واقعهٔ دهم اجتماع و ازدحام مردمان در چال الحصار طهران در مجلد چهارم مرآت البلدان گوید در محلهٔ سنگلج طهران در حوالی خانهٔ جلالتماب میرزا یوسف مستوفی الممالک وزیر اعظم داخله خالیه از قدیم الایام گودالی بوده و فضای زیادی موسوم بچال الحصار که تا شش سال قبل روز عاشوراء و دهم محرم هر ساله اجتماع

یان چوجان برگیست درهند که میخورند تالبها را سرخ کند کذا فی برهان

فتنهٔ حیدری و نعمتی در عاشوراء

باندیر وحوب مرفع مرض حیدری و نعمتی بتدبیر ناصر الدین شاه

وازدحام غریبی از اهالی طهران آنجا میشد و در زیر هوا غالباً شبیه مقتل کربلا و تفصیل حادثه غم انگیز روز
عاشورا را در میآوردند و جزآن روز سایر ایام واوقات از نقاط بسیار کثیف وجای هرگونه کثافات بود
جناب جلالتمآب آقای مستوفی الممالک ثواب بزرگ و عمل کثیر الخیر نموده دور آنمحوطه را زده چوب بستها
اجری نصب نموده و محوطه آن را باغ عمومی ساخته حالا یکی از نقاط بسیار باصفای شهر میباشد و محل تفرج
عامه است و هوای سنگلج که غالباً بواسطه این محل متعفن بود بسیار سالم ولطیف شده است یک کوچه از محله
سنگلج طهران هم بچالحصار موسوم است **واقعهٔ یازدهم** آمدن اهالی یزد بزیارت مزار شهداء در قریهٔ
فهرج در تاریخ یزد مؤلف عبدالحسین آیتی مسطور است که سه قریه است در پنج فرسخی یزد نزدیک بهم که مهمترین
آنها فهرج است معرب (فهره) و آنها از دهات معتبره آبادیست که اگر متعلق بدورهٔ های یزد باستانی را بنابیر
نباشد بی شبهه از بناهای ساسانیان تواند بود و در هر حال در موقع هجوم وحملهٔ اعراب فهرج نزاخویدک
وجود داشته و آباد بوده و آنچه علامت صحت قضیه ذیل است مزار شهداء وچاههای تاریخی است که در فهرج
است و در سلطنت آل مظفر تجدید و ترمیمی بوسیله کشیدن حصاری گرد مزار صورت بسته و پیوسته آن مزار
محل آمد وشد زوار یزدی بوده وهست هرچند در سنین اخیره بعضی از علما شبهه کرده گفته اند چون
خوابندگان در آن مزار حال شان مجهول است قابل زیارت نیست و نسبت بچند قرن پیش از این که خیلی
رونق داشته اند کی از رونق آن مکان کاسته است ولی هنوز هم در ایام عاشوراء مردم شهر و دهات بزیارت
آنمزار میروند بهر حال شرح قضیه آنجا را مورخین ما باینگونه متعرض شده اند که چون عده از لشگر عرب از
اصفهان حرکت کرده در طلب یزدگرد بیزد رسیدند و اثری از آن شهریار فراری نیافتند در یزد دو دسته
تقسیم شدند یکدسته از راه ریگ شتران وچهارده طبس بخراسان رفتند و دسته دیگر در قریه فهرج یزد
اقامت نمودند آنها که بخراسان رفتند در ریگ شتران که ریگزاری خونخوار و مرگبار و پرخطر است راه را گم
کردند و تشنه ماندند و بیشترشان از تشنگی هلاک شدند و کمترشان نجات یافتند بخراسان رسیدند و چند
نفرشان هم بچنگ مردم اطراف افتاده کشته شدند و گویا قبر دو تن از آنها مالک نام و ابن عمران در چهارده طبس
است واما آنها که در فهرج یزد ماندند تا سه روز سخنی نگفتند و برفع خستگی مشغول بودند و پس از سه روز
مردم فهرج را بقبول اسلام و یا دادن جزیه و یا حاضر شدن برای جنگ دعوت کردند فهرجیان در ابتدا حاضر شدند
که اسلام آورند ولی مردم (فرا) و (خویدک) ایشان را راه زده گفتند این مردم غریب جمعیتشان اندک و نیست کهما
از آنها نگران باشیم ممکن است یک شبیخون در یک شب خونشان بریزیم و از شرشان آسوده شده کیش پدران خویش را
نگهداریم و بار ننگ و عار از گردن بیندازیم تا خلق نگویند که از بیم جان تسلیم شده ایم فی الجمله در همان شب مردم

از اماکن متبرکهٔ یزد مزار شهدای فهرج

فتح فهرج یزد از اعراب

هر سه قریه اتفاق کرده بر سر ایشان ریختند و بگریبان هم در آویختند و تا صبح بازار نبرد گرم بود از طرفین جمعی کشته
شدند و شمار کمی از اعراب هو فوق بفرار شده باقی طعمهٔ تیغ ابدار گشتند و قضیّهٔ چاه را چنین ذکر کرده اند که
زن و بچّهٔ چند همراه اعراب بوده از جملهٔ زن نوفل و دختر حویطب بن هانی با اطفالش بعد از ختم غائله افراد
ان غائله خود را در چاه افکندند و فقط خبری که از این تاریخ بنظر نگارنده نادرست آمده وجود و قتل
وحشی قاتل حمزه و عبد الله بن عمرو عبد الله تمیمی است که در تاریخ یزد مذکور است و حال آنکه از تواریخ
شاهرهٔ مسلّم توان داشت که عبد الله عمرو بیزد نیامده و مقتل او در اینجا نبوده و وحشی نیز در آنموقع از دو دیده
نابینا و مقیم شام بوده و ظنّ غالب آنستکه او عبد الله بن عامر باشد و مورّخین یزد عامر را عمر خوانده اند زیرا
که اعراب عامری در یزد و نقاط دیگر بوده اند و هنوز هم از نژاد شان موجود است و ممکن است که وحشی نامی
هم در این سپاه بوده و حشی دیگری است غیر از قاتل حمزه و اشتباه در اسماء و انساب موجب تزلزل اصل حادثه
نخواهد بود علاوه بر اینکه در جنك آنهم جنك با اعراب غریبی که شناسائی درمیان نبوده اینگونه اشتباهات
عجب نیست بلکه امر طبیعی است و در نتیجه ممکن است اصل حادثه محرز باشد پس از آثار آن دوره یکی مزار شهدا
در فهرج است و دیگر مزار تازیان و غازیان تازیان که گفتیم نام یك محلّه است که میگویند مزار شمد بن احمد بن
ابی بکر بصری و ابو جعفر بن محمّد بن عبید و چند تن از اهل مکّه و جمعی از بنی تمیم و بنی عامر است و بالاخره گروهی از تازیان
اعراب که در آن حادثه کشته شده اند جنازهٔ آنها باینجا منتقل و دفن شده و همچنین بمناسبت اینکه ایشان اهل
غزوه و جهاد بوده اند و در این مزار دیا سوده اند آنجا را محلّه و مزار غازیان گفته اند **واقعهٔ دوازدهم**

حرکت دادن سه هزار نفر از اهالی یزد نخل شاه ولی و نخل میر چقماق را بر شانه های خود در عصر روز عاشوراء

و در تاریخ یزد گوید میدان شاه ولی عبارتست از حسینیّهٔ بزرگی که وصل براستهٔ بازار تفت است و پشت رودخانه
واقع است که آن رودخانه در وسط تفت واقع شده و در آن میدان نخل بزرگی وجود داردکه تشریفات چند
ساله آن در سایهٔ اصلاحات مهمه که در دورهٔ سلطنت اعلیحضرت پهلوی شروع شده منسوخ گشته بنای این
حسینیه و نخل تاریخش ناپید است ولی پیداست که در حدود بنای مسجد شاه ولی بوده است که در سال هزار و
شصت و هفت بنا شده و مسلّما پیش از آن نخل و حسینیّه وجود نداشته و بعد هم اگر واقع شده بود بنام
شاه ولی نامیده نمیشد و از آنجا که ما یقین داریم روزی خواهد آمد که مردم از نخل و نخل بندی و نخل برداری
چیزی نفهمند و ندانند مقصود چیست لهذا برای آگهی آیندگان مناسبست در این زمینه قدری روشن تر
سخن رانده آید و اطلاعی بنسل آتیه داده شود نخل عبارتست از هیکل بزرگی از چوبهای تراشیده و تیرهای بزرگ
که تقریبا بنمونهٔ سرو قطور و عریض ساخته شده و اندامش مانند پنجره است طبقهٔ زیرین آن به تیرهای قوی

اشتباه شدن وحشی قاتل حمزه

و حسینیه و کیفیت نخل

وصل شده برای حمل و نقل و نخلبندی در قدیم عنوان داشته ولی نه باین صورت و مقصد بلکه مخصوص بوده است
نخلهای کوچکی از گلهای مصنوعی که حامل آن نخل میگفتند و گل کاری آن را نخلبندی میگفته اند برای جشنها
و سورها و فاتحها جلو عروس نخلها حرکت میدادند که از گلهای طبیعی یا مصنوعی نخلبندی شده بود و درجهان
مثل هم انگونه نخلبندی ها بوده است شیخ سعدی علیه الرحمه گوید ❊ نخلبندم ولی نه در بستان ❊
یوسفم من ولی نه در کنعان ❊ واما نخل و نخلبندی که مخصوص محرم و دهه عاشوراء و بنام عزای حضرت
سید الشهداء علیه السلام متداول شد آغازش از دوره صفویه بود که در دنباله رسمیت تشیع و روضه خوانی
و شبیه سازی تعزیه خوانی این نخلبندی دائر شد و دمبدم تشریفاتش فزون میگشت و در همه ایران نخلبندی در
عاشوراء وجود داشت ولی در هیچ شهرستان مانند یزد و تفت پرپا و هو نبود در یزد دو نخل بزرگ که هنوز
اسکلت آنها موجود است در دو میدان میدان میرچخماق و میدان شاه بوده و گویند نخل میرچخماق قدمتش
بیشتر است و علی المشهور چهارصد سال از عمر آن گذشته و در تفت هم نظیر یزد عینا دو نخل بزرگ وجود
داشته و نظیر این یا اندکی کوچکتر در حسینیه گرمسیر است و اما تشریفات این چهار نخل یزد و تفت این بود
که از روز پنجم محرم شروع میکردند به بستن آنها و تا شب عاشوراء آئین[1] و آذین بندی آنها تمام
میشد علمهای بزرگ که شده نامیده میشد از چوب و آهن و پارچههای گرانبها بر آن بسته و آیینههای قدیمی
بسیار بر آن آویخته دشنههای آهنین زیاد بر آن بسته شالهای ترمه و زینتهای دیگر بر آن افزوده قریب
بیست نفر هم در درون آن از پایین تا بالا برای نواختن سنج و خواندن قرآن و اشعار محتشم بر تیرها سوار
شده بر وزن آن می افزودند و از صبح تا عصر عاشوراء این تشریفات تکمیل میشد و از ظهر دستههای مردم
شروع میکردند بآمدن بعضی برای حرکت دادن نخل و بعضی برای تماشا و عزاداری و آنها که حامل نخل بودند
سرشانههاشان را با پارچههای بسیاری که چون متکا میشود بسته بودند و اقلا دو الی سه هزار نفر از اینگونه مردم جوان
و قوی بنیه در برداشتن نخل شرکت میکردند که تیرها زیر پر میشد و جمعیت از صحن و بام و اطراف میدان
چنان احاطه داشت که عبور از وسط آنها ممکن نبود و یا مشکل بود و در طرف عصر که همه مقدمات فراهم
شده و جمعیت بقدر لزوم در زیر نخل رفته بودند سردستهها با صدای بلند خبر داده گفته و صدا در صدا
پیچیده در صدای سیم نخل حرکت میکرد و آنکوه با عظمت بر شانههای مردم بشمال و جنوب میدان آمد شد کرده
هفت یا نه و گاهی یازده مرتبه از اینطرف میدان تا آنطرف که اقلا پانصد قدم فاصله بود میبردند و باز
میآوردند و این رویه در یکساعت از روز در هر چهار میدان یزد و تفت معمول و مجری میشد در یزد
میدان شاه و میرچخماق و در تفت میدان شاه ولی گرمسیر و اما در فلسفه این عمل میگویند از آنجا که حضرت

نخلبندی شکل اول نخلبندان
نخلبندی در دهه عاشوراء

[1] در برهان جامع گوید آذین چو آیین زینت و آرایش . منه

حرکت دادن نخل
بر شانههای مردم

سید الشهداء علیه السلام را در کربلا کسی تشییع نکرده همه ساله بعد از ظهر عاشوراء روستائیان آنحضرت این عمل را مجری میدارند که کنایه از تشییع جنازه و جبران بی مهری دشمنان و خلاصه اینکه نوعی از اظهار وفاداری و ارادت دوستان و شیعیان است و پیدایش اینکار قطعا بفکر خود ایرانی بوده و اقتباس بوده است از پاره اعمال هندیان که نظیر این عملست و این عمل در زمان سلطنت صفویه بایران آمد و با انقراض قاجاریه طرف بربست زیرا بدون گفتگو پیش از صفویه هیچ اثری از اینگونه امور نبوده فقط در گوشه و کنار گاهی مجلس تذکری منعقد میشده در ایام عاشوراء و همه شور و شینها که یکی از آن نخل برداری بوده تماما با سلطنت صفویه پیدا شد انتهی ملخصا **واقعهٔ سیزدهم** جاری شدن خون از درخت چنار در مصیبت فرزند حیدر کرار در کتاب مخزن البکاء گوید جمیع عالم در مصیبت آن مظلوم گریان اند دگریه بعضی از اجسام بنحوی ظاهر گشت که مشاهده شد مثل اینکه از آسمان خون بارید و زمین خون گریست و از درختان خون جاری شد در رود بار قزوین در قریه زره آباد درخت چناریست حقیر خود ملاحظه نمودم که در شب عاشوراء خون از او جاری شد و آن درخت بسیار کهنه است در قرب ضریح امامزاده واقعست و میگویند در زمان شهادت آنحضرت بوده است و مسموع شد که یکی از آن مرغهائی که بعد از شهادت آنحضرت خود را بخون آنجناب آغشته نمودند و باطراف پرواز نمودند تا خبر شهادت آنحضرت را ببلاد رسانند بر آن درخت چنار فرود آمد از آنسال تا بحال روز عاشوراء خون از آن درخت جاری میشود و تقریبا بقدر ذبح مرغی خون از آن درخت جاری میشود و در بعضی از سنوات از شاخهای آن درخت نیز خون جاری میشود و آن شاخ خشک میشود و در آنسال که حقیر بودم از ساقهٔ درخت که در میان امامزاده واقعست خون جاری شد و جمعیت بسیاری در هر سال در آنمکان جمع میشوند و در حین جریان خون شوری بر پا مینمایند که از حیز تقریر بیرون است **واقعهٔ چهاردهم** ظاهر شدن خون بر سنگ منصوب بر دیوار مسجد الحسین علیه السلام در شهر حماه مرحوم حاج ملا صالح برغانی در کتاب مخزن البکاء گوید در سالی که مشرف شدم در مکهٔ معظمه رسیدم بشهر حماه در آن شهر در میان باغات مسجدی است مسمی بمسجد الحسین علیه السلام چون وارد آن مسجد شدم داخل شبستان ملاحظه نمودم پرده بر دیوار آن شبستان آویخته اند در عقب آن پرده سنگی بر دیوار نصب نموده اند و گودی در وسط آن سنگ است بقدر یکه گردن قرار گیرد و در وسط آن گودی دو اثر است بقدر مقر سر و شاه رگ گردن و خون منجمدی در وسط آن سنگ است از خادم آن مسجد پرسیدم که این سنگ و این خون چیست گفت وقتیکه سر مبارک سید الشهداء علیه السلام را بشام میبردند در این منزل روی سنگ گذاشتند و آن سر مبارک در این سنگ تاثیر نمود و آن گودی از آن است و آن دو اثر که در تحت گودیست

جاری شدن خون از درخت چنار در مصیبت فرزند حیدر کرار

ظاهر شدن خون بر سنگ منصوب بر دیوار مسجد الحسین

اثر سر و شاهرگ گردن مبارک آنجناب است و مکرر من در این شبستان صلاة و قرائت قرآن میشوم و چون
شب عاشوراء از نصف میگذرد نوری از وسط شبستان ظاهر میشود و میرود در گودی این سنگ پنهان میشود
و بعد از موضع این دو شاهرگ خون بیرون میآید چون کمی آنخون از بین آید در منجمد میشود و میخشکد و مدت هفتاد
یا هشت سال است که من در این مسجد خادم میباشم در هر سال در سحر شب عاشوراء این خون جاری میشود و اشخاصی
که در سنوات ماضیه خادم این مسجد بوده اند آنها نیز بدین نحو ذکر مینمودند چون حقیر از مسجد بیرون آمدم
در میان بازارها مرور نمودم از بعضی کسبه آن شهر از این واقعه پرسیدم گفتند این واقعه معروف است

واقعهٔ پانزدهم جاری شدن خون از دو چشم صورت شیر در بعضی از بلاد روم و نیز در آنکتاب نقل فرموده
که در بعضی از بلاد روم در کوهی صورت شیری است از سنگ در هر سال روز عاشوراء از دو چشم آن شیر دو
چشمه خون جاری میشود و تا شب منقطع نمیشود و مردمی که در حوالی آن کوه سکنی دارند در آنجا جمع میشوند و
تعزیت اهلبیت را بر پا میکنند **واقعهٔ شانزدهم** و نیز در آن کتاب آورده در وقتیکه لشکر ابن زیاد
اهلبیت و سرهای شهدا را بشام میبردند چون بنزدیک موصل رسیدند کسیرا بنزد امیر موصل فرستادند
که شهر را بیارا که سر امام حسین علیه‌السلام و سرهای برادران و فرزندان و یاران و اهل‌بیت او را میآوریم و بگو
مردم بطرب و شادی مشغول شوند و چون امیر موصل مردی بود که بالمره یاغی بر خدا نبود باهل موصل گفت
که اگر ما مرتکب چنین امری شویم البته عذاب بر ما نازل خواهد شد پس باید علوفه و آذوقه برای ایشان فرستاد و
نگذاشت که ایشان داخل شهر شوند اهل موصل جملگی باین رأی متفق شدند و چنان کردند و لشکر در یک فرسخی
موصل فرود آمدند و در آنجا سر مقدس امام علیه‌السلام را بر سنگی نهاده بودند قطرهٔ خونی از سر مبارک آنحضرت
بر آن سنگ چکیده بود و هر سال روز عاشوراء از آن سنگ خون تازه میجوشید و شیعیان از اطراف و
جوانب در آنجا جمع میشدند و مراسم تعزیت بجا میآوردند و آن سنگ همچنین بود تا زمان عبدالملک مروان
و بامر او آن سنگ را از آنجا برداشتند و دیگر کسی از آن نشان نداد و در آنجا گنبدی ساخته اند و آنرا مشهد نقطه
نام کرده اند و هر سال ماه محرم بآنجا میروند و تعزیت میدارند **واقعهٔ هفدهم** نازل شدن ملائکه از آسمان
برای جمع کردن اشک گریه کنندگان شیخ طریحی علیه‌الرحمة در کتاب منتخب مرسلا از حضرت صادق علیه‌السلام روایت کرده
است که فرمود اذا کان یوم العاشر من المحرم تنزل ملائکة من السماء و مع کل ملک قارورة من البلور الأبیض
و یدورون فی کل بیت و مجلس یبکون فیه علی الحسین علیه‌السلام چون روز دهم محرم شود ملائکه چند از آسمان فرود
آیند در حالیکه با هر یک از ایشان شیشه ایست از بلور سفید پس ایشان میگردند در هر خانه و مجلسیکه در
آن اقامهٔ عزا مینمایند و گریه میکنند بر حسین علیه‌السلام پس جمع میکنند اشکهای دیدههای ایشانرا و در آن شیشه

(ضبط)

جاری شدن خون از دو چشم صورت شیر

نازل شدن ملائکه از آسمان

ضبط میتمایند فاذا کان یوم القیمة تلتهب نار جهنم فیضربون من تلک الدموع قطرة علی النار فتهرب النار عن الباکی علی الحسین علیه السلام مسیرة ستین الف فرسخ پس چون روز قیامت شود و آتش جهنم مشتعل گردد ملائکه قطرهٔ از آن اشکها بر آتش زنند بقدر شصت هزار فرسخ آتش از گریه کنندگان بر حسین علیه السلام دور شود و در مخزن مسطور است بمسافت ششصد هزار فرسخ ظاهراً سهو القلم است

واقعهٔ هیجدهم حرکت کفر آمیز یزیدیان در روز شهادت سید مظلومان در کتاب ریاض السیاحه در ذکر اعتقاد و مذهب یزیدیان گوید که ایشان را امویان نیز گویند این طایفه گویند که بعد از احمد مختار خلفاء ثلاثه و معویه بر حق بوده اند که در اعلام دین مبین سعی موفور و جد نا محصور نموده اند و اکثر بلاد بجد و اجتهاد ایشان بر اهل ایمان مسلم گشت و صیت اسلام بگوش هوش عالی و ادانی رسید از شرق و غرب در گذشت چنانکه پیغمبر صلی الله علیه و آله خبر داده بود که عنقریب امت من بر معمورهٔ عالم حکم خواهند کرد بنا بر فرمودهٔ آنحضرت خلفاء ثلثه و معویه و یزید و جمعی از بنی امیه بر جهان استیلا یافتند و بسبب شوکت و عظمت ایشان اعدای دین و گروه مخالفین بر اه عدم شتافتند پس ما بامر خلافت ایشان ایمان داریم و از امامت پسر ابو طالب و اولادش بیزاریم و روز عاشوراء بر اسبان بادپیما سوار شوند باهتمام تمام بصحرا روند و چنان نمایند که زمین کربلا است و امروز روز عاشوراء است طبل جنگ نوازند و اسب تازند و تیر اندازند یعنی ما نیز از متابعان یزیدیم و پسر معویه را از جان و دل مریدیم شادی کنان و دست زنان بمنازل خویش مراجعت کنند و ابواب لهو و لعب طرب و عیش بر صغیر و کبیر و اناث و ذکور گشایند و با هم مبارکباد گویند و خاطر یکدیگر جویند و بزرگان ایشان سیاه پوشند بعضی جبه و برخی قدک باشند انتهی و نظیر این واقعه در ضمن وقایع شب عاشوراء نیز گذشت و این کردار ناشایستهٔ یزیدیان شبیه افعال شنیعهٔ خوارج است که محدث قمی علیه الرحمه در کتاب فوائد الرضویه از باب چهاردهم کتاب تبصرة العوام تالیف سید مرتضی رازی که از مشایخ شیخ منتجب الدین است و بقرب صد سال از سید مرتضی علم الهدی متاخر است نقل فرموده که یکی از افعال آن ملاعین یعنی خوارج این است که نعلهای اسب بسیار بر در خانه زنند و از آن بسیار مبارک دانند و گویند چون امام حسین علیه السلام را شهید کردند اسبان بر جسد او راندند تا استخوانهای وی جمله درهم شکست و بدین سبب نعلهای اسب را عزیز دانند و از هر آن بر در خانه ها زنند تا در حین دخول و خروج دستها بر آن نهند و بر روی مالند و در عشرهٔ محرم سرخ مرده بر چوب کنند و شادی کنان در شهر گردانند و حلوا و قطایف طبخ کنند تا چون کودکان بر در خانه ها روند و گویند ستی المروسة اطعمنا المطفسه یعنی ستی مرده را در هم مار امطفسه بخورانید صد هزاران لعن بر آن قوم باد و بر زبان ایشان از مطفسه قطایف خواهند

حرکت کفر آمیز یزیدیان

افعال خوارج لعنة الله علیهم

وازمردسران چوب که سرخ مرده براینچوب نصب کرده باشند وده روز محرّم بدین طریق در محلّها گردانند وانرا بفال مبارك دانند **واقعهٔ نوزدهم** بازشدن درخانهٔ کعبه در این روز و هفت روز دیگر برای دخول مردان بدانکه درخانهٔ کعبه همیشه باز نیست مگر اینکه در تمام سال غیر از موسم حج و غیر از موقع تنظیف شانزده روز درخانه باز میشود واذن عام میدهند برای دخول مردان و زنان چنانکه در کتاب مقامع الفضل در جواب از سؤال پانصد و بیست ونهم فرموده که در مجموع سال از برای بار عام هشت روز از برای مردان و هشت روز از برای زنان درخانه را میگشایند و منبر چوبین را نزد استانه در میگذارند که مردم بآسانی داخل شوند و هشت روز حصهٔ مردان روز عاشوراست و روز دوازدهم ربیع الاول که روز ولادت حضرت رسول صلی الله علیه و آله است نزد اهل سنّت و بعضی از شیعه و روز جمعه اوّل ماه رجب که شب ان لیلة الرّغائب است و جمعهٔ اخر رجب و پانزدهم شعبان که روز برات است نزد سنّیان و اوّلین جمعهٔ ماه مبارك رمضان و اخرین جمعهٔ ان و پانزدهم ذی القعده و هر روز که مردان داخل میشوند روز بعد ش زنان داخل میگردند **واقعهٔ بیستم** نزول ارواح مؤمنان برای زیارت اهل و کسان در کتاب لآلی الأخبار اورده که در بعضی از احادیث وارد شده است در تفسیر قول خدا تعالی که در سورهٔ مبارکهٔ قدر فرموده تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مراد بروح روح اقربا و خویشان اموات مؤمنانند که در شب قدر عرض میکنند ربّنا ائذن لنا بالنزول الی منازلنا حتّی نری اولادنا و عیالنا ای پروردگار ما اذن بده ما را که فرود ائیم بسوی منازل مان تا ببینیم و مشاهده نمائیم عیال و اولاد خود را فینزلون فی لیلة القدر پس فرود میایند در شب قدر و از ابن عبّاس منقولست که چون روز عید یا روز عاشورا یا روز جمعه یا شب جمعه اوّل ماه رجب یا شب نیمه شعبان در اید یخرجون الأموات من قبورهم الی ابواب بیوتهم اموات از قبرهای خود بیرون میایند و نازل میشوند بر درهای خانه‌های خود و میگویند ارحموا علینا فی هذه اللّیلة بصدقة او بلقمة فانّا محتاجون الیها فان لم تقدروها فاذکرونا برکعتین فی هذه اللّیلة المبارکة رحم کنید بر ما در این شب بچیزی از صدقه یا بلقمهٔ از طعام و اگر قادر بران نباشید یاد کنید ما را بدو رکعت نماز در این شب مبارك هل من احد یرحم علینا هل من احد یذکر غربتنا یا من سکن دورنا و یا من نکح نسائنا و یا من اقام فی اوسع قصورنا و نحن فی اضیق قبورنا ایا کسی هست که رحم کند بر ما ایا کسی هست یاد کند غربت ما را ای کسانیکه ساکن شده اید در خانه‌های ما و ای کسانیکه تزویج کرده اید زنان ما را و ای کسانیکه سکنی گرفته اید در وسعترین خانه‌های ما در حالیکه ما در تنگائی قبرهای خود میباشیم یا من قسم اموالنا یا من استذلّ اولادنا هل من احد یتفکّر فی غربتنا و فقرنا کتبنا مطویّة و کتبکم منشورة ولیس

بازشدن درخانهٔ کعبه بروی مردان و زنان

در برهان جامع گوید بار بمعنی مطلق رخصت است منه

للميت في اللحد عمل فلا تنسونا بكثرة خيركم ودعائكم فانا محتاجون اليكم اى كسانيكه قسمت نموديد اموال ما را واى كسانيكه از روى خورى نظر مينمائيد باولاد ما آيا كسى هست كه در فكر غربت و فقر ما باشد نامه هاى ما پيچيده شد ونامه هاى شما باز است از براى ما عملى نيست در لحد پس شما ما را از خاطر نبريد بسيارى خيرات ودعاى خود بدرستيكه ما محتاجيم بشما فان وجد والصدقة والدعاء منهم يرجعون فرحا مسرورا وان لم يجدوا يرجعون محزونا آيسا پس اگر بيابند از ايشان چيزى از صدقه ودعا برميگردند درحاليكه خوشحال ومسرور باشند واگر چيزى از آنها نبينند برميگردند درحاليكه محزون ومايوس باشند ...

واقعهٔ بيست ويكم حكايت عجيبهٔ طلسم نيرنج كلنا در بلاد هند در باب چهل ويكم از كتاب بحيره در ذكر نيرنجات وطلسمات نقل نموده كه كلنا موضعى است از بلاد هند صاحب تحفة الغرائب گفته است آنجا عمودى است از مس وبر سر آن عمود مرغى است هم از مس ودر پيش آن عمود چشمه آبى است چون روز عاشورا شود بقدرت خداوندى آن مرغ بالهاى خود را بگشايد ومنقار خود را در آن چشمه فرو برده وآب بسيار خورد وبعد از آن عمود چندان آب فرو ريزد تا يكسال آن مردم را بس باشد واحمد بن يوسف قرمانى در فصل دوم از باب پنجاه وپنجم از كتاب اخبار الدول نيز مثل اين حكايت را از ابن جوزى نقل نموده ودر آن كتاب گويد بين هند وچين زمينى است كه آن را كار گويند ودر آنجا مرغى است از مس بر عمودى از مس تا آنجا كه گويد وتفتح منقارها فيفيض منه الماء ما يكفى لسكان تلك الارض وزروعهم ومواشيهم الى مثل عاشوراء في السنة القابلة يعنى چون آن مرغ از آب آن چشمه بخورد منقار خود را ميگشايد پس از منقار او آنقدر آب فرو ريزد كه تا عاشوراى سال ديگر ساكنان آن زمين وزراعتها ومواشى ايشان را بس باشد ودر خاتمهٔ مجلد چهارم كتاب حبيب السير در ذكر بدايع وعجايب ربع مسكون نيز حكايت اين طلسم را از تحفة الغرائب نقل نموده **واقعهٔ بيست ودوم** ظهور موفور السرور امام زمان وولى عالم امكان حضرت حجة بن الحسن عليه وعلى آبائه صلوات الله الملك المنان واين واقعهٔ ميمنت آيين از وقايع آتيه است وما در وقايع ماضيهٔ اين روز را بذكر اين واقعه ختم مينمائيم شيخ صدوق عليه الرحمة در كتاب اكمال الدين وسيد بن طاوس عليه الرحمة در كتاب اقبال از امام محمد باقر عليه السلام روايت كرده اند كه آنحضرت فرمود يخرج القائم عليه السلام يوم السبت يوم عاشوراء اليوم الذى قتل فيه الحسين عليه السلام ظهور ميكند حضرت قائم عليه السلام در روز شنبه عاشوراء وآن روزيست كه در آن روز كشته شد جد بزرگوارش حضرت حسين عليه السلام ودر كتاب اعلام الورى وكشف الغمة وانوار نعمانيه وفصول المهمه واخبار الدول وحبيب السير از حضرت صادق عليه السلام روايت كرده اند كه فرمود ينادى باسم القائم عليه السلام في ليلة ثلاث وعشرين من شهر رمضان ويقوم في يوم عاشوراء وهو اليوم الذى قتل فيه الحسين عليه السلام يعنى ندا كرده

حكايت طلسم نيرنج كلنا در بلاد هند

ظهور موفور السرور امام زمان عجل الله فرجه

میشود باسم امام قائم علیه السلام در شب بیست وسیم ماه مبارک رمضان ودر روز عاشوراء ظهور میفرماید وامروز
شهادت جد بزرگوارش امام حسین علیه السلام است ودر کتاب تهذیب وغیبت نعمانی وبحار الأنوار ودر الملوک
وعقاید الشیعة وتذکرة الأئمة واسعاف الراغبین نیز ظهور آنحضرت را در روز عاشوراء نوشته اند
در تذکرة الأئمة گوید در روز دوشنبه عاشوراء موافق با روز نوروز عجم آنحضرت ظاهر میشود ودر عقاید
الشیعة گوید در اول روز جمعه نهم محرم آنحضرت در مکه ظاهر خواهد شد ودر وقت خطبه خواندن گردن
خطیب مکه را خواهند زد وغایب خواهد شد ودر صبح شنبه عاشوراء ظهور خواهد نمود ودر کتاب جوامع الکلم
گوید ودر روز دهم محرم آنحضرت ظهور میکند وداخل مسجد الحرام میشود وخطیب میکشد وبعد از کشتن
خطیب در کعبه غایب میشود ودر شب شنبه یازدهم محرم ظاهر میشود وبر بام کعبه بالا میرود واصحاب خود را ندا میکند
الخ ودر روز ظهور آنحضرت دو قول دیگر نقل کرده اند اول در زاد المعاد گوید بروایتی ظهور حضرت قائم عجل
الله له الفرج در روز بیست وپنجم ماه ذی القعده خواهد شد وآن روز دحو الأرض است یعنی پهن شدن زمین
از زیر کعبه بروی آب وروز بسیار مبارکیست دوم در کتاب اختیارات در فصل اول در اختیارات روز اول
ماه گوید بروایتی قائم آل محمد در این روز ظهور میکند واما سال ظهور آنحضرت بموجب روایات معتبره سال
طاق خواهد بود چنانکه شیخ کلینی رضوان الله علیه در کافی وشیخ طبرسی در اعلام الوری از حضرت امام جعفر صادق
روایت کرده اند که فرمود لا یخرج القائم الا فی وتر من السنین سنة احدی او ثلث او خمس او سبع او تسع ظاهر نخواهد
شد حضرت قائم علیه السلام مگر در سال طاق مانند یک یا سه یا پنج یا هفت یا نه مؤلف گوید چون مقام را گنجایش
ذکر شرح وبیان احوال آنحضرت نبود لهذا تفصیل وکیفیت تکالیف شیعه در زمان غیبت واختصاص اشتن
بعضی از ازمنه وامکنه متبرکه بآنحضرت با ذکر اقسام وعدد علائم الظهور وخصائص وقت ظهور آنحضرت و
بعضی از مطالب دیگر در مجلدی علیحده در ذیل دوازده نور بعون الله تعالی ذکر خواهد شد وما توفیقی الا

بالله علیه توکلت | **تذییل در ذکر وقایع حوادث روز عاشوراء بقول بعضی از مورخین** | والیه انیب

واقعهٔ اول بقول صاحب ناسخ التواریخ در ساعت نهم روز جمعه عاشر محرم حضرت آدم علیه السلام در کوه صفا وحوا
در مروه هبوط کردند ونیز در آنکتاب آورده که خلقت آدم ومسجود شدن آنجناب ودخول در بهشت وخروج
از آن وهبوط بزمین همه در یکروز اتفاق افتاد ودر بحار الأنوار از امام محمد باقر علیه السلام روایت کرده که مکث
آدم وحوا در بهشت هفت ساعت بود از روزهای دنیا ودر همان روز حق تعالی ایشانرا بزمین فرستاد
ودر کتاب وقایع الشهور از روضة المناظر ابن شحنه نقل نموده که هبوط آدم وحواء وابلیس ومار از بهشت بزمین
در روز عاشوراء بود واما اکثر علمای اخبار ومورخین آثار هبوط آدم علیه السلام را در بیست وپنجم ذی القعده

در بیان روز ظهور حضرت قائم عجّل الله فرجه

در هبوط آدم وحواء از بهشت بزمین

نوشته اند و ما نیز تفصیل آنرا در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی **واقعهٔ دوم** بقول احمد الله مستوفی در
تاریخ گزیده و صاحب عقول عشره و عجایب المخلوقات در این روز حق تعالی توبهٔ آدم را قبول فرمود و در امالی
صدوق و اقبال ابن طاوس و کتاب درّ المسلوک و بحار الانوار از طریق عامه نقل کرده اند و اکثر علماء امامیه قبول
شدن توبهٔ آدم ع را در روز سیم ذی الحجه نوشته اند چنانکه در مجلسش بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ سیم** در کتاب
وقایع الشهور وفات آدم را در روز عاشوراء نوشته است و احمد بن یوسف قرمانی در کتاب اخبار الدول گوید
که در روز جمعه ششم نیسان در همان روز و ساعتی که خدا آدم را خلق فرموده بود وفات یافت و اهل سیر و
تواریخ وفات آنجناب را در یازدهم محرم نوشته اند و ما نیز شرح و تفصیل آنرا در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی
واقعهٔ چهارم بقول صاحب تاریخ گزیده و نزهة القلوب در این روز حضرت ادریس ع بالا رفت باسمان
و در جزو اول نزهة المجالس نیز عروج ادریس را در این روز نوشته است و ما شرح و تفصیل آنرا در روز اول
بر وجه مستوفی ذکر نمودیم فلیطالع ثمه **واقعهٔ پنجم** در کتاب وقایع الشهور گوید در این روز حق تعالی دعای
نوح را در بارهٔ قوم مستجاب فرمود و شرح و کیفیت دعای آنجناب و استجابت دعا و مأمور شدن آنجناب بساختن
کشتی در واقعهٔ یازدهم اینماه سمت تحریر یافت **واقعهٔ ششم** بقول علمای اهل سنت و جماعت در این روز
کشتی حضرت نوح ع بر کوه جودی قرار گرفت چنانکه در اخبار الدول و تاریخ گزیده و نزهة القلوب و عجایب المخلوقات
و در حبیب السیر و نفایس الفنون و عقول عشره و بدایع الظهور و نزهة المجالس نیز این واقعه را در این روز نوشته اند
و در بسیاری از کتب امامیه مانند کتاب اقبال و مجمع البیان و بحار الانوار و ناسخ التواریخ نیز اینقول مسطور است
و بروایات اهل البیت در روز دهم ماه ذی الحجه کشتی نوح ع بر جودی قرار گرفت و بعد از یکماه در روز عاشورا
از کشتی فرود آمد بشرح و تفصیلی که در واقعهٔ دوازدهم این روز گذشت و در روز دهم ماه ذی الحجه نیز خواهد
آمد انشاء الله تعالی **واقعهٔ هفتم** در تاریخ گزیده و نزهة القلوب و عقول عشره و عجایب المخلوقات مسطور است
که در روز عاشوراء حضرت ابرهیم خلیل علیه السلام متولد شد قدم بعالم وجود نهاد و در کتاب اقبال و مجلد پنجم
بحار الانوار دو خبر موضوع مذکور است و علمای شیعه ولادت آنجناب را در روز اول ماه ذی الحجه نوشته اند
و ما نیز در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی **واقعهٔ هشتم** بقول شیخ عبد الرحمن صفوری شافعی در جزو اول
نزهة المجالس در این روز حق تعالی حضرت ابرهیم را خلیل خود گردانید و علمای امامیه خلیل شدن آنجناب را در
اول ذی الحجه نقل کرده اند چنانکه در مجلسش بیاید انشاء الله تعالی **واقعهٔ نهم** بنابر مسطورات تاریخ گزیده
و عقول عشره و عجایب المخلوقات در این روز حضرت ابرهیم را در آتش افکندند و آتش بر آنجناب سرد و سلامت
گردید و در کتب امامیه این واقعه را در هیجدهم ذی الحجه نوشته اند **واقعهٔ دهم** در کتاب مجالس المتقین و نزهة

تاریخ وفات حضرت آدم علیه السلام

در بیان آنکه حضرت ابرهیم روز عاشورا متولد شده

المجالس مسطور است که در این روز بعد از چهل سال و بروایتی هشتاد سال حضرت یعقوب بوصال یوسف نائل
گردید و در کتاب فایع الشهور از کتاب یوسف زلیخا نیز اجتماع یعقوب و یوسف را در این روز نقل نموده و ما
شرح آن را در بیست و دوم این ماه ذکر خواهیم نمود ان شاء الله تعالی **واقعهٔ یازدهم** بقول صاحب عقول عشره و عجایب
المخلوقات در این روز حضرت یوسف از چاه بیرون برآمد اکثر مورخین و مفسرین این واقعه را در سیم این ماه نوشته‌اند
و ما نیز شرح آن را در این روز ذکر نمودیم **واقعهٔ دوازدهم** در تاریخ گزیده و نزهة القلوب و عجایب
المخلوقات مسطور است که در این روز حضرت ایوب از بلا شفا یافت و در کتاب نزهة المجالس و شرح بیست باب
نیز شفای ایوب را در این روز نوشته‌اند و ما شرح آن را در پنجم جمادی الاولی ذکر خواهیم نمود ان شاء الله تعالی
واقعهٔ سیزدهم در مجلد بیستم بحار الانوار و عجایب المخلوقات و عقول عشره مسطور است که در این
روز حضرت موسی بن عمران علی نبینا و آله و علیه السلام متولد شد و قدم بعالم وجود نهاد و اکثر اهل سیر و تواریخ ولادت
آنحضرت را در هفتم این ماه نوشته‌اند و ما نیز بشرح تفصیل آن پرداختیم **واقعهٔ چهاردهم** بروایت
کتاب اقبال و بحار الانوار و ناسخ التواریخ در این روز موسی بن عمران ع بر سحرهٔ فرعون غالب گردید و در روضة
الصفا و حبیب السیر نیز این واقعه را در این روز نوشته‌اند و گویند از قضا در آن سال عاشورا با نوروز مطابق
افتاد و شیخ کفعمی و سید جزایری و مرحوم فیض کاشانی و جمعی دیگر از علمای اخبار این واقعه را در هفتم ماه ذیحجه
ذکر نموده‌اند و ما نیز در آن روز بشرح تفصیل آن خواهیم پرداخت ان شاء الله تعالی **واقعهٔ پانزدهم**
بروایت علمای عامه در این روز حقتعالی فرعون و آل فرعون را در دریا غرق نمود چنانکه در تاریخ گزیده و نزهة
القلوب و عقول عشره و عجایب المخلوقات و شیخ صدوق در امالی و ابن طاوس در اقبال ذکر این واقعه را در این روز
از موضوعات عامه دانسته‌اند و تفصیل این واقعه در روز پنجم این ماه بر وجه مستوفی سمت تحریر یافت هر که
خواهد رجوع کند و در ترجمهٔ تاریخ طبری گوید در روز دوشنبه دهم محرم فرعون سپاه بکشید و هامان را
بر مقدمه روان کرد با دو هزار مرد پیاده و سواره و خود با هزار هزار و هفتصد هزار سوار غیر از پیادگان
در عقب برفت و در بین ایشان هفتاد اسب را طوقهای طلا در گردن بود و در حبیب السیر آورده که در آن
زمان که فرعونیان از ممر آب بآتش دوزخ رسیدند و بنی اسرائیل نجات یافتند ده ساعت از روز عاشورا
گذشته بود و تا آن زمان موسی و متابعان هیچ نخورده بودند نیت روزه کرده بقیهٔ روز را با مساک گذرانیدند
و محمد برادر اتی سنی در کتاب عقول عشره گوید که چون رسولخدا صلی الله علیه و آله بمدینه تشریف آورد و یهود
روز عاشورا را روزه میداشتند از سبب آن پرسیدند گفتند چون در این روز باریتعالی فرعون را غرق
کرد و بنی اسرائیل را از شر او خلاص نمود روزیست مبارک لهذا از او دوست میداریم پیغمبر صلی الله علیه و آله

فرمود تا احقیم باجیاء سنت موسی ازیهود پس امر فرمود تا روز عاشورا را روزه بدارند انتهی مؤلف گوید علمای عامه تا کنون روزهٔ روز عاشورا را سنت میدانند وبعضی ازایشان را عقیده آنست که اولین عاشوراء که رسول خدا در مدینه بهجرت نمود صوم آنرا فرض نمود ودر سال دوم بفریضت روزهٔ ماه رمضان منسوخ گشت وباعتقاد علمای شیعه روزهٔ روز عاشوراء بدعت وضلالتست وما شرح این مطلب را در واقعهٔ هیجدهم این روز بتفصیل ذکر نموده‌ایم فلیطالع ثمه **واقعهٔ شانزدهم** بروایت روضة الصفا وناسخ التواریخ خاتمهٔ میقات موسی بن عمران ونزول توریة در این روز بود درناسخ گوید که موسی بن عمران علیه السلم با هفتاد تن ازمشایخ بنی اسرائیل روز اول ماه ذی الحجه برکوه طور برآمد وچهل روز وچهل شب درطور بود تا آنکه الواح عشرهٔ توریة را که احکام شریعت برآنها ثبت بود بگرفت آنگاه خطاب رسید یا موسی انا قد فتنا قومك من بعدك واضلهم السامری یعنی ای موسی بدرستیکه ما در فتنه وامتحان افکندیم قوم ترا بعد از تو وسامری گمراه نمود ایشان را پس موسی الواح عشرهٔ توریة را با دو لوح دیگر که ازهر سو نگاشته بود برداشته با یوشع مراجعت نمود درحالتیکه از کردار قوم خشمگین واندوهناك بود کما قال الله تعالی فرجع موسی الی قومه غضبان اسفا چون آنجناب نزدیك آمد مردم را دید که بانواع لهو ولعب واقسام ساز وطرب مشغولند وگرداگرد گوساله دف میزنند ورقص میکنند فرمود یا قوم الم یعدکم ربکم وعدا حسنا ای قوم آیا خداوند با شما وعده راست نکرد امروز روز عاشورا وخاتمهٔ میقات منست از آن مدت که من وعده نهادم طولی نکشید که شما خلاف کردید عهد مرا انتهی ملخصا واکثر علمای اخبار ومورخین آثار خاتمهٔ میقات موسی علیه السلم ونزول توریة را در روز دهم ماه ذی الحجه نوشته اند وما نیز در آن روز بتفصیل آن خواهیم پرداخت ان شاء الله **واقعهٔ هفدهم** بقول شیخ عبد الرحمن صفوری شافعی در جزء اول نزهة المجالس در این روز حقتعالی توبهٔ حضرت آدم را قبول نمود ودر امالی شیخ صدوق علیه الرحمه در ضمن خبر جبلهٔ مکیه مذکور است که قبول توبهٔ آدم در روز عاشوراء از موضوعات عامه است وبروایت شیخ مفید وابن طاوس ره قبول شدن توبهٔ آنجناب در روز عرفه بوده است چنانکه شرح وتفصیل آن بیاید ان شاء الله تعالی **واقعهٔ هیجدهم** بقول ابن اثیر در چهارشنبه این روز حقتعالی توبهٔ قوم یونس را قبول نمود وعذاب را ازایشان باز گرفت ودر کتاب اقبال وناسخ التواریخ وحبیب السیر ودر المسلوك وعجایب المخلوقات وعقول عشره نیز این واقعه را در این روز نوشته اند وما شرح وتفصیل آنرا در نیمهٔ ماه شوال ذکر خواهیم نمود ان شاء الله **واقعهٔ نوزدهم** در تاریخ گزیده ونزهة القلوب وجزء اول نزهة المجالس مسطور است که در این روز حضرت یونس از شکم ماهی واندوه دریا نجات یافت وشرح وتفصیل این واقعه در روز نهم این ماه بما لا مزید علیه در سلك تحریر انتظام یافت **واقعهٔ بیستم** در جدول پنجم جنات الخلود مسطور است که در این روز حضرت

در اینکه روزه روز عاشورا بدعت است

نجات یافتن حضرت یونس از شکم ماهی

یونس علیه السلام برگشت بسوی قوم و مورخین مراجعت آنحضرت را بسوی قوم در شانزدهم اینماه نوشته اند و ما نیز در ذکر

این روز بشرح و تفصیل آن خواهیم پرداخت انشاء الله تعالی **واقعهٔ بیست و یکم** در کتاب

عقول عشره و عجایب المخلوقات مسطور است که در این روز حضرت زکریا علی نبینا و آله و علیه السلام طلب فرزند

نمود و دعای او مستجاب شد و ما شرح و تفصیل آنرا در اول اینماه ذکر نمودیم **واقعهٔ بیست و دویم**

در مجلد بیستم بحار الانوار است که در این روز حضرت یحیی بن زکریا علی نبینا و آله و علیه السلام متولد شد و اکثر ارباب

سیر و تواریخ ولادت آنجناب را در روز نهم اینماه نوشته اند و ما نیز در آن روز بشرح و تفصیل پرداختیم

واقعهٔ بیست و سیم و نیز در بیستم بحار الانوار است که حضرت مریم کبریه والدهٔ ماجدهٔ حضرت عیسی ع

در این روز متولد شد و قدم بعالم وجود نهاد بشرح و تفصیلی که در روز نهم اینماه سمت تحریر یافت

واقعهٔ بیست و چهارم بروایت علمای عامه مانند صاحب کتاب نزهة المجالس و عجایب المخلوقات

در این روز حضرت عیسی ع از کتم عدم خیمه بفضای شهود زده قدم بعالم وجود نهاد و در کتاب اقبال و بحار

الانوار و جوة القلوب و جنات الخلود نیز ولادت آنجناب را در این روز نقل کرده اند و در حدیث صحیح از

حضرت امام رضا علیه السلام منقول است که ولادت عیسی ع در شب بیست و پنجم ماه ذی القعده بود و ما نیز شرح و

تفصیل آنرا در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تع **واقعهٔ بیست و پنجم** در تاریخ گزیده و نزهة

القلوب مسطور است که در این روز حضرت عیسی علیه السلام بالا رفت باسمان و در کتاب نزهة المجالس نیز عروج

عیسی علیه السلام را در این روز مرقوم داشته و علمای امامیه عروج آنحضرت را در بیست و یکم ماه رمضان نقل

کرده اند چنانکه شرح و بیان آن بیاید انشاء الله تع **واقعهٔ بیست و ششم** در کتاب وقایع الشهور از خاتمة

بلد الامین نقل نموده که انصراف اصحاب فیل در اینروز بود و اما اهل سیر و تواریخ قصهٔ اصحاب فیل را در روز

هفدهم اینماه نوشته اند چنانکه شرح و تفصیل آن بیاید انشاء الله تع **واقعهٔ بیست و هفتم** حامله شدن

امنه بنت وهب بوجود مقدس پیغمبر صلی الله علیه و آله چنانکه محدث نوری علیه الرحمه در کتاب نفس الرحمن فی فضائل سلمان

در تعیین مولد خاتم الانبیاء در ذکر اقوال وارده در ولادت حضرت خاتم النبیین صلی الله علیه و آله فرمود

و بعضی گویند ولادت آنحضرت در هشت شب گذشته از ماه رمضان بوده و این قول را بسیاری از علما

تصحیح کردند و این موافقت دارد با آنچه ذکر شد که مادر آنجناب حامله شد در ایام تشریق یا در روز عاشورا

و اینکه آنجناب نه ماه تمام در شکم مادر مکث کردند و بعضی گفته اند که این قول بسیار غریب است و دلیل

قائلش آنست که وحی با آنجناب در ماه رمضان شد پس باید تولدهم در ماه رمضان باشد و اینکه حمل در

ایام تشریق بود که او را غیر از کسی ذکر نکرده حال باقی اقوال نیز معلوم شد یعنی مستند آنها نیز ادله ای یا اعتبار

ضعیف است انتهی کلامه مؤلف گوید پوشیده نماند که از روز عاشوراء تا هشتم ماه رمضان هشت ماه میشود نه نه ماه پس اینکه فرموده واین موافقت دارد با اینکه انجناب نه ماه تمام در شکم مادر مکث کردند ظاهرا اشتباه است

واقعهٔ بیست و هشتم بقول صاحب کتاب نزهة المجالس در این روز رسول خدا صلی الله علیه و آله ام المؤمنین خدیجه را تزویج نمود واهل سیر و تواریخ این تزویج را در روز دهم ماه ربیع الاول نوشته اند چنانکه شرح و بیان آن در مجلس بیاید انشاء الله تعالی

واقعهٔ بیست و نهم در مجلد ششم بحار الانوار و مجلد دوم روضة الصفا مسطور است که در شب شنبه دهم ماه محرم سنه پنجم هجریه حضرت رسالت صلی الله علیه و آله با چهارصد کس و بروایتی با پانصد نفر از مدینه بیرون رفتند بعزیمت غزوهٔ ذات الرقاع و ابن اثیر در مجلد دوم کامل التواریخ بعد از ذکر کیفیت این غزوه گوید و گفته شده که این غزوه در محرم سال پنجم هجریه روی نمود واکثر مورخین غزوهٔ ذات الرقاع را در پانزدهم جمادی الاولی مرقوم داشته اند وما نیز در آن روز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی

واقعهٔ سی ام فی کتاب ابصار العین فی انصار الحسین علیه السلام و وقف شمر فی الیوم العاشر ناحیة فنادی این بنو اختنا این العباس واخوته فلم یجبه احد فقال لهم الحسین علیه السلام اجیبوه ولو کان فاسقا فقام الیه العباس فقال له ما ترید قال انتم امنون یا بنی اختنا فقال له العباس لعنک الله ولعن امانک لئن کنت خالنا اتؤمننا وابن رسول الله لا امان له وتکلم اخوته بنحو کلامه ثم رجعوا انتهی یقول مؤلف هذا الکتاب حسن بن محمد الحسینی الحائری ولو اردت البسط والتفصیل فی هذه الواقعة فراجع واقعة التاسعة من وقایع یوم التاسع من کتابنا هذا

واقعهٔ سی و یکم در کتاب ناسخ التواریخ از ابن قولویه از حضرت صادق علیه السلام روایت کرده است که فرمود در ساعتی که حسین علیه السلام مقتول گشت اهل بیت ما در مدینه شنیدند که گوینده میگوید الیوم نزل البلاء علی هذه الامة فلا یرون فرحا حتی یقوم قائمکم فیشفی صدورکم و یقتل عدوکم امروز بلا بر این امت نازل شد و از این پس فرح و شادی نخواهید دید تا گاهی که قائم شما ظهور کند و سینه های شما را از این اندوه شفا دهد و دشمنان شما را بکشد تا آنجا که گوید این بود تا خبر قتل حسین علیه السلام رسید چون بشمار گرفتند دو ساعتی بود که اصغای این کلمات کردند و در بحار الانوار و مقام زخار و بسیاری از کتب دیگر مسطور است که اهلبیت این صدا را در شبی شنیدند که در روز ش آن مظلوم را شهید کرده بودند چنانکه شرح و بیان آن در ضمن وقایع روز یازدهم اینماه بیاید انشاء الله تعالی

واقعهٔ سی و دوم در کتاب وقایع الشهور گوید بقولی در این روز سرهای مقدس شهدا را از بدن جدا کردند واکثر برانند که این واقعه جانسوز در فردای این روز اتفاق افتاد مگر سر مقدس حضرت سید الشهداء صلوات الله علیه که باتفاق ارباب سیر و مقاتل در این روز از بدن جدا گردید و فرستاده شد بسوی کوفه بشرح و تفصیلی که در واقعهٔ سی و سیم از وقایع قسم دوم این روز گذشت

رفتن حضرت رسالت بغزوهٔ ذات الرقاع در دهم

جدا شدن سرهای مقدس شهدا علیهم السلام از بدن

واقعهٔ سی و سیم بقولی درین روز سال یکصد و بیست و دوم هجری جناب زید بن علی بن الحسین علیهما السلام بدرجهٔ شهادت رسید چنانکه در ناسخ التواریخ و وفیات الاعیان مسطور است و کیفیت شهادت آنجناب در این کتاب مستطاب در روز اول ماه صفر در سلک تبیین انتظام خواهد یافت انشاء الله واقعهٔ سی و چهارم بقول ابن اثیر جزری و صاحب منتظم ناصری درین روز سال سیصد و شصت هجری سلطان محمود غزنوی متولد شد و شرح ولادت و ترجمهٔ احوال او در واقعهٔ بیست و دوم شب عاشوراء سمت تحریر یافت واقعهٔ سی و پنجم بنا بر مسطورات مجلد اول وفیات الاعیان و مجلد سیم نامهٔ دانشوران بقولی درین روز سال پانصد و بیست و هشت هجری وفات کرد ابو الصلت امیة بن عبد العزیز بن ابی الصلت اندلسی و بعضی وفات او را در روز دوازدهم اینماه گفته اند و بقول اصح وفات او در روز اول اینماه سنهٔ پانصد و بیست و نهم هجریه اتفاق افتاد چنانکه شرح و تفصیل آن در مجلد دوم این کتاب مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی واقعهٔ سی و ششم بقولی درین روز سال نهصد و پنجاه و سه محمد بن حسین بن عبد الصمد مشهور بشیخ بهائی قدس الله روحه در بعلبک متولد شد و قدم بعالم وجود نهاد علی ما فی وقایع الشهور للمحدث البیرجندی و در کتب رجال ولادت آنجناب را در روز هفدهم اینماه نوشته اند و ما نیز در آنروز ذکر خواهیم نمود انشاء الله تعالی واقعهٔ سی و هفتم در جزء اول کتاب نزهة المجالس آورده که قیام قیامت در روز عاشوراء خواهد شد و از قرطبی نقل نموده که او گفته است در ساعت آخر روز جمعه قیامت برپا میشود و آن ساعتی است که حقتعالی آدم علیه السلام را در آن ساعت خلق فرمود و در کتاب مناقب مرتضوی و تاریخ اعثم کوفی از حضرت مرتضی علی علیه صلوات الله الملک الغنی روایت کرده اند که آنحضرت فرمود در روز جمعهٔ اول محرم قیام قیامت خواهد شد و ما نیز شرح و تفصیل آنرا بر وجه مستوفی در آنروز ایراد نموده ایم فلیطالع ثمة

تکمیل و مما املاه شیخنا الصدوق رضوان الله علیه یوم الاحد و هو یوم عاشوراء لعشر خلون من المحرم من سنة ثمان و ستین و ثلثمائة ما هذا لفظه حدثنا رحمه الله قال حدثنا سعد بن عبد الله عن احمد بن محمد بن عیسی عن ابی عبد الله محمد بن خالد عن داود بن ابی یزید عن ابی الجارود و ابن بکیر و برید بن معاویة العجلی عن ابی جعفر الباقر علیه السلام قال اصیب الحسین بن علی علیهما السلام و وجد به ثلثمائة و بضعة و عشرون طعنة برمح او ضربة بسیف او رمیة بسهم فروی انها کانت کلها برمح او ضربة بسیف او رمیة بسهم فروی انها کانت کلها فی مقدمه لانه علیه السلام کان لا یولی حدثنا محمد بن موسی بن المتوکل رحمه الله قال حدثنا علی بن السعد آبادی عن احمد بن محمد بن خالد عن ابیه عن محمد بن سنان عن ابی الجارود زیاد بن المنذر عن عبد الله بن الحسین عن ام بنت الحسین علیه السلام قال دخلت الغانمة علینا الفسطاط و انا جاریة صغیرة و فی رجلی خلخالان من ذهب فجعل رجل یفض الخلخالین من رجلی و هو یبکی

وفات ابو الصلت امیة بن عبد العزیز

املاء شیخ صدوق رضوان الله علیه

فقلت ما يبكيك يا عدو الله فقال كيف لا ابكي وانا اسلب ابنة رسول الله فقلت لا تسلبني قال اخاف
ان يجي غيري فياخذه قالت وانتهبوا ما في الابنية حتى كانوا ينزعون الملاحف عن ظهورنا حدثنا
محمد بن ابرهيم بن اسحق ره قال حدثنا عبد العزيز بن يحيى البصري قال اخبرنا محمد بن زكريا قال حدثنا
محمد بن يزيد قال حدثنا ابو نعيم قال حدثني حاجب عبيد الله بن زياد انه لما جيء براس الحسين عليه السلم
امر فوضع بين يديه في طست من ذهب وجعل يضرب بقضيب في يده على ثناياه ويقول لقد اسرع الشيب
اليك يا ابا عبد الله فقال رجل من القوم مه فاني رايت رسول الله يلثم حيث تضع قضيبك فقال يوم بيوم بدر
ثم امر بعلي بن الحسين عليهما السلم فغل وحمل مع النسوة والسبايا الى السجن وكنت معهم فما مررنا بزقاق الا وجدنا
ملاء رجالا ونساء يضربون وجوههم ويبكون فحبسوا في سجن وطبق عليهم ثم ان ابن زياد لعنه الله دعا بعلي
بن الحسين عليهما السلم والنسوة واحضر راس الحسين عليه السلم وكانت زينب ابنة علي عليه السلم فيهم فقال ابن زياد الحمد
لله الذي فضحكم وقتلكم واكذب احاديثكم فقالت زينب عليها السلام الحمد لله الذي اكرمنا بمحمد وطهرنا
تطهيرا كتب عليهم القتل فبرزوا الى مضاجعهم وسيجمع الله بينك وبينهم فتتحاكمون عنده فغضب ابن زياد
لعنه الله عليها وهم بها فسكن منه عمرو بن حريث فقالت زينب يا ابن زياد حسبك ما ارتكبت منا فلقد قتلت رجالنا
وقطعت اصلنا وابحت حريمنا وسبيت نساءنا وذرارينا فان كان ذلك للاشتفاء فقد اشتفيت فامر ابن
زياد بردهم الى السجن وبعث البشائر الى النواحي بقتل الحسين عليه السلم ثم امر بالسبايا وراس الحسين عليه السلم فحملوا الى
الشام فلقد حدثني جماعة كانوا خرجوا في تلك الصحبة انهم كانوا يسمعون بالليالي نوح الجن على الحسين عليه السلم الى
الصباح وقالوا فلما دخلنا دمشق ادخل بالنساء والسبايا في النهار مكشفات الوجوه فقال اهل الشام الجفاة
ما راينا سبايا احسن من هؤلاء فمن انتم فقالت سكينة ابنة الحسين عليه السلم نحن سبايا آل محمد فاقيموا على درج
المسجد حيث يقام السبايا وفيهم علي بن الحسين عليهما السلم وهو يومئذ فتى شاب فاتاهم شيخ من اشياخ اهل الشام
فقال لهم الحمد لله الذي قتلكم واهلككم وقطع قرن الفتنة فلم يال عن شتمهم فلما انقضى كلامه فقال له علي بن
الحسين عليهما السلم اما قرات كتاب الله عز وجل قال نعم قال اما قرات هذه الاية قل لا اسئلكم عليه اجرا الا
المودة في القربى قال بلى قال فنحن اولئك ثم قال اما قرات وآت ذا القربى حقه قال بلى قال فنحن هم فهل
قرات هذه الاية انما يريد الله ليذهب عنكم الرجس اهل البيت ويطهركم تطهيرا قال بلى قال
فنحن هم فرفع الشامي يده الى السماء ثم قال اللهم اني اتوب اليك ثلث مرات اللهم اني ابرء اليك
من عدو آل محمد ومن قتلة اهل بيت محمد لقد قرات القران فما شعرت بهذا قبل اليوم ثم ادخل نساء
الحسين على يزيد بن معوية فصحن نساء آل يزيد وبنات معوية واهله وولولن واقمن الماتم ووضع راس الحسين

(بين)

رضوان الله علیہ امالی شیخ صدوق

امالی شیخ صدوق رہ

بين يديه فقالت سكينة والله ما رايت اقسى قلبا من يزيد ولا رايت كافرا ولا مشركا شرا منه ولا اجفا منه واقبل يقول وينظر الى الرأس ليت اشياخي ببدر شهدوا جزع الخزرج من وقع الاسل ثم امر براس الحسين فنصب على باب مسجد دمشق فروى عن فاطمة بنت على عليه السلام انها قالت لما اجلسنا بين يدى يزيد بن معوية رق لنا اول شيء والطفنا ثم ان رجلا من اهل الشام احمر قام اليه فقال يا امير المؤمنين هب لى هذه الجارية تعنينى وكنت جارية وضيئة فارعبت وفرقت وظننت انه يفعل ذلك فاخذت بثياب اختى وهى اكبر منى واعقل فقالت كذبت والله ولعنت ما ذاك لك ولا له فغضب يزيد فقال كذبت والله لو شئت لفعلته قالت لا والله ما جعل الله ذلك لك الا ان تخرج من ملتنا وتدين بغير ديننا فغضب يزيد ثم قال ايای تستقبلين بهذا انما خرج من الدين ابوك واخوك فقالت بدين الله ودين ابى واخى وجدى اهتديت انت وجدك وابوك قال كذبت يا عدوة الله قالت امير يشتم ظالما ويقهر بسلطانه قالت فكانه لعنه الله استحيى فسكت فاعاد الشامى لعنه الله فقال يا امير المؤمنين هب لى هذه الجارية فقال له اعزب وهب الله لك حتفا قاضيا حدثنى بذلك محمد بن على ماجيلويه رحمه الله عن عمه محمد بن ابى القاسم عن محمد بن على الكوفى عن نصر بن مزاحم عن لوط بن يحيى عن الحرث بن كعب عن فاطمة بنت على صلوات الله عليهم ان يزيد لعنه الله امر بنساء الحسين عليه السلام فحبسوا مع على بن الحسين عليهما السلام فى محبس لا يكنهم من حر ولا قر حتى تقشرت وجوههم ولم يرفع ببيت المقدس حجر عن وجه الارض الا وجد تحته دم عبيط وابصر الناس الشمس على الحيطان حمراء كانها الملاحف المعصفرة الى ان خرج على بن الحسين عليهما السلام بالنسوة ورد راس الحسين عليه السلام الى كربلا حدثنا محمد بن الحسن بن احمد بن الوليد رحمه الله قال حدثنا الحسن بن متيل الدقاق قال حدثنا يعقوب بن يزيد عن على بن الحسن بن على بن فضال عن الديلمى وهو سليمان عن عبد الله بن لطيف التفليسى قال قال الصادق عليه السلام ابو عبد الله جعفر بن محمد عليهما السلام لما ضرب الحسين بن على عليهما السلام بالسيف ثم ابتدر ليقطع راسه نادى مناد من قبل رب العزة تبارك وتعالى من بطنان العرش فقال الا ايتها الامة المتحيرة الظالمة بعد نبيها لا وفقكم الله لاضحى ولا فطر قال ثم قال ابو عبد الله لا جرم والله ما وفقوا ولا يوفقون ابدا حتى يقوم ثائر الحسين عليه السلام **تتميم نفعه عميم** بدانكه چون حضرت سيد الشهداء صلوات الله عليه در اين روز بسعادت شهادت فائز گرديد ودر اكثر اين دهه محزون وغمگين بودند واخبار موحشه بايشان ميرسيد بايد كه شيعيان ايشان در مجموع اين ده روز بلوازم تعزيت آنحضرت قيام نمايند ومحزون واندوهناك باشند واخبار واحاديث كه مشتمل بر ذكر مصائب ايشان باشد بخوانند وبعضى از علماء گفته اند كه ترك بعضى از لذات كنند واز حضرت امام رضا عليه السلام منقولست كه چون

وضيئة نيكو وپاك منتخب — فرق بفتحتين ترسيدن منتخب — قصّه امام زين العابدين رضوان الله عليهم — عزب بالضم برآمدن از وطن ودور رفتن از جاى خود منتخب — حتف بالفتح مرك منتخب — قر بالضم سردى وسرد فصل سرما منتخب — ملاحف چادرها جمع ملحفه منتخب — معصفر بگل كاجره رنگ كرده شده منتخب — بيان آنكه شيعيان در ايام عاشورا [illegible]

جدم حسین علیه السلام شهید شد آسمان خون و خاک سرخ بارید اگر بر آنحضرت گریه کنی که آب دیده بروی تو جاری

گردد حقتعالی جمیع گناهان کوچک و بزرگ ترا بیامرزد پس فرمود که اگر خواهی چون بمیری هیچ گناه بر تو نباشد

زیارت کن جدم حسین علیه السلام را و اگر خواهی که در غرفهای بهشت با حضرت رسول و آل او باشی لعنت کن قاتلان

آنحضرت را و اگر خواهی که ثواب شهیدان کربلا را داشته باشی هر وقت که مصیبت آنحضرت را بیاد آوری بگو یا لیتنی

کنت معهم فافوز فوزا عظیما یعنی ای کاش میبودم با ایشان پس رستگاری میافتم رستگاری بزرگ و اگر

خواهی که در درجات عالیه بهشت با ما باشی برای اندوه ما اندوهناک و برای شادی ما شاد باش و علامه مجلسی

علیه الرحمه فرموده بهتر این است که روز نهم و دهم را روزه نداری زیرا که بنی امیه این دو روز را از برای برکت و شماتت

بر قتل آنحضرت روزه میداشتند و احادیث بسیار در فضیلت این دو روز و روزه آنها بر حضرت رسول صلی الله

و از طریق اهل البیت احادیث بسیار در مذمت روزه این دو روز خصوصا روز عاشوراء وارد شده است

و ما در واقعه هفدهم از قسم اول وقایع این روز شرح مبسوطی در باب روزه روز عاشوراء ذکر نمودیم فلیطالع

ثمه و بنی امیه از برای برکت آذوقه سال را در روز عاشوراء در خانه ذخیره میکردند و از حضرت امام رضا علیه السلام

منقولست که فرمود من ترک السعی فی حوائجه یوم عاشوراء قضی الله له حوائج الدنیا والآخرة هر که ترک نماید

حوائج خود را در روز عاشوراء و پی کاری نرود حقتعالی حوائج دنیا و آخرت او را بر آورد و من کان یوم عاشوراء

یوم مصیبته و یوم حزنه و بکائه جعل الله عز و جل یوم القیمة یوم فرحه و سروره و قرت بنا فی الجنان عینه

و هر که روز عاشوراء روز اندوه و روز مصیبت و گریه او باشد حقتعالی روز قیامت را روز فرح و شادی

و شادی وی گرداند و دیده او در بهشت بما روشن گردد و من سمی یوم عاشوراء یوم برکة وادخر لمنزله شیئا

لم یبارک له فیما ادخر و حشر یوم القیمة مع یزید و عبید الله و عمر بن سعد لعنهم الله الی اسفل درک من النار و هر که

روز عاشوراء را روز برکت نامد و از برای منزل خود چیزی ذخیره کند خدا آن ذخیره را بر او مبارک نگرداند و روز

قیامت با یزید و عبید الله و عمر بن سعد محشور گردد و در درک اسفل با آنها باشد پس باید که در روز عاشوراء

آدمی مشغول کاری از کارهای دنیا نگردد و مشغول گریه و نوحه و مصیبت باشد و امر کند اهل خانه خود را که

تعزیت آنحضرت بدارند و مشغول ماتم باشد چنانکه در ماتم عزیزترین اولاد و اقارب خود میباشد و در این روز از

خوردن و آشامیدن امساک نماید بی آنکه قصد روزه کند و در آخر روز بعد از عصر افطار کند اگرچه بشربت آبی باشد

و روزه تمام ندارد مگر اینکه در خصوص این روز روزه واجبی داشته باشد که بنذر و یا مثل آن واجب شده باشد که باید

روزه بگیرد و در این روز ذخیره نکند و مشغول لهو و لعب نگردد و هزار مرتبه بر قاتل آنحضرت لعنت کند و بگوید اللهم

العن قتلة الحسین علیه السلام و از حضرت امام جعفر صادق علیه السلام منقولست که هر که در روز عاشوراء هزار مرتبه سوره قل هو

روزهای ماه محرم وظیفه شیعیان

در روز عاشوراء ذخیره کردن

الله احد بخواند خداوند رحمن نظر رحمت بسوی او کند و هر که خدا نظر رحمت بسوی او کند هرگز او را عذاب نکند و نیز

از انحضرت منقولست که هر که حضرت امام حسین علیه السلام را در روز عاشورا زیارت کند بهشت او را واجب گردد

و از حضرت امام محمد باقر علیه السلام روایتست که هر که زیارت کند امام حسین ع را در روز دهم محرم تا نزد قبر انحضرت گریان

شود ملاقات کند خدا را در روز قیامت با ثواب دو هزار حج و دو هزار عمره و دو هزار جهاد که هر یک را با رسول خدا

و ائمه طاهرین علیهم السلام بجا آورده باشد و در کتاب بحر المصائب از صاحب مهیج نقل کرده که مشرکین هند در اکثر

بلادشان در ایام عاشورا از مشاغل دنیا بالمرة دست بر میدارند و با اینکه اکابر بلکه اکثر ایشان بر تخت و سریر

می نشینند و میخوابند در این ایام خاک نشین بلکه بعضی از ایشان خاکستر نشین میگردند و خود را از اطعمه

لذیذه مثل گوشت و غیره باز میدارند و اخراجات عظیم میکنند و بدن خود را مجروح و مقفل مینمایند بکفر

از ثقات نقل میکرد از کسیکه مدتی در بلاد هند بوده که او گفت روزی از یکی از هنود پرسیدم که شما چرا تعزیه

میداریه و گریه میکنید گفت از جهة اینکه پسر دختر خدا را کشتند اگرچه غلط گفته خدا احتیاج بدختر و پسر

ندارد اما همین قدر فهمیده که شخص بزرگیرا که محبوب خدا است کشته اند این نوع میکنند آیا اینها عبرت نیست

برای اهل اسلام که ادعای تشیع دارند و مدعی بعضی از مقامات دیگر نیز هستند با وجود این در ایام عاشورا

اساس شادی فراهم اورند و مجلس عیش و طرب بچینند و زینت تام و تمام داده بلکه نعوذ بالله امردان و خوش الحان

بانواع و اقسام غنا خوانی کنند و هزلیات خلاف عرف فضلا عن الشریعة قیام و اقدام نمایند و مانند رقاصان

برقص و تصفیق مشغول شوند که بغیر از بچه بازی و زن بازی و هرزگی و لوده گی چیزی دیگر بلا اخطه نشود و اسم انرا

تعزیت گذاشته اند و هیچ از خدا و پیغمبر شرم و حیا ننمایند و مرتکب چیزهائی شوند که شیطان با آن ابلیسی از شرم فرار کند

وانی اخاف الله رب العالمین گویند که بعضی از مجالس از بعضی از جهال سر میزند که بغیر از دنیا داری و خود نمائی

و حکم رانی چیز دیگر در میان نیست و با این همه شنایع ادعای دوستی و محبت کنند و لاف اسلام و شیعگی زنند

در دمند هست جمله پیمبر ز هجر تو	از جور تو ز پیر اثر هم تو اگله دارد	عمامه از اینکه سفید است لیکن	از قلب سیاه هست شب یلدا گله دارد

پس از روی این اثار یقین میشود که اینگونه از مردم نور دیده امیر المؤمنین و جگر گوشه حضرت سید المرسلین را درست

نشناخته اند و پایه قرب و منزلت و کیفیت محنت و مصیبت انحضرت کما هو حقه برنخورده اند و قباحت و شناعت

این ظلم را نفهمیده اند و شیخ صدوق علیه الرحمه در کتاب علل الشرایع باسناد خود از عبد الله بن فضل هاشمی

روایت کرده که گفت بحضرت صادق علیه السلام عرض کردم یا ابن رسول الله کیف صار یوم عاشوراء یوم مصیبة و غم

و جزع و بکاء و چه شده است که روز عاشورا که روز شهادت حسین علیه السلام است روز اعظم مصائبست و حال انکه

روز وفات رسول خدا صلی الله علیه و آله و روز دیگر فاطمه علیها السلام وداع جهان گفت و روزیکه امیر المؤمنین ع شهادت

در فضیلت تعزیه روز عاشورا

از حرکات بعضی

در بیان اینکه روز عاشورا روز مصیبت است

یافت و روزیکه حسن بن علی علیهما بشربت سم شهید گشت باید که مصائب این یا بزرگتر باشد فرمود ان یوم الحسین علیه‌السلام اعظم مصیبة من جمیع سائر الایام وذلک ان اصحاب الکساء الذین کانوا اکرم الخلق علی الله عز و جل کانوا خمسة مصیبت روز قتل حسین ع بزرگتر است از جمیع ایام زیرا که اصحاب کسا که در نزد خدا بهترین آفرینش‌اند افزون از پنجتن نباشند و آن محمد و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم بودند که سرور و سلوت عالمیان منوط بوجود ایشان بود چون حضرت رسول جهانرا وداع گفت مردمان در عزای او دست فرسود محن و محنت شدند لکن ببقای چهار تن دیگر قرین سرور و سلوت بودند و چون فاطمه علیها از جهان برفت مردمان بوجود علی و حسن و حسین علیهم تسلیت میبافتند و چون علی علیه شربت شهادت بپیمودند حسن و حسین علیهما بجای او بودند و بعد از شهادت حسن علیه تسلیت آن عزا ببقای حسین علیه افتاد لکن چون حسین ع را مقتول ساختند کس از اصحاب کساء باقی نماند تا مردم را در سوگواری آنحضرت سرور و سلوت باشد فکان ذهابه کذهاب جمیعهم کما کان بقائه کبقاء جمیعهم فلذلک صار یومه اعظم الایام مصیبة لاجرم شهادت حسین علیه چنان بود که پیغمبر و علی و فاطمه و حسن و حسین علیهم همه را شهید کرده باشند چنانکه بقای او چنان بود که همه باقی هستند از این جهت است که روز شهادت و مصیبت آنحضرت بزرگترین ایام و بزرگترین مصائب است عبدالله بن فضل هاشمی گوید عرض کردم یابن رسول الله علی بن الحسین علیهما را چه افتاد که از برای مردم سرور و سلوت نداشت که بدیشان کن تسلی او را نشد فرمود بلی ان علی بن الحسین ع کان سید العابدین واماما وحجة علی الخلق بعد آبائه الماضین ولکنه لم یلق رسول الله صلی الله علیه وآله ولم یسمع منه بلی علی بن الحسین ع سید العابدین و امام و حجت خدا بود بر خلق بعد از آباء گرام خود ولی آنحضرت رسولخدا را دیدار نکرد و کلمات آنحضرت را اصغا نفرمود بلکه علم او بوراثت از پدر و جد او بود اما امیرالمؤمنین و فاطمه و حسن و حسین علیهم حاضر صحبت رسولخدا بودند و مردمان هر وقت نظر برایشان می افکندند بیاد میآوردند مصاحبت ایشان را با رسولخدا و کلمات رسولخدا را در حق ایشان پس وقتیکه ایشان در گذشتند مردمان از مشاهده اکرمین علی الله فاقد گشتند ولم یکن فی فقد احد منهم فقد جمیعهم الا فی فقد الحسین علیه لانه مضی آخرهم فلذلک صار یومه اعظم الایام مصیبة واحدی درمیان ایشان نبود که فقد او شامل فقد جمیع اهل کسا باشد مگر حسین علیه لاجرم روز حسین علیه‌السلام در گذشت روز مصیبت او اعظم ایام مصیبت گردید

(سید بحرالعلوم گوید)

و فجعة ما لها فی الدهر ثانیة	هانت لدیها وان جلت فجایعه	ولوعة اضرمت فی قلب کل شج	نار ابلد غنها ضا بت مدامعه
لا العین جف بنفع لنا مدمعها	ولا الفؤاد خبا بالدمع ساطعه	کل الرزایا وان جلت وقایعها	تنسی سوی الطف لا تنسی وقایعه

(علی بن احمد جرجانی گوید) :

یا اهل عاشورا یا لهفی علی الدین

خذوا حداد کم یا اهل یسین

سلوث بفتح خورسندی و تسلی منتخب

حسین بن علی علیه را از آن رو روز مصیبت حسین بزرگتر از همه ایام

دیگر اینکه مصیبت حسین علیه اعظم مصائب است

(روز عاشوراء)

الیوم شقّ جیب الدین و انتهکت | بنات احمد نهب الروم و الصین
الیوم خضب جیب المصطفی بدم | امسی عبیر نحور الحور العین
الیوم قام باعلی الطف نادبهم | یقول من للیتیم او للمسکین
الیوم خرّ نجوم الفخر من مضر | علی مناخر تذلیلی و توهین
الیوم نال بنو حرب طوائلها | مما صلوه ببدر ثم صفین

(سیّد رضی علیه الرحمة گوید)

یا یوم عاشوراء کم لک لوعة | تترقص الاحشاء من ایقادها
ما عدت الّا عاد قلبی غلة | حرا و لو بالغت فی ابرادها

(آقا میرزا یوسف آقای مجتهد تبریزی گوید)

کم فیک یا عاشور نال الفاطم | روز یذیب الصخر فی الافادها
قد کان فیک لآل بنی الهدی | اغنت تلک آل الحرب من اعیادها
یوم به للکفر زاد و اسّر | و مغاقل الاسلام خرّ عمادها
سار و ابراس ابن النبی هدیة | فوق القنا لیزیدها و زیادها
فیک استبیحت للنبی محارم | وبنو الامیة ادرکت بمرادها
کم قرة عین للامی و سال من | اجفان فاطمة دماء فؤادها
و بلاء من یوم به راس الحسین | من الرماح علا علی میّادها
اسرت بنات الوحی یا ویلاه من | نبی الطلیق و صفدت بقیادها

وشیخ تستری علیه الرحمه در مجلس دهم از مجالس خود در وصف روز عاشوراء فرموده که در زیارت شهداء خوانده اید اَلسَّلامُ عَلَیکُم یا اَنصارَ الله سلام خدا بر شما ای یاران خدا امید هست که شما هم از انصار خدا باشید ای انصار خدا امروز روز نصرت خداست پیغمبر ص امانتی سپرده است بامّت نه همانها یکه در زیر منبرش بودند بهمه سپرده است حسین بن علی علیهما السلام را فرموده است اللّهمّ انّی استودعک و صالح المؤمنین یعنی این حسین را بتو امانت سپردم و بشایسته از مؤمنان انشاء الله تعالی داخل صالح المؤمنین هستید یا امناء الودیعة النبوّة الیوم یوم حفظ الامانة امروز روز امانت نگاه داریست مبادا تفریط کنید در این امانت چرا که امانت پیغمبر است جبرئیل گفت سیّد الشهداء را در کف گذاشت روزی که از مکه بیرون میرفت فریاد میزد هلمّوا الی بیعة الله مردم بیائید با خدا بیعت کنید بمن نام شما بیعت کرده اید یا اهل بیعة الحسینیة الیوم یوم وفائها امروز هم خسته میشوید بحالت میشوید مجلس هم طول بکشد کسل میشوید امروز هم کار زیادی داریم امروز دری از بهشت باز میشود در وسعی گشاده میشود و سعتش زیاد است مثل کره آسمان است ایها المطرودون عن ابواب الجنان الیوم یوم یفتح فیه ابواب الجنان ببرکة الحسین فتوسّعوا به و ادخلوها امروز پله نصب میشود از برای بالا رفتن درجات ای کسانیکه همیشه پایین میروید در درکات امروز پله نصب شده است برای بالا رفتن ان پله حسینی است بیائید بالا روید ایها المعجون بنور ولایة الائمة ایها المخلوق من طینة الائمة الیوم یوم تظهر فیه اثر معجونیتک من نور ولایتهم و خلقتک من فاضل طینتهم امروز پیغمبر ص و همه ائمه با صاحب الامر حاضر النشان منتظر است آفتاب همینکه حرکت میکند چیزی عارضش میشود شعاع هم همانچیز عارضش میشود هر کس شعاع آفتاب ائمه است امروز تغییر حالتش معلوم میشود اگر حالات بحسب اقتضای حالت سیّد الشهداء است در امروز و فردا و پس فردا

حالاتی انحضرت داشته است اگر بتوفیق خدا یک حالت ما برحسب حالات انحضرت شد و تغییری در حالت شما
پیدا شد در این سه روز معلوم و مشخص میشود که از فاضل طینت و خلق شده ایم یا نه امروز صدای استغاثه غریبی
بلند است سمش داعیه است خودش فرموده هر کس صدای اعینه مرا بشنود مرا یاری نکند کما فی البحار فارجع الیه
امروز میخواهم گفتگو را بخصوص حالات انحضرت قرار دهم حالات آن بزرگوار از حالات تا بعد از ظهر بیاد بیاورد
و بحسب هر حالتی ببینیم اقتضای آن حالت چه چیز است حالاتی دارد که باید لبیک گفت حالاتی دارد
که باید برا و صلوات فرستاد حالاتی دارد که باید تفدیه او بشود حالاتی دارد که مراقبت میخواهد حالاتی دارد
که اقتضای مدافعه میکند حالاتی دارد که باید او را نگاه کرد حالاتی دارد که باید او را تجهیز کرد اینها باشد
فردا در نظر بیا و ببین خیمه گاه او و میدان او را و قتلگاه او را در نظر بیا و ببین حضرت سید الشهدا را که
میخواهد عبادت مخصوص کند خدا را که برای هیچکس دیگر و چنین اتفاق نیفتاده است میخواهد عبادتی بکند
که جمع کند در آن همه واجبات و همه مستحبات را و همه صفات را نظر کن ببین از اول طلوع فجر تا ظهر یا بعد از ظهر چه
طور نماز میکند ببین چطور موعظه میکند چه طور ارشاد میکند چطور حج میکند چطور جهاد میکند چطور تجهیز
میکند چطور تشنه را آب میدهد روزه ماه رمضان را یکروز میگیرد ببین چطور عید فطر میشود چطور عید
قربانش میشود ببین چطور صفت آدم صفی الله در او ظاهر میشود بر منبر علم الاسماء بالامیرود و مصداق
اعلم ما لا تعلمون میشود ببین چطور صفت نوح نجی الله پیدا میکند بر کشتی نجات عالمین نشسته سلام
علی حسین فی العالمین میشود ببین چطور صفت ابرهیم خلیل الله در او هویدا میشود چطور کعبه بنا میکند
و مصداق واذن فی الناس بالحج میشود ببین چطور پسر قربانی میکند ببین چطور مرتبه موسی کلیم الله برایش
حاصل میشود در طور صحرای کربلا با خدا مناجات میکند ببین چطور حالت عیسی روح الله در او ظاهر میشود
و لکن او را وما قتلوه وما صلبوه و این را قتلوه و صلبوه ببین چطور صفت یعقوب اسرائیل الله در او ظاهر
میشود مرتبه یوسف برایش حاصل میشود صفت جناب زکریا برایش حاصل میشود ببین چطور صفت یحیی مظلوم
برایش حاصل میشود ببین چطور مرتبه سلیمان برای او حاصل میشود ببین چطور امروز خودش کعبه و خانه خدا
میشود و خودش حج میکند و خودش احرام می بندد و خودش لبیک میگوید و خودش عرفه میشود وقوف مشعر
میشود وقوف مشعر بجا میاورد خودش منی میشود این مجلس جمع اوست عبادات دیگر انحضرت هر کدام تفصیلی
دارند نمازش تفصیلی دارد بعضی از اعمال حج مخصوصش را امروز بیان کنم ملاحظه میکنم حالت او را امروز صبح بلکه
عمل از اعمال او سعی بود میان صفا و مروه هم عرفه دارد هم مشعر هم صفا هم مروه هم سعی صفا و مروه دارد فرقی که دارد
اینجا هفت مرتبه است اینجا هفتاد مرتبه صفا خیمه گاه مروه قتلگاه گاهی با هروله گاهی بی هروله حالات او را بنظر

شبیه مظلومان در کل حالات

انحضرت همه عبادات

بنا ورید همین سعی او را ما بین خیمه گاه و قتلگاه همین رفت و آمدش را ملاحظه کنید کسیکه تشنه باشد دشمن اینطور
اطرافش را گرفته باشند و این همه زحمت و این همه رفت و آمد سعیهایش بگویم طوافهایش بگویم هر ولهاش بگویم
کدام یکرا بگویم یکمرتبه نگاه میکنم باو می بینم خودش با حبیب بن مظاهر سعی کردند میان صفا و مروه رفتند
سر شهیدی معلوم شد مسلم بن عوسجه است یکمرتبه آمد از صفا بمروه خودش با علی اکبر و جمع دیگر رفتند سر شهیدی
معلوم شد حرّ بن یزید ریاحی است چند دورش ملاحظه کردم که هفتاد بار رفته است ملاحظه کردم او را دیدم
یکوقتی دو ور رفت جائی دور رفت میان ما قبر رفت کسیکه همراهش بود معلوم شد رفته آن غلام سیاه وقوفهایش
ملاحظه کردم مختلف دیدم یکجا دیدم ایستاد همان وقوف تنها دیگر ننشست با هروله هم آمد خیلی تند هم آمد ایستاد
ملاحظه کردم دیدم نعش قاسم است چرا ننشست بجهت آنکه روح باقی نمانده بود جسد هم باقی نمانده بود ایستاد بجهت
آنکه هنوز پاشنه پای حرکت میداد نگاه کردم سر نعش دیگر آمد آنجا ایستاد و آمدنش هم طول نکشید و اینجا تا
رسید نشست نمیدانم نشست یا بی اختیار افتاد معلوم شد این نعش علی اکبر بود حضرت پیغمبر صلی الله
علیه و آله پسرش که از عالم رفت همه کارشرا خود انحضرت کرد ولی فرمود ابراهیم را در قبر نمیگذارم فرمود یا علی تو برو
و او را در قبرش بگذار مردم گفتند معلوم است که حرام است پدر دست پسر را داخل قبر کند فرمود نه حرام نیست
اما اینست که وقتیکه در لحد گذاشت میترسم صورتش را ببیند خاک بر او دست بدهد که اجرش کم بشود در این حال
صورت علی اکبر که مستور نبود علاوه کار دیگر هم کرد خاک و خون را از صورتش پاک کرد بارے بیان اینها نیز هر یک
طولی دارد بعضی را تشییع میکرد بعضی را خودش بر میداشت بعضی را بر نداشت هر کدام حکمت
دارند سرها دارند لکن مطلب از دست میرود گویا میخواهید حالت مرد زنان مثل هر روز باشد همه رفت و
آمدها و آن جسدهای کشته ها را دو یهم گذاشتن وقتی بود که هنوز کسی بود و اگر هیچکس نبود لا اقل یکنفر
بود میخواهم مصیبت حضرت را شروع کنم از آنوقتیکه تنها ماند تصورش بکنید حالتش را بعد از این زخمها بعد از این
مصیبتها از آنوقتیکه تنها شد هیچکس نماند پس انجناب نگاهی کرد فنظر عن یمینه هیچکس را ندید فنظر عن شماله
کسیرا ندید تا اینجا بود آنچه از کلام شیخ شوشتری رضوان الله علیه در کتاب ارشاد روز عاشوراء نگاشته شد ولی
آنچه که در مجالس آنمرحوم مسطور است مفصّلتر از این است و هذا آخرنا وفقنا الله تعالی لجمع هذه التواریخ
من ایام عشرة الاولی من شهر محرم الحرام و اعمالها فی هذا الکتاب المستطاب المسمی بجواهر الکلام فی سوانح الایام
حامداً لله تعالی مصلیاً علی نبیه و آله علیه و علیهم السلام راجیاً من الناظرین الصفح عما زلّ قلمی و الاصلاح لما اخطأ
فی کلمی واثقاً بحسن الظن بالله الکریم ان یجعله بینه التی لا تنام و یعین ولیه المهدی حجته علی الانام عجل الله تعالی
فرجه با قلت بضاعت و کثرت موانع وقت و فرصت ❊ بفرمان خرد گشتم شتابان ❊ گزیدم داستانهای فراوان

(تمم)

(خاتمهٔ کتاب)

هم پیوستن آسان و دشوار ❊ چو زنجیر بکه زدین باشد شمار ❊ بر نمطی منبسط و طرزی منشرح تاریخ
بر تواریخ روزگار افزودم و صحیفه بر صحایف لیل ونهار زیادت گردانیدم امید از الطاف مخادیم از اهل
فضل وادب آنکه اگر بر سهوی یا خطائی اطلاع یابند شرف اصلاح ارزانی فرمایند وقلم عفو بر جریدهٔ این ناچیز
کشند ایزد سبحانه وتعالی روایح غفران ولوایح رضوان بارواح این گذشتگان که سرگذشت ایشان سبب
انتباه خردمندان واعتبار هوشمندان است برساند وهمچنان دیدهٔ عبرت وبصر بصیرت یاب کرامت فرماید
تا دل بر جهان فانی نبندند و زمام احوال کلی را بدست غفلت زبون نگذارند و از استکار سبب رستگاری دانند

وكان الفراغ من تاليف هذه النسخة الشريفة في بلدة مشهد الرضوي على الثاوي بها والمغيب فيها
الف الف سلام وتحية في اليوم الثلثا الثالث عشر من شهر ربيع الثاني سنة احدى و
ستين وثلثمائة بعد الالف من الهجرة المصطفوية على مهاجرها الف سلام
وتحية حرره مؤلفه حسن بن محمد الحسيني اليزدي الاصل
والحائري المنشأ الخراساني المسكن والمولد
ولنذكر بقية هذا الكتاب في
احدى عشر مجلدا ان شاء الله

(قد وقع الفراغ من تحرير هذا الكتاب بيد اقل العباد واحقرهم واعجزهم ... طاهر ابن ...)
(رحمه الله وفقه الله للتوفيق)

(وعليه التكلان)
الى رحمة ربه المغفور الحاج عبد الرحيم ... غفر الله ذنوبهما في نصف ... شعبان ... الف

ولنعم ما قال سيد العلماء العاملين مروج آثار سيد المرسلين حجة الاسلام والمسلمين السيد محمد اليزدي

مد ظله العالي في وصف هذا الكتاب وتشويق ...

جواهر الكلام خذها بالحجى ❊ سوانح الايام كلا قد نفى ❊ جواهر الاقوال فان كلها
جواهر الكلام باق منتقى ❊ الفها الأشرف زيدت شرفا ❊ زاد تشريفا جناب الاشرف
وان هذا العبد يرجو ربه ❊ من المديح نبض ذاك الشرف ❊ ومبدئ مادح الجواهر
بسل طول شرف المؤلف

(حق طبع محفوظ ومخصوص) ❊ (است بجناب مؤلف)

بسعی واهتمام جناب مستطاب فخر الاعاظم والتجار حاج غلامحسین بازرگانی دام عزه الشریف وبعضی از آقایان
محترم دیگر ❊ در چاپخانهٔ علمی بدستیاری استاد ماهر آقا محمد حسن علمی بزیور طبع آراسته (محل فروش:
تهران: مطبعهٔ علمی وبازار امین الملک آقای حاج میرزا علی محمد بریان (وکوچهٔ مهران) آقای شیخ محمد آخوندی یزدی
تبریز: مطبعهٔ تجارتخانهٔ آقای میرزا عباسقلی ... مشهد مقدس درب مسجد گوهرشاد آقای شیخ غلامرضا کتابفروش بزرگی
ویزد بالاخیابان: آقای میرزا نصر الله کتابفروش نجف اشرف: آقای حاج شیخ احمد آخوندی یزدی وغیره

خاتمهٔ کتاب مستطاب جواهر الکلام

فروش جاپکلام ...
کرمانشاه
جناب حاج محمد علی
ودزفول
د جناب آقا حسین ومحمد ...

این کتاب مستطاب ... از جمله ... محمد نصر الله ...

